203. 3. I. 1

SCRIPTVM

DIVI THOMAE AQVINATIS

DOCTORIS ANGELICI,

IN TERTIVM LIBRVM SENTENTIARVM

MAGISTRI PETRI LOMBARDI

CVIVS DISTINCTIONES,
ac Quæſtiones ſequens oſtendit Index.

IOAN. MARIA CARD. GABRIELLIVS
IOAN. MARIA CARD. GABRIELLIVS

EX DONO CARDINALIS GABRIELLI MONASTERIO S. SEBASTIANI AD CATACUMBAS.
EX DONO CARDINALIS GABRIELLII MONASTERIO S. SEBASTIANI AD CATACUMBAS.

VENETIIS,
Apud Hæredem Hieronymi Scoti.
M. D. LXXXVI.

INDEX DISTINCTIONVM ET PARTITIONVM TERTII LIBRI SENTENTIARVM

MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

DISTINCTIO PRIMA.

QVare filius carnem aſſumpſit, non pater vel ſpiritus ſanctus. fol. 1

Vtrum pater vel ſpiritus ſanctus potuerit incarnari. 4

An filius qui tantum carnem accepit, aliquid fecerit quod non pater vel ſpiritus ſanctus. ibidem

DISTINCTIO II.

Vtrum totam humanam naturam accepit, & quid nomine naturæ intelligit. 6

De vnione verbi & carnis mediante anima. 8

Quod ſimul aſſumpſit carnem & animam verbum, nec caro prius eſt concepta quam aſſumpta. 10

DISTINCTIO III.

De carne aſſumpta, qualis ante fuerit. 11

Quod nullus eſt ſine peccato hic excepta Virgine. 13

Quare Chrs non fuit decimatus in Abraã ſicut Leui. 14

Quare caro Chriſti nõ eſt dicta peccatrix, ſed ſimilis. 16

Quod aduerſatur illi ſententiæ qua dicitur, carnẽ Chriſti non prius conceptam, quàm aſſumptam. 17

DISTINCTIO IIII.

Quare ſpiritui ſancto tribuatur incarnatio, cũ ſit opus trinitatis. 18

Quare dicatur Chrs conceptus & natus de ſpi. ſancto. 19

Alia ratio quare dicatur natus de ſpiritu ſancto. 20

Quare Apoſtolus dicit Chriſtum factum, quem nos fatemur natum. 21

DISTINCTIO V.

Si perſona vel natura perſonam vel naturam aſſumpſit, & ſi natura Dei ſit incarnata. 21

De partẽ quæſtionis perplexa. 22

An diuina natura debeat dici caro facta. 24

Quare non accepit perſonam hominis cum aſſumpſit hominem, quod quidam probare nituntur. 24

Oppoſitiones quibus probatur perſonam accepiſſe perſonam. 24

DISTINCTIO VI.

De intelligentia harum locutionum Deus eſt homo, Deus factus eſt homo &c. tres ſententias ponit. 25

Prima eſt eorum qui dicunt in incarnatione hominem quendam ex anima & carne conſtitutum, & illum hominem factum eſſe Deum, & Deum illum hominem & authoritates quibus ita eſſe aſſerunt ponit. 25

Secunda eſt eorum qui dicunt hominem illum ex tribus ſubſtantijs, vel ex duabus naturis conſtare, & hunc fatemur eſſe vnam perſonam ante incarnationem ſimplicem tantum, ſed in incarnatione compoſitam, & authoritates quibus ſe muniunt ponit. 26

Tertia eſt eorum qui non ſolum perſonam ex naturis compoſitam negant, ſed etiam aliquem hominem vel aliquam ſubſtantiam ibi ex anima & carne compoſitam diffitentur, & ſic illa duo ſcilicet animam & carnem verbo vnita dicunt, vt non ex illis aliqua ſubſtantia vel perſona componeretur, ſed illis duobus velut indumento Deus veſtiretur, vt mortalibus oculis appareret, qui rationem incarnationis ſecundum habitum accipiunt. 26

Deinde authoritates inducit quibus ſnĩa roboratur. 28

Quatuor ſpecies habitus diſtinguuntur. 28

DISTINCTIO VII.

Deinde quæ ſingulis ſentẽtijs aduerſari videnẽ ponit. 30

Ex quo ſenſu dicitur Chriſtus prædeſtinatus. 30

Quo ſenſu dicatur Chriſtus prædeſtinatus. 33

Quod non debet dici homo dominicus. 33

DISTINCTIO VIII.

An diuina natura dici debeat nata de Virgine. 34

De gemina natiuitate Chriſti quibus natus eſt. 35

DISTINCTIO IX.

De adoratione exhibenda humanitati Chriſti. 35

DISTINCTIO X.

An Chriſtus ſecundum ꝙ homo ſit adoptiuus filius. 40

An perſona vel natura prædeſtinata ſit. 42

DISTINCTIO XI.

Vtrum Chriſtus ſit creatura vel factus. 42

De perfidia & pœna Arrij. 43

DISTINCTIO XII.

An homo ille ſemper fuerit, vel cęperit eſſe. 44

An Deus alium ſumere potuerit, vel aliunde quam de genere Adæ. 45

Si homo ille potuerit peccare, vel non eſſe Deus. 45

Oppoſitio quod etiam vnita potuit peccare. 46

Si Deus potuit aſſumere hominem in ſexu muliebri. 46

DISTINCTIO XIII.

De ſapientia & gratia hominis Chriſti, an in eis perficere potuerit. 46

An Ambroſius aduerſetur huic ſententiæ. 48

Quomodo intelligantur eius verba. 50

DISTINCTIO XIIII.

Si anima Chriſti habuit ſapientiam parem cum Deo, & ſi omnia ſcit quæ Deus. 50

Quare Deus non dedit illi animæ potentiam omnium vt ſcientiam. 53

DISTINCTIO XV.

De hominis defectibus quos aſſumpſit Chriſtus. 55
De propaſsione & paſsione timoris vel triſtitiæ. 57
De quibuſdā capitulis obſcuris Hylarij quibus à carne Chriſti dolores paſsionis ſubmoueri videntur. 58
De triſtitia Chriſti, & eius cauſa ſecundum eundem. 59

DISTINCTIO XVI.

An in Chriſto fuerit neceſsitas patiendi & moriendi, quæ eſt defectus generalis. 60
De ſtatibus hominis, & quid Chriſtus de ſingulis acceperit. 61

DISTINCTIO XVII.

Si omnis Chriſti oratio vel voluntas impleta ſit. 62
De voluntatibus Chriſti ſecundum duas naturas. 63
De capitulis quibuſdam Ambroſij & Hilarij, vbi de dubitatione & timore Chriſti agitur. 63 & 64

DISTINCTIO XVIII.

Si Chriſtus meruerit ſibi & nobis, & quid ſibi, & quid nobis. 65
Quòd à conceptu meruit Chriſtus ſibi hoc quod per paſsionem. 66
De eo quod ſcriptum eſt. Donauit illi nomen quod eſt ſupra omne nomen. 66
Si Chriſtus ſine omni merito habere valuit quod merito obtinuit. 67
De cauſa paſsionis & mortis Chriſti. 67

DISTINCTIO XIX.

Qualiter à diabolo & à peccato redemit nos Chriſtus per mortem. 69
Cur Deus homo & mortuus. 70
Quomodo à pœna redemit nos Chriſtus. 70
Quomodo pœnam noſtram portauit. ibidem
Si Chriſtus ſolus redemptor vt mediator debet dici. 71
De mediatore. ibidem
Secundum quam naturam ſit mediator. 72

DISTINCTIO XX.

Quòd alio modo potuit liberare hominem, & quare potius iſto. 72
Qua iuſtitia ſit victus diabolus. 73
De cauſa inter Deum & hominem & diabolum. 74
De traditione Chriſti facta à Iuda à Deo & à iudeis. 74
Vtrum Chriſti paſsio ſit opus Dei vel iudæorum. 74
Si Iudæi ſunt ibi operati bonum. 75

DISTINCTIO XXI.

Si in Chriſti morte ſeparata fuit anima vel caro à verbo. 75
Qua ratione dicitur Chriſtus mortuus vel paſſus. 77

DISTINCTIO XXII.

Si Chriſtus in morte fuit homo. 79
Si Chriſtus vbicunque eſt ſit homo. ibidem
Quòd Chriſtus vbique eſt totus, ſed non totum, vt totus eſt homo vel Deus, ſed non totum. 81
Si ea quæ dicuntur de Deo vel filio Dei poſsint dici de homine illo, vel de filio hominis. 82

DISTINCTIO XXIII.

Si Chriſtus habuit fidem, ſpem, & charitatem. 82
Quid ſit fides. 83
Quot modis dicitur fides. ibidem
Quid ſit credere Deum, vel Deo, vel in Deum. 84
De informi qualitate mentis quæ in malo Chriſtiano eſt. ibidem
Quòd fides eſt de his quæ non videntur proprie, ipſa tamen videtur ab eo in quo eſt. 86
Deſcriptio fidei. 87
Quare ſola fides dicitur fundamentum. 88
An illa deſcriptio conueniat ſpei. 88

DISTINCTIO XXIIII.

Quomodo intelligitur quod ſcriptum eſt. Cum factum fuerit credatis. 90
Si Petrus habuit fidem paſsionis quādo vidit hominem illum pati. 91
Si aliqua ſciuntur quæ creduntur. 92

DISTINCTIO XXV.

De fide antiquorum. 93
De fide ſimplicium. 94
Quæ ante aduentum credere ſufficiebat. 95
De fide Cornelij. 95
De æquitate fidei, ſpei, & charitatis, & operis. 96

DISTINCTIO XXVI.

De ſpe quid ſit. 97
De quibus ſit ſpes. 97
Quomodo differant fides & ſpes. 97
Si in Chriſto fuerit fides vel ſpes. 98
Si iuſti in inferno fidem & ſpem habuerunt. 99

DISTINCTIO XXVII.

De charitate Dei & proximi quæ in Chriſto & in nobis eſt. 101
Quid ſit charitas. ibidem
Si eadem charitate diligitur Deus & proximus. 102
Quare dicuntur duo mandata charitatis. 103
De modo diligendi. 103
De impletione illius mādati, diliges Deum ex toto corde tuo &c. 104
Quòd alterum mandatum in altero eſt. 106
Quæ charitate diligenda ſunt. 107

DISTINCTIO XXVIII.

Si iubemur totum proximum diligere & nos totos. 108
Si in dilectione ꝓximi includit dilectio angelorū. 109
Quid ſit proximus, & ꝙ hoc nomen ad aliquid eſt. 109
Quibus modis dicitur proximus. 110

DISTINCTIO XXIX.

De ordine diligendi quid prius quid poſterius. 110
An omnes homines pariter diligendi ſunt. ibidem
De gradibus charitatis. 111
An proximus ſit tantum diligendus, quantum nos. 112
An pari affectu ſint omnes diligendi. ibidem

DISTINCTIO XXX.

Si melius eſt diligere amicos quàm inimicos. 114

DISTINCTIO XXXI.

Si charitas ſemel habita amittatur. 117
Quare fides, ſpes, & ſcientia dicuntur euacuari, & non charitas: cum & ipſa ſit ex parte. 119
Si Chriſtus ordinem diligendi ſeruauit quem nos. 120

DISTINCTIO XXXII.

De charitate Dei. 120
Quomodo Deus dicitur magis diligere vel minus hunc vel illum. 121
Quòd dupliciter inſpicienda eſt dilectio Dei. ibidem
Si quis magis vel minus diligitur à Deo vno tempore quàm alio. 122
Si Deus ab æterno dilexit reprobos. 123

DISTINCTIO XXXIII.

De quatuor virtutibus principalibus. 122
Vtrum hæ virtutes fuerint in Chriſto, & ſint in angelis. 123
De vſibus earum. ibidem

DISTINCTIO XXXIIII.

De ſeptem donis ſpiritus ſancti. 132
Vtrum ſint virtutes, & ſint in angelis. ibidem
Vtrum in Chriſto fuerint. 133
De timorum diſtinctione. 136
De timore caſto & ſeruili & initiali. 137
Quomodo differant caſtus & ſeruilis & initialis. 138
Quomodo timor ſeruilis & initialis dicuntur initium ſapientiæ: ſed differenter. 139
Quomodo caſtus timor permanet in æternum. 139
Si timor pœnæ qui fuit in Chriſto fuit ſeruilis vel initialis. 140

DISTINCTIO XXXV.

De ſapientia & ſcientia quomodo differant. 140
In quo differat ſapientia ab intellectu. 142
Vtrum intellectus & ſcientia quæ inter dona numerantur, ſint illa quæ naturaliter habet homo. 143
Quòd ſapientia iſta Dei eſt, nec eſt illa q̃ Deus eſt. 144

DISTINCTIO XXXVI.

De connexione virtutum quæ non ſeparantur. 145
An cunctæ virtutes pares ſint in quocunque. 145
Quomodo in charitate tota lex pendet. 146

DISTINCTIO XXXVII.

De decem mandatis quomodo contineantur in duobus. 147
Quare idolum nihil eſſe in mundo dicitur. 148
Quare in ſpiritu ſancto proprie dicitur fieri remiſsio peccatorum. 149
De ſenſu ſpirituali & carnali legi. ibidem
De furto. 150
De mendacio. 151

DISTINCTIO XXXVIII.

De triplici genere mendacij. 151
De octo ſpeciebus mendacij. 152
Quid ſit mendacium. ibidem
Quid mentiri. ibidem
Quòd omne mendacium peccatum ſit, ſiue proſit ſiue non, & quare. ibidem
In quibus rebus cum periculo erratur vel non. 153
De Iacob, ſi mentitus fuit. ibidem

DISTINCTIO XXXIX.

De periurio. 153
An ſit periurium quod non eſt mendacium. 154
De triplici modo periurij. 154
An iuratio ſit malum. ibidem
De iuramento quod ſit per creaturas. 155
Quæ iuratio ſit grauior, an quæ ſit per Deum, an quæ ſit vel per creaturas vel per euangelium. ibidem
Quid eſt dicere per Deum. ibidem
De illis qui iurant per falſos Deos. ibidem
Quòd iuramentum vel promiſsio contra Deum facta non eſt tenenda. ibidem
Si eſt periurus qui non facit quod incaute iurat. ibidem
De illis qui verborum caliditate iurant. ibidem
De illo qui cogit aliquem iurare. ibidem

DISTINCTIO XL.

Quare lex dicitur cõprimere manum non animũ. 157
Quæ ſit litera occidens. 158
De legis & euangelij diſtantia. ibidem

Diſtinctionum tertij libri Magiſtri Petri Lombardi, Finis.

INDEX QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM TERTII LIBRI SENTENTIARVM SANCTI THOMAE.

DISTINCTIONIS PRIMAE

QVAESTIO I.

VTrum Deum incarnari fuerit impoſſibile fol. 1
Vtrum Deum incarnari fuerit congruum. 2
Vtrum ſi homo non peccaſſet, Deus fuiſſet incarnatus. 3
Vtrum decuerit Deum tantum incarnationem ſuã differre. 3

QVAESTIO II.

Vtrum vna perſona ſine alia poſſit carnem aſſumere. 4
Vtrum magis conueniens fuerit filium incarnari, vel patrem vel ſpiritum ſanctum. 4
Vtrum debuit magis pater quàm filius incarnari. 4
Vtrum decuerit magis ſpiritum ſanctum quàm filium incarnari. ibidem
Vtrum pater potuit carnem aſſumere vel etiã ſpiritus ſanctus. 5
Vtrum pater & filius & ſpiritus ſanctus poſſint eandem numero naturam aſſumere. 5
Vtrum vna perſona poſſit duas humanas naturas aſſumere. 6

DISTINCTIONIS II.

QVAESTIO I.

Vtrum humana ſit præ alijs aſſumptibilis. 6
Vtrum angelica ſit magis aſſumptibilis quàm humana. 7
Vtrum [illegible] magis aſſumptibilis quam [illegible]na natura. ibidem
Vtrum in omnibus ſuppoſitis natura humana ſumi debuit. 7
Vtrum in aliquo ſuppoſito ex eadem ſtirpe generato. ibidem
Vtrum in ipſo Adam aſſumere debuerit naturã humanã. ibid.
Vtrum carnem humanam aſſumpſit. 8
Vtrum carnem tantum & non humanã animam aſſumpſerit. 8
Vtrum aſſumpſerit formam totius & ex compoſitione partium reſultantem. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum aſſumpſerit carnem mediante anima. 9
Vtrum animam aſſumpſit mediante ſpiritu. ibid.
Vtrum aſſumpſerit totum mediantibus partibus. ibid.
Vtrum natura humana ſit aſſumpta mediante gratia. ibid.
Vtrum aſſumpſit carnem mediante ſpiritu ſancto. 10
Vtrum vnio cadat media inter naturam humanam & diuinam. ibidem
Vtrum caro prius fuerit concepta quàm aſſumpta. 10
Vtrum caro prius fuerit aſſumpta quam animata. ibidem
Vtrum anima prius aſſumpta quam corpori vnita. ibidem

DISTINCTIONIS III.

QVAESTIO I.

Vtrum beata Virgo fuerit ante ſanctificata quàm cõceptio eius fieretur. 11
Vtrum ante animationem fuerit ſanctificata. 11
Vtrum ante natiuitatem ex vtero fuerit ſanctificata. 11
Vtrum fuerit per ſanctificationem totaliter ab originali mondata. 12
Vtrum per ſanctificationem in vtero fuerit immunis à peccato actuali. 12
Vtrum per ſanctificationem ſecundam fuerit confirmata in bono. 12

QVAESTIO II.

Vtrum aliquid actiue ad Chriſti conceptionẽ operata fuerit. 13
Vtrum generatio filij ex ea ſit naturalis vel miraculoſa. 13

QVAESTIO III.

Vtrum conueniebat virgini ſaluatoris conceptionem annunciari. 14
Vtrum annunciatio fuerit per modũ corporalis viſitationis. 14
Vtrum annunciatio debuit fieri per angelum. 14
Vtrum angelus annuncians fuit de ſummis ordinibus. ibidem

QVAESTIO IIII.

Vtrum caro Chriſti in antiquis patribus fuerit peccato obnoxia. 15
Vtrum caro Chriſti fuerit in antiquis patribus ſecundum quantitatem determinatam. 15
Vtrum ſolus Chriſtus in Abraam non fuerit decimatus. 16
Vtrum Chriſtus in Abraam decimatus ſit. 16

QVAESTIO V.

Vtrum corpus Chriſti fuerit ex puriſſimis Virginis ſanguinibus. 17
Vtrum cõceptio corporis Chriſti fuerit ſubito vel ſucceſſiue. 17
Vtrum Chriſto ſanctificari conueniat ſcilicet vt indigeret ſanctificatione. 18

DISTINCTIONIS IIII.

QVAESTIO I.

Vtrum efficientia conceptionis Chriſti debeat appropriari alicui perſonæ. 18
Vtrum debeat appropriari patri. 18
Vtrum ſit attribuenda filio. 18
Vtrum debeat appropriari ſpiritui ſancto. 18
Vtrum Chriſtus ſecundum quod homo poſſit dici filius ſpiritus ſancti. 19
Vtrum poſſit dici filius trinitatis. 19

QVAESTIO II.

Vtrum beata Virgo poſſit dici mater hominis Chriſti Ieſu. 19
Vtrum debeat dici mater Dei. 20

QVAESTIO III.

Vtrum illam conceptionem aliqua præceſſerunt in antiquis patribus. 20
Vtrum gratia ſit naturalis illi homini. 20
Vtrum Chriſtus diuinitate ſit repletus corporaliter. ibidem

DISTINCTIONIS V.

QVAESTIO I.

Vtrum vnio ſit aliquid creatum. 21
Vtrum illa vnio ſit minima vnionum. ibidem
Vtrum vnio differat ab aſſumptione. ibidem
Vtrum vnio ſit facta in natura. 22
Vtrum vnio ſit facta in pſona, & ſi Chriſtus eſt vna perſona. 22

QVAESTIO II.

Vtrum aſſumere conueniat diuinæ perſonæ. 23
Vtrum aſſumere conueniat naturæ. 23
Vtrum conueniat naturæ remotis perſonis. 23

QVAESTIO III.

Vtrum humana natura ſit aſſumpta. 24
Vtrum anima ſeparata ſit perſona. 24
Vtrum perſona ſit aſſumpta. 24

DIST.

DISTINCTIONIS VI.

QVAESTIO I.

In quo tres illæ opiniones communicant. 25
In quo vna harum opinionum ab alia differat. 25
Quid vnaquæque harum opinionum ponat. 25
Vtrum in Chriſto ſint duæ hypoſtaſes. 26
Vtrum in Chriſto ſint duo ſuppoſita. 26
Vtrum in Chriſto ſint duo indiuidua. 26
Vtrum ibi ſint duæ res naturæ. 26
Vtrum filius Dei aſſumpſerit hominem. 27
Vtrum homo dicat ibi compoſitum ex duabus ſubſtantijs tantum. 27

QVAESTIO II.

Vtrum Chriſtus ſit duo naturaliter. 27
Vtrum in Chriſto ſit tantum vnum eſſe. 28
Vtrum perſona verbi poſt incarnationem ſit compoſita. 28

QVAESTIO III.

Vtrum in Chriſto fuerit aliqua cõpoſitio animæ & corporis. 29
Vtrum humana natura verbo accidentaliter vniatur. 29

DISTINCTIONIS VII.

QVAESTIO I.

Vtrum hæc ſit vera, Deus eſt homo. 30
Vtrum Chriſtus poſſit dici homo dominicus. 31

QVAESTIO II.

Vtrum hæc ſit vera, Deus factus eſt homo. 32
Vtrum hæc ſit vera, homo factus eſt Deus. 32

QVAESTIO III.

Vtrum homo Chriſtus ſit prædeſtinatus filius Dei. 33
Vtrum hic filius Dei ſit prædeſtinatus eſſe homo. 33
Vtrum hæc ſit vera, filius Dei eſt prædeſtinatus ſimpliciter. 33

DISTINCTIONIS VIII.

QVAESTIO I.

Vtrum ſolummodo in viuentibus ſit natiuitas. 34
Vtrum humana natura ſit nata in Chriſto. 34
Vtrum diuina natura in Chriſto nata ſit de virgine. 34
Vtrum ponendæ ſint duæ natiuitates Chriſti vel vna. 35
Vtrum Chriſtus debeat dici bis natus. ibidem
Vtrum in Chriſto ſint duæ filiationes. ibidem

DISTINCTIONIS IX.

QVAESTIO I.

Vtrum latria ſit virtus. 36
Vtrum latria ſit donum. 36
Vtrum ſit generalis virtus. 36
Vtrum ſit virtus theologica. 36
Vtrum ad aliquam virtutum cardinalium reducatur. 36
Vtrum humanitati Chriſti exhibenda ſit latria. 36
Vtrum imaginibus Chriſti latria ſit exhibenda. 36
Vtrum beatæ virgini latria ſit exhibenda. 37
Vtrum cruci latria ſit exhibenda. 37
Vtrum viris ſanctis honor latriæ ſit exhibendus. 37
Vtrum ſine peccato alicui poſſit honor latriæ exhiberi. 37
Vtrum ſit vniuoca cum illa quæ Deo exhibetur. 37
Vtrum latria debeatur Deo ratione potentiæ. 38
An debeatur ſibi ratione ſapientiæ. 38
An debeatur ſibi ratione bonitatis. 38
Vtrum alia latria debeatur patri, alia filio. 38
Vtrum latria Deo ſit exhibenda ſecundum carnales ritus. 38

QVAESTIO II.

Vtrum latria & dulia ſint idem. 38
Vtrum dulia habeat diuerſas ſpecies. 38
Vtrum peccatores debeant adorari dulia. 38
Vtrum prælatus peccator debeat adorari dulia. ibidem
An prælatus malus minus ſit adorandus quàm ſubditus bonus. ibidem
Vtrum dæmonibus dulia debeat exhiberi. ibidem
Vtrum irrationalibus dulia debeat exhiberi. ibidem

DISTINCTIONIS X.

QVAESTIO I.

Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo ſit Deus. 39
Vtrum Chriſtus ſecundum quod ille homo, ſit Deus. 39
Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo ſit prædeſtinatus. 39
Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo ſit perſona. 40
Vtrum ſecundum quòd homo ſit indiuiduum. 40
Vtrum ſecundum quòd homo ſit ſuppoſitum, vel res naturæ. 40
Vtrum conueniat Deo aliquem in filium adoptare. 41
Vtrum adoptare ſit tantum Dei patris. ibi. 41
An ſoli trinitati competat adoptare. ibidem
Vtrum per filium ſit tantum adoptatio. ibidem
Vtrum omnibus creaturis conueniat adoptari. 41
An homines ex ipſa creatione adoptet. ibidem
Vtrum conueniat angelis adoptari. ibidem
An Chriſtus ſit filius adoptiuus. ibidem

QVAESTIO III.

Vtrum prædeſtinatio Chriſti ſit de natura & de perſona. 41
Vtrum prædeſtinatio Chriſti ſit conformis prædeſtinationi humanæ. ibidem
Vtrum prædeſtinatio Chriſti ſit cauſa efficiens noſtræ prædeſtinationis. ibidem
An ſit cauſa exemplaris. ibidem
An ſit cauſa finalis. ibidem

DISTINCTIONIS XI.

QVAESTIO I.

Vtrum filius Dei ſit creatura. 42
Vtrum Chriſtus ſit creatura. 43
Vtrum Chriſtus, ſecundum quòd homo poſſit dici creatura. 43
Vtrum ea quæ ſunt humanæ naturæ, poſſint dici de filio Dei. 43

DISTINCTIONIS XII.

QVAESTIO I.

Vtrum hæc ſit vera. Iſte homo incipit eſſe. 44
Vtrum hæc ſit vera. Homo incipit eſſe Deus. 45

QVAESTIO II.

Vtrum ille homo potuit peccare. 45
Vtrum Chriſtus habuit potentiam peccandi. ibidem

QVAESTIO III.

Vtrum filius Dei aſſumere debuit aliquem ſexum. 45
An vtrumque ſexum aſſumere debuit. 46
Vtrum ſexum fœmineum aſſumere debuit. ibidem
Vtrum ab vtroque ſexu carnem aſſumere debuit. ibidem
Vtrum de vno tantum carnem aſſumere debuit. ibidem

DISTINCTIONIS XIII.

QVAESTIO I.

Vtrum in Chriſto fuerit gratia habitualis perficiens animam eius. 46
Vtrum in eo fuerit gratia ſingularis hominis. 47
Vtrum habuit Chriſtus plenitudinem gratiæ. ibidem
An Chriſtus habuit morales virtutes vt temperantiam & huiuſmodi. ibidem
An Chriſtus habuit magnificentiam & huiuſmodi. ibidem
Vtrum gratia Chriſti fuerit finita. ibidem
Vtrum gratia Chriſti fuerit infinita. ibidem

QVAEST.

QVAESTIO II.

Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo ſit caput eccleſiæ. 48
Vtrum Chriſtus ſecũdum quòd homo ſit caput angelorum. 48
Vtrum ſit caput omnium hominum. 48
Vtrum ſit caput animarum tantum & non corporum. 49

QVAESTIO III.

Vtrum gratia vnionis ſit creata. 49
Vtrum gratia vnionis ſit idem quòd gratia capitis. 50
Vtrum ſit eadem gratia capitis & gratia ſingularis hominis. 50
Vtrum gratia ſingularis perſonæ præcedat gratiam vnionis. 56
Vtrum gratia ſingularis perſonæ præcedat gratiam capitis. 50
Vtrum gratia vnionis ſit prior quàm gratia capitis. ibidem

DISTINCTIONIS XIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum in Chriſto ſit aliqua ſcientia creata. 50
Vtrum ſcientia creata vel cognitio in Chriſto ſit actus tantum, vel actus & habitus. 51
Vtrum anima Chriſti mediante aliquo habitu cognouerit verbum. ibidem
Vtrum oportet in Chriſto ponere alium habitum quo cognoſcit verbum, & quo res in verbo. ibidem
Vtrum præter ſcientiam quam habet de rebus in verbo habeat aliam de rebus. ibidem
Vtrum anima Chriſti videndo verbum comprehẽdat ipſum. 52
Vtrum in verbo cognoſcat omnia quæ cognoſcit verbum. ibid.
Vtrum cognoſcat omnia ita limpide ſicut verbum. ibidem
Vtrum vno intuitu omnia videat quæ cognoſcit in verbo. ibidẽ.
Vtrum anima Chriſti ſecundum illam ſcientiam qua cognoſcit res in propria natura cognoſcat omnia. 53
Vtrum ſcientia animæ ſecundum quam cognoſcit res, ſit maior quàm ſcientia angelorum. ibidem
Vtrum Chriſtus habuerit ſcientiã per modum collationis. ibid.
Vtrum per plures habitus ſcientia Chriſti diuiſa fuerit. ibidem
Vtrum ſcientia animæ Chriſti in aliquo profecerit. ibidem
Vtrum anima Chriſti ſcientiam ab angelis acceperit. ibidem
Vtrum anima Chriſti habuit omnipotentiam ſicut omni ſcientiam 54

DISTINCTIONIS XV.

QVAESTIO I.

Vtrum Chriſtus naturam humanam cum defectibus & infirmitatibus accipere debuit. 55
Vtrum omnes defectus præter peccatum accipere debuit. ibidẽ.
Vtrum huiuſmodi defectus ſuſceperit vel contraxerit. 56

QVAESTIO II.

Vtrum omne corpus poſſit pati. 56
Vtrum anima ſit paſſibilis. ibidem
Vtrum anima Chriſti poſſit pati. ibidem
Vtrum Chriſtus triſtitiam habuit. 57
Vtrum in Chriſto ira fuerit. 57
Vtrum in Chriſto fuerit timor. 57
Vtrum in Chriſto fuerit verus dolor in ſenſu. 58
Vtrum dolor peruenit ad ſuperiorem rationem. 58
Vtrum dolor Chriſti fuerit maior omnibus doloribus iuſtorum vel martyrum, vel damnatorum q̃ ſunt in inferno, vel ipſius Adæ, & poſſibile fuiſſet ipſum pati in ſtatu innocẽtiæ. ibidem

DISTINCTIONIS XVI.

QVAESTIO I.

Vtrum neceſſitas moriendi tantum ſit homini ex peccato. 60
Vtrum in Chriſto fuit neceſſitas moriendi. ibidem
Vtrum neceſſitas moriendi vel patiendi ſubſit in Chriſto voluntati humanæ. 61

QVAESTIO II.

Vtrum claritas quæ fuit in Chriſti corpore in transfiguratione fuerit vera, & vtrum fuerit imaginaria. 61
Vtrum claritas illa fuerit glorioſa. 61
Vtrum claritas redundet in corpus à gloria animæ. ibidem
An fuerit in corpore Chriſti illa claritas vel in aere, vel in veſtibus. ibidem

DISTINCTIONIS XVII.

QVAESTIO I.

Vtrum in Chriſto fuerit voluntas alia quàm diuina. 62
An affectus humanus in Chriſto debeat dici voluntas. ibidem
Vtrum in Chriſto fuerit alia voluntas humana, ſcilicet ſenſualitas præter voluntatem rationis. ibidem
Vtrum in Chriſto ſint plures voluntates rationis. ibidem
Vtrum voluntas humana in Chriſto diuinæ voluntati ſemper conformis fuerit in volito. 63
Vtrum voluntas ſenſualitatis fuerit contraria voluntati rationis in Chriſto. ibidem
Vtrum voluntas rationis erat ſibiipſi contraria. ibidem
Vtrum Chriſtum fuerit conueniens orare. 64
[illegible] ibidem
Vtrum oratio qua pro ſe orauit fuerit actus ſenſualitatis. ibid.
Vtrum omnis oratio Chriſti fuerit exaudita. ibidem
Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo dubitauerit. 65

DISTINCTIONIS XVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum in Chriſto ſit vna tantum actio. 65
Vtrum Chriſtus meruerit. 66
Vtrum potuerit mereri in inſtanti ſuæ conceptionis. 66
Vtrum Chriſtus meruerit ſibi immortalitatem animæ. 67
Vtrum meruerit exaltationem & nomen quod eſt ſuper omne nomen. ibiddm
Vtrum meruerit ſubſtantiale præmium animæ, id eſt fruitionem. ibidem
Vtrum Chriſtus per paſſionem meruerit ſibi. 68
Vtrum Chriſtus meruerit nobis. ibidem
Vtrum meruerit nobis ianuæ aperitionem. ibidem
An per aſcenſionem aperuerit nobis ianuam. ibidem

DISTINCTIONIS XIX.

QVAESTIO I.

Vtrum per paſſionem Chriſti ſimus liberati à peccato. 69
Vtrum omnia peccata per Chriſti mortem deleta ſint. ibidem
Vtrum per paſſionem Chriſti ſimus à diabolo liberati, vel à ſeruitute eius. 70
Vtrum per paſſionem Chriſti diaboli potentia diminuta ſit vel extincta. ibidem
Vtrum per paſſionẽ Chriſti liberati ſimus à pœna æterna. ibid.
Vtrum per paſſionẽ eius liberati ſimus à pœna temporali. ibid.
Vtrum quia Chriſtus nos liberauit debeat dici redemptor. 71
Vtrum ſolus filius Dei dicendus ſit redemptor. ibidem
Vtrum Chriſtus nos Deo reconciliauit. ibidem
Vtrum ipſe ſit mediator ſecundum humanam naturam. ibidem
Vtrum ſoli Chriſto homini conueniat eſſe mediatorem. ibidem
An ſpiritus ſanctus ſit mediator vel dici debeat. ibidem
An dæmones ſint mediatores. ibidem
An angeli beati poſſint dici mediatores. ibidem
An ſacerdotes ſint mediatores & ſimiliter alij ſancti. ibidem

DISTINCTIONIS XX.

QVAESTIO I.

Vtrum humana natura fuerit reparanda. 72
Vtrum per ſatisfactionem debuerit reparari. 72
Vtrum fuerit neceſſarium per ſatisfactionem humanam naturam reparari. 72
Vtrum aliqua pura creatura potuit ſatisfacere pro humana natura. 73
An purus homo poterat ſatisfacere pro humana natura. ibid.
An quilibet hõ potuit ſatisfacere ꝓ natura quæ in ipſo erat. 73
¶ Hæ tres quæſtiones determinantur ſimul. ibidem
An angelus potuit ſatisfacere pro humana natura. ibidem
Vtrum ſatisfactio debuerit fieri per paſſionem Chriſti. ibidem
An effuſio ſanguinis Chri in circuncisione potuit ſatisfacere. 73

Vtrum alius modus fuerit poſſibilis noſtræ redemptioni. 74
Vtrũ alius modus fuiſſet cõuenientior noſtræ redemptioni. 74
Vtrum Deus pater tradiderit ad paſſionem filium. ibidem
Vtrum paſſio Chriſti fuerit bona. ibidem

DISTINCTIONIS XXI.

QVAESTIO I.

Vtrum diuinitas ſit ſeparata à carne in morte Chriſti. 75
Vtrum diuinitas ſit ſeparata ab anima in morte Chriſti. ibidem
Vtrum corpus Chriſti poſt mortem debuit incinerari. 76
Vtrum filius Dei debeat dici mortuus. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum fuerit neceſſarium Chriſtum reſurgere. 76
Vtrum debuit tertia die reſurgere. 77
Vtrum debuit ſtatim reſurgere cum expirauit. ibidem
An ſit verum quod dicitur Matth. 12. Sicut fuit Ionas &c. ibid.
An reſurrexerit ſecunda die vel magis ſecunda nocte. ibidem
Vtrum Chriſtus reſurrectionem ſuam argumentis probare debuerit. ibidem
An illa argumenta euacuauerint fidem. ibidem
An fuerint congruentia illa argumenta. ibidem
Vtrum argumentum ſumptum ex viſibili operatione ſit conueniens. 78
An Chriſtus à diſcipulis potuerit videri. ibidem
An illa effigies peregrini q̃ oſtendit fuerit in corpore Chriſti. 78
Vtrum debuerit ſe palpabilem exhibere diſcipulis. ibidem
An per palpationem ſufficienter probauerit veritatem corporis ſui. ibidem
An per alios ſenſus probare debuerit veritatẽ reſurrectionis. 79
Vtrum per cicatrices ſuam reſurrectionẽ probare debuerit. 78
An Chris Thomæ cicatrices palpabiles exhibere debuerit. ibid.
Vtrum debuerit per manducationem ſuam reſurrectionem probare. ibidem

DISTINCTIONIS XXII.

QVAESTIO I.

Vtrum in triduo quo iacuit in ſepulchro poſſit dici homo. 79
An ſacerdotium Chriſti fuerit interruptum contra authoritatem prophetæ, Tu es ſacerdos in æternum &c. ibidem
An poſt mortem poſſit dici homo. ibidem
An poſt mortem poſſit dici quilibet homo. ibidem
Vtrum Chriſtus vbique fuerit homo. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum Chriſtus ad inferos deſcendit. 80
Vtrum deſcendit vſque ad infernum damnatorum. 80
Vtrum Chriſtus in lymbo moram contraxerit. ibidem
Vtrum Chriſtus lymbum patrum illuminauit. ibidem
Vtrum Chriſtus animas de inferno damnatorum extraxit. ibid.
Vtrum Chriſtus eos qui erant in lymbo puerorum, inde eduxerit. ibidem
Vtrum liberauerit eos qui erant in purgatorio. ibidem
Vtrum congruum fuerit & expediens Chriſtum in cœlum aſcendere. 81
Vtrum motus aſcenſionis fuerit violentus. ibidem
Vtrum motus aſcenſionis fuerit ſubito. ibidem
Vtrum ſtatim poſt reſurrectionem habuerit aſcendere. 82
Vtrum Chriſtus aſcenderit ſuper omnes cœlos. ibidem
Vtrum aſcenderit ad dexteram patris. ibidem
Vtrum ſoli Chriſto conueniat ſedere ad dexteram patris. ibid.

DISTINCTIONIS XXIII.

QVAESTIO I.

Vtrum indigeamus habitibus in operationibus humanis. 83
Vtrum habitus in nobis exiſtentes cognoſci poſſint. 83
Vtrum virtutes ſint habitus vel potentiæ. 84
Vtrum virtutes ſint paſſiones. 84
Vtrum virtutes ſint habitus vel actus. 84
Vtrum habitus intellectuales poſſint dici virtutes. 84
Vtrum virtutes morales ab intellectualibus diſtinguantur. 85
Vtrum virtutes theologicæ ab vtriſque diſtinguantur. 85
Vtrum ſint plures virtutes theologicæ quàm tres. 85
An ſint tantum vna vel plures. ibidem
An ſint duæ. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum diffinitio apoſtoli quam ponit de fide ſit conueniens ſecundum omnem partem. 86
Vtrum credere ſit cum aſſenſu cogitare ſicut dicit Aug. 86
Vtrum actus credendi ſit multiplex vel vnus tantum. ibidem
Vtrum actus fidei habeat certitudinem maiorem quã ſcia. ibid.
Vtrum fides ſit in voluntate ſicut in ſubiecto. 87
Vtrum fides ſit in intellectu practico. ibidem
Vtrum fides ſit virtus intellectualis. 87
Vtrum fides ſit virtus. Et vtrum ſit habitus. 88
Vtrum fides ſit vna virtus. Et vtrum ſit habitus vnus. ibidem
Vtrum fides ſit prior alijs virtutibus. ibidem

QVAESTIO III.

Vtrum fides per charitatem formetur. 88
Vtrum fides informis ſit virtus. ibidem
Vtrum fides formata & informis differant ſpecie. ibidem
Vtrum ſit donum Dei vel habitus acquiſitus. 89
Vtrum fides informis ſit in dæmonibus. 90
Vtrum in hæreticis maneat fides informis. ibidem
Vtrum fides informis euacuetur adueniente charitate. ibidem
Vtrum maneat fides informis adueniente charitate quo ad actum. ibidem
Vtrum fides informis poſſit fieri formata. ibidem

DISTINCTIONIS XXIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum veritas increata ſit obiectum fidei. 90
An veritas increata poſſit eſſe obiectum fidei. 92
Vtrum veritas increata ſit circa verum complexum vel enunciabilium. 91
Vtrum fidei poſſit ſubeſſe falſum. ibidem
Vtrum fides poſſit eſſe vel ſit de viſis. ibidem
Vtrum fides poſſit eſſe de ſcitis. ibidem
Vtrum ea de quibus eſt fides ſint ignota. ibidem
Vtrum neceſſarium ſit homini credere aliquid, cuius non habet ſcientiam. 82
Vtrum credere his quæ non videmus ſit laudabile. ibidem
Vtrum ratio humana diminuat meritum fidei. ibidem

DISTINCTIONIS XXV.

QVAESTIO I.

Vtrum diffinitio Rich. de S. Vict. de articulo ſit competens. 93
An diffinitio Iſidori ſit bona. ibidem
An alia diffinitio Vgo de S. Vict. ſit bona. ibidem
Vtrum articulus poſſit dici formatus vel informis. ibidem
Vtrum articuli debuerint colligi in ſymbolo. ibidem
An alijs ab apoſtolis licuerit ſymbola condere. ibidem
Quare ſymbolum apoſtolorum & Niceo. diuiduntur in tres partes, & ſymbolum Athanaſij in duas. ibidem
Quare ſymbolum apoſtolorum dicitur ſummiſſe, & alia cantantur. ibidem
Vtrum articuli conuenienter diſtinguantur in ſymbolo. 94
An in ſymbolo aliquid ſuperfluum ſit. ibidem
An ſit aliquid ibi diminutum. ibidem
An ſymbolum ſit ſufficienter traditũ & de ſufficientia eius. ibid.

QVAESTIO II.

Vtrum explicatio fidei ſit de neceſſitate ſalutis. 94
Vtrum quilibet teneatur habere fidem explicitam de omnibus quæ ad fidem pertinent. 95
Vtrum maiores magis teneãtur habere fidem explicitam quàm minores. ibidem
Vtrum minores habeant fidem implicitam in fide maiorũ. ibid.
Vtrum per ſucceſſionem temporum fides profecerit. 96
Vtrum oportuit habere ſemper fidem explicitam de redemptore. ibidem
Vtrum oportuerit ſemper habere fidem explicitam de his articulis quos tangit Magiſter in litera. ibidem

Vtrum

Vtrum oportuerit ſemper habere fidem explicitam de trinitate. 96

DISTINCTIONIS XXVI.

QVAESTIO I.

Vtrum ſpes ſit paſſio. 97
Vtrum ſpes ſit in alia vt, quàm in concupiſcibili. ibidem
Vtrum ſpes differat ab alijs paſſionibus, ſcilicet timore &c. 98
Vtrum ſit principalis paſſio, vel amor, vel deſiderium, vel audacia vel pœnitentia. 99
Vtrum ſpes poſſit eſſe in parte intellectiua. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum ſpes ſit virtus. 99
Vtrum ſit virtus theologica. 100
Vtrum ſit virtus diſtincta ab alijs. 100
Vtrum poſſit eſſe informis. ibidem
Vtrum habeat certitudinem in ſuo actu. 101
Vtrum in Chriſto fuerit ſpes. ibidem
Vtrum angeli & animæ bonorum habeant ſpem. ibidem
Vtrum patres qui fuerunt in lymbo habuerint ſpem. ibidem
Vtrum damnati & dæmones habeant ſpem. ibidem

DISTINCTIONIS XXVII.

QVAESTIO I.

Vtrum diffinitio Diony. de amore ſecundum omnem partem ſui ſit bona. 102
Vtrum amor ſit tantum in concupiſcibili. 103
Vtrum amor ſit prima & principalior affectio animæ. 103
Vtrum cognitio ſit altior amore. 104

QVAESTIO II.

Vtrum charitas ſit idẽ quod concupiſcẽtia, vel quid ſit charitas. 104
An ſit idem quod amor. ibidem
An ſit idem quod beniuolentia. ibidem
An ſit idem quod concordia. ibidem
Vtrum charitas ſit virtus. 105
Vtrum ſubiectum charitatis ſit ratio. 105
Vtrum ſit vna virtus ſiue plures. 106
Vtrum ſit diſtincta ab alijs virtutibus, vel ſit ſpecialis virtus. 106
Vtrum charitas ſit forma aliarum virtutum. ibidem
Vtrum charitas poſſit eſſe informis. ibidem

QVAESTIO III.

Vtrum Deus à nobis in ſtatu viæ per eſſentiam ſuam poſſit amari. 107
Vtrum Deus poſſit totaliter diligi. 107
Vtrum dilectio qua Deum diligimus habeat modum. 107
Vtrũ modus diligendi qui eſt in pcepto poſſet in via ſeruari. 107

DISTINCTIONIS XXVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum virtutes ex charitate ſint diligendæ. 108
Vtrum creaturæ irrationales ex charitate ſint diligẽdæ. ibidem
Vtrum angeli ex charitate ſint diligendi. 109
Vtrum ad malos homines charitatem habere debeamus. ibidẽ
Vtrum dæmones ex charitate ſint diligendi. ibidem
Vtrum homo debeat ſemetipſum diligere ex charitate. 109
Vtrum corpora noſtra ſint ex charitate diligenda. 110

DISTINCTIONIS XXIX.

QVAESTIO I.

Vtrum charitas ordinem habeat. 110
Vtrum ordo charitatis ſit accipiendus ſecundum affectum vel effectum. 111
Vtrum Deus ſit diligendus ſuper omnia ex charitate. ibidem
Vtrum in dilectione Dei poſſit haberi reſpectus ad aliquã mercedem. ibidem
Vtrum homo ſeipſum magis ex charitate diligat quam proximum. 112
Vtrum homo ex charitate magis debeat diligere extraneos quã proximos. 112
Vtrum pater ſit maxime diligẽdus, vel filij, vel benefactores, vel ſeipſum debeat diligere, vel vxorem, vel fratres, vel matrẽ. 112
Vtrum conuenienter diſtinguantur gradus charitatis. 113
Vtrum omnes teneantur ad charitatem perfectam. ibidem
Vtrum habentes charitatem teneantur ad omnia quæ ſunt perfectionis. 114

DISTINCTIONIS XXX.

QVAESTIO I.

Vtrum omnes teneantur diligere inimicos. 114
Vtrum omnes teneantur oſtendere ſigna amicitiæ inimicis. 115
Vtrum maioris meriti ſit diligere amicu quàm inimicum. 115
Vtrum diligere proximum ſit magis meritorium quàm diligere Deum. 116
Vtrum meritum conſiſtat principaliter in charitate. ibidem

DISTINCTIONIS XXXI.

QVAESTIO I.

Vtrum habens charitatem poſſit eam amittere. 116
Vtrum liber vitæ ſit quid creatum. 117
Vtrum liber vitæ ſit proprium filij. ibidem
Vtrum ſit attributum ſpiritus ſancti, ſcilicet liber vitæ. ibidem
Vtrum liber vitæ ſit in reſpectu Dei. ibidem
Vtrum ſit in reſpectu omnium creaturarum. ibidem
Vtrum ſit de malis. ibidem
Vtrum aliquid quod ſit ibi debeat dici deleri. ibidem
Vtrum quælibet charitas poſſit reſiſtere cuilibet tentationi. 118
Vtrum homo poſt peccatum ſemper in minori charitate reſurgat. ibidem
Vtrum reſurgat in maiori. ibidem
Vtrum ſemper reſurgat in æquali charitate. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum fides euacuetur in patria. 119
Vtrum ſpes euacuetur in patria. ibidem
Vtrum aliquid de ſubſtantia habitus fidei & ſpei remaneat idẽ numero. ibidem
Vtrum charitas viæ euacuetur in patria. ibidem
Vtrum ordo dilectionis qui modo eſt, fuerit in Chriſto, vel in ſanctis qui ſunt in patria. 119
Vtrum in ſanctis beatis ſit ordo charitatis quantum ad ſe & proximos. ibidem
Vtrum diligant plus magis bonos & ſe meliores, plus quam ſeipſos, & extraneos meliores quàm propinquos minus bonos illis. ibidem
Vtrum Chriſtus dilexerit plus Petrum, vel Ioannem, vel econuerſo. 120
Vtrum ſcientia quam modo habemus totaliter tollatur. ibidem

DISTINCTIONIS XXXII.

QVAESTIO I.

Vtrum Deo competat creaturam amare. 120
Vtrum Deus diligat omnem creaturam. 121
Vtrum Deus ab æterno dilexit creaturas. ibidem
Vtrum Deus omnia æqualiter diligat. ibidem
Vtrum Deus plus diligat iuſtum præſcitum quam peccatorem prædeſtinatum. 122
Vtrum Deus plus diligat pœnitentem quàm innocẽtem. ibidem
Vtrum Deus magis diligat hominem quàm angelum. ibidem
Vtrum Deus magis diligat humanũ genus quam Chriſtũ. ibid.

DISTINCTIONIS XXXIII.

QVAESTIO I.

Vtrum omnes virtutes morales ſint vna virtus. 122
Vtrum aliæ virtutes morales à prudentia diſtinguantur. ibidem
Vtrum aliæ virtutes morales à tribus diſtinguantur quam Magiſter in littera ponit. 123
An aliæ tres abinuicem differant. ibidem
Vtrum virtutes morales inſint a natura. ibidem

Vtrum

Vtrum virtutes morales poſſint acquiri actibus. 123
Vtrum aliquæ virtutes morales ſint infuſæ. 123
Vtrum infuſæ differant ſpecie ab acquiſitis. 124
Vtrum virtutes morales conſiſtant in medio. ibidem
Vtrum in iuſtitia ſit medium rei. ibidem
Vtrum virtutes intellectuales habeant medium. ibidem
Vtrum virtutes theologicæ habeant medium. ibidem
Vtrum virtutes morales maneant in patria. 125

QVAESTIO II.

Vtrum aliquæ virtutes debeant dici Cardinales. 125
An vna debeat dici Cardinalis reſpectu alterius. ibidem
An melius dicerentur capitales quam Cardinales. 126
An omnes virtutes dicendæ ſint Cardinales. ibidem
Vtrum morales virtutes dicendæ ſint Cardinales. ibidem
An virtutes theologicæ poſſint dici Cardinales. ibidem
Vtrum tantum quatuor ſint virtutes Cardinales. ibidem
An pauciores vel plures. ibidem
Vtrum potius aliæ virtutes, ſcilicet manſuetudo, magnanimitas, humilitas, pœnitentia, liberalitas, debeant dici Cardinales. ibidem
Vtrum prudentia habeat aliam naturam ſpecialem. ibidem
Vtrum paſſiones ſint materia temperantiæ, & fortitudinis vel res exteriores. ibidem
Vtrum iuſtitia ſit circa operationes. 127
An iuſtitia habeat aliquam ſpecialem materiam. 127
Vtrum prudentia habeat actum virtutis diſtinctum ab alijs. 127
An actus quos Magiſter aſſignat in litera virtutibus, ſcilicet ſubuenire miſeris, præcauere inſidijs, & huiuſmodi conueniant virtutibus. ibidem
Vtrum aliqua potentia animæ ſit ſubiectum alicuius virtutis. ibidem
Vtrum temperantia & fortitudo ſint in iraſcibili & concupiſcibili. ibidem
An virtutes humanæ ſint tantum in ratione, vel tantum in voluntate. ibidem
An appetitiua ſenſibilis poſſit eſſe ſubiectum virtutis. 127
Vtrum iuſtitia ſit in iraſcibili & concupiſcibili. ibidem
Vtrum prudentia ſit in ratione vel in voluntate. 128
Vtrum aliæ virtutes Cardinales reducantur ad prudentiam, ſicut ad principaliorem vel cauſam. ibidem
An ad iuſtitiam poſſint reduci, vel fortitudinem, vel temperantiam. ibidem

QVAESTIO III.

An memoria præteritorum, intelligentia præſentium, & prouidentia futurorum ſint partes prudentiæ, ſicut dicit Tullius 129
Vtrum prudentia, cautio, circunſpectio, docilitas, ſint partes prudentiæ ſicut dicunt quidam. ibidem
Vtrum euſebia, ſyneſis, gnomium, ſint partes prudentiæ, ſicut dicit Philoſophus. 6. Ethic. ibidem
Vtrum euſebia, ſolertia, prouidentia, politica, iconomica, dialectica, rhetorica, phyſica ſint partes prudentiæ, ſicut dicit quidam Phyloſophus græcus. ibidem
Vtrum continentia, clementia, modeſtia, ſint partes temperantiæ, ſicut dicit Tullius. 130
Vtrum ſobrietas & caſtitas ſint partes temperantiæ, ſicut dicunt quidam. 130
Vtrum auſteritas, humilitas, continentia, ſimplicitas, ornatus, bona ornatio per ſe ſufficientia iſta ſeptem ſint partes temperantiæ, ſicut ſcribitur à quodam Phyloſopho græco. ibidem
Vtrum magnificentia, fidentia, patientia, perſeuerantia, bene aſſignentur à Tullio eſſe partes fortitudinis. ibidem
Vtrum magnanimitas, fiducia, ſecuritas, magnificentia, conſtantia, tolerantia, firmitas, ſint ſeptem partes fortitudinis, ſicut dicit Macrobius. ibidem
Vtrum Philoſophus conuenienter iſtos quinque modos fortitudinis adiungat in 3. Ethi. ſecundum quod fortitudo. ibidem
Vtrum euſebia, leina, magnanimitas, perſeuerantia, magnificentia, androgachia ſint partes fortitudinis ſicut dicit quidã græcus. ibidem
Vtrum religio, pietas, gratia, meditatio, obſeruantia, veritas, ſint partes iuſtitiæ, ſicut dicit Tullius. 131
Vtrum innocentia, amicitia, concordia, pietas, religio, bonitas, affectus ſint partes iuſtitiæ, ſicut dicit Macrobius. ibidem
Vtrum obedientia reſpectu ſuperioris, diſciplina reſpectu inferioris, æquitas reſpectu parium, fides & veritas reſpectu omnium, ſint partes iuſtitiæ, ſicut dicunt quidam. ibidem
Vtrum bene diuidat iuſtitiam in liberalitatem, & ſeueritatem, & hanc in benignitatem & beneficentiam. Et benignitatem in religionem, pietatem, innocentiam, amicitiam, reuerentiam, concordiam, miſericordiam. 131
Vtrum bene diuidat Philoſophus Ethi. 5. iuſtitiam in legalem, & ſpecialem quæ eſt æquitas, &c. ibidem
Vtrum benignitas liberalitas, & aliæ familiares iuſtitiæ, vt dicit Philoſophus græcus. ibidem

DISTINCTIONIS XXXIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum dona ſint virtutes. 132
Vtrum plura debeant eſſe dona quàm ſeptem. 133
Vtrum dona maneant in patria. 134
Vtrum beatitudines reſpondeant ſingulis donis. ibidem
Vtrum fructus correſpondeant donis. 135
Vtrum petitiones donis reſpondeant. 146

QVAESTIO II.

Vtrum diffinitio timoris, ſecundum Dam. ſit bona. 156
Vtrum timor bene diuidatur in ſeruilem, & caſtum. 137
Vtrum timor inter dona debeat computari. ibidem
Vtrum timor ſeruilis ſit à ſpiritu ſancto. 137
Vtrum vſus timoris ſeruilis ſit bonus. ibidem
Vtrum timor ſeruilis tollatur adueniente charitate. ibidem
Vtrum timor caſtus idem ſit in ſubſtantia cũ timore ſeruili. 138
Vtrum initialis differat ſecundum ſubſtantiam à caſto. ibidem
Vtrum timor caſtus diminuatur charitate creſcente. ibidem
Vtrum timor caſtus euacuetur gloria adueniente. ibidem

QVAESTIO III.

Vtrum fortitudo quæ eſt donum differat à fortitudine, quæ eſt virtus. 139
Quæritur quis eſt actus doni fortitudinis in via. ibidem
Quæritur quis actus inſit in patria doni fortitudinis. ibidem
Vtrum pietas ſit donum. ibidem
Quæritur de actu pietatis in via. 140
Quæritur de actu eius in patria. ibidem

DISTINCTIONIS XXXV.

QVAESTIO I.

Vtrum vita conuenienter diuidatur per actiuam, & contemplatiuam. 140
Vtrum vita contemplatiua conſiſtat tantum in actu cognitiuæ. 141
Vtrum vita cõtemplatiua conſiſtat in operatione rationis. ibid.
Vtrum omnis actus intellectus ad vitam contemplatiuam pertineat. 141
Vtrum vita actiua conſiſtat tantum in his, quæ ad alterum ſunt. ibidem
Vtrum cognitio aliquo modo ad actiuam pertineat. 142
Vtrum vita actiua poſſit eſſe cum contemplatiua. ibidem
Vtrum vita actiua ſit nobilior, quàm contemplatiua. 142
Vtrum vita actiua ſit maioris meriti, quam cõtemplatiua. ibid.
Vtrum contemplatiua ſit diuturnior actiua. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum ſapientia ſit donum. 143
Vtrum ſapientia ſit tantum de diuinis. 143
Vtrum ſapientia ſit in intellectu. ibidem
Vtrum intellectus ſit donum. ibidem
Vtrum intellectus donum habeat aliquem actum in via. ibid.
Vtrum intellectus donum à ſapientiæ differat dono. ibidem
Vtrum donum ſcientiæ ſit tantum de humanis vel de diuinis. 144
Vtrum ſit tantum practica ſcientia, vel ſpeculatiua. ibidem
Vtrum in ſcientia humanorũ ſit aliquid curioſitatis noxæ. ibid.
Vtrum conſilium ſit donum. ibidem
Vtrum conſilij donum differat à dono ſcientiæ. ibidem
Vtrum actus conſilij ſit in patria. ibidem

DISTINCTIONIS XXXVI.

QVAESTIO I.

Vtrum virtutes politicæ ſint connexæ. 145
Vtrum virtutes gratuitæ ſint connexæ. 149
Vtrum dona ſint connexa. 146
Vtrum virtutes ſint æquales. ibidem
Vtrum vitia ſint connexa. 147
Vtrum modus charitatis ſit in patria. ibidem

DISTINCTIONIS XXXVII.

QVAESTIO I.

Vtrum neceſſarium fuerit legem ſcriptam tradi & maxime decem præcepta. 148
Vtrum præcepta decalogi conuenienter aſſignentur. ibidem
Vtrum debeant decem legis eſſe præcepta. ibidem
Vtrum præcepta bene ordinentur. ibidem
Vtrum omnia legis præcepta ad illa decem decalogi reducantur. 149
Vtrum præcepta decalogi ſint diſpenſabilia. 149
Vtrum conueniens fuerit ſabbathi obſeruationē præcipere. 150
Vtrum præceptum de ſabbatho obſeruādo ſuit morale. ibidem
Vtrum illud præceptum de ſabbatho debuit ceſſare tempore gratiæ. ibidem
Vtrum vſuras accipere ſit peccatum. 151

DISTINCTIONIS XXXVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum diffinitio data in litera de mendacio ſit conueniens. 151
Vtrum diuiſio mendacij in litera ſit conueniens. 152
Vtrum omne mendacium ſit peccatum. ibidem
Vtrum omne mendacium ſit peccatum mortale. ibidem
Vtrum gradus mendaciorum conuenienter aſſignentur in litera. 153

DISTINCTIONIS XXXIX.

QVAESTIO I.

Vtrum iurare ſit idem quod Deum teſtem inuocare. 154
Vtrum iuramentum ſit per ſe appetendum. 154
Vtrum licitum ſit iurare. ibidem
Vtrum illi tres comites, qui ponuntur in litera exigantur ad iurationem. ibidem
Vtrum iuramentum incautum ſit obligatorium. 155
Vtrum iuramentum coactum ſit obligatorium. ibidem
Vtrum iuramentum obliget ſecundum intentionem recipientis. ibidem
Vtrum periurium ſit mendacium iuramento firmatum. 156
Vtrum omne periurium ſit peccatum mortale. ibidem
Vtrum liceat iuramentum recipere & exigere. ibidem

DISTINCTIONIS XL.

QVAESTIO I.

Vtrum mœchia & furtum conuenienter inter pręcepta decalogi aſſignentur. 157
Vtrum lex Moyſi manum & animum cohibuit. ibidem
Vtrum lex vetus iuſtificaret. ibidem
An lex vetus occideret. ibidem
Vtrum lex vetus temporalia tantum, vel æterna promittit. 158
Vtrum lex vetus differat à noua ſecundum radicem. ibidem
Vtrum lex vetus ſit magis oneroſa quam noua. ibidem

Expliciunt tituli tertij ſententiarum Sancti Thomæ Aquinatis ordinis prædicatorum.

GABRIELLIVS+IOAN. ... CARD.

SCRIPTVM D. THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI.

IN TERTIVM LIBRVM SENTENTIARVM MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

PROLOGVS S. THOMÆ.

AD locum. vnde exeunt flumina reuertuntur. Eccle. 1. Ex verbis iſtis duo poſſumus accipere, in quibus huius tertij libri, materia comprehenditur, ſcilicet, diuinę incarnationis myſterium, & eius copioſum fructum. Myſterium incarnationis inſinuatur in fluminum reuerſione. eum dicitur. Ad locū, vnde exeunt flumina, reuertuntur. Sed incarnationis fructus oſtenditur in iterato fluxu eum dicitur, vt iterum fluant: flumina iſta ſunt naturales bonitates, quas Deus creaturis influit, vt eſſe, viuere, intelligere, & huiuſmodi. De quibus fluminibus po-

Cap. 41. teſt intelligi quod dicitur Iſaiæ. Aperiam in ſupremis montiū flumina, Montes enim ſupremi ſunt nobiliſſimæ creaturæ, in quibus prædicta flumina aperiri dicuntur, quia in eis & copioſſime recipiuntur & ſine imperfectione oſtenduntur. Sed locus, vnde iſta flumina exeunt, eſt ipſe Deus, de quo poteſt intelligi quod dicitur Iſa. 33. Locus fluuiorum riui latiſſimi, & patentes, ac ſi diceret. In loco ortus fluuiorū riui naturalium bonitatum, eminenter inueniuntur. vnde dicit, latiſſimi, quantum ad perfectionem diuinæ bonitatis, ſecundum omnia attributa, & patentes quantum ad communicationem inſufficientem, quia eius bonitas ex qua omnia fluunt, nec exhauriri nec concludi poteſt. Iſta flumina in alijs creaturis D inueniuntur diſtincta, ſed in homine inueniuntur quodammodo aggregata. homo enim eſt quaſi orizon & cōfinium ſpiritualis & corporalis naturæ, vt quaſi medium, inter vtraſque bonitates participet, & corporales, & ſpirituales. vnde & omnis creaturæ nomine homo intelligitur. Mar. vlti. vbi dicitur. Prædicate Euangelium omni creaturæ, vt beatus Gregorius

Homilia Aſcen. exponit: & ideo, quando humana natura per incarnationis myſterium Deo coniuncta eſt, omnia flumina naturalium bonitatum, ad ſuum principium reflexa redierunt, vt poſſit dici quod legitur Ioſue. 4. Reuerſæ ſunt aquę in alueum ſuum, & fluebant ſicut ante conſueuerant. vnde hic ſequitur. Vt iterum fluant. in quo notatur incarnationis fructus: Ipſe enim Deus qui naturalia bona influerat, reuerſis quodammodo omnibus per aſſumptionem humanæ naturæ in ipſum, non iam Deus tantummodo, ſed Deus & homo hominibus fluenta gratiarum abundanter influxit, qui plenitudine eius omnes accepimus, gratiam pro gratia. Ioan. 1. Et de iſto influxu B legitur Ecc. 39. Benedictio illius quaſi fluuius inundabit. Et ſic patet materia tertij libri, in cuius prima parte agitur de incarnatione. in ſecunda * de virtutibus & donis, nobis per Chriſtum collatis.

* D. 23.

LIBER TERTIVS SENTENTIARVM.

DISTINCTIO I.

Quare filius carnem aſſumpſit, non pater vel ſpiritus ſanctus.

CVm venit igitur plenitudo temporis (vt ait Apoſto- C lus) miſit Deus filiū ſuum de muliere: factum ſub lege vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt in adoptionem filiorum Dei reciperemur. Tempus autem plenitudinis dicitur tempus gratię, quod ab aduentu ſaluatoris ſumpſit exordium, hoc eſt tempus miſerendi, & annus benignitatis: in quo gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Gratia: quia per charitatem impletur ꝙ in lege pręcipiebatur. Veritas, quia per Chriſti aduen-

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam enim magiſter, in duobus præcedentibus libris determinauit de rebus diuinis, ſecundum exitum a principio, in hoc libro incipit determinare de rebus quę dicuntur diuinæ, ſecundum reditum in finem, ſcilicet, Deum. B vnde diuiditur hæc pars in duas partes. In prima determinat iuſtum reditum in finem, ex parte reducentium. In ſecunda quantum ad ea quæ exiguntur ex parte reductorum, ſcilicet, ſacramenta, quæ ad gratiam diſponunt. & hoc in 4 lib. Prima diuiditur in duas partes. In prima determinat de reducente effectiue, ſcilicet, de Deo incarnato. In ſecunda de reducentibus formaliter, vt ſunt virtutes & dona 23 di. (Cum vero ſupra præhabitum ſit.) Prima diuiditur in duas partes. In prima determinat de diuina incarnatione. In ſecunda proſequitur conditiones ipſius dei incarnationis. di. 6. (Ex præmiſſis autem. Prima diuiditur in tres partes. In prima, determinat de incarnatione, ex parte aſſumentis carnem, quis ſit. In ſecunda ex parte aſſumptis quid ſit, di. 2. (Et quia in homine.) In tertia ex parte vtriuſque, cuiuſmodi ſit. di. 5. (Præterea inquiri oportet.) Prima diuiditur in tres partes. In prima oſtendit per authoritatem Apoſtoli quæ ſit perſona aſſumens quia filius. In ſecunda inquirit rationem, quare potius filius, quam alia perſona ibi. (Diligenter vero annotandum.) In tertia excludit obiectionem ibi. (Sed forte di. Diligenter vero.) Hic aſſignat rationē quare perſona filij carnem aſſumpſit, & diuiditur in duas partes. In prima dicit, quòd magis congruum fuit filium incarnari, quam patrem, aut ſpiritum ſanctum incarnari, ibi. (Si vero quæritur vtrum.) Circa primum aſſignat tres rationes, quare filius carnem aſſumpſit. Quarum prima, ſumitur ex appropriato filij, quod eſt ſapientia. Secunda, ex origine ipſius, quia eſt ab alio ibi. (Ideo eſt filius.) Tertio ex proprio ipſius, quia filius eſt ibi. (Quod ideo factum eſt.) Hic eſt duplex quæſtio. Prima de incarnatione. Secunda de perſona, carnem aſſumente. Gala. p.

QVAESTIO PRIMA.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo. Vtrum Deum incarnari fuerit poſſibile.
Secundo. Vtrum fuerit congruum.
Tettio. Vtrum incarnatio fuiſſet, ſi homo non peccaſſet.
Quarto, De tempore incarnationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum deum incarnari fuerit poſſibile.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quòd impoſſibile fuerit Deum aſſumere carnem. Omne enim quod eſt alteri vnibile, poſſibile eſt ad vnionem: ſed omne poſſibile eſt aliquid, reducitur ad actū per motum, vel paſſionem, & ab aliquo alio primo agente, cū non ſit idem mouens & motum, agens & patiens, cum ergo impoſſibile ſit Deum mutari vel pati: nec aliquid prius eo eſſe poſſit: videtur, quòd carnis vnibilis non fuerit.

¶ 2 Præt. Illud quod eſt perfectum in eſſe, non vnitur alicui

vnione eſſentiali, vnio enim eſſentialis eſt ex actu & potentia, vel ea forma & materia, quorum vtrunq; eſt imperfectum in eſſe. ergo quod omnibus modis perfectum eſt, nullo modo alteri vniri poteſt: quod enim perfectiſſimum eſt additionem non recipit, cum nihil ſibi deſit: ſed Deus eſt omnibus modis

Ca. 5. de diuin. nom. 5. vt. cap. de perfect. c. 1. & Co. 21.

† perfectus, qui a in ſe omnem perfectionē præhabet: vt dicit Dio. etiam philoſophus, & Commen. eius in 3. Meta. ergo ipſe vnibilis alteri non eſt.

tũ exibetur atque pficitur humane redẽptionis ſpõſio, facta ab antiquo. Filij ergo miſſio eſt ipſa incarnatio. Eo. n. miſſus eſt, ꝙ ĩ forma hoĩs mũdo viſibilis apparuit: de quo ſupra ſufficiẽter dictũ eſt.

¶ 3 Præt. Infinite diſtantium non eſt aliqua proportio: quorum autem non eſt proportio, non eſt poſſibilis vnio. vnde non quodlibet cuilibet vniri poteſt. cum ergo Deus, & creatura in infinitum diſtent; videtur quòd Deus creaturæ vniri non poſſit.

¶ 4 Præt. Maior eſt diſtantia Dei, & creaturæ, quàm duorum contrariorum: cum contraria in genere conueniant. & Deus non contineatur in aliquo genere: ſed duo contraria non poſſunt ſimul eſſe in eodem. ergo nec natura humana, & diuina, poſſunt eſſe in vna perſona, & ſic idem quod prius.

¶ 5 Præt. ad infinitatem diuinæ potentiæ exigitur, quòd neque ſit corpus, neque virtus in corpore, vt in 8. † Phiſicorum

c. 77. 78.

probatur: ſed potentia Dei nunquam poteſt eſſe finita. ergo nunquam poteſt Deus eſſe corpus, vel virtus in corpore: ſed eſſe incarnatum eſt corpus vel virtus in corpore. ergo Deus non poteſt incarnari.

Sed contra. eſt quòd Deus plus poteſt facere, quàm homo poteſt dicere. Luc. 1. Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. Sed hoc poteſt dicere, ſcilicet, Deum humanam naturam aſſumere: nec contradictionem implicat, nec aliquem defectum in Deo ponit hoc dictum. ergo Deus multo fortius hoc facere poteſt.

¶ Præt. Eorum quæ habent ſimilitudinem facilis eſt vnio: ſed homo creatus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Gen. 1. ergo humana natura diuinæ aliquo modo vnibilis eſt in perſona.

¶ Præt. In creaturis ſecundum diuiſionem ſuppoſitorũ diuiditur natura: ſed in diuinis poſſunt eſſe plures perſonæ in vna natura. ergo & pari ratione poſſunt eſſe plures naturæ in vna perſona, & ſic idem quod prius.

Reſpondeo. Dicendum, quòd vnio aliquorum duorum vel trium poteſt eſſe tripliciter. Vno modo, ſecundum quòd aliqua nõ vniuntur adinuicem niſi per coniunctionẽ eorũ in aliquo vno. Quædam vero vniuntur econuerſo, per coniunctionem eorum adinuicem, & in aliquo vno, quod ea eorum coniunctione conſtituitur. Quædam vero per coniunctionem eorum adinuicem: ſed non in aliquo vno, quia ex eorum coniunctione nihil reſultat. Primum horum contingit quatuor modis, quia vel illud vnum in quo coniunguntur eſt idem numero: ſicut duo brachia coniunguntur in vno pectore, vel duo rami qui ſe non tangunt niſi in vno trunco. Vel vnum ſecundum, ſicut Sortes, & Plato in homine. Vel vnum genere: ſicut homo & aſinus in animali. Vel vnum analogia ſiue proportione: ſicut ſubſtantia, & qualitas in ente, quia ſicut ſe habet ſubſtantia ad eſſe ſibi debitum, ita & qualitas ad eſſe ſui generis conueniens: Quæ vero iunguntur adinuicem, & in aliquo vno ex eorum coniunctione conſtituto: ſunt ſicut materia & formæ, quia forma coniungitur materiæ, vt perfectio eius, & ambo coniunguntur in natura communi, & ſimile eſt de partibus quantitatis continuatis adinuicem, ita quòd ex eis proueniat aliquod totum, in quo duæ partes conueniant. Ea vero quæ vniuntur adinuicem, & non in aliquo vno, ſunt ſicut accidens, & ſubiectum, ex quibus non efficitur vnum per ſe, cuius ſubiectum & accidens partes dici poſſint vt probatur in 8. Meta. † Et quia, vt Dicit Hylarius comparatio ter-

1. c. 14. 15. 16.
3. de Trini.

renorum ad Deum nulla eſt: nec exẽplũ ſufficiens rebus diuinis ratio humana præſtabit. Sciendũ eſt, ꝙ nullus iſtorũ modorum cõpetit ex toto ineffabili vnioni, qua Deus hoi vnitus eſt. Sed tñ aliqui iſtorum modorum quantũ ad aliquid repreſentant illum modum vnionis. Sciẽdũ eſt ergo, ꝙ medius modus, quo aliqua coniunguntur adinuicẽ, vt ex eis aliquod tertiũ reſultet omnino non pôt Deo conuenire, quia duo quę cõiunguntur ſm hunc modum ſe habent ad tertiũ vt partes: ratio aũt partis: ſicut & imperfecti penitus a Deo remouetur: primũ vero modũ, & tertium, quantũ ad aliquid poſſibile eſt Deo cõuenire. In incarnatione enim ex parte aſſumentis, duo poſſunt conſiderari. ſ. perſona & natura. Si autem conſidere-

F mus perſonam aſſumentem, ſic coniungitur humanæ naturæ aſſumptæ, tertio modo coniunctionis, quia perſona diuina fit perſona huius naturæ humanæ: ſed ex his duobus non reſultat aliquod tertium: ſicut nec etiam in Sorte ex perſona eius, & natura non fit aliquod tertium, ſed perſona eius humana natura ſubſiſtit. Si autem cõſideremus naturã aſſumentis, ſic cõiunctio eius ad naturam humanam eſt ſecundum primum modum coniunctionis, inquantum duæ naturæ, in vna perſona conueniunt, quæ in naturalibus proprietatibus nihilominus diſtinctæ ſunt. Et ideo incarnatio inſertioni comparatur: ſicut enim in inſertione, in eodem trunco in quo erat vnus ramus per naturam, fit ramus alius per inſertionem, ita in eadẽ

G perſona, in qua naturaliter erat diuina natura eſt per vnionẽ humana natura. In omni autẽ genere vel ſpecie Deum & creaturam conuenire impoſſibile eſt: ſed per analogiam poſſibile eſt, ſed hoc ex tunc fuit ea quo creaturæ eſſe cœperunt & ideo de hoc non eſt ad præſens quæſtio.

Ad primum ergo dicendum, quòd contingit aliquando in relatiuis aliquid relatiue dici, non quia ipſum referatur ſed quia alterum refertur ad ipſum: vt dicitur in 5. Meta. ſicut ſcibile relatiue dicitur ad ſcientiam, & in talibus aliquid incipit de nouo quod prius non dicebatur, nulla mutatione facta circa ipſum ſed circa alterum: nulla enim mutatione facta circa ſcibile incipit eſſe a me ſcitum per mei mutationem, & ſimiliter dicitur res ſcibilis, non per potentiam paſſiuam quæ ſit in ipſa: ſed per potentiã quæ eſt in ſciente, & ſic eſt in propoſito; non enim poteſt eſſe, vt creator ad creaturam referatur, niſi

r. c. 20. D. 16. Io. cap. 1.

H quia creatura ad ipſum refertur, in qua relatio * realiter exiſtit, vt in 1. li. dictum eſt di. 30. & ideo Deus dicitur vniri non per mutationem ſui: ſed eius cui vnitur. & ſimiliter cum dicitur vnibilis: hoc dicitur non per potentiam aliquam paſſiuam, in Deo exiſtentem. ſed per potentiam quæ in creatura eſt vt vniri poſſit. Vel poteſt dici, quòd vnibile non dicit potentiam paſſiuam, ſed actiuam, ſed hæc reſponſio non congruit propter duo. Primo ex ipſa ſignificatione nominis, quia vnibile ſignat poſſibile vniri: vnitiuum vero potens vnire. Secundo, quia cuius eſt actio, eius eſt potentia: Vnde cum hæc actio quæ eſt vnire conueniat indifferenter toti trinitati, & vnibile ſi dicit actiuam potentiam vnionis, toti trinitati indifferenter conueniet, & non magis congruet filio, vt in litera dicitur.

ar. 1. ad ſecundum. * D. 1086.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illud quod perfectum in ſe, non vnitur alteri ad acquirendum aliquam perfectionem, ſed

I ad communicandum, & ſic Deus homini vniri voluit propter ſe, quia nõ habet quo creſcat eius perfectio, ſed propter hominem, cui ſubueniendum erat, ſicut etiam Deus eſt in omnibus per eſſentiam, penitentiam, & potentiam, ſuam bonitatem omnibus diffundendo, ex quo tamen nihil ſibi accreſcit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd proportio dicitur dupliciter. Vno modo idem eſt proportio, quod certitudo menſurationis duarum quantitatum, & talis proportio non poteſt eſſe niſi duorum finitorum quorum vnum excedit, ſecundum aliquid certũ & determinatũ. alio modo dicitur proportio habitudo ordinis, ſicut dicimus eſſe proportionẽ inter materiam & formã, quia ſe habet in ordine, vt perficiatur materia per formã, & hoc ſecundum proportionabilitatem quandã, quia ſicut forma poteſt dare eſſe, ita materia poteſt recipere idem eſſe, & hoc modo etiã mouens, & motũ debent eſſe proportio-

K nabilia & agens, & patiens, vt ſcilicet, ſicut agens poteſt imprimere aliquem effectũ: ita patiens poſſit recidere eundem, nec oportet, vt commenſuretur potentia paſſiua recipientis, ad potentiam actiuã agentis: nec ſecũdum numerum. ſicut vnus artifex per artem ſuam poteſt in ligno inducere plures formas, vt formã archæ & formam ferrę, ſed lignum non poteſt recipere niſi vnam illarum, nec etiam ſecundum intentionem, quia artifex per ſuam artẽ poteſt producere pulchrã ſculpturã; quã tamen lignum nodoſum nõ poteſt recipere, & ideo nõ eſt incõueniens, vt hic modus proportionis inter Deũ & creaturam ſaluetur, quamuis in infinitum diſtent, & ideo poſſibilis eſt vnio vtriuſque.

¶ Ad quartum dicendum, quòd contraria nunquam poſſunt vniri hoc mõ, quòd inſint eidem ſecũdum idem, & ſic etiã nec creatura creatori vnitur, quia ſecundũ † Dama. ꝙ erat increabile manſit increabile, & quod erat creabile, manſit creabile: De fide Orthod. lib. 3. cap. 3. poſt medium.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ aliquid dicitur eſſe virtus in corpore pluribus modis. Vno modo, quia eſt forma corporis, &

non habet operationem niſi mediante corpore,& ſic potentiæ ſenſitiuæ,& quæ infra ſunt dignitate dicuntur virtutes in corpore. alio modo poteſt dici virtus in corpore, quia eſt forma dans eſſe corpori:non tamen operans mediante corpore: quãuis indigeat corpore ad ſuam operationem, per quod repreſentatur ſibi ſuũ obiectum:& hoc modo,intellectus poſſibilis eſt virtus in corpore. Alio modo poſſet dici virtus in corpore, qđ eſt forma corporis: quãuis operetur mediante corpore: nec a corpore aliquid recipiat:ſicut dixerunt de animabus orbiũ, qui poſuerunt cœlos animatos anima intellectuali tantum: & patet, quia eſſe virtutem in corpore ſignificat, vel eſſe formam corporis, vel etiam eum hoc dependere aliquo modo eius operationem a corpore: quorum neutrum de Deo dicimus ſecundum quòd incarnatus eſt. vnde ad hoc quòd ponamus cum incarnatum:non oportet quòd ponamus cum virtutem in corpore: vel aliquo modo ad corpus finiri.

B

Quare filius carnem aſſumpſit nõ pater uel ſpiritus ſanctus.

Diligenter uero annotandum eſt, quare filius non pater, uel ſpiritus ſanctus incarnatus eſt,Solus nãque filius hominem aſſumpſit, quod vtique ordine congruo atque alto Dei ſapiẽtia fecit cõſilio,vt Deus qui in ſapientia ſua mundum cõdiderat,ſm illud. Omni in ſapiẽtia feciſti domine, vt eadẽ quæ in cœlis ſunt & quæ in terris reſtauraret. Hæc eſt mulier euangelica, quæ accendit lucernam, &

ARTICVLVS II.

Vtrum Deum incarnari fuerit congruum.

3.q.1.p. opu.2.c.5. q.con.c.53. 54.55. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd non fuerit congruum Deum incarnari: & ſi fuerit poſſibile: ſicut enim bonitati opponitur malitia,ita maieſtati opponitur infirmitas: ſed ſummã bonitatem non decet aſſumere aliquã malitiã. ergo ſummę maieſtatis indecẽs eſt omnis infirmitas: omnis autem ſapiens vitat indecentiam. ergo cum Deus ſit ſapientiſſimus,nullo modo noſtram naturam quæ infirma eſt aſſumere debuit. C

¶ 2 Præt. Peccatum hominis & peccatũ angeli fuerunt eiuſdẽ generis,quia vterque per ſuperbiã peccauit:ſed deus angelorum peccato non ſubuenit per alicuius naturæ aſſumptionem. ergo nec peccato hominis ſubuenire debuit per incarnationem.

¶ 3 Præt. Creatio recreationi reſpondet: ſed deus ad creationem hominis nullam creaturam aſſumpſit. ergo nec ad eius recreationem incarnari eum congruum fuit.

Pſal. 144. ¶ 4 Præt. Vt in Pſal. dicitur Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.ergo plus decuit, quòd Deus oſtenderet immenſitatẽ ſuæ miſericordiæ, quàm ſeueritatem ſuæ iuſtitiæ. Sed ad Mat.ca.18. & Luc.c.6. magnitudinem miſericordiæ pertinet, vt peccata ſine ſatiſfactione remittantur.vnde & a deo nobis præcipitur,vt debitoribus noſtris gratis dimittamus. ergo & deus naturam humanam gratis reparare debuit, non expetendo ſatiſfactionem,& ita non fuit oportunum,vt Deus homo fieret ad ſatiſfaciendum pro hominibus.

¶ 5 Præt. Nulla crudelitas Deo eſt attribuenda, qui ſumme eſt miſericors,ſed exigere ab aliquo plus, quàm poteſt eſt crudele.ergo Deus non exigit ſatiſfactionem ab homine quã homo non poteſt implere,& ita homo per ſe poteſt ſatiſfacere, & ſic non fuit neceſſarium quòd Deus incarnaretur.

¶ 6 Præt.Quicunq; poteſt ſatiſfacere pro maiori peccato, poteſt ſatiſfacere pro minori:ſed mortale peccatũ actuale eſt maius quàm originale, quia habet plus de voluntario. ergo cũ homo poſſit pro mortali ſatiſfacere: poteſt pro originali multo fortius ſatiſfacere.& ſic idem quod prius.

¶ 7 Præter.In primo parente idem fuit peccatum originale & actuale,ſed ipſe per pęnitentiam de peccato actuali ſatiſfecit. ergo & de originali potuit ſatiſfacere. & ſic idem quod prius.

¶ 8 Præt.Secũdum Dion.lex diuinitatis eſt vltima per media reducere, ſed homo per peccatũ a Deo abiectus erat.ergo natura angelica inter naturam diuinam & humanam ſit media. vt in.4.ca.ec.Hierar.oſtenditur. videtur quod & ſi homo ſufficienter ſatiſfacere non poterat: per Angelum hoc fieri debuerit,& non per Deum incarnatum.

¶ 9 Præt.Quodlibet bonum creatum finitum eſt:ſed bonũ totius humanæ naturæ eſt creatum,quodlibet autem finito põt Deus facere aliquid maius.ergo Deus poteſt facere vnã creaturam,cuius bonitas præponderet bonitati totius naturæ humanæ ergo per illam poſſet recompenſari corruptio totius humanę naturæ, & ita videtur quòd non oportuit ad reparationem humani generis Deum incarnari.

Sed contra. Non erat conueniens vt vna nobiliſſimarum creaturarũ ſuo fine totaliter fruſtraretur, ſed humana natura eſt inter nobiliſſimas naturas. cũ ergo tota corrupta fuerit p peccatum in primo parente, & ita beatitudine priuata, ad quam inſtituta erat, congruum fuit ipſam reparari, ſed reparatio humani generis non poteſt fieri niſi peccatum dimittatur, nec illud eſt, vt peccatum ſine ſatiſfactione dimittatur.ergo oportuit pro peccato totius humanæ naturæ ſatiſfieri: ſed ſatiſfactio decenter fieri nõ poteſt,niſi ab eo,qui debet ſatiſfacere & poteſt,ſed nõ debet niſi homo qui peccauit,& nõ poteſt niſi deus: quia quælibet creatura totum ſuum eſſe Deo debet, ne dũ vt pro alio ſatiſfacere:nec ipſe pro ſe,cum peccato indignus reddatur.

¶ Præt.Nullius creaturæ bonũ excedit bonum naturę humanę,vt recõpenſationẽ pro tota natura poſſit facere.ergo oportunũ fuit, vt Deus homo fieret ad ſatiſfaciendum pro malitia

¶ Præt. Sap.dicitur. Sapientia vincit malitiam,ſed per malitia diaboli & hominis humana natura, quæ opus eſt dei abiecta erat quantum deijci potuit in culpam & in miſeriam.ergo decuit vt ſapientia dei ipſam exaltaret, quantũ exaltari potuit. ergo cum humana natura ſit aſſumptibilis in vnitatem diuinæ perſonæ, vt prius dictum eſt, videtur congruum fuiſſe vt Deus humanam naturam aſſumeret. Sap.7.

¶ Item. Iaco. Deus ſuperbis reſiſtit,ſed per ſuperbiã diabolus homini inuidens,cum ſeruum ſuũ conſtituit,& iniuſte in ſeruitute detinuit:cũ ad ſeruitiũ dei creatus ſit.ergo decuit vt ſumme potens Deus,nequitiæ diaboli reſiſteret,vt non ſolum hominem de eius poteſtate eriperet, ſed etiam econuerſo, hominẽ dominũ diaboli conſtitueret,ſed cũ nulla creatura ſit ſuperior angelica natura,quæ eſt in diabolo,hoc nõ poſſet eſſe niſi homo qui angelorũ dominus eſſet,qđ ſoli Deo cõuenit,ergo decuit vt deus homo fieret. vt ſic in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium terreſtrium & inferorum. Phil.2. Iac.4.

Reſpondeo.dicendum, quòd ad ea quæ fidei ſunt ratio demonſtratiua haberi non poteſt, cum fides de non apparentibus eſſe dicatur. Heb.11.& præcipue in illis quæ ex mera Dei voluntate proueniunt,cuiuſmodi eſt incarnatio, & ideo ad incarnationem probandam,ratio demonſtratiua haberi non poteſt, nec etiam in contrarium: quia cum demonſtratio ſcire faciat, ſcientia autem non niſi verorum ſit,oportet omne qđ demonſtratur verum eſſe,& eius contrarium falſum, & ideo ſufficit defendere quòd non eſt impoſſibile incarnationem eſſe quod in.1.arti.ex parte.dictum eſt, & oſtendere aliquam congruentiam ad incarnationem, quod ad hunc articulum pertinet. D

¶ Sciendum ergo,quòd ſuppoſito lapſu humanæ naturæ, congruentia incarnationis apparet ex tribus ſcilicet ex plenitudine diuinæ miſericordiæ, & ex immobilitate iuſtitiæ ipſius. & ex docendi ordine ſapientiæ eius, quia igitur deus ſumme bonus & miſericors eſt, decuit vt nulli negaret naturæ hoc, cuius capax erat, ergo cum humana natura lapſa eſſet & nihilominus reparabilis erat, decuit vt eam repararet, quia etiam iuſtitia eius immutabilis eſt, cuius lege ſancitum eſt, vt nunquam peccatum ſine ſatiſfactione dimittatur, decuit vt in humana natura inſtitueret eum qui ſatiſfacere poſſet, quia hoc purus homo per ſe facere non poterat vt dicetur,ſed quia ſumme ſapiens eſt conuenientiſſimum modum reparationis debuit adinuenire. Modus autem conuenientiſſimus eſt,ut integre natura repararetur,& faciliter ad id quod amiſerat homo peruenire poſſet. Si autẽ hominẽ per angelũ repararet,nõ integra eſſet reparatio,quia ſemper homo angelo ſalutis ſuæ debitor eſſet,& ita ei in beatitudine adæquare non poſſet,quod tamen conſecutus fuiſſet ſi non peccaſſet, ſicut & nunc cõſequuntur homines per gratiam reparationis, vt ſint ſicut angeli in Dei cœlo.Matt.22.Et ideo decuit vt nõ angelus ſed ipſe deus hominem repararet. Similiter eſſet facilis modus aſcendẽdi in Deũ,decuit vt homo ex his quę ſibi cognita ſunt,tam ſecũdum intellectum quàm affectum in Deũ cõſurgeret,& quia homini connaturale eſt ſecundum ſtatũ præſen E

tis miſeriç, vt ex viſibilibus cognitionem accipiat, & circa ea afficiatur, ideo deus congruenter viſibilis factus eſt humanam naturam aſſumendo, vt ex viſibilibus in inuiſibilium amorem & cognitionem rapiamur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd maieſtatem nō decuit infirmitas eam deprimens & quodammodo inuoluens, nec per incarnationem infirmitas humanitatis diminuit potētiā maieſtatis, quia duæ naturæ in vna perſona inconfuſe & inalterabiliter ſunt vnitæ, nec eſt ſimilis ratio de malitia & infirmitate, quia infirmitas de ſui ratione non priuat ordinem a fine. & ideo propter aliquē finem aſſumi potuit, ſed malitia dicitur ſecundum deordinationem a fine. & ita omnem congruitatem tollit, vnde omnino indecens fuiſſet vt ſumma bonitas quocunq; modo malitiam aſſumeret.

dragmā decimā quę perdita fuerat reperit. Sapientia. ſ. patris quę teſtam humanę infirmitatis lumine ſuę diuinitatis accendit, perditumque hominē reparauit: & nomine regis & imagine inſignitū. Ideo ēt filius miſſus eſt, & non pater: quia congruentius mitti debebat qui eſt ab alio, q̄ qui a nullo. Filius aūt a patre eſt: pater vero a nullo eſt. Vt.n.Aug.ait in libro de Trin.nō hēt de quo ſit. Sicut ergo pater genuit: fili' genit' eſt: ita congrue pater miſit: filius

d.15. ¶ Ad ſecundum dicendum, q̄ peccatū hominis fuit remediabile non autem peccatū angeli. cuius ratio multipliciter aſſignatur. Primo ex virtute naturali vtriuſque: quia quantū ad cognitiuā angelus cognoſcit in luce plena per intellectū deiformem, vt poſſit totum conſiderare ſine inquiſitione, quod ad electionem alicuis rei pertinet, vt ſic per ignorantiam nō excæcetur, ſicut homo qui cognoſcit quæ agēda ſunt deliberādo per rationem, quæ eſt quaſi quædā obumbratio intellectus. vt dicit Iſaac in lib. de diffinitionibus, quantum ad affectiuā vero quia voluntas angeli inuertibilis eſt poſt electionem, cū ſit infra voluntatem diuinam, quæ eſt inuertibilis ante & poſt, & ſupra volūtatē humanā quæ eſt vertibilis ante & poſt, & ideo angelus malo qđ appetijt peccādo, immobiliter inhęret. Secūda ratio aſſignatur ex natura vtriuſq;, quia angelorū natura nō propagat ex vno, ex quo vitium contrahat ſicut humana, & ideo nec per vnum eam reparari cōgruit. & hoc eſt qđ videtur Apoſtolus dicere ad Roma. 5. Sicut per vnum hominē &c. Tertia ex peccato vtriuſque, & quātum ad genus peccati quia homo ſuperbiuit ex appetitu ſcientiæ, cuius natura creata capax eſt, Angelus vero ex appetitu potētiæ, quam natura creata non ita perfecte poteſt recipere ſicut ſcientiam. vnde & animæ Chriſti communicata eſt omnis ſcientia, ſed non omni-
* D.944. potentia. Et etiam quantum ad * circunſtantiam peccati: quia homo peccans, & de venia cogitauit, & in aliquo deceptus eſt
d.4.in textu & 12.d. q.1.ar.2. 2. in 2. lib. dicitur non autem Angelus peccans, & ſimiliter quantum ad occaſionem peccati, quam homo habuit, quia alio ſuggerente peccauit, non autem Angelus. Quarta ex iuſtitia diuina: quia omnes illi ad quos corruptio peccati primi hominis venire debebat, nondū erant in actu: ſed in virtute tantum. Et ideo, non decebat vt priuſquam eſſent, vltimam damnationem reciperent, ſicut omnes Angeli actu exiſtētes proprio arbitrio peccauerunt. Quinta ex miſericordia diuina: quia tota natura humana lapſa erat in vno parente, non autē tota natura Angelica: & ideo magis indecens erat vt natura humana tota relinqueretur ſub dānatione, quàm natura Angelica, quæ non tota corruerat. Sexta vero & præcipua, eſt ex parte ſtatus vtriuſque, quia homo non peccauit in termino viæ ſuæ ſicut Angelus cui ad propriam electionem ſtatus viæ
De fide Ortho.lib. 2.c. 4.in fine. finitus eſt, & hoc cōſonat verbo Dam. † qui dicit q̄ hoc eſt hominibus mors, quod Angelis caſus. & de hoc in lib. 2. dictū eſt.

d.7.q.1. articu.2. in.o. ¶ Ad tertium dicendum, quod in creatione ſe habet creatura ſicut effectus productus in eſſe per creationem: & ideo non exigitur vt a creatura aliquo modo operatio creationis exeat: ſed quod ad eam terminetur: ſed in recreatione, creatura ſe habet vt ſatisfaciens: quod ſine eius operatione fieri nō poteſt: & ideo quamuis creatio ſit opus Dei non per aliquam creaturā, tamē oportet quòd recreatio per modum redemptoris facta, ſit opus Dei, naturam creatam aſſumentis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis Deus ſit ſumme miſericors, ſua tamen miſericordia nullo modo iuſtitiæ ſuę obuiat. Miſericordia enim quæ iuſtitiam tollit magis ſtultitia quam virtus dici debet, & ita Deum non decet: propter quod Deus miſericordiam infinitam ſic manifeſtare voluit: vt in nullo eius iuſtitiæ derogaretur, quod factum eſt: dum pro nobis homo factus eſt, vt pro nobis ſatisfaceret, in quo etiam eius abundantior miſericordia oſtenſa eſt ad nos. quam ſi peccatum ſine ſatisfactione dimiſiſſet, inquantum naturam noſtram magis exaltauit: & pro nobis mortem pertulit. Nec ta-

F men eſt ſimile de homine vt de Deo propter duo. Primo, quia ipſe Deus eſt iudex omnium: ad quem pertinet iuſtitiæ ordinem ſeruare, non autem homo quilibet. vnde & iudex non debet proprio arbitrio peccata dimittere impunita. Secūdo quia cum Deus ſit ipſa bonitas, ex hoc ipſo eſt aliquod malum, quod contra ipſum eſt: & ideo cum pœna non debeatur actui, niſi quia malus eſt, decet vt ipſe ſe vindicet puniēdo peccatū, quod contra ipſum commiſſum eſt: ſecus autem eſt de homine, vnde homo non debet punire quaſi ſe vindicans: ſed quaſi Deum vindicans ſi hoc ex officio habet. Vnde dicitur Deutero. 32. ſecundum
G aliam literam. Mihi vindictam & ego retribuam.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quantitas peccati ex duobus poteſt penſari ſcilicet, ex parte Dei in quem peccatur: & ſic infinitatem quandam habet prout offenſa Dei eſt, quia quanto maior eſt qui offenditur, tanto culpa eſt grauior: vel ex parte boni, quod corrumpitur per peccatum, & ſic quantitas culpæ finita eſt. ſcilicet inquantum eſt corruptio naturę: & ideo ad ſatisfactionem debitam requiritur actio hominis, quæ proportionetur quantitati culpæ inquantum corruptio quædam eſt, & gratia cuius virtus quodammodo infinita eſt, cum ſufficiat ad merendum præmium infinitum: per quam ſatisfactio proportionatur quantitati culpæ, prout offenſa Dei eſt. & ideo ex ſe non ſufficit ad ſatisfaciendum, quia ex ſe gratiam habere non poteſt: nec tamen Deus crudelis eſt hanc ſatisfactionem exigens, quia quamuis gratiam ha-
H bere non poſſit ex ſe, & ita nec ſatisfacere, poteſt tamen ſatisfacere per id quod Deus paratus eſt dare, ſcilicet per gratiam.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quantitas originalis, & actualis mortalis peccati, poteſt dupliciter attendi: vel quantum ad principium; vel quantum ad bonum, quod per vtrunq; priuatur. Principium autem actualis peccati voluntas propria eſt Principium autem originalis in iſto, eſt origo eius vitiata. vnde originale quodammodo eſt neceſſarium: ſed actuale eſt omnino voluntarium: vnde plus habet de ratione culpæ, & vituperabilis, bonum autem quod per actuale peccatum corrumpitur eſt bonum huius perſonę: cui præpone bonum totius naturæ, quod per originale corrumpitur, quia bonum vnius hominis: vt dicitur i. Ethic. Vnde & originale peius Cap. & l.2.
I erit, quam actuale, vt ſic poſſit dici, quòd actuale eſt maior culpa. & originale maius malum actio autem ſatisfacientis, vt par. vlt.
prius dictum eſt, proportionatur quantitati culpæ, ex parte boni, quod per culpam corrumpitur: & ideo cum omnis actio ſit perſonæ, quia actus ſingularium ſunt: ideo ad ſatisfactionem pro actuali ſufficit actus cuiuſcunque hominis cum gratia diuina: non autem ad ſatisfaciendum pro originali peccato, niſi actio illius hominis plus valeret, quàm totum bonum humanæ naturæ, & hoc non poſſet eſſe: ſi eſſet purus homo, & ideo oportuit eſſe Deum & hominem, qui pro originali ſatisfaceret. Vel dicendum ſecundum quoſdam, quod etiam pro actuali peccato non ſufficit purus homo ſatisfacere niſi præſuppoſita ſatisfactione Chriſti, ex cuius paſſione etiam antiquorum patrū ſatisfactio efficax fuit, qui in fide eius ſaluabantur.

K ¶ Ad ſeptimum dicendum, q̄ in peccato primi hominis perſona corrūpit naturam, vnde illud peccatū poteſt dupliciter conſiderari, vel quantum ad corruptionē boni perſonalis, & ſic primus homo pro eo ſatisfecit adiutorio gratiæ Dei, vel inquantum fuit corruptio naturæ, & ſic pro eo Adam ſatisfacere non potuit, nec aliquis antiquorum patrum niſi ſolum inquantum corruptio naturæ in perſonam redundabat. Ex hac enim parte originale peccatum in antiquis patribus per fidem, decimas, circūciſionem, & ſacrificia ſoluebatur: & ideo decedentes, nondum ad viſionem Dei admittebātur, niſi prius per ſatisfactionem Chriſti naturæ corruptio ſanaretur.

¶ Ad octauum dicēdum, quòd ipſa reparatio humani generis aliquo modo mediātibus angelis facta eſt: ipſi enim naſciturū dominum annunciauerūt, vt dicitur Luc. 1. non tamen ſufficiebat angelus reparationem perficere, quia ſatisfacere nō poterat pro tota, humana natura, nec etiam debebat, quia ipſe non peccauerat, & ideo oportuit, vt dictū eſt, quòd per deum Supra in
hominem reparatio humani generis compleretur. corpore.

¶ Ad

A ¶ Ad nonum dicendum, quòd nulla creatura, in quantacúque bonitate crearetur, poteſt ſufficere ad reparationē corruptionis humanæ naturæ, per modū ſatisfactionis, cuius ratio pōt eſſe triplex. Prima eſt, quia omnis creatura totū, quod poteſt pro ſe deo debet: unde nō relinquitur ſibi vt pro alio ſatisfacere poſſit. Secunda quia requiritur in ſatisfactione, vt quod ſatisfaciens reddit: præponderet ei, quod per culpam ablatum eſt, vel ſaltē ſit equale illi: quamuis autē aliqua natura creata ſit vel poſſit eſſe melior natura humana: non tamē natura in aliqua perſona creata conſiderata, poteſt adæquare bonitatem totius naturæ humanæ: bonum enim humanæ naturæ quodammodo infinitū B eſt, per comparationem ad ſuppoſita, inquantum natura humana in infinitum, per generationem communicabilis eſt: bonum autem cuiuſlibet naturæ creatæ, & in ſe infinitum eſt, & finitur ſecundum quòd conſideratur in vno ſuppoſito determinato: & ideo cum actus ſint ſuppoſitorum, non poteſt eſſe, vt operatio alicuius creaturæ valeat tantum, quantum eſt totum bonum naturæ humanæ, vt poſſit eſſe digna ſatisfactio pro eius reparatione. Tertia eſt, quia vt in ſecundo dictum eſt, humana natura in prima ſui conditione accepit quædam per quæ ſupra ſtatum ſuis principijs congruentem eleuabatur: ſicut immortalitatem quandam quæ erat gratiæ, non naturæ, & alia huiuſmodi ſibi ex pura liberalitate diuina collata, quæ per peccatum amiſit: vnde eam reparare ad gradum ſuperiorem ipſam eleuare, in quo prius condita fuerat: non eſt autem poſſibile eleuare aliquam naturam ad gradum ſuperiorem, niſi ei, qui naturas condidit: & earum gradus ordinauit: & ideo ſoli deo poſſibile fuit naturam humanam reparare. C

d. 19. q. 1. ar. 4. in no.

miſſus eſt. Ab illo. n. cōuenienter mittitur Dei verbū: cuius eſt verbū, ab illo mittitur de quo natū eſt. mittit, qui genitū eſt. Pater vero qui mittit a nullo eſt. Ideoq; pater miſſus nō eſt, ne ſi mitteret ab alio eſſe putaret. Miſſus eſt ergo primo fili⁹ qui a ſolo patre eſt: de inde ēt ſpirit⁹ ſāctus, q eſt a patre & filio. Sed filius ſolus ī carne miſſus eſt, nō ſpiritus ſāctus: ſicut nec pater. Quod ideo factū eſt, vt qui erat in diuinitate Dei filius, in humanitate fieret hominis fili⁹. Nō

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum ſi homo non peccaſſet Deus fuiſſet incarnatus.

3. q. 1. ar. 3.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ſi homo nō peccaſſet, Deus incarnatus fuiſſet: vt enim dicitur Deut. 32. Dei perfecta ſunt opera: ſed perfectio non pōt eſſe, niſi vltimū principio coniungatur, ſic quaſi quidam circulus cōcludatur & alterius additio fieri non poſſit: cum ergo ipſe Deus ſit primum: & homo ſit vltima creaturarum, decuit ad perfectionē vniuerſi: vt etiam ſi homo non peccaſſet, deus homo fieret.

¶ 2 Præt. Humilitas eſt perfecta virtus: vt dicitur in Glo. ſuper Matth. 3. ſuper illud. Sic decet nos implere omnem iuſtitiam: ſed omnis perfectio Deo attribuenda eſt. ergo ipſe perfectiſſimam humilitatem habet: perfectiſſimus autem gradus humilitatis eſt, vt aliquis ſe inferiori, vel coniungat, vel ſubijciat. ergo decuiſſet vt Deus aliquam creaturam aſſumeret: etiam ſi homo non peccaſſet. D

¶ 3 Item Ro. primo. Inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur: ſed potentia, & ſapiētia, & bonitas Dei ſunt infinita. ergo decuit, etiam ſi homo nō peccaſſet, vt in aliquo effectu manifeſtaretur: ſed potentia infinita nō manifeſtatur, niſi per effectum infinitū, nec ſapientia infinita, niſi per decorem infinitum, nec bonitas infinita, niſi per cōmunicationē infinitam. cum ergo nulla creatura ſit infinita, nec in ea ſit infinitus decor reſultans ex forma, & proportione partium, nec iterum aliqua creatura, cōmunicationē boni infiniti recipiat: videtur quòd etiam decuit homine non peccante, vniri deum homini, vt ex parte hominis ratio effectus eſſet, & ex parte dei infinitas, & ex coniunctione diuinæ naturæ ad creaturam, infinitus decor reſplenderet, & infinitum bonū ipſi naturę humanę communicaretur. ſ. perſona increata quæ in ea ſubſiſteret. E

¶ 4 Item. Per peccatū non eſt in aliquo capacitas humanę naturæ ampliata: ſed poſt peccatum humana natura inuenta eſt capax tanti boni, vt a deo aſſumeretur in vnitatē perſonæ. ergo & ante peccatum huius dignitatis capax fuit: ſed ad Deum, qui infinito amore diligit ea quæ ſunt, pertinet vt nullū bonū creaturæ deneget, cuius eſt capax. ergo ipſe humanam naturam aſſumpſiſſet, etiam ſi homo non peccaſſet.

¶ 5 Item. Non eſt credendum, quòd homo ex peccato aliquod commodū reportauerit, ſed maxima dignitas humanę naturę eſt in hoc, quòd aſſumpta eſt in vnitatē diuinæ perſonæ. ergo hoc per peccatum homo conſecutus non eſt, & ſic idem quod prius

A ¶ 6 Itē. Cum homo ad beatitudinē creatus ſit, ante peccatum totus homo beatificabilis erat: ſed beatitudo hominis, quantū ad partem ſenſitiuā erit in aſpectu humanitatis aſſumptæ, quantum vero ad partem intellectiuam in contuitu diuinitatis aſſumentis: ſic enim ingredietur homo, & egredietur, vt Auguſt. exponit, & paſcua inueniet. Io. 10. ergo etiam ſi homo non peccaſſet, humanitas a deo aſſumpta fuiſſet.

Super Ioā. tract. 45. Serm. 1. ad uenit.

¶ 7 Præterea. Bernar. exponens id quod dicitur Ionæ primo. Et propter me orta B eſt tempeſtas &c. dicit, quòd diabolus vidit rationalem creaturam aſſumendam, in vnitatem perſonæ filij dei & inuidit, & hec inuidia fuit cauſa caſus eius, & mouens ipſum ad tentandum hominem. ſi autem incarnatio non fuiſſet niſi homine pereunte, non inſtigaſſet diabolus hominem ad peccandum, quia per hoc promouiſſet eum ad bonum, quod ei inuidebat. ergo ēt ſi homo non peccaſſet, Deus fuiſſet incarnatus.

Sed contra. Auguſt. in libro de verbis apoſtoli, exponens illud Math. 18. Venit filius hominis quærere, & ſaluum facere quod perierat, dicit. Si homo non peccaſſet, filius hominis non veniſſet, ſed ibi dominus loquitur de aduentu in carnem, ergo ſi homo non peccaſſet filius Dei non eſſet incarnatus. Serm. 8.

¶ Item primę Thi. primo. Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere. Vbi glo. Auguſt. dicit, quòd nulla cauſa fuit domino Chriſto veniendi, niſi peccatores ſaluos facere. tolle vulnera, tolle morbos, & nulla eſt cauſa medicinę, ſed remota cauſa remouetur effectus. ergo ſi peccatum nō fuiſſet, filius dei non fuiſſet incarnatus. Gloſ. Aug. v. 5.

C ¶ Præterea Apoſtolus dicit Hebr. 2. Qui pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter cōmunicauit eiſdem, vt per mortem deſtrueret eum qui habebat mortis imperium, ſed mors per peccatum in hunc mundum intrauit. Ro. 5. ergo ſi peccatum non fuiſſet, per incarnationem deus carni & ſanguini non communicaſſet.

¶ Præt. Gregor. dicit, Nihil nobis naſci profuit, niſi redimi profuiſſet, ſed redemptio non fuiſſet niſi peccati ſeruitus fuiſſet. ergo ſi peccatum non fuiſſet, filius dei temporaliter natus non fuiſſet. In benedictione cere Paſchalis.

Reſpondeo. Dicendum, quòd huius quæſtionis veritatem, ſolus ille ſcire poteſt, qui natus, & oblatus eſt, quia voluit. Ea. n. quæ ex ſola dei voluntate dependent, nobis ignota ſunt, niſi inquantum nobis innoteſcunt per authoritates ſanctorū, quibus deus ſuam voluntatem reuelauit, & quia in canone ſcri- D pturæ, & in dictis ſanctorum expoſitorum, hæc ſola aſſignatur cauſa incarnationis: redemptio ſcilicet hominis a ſeruitute peccati, ideo quidam probabiliter dicunt, quòd ſi homo nō peccaſſet, filius Dei homo non fuiſſet, quod etiam ex verbis Leonis Papæ in ſermone de Trinitate expreſſe habetur, ſi enim (inquit) homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, in ſuo honore manſiſſet, creator mūdi creatura nō fieret, aut ſempiternus tēporalitatem ſubiret, aut æqualis deo patri, dei filius, formā ſerui aſſumeret. Itē Aug. in Oratione ad beatam virginē. Vt quid. n. neſcium peccati, pro peccatoribus pareres. ſi deeſſet qui peccaſſet? aut quid mater fieres ſaluatoris, ſi nulla eſſet indigentia ſalutis? Item ſuper illud Matth. 1. Ipſe enim ſaluum faciet populū, ſecundum, Auguſtinum. Si homo non peccaſſet, virgo non peperiſſet. Alij vero dicunt, quòd cum per incarnationem filij Dei, non ſolum liberatio a peccato, ſed etiam humanæ naturæ exaltatio & totius vniuerſi cōſumma- E tio facta ſit: etiam peccato nō exiſtente, propter has cauſas incarnatio fuiſſet, & hoc etiam probabiliter ſuſtineri poteſt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd vniuerſum perficitur, in cōiunctione vltimi ad principium primum, non tamē oportet quòd in coniunctione quæ eſt in vnitate perſonæ: ſed in coniunctione quæ eſt per ordinem ad finem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd aliquid pertinet ad perfectionē hominis, quod omnino derogat perfectioni dei. vnde quāuis humilitas ſit perfecta virtus in homine, non tamē oportet vt in Deo ponatur, ſi proprie ſumatur humilitas, quod patet ex ſpeciebus ſuperbiæ quæ ei opponuntur: quarū prima eſt, cum bonum quod habet quis tribuit ſibi, hoc quidem in homine vitium eſt: quia nihil habet a ſe: ſed in Deo ſummæ perfectionis eſt qui nihil habet ab extrinſeco.

¶ Ad tertium dicendū, quòd in productione minimæ creaturę

manifeſtatur infinita potentia, & ſapientia, & bonitas Dei, quia quælibet creatura, ducit in cognitionem alicuius primi & ſummi: quod eſt infinitum in omni perfectione: nec oportet vt potentia infinita per effectum infinitū manifeſtetur, nec bonitas infinita per cōmunicationem infinitam, ſed ſufficit ad oſtendendum bonitatem infinitam hoc, quod vnicuique iuxta ſuam capacitatem largitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd capacitas alicuius creaturæ poteſt intelligi dupliciter, vel ſecundum potentiam naturalem quæ pertinet ad rationem ſeminalem, & ſic nullam capacitatē naturæ vacuā deus dimittit in genere: quāuis capacitas alicuius creaturæ particularis nō impleat, propter aliquod impedimētum, vel ſecundum potentiam obediētiæ, ſecūdum quòd quælibet creatura hēt vt ex ea poſſit fieri, quod Deus vult, & hoc mō in natura humana eſt capacitas huius dignitatis, vt in vnitatem diuinæ perſonæ aſſumatur: nec oportet ꝙ omnem talem capacitatē adimpleat, ſicut nō oportet, quod Deus faciat quicquid poteſt: ſed quod congruit ordini ſapientiæ eius.

pater, vel ſpirit' ſanctus carnē induit, ne alius in diuinitate eſſet filius, alius in humanitate, & ne idē eſſet pater & filius, ſi De' pater de homine naſceretur. Vnde † in Eccleſiaſticis dogmatib'. Nō pater carnē aſſūpſit: nec ſpūs ſāct', ſed fili' tm: vt qui erat ī diuinitate Dei filius, ipſe fieret in hoīe hominis fili': ne filij nomē ad alterū trāſiret: qui nō eſſet eterna natiuitate fili'. Dei ergo filius, hoīnis factus eſt filius: natus ſecundū veritatē naturę ex Deo Dei filius: & ſecundū veritatē naturę ex homine hominis filius, vt veritas geniti nō adoptione nec appellatiōe: ſed in vtraq; natiuitate filii nomē na

¶ Ad quintum dicēdum, quod ſicut dicit Apoſtolus Roma. 5. vbi abundauit delictum ſuperabundauit & gratia. vnde nō eſt incōueniens vt aliquod bonum deus ex peccato eliciat, qđ ſine peccato nō fuiſſet, vt patet in multis virtutibus, vt in patiētia, pœnitentia & huiuſmodi. & ita etiam ex peccato hominis hoc optimum deus potuit elicere, vt dei filius incarnaretur, propter quod dicit † Gregorius. O fœlix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem.

In benedictione cerei Paſchalis.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd beatitudo totius hominis eſt ex ipſa diuinitate, in quā virtus intellectus immediate fertur: ex quo redundat gloria in inferiores partes aīæ & in ipſum corpus: in viſione aūt humanitatis Chriſti, erit quoddam gaudium accidentale, ſicut etiam in victoria paſſionis eius: & tamen conſtat apud omnes quòd ſi homo non peccaſſet Chriſtus paſſus non fuiſſet.

¶ Ad ſeptimum dicēdum, quòd ſi etiam ponatur, quòd diabolus præuiderit rationalem creaturam a filio Dei aſſumendā, non tamen oportet quòd præuiderit antecedentia ad ipſam: ſicut etiā vt ibidem ver. dicit, præuidet ſe futurum principem malorum, quod per ſuum caſum conſecutus eſt, & tamen ſuum caſum non præuidit, vt in † 2. lib. diſt. 5. dictum eſt.

In textu & q. 1. arti. 2.

¶ Ad ea uero quæ in contrariū obijciuntur, poteſt reſponderi ſecundum aliam opinionem, quòd authoritates illæ loquuntur de aduentu in carnem paſſibilem ad redimentū. redemptio enim non fuiſſet. niſi ſeruitus peccati præceſſiſſet, & non de aduentu in carnem ſimpliciter.

ARTICVLVS IIII.

A

Vtrum decuerit Deum tantum differre incarnationem ſuam.

3. q. 1. & 2.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd filius dei non debuerit ſuam incarnationem tantum differre. tempus enim incarnationis dicitur tempus plenitudinis. ad Gala. 4. Cum venit plenitudo perfectionem importat: cum ergo perfectio vniuerſi conſumata ſit die ſeptima, vt dicitur Gene. 1. videtur quòd tunc debuit filius Dei incarnari.

¶ 2 Item. Amor cauſat donum & celeritatem doni: ſed deus ex maxime charitate incarnatus eſt. ergo videtur quòd non debuerit tantum incarnationem differre. Prima probatur per id, quod dicitur. Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo, vade & reuertere & cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare. Secundum per hoc quod dicitur Hier. in charitate perpetua dilexi te: ideo attraxi te miſerans.

Cap. 31.

¶ 3 Item. Quanto plus differtur medicina tāto periculoſius inualeſcit morbus. ſed ſapiētis medici eſt vt morbi periculū euitet: ergo videtur quod incarnationē ſuam dei filius accelerare debuerit.

¶ 4 Item. 1. Thim. 2. dicitur, quòd vult deus omnes homines ſaluos fieri: ſed ſi Chriſtus ante incarnatus fuiſſet, multis ad ſalutē magis via potuiſſet, vt dicitur Matth. 11. Si in Tyro & Sy-

F done factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, olim pœnitētiam egiſſent. ergo videtur ꝙ deus ante incarnari debuerit.

¶ 5 Præt. Vt Boet. † dicit in libro de Conſolatione. Natura a perfectioribus initium ſumit: ſed opus dei non eſt minus ordinatum quām opus naturæ: cū ergo perfectiſſimum in operibus dei ſit incarnatio videtur ꝙ circa principium deus incarnari debuerit. Lib. 3. proſa. 10.

Sed contra. perfectio gratiæ magis aſſimilatur perfectioni gloriæ quam perfectioni naturæ: ſed perfectio gratiæ incarnationi debetur, vt dicitur. Ioan. 1. Gratia & veritas p Ieſum Chriſtum facta eſt: cum ergo perfectio gloriæ fini ſeculorum debeatur, perfectio vero naturæ principio, videtur quòd verſus finem ſæculorum magis quam circa principium deus incarnari debuerit.

G

¶ Præt. Aug. dicit. Inſtitutū eſt ut iam pactæ ſponſæ nō ſtatim tradantur, ne vilem habeat maritus datam, quam non ſuſpirauit ſponſus dilatam: ſed hoc beneficium. ſcilicet incarnationis, debet homo maxime charum habere. ergo decuit vt humanum genus ipſum dilatum ſuſpiraret.

¶ Præt. Perfectio fini debetur: ſed tempus incarnationis eſt tēpus perfectiſſimum, quia in eo dominus temporis natus eſt, vnde etiam tempus plenitudinis dicitur ergo videtur quòd verſus finem temporis incarnari debuerit.

H Reſpondeo. Dicendum ꝙ incarnationi tēpus congruiſſimum tēporum diſpenſator elegit, omnia enim tēpus habēt, vt habetur Eccleſiaſtes. 3. hæc autē congruitas non plene a nobis poteſt cognoſci, qui non omnium temporū proportiones cognoſcimus: ſed tamē poſſunt plures rationes cōgruitatis aſſignari, quare hoc tēpus ad incarnationē elegerit. Prima, quia homo per ſuperbiā peccauerat, vnde oportebat ꝙ per humilitatem repararetur: ad quam exigebatur vt defectum ſuū cognoſceret in virtute & in cognitione defectus aūt cognitionis innotuit homini tēpore legis, naturæ, quo tēpore multi (lumine naturalis rationis nō obſtāte) in peſſimos errores idolatriæ prolapſi ſunt, & in nephādiſſima opera. defectus autē virtutis proprie innotuit homini tēpore legis ſcriptæ, quia tūc ꝑ legem eruditus, nondum tamē peccati iugum excutere potuit. & ideo oportuit, quòd poſt iſta duo tēpora quaſi pręparatoria deus homo fieret, vt in ſolo deo ſpes ſalutis haberetur. Secūda

I ratio eſt, quia naturalis ordo eſt, vt ab imperfecto ad perfectū veniatur. perfectiſſimū autem in operibus dei eſt ipſa incarnatio per quā creatura deo vnitur in vnitate pſonæ: & ideo oportuit vt in principio humani generis: ſed poſtmodum verſus finem ſæculorum compleretur, vt ſic prius eſſet quod animale eſt. deinde quod ſpirituale eſt 1. Cor. 15. Et hanc cauſam † Auguſt. aſſignat in lib. 83. quæſtionū dicēs, ſicut abſurdus eſt qui iuuenilem tantum vellet ætatem eſſe in homine: euacuat enī pulchritudines quæ cæteris ætatibus ſuas vices atque ordines gerunt, ſic abſurdus eſt, qui ipſi vniuerſo humano generi vnā ętatem deſideret. nam & ipſum tanquam vnus homo ſuas ætates agit, nec oportuit venire diuinitus magiſtrum: cuius imitatione in mores optimos formaretur, niſi in tempore iuuentutis & ideo, Apoſtolus ad Gal. 3. dicit, hominem ſub lege quaſi ſub pedagogo paruulos cuſtoditos, donec veniret qui

Quæſt. 42.

K per prophetas promiſſus erat. Tertia ratio, eſt, quia diſtantia a principio facit debilitatem in effectu. Vnde & propter longe diſtare a principio aliquę res perpetuum eſſe non poſſunt retinere, vt maneant ſemper eędem ſecundum numerum. vnde ſi hoc maximum remedium incarnationis in principio ſæculorum fuiſſet, procedente tempore, effectus eius in homines minus charus fuiſſet, refrigerante charitate. & ideo a principio generis humani indita eſt mentibus hominum lex naturalis, per quā homines deo ſubiecti eſſent, poſtmodū vero inualeſcēte cōſuetudine peccatorum, lex naturalis adeo tenebrata eſt in pluribus, vt iam non videretur ad regimē humani generis ſufficere, & ideo tunc additum eſt aliud remedium, ſcilicet, vetus lex, & ea quæ ad ipſam pertinet, qua etiā proceſſu temporis in hominū cordibus debilitata, oportuit aliud perfectius remedium per incarnationem apponi vſque ad tēpus illud, cum multorū charitas refrigeſceret, & tūc ſuccederet per ſecundum aduentū viſio fidei, & ſtatus gloriæ ſtatui præſentis

eccleſiæ

eccleſiæ: & ideo dicit Diony.3.capitulo cœleſtis Hierar. quòd ſicut ſe habet Hierarchia legis ad noſtram Hierarchiam, ita ſe habet noſtra ad cœleſtem.

Ad Primum ergo dicendum, ꝙ eſt triplex perfectio, ſcilicet naturæ, gratiæ, & gloriæ: perfectio autē naturæ eſt quæ fuit in principio ſæculorū: perfectio vero gloriæ erit in fine ſæculorū. & quia perfectio gratiæ media eſt inter vtramque: ideo Chriſtus per quem gratia facta eſt circa mediū ſæculorum venit, vnde dicitur Abac.3. In medio annorum notum facies.

ſcēdo haberet, & eſſet verus De' & verus homo vnus filius. Nō ergo duos Chriſtos, nec duos filios. ſe Deū & hominē vnū filium, quē propterea vnigenitum dicimus manentē in duabus ſubſtantijs:

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ amor diſcretioni coniunctus non facit accelerare donum, antequam expediat ei, cui datur: non autem expediebat humano generi hoc donum accipere, antequam experimento diſceret, quantum eo indigebat, vt ſic acceptum charius haberet.

B ¶ Ad tertium dicendum, quòd aliter eſt in morbo ſpirituali quàm corporali: ad ſanationem enim corporalis morbi non exigitur vt infirmus vim medicinæ & periculum morbi cognoſcat: quod tamen maxime eſt neceſſarium in morbi ſpiritualis ſanatione, qui per humilitatem & contritionem ſpiritus ſanatur: & ideo quamuis medicina corporalis non differatur medicina tamen ſpiritualis differri poteſt: nec tamen ita dilata eſt, vt a principio pœnitus deeſſet, quia quandiu fuit morbus, fuit medicina morbi, vt Hugo de Sancto Victore dicit, quamuis illa medicina non ſit omnino ſufficiens: ſic enim & medicus corporalis ægroto præparatoria quædam medicamenta præbet, antequam perfectam medicinam det, & hic C etiam fuit proceſſus Dei in ſanatione humani generis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nullus eorū, qui præordinati erant ab æterno, etiam ante Chriſti incarnationem periit, nec etiā aliquis non prædeſtinatus quandocunque incarnatio fuiſſet, ſaluatus eſſet: ſi tamen aliquod remedium præberetur nō prædeſtinato, quod prædeſtinato datur, ſcilicet finalis gratia; ille etiā ſaluaretur: ſed tamen hoc antecedens eſt incōpoſſibile, ei, quod eſt, eum nō eſſe prædeſtinatū: vnde ſic eſt vera iſta: ſi Chriſtus prædicaſſet alicui præſcito, ille pœnitentiā egiſſet, ſicut iſta: ſi gratia ſibi daretur, pœnitentiā ageret: ſed vtriuſque antecedens eſt incompoſſibile præſcientiæ condemnationis: & ideo quęrere, quare Chriſtus illi non prædicauit, vel quare gratiam illi non appoſuit: eſt idem quod quęrere prædeſtinationis cauſam quæ nulla eſt, niſi voluntas Dei.

D ¶ Ad quintum dicendum, quòd perfectum ſimpliciter præcedit imperfectum. ſed accipiendo perfectū, & imperfectum, circa idem, imperfectum præcedit perfectum, quia motus eſt de imperfecto ad perfectum, & hoc ſit aliquo perfecto agente: quod oportet prius eſſe: & ideo in humano genere prius fuit adhibita imperfecta medicina, quam perfecta ab ipſo perfecto deò, qui eſt perfectionis princeps, vt dicit Dionyſius. De Diuin. nom. cap. 5.

QVAESTIO II.

B

Deinde quęritur de aſſumente carnem, & circa hoc quęruntur quinque.

Primo. Vtrum vna perſona poſſit aſſumere carnem alia nō aſſumente.

Secundo. Si ſic, quare magis filius carnem aſſumpſit.

Tertio. Vtrum pater vel ſpiritus ſanctus potuerunt, vel poſſint carnem aſſumere.

Quarto. Si ſic, vtrum potuerunt eandem numero humanam naturam aſſumere.

Quinto. Vtrum vna perſona poſſit duas numero humanas naturas aſſumere.

ARTICVLVS PRIMVS.

A

Vtrum vna perſona ſine alia, poſſit carnem aſſumere.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd vna perſona ſine alia non poſſit carnem aſſumere. Dama.† enim dicit, quòd diuinis omnia ſunt vnum præter ingenerationem, & proceſſionē; ſed incarnatio nullo notum eſt. ergo incarnatio communis eſt tribus.

3.4.3.4. Lib. 1. de fide Orthod. cap. 10. circa medium

A ¶ 2 Item. Sicut eſt vna eſſentia trium perſonarū, ita vna operatio diuina: ſed aſſumere carnem eſt quædam operatio diuina. ergo eſt communis tribus perſonis.

¶ 3 Item Dama.† dicit, quòd tota natura diuina in vna ſuarū hypoſtaſum incarnata eſt: ſed quicquid dicitur de natura, cōmune eſt tribus. ergo incarnatio communis eſt tribus pſonis: De fide Orthod. lib. 9. cap. 6. paulo poſt. principium.

ſicut naturę vnitas cōtulit nō cōfuſis naturis, nec miſtis, ſicut Timotheani volūt: ſed ſocietate vnitis. Ecce habemus, quare filius non pater vel ſpiritus ſanctus carnem aſſumpſerit.

¶ 4 Item. Quæcunque ſunt vnum ſecūdum ſubſtantiam ſimplicem, cuicunque vnitur vnum, & reliquum: ſed tres perſonæ ſunt vnum ſecundum ſubſtantiam quæ eſt communis & B ſimplex. ergo ſi carni vnitur filius, neceſſario & carni vnitur pater.

¶ 5 Item. Maior eſt vnio quę eſt per gratiam vnionis, quā quę eſt per gratiam adoptionis: ſed in vnione per gratiam adoptionis, non vnitur menti vna perſona ſine alia. ergo nec vna perſona aſſumpſit carnem ſine alia.

In contrarium videtur, quod Dion. 2. ca. de di. no. ea quæ ad incarnationem pertinent, computat inter ea quæ ſunt de diſcreta theologia, hæc autem ſunt quæ vni perſonæ conueniunt ſine alia. ergo incarnatio conuenit vni perſonæ ſine alia & non omnibus.

¶ Item. Incarnatio includit in ſuo intellectu miſſionem, vt in litera dicitur: ſed ad hoc, quòd vna perſona mittatur non ſequitur, quòd omnes mittantur. ergo vna perſona ſine alia incarnari poteſt.

¶ Præt. Maior eſt diſtinctio rei, & rationis quàm diſtinctio ra- C tionis tantum: ſed rationes diuerſarum rerum in diuinis nō diſtinguuntur niſi ratione, perſonę autem diſtinguuntur, & re, & ratione. ergo maior eſt diſtinctio perſonarū in Deo, quàm rationum idealium: ſed Deus p vnam rationem aliquid operať, quod non operatur per aliam, quia alia ratione facit hominē, & alia ratione facit equum, vt Aug. ait: ergo multo amplius perſona poteſt incarnari ſine alia.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ quamuis tres perſonæ ſint vnū in eſſentia, non tamen oportet, ꝙ ſi vna coniungitur carni, ꝙ etiam alia. Ad cuius euidentiam ſciendū eſt, quòd quando aliqua in aliquo coniungūtur, & in aliquo diſtinguuntur: tūc ſolum neceſſarium eſt, vt, ſimul cōiungatur, quādo coniunctio ſit ſecundum id, in quo communicant: ſiue illud ſit idē numero, ſiue non ſicut patet, quòd homo, & aſinus cōmunicant in animali: & ideo quicquid communicat cū aſino in genere: communicat etiam cum homine: ſed quia homo & aſinus differē- D tijs ſpecificis diſtinguuntur: non oportet, quòd quicquid conuenit cum aſino in differentia ſpecifica, conueniat cū homine ſimiliter, & ita etiam eſt in potentijs animæ, quia omnes radicantur in eſſentia vna numero: vnde cū anima vniatur corpori dupliciter, ſecundum eſſentiam, vt eſt forma eius, & ſecundum potentiam, vt eſt motor ipſius, vel operans per ipſum, neceſſarium eſt, vt anima quæ vnitur oculo, & quantū ad eſſentiam animæ inquantū perficitur oculus in eſſe ſpecifico, & ſecundū rationē viſiuæ potentiæ, prout efficitur inſtrumētum videndi, coniungatur etiam linguæ, quantum ad eſſentiā animæ, non quantum ad rationem potentiæ eiuſdem, eadē enim eſſentia animæ, quæ eſt in oculo, eſt in lingua, ſed ibi ſecundū potentiam viſiuam, hic ſecundum potentiam guſtatiuā, & qđ plus eſt, aliqua potentia eſt, quæ nulli parti corporis cōiungitur quantum ad rationem potentiæ, vt intellectus, ſed ſolum E quantum ad rationem eſſentię. Dico ergo, quòd tres perſonæ diſtinguuntur quidem in perſonalitate, ſed conueniunt in natura. Vnde qcquid vniretur filio in natura de neceſſitate vniretur patri, nō aūt oportet, ꝙ ſi aliquid vniatur filio in pſona, ꝙ vniatur patri. Nō.n. ponimus incarnationē filij eſſe hoc modo, vt ſit vnio facta in natura, ſed ſolū in perſona, & ideo non oportet, & ponamus patrem incarnatum, ſicut nō oportet, ꝙ ſi potētia viſiua ſit actus corporis, ꝙ intellectus ſit actus corporis, quamuis conueniant in vna eſſentia animæ.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ incarnatio includit in ſe vnū illorum trium, quia incarnatio dicit vnionem in perſona filij cuius perſonalis proprietas eſt generatio.

¶ Ad ſm dicēdū, ꝙ aſſumere, duo importat. ſ. actionem & terminum vnionis, dicitur.n. aſſumere quaſi ad ſe ſumere. quicqd ergo actionis importatur in hoc verbo, totū eſt cōe tribus verū.n. eſt dicere, ꝙ tota trinitas vniuit humanā naturā filio in perſona, ſed terminus vnionis eſt ſolū perſona filij & nō patris.

& ideo filius carnē aſſumpſit, & nō pater nec ſpiritusſanctus, F

¶ Ad tertium dicendum, quòd de natura non dicitur incarnatio ſecundum ſe: ſed de ratione perſonæ, ſecundum quòd tota natura diuina incarnata eſt in vna perſona filij: & ideo non oportet quòd incarnari de tribus dicatur: hoc enim eſt neceſſarium in illis quæ dicuntur de natura, ratione ipſius naturæ, non de illis quæ dicuntur de natura ratione perſonæ: & hoc propter identitatem eſſentiæ, & perſonæ ſicut eſſentia diuina eſt perſona filij non tamen perſona patris eſt perſona filij.

Vtrum pater vel ſpiritus ſanctus potuerit incarnari, vel poſſit.

SI vero quęritur vtrum pater vel ſpiritus ſanctus incarnari potuerit: vel etiam modo poſſit, ſane reſponderi poteſt, & potuiſſe olim & poſſe nunc carnem ſumere, & hominē fieri, tā patrē, quā ſpiritū ſanctū. Sicut. n. hō filius factus eſt, & ita pater & ſpiritus ſanctus potuit & poteſt. G

¶ Ad quartum dicendum; quòd ſi eſſet vnio in ſubſtantia vel natura: ſequeretur quod tres perſonæ eſſent incarnatæ ſi vna incarnaretur: nunc vero non eſt vnio facta in natura, vt ſcilicet ex diuina & humana

3. d. 33. art. 3. & p. p. q. 3. ar. 1. fiat vnum: ſed perſona vt ſit vna perſona in humanitate & diuinitate ſubſiſtens, & ideo ratio non procedit: vt ex ſ prædictis patet.

In corpore. ¶ Ad quintum dicendum, quòd in vnione quę eſt per gratiam adoptionis, conſideratur vnio per operationem tantum, quia ſcilicet Deus aliquem effectum in nobis operatur. & quia operatio eſt communis tribus: ideo oportet quòd etiam vnio iſta communis ſit: quamuis ſecundum quòd ille effectus appropriatur vni perſonæ; vel alij, dicatur in mentem mitti filius, vel ſpiritusſanctus: ſed in hac ſingulari vnione diuinitatis ad H

In rñſio: ad ſecundum. humanitatem; non tantum notatur ex parte Dei operatio vel efficientia: ſed etiam terminus vt dictum eſt: & ideo non eſt ſimile.

ARTICVLVS II.

Vtrum magis fuerit conueniens filium incarnari, vel patrem, vel ſpiritumſanctum.

B

3. q. 3. 8. 3. cont. gēt. c. 42. In princip. 3. li. de fide. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd non magis fuit conueniens filium incarnari quàm patrem vel ſpiritum ſanctum. ſicut in myſterio incarnationis monſtrata eſt ſapientia in decentia reconciliationis, ita etiam monſtrata eſt potentia in hoc, quòd in infinitum diſtantia coniuncta ſunt, & etiam bonitas in hoc quod non deſpexit proprij plaſmatis infirmitatem, ſicut dicit Damaſce. ſed ſicut ſapientia attribuitur filio, ita bonitas ſpirituiſancto, & potentia patri: ergo non decedebat magis filium incarnari quàm patrem vel ſpiritumſanctum. I

¶ 2 Item. Victoria potentiæ attribuitur: ſed per incarnationē ſecuta eſt de hoſte victoria. ergo incarnatio magis decebat patrem cui appropriatur potentia.

¶ 3 Item. Recreatio reſpondet creationi: ſed creatio appropriatur patri. Vnde cum dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram. Deus creans exponitur pater. ergo & incarnatio per quam recreatio facta eſt, patri potentiſſime conueniet.

¶ 4 Item. incarnatio ordinata eſt ad hoc vt nos adoptionem filiorum reciperemus ad Gal. 4. ſed optare proprium patris eſt. ergo patrem decebat incarnari. K

¶ 5 Item. Videtur quod magis congruum fuerit ſpiritumſanctum incarnari. eorum enim quæ magis vicina ſunt, decentior eſt coniunctio. ſed ſpiritus ſanctus eſt perſona magis nobis vicina, vt dicit Auguſt. ergo ſpiritumſanctum magis decebat incarnari quàm filium.

¶ 6 Præt. Incarnatio proceſſit ex maxima charitate Dei quā ad nos habuit. ſed charitas eſt proprie ſpiritus ſanctus, vel etiam appropriate, ſi eſſentialiter ſumatur. ergo ſpiritumſanctum potiſſime decebat incarnari.

Sed contra. In mente noſtra ſunt tria, tres perſonas repreſentantia, ſcilicet mens, quæ repræſentat patrem. notitia, quæ verbum mentis repræſentans filium. & amor qui repræſentat ſpiritumſanctum: ſed inter hæc tria, verbum mentis maxime eſt corporale, ſecundum quòd per vocem exterius ſonat, ergo & incarnatio conuenientiſſime verbum æternum decuit, quòd eſt ipſe filius Dei. F

¶ Item, ſecundum philoſophum 2. meta. id quod eſt primum in vnoquoque genere, eſt cauſa eorum quæ ſunt poſt: ſed filiatio primo in filio Dei inuenitur, ſicut & paternitas in Deo patre, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Ephe. 3. ergo conuenientiſſime filius Dei incarnatus eſt, vt per ipſum adoptionem filiorum Dei reciperemus. T. co. 4.

An filius qui tantum carnem accepit aliquid fecerit, quod non pater, vel ſpiritus ſanctus.

SEd forte aliqui dicent, cum indiuiſa ſint opera trinitatis, ſi filius carnē aſſumpſit: tunc pater & ſpiritus ſanctus, quia filius carnem aſſumpſit, nec hoc fecit pater vel ſpiritus ſanctus, non omne quod facit filius, facit pater & ſpiritus ſanctus. G

¶ Præt. Decentiſſima eſt coniunctio ſapientiæ: & humilitatis. vnde Prouer. 11. vbi humilitas, ibi ſapientia: ſed ſapientia appropriatur filio, ergo ipſum maxime decuit humilitas incarnationis.

Reſpon. Dicendum, quòd decentia incarnationis filij, poteſt attendi & ex proprijs & appropriatis eius. In proprijs autem ipſius poſſunt cōſiderari quatuor, ſcilicet, quòd filius eſt, quòd verbū eſt, quòd imago, conuenientiam habet cum eo qui reparandus erat, ſcilicet, cū homine qui ad imaginē Dei factus eſt. Gen. 1. vnde decuit vt imago imaginē aſſumeret. increata creatam: ſecundū autem quòd filius eſt conuenit ad modum reparationis, quæ cōpleta eſt per incarnationis & paſſionis myſteria. ſecundū enim quod ea alio eſt, quod quidem ſibi & ſpiritui ſancto commune eſt, notatur authoritas patris reſpectu ipſius. vnde conuenit ſibi ad patrē & deprecatio & ſatisfactio & alia huiuſmodi, quę in patre authoritatem demonſtrat: ſed ſecundū id quod in filio intelligitur, determinatus modus originis conuenit ſibi naſci, vt qui in diuinitate eſt Dei filius, in humanitate ſit virginis filius, vt non ſint plures filij in trinitate. Conuenit etiam ſibi inquantum filius naturalis eſt, vt per eū cuius eſt naturalis hæreditas, alij in filios adoptent & cohęredes fiant. Sed inquantum verbum eſt: cōgruentiā habet ad officium prædicationis & doctrinæ, quia verbū manifeſtat dicentem, & ipſe manifeſtauit patrē. Io. 17. Pater manifeſtaui nomē tuū hominibus. Inquantum vero eſt media in trinitate perſona, congruit ad vltimum effectū, qui eſt reconciliatio hominis ad Deū, decet enim vt qui eſt medius etiā ſit mediator. Inueniuntur etiā quatuor filio appropriata, ſcilicet, ſapientia & virtus ab Apoſtolo. 1. Cor. 1. Chriſtū Dei virtutem, & Dei ſapientiā. Aequalitas ab Auguſtino, ſpecies, & pulchritudo ab Hyl. Inquantum autem ſapientia eſt cōgruit ad reſtaurationē, quia decet, vt quæ in ſapientia facta ſunt, per ſapiētiā reſtaurentur, & etiam ſeruituti a qua hō liberandus erat, qui in eā ſeductus quodammodo deuenerat: & ideo decebat vt per ſapientiā a ſeductore liberaretur. Ipſe etiam hō peccauit per appetitū ſciētiæ. vnde per ſapientiam liberandus erat: inquantū autem eſt virtus & brachium patris, cōgruit ad victoriam de hoſte capiēdam. Luc. 1. Fecit potētiam in brachio ſuo. Inquantū vero eſt æqualitas cōgruit etiam morbo qui ſanandus erat. vterque enim ſcilicet homo & diabolus peccauerat, appetendo æqualitatē, ille potētiæ, iſte ſcientiæ. Inquantū vero ſpecies & pulchritudo eſt, cōgruit reparationi, vt per ipſum deturpatio imaginis per peccatum inducta, amoueatur. Patri vero nō cōuenit incarnatio præcipue propter proprietatem innaſcibilitatis: non enī decet, vt qui in deitate eſt pater, in humanitate ſit filius: ſic enim filius Dei patris, eſſet nepos virginis, ſi ipſa virgo, mater eſſet Dei patris. Similiter etiam nec ſpirituiſancto conuenit, ne filij nomen in plures perſonas transferatur. K

¶ Ad primum ergo dicendum, quod in incarnatione oſtenduntur ſapientia, potentia, & bonitas: & ideo efficacia incarnationis toti Trinitati attribuitur: ſed tamen opus quod Deo incarnato debebatur: per filium expleri decuit, rationibus dictis in corpore huius articuli: & ideo tota Trinitas carnem ſoli filio vniuit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd, potentis non eſt ut per potentiam minus potentem vincat. hoc enim videtur violentum & non laudabile: ſed per iuſtitiam & ſapientiam: & ideo per filium decuit pater hoſtem vincere. Vel dicendum, quod quamuis potētia attribuatur patri: eo quòd ipſe eſt principiū totius deitatis, tamē filius etiam dicitur virtus patris per quā in creatura operatur. vnde & brachiū patris dicitur, vt exponit Gre. li. 32. moē cap. 5.

illud

illud Iob.40.ſi habes brachium ſicut Deus: & ideo decenter per filium Deus pater diabolum vicit. A

¶ Ad tertium dicendum, quod tria opera tribus perſonis appropriantur: creatio quaſi prima patri, qui eſt principium non de principio: glorificatio, quæ eſt vltimus finis ſpiritui ſancto ratione bonitatis: recreatio quæ media eſt, filio, qui eſt media in Trinitate perſona.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis patris ſit adoptare; tamen decenter nos per filium adoptauit, cuius eſt hæreditas:

ctus. Aut omnia ſimul, pater, & filius & amborũ ſpiritus pariter, & concorditer operantur. Ad quod dicimus, quia nihil operatur filius ſine patre, & ſpiritu ſancto: ſed vna eſt horum trium operatio indiuiſa & indiſsimilis, & tamen filius, non pater vel ſpiritus ſanctus carnem aſſumpſit. Ipſam tamen carnis aſſumptionem trinitas operàta eſt, ſicut Auguſt. dicit in lib. de fide ad Petrum. Recõciliati ſumus per ſolum filium ſecundum carnem: ſed non ſoli B

vt ſic per verum hæredem ipſa ad optatũ acceptaretur, & firma oſtenderetur, & vt filij adoptiui haberent verum filium ducem, quem imitarentur illi, quos præſciuit conformes fieri imaginis filij ſui vt ipſe ſit primogenitus in multis fratribus. Roma.8.

¶ Ad quintum dicendum, quod ſpiritus ſanctus dicitur perſona, maxime vicina nobis propter charitatẽ per quam nobis omnia dona donantur: ſed filius eſt magis nobis vicinus quãtum ad congruentiam incarnationis, rationibus dictis.

Supra.i n u. huius arti. ¶ Ad ſextum dicendum, quòd charitas Dei eſt cauſa incarnationis: & ideo cauſalitas incarnationis, quãmuis ſit communis tribus perſonis, appropriatur tamen ſpiritui ſancto, vt infra dicetur diſtin.4. non tamen ex hoc ſequitur quòd ſpiritus ſanctus debuerit incarnari.

C

ARTICVLVS III.

Vtrum pater potuit carnem aſſumere, & etiam Spiritus Sanctus.

In textu. & q.1.ar.1.in o. & q.3.o. 3.q.3.5. Lib. de Incarnatione verbi, ca.4. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd pater carnem aſſumere non potuerit, quia vt dicit Anſel. minimum inconueniens eſt Deo impoſſibile: ſed ſi pater carnem aſſumeret ſequeretur inconueniens, vt ſcilicet, eſſent in Trinitate plures filij, quod in concluſionem quandam vergeret perſonarum. ergo pater carnem aſſumere non potuit.

¶ 2 Item, oppoſita non poſſunt iungi in eodem etiam per miraculum: ſed in patre eſt quædam proprietas quæ dicitur innaſcibilitas, ſecundum quam dicitur non eſſe ex alio, cui naſcibilitas opponitur. ergo non potuit pater de virgine naſci, quod diceretur ſi carnem aſſumeret.

¶ 3 Item vt in litera dicitur. filij miſſio eſt ipſa incarnatio: ſed patri non conuenit mitti, vt in primo libro habitum eſt. ergo nec incarnari poteſt.

diſt.15.q. 2. artic.1.in o. & ad 3. & 4. ¶ 4 Item ab eo qui eſt infinitæ miſericordiæ ſemper optima expectanda ſunt quæ contingere poſſunt: ſed cum totus mũdus per incarnationem vnius perſonæ melioratus ſit: ſi etiam pater incarnaretur: multo amplius melirabitur. ergo ſi poſſibile eſt patrem incarnari: hoc expectandum eſt, ſicut & antiqui patres incarnationem filij expectauerunt: quod eſt omnino abſurdum.

¶ 5 Præter. Non eſt maior Dei potentia quàm ſua voluntas: cum vtrunque ſit infinitum: ſed pater nunquam voluit incarnari. ergo nec incarnari poteſt.

Sed contra. Sicut dicit Anſel. omnis neceſſitas & impoſſibilitas Deo eſt ſubiecta: ſed ei nihil eſt impoſſibile, cuius voluntati omnis impoſſibilitas ſubditur. ergo patrem incarnari non eſt impoſſibile.

¶ Item. Eorum quæ æque diſtant, æque poſſibilis eſt coniunctio: ſed humana natura æqualiter diſtat à tribus perſonis; diſtat enim à qualibet in infinitum. ergo ſi potuit eam filius aſſumere, poteſt & pater.

¶ Præt. Quicquid dignitatis conuenit filio, conuenit & patri: ſed poſſe aſſumere carnem eſt dignitatis in filio. ergo, & patri attribuendum eſt.

Reſpondeo. Dicendum, quòd cum in agentibus ex libertate voluntatis, executio potentiæ ſequatur imperium voluntatis, & ordinem rationis, conſiderandum eſt quando potentiæ diuinæ aliquid adſcribitur; vtrum attribuatur potentiæ ſecũdum ſe conſideratæ: tunc enim dicitur poſſe illud de potentia abſoluta: vel attribuatur ſibi in ordine ad ſapientiam, & præſcientiam, & voluntatem eius: tunc.n. dicitur poſſe illud de potentia ordinata: ipſi ergo potentiæ abſolute, cum infinita ſit, neceſſe eſt attribuere omne id, quod in ſe eſt aliquid, &

A quod in defectum potentiæ non vergit. dico autem in ſe aliquid eſſe: quia coniunctio affirmationis & negationis nihil eſt, nec aliquem intellectum generat quòd dicitur homo, & nõ homo ſimul acceptum, quaſi in vi vnius dictionis: & ideo potentia Dei ad hoc ſe nõ extendit, vt affirmatio & negatio ſint ſimul. & eadem ratio eſt de omnibus quæ cõtradictionem includũt. dico autẽ in defectu potẽtiæ vergere quæ paſſionem potentiæ, importãt: ex defectũ enim potẽtiæ actiuæ ad reſiſtendum contingit, quòd aliquid Cap. 2.fin.

vel corrumpatur, vel diuidatur, vel aliquid huiuſmodi. vnde, & mollities impotentia naturalis dicitur propter facilem diuiſibilitatem: & ideo non dicimus Deum in natura diuinitatis poſſe pati vel mori vel aliquid huiuſmodi, ſicut non dicimus eum poſſe eſſe impotentem. Huic autem potentiæ abſolute conſideratæ, quando attribuitur aliquid quod vult facere, & ſapientia ſua habet vt faciat: tunc dicitur poſſe illud ſecundum potentiam ordinatam. quãdo autem potentia ſe extendit quantum in ſe eſt ad illud quod ſibi attribuitur: quamuis non habeat eius ſapientia, & voluntas vt ita fiat: tunc dicitur poſſe illud de potentia abſoluta tantum. Sed in his diſtinguendum eſt: quia in his ſunt quædam, quæ habent aliquid in ſe diuinæ ſapientiæ, & bonitati repugnans inſeparabiliter coniunctum: vt peccare, mentiri: & huiuſmodi, & etiam iſta dicimus Deum non poſſe. quædam vero ſunt, quæ de ſe non C habent inconuenientiam ad diuinam ſapientiam: ſed ſolum de ordine aliquo ſuę præſcientię; quem Deus in rebus ſtatuit vel præuidit, ſecundum ſuam voluntatem: vt quòd caput hominis ſit inferius: & hæc Deus poteſt facere, quia poteſt ſtatuere alium ordinem in rebus ſecundum quem ſit conueniẽs quod nunc ſecundum illum ordinem qui rebus ineſt inconueniens videtur. Sic ergo in his quæ diuinæ potentiæ attribui poſſunt; eſt quadruplex diſtinctio ſiue ordo. quædam enim nec ipſi potentiæ abſolute attribuuntur. Vnde ſimpliciter dicendum eſt, Deum ea non poſſe ſicut pati, & contradictoria ſimul eſſe. quædam vero ex ſe ſapientiæ, & bonitati eius repugnant, & iſta non dicimus Deum poſſe niſi ſub conditione: ſcilicet ſi vellet. non enim inconueniens eſt vt in conditionali vera, antecedens ſit impoſſibile. quædam vero de ſe repugnantiã non habent: ſed ſolum ab exteriori, & talia abſolute conce-D dendum eſt Deum poſſe, de potentia abſoluta, nec ſunt negan da niſi ſub conditione: ſcilicet vt dicatur, non poteſt, ſi voluntati eius repugnat. quædam vero ſunt quæ attribuuntur potentiæ: ita quod voluntati, & ſapientiæ eius congruũt. & hæc ſimpliciter dicendum eſt Deum poſſe: & nullo modo ea non poſſe. Dicendum eſt ergo, quòd patrem incarnari, non eſt de illis quæ potentiæ Dei abſolute non ſubduntur: cum neque contradictionem implicet neque defectum aliquem incarnatio in perſona incarnata ponat. eſt enim eadem dignitas patris & filij: & ratio eadem perſonalitatis in vtroque: nec eſt etiam de illis quæ ex ſe inconuenientiam habent: ſed eſt de illis quæ habent inconuenientiam propter ordinem alium à Dei ſapientia inſtitutum: ſed filium incarnari eſt in quarto ordine: & ideo ſimpliciter concedendum eſt, quòd pater potuit carnem aſſumere & ſimiliter ſpiritus ſanctus, loquendo de potentia abſoluta.

E ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd hoc eſt impoſſibile vt aliquid faciat Deus, & hoc ſit inconueniens: ſed tamen poteſt facere: vt illud quod modo eſt inconueniens ſecũdum vnum ordinem: ſecundum alium ordinem fiat conueniens: ſicut poteſt carnem hoc modo formando aſſumere: ſicut corpus viri de terra formauit: ſic enim filij nomen patri non conueniret: nec etiam ſi pater filius diceretur, eſſet de ſe repugnantiã habens, cum ſecundum diuerſas naturas hęc ſibi attribuerẽtur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecũdum idem non poſſunt oppoſita eidem ineſſe, ſed ſecundũ diuerſa nihil prohibet. vnde quamuis patri conueniat innaſcibilitas ſecundum naturam diuinam: poſſet tamen eidem ineſſe natiuitas ſecundum naturam humanam: ſicut filio ſecundum naturam diuinam ineſt, quòd ſit pater virginis: cuius ſecundum naturam humanam eſt filius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd incarnatio filij dicitur miſſio, quia filius ab alio eſt: ſi autem pater incarnaretur, eius incarnatio miſſio non dici poſſet: ſicut oſtenſio ſpiritus ſancti in co-

lumba,

ſomni, miſſio viſibilis ipſius dicitur: non autem oſtenſio patris in ſono vocis. F

¶ Ad quartum dicendum, quòd tres perſonæ non ſunt maioris bonitatis quàm vna tantum: & ideo nihil plus vniuerſo accreſceret de incarnatione omnium perſonarum, quam de incarnatione vnius tantum. vnde fuiſſet ſuperfluum: & ideo quamuis ſit poſſibile patrē incarnari, non tamē eſt expectandum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd potentia Dei non eſt maior quantum ad eſſentiam quàm voluntas: tamen ad plura obiecta ſe extendit potentia quàm voluntas. vnde non ſequitur: ſi aliquid Deus non vult, quod illud abſoluta potentia non poſſit.

filio ſecundum deitatem, trinitas enim nos ſibi recōciliauit per hoc, quòd ſolum verbum carnē ipſa trinitas fecit. Trinitas igitur carnis aſſumptionem fecit: ſed verbo, non patri vel ſpiritui ſancto. Si enim pater ſibi, & filius ſibi, vel pater filio, & filius patri carnis aſſumptionē operatus eſſet: iam non eadem operatio eſſet vtriuſque ſed diuiſa. Sed ſicut inſeparabilis, & indiuiſa eſt vnitas ſubſtantiæ trium, vt ait Auguſt. in lib. de Trinitate & opera-

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum Pater & Filius & Spiritus ſanctus poſſit eandem numero naturam aſſumere.

1.q.3.6.in lib.3. Cur Deus homo ca.9. AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd pater, & ſpiritus ſanctus non poſſint vnam & eandem numero naturam aſſumere. primo per hoc quod dicit † Anſel. in lib. de incarnatione verbi. plures perſonæ non poſſunt aſſumere vnum eundemque hominem: ſed ſi vnam naturam aſſumerent: vnus homo aſſumptus eſſet à pluribus perſonis. ergo primum eſt impoſſibile.

¶ 2 Item. Aſſumptio humanæ naturæ terminatur ad aliquam vnionem: non autem ad vnionem in natura: quia oporteret vel alteram tantum remanere: ſicut patet in coniunctione cibi ad cibatum. vel etiam neutrum, vt patet in coniunctione elementorum. in incarnatione vero vtraque natura Li.3.de fide cap.7. manet: vt Dama. † dicit, & ſic patet quòd non poteſt eſſe vnio in natura. ergo oportet quòd terminetur ad vnionem in perſona. non ergo poſſunt eſſe plures perſonæ vnam naturam aſſumentes.

3.de fide capit.7. ¶ 3 Præt. Vt † Dama. dicit: in incarnatione, veniēs & vnitum communicant ſibi ſua idiomata: vt quicquid dicitur de filio hominis poſſit dici de filio Dei: ergo ſi eadem natura humana à tribus perſonis aſſumpta eſſet: demonſtrato illo homine, poſſemus eum dicere filium Dei, & quicquid de filio Dei dicitur, & ecōuerſo, filium Dei eſſe hunc hominem, & natum de virgine, & huiuſmodi omnia: ſed ſtante eadem poſitione poſſemus dicere quòd hic homo eſſet pater, ergo eſſe patrem, & quicquid eſt patris, poſſet prædicari de filio Dei, quod manifeſte confuſionem induceret perſonarum.

¶ 4 Præt. Tres perſonæ diſtinguuntur relationibus. ergo quod attribuitur alicui perſonæ primo, & per ſe, ratione eius quod ad alterum eſt, nullo modo tribus perſonis poteſt eſſe commune: ſed humanam naturam aſſumere cōuenit filio ſecundum id quod ad alterum eſt, quia primo, & per ſe cōuenit perſonæ: naturæ autem prout eſt in perſona. ergo aſſumere hanc naturam non poteſt eſſe commune tribus perſonis.

q.8.q.1.ar.3.in corpo. ¶ 5 Præter. Vt in 1. lib. dictum eſt, omnis quidditas vel natura quæ non eſt ſuum eſſe, diuiditur ſecundum diuiſionem ſuppoſitorum in ea ſubſiſtentium, quia eſſe habet ſecundum quod in ſuppoſito eſt: ſed humana natura eſt quidditas vel natura, quæ non eſt ſuum eſſe (hoc enim ſolius Dei natura eſt) ergo oportet, quòd diuidatur ſecundum eſſe ad diuiſionem ſuppoſitorum in ea ſubſiſtentium: ſed ſi tres aſſumerēt humanam naturam eſſent tria ſuppoſita in humana natura ſubſiſtentia. ergo eſſent tres humanæ naturæ: non ergo vna numero humana natura à tribus perſonis aſſumi poteſt.

¶ 6 Præt. Si tres perſonæ vnam naturam humanam aſſumerent, aut eſſent vnus homo aut plures, ſed non plures, quia non haberent niſi vnam animam & vnum corpus. ergo eſſet vnus homo, & poſſet demonſtrari, iſte homo eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus: ſed ille homo non poteſt ſupponere niſi perſonam patris, vel filij, vel ſpiritus ſancti. ergo perſona patris eſſet pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, vel perſona filij, vel perſona ſpiritus ſancti, quod eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt talem aſſumptionem eſſe.

Sed contra. Humanæ naturæ conuenit eſſe aſſumptibilem ſecundum quòd eſt ad imaginem Dei: ſed eadem numero humana natura eſt ad imaginem trium perſonarum. ergo humana natura eadem numero à tribus aſſumi poteſt.

¶ Præt. Maior eſt diſtantia diuerſarum potentiarum animæ ad inuicem, quæ etiam in abſolutis diſtinguuntur, quam diuinarum perſonarum quæ diſtinguuntur ſolum in eo quod ad aliud eſt: ſed anima vnitur eidem membro ſecundum diuerſas potentias, quod patet, quia organa aliorum ſenſuū ſunt etiam organa tactus, quū per totum corpus diffunditur. ergo, & Deus poteſt vniri homini, ita quòd tres perſonæ vnam naturam humanam aſſumant. cap.9.

¶ Præterea. Eorum quæ magis conueniunt, facilior eſt vnio: G ſed humana natura aſſumpta à filio non minus conuenit cum patre, ſed etiam magis quam aliqua alia: ergo ſi pater potuit aſſumere aliam humanam naturam: vt dictum eſt. ergo multo magis eandem.

Reſpondeo. Dicendum, quòd tres perſonas diuinas aſſumere vnam humanam naturā in vnitate vnius perſonę, eſt impoſſibile, quia contradictionem implicat: cum enim vnio Dei, & hominis non poſſit fieri in natura, vt infra diſt. 5. probabitur, oportet quòd fiat in perſona, vt. ſ. ſit eadem perſonalitas aſſumentis, & aſſumpti. vnde ponere vnam perſonam ex parte aſſumpti: & tres ex parte aſſumentis eſt incompoſſibile. Et non poteſt etiam ſimiliter eſſe vna vnitate vnius hypoſtaſis vel ſuppoſiti, ad minus quantum ad ſecundam opinionem, quæ ponitur infra diſ. 6. quæ ponit vnionem non tantum in perſona: ſed etiam in ſuppoſito, & hypoſtaſi: ſed quòd natura aſſumpta à tribus perſonis ſit vna vnitate ſingularis naturę: non eſt impoſſibile: loquendo de potentia abſoluta: quamuis non ſit H congruum ſecundum ordinem diuinæ ſapientiæ: cum vnius perſonæ incarnatio, ad reparationem mille mundorum ſufficiat. Dico autem vnitatem ſingularis naturæ, ſi aſſumeretur vnum corpus, & vna anima ſibi vnita: ex quarum vnione, vna humanitas reſultaret, vt ſic tres perſonæ in vna natura aſſumpta conuenirent: ſicut conueniunt in natura æterna. q.1.artic.2.in.o. q.1.artic.1.

¶ Quidam vero econuerſo contrariam opinionem tenent, & ſecundum vtramque poteſt ad obiecta reſponderi.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod Anſel. ibi accipit vnum hominem, vnam perſonam humanam, hoc enim eſt impoſſibile ei quod ponitur tres perſonas aſſumentes eſſe.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd aſſumptio illa terminaretur ad aliquid vnum in perſona, non ita, quòd vni tantum perſonæ vniretur, ſed quia à qualibet trium perſonarum aſſumeretur in vnitate perſonę, vt non eſſet alia perſona hominis aſſumpti à tribus perſonis patris, & filij, & ſpiritus ſancti: quaſi homo per ſe inquantum homo ſit perſona, eſſet tamen alia perſona patris, alia filij, alia ſpiritus ſancti, humanitatem eandem aſſumentium. I

¶ Ad tertium dicendum, quod communicatio idiomatum intelligitur reſpectu alterius naturæ. vnde prædicta poſitione facta: hic homo non communicaret filio idiomata patris, ſed ſolum idiomata humanæ naturæ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut ſupra in primo libro dictum eſt, in diuinis duplex eſt communitas, rei & rationis: communitate rei nihil eſt ibi commune niſi abſolutum, ſed communitate rationis eſt ibi commune hoc nomen, perſona, vel relatio, & ita per hunc modum communitatis poteſt communiter conuenire patri, & filio, & ſpiritui ſancto, vt vnuſquiſque eorum trahat humanam naturam eandem numero in vnitatem perſonæ ſuæ.

K ¶ Ad quintum dicendum, quòd tres perſonæ non diſtinguuntur ſecundum eſſe: immo earum eſt vnum eſſe, viuere, & intelligere, cum eſſe non niſi ad eſſentiam pertineat, & ideo non oporteret quòd natura humana à tribus perſonis aſſumpta ſecundum eſſe multiplicaretur, ſicut multiplicatur in tribus humanis, quarum non eſt vnum eſſe.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd cum termini ſubſtantiui ſignificentur vel conſignificentur pluraliter ex vnitate ſeu pluralitate formæ ſignatæ, dicerentur tres, vnus homo, ſi vnam humanam naturam aſſumpſiſſent, ſicut propter vnam naturam diuinam dicūtur vnus Deus, & ſicut dicitur tota trinitas vnus ſolus verus Deus. ſecundum † Aug. & Baruch. 3. Hic eſt Deus, Super.Ioā. tracta.39. & non æſtimabitur alius ab illo, ita poſſet dici. ille ſolus homo eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & tunc iſte terminus homo, ſupponeret rem humanæ naturæ ſine diſtinctione triū perſo-

perſonarum: ſicut iſte terminus Deus ſupponit in prædictis locutionibus rem naturæ diuinæ indiſtincte. & hæc eſt ſuppoſitio ſua naturalis, & quaſi terminus communis reſpectu triũ perſonarum, ſuppoſitio autem qua ſupponit pro patre vel filio eſt ſibi accidentalis, & quaſi termini diſcreti.

¶Ad ea, quæ in oppoſitum obiiciuntur ſecundum alios poteſt reſponderi, quòd ad vnitatem naturæ ſequeretur aliquo modo vnitas ſuppoſiti ſecundum eos, & hoc eſſe non poteſt, vt dictum eſt in corpo huius articuli.

tio. Non tamen eandem trinitatem, natam de virgine, crucifixam, & ſepultam catholici tractatores docuerunt, ſed tantummodo filium. nec eandem trinitatem in ſpecie columbæ deſcendiſſe ſuper Ieſum, ſed tantum ſpiritum ſanctum: nec eandem dixiſſe de cœlo, Tu es filius meus, ſed tantum patris vocem fuiſſe ad filium factam: quamuis pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, ſicut inſeparabiles ſunt, ita & inſeparabiliter operentur. Hæc & mea fides eſt: quoniam quidem hæc eſt catholica fides. Licet igitur ſo

ARTICVLVS V.

E

Vtrum vna perſona poſſit aſſumere duas humanas naturas.

3.q 3.7. diſt.6.q.1. art.1. AD Quintum ſic proceditur. Videtur quòd vna perſona nõ poſſit duas humanas naturas aſſumere. natura enim communis non multiplicatur: niſi ſecundum pluralitatem ſuppoſitorum, ſed vna perſona eſt tantum vnum ſuppoſitum, vt infra patebit, ergo non poteſt in vna perſona eſſe duplex natura eiuſdem ſpeciei.

¶ 2 Item. Si filius Dei aſſumeret plures humanas naturas, vocetur ſecundum vnam naturam Ieſus, & ſecundum aliam Petrus: inde ſic ſuppoſito filio Dei, ſupponitur Ieſus, & eadem ratione, ſuppoſito filio Dei ſupponitur Petrus, ergo ſuppoſito Ieſu ſupponitur Petr⁹, ergo hæc eſt vera: Ieſus eſt Petrus, ſed impoſſibile eſt quòd duorum hominum, vnus de alio prædicetur, ergo Ieſus, & Petrus non ſunt duo homines, ſed impoſſibile eſt duas humanas naturas numero differentes eſſe: niſi per hoc ꝙ ſunt in duobus hominibus, ergo in Ieſu, & Petro non erunt duæ humanæ naturæ, ſed vna tantum. ergo ad hãc poſitionem, quòd filius Dei duas humanas naturas aſſumpſerit, ſequitur ſuum contrarium, ſcilicet quòd ſit, vna tantum natura humana aſſumpta. ergo poſitio illa eſt impoſſibilis.

¶ 3 Prætet. Plus diſtat natura humana à diuina quàm vna humana natura ab alia, ſed quàmuis Dei filius ſubſiſtat in duabus naturis, diuina. ſ. & humana. non tamen duo, ſed vnus, & vnum eſt: ergo & ſi ſubſiſteret in duabus naturis humanis aſſumptis non tamen duo homines dici poſſet. ergo nec eſſent duæ humanæ naturæ, & ſic idem quòd prius.

¶ 4 Prætet. Si filius Dei duas humanas naturas aſſumpſiſſet: ſecundum quarum vnam diceretur Petrus, & ſecũdum aliam Ieſus: oporteret ꝙ de Ieſu & Petro hoc verbum, Sum, es, eſt, ſingulariter prædicaretur: quia vtrumq; eſſet vnum ſuppoſitum. ſed de patre, & filio prædicatur pluraliter, vt patet Io. x. Ego, & pater vnum ſumus. Ergo maior eſt vnitas aliqua quã vnitas trium perſonarum, quod eſt impoſſibile, ergo & poſitio prædicta.

¶ 5 Præterea. Negatur hæc propoſitio. Filius Dei aſſumpſit hominem: ne videatur perſonam aſſumpſiſſe, ſed ſicut filius Dei non aſſumpſit perſonam: ita filius Dei non eſt duæ perſonæ. ergo nullo modo poteſt dici, quòd filius Dei ſit duo homines. hoc autẽ ſequitur ſi duas humanas naturas aſſumpſit: ergo eſt impoſſibile.

Sed contra. Quicquid poteſt pater, poteſt filius. ſed pater poteſt aliam humanam naturam aſſumere ab ea, quam filius aſſumpſit. ergo, & filius poteſt aliam aſſumere ab ea quã aſſumpſit. ergo vna perſona poteſt plures aſſumere naturas.

¶ Præterea. Maioris bonitatis & dignitatis oſtenſiua eſt, vnio qua filius Dei humanam naturã in vnitatem perſonæ aſſumpſit, quàm illa qua mentem hominis per gratiam ſibi vnit. ſed hæc ſecunda vnio quæ eſt per gratiam, non eſt filij ad vnum tantũ, ſed ad multos, quia ſapiẽtia in animas ſanctas ſe transfert. Sapien. 7. Cum ergo bonum ſit diffuſiuum, & communicatiuum, videtur quòd illa vnio, quæ eſt in vnitate perſonæ, poſſit eſſe in perſona filij ad multas humanas naturas.

¶ Præterea. Potentia filij per incarnationem in nullo minorata eſt. ſed filius ante incarnationem poterat humanam naturam aliam ab ea quam aſſumpſit aſſumere. ergo, & nunc poteſt. & ſic idem quod prius.

Reſpondeo. dicendum, ꝙ hoc fere ab omnibus conceditur, ꝙ vna perſona diuina poteſt plures humanas naturas aſſume

A re & rationabiliter. Non eſt enim cõtra rationem diuinæ perſonæ, ꝙ ipſa in pluribus naturis ſubſiſtat: alias non potuiſſet fieri vnio diuinæ, & humanæ naturæ in vna perſona filij. Si autem eſſet contra rationẽ perſonæ vt in pluribus quàm in duobus naturis ſubſiſteret: hoc non poſſet contingere niſi ita, ꝙ tota facultas, vnius perſonæ quæ in pluribus naturis ſubſiſteret: per naturam ſecundam aduenientem terminaretur, & quodammodo impleretur, quod eſt impoſſibile, qa natura aſſumpta adueniẽs nullo modo commenſurabilis eſt virtuti diui-

B næ perſonæ: cum diſtet ab ea ſicut finitum ab infinito. Vnde, ſicut Deus poteſt ſemper nouas creaturas cõcedere, quia eius potentia per creaturas non exhauritur, ita etiam filius poteſt qualibet natura aſſumpta, iterum aliam aſſumere, quia poteſtas aſſumendi per naturam aſſumptam non terminatur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod natura ab eodem habet vt indiuiduetur & diuidatur. vnde cum principium indiuiduationis ſit materia, aliquo modo ſub dimentionibus terminatis conſiderata: ex eiuſdem diuiſione humana natura diuiditur, & multiplicatur. vnde ſi aſſumpſiſſet duo corpora, & duas animas: duas humanas naturas aſſumpſiſſet: non tamen ſequeretur ꝙ eſſent duo ſuppoſita, vel duæ ypoſtaſes: non. n. materia quolibet modo diuiſa conſtituit diuerſitatem ſuppoſitorũ: ſed ſolum quando vtrobiq; inuenitur eſſe diſcretum & ſubſiſtens per ſe. vnde non poteſt dici ꝙ duæ manus ſunt duæ ypoſtaſes, ſed conueniunt in eadem ypoſtaſi hominis. ita etiam, &

C duæ humanæ naturæ, quia non haberent eſſe diſcretum, ſed vnitum in vna perſona filij Dei, non eſſet naturarum illarũ diuiſio ſecundũ duo ſuppoſita, ſed ſolum per diuiſionẽ materiæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſtante prędicta poſitione, Petrus, & Ieſus non ſunt duo ſuppoſita, ſed vnum, & hæc eſt vera, Petrus eſt Ieſus, & tamen Petrus & Ieſus non ſunt vnus homo. ſed duo homines. ſingularitas enim, & pluralitas termini ſubſtantiui, attenditur ſecundum vnitatem vel pluralitatem naturæ ſignatæ per terminum: & non ſecũdum vnitatem vel pluralitatem ſuppoſitorum, quamuis enim pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſint tria ſuppoſita, tamen propter vnitatem diuinæ naturæ quam ſignificat hoc nomen Deus, dicuntur vnus Deus: ita econtrario, quamuis Ieſus, & Petrus eſſent vnum ſuppoſitum, tamen propter pluralitatem naturarũ aſſumpta-

D tum dicerentur duo homines, ſed diuerſitas naturarum manente vnitate ſuppoſiti, non impediret, quin de ſe inuicem prædicarentur, quia identitas ſuppoſiti ſufficeret ad veritatem prædicationis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd humana natura aſſumpta habet quantum ad aliquid rationem accidentis: quamuis ſimpliciter loquendo, vnio non ſit accidentalis vt infra patebit. & ideo propter aſſumptionem illius naturæ, Dei filius non poteſt dici duo: ſicut nec Sortes poteſt dici duo propter humanitatem, & albedinem. ſed ſi filius Dei aſſumeret duas humanas naturas, quamuis vtraque illarum haberet rationem accidentis in comparatione ad naturam diuinam: tamen neutra haberet rationem accidentis in comparatione ad alteram & ita plures homines, & non vnus homo diceretur. ſicut albus, & muſicus magis poſſunt dici duo, quam homo & albus. d.6 q.3. arti.2.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ſicut eſt, in diuinis perſonis quòd propter vnitatem eſſentiæ, & pluralitatem perſonarum, quicquid ibi prædicatur ad eſſentiam pertinens: prædicatur ſingulariter, vt cum dicitur. Pater, & filius ſunt vnus Deus. quod

E vero ad perſonam pertinet pluraliter prædicatur. vt pater, & filius ſunt perſonæ, ita econtrario eſſet hic, quia quicquid ad naturam pertinet prædicaretur pluraliter, quod vero ad perſonam ſingulariter, & quamuis ſumma ſit vnitas trium perſonarum propter eſſentiæ ſimplicitatem: non eſt tamen inconueniens vt pater, & filius adinuicem non habeãt aliquam vnitatem, quæ in creatura aliqua inuenitur, ſcilicet, perſonalem: cum ſint vere particulariter diſtincti. Tamen ſciendum, quòd hoc verbum. Sum, es, eſt, nõ ſolum pluraliter prædicatur propter pluralitatem ſuppoſitorum realiter diſtinctorum, ſed etiam propter pluralitatem ſuppoſitorũ locutionis. Dicimus enim in diuinis: quòd perſona, & eſſentia ſunt ſic vel ſic, quãuis perſona & eſſentia ibi nullo modo realiter differant. multo ergo

ſo ergo magis prædicaretur hoc verbum. Sum, es, eſt, de Ieiu, F & Petro pluraliter, cum differrent, ſecundum rem propter diuerſitatem naturarum: quamuis non ſint diuerſa ſuppoſita.

¶ Ad quintum dicendum, quod terminus in prædicato poſitus, tenetur formaliter, quod non eſt neceſſa rium de termino ad quem terminat actus alicuius verbi. & ideo cum dicitur. Dei filius eſt, duo homines: importatur, pluralitas formarum, ſeu naturarum. Cum autē dicitur. Filius Dei, aſſumpſit hominem: ly hominem non tenetur formaliter. vnde magis ſtat pro ſuppoſito hominis, quā pro natura ſuppoſiti: & ideo non eſt, ſimile.

lus filius carnem aſſumpſerit, ipſam tamen incarnationem cum patre, & ſpiritu ſancto operatus eſt.

DISTINTIO II.

A

Quare totam humanam naturam acceperit, & quid nomine humanitatis vel humanæ naturæ, intelligendum ſit.

ET quia in homine tota humana natura vitio corrupta erat: totam aſſumpſit, id eſt, animam & carnem, vt totam curaret, & ſanctificaret. Quod autem humanæ naturæ, ſiue humanitatis vocabulo, anima & caro intelligi debeant: aperte docet Hyeronymus in expoſitione catholicæ fidei dicens. Sic confitemur in Chriſto vnam eſſe perſonam filij, vt dicamus duas perfectas, & integras eſſe ſubſtan- G tias, id eſt, diuinitatis, & humanitatis, quæ ex anima continetur, & corpore. Ecce aperte oſtendit, nomine humanitatis animam, & corpus intelligi quæ dño aſſumpſiſſe Dei filius intelligitur: vbi hominem ſiue humanitatem, ſi-

F oues quæ perierunt domus Iſrael. Et per eos verbum vitæ diffuſum eſt inter gentes, Iſa. 27. Qui egredientur impetu à Iacob, & implebunt faciem orbis ſemine. (Hæc eſt mulier euāgelica, de qua Luc. 15.) Sciendum, quod diuina ſapientia mulier dicitur: non propter fragilitatem, ſed propter fœcunditatem. Eccleſ. 24. A generationibus meis adimplemini. Nec (eandem trinitatem in ſpecie columbæ.) Sed contra. in illa columba nihil fuit quod nō toti trinitati eſſet commune, cum non fit aſſumpta in vnitatem alicuius perſonæ quia eam communi, operatione tota trinitas fecit. & in ea tota trinitas fuit ſicut in cæteris creaturis per eſſentiam, præſentiā, & potentiam; & ita videtur, quod ad totam trinitatem pertineat. Sed dicendum, quod illa columba poteſt conſiderari dupliciter. Vel inquantum eſt res quædam, ſiue fuerit animal, ſiue fuerit tantum ſimilitudinem animalis habens, & ſic ad totam trinitatem pertinet vt communis effectus. Vel ſecundum quòd eſt ſignum, & hoc modo tantum ad ſpiritum ſanctum pertinet, cuius inuiſibilis miſſio per aduentum columbæ deſignatur. & de hac miſſione viſibili & alijs, dictum eſt in primo lib. diſt. 16. inſ teat.

EXPOSITIO TEXTVS.

PLenitudo (temporis.) Sciendum quod tempus incarnationis dicitur tempus plenitudinis multis de cauſis. Primo, propter perfectionem vniuerſi: quia tunc ad maximam completionem vniuerſum venit, quando omnes creaturæ in homine ad ſuum principium reducū, humana natura à Deo aſſumpta. Sicut ponitur. Ephes. primo. In diſpenſatione ple- H nitudinis. Secundo, propter abundantiam gratiæ, quæ tunc reuelata eſt. Ioan. primo. De plenitudine eius omnes accepimus. Tertio, propter adimpletionem legis. Matthæ. quinto Non veni ſoluere legem, ſed adimplere. Quartū, propter magnitudinem eius quod in illo tempore accidit, quia in illo tempore natus eſt dominus temporis, & ita factum eſt aliquid maius tempore quod tempus impleuit. Quinto, quia tempore illo impletum eſt quod Deus ab æterno præuidit, & quod ante per ſuos prophetas prædixerat. Romanorum primo.

Factum de muliere.) Contra. In ſymbolo dicitur. Genitum non factum.

¶ Præt. Mulier corruptionem importat: ſed Chriſtus de incorruptiſſima virgine natus eſt: ergo inconuenienter dicitur factum de muliere.

¶ Sed dicendum ad primum, quod filius Dei ſecundum diuinam naturam nullo modo factus eſt. ſed genitus, ſed ſecundum humanam naturam, aliquo modo factus eſt, quia humana natura quam aſſumpſit, creatura quædam eſt: non tamē Chriſtus poteſt dici proprie factus, ſimpliciter loquendo: ſed dicitur I filius Dei factus homo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod mulier ponitur hic ad deſignationem ſexus. & non ad deſignandum corruptionem. ſicut coſta aſſumpta de Adā dicitur formata in mulierem: quamuis Eua tunc virgo ſit facta.

Factum ſub lege.) Sed contra. primæ Thimo. primo. Iuſto lex non eſt poſita. Sed Chriſtus fuit iuſtiſſimus: ergo non eſt factus ſub lege. Sed dicendum, quod aliquid dicitur eſſe ſub lege tripliciter. Vel quantum ad motiuum, & hoc modo ſunt ſub lege quaſi compreſſi & coacti illi, qui timore pœnæ quam lex infligit: præcepta legis cuſtodiūt, & hoc modo iuſtus non eſt ſub lege: quia amore iuſtitiæ operatur: etiam ſi nulla ſit lex, vt dicitur Roman. 2. Alio modo dicitur quis ſub lege eſſe, quā ſum ad cauſam. & ſic omnes in peccato nati ſub lege ſunt; qa propter peccatum tollendum, ſacramēta legis inſtituta ſunt. K Alio modo dicitur aliquis eſſe ſub lege, quantum ab obſeruationem legis. & hoc modo Chriſtus factus eſt ſub lege, quia ſacramenta, & præcepta legis impleuit: nō neceſſitate ſicut alij, ſed ſola voluntate.

Vt eos qui ſub lege erant redimeret. Contra. 1. Thimot. 2. Qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ita non ſolum ad redimendum iudeos qui erant ſub lege, ſed etiam ad redimendum alios venit. Sed dicendum, quod quamuis venerit ad redēptionem totius humani generis: tamen quodam ſpeciali modo operatus eſt ad redemptionem filiorum Iſrael, quia eis perſonaliter prædicauit. Vnde Matth. 15. Non ſum miſſus niſi ad

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit de incarnatione ex parte aſſumentis. In iſta parte determinat ex parte naturæ aſſumptæ. Et diuiditur in tres partes. In prima oſtendit, quid ſit aſſumptum. In ſecunda quale fuerit illud aſſumptum. diſt. 3. (Quæritur etiam de carne.) In tertia oſtendit quo agente, id quod aſſumptum eſt formatū ſit. diſtinctio. 4. (Cum vero incarnatio verbi. Prima diuiditur in duas partes. In prima oſtēdit quid ſit aſſumptum, quia humana natura integra ex partibus ſuis, ſcilicet, corpore & anima conſtans. In ſecunda determinat ordinem aſſumptionis ibi. (Aſſumpſit Dei filius carnem.) prima diuiditur in duas partes. In prima oſtendit, naturā humanam integram, aſſumptam eſſe ratione ſuarum partium In ſecunda, ratione naturalium proprietatum ibi (Totam igitur hominis naturam. Circa primum tria facit. Primo oſtendit omnes partes humanæ naturæ aſſumptas eſſe, per hoc quod humana natura aſſumpta eſt. Secundo oſtendit, quod per humanam naturam ſignificentur omnes partes eius, ſ. anima, & corpus ibi. (Quod autem humanæ naturæ. Tertio excludit, quorundam errorem ibi. (Errant igitur qui nomine humanitatis. Aſſumpſit Dei filius car.) Hic oſtendit quomodo partes humanæ naturæ aſſumptæ ſunt, & diuiditur in duas partes. In prima inquirit ordinem naturæ. In ſecunda inquirit ordinem temporis ibi. Si autem quæritur vtrum verbum. Circa primum tria facit. Primo oſtendit ordinem naturæ oſtendens. carnem eſſe aſſumptam mediante anima. Secundo, oſtendit modum illius vnionis eſſe inexplicabilem ibi. Illa autem vnio inexplicabilis. Tertio excludit quorundam errorem ibi. Non ſunt ergo. Hic eſt duplex quæſtio. Prima de ipſo aſſumpto, Secunda de ordine aſſumptionis.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum natura humana præ alijs ſit aſſumptis.
Secundo. In quo aſſumi debuit.
Tertio. Quid in humana natura aſſumi debuit.

ARTICVLVS PRIMVS

A

Vtrum natura humana ſit præ alijs aſſumptibilis.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod humana natura non ſit magis aſſumptibilis, quàm creatura irrationalis. Sicut enim dicit Aug. ad Voluſianum. In rebus mirabilibus tota 3. q. 4. 1. Epiſt. 3.

bus tota ratio facti eſt potentia facientis: ſed omnium mirabilium mirabilius eſt creaturam aſſumi in vnitatem perſonæ increatæ: ergo tota aſſumptibilitatis ratio, eſt ex potentia eius, qui aſſumptionem facit: ſed cum illa potentia ſit infinita ex parte ipſius, æqualiter eſt humanam naturam, vel etiam irrationalem naturā aſſumere: ergo non magis dicenda eſt humana natura aſſumptibilis, quàm natura irrationalis.

¶ 2 Præter. Sicut in humana natura eſt ſimilitudo Dei, ratione imaginis: ita in

ne humanam naturam accepiſſe legitur. Erant ergo qui nomine humanitatis non ſubſtātiam, ſed proprietatem quandam, à qua homo nominatur ſignificari contendunt, vbicunque humanitas Chriſti memoratur: Ait.n.Ioannes † Dama. Sciendum quidem quòd deitatis, & humanitatis nomen, ſubſtantiarum, ſcilicet naturarum eſt repræſentatiuum, natura.n.non ſic accipitur in Chriſto: vt cum dicitur, vna natura eſſe omnium hominum: quod

B creatura irrationali eſt ſimilitudo Dei, ratione veſtigij: ſed ſimilitudo & conuenientia aliquorum adinuicem, eſt cauſa vnibilitatis ipſorum: ergo ſicut humana natura vnibilis eſt Deo, ita & creatura irrationalis.

¶ 3 Præterea. Illud videtur eſſe ſimillimum alteri, in quo maxime proprietates alterius repræſentantur, ſed ſicut dicit Dio. 15.ca.cœ.Hierar. in igne inter omnia corporalia magis diuinæ proprietates repræſentantur. & idem dicit de radio ſolari in 4.cap.de diu.no. ergo illæ creaturæ videntur Deo ſimillimę, & ita etiam ei magis vnibiles, quam humana natura.

Sed contra. Nobilioris doni nobilior creatura eſt capax. ergo ad illud donum quod eſt nobiliſſimum inter dona nobilioris naturæ, inferior natura capacitatem non habet: ſed humana natura eſt nobilior creatura irrationali. Cum ergo inter omnia quæ humanæ naturæ ſunt collata: aſſumptio ipſius in vnitatem diuinæ perſonæ ſit nobiliſſimum: videtur quòd huius creatura irrationalis capax non ſit, & ita non erit aſſumptibilis. C

II Vlterius. Videtur, quòd angelica natura non ſit minus aſſumptibilis, quàm natura humana. Deus enim propter ſuam miſericordiam humanam naturam aſſumpſit, vt humanæ miſeriæ ſubueniret: ſed ſicut eſt miſeria in humana natura, ita etiam in angelica. cum ergo ſumma miſericordia ſit, omni miſeriæ ſubuenire: videtur quòd angelica ſit natura aſſumptibilis ſicut & humana.

¶ Præterea. Ea quæ magis ſunt ſimilia, facilius vniuntur: ſed angelica eſt diuinæ ſimilior quam natura humana, quia vt dicit Gregorius quanto in angelo natura eſt ſubtilior: eo magis imago Dei in illo inſinuatur expreſſa. ergo angelica natura eſt magis aſſumptibilis quàm humana.

Sed contra aſſumptio humanæ naturæ ideo facta eſt, vt D peccato hominis remedium præberet: ſed peccatum angeli eſt irremediabile. vt ſupra dictum eſt. ergo angelica natura non eſt aſſumptibilis.

2.d.7.q.1. art.2 Vlterius. Videtur, quòd totum vniuerſum ſit magis aſſumptibile, quā humana natura. Effectus.n. vniuerſalis maxime cauſæ

III vniuerſali aſſimilatur: ſed vniuerſum eſt effectus vniuerſalis Dei, qui vniuerſalis cauſa eſt. ergo vniuerſum Deo magis aſſimilatur, quam humana natura: quæ eſt quidam particularis effectus, & ita eſt magis aſſumptibile.

¶ 2 Præt. Per aſſumptionem conſummatio totius vniuerſi eſt perfecta. Sed magis eſſet vniuerſum perfectum, ſi omnes partes eius eſſent aſſumptæ. ergo vniuerſum eſt magis aſſumptibile.

Sed contra. Ex hoc eſt aliquid aſſumptibile Deo, quòd ad imaginem Dei eſt: ſed nō poteſt dici quòd totum vniuerſum ſit ad imaginem, niſi forte poneretur vniuerſum animatum anima rationali, ſicut Platonici poſuerunt: quod à fide alienū eſt. ergo vniuerſum non eſt aſſumptibile. E

Reſpondeo. Dicēdum, quòd aſſumptibile dicitur quod poteſt aſſumi: cum autem dicitur creatura poteſt aſſumi: non ſignatur aliqua potentia actiua creaturæ, quia ſola potentia infinita hoc facere potuit, vt in infinitum diſtantia, coniungerētur in vnitatem perſonæ. Similiter non ſignatur etiam potentia paſſiua naturalis creaturæ, quia nulla potentia paſſiua naturalis eſt in natura: cui non reſpondeat potentia actiua alicuius naturalis agentis. Vnde relinquitur quòd dicat in creatura ſolam potentiam obedientiæ: ſecundum quam de creatura poteſt fieri quicquid Deus vult. ſicut de ligno poteſt fieri vitulus Deo operante. Hæc autem potentia obedientiæ correſpondet diuinæ potentiæ, ſecūdum quòd dicitur quòd ex creatura poteſt fieri, quod ex ea Deus facere poteſt. Sed potentia Dei dupliciter cōſideratur: vel vt abſoluta: vel vt ordinata. Quod qualiter intelligendum ſit ex dictis.

q.2 ar.3 1o. † 1. diſtinct. patet. Loquendo

A autem de potētia Dei abſoluta, Deus poteſt aſſumere quamcunque creaturam vult. Vnde ſecundū hoc, non eſt vna creatura magis aſſumptibilis, quàm altera. Loquendo autem de potentia ordinata, illam creaturam aſſumere poteſt, quā congruit eum aſſumere ex ordine ſuæ ſapientiæ. Vnde illa creatura dicitur aſſumptibilis in qua huiuſmodi congruitas inuenitur. Inuenitur autem in humana natura cōgruitas pre alijs quātum ad tria, quæ in aſſumptione requirūtur. Primo, quantum ad ſimilitudinem vnibilium. in humana.n.natura inuenitur expreſſior ſimilitudo diuina quàm in aliqua creatura irrationali: quia homo ſecundum quòd habet mentem, ad imaginem Dei factus dicitur: cum in creaturis irrationabilibus non niſi ſimilitudo veſtigij inueniatur: & etiam quantum ad quædam in ea eſt diuina ſimilitudo magis quam in angelica natura, vt poſt dicetur. Secundo, quātum ad terminum aſſumptionis. terminatur enim aſſumptio ad vnitatem perſonæ: perſonalitas autem non inuenitur in irrationalibus naturis. cum perſona ſit rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. vt † Boet. dicit. In angelis vero eſt quidem perſona: ſed non ſecundum originem diſtincta: cum vnus angelus ab alio non trahat originem. in humana vero natura eſt perſona diſtincta etiam ſecundum originem, & Deo conuenientiſſime humana natura in vnitatem diuinæ perſonę aſſumitur: quæ diſtinguuntur ſecundum relationem originis. Tertio, quantum ad finem aſſumptionis. Si enim perfectio vniuerſi dicatur aſſumptionis finis præcipuus, vt quidā dicunt, nulla natura particularis aſſumi potuiſſet, per quam ita vniuerſum perfici poſſet: ſicut per aſſumptionem humanæ naturę. tum quia homo eſt vltima creaturarum, quaſi vltimo creatus, cuius natura aſſumpta, vltimum eſt coniunctum primo principio, per modum circuli, quę eſt figura perfecta, ex eo quòd additamentum non recipit. tum etiam quia in homine quodammodo omnes naturæ confluunt, quia cum omnibus creaturis aliquid commune habet. vt dicit † Grego. vnde homine vnito, quodammodo omnis creatura vnita eſt. Si vero finis aſſumptionis ponatur liberatio à peccato: ſic etiam ſola humana natura congrue aſſumi potuit, quia in irrationali creatura peccatum nō erat. in angelica vero erat quidem peccatum, ſed irremediabile. vt patet ex dictis in 1. diſtinctio. in D homine vero erat remediabile, & ideo ſolam humanam naturam congruum fuit aſſumere, & ſic ea reparata, creatura irrationalis quæ propter ipſius peccatum, quodammodo deteriorata dicitur, ſecundum quod in vſum hominis cedit, reſtaurata eſt.

li.3. de fide Orthod. capi.6.& 7.

Inf. in hoc art. ad 2.q. & p.arg.

In lib. de duab. naturis.

In Homilia Euan. aſcē. Marc vlt.

Diſtinct. 5. q. 1. arti. 2. ad.2.

¶ Ad primum ergo quæſtionem dicendum, quòd Deus de potentia abſoluta creaturam irrationalem aſſumere potuit. nec impedit, quòd creatura irrationalis perſonalitatem nō habet, quia perſonalitas non debetur etiam humanæ naturę aſſumptæ ratione ſui, vt infra patebit, ſed ratione aſſumentis. vnde non eſt ibi niſi perſonalitas increata. Et pręterea, quamuis in natura irrationali non inueniatur perſona, inuenitur tamen in ea hypoſtaſis, & ſuppoſitum, vnio autem non tantum facta eſt in perſona, ſed etiam in hypoſtaſi & ſuppoſito, ſed congruū non erat vt aſſumeretur, & præcipue, quia natura aſſumpta maxime beatificatur. vt in Pſal. dicitur. Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti. Beatitudinis vero quæ in actu mentis conſiſtit, creatura irrationalis particeps eſſe non poteſt. d.6.q.1.art. 1.& 2. Pſal.64.

¶ Vnde patet reſponſio ad primam obiectionem, quæ procedit de potentia abſoluta, & non de potentia ordinata.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ad congruitatem aſſumptibilitatis, requiritur ſimilitudo imaginis, quia per hanc creatura rationalis, particeps eſt diuinæ beatitudinis, vnde ad hanc congruitatem non ſufficit ſimilitudo veſtigij, qualis in creaturis irrationalibus inuenitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd duplex eſt ſimilitudo creaturę ad Deum. vna ſecundum participationem alicuius diuinę bonitatis, ſicut ab eo viuente, omnia vitam participāt. & ſic creatura rationalis in qua inuenitur eſſe, viuere, & intelligere, maxime Deo aſſimilatur. & hęc ſimilitudo requiritur ad aſſumptibilitatem. Alia ſimilitudo eſt, ſecundum proportionem. vt ſi dicatur ſimilitudo inter deum, & ignem, quia ſicut ignis cōſumit corpus, ita deus conſumit nequitiam, & hæc ſimilitudo requiritur in figuratiuis locutionibus, & appropriationibus,

quam

quam Dionyſ.in ſecundo cap.cc.Hiec.vocat diſſimilem ſimilitudinem: & de hac ſimilitudine procedit obiectio.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum eſt, quòd de abſoluta potentia loquendo, Deus potuit angelicam naturam aſſumere, ſed natura angelica non habebat aliquam congruentiam, vt aſſumeretur, præcipue propter duo. Primo, quia eius peccatum nō erat remediabile. Secūdo, quia non decet, vt aliquā perfectionem creaturæ Deus aſſumendo auferat, perſonalitas

* D.248. autem * quædā perfectio creaturæ eſt, ſed ſi natura aſſumpta perſonalitatem propriam haberet poſt aſſumptionem, non poſſet eſſet vnio in G perſona, quia eſſent duæ perſonæ. vnde oportet quòd id quod aſſumptum eſt, perſonalitatem non habeat, natum tamen habere. In angelica autem natura non inuenitur potentia ad perſonalitatem ſine actu, cum non per generationem procedant in eſſe. Et ideo non fuit congruum, vt angelica natura aſſumeretur.

> euidenter idem Ioannes oſtēdit, differentem rationem dicti aſsignans: cum natura humana in Chriſto nominatur, & cum dicitur vna natura omnium hominum. Ait enim. Cum vnam naturam hominum dicimus: ſciendum eſt, quòd non conſiderātes ad animæ, & corporis rationem hoc dicimus, vt dicamus in ſingulis hominibus eandem eſſe naturam corporis, & animæ: quia alia eſt natura animæ, alia corporis. Impoſsibile enim eſt vnius na

¶ Ad primum ergo cū opponitur, quòd angelica natura eſt Deo ſimilior, quam humana: dicendum, quod verum eſt, ſi natura diuina in ſe abſolute conſideretur. ſi autem conſideretur, ſecūdum quòd eſt in perſonis, per relationes originis diſtinctis: ſic magis conuenit cum homine vt dictum eſt. Similiter etiam ſi conſideretur, ſecundum quòd eſt exemplar totius creaturæ: in homine.n.inuenitur ſimilitudo, cum qualibet creatura, vt dictum eſt: non autem in angelo. Similiter etiam ſi conſideretur inquantum gubernat vniuerſum. ſicut enim Deus totus H eſt, in qualibet parte vniuerſi, per eſſentiam, præſentiam, &

In corp.huius artic. potentiam, ſic, & anima in qualibet parte corporis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd cauſa miſeriæ angelorum, id eſt peccatum remedium non haber, & ideo nec eorum miſeriæ congrue ſubueniri poteſt.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd alicui toti poteſt conuenire aliquid dupliciter: Vel ratione partis, ſicut homo dicitur canus propter capillos. Vel ratione ſui quòd ſcilicet

tex.co.2. & inf. ipſi toti primo conuenit. & hoc eſt vt in 6. Phyſico.probatur. quod conuenit toti, & omnibus eius partibus. Vniuerſum ergo poteſt aſſumi dupliciter. Vel ratione partis, & ſic aſſumptibile fuit, & aſſumptum eſt, humana natura aſſumpta. Vel ratione ſui: & ſic aſſumi non potuit, quia non omnes partes eius aſſumptibiles erant, vt ex dictis patet.

In hoc art. 1.& 2 quæſtiuncula. ¶ Ad primum ergo circa hoc obiectum dicendum, quòd quamuis Deus ſit cauſa vniuerſalis, eſt tamen maxime ſimplex. & I ideo cum eo magis conuenit vniuerſalis effectus vnitus, ſcilicet humana natura, in qua omnes naturæ cōgregantur quodammodo, quàm effectus vniuerſalis non ſimpliciter vnitus: ſicut eſt vniuerſum, ex cuius partibus non efficitur vnum ſimpliciter: cum remaneant diſtinctæ in actu.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non decet in omnibus partibus vniuerſi eandem perfectionem eſſe: & ideo magis congruum fuit, vt vna pars vniuerſi aſſumpta, in totum vniuerſum perfectio redundaret.

ARTICVLVS II.

b Vtrum filius Dei humanam naturam aſſumere debuit.

3.q.4.5. De fide lib. 3. cap.circa medium. AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quòd filius Dei K humanam naturam aſſumere debuit in omnibus ſuppoſitis humanæ naturæ, quia vt Dam.† dicit quod eſt inaſſumptibile, eſt incurabile: ſed humana natura curabilis eſt in omnibus ſuis ſuppoſitis: ergo in omnibus aſſumi debuit.

¶ 2 Præterea. Bonum eſt diffuſiuum, & communicatiuum ſui. vt ex Dion.patet.4.cap.de di.no. Cum ergo Deus ſit ſumme bonus, & maxime in incarnatione ſuam bonitatem oſtenderit. videtur quòd naturam quæ aſſumptibilis erat communiter in omnibus ſuis ſuppoſitis, aſſumere debuerit.

¶ 3 Præt. Chriſtus venit ad ſatisfaciendum præcipue pro peccato naturæ, quod per vnum hominem in mundum intrauit: ſed id quod naturæ, ſecundum ſe debetur, debetur communiter, & æqualiter in omnibus ſuis ſuppoſitis: ergo filius Dei naturam humanam in omnibus ſuis ſuppoſitis aſſumere, debuit.

Sed contra. Filius Dei ad hoc carnem aſſumpſit, vt pro no- F bis ſatisfaciendo principium humanæ ſalutis eſſet; cum ergo principium in quolibet genere vnum inueniatur, videtur quòd in vno tantum ſuppoſito humanam naturam aſſumere debuit.

Vlterius. Videtur, quòd non debuerit aſſumere naturam humanam in aliquo ex ſtirpe Adæ generato. ſicut enim dicit Apoſtolus ad Hebr.7. talis dicebat, vt nobis eſſet pontifex qui eſſet ſegregatus a peccatoribus: ſed magis eſſet ſegregatus a peccatoribus ſi de ſtirpe peccatorum carnem non aſſumpſiſſet: ergo non, debuit carnem aſſumere de ſtirpe Adæ.

G ¶ 2 Præterea. Peccatum originale eſt peccatum naturæ, & nō perſonæ niſi per accidens: non ergo requiritur ad ſatisfactionem, niſi quòd aliquis ſit de humana natura: ſed ſi aliquis homo fieret, non de ſtirpe Adæ, conſtat quòd ad humanam naturam pertineret: ergo congrue pro natura humana ſatisfacere poſſet.

Sed contra. Medicina in loco vulneris debet apponi: ſed humana natura eſt vitiata tantum in his, qui ex genere Adæ deſcendunt, in quo omnes moriuntur 1. Corinth.15. ergo in aliquo ad eius ſtirpem pertinente, natura humana aſſumi debuit.

Vlterius. Videtur, quòd naturam humanam aſſumere debuit II in ipſo Adam. Aſſumptio enim carnis ad ſatisfactionem ordinatur: ſed decet vt idem qui peccauit ſatisfaciat. ergo naturā humanam in ipſo Adam aſſumere debuit. 3.q.4.6.

H ¶ Præterea. Talis debuit eſſe humanæ naturæ reparatio, vt nihil homini de ſua dignitate periret: ſed Adam in primo ſtatu hoc habuit, vt nullius hominis auxilio ad ſuam ſalutem indigeret: hoc autem non ſibi reſtituitur in alio homine humana natura aſſumpta: quia beneficio illius hominis indiget ad ſuam ſalutem. ergo non decuit humanam naturam in alio, quàm in ipſo Adam aſſumi.

Sed contra. Contrariorum non eſt eadem cauſa: ſed Adam cauſa fuit perditionis humanæ naturæ. ergo non decuit, vt ipſe eſſet cauſa ſalutis humanæ naturæ. hoc autem contingeret ſi humana natura in ipſo Adam aſſumpta eſſet. ergo hoc decens non fuit.

Reſpondeo. Ad primam quæſtionem dicendum, quòd non III fuit decens, quòd humanam naturam in omnibus ſuis ſuppoſitis aſſumeret, & hoc propter quatuor rationes. Primo, quia omnia ſuppoſita humanæ naturæ non reducerentur ad plus, quā I ad tria ſuppoſita. Cum enim aſſumens, & aſſumptum vniantur in eodem ſuppoſito: non poſſent eſſe plura ſuppoſita naturæ aſſumptæ, quam naturæ aſſumentis. Secundo, propter finem aſſumptionis. eſt enim ad reparationem humani generis ordinata per modum cuiuſdam mediationis inter Deum, & hominem. mediator autem qui vnitatem pacis facere intendit vnus congrue debet eſſe. Tertio, propter vnitatem ipſius aſſumentis. ſicut enim decuit, vt diuina natura tantum in vno ſuppoſito incarnaretur, ita decuit vt vna natura indiuidua aſſumeretur. ſic enim vnius ad vnum decenter facta eſt coniunctio. Quarto, propter dignitatem ipſius filij incarnati. vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Rom.8. in ſpirituali generatione. Sicut etiam primogenitus creaturæ in rerum emanatione ab vno principio. hæc autem primogenitura ſibi non cōpeteret, ſi plures numero humanæ naturæ aſſumptæ, eſſent.

K ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd per incarnationem propriæ aſſumitur natura, vt infra patebit: propriè etiam & primo curatur peccatum naturæ. vnde ſi aliqua natura aſſumptibilis non eſt, curabilis non eſt, non tamen oportet, vt ſi hæc natura indiuidua non aſſumitur, quòd ſuppoſitum huius naturæ non curetur. quia per hoc quòd natura in aliquo indiuiduo aſſumpta eſt, præparatur curatio omnibus qui ſimilem naturam habent. ſicut econtra per hoc quòd vna perſona infecit naturam humanam quæ in ipſo erat, in omnes homines peccatum tranſmiſit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut bonitas diuina quæ in creatione rerum ſe manifeſtat, omnibus ſe communicat, non tamen æqualiter: ita etiam prout ſe in incarnatione manifeſtat, præcipue quantum ad dilectionem humani generis, omnibus ſe communicat: non tamen eodem modo, & æqualiter: ſed vni per gratiam vnionis, alijs per gratiam adoptionis, qui gratiæ non repugnant.

¶Ad ter-

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ aliquid debetur humanæ naturæ dupliciter. Vel vt ſibi eſſentiale, & hoc inuenitur communiter in omnibus hominibus naturam habentibus humanam. Vel vt ſuperadditum eſſentialibus principijs, ſiue ſit per gratiam acceptum: ſiue operibus acquiſitum, & hoc non inuenitur communiter in omnibus naturã habentibus. vnde ratio non procedit. Quartum concedimus.

¶ Ad ſecũdum quæſtionem dicendum, ꝙ non fuit decens, vt aliunde quàm de ſtirpe Adæ, filius Dei humanam naturã aſſumeret, præcipue propter tria. Primo, ad ſeruandum iuſtitiam ſatisfactionis. Si.n. de genere Adæ non fuiſſet, ad eum non pertineret pro peccato Adæ ſatisfacere. Secundo, ad perfectam reintegrationem dignitatis Adæ, qui hoc habuit vt ipſe, & ſuum genus nulla alia creatura indigeret, quaſi ſuſtentante, & ſaluante, & hoc generi eius redditum nõ fuiſſet, ſi redemptus fuiſſet per aliquem, qui ad genus eius non pertineret. Tertio, ad ſeruandam dignitatem ſpecialiter ipſius Adæ, qui in hoc quodam modo imaginem Dei ſingulariter habuit. vt ſicut Deus cum ſit ens primum, omnium entium principium eſt per creationem, ita etiam Adam cum ſit primus homo, eſt principium omnium hominum per generationem, quod ſibi deperiret, ſi Chriſtus non de eius genere homo fieret.

turę dicere domini corpus & animam. ſic, & aliorum hominum comparata adinuicem. Sed quia perſonæ plurimæ hominũ ſunt; omnes autem eandem ſuſcipiunt rationem naturæ (omnes enim ex anima, & corpore compoſiti ſunt & omnes naturã animæ participant, & corporis ſubſtantiam poſſident) communem ſpeciem plurimarum differentium perſonarum vnam naturam dicimus, vniuſcuiuſque perſonę, ſ. duas naturas habentis: & in duabus perfecte naturis exiſtentis: animæ, ſcilicet, & corporis. In domino autem Ieſu Chriſto non eſt communem ſpeciẽ accipere: ſi quid prius fuit. Neque enim factus eſt, nec eſt, nec aliquando fiet alius: ſed Chriſtus ex deitate, & humanitate in deitate, & humanitate

¶ Ad primum ergo quòd obijcitur, quòd debet eſſe ſegregatus à peccatoribus dicendum, quòd verum eſt inquantũ peccatores ſunt, non inquantum homines ſunt. venit enim peccatum deſtruere, & naturam ſaluare. vnde conuenientiam habuit in his quæ ad naturam pertinent: ſed contrarietatem in his quæ ad peccatum ſpectant, quia neque contraxit, neque commiſit peccatum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd natura humana non fuit infecta originali peccato, niſi ſecundum, quòd ab Adam trahitur. vnde ſi Deus vnum hominem de limo terræ formaret, peccatum originale in eo non eſſet: & ideo ſatisfactio de originali non pertinebat indifferenter ad quemlibet hominem: ſed ad quemlibet de genere Adæ. Tertium concedimus.

¶ Ad tertiam quæſtionem, dicendum, quòd nullo modo fuit decens, vt filius Dei in ipſo Adam humanam naturam aſſu-

præſenti q. art. 1. q. 2. meret propter duo. Primo, quia Adam propria perſonalitate perfectus fuit. vnde in vnitatem perſonæ aſſumi non poſſet, niſi illa perſonalitas deſtrueretur, quod non decebat, vt ſupra de angelis dictum eſt. Secundo, quia cum per aſſumptionem fiat communicatio proprietatum, vt quicquid de homine, dicitur, de Deo dicatur, ſequeretur vt diceretur, quòd Deus peccaſſet, quia Adam peccauit, quod eſt abſurdum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd per peccatum Adæ fuit infectio perſonalis in ipſo, & infectio naturæ creatæ in ipſo, & propagandæ ab ipſo, & pro infectione perſonali ipſe gratia adiutus ſatisfacere potuit ſecundum quoſdam, ſed requirebatur aliquis qui pro peccato naturæ ſatisfaceret: & ideo non oportuit, quod eſſet idem in perſona cum Adam: ſed idem in natura.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt inconueniens quòd de dignitate illius perſonæ aliquid pereat ex culpa ſua: ſed inconueniẽs eſt, vt aliquid naturæ deperiret, quæ cum bona eſſet, homo male vtendo ipſam corrupit. Tertium cõcedimus.

ARTICVLVS III.

¶ *Vtrum filius Dei carnem humanam aſſumpſit.*

3. q. 5. 2. AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quòd filius Dei carnem non aſſumpſerit. Gala. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſed in Chriſto talis pugna non fuit. ergo ipſe veram carnem non habuit.

¶ 2 Præt. In carne tantum eſt ſimilitudo veſtigij, ſed ſimilitudo veſtigij tantum non ſufficit ad aſſumptibilitatem, vt ſupra dictum eſt: † ergo caro aſſumptibilis non fuit. q. præſenti. art. 1. in o.

¶ 3 Præter. Maior eſt gratia vnionis, quam gratia fruitionis, ſed caro nullo modo poteſt coniungi Deo per fruitionem. ergo non poteſt coniungi per vnionem.

Sed contra. Ad Hebre. 1. Semen Abrahæ apprehendit. & Ro. 1. Factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem, ſed ſemẽ non pertinet ad animam, ſed ad carnem. ergo filius Dei in humana natura nõ ſolum animam, ſed etiam carnem aſſumpſit.

¶ Præter. Homo non naſcitur ex homine, niſi ꝑ traductionem carnis, ſed Chriſtus nõ ſolum dicitur homo: imo etiam filius hominis: non niſi, quia de virgine natus eſt. ergo aſſumpſit carnem in humana natura.

II Vlterius. Videtur, quòd carnem aſſumpſit: & non animam Io. 1. Verbũ caro factum eſt, non autem per conuerſionem in carnem ſed per aſſumptionem carnis. ergo ſolam carnem aſſumpſiſſe videtur. 3. q. 5. 3. 4. cõt. gent. cap. 44.

¶ 2 Præt. Corpus non indiget, vt vniatur ſibi anima: niſi ad hoc vt per ipſam viuificetur, ſed ad hoc, ꝙ corpus viuificetur ſufficit, quòd corpori viuificabili principium vitæ vniatur. cum ergo Deus, qui eſt principium vitæ corpus ſibi vniuerit: videtur quòd vnio corporis ad animam ſuperflua fuiſſet.

¶ 3 Præterea. Habito aliquo quod eſt ſufficiens operationis principium, non requiritur ad eandem operationem aliud principium: ſicut ad illuminationem aeris qui illuminatur lumine ſolis, nõ requiritur lumen candelæ, ſed Chriſtus per intellectum diuinum ſibi vnitum ſufficienter omnia cognoſcere poterat. ergo non requirebatur anima cognoſcitiua & intellectiua, ad vnionem illam.

Sed contra. Chriſtus curauit naturam noſtram per hoc ꝙ eam aſſumpſit, ſed principaliter venit ad curandum animas. ergo animam aſſumpſit.

¶ Præt. Mors corporalis non eſt niſi per ſeparationem corporis à principio vitæ, ſi ergo in Chriſto non fuiſſet aliud principium vitæ quàm ipſa deitas: cum caro à diuinitate nunquam fuerit ſeparata: nunquàm Chriſtus fuiſſet mortuus, quod expreſſe contradicit ſcripturæ.

¶ Præt. Sequeretur quòd Deus eſſet immediatus motor corporis Chriſti, ſi anima caruiſſet, & ſic nunquam Chriſtus fuiſſet fatigatus ex itinere. vt dicitur Io. 4 cum fatigatio non accidat niſi ex debilitate virtutis mouentis. III 3. q. 5. 7. 4.

a Vlterius. Videtur quòd nõ aſſumpſerit formam totius ex compoſitione partium reſultantem. forma enim totius eſt illa, in qua ſicut in natura communi particularia conueniunt. Sed Dama. † dicit, & habetur in littera, quòd in domino noſtro Ieſu Chriſto, non eſt communem ſpeciem accipere, ergo in eo forma totius non fuit. cõtra gent. c. 45. op. primo. ca. 20. 21. 3. q. 6. 5. De fide li. 3. cap. 6.

¶ Præter. Vt dicit Boetius † ſpecies eſt totum eſſe indiuiduorum, ſed nihil in Chriſto fuit ex parte carnis, & animæ quod totum eſſe ipſius Chriſti concluderet, quia habuit eſſe diuinum, non per animam, neque per corpus. ergo cum forma totius ſit ſpecies in potentia, videtur quòd in Chriſto forma totius non fuerit. In pri. lib. primæ editi: in Porphi. & in. 2. cap. de ſpecie in ſi.

¶ 3 Præt. In litera dicitur, quòd nomine humanæ naturę corpus, & anima intelligitur: cum dicitur, Chriſtum humanam naturam aſſumpſiſſe, ſed conſtat quòd neque corpus neq; anima eſt forma totius, ad minus ſecundum opinionem communiorem. ergo in Chriſto forma totius non fuit.

Sed cõtra. Forma totius in rebus animatis, reſultat ex vnione vel coniunctione animæ ad corpus, ſed in Chriſto anima fuit coniuncta corpori, alias corpus illud viuum nõ fuiſſet. ergo in Chriſto fuit forma totius.

¶ 2 Præt. Homines conueniunt ſpecie adinuicem, ſecundum conuenientiam in forma totius, ſed Chriſtus fuit eiuſdem ſpeciei cum alijs hominibus. alias pro hominibus non ſatisfeciſſet, ergo in Chriſto fuit forma totius.

Reſpondeo. Dicendum, quòd ſecundum Philoſophum. † 8. Meta. diffinitio in hoc conuenit cum numero, quòd ſicut in numeris contingit quòd ſemper ſubtracta, vel addita vnitate, ſit alius numerus, ita etiã in diffinitionibus, ſi addatur vel ſubtrahatur aliqua differentia, ſemper ſit alia ſpecies: cum ergo omnes differentiæ ſumantur ex eſſentialibus principijs: oportet quòd ſi homini ſubtrahatur aliquid de eſſentialibus eius, non remaneat eadem ſpecies. cum ergo Chriſtus fuerit eiuſ- co. 10.

dem

dem ſpeciei cum alijs hominibus (alias enim verus homo nõ fuiſſ et ſed æquiuoce homo diceretur: nec pro hominibus ſatiſfaceret congruenter) oportet ꝙ omnia eſſentialia homini in Chriſto fuerint, & corpus, & anima vegetabilis, ſenſibilis, & rationalis, & vlterius forma totius reſultans ex coniunctione corporis, & animæ, quæ humanitas dicitur, & quia proprietates naturales ex principijs, eſſentialibus cauſantur, oportet quod in ipſo fuerint oẽs naturales ꝓprietates, ſpeciem humanam conſequentes. De alijs autem quæ per accidẽs ſpẽm humanã cõſequũtur, ſiue ſint defectus, ſiue pfectiones infra ſuo loco dicet.

De fide Orthod. lib. 3. cap. 6 circa medium.

¶ Ad primam ergo quæſtionem ſciẽdum quod circa hoc fuerunt duo errores. Vnus fuit Manicheorum qui dicebant ꝙ Chriſtus verum corpus non habuit, ſed tantum fantaſticum, & ratio huius poſitionis videtur fuiſſe quia omnium viſibiliũ auctorem poſuerunt diabolum. & ideo nihil huius ſecundum veritatem in Chriſto fuit, in quo princeps mundi huius nihil habuit. Ioan. 14. Patet autem ꝙ poſitio illa eſt falſa, & inquantum ad radicem poſitionis, quia Deum creatorem omnium viſibilium, & inuiſibilium, & fides tenet, & ratio demonſtrat, cum à primo ente oporteat omnia entia eſſe vt patet ex li. 2. Metha. & etiam in ſe poſitio falſa eſt, quia veritatem humanitatis tollit, vt ex dictis patet † eſſet. n. inuenire aliquam fictionem vel ſimulationem in eo qui de ſe dicit Ego ſum via, veritas, & vita. Io. 14. Alius error fuit Marcionitarum, qui dicebant Chriſtum corpus de virgine nõ aſſumpſiſſe, ſed de cœlo apportaſſe, quod forte ortum habuit ex opinione platonicorum, qui dicebant, animæ corpus terreſtre omnino fugiẽdum eſſe, vt beatitudinem conſequatur. Non enim credebant poſſe † fieri vt anima corpori terreſtri vnita beata fieret: ponebant tamẽ animas corporibus cœleſtibus vnitas, vt ſoli, & ſtellis, & lunæ, beatas fore, vt † Aug. recitat in lib. 10. de ci. Dei. & ideo animam Chriſti quæ ſumme beata fuit non terreſtri, ſed cœleſti corpori vnitam putauerunt. Sed hæc etiam poſitio veritatem humanitatis tollit, quia quælibet forma naturalis determinatam materiam requirit, & ideo anima humana nõ ex quaſibet materia quam perficit hominem facit, ſed inquãtum eſt forma talis corporis elementati. ſ. & debita proportione complexionati. vnde ſi Chriſtus corpus terreſtre non habuit, verus homo non fuit. his autem idem defectus cõtingit, qui, & antiquis Philoſophis, vt † in primo de anima dicitur, de anima dicentes nihil de corpore dixerunt: opinantes quãlibet animam cuilibet corpori adaptari, quod eſſe non poteſt cum propriæ formę reſpondeat propria materia, & vnicuique agenti determinata inſtrumenta, & ideo fides catholica quæ Chriſtum verum hominem confitetur eum habuiſſe corpus ex quatuor elementis compoſitum, ſicut nos habemus, firmiter tenet.

t. co. 3. 4. 5. ſupr. in. o. huius artic.

Cap. 27. & 30. quæ. 5. Item ſerm. 139. de tempore. 8.

t. co. 25.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd concupiſcentia carnis contra ſpiritum non cauſatur ex ipſa carnis natura, ſed ex vitioſa corruptione eius, quæ ex peccato primi parentis prouenit, ſine qua filius Dei, veram carnis naturam aſſumpſit.

In eodem lib. eodemque cap.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſimilitudo attenditur ſecundum formam. Corporis autem humani forma eſt anima rationalis: in qua imago Dei conſiſtit. & ideo in corpore humano nõ tantum eſt ſimilitudo veſtigij, ſed etiam ſimilitudo imaginis, inquantum animam habet. Non enim corpus humanum habet eſſe quoddam diſtinctum ab eſſe, qđ dat ſibi anima, quaſi ab alia forma, per quam ſit in eo ſimilitudo veſtigij tantum: ſicut eſt in corporibus inanimatis quia ſic anima eſſet ens in ſubiecto, ſecundum ꝙ ſubiectum nominat ens ſubſiſtens in actu: quod ad rationem accidentis pertinet, vt in 2. de anima dicit † Commen.

Cõmen. 6.

¶ Ad tertium dicendum, quòd coniunctio animæ ad Deum per fruitionem conſiſtit in operatione intellectus, & voluntatis: in qua corpus nullo modo communicat, quia exercetur talis operatio ſine organo corporali, vt probatur in 3. de † anima.

t. co. 4. & 5.

Deus perfectus eſt idem & homo perfectus. Totam igitur humanam naturam, id eſt carnem, & animam, & horum proprietates ſiue accidentia aſſumpſit De⁹, non carnem ſine anima, nec animam ſine ratione, vt hæretici voluerũt, ſed & carnem & animam cum ſenſibus ſuis. Vnde Ioan. Dam. * ait. Omnia quæ in natura plantauit Dei verbum aſſumpſit ſcilicet corpus, & animã intellectualem, & horum idiomata. Totum enim totus aſſumpſit me, vt toti mihi, gratificet ſalutem. Quod enim inaſſumptibile eſt, incurabile eſt.

G

De vnione verbi, & carnis mediante anima.

ASſumpſit igitur Dei filius carnem, & animam: ſed carnem mediante anima. Vnde Ioan. Damaſc. Vnitum eſt carni per medium intellectũ Dei verbum. Tantæ enim ſubtilitatis atq; ſimplicitatis eſt diuina eſſen

ma. & ideo per fruitionem nullo modo corpus Deo vniri poteſt: ſed coniunctio vnionis eſt ad eſſe in perſona vna, corpus autem, & anima in vno eſſe communicant, quia anima eſt, quod quid erat eſſe huiuſmodi corpori, vt in 2. de † anima dicitur. & ideo per modum vnionis in perſona vna corpus Deo cõiungi poteſt. Quartum, & quintum concedimus. t. co. 6. & in t. 8.

¶ Ad ſecundam quæſtionem eſt ſciẽdum, quòd circa hoc etiã fuerunt duo errores. Vnus fuit Arrij & Eunomij: qui dicebant filium Dei carnẽ ſine aĩa aſſumpſiſſe, quia opinabatur diuinitatẽ ſine anima corpus eius viuificare. Alius fuit error Apollinaris, qui dicebat in Chriſto corpus animatum fuiſſe cũ anima carente ſenſu, & intellectu: vterque autem error, & veritati humanitatis derogat, & dignitati corporis Chriſti. Non enim poteſt eſſe, vt materia aliquo eſſe perficiatur, niſi per aliquid, quod ſit forma eius, vnde cum Deus nullo modo forma corporis eſſe poſſit, quia oporteret eum eſſe partem, & non immaterialiſſimum, ſequeretur ꝙ corpus Chriſti, ſi omnino careret anima, eſſet ſicut corpus non viuum, & ſi careret anima ſenſibili, & rationali, eſſet ſicut corpus noſtrum. Similiter etiam cum de ratione hominis ſit rationalem animam habere, ſi ea Chriſtus caruiſſet: verus homo non fuiſſet. Hoc autem

H

videtur eis contigiſſe ex hoc, ꝙ credebant animam corpori non vniri, ſicut formam: ſed magis ſicut indumento, vt Plato dicit, ſecũdum quòd † Greg. Niſſe. narrat. per quem modum ſi Deus corpori vniretur: homo non diceretur: præcipue ſi ponatur, vt quidam poſuerunt: animam de ſubſtantia Dei eſſe, quæ omnia manifeſtam falſitatem continent. Et ideo horum, & aliorum prædictorũ error excluditur in libro de † Eccleſiaſticis dogmatibus ſic. Natus eſt Dei filius ex homine nõ per hominem, i. viri coitum, ſicut Ebion dicit, ſed carnem de virgine trahens, non de cœlo afferens: ſicut Marcion affirmat, neque in fantaſia, id eſt abſque carne, vt Valentinus dicebat: ſed verum corpus non tantũ carnem ex carne, vt Mactianus dicit, ſed verus Deus, & verus homo, in deitate verbũ patris, & Deus: in homine anima, & caro, non ſine ſenſu, & ratione, vt Apollinaris poſuit, neque caro ſine anima, vt Eunomius dixit. Neque ſic natus de virgine, vt antequam de

li. 2. de anima cap. 1.

Gennadius in li. de Eccleſ. dogm. cap. 2 habetur inter opera Aug.

I

virgine naſceretur, Deus non fuerit, ſicut Antemon, & Marcellus dixerunt.

¶ Ad primum ergo circa hoc obiectum dicendum, quòd cum dicitur. Verbum caro factum eſt. ſumitur pars pro toto, id eſt caro pro toto homine: ſicut anima ponitur aliquando pro toto homine. Gene. 46. Omnes animæ quæ ingreſſæ ſunt in ægyptum &c. Ideo autem carnem, quæ inferior pars eſt, dicere voluit, vt oſtenderet per locum à minori, nihil in hominis natura eſſe, quod filius Dei non aſſumpſerit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ad hoc quod corpus viuificetur, requiritur ꝙ ſibi coniungatur principium vitæ per modum formæ, vt ex eis efficiatur vna natura communis: diuinitas autem forma corporis eſſe non poteſt, non enim ex deitate, & corpore, vna communis natura reſultat, & ideo ad hoc vt corpus Chriſti viuũ eſſe poſſit: requiritur anima quæ ſit eius forma.

K

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut in † 2. de anima dicitur. Illud quo aliquid operatur primo, eſt forma eius, vnde cum intellectus diuinus non poſſit eſſe forma in humanitate Chriſti: oportet ꝙ illud quo homo fuerit, & intelligit, ſit anima ſenſitiua, & intellectiua. Alia duo concedimus. T. c. 25.

¶ Ad tertiam quæſtionem, ſciendum eſt, ꝙ quidam poſuerũt Deum aſſumpſiſſe animam, & corpus, non ita quòd ex eorum coniunctione aliqua humanitas reſultaret: & hæc opinio ſimiliter veritatem humanitatis tollit, & dignitatem corporis Chriſti. non enim Chriſtus verus homo eſſe potuit, nec corpus eius vere viuum: niſi anima corpori vnita fuiſſet, vt forma eius, ita quòd ex eis vnum quid efficeretur, ſed de hac opinione infra dicetur † diſtinct. 3. vnde dicendum, quod ſicut in Chriſto verum corpus, & vera anima fuit: ita & vera humanitas, q. 2. artic.

manitas, id eſt natura humana ex coniunctione vtriuſque A
reſultans.
¶ Ad primum circa hoc obiectum, dicendum, quòd Damaſc. dicere intendit, quòd non eſt facta vnio in vna natura, vt Eutiziani poſuerunt: & ideo vult, quòd ex coniunctione diuinitatis ad humanitatē, nō reſultet aliqua natura communis tertia, quia illa, nec eſſet diuinitas nec humanitas, ſicut humanitas nec eſt anima, neque corpus: vñ Chriſtus, neq; eſſet Deus, neque homo: ſed tātum Chriſtus: nō autem intēdit quòd ex coniunctione animæ ad corpus non reſultet forma totius, per quam in ſpecie cum alijs hominibus communicet.

tia, vt corpori de limo terræ formato vniri non congruenti, niſi mediante rōnali eſſentia. Illa autem vnio inexplicabilis eſt, adeo vt etiam Ioannes ab vtero ſanctificatus, i. ab originali mundatus, ſe non eſſe dignum fateatur ſoluere corrigiam calciamenti Ieſu, quia vnionis illius modum inueſtigare aliiſque explicare nō erat B ſufficiens. Non igitur audiendi ſunt, qui nō verum hominem filium Dei ſuſcepiſſe dicūt: nec natum de fœmina: ſed falſam carnem, & imaginem corporis ſimulatam oſtendiſſe videntibus: in quem errorem prorumpūt, quia timent quod fieri nō poteſt, ſcilicet ne humana carne & veritas & ſubſtātia Dei inquinetur: & tñ prędicāt

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd verbum Boetij veritatem habet in quolibet indiuiduo: quod ſubſiſtit in vna natura tātum, quia ſpecies comprehendit omnia eſſentialia principia ſubſiſtentis indiuidui, in natura ſpeciei, & ſic etiam humanitas comprehendit omnia eſſentialia Chriſti, ſecundum quòd in humanitate ſubſiſtit: ſed illa perſona hoc ſingulariter habet, vt in duabus naturis ſubſiſtat: & ideo ſpecies humana non colligit omnia quę illi perſonæ eſſentialiter conueniunt.
¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dicitur nomine humanitatis corpus, & animam intelligi, intelligendum eſt materialiter, ſicut nomine totius intelliguntur partes, & non quòd to-
* D.969. tum proprie loquendo ſit ſuæ partes: ſed aliquid ex * partibus conſtitutum. Alia duo concedimus.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de ordine aſſumptionis.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. Vtrum vnam partem humanæ naturæ aſſumpſerit mediante alia.
Secundo. Vtrum humanam naturam aſſumpſit mediante aliquo alio.
Tertio. Vtrum omnes partes humanæ naturę ſimul tempore aſſumpſerit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum aſſumpſerit carnem mediante anima.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd carnem non aſſumpſerit mediante anima: remoto enim medio quo aliqua coniunguntur, extrema ſeparantur: ſicut patet in tabulis quæ per clauum coniunguntur: ſed in morte Chriſti ſeparata eſt anima à carne: nec tamen ſeparata eſt deitas à carne. ergo anima non eſt medium, quo deitas vnitur carni.
¶ 2 Præt. Vnum extremorum quæ coniungūtur per medium magis coniungitur medio, quam alteri extremo: ſed caro nō magis coniungitur animę, quàm deitati (fuit enim caro ab anima ſeparata in morte: non tamen à deitate) ergo diuinitas non eſt vnita carni mediante anima.
¶ 3 Præt. Deus in qualibet creatura eſt immediate per eſſentiam præſentiam, & potentiam, Similiter etiam animæ ſanctæ E coniungitur immediate per gratiam. cum ergo maior ſit coniunctio vnionis, quam aliqua prædictarum: videtur q̊ quicquid aſſumitur ad vnitatem perſonæ, immediate diuinitati coniungatur.
Epiſt. 3. Sed contra. Auguſt. ad Voluſianū, † dicit. Filius Dei aſſumpſit animam rationalem, & per eam ſibi corpus aptauit, & ita videtur, quòd mediante anima filius Dei carnem aſſumpſerit.
¶ Præt. Multum diſtantia non coniungūtur niſi per medium, quod minus diſtat ab extremis, quam extrema adinuicem: II ſed corpus plus diſtat à deitate, quam anima. ergo corpus vni-
3.q.6.2. tur deitati mediante anima.
Vlterius. Videtur, q̊ non aſſumpſerit aiam mediante ſpiritu: impoſſibile n. eſt, vt per idem medium vniatur aliquid ſuperiori, & inferiori, quia illud quo vnitur inferiori, eſt infra ipſum, illud aūt quo vnitur ſuperiori eſt ſupra ipſum: ſed aīa mediante ſpiritu vnitur corpori, quod eſt infra ipſum, vt quidam dicunt. ergo non vnitur Deo qui eſt ſupra eā mediāte ſpiritu.
¶ 2 Præter. Medium oportet, differre ab extremis, ſed mens q̊ ſpiritꝰ dicitur ab Auguſt. 12 ſuper † Gen. Cap. 7.
non eſt extra eſſentiā animæ, immo eſt id qđ in anima noſtra, eſt ſublimius, in qua imago Dei inuenitur vt idem Aug. 14. † de Cap. 3.
Trinit. dicit. ergo non aſſumpſit animā mediante ſpiritu,
¶ 3 Præt. Spiritus humanus differt in hoc ab angelico, quod eſt animę vnitus, & carni, quod Angelo non conuenit: ſed ſpiritus angelicus non eſt aſſumptibilis vt ſupra dictum eſt † er- d.2.q.1.ar.
go quòd ſpiritus humanus ſit aſſumptibilis, eſt ex ratione ani- 1.q.2.
mæ, vel ex ratione carnis. ergo magis aſſumpſit ſpiritum mediante carne vel anima, quam econuerſo.
Sed contra. Ea quæ ſunt diſtantia, per aliquid vtriq; proximum coniunguntur: ſed ſpiritus proximus eſt Deo per ſimilitudinem imaginis, quia & ipſe Deus ſpiritus eſt, vt dicitur Io. 4. Similiter etiam cum anima conuenit in hoc, q̊ pars quædā animæ eſt. ergo Deus animam mediante ſpiritu aſſumpſit.
¶ 2 Præt. Sicut anima corpore, ita alijs partibus animę ſpiritus ſuperior eſt: ſed Deus aſſumpſit corpus mediante anima, ergo eadem ratione aſſumpſit animam mediante ſpiritu.
C Vlterius. Videtur quòd non aſſumpſerit totum mediantibus partibus. illud. n. quod conuenit toti ratione partium, non III. 3.q.6.
ſolum conuenit toti, ſed etiam partibus. ſed deitas non prędi- 3.d.5.q.1,
catur de partibus humanæ naturæ (non enim dicimus quod 3.d.5.q.1.
anima ſit Deus: vel q̊ corpus ſit Deus) prædicatur autem de toto cum dicimus Deum hominem eſſe. ergo cum per aſſumptionem humanæ naturæ prædicetur Deus de hoīe, & econuerſo, videtur q̊ partes non aſſumpſerit niſi mediante toto.
¶ 2 Præt. Alia eſt ſingularitas vniuſcuiuſque partis hominis, & ſingularitas diuinæ perſonæ (vel incommunicabilitas) quia partes ſunt plures, ſed perſona aſſumens vna eſt: eſt autem eadem ſingularitas perſonæ aſſumentis, & totius hominis: quia eadem eſt hypoſtaſis vtriuſque. vt dicit Damaſc. ergo videtur Vbi ſupra.
quod partes non aſſumpſerit niſi mediante toto.
D ¶ 3 Præt. Creaturæ cui eſt vnita diuinitas debetur honor latriæ. vt infra dicetur † diſt. 9. ſed aliquibus partibus corporis q.1, artic.2.
Chriſti ſi eſſent ſeparatæ, nō deberetur honor latriæ. ergo partibus ſeparatis à toto non eſt vnita diuinitas. ergo non eſt vnita partibus niſi mediante toto.
Sed contra. In morte Chriſti diuinitas partibus hominis ſcilicet, corpori, & animæ, vnita manſit: ſed tunc ea partibus cum coniunctæ non eſſent, totum non conſtabat. ergo non aſſumpſit partes mediante toto.
¶ 2 Præt. Quicquid conuenit parti, & toti, per prius conuenit parti quam toti: ſed dicimus humanam naturam aſſumptam eſſe, & ſimiliter partes eius. ſcilicet animam, & carnem. ergo per prius aſſumpſit partes quàm totum, & ita non partes mediante toto aſſumpſit.
Reſpondeo. Dicendum: q̊ eſt duplex medium. ſ. congruentiæ, & neceſſitatis. Medium congruentiæ eſt, quod facit ad decentem coniunctionem extremorum, quæ tamen nihilo minus ſine illo eſſe poſſet. ſicut pulchritudo facit ad decentē cōiunctionem matrimonij, qua tñ amiſſa, matrimoniū non ſolE uitur. Medium aūt neceſſitatis eſt, ſine quo cōiunctio extremorum eſſe non pōt, ſicut lumen coniungitur aeri mediante diaphaneitate, hoc tñ contingit dupliciter, quia vel eſt cauſa coniunctionis, vel eſt coniunctionem conſequens. Coniunctionis cauſa eſt medium, ſicut aqua, & aer in viſu, quia per aerem redditur ſpecies viſibilis ipſi viſui. Conſequens autem coniunctionem eſt, q̊ ex coniunctorū diſpoſitione cauſatur, ſicut aer vel aqua eſt medium in tactu, ꝑ hoc oportet extremitates corporum ſe tangentium humidas eſſe, & ita oportet humiditatem aliq̄ intermediam eſſe. Medium aūt qđ eſt cauſa coniunctionis eſt duplex, quia vel cōiungit effectiue, ſicut hō reconcilians inimicos dr̄ medius inter eos, vel coniūgit formaliter, ſicut amor cōiungit amicos, vt mediū quoddā inter eos: ſed vtriuſq;

ſinrum adhuc dupliciter contingit, quia medium neceſſitatis, vel cauſa coniunctionis eſt in actu, vt patet in vinculo quo aliqua colligantur, vel eſt cauſa coniungibilitatis, ſicut ſiccitas in lignis cauſat coniungibilitatem ad ignem.

¶ His igitur viſis, ad primam quæſtionem dicendum, quod anima eſt quodammodo medium, quo corpus diuinitati vnitur. Sed ſciendum, quod ſi anima comparetur ad vnionem in actu, eſt mediū congruentiæ tantū, non.n.decet, vt diuinitas corpori vniatur niſi habeat animam, Tum quia eſt Deo propinquior, Tum quia pluribus modis eſt Deo vnibilis quàm corpus, quia etiam p gratiam, & gloriam, Tum etiam quia corpori vnitur propter reparationem animę. Si vero comparetur ad vnibilitatem, ſic eſt medium neceſſitatis, ſicut cauſans formaliter vnibilitatem in corpore. nun.n.corpus eſt vnibile ſeruato ordine ad finē vnionis, ſecundum quòd creatura rationalis præ alijs aſſumptibilis dicta eſt, niſi per hoc quòd particeps eſt imaginis Dei mediante anima. vnde corpora inanimata vnibilia non ſunt.

iſtum viſibilem ſolē, radios ſuos per omnes fæces ſpargere, & eos mundos, & ſinceros ſeruare. Si ergo viſibilia munda à viſibilibus immundis contingi poſſunt: & non coninquinari: quāto magis incommutabilis, & inuiſibilis veritas .ſ.per ſpiritum, i.per. intellectum aīam, & p animam corpus ſuſcipiens totum hoīem, ſine ſui contaminatione aſſumpſit: & ab omnib⁹ infirmitatibus liberauit. Ecce hic dicit, Dei ſapiētiam per ſpiritum aſſumpſiſſe animam, & per animam corpus. Spiritus.n.ſ. pars animę ſuperior, maiori ſimilitudine Deo propinquat q̃ anima.ſ.ipſa eadem, ſecundum inte-

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſi tollatur medium, quod eſt cauſa coniunctionis in actu, neceſſe eſt vnita diſſolui. ſicut ſubtracto amore, hominum corda vlterius vnum non erunt, ſemper.n.ablata cauſa aufertur effectus, ſubtracto tamen medio congruentiæ, quod ad decentiam vnionis faciebat, non eſt neceſſarium vnita diſſolui. ſimiliter autem non eſt neceſſarium, vt ſi tollatur medium, quod eſt cauſa coniungibilitatis, ꝙ vnio

H diſſoluatur. poteſt enim eſſe vt cauſet cōiungibilitatem etiam poſtquam abſceſſerit, dummodo remaneat ordo, & poſſibilitas ad ipſum: quia forte coniunctio actualis medij nō eſt cauſa coniungibilitatis ad extremum: ſed potius coniungibilitas medij, ſicut actualis conſideratio principiorum eſt mediū quo habitus concluſionū acquiritur, non tamē tranſeunte actuali conſideratione principiorum, tranſit habitus concluſionis, eo ꝙ adhuc manet habilitas ad conſiderandum principia. vnde cum anima ſit medium congruentiæ, & cauſans vnibilitatem in corpore, non oportet quod abſcedente anima, coniunctio diuinitatis ad carnem dirimatur, quia adhuc remanet in corpore habilitas, & ordo ad animam, ratione cuius remanet in carne conuenientia vnionis, & vnibilitas ad diuinitatem.

I ¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ aliqua duo poſſunt eſſe magis coniuncta quàm alia dupliciter. Vel quia pluribus modis coniunguntur, & ſic anima magis vnitur carni quàm deitas, quia anima eſt forma eius, & hoc modo eſt mediū formaliter vnibilitatem in ipſo cauſans. Vel quia fortiori vinculo coniūguntur, & ſic deitas magis vnitur carni quàm anima, quæ vnitur ei naturali vnione, propter quod ſeparabilis eſt: diuinitas autem vnitur carni per gratiam increatam, quæ immutabilis eſt: & ideo illa vnio nunquam ſeparatur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ creatura ex ſeipſa receptibilis eſt diuini influxus in ipſam: & ideo non indiget medio quod faciat eam poſſibilem ad hoc ꝙ Deus in ea ſit per eſſentiā, præſentiam, & potentiam, neq; etiam indiget medio congruētiæ, quia decentiſſimum eſt, vt creatura à creatore non deſeratur. ſimiliter etiam anima ſecundum ſui naturam capax eſt Dei, corpus autem non eſt aſſumptibile per naturam corporis: ſed

K inquantum eſt perfectum aīa rationali. & ideo non eſt ſimile.

Cap.7. ¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ ſecundum Aug.12. ſuper Gen. ſpiritus multipliciter dicitur. Vno modo ipſum corpus ſubtile, vt aer. Alio modo corpus animę omnino ſubiectū, ſicut corpora ſanctorum in reſurrectione. primę Cor.15. Tertio modo quælibet aīa brutorum. Eccleſiaſt.3. Quis noui. ſi ſpiritus iumentorum &c. Quarto virtus imaginaria. primæ Cor.14 Pſallam ſpiritu, Pſallam, & mente. Quinto, ipſa mens hoīs vel Angeli Ephe.4. Renouamini ſpiritu mētis veſtrę. Sexto ipſa diuina ſubſtantia. Io.4. Spiritus eſt Deus. Nunc autem loquimur de ſpiritu ſm ꝙ pro mente ponitur Vnde dicendū, ꝙ diuinitas mediante ſpiritu animam aſſumpſit, ſicut anima mediante corpus. ſicut enim corpus non eſt aſſumptibile niſi per hoc ꝙ habet animam, ita anima non eſt aſſumptibilis niſi per hoc quòd mens in ea eſt, per quam imaginem Dei habet.

¶ Ad primum ergo circa hoc obiectum dicendum, quòd ratio illa procedit ex æquiuocatione ſpiritus, vt ex dictis patet.

F ¶ Ad ſecundum dicēdum, quòd quamuis ſpiritus, id eſt mens non differat ab anima per eſſentiam, niſi mens dicatur potentia animæ, quæ quodammodo ab anima p eſſentiam differt. ſicut proprietas à ſubiecto, tamen aīa non ex hoc ꝙ eſt anima, aſſumptibilis eſt modo prædicto: ſed ex hoc ꝙ mentē habet: & ideo mens eſt mediū in aīa aſſumptibilitatem cauſans.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis forma materialis nō poſſit eſſe ſine materia, tamē materia nō dat eſſe formæ, ſed econuerſo. ita etiam quamuis ſpiritus carni non vnitus aſſumptibilis nō ſit: magis

G tamen ſpiritus cauſat aſſumptibilitatem in corpore quā econuerſo. Alia duo concedimus.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ partes originaliter ſunt priores toto, quaſi conſtituentes ipſum: totum aūt completiue eſt prius partibus, quia ratio naturæ completæ inuenitur prius in ipſo toto, & ad partes eius peruenit mediante toto, inquantum eius partes ſunt. vnde etiam ſunt in genere per reductionem. Et ideo dicendum eſt, ꝙ quodammodo mediantibus partibus aſſumpſit totum, inquantum.ſ. partes originaliter humanam naturam conſtituebant, cui per ſe aſſumptio debebatur, quodammodo autem partes mediante toto, inquantum ratio humanæ naturæ quæ per ſe aſſumptibilis eſt per prius inuenitur in toto, & per hoc in partibus.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ quamuis de partibus humanæ naturæ Deus non prædicetur, tamen partes illæ cauſant originaliter aſſumptibilitatem in toto, ſicut homo dicitur animal, non autem corpus vel anima dicitur animal, quamuis ex corpore & anima cauſetur in homine, quòd animal ſit

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eſt duplex ſingularitas, ſcilicet, ſingularitas naturę, vt hęc humanitas, & ſingularitas ſubſiſtentis in natura, vt hic homo: non autem eſt facta vnio in ſingularitate naturæ, quia naturæ inalterabiliter vnitæ ſunt: ſed, eſt facta vnio in ſingularitate perſonæ, ſubſiſtentis in natura, quia idem Chriſtus in vtraque natura ſubſiſtit. ſingularitas autem partium inquātum partes ſunt ad naturam pertinet: & ideo non eſt eadem ſingularitas partium hominis, & Dei, ſed eſt eadem perſona hominis, & Dei, nec tamen ſequitur quòd partes non cauſent aſſumptibilitatem in toto.

I ¶ Ad tertium dicendum, quod in omnibus partibus quę ſunt de veritate humanæ naturæ etiam ſeparatis, manet ordo ad totam naturam: & ideo remanet in eis aſſumptibilitas, & per conſequens vnio, ſicut in corpore Chriſti remanſit anima ſeparata. vnde & eis latria debetur. ſi autem ſepararentur aliquæ partes quę non eſſent de veritate humanæ naturæ: nō remaneret in eis ordo ad naturam humanam, cui principaliter aſſumptio debet: & ideo nō remaneret vnio nec debitū latrię.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut corpus remanet vnitum poſt animam, quamuis mediante anima vniatur, propter hoc, quod remanet in corpore ordo ad animam, ita etiam remanet ordo in partibus ad totum, & propter hoc diſſoluto toto adhuc remanent partes vnitæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis partes ſint priores toto, & cauſent totum: tamen aliquid eſt quod non conuenit

K partibus niſi in ordine ad totum, ſicut quod ordinētur in prędicamento. vnde ratio ex falſis procedit.

ARTICVLVS II.

Vtrum natura humana ſit aſſumpta mediante gratia.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, ꝙ natura humana aſſumpta ſit mediante gratia. Sicut.n. dicit Aug. in 13. li. de Trinita in rebus per tēpus exortis ſumma gratia eſt, quòd Deus in vnitate perſonæ homini nullis meritis pręcedentibus copulatur: ſed in his quæ fiunt per gratiam, gratia medium cauſat. ergo natura humana vnitur diuinitati mediāte gratia.

3.q.6.6. 13.c.19. & li.10 de Ciu.de cap.19.& ſup. Ioan.Tract. 82.hn.

¶ 2 Præt. Maior eſt vnio in perſona, quam vnio animę beatæ ad Deum per fruitionem: ſed anima non poteſt vniri Deo per modum fruitionis niſi mediāte gratia ergo nec natura humana poteſt aſſumi in vnitate diuinę perſonæ niſi mediante grā.

¶ 3 Præt. In illud quod facultatem naturæ excedit, natura nō

poteſt

poteſt peruenire niſi mediante gratia : ſed aſſumi in vnitatem diuinæ perſonæ eſt maxime excedens facultatem naturæ. ergo in hoc natura non poteſt peruenire niſi per gratiam eleuetur. & ſic idem quod prius.

Sed contra. Corpus humanum non eſt ſuſceptibile gratiæ, & tamen aſſumptum eſt ſicut, & anima. ergo aſſumptio humanæ naturę non eſt facta mediante gratia.

¶ 2 Præt. In his quæ miraculoſe fiunt, nõ requiritur aliqđ medium diſponens : ſed aſſumptio humanæ, naturæ miraculoſe, eſt facta. ergo non oportuit, quod eſſet ibi gr̃a aliqua, quaſi diſponens humanam naturam in vnionē.

riorem partem, & anima magis quam corpus: & ideo non incongrue anima, dicitur aſſumpta per ſpiritum, & corpus per animam.

C

Quod verbum ſimul aſſumpſit carnem & animam. nec caro prius eſt concepta quàm aſſumpta.

SI autem quæritur vtrum verbum carnem, & animã aſſumpſit : an prius animam quam carnem, vel carnem prius quam animam,

II Vlterius. Videtur quòd filius Dei carnem aſſumpſit mediante ſpiritu ſancto. verbum enim creatum non vnitur voci, niſi mediante ſpiritu : ſed ſicut verbum mentis humanæ vnitur voci, ita verbum diuinum vnitur carni, vt dicit Auguſt. ergo illa vnio facta eſt mediante ſpiritu ſancto. li.15.de Tri. cap.11.

¶ 2 Præt. In oĩ coniunctione quæ ſit per gratuitam voluntatẽ, amor medium cadit: ſed vnio filij Dei ad humanam naturam eſt hmõi. ergo in ea ſpiritus ſanctus, qui eſt amor, medium eſt.

¶ 3 Præt. Secundum Aug. & Hyl. Inter tres perſonas ſpiritus ſanctus eſt nobis propinquior : ſed id quod alicui magis propinquat, eſt medium quo magis diſtanti vnitur. ergo ſpiritus ſanctus eſt medium, quo vnitur humana natura diuinæ.

Sed contra. medium magis vnitur vtrique extremorum, quàm extrema adinuicem : ſed ſpiritus ſanctus non vnitur humanitati in perſona. ergo non eſt medium vnionis.

III Vlterius. Videtur quòd nec vnio cadat medium inter humanam naturam, & diuinam, nullum enim accidens cedit medium in aliqua ſubſtantiali vnione : ſed vnio cum ſit relatio, accidens quoddam eſt. ergo cum vnio diuinitatis ad humanitatem non ſit accidentalis : ſed in ſubſtantia, quæ hypoſtaſis dicitur, videtur quòd in illa vnione medium cadere nõ poſſit.

¶ 2 Præt. Si vnio iſta, res aliqua eſt, aut eſt æterna, aut temporalis. ſi æterna, cum compoſitionem non ſit intelligere ſine cõponentibus, vt dicit Philoſophus, oportet quòd homo ab æterno Deo vnitus fuiſſet. ſi temporalis, cum vnio ſit in vtroq; extremorum, videtur quòd aliquod temporale in Deo ſit, quod eſt impoſſibile. ergo vnio non eſt aliqua res cadens medium inter humanam naturam, & diuinam.

¶ 3 Præt. Si ſit temporalis, cum omnia tẽporalia præceſſerint in operibus ſex dierum, oportet quòd & vnio iſta in operibus illis præceſſerit, quod non videtur. ergo vnio non eſt, aliqua res temporalis quæ medium inter diuinitatem, & humanitatem cadere poſſit.

Sed contra. Relatio cadit medium inter extrema : ſed vnio relatio quædam eſt, qua humanitas, & diuinitas vniri dicuntur ergo mediante vnione : humana natura diuinæ vnita eſt.

Reſpondeo. Suppoſita diſtinctione in prędicto articulo prę-miſſa ſciendum eſt, ꝙ in vnione humanæ naturæ ad diuinam nihil poteſt cadere medium formaliter vnionem cauſans : cui per prius humana natura coniũgatur quam diuinæ perſonæ. ſicut.n. inter materiam, & formam nihil cadit medium in eſſe, quod per prius ſit in materia quàm forma ſubſtantialis: alias eſſe accidentale eſſet prius ſubſtantiali, quod eſt impoſſibile : ita ẽt inter naturam, & ſuppoſitũ non poteſt aliquid dicto modo medium cadere: cum vtraq; coniunctio ſit ad eſſe ſubſtantiale, ſed ſicut aduentu formæ in materiam procedunt ordine fiendi diſponentia formaliter, & materialiter, quibus materia redditur idonea ad ſuſceptionem formæ, ita ẽt in humana natura inueniuntur quędam ſuperaddita quibus redditur decens, vt aſſumatur à diuina perſona. vt ſcientiæ, & virtutes, & hmõi. vnde iſta poſſunt quodammodo dici mediũ congruẽtię.

¶ Ad primam ergo quæſtionem dicendum, ꝙ ſicut in.3. ſenten.26. diſt. Magiſter dicit, gratia dupliciter dicitur. Vno modo ipſe Deus gratis dans, vel gratuita voluntas eius. alio modo donum aliquod gratis datum. primo ergo modo accipiendo gratiam · gratia eſt medium vnionis quaſi vnionem efficaciter cauſans : quia gratuita ſua voluntate ſine meritis præce-

A dentibus carnem aſſumpſit. Secundo modo accipiendo gratiã non cadit ibi aliquod medium habituale donum. ſicut vnionẽ vel vnibilitatem formaliter cauſans, ſed ſolum eſt ſicut medium congruitatis: ſicut ẽt ſcientia & perfectio corporis, & huiuſmodi, quæ decuit naturæ aſſumptæ non deeſſe. Niſi forte gratia ipſa vnio dicatur quę eſt quoddam donum gratiæ gratis datum, quæ quomodo ſit medium poſt, dicetur.

¶ Ad primum ergo dicẽdum, quòd ſicut ipſemet, ſe exponit. Aſſumptio iſta ad maximam gratiam pertinet, quia tam maximum donum collatũ eſt homini, vt eſſet filius Dei nullis pręcedentibus meritis. Vnde gratia diuina ibi ſignat voluntatem diuinam, vnionem gratis facientem, & nõ habitum aliquem, quo interueniente, vnio completa ſit. Cap.18.

& vtrum caro illa prius fuerit in vtero virginis concepta, & poſtea aſſumpta veriſsime, & abſq; vlla ambiguitate dicit, quia ex quo hoĩem Deus, aſſumpſit totũ aſſumpſit : ſimulq; ſibi vniuit animã, & carnẽ, nec caro prius fuit cõcepta, & poſt modũ aſſumpta:

B ſed in cõceptione aſſumpta, & in aſſumptione cõcepta. Vnde Aug. in li. de fide ad Petrum. Firmiſsime tene & nullatenus dubites, nõ carnẽ Chriſti ſine diuinitate con-

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd fruitio operationem quandam dicit, vnde per fruitionem anima vnitur Deo ; ſicut operans operationis obiecto hoc autem ad rationẽ perfectæ operationis pertinet ; vt à potentia mediante habitus eliciatur. & ideo oportet, quod vnio fruitionis mediante habitu gratuito fiat. vnio autem in perſona eſt ad vnum eſſe perſonale : habitus autem non poteſt eſſe principium perſonæ ſubſiſtentis, ſed eſt ad eſſe conſequens. & ideo gratia non eſt medium in vnione perſonali : ſicut vnionem formaliter cauſans.

C ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quàmuis aſſumi in vnitatem diuinæ perſonæ ſit ſupra facultatem humanæ naturæ, non tamen exigitur aliquid formaliter humanam naturam eleuans ad talem aſſumptionem. tum quia quocunq; addito, talis natura à perſona diuina in infinitum diſtaret. tum quia cũ aſſumi per ſe naturæ conueniat, omnia autem accidentia præter rationem naturæ ſunt, & ideo non poterit humana natura ſecundum id quod aſſumptibilis eſt, eleuari per aliquod accidẽs additum ad hoc, vt aſſumptibilior fiat, ſed ad hoc, ꝙ aſſumatur; exigitur benignitas diuina humanam naturam ad tantã dignitatem gratis eleuans.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd ſpiritus ſanctus non poteſt dici in illa vnione medium, niſi ſicut vnionem effectiue cauſans, quæ quàmuis effectus totius trinitatis ſit, tamẽ ſpiritui ſancto appropriatur, vt infra dicetur diſt.4.

D ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd etiam verbum creatum voci non vnitur mediante ſpiritu ; niſi ſicut per medium effectiuum vnionis, quia ſicut dicit Philoſophus in ſecũdo de anima. percuſſio reſpirati aeris ad arteriam eſt cauſa vocis & per hunc etiam modum ſpiritui ſancto appropriatur efficientia carnis, cui verbum increatum vnitur. q.1 artic.2. q.1. t.co.90.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ea quæ per voluntatem fiũt etiam mediante amore fiunt, ſicut efficiente cauſa : & ſic etiã eſt in prædicta vnione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſpiritus ſanctus etiam dicitur propinquior nobis inquantum per ipſum omnia dona nobis donantur. vt in primo libro diſtin.18. dictum eſt, & ſic in idem redit cum prædictis. in textu.& q.1.artic.1.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum eſt, quòd inter humanã naturam, & diuinam neceſſe eſt cadere vnionem mediam. nõ ſicut cauſam : ſed ſicut effectum coniunctionem naturarum

B conſequentem. Eſt.n. natura relationis. vt in alijs rerum generibus cauſam habeat : quia minimũ habet de natura entis, vt Commentator in xi. Metha. dicit. vnde quàmuis relatio per ſe non terminet motum: quia in ad aliquid non eſt motus. vt probatur in.5 Phiſic. & tñ ex hoc ꝙ motus per ſe terminatur ad aliquod ens : de neceſſitate cõſequitur relatio aliqua. ſicut ex hoc ꝙ motus alterationis terminatur ad albedinem, conſequitur relatio ſimilitudinis ad omnia alba. ſimiliter etiam ex hoc ꝙ motus generationis terminatur ad formam, conſequitur hæc relatio ſecundum quam materia ſub forma eſſe dicitur : ita ẽt ex hoc ꝙ motus aſſumptionis humanæ naturæ terminatur ad perſonam : conſequitur hæc relatio quæ dr̃ vnio. vnde vnio eſt medium non ſicut aſſumptionem cauſans : ſed potius ſicut eam conſequens. ſicut ẽt dictum eſt ſupra. ꝙ aqua eſt medium in tactu ex hoc, quòd tangentia humectata ſunt, t.co.10.

¶Ad primum ergo dicendum, q nihil prohibet accidens eſſe medium in coniunctione ſubſtantiali: ſicut cõiunctionem ſequens: impoſſibile eſt tñ vt ſit medium coniunctionẽ cauſans.
¶ Ad ſecundum dicendum, q vnio relatio quædam temporalis eſt, quæ quidem realiter eſt in ipſa natura aſſumpta. ſed eſt in perſona aſſumente ſecundum rationem tantum: ſicut, & de alijs relationibus ex tempore de Deo dictis, vt dominus, & huiuſmodi, vt in primo lib. diſt. 30. dictum eſt. Et tamen ſicut dominus realiter dicitur Deus: nõ propter relationem, dominij realiter in ipſo exiſtẽtem. ſed propter poteſtatem coercendi creaturam, ex qua talis relatio cauſatur. ita etiam dicitur realiter vnitus, q a in eo realiter eſt perſonalitas ad quam vnio terminatur.

* D. 1089. 3. ar. 3. Cap. 6.

cepta in vtero virginis priuſquã ſuſciperetur à verbo: ſed ipſum verbum Deum, ſuæ carnis acceptione conceptum: ipſamque carnem verbi incarnatione cõceptam. Idem in li. de Tri. ait. Non eſſet Dei hominumque mediator, niſi eſſet idem Deus, idem homo, in vtroque vnus, & verus, quam ſeruilem formam à ſolo filio ſuſceptam tota trinitas cuius vna eſt voluntas, & operatio ſecit. Non autem in vtero virginis prius caro eſt ſuſcepta, & poſtmodum diuinitas venit in carnẽ: ſed mox vt venit verbum in vterum ſeruata veritate propriæ naturæ factũ eſt caro, & perfectus homo, & in veritate carnis, & animæ natus eſt. De hoc etiam Gregorius in moralibus ait. Angelo nunciante, & ſpiritu adueniente, mox verbum in vtero, mox intra vterum verbum caro. G

¶Ad tertium dicendum, quòd vnio illa præceſſit in operibus ſex dierum. non in ratione ſeminali, ſed in potentia obedientiæ tantum; ſicut in coſta Adæ fuit, vt ex ea Eua naſci poſſet,

ARTICVLVS III.

Vtrum caro prius fuerit concepta quàm aſſumpta.

3. q. 6. 3. AD Tertium ſic proceditur. videtur quòd caro prius fuerit concepta, quam aſſumeretur. quod enim non eſt, non poteſt aſſumi, ſed caro per conceptionem efficitur ens. caro ergo prius fuit concepta quàm aſſumeretur.
¶ 2 Præt. motus ſemper præcedit tempore terminum motus: ſed conceptio carnis terminata eſt ad vnionem ſicut motus ad terminum. ergo conceptio vnionem præceſſit.
Sed contra. Sola vnione communicatio proprietatum efficitur, vt quod de homine dicitur de filio Dei dicatur, ſed concipi proprie carnis eſt ſi ergo conceptio carnis vnionem præcederet: filius Dei de virgine conceptus non eſſet, quod eſt contra ſymbolum: ergo conceptio carnis vnionem non præceſſit.

II
3. q. 6. 4. Vlterius videtur quòd caro prius fuerit aſſumpta quàm animata. quod enim eſt primum in reſolutione, eſt vltimum in compoſitione: ſed anima ſeparata eſt a carne adhuc manente vnione carnis ad diuinitatem. ergo caro prius eſt aſſumpta à diuinitate quàm animaretur.
hae. q. ar. 1. vbi ſup. ad 3. q. ¶ 2 Præter. Anima cum ſit forma requirit propriam materiã ſcilicet corpus organicum in quo ſit; hoc autem fit per conceptionem carnis. ergo conceptio præcedit animationem. ſed conceptio carnis ſimul eſt cum ipſius aſſumptione. vt probatũ eſt. ergo caro prius fuit aſſumpta quã animata aĩa rationali.
Sed contra. Caro vnitur diuinitati mediante anima. vt ſup. habitum eſt: ſed extremum non prius extremo coniungitur quàm medio. ergo caro non prius eſt diuinitati vnita quam animata.

III
3. q. 6. 4. Vlterius videtur q anima ſit prius aſſumpta quàm corpori coniuncta: extremum. n. prius coniungitur medio quam alteri extremorũ: ſed diuinitas vnitur carni mediante anima. ergo prius vnitur animæ q carni: ſed ſimul diuinitas, & anima carni vniũtur. ergo diuinitas prius vnitur animæ quam carni.
¶ 3 Præt. Perſona Chriſti ex tribus ſubſtantijs componi dicitur. ſ. ex diuinitate, anima, & carne, quorum ſupremũ eſt deitas, & infimum eſt caro: anima autem eſt medium, ſed prius diuinitas fuit quàm anima, & carni vniretur. ergo ſi medium cum extremis communicat, videtur quòd anima ſit poſterior deitate, & prior carne: ſed ſimul anima creata eſt, & aſſumpta. ergo anima prius eſt aſſumpta quàm carni vniatur.
Sed contra. Anima non eſt prius aſſumpta quàm creata: nec creata quàm corpori infuſa, quia creando corpori infunditur & infundendo creatur. ergo anima non eſt prius aſſumpta quam carni vnita.
Reſpondeo. dicendũ, q nulla natura habet eſſe niſi in ſuppoſito ſuo, non. n. humanitas poteſt eſſe niſi in homine. vnde quicquid eſt in genere ſubſtantiæ per ſe exiſtẽs: rationem ypoſtaſis habet vel ſuppoſiti, & quia vnio diuinitatis, & humanitatis fit in ypoſtaſi, vt dicit Dam.† ideo non poteſt eſſe: vt qđ aſſumptum eſt prius fuerit q aſſumeretur: niſi forte poneretur q aſſumptio rationem ypoſtaſis rei aſſumptæ tolleret qđ eſt incõueniens. hoc. n. ſine corruptione aſſumpti accidere nõ poſſet. & ideo nullum horum trium eſt poſſibile. ſ. nec vt caro concepta prius fuerit: & poſtmodum aſſumpta: nec vt anima prius creata, & poſtmodum aſſumpta: neq; vt homo prius ex ſuis partibus conſtitutus ſit: & poſtmodum aſſumptus: ſicut autẽ ex dictis patet corpus aſſumptibilitatẽ habet ab anima: ſimiliter & partes eſſentiales aſſumptibilitatem habent, ex ratione: cuius sũt partes naturæ, vnde etiam vtrũq; horum eſt impoſſibile, vt. ſ. anima prius ſit creata, & aſſũpta, & poſtmodum corpori coniuncta, & etiam q caro prius ſit concepta, & aſſumpta, & poſtmodum animæ vnita: ſed hæc quatuor neceſſe eſt ſimul fuiſſe ſcilicet conceptionem carnis: creationem animæ: coniunctionem vtriuſque, & vnionem ad deitatem. F

De fide li. 3. ca. 1. circa prin.

¶Vnde patet reſponſio ad primam quæſtionem. nõ enim fuit poſſibile quòd caro prius fuerit concepta, & poſtmodũ aſſumpta: quia ſi ante aſſumptionem concepta fuiſſet, propriam ypoſtaſim habuiſſet. & tunc poſt aſſumptionem vel manſiſſet illa ypoſtaſis, & ſic non potuiſſet fieri vnio in ypoſtaſi, vel non manſiſſet, & hoc ſine corruptione carnis prius conceptæ accidere non poſſet. ratio enim ypoſtaſis non eſt accidentalis rei, vt re eadem numero manente alia ypoſtaſis eſſe poſſit.
H ¶ Ad primum ergo dicendum, quod quãmuis illud quod non eſt non poſſit aſſumi: tamen poſſibile eſt vt in eodem inſtanti in quo eſſe habet aſſumatur, vt ſic eſſe rei aſſumptæ nõ præcedat aſſumptionem tempore, ſed natura.
¶ Ad ſecundum dicendum quòd quãmuis motus ſecundum principium ſui, vel medium, non poſſit eſſe ſimul cum eo ad quod motus terminatur: tamen vltimum motus poteſt eſſe ſimul cum eo: ſicut alteratio terminatur ad generationẽ: ita q in eodem inſtanti in quo alteratio terminatur forma ſubſtantialis introducitur; ita etiam in eodem inſtanti in quo cõceptio terminatur quando caro primo concepta eſt tunc aſſumi poteſt. Et quia conceptio in inſtanti facta eſt, non differebat in ea primum medium, & terminus, & ideo ſimpliciter loquendo conceptio ſimul fuit cum aſſumptione.
¶ Ad ſecundam quæſtionem patet etiam reſponſio ex prædictis. non enim eſt poſſibile vt caro prius aſſumpta ſit, & poſt-
I modum animata propter duo: tum quia aſſumptibilitatem habet ab anima, quam ſibi anima conferre non poteſt antequàm ei vniatur: tum etiam quia partes aſſumptibilitatem habent à toto, vt prius dictum eſt.
¶Ad primum ergo dicendum, quòd corpus aſſumptibile eſt ſecundum q ordinem habet ad animam, & ad totum, quem ordinem habere non poteſt niſi poſtquam animæ vnitum eſt, & actu pars humanæ naturæ effectum, & tamen ſeparata anima, & diſſoluto toto, adhuc remanet ille ordo in corpore ſecũdum ſpem reſurrectionis: ſicut, & habitus acquiſitus: vt virtus politica cauſatur per actualem operationẽ, & tamen tranſeunte actuali operatione remanet habitus. vnde patet quòd corpus non poteſt aſſumi antequam animæ vniatur: & tamen ſi anima ſeparaetur poſt vnionem: remanebit caro nihilominus aſſumpta, & diuinitati vnita.
K ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd forma præſupponit materiã propriam, & diſpoſitam; non ordine temporis, ſed ordine naturæ: quia in eodem inſtanti in quo materiæ fit neceſſitas: id eſt in vltimo inſtanti diſpoſitionis, inducitur forma ſubſtãtialis, & ideo non oportet quòd prius tempore caro ſit concepta quàm animæ vniatur.
¶ Ad tertiam quæſtionem patet reſponſio ex prædictis. non enim potuit anima prius aſſumi quam carni, vniretur cum aſſumptibilis ſit per hoc, quòd eſt pars humanæ naturæ. Vbi ſupra.
¶ Ad primum ergo dicendum, quod extremum non ſemper prius tempore coniungitur medio quam alteri extremorum: ſimul enim tempore aer patitur a colore, & viſus, ſed tamen aer prius patitur ordine naturæ, quia paſſio aeris cauſat paſſionem viſus: ſimiliter etiam non eſt neceſſarium quòd prius tẽpore deitas prius ſit vnita animæ quam carni.

¶Ad ſe-

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd anima quãmuis ſit dignior corpore: eſt tamen forma corporis: forma autem non eſt, vt tempore materiam præcedat, ſed dignitate tantum: diuinitas autem non vnitur humanæ naturæ vt forma. vnde non eſt ſimilis ratio vtrobique.

EXPOSITIO DISTINCTIO III.

TEXTVS.

De carne quam verbum aſſumpſit, qualis ante fuerit, & qualis aſſumpta ſit.

Qværitur etiã de carne verbi, an prius quàm conciperetur, obligata fuerit peccato. Et an talis fuerit aſſum- B pta à verbo. Sane dici poteſt, & credi oportet iuxta ſanctorũ atteſtationis conueniẽtiam, ipſam prius peccato fuiſſe obnoxiam, ſicut reliqua virginis caro: ſed ſpiritus ſancti operatione ita mundatam, vt ab oĩ peccati contagione immunis vniretur verbo: pœna tamen non neceſsitate, ſed voluntate aſſumẽtis remanẽte. Ma

Qvod autẽ humanæ naturæ. § Non eſt intelligẽdum per humanitatẽ, animã, & corpus, quaſi proprie dici poſſit humanitas eſt anima, & corpus: ſed ſicut in toto intelliguntur partes vt in domo paries, & tectum: quæ tamen de toto non prædicantur. vnde etiam in auctoritate beati Hieronim. ſubditur. § Humanitas quæ ex anima continetur & corpore. § non dicit quæ eſt anima, & corpus. Errant ergo qui nomine humanitatis. § Per hanc proprietatem quæ ab eis humanitas dicitur, poteſt intelligi forma conſequẽs partium compoſitionem corporis, & animę, in qua ſicut in natura communi omnia indiuidua communicant: forte enim qui hoc poſuerunt ſapiebant opinionem Platonis qui poſuit formas vniuerſales in acto habere eſſe in natura præter materiam. ſic.n. ſecundum eum vt Philoſophus in primo Metaph. dicit. forma hominis erat ſine carnibus & oſſibus, & ſine alijs partibus eius, & talem humanitatem ſine corpore, & anima illi aſſumptam ponebant. Et contra tales Damaſc. dicit in 3. lib. cap. xi. C Neque eam quæ nuda contemplatione cõſideratur naturam aſſumpſit. non enim incarnatio eſſet, ſed deceptio, & fictio incarnationis. Vel tangit, vt quidam dicunt, opinionem eorum qui dicebant Chriſtum ſecundum quòd eſt homo, non eſſe quid ſed qualiter ſe habens, quod infra tangetur diſt. 6. Quod euidenter idem Ioannes. § Sciendum ꝙ magiſter accipit verba Ioan. Dama ſed non ſenſum. Inducit enim Dama. hæc verba ad confutandum errorem eorum qui dicebant in Chriſto vnam tantum naturam eſſe quaſi confectam ex diuinitate, & humanitate, ſicut vna quædam natura conficitur ex anima, & corpore, quæ ſignatur cum dicitur omnes homines eſſe eiuſdẽ naturæ: non ita ꝙ in quolibet eorum anima, & corpus ſint vnius naturæ adinuicem comparata, ſed quia ex his duobus vna natura conficitur: in qua omnes conueniunt, ſed non ita D eſt in Chriſto ꝙ ex humanitate, & diuinitate vna communis natura reſultet, quæ ſit quaſi communis ſpecies de pluribus prædicata, quæ diuinitatem, & humanitatem ſimul habeant. Magiſter autem aſſumit hęc verba ad impugnandum poſitionem eorum, qui proprietatem quæ humanitas dicitur aſſumptam dicebant. Humanitas enim ſi conſideretur vt communis, ſpecies eſt quæ in pluribus inuenitur: ſm quem modum omnium hominum dicitur, vna natura. ſic autem communis ſpecies humanitatis in Chriſto non eſt. non.n. humanitas Chriſti eſt communis in actu, ſed eſt humanitas ſingularis. § Neque enim factus. § Videtur quòd hæc probatio nulla ſit. multæ.n. ſpecies ſunt quæ non niſi de vno indiuiduo prædicãtur, vt ſol & luna. Sed dicendum ad hoc, ꝙ ſecundum intentionẽ Magiſtri facile eſt reſpondere. Omnis.n. ſpecies quæ participatur à multis indiuiduis, prædicatur de omnibus eis. vnde ſi ſpecies humana prout eſt communis, eſſet quid ſubſiſtens præter ſingularia: ipſa de omnibus prædicaretur. vnde ſi talem humanitatem Chriſtus aſſumpſiſſet: homo qui eſt Chriſtus de omnibus hominibus prædicaretur. Secundum intentionem vero E Dama. aliter eſt dicendum, ꝙ omnis natura cõmunis inquantum huiuſmodi in multis inueniri poteſt. Sed ſi aliqua ſpecies ſit quæ in vno tantum eſt indiuiduo: hoc eſt propter aliquid aliud, quod non eſt de intellectu illius naturæ. vnde poſſibile eſt intelligere plures ſoles: ſed ſingulare habet incommunicabilitatem per id quod eſt de ratione eius. ſ. per materiã quæ eſſet pars diffinitionis eius ſi diffiniretur vt ex. 8. Meta. patet. vnde non eſt poſſibile intelligi hunc hominẽ de pluribus prædicari. vnde patet ꝙ illud quod nec actu nec intellectu de pluribus dici poteſt, eſt ſingulare. huiuſmodi autem eſt Chriſtus, quare hoc nomen Chriſtus, non ſignificat vnam naturam cõmunem reſultãtem ex vnione diuinitatis, & humanitatis, ſed vnam hypoſtaſim ſubſiſtentem in vtraq; natura. § Omnia quæ A in noſtra natura. § Intelligendum eſt de his quæ ſunt de ratione humanæ naturæ, ſicut principia eſſentialia ipſius, vel etiã ea quæ ex principijs eſſentialibus conſequuntur, vt naturales proprietates. vnde non eſt inſtantia de immortalitate quæ gratis primo homini conceſſa eſt. § Et tamen prędicant illum viſibilē. § Reſponſio quare ſol non inficitur ex hoc quòd radios ſuos per feces ſpargit hæc eſt, quia non communicat cum alijs corporibus in materia, vt ſimul agens patiatur, ſicut ea quæ in materia cõmunicant dum agunt patiũtur vt in primo de generat. dicitur. Anima autem cõmunicat corpori in materia, non ex qua ſit anima, ſed in qua ſit, & ideo ex coniunctione ad corpus inficitur. Diuinitas autem non cõmunicat cum corpore: neque in materia ex qua, cum omnino ſit immaterialis, neque ſicut materia in qua: cũ non vniatur corpori ſicut forma eius.

t.co.5.6.7.

in textu, & in diuiſione textus.

t.co.8.

Lect.6.

DIVISIO TEXTVS.

Oſtenſo quid filius Dei in humana natura: & quo ordine aſſumpſerit: hic oſtendit quale ſit quod aſſumptũ eſt. Et diuiditur in duas partes. In prima parte determinat veritatem. In ſecunda mouet quaſdam dubitationes circa veritatem determinatam ibi § Cum autem illa caro, cuius § Prima diuiditur in duas partes. In prima determinat conditionem carnis aſſumptæ, quę fuit in ea per operationem ſpiritus ſancti. In ſecunda determinat conditionem matris de qua aſſumpta eſt ibi § Mariam quoque totam. § Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo determinat eam ibi § Sane dici poteſt. § Mariam quoque totam. Hic oſtendit conditionem matris. Et circa hoc tria facit. Primo determinat conditionem eius ante conceptionẽ carnis aſſumptæ. Secundo conditionem ipſius in ipſa conceptione ibi § Potentiam quoq; generandi. § Tertio conditionem eius poſt conceptionem ibi § Quod autem ſacra virgo. § Circa ſecundũ duo facit. Primo determinat quid collatum fuerit beatæ virgini in conceptione ſaluatoris. Secundo ex dictis quandam concluſionem elicit ibi § Ex his perſpicuum ſit. § Hic eſt triplex quęſtio. Prima de ſanctificatione beatæ virginis. Secunda de potentia generatiua qua ſaluatorem concepit. Tertia de annunciatione quæ per angelum facta eſt. De conditione enim carnis aſſumptæ, in ſequenti parte diſtinctionis quæretur.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur duo.

Primo. De tempore ſanctificationis.
Secundo. De effectu ipſius. De Sanctificatione enim aliorum quæſtio pertinet ad quartum librum. diſ. 6.

ARTICVLVS PRIMVS

A

Vtrum beata virgo fuerit ante ſanctificata quàm conceptio eius finiretur.

Ad Primum ſic proceditur. Videtur, quòd beata virgo ſanctificata fuerit antequam conceptio carnis eius finiretur. Sicut enim dicit Apoſtolus Roma. 11. Si radix ſancta, & rami: ſed parentes cõparantur ad prolem conceptam: ſicut radix ad ramos. ergo ſanctificatis parentibus virginis, ſanctificatio ad ipſam perueniſſet: ſed ſi in parentibus ſanctificata eſſet: ſanctificatio conceptionem eius præceſſiſſet. cum ergo credendum ſit ei collatum eſſe quicquid conferri potuit: videtur quòd ante conceptionem ſanctificata ſit. 3.q.27.2.

¶ 2 Præt. Bonum eſt efficacius ad agendum, quàm malum: cum malum non agat niſi in virtute boni: vt dicit Dion. 4 ca. de diui. nomi. ſed per peccatum primi parentis: infectio originalis peccati in omnes homines pertranſit. ergo multo fortius

per ſanctificationem parētum beata virgo ſanctificari potuit, & ſic idem quod prius.

¶ 3 Præt. Id quod eſt meritorium gratiæ: ſanctificationi non repugnat: ſed actus matrimonialis meritorius eſſe poteſt. ergo in ipſo concubitu matrimoniali parentum beatæ virginis ipſa ſanctificari potuit.

Sed contra. Quod non eſt, nō poteſt ſanctificari: ſed beata virgo non fuit, antequā cōciperetur in vtero matris ſuæ. ergo non potuit ante cōceptionem ſanctificari.

riam quoque totam ſpiritus ſanctus in eam præueniens à peccato prorſus purgauit, & à fomite peccati etiam liberauit, vel fomitem ipſum penitus euacuando, vt quibuſdam placet, vel ſic debilitando, & extenuando, vt ei poſtmodum peccandi occaſio nullatenus extiterit. Potentiam quoq; generādi abſq; viri ſemine virgini præparauit. Ita. n. verba euangelij docent: vbi angelus virginē alloquēs, ait. Spūs ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrauit tibi, & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabit filius Dei. Cui ſacra vir-

¶ Præter. Vnigenito Dei filio ſingularis cōceptio, & partus debebatur: ſed Chriſti conceptio ex virgine matre fuit ſine commixtione viri. ergo non decuit vt mater eius conciperetur niſi per ſexuum commixtionem: ſed poſt ſtatum naturæ corruptæ non potuit eſſe commixtio ſexuum ſine libidine, cum ergo libido illa, quę eſt filia peccati ex peccato primorum parentum proueniens: ſit cauſa originalis peccati in prole. vt Aug. dicit: videtur quòd non potuit beata virgo ſanctificari niſi poſt conceptionem.

14. de Ciu. de cap. 21.

II Vlterius. Videtur quòd ante animationem ſanctificata fuerit, Ambroſius enim dicit Lucæ primo de Ioanne Baptiſta. Nondum illi inerat ſpiritus vitæ, & iam inerat ſpiritus gratię: ſed ſpiritus vitæ anima eſt. ergo in Ioanne Baptiſta gratia animam præuenit: ſed quod Ioanni baptiſtæ conceſſum eſt, dubitari non debet beatę virgini cōceſſum eſſe. ergo, & ipſa ante animationem ſanctificata fuit.

¶ 2 Præterea. Hierem. primo dicitur. Antequam te formarem in vtero noui te, nec loquitur ibi de notitia, qua bonos, & malos cognoſcit. quia per hoc nulla prærogatiua oſtenderetur ipſius Hieremiæ, ad quem dicta verba proferuntur. ergo oportet intelligi de notitia approbationis: ſed hæc notitia eſt ſolū bonorum, & habentium gratiam. ergo Hieremias antequam formaretur, gratiam habuit. ergo, & antequam animaretur, quia anima non infunditur niſi formato puerperio. ergo multo amplius ante animationem beata virgo ſanctificata fuit.

¶ 3 Præt. Anſel. in lib. de conceptu virginali dicit. Decebat vt illius hominis conceptio de matre puriſſima fieret quæ ea puritate niteret, qua maior ſub Deo nequit intelligi: ſed maior puritas fuiſſet in ea ſi anima eius nunquam infectionem peccati originalis habuiſſet quam ſi ad aliquod tempus habuerit, & poſtmodum mundata fuerit. ergo anima illa nunquam originali peccato infecta fuit. aut igitur caro ſanctificata fuit, ante animationem, vel ſaltem in ipſo inſtanti infuſionis aīa gratiam ſuſcepit per quam immunis à peccato originali eſſet.

Sed contra. In partibus hominis eſt talis ordo quòd anima eſt Deo propinquior quam corpus: ſed virtus alicuius agentis prius peruenit ad ea quæ ſunt ſibi propinquiora, & per ea ad magis diſtantia. ergo gratia ſanctificationis a Deo venit ad corpus per animam. ergo antequam animaretur, ſanctificari non potuit.

¶ Præt. Contraria nata ſunt fieri circa idem: ſed gratia ſanctificationis pręcipue originali peccato opponitur, cum ergo ante animationem in prole peccatum originale eſſe non poſſit, quia proprium ſubiectum culpæ, eſt anima rationalis, videtur quòd ante animationem, beata virgo ſanctificata non fuerit.

III Vlterius. Videtur ꝙ nec etiam ante natiuitatem ex vtero, ſicut. n. dicit Auguſtinus ad Dardan. ſanctificatio qua ſinguli

3. q. 27. c. Epiſtol. 57.

K efficimur templum Dei, non niſi renatorum eſt, nemo autem renaſcitur niſi prius naſcatur, ergo nullus habet gratiam antequā naſcatur: ſed ſanctificatio eſt effectus gratiæ. ergo beata virgo in vtero matris ſanctificata non fuit. Si dicatur, quòd eſt duplex natiuitas, ſcilicet, natiuitas in vtero quæ conceptio dicitur, & natiuitas ex vtero, quæ communiter natiuitas nominatur, & beatæ virginis regenerationem ſanctificationis præceſſit natiuitas in vtero. ſed non natiuitas ex vtero.

Cōtra Dominus Ioannis 3. generationem ſpiritualem quæ eſt ex aqua, & ſpiritu. vocat ſecundam dicens: oportet vos naſci denuo: ſed ſi duę natiuitates carnales præceſſiſſent. ſpiritualis non diceretur ſecunda: ſed tertia. ergo non eſt duplex natiuitas, vt dictum eſt.

¶ Præterea. Beatus Hieronymus dicit. Non mihi credas ſi tibi aliquid dixero quod ex veteri vel nouo teſtamento habeas non poſſit: ſed de ſanctificatione beatæ virginis in vtero

F nihil dicitur in veteri vel nouo teſtamento. ergo non eſt credendum eam in vtero ſanctificatam fuiſſe.

Sed contra. Eccleſia non ſolemnizat niſi pro aliquo ſancto, ſolemnizat autem natiuitatem beatæ virginis. ergo beata virgo ſancta nata fuit. ergo antequam ex vtero naſceretur ſanctificata fuit.

¶ Præterea. Lucæ primo de Ioanne Baptiſta dicit. Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ. ſed plus gratię collatum eſt beatę virgini quam alicui ſanctorum, vt in litera ex verbis Aug. et ergo beata virgo adhuc in Luc. cap. 1.

G vtero matris ſpiritu ſancto repleta fuit. ergo, & ſanctificata.

Reſpondeo. dicendum, quòd ſicut dicit Dionyſius 12. cap. de di. no. ſanctitas eſt ab omni immunditia libera, & perfecta, & immaculata munditia. vnde cum ſanctificari ſit ſanctum fieri. oportet ꝙ ſanctificatio emundationem ab immunditia ſpirituali ponat, prout nunc de ſanctificatione loquimur: emundatio autem a ſpirituali macula. ſ. culpa ſine gratia eſſe non poteſt: ſicut & tenebra, non niſi per lucem fugatur. vnde ſanctificatio tantum ad eos pertinet qui gratiæ capaces ſunt, & quia proprium ſubiectum gratię eſt rationalis natura, ideo ante infuſionem aīæ rationalis, beata virgo ſanctificari non potuit &c. al. lit. hēt.

¶ Ad primam ergo quæſtionem dicendum, quòd nullo modo in parentibus ſanctificari potuit: neque etiā in ipſo actu conceptionis eius. Conditio enim ſpecialis perſonalis a parenti-

H bus in prolem non tranſit: niſi ſit ad naturam corporale pertinens: vt grammatica patris in filium non tranſit, quia perfectio perſonalis eſt. vnde, & ſanctificatio parentum in beatam virginem transfundi non potuit niſi curatum eſſet in eis non ſolum id quod perſonæ eſt: ſed etiam id quod eſt naturæ: inquantum huiuſmodi, quod quidem Deus facere potuit, ſed non decuit. perfecta. n. naturæ curatio ad perfectionem glorię pertinet, & ideo ſic in ſtatu viæ parentes eius curati non fuerunt, vt prolē ſuam ſine originali peccato concipere poſſent, & ideo beata virgo * in peccato originali fuit concepta, propter quod beatus Bernar. † ad Lugd. ſcribit conceptionem illius celebrandam non eſſe, quamuis in quibuſdam eccleſiis ex deuotione celebretur: non conſiderando conceptionem, ſed potius ſanctificationem: quæ qn̄ determinata fuerit, incertū eſt. → D. 370. Epiſt. 174.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſi radix eſt ſancta ſecundum

I id quod eſt radix, & rami ſunt ſancti, quia non poteſt arbor bona fructus malos facere. Matth. 7. vnde Apoſtolus vult ibi probare, quòd ſi antiqui patres ſancti fuerunt per fidem, & ſpem, populus ex eis ſecundum carnem deſcendens, ſanctus erit quando corda filiorum conuertentur ad patres: parentes autē beatæ virginis radix eius fuerunt per actum naturę propagationi deſeruientem, vnde niſi natura in eis ſanctificata fuiſſet: non potuit ex eis ſancta proles concipi, ſed vitiata propter vitium naturæ in eis remanens: nō aūt fuit in eis natura ſanctificata.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ gratia ſanctificans non omnino directe opponitur peccato originali, ſed ſolum prout peccatū originale perſonam inficit. Eſt enim gratia perfectio perſonalis, peccatum vero originale directe eſt vitium naturæ, & ideo non oportet quòd gratia ſanctificans à parentibus traducatur, ſi peccatum originale traducatur, ſicut & originalis iuſtitia cui directe opponitur traducta, fuiſſet.

K ¶ Ad tertium dicendum, quod concubitus quo beata virgo concepta fuit, meritorius credatur: non ꝑ gratiam omnino purgantem naturam, ſed per gratiam perficientem perſonas parentum, & ideo nō oportuit quòd in prole concepta, ſtatim ſanctitas eſſet, non ꝑꝑ repugnantiā actus matrimonij ad ſanctitatem, ſed propter repugnātiam vitij naturę nondū curati.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd ſanctificatio beatæ virginis non potuit eſſe decenter ante infuſionem animæ: quia gratiæ capax nondum erat. ſed nec etiam in ipſo inſtanti infuſionis, vt. ſ. per gratiam tunc ſibi infuſam cōſeruaretur ne culpam originalem incurreret. Chriſtus enim hoc ſingulariter in humano genere habet, vt redemptione non egeat, quia caput noſtrum eſt, ſed omnibus conuenit redimi per ipſum. hoc autem eſſe non poſſet, ſi alia anima inueniretur quę nunquam originali macula fuiſſet infecta, & ideo nec beatæ virgini: nec alicui præter Chriſtum hoc conceſſum eſt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod hęc verba de Ioanne Baptiſta

ptiſta dicuntur pro tempore illo, quando ad ingreſſum matris A Dei exultauit in vtero, quod fuit in ſexto menſe à conceptione eius, vt verba angeli oſtendunt Luc. 1. vnde conſtat quod tunc animam rationalem habebat, & ideo vel per ſpiritum vitę nõ intelligitur anima rationalis, ſed reſpiratio exterioris aeris, vel dicitur ſpiritus vitæ: ſi de anima intelligatur nondum ineſſe, quia nondum manifeſtabatur per modũ quo dicuntur res fieri quãdo innoteſcũt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd loquitur de notitia approbationis, quæ quãmuis ſit tantum habentium gratiam, non tamen eſt eorum ſolum quando gratiam habent: ſed ab æterno. vnde talis notitia potuit eſſe Hiere. ante eius formationem: non tamen ſanctificatio, quæ tamẽ eſſe potuit ante egreſſionem ex vtero, & ideo tẽpus notitiæ & ſanctificationis diſtinguit dominus dicens. priuſquàm te formarẽ in vtero noui te, & antequàm exires de ventre ſanctificaui te.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæc puritas ſoli homini Deo debebatur, vt ipſe quaſi vnicus redemptor humani generis nulla peccati ſeruitute teneretur: cui competebat, omnes à peccato redimere. vnde non hanc puritatem, ſed ſub hac maximam virgo mater eius habere debuit.

D. 843. ¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd * beata virgo ante natiuitatem ex vtero ſanctificata fuit, quod colligi poteſt ex hoc quod ipſa ſuper omnes alios ſanctos à peccato purior fuit, C vt ex hac littera habetur: veluti diuinæ ſapientiæ mater electa in quam nihil coinquantum incurrit, vt dicitur Sap. 7. vnde cum hæc puritas in quibuſdam fuiſſe inueniatur, vt ante natiuitatem ex vtero à peccato mundarẽtur: ſicut de Ioanne Baptiſta, de quo legitur Luc. 1. Spiritu ſancto, replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ. & de Hiere. de quo dicitur Hiere. 1. Priuſquàm exires de ventre ſanctificaui te: non eſt dubitandum hoc multo excellentius matri Dei collatum fuiſſe.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd verbum Auguſt. intelligendum eſt de regeneratione quæ fit per legem communem, quòd notatur in hoc quod dicit. qua ſinguli efficimur templũ Dei. hæc enim ſanctificatio fit per ſacramenta quæ per miniſtros eccleſiæ diſpenſantur, quorum operationi qui in maternis vteris ſunt ſubiacere non poſſunt: ſed Deus ſacramentis gratiam non alligauit. vnde præter hunc modum in maternis D vteris aliquos quodam priuilegio ſanctificat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſi regeneratio quę eſt per legem communem ſumatur, oportet verbum domini quod dicitur Ioannis. 3. Niſi quis renatus fuerit, &c. intelligi de natiuitate ex vtero, quæ ſimpliciter natiuitas dicitur. & hoc ipſe textus ſonare videtur, cum dicit: ex aqua, & ſpiritu. Si autem ſumatur pro quacunque regeneratione gratiæ, ſic oportet intelligi de natiuitate in vtero: non tñ oportet quod regeneratio ſpiritualis quæ eſt per ſacramenta ſecunda dici non poſſit, quia illæ duæ in vno conueniunt ſecundum quod contra tertiam diuiduntur. vtraque. n. illarum naturalis eſt, hæc vero ſpiritualis.

¶ Ad tertium dicendum, quod quamuis ſanctificatio beatę virginis in vtero expreſſa in ſcriptura veteris, & noui teſtamenti non legatur: tamen pro certo haberi poteſt ex his quæ ibi leguntur. ſi. n. Ioannes, & Hieremias, qui Chriſtum prænunciauerũt ſanctificati ſunt, multo magis virgo quæ Chriſtum genuit. E

ARTICVLVS II.

B

Vtrum beatiſſima virgo per ſanctificationem in vtero fuerit totaliter ab originali mundata.

3. q. 27. 3. AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd per ſanctificationem in vtero Dei genitrix à peccato originali totaliter mundata non ſit. remota enim macula, reatus remanere non poteſt: ſed poſt ſanctificationem originalis peccati adhuc reatus manſit in ea, quia ſi ante mortem Chriſti defuncta fuiſſet diuina viſione caruiſſet. ergo per ſanctificationem à macula originali liberata non fuit.

¶ Præt. Nihil quod ad virtutem promouet ei ſubtrahendum fuit cui virtutis perfectio debebatur, ſed fomes ad virtutem promouet. vnde, & Paulo petenti a ſe carnis ſtimulum amoueri dictum eſt, virtus in infirmitate perficitur. 2. Corĩ. 12. ergo cum matrem Dei ſumma virtutis perfectio deceret, fomes ab ea per ſanctificationem remoueri non debuit.

¶ Præt. In littera Magiſter dicit, quòd caro Chriſti antequàm conciperetur obnoxia fuit peccato, ſicut & reliqua caro virginis ſed caro non eſt, peccato obnoxia niſi ratione fomitis, ergo ſanctificationẽ in vtero fomes ab ea remotus non fuit.

Sed contra. Beatæ virgini aliquid, vltra legem communẽ conferendum fuit, ſed ſanctificatio quę fit per legem communẽ aufert culpæ maculam, fomite remanente, ergo in beata virgine fomitem ex toto remouit.

¶ Præt. Corruptio fomitis eſt cauſa, quare dicere non poſſumus, peccatum non habemus. hoc enim Adam in primo ſtatu dicere potuit, ſed vt ex littera habetur, beata virgo hoc dicere potuit, ergo in ipſa fomes non fuit.

Vlterius. Videtur quod per ſanctificationem in vtero, immunitatem à peccato actuali conſecuta non ſit. ſicut enim dicit Aug. in lib. de quæſtio. veter. & nou. teſta. Maria per quam geſtum eſt myſterium incarnationis ſaluatoris: in morte domini dubitauit: non tamen in dubitatione permanſit: ſed dubitatio de fide peccatum eſt. ergo non fuit à peccato omnino immunis. II 3. q. 27. 4. q. non. teſt. q. 73.

C ¶ Præt. Ambro. dicit ſuper illud Lucæ primo. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Spiritus ſanctus in virginem ſuperueniens mentem ipſius ab omni ſorde vitiorum caſtificauit, ſed ſordes vitiorum ex peccato conſequuntur. ergo beata virgo poſt primam ſanctificationem peccauit.

¶ Præter. Augu. dicit in libro de perfectione iuſtitiæ. Eſſe ſine peccato de ſolo vnigenito in hac vita dici poteſt. ergo de beata virgine dici non poteſt.

Sed contra. Ber. in epiſtola ad Lugd. dicit. Puto quòd copioſior gratia ſanctificationis in ipſam deſcendit, quæ non ſolum ortum eius ſanctificauit: ſed eam ab omni peccato deinceps cuſtodiuit immunem. ergo per primam ſanctificationem immunitatem ab omni peccato conſecuta eſt. Epiſt. 174. Tom. 2.

¶ Præt. Sapientiæ primo dicitur. In maliuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis: D ſed Dei ſapientia non ſolum animam virginis intrauit, ſicut, & de cæteris dicitur Sap. 7. In animas ſanctas ſe transfert: ſed & corpus eius inhabitauit, carnem de ea aſſumẽs. ergo in ea nullum peccatum fuit, quod colligi põt ex eo quod dicitur Cant. 5. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.

Vlterius. Videtur quòd per ſecundam ſanctificationem quę in conceptione ſaluatoris fuit, confirmationem in bono conſecuta non fuerit, quod enim quis iam habet adipiſci, vlterius non poteſt: ſed ſi beata virgo ex prima ſanctificatione immunitatem à peccato habuit, ex tunc confirmata fuit, non enim certitudo impeccabilitatis habetur, niſi per iuſtitiam confirmatam. ergo per ſecundam ſanctificationem, cõfirmationem gratiæ adepta non eſt. III 3. q. 27. 4.

¶ Præt. In nullo qui pacus viator fuerit liberum arbitriũ confirmatum ad iuſtitiam comprobari poteſt, potentia enim peccandi & potentia moriendi, ex eodem paſſu currere videntur, E vt non prius tollatur potentia peccandi quam potentia moriendi: ſed à abet virgo etiam poſtquam ſaluatorem concepit ante mortem ſuam pura viatrix fuit. ergo in ea confirmatio iuſtitiæ non fuit.

¶ Item videtur quòd nec tunc poenitus à fomite liberata fuerit. eſt. n. vnus effectus fomitis, vt infecti fomite originalẽ culpam in prolem generando transfundant: ſed ſi per impoſſibile ponatur beatam virginem alium poſt Chriſtum ex carnali copula generaſſe, peccatum originale in illum transfundiſſet. ergo in ea aliquo modo poſt ſecundam ſanctificationẽ fomes remanſit: ſed confirmatio vnius oppoſitorum non poteſt contingere quamdiu aliquid de oppoſito remanet. ergo beata virgo confirmata non fuit per ſecundam ſanctificationem.

Sed contra. Ambr. dicit in libro de vir. beatæ virginis. Impoſſibile fuit vterũ virginis quem Dei filius inhabitando conſecrauit, alienæ copulæ coitu inceſtari: ſed eadem ratione, nec aliud peccatum in ea eſſe potuit. ergo confirmata fuit.

¶ Præt. Vbi eſt plenitudo lucis, habilitas ad tenebram non remanet:

go reſpondit. Ecce ancilla domini: fiat mihi ſecundum verbum tuum. Quod exponens Ioannes ait. Poſt cõſenſum autem ſanctæ virginis ſpiritus ſanctus præuenit in ipſam ſecundũ verbum domini, quod angelus dixit, purgans ipſam, & potentiam deitatis verbi receptiuam, præparans ſimul, & generatiuam. & tunc obumbrauit ipſam Dei altiſsimi per ſe ſapientia, & virtus exiſtens, id eſt filius Dei patris homouſios, i. cõſubſtantialis, ſicut diuinũ ſemen, & copulauit ſibi ipſi ex ſanctiſsimis & puriſsimis ipſi9 virginis ſan B

manat: ſed in conceptione Chriſti beata virgo tota lumine plena fuit, concipiens illum qui eſt ſplẽdor gloriæ patris. Heb. 1. vnde dicitur Ezech. 44. Ingreſſa eſt gloria domini templum, & reſplẽduit. ergo poſt illam ſanctificationem confirmata fuit,

Reſpondeo. Ad primam quæſtionem dicendum, quòd duplex ſanctificatio beatæ virginis eſſe dignoſcitur. prima qua in vtero ſãctificata fuit. ſecunda in conceptione ſaluatoris, & quia ſanctificatio emundationem à culpa dicit, quæ ſine gratia eſſe non poteſt, gratiæ autem eſt firmitatem quandam facere: ideo effectus ſanctificationis in generali eſt duplex, ſcilicet emundare, & cõfirmare. & quantum ad vtrunque ſecunda ſanctificatio perfecit primam. in prima enim ſecundum quòd ab omnibus communiter tenetur à peccato originali, quantum ad maculam, & reatum purgata fuit: ſed de emundatione eius à fomite diuerſimode opinantur. quidam enim dicunt quòd per primam ſanctificationem fomes ex toto ſublatus eſt. Cui contradicit quod in litera ex verbis Damaſce. ? dicitur, quòd in ſecunda ſanctificatione ſuperuenit in eam ſpiritus ſanctus, eam purgãs, quod nõ poteſt intelligi niſi de purgatione a fomite, quia peccatum actuale non commiſerat, vt dicit Aug. Et ideo alij dicunt quòd quantum ad aliquid purgata fuit a fomite in prima ſanctificatione, & quantum ad aliquid fomes remanſit, quod etiã diuerſimode diſtinguitur, quidam n. dicunt, ꝙ ſubtractus fuit inquantum eſt inclinans ad malum, remanſit autem inquantum difficultatem eſt præbens ad bonum, quos duos fomitis effectus Apoſtolus notat Roma. 7 dicens. non enim quod volo bonum hoc ago: ſed quod odi malum hoc facio. Hoc autem non videtur poſſe ſtare, quia ſecundum idem ex quo eſt pronitas ad vnum contrariorum, eſt difficultas ad alterum ſiue ſit habitus aut forma aliqua, ſicut grauitas trahit deorſum & cauſat difficultatem in aſcenſu ſiue etiam ſit priuatio ſiue defectus. ſicut debilitas virtutis motiuæ facit pronitatẽ ad caſum, & difficultatem in progreſſu, vnde non poteſt eſſe vt fomes tollatur, ſecũdum quòd inclinat ad malum, & remaneat ſecundum ꝙ cauſat difficultatem ad bonum. Et ideo dicunt alij quòd fomes eſt corruptio perſonæ, inquantum impellit ad malum, & inquantum facit difficultatem ad bonum, & ſic pœnitus in prima ſanctificatione, ſubtractus eſt à beata virgine. Eſt etiam corruptio naturæ, ratione cuius infectio originalis per actum naturæ, in prolem tranſit, & ſic remanſit poſt primam ſanctificationem, ſic tamen ab eo purgata eſt in ſecũda, vt prolem ſine omni originali peccato conciperet. Hoc etiam non videtur eſſe conueniens, quia ſicut dictum eſt in 2. lib. corruptio originalis quantum ad id quod culpæ eſt, tranſit in ꝓlem a patre, quantum vero ad id quod tãtum pœnæ eſt ſicut ſunt corporis paſſibilitates tranſit in prolem à matre, quę materiam miniſtrat. vnde non videtur eſſe cauſa quare Chriſtus conceptus ſit ſine originali, purgatio matris à fomite ſecundũ quòd inficit naturam eius: ſed magis quia ſine virili copula natus eſt: quam cauſam Anſel. aſſignat in libro de conceptu virginali. defectus autem pœnales non neceſſitate: ſed voluntate aſſumpſit. Et præterea cum idem fomes ſit per eſſentiam, qui eſt naturæ, & perſonæ corruptio, ſi remanet inquantum eſt corruptio naturæ nõ poteſt eſſentialiter tolli fomes perſonam corrumpens. Vnde relinquitur vt alij dicũt, quòd fomes ꝑ eſſentiam poſt primã ſanctificationem remanſerit: ſed impeditus eſt per gratiam ſanctificantem ne in peccatum inclinaret aut à bono retraheret, contingit enim habitum aliquando ligari ne in actum exire poſſit, ſicut ſciẽtia per ebrietatem, vt dicit Philoſophus in 7. Ethi. in ſecunda vero ſanctificatione eſſentialiter fomes ille ſubtractus eſt.

De fide catholi. lib. 3. cap. 2. circa medium, & cap. 12. circa finem. lib. de Her. & Grã. lib. 36.

q 31. q. 1. ar. 1. o. c. 32. q. 2. ar. 1. 6. & 3. d. 15. q. 1. 3. 5. 4. d. 1. q. 2. 2. q. 2. ca. 3. q. 70. art. 2. 4.

ca. 13. & 2.

ca. 5. & 12.

guinibus, carnem animatam anima rationali, & intellectiua, noſtræ antiquæ conſperſionis, non ſeminantesſ, ſed per ſpiritũ creãs. Quare ſimul caro, ſimul Dei caro, ſimul caro animata anima rationali & intellectu, ſimul dei verbi caro, animata anima rationali, & intellectiua. Ex his perſpicuum ſit quod ante diximus: carnem, ſcilicet verbi ſimul conceptam, & aſſumptam: eandemq; immo virgine, totam ſpiritu ſancto præueniẽte ab omni labe pec

K ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ſi beata virgo ante paſſionem Chriſti defuncta fuiſſet ad Dei viſionem non admitteretur, ſicut nec alij antiqui patres. quamuis enim in eis remotus eſſet reatus ad perſonam pertinens, remanebat tamen reatus naturæ, qui per paſſionem Chriſti ſublatus eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd fomes non per ſe promouet in bonum: ſed per accidens, inquantum eſt in natura corrupta. ex hoc enim quòd inclinat ad malum, quæ quidem inclinatio perſonæ paruum malum eſt: occaſionem prębet vitandi maximum malum, ſcilicet, ſuperbiam, ſi tamẽ hoc malum aliter vitaretur, ſimpliciter melius eſſet fomitem non eſſe, ſi-

F cut comeſtio ſerpentis per accidens iuuat inquãtum aliquem à lepra liberat, cuius tamen comeſtio homini ſano ſimpliciter vitanda eſt: & ideo beatæ virgini quæ ſimpliciter ſanata fuit à peccato, fomes ad perfectionem virtutis non contuliſſet, ſi ad malum eam inclinaſſet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd caro virginis ante conceptionẽ dicitur fuiſſe peccato obnoxia ꝓpter fomitem, qui eſſentialiter remanebat: q̃uis impeditus eſſet, vt dictum eſt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illa ſanctificatio beatæ virginis excellentior fuit ſanctificationibus aliorum, quod ſic patet: in ſanctificatione

G enim quæ fit per legem communem in ſacramentis, tollitur culpa: ſed remanet fomes inclinans ad peccatum mortale, & veniale: ſed in ſanctificatis ex vtero non manet fomes, ſecundum quòd inclinans eſt ad mortale: ſed tamen remanet inclinatio fomitis ad venialia, vt patet in Hieremia, & Ioanne Baptiſta: qui peccatum actuale habuerunt, non mortale: ſed veniale: ſed in beata virgine inclinatio fomitis omnino ſublata fuit, & quantum ad veniale, & quantum ad mortale, & quod plus eſt, vt dicitur, gratia ſanctificationis: non tãtum repreſſit in ipſa motus illicitos; ſed etiam in alijs efficacia habuit ita vt quamuis eſſet pulchra corpore, à nullo vnq̃ cõcupiſci potuit.

¶ Ad quintum dicendum quòd neceſſitas peccandi ſaltem venialiter prouenit in nobis, ex inclinatione fomitis, quæ in beata virgine non fuit fomite ligato, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd ſicut in prima ſanctificatione fuit quædam inchoatio emundationis: remoto peccato originali quantum ad culpam, & ligato fomite:

H ita etiam fuit quædam inchoatio confirmationis, quia ꝑ gratiam ſanctificantem, immunitatem a peccato deinceps conſecuta eſt: quę quidem immunitas a tribus cauſabatur, ſcilicet, ex ligatione fomitis, qui ad malum non incitabat, ex inclinatione gratiæ, quæ in bonum ordinabat, quamuis nondum ꝑ eam liberum arbitrium eſſet in bono vltimo ſtabilitum; ſicut eſt in beatis, qui ad finem viæ peruenerunt, & iterum ex conſeruatione diuinæ prouidentiæ, quæ eam intactam cuſtodiuit ab omni peccato; ſicut, & in primo ſtatu hominem ab omni nociuo protexiſſet.

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum, ꝙ dubitatio quæ ſonat infirmitatem fidei, ſine peccato eſſe non poteſt: nec talis dubitatio in beata virgine fuit, in tempore paſſionis: ſed in ea remanſit fides ſeminium etiam apoſtolis dubitãtibus: ſed fuit in ea quędã dubitatio admirationis: dũ conſiderabat eũ quem tã digne genuerat ſic ignominioſe tractari.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod ſordes vitiorum, à quibus in conceptione ſaluatoris beata virgo caſtificata dicitur: nõ fue-

I runt aliqua peccata venialia: ſed reliquiæ quædam originalis peccati: ſicut recedente habitu adhuc aliquæ diſpoſitiones manent. Vel dicendum, quòd caſtificatio à ſordibus vitiorum non intelligitur remotio exiſtentium: ſed impedimentum futurarum ſordium.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ eſſe ſine peccato dr̃ eſſe proprium Chriſto, quia ipſe nunq̃, nec actuali, nec originali macula infectus eſt: ſed virgo mater eius, fuit quidem peccato originali infecta: à quo emundata fuit, anteq̃ ex vtero naſceretur: ſed à peccato actuali omnino immunis fuit. Alia duo cõcedimus.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ in ſecunda ſanctificatione, & emundatio, & confirmatio, in bono quodã modo conſummata eſt, ſecundum perfectionem viæ: ſed in aſſumptione eius glorioſa conſummata eſt, ſecũdum perfectionem patriæ, quod ſic patet. In prima enim ſanctificatione ablata fuit incli-

K natio fomitis remanẽte eſſentia eius. In ſecunda vero fuit extinctus ipſe fomes, per eſſentiam remanentibus adhuc pœnalitatibus, ex peccato cauſatis, a quibus plene liberata fuit, per gloriam aſſumptionis: ſimiliter etiam eſt, ex parte altera: in prima ſanctificatione gr̃a collata fuit, ad bonum efficaciter liberum arbitrium inclinans: quãuis non eſſet ſufficiens ad tollendum flexibilitatem liberi arbitrij in malum: quam etiam homo, in primo ſtatu habuit. in ſecunda vero ſanctificatione gr̃a ſuperaddita fuit, quæ ita potentiam liberi arbitrij impleret: vt in cõtrarium flecti non poſſet: nõ quidem tollendo naturam libero arbitrio: ſed defectum: ſicut materia cęli ex eo, quòd ſubditur formæ, quæ omnem priuationẽ ab ea excludit,

non eſt in potentia ad corruptionem: ſed in tertia exaltatione A eius per gratiam perfectam in gloriam tranſeuntem, fini coniuncta eſt ex quo perfecta immobilitas cauſatur.

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum, quòd in prima ſanctificatione conſecuta eſt immunitatem a peccato; non per gratiam confirmantem: ſed per ligationem fomitis ad malum inclinantis, & per cuſtodiam diuinæ prouidentiæ: ſine qua etiam fomite omnino extincto, peccare potuiſſet: ſicut & Adam peccauit: niſi eſſet in ea gratia conſummata.

cati caſtificatam. Cui collata eſt potentia nouo more generãdi, vt ſine coitu viri, ſine libidine concipientis in vtero virginis, celebraretur conceptus Dei, & hominis. Illa enim caro quam Deus ſibi ex virgine vnire dignatus eſt, ſine vitio concepta, & ſine peccato nata eſt, hanc tñ carnem non cœleſtis: nõ aereę, nõ alterius cuiuſcũque putes eſſe naturę: ſed eius cuius eſt omnium hominũ caro.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd potentia peccandi aufertur B dupliciter, vel per hoc quòd liberum arbitriũ vltimo fini coniungitur: qui ipſum ſuperimplet, vt nullus defectus in eo remaneat, & hoc ſit per gloriam. vnde in nullo puro viatore: ſic peccandi potentia ſoluitur, vt cũ abſolutione potentiæ peccandi tollatur potentia moriendi, niſi in Chriſto, in quo diſpenſatiue remanſit, ad opus redemptionis complendum: alio modo aufertur, per hoc quòd gratia tanta infunditur, quæ omnem defectum tollat: & ſic in beata virgine, quãdo concepit dei filiũ ablata eſt peccandi potentia: quamuis in ſtatu viæ ipſa virgo remaneret.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd ſi per impoſſibile ponatur, beatã virginem poſt ſecundam ſanctificationem alium filium ex carnali copula cõcepiſſe: ille filius peccatum originale habuiſſet: non ex parte matris: ſed ex parte patris: ſi vero ponatur illum patrem pari modo ſanctificatũ fuiſſe: ſicut beata virgo in ſanctificatione ſecunda: ille filius peccatum originale non habuiſſet. Vel dicendum ſecundum aliam opinionem, quòd neque C in ſecunda ſanctificatione, fomes remotus fuit a beata virgine, ſecundum quòd eſt infectio naturæ; neque hoc prohibet confirmationem eius in bono, fomes enim confirmationi opponitur, ſecundum quòd eſt vitium perſonæ, ad concupiſcentiam actualem inclinans.

QVAESTIO II.

B

Deinde quęritur de potentia generatiua beatæ Virginis.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum aliquid ad Chriſti conceptionem actiue operata ſit. D

Secundo. Vtrum generatio filij ex ea ſit generalis vel miraculoſa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum virgo aliquid actiue ad Chriſti conceptionem operata fuerit.

3.q.32.4. AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd beata virgo aliquid actiue in conceptione Chriſti cooperata ſit: potentia enim pure paſſiua eſt receptiua
lib.3. de fide.cap.2. tantum: ſed † Damaſce. dicit, vt in littera habetur, quòd non tantum dedit ſpiritus ſanctus virgini potentiam receptiuam verbi: ſed ſimul etiam generatiuam. ergo oportet ꝙ per potentiam generatiuam, intelligatur virtus actiua ipſius, & ita in conceptione Chriſti aliquid actiue operata eſt. E

¶ 3 Præt. Hoc quod dicitur Luc. 1. Virtus altiſſimi obumbrabit tibi; intelligitur quantum ad collationem alicuius virtutis ſupra eam, quam naturaliter habebat: ſed beata virgo naturaliter habuit ſicut & aliæ virgines, potentiam generandi per modum paſſionis, ſeu receptionis. ergo potentia quam ſibi Damaſce. per ſpiritum ſanctum dicit præparatam: eſt potentia actiua: & ſic idem quod prius.

10. Geneſ. ad lit. cap. 30. ¶ 3 Præt Dicit Aug. † Chriſtus ſecũdum hoc eſt filius matris, quod accepit a matre ſed dicitur filius matris, ſecundum humanam naturam. ergo humanam naturam accepit a matre, & ſic beata virgo aliquid conceptione operata eſt.

¶ 4 Prætereà. Beata virgo fuit vera mater Chriſti: ſed non eſſet vera mater eius: ſi tantum materiam miniſtraſſet: non enim dicitur terra proprie mater hominis: quamuis limus vnde formatur homo, de terra ſumptus ſit, nec ſimiliter dici poteſt lignum mater ſcamni, eo quòd de eo ſit ergo beata virgo non tantum miniſtrauit materiam ad conceptionem Chriſti: ſed aliquid actiue fecit.

¶ 5 Præt Commen. † in 2. de anima ponit hanc diſtinctionem potẽtiarum animæ, quod potentiæ nutritiuæ partis, omnes ſunt actiuæ: potentiæ ſenſitiuæ, omnes ſunt paſſiuæ. In intellectu autem eſt aliquid actiuum: vt intellectus poſſibilis: ſed potentia generatiua ad vegetabilem animam pertinet: vnde etiam plantis ineſt. ergo eſt potentia actiua: cum ergo per potentiam generatiuam mater filium concipiat, videtur, quòd aliquid actiue in conceptione agat, & ſic idem, quod prius. Com.17.

¶ 6 Prætereà. Motus naturalis eſt cuius principium eſt intra: ſed generatio. filij ex matre, naturalis. ergo in ipſa materia quam mater miniſtrauit ad formationem conceptus, eſt principium aliquod actiue cooperans ad conceptionem, & ſic idem quod prius.

Sed contra Beata virgo non fuit niſi mater Chriſti; ſed ad matrem non pertinet niſi miniſtrare materiam; non autem aliquid actiue operari, quod eſt patris: ergo beata virgo nihil actiue ad conceptionem Chriſti operata eſt. Media probatur per hoc quod Philoſophus dicit. 15. de animalibus. vir dat animam, formam, & principium motus. fœmina dat corpus & materiam: ſicut accidit in lacte coagulato, quòd corpus exit ex lacte, & coagulatio ex coagulo, & poſt pauca ſubdit. Manifeſtum eſt quòd mas eſt operans, & fœmina patiens: ſicut erit ſcamnum ex carpentario & ligno

¶ Præt. † Aug. dicit in ſuper geneſe. ad litteram. Chriſtus viſibilem carnis ſubſtantiam de carne virginis aſſumpſit, ratio vero conceptionis non a virili ſemine, ſed longe aliter ac deſuper venit, ſed virtus actiua in conceptione dicitur ratio conceptionis. ergo agens in conceptione Chriſti fuit tantum deſuper, & non in beata virgine. Cap.10.

¶ Præt. † Anſel. dicit in lib. de concep. virgi. illud ſubiectum non creata natura: non voluntas creaturæ; non villi data poteſtas producit aut ſeminat. ergo in beata virgine non fuit naturaliter neque diuino dono potentia actiue corpus Chriſti producens. Cap. 18.

¶ Præt. Nulla virtus creata ſubito operatur: ſed in conceptione Chriſti ſimul & ſubito factum eſt, quicquid ibi factum eſt de organizatione, animatione, & huiuſmodi. ergo non fuit actiue niſi per virtutem increatam.

Reſp. Dicendum, quòd circa hoc diuerſimode opinatum, eſt quidã enim dicũt, in cõceptione Chriſti matrẽ aliquid actiue operatam eſſe, quorũ quidam hoc ponũt fuiſſe per naturalem modũ, quidam vero per ſupernaturale donũ. cum. n. beata virgo vera mater Chriſti credatur: oportet ſibi attribuere totũ illud qđ matris eſt: ad officiũ autẽ matris pertinere æſtimant, vt aliquod principium actiuum ad conceptionem miniſtret. & non materiale tantum: hoc tamen ponitur diuerſimode. quidã enim in materia quã mater miniſtrat, ponũt eſſe virtutem actiuam principaliter: tum quia ex cõmixtione ſeminũ conceptionem fieri ponunt: vnde ſicut ſemen viri eſt actiuũ in generatione: ita & ſemen mulieris, quamuis non ſit in ea tãta efficacia ad agendum, tum etiã quia ponunt conceptã prolẽ ſenſificari & vegetari per animã matris, vt ſic etiã principalior inueniatur in generatione mater quã pater. hoc autẽ philoſophus reprobat in 15. de animalibus. in his enim quæ habẽt vitã perfectã, diſtinguũtur agens & patiens in generatione propter perfectam generationem in eis. in plãtis autẽ quę imperfectam vitã habent, eſt in eodem vtraq; virtus: actiua. ſ. & paſſiua, quãuis forte in vna planta dominetur virtus actiua, & in alia virtus paſſiua, propter quod dicitur etiã vna planta maſculina, & alia fœmina. cũ igitur impoſſibile ſit illud quod eſt determinatum vt patiẽs habere virtutẽ actiuam, reſpectu eiuſdem, oportet ꝙ fœmina non ſit agens in conceptione, ſed tantum patiens. Et ideo alij dicunt, ꝙ id quod mater miniſtrat ſe habet in generatione ſicut materia naturalis. in materia autem naturali non eſt potentia paſſiua tantũ, alias generatio eſſet violenta & non naturalis, ſed oportet in eſſe materiæ ipſam formam quæ per generationẽ adducenda eſt in potentia, & ſe

eundum eſſe incompletum: & ideo nõ habet perfectam virtutem ad agendum: ſed tantum imperfectam: & ideo per ſe nõ poteſt agere niſi quoddammodo excitetur ab agente exteriori, & ſic ei cooperetur: hoc autem non poteſt ſtare, quia impoſſibile eſt idem eſſe alterans & alteratum. vnde non poteſt eſſe quòd forma quæ eſt in aliqua materia agat in ipſam, ſiue ſit perfecta, ſiue imperfecta. forma.n. quæ per ſe non exiſtit: non agit: nec materia propria patitur ſed compoſitum agit ratione formæ & patitur de ratione materiæ, & ideo non eſt poſſibile quòd illa forma imperfecta in agendò cooperetur agenti exteriori.

Authoritate confirmat ex tunc fuiſſe virginem immunem a peccato.

QVod autem ſacra virgo ex tunc ab omni peccato immunis extiterit. Auguſtinus euidenter oſtendit in libro de natura & gratia inquiẽs. Excepta virgine Maria de qua ꝓpter honorẽ domini nullã prorſus, cũ de peccato agit haberi volo quæſtionẽ. Inde enim ſcimus ꝙ ei plus gratiæ eſt collatum ad

G ¶ Præt. Agere ſequitur ad eſſe perfectum: cum vnumquodque agat ſecundum ꝙ eſt in actu, vnde oportet quòd forma imperfecte exiſtens in materia, prius perficiatur in eſſe per agẽs exterius, quàm detur ſibi agere. vnde non poteſt in agẽdo cooperari ad generationem per quam forma in eſſe perfectũ adducitur. Et præterea ſi eſſet de neceſſitate matris vt actiue ad generationem operaretur. beata virgo non poſſet dici mater. cũ enim conceptio illa tota ſit ſimul facta: non potuit per aliquã creatam actiuam virtutem fieri. vnde beata virgo non potuis actiue operari ad conceptionem, ſic non habuiſſet illud quòd ad matrem pertinet: vnde nec mater eſſet. Nec poteſt dici ꝙ cooperata ſit ad introductionem formæ tantum, quæ etiam ſecundum naturã in inſtanti inducitur. Inducens enim formã eſt nobilius quàm præparans materiam per alterationẽ: & ſic ſpiritui ſancto attribueretur & id quod minus eſt, & virgini id

H quod dignius eſt: Et præt. forma ſubſtantialis ad quam terminatur conceptio eſt anima, quæ eſt actus totius & omniũ partiũ. vnde remota ea, nec os, nec caro dicitur niſi æquiuoce. ad animam autem Chriſti conſtat nihil actiue beatam virginem cooperatam eſſe. Et ideo alij dicunt, quòd beata virgo habuit aliquid plus ex ſupernaturali virtute quã aliæ matres: materia enim quæ ab alijs miniſtratur non poteſt ſeipſam complete in actum educere, niſi ſit agens exterius. ſed materia corporis Chriſti quam beata virgo miniſtrauit hoc habuit ex dono diuino, vt poſſet ſeipſam formare per virtutem ſuper additam naturæ, ſed non poterat in inſtanti hoc fieri, & ideo quia decebat conceptionem in inſtanti eſſe, præuenit ſpiritus ſanctus ſubito formationem corporis Chriſti complens, quæ tamen aliter licet ſucceſſiue completa fuiſſet. Illud autem non

I videtur conueniens. Primo, quia ſi illa virtus non cooperata eſt ad formationẽ corporis Chriſti, fruſtra collata eſt, qđ non contingit operibus naturæ, & multo minus in operibus miraculoſis. Secundo, quia beata virgo eligebatur: vt eſſet ſimul pater, & mater Chriſti, ſed vt eſſet mater tantum. vnde non oportebat vt in materia quam virgo miniſtrauit cõiungeretur hoc, qđ in alijs eſt ex parte patris & matris. Tertio quia ſecundum actiuam vel paſſiuam potẽtiam generandi, nullus dicitur pater vel mater: ſed ſm quòd potentia in actum procedit. vnde ſi in materia quam virgo miniſtrauit fuit potentia actiua quæ exigitur ad patrem, & matrem ꝓpter hoc, ꝙ virtus illi operata ſit: non diceretur neque pater neque mater: aut eadem ratione pater & mater, ꝙ abſurdum eſt: niſi forte ſufficiat adeſſe matrem hoc ſolum ꝙ materiam miniſtrauit, quod non ſufficit ad eſſe patrem propter quod mater dicitur & non

K pater, & hoc, quidẽ videtur eſſe ſecundum intentionem philoſophi: ſecundum quam perfectiſſime ſaluatur virginitas matris & vera maternitas. vnde & fidei maxime conſona eſt.

¶ Hanc igitur viam tenendo, dicendum videtur, quòd in conceptione prolis inuenitur triplex actio. vna, q̃ eſt principalis, ſcilicet formatio, & organizatio corporis, & reſpectu huius actionis, agens eſt tm̃ pater. mater vero ſolummodo miniſtrat materiam. alia actio eſt præcedens hanc actionem: & præparatoria ad ipſam: cum enim generatio naturalis ſit ex determinata materia: eo quod vnuſquiſque actus in propria materia ſit,
t.co. 4. 6.8. 24. ſicut in 2. de anima dicit Philoſophus, oportet vt formatio prolis fiat ex materia cõueniẽti, & nõ ex quacunque. vnde oportet eſſe aliquam virtutem agentem, per quã præparetur mate
t.co. 24. & 25. & 1. ethy. cap. 1. ria ad conceptum, ſicut autẽ dicit philoſophus in ſecundo phiſicorum. ars quæ operatur formam principatur & imperat ei, quæ præparat materiam: ſicut ars compaginans nauim ei, quæ complanat ligna, & ideo virtus quæ præparat materiam ad cõceptũ, eſt imperfecta reſpectu eius quæ ex materia præparata

F prolem format. hæc autẽ virtus præparans eſt matris, quę imperfecta eſt reſpectu virtutis actiuæ quæ eſt in patre. vnde dicit Philoſophus in 15. de animalibus, ꝙ mulier eſt ſicut puer qui nondum poteſt generare. Tertia actio eſt concomitans vel ſequens actionem principalẽ, ſicut enim locus facit ad bonitatem generationis: ita & bona diſpoſitio matricis operatur ad bonam diſpoſitionẽ prolis, quaſi præbens fomentum, & hoc eſt quod dicit Auic. in cap. de diluuiis. matrix non facit niſi ad meliorationem cõcepti. Secundum hoc ergo dico, quòd in principali actione formationis corporis Chriſti, nihil fuit ex parte beatæ virginis qđ eſſet actiuum: ſed id quod beata virgo miniſtrauit ſe habuit materialiter tantum ad hanc actionem. virtus autem diuina fecit totum quod fit in alijs conceptionibus per virtutẽ ſeminis quod eſt a patre, & ideo Damaſ. diuinam virtutem dicit quaſi diuinum ſemen, vt in litera habetur. In ſecunda vero & tertia actione, beata virgo actiue operata eſt, ſicut aliæ matres. vnde & vere mater fuit.

¶ Ad primum ergo dicendũ, quòd in conceptione Chriſti fuit duplex miraculum: vnum quòd fœmina concepit Deũ. aliud quòd virgo peperit filium. Quantum ergo ad primum, beata virgo ſe habebat ad conceptionem ſecundum potẽtiam obedientiæ tãtum, & adhuc multo remotius quã coſta viri, vt ex ea mulier formaretur. In talibus autem ſimul dantur actus & potentia ad actum: ſecundum quàm dici poſſet ꝙ hoc eſt poſſibile. Sed quantum ad ſecundum, habeat virgo potentiam paſſiuam, naturalem tamen, quę per agẽs naturalem in actũ reduci poſſet. vnde quantum ad primum dicit§ Potentiam receptiuam verbi Dei. § quantum vero ad ſecundum dicit§ Simul. antem & generatiuam. § vtranq; enim potentiam in actum reduxit ſpiritus ſancti virtus.

¶ Ad ſecundum dicendũ, quòd potentia paſſiua poteſt accipi dupliciter. vel ſecundum ſubſtantiam potentiæ: & ſic potentia fuerat ante in beata virgine. vel ſecundum ꝙ potentia paſſiua ſuæ operationi coniungitur, & tale poſſe non habet patiens niſi ab agente: ſicut dicimus, ꝙ viſibile mouendo viſum, dat ſibi poſſe videre in actu, & per hunc modũ potentia generandi ſpiritus ſanctus virgini dedit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus accepit humanam naturam a matre: non tamen ſicut a principio agente: ſed ſicut a materiam miniſtrante. Cap. 36.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd præbere materiam ſimpliciter ad generationem alicuius, non facit matrem. ſed præbere talem materiam, ſic præparatam, eſt id quod matrem facit in ligno enim non eſt potentia naturalis vt ex eo fiat ſcamnum, cum per agens naturale in actum non compleatur, ſimiliter nec in limo terræ vt ex ea fiat homo: vnde quod inducitur non eſt ſimile.

¶ Ad quintum dicendum, quòd potentia generatiua actiua eſt: ſed hæc potentia eſt perfecte in viro. vnde eius actio ſe extendit vſque ad formationem generati, in fœmina autem eſt imperfecta. vnde non extendit ſe eius actio, niſi ad præparationem materiæ.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd cuiuslibet motus naturalis principium eſt in eo quod mouetur, non tamen eodem modo, vt in 2. phiſi. dicit † Comen. In quibuſdam enim eſt principiũ actiuum * vt in motu grauium & leuium. In quibuſdã vero principium paſſiuum vt in generatione ſimplicium corporũ. vnde & philoſophus naturam quam principium motus in eo quod mouetur diffinit, ſtatim ſubdiuidit in materiã & formã. vnde non oportet vt quamuis generatio perfecti animalis ſit naturalis, quòd in materia quam fœmina miniſtrat ſit principium actiuum: ſed paſſiuum tantum. Comm. 3. & 4. * D. 690.

B

ARTICVLVS II.

Vtrum generatio Chriſti ex virgine ſit naturalis vel miraculoſa.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd generatio Chriſti ex virgine ſit naturalis. Filiatio enim natiuitatẽ 3.q.33.4. cõſequitur, ſed Chriſtus dicitur naturalis filius matris, ſicut & natura-

Cap. 2. naturalis filius patris, vt dicit † Aug. in lib. de fide ad Petrum. A ergo generatione naturali naſcitur ex matre.

¶ 2 Præt. Virtus naturalis paſſiua completa ab agente natura liter exit in ſuam operationē, ſicut viſus motus a calore natu raliter videt: ſed in beata virgine fuit naturalis potentia ad ge nerandum, quamuis incompleta, vt ex dictis patet. ergo poſtquam fuit perfecta virtute ſpiritus ſancti, naturaliter generauit.

¶ 3 Præt. In illuminatione cæci quamuis potentia viſiua miraculoſe detur, tamen poſt acceptam potentiam naturaliter videt, ſed ſpiritus ſanctus virgini potentiam generatiuam dedit. B ergo poſtea naturaliter generauit.

vincendum ex omni parte peccatum, quod concipere ac parere meruit, quem cōſtat nullum habuiſſe peccatū. Hac igitur virgine excepta, ſi omnes ſancti & ſanctę cōgregari poſſent, & quęreretur ab eis, an peccatum haberēt: quid re

¶ 4 Præt. Si generatio Chriſti ex virgine eſſet miraculoſa, ſicut formatio hominis de limo terra, tunc ita ſe haberet materia quā virgo miniſtrauit ad Chriſtū, ſicut limus de terra ſūptus ad Adam ſed talis materia non ſufficit ad rationem matris, vt prius dictum eſt. ergo beata virgo non eſſet vera mater Chriſti, quod dicere eſt hæreticum.

¶ 5 Præt. Operatio miraculoſa non eſt ab aliqua creatura: ſed vere dicitur quòd virgo genuit Chriſtum. ergo generatio talis non eſt miraculoſa.

Sed Contra. Dion. dicit in epiſtola. 4. ad Gaium de Ieſu loquens. Super homines inquit operatur ea quæ ſunt hominis, & hoc monſtrat virgo ſupernaturaliter concipiens, & aqua inſtabilis, materialium & terrenorum pedum ſuſtinens grauitatem: ſed hoc quod fit ſupernaturaliter, dicimus eſſe miraculoſum. ergo conceptio Chriſti ea virgine miraculoſa fuit. C

¶ Præt. Anſel. dicit in lib. de conceptu Virg. Spiritus ſanctus virtus altiſſimi de muliere virgine, virū virginem mirabiliter propagauit. ergo generatio Chriſti ex virgine miraculoſa eſt.

Præt. Sicut eſt contra naturæ ordinē vt cæcus videat, ita & vt virgo manēs virgo pariat: ſed illuminationem cæcorum dicimus miraculoſam eſſe. ergo, & conceptio Chriſti ex virgine miraculoſa eſt.

Reſpon. Dicendum, quòd præter vnionem duarum naturarum in vnam ypoſtaſim, quæ cōpleta eſt in cōceptione Chriſti, quę eſt miraculum omnium miraculorū eſt etiā aliud miraculum vt virgo manens, virgo concipiat hominem Deū. ad hoc enim quòd generatio aliqua naturalis dicatur, oportet quod fiat ab agente naturaliter & ex materia naturali ad hoc proportionata: quodcunque autem horum defuerit, non poteſt D dici generatio naturalis: ſed miraculoſa, ſi virtute fiat ſupernaturali, agens autem naturale cum ſit finitæ virtutis, nō poteſt ex materia, non naturaliter proportionata effectum producere. agens vero ſupernaturale cum ſit infinitæ virtutis poteſt ex vtraq; materia operari, naturali, ſcilicet, & non naturali: & ideo duobus modis contingit eſſe miraculum. vno modo quando neq; agens eſt naturale, neque materia naturaliter proportionata ad talē formam, vt patet in formatione hominis de limo terræ. alio modo quando materia eſt naturalis, ſed agens eſt ſupernaturale, vt quādo aliquis miraculoſe a febre ſanatur. corpus enim hominis eſt naturalis materia ſanitatis, quæ per ſupernaturale agens confertur ei, & ſimiliter fuit in conceptione hominis Chriſti. materia enim quā virgo miniſtrauit, fuit materia, ex qua naturaliter corpus hominis formari potuit: ſed virtus formans fuit diuina. vnde ſimpliciter dicendum eſt, conceptionem illam miraculoſam eſſe, naturalem vero ſecundum quid & propter hoc Chriſtus dicitur naturalis filius virginis, quia naturalem materiam ad eius conceptum præparauit. Inde patet reſponſio ad primum. E

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quando potentia paſſiua cōpletur, per operationem naturalis agentis. tunc operatio ſequens eſt naturalis. hoc autem non fuit in propoſito: & ideo ratio non ſequitur.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd cæco nato illuminato, datur potētia viſiua ſine omni diſpoſitione cōtraria viſioni: & ideo operatio ſeu viſio ſequens eſt naturalis: ſed potentia generandi data eſt virgini manente virginitate, quę eſt diſpoſitio contraria ad conceptum: & ideo ſicut potentia miraculoſe data eſt, ita & actus ſequens miraculoſus fuit: vel dicendum quòd cæco illuminato datur potentia paſſiua, cuius operatio eſt, per hoc quòd mouetur ab agente naturali, ſcilicet, colore: & ideo viſio ipſa naturalis eſt, ſed virgini dicitur data potentia generatiua per hoc, quòd mota eſt eius potentia paſſiua ad generandum ab agente ſupernaturali: & ideo operatio ſequens eſt miraculoſa.

¶ Ad quartum dicēdum, quòd formatio hominis de limo terræ fuit miraculoſa quantum ad agens, & quantum ad materiam; ſed conceptio eſt miraculoſa quantum ad agens, & non quantum ad materiam: & ideo non eſt ſimile de vtroque. 1. Io. cap. 1.

ſponderēt niſi quod Ioannes ait. Si dixerimus quoniam peccatū nō habemus noſipſos ſeducim⁹? Illa autē virgo ſingulari præuēta eſt gratia atque repleta: vt ipſum haberet ventris ſui fructum: quē ex initio habet vniuerſitas domi

¶ Ad quintum dicendum, quòd beata virgo dicitur genuiſſe Chriſtum, non ſicut principium * actiuum ad generationem præbens: ſed ſicut miniſtrans materiam naturalem, vnde non eſt inconueniens quòd generatio illa miraculoſa fuerit. operatio vero miraculoſa non eſt alicuius creaturæ ſicut agentis, eſt tamen alicuius creaturæ ſicut materiæ, vt patet ex eo quia miraculoſe ex aliqua creata materia Deus quandoque aliquid facit. D. 851.

QVAESTIO III.

C

Deinde quæritur de annunciatione facta per Angelum ad beatam Virginem.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. De conuenientia annunciationis.
Secundo. De conuenientia nuncij.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum conueniebat, virgini, Saluatoris conceptionem nunciari.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd non oportebat virgini, ſaluatoris annunciari conceptionem, ipſa enim fidem habebat: ſed ſemper ad fidem pertinuit credere incarnationem futuram. ergo non oportebat vlterius quòd per modum annunciationis ſibi pateficeret. 3. q. 30. 1.

¶ 2 Prǣt. Sicut dicit † Greg. fides non habet meritū. cui humana ratio præbet experimentum. ſed in collocutione angeli D ad virginem, quædam perſuaſiua ratiocinatio facta eſt. ergo meritum fidei in ipſa uel euacuauit vel diminuit, quod videtur inconueniens. Homil. 8. Paſchæ.

¶ 3 Præt. In his quæ ſine hominis arbitrio Deus in homine complet, non requiritur aliquis conſenſus ex parte hominis: ſed prophetia prædeſtinationis, eſt de his quæ ſine noſtro cōplentur arbitrio, vt habetur ex Hiero. in Gloſa. Mat. 1. ſuper illud. Ecce virgo in vtero habebit, cuiuſmodi dicit eſſe hanc prophetiam. Ecce virgo concipiet. Iſaię 7. ergo requirebatur aliquis conſenſus ea parte virginis, ratione cuius oporteret annunciationem fieri.

Sed contra. Maioris ſapientiæ oſtenſiuum eſt miraculum factum in conceptione Chriſti ea virgine, quàm in conceptione Ioannis ex ſterili. ſed conceptio Ioannis per angelum prænunciata fuit, ne fortuito, ſed ex Dei prouidentia accidere putaretur. ergo multo amplius conceptionem Chriſti annunciatio præcedere debuit.

¶ Præt. In conceptione Chriſti eſt factum quoddam matrimonium per indiuiſibilem coniunctionem diuinæ, & humanę naturæ: ſed in matrimonio requiritur conſenſus qui per E verba nunciorum requiritur & reconciliatur. ergo & decuit vt Deus per angelum ſuum conſenſum exquireret virginis, de qua humanam naturam aſſumeret. 3. q. 30. 3.

II Vlterius. Videtur quòd annunciatio non fuerit per modū corporalis viſionis: vt enim dicit † Aug. 12. ſuper Gen. Inter tria viſionis genera quæ ſunt, corporale, ſpirituale, & intellectuale, intellectualis viſio eſt pręſtātior: ſed quod dignius eſt matrem Dei magis decet. ergo per intellectualem viſionem & non corporalem facta eſt annunciatio. Cap. 10.

¶ Præt. apparitiones corporales angelorum eo quod inſolitæ ſunt & præter communem curſum naturæ, inter ſigna & mirabilia computari poſſunt. ſigna autem data ſunt non fidelibus ſed infideli-

Infidelibus, vt dicit Apoſtolus. 1. Cor. [illegible] cum igitur beata virgo nō infima fuerit, non videtur ad eam appa[ri]tionem corporalem angeli fuiſſe factam.

Sed contra. Luc. 1. ſuper illud: Quæ cum audiſſet &c. dicit Glo. Trepidare virginum eſt & [illegible] viri ingreſſum pauere, omne que viri affatus vereri. non autem hoc virginibus efficitur ex intellectuali cōſideratione viri, vel ex imaginatione ſed ex corporali aſpectu. ergo angelus in corporali viſione virgini apparuit & eam collocutus eſt. ad ſit. vniuerſitatis. 3.q.30.2.

num, vt illud quod naſcebatur ex propagatione primi hominis tantum modo generis & non criminis originem duceret.

Quare non fuit Chriſtus decimatus in Abraham ſicut Leui, cum caro quam accepit in eo fuerit peccato obnoxia.

D

CVm autem illa caro cuius excellentia ſingularis verbis explicari non poteſt, antequam eſſet verbo vnita obnoxia fuerit peccato in materia & in alijs a quibus propagatione traducta eſt, non immerito videri poteſt in Abraam peccato ſubiacuiſſe, cuius vniuerſa caro peccati ſubiacebat. Vnde quæri ſolet, quare Leui dicatur decimatus in Abraam, & non Chriſtus, G cum in lumbis Abraæ vterque fuerit ſecundum materialem rationem quando decimatus eſt Abraam, id eſt decimas dedit

Reſpon. Dicendū ad primam quæſtionem, quod cognatum fuit virgini ſuam conceptionem annunciari multis de cauſis. Primo, quia cum mens Deo ſit vicinior quàm corpus, nō decebat vt Dei ſapientia eius vterum inhabitaret ſine hoc, quòd mens eius cognitione ſummæ ſapientiæ reſplenderet: & ideo non decuit eam ignorare quod in ea fiebat: ſed oportuit hoc ſibi annunciari. Secundo, quia ipſa futura erat certiſſima teſtis inuiſitatæ conceptionis. vnde oportuit quod de tam magno myſterio per annunciationem erudiretur. Tertio, quia Deus non diligit coacta, ſed voluntaria ſeruitia, vt qui obſequuntur ex ipſo miniſterio mercantur. vnde cum beata virgo ſingulariter & excellenter in Dei myniſterium eligeretur, H quem in vtero portauit lacte aluit, & brachijs baiulauit, decuit vt conſenſus eius angelo nunciante requireretur: quem humiliter præbens ad obſequium ſe ſedulam, & promptam obtulit dicens. Ecce ancilla Domini.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd nō erat determinatè ſub fide cadens tempus incarnationis & per quam virginem hoc eſſet implendum. vnde de hoc inſtruenda erat per annunciationem. incarnationem enim futuram eſſe quod antiquorum fidei ſubiacebat, firmiſſima fide tenebat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod allocutio angeli non ex humana ratione perſuaſit: ſed ex omnipotentia diuina, cui fides maxime innititur. dixit enim, Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ea de quibus eſt prophetia prędeſtinationis, complentur ſine noſtro arbitrio cauſante. non tamen oportet quod ſine noſtro arbitrio conſentiente.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendū, quòd conuenientiſſime per corporalē viſionem annunciatio facta eſt. Primo, vt annūciatio eſſet certior. In his enim quæ viſibiliter cernimus, minus decipimur. Secundò quia vt dicit Dio. in Epiſtola ad Titū. hęc eſt cauſa quare nobis diuina per corporales figuras proponuntur vt vtraque vita hominis ſecundum ſuam proprietatem diuina cognitione illuminetur, ſenſitiua, ſcilicet, imaginatione figurarum, intellectiua vero, contemplatione ſpiritualis veritatis. ſimiliter etiam decuit vt virginis aſpectus vterque ſuo modo nobilitaretur, interior ſcilicet, per reuelationem tanti myſterij. & exterior per corporalem angeli viſionem. Tertio, quia annunciatio debebat proportionari ei quod annunciabatur. annunciabatur autem viſibilis miſſio filij Dei in mundum. vnde decenter angelus nuncians corporali viſione apparuit. Epiſto.9.

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicēdum, quòd quāuis intellectualis viſio ſit melior corporali, tamen vtraque ſimul efficacior inuenitur quam altera, propter connaturalitatem humanæ cognitionis ad ſenſum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod corporalis apparitio ad virginem facta eſt, non propter confirmationem fidei: ſed propter ſignationem myſterij. vel propter dignitatem ipſius vt ſibi ſingulari modo diuina panderentur.

ARTICVLVS II.

B

Vtrum annunciatio debuit fieri per Angelum.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd annunciatio per Angelum fieri non debuit. Miſſio enim qua filius mittitur vt ſit homo, eſt excellentior ea qua mittitur vt ſit cum B homine ex parte effectus. ſed miſſio qua mittitur in mentem vt ſit cum homine; non completur mediante Angelo, qui menti non illabitur, vt in 1. lib. dict. 1 [illegible]. dictum eſt: ergo nec quando miſſus eſt vt eſſet homo, oportuit per annunciationem angeli fieri. ar.4.q.

¶ 2 Præt. Superior non inſtruitur per inferiorem: ſed beata virgo fuit Angelis ſuperior, quia deo accepior. ergo non debuit ſibi per Angelum Chriſti conceptio nunciari.

¶ 3 Præt. Ordo reparationis debet reſpondere ordini primæ conditionis ſed in prima conditione præceptū diuinum ad mulierem per virum venit. ergo & per aliquem virum prophetam annunciari debuit virgini conceptio filij.

Sed contra. Eſt quòd dicitur in litera. Miſſus eſt Gabriel Angelus.

¶ Præt. vt probat Dion. 4. cap. cœl. Hierar. Angeli ſunt medij inter Deum & nos: ſed ab vno extremo in aliud deuenitur per medium. ergo ea quæ beatæ virgini diuinitus nuncianda erant, per Angelum nunciari decuit.

Vlterius. Videtur quòd Angelus nuncians fuerit de ſupremis ordinibus. Dicit enim Greg. in Homel. de centum ouibus. Summum nuncium mitti decuit, qui ſummum omnium nunciaret: ſed illi qui ſunt in ordine Seraphin ſunt ſummi inter Angelos: ideo per aliquem eorum annunciatio facta eſt. II. Luc.c.15.

¶ Præt. Hiero. dicit quod illa eſt quæ inferiorum angelorum myſterium incarnationis non plene cognoſcentium, quæ ponitur Iſa. 63. Quis eſt iſte qui venit de Edum? &c. ſed non potuit nunciari myſterium incarnationis niſi per illos, quibus plene reuelatum eſt. ergo annunciatio per aliquem de ſupremis angelis facta eſt.

Sed contra. Eſt quod eccleſia cantat: Gabrielem Archangelum ſcimus diuinitus te eſſe affatum. Ordo autem Archangelorum eſt penultimus cœleſtis hierarchiæ, vt patet ex Grego. & ex Dion. ergo Angelus nuncians non fuit de ſupremis ordinibus. In feſto Purificat.

Reſponden dicendum, ad primum quæſitum, quòd annunciatio per Angelū facta eſt, cuius ratio multipliciter accipi poteſt. Primo, quia vt dicit Hiero. Angelis eſt cognata virginitas. vnde decuit vt ad virginem nunciandam Angelus mitteretur. Secundo, quia perditio humana initium ſumpſit ex hoc quòd diabolus mulierem allocutus eſt. vnde dicit Beda. Congruum apparet ad humanæ naturæ reparationis exordium, vt Angelus virginem alloqueretur. Tertio, quia ille annunciabatur qui eſt rex hominum, & Angelorum, & eius natiuitas ſicut in ſalutem hominum fuit, & ita & in reparationem ruinæ angelicæ: & ideo decuit vt tam homines quam angeli huic myſterio myniſterium exhiberent. Super Luc. ca. 1. vbi dicitur miſſ. eſt Ang. ad virgi.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis quādo filius in mentem mittitur. Angelus in mentem non illabatur, tamen illi venienti obſequitur, præparans mentem purgando, illuminando, & perficiendo ad diuinæ ſapientiæ ſuſceptionem; ita etiam & quando filius in carnem miſſus eſt, Angelus non venit, vt carnem aſſumeret; ſed vt virginem inſtitueret, de qua K caro aſſumenda erat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis beata virgo ſuperior Angelis fuerit ſecundum acceptionem diuinæ prædeſtinationis, tamen eis inferior erat quantum ad ſtatum, quia ipſa in ſtatu viæ erat, angeli autem in ſtatu patriæ. Vnde non eſt inconueniens quod Angelus virginem inſtrueret.

¶ Ad tertium dicendum, quod in prima cōditione, mulier prima nō accepit diuinum præceptum niſi per illum virum qui erat principium totius carnalis generationis. Vnde hoc totum debetur homini Chriſto, qui eſt ſpiritualis regenerationis principium, vt matrem doceat ex qua vita ſpiritualis in omnes quodammodo proceſſit.

Ad ſecundam quæſtionem ergo dicendum eſt, quod Angelus nuncians, non fuit de de ſuprema nec de media Hierarchia: ſed de infima. nec de primo ordine eiuſdem Hierarchię: ſed de medio, qui eſt ordo Archangelorum. Cuius ratio multiplex

triplex patet. Primo quia cū Chriſtus naſceretur vt inordinationem, quæ in Angelis acciderat repararet, decuit vt in ſua conceptione ordo ille cœleſtis Hierarchiæ maxime ſeruaretur vt ſcilicet, ſupremi Angeli medianribus infimis homines illuminarent. Secondo, vt myſterium incarnationis tantum côueniens eſſet. cum
Hebr. ca.7. enim inferiores Angeli agant ſecundum id quod a ſuperioribus recipiunt & non ecôuerſo, dum inferiores Angeli nunciant, annunciatio per ſuperiores ad inferiores expletur, quod non eſſet, ſi ſuperiores immediate annūciarēt. Tertio, quia ſic ſaluatur proprietas ordi-
arti.3.& .4. & 7. num ſicut in 2.diſ.9. dictum eſt. Infima Hierarchia officium habet dirigendi homines ſecundum quandam limitationem, vel vnius prouinciæ, ſicut ordo principatuum, vel vnius hominis, ſicut ordinis Angelorum & archangelorum: ſed differunt quia ad Angelos pertinent. vnde dicuntur minima nunciare.
D. 161. Ad Archangelos vero pertinet dirigere in actibus alicuius hominis, qui tamen in totam multitudinem redundāt. vnde & medij ſunt inter Principatus & Angelos, quod & eorum nomen oſtendi. dicuntur enim Archangeli quaſi principes angeli. quia ergo conſenſus beatæ virgini qui per annunciationem requirebatur, actus ſingularis perſonæ erat in multitudinis ſalutem redundans, immo totius humani generis, angelus nuncians de ordine Archangelorum eſſe debuit, & inter eos ſummus. C

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum, quòd Gregorius non intelligit ſummum ſimpliciter, ſed ſummum inter Angelos ſecundum quòd quilibet Archangelus ſummus nuncius dici poteſt, quod patet ex hoc quod præmittit: Archangeli dicuntur quaſi ſummi nuncij.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Angeli inferiores non penitus myſterium incarnationis ignorauerunt: ſed quia non totam profunditatem conſilij diuini ſuper ſalutem humani generis capere poterant, inquirebant plenius edoceri, & de hoc in 2.lib.di.11. plenius dictum eſt. artic.4.

Melchiſedech. Tunc enim Apoſtolus leui decimatum dicit in Abraam tanquam in materiali cauſa. Quia ea decimatione ſicut Abraam minor Melchiſedech oſtenditur, cui perſonaliter decimas ſoluit, ita & leuiticus ordo, qui in Abraam ſecundum rationem ſeminalē erat, & ex eo per concupiſcentiam carnis deſcendit: Chriſtus autem non eſt decimatus, quia licet ibi fuerit ſecundum carnem: non tamen inde deſcendit ſecundum legem communem ſcilicet per carnis libidinem: ſicut etiam in Adam omnes peccauerunt: ſed non Chriſtus, Vnde Auguſtinus ſuper Geneſ. Sicut Adam peccante B qui in lumbis eius erant peccaue

A actuali peccato relictę, in Chriſto autem neutrum horum fuit, caro enim eius ſine corruptione fomitis, concepta eſt, & cum peccatum non fecerit: reliquiæ peccati in eo non fuerunt. ſimiliter nec in beata virgine, quæ immunis a peccato actuali fuit. fomes autem & ſi eſſentialiter in ea remanſit poſt primam ſanctificationem. tamen vt ligatus, & non vt inclinans ad peccatum vt dictū eſt. Alio modo poteſt verificari vt intelligatur etiam de peccato actuali quo ad reatum & maculam. Si enim homo ad breue tempus ſine actuali peccato eſſe poſſit, nō tamen diu ſic perſeuerare poteſt. vt ſaltem in veniale peccatum non cadat, vt ſic hoc verbum habemus non determinatum: ſed confuſum præſens importat in Chriſto vero & matre eius nullo modo peccatum actuale locum habuit, nec mortale nec veniale.

EXPOSITIO TEXTVS.

VIrtus altiſſimi obumbrabit tibi. Virtus altiſſimi ſecundum expoſitionem Damaſce. ſequentem. intelligitur filius. de quo 1.Corint. 1. dicitur. Chriſtum Dei D virtutem & Dei ſapientiam. vt ſic in verbis Angeli prænuncietur duarum perſonarum aduentus in virginem, ſcilicet, ſpiritus ſanctus ad purgandum, & potentiam generatiuam præſtandum, & filij ad carnem aſſumendum, propter quod dicit. Obumbrabit tibi. virtus enim altiſſimi per ſuſceptionem noſtræ infirmitatis obumbrata eſt. Vel dicitur. Obumbrabit tibi, ad ſignandum extinctionem omnimodam fomitis, quia per aduentum filij in ipſam, omnes reliquiæ fomitis ab ea extirpatæ ſunt, & hæc extirpatio obumbratio dicitur, ſicut & fomes incendium, vmbra autem contra æſtum refrigerium præſtat. (Sicut diuinum ſemen.) Non dicit ſimpliciter ſemen, vt caueret errorem Apolinariſtarum, qui ponebant ſpiritum ſanctum in vterum virginis vere ſicut ſemen veniſſe. in hoc tamen ſimilitudinem ſeminis habet, quòd ſicut ſemen eſt actiuum in generatione, ita & ſpiritus ſanctus E in conceptione Chriſti, vel filius quem virtutem altiſſimi dicit. (Noſtræ antiquæ aſperſionis.) Non quantum ad vetuſtatem culpę ſed pœnæ. (Per ſpiritum ſanctum creans.) Contra. creare eſt ex nihilo aliquid facere: ſed corpus Chriſti de materia formatum eſt. ergo non eſt per ſpiritum ſanctum in conceptione creatum. Sed dicendum quod creatio hic large accipitur pro qualibet operatione ſupernaturali quæ ipſius tātum Dei eſt, (Si dixerimus quia peccatum non habemus.) Videtur inſtantia eſſe de puero baptizato, & de adulto qui ſtatim rite confeſſus eſt. Sed dicendum quòd ad hoc vt veritatem in omnibus habeat, dictum Apoſtoli, dupliciter poteſt accipi. Vno modo vt per peccatum non tantum intelligatur macula & reatus peccati, ſed etiam cauſa & ſequela peccati. in puero enim baptizato & adulto pœnitente manet fomes incitans ad peccandū & vlterius aliquæ diſpoſitiones ex

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam oſtendit Magiſter conditionem carnis aſſumptæ, & matris de qua aſſumpta eſt. Hic mouet quaſdam dubitationes circa determinata. Et diuiditur in duas partes. In prima mouet dubitationem circa propagationem carnis Chriſti ex remotis parentibus ſcilicet Abraā C & Adam. In ſecunda mouet dubitationem circa conceptionem carnis eius in proxima matre ibi. (Illi autem ſententiæ quæ ſupra diximus.) Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationem. Secūdo ſoluit eam ibi. (Quia ea decimatione.) Tertio ex ſolutione elicit quandam concluſionē ibi. (Quo circa primitias noſtræ maſſæ.) Secunda dubitatio diuiditur in quæſtionem & ſolutionē. Solutio incipit ibi. (Sed alia ratio.) Hic eſt duplex quæſtio. Prima de propagatione carnis Chriſti ex antiquis patribus. Secūda de propagatione eius ex matre.

QVAESTIO IIII.

D

Circa primum quæruntur tria.

D Primo. Vtrum caro Chriſti in antiquis patribus fuerit peccato obnoxia, vel ab alia eorum carne ſecūdum differentiam puritatis & infectionis diſtincta.

Secundo. Vtrum caro Chriſti fuerit in antiquis patribus ſecundum quantitatem aliquid determinatum & materialiter in eis exiſtens.

Tertio. Vtrum Chriſtus ſingulariter habeat inter filios Abraę vt in eo decimatus non ſit.

ARTICVLVS PRIMVS.

A

Vtrum caro Chriſti in antiquis patribus fuerit peccato obnoxia.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd caro Chriſti in antiquis patribus peccato infecta non fuerit. corpus enim cœleſte nō inficitur nec alteratur ex coniunctione ad aliud corpus: ſed corpus Chriſti naturæ cœleſtis fuit: quod videtur ex hoc quod dicitur de ipſo Ioan.3. Qui de cęlo venit ſuper omnes eſt. caro Chriſti in antiquis patribus infecta eſſe non potuit. 3.q.31.7.

E ¶ 2 Præt. In litera dicitur quòd Chriſtus primitias noſtræ carnis aſſumpſit: ſed caro humana in primo ſtatu infecta nō fuit. ergo Chriſtus aſſumpſit carnem nunquam prius infectam.

¶ 3 Præt. Aug.10. ſuper Gen. dicit quod natura humana ſemper habuit ſimul cum vulnere vulneris medicinam: ſed quod corruptum nō poteſt corruptionis eſſe medicina. ergo in humana natura ſemper fuit aliquid non corruptum vel infectum, vnde caro Chriſti formata eſt quæ medicina facta eſt totius humani generis. Ad lit. vbi ſupra.c. an.

¶ 4 Præt. nihil ſanatur a corruptione niſi in eo aliquid incorruptum remanſerit, ſicut in ægritudine animalis, cum cor remaneat ſanum, eius virtute membra prius ægra ſanantur: ad lit. lib. 10. c. 19.20

ſed

ſed corruptio humani generis ſanabilis fuit, ergo in humana natura aliquid incorruptum remãſerat: ſed nihil eſt mundius in humana natura quam caro Chriſti. ergo illud de qua formata eſt caro Chriſti, nunquam in patribus fuit infectum.

¶ 5 Præ. In diuinam ſapientiam nihil coinquinatum incurrit, vt dicitur Sap. ſed Chriſtus eſt Dei virtus & Dei ſapientia, vt dicitur 1. Corint. 1. ergo caro eius nunquam coinquinata fuit.

cap. 7.

Sed contra. Eſt quod Magiſter in litera dicit carnem Chriſti priuſquam aſſumeretur peccato obnoxiam. Et idem habetur ab Hugo. de ſancto Vic. in lib. de ſacramentis.

De ſacramentis lib. 2. par. 1. ca. 7. non longe a princi.

¶ Præt. caro Chriſti non proceſſit ab Abraam niſi per ſemen ex quo conceptus eſt Iſaac: ſed ſemen illud propter carnalem coitus concupiſcentiam pollutum eſt originali infectione. ergo caro Chriſti antequam aſſumeretur infecta fuit peccato originali.

¶ Præt. Diſtinctio qualitatis præſupponit diſtinctionem naturæ ſubiectæ, cum contraria non ſint in eodem, nec ex eiſdem principijs cauſentur: ſed caro Chriſti non fuit diſtincta ſecundum naturam a carne parentum, a quibus propagata eſt ergo nec ſecundum qualitatem puritatis & impuritatis. & ſic idem quod prius.

Reſpon. dicendum, quòd circa hoc fuit duplex hæreſis. Vna illorum qui dixerunt corpus Chriſti non eſſe formatum ex eodẽ ex quo alia caro hominũ formatur: ſed quod filius Dei corpus cœleſte ſecum attulit, & hoc modo per vterũ virginis tranſiuit nihil ex ea ſumens. Hoc autẽ eſt hæreticum dupliciter. Primo quia derogat veritati ſcripturæ, quæ Chriſtũ ex muliere factum, & natũ dicit. non enim ex ea factus diceretur niſi ex ea aliquid traxiſſet, vnde materialiter eius caro fieret. & ſic nec beata virgo mater Dei dici poſſet. Secundo derogat veritati humanitatis Chriſti, cum enim omnis forma determinatam materiam requirat, ſi corpus Chriſti formaretur ex materia alterius generis ab illa materia de qua formatur alterius hominis, non eſſet corpus eiuſdem ſpeciei cum corporibus aliorum hominum, & ita homo æquiuoce diceretur, cum ſit eſſentialis pars hominis. Alius error fuit dicentium quod caro Chriſti ſecundum quòd in parentibus erat, infecta non fuit. Dicunt enim quòd peccante Adam Deus conſeruauit in illo aliquid incorruptum & non infectum per quod humana natura ſanari poſſet, & hoc quidem trãſfuſum eſt ſine aliqua infectione vſque ad beatam virginem, & exinde formatum eſt corpus Chriſti. Hoc autem erroneum reputatur, præcipue propter duo. Primo, quia ſecundum hanc poſitionem Chriſtus non eſſet vere filius virginis, nec vere ex ſtirpe alicuius patrum progenitus niſi ſolum ex Adam. illa enim pars quæ incorrupta in humana natura remanſit in hominibus alijs ab Adam, fuiſſet quaſi extraneum ab eis, ſoli autem Adæ connaturale quantum ad primum ſtatum. Secundo quia tollitur congruus ſatisfactionis ordo, ſicut enim non erat decens vt pro Adam & eius ſucceſſione corrupta aliquis ſatisfaceret, qui ex illo genere non eſſet, ita etiam non eſſet congruum vt naturam infectam ſatisfaciendo ſanaret Dei filius, niſi hoc ipſum quod prius infectum fuerat aſſumpſiſſet. Et ideo dicendum eſt quòd caro Chriſti ſecundum quòd fuit in patribus & etiam in ipſa beata virgine peccato infecta fuit antequam aſſumeretur: ſed in ipſa aſſumptione ab omni infectione peccati purgata eſt, vt ſecundum quòd eſt actu caro Chriſti in ea nihil maculæ inueniatur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus dicitur de cœlo veniſſe, non ratione naturæ aſſumptæ, quaſi anima vel corpus eius prius in cœlo fuerit aſſumpta, & poſtmodum per venerum virginis ad nos peruenerit. ſed quantum ad perſonam aſſumentem quæ quidem de cœlo ad nos veniſſe dicitur, non loci mutatione: ſed viſibilis naturæ aſſumptione.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus dicitur primitias noſtræ carnis aſſumpſiſſe: non ſecundum identitatem rei, vt ſcilicet natura carnis quam aſſumpſit ſemper in conditione primi ſtatus remanſerit: ſed quantum ad ſimilitudinem, quia caro aſſumpta prout conſideratur actu caro Chriſti tunc

runt: ſic Abraam dante decimas qui in lumbis eius erant, decimati ſunt. Sed hoc non ſequitur in Chriſto, licet & in lumbis Adæ & Abrahæ fuerit qui non ſecundum concupiſcentiam carnis inde deſcendit. Cum ergo Leui & Chriſtus ſecundum carnem eſſent in lumbis Abrahæ quando decimatus eſt: ideo pariter decimati non ſunt, quia ſecundum aliquem modum nõ erat ibi Chriſtus quo erat ibi Leui. Secũdum quippe rationem ſeminalem illam ibi fuit Leui: qua ratione per concubitum venturus erat in matrem: ſecundum quam rationem non erat ibi Chriſti caro: quamuis ſecundum ipſam ibi fuerit Mariæ caro. Ille ergo deci

F infectione culpæ fuit: ſicut & caro primi hominis ante peccatum, vt magiſter in litera exponit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd caro Chriſti in Abraam non fuit vt medicina vulneris in actu: ſed ſolum in potentia, ſecundum ſcilicet quòd ex eo propagari poterat illa caro ex qua medicina noſtri vulneris facta eſt: & ideo nõ oportet quòd fuerit ibi actu ſine infectione vulneris: ſed ſolum in potentia ſecundum ordinem, quo caro Chriſti ex ea propaganda erat.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aliquod corruptum eſt reparabile dupliciter. Vel ſecundum potentiam paſſiuam tantum, & ſic oportet vt remaneat in eo aliquid non corruptum id eſt non per corruptionem annihilatum: ſicut dicitur contrarium corrumpi per aduentum contrarij: oportet enim ſubiectum remanere cum poſſibilitate ad ſalutem quæ recuperanda eſt. Vel ſecundum potentiam paſſiuam & actiuam ſimul: ſicut homo infirmus curabilis eſt, quandoque virtute actiua naturæ ſuæ, & quia idem non patitur a ſeipſo neceſſe eſt, vt in eo quod ſic reparabile eſt, ſit aliqua pars non corrupta nec corruptioni ſubiecta ſicut cor. Dicendum eſt ergo. quòd humana natura non erat reparabilis niſi ſecundum potentiam paſſiuam tantum: & ideo non oportuit quod in ipſa remaneret aliqua pars corruptioni non ſubiecta: ſed ſufficit quòd in ea remanſerit id quod naturæ eſt cum poſſibilitate ad reparationem: ſubiectum tamen corruptioni.

H ¶ Ad quintum dicendum, quòd caro Chriſti actu exiſtens caro Chriſti, nullo modo fuit infecta: eius enim emundatio a præcedenti infectione ſaltem intellectu præcedit aſſumptionem. vnde in diuinam ſapientiam nihil inquinatum incurrere potuit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum caro Chriſti fuit in antiquis patribus ſecundum quantitatem determinatam.

B

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd caro Chriſti fuerit in antiquis patribus ſecũdũ aliquid demonſtrabile determinatum. Vt enim in litera ex Aug. habetur: caro Chriſti fuit in Abraam ſecundum corpulẽtam ſubſtantiam: ſed corpulenta ſubſtantia nominat aliquid determinatum demonſtrabile. ergo per hunc modum fuit caro Chriſti in Abraam & in alijs. 3. q. 31. 6. ubi ſupra.

I ¶ 2 Præt. In formatione corporis Chriſti duo inueniuntur. ſcilicet ratio formationis quæ eſt principium actiuũ in conceptione, & materia de qua corpus Chriſti formatũ eſt: ſed ratio formationis non deſcendit ab Adam, vt Aug. 10. ſuper Gen. dicit. ſed deſuper venit, quia quod in ea natum de ſpiritu ſancto eſt Mat. 1. Si ergo illa materia vel determinata in Adam, vel Abraam non fuerit vllo modo corpus Chriſti ex primis parentibus venit, quod eſt inconueniens, quia non pertineret ad eum ſatisfacere pro peccato Adæ ſicut dictum eſt. ergo oportet carnem Chriſti fuiſſe in Abraam & Adam ſecundum materiam determinatam. Cap. 20. vt ſupra.

¶ 3 Præt. Si hæc materia determinata ex qua corpus Chriſti formatum eſt non fuit in Adam, hoc non poteſt eſſe, niſi quia ex alimento ſumpta eſt: alimentum autem extraneum eſt a

K natura humana. ergo caro Chriſti non eſt vere de natura humana quod hæreticum eſt, videtur ergo quòd materia carnis Chriſti non ſit ex ſuperfluo alimenti ſumpta: ſed ex primis parentibus deſcenderit.

¶ 4 Præt. Maior eſt conuenientia quæ eſt ſecundum identitatem rei, quam quæ eſt ſecundum proportionem principij ad principatum: ſed ſi materia corporis Chriſti ex ſuperfluo alimenti ſumpta eſt realiter: fuit quandoque materia cibi comeſti: non autem poteſt dici quòd realiter fuerit in auo vel proauo, & ſi forte dicatur quòd ibi fuerit ſicut principatum eſt virtute in ſuo principio. ergo maior eſſet conuenientia carnis Chriſti ad animalia, quorum carnes in cibum ſumptæ

ſunt,

ſunt quàm ad Adam vel Abraam, quod eſt inconueniens ergo idem quod prius.

¶ 5 Præt. illud quod in ſe mundum eſt, non eſt natum inficere aliud contraria infectione: ſed beata virgo mundata fuit per primam ſanctificationem ab originali infectione. ergo virtute animæ eius nutrimentum aſſumptum infici non potuit: nec aliàs infectum erat tali infectione quæ extra humanam naturam non inuenitur: ergo caro Chriſti nõ in beata virgine peccato ſubiacuiſſet, qđ eſt erroneum vt dictum eſt. ergo caro Chriſti ex ſuperfluo alimenti non fuit materialiter. & ſic idem quod prius.

Sed contra. Chriſtus non aliquo modo fuit in parentibus quo alij homines aliquo modo ibi fuerunt quo Chriſtus nõ fuit, ſed alij homines non fuerunt in primis parentibus ſecundum materiam determinatam. ergo nec Chriſtus in eis hoc modo fuit. probatio medi.e. alij homines non deſcendunt a ſuis parentibus niſi mediante ſemine. ſemen autem vt probat philoſophus. t 5. de animalibus. non eſt aliquid deciſum quod fuerit actu pars: ſed eſt ſuperfluum alimenti quod eſt potentia totum. ergo aliorum hominum materia non fuit determinate in Adam quaſi actu pars eius exiſtens.

¶ Præt. Generatio ſecundum naturam in infinitum poſſibilis eſt ſecundum naturam hoc modo quod homo ex homine generetur. ſi ergo aliqua materia determinata ſumatur ex qua omnis caro deciſa ſit, oportet quòd infinitorum materia in aliquo finito fuerit: hoc autem eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt quòd omnũ hominum caro & Chriſti fuerit in Adam ſecundum determinatam vel ſignatam materiam: quòd autem impoſſibile ſit ſic probatur. Cuiuſlibet rei naturalis materia determinatam quantitatem exigit. non enim in quacunq; parua materia poteſt induci quæcunq; forma, ſed infinita non poſſunt eſſe in aliquo finito niſi ſecundum quantitatem non determinatam accipiantur diuiſione facta ſed ſemper ſecundum eandem proportionem. vt ſcilicet totius ſumatur dimidium. dimidij dimidium, & ſic infinitum ſic enim ſecundum eandem proportionem ſecundo acceptum erit alterius quantitatis quàm primo acceptum. ergo impoſſibile eſt quod infinitorum corporum naturalium materia ſumatur ex aliquo vno finito in actu.

¶ Præt. In omni generatione naturale agens vniuocum inducit formam ſuam in materiam, quę prius tali formæ ſubiecta non erat: ſicut ignis in materiam aeris quæ prius formę ignis ſubiecta non erat, ſed ſi materia ex qua ille homo formatur ſecundum aliquid ſignatum in Adam fuerit & in cæteris parentibus, nunquam eius materia fuiſſet humanæ naturæ non ſubiecta. ergo ille modus generationis non eſſet conueniens ſecũdum viam generationis naturalis, & ſic idem quod prius.

.x.arti.2. 3. Reſp. dicendum, quòd circa hoc ſunt duę opiniones. Vna opinio dicit quòd caro Chriſti, & omnium aliorum hominũ fuit in Adam ſecundum determinatam materiã hoc modo, ꝗ aliqua pars corporis adæ fuit de qua per multiplicationẽ quãdam omnium hominum corpora formata ſunt: aut ſine permixtione alicuius extranei, vt quidam dicunt aut permixto illi materiæ aliquo, quod ex alimento conuerſum eſt. & de hoc qualiter improbabile videatur in. 2. lib. di. 30. dictum eſt. Alia opinio eſt quæ probabilior videtur quòd alij homines nõ fuerunt in primo parente niſi ſecundum materiam originalem, & Chriſtus hoc modo in primis parentibus fuit. Sed in hoc differt quòd alij homines fuerunt in primo parente ſecundum rationem ſeminalem, Chriſtus autem non. quod ſic videri poteſt. in his qui per concubitum generantur duo concurrunt ad formationem corporis ſcilicet principium actiuũ quod eſt in ſemine, quod ratio ſeminalis dicitur. aliud autem eſt materia ex qua corpus formatur: quam mater miniſtrat,

matus eſt in Abraam: qui ſic fuit in lumbis Abrææ, ſicut ille fuit in lumbis patris ſui ideſt qui ſic eſt natus de patre Abraam ſicut ille de ſuo patre natus eſt, ſcilicet per legem carnis, & inuiſibilem concupiſcentiam,

Quare ratione Chriſti caro dicta eſt in ſcriptura non fuiſſe peccatrix ſed ſimilis, quo aperitur quare obligata peccato non fuerit in Chriſto.

Qvo circa primitiam noſtrę maſſæ recte dicitur aſſumpſiſſe Chriſtus, quia non carnem peccati, ſed ſimilitudinem carnis peccati accepit. Miſit enim Deus filium ſuum. vt ait Apoſtolus in ſimilitudinem carnis peccati. Aſſumpſit enim verbum carnem peccatrici ſimilem in pœna & non in culpa, & ideo non peccatricem. B Cætera vero hominum caro omnis peccati caro eſt, ſola illius non eſt caro peccati quia non eum mater concupiſcentia: ſed gratia concepit. habet tamen ſimilitudinem carnis peccati per paſſibilitatem & mortalitatem: quia eſurijt: & ſitijt: & huiuſmodi. Licet ergo eadem caro ſit eius quę & noſtra: non tamen illa facta eſt in vtero ſicut noſtra. Eſt

A vtrunq; autem horum originaliter reducitur in primum parentem. Quod enim in ſemine patris ſit virtus actiua ad conceptionem corporis humani eſt per virtutem naturæ humanæ quàm pater prolis procreandæ a ſuo patre accepit. & ille ab alio, & ſic vſq; ad Adam. & ſic patet quòd ratio ſeminalis eorum qui ſunt ex ſemine viri cõcepti originaliter ab Adam deſcendit: ſimiliter etiam materia quam mater miniſtrat oportet quòd ſit præparata per virtutem generatiuã eius. rei enim generatio naturalis requirit materiã propriam & determinatam. Virtus autem generatiua ipſius matris originaliter ab Adam deſcendit: ſicut & virtus generatiua viri: & ideo illi qui ex mare & fœmina generantur deſcẽdunt originaliter ab Adam: & ſecundum rationem ſeminalẽ & ſecundum materiam, & quia vnus modus eſſendi in: eſt C ſecundum quòd dicitur effectus eſſe in ſua cauſa efficiente, vt dicitur. 4. † phiſicorum. ideo homines ſic concepti dicuntur fuiſſe in Adam & ſecundum rationem ſeminalem: & ſecundum materiam originalem. In conceptione autem Chriſti virtus actiua non fuit niſi ſpiritus ſanctus: materia autem eſt per virginem miniſtrata debito modo præparata. vnde patet quòd originaliter materia corporis Chriſti deſcendit ab Adam. non autem ratio actiua in conceptione eius ab Adam deſcendit originaliter, & ideo Chriſtus fuit in Adam ſecundum rationem originalem: ſed non ſecundum materiam ſeminalem. t.co.23.

Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur Chriſtus fuiſſe in Adam ſecundum corpulentam ſubſtantiam, non eſt intelligendum quod in Adam fuerit per modum corpulentæ ſubſtantiæ: ſed quia ipſa corpulenta ſubſtantia corporis Chriſti aliquo mõ fuerit in Adã ſicut in originali principio.

D ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd materia corporis Chriſti non autem ratio conceptionis eius fuit in Adam: non tamen materia illa fuit in Adam in actu quaſi aliqua determinata pars eius, ſed virtute tantum: ſicut res dicitur eſſe in ſuo principio effectiuo vnius ſpeciei.

¶ Ad tertium dicendum, quòd materia corporis Chriſti aſſumpta eſt ex eo, quod de cibis a beata virgine ſumptis in puriſſimos ſanguines eius conuerſum eſt. alimentum autem quamuis in principio ſit extraneum & diſſimile: tamen in fine eſt conueniens & ſimile: vt in. 2. de † anima dicitur. vnde ſequitur quòd materia corporis Chriſti ſit extranea humanæ naturæ. t.co. 45. & in.

¶ Ad quartum dicendũ, quòd ſimilitudo & conuenientia magis attenditur ſecundum formam quam materiam. vt ſi ignis generet ex aere ignem: ignis generatus magis conuenit cum igne generante cum quo conuenit ſecundum formam, quam E cum aere ex quo materialiter generatus eſt. Similiter etiam materia corporis Chriſti magis conuenit cum beata virgine & alijs patribus: quorum virtute effecta eſt propria materia corporis humani: quã cũ rebus illis quæ in cibũ ſumptæ ſũt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd per primam ſanctificationem vt ſupra dictum eſt: beata virgo a fomite mundata fuit ſecũdũ ꝗ inclinat ad actus perſonales: nõ autem remota eſt illa inclinatio ſecundum quam fomes eſt infectiuus naturæ, ſed hoc factum eſt per ſecundam ſanctificationem vt quidam dicunt, & ideo illud quod erat in beata virgine, vt ordinatum ad propagationem naturæ, peccato obnoxium erat, quamuis erat a peccato mundatum ſecundum quòd ad perſona pertinebat.

ARTICVLVS III. C

Vtrum ſolus Chriſtus in Abraam non fuerit decimatus. 33.q.3.c. o.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd nullus qui de ſtirpe Abraę deſcendit, in ipſo decimatus ſit. quia vt dicit Aug. in ſuper Geneſ. quod in eo decimabatur curabatur, Vbi ſup.

ſed

ſed nullus in parentibus curari vel ſanctificari poteſt vt dictum eſt. ergo nullus in Abraam decimari potuit.

¶ 5 Præt. ſicut poſt tẽpora Abrahæ in illis, qui ex eius ſtirpe deſcenderunt valuit circuncìſio ad peccati originalis curationem, ita etiam ante ipſius valuit ad idem virtus ſacrificiorũ decimarum & oblationũ, vt dicit Greg. in mortal. ſed quando Abraam circunciſus eſt, non propter hoc aliquis de ſtirpe eius deſcendens circuncìſus fuit. alias eos non oportuiſſet iterum circuncidi. ergo nec Abraam dante decimas eius filij decimari ſunt.

enim ſanctificata in vtero: & nata ſine peccato: nec ipſe in illa vnquam peccauit. In pœna ergo ſimilis eſt noſtræ: in qualitate peccati: quia pollutionem quę ex concupiſcentię motu concepta eſt omnino non habuit neę ex carnali delectatione nata eſt. Venit ergo ad corpus immaculatum quod p̃ter libidinis concupiſcentiam cõceptum fuit: nec illud in ſe habuit vitium quod in alijs eſt cauſa peccati: nec in eo peccauit. Ideoq; vere dicitur verbi caro non fuiſſe in Chriſto obligata peccato.

¶ 3 Præt. decimari aut decimas dare: aut ad decimas obligari aut decima parte priuari, ſicut dicitur granum decimatum a quo iam decima pars ablata eſt. Sed primo modo non poteſt dici quòd aliquis in patre ſuo decimetor. dare enim decimas eſt quidam actus perſonalis, ſed actus perſonales non transfunduntur a parentibus in filios, ſicut nec peccata actualia. ergo Abraam dante decimas, non propter hoc filius eius decimatus eſt quaſi dans decimas. Similiter ſecundo modo. Leuitę enim & ſacerdotes veteris legis ab Abrahæ ſtirpe deſcenderunt, qui tamen ad decimas dandum non obligantur, ſed eas a populo accipiebant. ergo nec ſic omnes filij Abrahæ præter Chriſtum in ipſo decimati ſunt quaſi ad decimas obligati. Similiter nec tertio modo, quia decimatio reſpicit id quod eſt in actu diſtinctum. vnde triticum non poteſt eſſe decimatum ex hoc quòd ſemen decimatum fuit. ſed filij Abrahæ non erant in eo vt actu diſtincti, ſed tantum virtute. ergo modo in eo decimari potuerunt.

Vbi ſup. Sed contra. Eſt quod Apoſtolus ad Heb. 7, dicit & in litera ex verbis Aug. habetur.

¶ Præt. decimatio quoddam ſignum ſeruitutis diuinæ eſt: cũ ad latriam pertineat: ſed proles in parente ad ſeruitutem obligatur. ſerui enim ſunt filij: ſi ex ſeruis parentibus naſcantur. ergo abraam dante decimas, filij eius decimari ſunt.

II 3.q.31.o. Vlterius. Videtur quod etiam Chriſtus in Abraam decimatus ſit. Chriſtus enim non habet habitudinem ad Abraam niſi mediante beata virgine: ſed beata virgo fuit in Abraam decimata. ergo & Chriſtus.

¶ Præt. decimatio conuenit filijs Abrahę ex eo vt in litera habetur ratione peccati originis, quia per concupiſcentiam ex eo propagandi erant: ſed caro Chriſti in Abraam fuit peccato obnoxia, vt in litera dicitur. ergo & in eo Chriſtus decimatus fuit.

¶ Præte. Decimatio eſt quidam actus figuralis, ſed Chriſtus videtur maxime per decimam figurari ratione perfectionis Chriſti quæ denario competit: ergo Chriſtus præcipue in Abraam fuit decimatus.

Sed contra. Apoſtolus Heb. 7. præfert ſacerdotium Chriſti, ſacerdotio Aaron per hoc, quòd leui ex cuius ſtirpe Aaron deſcendit: Abraam dante decimas decimatus eſt, ſed Chriſtus in hoc nihil amplius haberet quam Aaron, ſi in Abraam ſimiliter decimatus eſſet. ergo nullo modo in eo decimatus fuit.

¶ Præt. Quod multiplicatur miraculoſe & non virtute naturę non eſt decimabile, vt patet. 4 Regum. 4. quia Heliſeus nõ pręcepit viduæ vt de oleo quod miraculoſe multiplicatũ erat decimas daret, ſed caro Chriſti ex Abraam miraculoſe propagata eſt. ergo Chriſtus in Abraam decimatus non fuit.

Reſp. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd illi qui ex Abraam per concubitum deſcenderunt, in Abraam decimati ſunt. Chriſtus autem in eo decimatus non eſt cuius ratio eſt, quia decimatio non tantum erat actus moralis, ſed etiam figuralis: eſt enim actus moralis ſecundum hoc quòd pars quędam terræ naſcentium & aliorum in vſum miniſtrorum Dei & pauperum conferebatur, vt eſſet cibus in domo domini, vt habetur Malach. 3 Actus autem figuralis eſt ſecundum hoc, quòd figurat imperfectionem in eo qui decimas dat, qui perfectionem ab eo cui dat expectat. In numero enim denario eſt quædam perfectionis ratio, ſecundum quòd limes quidam eſt. vnde nouenarius imperfectionem ſignat, ſecundum quòd a denario deficit: & ideo qui decimas dat in hoc quòd ſibi retinet & decem alteri dat, cõfitetur ſe imperfectum eſſe, & perfectionem ab altero expectare. & idem eſt quod etiam

F decimatio quoddammodo actus ſacramentalis erat, ſecundum quòd dicta realis confeſſio ex fide mediatoris procedebat. per cuius perfectionem ablata eſt humani generis imperfectio quæ erat per originale peccatum. hoc enim figurando remedium quòd contra originale peccatum præſtabat per modum ſacramenti, illa ergo decimatio, qua Abraam decimas dedit oſtendens ſe liberatione indigere: ad illos tantum pertinet ex eius ſtirpe deſcendẽtes, qui imperfectionẽ originalis peccati ex eo traxerunt, vt ſimiliter ſicut ipſi liberatio-

G nem ab alio expectarent; non autem originale peccatum ab eo traxerunt niſi qui per concubitum ex eo deſcenderunt. ſolum enim hi naturam humanam ab eo ſicut a principio activo acceperunt, vnde & in eo ſecundum rationem ſeminalem fuiſſe dicuntur. & propter hoc etiam ſimul cum natura, naturæ vitium contraxerunt ab Adam vel Abraam. Chriſtus vero ab Adam vel Abraam non per concubitum deſcendens, materiam humanæ naturæ ab eis habuit quæ virtute ſpiritus ſancti in humanam naturam formata eſt, & ideo non contraxit originale peccatum, & ideo non potuit figurari vt imperfectionem habens & liberatore indigens, & propter hoc eſt decimatus in Abraam.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd in verbo Aug. hoc quod dicit curabatur, non deſignat curationem in actu, ſed curationis neceſſitatem. qui enim ſic in eo erant vt curatione indige-

H rent in eo decimati ſunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nullus dicitur circuncidi niſi ſecundum quòd actu aliquid patitur. Decimari autem dicitur aliquis etiam ſecundum præfigurationem. vnde non eſt ſimile de decimatione & circunciſione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd decimari nullo horũ modorũ accipitur quam præfigurari liberatione indigere. hoc autem præfigurabatur in Abraam dante omnibus qui peccatum originale ab eo contracturi erant: ſicut ipſe a ſuis parentibus contraxerat: vt eadem ratione imperfectio liberatione indigens, in illis figuraretur, quia in ſe eſſe per decimarum collationem confitebatur. Quartum & quintum concedimus.

2 Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ Chriſtus nullo modo in Abraam decimatus fuit: cuius ratio patet ex prædictis.

¶ Ad primum ergo dicẽdum cõtra hoc obiectum, quòd quia Chriſtus non deſcendit ab Abraam, niſi mediante beata virgi-

I ne. ideo ſicut deſcendit a beata virgine: ita deſcendit ab Abraam. vnde cum a beata virgine deſcenderit non per concubitum: nec ab Abraam per concubitum deſcẽdit, quamuis beata virgo ab Abraam per concubitum deſcenderit. vnde non ſequitur quod ſi beata virgo in Abraam decimata fuit: quòd in eo Chriſtus decimatus fuerit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd id quod eſt in potentia põt præfigurari mundum vel immundum: eſſe autem mundũ vel immundum non conuenit niſi rei actu exiſtẽti. quia ergo qđ in Abraã actu erat, totũ peccato ſubiacebat: ideo caro Chriſti in Abraã peccato obnoxia fuit. quia vero ex Abraam caro Chriſti non ſic propaganda erat, vt ex eo infectionem originalem contraheret: ideo in eo Chriſtus decimatus eſſe non dicitur, cum decimatio inquantum figurale quoddam eſt, referri poſſit etiam ad illud quod virtute erat in Abraam.

K ¶ Ad tertium dicendum, quòd decima pars quæ deo redditur non dicitur proprie decimari: ſed magis nouem partes a quibus decima ſeparatur. & ideo Chriſtus per decimam ſignatus decimari non dicitur: ſed alij imperfectionem contrahentes per nouenarium deſignati. Alia duo concedimus.

QVAESTIO V.

Deinde quęritur de propagatione carnis Chriſti ex matre eius.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. De materia ex qua conceptum eſt corpus eius.
Secundo. De tempore conceptionis.
Tertio. De ſanctificatione concepti.

ARTI.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum corpus Chriſti fuerit ex puriſſimis virginis ſanguinibus.

3.q.31. art.5.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti nō fuerit formatum ſolum ex puriſſimis ſanguinibus virginis; ſicut Dam. † dicit. Eorum enim quæ ſpecie conueniunt eſt materia einſdem rationis: quia forma naturalis materiam determinatā requirit ſed aliorum hominū materia eſt ex eo, quod ex viro & muliere deſcinditur: cum ergo Criſtus inquantum homo fuerit eiuſdem ſpeciei cum hominibus, videtur ꝙ corpus eius non ſolum ex ſanguinibus matris virginis formatum ſit.

De fide li. 3. cap. 2. circa medium.

Inan.cap.2.

Quidam v detur aduerſari illi ſententię, qua dictum eſt, carnem Chriſti non prius conceptam quàm aſſumptam.

E

ILli autem ſententiæ qua ſupra diximus carnem verbi nō ante fuiſſe conceptam, quàm aſſumptam, videtur obuiare qđ † Aug. ait ſuper Ioanem. vbi legitur. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt hoc templum, & tu in tribus dieb' excitabis illud? Hic, inquit, numer' pfectioni dominici corporis cōuenit, quia vt dicunt phiſici, tot diebus forma humani corporis perficitur. Horū occaſione verborū, quidā dicere præſūpſerūt, dominici corporis formam tot diebus ad modū * aliorū corporū perfectam, & membrorū li

B

In feſt. Annuntiatio. beat. virg.

¶ 2 Præt. Ad Ro. 1. dicitur. Factus eſt ex ſemine Dauid ſecūdū carnem: ſed id ex quo fit aliquid eſt materia eius: ergo materia corporis Chriſti non eſt ſanguis, ſed ſemen.

¶ 3 Præt. † In Collecta dicitur, quòd Deus verbum ſuum de virgine carnem ſumere voluit, ſed de illo corpus Chriſti formatum eſt, quod de virgine ſumpſit, ergo corporis Chriſti materia non eſt ſanguis, ſed caro.

te.co.34.

¶ 4 Præt. Vt in. 2. de generatione dicitur. Quę magis conueniunt facilius in inuicem tranſmutantur, ſed caro magis cōuenit cū carne q̄ ſanguis. ergo conuenientius eſt dicere corpus Chriſti ex carne virginis formatū eſſe quàm ex eius ſanguine.

C

¶ 5 Præt. Generatiua non operatur niſi ex eo ꝙ reſiduum eſt nutritiuæ virtuti: cum nutritiua generatiuæ deſeruiat, ſanguis autem non eſt reſiduum ab opere nutritiuæ. immo eſt quo nutritiua indiget in via exiſtens ad nutriendum membra ergo ſanguis non poteſt eſſe materia a virtute generatiua miniſtrata ad conceptionem prolis. & ſic idem quod prius.

Lib. & cap. vt in arti.

Sed contra. Eſt quod dicit † Dam. ꝙ diuina ſapientia ex puriſſimis ſanguinibus virginis carnem ſibi copulauit.

¶ Præt. Corpus Chriſti non eſt formatū niſi ex materia quā virgo miniſtrauit, talē in natura, qualē aliæ matres miniſtrant ad conceptum prolis: ſed vt in 15. de animalibus dicitur, materia ex qua corpus conceptum formatur, quā mater miniſtrat eſt ſanguis, qui menſtruū dicitur. ergo & corpus Chriſti ex ſanguine formatum eſt.

D

Reſpon. dicendum, quòd circa materiam de qua corpus hominis formatum eſt, variæ ſunt opiniones. Quidam enim dicunt, quòd corpus humanū formatum, ex commixtione ſeminum, ſcilicet matris & patris ſimul, cū ſanguine menſtruo: ita ꝙ totum hoc ſit materia corporis: hoc autem philoſophus in 15. de animalibus multipliciter deſtruit oſtendens, quod id quod ex viro deſcendit non eſt materia humani corporis: ſed ſolum principiū actiuum, & per ratiōnē & experimenta ſenſibilia quæ magis in rebus naturalibus faciunt fidē, & hoc patet inſpicienti verba eius. Similiter etiam oſtendit, ꝙ ſemē mulieris nihil facit ad generationem. vnde etiā & quędam mulieres concipiunt ſine hoc, quòd ſeminent: ſed ſanguis qui menſtruum dicitur eſt in mulieribus loco ſeminis in viris, & ſecūdū hanc philoſophi opinionem conuenientiſſime poteſt ſaluari partus virginis, ſi ad cōceptionem humani corporis, nō niſi ſanguis mulieris materialiter requiritur: non. n. credēdum eſt, quòd materiæ corporis Chriſti, qđ ſine ſemine viri cōceptum eſt, aliquid defuerit, quod materialiter ad formationē humani corporis requiratur. Cōſtat etiam omnibus virginitatem matris confitentibus, abſque omni humano ſemine conceptionē illam peractā eſſe: & ideo materia, eſt qua corpus formatur, & in Chriſto, & in alijs hominibus eſt ſanguis, per virtutē generatiuā matris præparatus. Ille enim ſanguis in mulieribus eſt ſicut ſemen in viris: vnde & in eodem tēpore hoc in viris, & illud in mulieribus incipit, ſcilicet, apud ortum pilorū, & aliorum accidētium quæ ſunt ſigna pubertatis: ſed quia in mulie re eſt calor generatiuæ deſeruiens diminutus reſpectu caloris viri: ideo non poteſt in mulieribus ſuperfluum alimenti ad tātam digeſtionē perduci: ſicut in viris, propter quod remanet

A

in forma ſanguinis: ſicut deficiēs a completa digeſtione ſeminis: vnde accidit, in aliquo multum coeunte, vt ſanguinem loco ſeminis emittat, vt in 15. de animalibus dicitur: quaſi natura non ſufficiat, ad tantum ſeminis digerendum, quantum incontinentia quærit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ſecundum philoſophū in 15. & 16. de animalibus dicitur. Illud quod a viro emittitur, non efficitur materia in generatione: ſed tantum actiuum. vnde relinquitur, ꝙ ex ſolo ſāguine mulieris materialiter corpus humanum formetur tam in Chriſto, quam in alijs hominibus.

¶ Ad ſecundum dicēdum, quòd Chriſtus ex ſemine Dauid dicitur factus, ſecundum carnem, non ſicut ex immediata materia: ſed quia materia ex qua corpus Chriſti formatum eſt, originaliter ex ſemine Dauid deſcendit.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd aſſumptio habet duos terminos ſcilicet a quo, & in quem. dicatur ergo Dei verbum ex virgine carnem aſſumpſiſſe, non quantum ad terminum a quo, quaſi prius eſſet in ſpecie carnis, quam aſſumeretur, ſed quantum ad terminum ad quem: quia materia illa ſimul aſſumpta eſt, & in carnem formata.

C

¶ Ad quartum dicēdum, quòd quāuis caro cum carne magis conueniat, ſecūdum ſimilitudinem ſpeciei: tamen ſanguis, ex quo formatur corpus, magis conuenit cū carne, & reliquis partibus corporis. ſecundū proportionem potentiæ ad actū, quā caro cum carne, ſanguis enim ille eſt potentia totum, ſecundū potentiam paſſiuam, ſicut & ſemen eſt potentia totum, ſecūdum potentiam actiuam, caro autem nō eſt potentia totū cū ſit actu pars vltimum complemētum habens, iam per vltimā digeſtionē, hæc autē cōuenientia præcipue requiritur ad hoc, quòd aliquid ex aliquo fiat: domus enim facilius conſtituitur ex cemento, & lapidibus ſpecie differentibus, quam ex alia domo eiuſdem ſpeciei, ex qua domus conſtrui non poteſt, niſi in lapides reſoluatur.

D

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſanguis qui humani corporis materia ponitur non eſt abſolute talis, qualis per actum nutritiuæ generatur ex cibo. ſed hoc quod de illo ſanguine reſiduum eſt ab vltima digeſtione nutritiua in fœminis generatiuæ miniſtrat, quæ ipſum, vt ſit debita materia corporis humani.

ARTICVLVS II.

Vtrum conceptio corporis Chriſti fuerit ſubito vel ſucceſſiue.

AD Secundum ſic proceditur Videtur, quòd conceptio corporis Chriſti non fuerit ſubito, ſed ſucceſſiue completa Heb. 2. dicitur quia Chriſtus debuit, per omnia fratribus ſimilari, ſed alij homines, qui fratres eius dicuntur ibidē ſucceſſiue concipiuntur. ergo & Chriſti conceptio debuit eſſe ſucceſſiua.

3.q.33.1. Augu. ſup. Io tract. 10. li 83. q. 56. quæſt. & in Dialog. ad Horo. q. 16. Trini. lib. 4. cap. 5.

B

¶ 2 Præt. Tēpus generationis cuiuslibet rei eſt determinatum ſecundum ſpeciem ſuam, vt ex 2. de generatione haberi poteſt, ſed Chriſtus fuit eiuſdem ſpeciei, cum alijs hominibus. ergo ſicut aliorum hominum generatio determinato tempore perficitur, ita & Chriſti.

te.co.40.41.

¶ 3 Præt. Vt in 2. de anima dicitur, cuicunq; rei naturali debetur determinata magnitudo: ſed corpus Chriſti non potuit in principio conceptionis ſuæ habere tantam magnitudinē, quantam naturæ hominis debetur aliàs tempore illo non creuiſſet in vtero virginis quo alij creſcunt, vel minori tempore, a virgine quam portatus eſſet, quam alij homines portantur, quod non tenet eccleſia. ergo in principio ſuæ conceptionis, nondum erat in ſpecie humana, in qua fuit in termino conceptionis. ergo principiū conceptionis eſt aliud a termino eius, omnis autem mutatio quæ habet prius & poſterius, eſt ſucceſſiua. ergo conceptio Chriſti fuit ſucceſſiua.

¶ 4 Præt. Corpus Chriſti, ex virginis ſanguinibus formatum eſt. aut ergo in eodem inſtanti fuit ſanguis & caro: & ſic eadem materia ſimul erit ſub duabus formis ſubſtantialibus diſparatis: quod eſt impoſſibile, aut in alio, & in alio inſtanti:
t. co. 29. & ſequent. ſed inter quælibet inſtantia eſt tempus medium, vt in 6.† phiſicorum probatur.

ergo conceptio Chriſti tempore menſuratur, & non eſt ſubito peracta.

¶ 5 Præt. Concipi eſt quoddam fieri: ſicut conceptum eſt quod

neamentis diſtinctam, & mox verbum Dei ſibi vniſſe carnem & animam, & hoc modo dicunt illi, numerum perfectioni dominici corporis conuenire. Sed alia

dam factum eſſe: nihil autem in permanentibus ſimul fit, & factum eſt: alias, ſimul aliquid eſſet, & non eſſet: quod enim fit in permanentibus non eſt: quod autē factum eſt, iam eſt. ergo in carne Chriſti non ſimul fuit concipi, & conceptum eſſe, & ſic fuit ibi prioris, & poſterioris ſucceſſio.

Sed contra. Conceptionis principium eſſe non potuit antequam conceptionis actiuum in virgine eſſet: ſed conceptionis actiuum, fuit in ipſa diuina ſapientia, quæ ex ſanguinibus,
vbi ſupra. virginis carnem ſibi copulauit: vt dicit Dama.† ergo non potuit prius conceptio incipere, quàm in vterum virginis diuina ſapientia deſcendiſſet. Sed ſicut dicit Greg. in moral. ſpiritu adueniente, mox verbum in vtero, mox intra verbum caro factum. ergo conceptio carnis incipere non potuit, antequam caro eſſet: ſed ad ſpeciem carnis terminata eſt conceptio. ergo non prius incepit conceptio quàm terminata eſſet, & ita ſine ſucceſſione fuit.

¶ Præt. Conceptio Chriſti facta eſt virtute diuina, quæ infinita eſt: ſed virtutis infinitæ eſt ſubito ſuum effectum producere. ergo conceptio Chriſti ſubitanea fuit.

Reſpon. dicendum, quòd conceptio Chriſti, ſecundum fidem oportet, quòd ſubito facta ponatur: non enim humana H
natura prius aſſumpta fuit, quàm in ſua ſpecie perficeretur, cum partes eius non ſint aſſumptibiles, niſi ratione totius: vt
q. 2. ar. 3. q. 3. o. patet ex dictis in 2. di. proprietates autem & accidentia humanæ naturæ non dicuntur de filio Dei, ante aſſumptionem. ergo quicquid humanum de filio Dei dicitur: completionem humanæ naturæ non præceſſit: conceptio autem filij Dei dicitur, vt patet in ſymbolo (Qui conceptus eſt, de ſpiritu ſancto &c.) ergo oportet, vt conceptio in Chriſto, non præcedat tempore completam naturam carnis eius, & ita relinquitur, quòd ſimul concipiebatur, & concepta eſt, propter quod oportet illam conceptionem ſubitaneam ponere, ita quòd hæc in eodem inſtanti fuerunt, ſcilicet, conuerſio ſanguinis illius materialis in carnem, & alias partes corporis Chriſti, & formatio membrorum organicorum, & animatio corporis organici, & aſſumptio corporis animati in vnitatem diuinæ perſonæ: in I
alijs autem hæc ſucceſſiue contingunt, ita quòd maris conceptio non perficitur, niſi vſque ad quadrageſimum diem, vt philoſophus in 9. de animalibus dicit: fœminę autem vſque ad nonageſimum: ſed in completione corporis maſculi, videtur Auguſt. ſuperaddere ſex dies, qui ſic diſtinguuntur, ſecundum eum in Epiſtola ad Hieronymum. Semen primis ſex diebus. quaſi lactis habet ſimilitudinem, nouem diebus vertitur in ſanguinem: deinde duodecim diebus ſolidatur: decē & octo diebus formatur, vſque ad perfecta membrorum lineamenta: & hinc iam reliquo tempore, vſq; ad tempus partus magnitudine augetur. vnde verſus. Sex in lacte dies, ter ſunt in ſanguine terni. Biſſeni carnem, ter ſeni membra figurant. In Chriſti autem conceptione materia miniſtrauit ſtatim formam, & figuram humani corporis accepit, & animā, & in vnitatem diuinæ perſonæ aſſumpta eſt.

¶ Ad primum ergo dicendū, quòd Chriſtus per omnia fratribus aſſimilari debuit, in his quæ neceſſaria erant ad eorum reparationē: huiuſmodi autē ſunt ea in quibus veritas humanæ naturæ conſiſtit, ſcilicet partes eſſentiales eius, & proprietates naturales, & paſſiones quibus opus redemptionis explendum erat: in alijs autem excellere debuit, vt hominum ſaluator.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd determinatum tempus generationis alicui ſpeciei debitū nō ſequitur veritatem ſpeciei in re generata: ſed virtutem generātis in ſpecie illa: & ideo quamuis Chriſtus in veritatem humanæ naturæ conceptus fuit, quia tamen conceptio illa non eſt facta per actionem alicuius virtutis humanæ: ideo non oportet, quòd idem tempus debeatur conceptioni Chriſti, quod conceptionibus aliorum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quātitas determinata alicuius ſpeciei, non eſt determinata ſecūdum aliquid indiuiſibile: ſed

F habet aliquā latitudinem, quia in ſpecie humana inuenitur maior, & minor quantitas, & in eodem indiuiduo, ſecundū diuerſa tēpora, & in diuerſis, vt ad ſenſum patet. Minimum autem quantitatis in vno indiuiduo eſt, in primo inſtāti ſuæ figurationis, & animationis, quæ quantitas adeo parua eſt, ꝙ

ratio illius dicti extitit ex qua ſana verbi intelligentia oritur. Non enim ideo illud dicit Aug. quin mox, vt caro illa opere ſpiritus ſancti sāctificata, & reliqua

parum excedit quantitatem formicę, vt dicit Philoſophus in 9. de animalibus, ꝙ in quadrageſima die, muliere patiente aborſum, inuentum eſt corpus prolis omnia

membra diſtincta habere: quamuis in quantitate eſſet, ſicut magna formica, maxima aūt quantitas in aliquo indiuiduo, eſt in vltimo termino augmenti, & ſicut maximum differt in
G diuerſis, ita etiam proportionaliter illud minimum. Potuit ergo eſſe, vt corpus Chriſti, in primo inſtanti conceptionis perfectæ figuratum, haberet quantitatem ſufficientem ſuæ ſpeciei, minorem tamen quā ſibi deberetur, in principio ſuæ humanitatis, ſi naturaliter conceptus eſſet, reſpectu quantitatis quā habuit in completa ætate proportionaliter alijs hominibus, ita quòd vſque ad quadrageſimum, aut quadrageſimum ſextum diem creſcendo peruenerit, vſque ad quantitatem illam quæ in eo debuit eſſe minima proportionaliter alijs hominibus, & deinceps creuit, ſicut & alij homines creſcunt, ita quòd totum tempus quo in vtero matris fuit, augmento corporis eius ſeruiuit, quod in alijs ſeruit conuerſioni, figurationi, animationi & augmento.

¶ Ad quartū dicendū, ꝙ hoc eſt vniuerſaliter verum in quolibet motu continuo, ꝙ nō eſt accipere vltimū inſtās in quo id qđ mouetur, diſtat a termino ad quē, quis poſſet accipi primū inſtans in quo eſt in termino ad que, vt patet ex 2 phiſi-
H corū: Verbi gratia, ſi aliquid mouetur de nigritudine, in albedinē, in vltimo inſtanti tēporis menſurantis motum illum albedo ineſt mobili, vltimus etenim terminus tēporis, reſpōdet vltimo termino motus, ſed in omni eo, quod de dicto tēpore accipitur, ante vltimū inſtans mobile ab albedine diſtat, non eſt aūt accipere, ante vltimū inſtans tēporis, ſecūdū vltimū inſtās, cū inter quælibet duo inſtātia ſit tēpus mediū, vt 6. phiſicorū probatur, vnde nō eſt accipere inſtās, in quo, id ꝙ fit albū ſit nō albū. Sic ſimiliter eſt in mutationibus, quæ quamuis nō ſint motus tñ aliquē motū conſequuntur, ſicut generatio ſequitur alterationem, & illuminatio motū localē ſolis, non eſt. n. accipere vltimum inſtans, in quo id quod fit ignis ſit non ignis, neque inſtans in quo aer, qui illuminabatur ſit tenebroſus, eo ꝙ terminus a quo in illis mutationibus, ineſt tranſmutato in toto tēpore menſurante motum, cui mutatio nō coniungitur, ſicut terminus, niſi in vltimo inſtanti illius tēporis. dico ergo
I quòd conceptio Chriſti, quamuis nō ſit motus, quia ſucceſſionem nō habet, tamen coniungitur cuidam motui locali ſcilicet motui locali ſanguinis materialis ad locū generationis, vbi vndiq; congregatus eſt, & in vltimo termino illius motus materia illa fuit, ſub ſpecie corporis Chriſti, & ſic accipere, primum inſtans, in quo corpus Chriſti fuit, ſed in toto tempore præcedenti hoc inſtans erat ſanguis. vnde non eſt accipere vltimum inſtans, in quo ſanguis erat: ſed vltimum tempus, tempus autem continuatur inſtāti, ſine hoc, ꝙ cadat aliquod medium. ſicut nec inter lineam & punctum neceſſe eſt mediū cadere, vnde forma ſanguinis, & forma corporis Chriſti continue ſucceſſerunt ſibi in illa materia neque oportet aliquod medium tempus ponere, vt conceptio ſucceſſiua iudicetur.

Ad quintum dicendum, quòd fieri dupliciter poteſt accipi. Vno modo ſecūdum quòd pertinet ad motū præcedentē eſſe
K rei quæ fieri dicitur, & ſic oportet, ꝙ fieri, rei præcedat duratione factū eſſe, vt obiectio probat. Alio modo dicitur fieri ipſa terminatio motus eſſe inducētis, ſicut illuminari ſignatur per modū fieri, & hoc ipſum, ꝙ dicitur terminari, & huiuſmodi fieri non præceſſit tēpore factum eſſe, nec differt ab eo niſi ratione, hoc enim quod eſt eſſe illuminatū ſi cōſideretur, ſecūdum ſe, ſignatur,* vt factum eſſe, vt cum dicitur illuminatū, ſi autem cōſideretur, prout eſt aliquid motus præcedentis, ſcilicet terminus, ſic ſignatur vt in fieri, vt cū dicitur illuminari, & ideo non eſt verum hoc dicere niſi in primo inſtanti, in quo motus præcedens terminatur, quamuis ſemper poſtea verū ſit dicere, hoc factum eſſe, ſic autem acceptum fieri non oportet, quòd ſit nō eſſe, ſed quòd ſit nunc primo eſſe, & per hunc modum de Chriſto verum eſt dicere, ſimul concipi, & conceptum eſſe. vnde non oportet, quòd cōceptio fuerit ſucceſſiua,

t. co. 68. 69.
t. co. 27.
De fide, lib. 3. cap. 7. circa finem.
D* 575.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſto ſanctificari conueniat, ſcilicet ut indigeret ſanctificatione.

3. q. 34. 1. AD tertium. ſic procedit. Videtur, quod Chriſto ſanctificari conueniat, quia vt dicitur Hebr. 9. Talis decebat, vt eſſet pontifex nobis: qui non habet neceſſitatem: quemadmodum ſacerdos prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populo: ſed Chriſtus ſicut venit orare, & hoſtiā offerre pro populo, ita & ſanctificare populum. ergo nec indiguit, vt ipſe ſanctificaretur.

¶ 2. Præt. In quolibet ordine primum mouens eſt immobile: ſed Chriſtus principium totius humanæ ſanctificationis. ergo ipſe ſanctificatus non eſt.

ſeparata fuit verbo Dei, cum anima vniretur, vt perfectus, & uerus Deus eſſet perfectus, & verus homo: ſed quia membrorum illius dominici corporis diſtinctio in ipſo momẽto cõceptionis, & vnionis Dei & hoĩs adeo tenuis erat & parua vt humano viſui, vix poſſet ſubiici. Diebus aũt illis quos memorat Aug. perfecta eſt & notabilis facta. Incarnatum eſt igitur verbũ, vt ait Io. Dama. & a propria incorruptibilitate nõ exceſſit, & totũ incarnatũ eſt, & totum eſt incircũſcriptum, minoratur corporaliter, & cõtrahitur, & diuinę eſt in circũſcriptũ non coextenſa carne eius cũ incircũſcripta diuinitate. In omnibus igitur, & ſuper omnia erat, & in vtero ſanctę genetricis exiſtebat; ſed in ipſo actu incarnationis,

¶ 3 Præt. Omne qđ fit, fit, ex contrario: generationes enim ſecundum philoſophũ ex cõtrarijs ſunt: ſed Chriſtus ab omni peccato quod ſanctitati contrariatur immunis fuit. ergo Chriſtus ſanctificari non dicitur. Si dicatur, quòd caro eius antequam eſſet aſſumpta fuit obnoxia peccato, vt in litera dicitur. vnde ratione emũdationis eius Chriſtus ſanctificari dr. Contra. Hoc nomen Chriſtus eſt hypoſtaſis in duabus naturis ſubſiſtens. ergo nihil poteſt dici de Chriſto, quod vnionem illam præceſſerit: ſed infectio cui in patribus caro eius obnoxia fuerat ſolum, ante vnionem fuit: ergo ratione illa non poteſt dici Chriſtus ſanctificatus. 8. phyſ. t.c. 62.

Sed contra. Eſt quod dicitur Io. 10. Quem pater ſanctificauit, & miſit in mundum. ergo Chriſtus ſanctificatus eſt.

¶ Præt. Chriſtus dicitur vnctus: ſed ſpiritualis vnctio cauſa eſt ſanctitatis. ergo & ſanctificatus dici poteſt.

Reſpon. dicendum, quod ſanctificari eſt ſanctũ fieri: poteſt aũt aliquis ſanctus fieri dupliciter: vel ex ſancto vel ex nõ ſancto. Ex ſancto, iterũ dupliciter, vel ex minus ſancto magis ſanctũ, vt dicitur Io. 17. Pater. ſanctifica eos in veritate: Apoſtoli tũc ſancti erant: vel ſecundum continuationem ſanctitatis eadem quantitate ſeruata, & hoc modo Chriſtus poteſt eſſe ſanctificatus: ſicut ipſe ibidem dicit. Ego pro eis ſanctifico meipſum, eo quòd continuatio ratione ſucceſſionis quendam modum ſanctificationis habet. ſed hic modus loquendi non videtur conſuetus: vnde ſic de ſanctificatione non loquimur. Ex non ſancto etiam dicitur aliquis ſanctus fieri dupliciter. vel ex non ſancto contra, aut priuatiue: ſicut per gratiam peccator ſanctificari dicitur, & hoc modo Chriſtus non poteſt dici eſſe ſanctificatus, quia non poteſt accipi cum conſiſtentia ſubiecti defectus ſanctitatis in eo fuiſſe ſimul enim fuit homo, & ſanctus homo, vel ex non ſancto negatiue. & hoc adhuc diſtinguendũ eſt, quia vel dicitur ex non ſancto ſanctus factus, ratione creatæ ſanctitatis, quæ hominis eſt, & ſic dicitur Chriſtus ſanctus factus ſicut & homo factus: aut ratione ſanctitatis increatæ: & ſic dicitur ſanctus factus per modum quo homo dicitur factus Deus, quæ vel eſt falſa: vel minus proprietatis habens, quam prima, ſcilicet, Deus factus eſt homo, vt infra diſtin. 7. patebit, & ita concedi poteſt in aliquo ſenſu Chriſtum ſanctificatum eſſe.

q. 2. ar. 1. & 2. ¶ Ad primũ ergo dicendum, quòd ſicut Chriſtus nõ indiguit vt pro ſe oraret vel hoſtias offerret: ita nec indiguit, vt hoc modo ſanctificaretur quo alios ſanctificare venerat, ſcilicet per purgationem peccatorum. per hoc tamen remouetur quin ipſe a tota trinitate ſanctus ſit factus homo: cum prius nec homo nec ſanctus homo fuerit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd primum mouens in aliquo ordine mobiliũ, non oportet eſſe immobile ſimpliciter: ſed immobile ſm idem genus motus: ſicut cœlum quod eſt primum alterãs, mouetur quidem: ſed non alteratur: non. n, eſt primũ mouens ſimpliciter ſimiliter etiam Chriſtus ſecundum quod homo, non eſt primum ſanctificans ſimpliciter: ſed Deus trinitas: eſt autem primũ ſãctificans inquantũ homo per modum ſatiſfacientis pro peccato, & ſic ſanctificatus non eſt: aliquo tamen modo ſanctificatus eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non oportet omne quod fit, ex contra fieri: ſed ſolum quod fit per viã generationis & alterationis: oportet tamen omne quod fit ex non contingenti fieri, vt in 1. Phyſicorum dicitur, quod non contingit ſimul in eſſe: ſic autem contingens non eſt ſolum cõtrarium vel priuatio: quæ requirunt ſubiectum: ſed etiã negatio quæ conſiſtentiam ſuiectiſubiecti non requirit, & ſic ex non ſancto Chriſtus factus eſt ſanctus, vt dictum eſt. Quartum concedimus, quia reſponſio illa non valet. tex. c. 33. 44. 45. 46.

DISTINCTIO IIII.

Quare in ſcriptura ſacra, ſæpius tribuatur incarnatio quæ eſt opus trinitatis Spiritui ſancto, & de ipſo etiam conceptus & natus Chriſtus dicatur.

CVm vero incarnatio verbi (ſicut in ſuperioribus tractatum eſt) operatio vere ſit patris & filij, & ſpiritus ſancti, inueſtigatione nobis dignũ uidetur, quare in ſcriptura, Spiritui ſancto hoc opus ſæpius attribuatur, & de ipſo Chriſtus conceptus memoretur & natus. Non enim ideo operatio incarnationis Spiritui ſancto ſępius attribuitur, quod ipſe ſolus eã ſine patre ac filio fecerit: ſed quia Spirit' ſãct' eſt charitas, & donũ patris

EXPOSITIO TEXTVS.

OBnoxia fuit peccato in Maria.

Sed contra. Quod non eſt, non poteſt eſſe peccato obnoxium: ſed caro Chriſti non fuit niſi in ipſo. ergo falſum eſt, quod hic dicitur. Dicendum, quòd quamuis caro Chriſti actu nõ fuerit, niſi in ipſo: tamen materialiter in virgine præexiſtebat materia illa eſſentialiter: ſed in alijs prioribus originaliter tantum; vt dictum eſt, & ſecundum illũ modum quo in vnoquoq; fuit, ſic peccato obnoxia erat. (Ita & Leuiticus ordo. Videtur quod ratio Apoſtoli non valeat, poteſt enim contingere quòd pater Papæ, alicui ſimplici ſacerdoti decimas ſoluerit: nec propter hoc Papa ſacerdote illo minor eſſet, & ſic non videtur ſequi. ſi Abraam Melchiſedech decimas ſoluerit, quòd propter hoc, Leuiticus ordo Melchiſedech minor fuerit. Sed dicendum ſecundum quoſdam, quòd Apoſtolus procedit ex ſuppoſitione huius, quòd Abraã tota poſteritate ſua maior fuerit. vnde ſi Melchiſedech maior fuerit, quam Abraam: per conſequens, maior fuit, quam Leui vel Aaron. Sed quia hæc ſuppoſitio vel dubia eſt, vel falſa, ſaltem propter beatam virginem: ideo melius dicendum, quòd Apoſtolus nõ intẽdit probare quod Melchiſedech perſonaliter maior fuerit, quam Aaron: ſed quòd ſacerdotium Chriſti figuratum per ſacerdotium Melchiſedech, maius eſt, quam ſacerdotium Aaron. vnde virtus rationis apoſtoli fundatur ſuper figuram. figurauit, enim Abraam decimas Melchiſedech dans, quòd ipſe cum tota ſua poſteritate minor eſſet ſacerdotio Chriſti, per Melchiſedech figurati. (Secundum rationem ſeminalem erat.) Semen ut dicit philoſophus. 5. phyſicorum eſt in genere cauſæ efficientis. vnde illi dicuntur in Abraam ſecundum rationem ſeminalem fuiſſe, qui concepti ſunt per virtutem ex Abraam, originaliter deſcendentem, quòd de Chriſto dici non poteſt, vt ex dictis patet. (Non cum mater cõcupiſcentia.) illud poteſt intelligi dupliciter, vel ita, qđ concupiſcentia & gratia ſint nominatiui caſus: ſic enim concupiſcentia dicitur mater eorum, qui per concupiſcentiam naſcuntur. & gratia mater Chriſti, quia per gratiam natus eſt, vel poteſt intelligi, quòd ſint ablatiui caſus, vt intelligatur, quòd mater Chriſti non genuit eum per concupiſcentiam. ſed per gratiam, & ſic locutio propria & plena eſt. (Quia dicunt phyſici tot. Hoc poteſt aliter exponi, quam Magiſter infra exponit, vt intelligatur completio corporis hu- 2. phy. t.c. 31. & 5. Metap. t. c. 2. cap. de cauſ. cap. 38. 39. 40. 41.

mani nō ſolum quantum ad figuram: ſed etiam quantū ad debitam quantitatem, vt per hos quadraginta ſex dies, totum tēpus vſque ad partum intelligatur, quadraginta enim & ſex, ſi per ſenarium (qui numerus eſt perfectus) multiplicetur, reſultant. 276. dies, & tot dies cōputantur ab octauo kalendas Aprilis, quando Chriſtus conceptus eſt, vſque ad octauas Kalendas Ianuarij, quādo Chriſtus natus eſt. & hoc accipitur ab † Auguſtino.

In lib. octaginta trium quæſt. q. 5 1. & 56.

& filij, & ineffabili Dei charitate verbum Dei caro factum eſt, & ineſtimabili Dei dono filius Dei vniuit ſibi formam ſerui. Non igitur frequens denominatio Spiritus ſancti ab illo opere patrem vel filium ſecludit: ſed potius vno nominato, tres intelliguntur: ſicut ſæpe fit in alijs operibus. vnde Augu. ſuper hoc mouens quæſtionem, in hunc modum eandē determinat in Enchi. ita inquiēs,

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquam determinauit de incarnatione, ex parte aſſumpti, oſtendens quid aſſumptum eſt, & cuius conditionis fuerit antequam aſſumeretur. In iſta parte determinat de effectiuo ipſius aſſumpti. & diuiditur in duas partes. In prima oſtendit quare efficientia naturæ aſſumptæ Spiritui ſancto appropriatur. In ſecunda mouet quandam dubitationem ex dictis conſequentem ibi. (Sed non eſt diutius.) Circa primum tria facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo determinat eam ibi. (Nō enim operatio incarnationis.) Tertio confirmat per authoritatem ibi. Cum illam creaturam &c. (Sed non eſt in hoc diutius.) Hic determinat quandam dubitationem ex prædictis ortam. Si enim Chriſtus inquantum homo de ſpiritu ſancto natus eſt: videtur quòd Spiritus ſancti filius ſit inquantum homo. Circa hoc ergo duo facit. Primo mouet dubitationē. Secundo determinat eam ibi. (Proinde cum fateamur.) Circa quod duo facit Primo oſtendit, quòd Chriſtus non dicitur natus de Spiritu ſancto; ſicut de patre. Secundo exponit qua ratione de Spiritu ſancto natus dicatur ibi. (Profecto modus iſte.) Circa hoc duo facit. Primo oſtendit, quòd hoc dicitur ad ſignandum rationem illius natiuitatis, quia per gratiam eſt, vt ly, de, denotet quaſi rationem operis. Secundo oſtendit aliam rationem qua hoc dici poſſit, ſcilicet, quia Spiritus ſanctus fecit Chriſtum inquātum eſt homo, vt ly, de, denotet habitudinem cauſæ efficientis ibi. (Poteſt etiam dici Chriſtus.) Circa quod iterum duo facit. Primo proſequitur ratione ſecundo aſſignatam. Secundo mouet quandam quæſtionem circa verbum Apoſtoli inductā ibi. (Sed quæri poteſt, cur, nos.) Hic eſt triplex quæſtio Prima de conceptione Chriſti in comparatione ad efficientiam Spiritus ſancti. Secunda de ipſa in comparatione ad matrem concipientem. Tertia de ipſa per comparationem ad gratiam per quā conceptio facta dicitur.

QVAESTIO PRIMA.

Circa primum quęruntur duo.

Primo. Vtrum efficientia conceptionis Chriſti Spiritui ſancto appropriari debeat.

Secundo. Vtrum ratione huius efficientiæ Chriſti, ſecundum quòd homo, Spiritus ſanctus poſſit dici pater.

ARTICVLVS PRIMVS.

¶ Vtrum efficientia conceptionis Chriſti debeat appropriari alicui perſonę.

AD primum ſic proceditur Videtur, ꝙ nulli perſonæ efficientia illa appropriari debeat. operatio enim Dei eſt ſua eſſentia, ſed eſſentia eſt communis tribus perſonis, & nulli eorum appropriabilis, ergo nec operatio diuina, qua conceptio hominis Chriſti perfecta eſt alicui perſonæ debet appropriari.

¶ Præt. Dam. dicit primo † cap. tertij libri. ꝙ in carnatione manifeſtabantur ſimul bonitas: potentia, iuſtitia, & ſapientia Dei. ſed ſicut bonitas appropriatur ſpiritui ſancto: ita potentia patri, & ſapientia filio, ergo efficientia carnis aſſumptæ non magis vni perſonæ quàm alteri appropriari debet.

lib. 3. de fide Orth. c. 1. circa medium.

Sed contra. Omnis operatio diuina procedit ab eo ſm rationē alicuius attributi: ſicut & operatio creaturæ procedit ab ea ſecūdum ſuam formam, ſed quodlibet diuinorum attributorum eſt alicui perſonæ appropriabile. ergo & quodlibet diuinum opus alicui perſonæ appropriari debet, ſicut cauſæ efficienti ita opus incarnationis.

F

Vlterius videtur quòd debeat appropriari patri: ipſi enim attribuitur potentia: potentia autem actiua quæ in ſolo Deo eſt, eſt principium efficiendi: ergo omnis efficientia patri præcipue appropriari debet.

3. q. 32. a. 2. II

Propoſitio textus.

CVm illam creaturam quā virgo concepit & peperit quamuis ad ſolam perſonam filij pertinentem tota trinitas fecit (neque enim ſeparabilia ſunt opera trinitatis) cur in ea facienda ſpiritus ſanctus ſolus nominatus eſt? An etiā quando vnus triū in aliquo opere nominatur, vniuerſa operari trinitas intelligi

G

¶ a Præt. Sicut ſupra Magiſter dicit: filij miſſio, eſt eius incarnatio: ſed actiua miſſio filij proprie attribuitur patri. ergo & efficientia incarnationis dēt patri attribui.

ſup. in principio. 1. dub.

Sed contra. ſecundum Orige. ſicut generatio filij æterna eſt a patre ſine matre. ita generatio eius temporalis, eſt a matre ſine patre. hoc aūt nō contingeret, ſi efficientia incarnationis patri attribuatur: ergo nō eſt ſibi cōuenienter attribuēda.

Tomo. 3. in 1. ca. Mat. Cū eſſet deſponſata

Vlterius videtur quòd ſit attribuenda filio. ſicut enim ex verbis Dam. 3. di habitum eſt, diuina ſapientia, ſicut diuinum ſemen ex puriſſimis ſanguinibus virginis ſibi carnem copulauit, ſed ſemen (vt dicit Philoſopus. 2. phyſicorum) eſt principiū actiuū. ergo efficietia incarnationis filio appropriari dēt.

III

Dam. lib. 3. de fide. c. 2. t. c. 31.

¶ 2 Præt. Ber. in 5. de conſi. dicit, quòd Dei ſapientia eſt illa mulier euangelica, quæ fermento fidei gloriæ virginis, tria ſata commiſcuit ſcilicet nouum, antiquum, & æternum: nouum in creatione animæ de nihilo: antiquum in aſſumptione corporis de natura Adæ: æternum in vnione deitatis: ſed ſapientia attribuitur filio, ergo efficientia incarnationis filio attribuenda eſt.

H

Sed cōtra. Incōueniēs videtur ꝙ aliqua res ſeipſam faciat: vel ſeipſam generet, vt dicit Aug. ſed appropriationes ſm rationē conuenietiæ fiunt: cū ergo ipſe filius factus ſit homo: nō debet ſibi efficientia incarnationis appropriari, ſed alteri perſonæ.

1. de tri. c. 1.

Vlterius videtur, quòd non debeat etiam appropriari ſpiritui ſancto vt dicatur de ſpiritu ſancto cōceptus: ſpiritus enī ſanctus charitas eſt, & donū Dei, vt in primo lib. habitum eſt, ſed non conuenienter dicitur Chriſtus cōceptus de charitate vel dono Dei ergo nec de ſpiritu ſancto conceptus dici debet.

IIII

3. q. 32. 1. q. d. 10. in textu. & 3. d. 4 in tex.

¶ 5. Præt. Vt ex verbis Aug. habitum eſt. 36. di. primi lib. hæc prępoſitio de, denotat. conſubſtantialitatem. vnde nō dicimus aliquid de aliquo fieri, niſi de eius ſubſtantia ſit: dicimus enim eſſe filium de patre: non autem cœlum & terram de Deo. ſed Chriſtus ſecundum hominem non eſt conſubſtantialis ſpiritui ſancto. ergo non debet dici de ſpiritu ſancto natus.

I

In li. de nā boni. c. 27. p. d. 36. in text. & di. 5. q. 2. art. 1. corp.

Sed contra eſt quod dicitur Matth. 1. quod enim in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt.

Reſp. ad primam quæſtionem dicendum. quòd ſicut dicit Dio † 2. cap. de di. no. Omne nomē Dei, operationē in creaturam deſignans, cōuenit toti trinitati. & ideo in qualibet operatione diuina, appropriata trium perſonarum oſtenduntur. ſ. ſapientia, potentia, & bonitas, quę etiā in operatione incarnationis oſtenſa ſunt. vt Dam. † dicit: bonitas quidem, inquantum proprij plaſmatis non deſpexit infirmitatem: potētia vero, inquantū maxime diſtancia coniunxit: ſapientia vero, inquantū conuenientē modū inuenit eius, quod impoſſibile videbatur: iuſtitia etiam in eo per modum ſatisfactionis ſalutem humani generis reparauit vnaquæq; tamē operatio diuina, huic perſonæ magis quàm illi eſt appropriabilis ſm quòd in ea magis manifeſtatur attributum, quod illi perſonæ appropriatur. Bonitas autem diuina ſecundum hoc in operatione Dei manifeſtatur quòd ſine ſui indigentia ea quæ ſunt ſua, creaturæ communicat, & quāto ea quæ communicantur minus ſunt creaturæ debita, & quaſi magis deo propria: tanto magis bonitas Dei oſtenditur: ſicut ſunt ea quæ gratis naturæ ſuperadduntur, & propter hoc: gratiæ ſpiritui ſancto attribuuntur: cui bonitas appropriatur: cū ergo hoc præcipue ſupra cōditionē humanæ naturæ ſit, vt in vnitatē diuinæ perſonæ aſſumatur, hoc opus præcipue ſpiritui ſancto appropriandum eſt.

K

Ad primum ergo dicendū, quòd attributa appropriata perſonis, præſupponunt rationē eſſentiæ, ſed operationes diuinæ præſupponunt attributa ſecundum intellectum. & ideo pro-

pter

A preter appropriationẽ attribuntur,eſſentia non appropriatur alicui perſonæ, ſed operatio, quia iudicium poſterioris dependet a priori: & non e conuerſo.

Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis illa quatuor in incarnatione oſtendantur; tamen præcipue manifeſtatur ibi bonitas diuina, vt ex dictis patet. Tertium concedimus.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum videtur,quòd patri appropriandæ ſunt illæ operationes diuinæ: in quibus, præcipue manifeſtatur potentia; propter quod opus creationis appropriatur patri: attenditur enim potentia patris operantis in productione effectus; bonitas autem in liberali collatione in opere,ergo creationis res ſin eſſe productæ ſunt. non autem tunc aliquid eis collatum eſt ſupra id quod naturæ ratio exigit: ſicut eſt in opere recreationis: in quo res non omnino ea non eſſe producuntur, ſed aliquid ſupra earum conditionem eis confertur, & ideo ea quæ ad recreationem pertinent,ſpiritui ſancto appropriantur, & non patri.

tur? Ita uere eſt, & exemplis doceri poteſt Audiſtis propoſitam queſtionem eiuſdemq; ſolutionem uel expoſitionem.

Quo ſenſu Chriſtus dicatur conceptus & natus de ſpirituſancto.

B SEd in hoc non eſt diutius immorandum. Illud enim monet: quomodo Chriſtus eſt dictus natus de ſpirituſancto,cũ filius nullo modo ſit ſpiritus ſancti. Nunquid dicturi ſumus ᵒ patre hominis Chriſti eſſe ſpiritũ ſanctum, vt Deus pater verbum genuerit: ſpiritus ſanctus hominem, ex qua vtraque ſubſtantia Chriſtus vnus eſſet, & Dei patris filius ſecundum verbum, & ſpiritus ſancti filius ſecundum hominẽ,eo quod eũ ſpiritus ſanctus tanquã pater eius de matre virgine genuiſſet? Quis hoc dicere audebit,cum hoc ita ſit abſurdum,ut nullę fidelium, aures,id

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum eſt, quòd quamuis potentia principium actiuum per ſe nominet: tamẽ C in agentibus per voluntatem,voluntas eſt imperans quod potentia exequitur, voluntatis autem obiectum eſt donum, & ideo principale in operatione agentis per voluntatem eſt bonitas: & quaſi ſecundarium exequens eſt potentia, & præcipue quando tota ratio effectus eſt bonitas agentis, & ideo huiuſmodi opera ſpirituiſancto appropriantur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in incarnatione duo ſunt ſcilicet perſona aſſumens: & natura aſſumpta: miſſio igitur nominat incarnationem ex parte perſonæ aſſumentis præcipue,& quia ad perſonam filii aſſumentem ſolus pater auctoritatem habet, ideo miſſio actiua patri attribuitur:conceptio aut natiuitas temporalis nominat incarnationem ex parte naturæ aſſumptæ,cui gratuito collatum eſt. vt in vnitatem talis perſonæ aſſumeretur, & ideo efficientia conceptionis non patri,ſed ſpiritui ſancto appropriatur.

D Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd ſicut dicit philoſophus † 1. meta. ſapiẽtis eſt ordinare: vnde illę operationes diuinę quę ad ordinationem dei pertinet: ſicut gubernatio, & huiuſmodi: filio attribuuntur,qui ſapientia appropriatur. In opere autem incarnationis attenditur quædam gratuita collatio, qua humanæ naturæ datum eſt, in vnitate diuinæ perſonæ aſſumi,& omni gratia repleri ſicut primum,& executio illius doni ſicut ſecundum, quę ad ordinationem Dei pertinent, & ideo ſpiritui ſancto conuenit eſſe factiuum incarnationis, ſed exequi myſterium incarnationis,conuenit filio.

c.1. phem. pari.6.

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum, dicendum, quod in cõceptione hominis,ſemen habet rationem actiui,& iterum rationem termini inquantum virtus quæ eſt in ſemine, attrahit ſibi id vnde nutriatur, & in quantitatem perfectam proficiat:quantum ergo ad primum, operatio ſeminis appropriatur ſpiritui ſancto, ſed quantum ad ſecundum, appropriatur E filio,quia conceptio ad ypoſtaſim filij terminata eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod commiſtio illa illorum trium, ordinationem ſignat vnionis ipſorum, non enim ibi proprie commiſtio eſt,hæc autem ordinatio præſupponit diuinam acceptationem,qua hoc donum creaturæ dare voluit, vt per vnionem, perſonæ æternæ coordinaretur, & ideo quamuis cõmiſtio ſapientię poſſit attribui: tamen ipſa incarnatio principaliter ſpiritui ſancto approprianda eſt. Tertium concedimus.

Ad Quartam quæſtionem dicendum quòd ratione iam dicta efficientia incarnationis ſpiritui ſancto appropriatur, & ideo poteſt dici Chriſtus conceptus de ſpiritu ſancto ſcilicet ſiue hæc præpoſitio de, dicat cauſæ efficientis habitudinem,ſiue etiam deſignet rationem faciendi: ipſa enim ratio faciendi incarnationem eſt bonitas ſpiritui ſancto appropriata.

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum.quod quàmuis ſpiritusſanctus ſit charitas & donum: tamen nomine charitatis & doni non ſignatur vt perſona ſubſiſtens cuius eſt agere,& ideo non poteſt dici Chriſtus conceptus de charitate vel A dono, ſi ly de.dicat habitudinem cauſæ efficientis, quamuis forte poſſet concedi ſecundum quòd ly de. ſignat rationem faciendi.

¶ Ad ſecundum dicendum:quòd de.largo modo accipitur pro ex Tertium concedimus

ARCIC. II.

b *Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo poſſit dici filius ſpiritus ſancti.* 3.q.32.3.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod Chriſtus ſecundum quòd homo poſſit dici filius ſpiritus ſancti: humanam enim naturam quam aſſumpſit Chriſtus, tota per indifferentiam trinitas operata eſt. ſed homo Chriſtus Ieſus conuenienter dicitur filius Dei patris. ergo etiam poteſt dici filius ſpiritus ſancti,vel totius trinitatis.

¶ 2 Præt.ſecundum philoſophum in .5. † de animalib. in generatione humana materiam miniſtrat mater; actio ex ſemine patris eſt, ſed omnem actionem quam facit ſemen hominis patris in generatione humana, facit in conceptione C Chriſti ſpiritus ſanctus, & multo efficacius.ſi ergo ratione illarum actionum dicitur vnus homo, pater alterius, videtur, quòd ſpiritus ſanctus dicitur pater Chriſti, ſecundum humanam naturam. 15. de animalib. vel 2. de generat. cap.4.

¶ 3 Præt.Ex hoc homo dicitur pater hominis: quia genuit cũ ex matre ſimilem in ſua natura: ſed poteſt dici, vt videtur, quòd ſpiritus ſanctus genuit Chriſtum ex Maria virgine, ſicut etiam dicitur in gl. Matth.3. quòd Deus ex Sarra genuerit filiũ:cũ ergo Chriſtus & ſpiritus ſanctus ſint eiuſdem naturæ, videtur quòd ſpiritus ſanctus poſſit dici pater Chriſti.

Sed contra eſt auctoritas Aug. in litera. M. in lra ex Aug in Enchiridion.c. 38. 39. 40. 41. ſup.d.t.

¶ Præt.ſicut ſupra.1.diſt.dixit magiſter.ideo filius & nõ pater aut ſpiritus ſanctus aſſumpſit carnem ne nomen filij tranſiret ad aliam perſonam, ſed non eſt minus inconueniens, quod nomen patris tranſeat ad aliam perſonam quàm nomem filij: ergo nomen patris non debet tranſire ad perſonam ſpiritus D ſancti, vt dicatur pater Chriſti.

II

Vlterius videtur quòd poſſit Chriſtus dici filius trinitatis: Chriſtus enim ſecundum quòd homo creatura eſt, ſed nos dicimur filij per creationem. Deut.31.Nunquid non ipſe eſt pater tuus &c. ergo & Chriſtus poteſt dici filius trinitatis ſecundum quòd homo. Deut. 32.

¶ Præt.Vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.gl. ſecundum humanam naturam ſecundum quam fratres habet: ſecundum autem diuinam non habet: ſed fratres dicuntur qui ex eodem patre naſcuntur: cum ergo pater eorum qui dicuntur fratres Chriſti ſit tota trinitas, videtur quod etiam Chriſti hominis ſecundum humanam naturam. Roma.8.f

¶ Præt.cuiuſlibet gratiã habentis, dicitur pater tota trinitas. Io.1. Dedit eis poteſtatẽ ſi.Dei ſi. ſed Chriſtus pleniſſime habuit gratiam. ergo poteſt,dici filius totius trinitatis inquantum eſt homo. Ioan. ca.1.

E Sed contra. Sicut infra probatur di.10. Chriſtus non eſt filius niſi naturalis,ſed naturalis filius non eſt trinitatis, ſed patris tantum:ergo Chriſtus non poteſt dici filius trinitatis. Mag. infra. d.10.in textu.

¶ Præt. ſecundum. Dam. filiatio non determinat naturam ſed perſonam. Sed in Chriſto quàmuis ſint duæ naturæ non eſt ibi niſi vna perſona ęterna: cum igitur ſecundum perſonã non poſſit dici filius trinitatis nullo modo poteſt dici filius trinitatis. Dam. lib.1 de ſi.ca.9.

Reſpon. dicendum ad primam quæſtionem quòd ſecundum Aug. in litera. Chriſtus non eſt filius neq; ſpiritus ſancti neq; trinitatis, ſed tantum Dei patris, ſed hoc diuerſa ratione a diuerſis negatur. quidam negant hoc non tanquam ſimpliciter falſum, ſed tanquàm inconuenienter dictum, vtpote præſtans occaſionem errandi.& circa ęternam generationem filij in qua ſequeretur quædam confuſio relationum,ſi filius diceretũ ſuipſius filius & ſpiritus ſancti. Et circa generationẽ eius temporalẽ, ne videatur ſpiritus ſanctus de ſua ſubſtãtia Chriſtũ genuiſſe ſẽm hoiem:ſi pater eiᵒ diceretũ. Et ſicut nõ in Enchiridion. vbi ſup. t. 1

poteſt dici filius trinitatis ſimpliciter, ita nec per creationem vt euitetur error Arrij qui dicit Chriſtum puram creaturam. Neq; gratiā vt euitetur error Neſtorij: qui dixit duas perſonas in Chriſto, & vnionem diuinitatis ad hominem Chriſtū eſſe tantum per gratiam; non in perſona. Concedunt tamen aliqui quòd poteſt dici: Iſte homo filius trinitatis per creationē: ſi ly iſte homo, dicit ſuppoſitū ſiue indiuiduum hominis: non perſonā filij Dei; nullo tamen modo filius Dei poteſt dici filius trinitatis propter repugnātiam relationum. Concedūt etiam quòd quantum ad gratiam habitualem per quam tota trinitas habitat in anima Chriſti: poteſt dici iſte homo filius Dei etiam ſecundum quòd homo. non tamen trinitatis, quia ſecundū hoc non habet ipſe cōparationē ad relationem quibus diſtinguitur trinitas, ſed quantū ad gratiā vnionis dicitur tantum filius patris naturalis. Sed hæc opinio non eſt conueniēs

vbi ſup.

dictis Aug. qui ſimpliciter negat dici Chriſtum eſſe filiū trinitatis aut ſpiritus ſancti Non enim hoc poteſt eſſe ad euitandum confuſionē relationū: cum enim confuſio ſit ex inordinata permiſſione aliquorū nulla ſequeretur confuſio: ſi ſecundum diuerſas naturas oppoſitas relationes filio attribueremus, vel ſpiritui ſancto ratione diuerſorum: cū etiā de filio ratione diuerſarū naturarū ſine aliqua inconuenientia contraria prædicentur, vt quòd eſt paſſibilis & impaſſibilis. Et etiam relationes oppoſitæ, vt quòd eſt minor & æqualis patri, & etiam maior & minor ſeipſo. Neq; etiā negant hoc ad euitandum errorem qui poſſet ſequi: non enim magis patrocinatur errori Arrij ſi dicatur quòd eſt filius trinitatis per creationem, quā quòd dicatur ſecundum quòd homo creatura, quod tamen conceditur. Et eſt ſimile de alijs erroribus.

Mag. inf. d. 6.

¶ Præt. Hoc quod conceditur iſte homo filius trinitatis per creationem ſecundum quòd dicit ſuppoſitū vel indiuiduū hominis. non perſona filij Dei, non cōuenit ſecundæ opinioni quæ infra ponitur di. 6. ſm quòd ille homo nō pōt ſupponere niſi ſuppoſitū æternū. Similiter etiam quòd Chriſtus per gratiam habitualem non comparetur ad relationes diſtinguentes perſonas, non, videtur eſſe ratio quod non poſſit dici filius trinitatis, quia nos dicimus per gratiam filij trinitatis, & tamen gratia quæ in nobis eſt, eſt effectus eſſentiæ diuinæ non habens reſpectum ad diſtinctionē perſonarum. Et ideo dicendum aliter cum alijs. ſ. quod Aug. hoc negat tanquam ſimpliciter falſum & impoſſibile. Filiatio enim eſt relatio cōſequens generationem, generatio autē eſt via ad eſſe: eſſe autē eſt quid ſuppoſiti a forma ſiue a natura. vnde cum filiatio ſecundū Dam. ſit

Dama. vbi ſup.

determinatiua ſuppoſiti vel ypoſtaſis: non poteſt aliquis dici filius alicuius, niſi a quo accipit eſſe: eſſe autē Chriſti eſt vnū ad minus quātum ad ſecundam opinionem, vt infra dicetur: hoc autem eſſe non habet Chriſtus ab aliqua perſona diuina

inf. d. 6. q. 1. ar. 2. corpo.

niſi a patre. vnde non poteſt dici filius niſi patris. Similiter etiā non poteſt dici quòd ſit filius trinitatis per creationē vel gratiam, quia quando in aliquo inuenitur perfecta ratio alicuius nominis: nullo modo recipitur illud nomen de eo cum determinatione diminuente, vt patet ex verbis. Auguſtini in litera: ſicut planta dicitur viuens imperfectum propter animā vegetabilem quia non habet eſſe cum anima ſenſibili: animal autem quāmuis habeat eandem animam, non dicitur viuens imperfectum, quia habet eam cum anima ſenſibili: Chriſtus autem habet veram rationem filiationis ad Deum. vnde non eſt dicendus filius per creationem neq; per gratiam, quia per hoc ſignificatur filiatio imperfecta ad Deum quæ eſt ſecundum quid, & non ſimpliciter.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd non eſt dicendum Chriſtum hominem eſſe filium patris per creationem, neque ratione formationis corporis Chriſti niſi quatenus illa formatio terminatur ad vnionem perſonalem: per quam iſte homo eſt naturalis filius Dei patris.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſpiritus ſanctus facit illas actiones non mediante ſemine ex ſe deciſo, quod ad patrem

valeant ſuſtinere? Proinde cum cōfiteamur Chriſtum natum de ſpiritu ſancto ex Maria virgine, quomodo non ſit filius ſpiritus ſancti, & ſit filius virginis, cum & de illo & de illa ſit natus explicare difficile eſt. Proculdubio non ſic de illo ut de patre: ſic autē de illa vt de matre natus eſt. Nō eſt autem concedendū, quicquid de aliqua re naſcitur, continuo eiuſdem rei filium nuncupandum, vt enim omittā aliter hominem naſci filiū, aliter capillū, aliter pediculū, vel lūbricum, quorū nihil eſt vilius, vt ergo hoc omittam: quoniā tātæ rei deformiter, cōparātur, certe qui naſcūtur ex aqua & ſpiritu ſancto, non aquæ filios eos recte dixerit quiſpiam, ſed dicuntur filij dei patris, & matris Eccleſiæ. Sic ergo de ſpritu ſancto natus eſt, Chriſtus, nec tamē filius eſt ſpiritus ſancti. Sicut ecōuerſo, nō omnes qui dicuntur alicuius filij, cōſequēs eſt, ut de illo ēt nati eſſe dicātur, vt illi qui adoptantur. Dicūtur etiā filij gehen-

F pertinet, ſed quaſi artifex operando in materiam exteriorem.

Ad tertium dicendum, quòd ſpiritus ſanctus non genuit Chriſtum de beata virgine, quaſi ſecundum Dam. generare eſt ex ſua ſubſtantia alium producere: & glo. illa ſic exponenda eſt: genuit, id eſt fecit vt naſceretur. Nec iterum ſpiritus ſanctus eſt ſimilis Chriſto in natura illa quam in vtero virginis formauit: vnde non poteſt ſpiritus ſanctus dici pater Chriſti ſecūdum humanitatem.

Dam. lib. 3. de fide. ca. 6. circa medium.

¶ Quartum & quintum concedimus.

Ad ſecundam quæſtionem patet reſponſio ex dictis.

¶ Ad primum dicendum, quòd creatura reſpicit communiter naturam & ſuppoſitum, filiatio autem reſpicit tantum ſuppoſitum. vnde humana natura in Chriſto dicitur creata: nō autem filiatio, & ideo in quantū hō non poteſt dici filius per creationem. poteſt autem dici creatura.

Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus dicitur primogenitus in multis fratribus ſecundum humanam naturam: non quaſi vniuoce filius cum alijs, ſed per analogiam, quia ipſe filius naturalis propter vnionem in perſona: alij autem filij adoptiui per aſſimilationem ad Deum quæ eſt per gratiam: ſicut etiam dicitur primogenitus creaturæ inquantum ſecundum Baſil: accipere commune habet cum creatura. vn-

In 2. lib. cōtra apologeticū Eunomij.

H de non oportet quòd ad eundem patrē omnino referantur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd alij dicuntur filij adoptatiui: Chriſtus autem dicitur per gratiam vnionis filius naturalis: per gratiam autē habitualem non poteſt dici filius adoptiuus, vt dicetur infra di. 10. neque etiam naturalis. vnde nullo modo poteſt dici filius per gratiam. Alia concedimus.

d. 10. q. 2. art. 2. quæſtiúcula 3. & mag. in litera.

QVAESTIO II.

Deinde quæritur de conceptione Chriſti in comparatione ad matrem concipientem.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum beata virgo poſſit dici mater hominis Ieſu Chriſti.

Secundo, Vtrum debeat dici mater Dei.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum beata virgo poſſit dici mater hominis Chriſti Ieſu.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd beata virgo non poſſit dici mater illius hominis. In conceptione enim Chriſti beata virgo miniſtrauit tantū materiam, quia totam actionem fecit ſpiritus ſanctus, ſed propter materiam non poteſt aliquid dici mater: ſicut arbor non eſt mater ſcamni, Ergo beata virgo non poteſt dici mater illius hominis.

3. q. 35. 3.

¶ 2 Præt. Matris eſt decidere ſemen ad cōceptum, ſed materia conceptionis Chriſti ſeparata eſt a reliqua carne virginis operatione ſpiritus ſancti. ergo non poteſt dici mater.

¶ 3 Præte. Sicut caro Chriſti operatione ſpiritus ſancti, forma-

K ta eſt, de materia ſumpta a beata virgine, ita Eua formata eſt operatione diuina, de materia ſumpta ab Adam, ſed Adam, non poteſt dici pater Euæ nec beata virgo poteſt dici mater Chriſti.

¶ 4 Præt. Multo plus contulit, ad conceptionē Chriſti ſpiritus ſanctus, quam beata virgo, quia agens eſt præſtantior in actione quam materia, ergo ſi ſpiritus ſanctus non poteſt dici pater Chriſti, nec beata virgo poteſt dici mater eius.

¶ 5 Præt. Filiatio vt dictū eſt reſpicit ypoſtaſim, ſed hypoſtaſis in Chriſto eſt vna tm̄, quæ eſt æterna, ſm̄ qua Chriſtus nō eſt a beata virgine. ergo nullo mō pōt dici filius beatæ virginis.

¶ 6 Præt.

¶ 6 Præt. In Chriſto eſt tantum vnum eſſe ex parte ypoſtaſis, quam conſequitur filiatio, ſed illud eſſe non habuit Chriſtus a matre. ergo non poteſt dici filius eius.

Mat. cap. 1. & Luc. 1. & 2. & Io. 2. & 19.

¶ Contra eſt auctoritas euangelij Matth. 1. Cū eſſet deſponſata mater Ieſu &c. Et in pluribus alijs locis.

d. 3. q. 2. ar. 1. & 2. ca. de animalib.

¶ Præt. Sicut ſupra dictum eſt di. 3. Beata virgo in generatione Chriſti contulit quicquid alia mulier conferre debet, ad generationem filij ſui. Si ergo aliæ mulieres vere dicuntur matres, & beata virgo, vere pōt dici mater Chriſti.

Reſpondeo dicendum, quod beata virgo vere poteſt dici mater Chriſti: cum quicquid ſit de neceſſitate generationis ex parte matris inueniatur in beata virgine, maxime ſecundum opinionem Ariſto. qui vult quòd formatio & organizatio corporum non fiat per virtutem actiuam mulieris ſed ſolum per virtutem actiuam viri, & quòd ſemen mulieris non eſt de neceſſitate conceptionis, quia quādoque contingit impregnare mulierem ſine emiſſione ſeminis, per hoc quod ſanguinem menſtruum miniſtrat, qui eſt materia concretus. Et hoc conſonat ei quod dicit Dam. quòd ex puriſſimis ſanguinibus virginis, formatum eſt corpus Chriſti: non ſeminaliter, ſed virtute diuina. Sed huic vere maternitati derogatur, per duos errores. Quorum vnus ponit Chriſtum non veram carnem, ſed fantaſticam aſſumpſiſſe, & beatam virginem non mulierem, ſed angelum fuiſſe. vnde nec vera mater eſſet. alius vero ponit Chriſtum non carnem naturæ noſtræ aſſumpſiſſe, ſed cœleſtem ſecum portaſſe, & ſecūdum hoc beata virgo non vere mater eius eſſet, quia quamuis in ea natus eſſet, non tamen de ea. hi autem errores veram humanitatem Chriſti negant. vnde a fide catholica ſunt alieni.

Ariſto. 15. & 16. vel in 1. de gen. c. 19. & in. 2. cap. 4.

Dam lib. 3. de fide ca. 2.

¶ Ad primum ergo dicēdum, quod non ſolum materiam præſtitit beata virgo, ad conceptionem Chriſti, ſed materiam cōuenientem ad producendum aliquid ſimile in ſpecie, & locū conuenientem & nutrimentum conueniens conceptioni fetus, & hoc ſufficit ad rationem matris.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod ſecundum philoſophum ſemen mulieris non eſt de neceſſitate generationis, ſed ſanguis quem fœmina miniſtrat ad conceptionem, qui quidem in alijs mulieribus ſeparatur, per virtutem mulieris motā a viro, ſed in beata virgine p virtutē ſpūs ſancti: nec hoc diminuit rationē matris, quia iſta actio eſt præambula ad cōceptionē.

Ariſt. 15. & 16. de aia. lib. vt in. 1. de gen. ca. 19. & in 2. cap. 4.

¶ Ad tertium dicendum, quòd pater eſt principiū actiuum in generatione, & ideo ad eſſe patrem non ſufficit, quòd materiam miniſtret ſicut ſufficit ad eſſe matrem

¶ Ad quartum dicendum, quòd licet ſpiritus ſanctus, plus fecerit actiue in conceptione Chriſti quam beata virgo, non tamen poteſt dici pater, quia non inueniuntur in eo conditiones patris: ſicut quòd ex ſua ſubſtantia, & ſimilem ſibi in ſpecie filium producat, & alia huiuſmodi.

E ¶ Ad quintum dicendum, quòd filiatio reſpicit ypoſtaſim cōſequentem ad generationem, quamuis ergo ypoſtaſis filij Dei, ſecundum generationem eius æternam non ſit a virgine, tamē ſecundum generationem eius temporalem ex ea eſt.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ eſſe geniti eſt ab agente: mater autem non eſt agens in generatione, ſed pater. vnde non oportet quod eſſe filij ſit a matre ſed a patre, & ideo philoſophus dicit in 16. de animalibus quod in generatione mater dat corpus & pater formam a qua eſt eſſe.

vel in 2. de gen. cap. 4.

ARTICVLVS V.

b *Vtrum debeat dici mater Dei.*

3. q. 35. 4.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd beata virgo non debeat dici mater Dei: non enim eſt mater niſi ſecundū ꝙ ab ea accepit eſſe, ſed nō accepit ab ea diuinitatē: ſed humanitatē. ergo nō debet dici mater dei, ſed mater hominis.

> ... ne: nō ex illa nati, ſed etiam in illam præparati. Cum itaque de aliquo naſcitur aliquid, & nō ita, vt ſit filius, nec rurſus, oīs qui dicitur filius de illo ſit natus cuius dicitur filius, profecto modus iſte, quo natus eſt Chriſtus de Maria virgine ſicut fili⁹, & de ſpiritu ſāncto nō ſicut filius; inſinuat nobis gratiā Dei; qua homo nullis præcedentibus meritis, in ipſo exordio naturæ ſuæ, quo eſſe cedit. verbo Dei copularetur in tantā perſonæ vnitatem, quòd idē eſſet filius Dei, qui filius hominis, & filius hominis, qui fili⁹ Dei, & ſicut in naturæ humanæ ſuſceptionē fieret quodāmodo ipſa gratia illi homini naturaliter, qua nullū poſſit admittere peccatum. quæ gratia ideo per ſpiritū ſanctū eſt ſignificata, quia ipſe propriè ſic eſt Deus, vt ſit & Dei donum. B Per hoc ergo ꝙ de ſpiritu ſancto eſſe natiuitas Chriſti dicit, quid aliud quā ipſa gratia demōſtratur, qua homo mirabili & ineffabili modo verbo Dei eſt adiunctus atque concreatus, & diuina gratia corporaliter repletus?

A ¶ 2 Præt. in Deo non differt Deus & deitas, ſed non poteſt dici mater deitatis. ergo nec poteſt dici mater Dei.

¶ 3 Præt. Deus eſt commune tribus perſonis, ſed beata virgo non eſt mater patris, neq; ſpiritus ſancti. ergo non debet dici mater Dei.

¶ 4 Præt. ſicut naturam produxit aſſumptam virgo generando, ita etiam produxit eam Deus creando, ſed ratione naturæ aſſumptæ non dicimus trinitatem creatricem Dei. ergo nec debemus dicere virginem matrē Dei.

θεοτόκος Theotecos. i. dei genitrix.

¶ 5 Præt. Magis debet concedi id quod eſt verum per ſe, quā id quod eſt verum per accidens: ſed in hoc nomine Chriſtus, importatur humana natura quam generando virgo per ſe produxit, quæ in hoc nomine, Deus, importatur. ergo magis debet dici mater Chriſti quàm mater Dei.

lib. 1 de trini. ca. 13.

Sed contra. † Dam. in 3. lib. dicit Theotecos. id eſt Dei genitricem, vere & principaliter, virginem prædicamus.

Damaſ. lib. 3. de fide c.

¶ Præterea. Secundū † Auguſtinum. † Talis fuit illa vnio quæ C Deum faceret hominem & hominem Deum: ſed virgo genuit hominem. ergo & genuit Deum. Ergo eſt mater Dei.

c. 2. in principio.

¶ Præt. Propter vnionem naturarum in perſona vna, vere dicimus Deum paſſum, quamuis hoc fuerit ſecundum humanam naturam, & ſic poteſt dici Deus eſt vere ex virgine natus. Ergo etiam mater Dei dici poteſt.

Reſpondeo Dicendum, quòd humanitas Chriſti & maternitas virginis adeo ſibi connexa ſunt vt qui circa vnum errauerit, oporteat etiam circa aliud errare. Vnde quia Neſtorius circa humanitatem errabat, aliam eſſe aſſerens in Chriſto humanitatis & diuinitatis perſonam, oportebat quòd diceret virginem non matrem Dei, ſed hominis, quia ſecundum eum, Deus & homo non eſt vnus Chriſtus. Quidam vero moderni errantes dicunt non poſſe virginem dici matrem Dei, ne mater patris & ſpiritus ſancti intelligatur: concedunt tamē eam eſſe matrem filij Dei: ſed hi trepidant timore vbi non eſt D timor, quia quamuis hoc nomen Deus, commune ſit tribus perſonis, poteſt tamen reddere locutionem veram pro vna perſona, ſecundum quòd dicitur, Deus generat: ſicut cum dicitur homo currit, ſolo Petro currente. vnde ſimpliciter concedendum eſt virginem eſſe * matrem Dei, ſicut confitemur Ieſum verum Deum.

* D 844.

Ad primum. Ergo dicendum, ꝙ quia vna perſona eſt, quæ ſubſiſtit in humanitate & diuinitate: ideo naturæ cōmunicant ſibi ſua idiomata, id eſt, proprietates, vt dicit Dama. vnde ſicut dicuntur iudei crucifixiſſe dominū gloriæ: quis non ſecundū quòd eſt dominus gloriæ, ita debet dici virgo eſt mater Dei, quamuis eum ſecundum diuinitatem non genuerit.

Damaſ. lib. 3. cap. 6.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quamuis deitas, & Deus non differant re, differunt tamen ſecundū modum ſignificādi quia deitas ſignat diuinam naturam in abſtracto. vnde non pōt ſupponere pro perſona, Deus autē quia ſignat naturam diuinam per modum concreti, id eſt, habentem diuinitatem, pōt reddere locutionē veram pro ſuppoſito. & ideo quia beata virgo eſt mater filij Dei, poteſt dici mater Dei, non autem diuinitatis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quamuis Deus ſit commune tribus, poteſt tamen reddere locutionem ueram pro vno eorum, vt dictum eſt, ſicut cum dicitur: Deus generat, reddit locutionem veram pro patre.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Chriſtum non dicimus creaturam ſimpliciter, vt infra patebit, dicimus tamen ſimpliciter eum natum, & ideo natiuitas poteſt transferri ad Deum, & non creatio. Et præterea naſci non eſt contra rationem deitatis ſicut creari.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ beata virgo eſt vere mater Chriſti, non tamen dicimus eam Chriſtotocon, id eſt, Chriſti genitricem, quia hoc nomen inuentum eſt a Neſtorio, ad abolendum nomen theotocon. cum hæreticis autem nec nomina debemus habere communia. vt dicit Hieron. ſuper Oſe. 3.

Χριστοτόκος θεοτόκος Hierony. in. Oſe. c. 3.

QVAESTIO III.

C

Deinde queritur de Conceptione in comparatione ad gratiam Chriſti, per quam facta eſt cóceptio.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum illã conceptionem vel vnionem, aliqua merita præceſſerint.

Rom. I. Secundo. Vtrum gratia ſit illi homini

Alia ratio quare dicatur natus de Spiritus ſancti.

POteſt etiam dici Chriſtus ſecundum hominem ideo natus de ſpritusſancto, quia eũ fecit. Inquãtum.n.homo eſt, & ipſe factus eſt, vt ait Apoſtolus. Cõceptus ergo & natus de ſpiritu ſancto dicitur, nõ ꝙ ſpiritus ſanctus fuerit virgini pro ſemine (non.n.de ſubſtantia ſpiritus ſancti ſemẽ partus accepit) ſed quia per gratiã dei & operationẽ ſpiritus ſancti, de carne virginis eſt aſſumptum, ꝙ verbo eſt vnitum Matt. I & in Euãgelio ſecundũ hãc intelligentiã legitur de Maria, ꝙ inuẽ ta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto. Cuius dicti rationeſ Ambroſius inſinuans in 2.lib. de ſpiritu ſancto ait. Quod ex aliquo eſt aut ex ſubſtãtia, aut ex ptãte eius eſt. Ex ſubſtãtia, ſicut filius qui a patre, & ſpiritus ſanſtus qui a patre procedit. ex poteſtate autem, ſicut ex Deo omnia. Cũ G ergo in vtero habuerit Maria de ſpiritu ſancto, quaſi ex ſubſtantia. ergo ſpiritus ſanctus in carnem & oſſa conuerſus eſt. Non vtique. Si vero quaſi ex operatione & poteſtate eius virgo concepit, quis neget ſpiritum ſanctum dominicę incarnationis authorem?

ARTIC. I.

a Vtrum illam conceptionem aliqua merita præceſſerunt in antiquis patribus.

3.q.2. 11. De ver. q. 29.2. AD primum ſic procedit. Videtur, quòd antiqui patres incarnationem meruerunt. Iſa. 36. Inſemita iudiciorum tuorum ſuſtinuimur te: ſed ad iudicium pertinet vt aliquid pro meritis reddatur. ergo aduentus filij dei in carnem, quem ſancti patres expectabant eis pro meritis reddendus erat.

Pſal. 32. ¶ 2 Præt. Pſalm. Fiat miſericordia tua domine ſuper nos. Glo. Inſinuatur deſiderium prophetæ de incarnatione, & meritum impletionis.

¶ 3 Præt. Qui meretur aliquid, meretur & hoc ſine quo non poteſt illud haberi, alias meritũ caſſum eſſet: ſed ſancti pr̃es merebantur vitam æternam, ad quam peruenire non poterant niſi filio Dei veniẽte. ergo merebãtur eius incarnationẽ.

¶ 4 Præt. Oratio quæ fit ab aliquo pure & perſeuerãter, pro ſe & ad ſalutem pertinens, meretur ſui impletionem: ſed ſancti patres hoc modo orabant pro incarnatione, vt paret Iſa. Iſa. 64. 64. Vtinam dirumperes cœlos & deſcenderes. ergo eam merebantur.

¶ 5 Præt. Nos per fidem operantẽ per dilectionem, quam habemus de vita æterna quam expectamus. meremur eam: ſed ſimiliter antiqui patres habeant fidem per dilectionem operantem de incarnatione. ergo eam merebantur.

¶ 6. Præt. Hoc videtur ad minus de beata virgine: de qua cantatur, quæ dominium omnium portare meruiſti.

Ber. Tom. 1 in 2. ſermone natiuit. Domini, & Tom. 2. in quinto lib. de conſid. ¶ 7 Præt. Ber. dicit quòd fermentum quod abſcondit, ſub tribus farinæ ſatis, eſt fides beatæ virginis, quæ tres ſubſtantias in vnam perſonam coniunxit: ſed hoc non potuit facere niſi per modum meriti. ergo beata virgo meruit incarnationem per eam fieri.

Sed contra. Ad Tit. 3. Apparuit benignitas & humanitas ſaluatoris noſtri. Dei, non ex operibus iuſtitiæ &c. ſed benignitatem nominat amplius oſtenſam in Chriſti incarnatione. ergo non eſt ſecundum merita.

¶ Præt. Ad hoc eſt quod Anſelmus dicit in litera.

Aug. in litera, & vbi ſupra cap. 36. & 40. ¶ Præt. Incarnatio Chriſti eſt beneficium impenſum toti naturæ: ſed meritum nullius hominis præter meritum Chriſti extendit ſe ad totam naturam. ergo ſancti patres non meruerunt incarnationem.

Reſpondeo dicendum, quòd Auguſt. videtur intendere in litera quòd nulla merita illius hominis pręceſſerunt, vt filio Dei in perſona vniretur: nihilominus tamen verum eſt ꝙ nulla merita etiam aliorum, filij Dei incarnationem meruerunt, proprie loquendo propter tres rationes. Prima eſt, quòd meritum puri hominis, non extendit ſe ad totam naturam, ſicut ſupra dictum eſt, diſt. 1. vnde cum incarnatio ſit quoddam medicamentum totius naturæ, non poteſt ſub merito alicuius ca q. 1. artic. 2. ad 9. dere. Secunda autem ratio eſt, quia illud quod eſt principium merendi, non poteſt cadere ſub merito, incarnatio autem eſt quodammodo principium omnium humanorum meritorum, quia omnia noſtra merita a Chriſto efficaciam hñt, per quem veritas & gratia facta eſt. Tertia ratio eſt, quia meritum humanum non ſe extendit, vltra conditionem huma- F nam quæ in hoc conſiſtit, vt quis mereatur aliquam diuinitatis & beatitudinis participationem, ſed quòd tota plenitudo diuinitatis habitet in homine, hoc excedit & conditionẽ, & meritum humanum. vnde nullo modo poteſt cadere ſub merito, niſi large meritum dicamus omnem præparationem ad aliquid habendũ: quod præceſſit in humano genere.

cap. 1. Ad primum ergo dicendum, quòd per iudicium reddit aliquid alicui qđ priua ſibi debetur, nobis autem non debebatur filij incarnatio quaſi ex merito, ſed ex diuina promiſſione, & quantum ad hoc ſaluatur ratio iudicij.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd gloſa illa loquitur de merito condigni, quod proprie dicitur meritum. Vel dicendum, quòd complexio incarnationis conſiſtit in vltimo effectu eius ſcilicet, in vltima reparatione humani generis, quæ aliquo modo cadebat ſub merito, maxime ſecundum ꝙ reparationis terminus conſiſtit, in peruentione ad vitam æternam.

H ¶ Ad tertiũ dicẽdum, quod aliqua ſunt, ſine quibus vita ęterna haberi non põt, quæ ſunt concomitantia ipſam, ſicut viſio Dei & impaſſibilitas, & de his verum eſt, quòd meretur ea qui meretur vitam æternam. quædam vero ſunt quæ ſunt ducentia ad vitam æternam ſicut principia merendi, & talia non cadunt ſub merito, ſicut gratia & huiuſmodi: & inter illa põt cõputari incarnatio filij. Vel dicendum, quod ſine incarnatione poterat perueniri ad vitam æternam, quia fuit alius modum poſſibilis noſtræ ſalutis vt dicunt ſancti.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ipſi non petebant incarnationem, quam indubitanter credebant futuram: ſed petebant eius accelerationem. Vel dicendum, quòd non petebant pro ſe, quia non petebant aliquid hendum in ipſis petentibus.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis mereamur vitam ęternam per fidem operantem per dilectionem, non tamen I oportet hoc dicere de incarnatione, quia vita æterna eſt beneficium pręſtitum tantum perſonæ merentis: incarnatio autem beneficium præſtitum toti humanæ naturæ.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd beata virgo nõ meruit incarnationem: ſed præſuppoſita incarnatione meruit, ꝙ per eam fieret, non quidem merito condigni: ſed merito congrui, inquantum decebat quod mater Dei eſſet puriſſima & perfectiſſima virgo: & per hoc patet etiam ſolutio ad alia.

ARTICVLVS II.

b Vtrum gratia ſit naturalis homini.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd gratia non ſit illi homini naturalis: gratia.n.& natura diuiduntur ex 3. q.2. 12 de ver.q.29 2. K oppoſito: ſed vnum oppoſitorum non denominat aliud. ergo gratia non debet dici naturalis.

¶ 2 Præt. Naturale eſt quod ex principijs naturæ cauſatur, ſicut igni ferri ſurſum: ſed ex humana natura non cauſatur gratia. ergo non debet dici naturalis.

¶ 3 Præt. Chriſtus eſt eiuſdem naturæ cum alijs hominibus: ſed alijs hominibus gratia non eſt naturalis, ergo nec ſibi.

¶ 4 Præt. Per naturalia non meremur: ſed Chriſtus meruit per gratiam quam habuit, vt infra dicetur † ergo non fuit ei Infra d.18. ar.2. 3.4.6. naturalis.

Sed contra. Cauſæ proximæ rerum naturalium ſunt naturales: ſed Chriſtus per gratiam eſt naturalis filius. ergo gratia ei naturalis.

II Vlterius. Videtur quòd Chriſtus diuina gratia vel diuinitate nõ ſit repletus corporaliter, quod in litera dicitur. Omne Mag. in litera. enim quod eſt in aliquo corporaliter, eſt in eo per circũſcriptionem: ſed diuinitas non poteſt eſſe circumſcripta. ergo non poteſt habitare in Chriſto corporaliter.

¶ Præt.

Dam.lib.2. de fide cap. 3. poſt principium.

¶ Præt. Deus magis elongatur à corporeitate, quàm angelus, A qui in comparatione Dei, corporeus eſt, vt dicit Dam.† ſed angelus nõ eſt in aliquo loco vel corpore, corporaliter. ergo multo minus diuinitas.

¶ Præt. Deitas in homine non habitat niſi per gratiam: ſed gratia non eſt in corpore: ergo deitas nõ poteſt habitare in aliquo corporaliter.

Sed contra. Diuinitas iuncta eſt toti, humanæ naturæ: ſed corpus eſt pars humanæ naturæ: ergo vnita eſt corpori. Ergo habitat in Chriſto etiam corporaliter. Rom.1. Galat.4.

Reſpondeo. Dicendum ad primã quæſtionem, ꝙ de gratia Chriſti poſſumus loqui dupliciter. Aut de gratia vnionis, aut de gratia habitnali, qua anima eius perfecta eſt. Gratia autẽ vnionis dicitur Chriſto naturalis, quia ordinatur ad vnionem in perſonam diuinã, ſecundum ꝙ ille homo dicitur naturalis filius patris. Gratia vero habitualis poteſt etiam dici Chriſto naturalis dupliciter. Vno modo, quia ad motum propri tatum naturalium ſe habet, quæ ſuum ſubiectum inſeparabiliter conſequuntur. alio modo, quia ex altera ſuarum naturarum cauſatur, ſcilicet ex diuina natura, non autem ex humana. C

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ gratia vnionis dicitur quidẽ gratia quantum ad cauſam, quia eam nulla materia præceſſerunt: ſed dicitur naturalis quantum ad effectum, quod eſt eſſe filium naturalem, vt dictum eſt. Gratia autem habitualis dicitur gratia, ratione humanæ naturæ: naturalis ratione diuinæ, vel ratione humanæ naturæ inquantum inſeparabiliter ineſt. Et per hoc patet ſolutio ad alia.

¶ Ad id quod vlterius quæritur dicendum, ꝙ plenitudo diuinitatis dicitur, corporaliter habitare in Chriſto tripliciter. Primo modo quia deitas non tantum animæ: ſed etiã carni vnita eſt. Secundo per ſimilitudinem ad tres dimenſiones corporis, quia diuinitas eſt tribus modis in Chriſto. Vno modo generali ſicut eſt in omnibus creaturis, per eſſentiam, præſentiã, & potentiam. Et in hoc conſiſtit quaſi longitudo. Alio modo ſpeciali pront eſt in ſanctis per gratiam: per quam eſt latitudo charitatis. Tertio modo in proprio filio. ſ. per vnionem: in quo eſt ſublimitas, & profundum. Tertio dicitur corporaliter habitare ad ſimilitudinem corporis, ſecundum ꝙ diuiditur contra vmbram. In ſacramentis. n. veteris legis fuit quaſi in vmbris, & ſignis. Hebr.10. Vmbram habens lex futur. bonor. &c. In Chriſto autem ſecundum rem, & veritatem. vnde Chriſtus ſe habet ad illas figuras, ſicut corpus ad vmbram. Heb.10.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ corporaliter ſecundum primam expoſitionem: non dicit modum exiſtendi diuinitatem in Chriſto: ſed magis id cui diuinitas coniungitur: ſecundum autem alios modos eſt ſimilitudinarie dictum. Vnde patet ſolutio ad ſecundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in alijs hominibus ſanctis, eſt Deus, per gratiam acceptationis, ſiue habitualem, quę eſt tantum in anima: in Chriſto autem eſt per gratiam vnionis, quæ eſt ad animam, & corpus.

EXPOSITIO TEXTVS.

VNo (Nominato tres intelliguntur.) Contra dicimus filium Dei incarnatum, quod non intelligitur de patre, & ſpiritu ſancto, & dicendum, ꝙ hoc eſt intelligẽdum de his, quæ ad eſſentiam pertinent: quorum ſi aliquid de vna tantum perſona dicatur: oportet ꝙ de alia intelligatur. (Nõ eſt autem concedendum.) Sciendum eſt ergo, ꝙ hæc præpoſitio, ex, denotat cauſam efficientem vel materialem: ad hoc autem ꝙ aliquid natum ex aliquo, materialiter filiationis no- A men accipiat: oportet ꝙ in ſimilitudinem ſpeciei producatur cum eo, ex quo naſcitur, ſicut filius matri: & ideo capilli, & lumbricus non dicuntur filij eius, ex quo materialiter naſcuntur. Ad hoc etiam, ꝙ aliquid natum de alio actiue dicatur filius eius, oportet ꝙ producatur de ſubſtantia agentis, & in ſimilitudinem eiuſdẽ, & ꝙ non ſit agens inſtrumentale, ſed principale: primæ autem duæ conditiones deficiunt in ſpiritu ſancto: vnde Chriſtus non poteſt dici filius eius: ſecunda autem & tertia deficiunt, in qua, quia renatus ſpiritualiter, nõ aſſumit ſimilitudinem aquæ: ſed ſimilitudinẽ Dei, & aqua eſt inſtrumẽtum diuinæ, virtutis operãtis in eo: tamẽ Dion.† 2.cap Eccleſ. Hierarch. vocat aquã baptiſmi matrem filiolitatis: ſed nõ proprie dicitur. (Dicuntur filij gehennæ.) Sciendum, ꝙ hoc dicitur, ſecundum modum loquendi con- C ſuetum in ſcripturis, vt illud quod magnam habet affinitatẽ ad alterum, filius eius dicatur: ſicut Iſa. 5. dicitur, in cornu filio olei, i. in monte vbi abundat oleum, & ſimiliter 1. Reg. 26. dixit Dauid de Abner ꝙ filius mortis eſſet, quia mortem valde merebatur. (Conceptus, & natus de ſpiritu ſancto.) Quãuis vtrumque horum poſſit dici, & de Spiritu Sancto, & de matre: tamen magis proprie dicitur cõceptus de Spiritu ſancto, quia conceptionem in inſtanti Spiritus ſanctus operatus eſt, natus autem magis proprie dicitur de matre, quæ eum ex vtero produxit. vnde in ſymbolo dicitur. Conceptus de Spiritu ſancto: natus ex Maria virgine. (Factum ex ſemine.) Roma. primo. Contra Dama.† 3. lib. cap. 2. Non ſeminaliter: ſed cõditiue per Spiritum ſanctum. Ad quod dicendum, quòd Dam. loquitur quãtum ad proximam Chriſti generationem ex virgine: verbum apoſtoli intelligendum eſt, quantum ad remotos parentes, ex quibus ſeminaliter mater Chriſti proceſſit. D (Cum aliud ſit fieri, aliud naſci.) Contra. fieri videtur eſſe commune ad omnem productionem, qua aliquid incipit eſſe. Ad quod dicendum, ꝙ hoc eſt verum de facere, ſecundum ꝙ communiter ſumitur, proprie tamen dicitur facere, exercere aliquam actionem in exteriorem materiam, ſecundum quòd dicit Philoſophus in 6. Ethic. ꝙ ars eſt recta ratio agibilium. vnde ad oſtendendum quod conceptio Chriſti eſt ex principio agente extrinſeco, non naturaliter agente: ſicut eſt in noſtra conceptione: ideo dicit Apoſtolus eum factum, quamuis & natus & conceptus dici poſſit, quãtum eſt ex parte matris.

Dio. 2.cap. eccle. Hier. fin.

Iſa.5.

1. Reg.26.

Dam. 3.lib. cap.2. de fide.

6.Het.16.

Quare apoſtolus dicat Chriſtum factũ, cum nos fateamur eum natũ.

SEd quæri poteſt, cum nos ſaluatorem natũ profiteamur, cur Apoſtolus factum eũ dicat ex ſemine Dauid, & alio loco factum ex muliere: cum aliud ſit fieri, aliud naſci. Aliquid ergo ſignificauit hoc dicto: quia. n. non B humano ſemine concepta eſt caro domini in vtero virginis, & corpus effecta: ſed effectu, & virtute ſpiritus ſancti: ideo apoſtolus dicit factum, non natũ. Aliud eſt. n. ſemine admiſto, & ſanguinis coagulo generare, aliud eſt nõ permiſtione: ſed virtute procreare. poſſunt homines generare filios. ſed nõ facere. Ecce quare dixit Apoſtolus factum, & nõ natum, ne eius. ſ. natiuitas quæ fuit ſine viri ſemine, noſtræ ſimilis putaretur, quæ cõficitur ex ſeminum commiſtione. Ideo autẽ cum factũ diceret Apoſtolus, addidit, ex ſemine Dauid, quia etſi non intercesſit ſemen hominis in conceptione virginis: tamẽ quia B ex ea carne, Chriſtus formatus eſt, quæ conſtat ex ſemine, recte dicitur quia factus eſt.

DISTINTIO V.

Si perſona vel natura, perſonã, vel naturam aſſumpſit, & ſi natura Dei ſit incarnata.

PRæterea, inquiri oportet, cũ ex præmiſsis conſtet verbum Dei, & carnem, & animam, ſimul aſſumpſiſſe in vnitatẽ per-

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit magiſter circa incarnationem diuinam, quid ſit aſſumens, & quid aſſumptum. Hic de- E terminat de vtroque ſimul: cuiuſmodi ſit quantum ad intentiones eorum. vtrum. ſ. aſſumens, & aſſumptum habeant rationem naturæ, vel perſonæ. Et diuiditur in tres partes. In prima mouet quæſtionem. In ſecunda determinat eam ibi. (Hæc inquiſitio.) In tertia mouet quaſdam dubitationes ibi. (Sed quæritur verum eadem di.) Prima diuiditur in duas. Primo determinat quæſtionem quantum ad id quod manifeſtat veritatem. Secũdo quantum ad id, quod eſt magis dubium in quæſtione ibi. (De quarto vero quæſtionis.) Et hæc pars diuiditur in tres partes. In prima ponit authoritates ad vtranque partem dubitationis. In ſecunda ſoluit ibi. (Nos autem omnis mendacij.) In tertia ſolutionẽ per authoritates Dam. confirmat ibi. (Qui ſenſus ex verbis.) Circa primum tria facit. Primo inducit authoritatem ad partem negatiuam, ſ. ꝙ natura non aſſumpſit naturam. Secundo ad partem affirmatiuã ibi. (Cui videtur obuiare.) Tertio ex authoritatibus inductis colligit dubitationem ibi. (Ex verbis autem Augu. Sed

quæritur

quæritur vtrum eadem.) Hic mouet quaſdam dubitationes F circa prædictam determinationem. & primo quantum ad hoc q dixit naturam diuinam incarnatam Secundo quantum ad hoc quod dixit perſonam non eſſe aſſumptam ibi. (Ideo non perſonam hominis aſſumpſit.) Circa primum duo facit. Primo quæritur verũ diuina natura poſſit dici caro facta. Secundo vtrum poſſit dici facta homo ibi. (Si autem natura diuina. Ideo non perſonam.) Hic mouet dubitatioes circa hoc, quod dictum eſt, perſonam hominis non eſſe aſſumptam, & circa hoc duo facit. Primo aſſignat huius dicti cauſam. Secundo obiicit in cõtrarium ibi. (Hic à quibuſdã opponitur.) Et diuidit hæc pars in duas obiectiones quas ponit: ſecunda incipit ibi. (Alio quoq; intẽditur. Et vtraque diuiditur in obiectionẽ
Cap.1. & ſolutionem. Prima ſolutio incipit ibi. (Quod id non ſequitur.) Secunda ibi. (Quia nephas eſt hoc dicere.) Hic eſt triplex quæſtio. Prima eſt de vnione. Secunda aſſumente vnionem. Tertia de aſſumpto.

ſonæ, quid horum potius concedẽdum ſit, ſcilicet quòd perſona perſonarum, vel quod natura naturam, vel perſona, naturam: vel natura, perſonam aſſumpſerit, & an ita conueniat dici diuinã naturam eſſe incarnatã, ſicut Deus incarnatus, & verbum incarnatũ ſane dicitur: hæc inquiſitio, ſiue
G quærendi ratio, iuxta ſacrarum authoritatũ teſtimonia, partim implicita atq; perplexa: partim vero explicita eſt, & aperta. Certum eſt enim, & ſine ambiguitate verum, q non natura perſonã, nec perſona perſonam: ſed perſona naturã aſſumpſit. Quod ſanctorum ſubditis cõprobatur teſtimonijs, & aſtruitur documentis. Aug. enim ait, in libro de fide ad Petrum. Deus vnigenitus dũ conciperetur, veritatem carnis accepit ex virgine, & cum naſceretur, integritatẽ, virginitatis ſeruauit in matre. Et paulo poſt. Deus humanam naturam in vnitatẽ perſonæ ſuſcepit: qui ſe humilians per miſericordiam incorruptæ virginis vterum, ex ea naſciturus impleuit, formam ergo ſerui, i. naturam ſerui in ſua accepit, Deus ille perſonam. Item. Deus. n. verbum, non accepit perſonam hominis, ſed naturam. Item. Dei filius vnigenitus, vt carnem hominis animamq; mundaret, ſuſceptione carnis animæque rationalis incarnatus eſt. His alijsque pluribus authoritatibus, euidenter oſtenditur, non naturam perſonam, nec perſonam perſonam: ſed perſonam naturam accepiſſe.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Quid ſit vnio.
Secundo. Vtrum vnio ſit facta in natura.
Tertio. Vtrum ſit facta in perſona.

ARTICVLVS PRIMVS

a Vtrum vnio ſit aliqu d creatum.

3.q.2.7. AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd vnio nõ ſit aliqua creatura. Vnio. n. eſt in eo quod per eã vnum dicitur: ſed diuina natura dicitur vnita humanæ. ergo vnio eſt in diuina natura: ſed nihil eſt in Deo creatum: ergo vnio non eſt aliquid creatum.

¶ 2 Præt. Vnio eſt relatiuum ęquiperantiæ, ſed huiuſmodi relatiua ſimiliter ſe habent ad vtrũque extremum: ergo vel eſt in diuina natura, & humana: & ſic idem quod prius, vel in neutra, & ſic nuſquam eſt, & ita non eſſet creatura.

¶ 3 Præt. Nihil creatum dicitur de Deo niſi vel per cauſam, vt cum dicitur aliquid ſcire, quia facit nos ſcire, vel per aſſumptionem, vt cum dicitur homo, vel per ſimilitudinem, vt cum dicitur leo vel agnus Dei: ſed cum dicitur diuina natura vnita humanæ naturæ: hoc non tantum per cauſam dicitur, quia ſic pater diceretur vnitus, quia hanc facit vnionem: nec per aſſumptionem, quia ſi aſſumpſit vnionem, aliqua vnio eſſet Dei ad vnionem, & ſic in infinitum, nec iterum per ſimilitudinem, quia tunc vnio non diceretur ſecundum veritatem rei: ſed ſecundum metaphoram, & ſic Deus homo diceretur metaphorice ſicut dicitur leo vel agnus. ergo vnio non eſt quid creatum.

Sed contra. Omne quod eſt, & non eſt creatum, eſt æternum: ſed vnio eſt, quia per eam ſecundum rem vnitæ ſunt duæ naturæ in vna perſona, & non eſt ab æterno: ſed in tempore incepit: ergo eſt creatum.

II 3.q.2.9. Vlterius. Videtur quòd ſit minima vnionum, quia quanto vnita magis diſtant tanto eſt minor vnio: ſed diuina natura, & humana quæ dicuntur vnita maxime diſtant: ergo vnio, eſt minima.

¶ Præter. Quanto eſt maior compoſitio tanto minor vnio: ſed in Chriſto eſt maxima compoſitio, quia poſt compoſitionem, quam natura facit in homine, quæ eſt maxima inter omnes naturales compoſitiones, eſt ibi coniunctio diuinitatis, & humanitatis: ergo eſt ibi minima vnio.

¶ Præterea. Quod eſt omnibus modis vnum eſt magis vnum, quàm quod eſt quodammodo vnum, & quodammodo non: ſed quędam ſunt vnita, & in natura, & in perſona: ſicut quatuor elementa in corpore humano: cum igitur in Chriſto facta ſit vnio in perſona, & non in natura: videtur q ad minus multæ vniones ſint maiores iſta vnione.

Sed contra. Eſt qd dicit Ber. in lib de cõſideratione, quòd inter omnes vnitates, arcem tenet, vnitas trinitatis, & poſt ipſam eſt vnitas dignatiua quæ eſt in Chriſto: ergo videtur q poſt vnitatem diuinæ naturæ iſta, ſit maxima. Ber. l. b. 5. de conſ.

III 3.q.2.8. Vlterius. Videtur q vnio non differat ab aſſumptione. aſſumptio enim dicitur quaſi ad ſe ſumptio: ſed quicquid ad ſe ſumitur aliquo modo ſumenti vnitur: ergo aſſumptio eſt idem
H quod vnio. Si dicatur quòd differunt, quia vniens eſt vnitum: ſed aſſumens non eſt aſſumptum.

Contra. Vniens eſt agens vnionem: ſed non omne agens vnionem eſt vnitum: ſicut patet de patre, & ſpiritu ſancto: ergo illa differentia nulla eſt. Si dicatur quod aſſumptio præcedat vnionem, contra. Ante primum non poteſt eſſe aliquod prius: ſed in primo inſtanti ſuæ cõceptionis fuit vnio in Chriſto: ergo aſſumptio non præcedit vnionem, & ita non videtur quod differant.

Sed contra. Diuina natura dicitur vnita humanæ naturæ, non autem dicitur aſſumpta: ergo aſſumptio, & vnio differunt.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quęſtionem, q vnio relatio quędam eſt. omnis autem relatio ſecundum Philoſophũ 5. metaphi. fundatur vel ſupra quantitatem: ſecundum quòd reducitur ad genus quantitatis: aut ſupra actionẽ, vel paſſionem: vnum autem reducitur ad genus quãtitatis quaſi principium quantitatis diſcretæ, & ſupra ipſam fundatur identitas ſecundum quòd eſt vnum in ſubſtantia: æqualitas ſecundum q eſt vnum in quantitate: ſimilitudo ſecundum q eſt vnum in qualitate vnitio autem eſt quædam actio vel paſſio quæ ex multis efficitur aliquo modo vnum, & hanc actionem ſequitur iſta relatio, quæ eſt vnio. Relationum autem tam harum quàm illarum, quędam innaſcuntur ex motu vtriuſq;, & tunc oportet q illæ relationes ſint realiter in vtroq; extremorum ſicut paternitas, & huiuſmodi. quædam autem innaſcuntur ex motu vnius ſine immutatione alterius, quod accidit in his quorum vnum dependet ad alterum, & non econuerſo ſicut ſcientia ad ſcitum, & in talibus relatio eſt, ſecundum rem in eo quod dependet ad alterum. In altero vero eſt ſecundum rationem tantum. Cum igitur in incarnatione non ſit aliqua mutatio facta in natura diuina, ſed in humana. quę tracta eſt
K ad vnitatem in perſona diuina: erit hęc relatio. I. vnio ſecundum rem in natura humana: in diuina autem ſecundum rationem tantum ſecundum q dicit Philoſophus in 5. Meta. q aliqua ſunt relatiua, non quia ipſa referuntur, ſed quia alia referuntur ad ipſa. vnde vnio ſm rem creatura quædam eſt. Ari. 5. M cap. ad quid t. c.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd vnio illa eſt in Deo ſecundum rationem tantum, & non ſecundum rem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vnio eſt relatio æquiparantiæ in rebus creatis, ſed non in creatore, & creatura, quia non eodem modo ſe habent in vnione: ſicut etiam ſimilitudo non ordinatur in Deo ad creaturam ſecundum æquiparantiam: ſicut dicit Dionyſius. 9. c. de di. no. quamuis in alijs ſit relatio æquiparantiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnio quæ de deo prædicatur, non eſt neq; creator neque creatura, quia prout in ipſo eſt, nõ eſt ali-

* D.1039.

eſt aliquid ſecundum rem, ſed * ſecundum rationem tãtum, non tamen ratio falſa eſt, quia fundatur ſuper relationẽ creaturæ ad creatorem ſicut etiam eſt de alijs relatiuis, quæ ex tempore de Deo dicuntur, vt dominus, & huiuſmodi.

De parte quæſtionis perplexa.

DE quarto vero quæſtionis articulo. Vtrum .ſ. natura naturam aſſumpſerit, ſcrupuloſa etiam inter doctos quæſtio eſt: quia in hoc plurimum diſſentire vidẽtur, qui in ſacra pagina auctoritate præclari, alijs doctiores extiterunt. Nec tantũ alij ab alijs, verum etiam idem à ſeipſis diſſonare videntur, ſicut ſubiecta capitula docent.

B LEgitur .n. in Toletano concilio .viij. traditum ſic. Solũ verbum, caro factum eſt, & habitauit in nobis. & cum tota trinitas operata ſit formationem ſuſcepti hominis, quoniam inſeparabilia ſunt opera trinitatis, ſolus tamen filius accepit hominem, in ſingularitatem perſonæ, non in vnitatem diuinæ naturæ, id eſt id quod proprium eſt filij, nõ quod commune eſt trinitati. ¶ Item in Toletano concilio xj. Vnius ſubſtantiæ credimus Deum patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum: non tamen dicimus, vt huius trinitatis vnitatem, Maria virgo genuerit, ſed tantum filium, qui ſolus noſtrã naturam, in vnitatem perſonæ ſuæ aſſumpſit. Incarnationem quoque huius filij Dei, tota trinitas operata eſſe credenda eſt. Solus tamen filius, formam ſerui accepit, in ſingularitatem perſonæ. His inſinuari videtur, quòd perſona tantum naturam, non natura naturam aſſumpſerit. Si enim quod commune eſt trinitati non accepit, hominẽ

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd vnio iſta poteſt dupliciter conſiderari, vel quãtum ad id, in quo ſit vnio, vel quantum ad ea quæ vniuntur, ſi primo, cũ vnio fiat in perſona diuina, quæ eſt maxime vnum, & ſimpliciſſimum: ſic eſt maxima vnio poſt vnionem eſſentiæ in tribus perſonis, quàmuis .n. pſona ſit ita ſimplex & vnum ſicut eſſentia, tamen quælibet trium perſonarũ eſt idẽ re cum ipſa eſſentia in qua vniuntur, non autem vtraq; natura in Chriſto eſt, idem re cum perſona diuina, quàmuis altera natura .ſ. diuina ſit omnino idem re cũ ipſa, & ita vnio perſonarum in vna eſſentia, eſt maior quàm vnio naturarum in vna perſona. Si ſecundo modo, ſic non eſt maxima vnio, ſed prima conſideratio eſt vnionis ſecundum ſe, quia ſecundum id quod vnũ eſt, hæc autem eſt conſideratio vnionis non ſecundum quòd vnio, & ideo dicendum: quòd vnio eſt maxima ſimpliciter, quàmuis ſit non maxima ſecundum quid. Et per hoc patet reſponſio ad ea quæ obijciuntur.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd prima differentia aſſumptionis, & vnionis eſt, ꝙ aſſumptio eſt actio vel paſſio: vnio autem eſt relatio tãtum, quamuis vniſio etiam ſit actio. Secunda differentia eſt, quia aſſumptio dicitur per comparationem ad terminum à quo ſeparatur, vel accipitur ſecũdum ꝙ vniendum eſt, ſed vnio dicitur per comparationem ad terminum vel effectum coniunctionis, qui eſt eſſe vnum. Et inde ſumitur tertia differentia ꝙ vniens eſt vnitum, quia vnitum ſignificatur ſecundum ꝙ iam factum eſt vnum: aſſumptum autem ſecundum ꝙ eſt in via ad hoc, & ideo aſſumens non eſt aſſumptum. Quarta differentia eſt, quia aſſumptio determinat id ad quod ſit cõiunctio, ſecundum ꝙ dicitur aſſumptio quaſi ad ſe ſumptio, vnio autem non, & ideo quicunq; facit coniunctionem poteſt dici vnire, non autem poteſt dici aſſumere niſi ſibi coniungat vnde pater vniuit humanam naturam cum diuina, non autem aſſumpſit. Quinta differentia eſt, quòd vnio quantum eſt de ſe, æqualiter reſpicit vtrunq; extremorum, aſſumptio autem non: imo requirit eſſe fixum, & ſtans in vno ad quod aliud trahatur, & inde eſt ꝙ natura diuina põt dici vnita in perſona humanæ naturæ, nõ aũt poteſt dici aſſumpta.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ quamuis aſſumptio ordinetur ad vnionem: non tamen includit in ſua ſignificatione terminum qui eſt fieri vnum, ſicut includitur in ſignificatione vnionis.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ hoc quod dr̃, ꝙ vniens eſt vnitũ: intelligendum eſt de eo, quod eſt vniens ſibi, & in ſe: pater aũt non vniuit ſibi: nec diuina natura vniuit in ſe, ſed in perſona B nec humana natura ſignatur vt vnitũ in perſona: ſed homo: & ideo neq; pater eſt homo, neq; diuina natura eſt humana.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis in Chriſto aſſumptio non præcedat vnionem tempore: præcedit tamen natura, & ſecundum modum intelligendi.

ARTICVLVS II.

b Vtrum vnio ſit facta in natura.

3.q.1.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur ꝙ vnio ſit facta in natura, quod enim conſtat ex duabus naturis. videtur habere vnam naturam mediam inter illa ſicut miſtum quod conſtat ex quatuor elementis, ſed Chriſtus conſtat ex duabus A naturis ſecundum Auguſt. qui dicit ꝙ ex vtraque ſubſtantia: ſcilicet diuina, & humana eſt vnus Dei, & hominis filius: ergo videtur habere vnam naturam ex vtriſque compactam.

In enchiridion. cap. 35.

¶ Præt. Natura ſecundum ꝙ hic loquimur eſt vnumquodque formans ſpecifica differentia, vt dicit Boe. in li. de duabus naturis. ſed Philoſoph' dicit ꝙ ſemper, vna differẽtia addita mutat ſpeciem: ſicut in numeris qlibet vnitas addita, facit nouã ſpeciem numeri. ergo humana natura, addita diuinæ facit, nouam naturam ſecundum ſpeciem. Si dicatur quòd non poteſt vna natura conſtitui ex duabus, quia oportet vtramq; naturam ſeruari in incarnatione. Contra. anima & corpus conſtituunt humanam naturam, vtrumque tamen .ſ. corpus & anima intranſmutatũ permanet in ſua natura. ergo ex duabus naturis poteſt tertia cõſtitui vtraque remanente ſalua.

In lib. de duabus naturi. 8. met. t.c. 10.

C ¶ Præt. Proprietas ſequitur naturam eius cuius eſt proprietas, ſed proprietates diuinæ naturæ dicuntur de illo homine, dicitur enim quòd ille homo creauit ſtellas, & econuerſo dicitur quòd filius Dei eſt paſſus: ergo videtur quòd aliquid diuinæ naturæ eſt in humana natura, & aliquid humanæ ſit in diuina, & ſic videtur eſſe facta quædam coniunctio naturarum in vnam naturam.

¶ Præt. Quando aliqua duo coniunguntur. quorum vnũ multum ſuperat alterum: hoc quod ſuperatur trãſit in naturam ſuperantis, ſicut ſi gutta vini in mille amphoras proijciatur aquæ. ſed natura diuina in infinitum ſuperat humanam: ergo humana natura coniuncta diuinæ, tota conuertitur in diuinã.

¶ Præt. Hoc videtur per hoc quòd caro Chriſti, dicitur deificata à ſanctis ſicut † Dama. narrat.

Dam. li. 4. cap. xi.

Sed contra. Filiatio requirit ſimilitudinem in natura: ſed Chriſtus dicitur filius Dei patris, & virginis matris: ergo eſt D ſimilis in natura vtrique, ſed virgo, & Deus pater non communicant in aliqua vna natura, ergo oportet Chriſtum ponere duarum naturarum.

¶ Præter. Per proprietates naturales, in cognitionem naturæ deuenimus, ſed in Chriſto inuenimus proprietates duarum naturarum vt humanæ, & diuinæ. ergo oportet Chriſtũ duarum naturarum ponere.

Reſpondeo dicendum. quòd ad huius quæſtionis euidentiam oportet ſcire quid nomen naturæ ſignificet. Natura autem a naſcendo nomen accepit: quæ proprie dicitur generatio viuentium ex ſimilibus ſimili in ſpecie procedẽtium, vnde ſecundum primam ſui inſtitutionem: natura ſignat generationem ipſam viuentium .ſ. natiuitatem. Item tranſlatum eſt nomen naturæ ad ſignandum principium actiuum illius generationis, quia virtutes agentes ex actibus nominari conſueuerunt. Inde vlterius procedit nomen naturæ ad ſignandũ principium actiuum cuiuſlibet motus naturalis, & vlterius ad ſignandum etiam principium materiale cuiuſlibet generationis. & inde etiam ad ſignandum principium formale, quod eſt terminus generationis: ſed quia non ſolum generatio terminatur ad formam, ſed ad ſubſtantiam compoſitam, ideo tranſlatum eſt ad ſignandum quamlibet ſubſtantiam, ſecundum ꝙ dicit Philoſophus in .5. Meta. & ad ſignandum etiam quodlibet ens ſicut dicit Boe. in li. de dua. na. Subſtãtia autem præter ſignificationes, quibus forma vel materia dicitur ſubſtantia duobus modis. ſecundum Philoſophum .5. Metaphy. Vno modo ſubiectum ipſum quod dicitur hoc aliquid, & de altero non prædicatur vt hic homo: ſecundum quod ſubſtantia ſignificatur nomine ypoſtaſis, & ſecundum hanc ſignificationem ſubſtantia dicitur natura, ſecundum quod natura eſt quod agere, vel pati poteſt, vt dicit Boet. in prædicto lib. alio

detri. li. 1. ca. 1. t.c. 5. t.c. 15. de dua. na.

modo

modo dicitur ſubſtantia quod quid erat eſſe: id eſt quidditas, & eſſentia, quam ſignat diffinitio cuiuſlibet rei: prout ſignatur nomine vſiæ, & ſic etiam ſubſtantia dicitur natura ſecundum quòd Boetius dicit ꝙ natura eſt vnumquodq; informãs ſpecifica differentia, quia vltima differentia, eſt quæ diffinitionem complet. Relictis ergo oĩbus alijs ſignificationibus naturæ, ſecundum hanc tantum ſignificationem quæritur: vtrũ in Chriſto ſit vna natura vel plures: ſi autem ſit vna tantũ: vel altera earum tãtum, vel cõpoſita ex vtriſque. ſi altera earum tantum, hoc erit dupliciter, vno modo nulla adiunctione interueniente vnius ad alteram, & ſic ſi ſit diuina tãtum: nihil nomini accidit in hoc, quod verbum caro factum eſt, & incarnatio nihil eſt: ſi vero ſit humana tantum, non differt, Chriſtus ab alijs hominibus, & perit incarnatio. Alio modo altera naturarum tranſeunte in alteram, quod non poteſt eſſe, quia quæ non communicant in materia non poſſunt in inuicem tranſire: diuina autem natura, penitus eſt immaterialis: nedum vt communicet humanæ in materia.

In lib. de du. na.

Cap. 2.

¶ Præt. Si diuina natura tranſiret in humanam tolleretur ſimplicitas, & immutabilitas diuinę naturæ: ſi vero humana verteretur in diuinam, tolleretur veritas paſſionis & omniũ quæ corporaliter operatus eſt Chriſtus. ſi autem eſſet vna natura compoſita ex duabus, hoc poſſet eſſe dupliciter. Vno modo q̃ a tertia natura componeretur ex duabus naturis non manentibus, ſicut ex quatuor elementis componitur mixtum, & ſecundum hoc poneretur diuina natura paſſibilis, & materialis, quia mixtio non eſt niſi eorum quæ communicant in materia: & nata ſunt agere, & pati adinuicem, & tolleretur fides confitens Chriſtum eſſe verum Deum, & verũ hominem. alio modo ꝙ componeretur ex duabus naturis manentibus, & hoc dupliciter. vno modo ſecundum commenſurationem vel continuationis, vel contiguationis, & ſecundum hoc poneretur diuina natura corporea, quia continuatio, & contactus corporum eſt. alio modo ſecundum informationem, ſicut ex anima, & corpore ſit vnum, & hoc etiam non poteſt eſſe, quia ꝑ modum illum non ſit vnum ex duobus actibus, nec ex duabus potentijs, ſed ex actu, & potentia ſecundum Philoſophum, diuina autem natura, & humana: vtraque eſt ens actu.

3. de anima t.c. 7.

¶ Præt. Diuina natura non habet aliquid potentialitatis: nec poteſt eſſe actus veniens in cõpoſitionem alicuius: cum ſit eſſe primum infinitum per ſe ſubſiſtens. Patet igitur quòd quocunque modo ponatur vna natura in Chriſto, ſequitur error. & ideo Eutices qui hoc poſuit hæreticus condemnatus eſt.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ aliquid conſtat ex duabus naturis: non tamen ex duabus ſicut mixtum ex elementis, quia, & in talibus oportet ꝙ ſit media natura conſtituta ex duabus non manentibus. Chriſtus autem conſtat ex duabus naturis: ita ꝙ in duabus naturis ſaluatis ſubſiſtit. eſt enim naturæ diuinę, & humanæ, & ideo ratio non ſequitur.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſicut dicit Auic. differentia nominat totam naturam ſpeciei. alias non prædicaretur de ſpecie, ſed nõ nominat ex toto ſed ea parte: ſcilicet formali principio, dicitur enim rationale habens rationem: genus autem econuerſo nominat totum ex principio materiali. vnde differentia non additur differentiæ per hoc, quòd natura additur naturæ, ſed per hoc quòd vlterius principium formale, additur ſicut intellectiuum ſupra ſenſitiuum. talis autem additio non eſt in Chriſto. non enim vna natura additur alteri ſic formalis reſpectu illius vt dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima, & corpus ſecundum quod ſunt partes hominis proprie loquendo non ſunt duę naturæ prout in propoſito de natura loquimur, ſed vtrunq; eſt

F pars naturæ: alterum ſicut formata: alterum autem ſicut materia: vnde non eſt inſtantia.

¶ Ad quartum dicendum, quòd proprietates humanę naturæ nunquàm dicuntur de diuina: nec econuerſo niſi ſecundũ quandam participationem, ſed dicuntur vtræque de habente naturam vel humanam vel diuinã, quæ ſignificatur hoc nomine Deus, & hoc nomine homo. idem. n. eſt quæ vtraſque naturas habet.

¶ Ad quintum dicendum, quod ratio illa procedit in illis quæ communicant in materia, & agunt, & patiũtur adinuicem. & ideo non eſt ad propoſitum.

lib. 1. ca. 7. & 10.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd caro dicitur deificata, non q̃ a ſit facta ipſa diuinitas, ſed quia facta eſt Dei caro. & etiã quia abundantius dona diuinitatis participat, ex hoc quòd eſt vnita diuinitati, & quia eſt quaſi inſtrumentum, per quod diuina virtus ſalutem noſtram operatur. tangendo enim leproſum carnem ſanauit per diuinitatis virtutem, & moriendo carne mortem vicit per virtutem diuinitatis. virtus autem agentis aliquo modo eſt in inſtrumento, quo mediante aliquid agit.

1. cap. 15.

H

ergo non natura diuina quæ cõmunis eſt tribus perſonis. Cui videtur obuiare, quod Auguſt. ait in libro de fide ad Petrum. Nec diuinitas, inquit, Chriſti aliena eſt à natura patris, ſecundum id, qđ in principio erat verbum, nec humanitas eius aliena eſt à natura matris, ſecundum id quod verbum caro factum eſt. Illa enim natura quæ, ſemper genita manet ex patre, noſtram naturã ſine peccato ſuſcepit, vt naſceretur ex virgine. Hac auctoritate videtur tradi, ꝙ diuina natura humanam ſuſcepit, vbi vehementer moueri poſſumus, ꝙ eam genitam æternaliter ex patre dicit, niſi forte naturã pro perſona hic accipiat, alioquin, ſi dixerimus naturam tribus perſonis communem, genitã eſſe, occurrunt nobis ex aduerſo quæ in tractatu de trinitate diſſeruimus, vbi diximus non naturam, naturam, ſed perſonã, perſonam genuiſſe, quia ſi natura genuiſſet naturã, cum vna eademque ſit natura trinitatis, eadem res ſeipſam genuiſſet, quod Augu. fieri poſſe negat. Sed alibi certum reperimus documẽtum, G quo natura naturam aſſumpſiſſe monſtratur. Ait enim Auguſt. in. j. lib. de trinitate. Etiam ſeipſo, Chriſtus minor factus eſt, formã ſerui accipiens. Neque enim ſic accepit formam ſerui vt amitteret formã Dei, in qua erat ęqualis patri, vt & in forma ſerui, & in forma Dei, idem ipſe ſit vnigenitus filiꝰ patris, quia forma Dei accepit formam ſerui, Si autẽ for

ARTICVLVS III.

c Vtrum vnio ſit facta in perſona, & ſi Chriſtus eſt vna perſona.

3. q. 2. 2. de vni. ar. 8

AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non ſit vna tantum perſona, & ſic non ſit vnio facta in perſona. nulla. n. natura inuenitur ſine illis quæ per ſe conſequuntur ad naturam illam: ſed perſonalitas per ſe conſequitur naturam humanam, & ſimiliter diuinam. ergo vtraque natura tenet ſuam perſonalitatem.

I

¶ 2 Præt. Natura humana eſt dignior in Chriſto, quàm in Petro: ſed perſonalitas ad dignitatem pertinet (vnde in ſubſtantijs ignobilibus non inuenitur perſona) ergo ſicut humanitas Petri habet ſuam perſonalitatem, ita & humanitas Chriſti.

¶ 3 Pręt. In perſona non videtur aliquid eſſe niſi natura, & diſtinguentia ſuppoſitum naturæ ab alijs ſuppoſitis: ſed naturę in Chriſto ſunt diuerſæ, & diſtinctiua diuerſa, quia per relationes æternas diſtinguuntur à Patre, & Spiritu ſancto, per diuiſionem autem materię, & accidentium diſtinguitur ab alijs hominibus: ergo eſt ibi duplex perſonalitas.

¶ 4 Præt. Maior eſt conuenientia in perſona, quàm in genere vel ſpecie, quia illa eſt in aliquo, quod ſecundum rem vnum eſt. hoc autem eſt ſecundum rationem vnum, ſed propter maximam diſtantiam naturæ diuinæ, & humanæ non poteſt eſſe earum conuenientia in genere vel in ſpecie; ergo multo minus poſſunt conuenire in vna perſona.

K

cap. de eod. & de diu. t. c. 15.

¶ 5 Pręter. Philoſophus dicit in 5. Meta. ꝙ ad diuerſitatem in genere ſequitur diuerſitas in ſpecie, & ad hanc diuerſitas ſecundum numerum: ſed in Chriſto inuenitur diuerſitas ſecũdum ſpeciem, quia ſunt diuerſæ naturæ ſecundum illam acceptionem, qua natura dicitur vnumquodque informans ſpecifica differentia: ergo etiam ſecundum numerum differentia inuenitur: ſed vbi eſt eadem perſona eſt idem ſecundum numerum: ergo in Chriſto non eſt vna perſona.

¶ 6 Præt. Non eſt minor affinitas naturæ ad perſonam, quàm formæ ad materiam: ſed ſecundum diuerſitatem formarum eſt diuerſitas materiæ, quia proprius actus ſit in propria materia: ergo ſecundum diuerſitatem naturarum eſt etiam diuerſitas in perſona. & ſic idem quod prius.

Sed contra. ea quæ ſecundum perſonam differunt & naturam, quod dicitur de vno non dicitur de altero: ſed ea quæ

ſunt

Pſal.86. ſunt Dei, in ſcripturis attribuuntur homini. Pſal. Homo natus A
1. Cor cap. 2.6. eſt in ea, & ipſe fun. eã. alt. Et quæ ſunt hominis attribuuntur Deo. 1 Cor. 2. Nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. ergo Deus, & homo conueniunt in perſona.

¶ Præt. Quod attribuitur filio, & non patri, conuenit ei ſecundum id in quo à patre diſtinguitur: ſed vnio paſſiue accepta conuenit filio & non patri. ergo cõuenit ei ſecundum id in quo à patre diſtinguitur: ſed hoc eſt in perſona. ergo vnio facta eſt in perſona.

Cap.20.

¶ Præt. Ad hoc quòd fiat redẽptio humani generis, oportet ꝙ ſit agens ſatisfactionem vnus Deus, qui poteſt, & homo qui debet, vt patet ex dictis in 1. di. ſed nullo modo duæ perſonæ poſſunt eſſe vnũ agẽs ergo ſi ſunt duæ perſonæ nondũ facta eſt ſatisfactio, & ita adhuc ſumus in ſeruitute peccati, quod eſt contra ſacram ſcripturam noui teſtamenti.

Non longe à princi. q. 1. art. 1.

Auicenna.

ma Dei, formam ſerui accepit ſine dubio natura naturã accepit, formæ enim nomine, natura ſignificatur, vt Auguſt. euidenter docet, in libro de fide ad Petrum. Cum (inquit) de Chriſto audis, quia in forma Dei erat, oportet te cognoſcere firmiſsimeque tenere in illo formę nomine, naturalem plenitudinem debere intelligi. In forma igit Dei erat, quia in natura Dei patris ſemper erat, de quo natus erat. † Hylarius quoque in libro xii. de trinitate ait. Eſſe in forma Dei, nõ alia intelligentia eſt, quàm in Dei manere natura. Didiciſti nomine formæ, intelligentiam fieri naturę, & audiſti ꝙ forma Dei, formã ſerui ſuſcepit, vnde cõſequens eſt ꝙ natura diuina, naturam humanam ſuſcepit. Quod etiam Hieronymus in explanatione fidei euidenter inſinuat inquiens. Paſſus eſt filius Dei nõ putatiue, ſed vere, ſecundum illud. paſſus eſt qđ pati poterat. i. non ſecundum illam ſubſtãtiam quæ aſſumpſit: ſed ſecundum illam quæ aſſumpta eſt. B Ex quo apparet diuinam ſubſtantiam, aſſumpſiſſe humanam. Ex verbis autem Aug. ſuperius poſitis adhibita diligentia innui videtur, ſolum verbum carnem factum, & naturam ſolum ſuſcepiſſe humanam, & diuinam naturam eandem accepiſſe. Ait enim. Trinitas nos ſibi reconciliauit per hoc, ꝙ ſolum verbum, carnem ipſa trinitas fecit, in quo

In lib. de duab. nat.

Reſpondeo. Dicẽdum, ꝙ Neſtoriua qui ponit duas in Chriſto perſonas ex hoc deceptus fuit, vt dicit Boet. quia credidit idem eſſe perſonam, & naturã: vnde credidit ꝙ cum ſint duæ naturæ in Chriſto quòd ſint duæ perſonæ, & ex eodem fonte proceſſit error Euticetis: qui cum audiuit vnam perſonam in Chriſto, æſtimauit vnam naturam. & ex eodem fonte contra trinitatem proceſſit error Arrij & Sabellij. Sciendum eſt ergo,
* D.1549. ꝙ in quibuſdam differunt natura * & perſona ſecundum rẽ: in quibuſdam vero ſecundum rationem tãtum. natura enim ſecundum ꝙ hic loquimur eſt quidditas rei quam ſignat ſua diffinitio. perſona autem eſt hoc aliquid quod ſubſiſtit in natura illa. in ſimplicibus autem quæ carent materia: vt dicit Auic. ipſum ſimplex eſt ſua quidditas. quiditas vero cõpoſiti non eſt ipſum compoſitum. humanitas enim nõ eſt homo, cuius ratio eſt, quia in ſignificatione humanitatis ſiue quidditatis, ſiue naturæ, continentur tantum eſſentialia principia hominis, ſecundum ꝙ homo eſt: non autem ea quæ pertinent D ad determinationem materiæ, ꝑ quam natura indiuiduatur, quæ tantum continentur in ſignificatione Sortis, quia per ea Sortes eſt hic, & diuiſus ab alijs, & ideo quia humanitas non includit in ſua ſignificatione totum quod eſt in re ſubſiſtente in natura, cum ſit quaſi pars, non prædicatur, & quia nõ ſubſiſtit niſi quod eſt compoſitũ, & pars habetur à ſuo toto: ideo animu non ſubſiſtit: ſed ſortes, & ipſe eſt habens humanitatẽ. homo autem ſignat vtrumq; & eſſentialia, & indiuiduantia: ſed diuerſimode, quia ſignat eſſentialia determinate: indiuiduantia vero indeterminate hæc vel illa, & ideo homo cum ſit totum: poteſt prædicari de Sorte, & dicitur habens humanitatem: ſed quia eſſe indiſtinctum eſt incompletũ quaſi ens in potentia: ideo homo non ſubſiſtit. ſed hic homo cui conuenit ratio perſonæ: eſt ergo ratio perſonæ, ꝙ ſit ſubſiſtens diſtinctum, & omnia compræhendens quæ in re ſunt: natura autem eſſentialia tantum compræhendit, in ſimplicibus au-
* D. 1.4.4. 466. tem * non differt rei natura, & perſona, quia natura non recipitur in aliqua materia, per quam indiuiduetur: ſed eſt per E ſe ſubſiſtens: tamen inquantum conſiderantur eſſentialia rei ſic dicimus ibi naturam, inquantum autem inuenitur ibi aliquid ſubſiſtens, ſic dicimus ibi perſonam. patet igitur quòd ex quo de ratione perſonæ eſt, ꝙ comprehendit omnia quę in re ſunt, ſi aliquid eſt extra illud quod cõprehendit perſona, hoc non eſt vnitum rei niſi forte ſecundum ſimilitudinem in genere, vel in ſpecie, vel accidẽte & ideo vt Boe. dicit in lib. de duana. ſi non eſt vna perſona in Chriſto, nulla vnio facta eſt diuinitatis, & humanitatis, niſi ſecundum ſimilitudinem gratiæ, quod etiam Neſturius poſuit. & hoc nõ eſt nouum: nec Chriſto proprium, neque per eum redemptio fieri potuiſſet, nec ipſe eſſet verus Deus: ſed participationem ſicut alij ſancti. vnde ſimpliciter eſt concedẽdum, in Chriſto eſſe vnam perſonã.

In lib. de du. na.

A ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd humana natura in Chriſto nõ eſt ſine perſonalitate: ſed eſt in perſona vna verbi, cum natura diuina.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ex hoc natura Chriſti maxime nobilius eſt, quod eſt in perſona diuina.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de ratione perſonæ eſt quòd comprehẽdat omnia eſſentialia, & proprietates indiuiduantes, ſimul cõiunctorum. vnde non ſequitur, ꝙ ſi ſint duæ naturæ, & diuerſæ proprietates ꝙ ſint diuerſæ perſonę. Si enim eſſent naturæ cũ ſuis proprietatibus ſeorſum poſitæ: vtrinque eſſet totalitas, quam requirit ratio perſonæ. nõ eſt autem niſi vna totalitas quando coniunguntur, & ideo eſt vna perſona. To no. 4.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ea quæ differunt genere vel ſpecie differũt numero eſſentiæ vel naturæ: non autem oportet, ꝙ differant numero ſuppoſiti vel ſubiecti, quia ea quæ ſecundum ſe conſiderata C diuerſorum ſunt generum vel ſpecierum, in vnum ſuppoſitũ vel ſubiectũ congregari poſſunt: ſicut caro, & os ad conſtituẽdum corpus, & albedo, & longitudo in eodem ſubiecto ſunt, & ſimiliter quamuis diuina natura, & humana differant plus q̃ ſpecie vel genere, in vnam tamen perſonam vniri poſſunt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſicut dicit Boe. ſpecies eſt totum eſſe indiuiduorum, & etiam genus aliquo modo, vt dicit Auic. ſecundum ꝙ indiſtincte ſignat totum, & quia natura humana non comprehendit totum eſſe Chriſti: ideo non habet in Chriſto naturam ſpeciei: & ideo non ſequitur ꝙ in Chriſto ſint diuerſæ ſpecies. Vel dicendum, ꝙ illud Philoſophi eſt intelligendum, quando naturæ diuerſorum generum non cõiunguntur. accidens enim, & ſubiectum quia coniunguntur (quamuis ſint diuerſa genere) non faciunt numerum.

cap de ſpecie. in 2. ed. ſuper porphy.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ forma adunatur materiæ informã- D do eam. & ideo oportet quòd ad diuerſas formas, diuerſæ ſint materiæ diſpoſitæ: ſed ad rationem perſonę requiritur tantũ adunatio quę poteſt eſſe etiam quantũcunq; diuerſorum: & ideo non oportet ꝙ diuerſę naturę habeãt diuerſas perſonas.

QVAESTIO II.

Deinde quæritur de aſſumente.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. Vtrum aſſumere conueniat diuinæ perſonæ.
Secundo. Vtrum naturæ.
Tertio. Vtrum naturæ, remota perſona.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aſſumere conueniat diuinæ perſona.

E AD Primum ſic proceditur. Videtur ꝙ perſonæ non conueniat aſſumere. ſicut enim dictum eſt: perſona ſignat aliquid completum, & totũ: ſed vltima completione completio non poteſt fieri additio. ergo perſona non poteſt ad ſe aliquid aſſumere. 3.q.3.1.

¶ 2 Præt. Quod aſſumitur ad participationem alicuius, aliquo modo communicat illud: ſed de ratione perſonæ eſt omnino da incommunicabilitaa. ergo non poteſt perſona aſſumere ad ſe aliquid in participationem ſui.

¶ 3 Præt. Perſona inquantum ſupponitur naturæ, habet aliquam ſimilitudinem materiæ ſicut natura habet ſimilitudinẽ formę: ſed magis elongatur à perfectione materia quàm forma, quæ eſt para rei, ſi ergo natura diuina propter ſui perfectionem

ctionem non poteſt eſſe forma alienius rei, multominus perſona diuina poterit eſſe perſona alienius alterius naturę. ergo non poteſt perſona naturam aſſumere.

¶ 4 Præt. Plus repugnat ſimplicitati diuerſitas naturæ, & perſonæ, quàm diuerſitas ſubiecti, & accidentis, quia in ſubſtantijs ſimplicibus creatis non differt ſecundum Auic. perſona à natura ſecundum rē: quanuis in eis differat accidens à ſubſtātia. ſed perſona diuina verbi, non poteſt diſtingui propter ſuā ſimplicitatem, proprietate quæ non ſit, quod ipſa, nec poteſt eſſe ſubiectum alicuius accidentis. ergo multominus pōt eſſe ſuppoſitum extraneę naturæ.

Sed contra Io. 1. Verbum caro factū eſt, id eſt homo fact° eſt: ſed non niſi per aſſumptionem. cum ergo verbum ſit nomen perſonale: oportet dicere quòd perſonam aſſumat.

ſic veritas incōmutabilis manet diuinæ humanæque naturæ: vt ſicut vera ſemper eſt eius diuinitas, quam de patre hàbet, ita vera ſemper atq; incommutabilis eius ſit humanitas, quam ſibi vnitam ſumma diuinitas gerit. Ecce, & ſolum verbum dixit carnem factum, & humanitatem diuinitati vnitam. Idem quoque ſuperius G dixit, ſeruilem formam, à ſolo filio ſuſceptam, quam tota trinitas fecit: iam facile eſt cognoſcere, quàm diuerſa, & multiplicia, ſuper quæſtione propoſita authores tradiderint. Ideoque poſteriores ea legentes, varias atque contrarias ex prædictis occaſionē ſumentes, promunt ſententias,

¶ Præt. Aſſumptio terminatur ad vnionem. vnio autē in perſona eſt, vt probatum eſt in ſolutione articuli præcedentis. ergo perſona aſſumens eſt, cum aſſumptio vt dictum eſt dicat terminum in quo fit vnio. H

Reſpondeo. Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, perſona requirit completionem. in coniunctione autem aliquorum aliquando ita eſt quòd vtrunque incompletum eſt, ſicut patet in vnione materię, & formę quorum vtrunque non habet eſſe completum, & in mixtione quando vtrunque mixtorum partim corrumpitur. vnde in talibus hæc completio, quam requirit perſona neutri debetur, ſed compoſito aliquando autem, vnum præexiſtit in ſe completum, & aliud additur ei, & completur per completionem eius; ſicut cibus qui adiungitur homini iā completo. vnde completio perſonalis non debetur cibo: ſed homini, & hoc proprie dicitur aſſumi, quod ſic in perſonalitatem alterius trahitur. cū igitur diuina natura, & humana quæ coniunguntur non ſe habeant æqualiter ad perfectionem: ſed diuina natura completionem habeat perſonalem in quo differt à forma, & in ea incorrupta permaneat, in quo differt ab his quę miſcentur, oportet ſi debeat fieri coniunctio, quòd humana natura trahatur ad diuinam perſonam virtute diuina, alias eſſent duæ perſonæ, & nulla coniunctio, & ita concedendum eſt quòd perſona aſſumit.

Hæc eadem 3. diſ. q. 1. ar. 3. corp.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd perſona non recipit additionem diſtinguentium ipſam, & complentium in eſſe perſonæ ſecundum quæ completa eſt: dicitur: ſed aliorum quæ perſonalitatem non cauſant non eſt inconueniens vt additionem recipiat. ſicut ſortes recipit additionem ſcientiæ, nutrimenti, & huiuſmodi, & tamen hæc non indiuiduant ipſum: ita etiam natura humana, quæ additur diuinæ perſonæ, non cauſat perſonalitatem in ipſa: ſed ad perſonalitatem eius præexiſtentem trahitur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd triplex incommunicabilitas eſt de ratione perſonæ ſcilicet partis, ſecundum, quòd eſt completum, & vniuerſalis ſecundum quòd eſt ſubſiſtens, & aſſumptibilis ſecundum quòd id quod aſſumitur tranſit in perſonalitatem alterius, & non habet perſonalitatem propriam. non eſt autem contra rationem perſonæ communicabilitas aſſumentis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd perſona diuina non ſupponitur humanæ naturæ, quaſi ſub ea poſita ſicut materia ſub forma: ſed quaſi ſubſiſtens in ea, inquantum habet eam ſibi vnitam, vnde non habet ſimilitudinem materiæ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſubiectum ſubijcitur accidenti, quod diuinę perſonæ conuenire non poteſt, cum nō habeat aliquid potentialitatis: ſed non dicitur ſupponi humanæ naturæ quaſi ei ſubijciatur, vt dictum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum aſſumere conueniat naturæ.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd naturæ non conueniat aſſumere. quod enim conuenit naturæ diuinę cōmune eſt tribus perſonis: ſed aſſumere non conuenit patri, & ſpūi ſancto. ergo nec diuinę naturæ. 3. q. 3. a. 2. opu. 1. c. 17. 18. 19. q. 1. ar. 1. 4.

Quid de hoc tenendum ſit.

NOs autem omnis mēdacij, & contradictionis notam, à ſacris paginis ſecludere cupientes: Orthodoxis patribus atq; catholicis doctoribus nulla prauæ intelligentię ſuſpitione notatis, conſentimus dicentes, & perſonam filij aſſumpſiſſe naturam humanam: & naturam diuinam humanæ naturæ in filio vnitam: eamque ſibi vniſſe vel aſſumpſiſſe. vnde vere incarnata dicitur. Quod vero dicitur: ſol° filius formam aſſumpſiſſe ſerui, per hoc non excluditur diuina natura ab acceptione ſeruilis formæ, ſed aliæ duæ perſonæ: pater ſcilicet,

¶ 2 Præter. actus perſonales non dicuntur de natura, ſicut generare vt dictum eſt. 5. diſt. 1. lib. ſed aſſumere proprie conuenit perſonæ. ergo natura non aſſumit.

¶ 3 Præt. Verbum ſecundum hoc quòd carnem aſſumpſit dicitur caro factum. ſed natura diuina non dicitur caro facta. ergo natura diuina nō aſſumpſit.

¶ 4 Præter. Ratione aſſumptionis fit communicatio idiomatū, vt dicit Dama. ſed ea quæ ſunt naturæ humanæ non dicuntur de diuina. non enim dicitur paſſa vel mortua. ergo eius non eſt aſſumere.

H ¶ 5 Præter. Aſſumere eſt ad ſe ſumere: ſed diuina natura non traxit naturam humanam ad ſe, quia non eſt vnio facta in natura diuina. ergo diuina natura non poteſt dici aſſumere.

Sed contra. ſunt authoritates quæ iacent in litera.

¶ Præt. In Chriſto quicquid eſt vnitum poteſt dici aſſumens vel aſſumptum: ſed diuina natura eſt vnita humanæ. ergo cū non ſit aſſumpta, debet dici aſſumens.

Reſpondeo. Dicendum, quòd aſſumere dicitur tripliciter. Vno modo communiter pro ſumere, & ſic tota trinitas aſſumpſit humanam naturam in filio. Secūdo dicitur proprie quaſi ad ſe ſumere, vt ſibi quocunque modo vniatur, & hoc modo natura diuina in perſona filij aſſumpſit humanam naturam. Tertio dicitur propriiſſime quaſi ad ſe; & in ſe ſumere, & ſic conuenit tantum perſonæ in qua facta eſt vnio.

I ¶ Ad primum ergo dicēdum, quòd hoc verum eſt de his quæ conueniunt naturæ ſecundum ſe, & non ratione perſonę huius vel illius ſicut aſſumere.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd aſſumere tertio modo dictum, eſt proprium perſonæ, & ſic non conuenit naturæ.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd natura diuina aſſumit humanam, & vnitur ei, non tamen in nomine naturæ importatur ſuppoſitum: ſicut in hoc nomine Deus vel verbum. & ideo dicitur Deus vel verbum caro, id eſt homo factum, non per tranſmutationem naturæ: ſed per vnionem in ſuppoſito. non autem poteſt dici de natura diuina.

¶ Ad quartum dicendum, quòd communicatio idiomatum fit ratione vnionis in ſuppoſito. & quia ſuppoſitum non importatur nomine naturæ: ſicut hoc nomine Deus vel filius: & ideo non poteſt dici natura paſſa ſicut Deus paſſus. dicitur tamen natura incarnata, quia per hoc non importatur aliqua K proprietas humanæ naturæ: ſed ſola vnio ad ipſam.

¶ Ad quintum dicendum, quòd natura diuina ſumit humanam ad ſe, id eſt vt ſibi vniatur, non tamen vt in ſe vnio fiat.

ARTICVLVS III.

Vtrum conueniat naturæ remotis perſonis.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd natura circūſcriptis perſonis aſſumere non poſſit. Natura enim ſine ſuppoſitis eſt nuda in contemplatione tantum: ſed quod eſt tantum in contemplatione non habet eſſe, & quod non eſt nō agit. ergo natura ſine perſonis aſſumere non poſſet. 3. q. 3. 3.

¶ 2 Præt. ſecūdum Philoſophum actiones ſunt indiuiduorum ſiue ſuppoſitorum: ſed aſſumere eſt actio quædam. cum igitur ſuppoſita diuinæ naturæ ſint ipſæ perſonæ: videtur quòd natura ſine perſonis aſſumere non poſſit. In prohæmio Meth.

¶ 3 Præt.

A ¶ 3 Præt. Filius ex hoc quòd aſſumit dicitur mitti: ſed ſi non eſſent perſonæ diſtinctæ non remaneret ratio miſſionis: quia mittitur qui ab alio eſt, ſecundum 1 Aug. ergo ſine perſonis diſtinctis non poſſet eſſe aſſumptio. (de Trinit. c. 30.)

¶ 4 Præter Aſſumptio oportet quòd remittitur ad aliquam vnionem: ſed circunſcriptis perſonis non remaneret in quo fieret vnio, quia in natura non poteſt fieri. ergo natura non poteſt ſine perſonis aſſumere.

Sed contra. Angelus Luca 1. probauit incarnationem per dei omnipotētiam, quia non eſt impoſſibile, apud Deū omne verbum: ſed circunſcriptis perſonis adhuc in eſſentia remaneret omnipotentia. ergo adhuc in eſſentia poterat fieri aſſumptio. (de Orthodo. fi. lib. 3. cap. 6. circa med. & fi.)

¶ 2 Præt. Dama. dicit in principio tertij libri q propter Philātrophiam, id eſt amorem hominum filius Dei naturam accepit: ſed circūſcriptis perſonis adhuc conueniret Deo ſuā creaturam diligere. ergo adhuc poterit eſſe aſſumptio. (Dama. lib. 3. cap. 1.)

Reſpondeo Dicendum, q circūſcriptio perſonæ, à natura diuina poteſt dupliciter intelligi. Vno modo q circunſcribatur omnis ratio perſonalitatis. & ſic ipſa natura neq; erit ſubſiſtens in ſe: neq; erit in aliquo ſubſiſtente, & ſic non habebit eſſe in re: ſed in intellectu. & ſic non conueniet ei neq; aſſumere neque aliquid agere. Alio modo poteſt intelligi q circunſcribantur perſonę diſtinctæ quas fides ponit. eis autem circunſcriptis adhuc remaneret diuina natura ſubſiſtens: ſicut Deum intelligunt qui non habent fidem trinitatis ſine hoc quòd intelligant ibi, patrem vel filium vel ſpiritū ſanctum. vnde adhuc remanebit ibi perſonalitas aliqua. & ſm hoc quæſtio procedit de circunſcriptione perſonarum diſtinctarum, quas fides ſupponit. & hoc modo dicendum, q circunſcriptis pſonis adhuc diuinę naturę cōueniet aſſumere. D

¶ Ad primum ergo, ſecundum, & quartum patet ſolutio, quia procedunt ſecundum primum intellectum.

¶ Ad tertium dicendum, q miſſio non eſt de neceſſitate incarnationis ſimpliciter: ſed de neceſſitate incarnationis filij. vnde ſupra diſtinctione prima. magiſter dicit quòd pater potuit incarnari. qui tamen non poteſt mitti.

& Spiritus ſanctus. Item, & illud aliud, ſ. id quod eſt propriū filij, non quod commune eſt trinitati hominem accepit: ſic oportet intelligi, i. proprie ypoſtaſi filij, non in tribus communiter perſonis, diuina natura humanam ſibi vniuit. Qui ſenſus ex verbis Ioannis Dama. confirmatur, qui totam diuinam naturā in vna ypoſtaſion incarnatam eſſe euidenter aſſerit dicens. In humanatione Dei verbi dicimus omnem, & perfectam naturam deitatis, in vna eius ypoſtaſion, incarnatam eſſe, id eſt, vnitam humanæ naturæ, & non partem parti. Omni enim humanæ naturæ, dicimus vnitam eſſe omnem deitatis naturam vel ſubſtātiam. Item. Eadem eſt natura in ſingula ypoſtaſion, i. perſonarū, & quando dicimus naturam verbi incarnatam eſſe, ſecūdum beatos Athanaſium, & Cirillum, deitatem dicimus eſſe vnitam carni, & vnam naturam Dei verbi incarnatam confitemur. Verbum autē & quod commune eſt ſubſtantię poſſidet, & quod proprietatis eſt habens ypoſtaſios, id eſt perſonę. Ex his manifeſte oſtēditur quòd natura diuina incarnata eſt. vnde, & eadem vere dicitur ſuſcepiſſe humanam naturam. B

An diuina natura debeat dici caro facta.

SEd quæritur, vtrum eadem diuina natura debeat dici caro facta: ſicut verbum dicitur factum caro. Si enim idem eſt incarnari quod eſt carnem fieri, videri poteſt ita debere dici q ſit caro facta, ſicut dicitur incarnata. Ad quod dicimus, quia ſi illud dictum in ſacra ſcriptura reperiretur ex eadem intelligentia acciperetur, qua cum dicitur incarnata. C Sed quia illud authoritas ſubticuit atq; locutionis modus nimiam videtur facere expreſſionē, ſi natura diuina diceretur caro facta, melius hoc ſilere puto vel negare, quàm temere aſſerere, ne ſi illud dicatur, conuertibilitas

QVAESTIO III.

Deinde quæritur de aſſumpto.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. Vtrum natura humana ſit aſſumpta.
Secundo. Vtrum anima ſit perſona.
Tertio. Vtrum perſona hominis ſit aſſumpta.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum humana natura ſit aſſumpta.

AD Primum ſic proceditur. Videtur q humana natura non ſit aſſumpta, quia ſecundum Boe. natura prout hic loquimur de ea, eſt vnumquodque informans ſpecifica differentia: ſed differentia ſpecifica eſt naturam nudam ſignificans: non enim ſignificat eam vt in aliquo. cum ergo ſecundum Dam. non aſſumpſerit Deus naturam quæ nuda eſt in contemplatione; videtur quòd non aſſumpſit naturam. (In lib. de duab. natu.) (Dama. lib. 3. de fide Ortho. cap. 11. in princ.)

¶ 2 Præter. Quod aſſumitur oportet præexiſtere. ſed humana natura non præextitit vnioni, quia ſimul fuit caro, & Dei verbi caro. ergo natura non aſſumitur.

¶ 3 Præt. Natura eſt idem q eſſentia: ſed non poteſt dici quòd eſſentiam aſſumpſerit, quia eſſentia dicitur ab eſſēdo, eſſe autem perſonæ eſt quā non aſſumpſit. ergo nec naturā aſſūpſit.

¶ 4 Præt. Natura humana eſt ipſa humanitas: ſed humanitas nō poteſt eſſe ſine homine, cum igitur id quod aſſumptum eſt non fuerit homo, vt dicitur in litera, videtur quòd nec humanitas, & ita nec humana natura.

¶ 5 Præt. Aſſumptio terminatur ad vnionem: ſed humana natura non eſt vnita, quia vniens eſt vnitū. natura autem humana non eſt filius Dei. ergo natura humana non eſt aſſumpta.

Sed contra. Augu. in de fide ad Petrum. Deus humanam naturam, in vnitatem perſonæ accepit. (Cap. 17.)

¶ 2 Præt. Deus per aſſumptionem ſit homo: ſed non eſt homo in quo non ſit humana natura. ergo Deus humanam naturam aſſumpſit.

¶ 3 Præter. Philip. 2. Formam ſerui accipiens, id eſt naturam. (cap. 2.)

Reſpondeo. Dicendum, q quicunque confitetur incarnationem ponit humanam naturam aſſumptam, & quamuis ſecundum omnes modos quibus dicitur natura ſuperius poſitos D poſſit dici natura aſſumpta, non oportet diſcurrere per ſingula: cum naturam omnes intelligunt qui dicunt naturam humanam aſſumptam ſecūdum q natura ſignificat quidditatē.

¶ Ad primum ergo dicendum, q ſicut genus eſt quædam intentio quam intellectus ponit circa formam intellectiuam, ita etiam differentia, & omnia quę ſignificant ſecundas intentiones. tamen huic intentioni intellectæ reſpondet natura quædam quæ eſt in particularibus: quamuis ſecundum quod eſt in particularibus non habeat rationem generis vel ſpeciei, ſecundum hoc dico quòd Boet. non intendit dicere quòd differentia ſecundum quòd accidit ei intentio differentię ſit natura: ſed quantum ad id quod eſt in re ipſa, ſcilicet, quidditas rei quam differentia complet.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis non præexiſtat tēpore pręexiſtit tamen ſm modum intelligendi, & hoc ſufficit.

E ¶ Ad tertium dicendum, q eſſentia non habet ſe ad eſſe ſicut conſequens ipſum: ſed ſicut id per quod eſt eſſe ſicut, & natura. vnde ſimiliter concedo q aſſumpſit eſſentiam ſicut aſſumpſit naturam, quamuis non aſſumpſerit ſuppoſitum.

¶ Ad quartum dicendum, q quamuis humanitas non ſit ſine homine, tamen eſt prius naturaliter quàm homo, quia per eā dicitur aliquis eſſe homo: vnde eſt eadem rō ſicut de eſſentia.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis natura humana nō ſit vnita; id eſt facta vnum ſimpliciter cum diuina, eſt tamen ei vnita in aliquo, id eſt in perſona.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima ſeparata ſit perſona.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd anima ſeparata ſit perſona. perſona enim ſecundum Boe. eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia: ſed hoc conuenit animæ non ſeparatæ. ergo eſt perſona. (In lib. de duab. natu. 1. poſt. c. a.)

¶ 2 Præt.

¶ 2 Præt. Propter quod vnumquodque tale, & illud magis: ſed homo dicitur perſona propter animam: vnde quæ carent anima nō dicuntur perſonæ. ergo anima ſeparata eſt perſona.

¶ 3 Præt. Conceditur quòd anima rationalis eſt hoc aliquid: ſed hoc aliquid in natura rationali eſt perſona. ergo anima ſeparata eſt perſona.

¶ 4 Præter. Angelus, & anima ſeparata nō videntur differre niſi per hoc, quòd anima eſt vnibilis: ſed vnibilitas non impedit rationem perſonę. ergo cum Angelus ſit perſona: etiam anima ſeparata erit perſona. probatio mediæ. id quod poteſt fieri per diuinam virtutē non immutat aliquid de ratione rei: ſicut ꝙ Deus poſſit aſſumere aliquem hominē, vt Petrū non aufert Petro rationem perſonalitatis. Sed anima ſeparata non poteſt, vniri corpori niſi per reſurrectionem, quæ nō erit naturalis: ſed per diuinam virtutē tantum. ergo anima propter vnibilitatem rationem perſonę nō amittit.

¶ 5 Præt. Sola vnibilitas qua aliquid poteſt, vniri nobiliori tollit rationem perſonæ, alias verbum non haberet ab ęterno rationem perſonæ: ſed vnibilitas quæ eſt in anima ſeparata non eſt reſpectu alicuius dignioris: imo minus nobilis. ergo propter hoc non perdit rationem perſonæ.

Sed contra. Nulla forma eſt perſona: ſed anima eſt forma. ergo non eſt perſona.

¶ Præt. Perſona habet rationem completi, & totius: ſed anima eſt pars. ergo anima non habet rationem perſonæ.

Reſpondeo. Dicēdum, ꝙ de vnione animæ ad corpus apud antiquos duplex fuit opinio. Vna ꝙ anima vnit corpori ſicut ens completum enti completo, vt eſſet in corpore ſicut nauta

1 lib. de homine ca. 1. in naui. vnde ſicut dicit Greg Niſſe. Plato poſuit ꝙ homo non eſt aliquid conſtitutum ex corpore, & anima: ſed eſt anima corpore induta. & ſecundum hoc tota perſonalitas hominis cōſiſteret in anima: adeo ꝙ anima ſeparata poſſet dici homo

Vgo de S. Vi. lib. 2. de ſacramētis p. p. cap. 9. & 11. vere: vt dicit Hug. de S. Vi. & ſecundum hanc opinionē eſſet verum quod magiſter dicit ꝙ anima eſt perſona quando eſt ſeparata: ſed hęc opinio non poteſt ſtare, quia ſic corpus animæ accidentaliter adueniret. vnde hoc nomen homo de cuius intellectu eſt anima, & corpus, non ſignificarent vnum per ſe ſed per accidens, & ita non eſſet in genere ſubſtantiæ. Alia

2. de aīa. c. 2 eſt opinio Ariſt quam omnes moderni ſequuntur. quòd anima vnitur corpori ſicut forma materiæ. vnde anima eſt pars humanæ naturæ, & non natura quædam per ſe. & quia ratio partis contrariatur rationi perſonæ vt dictum eſt: ideo anima ſeparata non poteſt dici perſona. quia quamuis ſeparata non ſit pars actu: tamen habet naturam vt ſit pars.

Ha. ea. d. 5. q. 1. ar. 3. ca. ¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ anima ſeparata proprie loquendo, nō eſt ſubſtantia alicuius naturæ: ſed eſt pars naturę.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non tantum ab anima habet homo quòd ſit perſona: ſed ex ea, & corpore: cum ex vtriſque ſubſiſtat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima rationalis dicitur hoc

D. 176. aliquid per modum quo eſſe ſubſiſtens eſt hoc * aliquid, etiā ſi habeat naturam partis: ſed ad rationem perſonæ exigitur

F vlterius quòd ſit totum, & completum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis vnio animæ ſeparatæ ad carnem non poſſit fieri niſi per virtutem ſupernaturalem, tamen in ea eſt naturalis aptitudo ad hoc. & quòd non poteſt vnio compleri per virtutem naturalem eſt ex defectu corporis: non ex defectu animæ.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ quamuis anima ſit dignior corpore: tamē vnitur ei vt pars totius hominis, quod quodammodo eſt dignius anima inquantum eſt completius.

naturæ in naturam ſignificari putetur. Ex prēmiſsis indubitabiliter conſtat, ꝙ verbi perſona, ſiue natura hominis naturam, ſ. carnem, & animā aſſumpſit, ſed non perſonam hominis. Si autem natura diuina naturam hominis accepit, quare non dicitur facta homo, vel eſſe homo ſicut verbum Dei? Ad quod dici poteſt, quòd Dei filius dicitur factus homo vel eſſe homo, non ſolum quòd hominē aſſumpſit: ſed ꝙ ipſum in vnitatem, & ſingularitatē ſui, i. perſonæ accepit. Natura autem diuina hominem quidem accepit, id eſt, hominis formam ſibi vniuit: ſed nō in ſingularitatem, & vnitatem ſui. Seruata. n. proprietate ac diuerſitate duarū naturarum perſonæ ſingularitas extitit. Ideoque non ſic dicitur diuina natura eſſe homo, vel facta homo, ſicut Dei filius. quidam tamē indifferenter vtrunq; concedunt.

Quare non accepit perſonam hominis cum hominem acceperit.

IDeo vero nō perſonam hominis aſſumpſit, quia caro illa, & anima illa non erant vnita in, vnam perſonam quam aſſumpſerit, quia non ex illis conſtabat perſona quando illis vnitum eſt verbum. Nam ſibi inuicem ſunt vnita ſimul cum verbo vnita ſunt, altera tamen vnione inuicem vnita ſunt illa duo. ſ. anima, & caro, alia vnione verbo vnita ſunt, quia alia eſt vnio animæ illius ad carnem, & alia vnio verbi ad animam illā & carnem. Non ergo accepit verbum Dei perſonam hominis: ſed

G naturam, quia non erat ex carne illa, & anima illa compoſita perſona vna, quam verbum acceperit: ſed accipiendo vniuit, & vniēdo accepit.

Contra hoc oppoſitio qua probare quidam volunt perſonam accepiſſe perſonam.

SIc à quibuſdam opponitur ꝙ perſona aſſumpſerit perſonā. Perſona. n. eſt ſubſtātia rationalis indiuiduæ naturæ, hoc autē

H eſt. ergo ſi animam aſſumpſit, & perſonam. Quod ideo non ſequitur quia anima non eſt perſona quando alij rei eſt vnita perſonaliter: ſed quando per ſe eſt. Abſoluta enim à corpore perſona eſt, ſicut Angelus. Illa autem anima nunquam fuit quin eſſet alij rei coniuncta, ideoq; non ea aſſumpta, perſona aſſumpta eſt. Aliter quoq; nituntur probare verbum Dei aſſumpſiſſe perſonā, quia aſ-

ARTIC. III.

Vtrum perſona ſit aſſumpta.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd perſona hominis ſit aſſūpta. 3. q. 4. a. 2. Dama. n. dicit ꝙ De⁹ aſſumpſit humanam naturam in athomo, Dama. lib. 3. de fide c. 11. id eſt, in indiuiduo: ſed humana natura in indiuiduo eſt natura in perſona. ergo aſſumpſit naturam in perſona.

¶ 2 Præter. Chriſtus non eſt ſimilis matri niſi in hoc quod accepit a matre: ſed eſt ſimilis matri quantū ad perſonam vnde dicit Caſſianus in li. cōtra Neſtorium. quòd Chriſtus propter perſonarum diuerſitatē reddidit vtrique parenti ſimilitudinem, ſcilicet, patri, & matri. ergo aſſumpſit perſonam.

¶ 3 Præt. Ponitur quòd Chriſtus deponat hoc quod aſſumpſit: conſtat quòd Ieſus erit quidem homo, & perſona: ſed ex ſeparatione nihil acquiſitum eſt ei, quod prius non haberet, nec habuit aliquid ex parte humanitatis niſi aſſumptum.

I ergo aſſumpſit perſonam.

¶ 4 Præt. Non cōſumitur niſi quod eſt: ſed dicit Innocentius quartus in Decre. quòd perſona conſumpſit perſonam. ergo natura humana habuit perſonalitatem propriam: ſed non ante aſſumptionem, quia non fuit ante. ergo in ipſa aſſumptione habuit perſonalitatem propriam. ergo perſona fuit aſſumpta.

Sed contra. Auguſt. dicit quòd verbum non accepit perſonam hominis, ſed naturam. Lib. de fide ad pet. c. 17.

¶ Præt. Quod aſſumitur aliquo modo vnitur: ſed perſona nō vnitur perſonæ, quia ſic eſſent duæ perſonæ, quod eſſe non poteſt, vt ſupra dictum eſt. vel vna compoſita ex duabus, quod etiam eſt impoſſibile, cum perſona pars eſſe non poſſit. ergo perſona non eſt aſſumpta. q. 2. ar. 3. c.

Reſpondeo. Dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: aſſumens Hae ead. d.

K nō eſt aſſumptum. vnde ſi perſona Dei aſſumpſiſſet perſonam 5. q. 1. ar. 1. hominis: perſona Dei non eſſet perſona hominis, & ſic eſſent q. 3. co. duæ perſonæ, quod eſt hereticum, vnde non conceditur quòd perſona ſit aſſumpta, & etiam quod aſſumitur trahitur ad aliquod completius ipſum incompletum exiſtens, vt patet ex prædictis, & hoc eſt contra rationem perſonæ, quæ maximam completionem importat.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd humana natura nō præextitit ante vnionem: ſed poſtquam vnita eſt fuit in athomo vel perſona verbi. In hac ead. d. 4. 2. artic. 2. cap.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd hoc quòd dicit pro perſonarum diuerſitate non eſt referendum ad Chriſtum: ſed ad parentes,

parentes, quia diuerſa ſunt perſona patris, & matris eius. A

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſeparatio, dat vtriq; partium totalitatem, & in continuis dat etiam vtriq; eſſe in actu, vnde ſuppoſito, q́ hominem deponere, ſubſiſteret homo ille per ſe in natura rationali, & ex hoc ipſo acciperet rationem ꝑſonæ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd conſumere dicitur propriè deſtruere quod extitit, & ſecundum hoc, ꝑſona cõſumpſiſſet ꝑſonam, ſi perſona verbi aſſumpſiſſet hominem primo exiſtẽtẽ: ſed im ꝓpriè dicitur etiam conſumi, quod impeditur ne fiat, & quia perſona diuina, quæ aſſumpſit humanam naturam, impedit quod natura humana habeat ꝓpriã perſonalitatem: ideo dicitur conſumpſiſſe perſonam, quamuis impropriè, vnde non eſt hoc extẽdendum.

ſumpſit aliquem hominẽ, aſſumpſit. n. hoĩem Ieſum Chriſtum. ergo aliquem hoĩem. Quòd autem Ieſum Chriſtũ aſſumpſerit Aug. in expoſitione ſymboli ſub anathemate tradit dicens. Si quis dixerit atq; crediderit, hoĩem Ieſũ Chriſtum à filio Dei aſſumptum non fuiſſe, anathema ſit. Qui etiã B in pluribus ſcripturæ locis hmõi vtitur locutionibus. Ille homo à verbo Dei eſt aſſumptus, ille homo factus eſt Chriſtus. Et Propheta de homine Chriſto loquẽs Deo ait: beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti. (Pſal. 64.) Ex quibus conſequi videt q́ aliquis homo aſſumptus ſit à verbo, & ita perſona aſſumpta ſit à perſona. Sed quia hoc nephas dicere eſt, aut ſentire, præmiſſæ locutiones eiſq; ſimiles ſecundum hanc intelligentiam ſane accipi debent, vt homo Chri- C ſtus ſiue hõ ille ſiue quidã homo dicatur aſſumptus à verbo, ſiue vnitus verbo, non quia hominis perſona ſit aſſumpta vel vnita verbo: ſed quia anima illa, & caro illa aſſumpta ſunt, & vnita verbo, in quibus ſubſiſtit Dei, & hominis perſona, vt ad hominis naturam non ad perſonam reſpicias, cum aſſumptum vel vnitum, vel quendam vel aliquẽ in huiuſmodi locutionibus ſcriptura memorat. Quocirca, cum quęritur ſine propoſita auctoritate: an aliquis vel quidam homo ſit aſſumptus à verbo, vel vnitus verbo ſine diſtinctione intelligẽtiæ, nõ eſt hic reddenda reſponſio, quoniã multiplex ꝑmiſſa eſt quęſtio: ſed inſtantiã quærẽtis ita determinato. Si de hoĩs perſona quęris, reſpondeo q́ nõ, ſi de hoĩs natura, dico.

EXPOSITIO TEXTVS.

NEc (diuinitas inquit Chriſti.) Contra. Chriſtus cõmunicat, cum patre in vna natura numero: cũ matre vero non. ergo nõ eſt recta ſimilitudo. Dicendum, quòd nõ oportet quod ſit ſimilitudo quantum ad omnia: ſed ſufficit quòd ſit quantum ad aliquid. (Cum de Chriſto audis &c.) Sciendum quòd natura diuina dicitur forma, non quòd ſit actus alicuius naturæ: ſed quia non habet partem ſui naturam: nec aliquid potentialitatis in ipſa eſt. D Natura vero humana dicitur forma, non quia comprehendit principia tantum formalia: comprehendit enim, & formam, & materiam: ſed per modum quo quidditas compoſiti dicitur forma totius. (Solum verbum carnem ipſam.) Pars ponitur hic pro toto, quia caro pro homine, & ponit infirmiorem de qua minus videtur vt totam naturam noſtrã videatur aſſumpſiſſe, & etiã defectus humanæ naturæ quos decuit. (Omnem, & perfectam naturam diuinitatis.) Contra. oĩs, ſignum diſtributiuum eſt: ſed natura diuina eſt indiuiſa. Dicendum q́ omnis ponitur pro toto ſecundum q́ totum dicitur cui nihil deeſt, & non ex parte illa qua totum comparatur ad partes, quia natura diuina non habet partes. (Ideoque non ſic dicitur diuina natura.) Contra. de quocunque prædicatur filius Dei, prædicatur homo: ſed natura diuina eſt filius Dei: ergo eſt homo. Dicendum, q́ differentia eſt inter nomina ſubſtantiua, & adiectiua: ſubſtantiua enim ſignificant non tãtum formam: ſed etiam ſuppoſitum formæ. vnde poſſunt prędicari ratione vtriuſque, & quando prædicantur ratione ſuppoſiti, dicitur prædicatio per identitatem. quando autem ratione formæ, dicitur per denominationem ſiue informationem, & hæc eſt magis propria prædicatio, quia termini in prędicato tenentur formaliter: adiectiua autem tantum ſignificant formam: & ideo non poſſunt prædicari niſi per informationem. vnde hæc eſt falſa. Eſſentia eſt generans: quis hæc ſit vera: Eſſentia eſt pater. cum igitur dr̃. filius Dei eſt homo: eſt prędicatio per informationem, & identitatem. cum vero dicit. Eſſentia diuina eſt homo: eſt prædicatio per idẽtitatem, quia idem ſecundum rem eſt ſuppoſito hominis: non aũt per informationem, quia natura diuina non ſignificatur, vt ſuppoſitum ſubſiſtens in humana natura. Et ideo dicit Magiſter, quòd non eſt vna vera ſicut alia: ſed nec tamen dicit eam ſimpliciter eſſe falſam.

DISTINCTIO VI.

De intelligẽtia harum locutionum ſcilicet Deus factus eſt homo: Deus eſt homo, an his locutionibus dicatur, Deus factus eſſe aliquid, vel eſſe aliquid, vel non.

C EX præmiſſis autem emergit quęſtio plurimum continẽs vtilitatis, ſed nimium difficultatis, atq; ꝑplexitatis. Cũ eñ cõſtet ex prædictis, & alijs pluribus teſtimonijs omneſq; catholici vnanimiter fateant, Deũ eſſe factum hoĩem, & Ieſum Chriſtũ

DIVISIO TEXTVS.

A POſtquam magiſter determinauit de incarnatione Dei: Hic determinare incipit conditiones Dei incarnati. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima determinat de his quę conueniũt Deo incarnato ratione vnionis. In ſecunda de his quæ pertinent ad naturam aſſumptã abſolute. diſ. 13. ibi. (Præt. ſciendũ eſt.) De his enim quę abſolute pertinẽt ad diuinam naturã determinatum eſt in 1. lib. Prima aũt pars diuiditur in duas. Primo determinat de, his quæ dicuntur de Deo incarnato, exprimentia ipſam vnionem: ſicut quòd dicitur Deus eſt homo, vel factus eſt homo. In ſecunda determinat de his quę conueniunt ei conſequẽter ad vnionem. diſ. 8. ibi (Poſt prædicta.) Prima diuiditur in tres partes. In prima mouet quæſtionẽ de locutionibus exprimẽtibus vnionem. In ſecunda ponit diuerſas opiniones de modo, vnionis ibi. (Alij. n. dicunt.) In tertia oſtẽdit quomodo intelliguntur diuerſimode prædictæ locutiones, ſecundũ diuerſas opiniones. diſ. 7. ibi. (Secundum primam non dicitur. Alij enim dicunt.) Hic ponit opiniões, & diuiditur in tres partes ſecundum tres opiniones, duas ponit. Secunda incipit ibi. (Sunt aũt alij.) Tertia ibi. (Sunt etiam alij.) Quælibet autem triũ par- D tium diuiditur in duas partes. in opinionem, & confirmationem Confirmatio primæ opinionis incipit ibi. (Sed ne de ſuo ſenſu.) Secunda autem ibi. De (hoc Auguſt.) Confirmatio autem tertij ibi (Ne autem illi.) Ad euidentiam autem eorum quæ dicuntur, oportet primo tria videre. Primo in quo iſtæ tres opiniones conueniant. Secundo in quo vna harum opinionum ab alia differat. Tertio quid vnaquæque ponat.

In quo tres illæ opiniones communicant.

QVantum ad primum ſciendum: quòd iſtæ opiniones conueniunt in quatuor. Primo quia quęlibet harum ponit vnam perſonam in Chriſto ſcilicet diuinam: per quod recedunt ab hæreſi Neſtorij. Secundo, ponunt in Chriſto duas naturas, & tres ſubſtantias ſcilicet diuinam, ani- E mam, & corpus: in quibus duobus dicunt conſtare naturam humanam. & per hoc recedunt ab errore Eutichetis, qui poſuit vnam naturam in Chriſto. Tertio, has duas ſubſtantias in quibus humana natura conſiſtit dicunt aſſumptas à verbo, ꝑ quod recedunt ab errore Manichei, qui negabat carnis aſſumptionem. Quarto, quòd hoc quod aſſumptum eſt, non præexiſtit ante vnionem tempore: ſed natura ſolum, per quod excludunt errorem quem tangit Dam. dicentium, quod primo aſſumpſerit intellectum, & ex tunc fuiſſe hominem: poſtea autem aſſumpſiſſe carnem in vtero virginis. quod videtur eſſe error Orige. qui ponebat animas creatas ante corpora.

In quo vna harum opinionum ab alia differat.

QVantum vero ad ſecundum ſcilicet, differentiam harum opinionum ſciendum eſt, q́ cum in Chriſto ſint tres ſubſtãtię, inuenit triplex comparatio harũ ſubſtãtiarum. Vna

animæ, & corporis adinuicem, ſecundum quòd in eis conſiſtit humana natura. Altera vero harum duarum ad perſonam diuinam ſecundum & illa aſſumpſit has duas. & quælibet harū opinionum differt ab altera, quantum ad vtranq; comparationem. Differt autem tertia opinio à primis duabus quātum

Deum verum eſſe, & verum hominem: quæritur an his locutionibus: Deus factus eſt homo: filius Dei factus eſt filius hominis: Deus eſt hō: & homo eſt Deus: dicatur, Deus factus eſſe aliquid: vel eſſe aliquid: vel aliquid dicatur eſſe Deus: & an ita conueniat dici, homo factus eſt Deus: & filius hominis factus eſt filius Dei: ſicut econuerſo dicitur. & ſi ex his locutionibus non dicitꝰ Deus factus eſſe aliquid: vel eſſe aliquid quæ ſit intelligentia harum locutionum, & ſimiliū. In huius profunditatis reſeratione, & ſcrupuloſæ quæſtionis expoſitione, plurimū differre inueniunt ſapientes.

ad comparationē animæ, & corporis: quia primę duę opiniones ponunt aliquid compoſitum ex anima, & corpore: quod eſt aſſumptum. Tertia vero ponit has duas, ſubſtantias eſſe diuiſas abinuicem: & ſine aliqua compoſitione à pſona verbi aſſumptas eſſe. vnde cum dicitur natura humana aſſumpta à verbo, ſumit naturam humanam materialiter id eſt partes humanę naturæ: ſicut partes domus dicuntur domus. Differt autem à primis duabus, quantum ad comparationem harum duarum ſubſtantiarū ad tertiam: quia ponit has duas ſubſtantias coniunctas verbo accidentaliter: ſicut veſtis coniungitur homini: & ſicut angelus aſſumit corpus, vt in eo videatur. Primæ vero duæ opiniones, dicunt non accidentaliter: ſed ſubſtantialiter quantum ad eſſe perſonale verbo coniunctas eſſe. Similiter etiam ſecunda opinio differt à prima ſecundum has duas comparationes. quantum enim ad comparationem animę, & corporis differunt in hoc, ꝙ cum vtraque ponit, & animam, & corpus præexiſtere ſecūdum intellectum ad vnionē: & ex eis coniunctis effici aliquod vnum non vnius modi vnum ex his coniunctis conſtitui, dicitur vtraq;. ex coniunctione enim animæ ad corpus, reſultat & hic homo & humanitas: & hæc duo qualiter differant, patere poteſt ex prædictis in præcedenti diſt. quia hic homo dicit quid ſubſiſtēs in natura humana. humanitas autem colligit tantum ea in ſua ſignificatione ex quibus homo habet ꝙ ſit homo. Prima ergo opinio dicit, ꝙ illud vnum conſtitutum ex anima, & corpore quod præintelligitur vnioni & aſſumitur, eſt hic homo. Secunda vero dicit, quòd ſit humanitas: & hoc, quòd ſit hic homo: non habet ex coniunctione animæ ad corpus: ſed ex coniunctione vtriuſque ad diuinam perſonam, quæ ſubſiſtit in eis. Differunt etiam quantum ad ſecundam comparationem vtriuſque ſubſtantiæ ad diuinam perſonam. nam ſecunda opinio dicit, quòd iſtæ duæ ſubſtantiæ aſſumptæ, ita cōiunguntur diuinæ perſonæ, quòd pertinēt ad perſonalitatem ipſius: adeo quòd ſicut perſona verbi ante incarnationem ſubſiſtebat in natura diuina, ita poſt incarnationem ſubſiſtit in humana, & diuina, & ideo ante incarnationem erat ſimplex: ſed poſt eſt compoſita. Prima vero opinio dicit, quòd illa ſubſtantia compoſita ex anima, & corpore non pertinet ad perſonalitatem verbi, ita quòd in ea perſona verbi ſubſiſtat: ſed per aſſumptionem factum eſt, vt perſona verbi eſſet illa ſubſtantia compoſita ex anima, & corpore, & econuerſo. vnde perſona verbi ſicut fuit ſimplex ante incarnationem, ita eſt, & ſimplex poſt incarnationem.

Quid vnaquęque harum opinionum ponat.

Quantum ad tertium autem ſcilicet ad poſitiones quas quælibet opinio ponit. Sciendum eſt, quòd prima opinio ex hoc, quòd ponit duas ſubſtantias ſcilicet, animam, & corpus, ſecundum ꝙ præintelliguntur vnioni eſſe coniunctas ad conſtituendum hominem. oportet ꝙ primo ponat hominem aſſumptum, ſecūdo quòd homo non ſignificet niſi compoſitum ex duabus ſubſtantijs, ſ. anima, & corpore: non autem deitate, & quia hic homo eſt ſuppoſitum vel ypoſtaſis: ideo ponit tertio in Chriſto eſſe duo ſuppoſita vnum creatum quod eſt homo, & alterum increatū, quod eſt filius Dei, & ſimiliter duas ypoſtaſes. Et quia ſuppoſitum prædicatur in recto, non in obliquo ſicut natura: (Sortes. n. eſt ſuppoſitum humanę naturæ.) ideo quarto dicit, ꝙ Chriſtus eſt neu- F traliter duo: vnus tamen maſculine propter vnitatem perſonę. Et quia dicit hominem aſſumptum, & filius Dei eſt homo: ideo dicit quinto, ꝙ aſſumens eſt aſſumptum. Et quia in Chriſto dicit duo ſuppoſita: ideo dicit ſexto, ꝙ ſuppoſito filio Dei non ſupponitur hic homo: quamuis hic homo ſit filius Dei,

Quorundam ſententiam refert.

Alij enim dicūt, in ipſa verbi incarnatione hominē, quendam ex anima rationali, & humana carne conſtitutū ex quibus duobus, omnis verus homo conſtituitur, & ille homo G cœpit eſſe Deus, non quidem natura Dei: ſed pſona verbi. & deus cœpit eſſe homo ille. Concedunt ēt hominem illum aſſumptum à verbo, & vnitum verbo: & tamen eſſe verbum. Et ea ratione, tradūt dictum eſſe, deum factum hominem, vel eſſe hominē, quia deus factus eſt, id eſt cœpit eſſe quædā ſubſtantia ex aīa rationali, & hu-

ſicut ſuppoſita eſſentia non ſupponitur, pater: quamuis eſſentia ſit pater. Et quia hic homo non ſupponit ſuppoſitum æternum: ideo dicit ſeptimo, ꝙ ſicut Deus factus eſt homo, ita homo factus eſt Deus, quod, non poſſet dici ſi ſupponeret ſuppoſitum ęternum, quia ſuppoſitum ęternum nō incipit eſſe Deus. Et quia proprietates æternæ non determināt ſuppoſitum temporale, nec econuerſo: ideo dicit octauo, ꝙ oia nomina adiectiua quæ ſignificant aliquod ęternum, nō poſſunt dici de filio virginis, niſi cum implicatione, vt ſi dicatur filius virginis eſt æternus. i. eſt ille qui eſt ęternus, & ſimiliter adiectiua quæ ſignificant aliquod temporale non poſſunt dici proprie de filio Dei. Subſtantiua autem hincinde prædicātur propter vnionem: ſicut & adiectiua perſonalia non dicun- H tur de eſſentia: quamuis ſubſtantiua dicantur de ea. Secunda vero opinio, quia ponit, ꝙ humana natura quæ eſt aſſumptū non ſignificat quid ſubſiſtens, ſed potius in ea ſubſiſtit diuina perſona per vnionem: ideo primo dicit hominem, quod ſignificat per modum ſubſiſtentis non eſſe aſſumptum: ſed humanam naturam. Et quia ypoſtaſis, vel ſuppoſitum, dicit aliquid per ſe ſubſiſtens: ideo ſecundo non ponit in Chriſto, niſi vnū ſuppoſitum, vel ypoſtaſim. Et per conſequens ponit tertio, ꝙ Chriſtus eſt vnum tātum, & ſolum vnus. Et quia humana natura non ſubſtantificatur, vt ſubſiſtat, niſi per vnionem ad diuinam perſonam: ideo homo qui ſignificat per modum ſubſiſtentis non ſolum dicit naturam, & corpus: ſed etiam diuinitatē. Et hæc eſt quarta poſitio. Et quia diuina perſona quæ ante incarnationem ſubſiſtebat in vna natura: poſt quā ſub- I ſiſtit in duabus naturis, & tribus ſubſtantijs: ideo quinto dicit, quòd perſona verbi, ante incarnationem fuit ſimplex: ſed poſt incarnationem eſt compoſita. Et quia eſt vnum ſuppoſitum, quod ſubſiſtit in duabus naturis: ideo ſexto ponit, ꝙ de illo ſuppoſito proprie dici poſſunt adiectiua ſignificantia proprietates vtriuſque naturæ, ſiue denominetur per vnam naturam, ſiue per aliam. vnde ſecundum eos proprie dicitur iſte puer eſt æternus, & Deus eſt paſſus. Tertia vero opinio, quia negat vnionem animæ ad carnem in Chriſto: ideo primo ponit quòd homo non prædicat de Chriſto aliquid compoſitum ex anima, & corpore: ſed partes humanæ naturæ, vt ſit ſenſus: homo eſt, id eſt, habet animam, & corpus ſibi vnita accidentaliter, & ideo ponit ſecundo, quòd homo prædicatur de Chriſto accidentaliter, non in quid: ſed in quomodo ſe habet, vt cum dicitur homo indutus: & ideo tertio ponit, ꝙ duæ ſubſtantiæ non pertinent ad perſonalitatem filij Dei: ſed extrinſecus ſe habent ad ipſam. Et multa alia ex his opinioni- K bus ſequuntur, ſi quis radicem opinionum conſideret. Ex prędictis autem patet, ꝙ quęlibet harum duarum opinionū conuenit cum alia, in aliquo, in quo differt à tertia. Primæ enim duæ opiniones conueniunt in hoc, ꝙ vtraque ponit, quòd homo de Chriſto prædicatur in quid, in quo differunt à tertia quę hoc negat: ſimiliter tertia conuenit cum ſecunda in hoc, ꝙ in Chriſto non ſunt duo ſuppoſita, quamuis differenter, quia ſecunda ponit, ꝙ ſupponitur vtriq; naturę ſubſtantialiter: tertia vero ꝙ diuinæ ſubſtantialiter, & humanę accidentaliter. ſicut album, & homo non eſt aliud, & aliud ſuppoſitum: ſed idē quod ſupponit homo copulat album, in quo differūt, à prima quæ ponit in Chriſto duo ſuppoſita: ſimiliter etiam prima, & tertia cōueniunt in hoc, ꝙ humana natura nō pertinet ad perſonalitatem diuinę perſonę, quāuis differēter, quia prima ponit, ꝙ ſubſtantificatur per ſe. Tertia autem quòd nullo modo.

do. vnde

do. vnde vtraq; ponit, quòd diuina perſona ſicut fuit ſimplex ante incarnationem, ita eſt ſimplex poſt incarnationé, in quo differunt à ſecunda. His viſis, circa veritatem harum opinionum eſt triplex quæſtio. Prima de his quę dicit prima opinio. Secunda de his quæ dicit ſecũda. Tertia de his quę dicit tertia.

QVAEST. I.

A

Circa primã quæſtionem quærun tur tria.

Primo. Vtrũ in Chriſto ſint duæ ypoſtaſes.

Secundo. Vtrum homo ſit aſſumptus.

Tertio. Vtrum homo ſignificet ſubſtantiam compoſitam, ex duabus ſubſtantijs tãtum.

ARTIC. I.

Vtrum in Chriſto ſint duæ ypoſtaſes.

mana carne ſubſiſtens, & illa ſubſtantia facta eſt, id eſt cœpit eſſe Deus: non tamen de migratione naturæ in naturam: ſed vtriuſq; naturæ ſeruata proprietate factũ eſt, vt deus eſſet illa ſubſtantia, & illa ſubſtantia eſſet deus. vnde vere dicitur, deus factus eſt homo, & homo factus eſt Deus, & deus eſſe homo deus, & homo deus, & B filius dei filius hominis, & econuerſo. Cumque dicant illum hominem ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtere: non tamé fatentur ex duabus naturis eſſe compoſitum, diuina ſcilicet, & humana, nec illius partes eſſe duas naturas ſed animam tantũ, & carnem.

Authoritates ponunt quibus ſuam muniunt ſententiam.

C Et ne de ſuo ſenſu tantum loqui putentur, hanc ſententiam pluribus muniunt teſtimonijs. Ait enim Aug. in lib. 3. de trinitate. Cum legitur, verbũ caro factum eſt: in verbo, intelligo dei filium verũ, in carne, agnoſco verum filiũ hominis, & vtrunque ſimul vnam perſonam deũ, & hominem ineffabilis gratię largitate coniunctum. Item in † Enchi. Chriſtus Ieſus, deus de Deo eſt: homo autem natus eſt de Spiritu ſancto ex Maria virgine, vtraque ſubſtantia, diuina, ſcilicet, & humana filius eſt vnicus dei patris omnipotentis, de quo procedit Spiritus ſanctus vtrumque, vnus: ſed aliud propter verbum, & aliud propter hominem, nec B duo filij deus, & homo: ſed vnus dei filius, deus ſine initio, homo à certo initio. Item in † eodem. Quid natura humana in Chriſto homine meruit, vt in vnitatem perſonæ vnici filij dei ſingulariter aſſumpta eſſet? Quę bona volũtas, quæ bona opera præceſſerunt, quibus mereretur iſte homo fieri vna perſona cũ deo, nunquid antea fuit homo, & hoc ei ſingulare beneficium præſutum ęſt, vt ſingulariter promeretur deum? Nempe, ex quo ho C mo eſſe cœpit, non aliud cœpit eſſe homo, quàm dei filius, & hic vnicus, & propterea dei uerbum, quia eſt ab illo ſuſcepta caro, facta eſt vtiq; deus, vt quemadmodum vna perſona, eſt quilibet homo, anima ſcilicet rationalis & caro, ita ſit Chriſtus, una perſona, uerbum, & homo. Idem ſuper Io. † Agnoſcamus geminam ſubſtantiam Chriſti, diui

3. q. 4. 2. de vnio. 2. AD Primũ ſic proceditur. Videtur, quod in Chriſto ſint duæ ypoſtaſes: ſicut enim dicit Boet. in lib. de dua. na. omnis ſubſtãtia particularis ſecundum proprietatem, vocabuli poteſt dici ypoſtaſis, quamuis ſecundum vſum dicatur tantum de ſubſtãtijs nobilioribus: ſed in Chriſto ſunt plu- Cap. 38. res ſubſtantiæ: ſicut ab omnibus conceditur, & non ſunt vniuerſales: ſed particulares. ergo in Chriſto ſunt plures ypoſtaſes.

¶ 2 Præter. Chriſtus ſecundum quòd eſt homo, eſt ypoſtaſis quædam in genere ſubſtantiæ, quia de quocunque prędicatur ſpecies, & genus: ſed ypoſtaſis verbi non eſt in genere ſubſtantiæ: ergo in Chriſto eſt alia ypoſtaſis præter ypoſtaſim verbi, & ita in Chriſto ſunt duæ ypoſtaſes.

¶ 3 Præt. Sicut ſe habet ſpecies ad genus, ita ſe habet ypoſtaſis ad ſpeciem: ſed vna ſpecies non poteſt eſſe in diuerſis generibus non ſubalternatis. ergo vna ypoſtaſis non poteſt eſſe in duabus ſpeciebus. ergo multo minus in natura humana, & diuina, quæ plus quam ſpecie differunt.

Dama. vbi ſupra. Sed contra. Eſt quod dicit Dam. duas naturas vnitas eſſe in vnam ypoſtaſim.

In libr. de duab. nat. ¶ Præt. Secundum Boet. perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. ypoſtaſis autem ſecundum eundem eſt indiuidua ſubſtantia. ergo perſona non addit ſupra ypoſtaſim niſi hoc, quòd eſt rationalis naturæ. ergo ypoſtaſis rationalis naturæ eſt perſona. humana autem natura, & diuina vtraque eſt rationalis. ſi ergo ſint duæ ypoſtaſes harum duarum naturarũ: oportet diuerſas perſonas ponere, & ſic eſſet error Neſtorij.

II. Vlterius. Quæritur, vtrum in Chriſto ſint duo ſuppoſita. Videtur, quòd ſic: ſuppoſitum enim dicit reſpectum ad naturam communem: ſed in Chriſto ſunt duæ naturę. ergo duo ſuppoſita.

¶ 2 Præt. Suppoſitum dicitur, quaſi ſub alio poſitum: ſed inconueniens eſt dicere, quod diuina perſona ponatur ſub humana. ergo oportet aliud eſſe humanæ naturę ſuppoſitum, quam perſona diuina, ſed perſona diuina eſt ſuppoſitum naturę diuinæ. ergo in Chriſto ſunt duo ſuppoſita.

¶ 3 Præt. Vnio ad alterum non tollit alicui rationem ſuppoſiti, quia etiam pars, vt manus alicui naturæ communi ſupponitur cum ſit in ſpecie manus: ſed nihil aliud poteſt impedire A ne humana natura in Chriſto habeat proprium ſuppoſitum niſi vnio. ergo habet proprium ſuppoſitum, præter ſuppoſitum diuinæ naturæ. & ſic idem quod prius.

Sed contra. Quod eſt vnitum alteri digniori non habet rationem ſuppoſiti, alias in Chriſto eſſent tria ſuppoſita ſecundum tres ſubſtãtias: vel etiam plura ſecũdũ omnes partes corporis. ſi ergo in Chriſto ſunt duo ſuppoſita nõ erit aliqua vnio diuinitatis ad carné.

III Vlterius. Videtur quòd in Chriſto, ſint duo indiuidua: ſicut enim dicit Dam. filius Dei aſſumpſit humanam naturã in athomo. i. indiuiduo: ſed Dama. lib. 3. de fide. cap. 21. Cap. 35. quia natura aſſumpta eſt, in Chriſto dicimus duas naturas. ergo, & dicere poſſumus in Chriſto duo indiuidua.

¶ 2 Præt. Omne quod eſt, aut eſt vniuerſale, aut particulare: quia ſed humana natura eſt in Chriſto. ergo cum non ſit vniuerſalis erit particularis: ſed omne particulare eſt indiuiduum. ergo humana natura in Chriſto, eſt indiuiduum. ergo ſunt ibi duo indiuidua.

¶ 3 Præt. Secundum Porphy. indiuiduum facit collectio accidẽtium. ſed accidentia Tract. 78. humanæ naturę non ſunt in perſona diuina, quę ſubiectũ accidentis eſſe nõ poteſt. D ergo oportet, quòd ſit ibi aliquod indiuiduum. & ſic idem quod prius.

Sed contra. Nihil eſt aliud perſona, quàm indiuiduum rationalis naturę: ſed in Chriſto non poſſunt eſſe duę perſonę. ergo in Chriſto non ſunt duo indiuidua.

Vlterius. Videtur, quod ſint ibi duæ res naturæ. Res. n. naturę eſt quod conſtituitur per naturam: ſed diuina perſona non conſtituitur per humanam naturam. ergo perſona verbi, nõ eſt res humanæ naturæ. ſed eſt aliqua res humanę naturæ in Chriſto. ergo in Chriſto ſunt duæ res naturæ. III.

¶ 2 Præterea. Res naturæ idem videtur eſſe quod naturale: ſed naturale, vt dicitur 2. Phyſic. eſt proprietas cauſata ex principijs naturæ, vel compoſitum ex principijs naturalibus: ſed neutrum iſtorum conuenit diuinæ perſonæ. ergo perſona diuina non eſt res naturæ humanæ, & ſic idem quod E prius.

Sed Contra. Res naturæ eſt completum ſubſiſtens in natura: ſed nullum tale eſt aſſumptibile, quamuis poſſit aliud aſſumi ad ipſum. ergo ſi eſſet in Chriſto aliqua res naturæ pręter diuinam perſonam. non eſſet aſſumpta a diuina perſona, & ita nec vnita, & ſic non eſſet in Chriſto.

Reſpondeo. Dicendum, quòd cum omne particulare habeat reſpectum ad naturam communem, & ad proprietates, poteſt ſecundum vtrunq; reſpectum nominari: tum per nomen primæ impoſitionis: tum per nomen ſecundæ intentionis. hoc enim nomen res naturæ eſt nomen primæ impoſitionis ſignificans particulare, per reſpectum ad naturam communem. hoc vero nomen ſuppoſitum, eſt nomen ſecundæ impoſitionis, ſignificans ipſam habitudinem particularis ad naturam communem, inquantum ſubſiſtit in ea, particulare vero inquantum exceditur ab ea; ſed quia accidentia conſequuntur naturam: ideo omne nomen deſignans particulare ſecundum reſpectum ad proprietates de-

ſignat etiam ipſum, per reſpectum ad naturam communem. hoc ergo poteſt fieri dupliciter, vel per nomen primæ impoſitionis, & ſic eſt hypoſtaſis communiter in omnibus ſubſtantijs, perſona vero in omnibus rationalibus, vel per nomen ſecundæ impoſitionis, & ſic eſt indiuiduum, inquantum eſt indiuiſum in ſe: ſingulare vero inquãtum eſt diuiſum ab alijs: vnde ſingulare eſt idem ꝙ diuiſum. Eſt etiam alia differentia attendenda inter iſta, quia quædam iſtorum ſignificant communiter particulare in quolibet, genere, ſicut particulare indiuiduum ſingulare quædã vero tantum particulare in genere ſubſtantiæ: ſicut res naturę, ſuppoſitum, ypoſtaſis, & perſona. Quia vero ratio ſubſtantiæ eſt, quòd per ſe ſubſiſtat: inde eſt, ꝙ nullum iſtorum dicitur niſi de re completa per ſe ſubſiſtente. vnde non dicuntur neque de parte, neq; de accidẽte, de quibus alia dici poſſunt, quæ in omnibus generibus, inueniuntur: quãmuis.n. hæc albedo, vel hæc manus dicantur indiuiduum, vel ſingulare: * non tamen poteſt dici ypoſtaſis, ſuppoſitum, vel res naturæ. Impoſſibile eſt autem ꝙ ſi ponantur duo, quorũ vtrunque per ſe ſubſiſtat, ꝙ vnum ſit alterum, quia ſecundum hoc, ꝙ numerãtur differunt: cum differentia ſit cauſa numeri, & non pręadicantur de ſe inuicem, niſi ſecundum ꝙ vnum ſunt. Vnde cum diuina perſona ſit quiddam per ſe ſubſiſtens: ſi etiam ponatur compoſitum ex anima, & carne vnum quid completum ſubſiſtens, quod eſt homo, vel hic homo: impoſſibile eſt, ꝙ vnum prædicetur de altero, vt dicatur Filius Dei eſt hic homo, & quia prima opinio, hoc ponit: ideo non tenetur modo ab aliquo: ſed ſecundum hoc, quod eſt compoſitum tantum ex anima, & carne, non dicit eſſe quid ſubſiſtens: ſed dicit eſſe humanam naturam in qua diuina perſona ſubſiſtit: & ideo ſecundum hãc opinionem dicendum eſt, ꝙ omnia illa nomina quæ ſignificãt particulare in quolibet genere, poſſunt dici eſſe duo in Chriſto: ſicut.n. hæc manus dicitur indiuiduum, vel ſingulare, vel particulare, ita humana natura in Chriſto eſt indiuiduum ſingulare, vel particulare. Et cum natura humana non ſit diuina natura: neque diuina perſona, nihil prohibet dici in Chriſto duo indiuidua, vel duo ſingularia, vel particularia: aut etiam plura ſecũdum numerum partium corporis Chriſti, quarum quælibet poteſt dici indiuiduum niſi fiat vis in hoc, ꝙ in diuinis non proprie inueniuntur huiuſmodi nomina. hæc tamen plura indiuidua de Chriſto non prædicantur, quia de eo non prædicatur natura humana neque partes eius. non autẽ contingit dicere in Chriſto eſſe duas ypoſtaſes: vel res naturę: vel ſuppoſita. natura.n. humana in Chriſto non eſt res naturæ vel ſuppoſitum, ſed ipſa natura. nulla.n. natura compoſita eſt res vel ſuppoſitum ſuiipſius: ſimiliter non eſt ypoſtaſis ſed vſya. nihilominus tamen, ſicut dicimus vnionem factam in perſona: ſic dicimus in ypoſtaſi: ſuppoſito: re naturæ: indiuiduo ſingulari vel particulari: quia quàmuis hæc vltima tria poſſint dici de non per ſe ſubſiſtentibus: nihilominus dicuntur etiam de per ſe ſubſiſtentibus: dicimus enim ypoſtaſim, eſſe indiuiduum: vnde in quantum eſt vnio facta in ypoſtaſi, eſt ẽt

F facta in indiuiduo. & ſic poſſumus dicere Chriſtum vnum indiuiduum: & tamẽ in eo duo vel plura indiuidua ſicut etiam & de quolibet alio homine contingit. & eadem eſt ratio de ſingulari, & particulari.

¶ Ad primum ergo dicendum: quòd ſubſtantia, ſecundum quòd eſt genus, non proprie prædicat de parte manus enim ſi eſſet ſubſtantia cum ſit animata: eſſet animal. nihil n. eſt in genere quaſi directe cõtentum ſub ipſo: niſi quòd habet naturam aliquam cõpletę: tamen dicitur manus, eſſe ſubſtantia, ſecundum quòd ſubſtãtia diuiditur contra accidens: & ſimiliter dico de natura humana in Chriſto, cum igitur dicitur ꝙ omnis ſubſtantia particularis eſt ypoſtaſis, intelligendum eſt de illis quæ directe recipiũt prædicationem, generis, & hæc ſunt quæ ſignificantur, vt res completæ per ſe ſubſiſtentes.

¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ypoſtaſis verbi quamuis non ſit in genere ſubſtãtię ſimpliciter, inquantum eſt ypoſtaſis verbi. tamen inquantum eſt ypoſtaſis humanę naturę eſt in genere ſubſtantiæ, ſicut in ſpecie hominis. nõ enim ypoſtaſis ordinatur, ad genus vel ſpẽ niſi per naturam quã habet.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ genus quodammodo eſt pars ſpeciei ſimilis materię vnde ſicut in natura, ex pluribus materijs ſufficientibus non ordinatis non fit aliquid vnum, ita etiam plura genera, non poſſunt venire ad cõſtitutionem vnius ſpeciei, ſed natura ypoſtaſis non eſt pars. vnde non eſt ſimilis rõ, dicitur.n. ypoſtaſis alicuius naturæ inquantum ſubſiſtit in ea.

I Ea quæ in contrarium obijciuntur concedimus. Sciendum tñ eſt, ꝙ prima opinio quamuis poneret duas ypoſtaſes, non tamen diuerſas perſonas poſuit, ex hoc.n. ꝙ perſona eſt indiuiduum rationalis naturæ quæ eſt completiſſima, & vbi ſtat tota intentio naturæ habet ꝙ ſignificet completiſſimum vltima completione, poſtquam non eſt alia. vnde cũ poneret hoiem aſſumptum vnitum verbo, non dabat ei rõnem perſonæ, dabat ei tñ rationem ypoſtaſis, inquantum erat ſubſiſtens, nec tñ ponebat quod ho ille vniretur diuinæ perſonæ in accidẽte, quia ſic non diceret ꝙ prædicaret quid, ſed quod eſſet accidẽtaliter vnitũ, ſicut dicit tertia opinio: ſed ponebat ꝙ perſona verbi erat illa ypoſtaſis, quod tamen non eſt intelligibile, vt duorum diſtinctorum, vnum de altero prædicetur, vt prius dictum eſt.

K ¶ Ad Secundam quæſtionem dicendum, quòd in Chriſto tantum vnum eſt ſuppoſitum ratione iam dicta, niſi dicatur ſuppoſitum locutiuum, quia ſic de quocunque poteſt fieri ſermo eſt ſuppoſitum.

¶ Ad primum autem contra hoc obiectum dicendum, quòd quamuis ſint ibi duæ naturæ, tamen eſt vnum habens reſpectum ad duas naturas, & ideo eſt ibi ſuppoſitum vnum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſuppoſitum non importat ſuppoſitionem indignitatis vel potentialitatis. alias perſonæ non dicerentur ſuppoſita diuinę naturæ, ſed ſolum ſuppoſitionem quantum ad communitatem, inquantum ad natura communis excedit prædicatiue ſuppoſitum, vel actu vel potentia.

Cap. 17.

Poſt mediũ libri.

D. 729.

nam. ſ. qua æqualis eſt patri, & humanã, qua minor eſt patre. Vtrũque autem ſimul non duo: ſed vnus eſt Chriſtus, ne ſit quaternitas, non trinitas Deus. ac per hoc Chriſtus eſt Deus, anima rationalis, & caro. Idem quoq; in lib. de prædeſtinatione ſanctorum. Ille homo, vt à verbo patri coęterno in vnitate perſonæ aſſumptus filius Dei vnigenit' eſſet: vnde hoc meruit, quod eius bonũ præceſſit, vt ad hanc ineffabilem excellẽtiam perueniret? Faciente ac ſuſcipiente Deo verbo: ipſe homo ex quo eſſe cœpit, filius Dei vnicus eſſe cœpit, Itẽ, homo quicunque ita gratia fit Chriſtianus: ſicut gratia homo ille ab initio factus eſt Chriſtus. Idem in li. 13 de Trini. Gratia Dei nobis in homine Chriſto commendatur, quia nec ipſe, vt tanta vnitate Deo vero coniunctus, vna cum illo perſona filius dei fieret, vllis eſt præcedentibus meritis aſſecutus: ſed ex quo homo eſſe cœpit, ex illo eſt, & deus: vnde dictum eſt, verbum caro factum eſt. Hyl. quoq; in lib. 10. de Tri. ait. Chriſtũ non ambigimus eſſe deum verbũ: neque rurſum filiũ hominis ex anima, & corpore conſtitiſſe ignoramus. His aliiſque authoritatibus vtuntur, qui hominem quẽdam ex anima rationali, & carne compoſitum deũ factum dicunt: ſed gratia non natura. Sola.n. gratia habuit ille homo: non meritis vel natura, vt eſſet deus ſiue filius dei: vt haberet omnem ſcientiã & poteſtatem quã habet verbum, cũ quo eſt vna perſona. Nec tan-

G tũ in ſuperioribus legitur ꝙ homo ille ſit vna perſona cũ verbo: & ſit ipſum verbũ: ſed etiam ꝙ anima rationalis, & caro eadem perſona ſit: & Chriſtus ſit, & de⁹.

B *Aliorum ſententia.*

SVnt autem, & alij, qui iſtis in parte conſentiunt: ſed dicunt hominem illum, non ex anima rationali, & carne tñ: ſed ex humana, & diuina natura, i. ex tribus ſubſtãtijs, diuinitate, carne & anima cõſtare: & hunc Ieſum

H Chriſtum fatentur, & vnam perſonam tñ eſſe ante incarnationẽ ſolummodo ſimplicem: ſed in incarnatione factam compoſitã ex diuinitate, & humanitate: nec eſt ideo alia perſona quam prius: ſed prius cum eſſet dei tñ perſona, in incarnatione facta: eſt etiã hominis perſona, non aũt vt eſſent duę perſonę: ſed vt vna & eadẽ

¶ Ad tertium

D.674. ¶ Ad tertium dicendum: quod pars proprie non habet genus neque ſpeciem: vnde non conuenit ſibi proprie ſuppoſitum eſſe: loquẽdo ſimpliciter, niſi forte cum additione: vt dicatur hæc manus ſuppoſitum manus: quamuis manus proprie loquendo non ſit genus neque ſpecies. A

¶ Ad tertiam quæſtionem dicẽdum, quòd in Chriſto ſunt duo indiuidua, non tamẽ per ſe ſubſiſtentia: & ipſe Chriſtus eſt vnũ indiuiduũ ſubſiſtens: vt dictum eſt.

Dama. vbi ſupra. ¶ Ad primũ ergo dicendum: quòd Dam. intendit dicere quòd aſſumpſit humanã naturam particularem: non autem ſubſiſtentem: ſed quòd in ea diuina perſona ſubſiſtit.

¶ Ad ſecundũ dicendum: quòd humana natura eſt particulare, & indiuiduũ: non tamen ſubſiſtens.

¶ Ad tertium dicendum: quòd quamuis diuina natura ſit quoddam indiuiduum in Chriſto, tamẽ etiam Chriſtus eſt indiuiduum humanæ naturæ: nec tamen oportet quòd accidentia humanæ naturæ inſint diuinæ perſonæ niſi natura mediante.

¶ Ad id quòd in contrarium obiicitur dicendum: quòd in Chriſto eſt aliquid indiuiduum, quod non eſt rationalis naturæ indiuiduum: ſed ipſa rónalis natura indiuidua vel pars eius: ſicut manus Chriſti. D

¶ Ad quartam quæſtionem dicendum: quòd in Chriſto non ſunt duæ res naturæ: ſed ipſe eſt res vna duarum naturarum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quàmuis verbum non ſit conſtitutum per naturam humanam vt ſit ſimpliciter. tamen per naturam humanam conſtituitur quòd ſit homo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd res naturę per ſe loquendo, eſt quod habet naturam, ſed quod hoc ſit compoſitum, accidit, inquãtum ipſum compoſitum ex materia, & forma, quæ ſunt principia naturæ, non adiungitur alteri ſubſiſtenti ſimplici: ſi autem alteri ſubſiſtenti coniungatur: quod eſt in ſe ſimplex, erit quidem illud ſimplex vt res ſubſiſtens in natura compoſita, non tamen erit compoſitum niſi per modum qui infra dicetur, ſecundum quem ſecunda opinio ponit perſonam verbi incarnati eſſe compoſitam.

ARTICVLVS II.

Vtrum filius Dei aſſumpſerit hominem.

arti. ſeq. co. & hac eadẽ diſt. q. 2. a. 3. co. & q. 3. a. p. c. a. 3. q. 4. 3. 4. 9. gent. c. 43. opuſ. p. c. 20. & t. Q. 2. artic. p. o. & ad tertium.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei aſſumpſerit hominem. Pſal. 64 Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti. & loquitur de Chriſto homine, ergo homo eſt aſſumptus.

¶ 2 Præt. Si filius Dei eſt homo, aut homo quem aſſumpſit aut homo quem non aſſumpſit. ſi homo quem nõ aſſumpſit, ergo non magis poteſt dici homo qui eſt Ieſus, quàm homo, qui eſt Petrus. ſi autem homo quem aſſumpſit. ergo aſſumpſit hominem.

¶ 3 Præt. Filius Dei aſſumpſit animam, & corpus vnita: quia corpus non vnitum animæ eſt corpus inanimatum: quod non eſt aſſumptibile. vt in 2. diſt. dictum eſt: vnio autem illa non eſt minoris efficaciæ in homine Chriſto, quàm in alijs homi- A nibus, ſed in alijs hominibus facit non ſolum humanitatem, ſed etiam hominem. ergo in Chriſto facit hominem.

¶ 4 Præt. In Chriſto non eſt niſi aſſumens, & aſſumptum, ſed non habet quòd ſit homo ex parte aſſumentis: quia ſic ab æterno fuiſſet homo. ergo habet ex parte aſſumpti. ergo homo eſt aſſumptus.

¶ Præter. ſecundum Dama. Chriſtus aſſumpſit quicquid in noſtra natura plantauit: ſed id quod vnitum eſt ex corpore, & anima facit hominem; cum ſit de naturalib⁹ quæ Dei verbum in noſtra natura plantauit: hoc ergo aſſumpſit. ergo aſſumpſit hominem, quia poſita cauſa ſufficienti, ponitur effectus. Lib. 3. de fide Ort. c. 7. Dam. lib. 3. de fide cap. 7. poſt principium.

Sed contra. Aſſumens non eſt aſſumptum: ſed Deus eſt homo. ergo nõ aſſumpſit hominem.

¶ Præter. Si aſſumpſit hominem, conſtat quòd non aſſumpſit hominem vniuerſalem. ergo aſſumpſit hunc hominem, ſed hic homo eſt perſona. ergo aſſumpſit perſonam, quod falſum eſt: ergo, & primum. Ibid. c. 3.

Reſpondeo. Dicendum, quòd id quod aſſumitur, ſecundum intellectum præcedit vnionem. ſi ergo dicatur homo aſſumptus oportet quòd intelligatur homo, antequam intelligatur aſ- D ſumptus, homo autem particularis (quia vniuerſalem non aſſumpſit, cum non habeat eſſe in rerum natura) eſt quid ſubſiſtens, habens eſſe completum, quod autem habet eſſe completum in quo ſubſiſtit; non poteſt vniri alteri niſi tribus modis, vel accidentaliter, vt tunica homini, & hunc modum vnionis ponit tertia opinio, vel per modum aggregationis, ſicut lapis lapidi in aceruo, vel aliquo accidente, ſicut homo vnitur Deo per amorem, vel gratiam, & neutra harum eſt vnio ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quarum primam poſuit Dioſcorus, alteram Neſtorius hæretici, vt dicit Dama. 3. cap. tertij libri. vnde nullo modo concedendum eſt, quod homo ſit aſſumptus. Sciendum tamen, quod prima opinio, nullum prædictorum modorum vnionis ponebat. vnde non eſt hæretica, ſed ponebat, quòd erat facta vnio, ſecundum hoc, quòd perſona verbi incepit eſſe illa ſubſtantia, quod quidem non eſt E intelligibile, vt duorum, vnum fiat alterum, niſi per conuerſionem vnius ad alterum, immo impoſſibile eſt, vt prius dictum eſt, & ideo non ſuſtinetur. De fide lib. 3. cap. 3.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd omnes authoritates quę dicunt hominem aſſumptum, exponi debent, vt ponatur concretum pro abſtracto, id eſt homo pro humana natura.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus eſt homo, non quem aſſumpſit, ſed cuius humanam naturam aſſumpſit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non eſt propter inefficaciam vnionis animæ ad corpus, quòd eorum coniunctio, ſecundum quòd præintelligitur vnioni ad diuinam perſonam, non facit hominem, ſed humanam naturam in Chriſto, ſed eſt ex hoc quòd non fuerunt, vt coniuncta per ſe ſubſiſterent, ſed vt diuina perſona in eis ſubſiſteret.

¶ Ad quartum dicendum, quòd homo ſignificat humanam naturam, & ſupponit pro ſuppoſito ſubſiſtente in natura illa, quorum vnum eſt ex parte aſſumpti, alterum ex parte aſſumentis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hoc quod facit coniunctio ex

---

eſſet pſona Dei, & hominis. Perſona ergo quæ prius erat ſimplex & in vna tantum natura exiſtens: in duabus, & ex duabus ſubſiſtit naturis. & perſona quę tantũ erat Deus, facta eſt etiam verus homo ſubſiſtens, non tãtum ex anima, & carne: ſed etiam ex diuinitate. B nec tamen perſona illa debet dici perſona, quamuis dicatur facta perſona hominis. Facta eſt igitur illa perſona (vt quibuſdã placet) quiddam ſubſiſtens ex anima, & carne, ſed nõ eſt facta perſona vel ſubſtantia vel natura: & inquantum eſt illud ſubſiſtens, compoſita eſt, inquãtum autem verbum eſt, ſimplex eſt.

Authoritates etiam ponit quæ hanc probant ſententiam.

DE hoc Auguſt. in lib. ſententiarũ Proſperi ait. Modis omnibus approbare cõtendimus, ſacrificiũ eccleſiæ duobus conſtare, duobus confici, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili domini noſtri Ieſu Chriſti carne, & ſanguine: ſacramento, & re ſacramenti, id eſt corpore Chriſti: ſicut Chriſti perſona cõſtat, & conficitur ex Deo, & homine: cum ipſe Chriſtus, verus ſit Deus, & verus homo, quia omnis res, illarum veram naturam, & veritatẽ in ſe continet, ex quibus cõficitur. De hoc eodem Io. Dam. ait. In domino noſtro Ieſu Chriſto duas quidem naturas cognoſcimus: vnam autem ypoſtaſim ex vtriſque compoſitam. Incarnatus eſt igitur Chriſtus, ex virgine aſſumẽs primitias noſtrę maſſæ, vt ipſa extiterit in carne ypoſtaſis, quæ dei verbi ypoſtaſis facta, & compoſita fuerit, quę pri⁹ ſimplex erat verbi ypoſtaſis, compoſita vero ex duabus perfectis naturis diuinitate, & humanitate: & ferat ipſa diuinæ dei verbi filiationis caracteriſticum, & determinatum idioma, ſecundum quòd diuiſa eſt à patre, & Spiritu ſancto, & carnis caracteriſtica, & C determinatiua idiomata: ſecundum quæ differat à matre, & reliquis hominibus. Item, vnã ypoſtaſim filij dei confitemur in duabus naturis, perfecte ſe habẽtib⁹, deitatis, & humanitatis. & incarnatam eandem ypoſtaſim, & has duas naturas cuſtodiri, & manere in Chriſto poſt vnionem, non ſeorſum, & ſecundum partes ponentes ſingulam, ſed vnitas inuicem in vnã cõpoſitã ypoſtaſim. Subſtantialẽ. n. inquirimus vnio-

anima, & corpore eſſe hominem, non eſt præter animam, & corpus, & vnionem, aliquid poſitiue: ſed ex hoc ipſo quòd ipſum compoſitum ex anima, & corp re non adiungitur alteri ſubſiſtenti in natura compoſita: ſequitur, quòd coniunctum ſit homo. vnde, & ſi Chriſtus humanam naturã quam aſſumpſit deponeret, ex hoc ipſo eſſet homo illud coniunctum, ex duabus ſubſtantijs.

nem, ſ. veram, & non ſecundum fantaſiam. Subſtantialem autem non duabus naturis perficiẽtibus alteram. ſ. vnam compoſitam naturam: ſed vnitas inuicem in vnã ypoſtaſim compoſitam filij Dei, & manere eandem ſubſtãtialem differentiam determinamus. Quod creabile manſit creabile, & quod increabile, increabile, & mortale, G mortale: & immortale immortale, & circunſcriptibile circumſcriptibile, & incircumſcriptibile, incircumſcriptibile. & hoc quidem reſulget miraculis. De hoc etiam † Aug. in libro de Trinitate ait. Quemadmodum ſecũdum deitatem vna eſt patris filijq; natura: ita etiam iuxta humanitatem eadem eſt matris, & filij natura. ex vtraq; autem ſubſtantia, & diuinitatis, & humanitatis, vnde atque idem eſt Deus, Dei, & H hominis filius, Ieſus Chriſtus, vt Deus verus: ita etiã homo verus. Itẽ in lib. 13. de trini. Sic Deo cõiungi potuit humana natura, vt ex duabus ſubſtantijs fieret, vna perſona: ac per hoc, iam ex tribus Deo aĩa, & carne. His aliiſque pluribus ſe muniunt authoritatibus, qui dicunt perſonam Chriſti, eſſe compoſitam vel factam ſiue conſtantem ex duabus naturis, ſiue ex tribus ſubſtantijs.

Tertia aliorum ſententia.

SVnt etiam alij, qui in carnatione verbi, non ſolum perſonam ex naturis compoſitam negant: verum etiam hominem aliquem, ſiue & aliquam ſubſtantiam ibi ex anima, & carne compoſitam vel factam diffitẽtur, ſed ſic illa duo. ſ. animam, & carnem verbi perſonæ vel naturæ, vnita eſſe aiunt: vt non ex illis duobus vel ex his tribus aliqua ſubſtantia vel perſona fieret ſiue componeretur: ſed talis duobus velut indumento verbum Dei veſtiretur: vt mortaliũ oculis congruenter appareret. Qui ideo dicitur factus verus homo: quia veritatẽ carnis & animę accepit. quę duo, etiã in

ARTIC. III.

Vtrum homo dicat ibi compoſitum ex duabus ſubſtantijs tantum.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod homo non dicat niſi compoſitũ ex duabus ſubſtãtijs. homo enim prędicatur de Chriſto, & de Petro, & non æquiuoce dicitur: ſed cum dicitur de Petro, nihil prędicatur niſi cõpoſitũ ex duabus naturis, vel ſubſtantijs. ergo, & cum dicitur de Chriſto. Lib. 1. c. 7.

¶ 2 Præt. In ſymbolo Athañ. dicitur: ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ita Deus, & homo vnus eſt Chriſtus: ſed anima non includit in ſua ſignificatione carnem, nec econuerſu: ergo nec homo dicit diuinitatem, nec econuerſo.

¶ 3 Præt. Nihil eſt in Chriſto præter tres ſubſtantias. ſi ergo homo diceret tres ſubſtantias, tunc Chriſtus erit tantum homo, quod eſt falſum.

¶ 4 Præter. Totum non dicitur vniri parti: ſed pars toti, vel parti, ſi ergo homo diceret tres ſubſtantias: videtur quòd non poſſet dici homo vniri Dei filio.

Sed contra. Homo eſt habens humanitatem: ſed habens humanitatem eſt diuina perſona. ergo cum humanitate quæ continet duas ſubſtantias, hoc nomen homo, dictum de Chriſto, dicit etiam diuinam perſonam, & ſic dicit tres ſubſtantias.

¶ Præt. omne prędicatum ſubſtantiale, continet aliquo modo ſuum ſubiectum: ſed hoc nomen, homo, prædicatur de filio Dei non accidentaliter. ergo continet perſonam filij Dei, & ſic non dicit tantum compoſitum ex duabus ſubſtantijs.

Reſpondeo. Dicendum, quòd in quolibet nomine eſt duo conſiderare, ſcilicet, id à quo imponitur nomen, quod dicitur qualitas nominis, & id cui imponitur, quod dicitur ſubſtantia nominis, & nomen proprie loquendo dicitur ſignificare formam ſiue qualitatem, à qua imponitur nomẽ. dicitur vero ſupponere pro eo cui imponitur. Prima ergo opinio dicit, quod hoc nomen, homo, quantum ad ſignificatum, & quantum ad ſuppoſitum, non dicit niſi conſtitutum ex duabus ſubſtãtijs, quia hoc conſtitutum ex duabus ſubſtantijs eſt ypoſtaſis ſubſiſtẽs, pro qua poteſt fieri ſuppoſitio huius nominis, homo. Secunda vero opinio dicit, quod conſtitutum ex duabus ſubſtantijs tantũ, nõ eſt ypoſtaſis ſubſiſtens, ſed natura, in qua ſubſiſtit verbum Dei. vnde non poteſt ponere, quod conſtitutũ ex duabus ſubſtantijs tantum, ſit ſuppoſitum, cui nomen imponitur: ſed forma à qua imponitur, ſ. humanitas: illud vero cui nomen imponitur, quod eſt ſubſiſtens in humana natura: eſt perſona verbi. & ideo hoc nomen, homo, comprehendit tres ſubſtantias: ſed duas ex parte ſignificati, tertiam ex parte ſuppoſiti.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd diuerſitas ſuppoſitionis non facit æquiuocationem: ſed diuerſitas ſignificationis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Athañ. accipit hominem ex parte naturæ ſignificatæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd termini in prędicato poſiti, tenentur formaliter, in ſubiecto vero materialiter: vnde hoc F nomen, homo ſupponit ſuppoſitum æternum, quod ſubſiſtit in duabus naturis, & tribus ſubſtantijs: prædicat vero tãtum naturam humanam. vnde ſi diceretur, quòd eſſet tantum homo, excluderetur omnis natura alia ab humana, & propter hoc, non conceditur, quòd ſit homo tantum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd homo dicitur ꝓprie, & ſimpliciter, vniri filio Dei, quia dicit id quod vnitur, ſeu coniungitur, ſcilicet humanam naturam, quæ eſt quaſi pars in hac vnione, & id in quo fit vnio, ſcilicet ſuppoſitum vnum.

QVAEST. II.

B

Deinde quæritur de his, quæ pertinent ad ſecundã opinionem. 3. q. 17. 1. de vnio.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo Vtrum Chriſtus ſit vnum.

Secundo. Vtrum habeat vnum eſſe.

Tertio. Vtrum perſona Chriſti poſt incarnationẽ fuerit compoſita.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Chriſtus ſit duo neutraliter.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus ſit duo neutraliter. Iſido. enim dicit in li. de Trini. Mediator Dei, & hominum: homo Ieſus Chriſtus, quãuis aliud ſit de patre, aliud de virgine, non tamen alius: ſed vbicunque eſt aliud, & aliud ibi I ſunt duo. ergo Chriſtus eſt duo.

¶ 2 Præt. Chriſtus eſt vnum vnitate increata, & eſt vnum vnitate creata: vnitas autem creata, non eſt vnitas increata. ergo Chriſtus eſt duo.

¶ 3 Præt. Sicut in Trinitate ſunt tres perſonæ in vna eſſentia, ita in Chriſto ſunt duæ naturæ in vna perſona: ſed propter vnitatem naturæ dicuntur pater, & filius vnum, quamuis non vnus. ergo, & propter vnitatem perſonæ Chriſtus debet dici vnus, & non vnum: ſed duo propter qualitatem naturarum.

¶ 4 Præt. Chriſtus ſecundum quod eſt Deus, eſt aliquid quod eſt pater, & ſecundum quòd eſt homo, eſt aliquid quod eſt mater: ſed hoc quod eſt pater, non eſt hoc quod eſt mater. ergo Chriſtus eſt aliquid, & aliquid, & ita eſt duo.

¶ 5 Præt. Chriſtus eſt aliquid paſſibile, & aliquid impaſſibile: ſed paſſibile non eſt impaſſibile. ergo Chriſtus eſt aliquid, & K aliquid. ergo non eſt vnum.

¶ 6 Præt. Secundum Dama. † Chriſtus totus eſt vbique, non tamen totum. ſed eſt vbique ſecundum quòd eſt Deus. ergo Chriſtus non eſt totum Deus: ſed eſt aliquid præter hoc, quod eſt Deus: ſed ex hoc quòd eſt Deus eſt aliquid. ergo eſt aliquid, & aliquid: & ſic idem quod prius. De fide lib. 3. c. 7. prope finem.

¶ 7 Pręt. Chriſtus non eſt tm̃ hõ: ſed hõ pręędicat aliquid vnũ de ipſo. ergo Chriſtus non eſt tm̃ vnũ aliquid. ergo eſt duo.

Sed contra. Quicquid eſt, ideo eſt, quia vnum numero eſt: ſi ergo Chriſtus non eſt vnum, nihil eſt, quod falſum eſt.

¶ Pręt. Maior eſt conuenientia naturæ humanę in Chriſto ad naturam diuinam, quàm accidentis ad ſubiectum: ſed accidens cum ſubiecto non facit numerum. ergo nec ratione humanæ naturæ, & diuinæ, dicetur Chriſtus eſſe duo.

¶ Præt. Ea quæ non ſunt vnum, non poſſunt de ſe inuicẽ prædicari: ſed Deus pręędicatur de homine Chriſto, & econuerſo. ergo Chriſtus eſt vnum.

Reſpondeo.

Reſpondeo. Dicendum, quòd neutrum genus eſt informe, & indiſtinctum, maſculinum vero eſt formatum, & determinatum. vnde maſculinū non prædicatur abſolute niſi de re perfecta ſubſiſtente. neutrum vero genus de re perfecta ſubſiſtente, & de non perfecta: vnde non poteſt dici ꝙ albedo vel humanitas Petri eſt aliquis: ſed ꝙ eſt aliqd. de Petro autē poſſumus dicere ꝙ eſt aliquis, & ꝙ eſt aliquid. ſimiliter in, Chriſto de perſona poteſt dici ꝙ eſt aliquis, & eſt aliquid: de natura autem ꝙ eſt aliquid, & non ꝙ eſt aliquis. ſecundum igitur ſecundā opinionem de qua agitur, illud aliquid, quod eſt natura aſſūpta, non prædicatur de Chriſto, quia non habet rationē hominis: ſed humanitatis. aliquid ergo ſecundū quòd prædicatur de Chriſto, nō ſignificat tātum naturam: ſed ſuppoſitum naturæ, & quia plurale eſt geminatum ſingulare: ideo Chriſtus nō poſſet dici aliqua, niſi eſſent in eo duo ſuppoſita naturarum, qđ negat ſecūda opinio, & ſimiliter tertia. & ideo vtraq; opinio dicit, quòd Chriſtus eſt vnum: ſed ſecunda dicit ꝙ eſt vnum per ſe. tertia vero ꝙ eſt vnum per accidens, ſicut albus homo: ſed prima opinio dicit ꝙ aſſumptum non tantum habet rationem humanitatis, ſed etiam hominis, & tamen non poteſt dici aliquis, quia eſt alteri digniori adiūctum: ſed dicitur aliquid, & illud aliquid prædicatur de perſona aſſumente, & ideo ſequitur ꝙ Chriſtus ſit aliquis. ſ. aſſumens, & aliquid ſcilicet aſſumptum, & quòd ſit duo neutraliter: ſed non maſculine.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ aliud, partitiuum eſt: vnde requiritur aliquid à quo diuidatur: cum autem dicitur Chriſtus eſt aliud, & aliud, cum aliud non prædicet naturam tantum: ſed ſuppoſitum naturæ (quia humana natura de chriſto non prędicatur) requiritur ꝙ ſit ibi aliquid diſtinctum vel diuiſum à ſuppoſito humanæ naturæ, quod de Chriſto prædicetur: hoc autem non poteſt eſſe ſecundum ſecundam opinionem, quia ſuppoſitum diuinæ naturæ non eſt aliud à ſuppoſito humanæ naturæ, nec diuina natura q̃ de Chriſto prædicatur eſt aliud à ſuppoſito eius, nec per conſequēs à ſuppoſito humanæ naturæ: vnde ſecundum hanc opinionem, Chriſtus non dicitur proprie aliud, & aliud: ſed exponendum eſt alterius, & alterius naturæ. prima vero opinio quæ diſtinguit ſuppoſita naturarum, poteſt dicere quòd Chriſtus eſt aliud, & aliud.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd termini numerales (vt in primo dictum eſt) ſe habent communiter ad perſonam, & naturam: vnde loquendo de vnitate perſonali, eſt tantum vna in Chriſto, ſecundum quam dicitur vnus Chriſtus: loquendo autem de vnitate naturali, eſt duplex vnitas: non tamē ſequitur ꝙ Chriſtus ſit vnum & vnum, quia vnum quod de Chriſto prædicatur, non refertur tantum ad naturam: ſed ad ſuppoſitum naturæ, quod non geminatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura diuina prędicatur in recto de perſonis propter identitatem rei: ſed duæ naturæ quæ ſunt in Chriſto non prædicantur de eo in recto, quamuis. n. diuina natura prædicetur de eo in recto, non tamen humana. ſicut nec de aliquo alio homine: ſi autem tres, perſonæ differrent ſecundum rem à natura: quamuis eſſet vna numero in eis, non tamen poſſet propter hoc dici ꝙ tres perſonæ eſſent vnum ſimpliciter: ſed forte quòd eſſet vnus Deus, ſicut multi homines dicuntur vnus populus.

ſingularitatem vel vnitatem ſuæ perſonæ accepiſſe legitur: non quia illa duo vel aliqua res ex illis compoſita ſit vna perſona cū verbo, vel ſit verbū: ſed quia illis duobus accidentibus verbo non eſt perſonarum numerus auctus: vt fieret quaternitas in trinitate. Et quia ipſa pſona verbi: quæ prius erat ſine indumento, aſſumptione indumenti non eſt diuiſa, vel mutata: ſed vna eademq; immutata permanſit. qui ſecundum habitum Deum hominem factum dicunt. Accipiendo. n. hominem dictus eſt Deus factus homo, & propter acceptum hominem dicitur Deus verus eſſe homo. & propter aſſumentem Deum dicitur homo eſſe Deus. Nam ſi eſſentialiter inquiūt illi, deus eſſe homo, vel homo eſſe Deus intelligeretur: tunc ſi Deus hoīem aſſumpſiſſet in ſexu muliebri, & mulier eſſentialiter Deus eſſet, & ecōuerſo. At potuit Deus aſſumpſiſſe hominem in ſexu muliebri, potuit igit̃ mulier eſſe deus, & ecōuerſo.

Authoritates inducit quibus hæc ſententia roboratur.

NE autem & iſti de ſuo influere videantur, teſtimonijs in medium productis quod dicunt, confirmant. Ait. n. Augu. in lib. de gratia noui teſtamenti. Sicut non augetur numerus perſonarum cum caro accedit animæ, vt ſit vnus homo: ſic non augeť numerus perſonarum cum homo accedit verbo, vt ſit vnus Chriſtus. Legitur itaq; Deꝰ homo, vt intelligamus eius perſonæ ſingularitatem, non vt ſuſpicemur in carnem mutatam diuinitatem. Idem quoq; tractans illud verbum Apoſtoli. Habitu inuentus vt hō, maniſeſte oſtendit Deum dici factū eſſe hoīem: vel eſſe hoīem ſecundum habitum, in lib. 83. quæſtionū ita inquiens. Multis modis habitum dicimus: vel habitū animi, ſicut diſciplinæ perceptionē vſu firmatam: vel habitū corporis, ſicut dicimus aliū alio validiorem. vel habitum co-

¶ Ad quartum dicēdum, ꝙ cum dicitur, Chriſtus eſt aliquid, quod eſt mater, ly aliquid, non prædicat tantum naturā: ſed ſuppoſitum naturæ, vt patet ex prædictis: relatiuum autem refert ſuum antecedens, non gratia ſuppoſit: ſed gratia naturæ: mater enim non conuenit cū filio in ſuppoſito: ſed in natura: relatiuum aūt non refert idē ſecundum ſuppoſitum: ſed quandoq; idem ſecūdum naturā ſpeciei: cum vero dicitur. eſt aliquid quod eſt pater, ly aliquid, prędicat naturam diuinā. vnde ex hoc ſequiť, quòd humana natura non ſit diuina natura, non autem ꝙ Chriſtus ſit duo. Cap. 3.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum dicitur: Chriſtus eſt, aliquid paſſibile, ly aliquid. nō prædicat naturam: ſed ſuppoſitum humanæ naturæ, quia proprietates naturæ denominatiue prędicātur de ſuppoſito, quámuis natura de eo non prædicetur, & etiam proprietates partium. Petrus enim quamuis nō ſit capillus, eſt tamē criſpus: cum vero dicitur, Chriſtus eſt aliquid impaſſibile, ly aliquid, prædicat ſuppoſitum diuinæ naturæ, quod nō eſt aliud quàm ſuppoſitum humanæ naturæ, vel etiam diuinam naturam, quæ non eſt aliud à ſuo ſuppoſito. vnde non ſequitur. quòd ſit ibi aliud & aliud, media. n. falſa eſt quæ dicit, ꝙ aliquid paſſibile non eſt aliquid impaſſibile. idem enim ſuppoſitum quod eſt paſſibile ſecundum vnam naturam, eſt impaſſibile ſecundum aliam. Philip. 2. Q. 73.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd totus refertur ad perſonam, totum autem ad naturam. totum autem ſecundum quòd hic ſumitur, eſt cui nihil deeſt, & quia nihil deeſt de perſonalitate filij quam ſignificat nomen Chriſti ſecundum ꝙ nō ſit vbique, quia eſt perſona æterna: ideo dicitur totus vbiq;. deeſt autem aliquid de natura ei, ſecundum ꝙ non eſt vbique: ſed tamen illud aliquid non prædicatur de Chriſto. vnde non ſequitur quòd Chriſtus ſit aliquid, & aliquid: ſed quòd in eo ſit aliquid, & aliquid.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd termini in prædicato poſiti tenentur formaliter. vnde non conceditur iſta, Quòd Chriſtus ſit tantum homo, quia excluderetur omnis alia natura, ly aliquid aūt, & ly vnum, non determinant aliquam formam vel, naturam: ſed determinatum ſuppoſitum ſecūdum quod de Chriſto prædicantur. non enim determinant niſi illud, circa quod ponuntur. vnde ſi diceretur. Chriſtus eſt tātum vnū, vel tantum aliquid, non excludit aliam naturam: ſed aliud ſuppoſitum, & ideo hæc eſt vera. Chriſtus eſt tantum aliquid vnum. & eſt in proceſſu illo fallacia conſequētis, quia aliquid vnum, eſt ſuperius ad hominem. Procedit ergo negatiue ab inferiori ad ſuperius, cum dictione excluſiua.

ARTICVLVS II.

b Vtrum in Chriſto ſit tantum vnum eſſe.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur ꝙ in Chriſto non ſit tantum vnum eſſe. omnis enim forma ſubſtantialis dat eſſe: ſed anima eſt forma ſubſtantialis. ergo dat eſſe: ſed non dat eſſe diuinæ perſonæ, quia hoc eſt æternum. ergo dat aliud eſſe. ergo in Chriſto non tantum eſt vnum eſſe.

¶ s Pręt. Vnum eſt eſſe filij Dei, & patris. ſi ergo vnum eſt eſſe huius hominis, & filij Dei; vnum erit eſſe huius hominis, & Dei patris: ſed nulla eſt maior vnio, q̃ ea quæ eſt aliquorum

ſecundum eſſe vnum.ergo humanitas eſt vnita Deo patri.
¶ 3 Præt.In diuinis non eſt eſſe,niſi eſſenciale: ſi ergo vnio humanæ naturæ ad diuinam,facta eſt in eſſe filij Dei,facta eſt in eſſentia, quod eſt impoſſibile.

1. Top.cap. 1.in princ. ¶ 4 Præt.Diffinitio eſt oratio indicans quid eſt eſſe: ſed homo ſecundum eādē diffinitionem prędicatur de Chriſto, & de Petro.ergo eſt idem eſſe humanitatis illi⁹ hominis cum eſſe Petri ſecundum ſpeciem: ſed eſſe filij Dei non eſt idem ſpecie cum eſſe Petri.ergo i Chriſto non eſt tantum, vnum eſſe.

¶ 5 Præter.De quocunq; reſponderi poteſt ad quæſtionē factam per An eſt, habet propriū eſſe: ſed hæc quæſtio fit non tantum de perſona, ſed etiam de natura. ergo eſſe non tantum eſt perſonę,ſed etiam naturæ: in Chriſto autem ſunt duæ naturæ.ergo in Chriſto ſunt duo eſſe.

rum,quæ mēbris accommodantur extrinſecus. vt cum dicimus aliquem veſtitum, calciatum, & huiuſmodi, vt in omnibus generibus, manifeſtum eſt in ea re dici habitum quæ accidit alicui, ita vt eam poſsit etiam non habere. Hoc autem nomē ductum eſt ab illo verbo quod eſt; habere. Habitus ergo in ea re dicit, quæ nobis vt habeatur, accidit vel accedit. Veruntamē hoc intereſt,quia quædam eorum quæ accedūt vel accidunt, vt habitum faciant, nō mutantur: ſed ipſa mutant,in ſe integra, & inconcuſſa manentia. ſicut ſapientia accedens homini, non ipſa mutatur, ſed hominem mutat: quem de ſtulto ſapiētem facit. Quædam vero ſic accedunt vel accidunt vt mutent & muten-

Sed contra. Omne quod habet per ſe eſſe, eſt ſubſiſtens. ſi ergo in Chriſto eſt duplex eſſe, ſunt ibi duo ſubſiſtentia.ergo duæ hypoſtaſes, quod ſupra improbatum eſt.
¶ Pręter.Quæcunque differunt ſecundum eſſe, vnum eorum non prædicatur de altero: ſed Deus eſt homo, & econuerſo. ergo eſt eſſe vnum Dei, & hominis.
¶ Præt.Vnius, non eſt niſi vnum eſſe: ſed Chriſtus eſt vnum, vt dictum eſt. ergo habet vnum eſſe tantum.

Reſpondeo.Dicendum, ꝙ ſecundum Philoſophum.5.Met. Eſſe duobus modis dicitur. vno modo ſecundum ꝙ ſignificat veritatem propoſitionis,ſecūdum ꝙ eſt copula,& ſic vt Commentator ibidem dicit,Ens eſt prædicatum accidētale, & hoc eſſe non eſt in re,ſed in mente, quæ coniungit prædicatum cū ſubiecto, vt dicit Philoſophus † in 6.Meta.vnde de hoc non eſt hic quæſtio.alio modo dicitur eſſe,quod pertinet ad naturam rei,ſecundum ꝙ diuiditur: ſecundum decem genera, & hoc quidem eſſe eſt in re,& eſt actus entis reſultans ex principijs rei: ſicut lucere eſt actus lucentis: aliquando tamen ſumitur eſſe pro eſſentia,ſecūdum quam res eſt, quia per actus conſueuerunt ſignificari eorum principia,vt potentiæ vel habitus.Loquendo igitur de eſſe,ſecundum ꝙ eſt actus entis: ſic dico,ꝙ ſecundum ſecundam opinionem oportet ponere tantum vnum eſſe: ſecundum alias autem duas, oportet ponere duo eſſe; eſſe.n.ſubſiſtens,eſt quod habet eſſe, tanquam eius quod eſt, quamuis ſit naturæ vel formæ tanquam eius, quo eſt. vnde nec natura rei nec partes eius proprie dicuntur eſſe, ſi eſſe prædicto modo accipiatur: ſimiliter autem nec accidētia: ſed ſuppoſitum cōpletum quod eſt ſecundum omnia illa, vnde etiam Philoſophus dicit in 11.Meta.quòd accidens magis proprie eſt entis quàm ens. Prima ergo opinio quæ ponit duo ſubſiſtentia, ponit duo eſſe ſubſtantialia. ſimiliter tertia opinio, quia ponit ꝙ partes humanæ naturæ adueniunt diuinæ perſonæ accidentaliter,ponit duo eſſe,vnum ſubſtantiale, & aliud accidentale. ſecunda vero opinio, quia ponit vnum ſubſiſtens, & ponit humanitatem non accidentaliter aduenire diuinæ perſonæ, oportet ꝙ ponat vnum eſſe. Impoſſibile eſt enim ꝙ vnum aliquid habeat duo eſſe ſubſtantialia, quia vnum fundatur ſuper ens.vnde ſi ſint plura eſſe, ſecundū quæ aliquid dicitur ens ſimpliciter, impoſſibile eſt ꝙ dicatur vnū: ſed non eſt inconueniens quòd eſſe vnius ſubſiſtentis ſit per reſpectum ad plura. ſicut eſſe Petri eſt vnum, habens tamen reſpectum ad diuerſa principia conſtituentia ipſum: & ſimiliter ſuo modo vnum eſſe Chriſti habet duos reſpectus, vnum ad naturam humanam,alterum ad diuinam.

Tex.c.6. — ca. 3.lect.3. t.5.& lib.7. t.c.1.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd forma facit eſſe: non ita quòd illud eſſe ſit materiæ aut formę,ſed ſubſiſtentis.quando ergo compoſitum ex materia, & forma eſt per ſe ſubſiſtēs,acquiritur ex forma illi compoſito eſſe abſolutum per ſe: quan-

F do autem non eſt per ſe ſubſiſtēs non acquiritur per formam eſſe illi compoſito: ſed ſubſiſtenti cui hoc adiungitur acquiritur reſpectus ſecundum eſſe ad hoc.quod ei additur, ſicut ſi ponamus hominem naſci ſine manu,& manum per ſe ſeparatim fieri,& poſtea ei miraculoſe cōiungi, conſtat ꝙ forma manus cauſabit eſſe manus per ſe ſubſiſtentis: ſed poſtquā coniungitur homini, acquirit ex forma manus aliquod eſſe manui, quia manus non habet eſſe proprium: ſed acquiritur homini reſpectus ad manum ſecūdum ſuum eſſe.Ita etiam dico ꝙ anima in Chriſto nō acquirit propriū eſſe humanæ naturæ: ſed filio Dei acquirit reſpectum ſecundū ſuū eſſe ad naturam humanam, qui tamen reſpectus non eſt aliquid ſecundum rem in diuina perſona: ſed aliquid ſecundum rationem, vt dictum eſt de vnione.

tur, vt cibus qui amittēs ſpeciem ſuam in corpus vertitur, & nos cibo refecti ab exilitate atq; lāguore in robur,atque valentiam mutamur. Tertium genus eſt, cum ea quę accidūt nec mutāt ea quibus accidunt, nec ab eis ipſa mutantur. ſicut anulus poſitus in digito, qd genus rariſsime reperit. G Quartum genus eſt cum ea quæ accedunt mutantur,non à ſua natura: ſed aliam ſpeciem,& formā accipiūt, vt eſt veſtis quæ deſecta atque depoſita nō habet eam formam quam ſumit induta.Induta enim membris accipit formam q̄ non habet exuta. Quod genus congruit cōparationi huic. Deus enim filius ſemetipſum exinaniuit non formā ſuam mutans: ſed formam ſerui accipiens.neq; con

¶ Ad ſecundū dicendum, ꝙ aliud eſt de Deo & de omnibus alijs rebus: quia in H Deo ipſa eſſentia ſubſiſtens eſt.vnde ſibi ſecundum ſe debetur eſſe: immo ipſa eſt ſuum eſſe ſubſiſtens.vnde eſſentia à perſona non differt ſecundum rem: & ideo eſſe eſſentiæ eſt etiam perſonæ: & tñ perſona,& eſſentia ratione * differunt.quamuis ergo vnum ſit eſſe,poteſt tamen eſſe conſiderari vel prout eſt eſſentię,& ſic non vnitur humanitas in eſſe diuino.vnde nō vnitur patri,vel poteſt conſiderari prout eſt perſonę,& ſic vnitur in eſſe diuino. Et per hoc patet ſolutio ad tertium. Supra diſt. 2.q.2.art.2. q.3.ad 3. — * D-46.
¶ Ad quartum dicendum, quòd I Philoſophus accipit ibi eſſe pro eſſentia vel quidditate, quam ſignat diffinitio. 1.Top.ca.2. in princ.
¶ Ad quintum dicendum, quòd illa obiectio procedit de eſſe ſecundum quod ſignat veritatem propoſitionis: ſic enim poteſt dici non tantum de his quę ſunt in re,ſed de his,quę ſunt in intellectu. de quibus poteſt locutio formari.

ARTICVLVS III.

Vtrum perſona verbi poſt incarnationem ſit compoſita.

AD tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ perſona verbi poſt incarnationem non ſit compoſita. omne.n.compoſitum eſt melius componentibus, quia bonum additum bono facit magis bonum: ſed diuinitate non poteſt eſſe aliquid melius. ergo ex diuinitate, & humanitate non poteſt fieri vna perſona compoſita. 3.q.2.4.
¶ Præter.In Chriſto non eſt niſi perſona æterna: ſed nullum æternum eſt compoſitum. ergo perſona Chriſti nullo modo eſt compoſita.
K ¶ 3 Pręt.Ad ſimplicitatem diuinæ eſſentię pertinet quòd non ſit compoſita, nec alteri componibilis: ſed perſona diuina eſt æqualis ſimplicitatis cum eſſentia.ergo nec in ſe poteſt dici compoſita, nec alteri componibilis.
¶ 4 Præt.Sicut dicit Philoſophus.3.Phyſicorum, pars habet rationem materiæ. & imperfecti: ſed omnis imperfectio, & materialitas à deitate eſt aliena.ergo non poteſt eſſe pars alicuius: ſed oīs compoſitio eſt ex partibus.ergo perſona Chriſti non poteſt eſſe compoſita ex diuinitate, & humanitate. T.co.66.
Sed contra.Eſt quod dicit † Dama.duas naturas vnitas inuicem in vnam compoſitam hypoſtaſim filij Dei. De fide lib. 3.cap.3.in principio.
¶ Præt.Leuitici.5.ſuper illud. Decimam partē Ephi.glo.id eſt Chriſti humanitatē.Ephi.enim tres modios capiens ſignificat trinitatem. ergo humanitas Chriſti eſt pars alicuius perſonæ in trinitate.
¶ Pręt.*Athan.in ſymbolo.Sicut anima rōnalis, & caro vnus eſt homo,ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus.ſed aīa rationalis,& caro ſunt partes hoīs.ergo De⁹ & hō ſunt partes Chriſti

¶ Præt.

Lib. 3. de fide cap. vlti.

¶ Præt. omne totum eſt compoſitum ex partibus: ſed Damaſce. dicit quòd Chriſtus totus fuit in inferno, non tamen totum, & ſimiliter vbique eſt nõ totum, ſed totius, quia non eſt vbique niſi ſecundum alteram naturam. ergo duæ naturæ ſunt partes perſonæ Chriſti compoſitæ ex eis.

Hac ead. q. arti. 2. o. & ad. 1.

Reſpondeo Dicendum. quòd ad rationem totius pertinent duo, vnum. ſcilicet, quòd eſſe totius compoſiti pertinet ad omnes partes, quia partes non habent proprium eſſe: ſed ſunt per eſſe totius, vt dictum eſt. aliud eſt quod partes componentes cauſant eſſe totius. ſecundum autem tertiam & primam opinionem neutrum horum inuenitur in Chriſto, quia opinio prima dicit quod hic homo hẽt eſſe ſuũ proprium. vnde eſſe diuinæ perſonæ * ad ipſum non pertinet. Similiter tertia opinio dicit, quòd eſt eſſe ſuperadditum ad eſſe diuinæ perſonæ accidentaliter. vnde anima & corpus nun dicuntor partes perſonæ, ſicut nec accidentia ſubiecti. vnde neutra ponit perſonam verbi compoſitam. Sed ſecunda ponit vnum eſſe in Chriſto. vnde eſſe diuinæ perſonæ pertinet ad vtrãque naturam. non tamen illud eſſe cauſatur ex coniunctione naturarum, ſicut eſſe compoſiti cauſatur ex coniunctione componentium. vnde ſecundum hanc opinionem perſona Chriſti poſt incarnationem poteſt dici aliquo modo cõpoſita, inquantum ibi ſaluatur aliqua * conditio compoſiti, non tamen eſt ibi vera ratio compoſitionis. quia deficit ibi altera conditio, vnde etiam non eſt in vſu modernorum hanc opinionem tenentium, quòd dicant perſonam compoſitam, nec dicendum quòd dicatur compoſita ſecundum expoſitionem nominis quaſi cum alio poſita, quia ſic prima opinio & tertia ponerent perſonam compoſitam, ſicut & ſecunda.

*D. 973.

D. * 1223.

D Ad primum ergo dicendum, quòd in perſona compoſita quamuis ſint plura bona quàm in perſona ſimplici, qu a eſt ibi bonum increatum & bonum creatum: tamen perſona cõpoſita non eſt maius bonum quam ſimplex, quia bonum creatum ſe habet ad bonum increatum ſicut peccatum ad lineam, cum nulla ſit proportio vnius alterum: vnde ſicut lineæ additum punctum, non facit maius ita nec bonum creatum additum in perſona bono increato facit melius, vel etiã quia tota ratio bonitatis omnium bonorum eſt in ideo. vnde & ipſe dicitur omne bonum. vnde non poteſt ſibi fieri additio alicuius boni, quod in ipſo non ſit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd perſona non dicitur compoſita, quaſi eſſe ſuum ſit ex multis conſtitutum, hoc enim eſt contra rationem æterni: ſed quia ad multa ſe extendit quę aſſumuntur in illud eſſe.

E ¶ Ad tertium dicendum, quòd de ratione ſummæ ſimplicitatis eſt, quòd nec ſit compoſita ex partibus, nec componibilis alteri tanquam pars, ſic autem perſona non eſt compoſita, quia neque eſt pars neque ex partibus conſtituta.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis compoſitio quantum ad aliquid ſaluetur in incarnatione verbi, nullo tamen modo eſt ibi ratio partis. diuinitas enim pars eſſe non poteſt, propter imperfectionem quæ eſt de ratione partis, humana autem natura ſimiliter non poteſt eſſe pars, quia compartem non habet, vel etiam quia non cauſat eſſe perſonæ quæ dicitur compoſita: & ideo magiſter dicit in ſequenti di. quòd inexplicabilis eſt illa compoſitio quæ non eſt partium, ratio autem dicitur a magiſtris vnio exigitiua, quia tot comprehenduntur in perſona quot exiguntur ad opus redemptionis, vt ſit Deus qui poſſet. & homo qui deberet ſatisfacere.

Damaſ. vbi ſupra.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Dama. dicit compoſitam hypoſtaſim inquantum eſt ibi aliquid de ratione compoſitio-

A nis, non quòd ſit ſimpliciter compoſita, quantum ad perfectam rationem compoſitionis.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd allegatio illa ſumitur quantum ad ſimilitudinem numeri, non quantum ad ſimilitudinem totius & partis.

¶ Ad ſeptimum, dicendum, quòd ſimilitudo illa eſt quantum ad aliquid & nõ quantum ad omnia, vt patet ex dictis.

In hoc art.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd totum præter hoc quòd eſt compoſitum ex partibus, habet aliud de ratione, ſcilicet, quod ei nihil deeſt eorum quæ debet habere, & ſecundum hoc ſumitur a Damaſceno.

[Textus Magiſtri:] ... uerſus aut traſmutatus in homine amiſſa incõmutabili ſtabilitate: ſed in ſimilitudinẽ hominum factus eſt ipſe ſuſceptor, verũ hominem ſuſcipiendo. habitu inuentus eſt vt homo, ideſt habendo hominem inuentus eſt vt homo, non ſibi, ſed de eis quibus in homine apparuit. Quod autẽ dicit, vt homo veritatem exprimit. Nomine ergo habitus ſane ſignificauit apoſtolus qualiter dixerit in ſimilitudinem hominum factus, quia non transfiguratione in hominem: ſed habitu factus eſt cum indutus eſt hominem, quem ſibi vniens quodammodo atque conformans immortalitati ęternitatique ſociaret. Non ergo oportet intelligi mutatum eſſe verbum ſuſce- C ptione hominis: ſicut nec membra veſte induta mutantur: quãuis illa ſuſceptio ineffabiliter ſuſceptum ſuſcipienti copularet. His verbis aperte innuere videtur Auguſtinus Deum dici factum hominem ſecundum habitum: B qui etiam ipſius incarnationis modum volens exprimere quærentibus in quarto libro de Trinitate ait, Si quęritur ipſa incarnatio quomodo facta eſt, ipſum verbum Dei dico carnem factum; ideſt hominem factum. Non tamen in hoc quòd factũ eſt conuerſum atque mutatum, ſed carne, ut carnalibus congruenter appareret indutum. Ita ſane factum, ut ſibi ſit non tantum uerbum Dei & hominis caro, ſed etiam rationalis hominis

QVAEST. III.

C

Deinde quæritur de his quæ pertinent ad tertiam opinionẽ.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum ex anima & corpore Chriſti fuerit aliquid compoſitum.

Secundo. Vtrom anima & corpus fuerint vnita diuinæ perſonæ accidentaliter.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum in Chriſto fuerit aliqua compoſitio animę & corporis.

3. q. 2. 5.
In princip. diſt. 2.

D AD primum ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit aliqua compoſitio animæ & corporis in Chriſto. ſupra enim diſt. 2 probauit magiſter quòd nomine humanæ naturæ, intelligitur anima & corpus: nec ita accipitur in Chriſto ſicut in alijs; cum ergo in alijs hominibus accipiatur humana natura pro eo quod compoſitum eſt ex anima & corpore, videtur quòd in Chriſto accipiatur pro partibus non compoſitis.

Dam. lib 3 de fide cap. 11. poſt principium.

¶ 2 Præt. Dama. dicit, quòd in domino Ieſu non eſt communem ſpeciem accipere: ſed ex anima & corpore vnitis conſurgit natura ſpeciei. ergo videtur quòd non fuerunt adinuicem vnita in Chriſto.

¶ 3 Præt. poſt vltimam compoſitionem non poteſt eſſe alia compoſitio: ſed vltima compoſitio in natura eſt animæ rationalis ad corpus. ergo ſi iſta vnio eſſet in Chriſto, non poſſet ſequi vnio ad diuinam perſonam.

E ¶ 4 Præt. anima non coniungitur carni niſi cor viuificet ipſam: ſed caro poterat viuificari ex vnione ad ipſam vitam, ſcilicet verbum. ergo non oportuit quòd carni vniretur.

Sed contra Homo vniuoce dicitur de Chriſto, & alijs hominibus. alias non eſſet eiuſdem ſpeciei: nec per eum deberet ſatisfieri pro peccatis humani generis: ſed de ratione hominis ſecundum quòd prædicatur de alijs, eſt compoſitio animæ, & corporis: ergo & in Chriſto fuit vnio animæ & carnis.

¶ Præt. Corpus non eſt animatum, niſi anima coniungatur ei, quaſi forma: ſi ergo anima non fuiſſet vnita corpori Chriſti quaſi forma: fuiſſet corpus illud inanimatum: & ita non fuiſſet aſſumptibile.

Reſpondeo Dicendum quòd vnio animæ ad carnem conſtituit rationẽ hominis & omnium partium eius. vnde remota anima, non dicitur homo, nec oculus nec caro niſi ęquiuoce, ſicut homo pictus: & ideo ſi tollatur vnio animę Chriſti ad carnem eius. ſequitur quòd non ſit homo verus: nec caro eius vera: quod eſt contra articulum fidei: & ideo hæc opinio

nio tertia non ſolum eſt falſa: ſed hæretica, & in concilio Epheſino ſub Celeſtino primo Papa condemnata: tamen illa opinio videtur ex eodem fonte proceſſiſſe cum prima, ſcilicet ex hoc, quòd credebant omne compoſitum ex anima & corpore, habere rationem hominis. & ideo quia prior opinio poſuit animam & corpus vnita adinuicem, eſſe aſſumpta: coacta fuit ponere hominē eſſe aſſumptū & Chriſtum eſſe duo: hæc autem opinio: vt hoc negaret poſuit animam & corpus aſſumpta non vnita. ſecunda vero vtrumque euitat: vt dictum eſt. F

Ad primum ergo dicendum: quòd non fuit intentio magiſtri dicere quòd per humanam naturam in Chriſto ſignificentur corpus & anima non vnita: non enim quantum ad hoc aſſignat differentiam: ſed quantum ad hoc quòd humana natura in alijs conſurgit ex omnibus quæ ſubſtantialiter in ipſis ſunt, in Chriſto autem nō: ſed ſolum ex corpore & anima.

anima: atque hoc totum & Deus dicatur propter Deum: & homo propter hominem. Quod ſi difficile intelligitur, mens fide purgetur, a peccatis abſtinendo & bona operando. Difficilia enim ſunt hæc. Idem in libro de fide ad Petrum. Deus filius cū ſit Deus æternus & verus: pro nobis factus eſt homo verus & plenus. In eo verus, quia veram habet ille humanam naturam. In eo vero plenus, quia & carnem humanam ſuſcepit: & animam rationalem. Item non aliud fuit illa Dei ſummi exinanitio niſi formæ ſeruilis, id eſt naturæ humanæ ſuſceptio. vtraque igitur eſt in Chriſto forma: quia vtraque vera & plena eſt in Chriſto ſubſtantia: diuina ſcilicet & humana. Idem in li. contra maximum. Cum eſſet per ſeipſum inuiſibilis: viſibilis in homine apparuit: G H quem de femina ſuſcipere dignatus eſt. Item in eodem. Nos Chriſtum Deum verum hominem ſuſcepiſſe credimus & in Chriſto viſibiliter inuiſibilem hominibus apparuiſſe: in ipſo inter homines conuerſatum fuiſſe: in ipſo ab hominibus humana pertuliſſe: in ipſo homines docuiſſe. Hylarius quoque in x. lib. de tri. ait. Quomodo Dei filius ex Maria eſt, niſi quod verbum caro factum eſt? ſcilicet quod filius Dei cum in forma Dei eſſet formam ſerui accepit. Vnum tamen eundemque non Dei defectione, ſed hominis aſſumptione profitemur, & in forma Dei per naturam diuinam: & in forma ſerui ex conceptione ſpiritus ſancti ſecundum hominis habitum repertum fuiſſe: non fuit habitus ille tantum hominis: ſed vt hominis, neque caro illa ca-

Vbi ſup. in argumento ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Dama. loquitur quantum ad vnionem diuinitatis ad humanam naturam, ex qua non conſurgit tertia natura ſpeciei: non quantum ad vnionem animæ ad corpus.

¶ Ad tertium dicendum: quòd compoſitio animæ rationalis ad carnem eſt vltima in operibus naturæ: compoſitio humanitatis ad perſonam verbi non fit operatione naturæ; ſed virtute diuina.

¶ Ad quartum dicendum; quòd verbum viuificat carnem Chriſti actiue & non formaliter: & ideo requiritur, quòd anima formaliter viuificet.

ARTICVLVS II.

b Vtrum humana natura verbo accidentaliter vniatur.

3q.2.6. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd humana natura accidentaliter verbo vniatur. ad Philippen. 2. habitu inuentus vt homo, ergo dum habitus ſit genus accidentis: videtur quòd Deus fuerit homo accidentaliter.

¶ Præt. Omne quod aduenit poſt eſſe completum, eſt accidēs. ſed humana natura aduenit filio Dei poſt eſſe completum ipſius, ergo aduenit ei accidentaliter.

In ante præ di. Supra di 6. q. 1. art. 3. o. & ad 2. ¶ Præt. Secundum philoſophum: in ſubiecto dicitur eſſe quod eſt in aliquo non ſicut pars: ſed humanitas in Chriſto non eſt ſicut pars: vt dictum eſt. ergo eſt in eo ſicut in ſubiecto: ſed in ſubiecto eſſe proprium accidentis. ergo vnitur verbo accidentaliter.

¶ Præt. Accidens eſt quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionem: ſed humana natura hoc modo ſe habet ad perſonam filij Dei. ergo vnitur ei accidentaliter.

Ex. de Hereticis; cap. Sed contra eſt decretalis Alexandri Papæ: cum (inquit) Chriſtus ſit perfectus Deus: & perfectus homo, qua temeritate audent quidam dicere, quòd Chriſtus ſecundum quòd homo non eſt aliquid? ſed prædicatum accidentale non prædicat aliquid: ſed aliqualiter ſe habens, ergo homo non eſt prædicatum accidentale.

t.c.27. ¶ Præt. Ariſtoteles in primo phiſicorum dicit: quòd vere eſt id eſt ſubſtantia: ſit accidens nulli: ſed humanitas eſt ſubſtantia. ergo non poteſt dici accidens alicui.

In. t. lib. de tri. cap. 3. & in 2. lib. in fine. ¶ Præt. Si eſt accidens, oportet quòd alicui accidat: non homini: quia per ſe conuenit ei humanitas. ergo accidit filio Dei: quod eſt contra Boetium, qui dicit quòd in Deo non eſt aliquod accidens.

Reſpondeo. Dicendum, quòd quamuis hoc quod eſt accidens in ſe, poſſit eſſe aliquo modo ſubſtantia alicui, vt color albedini: tamen quod eſt in ſe ſubſtantia non poteſt eſſe accidens alicuius: quamuis coniunctio vnius ſubſtantiæ ad alteram poſſet eſſe accidens: vt ſi vna ſubſtantia alteri accidentaliter aduenire dicatur ſicut veſtis homini: ſed hoc non poteſt eſſe niſi dupliciter: vel quòd coniungatur ei ſecundum contactum, ſicut veſtis homini: vel ſicut dolium vino: aut ſicut mobile motori, ſicut angelus coniungitur corpori quod aſſumit: & cum contactus non ſit niſi corporum, oportet dicere quòd humana natura non poteſt aduenire diuinæ perſonæ, niſi ſicut mobile motori: vt dicatur Chriſtus hoc modo aſſumpſiſſe naturam humanam. ſicut angelus aſſumit corpus, vt oculis mortalium videatur, ſicut dicitur in litera: & ſic ſpiritus ſanctus viſus eſt in columba. hæc autem aſſumptio non vere facit prædicari aſſumptum de aſſumente nec proprietates aſſumpti vere transfert in aſſumentem. non enim angelus aſſumens corpus ad hominis ſimilitudinem, vere eſt homo, nec vere habet aliquas proprietates hominis. neque ſpiritus ſanctus poteſt dici minor ſeipſo propter ſpeciem columbæ in qua apparuit ut dicit Aug. vnde patet, quòd hæc opinio non poteſt dicere quòd filius Dei vere ſit homo vel vere ſit paſſus, & ideo cum neget veritatem articulorum, condemnata eſt quaſi * hæretica, tamen etiam quantum ad hanc poſitionem procedit ab eodem fonte cum prima, ſcilicet ex hoc quòd humana natura non aſſumeretur ad eſſe diuinæ perſonæ. vnde prima opinio ponebat quod aſſumptum habebat eſſe per ſe in quo ſubſiſtebat. hæc autem tertia opinio ponit, quòd non ſubſiſtit aſſumptum neque perſona in eo, ſed eſt eſſe accidentale ſuperadditum.

Ante medium. D. 12. Porphy. vltimo cap. * Da 5. c.

I Ad primum ergo dicēdum, quòd humana natura in Chriſto habet aliquam ſimilitudinem cum accidente, & præcipue cum habitu quantum ad tria. Primo, quia aduenit perſonæ diuinæ, poſt eſſe completum, ſicut habitus, & omnia alia accidentia. Secundo, quia eſt in ſe ſubſtantia, & aduenit alteri ſicut veſtis homini. Tertio quia melioratur ex vnione ad verbum, & non mutat verbum, ſicut veſtis formatur ſecundum formam veſtientis & non mutat veſtientem, vnde antiqui dixerunt quod vergit in accidens. & quidam propter hoc addiderunt quòd degenerat accidens. quod tamen non ita proprie dicitur, quia natura humana in Chriſto non degenerat, immo magis nobilitatur.

K ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis aduenιat poſt eſſe completum, non tamen eſt accidentaliter aduenιens, quia trahitur ad vnionem illo eſſe, ſicut corpus aduenιet animæ in reſurrectione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis non proprie poſſit dici pars, tamen aliquid habet de ratione partis quod non habet accidens, vt patet ex dictis.

¶ Ad quartum dicendum ſicut ad ſecundum. In hoc eod. artic.

EXPOSITIO TEXTVS.

QVæritur, An his locutionibus. Hic ponit tres quæſtiones. Prima eſt, vtrum homo aliquid prædicet de Chriſto, ſecundum primam, & ſecundam opinionem prædicat aliquid, quia eſt vnio ſubſtantialis. ſecundum vero tertiam opinionem non prædicat aliquid, ſed aliquo modo ſe habens. Secūdam quæſtionem ponit ibi. (Et an ita cōueniat.)

Vtrum

Verum homo factus ſit Deus, ſicut Deus factus eſt homo, ꝙ prima opinio concedit. ſecunda & tertia non, proprie loquendo, vt in ſequenti diſt. patebit. Tertia quæſtio eſt ſi per huiuſmodi locutiones non dicitur Deus factus aliquid, quis erit in his intellectus. & hanc ponit ibi. (Et ſi ex his locutionibus. Alij enim dic[un]t.) Hic ponit poſitiones primæ opinionis, nõ omnes ſed quæ ſufficiũt ad intellectum eius: & prima poſitio eſt radix opinionis, ſcilicet, quòd anima, & corpus aſſumuntur vnita, quod eſt contra tertiam non ſolum ad conſtituendum humanitatem: ſed etiam hominem quod eſt contra ſecundam, & hoc eſt quod dicit. (Hominẽ quendam.) Et quòd iſta vnio animæ ad carnem, ex qua conſtituitur homo, præcedit vnionem ad verbum ſecundum intellectum, & hoc eſt ꝙ dicit. (Et ille homo cœpit &c.) Non autem tempore, & hoc eſt quòd dicit. (In ipſa verbi incarnatione.) Secundam poſitionem ponit ibi. (Cõcedunt etiam.) Et hoc eſt quòd homo eſt aſſumptus, & ꝙ aſſumens eſt aſſumptum, quod notatur in hoc quòd dicit. (Tamen eſſe verbum.) Et quòd per aſſumptionem Deus factus eſt homo: vnde dicit. (Et ea ratione.) Tertia eſt quòd homo factus eſt Deus, & econuerſo ibi. (Vnde vere dicitur.) Quarta eſt quòd homo dicit compoſitum ex duabus ſubſtantijs ibi. (Cumque dicant. Sed ne de ſuo. Hic inducuntur authoritates ad probandom primam opinionem. Et ſciendum quòd quatuor probant prædictas auctoritates. Primum eſt, quòd Chriſtus eſt duo: quod probant per primam auctoritatem quæ incipit ibi. (Cum legitur ex illo verbo. Verumque ſimul vnam perſonam.) Item per ſecundam quæ incipit ibi. (Ieſus Chriſtus.) Ex illo verbo. (Vtraque ſubſtantia, ſcilicet diuina & humana.) Ex illo. (Aliud propter verbum.) Item per quartam quæ incipit ibi, (Agnoſcamus geminam ſubſtãtiã.) Ex illo verbo. (Verum aut ſimul.) Quòd autẽ dicitur. (Vtraque Chriſtus. intelligendum eſt non proprie dicit, ſed materialiter ſicut paries, & tectum dicitur domus, quod vero dicit. (Aliud & aliud. Intelligendum eſt alterius, & alterius naturæ ſecundum quod probatum eſt quòd homo factus eſt Deus, & hoc probant per tertiam authoritatem quæ incipit ibi. (Quid natura humana.) Ex illo verbo.) (Quibus meretur iſte homo.) Item ex quinta quæ incipit ibi. (Ille homo autem a verbo.) Ex illo verbo. (ex quo ille homo eſſe cœpit.) Item ex ſexta quæ incipit ibi. (Homo quicunque.) Ex illo verbo. (Homo ille ab initio.) Item ex ſeptima quæ incipit. ibi (gratia Dei.) Ex illo verbo. (Vna cum illa perſona filius Dei ſieret.) quod qualiter intelligendum ſit in ſequenti diſt. dicetur. Tertium eſt quòd homo ſit aſſumptus, & hoc probant per authoritatem quintam quæ incipit ibi. (Ille homo.) Quæ expreſſe hoc dicit, & hoc in præcedenti diſt. ſolutum eſt, quia homo dicitur aſſumptus: id eſt natura hominis. Quartum quod probant eſt quòd homo conſtat ex duabus ſubſtantijs per octauam authoritatem quæ incipit ibi. (Chriſtum non ambigimus. Quę expreſſe hic dicit: ſed Hylarius loquitur quantum ad formam ſignificatam non quantum ad ſuppoſitum. (Sunt autem alij.) In hoc ca. ponit poſitiones ſecundæ opiniones, ponit ergo duas poſitiones eius in quibus tota conſiſtit. prima eſt quòd aſſumptum eſt compoſitum ex anima & corpore per modum naturæ huma-

ro peccati: ſed in ſimilitudine carnis peccati: Auditis tres ſecundum diuerſos poſitas ſententias: & pro ſingulis inducta teſtimonia.

DISTINCTIO VII.

Poſitis ſententijs probatiſq; teſtimonijs, intelligentias propoſitarum locutionum exequitur ſecundum ſingulas ſententias, & prius ſecundum primam.

SEcundum vero primam dicitur Deus factus homo, & homo factus Deus. Quia Deus cœpit eſſe quędam ſubſtantia rationalis, quæ ante non fuerat, & illa ſubſtantia cœpit eſſe Deus, & hac gratia non natura vel meritis habuit. Vnde recte dicitur Chriſtus inquantum homo, prędeſtinatus eſſe filius Dei: huic autem ſententiæ opponitur ſi illa ſubſtantia cœpit eſſe Deus, & Deus illa. Quædam igitur ſubſtantia eſt Deus: quædam ſubſtantia eſt Deus, quæ non eſt diuina ſubſtantia: & Deus eſt aliquid, quod non ſemper fuit, quod & illi concedunt Origenis teſtimonio innitentes qui ait. Factus eſt ſine dubio, id quod prius non erat. ſe addidit ſecundum carnem: ſecundum Deum vero erat prius, & non erat quando non erat. Alijs

B quoque pluribus modis illi ſententię poteſt opponi, quibus ſuperſedemus exercitationis ſtudium lectori relinquentes, & ad alia properantes.

Hic explanat ſecundam ſententiam, & eorundem locutionum ſenſus.

IN ſecunda vero ſentẽtia huius diſtinctionis talis videtur ratio, vt cum dicitur, Deus factus eſt homo, intelligatur, cę-

C piſſe eſſe ſubſiſtens ex duabus naturis, vel tribus ſubſtantijs: & ecõuerſo, homo factus eſt Deus, quia ſubſiſtens in duabus naturis cœpit eſſe Deus: vel potius homo factus eſt Deus; & econuerſo dicitur, quia Deus aſſumpſit hominem, & homo aſſum-

A næ: quòd patet ex hoc quòd humanam naturam, ex qua, diuina dicit Chriſtum conſtare, ſtatim exponit per animam, & corpus ex quibus non conſtat natura humana: niſi ſecundum quòd ſunt coniuncta adinuicem, & quòd hoc compoſitum ſit homo habet ex vnione ad diuinam perſonam. vnde dicit quòd homo ille non tantum conſtat ex anima & corpore: ſed ex his & diuinitate quod autem dicit. (In parte conſentiunt.) Intendit quantum ad hoc ꝙ vtraq; ponit ꝙ homo prædicat de Chriſto quid, & quòd anima & corpus ſint vnita adinuicem. Secunda poſitio eſt quòd perſona verbi ante incarnationem fuit ſimplex: ſed poſt eſt compoſita, & poſt hoc remouet duo inconuenientia quæ videntur ſequi. primum eſt ꝙ perſona verbi ſit alia quàm primo, quod remouet ibi. (Non eſt ideo alia per.) Secundum quod perſona ſit acta, quòd remouet ibi. (Non tamen perſona illa. De hoc Auguſt. in lib. ſentẽtiarũ Proſperi.) Hic ponit authoritates probantes ſecundam opinionem & probant duo ſcilicet, quòd eſt vna hypoſtaſis, & quòd perſona poſt incarnationem eſt compoſita, quod ſatis patet in littera. (Sunt etiam alij. Hic ponit poſitiones tertiæ opinionis, & ponit quatuor in quibus tota conſiſtit. prima eſt quòd ex anima & corpore non ſit aliquid vnum, & hoc ponitur ſtatim in principio. ſecunda quòd hæc duo adueniunt diuinæ perſonæ accidentaliter ſicut indumentum, &

D hoc ibi. (Sicut illa duo.) Et deinde remouet duo inconuenientia. vnum quòd ſequitur ex prima poſitione, ſcilicet, quòd Deus nõ ſit verus homo, & hoc ibi. (Quod ideo Deus.) ſed conſtat quòd non poteſt euitare, quia remota vnione animæ ad corpus non inuenitur veritas carnis, & præterea adhuc ſi ſit vera caro, & vera anima non erit verus homo niſi ſint vnita. Secundum eſt quod ſequitur ex ſecunda poſitione, ſcilicet, quòd ſi anima & corpus aduenerint accidentaliter non pertineant ad ſingularitatem diuinæ perſonæ quod remouet ibi. (Quæ duo etiam.) Patet etiam quòd non poteſt hoc inconueniens euitare, quia non ſequitur. ſi non addit ad numerum perſonarum, ergo pertinet ad ſingularitatem diuinæ perſonæ, ſit etiam columba: in qua ſpiritus ſanctus non auget numerum perſonarum, non tamen pertinet ad ſingularitatem perſonæ ſpiritus ſancti. Tertia poſitio eſt quòd per-

B ſona verbi eſt ſimplex poſt incarnationem ſicut ante in quo conuenit cum prima. & hoc ibi. (Et quia ipſa perſona verbi.) Quarta quod homo de Deo non prædicat quid: ſed habitum. & hoc ibi, (Qui ſecundum habitum.) Et hoc probat ad inconueniens ducendo ibi. Nam ſi eſſentialiter. Quod tamen patet nõ eſſe inconueniens.) Ne autem illi de ſuo. Hic ponit authoritates probantes hanc tertiam opinionem. primum quod probant eſt ꝙ perſona illa non fuit mutata per incarnationem, & quòd humana natura non auget numerum perſonarum. & hoc propriam authoritatem. ſed hoc non eſt contra ſecundam opinionem, quæ quamuis ponat perſonam compoſitam, non tamen mutatam, nec ſufficit ad probandum quòd anima & corpus non pertineant ad ſingularitatem diuinæ perſonæ, quia non eſt actus numerus perſonarum ſecundum quod probatum eſt quod homo dicitur de Deo ſecundum habitum, & hoc per ſecundam authoritatem ibi. (Multis modis. quæ expreſſo dicere hoc videtur. Item per tertiam quæ

incipit

incipit ibi (Si quæritur ipſa incarnatio &c.) Ex illo verbo.(In dutum.Item ex quinta, ſexta, & ſeptima, quæ deum dicunt ſuſcepiſſe hominem aut humanam naturam,vt viſibilis eſſet: ſed non oportet quod omne quod ſuſcepitur,ſit accidens. Itē ex vltima, quæ incipit ibi.(Quomodo filius.) ex illo verbo, Non fuit habitus ille tantum hominis.) idest puri hominis, ſed vt hominis: quia purus homo videbatur propter habitum ſed omnia hæc per ſimilitudinem dicuntur, & non per proprietatē ſicut ex prędictis patet. Tertium eſt, quod Chriſtus dicatur homo, quia habuit corpus, & animam ſibi vnitam, ex quarta authoritate, quæ incipit ibi.(Dei filius.) ex illo verbo. (In eo plenius.) ſed hæc authoritas non negat vnionem animæ & corporis: immo magis ponit per hoc, quod dicit veram naturam, non enim eſt natura humana, niſi ex compoſitione animæ, & corporis.

ptus eſt a Deo. Vnde Aug. dicit in lib. de Trinitate. Talis fuit illa ſuſceptio quæ hominem faceret Deum, & Deum hominem. Variatur autem intelligentia, cum dicitur, Deus eſt homo, & homo eſt Deus. Dicitur enim Deus eſſe perſona ſubſiſtens in duabus & ex duabus naturis: & G perſona ſubſiſtens in duabus & ex duabus naturis, dicitur eſſe Deus, ideſt verbum, vel natura diuina. Poteſt enim prædicari perſona ſimplex, vt natura de perſona compoſita. Non eſt autem, vt ait Ioannes Damaſcenus, idem dicere naturam, vel perſonam.

C Ex quo ſenſu dicunt Chriſtum prędeſtinatum.

ISti dicunt Chriſtum prædeſtinatum eſſe, ſcilicet perſonam illam inquantum eſt homo, ideſt inquantum eſt ſubſiſtens ex duabus ſubſtantijs ſcilicet anima & carne: nam quantum ad naturam diuinitatis non eſt ipſe prędeſtinatus. Non ergo inquantum in vel ex ea ſubſiſtit prędeſtinatus eſt: ſed inquan H tum ſubſiſtit in alijs duabus ſubſtantijs, ideſt in anima & carne, nec eſt inquantum eſt homo.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquā diſtinxit Magiſter tres opiniones per modum vnionis: hic ſecundum eas oſtendit qualiter locutiones, quibus vnio ſignificatur ſunt intelligendæ. Et diuiditur in duas partes. In prima exponit eas ſecundum ſingulas opiniones. In ſecunda relinquit auditori iudicium de dictis opinionibus,ibi.(Satis diligēter.)Prima diuiditur in tres partes. In prima exponit dictas locutiones ſecundum primam opinionem. In ſecunda ſecundum ſecundam, ibi.(In ſecunda vero ſententia.) In tertia ſecundum tertiam, ibi.(In hac igitur ſententia.)Circa primum duo facit. Primo exponit propoſitiones dictas ſecundum primam opinionem. Secundo objicit contra ibi.(Huic autem ſententiæ.) Exponit autem illas propoſitiones in prima parte, in quibus fit mutua prædicatio Dei & hominis mediante hoc participio, factus,quas primo exponit, & illas in quibus fit prædicatio mediante hoc participio,prædeſtinatus: quas ſecundo exponit, ibi.(Et hoc gratia, non natura.) Obiectionis autem ſolutionem ponit ibi.(Quod & illi concedunt. In ſecunda vero ſententia.) Hic exponit eas quæ ſunt ſecundum ſecundam opinionem. Et primo exponit propoſitiones. Secundo ſoluit quæ videntur eſſe cōtra hanc opinionem ibi.(Determinat enim.) Circa primum tria facit. Primo exponit illas in quibus fit mediante hoc participio. factus. Secundo illas in quibus fit mediante hoc verbo,eſt,ibi.(Variatur autem intelligentia.) Tertio illas,in quibus fit prædicatio mediante hoc participio prædeſtinatus ibi.(Iſti dicunt Chriſtum. Determinant enim authoritates.)Hic ſoluit tria quæ videntur eſſe contra hanc ſecundam opinionem. Et tria facit circa hoc. Primo ſoluit authoritates quæ videntur probare, quòd homo ſit aſſumptus. Secundo illas quæ videntur probare, quòd Chriſtus ſit duo ibi.(Sed his videntur aduerſari.) Tertio illas quæ probant, quod perſona non ſit compoſita ibi.(Eſt autem & aliud.)Secunda pars diuiditur in duas partes. In prima ſoluit authoritates quæ dicunt Chriſtum eſſe aliud, & aliud, ex quo ſequitur ipſum eſſe duo In ſecunda ſoluit illas quæ dicunt Chriſtum eſſe duo vel vtrunq; duorum eſſe Chriſtum ibi. (Quod etiam dictum eſt vtrunque Chriſtus.)Circa primum F tria facit Primo objicit Secundo ſoluit ibi.(Hæc autem in hunc modum.) Tertio ſolutionem confirmat ibi.(Aperteque Hyl.) Et ſimiliter diuiditur pars ſecunda: quia primo objicit. Secundo ſoluit ibi.(Sed hæc omnia ex tali ſenſu) Tertio ſolutionem confirmat ibi.(quia vt ait. Eſt autem & aliud. Hic objicit contra poſitionem perſonæ. Et primo objicit. Secundo ſoluit ibi.(Ad qd̄ etiam illi. In hac igitur ſententia.)Hic exponit dictas propoſitiones ſecundū tertiam opinionem. Et diuiditur in duas partes. In prima exponit propoſitiones. In ſecunda infert corrolariū ex dictis ibi.(Et quia ſecundum habitum.) Circa primum tria facit. Primo exponit qualiter dicatur Deus factus homo. Secundo quomodo dicatur Chriſtus prædeſtinatꝰ ibi.(Secundū illos Chriſtus. Tertio quomodo dicatur minor ſeipſo ibi.(Hic etiam cum dicitur. Et quia ſecūdum habitum.) Hic concludit ex dictis quod homo poteſt denominatiue prædicari de Deo, vt dicatur Deus humanatus: non autem Deus de homine. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quòd non poteſt dici homo deificatus. Secundo quòd non poteſt dici homo dominicus ibi.(Licet dicatur homo.) Hic eſt quæſtio de locutionibus exprimentibus vnionem. Et primo quæritur de locutionibus exprimentibus vnionem per hoc verbum eſt ſimpliciter. Secundo de his quæ exprimunt vnionem cum hoc participio factus. Tertio de illis quæ exprimunt vnionē cum hoc participio prædeſtinatus.

Qual ter exponuntur authoritates primæ, quæ hic videntur obuiare ſententię.

G DEterminant etiam authoritates quæ primæ conueniunt ſententiæ, & huic videntur contradicere, ut cum legitur homo ille aſſumptus a verbo in ſingularitate perſonæ, vel factus; vna perſona cum verbo, de natura humana intelligatur,quę uerbo vnita eſt in ſingularitate perſonæ,ideſt ita, quod eadem perſona quæ prius erat, & ſimplex erat ſine incremento numeri,& immutata permanſit, ſicet compoſita. Compoſitionis vero huius aliam dicunt eſſe ra H tionem, quàm ſit in alijs hominibus, quia huius ex tribus, aliorum ex duabus ſubſtantijs eſt cōpoſitio. Negant quoque humanam naturam eſſe perſonam, vel Dei filium, & ſicut vnum eundemque dicunt eſſe hominem, & Deum, & filium hominis, & filium Dei, ita vnum & idem,

I

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quęruntur duo.

Primo. De hac, Deus eſt homo, & econuerſo.
Secundo. De hac, Chriſtus eſt homo dominicus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum hæc ſit vera Deus eſt homo.

K

A

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd hæc ſit falſa. Deus eſt homo: magis enim conueniunt quæ vniuntur in perſonam & naturam vnam, quàm ea quæ vniuntur in perſonam,& non in naturam vnam: ſed anima & corpus vniuntur in naturam & perſonam vnam: Deus autem & homo in perſonam & non in naturam. Cum ergo anima non poſſit prædicari de corpore, nec econuerſo: videtur quòd Deus non poſſit prædicari de homine nec econuerſo. 3.q. 16.1.

¶ 2 Præt. Maior eſt vnitas trium perſonarum in natura diuina, quam vnitas duarum naturarum in perſona Chriſti: ſed vna perſona non prædicatur de alia. ergo nec homo prædicatur de Deo, nec econuerſo.

¶ 3 Præt.

¶ 3 Præt. Nihil prædicatur vniuoce de creatore, & creatura: ſed homo vniuoce prædicatur in Chriſto & in nobis. ergo non prædicatur de Deo.

¶ 4 Præt. Quicquid prædicatur de Deo, aut eſt abſolutum, aut relatiuum: ſed homo non eſt relatiuum, quia non dicitur ad aliquid. Et præterea prædicat aliquid ſecundum duas opiniones, quod non conuenit relatiuis, quæ ſecundum Aug. non prædicant aliquid: ſed ad aliquid. Nec poteſt prædicari de Deo tanquam abſolutum, quia abſoluta quæ veniunt in diuinā prædicationem dicuntur de tribus perſonis, quod non eſt de hoc nomine homo. ergo non poſſumus dicere, ꝙ Deus ſit homo.

¶ 5 Præt. Quod prædicatur, aut prædicatur per ſe: aut per accidens: ſed homo nō prædicatur per ſe de Deo, quia ſic conueniret omni ſuppoſito diuinæ naturæ: nec iterum prædicatur per accidens, quia Deo nihil accidit. ergo homo nullo modo ꝑdicatur de Deo.

¶ 6 Præt. Omnis prędicatio, vel eſt per eſſentiam, ſic homo eſt animal, vel per inhærentiam, ſicut homo eſt albus, vel per cauſalitatem, ſicut dies eſt Sol lucens ſuper terram: ſed cum dicitur, Deus eſt homo, non prędicatio per cauſam, vt ſit ſenſus, Deus eſt cauſa hominis, quia ſic poſſet dici Deus eſt leo vel ſtella: nec eſt prædicatio per inhęrentiam, quia humanitas non accidentaliter inhæret Deo: vt ſupra dictum eſt, nec per eſſentiam, quia alia eſt eſſentia hominis & Dei, ergo propoſitio eſt falſa.

Cap. 6.

¶ 7 Præt. Secundum artem † Philoſophi in 1. Topi. Quatuor ſunt genera prædicatorum, ſcilicet eſſentiale non conuerſum, vt genus, & eſſentiale conuerſum, vt deffinitio: accidentale non cōuerſum vt accidens: accidentale conuerſum vt proprium: ſed nullo iſtorum modorum ſe habet homo ad Deū, vt patet per ſe. ergo nullo modo poteſt prædicari de ipſo.

¶ 8 Præt. Propoſitio dicitur eſſe materia remota quando formæ ſignificatæ ſunt diuerſæ. ſed formæ ſignificatæ per hoc nomen Deus, & per hoc nomen homo ſunt diuerſæ maxima diuerſitate. ergo propoſitio, Deus eſt homo, eſt in materia remota. ergo eſt falſa, quia in remota materia omnes affirmatiuæ ſunt falſæ.

Sed contra. Ro. 9. Quorum patres ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt benedictus in ſecula: ſed Chriſtus ſecundum carnē natus, eſt homo quidā. ergo homo eſt Deus.

¶ Præt. Ber. dicit in lib. 5. de conſi. Tantam & tam expreſſam vim vnionis in ſe præfert illa perſona, qua Deus, & homo vnus eſt Chriſtus vt ſi alterum de altero prædices non erres. ergo Deus eſt homo econuerſo.

¶ Præt. Quæcunq; vni eidem ſunt eadem, ſibiinuicem ſunt eadem: ſed Chriſtus eſt Deus, & ipſemet eſt homo. ergo Deus eſt homo.

¶ Præt. Quæcunq; ſunt vnum ſecundum ſuppoſitum, vnum de altero prædicatur, ſed idem eſt ſuppoſitū Dei, & hominis, vt dictum eſt ſupra. ergo Deus eſt homo.

Reſpondeo dicendum, quòd hæc propoſitio: Deus eſt homo, ab omnibus conceditur: ſed diuerſimode a diuerſis: ſecundum enim tertiam opinionem eſt prędicatio per inhærentiam, ſicut cum dicitur: homo eſt albus, quia ponit, ꝙ humana natura accidentaliter aduenit diuinæ, & adhuc eſt valde impropria ex duabus partibus. Primo. quia partes humanæ naturę vocat hominem, ſcilicet corpus & animam, quod

A improprie dicitur: non enim proprie dicitur quòd partes ſunt totum: ſed quòd totum eſt ex partibus. vnde non proprie poteſt dici ꝙ anima & corpus ſint homo. Secundo, quia ſi etiam proprie hoc diceretur: tamē cum hæc duo ſecundum hanc opinionem adueniant filio Dei quaſi habitus, non poteſt homo proprie prædicari de eo niſi denominatiue, ſicut nec veſtis de homine: ſed dicitur homo veſtitus: ita etiam hæc opinio dicit quòd dicitur homo, quia habet hominem & partes humanæ naturæ. vnde non proprie diceretur homo, ſed humanatus: ſicut homo veſtitus non veſtis dicitur. vnde eſt contra veritatem ſacræ ſcripturæ, & ſymboli, quæ Deum hominem factum dicit, & propter hoc * eſt hæretica. Secundum vero & primam opinionem eſt prædicatio per identitatem, non per informationem, (Deus enim ſupponit ſuppoſitū ęternum, quod quidem non informatur per formam ſignificatam per hoc nomen homo, ſed informatur per ipſum ſuppoſitum humanę naturę, quod eſt aliud a ſuppoſito diuinæ naturæ) & quia illa ſuppoſita ſunt eadem perſona, ratione huius identitatis poteſt fieri prædicatio de ſe inuicem, vt ſit ſenſus, Deus eſt homo, ideſt ille, ſcilicet Chriſtus, qui eſt homo, & ſimilis modus prædicandi (ſicut cum dicitur) eſſentia eſt pater, quia eſſentia diuina eſt eadem ſecundum rem ſuppoſito, quod informatur paternitate: quamuis ipſa eſſentia paternitate nō informetur. Sed hoc non poteſt ſtare, quia hoc quod dicit duo ſuppoſita eſſe eandem perſonam, non poteſt intelligi niſi duobus modis.

De fide lib. 3. cap. 3. in principio.

ὁμοουσία *D250.

ὁμοούσιον

D Primo, quòd ex duobus ſuppoſitis conſtituatur vna perſona, & ſic neutrum illorum ſuppoſitorum eſſet illa perſona, quia quod conſtituitur ex aliquibus, non prædicatur de illis vt dictum eſt. vnde expoſitiua illius: Deus eſt homo, ſcilicet ille qui eſt Deus, eſt homo, erit falſa quantum ad vtraque partem, quia neque Deus eſſet illa perſona: nec illa perſona eſſet Deus: ſed hic non eſt intellectus eius, quia non ponit perſonam compoſitam: ſed ſimplicem. Alio modo poteſt intelligi, vt ſuppoſitum diuinæ naturæ ſit illa perſona ſimplex ſecundum rem & illa perſona ſimplex ſit illud ſuppoſitum humanę naturæ, quod ei aduenit per aſſumptionem: ſed hoc eſt omnino impoſſibile, cum implicet contradictionem, ſcilicet, ꝙ illud quod aduenit, ſit diſtinctum in ſua ſingularitate, & ſit idem illi exiſtenti cui aduenit. idem enim eſt quod eſt ſecundum ſubſtantiam vnum. vnum autem eſt in ſe indiuiſum, &

Diſt. 6. q. 1. art. 1. n.

E ab alijs diuiſum. vnde ſuppoſitum humanæ naturæ, quod aduenit diuinæ perſonæ, eſſet indiſtinctū a diuina perſona: inquantum eſt ſingulare per ſe, & eſſet non diſtinctum inquantum eſt idem ei. vnde perſona illa inuenitur habere identitatem cum vno ſuppoſitorum, ſcilicet cum ſuppoſito diuinæ naturæ: non autem cum ſuppoſito humanæ naturæ: & propter hoc expoſitiua illius locutionis: deus eſt homo, ſcilicet, ille qui eſt Deus eſt homo, eſt falſa, quantum ad alteram partem, quia illa. perſona, non eſt homo, quamuis Deus ſit illa perſona, vnde non poteſt eam verificare: & ideo ſola opinio ſecunda vera eſt, quæ verificat eam. poteſt enim ponere quòd cum dicitur. Deus eſt homo, eſt prædicatio per informationem eſſentialem, quia ly Deus, ſupponit ſuppoſitum perſonæ filij, & hoc idem eſt, ſuppoſitum humanæ naturæ per illam naturam informatum ſecundum modum intelligendi: inquantum ſubſiſtit in ea. vnde ſicut hęc eſt vera,

& pro

non aliud & aliud; ſicut nec alium & alium.

Quędam ponit, quę pręmiſſis videntur aduerſari.

SEd his videntur aduerſari quę ſubditis continentur capitulis. Ait enim Augu. ſuper Ioan. aliud eſt verbum Dei, aliud homo: ſed verbum caro factum eſt, ideſt homo. Non itaque alia verbi, alia eſt hominis perſona, quoniam vtrunque eſt Chriſtus, & vna perſona. Item ad Felicianum. Aliud Dei filius eſt aliud hominis filius: ſed non alius. Item Dei filius, aliud de matre. Idem in lib. 1. de Trinitate. Cum filius ſit & Deus, & homo, alia ſubſtantia Deus, alia homo.

Tra. 69.

Sermone 3. de Trin. & colūba Dominicę infra octauas epiphaniæ Domini.

cap. 10. ante med.

cap. 11. 12.

A Qualiter his reſpondeant.

HAEc autem in hunc modum determinant, quia cum dicitur, aliud verbum Dei, aliud homo ſiue talia ſubſtania Deus, alia homo alterius naturæ ſignificatur Chriſtus eſſe inquantum eſt homo, & alterius inquantum Deus, & aliud natura qua eſt homo, & aliud natura qua eſt Deus. Vt enim ait Io. Dam. Inconuerſe & inalterabiliter vnitæ ſunt adinuicem B naturę: neq; diuina diſtante a propria ſimplicitate: neque humana: aut conuerſa in deitatis naturam, aut in non exiſtentiam diuiſa neque ex duabus vna compoſita natura. Compoſita enim natura neutri earum ex quibus componitur naturis homouſia, ideſt cōſubſtantialis eſſe pōt, ex alteris perficiens alterum, vt corpus ex quatuor elementis compoſitum, nec ignis nominatur, nec terra, nec aer nec aqua, nec horum alicui homouſion dicitur. Si igitur ſecundum hæreti-C cos, Chriſtus vnius compoſitæ naturæ poſt vnionem extitit, ex ſimplici natura conuerſus eſt in compoſitam, & neque patri ſimplicis naturæ exiſtenti: neque

propria: Petrus eſt homo, & ita eſt iſta. Deus eſt homo, eſt tamen in hoc differentia, quia in iſta: Petrus eſt homo: homo prædicatur in eſſe ſubiecto ratione ſuppoſiti, & ratione formæ importatæ per ſubiectum: ſed in hac. Deus eſt homo, prædicatum non ineſt ſubiecto ratione formæ ſignificatæ per ſubiectum: non enim conuenit ratione diuinitatis: ſed ratione ſuppoſiti, hoc autem ſufficit ad hoc, quòd ſit vera, quia propoſitio non verificatur ratione formæ ſignificatæ in ſuppoſito, ſed de ratione ſuppoſiti: ſicut patet infra.

In respon. ad quintū. Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut anima & corpus non prædicantur de ſe inuicem: ſic de diuina natura & humana, ſed Deus & homo non tantum naturam, ſed etiam ſuppoſitum naturæ deſignant, & ideo poſſunt prædicari de ſe inuicem. ſicut ex illa parte habens animam, & habens corpus prędicantur ſe inuicem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum hoc, quòd perſonæ diuinæ ſūt vnū, prædicantur de ſe inuicem. dicitur enim quòd natura patris eſt natura filij: ſed quia non ſunt vnum in perſona: ideo nomina perſonalia de ſe inuicem non prædicantur. Et ſimiliter hæc, quia naturæ ſunt diuerſæ, & perſona eadem, nomina quæ ſignificant, vel ſupponunt perſonas, prædicantur de ſe inuicem: non autem nomina quæ ſignificant naturas tantum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd homo vniuoce prædicatur de Deo & alijs hominibus, quod autem dicitur, quòd nihil dicitur vniuoce de Deo & creaturis: intelligendum eſt de illis, quæ prędicantur de ipſo inquantum eſt Deus.

I ¶ Ad quartum dicendum, quòd cum dicitur Deus eſt homo (ly homo) quantum ad formam ſignificatam eſt abſolutum, ſed quantum ad ſuppoſitum habet relationem implicitam, ſupponit enim pro perſona filij Dei.

Ad quintum dicendum, quod cum dicitur Deus eſt homo, Deus ſupponit perſonam filij, & ſignificat diuinitatem. propoſitio autem non verificatur ratione ſignificati, ſed ratione ſuppoſiti, & cum hoc ſuppoſitum ſit ſubſiſtens in humana natura. hoc nomen homo, per ſe prædicatur de ipſa. vnde ſecundum quòd vera eſt per ſe prædicatio, ſicut iſta, Petrus eſt homo. vnde non ſequitur, quòd poſſis prædicari de omnibus quibus ineſt forma ſignificata per hoc nomen Deus, quia non eſt per ſe ea parte formæ ſignificatæ: ſed ex parte ſuppoſiti. & hoc eſt ſingulare in iſta materia, quia nunquam alibi inuenitur, quòd ſit ſuppoſitum vnum eſſentialiter in duabus naturis ſubſiſtens, & ideo non poteſt dici quòd ſit per accidens, ſicut hoc album eſt album eſt homo. id enim quod eſt per ſe ſuppoſitum hominis, non eſt pars ſignificationis huius hominis, non eſt pars ſignificationis huius nominis album. Album enim ſolam qualitatem ſignificat, cum nomen ſignifices vnum ex albedine autem & ſubiecto non fit vnum ſimpliciter. vnde hoc nomen album, copulat ſuum ſubiectum quaſi extrinſecum (Deus autem importat ſuppoſitum diuinæ naturæ) quod etiam idem eſt humanæ non quaſi extrinſecum ſed ſicut clauſum in ſignificatione huius nominis homo: & ideo hæc non eſt per accidens, Deus eſt homo, ſed hæc aliquid ſimile cum illis, quæ ſunt per accidens, inquantum prædicatum non ineſt ſubiecto ratione formæ importatæ per ſubiectum.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd eſt prædicatio per eſſentiam, non quòd diuinitas ſit humanitas: ſed quia ſuppoſitum di-

F uinæ naturæ eſſentialiter eſt ſuppoſitum humanæ naturæ, & hoc ſignificat locutio.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quod reducitur ad prædicatum de genere: ſicut illa Petrus eſt homo, quia eadem eſt ratio veritatis in vtraque.

¶ Ad octauum dicendum, quod non eſt in materia remota: ſed in materia naturali, quia propoſitio verificatur non ratione naturæ: ſed ratione ſuppoſiti humanæ naturæ. nec eſt ſimile in hoc, & in alijs quia in alijs ad diuerſitatem naturarum ſequitur diuerſitas in ſuppoſitis. vnde ſi formæ ſunt diuerſæ quę ſignificantur per ſubiectum & prædicatū ſuppoſita nō poſſunt eſſe eadem. in Chriſto autem ſunt duę naturæ & vnum ſuppoſitum. In medio.

matri eſt homouſios: neque Deus neque homo denominabitur: ſed Chriſtus ſolum, erit hoc nomen ſcilicet Chriſtus nō perſonę ipſius nomen: ſed vnius ſecundum ipſos compoſitę naturæ. Nos autem Chriſtum non vnius compoſitæ naturæ dogmatizamus, & hoc nomen, ſcilicet Chriſtus, nomen perſonæ dicimus, non monotropos, ideſt vno modo dictum: ſed duarum naturarum eſſe ſignificatiuum, ſcilicet deitatis & humanitatis: ex deitate autem & humanitate Deum perfectum & hominem perfectum eundem & eſſe & dici ex duabus, & in duabus naturis confitemur. Si ergo dicitur aliud eſſe Dei, aliud filius hominis, quid alterius eſt ſubſtantiæ, vel naturæ inquantum eſt filius Dei, alterius inquātum eſt filius hominis, non quòd ipſe filius Dei & hominis ſit illa duo diuerſa, & duę diuerſæ naturæ.

Authoritate confirmat determinationem.

APerte enim Hyla. † in 9. lib. de Tri. ait. Cum non aliud ſit filius hominis; neq; aliud filius Dei: verbū enim caro factum eſt, & cum ille qui G filius Dei eſt, ipſe & hominis ſit filius requiro quis in hoc filio hominis ſit glorificatus? Euidenter dicit non aliud eſſe filium dei, & aliud filium hominis. Ex quo præmiſſa roboratur & approbatur determinatio.

Alia etiam verba authoritatum annotat vt determinat.

QVod etiam dictum eſt vtrunqu: eſt Chriſtus, & vna perſona, mouere po H teſt lectorem: ſicut & illud qđ Augu. dicit in lib. 1. de Tri. Quia forma dei formam ſerui accepit: vtrunque Deus vtrunque ho-

ARTIC. II.

b Vtrum Chriſtus poſſit dici homo dominicus. Cap. 7.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus poſſit dici homo Dominicus Aug † enim dicit in lib. 83. q. Monendum eſt, vt illa bona æterna expectentur quæ fuerunt in homine Dominico, & loquitur de Chriſto. ergo poteſt dici Dominicus. 3. q. 16. 3. q. 36.

¶ 2 Præt. Homo Chriſtus Ieſus eſt magis in participatione diuinæ bonitatis, quam alij ſancti, ſed alij ſancti propter participationem diuinæ bonitatis dicuntur Domini, vt patet per glo. 1. Regum primo. Quis eſt iſte homo niſi homo Dominicus? ergo multo magis Chriſtus poteſt dici homo Dominicus.

¶ 3 Præt. Sicut Dominicus dicitur denominatiue a domino, ita diuinus dicitur denominatiue a Dio. Sed Dio frequenter nominat Chriſtum diuiniſſimum Ieſum. ergo & poteſt dici ille Dominicus. De eccleſiaſti. Hierarchia. c. 4.

¶ 4 Præt. Sicut hæc eſt vera Deus eſt homo, ita hæc. Homo eſt Deus: ſed dicimus Deum humanatum. ergo poſſumus dicere hominem Dominicum.

¶ 5 Præt. Conditio ſeruitutis magis exprimitur: nomine ſerui quam nomine Dominici: Apoſtolus nomen ſeruitutis in Chriſto ponit Philippen. 2. formam ſerui accipiens, ergo etiam poſſumus dicere eum Dominicum.

Sed contra. Quod prædicatur de aliquo eſſentialiter: non poteſt de eo prædicari denominatiue: ſed Deus prædicatur de homine Chriſto eſſentialiter. quia hæc eſt vera. hic K homo eſt Deus, ergo videtur quod non debeat prędicari denominatiue.

¶ Pręt. Ad idem eſt authoritas Aug. in litera poſita.

Reſpondeo dicendum, quòd hoc adiectiuum Dominicus, poteſt duo importare. Vno modo id quod habet aliquam participationem dominij. Alio modo rem quæ eſt domini ſicut poſſeſſio, vel ſicut effectus, ſicut dicuntur verba dominica: vel ſicut pars, ſicut dicitur per dominicus. Quantum ergo ad ſecundam opinionem pertinet: nullo modo ille homo poteſt dici homo Dominicus (homo enim importat ſuppoſitum æternum cui eſſentialiter natura dominij competit, non per participationem) nec eſt quaſi poſſeſſio, vel effectus, vel pars domini: ſed eſt ipſe dominus, quia dominus Pater, dominus Filius, Dominus Spiritus ſanctus: ſimiliter etiam tertia opinio, cum ponit hominem quaſi habitum de filio aduenire, non poteſt ponere, quòd homo denominetur per Deum: ſed magis Deus per hominem, quia habitus denominat habentem

bentem, & non conuertitur: tamen inquantum dominicum dicitur poſſeſſiue, poſſet ponere quòd dicitur homo Dominicus: ſicut dicitur veſtis ſocratica: ſed opinio poſſet ponere, quod diceretur homo Dominicus etiam per participationem: inquantum hoc nomine homo importatur ſuppoſitum æternum ſecundum eos.

Ad primum ergo dicendum, quòd † Au- In lib 1. retract.c.19. cap.14.
gu. illud retractauit ſicut i litera ponit magiſter, & cum dixit: non intellexit: quaſi diceret Dominicus ratione ſuppoſiti. ſed ratione naturæ, quæ ſit in participatione dominij ſicut & diuinitatis per hoc quòd aſſumitur in vnitatem perſonæ filij Dei, qui eſt Deus & dominus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ille homo non participat proprie loquendo diuinitatem, vel dominium: ſed eſt plene dominus, quia homo importat ſuppoſitum æternum (vt dictum
Diſt 6. q.1. art.3.ad tertium. eſt) & ideo non eſt ſimilis ratio de ipſo, & de alijs.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diuinum poteſt dici aliquid, etiam ſi habeat plenam diuinitatis rationem (dicimus enim diuinam eſſentiam diuinas perſonas) & ideo hic homo, quia eſt diuina perſona, poteſt etiam dici diuinus: ſed Dominicus non dicitur de alis qui habent plenam rationem dominij: non enim dicimus dominicas perſonas.

Diſt. 6.q.3 art.1.ad.primum. Vt habetur in textu. ¶ Ad quartum dicendum, quòd quia natura humana in Chriſto habet quandam ſimilitudinem cum habitu, vt prius dictum eſt: ideo ea quæ pertinent ad humanam naturam, inueniuntur quandoq; prædicari de Chriſto per modum habitus (quamuis non ita proprie) & ideo † Caſſiodorus addit, vt ita dixerim: non tamen eſt ſimilis ratio ex alia parte, quia diuina natura non habet ſimilitudinem cũ habitu. Vel dicendum, quòd cum dicitur Deus humanatus, non ſumitur humanatus in vi vt nominis denominatiui: ſed in vi participij, vnde tantum valet humanatus, quantum homo factus, & hoc patet per authoritatem Dam. poſitam in litera.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Apoſtolus non dicit Chriſtum vel filium Dei eſſe ſeruum: ſed quòd formam ſerui accepit, quia humana natura Chriſti ſi ſepararetur (vt dicit
Dam.lib. 3. de fide cap. 21.poſt principium. † Dam.) ſubtilibus intelligentijs a filio Dei & ſerua eſt, ignorans eſt, de natura bene poteſt dici hoc adiectiuum Dominicus, vt dicatur dominica natura.

homo: ſed vtrunq; Deus, propter accipientẽ Deum, & vtrunque homo propter acceptum hominem. Et illud quod ait idem, in libro de bono perſeuerantiæ. Qui fidelis eſt in eo veram humanam naturam ſuſcipientem Deo uerbo ita ſublima-
B
tam, vt qui ſuſcepit, & quod ſuſcepit vna eſſet in Trinitate perſona, aſſumptione illa ineffabiliter faciente perſonæ vnius in Deo: & homine vnitatem. Si autem qui ſuſcepit, & quod ſuſcepit vna eſt perſona: ergo natura humana cum verbo una perſona. Sed hęc omnia ex tali ſenſu dicta fore tradunt, vt vtrunque dicatur eſſe Chriſtus & vna perſona, quia in vtroque vnus Chriſtus, vna perſona ſubſiſtit. Ita etiam ſuſceptum cum ſuſcipien-
C
te vna perſona dicitur, quia ſuſceptum ſuſcipienti eſt ſociatum in vnitate perſonæ, ideſt ita quòd vnitas perſonę permanſit, non ita, vt caro & anima ſint Deus, qui vt ait † Hieronymus, verbum eſt Deus non caro aſſumpta. & † Ambroſius in lib. 3. de ſpiritu ſancto ait. Aliud eſt quod aſſumpſit, & aliud quod aſſumptum eſt.

B

Hic quædam ponit authori. atem, quæ multum videtur huic ſententiæ obuiare.

Eſt autem & aliud quod huic ſententiæ plurimum videtur obuiare. Ait enim † Aug. in lib. contra Maximum. Chriſtus vna perſona eſt geminę ſubſtantiæ, quia & Deus homo eſt: nec tamen homo vel Deus pars huius perſonæ dici
C
poteſt. Alioquin filius Dei, Deus antequam ſuſciperet formam ſerui non erat totus, & creuit cum homo diuinitati eius acceſſit. Ecce Deum dicit non eſſe

QVAESTIO II.

B

Deinde queritur de locutionibus, quæ exprimunt vniuerſalem, per hoc participium factus.

Et quæruntur duo.

Primo. Vtrum Deus factus ſit homo.
Secundo. Vtrum homo factus ſit Deus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum hæc ſit vera, Deus factus eſt homo.

3. q. 16. 6. opu.2.c.6. AD primum ſic proceditur. Videtur quòd hæc ſit falſa. Deus factus eſt homo: mutari enim genus eſt ad fieri: ſed Deus nullo modo poteſt dici mutatus. ergo non poteſt dici factus aliquid.

A ¶ 2 Præt. Factum eſſe terminus eſt fieri, quod ſignificatur eſſe circa id quod factum dicitur: ſed circa Deum, qui dicitur factus homo, non poteſt poni aliquod fieri (ſuppoſitum enim factionis eſſe non poteſt) ergo hæc eſt falſa. Deus factus eſt homo.

¶ 3 Præt. Terminus factionis eſt perfectio eius quod fit. quia eſt Ser. de Aſſumpt.
finis factionis: ſed cũ dicitur, Deus factus Beatiſ. vir.
eſt homo, terminus circa med.
factionis importatæ per participium, eſt homo. ergo ſignificatur, quòd eſſe hominem ſit perfectio Dei qui factus homo dicitur: hoc autem eſt impoſſibile. ergo hęc eſt falſa, Deus factus eſt homo.

¶ 4 Præt. In hoc nomine, homo, non poſſũt intelligi niſi duo, ſcilicet ſuppoſitum naturæ, & natura humana, ſed dicta propoſitio non poteſt verificari ratione naturæ (quia Deus nunquam fuit, neque eſt natura humana (ſimiliter nec ex parte ſuppoſiti, quia hoc nomen homo, ſecundum quòd de Chriſto prædicatur, non importat niſi ſuppoſitum æternum filij, & ſemper verum fuit dicere quòd Deus eſt perſona filij. ergo nullo modo prædicta locutio verificari poteſt.

¶ 5 Præt. Homo non eſt conditio diminuens de ratione factionis. ergo ſi Deus factus eſt homo, poſſum inferre quòd Deus ſit factus. hoc autem eſt falſum. ergo primum.

Sed contra. Io. 1. Verbum caro factum eſt. verbum autem, Deus eſt. ergo Deus factus eſt caro, ideſt homo.

D ¶ Præt. In ſymbolo Niceno dicitur de filio, quòd eſt Deus de Deo, & quòd homo factus eſt. ergo Deus factus eſt homo.

¶ Præt Omne quod eſt, & non fuit prius dicitur eſſe factum:
ſed hæc eſt vera. Deus eſt homo, vt ſupra dictum eſt, & non In hac d. q. 1.art.1.
fuit ſemper vera. ergo Deus factus eſt homo.

Reſpondeo. Dicendum, quòd cum dicitur, Deus factus eſt homo: hoc participium, factus, tripliciter poteſt ſe habere in iſta locutione. Vno modo, vt feratur ad totam propoſitionẽ, vt ſit ſenſus. Factum eſt, quòd Deus eſt homo, & ſic vera: quãuis hic intellectus non poſſit haberi ſecundum proprietatem locutionis, Tum quia non eſt de illis quę habent determinare compoſitionem, ſicut neceſſarium & contingens: Tum etiam, quia cum ſit adiectiuum maſculini generis requirit ſubſtantiuum. Secundo dictum participium poteſt determinare alterum extremum compoſitionis abſolute: & ſic ſiue determi-
E
net prædicatum ſiue ſubiectum locutio eſt falſa (omnis enim determinatio poteſt prædicari de determinato) hæc autem falſa eſt, Deus factus eſt, & ſimiliter illa. Ille homo factus eſt, demonſtrato Chriſto (niſi aliud addatur) quia ſupponit ſuppoſitum æternum, ſecundum ſecundam opinionem. Tertio modo dictum participium poteſt determinare ſubiectum in comparatione ad prædicatum, & ſic locutio vera eſt, ſecundum omnes opiniones, non obſtat, quòd videtur ponere fieri circa Deum quia hoc fieri quod participium importat, Diſt. 1.q.1
non eſt niſi fieri rationis. dictum eſt enim ſupra, quod vnio ar.1.q.3. ad
qua Deus dicitur eſſe homo, eſt quidem ſecundum rem in hu ſecundum.
mana natura, ſed ſecundum rationem in Deo, ſicut ſunt aliæ relationes quæ ex tempore de Deo dicuntur, & quia non dicitur factus homo niſi ſecundum quòd relatio vnionis de nouo aduenit ei, poſtquam non fuit: ideo ſicut relatio illa non ponit aliquam rem nouam in Deo, ſed dicitur ſecundum rationem tantum intelligentis, ita etiam & factus non importat circa Deum niſi fieri rationis, ſicut etiam cum dicitur, domi- Pſalm.89.
ne refugium factus es nobis.

Ad Primom ergo dicendum, quòd mutari proprie dicitur per remotionem a termino a quo: fieri autē per acceſſum ad terminum, quia igitur nihil remotum eſt a Deo, neque ſecundum rem, neque ſecundum rationem: aliquid autem aduenit ei ſecundum rationem (etſi non ſecundum rem) ideo poteſt dici fieri, ſed non mutari: ſicut & ſciens quando conſiderat, non mutatur proprie loquendo: ſed perficitur, vt dicit philoſophus in 2. de anima.

p. c. 57. & 58.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod illud fieri eſt tantum rationis: & ideo non eſt inconueniens, quòd circa deum ponatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd obiectio illa procedit quando eſt fieri reale. tunc enim oportet, quòd aliquid realiter adueniat, & hoc aliquo modo eſt perfectio eius cui aduenit: ſic autem non eſt in propoſito. vt dictum eſt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd dicta locutio verificatur ratione vtriuſque ſimul, ſcilicet, ſuppoſiti & naturæ, quamuis enim ſuppoſitum illud ſemper fuerit, non tamen ſemper fuit ſuppoſitum humanæ naturæ, ſecundū quòd ſignificatur hoc nomine homo.

¶ Ad quintum dicendum, quòd humana natura habet ſimilitudinem cum accidēte in Chriſto inquantum aduenit diuinæ naturæ poſt eſſe cōpletum. Non enim ſequitur, Petrus eſt factus. albus ergo eſt factus, quia album deminuit de ratione facti ſimpliciter. quod enim factum eſt. nunc eſt, & prius non fuit. non autem ſequitur, Si prius non fuit, albus, quòd non fuerit ſimpliciter, quia album aduenit poſt completum eſſe, & ita non ſequitur. Deus eſt factus homo. ergo Deus eſt factus ſimpliciter.

partem illius perſonæ. vnde videtur illa perſona non conſtare ex Deo, & homine. Ad quod illi dicunt, illam perſonam non ita conſtare ex Deo & homine quaſi totum ex partibus. Ita, n. partes alicuius totius conueniunt, vt ex illis quid conſtituatur: non autem ſic diuina & humana natura in Chriſto vniuntur.
G Inexplicabilis enim eſt iſtius vnionis quæ non eſt partium ratio, Quidam tamen nomine dei ibi perſonam ſignificari putant; quia de tribus agebant perſonis: quarum nullam trinitatis eſſe partem dicebāt: ſicut pars iſtius perſonæ, nón eſt Deus. Quod ſi de perſona intelligif: manifeſtū eſt, quia pſona nō eſt pars perſonæ. Poſita eſt diligenter ſententia ſecunda, & eius explanatio, cui in nullo, vel in modico obuiant auctoritates in tertia ſententia inductæ: quæ iam conſideranda eſt. H

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc ſit vera, Homo factus eſt Deus.

3. q. 16. 7. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd hæc non ſit vera. Homo factus eſt Deus. Dicit enim † Dama & habetur in litera, quòd non dicimus hominem deificatum: ſed idem eſt dicere hominem deificatum, & factum deum: ergo homo non eſt factus Deus.

¶ 2 Præt. Cum dicitur, Homo factus eſt deus, aut homo tenetur pro natura aut pro perſona, ſi pro natura: natura autem humana nō eſt facta Deus (quia nunquam eſt, nec fuit deus) ergo eſt falſa. ſi pro perſona, perſona autem filij dei fuit ſemper deus. ergo nullo modo hæc eſt vera. Homo eſt factus deus.

Lib. & cap. vt ſupra in litera. ¶ 3 Præterea. Secundum † Dama. Homo & deus communicant ſibi idiomata, ut quicquid dicitur de homine poſſit dici de filio dei: ſed hæc eſt falſa. Filius dei eſt factus Deus; ergo eſt falſa. Homo eſt factus Deus.

¶ 4 Præ. Quia Deus factus eſt homo, poſſum arguere, ꝙ deus eſt homo recens. ſi ergo homo factus eſt Deus, homo erit recens deus quod eſt contra Pſal. 80. Non erit in te Deus recens.

¶ 5 Præt. Quod dicitur fieri aliquid, præſupponitur ſecundū intellectum ad hoc, quod fieri dicitur: ſed Chriſtus nō prius intelligitur homo, quam deus. ergo non poteſt dici, quòd homo factus ſit Deus.

De Tri. lib. 3. cap. 13. Sed contra. † Aug. Talis fuit vnio quæ hominem faceret deum, & deum hominem.

¶ Præt. Homo eſt deus, & non ſemper fuit deus, ergo factus eſt Deus.

F ¶ Præt. Factio quæ importatur per participium, ſecundum rē non ponitur in Deo, ſed in humana natura: ſed homo ſignificat humanam naturam. cum ergo hoc participium ponat rem ſuam circa ſubiectum in comparatione ad prædicatum: videtur quòd magis ſit hæc vera. homo factus eſt deus quam hæc. Deus factus eſt homo.

In tertia ſententia quæ ſit præmiſſarum propoſitionum intelligentia.

B

IN hac igitur ſententia ſic dicitur deus factus homo: quia hominem accepit: & ſic dicitur eſſe homo: quia hominem habet: vel quia eſt habens hominem, & homo
G factus eſt Deus: quia aſſumptus eſt a Deo, & homo eſſe Deus: quia habēs hominem eſt Deus. Cum ergo dicitur, Deus homo eſt, vel habitus prædicatur vel perſona, ſed humanata: & quod perſona humanata prædicetur Caſsiodorus oſtendere uidetur dicens. Factus eſt, vt ita dixerim, humanatus Deus, qui etiam in aſſumptione carnis Deus eſſe nō
H deſtitit. Quod tamen varie accipi poteſt. vt dicatur: Deus factus humanatus, vel Chriſtus factus eſt Deus humanatus: vtrun-

Reſpondeo. Dicendum, quòd hæc propoſitio ſimiliter tripliciter poteſt accipi ſicut præcedens, & in primo ſenſu eſt vera ſicut & prima, eadem ratione. ſicut enim factum eſt vt Deus ſit homo. ita factum eſt vt homo ſit Deus In ſecundo vero ſenſu eſt falſa ſicut & prima. & eadem ratione, quia iidem ſunt termini, ſed conuerſim cōpoſiti. In tertio autem ſenſu, ſecundum quod determinat ſubiectum in cōparationem ad prædicatum, diuerſimode iudicatur a diuerſis opinionibus. prima enim opinio: quia ponit quod homo ſupponit ſuppoſitū creatum: dicit quòd hæc eſt vera, ſicut & prima, quia ſicut perſona diuina non ſemper fuit illud ſuppoſitum, & modo eſt illud ſuppoſitum, ita illud ſuppoſitum non ſemper fuit perſona diuina, & modo eſt. ſecunda autem opinio & tertia, ponunt quod homo prout de Chriſto prædicatur non habet aliquod aliud ſuppoſitum quam ſuppoſitum æternum. ſed ſecunda dicit quod homo ſupponit ſuppoſitum æternum. tertia autem quod homo copulat ipſum ſicut termini accidentales. Et quia illud ſuppoſitum nunquam non fuit deus: ideo hæc eſt falſa ſecundum hoc. homo factus eſt Deus. conceduntI tamen eam in primo ſenſu, qui non eſt proprius ſenſus eius. ideo ſecundum has opiniones magis eſt falſa, quam alia, ſecundum autem primam ſimpliciter eſt vera: quia tamen aliquo mō cōceditur, reſpondendū eſt ad vtraſque obiectiones.

Ad primum ergo dicendum: quod Dam. loquitur ſecundum proprietatem propoſitionis: & ſic eſt falſa.

Ad ſecundum dicendum: quòd prima opinio diceret quod teneretur pro ſuppoſito: non perſona. aliæ vero duæ dicerēt, quòd teneretur pro perſona: quam tamen non determinat participium, ſed totam locutionem quia factum eſt ut perſona diuina in humanitate exiſtens etiam eſſet Deus.

¶ Ad tertium dicendum; quòd hoc intelligendum eſt de illis quæ conueniunt naturæ ſecundum ſe: & non habent repugnātiā alteram naturam. quòd autem dicitur factus deus, non conuenit naturæ ſecundū ſe, ſed ratione vnionis: vnde non ſe
K quitur. Homo factus eſt deus. ergo filius dei factus eſt deus. ſicut nō ſequitur, hō vnitus, eſt deo. ergo deus vnitus eſt deo.

¶ Ad quartum dicendum: quòd non ſequitur ex virtute locutionis. deus factus eſt homo: ergo eſt homo recens: quia ſi homo aſſumptus ſecundum primam opinionem, vel humana natura ab æterno fuiſſet. nihilominus diceretur. deus factus eſt homo. vnde ſicut in litera dicitur, non ſequitur quod ſit deus recens: ſed quod deus ſit recenter, id eſt de nouo. & hoc non eſt inconueniens ſecundum primam opinionem.

¶ Ad quintum dicendum: quòd quantum ad tertium intellectum propoſitionis prædictæ, procedit illud argumentum. vnde prima opinio, quæ ſecundum illum intellectum concedit propoſitionem, dicit homo præintelligitur ad vnionem. vt dictum eſt. ſecundum autem primum ſenſum in quo concedit eam. ſecunda opinio & tertia non ſequitur.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd dictum Aug. intelligendum eſt ſecundum primum modum, quia illa vnio fecit vt deus eſſet homo: & econuerſo. Diſt. 6. in principio.

¶ Ad

¶ Ad ſeptimum dicendum: quòd cum dicitur, homo non ſemper fuit deus: negatio poteſt negare totam propoſitionem, vt ſit ſenſus. Homo non ſemper fuit Deus, ideſt non ſemper fuit verum dicere: quòd homo ſit Deus. & ſecundum hoc ſequitur veritas huius propoſitionis ſecũdum primum ſenſum, ſcilicet factum eſt, ut homo eſſet Deus. vel poteſt negare prædicatum a ſubiecto. & ſic falſa eſt: quia in propoſitione illa, ſubijcitur ſuppoſitũ æternum: quod ſemper fuit deus.

¶ Ad octauum dicendum: quòd factio ponitur ſecundum rem circa naturam humanam: ſed hoc nomen homo non ſupponit naturam humanam, ſed ſuppoſitum æternum: circa quod non ponitur factio ſecundum rem: ſed ſecundum rationem tantum. non reſpectu Dei, quia ſemper ei infuit: ſed reſpectu hominis & ideo ſemper dicitur Deus factus eſt homo: ſed non conuertitur.

que enim ſane dici poteſt. Cum ergo dicitur eſt factus eſt deus homo: multiplex ſecundũ iſtos ſit intelligentia, vt humanã naturam accepiſſe vel humanũ verbũ eſſe incœpiſſe intelligatur, nec tamen ſi incœpit eſſe humanatum verbum: ideo ſequitur, quòd incœperit eſſe verbum, nec ſi deus factus eſt humanatũ verbum, ſequitur ꝙ factus ſit verbũ, ſicut de aliquo dicitur, hodie iſte cœpit eſſe bonus hõ, nec vel factus eſt bonus hõ, nec tñ hodie cępit eſſe homo, vel factus eſt homo.

QVAESTIO III.

Deinde quæritur de locutionibus, exprimẽtibus vnionem cum hoc participio, prædeſtinatus.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum hic homo ſit prędeſtinatus eſſe filius Dei.
Secundo. Vtrum filius Dei ſit prędeſtinatus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homo Chriſtus ſit prædeſtinatus filius Dei.

3. q. 24. 1.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd homo Chriſtus non ſit prædeſtinatus eſſe filius Dei, quia ſicut illud quod ſemper fuit non fit: ita id quod ſemper fuit non prædeſtinatur, quia prædeſtinatio importat anteceſſionem: ſed homo Chriſtus ſupponit ſuppoſitum ęternum, quod ſemper fuit filius dei. ergo ſicut ratione iſta non poteſt dici, quod homo ſit factus deus: ita non poteſt dici quod ſit prædeſtinatus filius Dei.

¶ 2 Præt. Homo nõ importat niſi humanam naturam & ſuppoſitũ æternum: ſed humana natura non eſt prędeſtinata eſſe filius Dei: quia nunquã fuit, nec eſt, nec erit filius dei. ſimiliter hæc eſt falſa. Diuina perſona quæ eſt ſuppoſitum æternum, eſt prędeſtinata eſſe filius Dei: quia naturaliter & ab æterno hoc hẽt. ergo & hęc eſt falſa. Hic homo eſt prędeſtinatus filius dei.

¶ 3 Præt. Prędeſtinatio pręcedit illud reſpectu cuius eſt: ſed æternum non pręcedituꝛ ab aliquo. ergo nõ poteſt eſſe prędeſtinatio reſpectu æterni: ſed filius dei eſt ęternus. ergo homo non poteſt eſſe prædeſtinatus filius Dei.

¶ 4 Pręt. Quicquid eſt prędeſtinatum, ab ęterno fuit prędeſtinatum. ſi ergo iſte homo eſt prędeſtinatus eſſe filius Dei, vel Chriſtus ſecundum quod homo oportet quod ab ęterno homo fuerit prædeſtinatus. ergo ab æterno fuit homo, Prędeſtinatus enim eſt participium pręteriti temporis: & huiuſmodi participia vel verba, reſtringunt nomen ſubſtantiuum ſibi adiunctum ad ſupponendum pro pręteritis.

¶ 5 Pręt. Prędeſtinatio etiam ſecundum nomen importat directionem in finem: ſed non poteſt aliquod dirigi in finem niſi (ad minus ſecundum intellectum) ſit ante finem illum. cum igitur ſecundum ſecundam opinionem etiam ſecundum intellectum, Chriſtus non prius intelligatur homo, quàm filius dei: videtur quod ille homo non poſſit dici prędeſtinatus eſſe filius Dei.

Sed contra. Ro. 1. Qui prędeſtinatus eſt filius dei in virtute.

¶ Pręt. Chriſtus eſt filius dei per gratiam vnionis, & hoc eſt præuiſum ab ęterno, & a Deo propoſitum ergo Chriſtus eſt prędeſtinatus eſſe filius Dei.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ prędeſtinatio proprie accepta, tria importat ex parte eius qui dicitur prædeſtinari. Vnum eſt quòd hoc ad quod prędeſtinari dicitur aliquando ſibi conueniat. Secũdum autem eſt, quod conueniat ſibi per gratiam. Tertium vero eſt, quod ſequatur prędeſtinationẽ. ex hoc enim dicitur prędeſtinatus, quod eſt pręuiſus & pręordinatus habiturus aliquid per gratiam. Quantum ad primum ergo horũ manifeſt in Chriſto prędeſtinatio ſuppoſito conuenit, quia hic, homo eſt filius dei: ſed hoc non inuenitur in natura humana: quę nunquã fuit, nec eſt, nec erit filius Dei. vnde non proprie oportet dici eſſe prędeſtinatus filius Dei: ſed vt aſſumatur a filio dei, hoc enim ſibi conuenit. Secundum autem inuenitur in Chriſto ſecundum opinionem & tertiam non ratione ſuppoſiti quod naturaliter eſt filius dei ſed ratione naturæ aſſumptæ, quæ per gratiam vnionis vnitur filio dei, ex qua vnione contingit hanc eſſe veram. Homo eſt filius Dei: ſed ſecundum primam opinionem ratione ſuppoſiti, quia hoc quod ſupponitur per hoc nomen homo: non habet per naturam, quod ſit filius dei. ſed per gratiam vnionis, quia non eſt ſuppoſitum æternum. Similiter etiam tertium quantum ad primam opinionem conuenit homini, ratione ſuppoſiti humanæ oaturæ, quod quidem non fuit ſemper filius Dei: ſecundum autem ſecundam & tertiam opinionem non conuenit homioi ratione ſuppoſiti: ſed ratione naturæ, quia ſuppoſitum illud ſemper fuit filius Dei: ſed non ſemper in humanitate exiſtens fuit. vnde quantum ad duas vltimas conditiones magis propria eſt prædicta locutio ſecundum primam opinionem, quam ſecundum alias: ſed quaorum ad primam conditionem eſt propria ſecundum alias: non autem ſecundum primam, ſecundum quam (vt prædictum eſt) non poteſt homo proprie prædicari de eo, vel econuerſo.

De præd. ſanct. c. 15.

Quo ſenſu ſecundum iſtos dicatur Chriſtus prædeſtinatus.

C

SEcundum iſtos dicitur Chriſtus, ſecundum quòd homo prædeſtinatus eſſe filius dei, quia eſt prędeſtinatum a Deo ab æterno, & in tempore collatum ei per gratiam. vt ipſe ens homo ſit filius Dei. Hoc enĩ nõ ſemper habuit, ſed in tempore per gratiã accepit, quod videtur Aug. † notaſſe in l. ad Proſpe

Hac eadem dist. q. 1. ar. 1. o.

Ad primum ergo dicendum: quòd diuerſa conſideratio, nihil variat eorum quæ ſunt in re. variat autem ea quæ pertinẽt ad actum animæ. hoc autem participium factus, imponitur ab actu qui eſt in re: ergo cum ſuppoſito æterno ſecundum ſe, non conueniat quòd ſit factus deus: neque conueniet ei ſecundum quòd conſideratur ſubſiſtens in humana natura. prædeſtinatus autem eſt participium quod imponitur ab actu animæ ſcilicet præuidere vel præordinare: & ideo quamuis ſuppoſito æterno conueniat ſecundum ſe prædeſtinari eſſe filium dei, conuenit tamen ſibi, ſecundum quòd eſt humanæ naturę ſuppoſitum: ſicut ſi homo fiat albus. hæc eſt falſa. Homo albus incipit eſſe homo. ſed hæc poteſt eſſe vera. Homo albus incipit cogitari, quòd ſit homo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut dictum eſt, prædeſtinatio non eſt naturæ, neq; perſonæ ſecundum ſe: ſed perſonæ ratione naturæ aſſumptæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis filius dei ſit æternus: tamen vnio ad filium dei non eſt æterna. & ſecundum hoc poteſt homo prædeſtinari eſſe filius Dei, ſicut Petrus prædeſtinatur, vt coniungatur deo æterno per gratiam, vel gloriam.

¶ Ad quartũ dicendum, quod duplici ratione hoc participiũ prædeſtinatus non cogit hominẽ ſtare pro præterito. Primo, quia licet ſecundum uocem ſit præteriti temporis. tamen includit participium futuri temporis: prædeſtinatus enim idem eſt, quòd præſcitus habiturus aliquid per gratiam. Secundo quia pertinet ad actum animæ, & ex hoc habent vim ampliandi ad quodlibet temporis: ſicut cum dicitur, homo laudatur. poteſt intelligi de præſenti præterito, vel futuro: actus enim animæ ſe extendit etiam ad ea quæ non ſunt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd licet homo non præintelligatur ad filium dei ratione ſuppoſiti: tamẽ præintelligitur ratione naturæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum filius Dei ſit prædeſtinatus eſſe homo.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd filius Dei nõ ſit prædeſtinatus eſſe homo: prædeſtinatio enim præcedit prædeſtinatum: ſed filium Dei nihil præcedit. ergo ipſe non eſt prædeſtinatus eſſe homo.

¶ 2 Præt. Homo non dicitur æquiuoce de filio Dei, & Petro: ſed Petrus non eſt prædeſtinatus eſſe homo: ergo nec filius Dei.

¶ 3 Præt. Hoc dicitur alicui prædeſtinari, quod conuenit ei per gratiam: ſed non eſt gratia filio Dei, quòd ſit homo. ergo filius Dei non eſt prædeſtinatus eſſe homo.

Sed contra. Omne quòd eſt præuiſum, & ordinatum ab æterno, eſt prædeſtinatũ: ſed filius dei ab æterno præuiſus eſt eſſe filius hominis. ergo eſt prædeſtinatus eſſe filius hominis.

II. Vlterius. Videtur, quòd hæc ſit vera. Filius dei prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei: quæcunq; enim prædicantur de filio hominis, prædicãtur de filio dei. ſed hæc vera. Filius hominis prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei, vt dictum eſt ergo & hæc Filius dei prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei.

Cap. 10. 3.

li. 3. c. 7. circa med.

lib. 1. c. 19.

rum. & Hylar. dicens. Prædeſtinatus eſt Ieſus, vt qui futurus erat ſecundum carnem filius Dauid eſſet in virtute filius Dei. Hic etiam cum dicitur Chriſtus minor patre, ſecundum quòd homo, ſecundum habitum hoc intelligunt dictum, ideſt inquantum habet hominem ſibi vnitum. Vnde Aug. † in lib. 1. de trini. Deus filius, Deo patri natura eſt æqualis, habitu minor. In forma enim ſerui minor eſt patre. In forma Dei æqualis eſt patri. Et quia ſecundum habitum accipienda eſt incarnationis ratio, ideo deum humanatum, nõ hominem deificatum dici tradunt, vnde Ioan. Dama. † non hominẽ deificatum dicimus, ſed deum hominem factum.

Quod non debet dici homo dominicus.

ET licet dicatur homo deus non tamẽ congrue dicitur homo dominicus. vnde Aug. † in li. retractationum. Nõ video vtrum recte dicatur homo dominicus, qui eſt mediator dei & hominum Chriſtus Ieſus, cum ſit vtique dominus. Et hoc quidem vt dicerẽ, apud quoſdam legi tractatores catholicos. Sed vbicunque hoc dixi, dixiſſe me nollẽ, Poſtea quippe vidi non eſſe dicendum, quãuis nonnulla poſſit ratione defendi ſecundum iſtos, & dicitur perſona filij in duabus & ex duabus exiſtere naturis, ſecundum adhærentiam, & inhærentiã, al-
G tera enĩ adhæret ei altera ineſt.

Quod prædicta non ſufficiunt ad cognoſcendam hãc quæſtionem.

SAtis diligenter iuxta diuerſorum ſententias, ſuprapoſitas abſque aſſertione & præiudicio tractaui quæſtionẽ. Veruntamen nolo in re tamq; ad dignoſcẽdum difficili, putare lectorem iſtam ſibi noſtram debere ſufficere diſputationem, ſed legat & alia forte melius conſiderata atque tractata: ea quæ hic mouere poſſunt, vigilantio-
H ri atque intelligentiori ſi poteſt mente diſcutiat: hoc firmiter tenens, quòd deus hominẽ aſſumpſit, homo in Deum tranſiuit: nõ naturæ vertibilitate, ſed dei dignatione. vt nec Deus mutaretur in humanam ſubſtantiam, aſſumendo hominem. nec homo in diuinam glorificatus in Deum. quia mutatio vel vertibilitas naturæ, diminutionem & abolitionem ſubſtantiæ facit.

¶ 2 Præt. Filius inquantum eſt homo, prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei: ſed alia quæ prædicantur de filio dei, inquãtum hõ, prædicãtur de ipſo etiã ſine reduplicatione, ſicut filius dei, inquantum homo eſt mortuus: & tamen hæc conceditur. Filius Dei eſt mortuus. ergo ſimiliter hæc debet concedi. Filius Dei eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei.

¶ 3 Præt. Ad veritatẽ locutionis, non oportet, ꝙ prædicatum per ſe ſubiecto cõueniat, niſi circa ſubiectum reduplicatio ponatur: ſed prædeſtinatum eſſe aliquo modo conuenit filio dei, quia inquantum homo, ergo poteſt concedi ſimpliciter. Filius Dei eſt prædeſtinatus, eſſe filius Dei: quamuis non cõcedatur, quòd filius Dei, inquantum filius Dei, eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei.

Sed contra. Quod ſemper ineſt alicui, non prædeſtinatur ei, ſed eſſe filium Dei ab æterno conuenit filio Dei. ergo non prædeſtinatur ei. ergo hæc eſt falſa. Filius dei eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei.

III Vlterius. Videtur, quòd hæc ſit vera Filius dei prædeſtinatus eſt ſimpliciter, ſicut enim prædeſtinatus importat effectũ temporalem, ita mittitur, & donatur. ſed conceditur quod filius Dei eſt miſſus, & datus. ergo etiam debet concedi quod filius Dei eſt prædeſtinatus.

¶ 2 Præt. In alijs qui ſunt prædeſtinati ad vitam æternam, nõ oportet ꝙ addatur ad quid prædeſtinati ſunt: ſed ſufficit eos dicere eſſe prædeſtinatos: ſed filius dei eſt prædeſtinatus eſſe homo. ergo filius Dei debet dici eſſe prædeſtinatus ſimpliciter.

¶ 3 Præt. In Chriſto non eſt niſi vnum ſuppoſitum: ſed de illo ſuppoſito poteſt dici ſimpliciter, quòd ſit prædeſtinatum. dicitur enim quòd homo eſt prædeſtinatus ergo poteſt filius Dei eſſe prædeſtinatus.

Sed contra. Aeternum non prædeſtinatur; ſed filius Dei eſt æternus. ergo non eſt prædeſtinatus.

F Reſpondeo ad primam quæſtionem dicendum, quòd prædeſtinatio importat ordinem ad finem (quia prædeſtinare eſt mittere vel ordinare in aliquid) vnde quando ſimpliciter ponitur, intelligatur præordinatio ad finem vltimum, qui eſt in coniunctione ad deum per gratiam, vel gloriam: vel vnionem in perſona, ſed quando additur ei aliquid, tunc importat præordinationem tantum in illud quod ei adiungitur, & per hunc modum conceditur quòd filius Dei eſt prædeſtinatus eſſe homo, quia hoc ab æterno præordinatũ eſt.

Ad primum ergo dicendum, quod prædeſtinatio non importat anteceſſionẽ ad prædeſtinatum ſimpliciter: ſed in comparatione ad illud ꝙ ſibi prædeſtinari dicitur. quamuis autem filius Dei ſit ab æterno, non tamen ab æterno fuit homo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſuppoſitum Petri, non fuit antequam eſſet Petrus homo, & ideo non poteſt dici quòd ſit prædeſtinatus eſſe homo: ſed ſuppoſitũ filij dei, fuit antequã ipſe eſſet homo: & ideo non eſt ſimilis ratio. Et iterum: Petrus nullo modo habet eſſe homo per gratiã. filius autem Dei habet eſſe homo per gratiam vnionis, non quidem ſibi factam, ſed humanæ naturæ.

¶ Ad tertium dicendum. quòd quãuis non ſit gratia filio dei
I quòd ſit homo, tamẽ hoc habet per gratiam vnionis, per quã humana natura aſſumpta eſt in vnitatem diuinæ perſonæ.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum. ꝙ in ſacra ſcriptura dicitur aliquando aliquid fieri, quando innoteſcit, hoc ergo ꝙ eſt eſſe filium dei poteſt accipi vel ſecundum rei veritatẽ, vel ſecundum euidentiã, prout ſcilicet, manifeſtatur. Si primo mõ, tunc falſum eſt ꝙ filius dei ſit prædeſtinatus eſſe filius dei, cũ non ponatur in locutione aliquid, reſpectu cuius poſſit denotari anteceſſio, quã importat prædeſtinatio. Si autem accipiatur ſecundo mõ, ſic gloſa ſuper illud Rom. 1. Qui prædeſtinatus eſt filius dei in virtute, concedit quòd filius Dei prædeſtinatus ſit vt ſit filius dei, ideſt vt euidenter appareat ꝙ fuit in reſurrectione factum. vnde & ipſe tunc dixit. Data eſt mihi omnis poteſtas &c. Matth. vlti. & ſecundũ hunc ſenſum eſt eadem ratio de illa ſicut de præcedẽti, qua dicitur: filius dei prædeſtinatus eſſe homo, quia prædeſtinatio ſimpliciter impor-
K tat præordinationem. Quantum ergo ad primum ſenſum hæc eſt falſa. Filius dei prædeſtinatus eſſe filius Dei.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ eorum quæ dicuntur de homine, illa tãtum dicuntur de filio Dei, quæ non habent repugnantiam intellectum ad filium dei: ſed prædeſtinatus habet repugnantiam (quia filius dei æternus eſt) prædeſtinatio autẽ importat anteceſſionem, quæ non eſt reſpectu æterni.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illa quæ prædicantur de filio dei, inquãtum eſt homo, non habent aliquam repugnantiam ad filium Dei, & ideo non eſt ſimilis ratio. Et ſimiliter dicendum eſt ad tertium.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd hæc ſimiliter eſt falſa. Filius dei eſt prædeſtinatus (cum non ponatur aliquid reſpectu cuius poſſit anteceſſio denotari) ſed hæc: Filius Dei eſt prædeſtinatus inquantũ eſt homo. eſt vera, quia poteſt impor-

tari

ta anteceſſio reſpectu hominis quantum ad naturam.

Ad primum dicendum, quòd miſſio non importat temporalitatem in eo qui mitti dicitur: ſed magis in eo ad quem mitti dicitur, in quo per nouum effectum inhabitat: & ideo mitti dicitur perſona diuina: ſed prædeſtinatus ponit poſterioritatem reſpectu prę deſtinationis in eo, qui prædeſtinatur, & ideo non eſt ſimilis ratio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in aliis prædeſtinatis poteſt anteceſſio importari, reſpectus ipſorũ qui prædeſtinari dicuntur, quod non eſt de filio dei, & ideo non eſt ſimilis ratio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis non ſit niſi vnum ſuppoſitum, tamen eſt duarum naturarum ſuppoſitum, & poteſt ſibi aliquid conuenire reſpectu vnius naturæ, quod non conuenit ſibi abſolute, ſicut eſſe creaturam.

An diuina natura debeat dici nata de Virgine.

DISTINCTIO VIII.

Poſt prędicta inquiri debet: vtrum de natura diuina concedendum ſit, quòd virgine ſit nata. ſicut dicitur de virgine incarnata. Et videtur utique; non debere dici nata de virgine, cum non ſit nata de patre. Quę enim res non eſt de patre genita, non videtur de matre nata

EXPOSITIO TEXTVS.

Factus eſt ſine dubio id quod prius non erat. Hæc locutio eſt impropria, quia non poteſt intelligi neq; de natura, quia Deus non factus humana natura neque de perſona ſiue de ſuppoſito, quia illud ſuppoſitum ſemper fuit ſecundum ſecundam opinionem. vnde exponenda eſt. Illud quod prius non erat, id eſt, habens naturam quam prius non habebat. (Quia Deus aſſumpſit hominem. id eſt, humanam naturam. vt ſupra diſt. 5. gloſſauit. alias eſſet cõtra hãc opinionẽ quæ dicit, hominem non eſſe aſſumptum: ſed humanam naturam. (Variatur autem.) Ratio variationis eſt, quia diuina natura prædicatur de Chriſti perſona, nõ autẽ humana. (Quod eſſe dictum eſt vtrumque.) Hoc poſitum eſt ſupra in illo capitulo. (Sed his videntur aduerſari. Hic etiam cum dicitur, minor eſt patre Chriſtus.) Ideo hoc exponit ſecundum hanc opinionem, quia hæc opinio non poteſt hoc ſuſtinere, cum ſupra dixit Aug. in 1. lib. quòd ſpiritus ſanctus non eſt minor ſeipſo, propter columbam in qua viſibiliter apparuit. (Hoc firmiter tenent quod Deus hominem.) Exponendum eſt vt ſupra, vt homo ponatur pro natura humana ſicut ipſe docuit ſupra diſt. 5. exponere.

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquam determinauit Magiſter de his quæ conueniũt Deo incarnato, quaſi exprimentia vnionem. Hic determinat de his quę conueniunt ei conſequentia vnionem. Hæc diuiditur in duas partes. In prima determinat de his quę conueniunt vni naturæ ex vnione ad alteram. In ſecunda de his quæ conueniunt perſonæ ratione naturæ aſſumptæ. 10. diſt. ibi. (Solẽt autem a quibuſdam) Prima diuiditur in duas. In prima determinat quid conueniat diuinæ naturæ ex vnione ad humanam. In ſecunda quid conueniat humanæ ex vnione ad diuinã. diſt. 9. ibi (Præterea inueſtigari. Prima, diuiditur in duas partes. In prima inquirit vtrũ diuina natura debeat dici nata in Chriſto ex vnione ad humanam. In ſecunda quomodo Chriſtus dicatur natus ibi. (Quæri etiam ſolet.) Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionem, ſoluit. Secundo obijcit in contrarium, & ſoluit ibi. (Videtur tamen poſſe probari.

QVAESTIO PRIMA.

Hic quæruntur quinque.

Primo. Quid ſit natiuitas, & quorum proprie eſt naſci.
Secundo. Vtrũ humana natura in Chriſto debeat dici nata.
Tertio. Vtrum natura diuina debeat dici nata de virgine.
Quarto. De duplici Chriſti natiuitate.
Quinto. Vtrum ſint in Chriſto duæ filiationes.

A ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſolummodo in viuentibus ſit natiuitas

Ad primum ſic proceditur. Videtur quod non ſolum modo viuentium debeat dici natiuitas (natum enim idem videtur quòd genitũ) ſed generatio inuenit in omnibus corporibus a lunari globo inferius, quæ non omnia viuunt. ergo videtur quòd non ſolum viuentium ſit natiuitas.

¶ 2 Præt. Idem videtur eſſe oriri, & naſci: ſed dicimus ea oriri quæ non viuunt (ſicut dicimus quòd Sol oritur, & fons oritur.) ergo natiuitas non ſolum in viuentibus reperitur.

¶ 3. Præt. Viuere ſubſtantiarum ſolum eſt: ſed naſci ſiue oriri inuenitur in accidentibus (dicimus enim ſplendorem oriri a Sole, & calorem ab igne, ergo naſci non ſolum viuentium eſt.

¶ 4 Præt. Hoc ſolum eſt ingenitum quod non eſt natum: ſed illa ſola dicuntur ingenita quæ ſemper fuerunt ſicut philoſophus ponit cœlum ingenitum, quia ſecundum eum ſemper fuit, ergo, ſolum illa non ſunt nata. ergo quęcunque incipiunt eſſe dicuntur naſci. 2. de celo, & mundo t. c. 110. & in 2. lib. t. c. 1. 2. & 3.

C Sed contra. Videtur quòd non omnium viuentium ſit naſci. Natiuitas enim cauſat filiationem: ſed filiatio non inuenitur in plantis, quæ tamen viuunt. ergo nec natiuitas.

¶ Præt. conſtat quod embria viuunt, nec tamen dicuntur nata. ergo non omnium viuentium eſt natiuitas.

¶ Præt. Sicut inanimata corpora generantur ex cauſa extrinſeca, ita etiam animalia generata per putrefactionem: ſed inanimata non dicuntur proprie naſci ratione prædicta. ergo nec animalia generata ex putrefactione.

¶ Præt. Spiritus ſanctus procedit a patrę vt viuens a viuente: nec tamen naſci dicitur. ergo nec omnis proceſſus rei viuentis eſt natiuitas.

Reſpondeo. Dicendum, quòd cum generatio ſit communis omnibus corporibus corruptibilibus, tamẽ in corporibus
D animatis eſt ſpecialis modus generationis, & propter hoc etiã habent ſpecialiter inter alias vires animæ vim generatiuam, in viuentibus enim primo ex generante deciditur aliquid q̃d eſt ſufficiens ad generationem quantum ad principiũ actiuũ & paſſiuum, quamuis in quibuſdam idem generans ſit quod vtrunque miniſtrant ſicut in plantis, quæ non habent ſexum diſtinctum. In quibuſdam autem ſcilicet quæ habent ſexum diſtinctũ, a mare miniſtratur principium actiuum, a fœmmina principium materiale. & animalia in coitu ſecundum philoſophum ſunt quaſi vnum generans ſicut dicitur Gene. Erũt duo in carne vna. Et ideo ſequitur ſecundum ſcilicet, quòd generatio eſt per modum exitus a generante, quod non eſt in generatione inanimatorum. Tertium autem eſt quòd generatum exiens a generante in principio generationis adhæret ei, & eſt in eo, vel per contactum, vel per conſolidationem, ſicut dicit philoſophus in 5. Meta. vt patet in fructibus qui colligan
E tur plantis, & de embrione qui adhæret ſecũdum contactum matrici, & quantum ad tres has conditiones res viua inquantum generatur habet tria nomina ſibi propria. ſecundum enĩ quod principia ſufficientia ſuæ generationi miniſtrantur a generante dicitur gigni, vel genita eſt. ſecundum autem quòd generatur per modum exitus dicitur oriri, ſecundum autem q generatur vt coniunctum generanti dicitur naſci, ſic enim generãs & generatum eſt quaſi res vna: & ideo cum nomen quorum principium intus eſt in ipſis. & ſic patet quòd naſci proprie dicitur illud quod egreditur a generante coniunctum ei, habens ab ipſo principia ſufficientia generationi.

In 1. lib. de Gene. animal. c. vlti. in fine.

t. c. 5.

Ad primum ergo dicendum, quòd genitum ſecundum q eſt idem quòd natum non dicitur a generando: ſed a gignendo. vnde quàmuis inanimata proprie dicantur generata, non tamen proprie dicuntur genita neq; nata.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, q Sol & aqua fontis dr̃ per ſimilitudinem oriri, inquantum. ſ. egreditur de occulto in manifeſtũ.

¶ Ad tertium dicendũ, q ſimiliter accidẽtia inquantũ ſunt vir

tute in principijs eſſentialibus cauſantur per modũ exitus, & F ideo dicuntur oriri per ſimilitudinem, & poſſunt etiam dici naſci, inquantum adhęrent ſubiecto quod cauſa ipſorum

De fide lib. 1.cap. 9. circa mediũ.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd ſicut dicit Dama. ingenitum per duplex n, ſcriptum, eſt idem quod increatum ſiue æternum & ſic accipit philoſophus, ingenitum autem per vnũ n. ſcriptum, idem eſt quòd non generatũ, & ſic hic loquimur.

ſuſceptionem veritatis humanę, verã temporaliter conceptionẽ, & natiuitatem ineffabilis diuinitas in ſe accepiſſet. Sic eſt Deus, æternus veraciter ſecundum tẽpus & conceptus & natus de virgine. Iſta authoritate videtur inſinuari. quòd natura diuina ſit nata, & concepta de virgine. Sed ſi diligenter notentur verba, potius de perſona agi intelligitur: quæ ſine dubitatione & de patre & de matre nata eſſe dici debet.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ad filiationem requiritur plus quam ad natiuitatẽ, vel ortum, ſcilicet, vt quod exit per generationem a generante ſit completum in ſpecie generantis: & ideo fructus arbo- G rum, & oua apium, & capilli, & huiuſmodi non habent rationem filiationis, quàmuis dicantur naſci.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd genitum exit a generante dupliciter. Vno modo ſecundum quòd procedit in eſſe diſtinctũ a generante, clauſum tamen infra terminos generantis, & hoc proprie dicitur conceptio. Alio modo ſecundum quòd procedit in eſſe diſtinctum, manifeſtum, quia res nominatur ſecundum id quod apparet ideo ille modus exeundi facit natiuitatem ſecundum communem vſum loquendi, quamuis etiam primus, aliquo modo faciat natiuitatem, ſecundum quod dicitur duplex natiuitas. ſ. in vtero, & ex vtero, & quia in plantis ſimul aliquid procedit in eſſe diſtinctum, & manifeſtum: ideo non proprie in eis eſt conceptio ſed natiuitas. & ideo etiam verbum ſecundum quod diſtinguitur in intellectu dicitur concipi, ſecundum autem quòd extra pronunciatur, po- H teſt dici per ſimilitudinem naſci.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quod in animalibus generatis ex putrefactione virtus Solis, & aliorum corporum cœleſtium ſupplet vicem virtutis formatiuæ, quæ eſt in ſemine in generatione eorum quę ex ſemine naſcuntur, & quia huiuſmodi virtutes corporum cœleſtium ſunt per omnia inferiora corpora diffuſæ, ideo dicit philoſophus in 17. lib. de genera. animaliũ ca. 10. quòd omnia plena ſunt virtutibus animæ: & ideo ſicut animalia quæ generantur ex ſemine ſe habent ad fœminam, ita iſta ſe habent ad terram quæ ſine ſemine generantur ſicut illa ſe habent ad patrem, ita iſta ſe habent ad corpora cœleſtia, propter quod quidam philoſophus quòd ſol eſt pater plantarum. terra vero mater. vnde patet quod huiuſmodi, quę ſine ſemine generantur ſiue ſint plantæ, ſiue animalia proprie dicuntur naſci, oriri, & gigni.

In t. de partibus animalium c. 2.

¶ Ad octauum dicendum, quòd quamuis ſpiritus ſanctus procedat viuens ex viuente, non tamen hoc conuenit ei ſecundum rationẽ ſuæ proceſſionis (procedit enim vt amor) amor autem conſideratus in genere inquantum amor, non habet quod ſit res viua. ſed operatio, vel paſſio rei viuentis, habet tamen quòd ſit res viua, & ſubſiſtens inquantum eſt amor diuinus: & ideo non dicitur naſci vt in 1. lib. diſt. 13. dictum eſt.

q. 1. arti. 3. ad. 3.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum humana natura ſit nata in Chriſto.*

d. 6. q. 1. ar. 1. o.
ὑπόστασις
In expoſitione tex.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd humana natura ſit nata in Chriſto. ſicut enim ſupra dictum eſt. illa de perſona, vel ſuppoſito, & non de natura dicuntur quæ per ſe exiſtenti ſolum conueniunt: ſicut ypoſtaſis res naturæ, & huiuſmodi: ſed naſci nõ eſt ſolum per ſe exiſtentium, cum ſit partium, ſupra enim diſt. 4. habitum eſt quòd capillus naſcitur. ergo naſci non ſolum eſt perſonæ, vel ſuppoſiti; ſed etiã naturæ.

¶ 2 Præt. In quod eſt per ſe intentum a natura generante veriſſime dicitur naſci: ſed natura quàmuis generet hunc hominem intendit tamen hominem generare. vt dicit Auic. homo autem naturam communem ſignificat. ergo naturæ humanæ maxime conuenit naſci.

t. c. 70.

¶ 3 Præt. Secundum philoſophum. 2. Phiſicorum idem ſpecie eſt quod generat, & quod generatur: ſed naturæ eſt generare. ergo ipſius eſt etiam generari ſiue naſci.

¶ 4 Præt Chriſtus non dicitur natus de virgine, niſi ſecundũ hoc, quod de virgine accepit: ſed non accepit niſi humanam naturam ergo humana natura naſci de virgine.

¶ 5 Præt. omne quod cœpit eſſe ex aliqua materia, dicitur generari: ſed humana natura in Chriſto cœpit eſſe aliqua materia. ergo humana natura in Chriſto dicitur naſci.

Sed contra. Eſt quod dicit Dama. quòd naſci eſt tantum ypoſtaſis. ergo non eſt naturæ.

¶ Præ. Sicut ſe habet diuina natura Chriſti ad æternã eius generationem, ita humana natura ad temporalẽ: ſed natura diuina non eſt nata æterna generatione. ergo humana tẽporali.

Reſpondeo. Dicendum, quòd naſci fieri quoddam eſt nihil autem fit niſi, vt ſit, vnde ſecundum quod alicui conuenit eſſe: ita & conuenit ei fieri eſſe autem proprie ſubſiſtentis eſt. vnde dicitur proprie naſci, & fieri forma autem, & natura dicitur eſſe ex conſequenti. non enim ſubſiſtit: ſed inquantum in ea ſuppoſitum ſubſiſtit eſſe dicitur, vnde & ex conſequenti conuenit ei fieri, vel naſci, non quaſi ipſa naſcatur: ſed quia per generationem accipitur, accidentia autem non dicuntur eſſe niſi per accidens. vnde, & per accidens fieri dicuntur.

Ad primum. ergo dicendum, quòd eſt duplex pars, eſt enim pars ſubſtantiæ ſecundum quantitatem. & hoc, vel ſubſiſtit in potentia (vt in continuis) vel in actu (vt in his quę per tactum iunguntur) vnde tales partes poſſunt dici fieri, vel naſci, & præcipue quando adduntur toti præexiſtenti, ſecus autem eſſet ſi generarentur generatione totius, quia diceretur fieri, & non ipſa, ſunt etiam partes ſubſtãtiæ in quas diuiditur totum ſecundum rationem: ſicut materia, & forma, & huiuſmodi, cum non ſubſiſtant neque in actu neque in potentia, non dicuntur per ſe fieri, niſi forte forma ſit ſubſiſtens, ſicut eſt anima quæ dicitur fieri per creationem præter factionem qua fit compoſitum per generationem. natura autem humana quæ ſit pars ſignificatur. non eſt nata ſubſiſtere: cum non poſſit in rerum natura eſſe niſi in athomo, id eſt, in ſuo ſuppoſito: & ideo ipſa non poteſt dici naſci.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd homo nõ ſignificat tantum naturam prout hic loquimur, ſicut patet ex dictis in 5. diſt. & ideo non ſequitur ratio, non enim natura intendit naturam producere niſi in ſuppoſito: & ideo non intendit generare humanitatem ſed hominem.

Q. 1. art. 3. c.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut eſſe ſuppoſiti eſt: ita & agere; & ideo ſicut naturæ eſt generare quaſi ipſa generet: ſed quia virtute eius fit generatio, ita non eſt ipſius generari, quaſi ipſa generetur: ſed quia per generationem accipitur.

¶ Ad quartum dicendum, quod ſicut Chriſtus dicitur homo I ratione humanæ, naturæ, & tamen humana natura non eſt, homo, ita etiam dicitur naſci ratione humanæ naturæ, quam accepit a virgine: & tamen ipſa humana natura non generatur, ſic enim dicit Dio. 1 2. ca. de di. no. oportet quòd eodem modo cauſa & cauſatum recipiant prædicationem alicuius generis vel ſpeciei: ſicut calor eſt quo aliquis dicitur calidus: & tamen ipſe non eſt calidus ſed calor.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum eſſe non ſit naturæ ſed ſuppoſiti humana natura proprie non cœpit eſſe ſed Chriſtus cœpit eſſe in humana natura: & ſic per conſequens natura cœpit eſſe.

ARTICVLVS III.

c *Vtrum diuina natura in Chriſto nata ſit de Virgine.*

Q. 2. art. 2. ad. 4.

K AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd natura diuina in Chriſto ſit nata de virgine, filius enim dei non dicitur natus de virgine niſi quantum eſt incarnatus, ſed natura diuina dicitur incarnata, vt ſupra diſt. 5. dictum eſt, ergo ipſa debet dici nata de virgine.

¶ 2 Præt. Quicquid in recto pręedicatur de Petro: dicitur naſci ipſo nato, ſequitur enim: Petrus eſt natus. ergo homo. ergo animal. ergo ſubſtantia: ſed natura diuina in recto prædicatur de filio Dei. ergo cum filius dei ſit natus de virgine, etiam diuina natura debet dici nata de virgine.

¶ 3 Præt. In filio Dei nõ eſt accipere niſi eſſentiam & proprietatem. ſed abſurdum eſſet dicere, quod ratione proprietatis tantũ dicatur natus de virgine, quia proprietas illa relatio eſt ſecundum quam ad patrem qui genuerat ſine matre refertur. ergo eſt natus ratione diuinæ naturæ: & ſic idem quod prius.

Hom. 2. ſupra Miſſus eſt.

¶ 4 Præt. Bernar. dicit quod incarnatione eſt fortitudo infirmata: ſed infirmari magis eſt remotum a natura diuina quàm naſci. ergo etiam poteſt dici naſci.

Sed

Q. 2. arti. 3. a. 1. 2. & 3. A Sed contra natura diuina magis conuenit cum generatione Chriſti æterna, quàm cum temporali, ſed ipſa non eſt nata de generatione æterna. vt in 1. lib. diſt. 5. dictum eſt. ergo multo minus eſt nata de generatione temporali.

¶ Præt. Humana natura non proprie dicitur naſci generatione humana. ergo multo minus natura diuina.

Reſpondeo dicendum, quòd natura humana quàmuis nõ dicatur proprie naſci nõ eſt naturæ, ſed ypoſtaſis, tamen conſequenter ad generationem ſe habet, quia eſt per generationem accepta: diuina B autem natura non eſt a Chriſto per temporalem generationem accepta. vnde nullo modo debet dici nata virgine, nec per ſe, nec per conſequens, ſi natura proprie accipiatur ſecundum ꝙ pro eſſentia ſupponit: tamen quia aliquando proprie

Q. 1. art. 1. ad. 4. trahitur ad ſupponendum pro perſona, ſicut in 5. diſt. primi dictum eſt, ideo etiam aliquando inuenitur quod natura diuina ſit nata, ſicut patet in litera. vnde exponendum eſt ſicut Magiſter exponit.

Ad primum ergo dicendum, quòd filius Dei vniuit ſibi humanam naturam & in ſe, quia vnio terminata eſt ad perſonã.

Diſt. 1. q. 2. art. 1. circa finem & in 5. diſt. q. 2. artic. 2. in fine corp. non autem ita eſt de diuina natura, vt patet ex dictis ſupra, vnde non eſt ſimile.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ natura diuina nõ habet in quantum eſt natura, quòd prædicetur in recto de perſona filij dei, ſed ratione ſimplicitatis diuinæ, quæ non permittit aliquam C realem diuerſitatem in ipſo: ſed differentia eſt in modo ſignificandi qui facit, quòd aliquid de perſona dicatur quòd de natura dici non poteſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in filio Dei, non ſolum eſt accipere naturam & proprietatem, ſed etiam ypoſtaſim, ſiue perſonam quàmuis vnum illorum altero ſecundum rem non differat, & ratione ypoſtaſis dicitur filius incarnatus, in quãtum ſibi carnem ſociauit in vnitate perſonæ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd fortuito dicitur infirmata, id eſt, infirmitatem aſſumpſiſſe: & ideo impropria eſt locutio: nec ad conſequentiam trahenda.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum ponendæ ſint duæ natiuitates, Chriſti vel vna.

3. q. 35. 2. D Ad quartum ſic proceditur. Videtur quod non ſint ponendæ duæ Chriſti natiuitates. naſci enim non eſt naturæ, ſed perſonæ, ſed in Chriſto eſt tantum vna perſona. ergo & vna natiuitas.

¶ 2 Præt. Cum natiuitas ſit generatio quædam per natiuitatem aliquis ad eſſe tendit. Sed in Chriſto eſt tantum vnum eſſe. ergo tantum vna natiuitas.

¶ 3 Præt. Ea quæ non ſunt vnius rationis, non debent connumerari, ſicut canis cœleſtis, & terreſtris, non dicuntur duo canes, ſed generatio Chriſti temporalis & æterna, nõ ſunt vnius rationis. ergo non debent dici duæ natiuitates.

Sed contra nullus dicitur filius alicuius niſi ratione alicuius natiuitatis: ſed Chriſtus dei filius patris & etiã matris. ergo vtrumque eſt ſecundum aliquam natiuitatem & non ſecundum eandem. ergo in Chriſto ſunt duæ natiuitates.

II 2. q. E Vlterius: videtur quòd Chriſtus nõ debeat dici bis natus. ratione enim eius quod aduenit alicui poſt cõpletum eſſe non dicitur aliquis natus, ſicut homo non dicitur naſci, quàmuis capillus per aliquã natiuitatem adueniat, ſed humanitas Chriſti aduenit filio Dei poſt cõpletum eſſe. ergo propter hoc, non debet dici ipſe natus, quòd humanam naturam acceperit.

¶ 2 Præt. Hoc aduerbium bis, importat ſucceſſionẽ actuum, ſed generationi æternę non ſuccedit temporalis, quia ęterna ſemper eſt, vnde eſt ſimul cum temporali. ergo ratione duplicis natiuitatis non debet dici bis natus.

¶ 3 Præt. Hoc aduerbium bis, importat interruptionem. vnde qui tota die loquitur, non dicitur bis loqui, ſed æterna generatio non habet interruptionem. ergo ratione eius non debet dici bis natus.

Sed Contra. hoc aduerbium bis, numerat actũ cui adiungitur, ſed duplex eſt Chriſti natiuitas. ergo ſecundum eas debet dici bis natus.

De gemina natiuitate Chriſti qua bis natus eſt.

Qveri etiã ſolet, vtrum debeat dici Chriſtus bis genitus, ut dicitur Dei & hominis filius. Ad quod dici poteſt, Chriſtũ bis natũ eſſe duaſq; natiuitates habuiſſe. vñ Aug. † in li. de fide ad Petrũ. Pater De⁹, de ſua natura genuit filiũ Deũ, ſibi coæqualem & coæternum. Idẽ quoque vnigenitus deus ſecũdo nat⁹ eſt, ſemel ex patre, ſemel ex

A Reſpondeo dicendum ad primam quæſtionẽ, quòd Chriſtus proceſſit a patre æternaliter, & a matre temporaliter, & vtraque proceſſio habet rationem natiuitatis, ſecũdum enim proceſſionem æternam, filius eſt de ſubſtãtia patris: & exit ab eo in perſonam diſtinctam, & tamen eſt coniunctus patri propter indiuiſionẽ ſubſtantiæ, quia verbum apud deum eſt. vnde patet quòd ſaluãtur ſuo modo tria illa, quæ dicebantur ſupra eſſe de ratione natiuitatis, & propter hoc dicitur oriri, & gigni, & naſci ſed proceſ- cap. 2. pe prine. In corpor. primi artic. huius quæ.

B ſio eius temporalis qua procedit a matre, habet natiuitatis rationem, ſicut cuiuslibet alterius qui ex ſua matre naſcitur. vnde ſicut duæ ſunt eius proceſſiones, vt dictum eſt in 1. libro, ita etiam ſunt duæ natiuitates. Diſt. 14. q. 1. artic. 2. o. & ad 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd quàmuis naſci ſit perſonæ, eſt tamen eius ratione naturæ. vnde ſecundum duas naturas quas per generationem accepit, habet duas natiuitates.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis in Chriſto ſit vnũ eſſe tamen ſecundum illud habet reſpectum ad duas naturas vt ſupradictum eſt, & ita natiuitas eſt duplex ſecundum duplicem reſpectum, qui acquiritur perſonæ ad duas naturas acceptas per generationem. Diſt. 6. q. 2. artic. 2. o.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis non ſit vna ratio per vniuocationem æternæ, & temporalis natiuitatis, eſt tamen vna per analogiam.

Ad ſecundam quæſtionem dicendũ, ꝙ bis, cum ſit aduer- C bium, ponit numerum circa actum: cum autẽ motus & actus numerentur tripliciter: ſcilicet ex ſubiecto, quia eſt alius & alius agens, & ex terminis, quia eſt aliud & aliud quod agitur, & ex menſura actus, quia tunc agit, hoc aduerbium bis, non importat numerum niſi qui cauſatur ex diuerſa menſura. vnde non dicitur bis lectum eſſe. ſi duo legant, nec ſi duo libri ſimul legantur: ſed quando diuerſis horis legitur. Quia autem in his quæ aguntur in tempore non eſt alia menſura niſi tempus, & hoc non eſt aliud, & aliud, niſi quando diſcontinuatur: ideo bis dicitur factum eſſe, quando aliquid cum interruptione factum eſt. æternitas autem tempus ſunt diuerſæ menſuræ, ſecundum diuerſam naturam, non & per diſcontinuationem. vnde quod ſit in æternitate & tempore poteſt dici bis factũ eſſe, quàuis id quod æternũ eſt, nõ interrũpatur nec ceſſet.

Ad primum ergo dicendum, quòd quàuis humana natura D adueniat filio Dei poteſt eſſe completum: tamen filius Dei totus ſubſiſtit in vtraque natura, non autem ita eſt de toto homine ad capillum. & ideo ratio non procedit

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ratio illa procedit de his quę aguntur in tempore. Et ſimiliter ad tertium: & ideo non ſunt ad propoſitum.

ARTICVLVS V.

Vtrum in Chriſto ſint duæ filiationes.

Ad Quintum proceditur. Videtur, quòd in Chriſto ſint duæ filiationes. Multiplicata enim cauſa multiplicatur effectus: ſed natiuitas eſt cauſa filiationis. ergo cum in Chriſto ſint duæ natiuitates erunt in ipſo duæ filiationes. 3. q. 35. 5. quod 1. 2. q. 4.

¶ 2 Præt. Relatiua ſunt quorũ eſſe eſt ad aliud ſe habere: ſed E eſſe filiationis æternæ non eſt ad matrem Chriſti ſe habere, ergo per eam non refertur ad matrem: ſed aliqua filiatione refertur ad matrem. ergo in Chriſto ſunt duæ filiationes.

¶ 3 Præt. Relatiua poſita ſe ponunt, & interempta, ſe interimunt: ſed maternitate interempta a virgine non interimitur filiatio æterna. ergo oportet ponere aliam filiationem quæ ponatur poſita maternitate, & interimatur ea remota.

¶ 4 Præt. Motus diuerſificatur per terminos, ſed ſicut motus habet ſpeciem a terminis, ita relatio. ergo cum Chriſtus ſit filius patris, & matris: oportet quòd alia filiatione ad vtrumque referatur.

¶ 5 Præt. Philoſophus in 5. Meta. probat, quòd ſcientia non refertur ad ſcientem, quia cũ referatur ad ſcibile, & hoc ſit ſuũ eſſe inquãtum ad aliquid eſt; oporteret ſi diceretur ad ſcientẽ ꝙ haberet duplex eſſe. ſi ergo filiatione refertur Chriſtus ad patrem & matrẽ: oporteret quòd ſint duæ filiationes ſm eſſe. t. c. 20.

¶ 6 Præt. Sicut ſupra magiſter vt dixit, Pater poſſet carnẽ aſſu- Diſt. 1.

mere · ſed ſi de virgine carnem aſſumpſiſſet filius virginis dice F
retur:non autem referretur ad virginẽ filiatione æterna, quia
eam non habet.ergo filiatinne temporali. ergo eadem ratione
oportet in Chriſto ponere filiationem temporalem.

Sed contra. Filiatio eſt proprietas perſonalis : ſed in Chriſto eſt tantum vna perſona.ergo tantum vna filiatio.

¶ Præt. Sicut Chriſtus eſt filius patris, & matris;ita quilibet alius homo : ſed non alia filiatione refertur homo ad patrem & matrem . ergo nec in Chriſto ſunt duæ filiationes.

¶ Præt. Duo accidentia eiuſdem rationis, non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto. vnde eadem paternitate homo refertur ad multos filios: ſed ſuppoſitum filiationis in Chriſto eſt vnum tantũ.ergo in eo nõ poſſunt eſſe plures filiationes : ſed vna tantum.

matre. Natus eſt enim de patre Dei verbum, natus eſt de matre verbum caro factum. Vnius igitur atque idem Dei filius natus eſt ante ſęcula & natus in ſæculo : & vtraque natiuitas vnius eſt filij Dei, diuina ſcilicet & humana. De hoc etiã Io.† Dam.ait. Duas Chriſti natiuitates veneramur, vnã ex patre ante ſęcula, G quæ eſt ſuper cauſam & ratione & tempus & naturam ; & vnam quæ in vltimis temporibus propter nos, & ſecundum nos, & ſuper nos. propter nos, quia propter noſtrã ſalutẽ: ſm nos, quia natus eſt hõ ex muliere, & tẽpore conceptionis.ſ.nouẽ mẽſium ſuper nos, quia non ex ſemine, ſed ex ſpiritu ſancto, & ſancta virgine ſupra legem conceptionis : Ex his manifeſte apparet, Chriſti duas eſſe natiuitates ; eundemq; bis natum fore.

DISTINCTIO IX.

De adoratione humanitatis Chriſti. An eadem ſit adoratio humanitati & diuinitati exhibenda.

A

PRæterea, Inueſtigari oportet, vtrum caro Chriſti & anima, vna eademque; cum verbo debeant adoratione ado

¶ Præt. Quodlibet continuum eſt maius omnibus ſuis partibus : ſed quolibet continuo ſunt infinitæ partes in potentia. ergo ad hoc, quòd aliquid referatur ad diuerſa per diuerſas relationes, oportet quòd ſint infinitæ relationes in aliquo continuo, quod eſt inconueniens, & iterum quòd quolibet continuo ſint tot æqualitates quot rebus æquale eſt. H

Diſt. 26 q. 2. arti. 2. ad tertium.

Reſpondeo. Dicendum, quòd ſicut in 1. lib. dictum eſt, relatio nõ habet ex hoc quòd ad alterũ dicitur, quòd ſit aliquid in rerum natura : ſed hoc habet ex eo, quòd relationem cauſat, quod eſt in re quæ ad alterũ dicitur, & quia ex eo res habet vnitatem & multitudinem, ex quo habet eſſe: ideo ſecundum, id in quo relatio fundatur iudicandum de ea eſt, vtrum ſit ſecundum rem vna vel plures. Sunt ergo quædam relationes quæ fundantur ſuper quantitatem : ſicut æqualitas quæ fundatur ſuper vnum in quantitate: & cum vnitas quantitatis non ſit niſi vna in re vna, inde eſt quòd per vnam æqualitatem eſt res æqualis omnibus quibus dicitur æqualis, aliæ vero relationes fundantur ſuper actionem & paſſionem, & in iſtis conſiderandum eſt, quòd vna paſſio reſpondet duabus I actionibus, quando neutrum agens ſufficit per ſe ad actionẽ complẽdam: ſicut eſt in eo, qui vna natiuitate naſcitur ex patre & matre, vnde in patre & matre ſunt duæ relationes ſecũdum rem, ſicut & duæ actiones : ſed in nato eſt vna relatio ſecundum rem, ſecundum quam refertur ad patrem & ad matrem: ſicut & paſſio vna. Item conſiderandum eſt, quòd quædam relationes, non innaſcuntur ex actionibus, ſecundum quod ſunt in actu: ſed magis, ſecundum quod fuerunt . ſicut aliquis dicitur pater, poſtquam ex actione eſt effectus conſecutus, & tales relationes fundantur ſuper id, quod in agente ex actione relinquitur, ſiue ſit diſpoſitio, ſiue habitus, ſiue aliquod ius, aut poteſtas, vel quicquid aliud eſt huiuſmodi: ſed quia hoc, quod relinquitur ex actionibus vnius ſpeciei nõ poteſt eſſe niſi vnum; inde eſt, quòd tales relationes etiam, ſecundum rem non multiplicãtur ſecundum diuerſas actiones: ſed magis ſunt vnum, ſecundum id quod ex actione relinquitur, & propter hoc non ſunt diuerſæ relationes ſecundum K rem in patre vno, qui generat plures filios, nec in magiſtro vno, qui docet plures diſcipulos. Si autem ſint plures actiones ſecundum ſpeciem, cauſant etiam plures relationes ſpecie differentes. vnde cum Chriſtus per vnam generationem paſſiuam ſe habeat ad generationẽ actiuam patris, & ad generationes non ſunt vnius generis, nedum vnius ſpeciei, nihil (vt videtur) impediret: quin in Chriſto poſſent eſſe duæ filiationes ſecundum rem differentes; niſi immediatum obiectum filiationis eſſet ſuppoſitum, quod quidem, ſecundum ſecundã opinionem non eſt, niſi ſuppoſitum æternum in Chriſto, & quia ex nullo temporali aduenit rei æternæ aliqua realis relatio, ſed rationis tantum: ideo filiatio quæ conſequitur Chriſtũ ex generatione temporali non eſt realis: ſed rationis tantum; & tamen realiter filius eſt : ſicut & Deus realiter dominus ex

F hoc eſt, quòd creatura realiter refertur ad ipſum. Vnde conce do, quòd in Chriſto non eſt niſi vna filiatio realis, qua refertur ad patrem, & reſpectus quidam rationis quo refertur ad matrem: tamen prima opinio quæ ponit duo ſuppoſita poſſet ponere duas filiationes: nec tamen poneret duos filios maſculini: ſed duo filia neutraliter, ſi latine diceretur.

Ad primum ergo dicendum, quod natiuitas temporalis ſiue generatio paſſiua Chriſti eſt quædam eſt relatio, quæ ſecundum rem fundatur in humana natura, & ex hoc nominatur natus, ſicut & homo: ſed ſubiectum filiationis non poteſt eſſe natura, cum ſit eius quod habet complementũ ſpecie, vt ſupra dictũ eſt: & ideo duæ natiuitates cauſant duas filiationes : ſed vnam tantum ſm rẽ, & aliã ſecundum rationem.

Diſt. 1. art. 1. ad quintum, & art. 5. o. In prædi. c. ad aliquid.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd philoſophus non accepit eſſe, ſecundum quod dicitur actus entis : ſic enim relatio non habet eſſe ex eo ad quod dicitur: ſed ex ſubiecto ſicut omnia alia accidentia : ſed accipit eſſe pro quidditate, vel ratione, quam ſignat diffinitio: ratio autem relationis eſt ex reſpe- H ctu ad alterum, vnde ex hoc, quòd filius Dei refertur ad matrem, non oportet quòd habet aliam filiationem ſecundum rem: ſed alium reſpectum relationis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd maternitas poſita ponit alium reſpectum in Chriſto, & remota remouet illum reſpectum: ſed non oportet quòd ponat aliam filiationem realem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omnis motus eſt aliquid ſecũdum rem : non autẽ omnis relatio. ergo quamuis ex terminis multiplicentur reſpectus relationis non tamẽ oportet ꝙ multiplicentur relationes ſecundum rem, ſicut motus multiplicatur ſecundum rem ex diuerſitate terminorum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd reſpectus ſcientiæ ad ſcientẽ, & ad ſcibile, nõ eſt vnius rationis: ſed reſpectus eius ad ſcientẽ ineſt ei ex hoc, ꝙ eſt accidens : reſpectus autem eius ad ſcibile ineſt ei, ex hoc, quòd eſt ſcientia. vnde ſi referretur inquantum eſt ſcientia, ad vtrũque, oporteret quòd eſſent reſpectus I diuerſi ſecundum ſpeciem : ſed reſpectus filij ad patrem & ad matrem eſt ad terminos vnius rationis. vnde nõ oportet ꝙ ſit diuerſa relatio ſecundum ſpeciem, neque ſecundum rem.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ſi pater carnem aſſumpſiſſet de virgine eſſet filius virginis, non quidem per aliquam realem filiationem, cuius ſuppoſitum æternum ſubiectum eſſet, ſed per reſpectum rationis tantum

EXPOSITIO TEXTVS.

HOc eſt (enim naſci de virgine. ſcilicet hominem aſſumere. Verum eſt, ſi humana natura dicatur homo: & ſi aſſumere, dicatur ad ſe ſumere, vel in ſe, quod diuinæ naturæ non conuenit. K

DIVISIO TEXTVS.

POſtquàm magiſter determinauit quod conueniat naturę diuinæ ex vnione ad humanã, hic determinat quid cõueniat humanæ ex vnione ad diuinam, quòd ſcilicet adoratur adoratione latriæ. Diuiditur autem hæc pars in duas partes. In prima mouet quæſtionem. In ſecunda determinat ibi. (Ideo quibuſdam.) Et hæc diuiditur in duas partes ſecundum quòd duas opiniones ponit. ſecunda incipit ibi. (Alijs placet. Et hæc diuiditur in tres. In primo ponit ſolutionem. In ſecunda reſpondet ad obiectionem factam in contrariam ibi (Nec contra hoc facit.) In tertia cõfirmat ſolutionem ibi. (De hoc Ioannes ita ait.) Hic eſt duplex quæſtio. Primo enim quæritur de latria. ſecundo de dulia.

QVAE-

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quęruntur duo.

Primo. Quid ſit latria.
Secundo. Cui debe- tur. Et habito q ſoli Deo quæritur.
Tertio. Qualiter ſit ei exhibenda.

ARTIC. I.

Vtrũ latria ſit vir tus vel donum.

rari; illa ſcilicet quæ latria dicitur. Si eĩm animæ vel carni Chriſti exhibetur latria quæ intelligitur ſeruitus, ſiue cultus ſoli creatori debitus: cum anima Chriſti vel caro, creatura tantũ ſit, creaturæ exibetur: quod ſoli creatori debetur. quod facienti in idolatriã deputatur. Ideoq; quibuſdam videtur nõ illa adoratione, quæ latria eſt carnem Chriſti vel animã eſſe adorandã: ſed ea, quę dulia eſt: cuius duas ſpecies vel modos eſſe dicũt. Eſt.n.cuius

22. q. 81. 2. AD primum ſic proceditur. Videtur quòd * latria nõ ſit virtus. Omnis enim virtus in libera voluntate conſiſtit: ſed ſeruitus libertati opponitur, cũ ergo latria ſit ſeruitus, vt dicitur in littera, videtur quòd non ſit virtus. B

¶ 2 Præt. omnis virtus conſiſtit principaliter in actu voluntari. ſed latria conſiſtit in actu exteriori. ſ. in exhibitione ſacrificiorum; ergo videtur quòd non ſit virtus.

¶ 2 Præt. Ad latriam pertinet reuerentiam deo exhibere. hoc autem ad donum timoris pertinet. ergo latria eſt donum, & non virtus.

¶ Præt. Latria dicitur alio nomine pietas. vt habetur ex littera, ſed pietas eſt donum. ergo latria non eſt virtus, ſed donum.

In. 1. Ethicorũ. ca. 16. Sed cõtra. Laudabile ſm philoſophũ, eſt propriũ virtuti: ſed actus latriæ eſt maxime laudabilis. ergo latria eſt virtus.

Cap. 1. ¶ Præt. Omnis Actus qui cadit in præcepto legis eſt actus virtutis, quia intentio legiſlatoris eſt inducere hominem ad virtutem, vt dicitur. 2. Ethic. ſed actus præcipitur per primum mandatum. ergo latria eſt virtus. C

ep 6. 22. in q. 81. 4. Vlterius. Videtur quòd ſit virtus generalis. Aug. enim dicit. x. de ci. Dei, Verum ſacrificiũ eſt omne opus quod geritur: vt ſancta ſocietate deo iungamur, ſed huiuſmodi eſt oẽ opus virtutis. ergo oẽ opus virtutis. eſt verũ ſacrificiũ: ſed ſacrificiũ. deo offerre proprie pertinet ad latriam. ergo ad ipſam pertinent omnes actus virtutum: & ſic ipſa eſt virtus generalis.

II

Luc. 17. ¶ 2 Præt. Per omne opus virtutis deo ſeruitur. Luc. 17. Sic & vos cũ feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis dicite, ſerui inutiles ſumus: ſed latria eſt ſeruitus deo debita. ergo omne opus virtutum pertinet ad latriam, & ſic idem quod prius.

¶ 3 Præt. Quicunq; facit aliquid ad gloriam alicuius exhibet ei reuerentiam, ſed apoſtolus primo Corin. 10. docet omnia in gloriam Dei facere. ergo per omnia opera virtus recte facta exhibetur deo reuerentia, ſed reuerentiam deo exhibere pertinet ad latriam: ergo ipſa eſt virtus generalis. D

Sed contra. Virtus generalis non præcipitur ſpeciali legis præcepto. ſed tota lege, ſicut patet de iuſtitia legali, ſed latria præcipitur ſpeciali præcepto ſcilicet per primum primæ tabulæ: ergo eſt virtus ſpecialis.

cap. 4. ¶ Præt. Vitio ſpeciali opponitur virtus ſpecialis. vnde philoſophus. 5. Ethi. probat iuſtitiã eſſe ſpecialem virtutẽ propter hoc q ei opponatur auaritia: quæ eſt ſpeciale vitium. ſed latriæ opponitur ſpeciale vitium. ſ. idolatria: ergo eſt ſpecialis virtus.

III Vlterius. Videtur quòd ſit virtus theologica. † Auguſti. dicit in enchiri. Si quæratur quomodo colitur Deus. reſpondetur, fide, ſpe, & charitate. ſed latria dicitur cultus Dei vt ex littera habetur, ergo latria eſt fides ſpes & charitas, quæ ſunt virtutes theologicæ.

¶ Præt. Virtus theologica eſt quæ habet deum pro obiecto. ſicut fides qua creditur Deus. & ſic de alijs, ſed latria habet deum pro obiecto: quia ea colitur, ergo latria eſt virtus theologica. E

¶ 2 Præt. Oĩs virtus cardinalis tenet medium inter ſuperfluũ & diminutum, ſed latria non eſt hmõi, quia Deus non poteſt nimis coli, ergo latria nõ eſt virtus cardinalis: ſed theologica.

In. 5. Eth. cap. 5. Sed contra, Nulla virtus theologica habet actum exteriorem: ſed latriæ actus eſt ſacrificium offerre qui eſt actus exterior, ergo non eſt virtus theologica.

IIII Vlterius, Quæritur ad quam virtutum cardinalium reducatur. & videtur, quod nõ ad iuſtitiam de qua magis videtur. Iuſtitia enim ſecundum q eſt ſpecialis virtus vna de quatuor cardinalibus conſiſtit ſecũdum philoſophum, in cõmunicatione actiuæ vitæ. ſed in præſenti vita non eſt nobis cõmunicatio cum deo. vnde dr Dan. cap. 10. Exceptis ijs, quorum non eſt cum hominibus conuerſatio. ergo non poteſt nobis eſſe iuſti-

A tia ad deum. ſed latriam deo exhibemus: ergo non poteſt eſſe ſpecies iuſtitiæ.

¶ 2 Præt. Secundum philoſophũ. 5. Ethi. Non eſt iuſtitia proprie dicta inter dominum & ſeruum ſicut nec alicuius ad ſe, quia ſeruus quod eſt & quod habet domini eſt. ſimiliter nec patris ad filium, qui eſt quaſi pars eius, ſed nos habemus nos ad deum ſicut ſerui ad dominum: & filij ad patrem. ergo non eſt iuſtitia noſtri ad deum: & ita latria nõ eſt pars iuſtitiæ. cap. 6.

¶ 3 Præt. Iuſtitia proprie in ęqualitate conſiſtit: ſicut dicit philoſophus. 5 Ethicorum. ſed non eſt poſſibile nos æquari deo ſecundum opus noſtrum: ergo non poteſt eſſe iuſtitia noſtri ad deum & ſic idem quod prius. B

Sed contra. Tullius in rhetoricã ponit religionem ſpeciem iuſtitiæ: ſed religio ſecundum quod ipſe accipit eſt idem quod latria, quia religio, ſecundum eum, eſt quę ſuperiori cuidam naturæ (quam diuinam vocant) cultum cęrimoniamque affert, ergo latria eſt ſpecies iuſtitiæ. Ad Hereu. lib. 3. de inuen. lib. 2.

¶ Pre. Reddere debitũ actus eſt iuſtitiæ: ſed latria eſt cultus deo debitus. vnde exhibet deo quod ei debetur, ergo latria eſt pars iuſtitiæ.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem: quòd quando aliquid commune in multis inuenitur ſi in aliquo eorũ ſecundum ſpecialem modũ inuenitur, habet etiam nomẽ ſpeciale ſicut naſus curuus dicitur ſimus. Similiter cum obſequiũ diuerſis poſſit exhiberi ſpeciali quodam & ſupremo modo deo debetur, quia in eo eſt ſuprema ratio maieſtatis & dominii, & C ideo ſeruitium vel obſequium quod ei debetur, ſpeciali nomine nominatur & dicitur latria. Hoc autem nomen tripliciter ſumitur quandoque enim pro eo quod deo in obſequium exhibetur, ſicut ſacrificium, genuflectiones & huiuſmodi, quandoque autem pro ipſa exhibitione, quandoque vero pro habitu quo exhibetur obſequium. Et primo modo latria nõ eſt uirtus, ſed materia virtutis, ſecundo modo eſt actus virtutis. tertio modo eſt virtus, & nominatur hæc virtus quatuor nominibus, dicitur enim pietas quantum ad effectum deuotionis, quod primum occurrit. Dicitur etiã theoſebia ideſt diuinus cultus, uel euſebia ideſt bonus cultus, quantum ad intentionem attentam. Illud enim coli dicitur cui ſtudioſe intenditur, ſicut ager vel animus uel quicquid aliud Dicitur etiam latria, ideſt ſeruitus quantum ad opera quæ exhibentur in recognitionem dominij, quod deo competit ex iure D creationis, dicitur etiam religio quantum ad determinationem operum ad quę homo ſe obligando in cultum dei determinat, quibus tamen nominibus vna & eadem virtus nominatur ſecundum diuerſa quę ad ipſam concurrunt. θεοσέβεια εὐσέβεια λατρεία

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ſecundum philoſophũ in principio meta. Liber eſt qui ſui cauſa eſt, vnde ſeruus dicitur qui cauſa alterius eſt, & ſeruitium quod cauſa alterius agitur. Sed alterius cauſa agi eſt dupliciter, uel ſicut finis, ſicut ſeruus non lucratur ſibi, ſed domino, uel ſicut mouentis, ſicut ſeruus non proprio motu, ſed motus, ſicut inſtrumentum domini operatur. ſeruitium ergo quantum ad hoc ſecundum tollit libertatem voluntatis, & per conſequens virtutem, ſed quantum ad primum non, quia homo poteſt propter alterum operari, quod ſibi debet etiam propria voluntate, & ſecundum hoc latria dicitur ſeruitus. 3. ca. lect. 3.

¶ Ad ſecundũ dicendum, q quamuis uirtus habeat q ſit virtus ex actu interiori, ſcilicet ex electione tñ q ſit determinata E virtus habet ex actu exteriori, quia noſtra electio determinatur per actum exteriorem qui elicitur ſm quẽ attingit virtus proprium obiectum vel materiã, ex quo ſpecificatur actus vel habitus, & ideo virtutes quędã habent actus exteriores non ſolum interiores, ſicut patet de fortitudine & iuſtitia

¶ Ad tertiũ dicẽdũ, q reuereri inquãtũ huiuſmodi eſt actus timoris, ſed exhiberi reuerentiã inquantũ eſt deo debitum, eſt proprie latrię. vñ nõ ſequitur idẽ eſſe latria & timoris donũ, ſicut etiã pugnare viriliter eſt actus fortitudinis inquãtũ huiuſmodi, ſed pugnare in acie regis inquantum miles, hoc debet ei propter fęudum, quod tenet ab eo, & eſt actus iuſtitię.

¶ Ad quartũ dicendũ, q pietas inquantum eſt donum, conſiſtit in quandã beniuolentiã ſupra modũ humanũ ad omnes, ſed pietas ſecũdum quòd hic accipitur, cõſiſtit in quadam de-

ratione ad Deum cui latria exhibetur: & hoc infra in tracta- F
tu de donis melius patebit.

Diſt. 3. q. 3. artic. 1. 3. 0. & q. 3. arti. 1. Ad ſecundam quæſtionē dicendū, quòd aliqua virtus dicitur generalis quatuor modis. vno modo quia prædicatur de qualibet virtute, ſicut iuſtitia legalis quę cōuertitur cū virtute, & eſt idem ſubiecto ratione differens, vt dicit philoſophus † 5. Eth. cap. 11. & ſic dicitur generalis, quantum ad ſuam eſſentiam. Secundo modo dicitur generalis, īquātū ab ea dependent alię virtutes participantes eius actum, & hoc modo prudentia generalis dicitur, quia ex ea omnes aliæ virtutes morales, rectitudinem electionis participant, & ſicut actus eius miſcetur actibus omnium aliarum virtutum. nihilominus ipſa in ſe eſt ſpecialis, ſecundum q habet ſpecialem rationem obiecti. ſcilicet eligibile ad opus. Tertio modo dicitur generalis, inquantum operatur circa actus omnium virtutū, ita q oēs cedunt ei pro materia, ſicut magnanimitas, quæ operatur magna in omnibus virtutibus, vt dicitur † 4. Ethic. cap. 8. & tamen in ſe ſpecialis virtus eſt. quia rationē ſpecialem obiecti in omnibus attendit, ſcilicet dignum magno honore. Quarto, dicitur aliqua virtus generalis inquantum ad eam concurrunt diuerſę virtutes, quia ſcilicet actus eius prexigit actus multarum virtutum, ſicut etiam ad magnanimitatem præexiguntur aliæ virtutes, quia nullus poteſt dignificare magnis niſi virtuoſus ſit, prima ergo generalis, eſt quaſi vniuerſalis. Secunda, quaſi cauſæ dātis eſſe. Tertia quaſi mouentis per imperium. Quarta, quaſi totius generalis comprehendentis multa. Sic ergo dicendum eſt, quòd latria in ſe conſiderata eſt ſpecialis virtus, quia habet ſpecialem rationem obiecti, & actus, ſcilicet vt exibeatur aliquid Deo recognitionem ſeruitutis, ſicut ſeudatarius aliquid domino ſuo, recognitione domi- H nij vnde actum & obiectum habet formaliter vnum ſpecialem quantum ad prædictam rationem: quamuis materialiter ſint multi actus & multa obiecta. Poteſt autem dici generalis quantum ad duos vltimos modos. Poteſt enim vti actibus aliarum virtutum materialiter ſub prædicta ratione proprij obiecti, & iterum ad actum eius præexiguntur multæ virtutes aliæ, ſicut fides, quæ oſtendit cui exibēda ſit latria: & charitas quæ afficit ad eum cui exhibenda eſt: & ſic poſſunt multæ aliæ concurrere, Quamuis autem vtatur materialiter actibus aliarum virtutum ſub ratione proprij actus, tamen vtitur I quibuſdam actibus qui non ſunt proprie alicuius alterius virtutis elicitiuæ, ſicut offerre ſacrificia: facere proſtrationes, & huiuſmodi, niſi forte ſicut imperantur a charitate & oſtendantur a ſide, non autem eliciuntur: iſti videntur proprie actus eſſe latriæ.

dam modi dulia, quę creaturę cuilibet exiberi poteſt. & eſt quędam ſoli humanitati exibenda: non alij creaturę: quia Chriſti humanitas ſuper omnem creaturam eſt veneranda & diligēda non tamen adeo vt cultus diuinitati debitus ei exibeatur, qui cultus in dilęctione & ſacrificij exhibitione, atque reuerentia cōſiſtit: qui latinę dicit̃ pietas: grece aūt theoſebia, ideſt Dei cultus: vel euſebia, ideſt bonus cultus. Alijs aūt placet, Chriſti humanitaté vna adoratione cum verbo eſſe adorandam: non propter ſe: ſed propter illum, cuius eſt ſcabellum, cui eſt vnita. Nec ip- G ſa humanitas ſola, uel nuda ſed cum verbo cui eſt vnita, eſt pro-

Ad primum ergo dicendum, quòd offerre ſacrificia eſt tantum de illis quæ pertinent ad latriam elicitiue, vnde hoc qđ dicitur, omne opus quo Deo iungimur eſſe ſacrificium, eſt metaphorice dictum inquantum Deum placabilem reddit, ad quod ſacrificium offertur.

¶ Ad ſecundum dicēdum, quod aliud eſt Deo ſeruire & aliud exhibere aliquid in recognitionem ſeruitutis. primum enim omnis virtutis commune eſt. Secundum autem proprium eſt latriæ. vnde latria includit ſeruitium in ratione ſui obiecti: & propter hoc per ſe ineſt ei, & a ſeruiēdo nominatur: alijs autē K virtutibus accidit & non pertinet ad proprias rationes ipſarū.

¶ Ad tertium dicendum, quod ſecundum quòd actus aliarum virtutum in gloriam Dei fiunt; ſic materialiter aſſumuntur a latria, vt dictum eſt.

in corp. Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd virtutes theologicę, dicuntur propriè illæ quæ habent Deum pro obiecto & fine, vnde nulla virtus theologica habet actum circa rem creatum proprie loquendo, charitas enim nihil in homine diligit niſi Deum: obiectum autem circa quod agit latria eſt id, quod reddit Deo in recognitionem ſeruitutis, quod non eſt Deus. vnde non eſt virtus theologica, ſed ad cardinales reducitur.

Ad primum ergo dicendū, quòd Deus dicitur coli fide, ſpe, & charitate, non quaſi cultus eliciatur his virtutibus, ſed quia dictæ virtutes ordinant ad cultum, vel etiam quia actus dictarum virtutū materiatiuę concedunt in cultū modo prædicto.

F ¶ Ad ſcđm dicendū, quòd cū dicitur: colo, vel adoro deū, quāuis actus videat̃ tranſire in Deum ſicut in obiectum, tranſit tñ in rem aliā ſicut in ubiectum, & in Deum ſicut in finem, quia colere deū eſt āliquid exhibere deo in proteſtationem ſeruitutis. In cor. a. q.

¶ Ad tertiū dicendum, quòd ſuperfluum & diminutum, inter quæ mediat virtus moralis, non attenditur ſecundum quātitatem abſolutam, ſed in comparatione ad rationem rectam. vt. ſ. fiat aliquid, ſcđm q debet, quātum ad omnes circunſtātias. Vnde contingit quòd quantum ad aliquā circunſtantiam, virtus aliquam ponit in maximo, ſicut magnanimitas quæ eſt circa maximos honores: & magnificentia quæ eſt circa maximos ſumptus, vnde & in latria ſuperfluum eſt non deus colatur nimis, ſed quantum ad has circunſtantias exhibere cultum latriæ, cui non debet cultus exhiberi: & ſic eſt idolatria, vel quando non debet, & ſic eſt ſuperſtitio, quæ eſt religio ſupra modum obſeruata.

Ad quartam quæſtionem dicendum, quod ſecundum philoſophum iuſtitia, ſcđm q eſt ſpecialis virtus, cōſiſtit in bonis In 5. Ethi. cap. 5. quibus homines ſibi inuicem cōmunicāt in vita iſta, ſicut ſūt pecunia honores, & huiuſmodi, ſcđm q vnus alteri huiuſmodi communicare poteſt, in quibus iudex ſcđm legem æqualitatem conſtituit, vt vnuſquiſque habeat quod ſibi debetur non plus D. 803. nec minus. & in hac æqualitate cōſiſtit iuſtitia. vnde iuſtitia ſic accepta, ut ipſe dicit, non eſt niſi in illis qui nati ſunt regulari H eadem lege, & ſub eodem principe eſſe, & æqualiter principari. Vnde ſcđm ipſum talis iuſtitia nō eſt domini ad ſeruum nec patris ad filium: quia ſeruus & filius res eorum ſunt, vnde nō eſt ad eos iuſtitia ſicut nec ad ſeipſum: tamen eſt ibi quidam modus iuſtitiæ, ſcđm q dominus reddit ſeruo quod ſibi debetur vel ecōuerſo: quod appellatur iuſtum dominatum, & hoc modo ſe hēt ad iuſtitiam latria, quia cōſiſtit in hoc, quod reddit deo quod ſibi debetur. vnde reducuntur ad iuſtitiam non quaſi ſpecies ad genus, ſed ſicut virtus annexa ad principalē, quæ participat modum principalis. Et per hoc patet reſponſio ad duo prima, quæ ſecundum iſtam viam procedunt.

¶ Ad tertiū aūt dicendū, q prædictus modus iuſtitiæ qui eſt filij ad patrem & hominis ad deū, non requirit ęqualitatem vt exhibeatur ſcđm dignitatem eius cui exhibetur, ſed ſecundum poſſibilitatem reddentis. vnde dicit philoſophus in. 8. Ethic. cap. vlt. I quod non in omnibus reddendum eſt quod eſt ſecundum dignitatem, quemadmodū in his quæ ad eos & parentes honoribus. nullus enim ſecundum dignitatem alteri retribuit. Secundum potentiam autem famulans iuſtus eſſe videtur.

ARTICVLVS II.

Vtrum humanitati Chriſti exhibenda ſit latria.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd humanitati Chriſti, non ſit latria exhibenda, dicitur enim gloſſa 3. q. 25. 2. 98. ſuper illud Pſal. Adorate ſcabellum pedum &c. Caro Chriſti non eſt adoranda illa adoratione latriæ, quæ ſoli deo debetur.

¶ 2 Præt. Ea quæ ad naturam pertinent in Chriſto diſtincta ſunt, ſed reuerentia non ſolum debetur perſonæ, ſed naturæ: K cum igitur natura humana ſit alia a diuina, alia ſibi debetur, reuerentia: ergo nō debetur ſibi latria quæ tantū deo debetur.

¶ 3 Præt. Sicut dictum eſt, latria exhibetur deo, inquātum eſt ipſe dominus per creationem; ſed creare non conuenit humanitati Chriſti. ergo non eſt ei exhibenda latria.

Sed contra. Sicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ita deus & homo vnus eſt Chriſtus, ſed eadem reuerentia exhibetur animæ hominis, & carni eius. ergo eadem reuerentia exibenda eſt filio dei, & humanitati aſſumptæ, & ſic adoranda eſt latria.

¶ Præt. Hoc idem patet per authoritates & exempla in litera poſita.

Vlterius. Videtur, quòd nec imaginibus Chriſti, cultus ſit exhibendus latriæ. Exo. 20. Nō facies tibi ſculptile, neque vllā ſimilitudinē. ergo multo minus licet adorare imaginē Chriſti. II 3. q. 25. 3.

¶ 2 Præt.

¶ 2 Præt. De nullo alio irridentur in ſcripturis idolatriæ: niſi A
quia opera manuum ſuarum adorauerunt, quibus ipſi facientes meliores erant: ſed ſimiliter imagines quas eccleſia adorat, ſunt opera manuum hominum: ergo videtur in ſimilem deriſionem incidere.

¶ 3 Præt. In cultu diuino non ſunt exhibenda, niſi ea quę p legē Dei determinantur: ſed non inueniuntur in ſacris ſcripturis inſtitutum de imaginum adoratione. ergo videtur nimis pręſumptuoſum fuiſſe, imaginum adorationem inducere.

De fide Orthod. lib. 3. cap. 8. prope finem.

Sed contra. Imago inquantum huiuſmodi ducit in imaginatum: ſed imaginatū harū imaginū, quas adoramus eſt Chriſtus, qui eſt adorandus adoratione latriæ. ergo & imago eius.

pter ſe: ſed propter illū, eſt adorāda, nec qui hoc facit, idolatriæ reus iudicari poteſt, quia nec ſoli creaturæ, nec propter ipſam: ſed creatori cum humanitate, & in humanitate ſua ſeruit. De hoc Io.† Dam. ita ait. Duę ſunt naturæ Chriſti, ratione, & modo differentes; vnitæ vero ſecundū ypoſtaſim. vnus igitur Chriſtus, eſt Deus perfectus, & homo perfectus, quem adoramus cum patre & ſpiritu ſancto vna adoratione, cum incontaminata eius carne; B non in adorabilem carnem dicētes. adoratur. n. in vna verbi ypoſtaſi, quę ypoſtaſis generata eſt, non creaturæ venerationem prębentes. Non enim, vt nudam carnem adoramus: ſed vt vnitā deitati in vnam ypoſtaſim Dei verbi, duabus reductis naturis. Timeo carbonem tangere, propter ligno copulatum ignem. Adoro Chriſti Dei mei ſimul vtranq; naturam, propter carni vnitam diuinitatem. non enim quartam appono perſonam in trinitate, ſed

In Sermo. contra Sabellianos, & Arrium. ¶ Præt.† Baſilius dicit, quòd honor imaginis ad prototypicum refertur, id eſt ad principalem figuram. ſ. ad imaginatum. ergo idem honor vtrique exhibendus eſt, & ſic idem quod prius.

III Vlterius. Videtur, quòd beatæ virgini ſit latria exhibenda,
3. q. 25. quia Dama.† dicit, quòd honor matris refertur ad filium. ſi ergo filius latria eſt adorandus, ſimiliter, & mater.

¶ 2 Pręt. De ipſa cantatur. Secumq; faciet matrem participem patris imperij, & ab omnibus dicitur domina mundi, & regina angelorum: ſed Deo exhibetur latria inquantum eſt dominus, & rex. ergo, & virgini matri, oportet latriam exhiberi. C

to. 9. ¶ 3 Præt. † Aug. In lib. vnico de aſſumptione beatæ Mariæ, probat quòd corpus virginis non eſt incineratum, quia eſt eiuſdem naturæ cum corpore filij, quod ex ſuo ſumptum eſt. ergo ſi corpus filij eſt adorandum adoratione latriæ, videtur quòd ſimiliter mater.

Sed contra. Beata virgo eſt pura creatura: ſed latria ſoli creatori debetur. ergo ei non debetur latria.

¶ Præt. Ipſa adorat Deum latria: ſed non eſt eiuſdem latriam exhibere, & recipere: ſicut nec creari, & creare. ergo latria nō eſt exhibenda beatæ virgini.

IIII Vlterius. Videtur, quòd non ſit exhibenda cruci: ſicut enim
3. q. 25. 4. ſecundum humanitatem paſſus eſt in cruce, ita ſecundum diuinitatem cœlum eſt ſedes eius: ſed cœlum propter hoc non eſt adorandum latria. ergo multo minus crux, cum latria debeatur Chriſto, ratione diuinitatis, non ratione humanitatis. D

¶ 2 Præt. Res inanimata indignior eſt homine: ſed honor latriæ non eſt exhibendus ab homine, niſi ei qui eſt ſupra hominem. ergo crux non debet latria adorari.

¶ 3 Præt. Maiorem affinitatem habet ad Chriſtum beata virgo quam crux eius: ſed virgo non adoratur latria. ergo multo minus crux.

Sed contra reliquiæ aliorum ſanctorum honorātur eodem honore quo ipſi ſancti: ſed crux eſt de reliquijs Chriſti. ergo eſt adoranda latria ſicut Chriſtus.

¶ Præt. Crux eſt imago Chriſti crucifixi: ſed imago crucifixi Chriſti, eſt adoranda latria. ergo, & crux.

V Vlterius quęritur, vtrum viris ſanctis ſit exhibendus honor
3. q. 25. 6. latriæ, & videtur quòd ſic, quia latria exhibetur Deo ratione diuinitatis: ſed ſancti participatione dicuntur dij. ergo eis debet latria exhiberi. E

¶ 2 Præt. Imago impreſſa diuinitus eſt nobilior, quàm quę facta eſt humanitus: ſed imagines Dei quas homo fecit adorantur latria. ergo multo fortius viri ſancti, in quibus Deus ſuam imaginem impreſſit, & reformauit.

¶ 3 Præter. Abraam, vt legitur Gen. 18. tres viros qui angeli
De ciu. Dei cap. 19. erant, vt dicit † Aug. adorauit adoratione latriæ. ergo videtur, quòd, & alijs ſanctis latria exhiberi poſſit.

Sed contra eſt quod legitur Act. 14. de Paulo, & Barnaba qui prohibuerunt illos qui eis ſacrificare volebant, & in Heſter 13. legitur de Mardocheo qui noluit adorare Aman, ne
Cap. 3. honorem Dei videretur transferre ad homines.

V I. Vlterius. Videtur, quòd ſine peccato alicui creaturæ poſſit latria exhiberi. legitur. n. Apoc. vltimo, quod Ioannes voluit angelum adorare, & prohibitus eſt ab eo: non autem prohibuiſſet, ſi eum dulia adorare voluiſſet, quia hæc angelis ſanctis debe-
A tur. ergo volebat eum adorare latria, & ita hoc poteſt fieri ſine peccato, vt videtur.

¶ 2 Pręter. Opus, ſecundum intentionem iudicatur: ſed aliquis adorans angelum, qui in forma Chriſti apparet habet intentionem bonam, credens ipſum eſſe Chriſtum: ergo adorando non peccat.

¶ 3 Pręt. Aliquis adorat hoſtiam non conſecratam adoratione latriæ, credens ipſam eſſe conſecratam, & nō peccat, quia ignorantia facti excuſat eum; ſed tamen idolatria eſt, quia Decretalis dicit, quod ſacerdos qui nō conſecrat & fingit ſe conſecrare: facit populū idolatrare. ergo videtur, quod homo poſſit creaturæ latriam exhibere ſine peccato. De celebratione miſſarum. lib. 3. Cap. de homine.

Sed contra. Si aliquis hoc quod debet temporali domino; in recognitionem domini alteri exhiberet, reus eſſet infidelitatis apud ipſum: ergo multo amplius peccat, ſi cultum Deo debitum creaturæ impendat.

Vlterius. Videtur, quod ſi creaturæ exhibeatur, vniuoce dicatur cum ea quæ exhibetur Deo: materia enim non diuerſificat ſpeciem: ſed cultus exhibitus Deo, & creaturæ non differt vt videtur niſi materialiter: ergo non differt ſecundum ſpeciem, & ita dicitur vniuoce. VII.

¶ 2 Præt. Beatitudo vniuoce dicitur, quàmuis à quibuſdam quęratur vbi eſt, ſcilicet in Deo, à quibuſdam vbi non eſt, ſcilicet in diuitijs. igitur ſimiliter latria dicetur vniuoce, ſiue exhibeatur cui eſt exhibenda, ſiue cui non eſt exhibenda.

¶ 3 Præt. Omnis cultus Deo debitus eſt latria: ſed idolatria eſt cultus Deo debitus, idolo exhibitus. ergo eſt latria, & ſic idem quod prius.

Sed contra. Idem vniuoce ſumptum non poteſt eſſe virtus & vitium: ſed latria quæ Deo exhibetur eſt virtus, quę autem creaturæ eſt vitium. ergo non dicitur vniuoce.

¶ Præt. Deus non vniuoce dicitur de Deo vero, & idolo; ſed vterque mouetur ex diuinitate eius cui latriam exhibet. ergo videtur quòd nec latria vniuoce dicatur.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd duplex eſt modus quo aliquid honoratur: aliquid enim honoratur ratione ſui, & ratione alterius, ſecundum Philoſophum enim in 1. Ethi. Laus, & honor in hoc differunt, quod laus debetur alicui, propter bonitatem quam habet ex ordine ad alterum, vt quando facit actum congruentem fini: honor autem debetur alicui propter bonitatem quam habet ſecundum ſe. vnde ſecūdum ipſum, laus debetur homini propter actus virtutum qui ordinantur ad fœlicitatem: honor autem debetur Deo, & diuinis. vnde ſicut laus non debetur niſi actui, vel agēti, qui eſt dominus actus quaſi per electionem agēs: ita etiam nec honor, quàmuis etiam honor non ita debeatur actui ſicut laus: ſed magis agenti. ergo ratione ſui honoratur illud, cuius eſt per electionem agere: ſed ratione alterius honoratur quod ratione honoratū eſt: vnde parti hominis ſecundum ſe conſideratæ non debetur honor niſi ratione alterius. id autem cuius eſt agere, perſona eſt, vel ſuppoſitū, quia actus ſunt indiuiduorum. vnde quantum ad primum modum honoris non debetur humanitati Chriſti honor. ſeparatim à perſona diuina: ſed in ipſa, & cum ipſa adoratur, ſicut manus cum homine: & ideo ſecundum hoc debetur ſibi honor latrię, quantum autem ad ſecundum modum honoris, qui partibus, & etiam rebus inanimatis exhibetur, debetur ſibi per ſe reuerētia, & honor: & ideo non debetur ſibi latria, ſed dulia excellens propter ſingularem modum dignitatis, quem habet ex vnione ad verbum. patet ergo quod honor quo honoratur aliqd ratione ſui, ad humanitatem Chriſti non pertinet, vt per ſe conſideratam, ſed ſolum vt honoratur vno honore cum ſuppoſito in quo eſt, & ſic debetur ei latria, ſed honor q debetur ei ratione alterius, pertinet ad eam etiam in ſe conſideratam, & ſic debetur ei dulia, & quia, ſecundum primum modū magis proprie dicitur aliquid honorari, quàm ſecundum ſecundum modum, ideo magis proprie dicitur, quòd humanitas Chriſti adoretur latria, quàm dulia, & hoc, ſecundum ſecundam opinionem. Cap. 6.

nem, ſed ſecundam primam opinionem magis proprie diceretur, quòd ſit adoranda dulia, quia prima opinio, ponit humanitati aliud ſuppoſitum agens, præter ſuppoſitum æternum cui debeatur latria.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd humanitas poteſt conſiderari dupliciter, vel prout intelligitur nõ coniuncta verbo, & ſic nõ debetur ſibi latria, ſed hæc conſideratio eſt in intellectu tantum, vel prout intelligitur vnita, verbo, & ſic poteſt honorari honore vno cum verbo, & ſic debetur ei latria, vel alio: & ſic debetur ei dulia, & ſic loquitur prędicta gloſa.

De verbis dñi ſer.58.

¶ Ad ſecundũ dicendum, quòd honor nõ debetur alicui ratione ſui niſi perſonę. vnde ratio procedit ex falſis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis creare non ſit humanitatis Chriſti, eſt tñ perſonæ verbi cum qua ſimul adoratur.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ imago poteſt dupliciter conſiderari. vel ſecundum ꝙ eſt res quædam, & ſic nullus honor ei debetur (ſicut nec lapidi vel ligno) vel ſecundum quòd eſt imago. Et quia idem motus eſt in imaginem, inquantum eſt imago, & in imaginatum, ideo vnus honor debetur imagini, & ei cuius eſt imago: & ideo cum Chriſtus adoretur latria, ſimiliter & eius imago.

H ¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ante incarnationem Chriſti cum Deus incorporeus eſſet non poterat ei imago poni (ſicut dicitur Iſa.40.) Et ideo prohibitum eſt in veteri lege ne imagines fierent ad adorandum, & præcipue quia proni erant ad idolatriam ex hoc quòd totus mundus idolatrię inſiſtebat, ſed poſtquam Deus factus eſt homo: poteſt habere imaginem cũ habeat rationem humanitatis aſſumptæ, quæ ſimul cum eo adoratur, figuram corporalem: & ideo permiſſum eſt in noua lege imagines fieri.

Exod.20.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ idolatræ credebant in ipſis imaginibus aliquod nomen eſſe, quod ex vi ſyllabarum ipſis imaginibus acquireretur ſub quibus fiebant imagines (ſicut Hermes dicit) ꝙ datum hominibus erat facere Deos, vt † Aug. narrat in lib. de ci. Dei. vnde deſeruiebant imaginibus non ſolum vt imaginibus, ſed vt rebus, & præterea non ſolũ vt imaginibus Dei, ſed vt imaginibus creaturarum, Solis aut Lunę. vnde patet, quòd non eſt ſimile.

In li.8.c.23.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ apoſtoli multa tradiderunt quæ ſcripta non ſunt in canone, inter quæ vnum eſt de vſu imaginum. vnde † Dam. dicit quòd Lucas depinxit imaginẽ Chriſti, & beatæ Virginis, & Chriſtus ſuam imaginem Abagaro regi direxit (vt dicitur in Eccleſiaſtica † hiſtoria) Fuit autem triplex ratio inſtitutionis imaginum in Eccleſia. Primo ad inſtructionem rudium, qui eis quaſi quibuſdam libris edocentur. Secundo, vt incarnationis myſterium, & ſanctorum exẽpla magis in memoria eſſent: dum quotidie oculis repręſentantur. Tertio, ad excitandum deuotionis affectum, qui ex viſis efficacius incitatur quam ex auditis. I

D fide Ortho.lib.4. c.7.prope finẽ Eccleſ. hiſt.lib.1.c.15.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd cum beata virgo ſit per ſe quædam perſona agens, ei debetur honor per ſe: vnde alia adoratione adoratur quàm filius eius: vnde non poteſt adorari latria: ſed dulia: quia tamen non ſolum honoratur ratione ſui, ſed etiam ratione filij vt mater Dei: ideo inquantum pertinet ad Chriſtum honoratur yperdulia.

K ¶ Ad primum dicendum, ꝙ honor matris refertur ad filium, non ſicut ad ſubiectum, ſcilicet vt ſit vnus motus in matrem, & in filium ſicut eſt in imaginibus: ſed refertur in filium ſicut in finem, quia propter filium mater honoratur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd deus eſt dominus, & res quaſi creator, ſed virgo non eſt creatrix: ſed quaſi creatoris mater: vnde non oportet quòd latria adoretur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ incorruptio quæ apponitur incinerationi debetur Chriſto, etiam ratione carnis q̃ aſſumpſit de virgine, non autem latria: & ideo non eſt ſimilis ratio.

¶ Ad quartam quæſtionem dicendum, ꝙ crux Chriſti etiam ipſa in qua Chriſtus pependit, poteſt dupliciter conſiderari,

vnam perſonam confiteor verbi, & carnis eius. His verbis inſinuari videtur, Chriſti humanitatem vna adoratione cum verbo eſſe adorandam. De hoc etiã † Aug. ex ſermone domini (vbi dicit) Non turbetur cor veſtrum: (ita dicit) Dicunt hæretici, filium nõ natura eſſe Deum, ſed creatum. Quibus reſpondendum eſt, quia ſi filius non eſt Deus natura: ſed creatura, nec colendus eſt omnino, nec vt Deus adorandus: dicente Apoſtolo. Coluerunt, & ſeruierunt potius creaturę quã creatori: ſed illi adhuc replicabunt, & dicẽt. Quid eſt ꝙ carnem eius, quam creaturam eſſe non negas, ſimul cum diuinitate adoras, & ei nõ minus quàm diuinitati deſeruis? Ego dominicam carnem immo perfectam in Chriſto humanitatem ideo adoro, quod à G diuinitate ſuſcepta, & deitati vnita eſt, vt non alium, & alium: ſed vnum eundemq; Deum, & hominem Dei filium eſſe cõfitear. Denique ſi hominem ſeparaueris à

F vel inquantum crucifixi imago, & ſic adoratur eadem adoratione, ſicut crucifixus, ſcilicet latria, vnde eam alloquimur ſicut crucifixum dicentes, O crux aue ſpes vnica, vel inquantum eſt res quædam, & ſic cum non pertineat ad perſonam verbi ſicut pars eius, non poteſt eadem adoratione adorari cum verbo: ſed adoratur inquantum eſt res quædam Chriſti membris ipſius, yperdulia, ſed aliæ cruces non adorãtur niſi vt imago: & ideo adorantur tãtum latria.

¶ Ad primũ ergo dicẽdum, quòd quàmuis cęlũ ſit ſedes dei, non tamẽ vnitum eſt deo in perſona, ſicut caro Chriſti. vnde cęlũ nec latria nec yperdulia honoratur. nec etiam dulia, cum non ſit res viua. ſed humanitas Chriſti, vel latria, vel yperdulia adoratur: & ſimiliter ea quæ ad humanitatem Chriſti referuntur, vt crux, veſtis, & huiuſmodi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd crux inquãtum eſt res quędam in ſe conſiderata, eſt indignior homine, nec ratione ſui adoratur: ſed ratione alterius qui in ea crucifixus eſt.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ſi conſideretur honor qui exhibetur cruci inquantum eſt res quædam ratione Chriſti, non eſt tantus quantus ille qui exhibetur virgini, ſed cruci exhibetur quidam honor inquantum eſt imago qui non exhibetur matri.

¶ Ad Quintam quæſtionem dicendum, quòd deus eſt principium, & finis omnium, & inquantum eſt principium adoramus eum latria: inquantum vero finis vltimus fruimur eo, in redeundo autem ad ipſum iuuamur per alias creaturas rationales, ſcilicet angelos, & homines: & ideo quamuis ſolo deo fruendum ſit, tamen poſſumus frui homine in deo ſicut dicit apoſtolus, & Aug.† ſed in exeundum ab ipſo ſicut à principio creante: non iuuamur per aliquam creaturam, quia immediate creauit nos: & ideo honor latriæ eſt ſibi ſoli exhibendus non alicui in ipſo, quantumcunque ſit in participatione ſuæ bonitatis niſi honoretur vno honore cum eo, ſicut caro Chriſti, & imagines.

1.Cor.1.

De doctrina Chriſtiſna cap.32. & 33.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd viri ſancti per participationem illam non efficiuntur primum principium noſtri eſſe, & ideo non debetur eis latria.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ homines ſunt imagines dei per participationem ſuæ bonitatis, facientem expreſſam ſimilitudinem, & hoc dat rei bonitatem in ſe: & ideo ratione huius eſt res ipſa ſecundum ſe honoranda, ſed imagines pictæ non ſunt imagines per ſimilitudinem in natura, ſed per inſtitutionem ad ſignificandam, vnde & ex hoc, non acquiritur eis niſi honor relatus ad alterum.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd angeli illi non apparuerũt Abrahæ in propria natura: ſed in quibuſdam corporibus quaſi imaginibus aſſumptis. vnde inquantum erant imagines repreſentantes trinitatem poterant adorari latria: non autem inquantum repreſentabant angelos ipſos.

¶ Ad ſextam quæſtionem dicendum, quòd cum creaturę nõ ſit exhibenda latria, ſi exhibetur ei eſt exhiberi, cui nõ eſt exhibenda, & hoc facit vitium contrarium latriæ, ſicut ſuperfluum medio. vnde ſine peccato fieri non poteſt.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ Ioannes volebat adorare angelum dulia, ſed prohibitus fuit propter tria. Primo ad oſtẽdendum dignitatem ipſius Ioãnis, qui multis angelis dignior fuit. Secundo ad euitandum ſpeciem idolatriæ. Tertio ad oſtendendum exaltationem humanæ naturæ ſuper angelos in homine aſſumpto.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd qui adorat hoſtiã non conſecratam, adorare eam oportet cum conditione, ſcilicet ſi eſt conſecrata, non tamen oportet, quòd hæc conditio ſemper ſit actu explicita: ſed ſufficit quòd habitu teneat illam. vnde nõ peccat adorans eam, quia non adorat puram creaturam, ſed Chriſtum ſecundum intentionem ſuam, ſacerdos autem quantum in ſe eſt facit populum idolatrare, quia offert ei puram creaturam ad adorandum.

¶ Ad ter-

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ nõ poteſt diabolus in ſpecie Chriſti apparens ſine peccato adorari, niſi ſit conditio actu explicita, non enim ſufficit ſolo habitu, quia ipſa nouitas rei inſolitæ, conſiderationem, & attentionem requirit, ſicut dicitur de beata virgine Luc. 1. ꝙ cogitabat qualis eſſet illa ſalutatio.

¶ Ad ſeptimam quæſtionem dicẽdum, ꝙ quandocunq; aliquod nomẽ imponitur alicui actui, vel accidenti ſecundum ꝙ determinatur ad aliquod vnum, non poteſt dici de alio niſi improprie vel metaphorice, ſicut ſimitas imponitur curuitati naſi, vnde non poteſt dici quòd crux ſit ſimum, vel lignum quod eſt curuum, niſi metaphorice, ſimiliter cum latria ſit nomen impoſitum ſeruituti diuinæ, non poteſt quæcunque alia ſeruitus alteri exhibita dici latria, niſi improprie vel mataphoricę. vnde latria non dicitur vniuoce de cultu Dei veri, & de idolatria.

Deo, illi nunquam credo, nec ſeruio, velut ſiquis purpuram, vel diadema regale iacens inueniat, nunquid ea conabitur adorare? cum vero ea rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit: ſi ea cum rege adorare, quis contempſerit. Ita etiam in Chriſto Domino humanitatem non ſolam, vel nudam, ſed diuinitati vnitam ſcilicet filium vnum Deum verũ, & hominem verum, ſi quis adorare cõtempſerit, æternaliter morietur. Item ſuper Pſalmum nostri eſſe, & hoc eſt quod dicit Glo. ſuper illud Pſal. 7. Domine deus meus in te ſperaui.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd materia quæ includitur in ratione ſpeciei bene diuerſificat ſpeciem, & impedit vniuocationem: ſicut patet in exemplo poſito de curuitate naſi: & ita eſt in propoſito.

¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ hoc nomen beatitudo ſignificat aliquod propter quod omnia alia ſunt eligenda: & ipſum propter ſe tantum eligatur, omnis boni ſufficientiam habens ſine hoc, quod concernat aliquam materiam: & ideo ſemper remanet habitudo vniuoce dicta: quamuis in diuerſis rebus quæratur: ſed non eſt ſic in propoſito. quia nomen latrię materiam concernit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dicitur ꝙ idolatria ſit cultus Deo debitus idolo exhibitus, hoc quòd dicitur in idolo exhibitus, diminuit de ratione præcedentis. vnde non ſequitur. ergo eſt latria, ſicut ratio dicitur ſciſſio quæ debetur terræ, ſi quis autem vomere ſcindit aquam, illa ſciſſio eſt terræ debita, non tamen dicitur aratio niſi æquiuoce.

ARTICVLVS III.

Vtrum latria debeatur Deo ratione potentiæ, an ſapientiæ an bonitatis.

3.6.c.120. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd latria debeatur Deo ratione potentiæ: ſeruitus enim Dominium reſpicit: ſed Deus dicitur dominus propter potentiam coercẽdi ſubditam creaturam: vt dicit Boetius: cum igitur latria ſit ſeruitus, videtur quòd debeatur Deo ratione potentiæ.

De trinita. cap. 11.

¶ Item videtur quòd ratione ſapientiæ. debetur enim deo latria inquantum eſt Deus: ſed Deus ſecundum Damaſce. dicitur ex hoc quòd omnia videt: quod ad ſapientiam pertinet. ergo videtur quòd debeatur ei latria ratione ſapientiæ.

De fide lib. 1. cap. 3.

¶ 3 Item videtur quòd ratione bonitatis, quia latriam ei exhibemus inquantum ab ipſo ſumus: ſed quia bonus eſt, ſumus vt dicit Aug. ergo latria debetur ei ratione bonitatis.

De doctrin. Chriſtiana c. 32. lib. 1.

II. Vlterius. Videtur ꝙ alia latria debeatur patri, & alia filio. Latriam enim dirigit fides: ſed fides alium articulum habet de patre, & alium de filio. ergo alia latria eſt vtriq; exhibẽda.

art. 2. corp. ¶ Præt. Honor vt dictum eſt debetur perſonę agenti: ſed pater, & filius ſunt duę perſonę. ergo duplex honor eis debetur.

¶ Præt. Humanitati Chriſti exhibetur vnus honor qui, & verbo: ſed non põt hoc intelligi: vt videtur: ratione naturę, quia naturę diſtinctæ ſunt. ergo intelligitur ratione pſonę: ſed alia eſt pſona patris, alia filij. ergo, & alius honor debetur vtriſq;.

Sed contra. Remota diſtinctione perſonarum, adhuc debetur Deo latria. ergo debetur ei ratione naturæ: ſed natura eſt vna. ergo & latria eſt vna.

III Vlterius. Videtur, ꝙ non debeatur Deo exhiberi latria ſecundum aliquos corporales ritus: ſicut. n. dicit Apoſtolus ad Gal. 4. Homines in veteri lege ſub elementis huius mundi ſeruientes, erant quaſi pueri ſub pedagogo poſiti: ſed ſicut ipſe dicit veniente plenitudine temporis, iam non ſumus ſub pedagogo, ergo non debemus Deo latriam exhibere ſecundum corporales actus.

22. q. 84. 2.

¶ 2 Præt. Io. 4. dr̃. Spiritus eſt deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare. ergo non oportet quòd eum adoremus corporalibus actibus, vel genuflectendo, vel cantando.

A ¶ 3 Pręt. Deus vbique eſt. ergo non magis debemus ad orientem adorare quam ad aliam partem.

Sed contra. Nos, & ſpiritum, & corpus habemus à deo: ſed ſecundum hoc quòd ab eo ſumus, eum adoramus. ergo, & ſpiritualiter, & corporaliter eum debemus adorare.

Reſpondeo. Dicendum, ad pimã quæſtionem, quòd latria profitetur ſeruitutẽ, quam debemus deo, quia fecit nos. vnde debet ſibi latria inquantum creator, ſecũdum quòd ipſe eſt finis, & origo pima. Deus p creationem cui latria debetur, & quia ipſe creator eſt inquantum bonus ſapiens, & potens, & ſecundum omnia huiuſmodi: ideo ratione omnium debetur ſibi latria, & non ſecundum vnum horum tantum.

B

¶ Vnde patet reſponſio ad obiecta.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicẽdum, ꝙ quia pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſunt vnus creator: ideo debetur eis vna latria, cum deo debeatur latria inquantum creator.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd fides debetur deo inquãtum eſt res cogitabilis, & quia quæcunque ſecundum rem diſtinguuntur poſſunt ſeorſum cogitari: ſed non conuertitur: ideo tres perſonæ: quæ ſunt tres res diuerſæ: diuerſos fidei articulos habent: ſed omnes tres perſonæ ſunt vnus creator. vnde, & vna latria eis debetur.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd natura diuina eſt per ſe ſubſiſtens, & etiam circumſcriptis perſonis diſtinctis: quas fides C ſupponit: vnde agere competit ei, & circumſcripta diſtinctione perſonarum, & per conſequens latria.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quamuis duæ naturæ ſint diſtinctæ ſecundum ſe, tamen ſunt vnitæ in perſona, & quia vnus honor debetur diuinæ naturæ, & perſonæ, ideo per conſequẽs vnus honor debetur diuinę naturæ, & humanæ, cui debetur vnus honor, qui & perſonæ diuinæ.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ in nobis eſt triplex bonum, ſ. ſpirituale, corporale, & extrinſecũ, & quia hæc omnia in nobis à deo ſunt, & ideo ſecundum omnia debemus deo latriam exhibere, & ſecundum ſpiritũ exhibemus ei debitam dilectionem, ſecundum corpus proſtrationes, & cantus, ſecundum exteriora autem ſacrificia, luminaria, & huiuſmodi, quæ deo non propter eius indigentiam exhibemus: ſed in D recognitionem ꝙ omnia ab ipſo habemus, & ſicut enim ex omnibus recognoſcimus, ita etiã eum ex oibus honoramus.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ corporalia erant in vet. leg. pure corporalia, quia gratiam nõ continebant, erant tñ ſigna ſpiritualium, ſed corporalia quæ nos deo exhibemus nõ ſunt pure corporalia, ſed ſunt ſacramenta continentia grãm, & ſacramentalia. vnde non eſt ſimile de noua, & veteri obſeruata.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis deus ſit ſpiritus, eſt tamẽ creator corporis, & ideo principaliter ei in ſpiritu ſeruire debemus. ſecundario aũt etiam in corpore, & ideo etiã vocaliter oramus, vt ſibi non ſolum ſpiritus, ſed & lingua carnis obſequat, vt & nos ipſos, & alios ad laudẽ dei excitemus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis deus vbique ſit, tamen inſtitutum eſt ab eccleſia vt ſacrificium miſſæ ei offeratur verſus orientem propter tria. Primo, propter ſignificatio- B nem, quia à deo eſt nobis mentis illuminatio, ſicut lumen corporale ab oriente. Secundo, quia eſt nobilior pars orbis, & omne quod eſt nobilius apud nos, deo debemus. Tertio, propter opera quædam notabilia ipſius in oriente, quia ipſe mouet Cœlum cuius motus ab oriente incipit, ipſe etiam Paradiſum in oriẽte conſtituit: ipſe etiam ab oriente ad iudicium veniet, ſicut ad orientem aſcendit.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de dulia.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. Quid ſit

Secundo. Vtrum habeat diuerſas ſpecies.

Tertio. Cui debeatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum latria, & dulia ſint idem.

22.q.103.3 AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd dulia ſit idem quòd latria. Deo enim non debetur niſi vnus honor: ſed debetur ei dulia, & latria: ſicut dicit glo. ſuper illud Pſal.7. Domine Deus meus in te ſperaui. Domine omnium per potentiam: cui debetur dulia: Deus omnium per creationem: cui debetur latria: ergo dulia, & latria ſunt idem.

nageſimumoctauum vbi dicit. Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt, ſciendum eſt, quia in Chriſto terra eſt, id eſt caro, quæ ſine impietate adoratur. Suſcepit enim de terra terram, quia caro de terra eſt: & de carne Mariæ carnē accepit. Hæc ſine impietate à verbo Dei aſſumpta, adoratur à nobis: quia carnē eius nemo manducat niſi prius adoret, ſed qui adorat nō terram intuetur, ſed potius illum, cuius ſcabellum eſt: propter quem

¶ 2 Præt. Eadem virtus charitatis eſt, qua diligitur Deus, & proximus: ſed latria honoratur Deus, dulia proximus. ergo eſt eadem virtus.

¶ 3 Pręt. Differentia ſecundum materiam non diuerſificat ſpeciem: vt dicitur. 10. Meta. ſed honor qui debetur Deo, & proximo, non differunt niſi ſecundum materiam. ergo non ſunt diuerſi in ſpecie, & ſic idem quod prius.

t.c.25.

¶ 4 Præter Magis, & minus non diuerſificant ſpeciem. ergo quàmuis ſit Deus magis honorandus quam proximus, non propter hoc ſunt diuerſæ ſpecies.

Sed contra. Sapientia, & ſcientia ſunt diuerſa dona, quia vnum eſt de æternis, alterum de temporalibus. ergo ſimili ratione latria, & dulia ſunt diuerſæ virtutes.

¶ Præt. Habitus diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta: ſed dulia, & latria habent diuerſa obiecta. ergo ſunt diuerſæ virtutes.

Reſpondeo. Dicendum, quòd honor debetur alicui ratione excellentiæ quæ in ipſo eſt, non eſt autem vnius rationis excellentia diuina, & humana: & ideo non eſt honor vnius rationis. vnde oportet quòd latria, & dulia differant ſpecie.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd dulia quantum ad proprietatem vocabuli, dicit ſeruitutem communiter cuicunque debeatur, & quia Deo debetur honor vel ſeruitus ſecundum modum perfectionem; ideo nomen duliæ commune contrahitur, & quodammodo appropriatur ad honorem creaturę, quia nòn addit aliquam differentiam ad dignitatem pertinentem ſupra commune: ſicut nomen proprium trahitur ad conuerſum accidentale: conuerſum autem eſſentiale proprio nomine dicitur diffinitio: & quia in Deo eſt omnis ratio honoris, qui inuenitur in creatura, ſed non conuertitur, ideo latria debetur ſibi ſecundum id, quod eſt ſibi proprium, dulia autem ſecundum id, quod eſt eue ſibi, & creaturæ per analogiam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd obiectum charitatis cum ſit virtus theologica eſt bonitas diuina, quæ eadem eſt, ſiue in ſe ſiue in altero conſideretur, & ideo dilectio Dei, & proximi ad vnam virtutem pertinent, ſed honor exhibetur excellētię abſolute quæ non eſt vnius rationis in Deo, & creaturis: ſed variatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæc non eſt tantum materialis differentia, ſed formalis, quia alia ratio reuerentiæ, & honoris inuenitur in Deo, & in homine, & ideo cauſatur diuerſitas ſecundum ſpeciem.

¶ Ad quartum dicendum: quòd magis, & minus non cauſant diuerſitatem ſecundum ſpeciem, ſed aliquando conſequuntur eam, quando ſcilicet magis, & minus cauſantur ex diuerſitate eorum, quæ ſpeciem diuerſificant.

ARTICVLVS II.

Vtrum dulia habeat diuerſas ſpecies.

22.q.103.4. AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd dulia non habeat diuerſas ſpecies. dulia enim diuiditur contra latriā, ſed latria non diuiditur per ſpecies. ergo nec dulia.

¶ 2 Præt. Dulia attendit bonitatem vel excellētiam creatam, ſed hoc inuenitur in omnibus communiter quibus debetur dulia. ergo non habet diuerſas ſpecies.

¶ 3 Præt. Sicut dulia reſpicit debitum honoris: ita obedientia debitum præcepti, ſed obedientia non differt ſpecie ſecundum diuerſos quibus debetur. ergo nec dulia.

¶ 4 Præt. Cum dulia debeatur diuerſis ſecundū infinitos gradus excellentiæ, ſi ſecundum diuerſos quibus, debetur ſpecies diuerſas haberet: eſſent infinitæ ſpecies duliæ, ſed hoc eſt

F impoſſibile. ergo dulia non habet plures ſpecies.

Sed contra. Dulia debetur Deo, & creaturę (vt ex dictis patet) ſed non eſt eadem ratio honoris in vtroque, ergo eſt ibi diuerſa ſpecies duliæ. ar. 1. cor. ad. 1.

¶ Præt. Dulia exhibetur rebus inanimatis ſicut cruci, & reliquijs, & etiam hominibus, ſed in his non poteſt eſſe vna ratio honoris: ergo dulia habet diuerſas ſpēs.

Reſpondeo. Dicendum, quòd habitus diuerſificantur per actus, & actus per obiecta vnde vbi inuenitur diuerſa ratio obiecti, oportet quòd ſint actus, & habitus

G ſpecie differētes: cum ergo honor debeatur alicui ratione excellentiæ, quam habet: & non ſit eiuſdem rationis excellentia in diuerſis: ideo oportet quòd ſit alia ratio honoris, & alia virtutis ſecundum ſpeciem quæ diuerſos honores exhibet. non enim idem honor debetur patri, regi, & magiſtro, & ſic de alijs (vt dicit Philoſophus in.9. Ethico.) Inter omnes autem, alias rationes excellentiæ, illa eſt præcipua qua creatura honoratur ratione vnionis ad creatorem: ſicut humanitas Chriſti, & quę ad ipſam pertinent: & ideo ſpeciali nomine yperdulia nominatur: quaſi ſuper duliam ad latriam accedens. Cap.2.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd excellentia creatoris eſt vnius rationis, & ideo latria, quæ hoc attendit eſt vna tantum, nec eſt ſimile de dulia, cum in creaturis ſint diuerſæ rationes excellentiæ.

¶ Ad ſecundum dicendum: quòd excellentia creata non eſt

H vnius rationis in ſpecie, licet ſit vna ſecundum genus: & ideo etiam dulia per ſpecies diuiditur.

¶ Ad tertium dicendum, quod obedientia reſpicit dominium ſecundum hoc, quod ſeruus eſt quaſi inſtrumentum domini, & mouetur ad imperium eius: ſed dulia non conſiderat rationem vnam excellentiæ tantum, ſed omnes.

¶ Ad quartum dicendum, quòd gradus excellentiæ poſſunt accipi dupliciter: vel ſecundum quantitatem tantum: & ſic ſunt infiniti, & non diuerſificant ſpeciem duliæ: vel ſecūdum rationem: & ſic diuerſificant, & non ſunt infiniti.

ARTICVLVS III.

Vtrum peccatores debeant honorari dulia.

I AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd peccatores nō debeant honorari dulia: honor enim duliæ (vt dicit Philoſophus in primo Ethi.) eſt reuerētia exhibita alicui in teſtimonium virtutis, ſed peccatores, etiam prælati, non habent virtutem. ergo qui eos honorant falſum teſtimonium perhibent, quod eſt peccatum. Cap.6.

¶ 2 Præt.† Greg. in paſto. dicit quòd in exemplum culpa vehementer extenditur: quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur, hoc autem fieri non debet: vt in exemplum culpa trahatur. ergo neq; prælatus peccator debet honorari. prima parte ca.2.

¶ 3 Præt. Subditus bonus magis eſt deo ſimilis, quàm prælatus malus, ſed honor non exhibetur homini niſi inquantum habet dei ſimilitudinem: quia rebus diuinis tantum debetur honor (vt dicit Philoſophus primo Ethic.) ergo minus honorandus eſt prælatus malus, quàm ſubditus bonus. tract. 4.c.1

K Sed contra eſt quòd Abraam honorauit peccatores habitantes in Sichen, quando voluit emere ſpeluncam duplicem.

¶ Item: videtur quòd demonibus dulia debeat exhiberi, quia in eis manet diuina imago: quia bona naturalia eis data manent luculentiſſima: (vt dicit Dion.†) ſed ratione imaginis, homini dulia exhibetur: ergo & demoni eſt exhibenda. de Diuini. nom.ca.4.

¶ Item videtur quòd irrationalibus, quia in eis eſt veſtigium: quod eſt ſimilitudo dei, ſicut imago etſi non adeo expreſſa) magis autem, & minus non diuerſificant ſpeciem, ergo debetur eis dulia.

Sed contra. videtur quòd nec etiam hominibus bonis, quia dulia ſeruitus eſt, ſed non omnibus bonis hominibus. ſeruitutem debemus. ergo nec duliam.

Reſpondeo. Dicendum, quòd dulia reuerentiam, & honorem importat quę creaturę exhiberi poteſt, cum autem honor (vt dicit Philoſophus) non debeatur niſi rebus diuinis, non debetur proprie, & directe niſi habenti gratiam, & virtutem, quæ 1. Ethi. tractatu.4.c.1.

diuinos

diuinos facit, ſed habet aliquis virtutem multipliciter, vel ſicut actu virtuoſus, & huic directe debetur, & proprie & ſecundum ſe honor, vel ſicut habẽs aptitudinem naturalem ad virtutem: & ſic cuilibet habenti imaginem eſt exhibendus honor niſi ſit confirmatus in malo, quia ligatus eſt in illo ordo ad virtutem: vel ſicut ordinatus ad inducendum vel conſeruãdum virtutem: & ſic debetur omnibus prælatis, qui ad hoc ordinari ſunt, vt alios dirigant in virtutem.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ peccatores, quamuis non habeant virtutem in actu, tamen habent in habilitate, & prælati habent etiam in hoc quòd ſunt ordinati ad ipſam cauſandam vel conſeruandam.

adorat. His authoritatibus præmiſſæ inueſtigationis abſolutio, explicatur.

DISTINCTIO X.

An Chriſtus ſecundum quòd homo ſit perſona vel aliquid.

A

SOlet etiam queri à quibuſdã vtrum Chriſtus, ſecundum ꝙ homo ſit perſona, vel etiã ſit aliquid. Ex vtraque parte queſtionis argumenta concurrunt. Quid enim perſona ſit, his ediſſerunt rationibus: ſi ſecundum ꝙ homo, aliquid eſt, vel perſona vel ſubſtantia, vel aliud eſt; ſed aliud non. ergo vel pſona vel ſubſtantia: ſed ſi ſubſtantia eſt, vel B rationalis, vel irrationalis: ſed nõ eſt irrationalis ſubſtantia: ergo rationalis. Si vero ſecundum ꝙ homo eſt rationalis ſubſtantia: ergo perſona (quia hæc eſt diffinitio perſonæ, ſubſtantia ratio-

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd prælato dum eſt in actu peccati, non debet exhiberi dulia: quia apparet in eo aliquid honori contrarium: ſed ante, vel poſt ſibi dulia habet exhiberi, quia neſcitur in quo ſtatu ſit.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ſubdito bono debetur ſecundum ſe maior reuerentia, ſed ratione prælationis debetur maior malo prælato, Et eſt triplex ratio primo, quia prælatus gerit vicem Dei. vnde, Deus in ipſo honoratur: ſecundo, quia ipſe eſt perſona publica, & honoratur in ipſo bonitas eccleſiæ, vel rei publicę: quæ eſt maior quam merita vnius ſingularis perſonæ: tertio, quia prælatio ſe habet ad virtutem ſicut cauſa, efficiens in alijs virtutem, & dignius eſt alterius virtutis cauſam exiſtere inquantum huiuſmodi, quam virtuoſum eſſe, vt dicit Philoſophus. 9. Ethic.

¶ Ad quartum concedimus.

¶ Ad quintum dicendum: ꝙ in dæmonibus eſt ligata aptitudo naturalis ad virtutem, & ideo non debet eis dulia exhiberi.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ſimilitudo veſtigij non ponit aptitudinem ad virtutem, ſicut ſimilitudo imaginis, & ideo dulia non debetur ei.

¶ Ad ſeptimum dicẽdum: ꝙ ſanctis non ſeruimus quaſi obnoxij eis, ſed ſeruitute reuerentiæ, quia ſunt noſtri doctores, vel per doctrinam, vel per adminiſtrationem, vel per interceſſionem, & exemplum, & ſaluatur in hoc ratio ſeruitutis, quantum ad hoc, quòd eſt cauſa alterius agere, ſicut finis: nõ autem ſicut mouentis per coactionem, vel imperium.

EXPOSITIO TEXTVS.

IN (dilectione ſacrificij exhibitione, & reuerentia.) dilectio refertur ad honorem interiorem Deo exhibitum. ſacrificia ad bona exteriora quæ in eius honorem aſſumuntur: reuerentia ſecundum quòd corpus noſtrum ei in obſequium damus ſicut in proſtrationibus, & huiuſmodi. (Vna adoratione cum incontaminata carne eius.) ergo videtur, ꝙ filius ſit magis adorandus, quàm pater vel quàm ipſemet ante incarnationem. Dicendum ꝙ humanitas eius non adoratur latria, niſi propter diuinitatem: & ideo non facit ipſum magis adorabilem: ſed plura in ipſo adorari, quia hoc quod additur (vt ſupra dictum eſt) non addit ad bonitatem diuinam. (Nemo carnem eius manducat niſi prius adoret.) Loquitur de manducatione ſpirituali: quæ ſine reuerentia eſſe non poteſt; non autem de ſacramentali, quia poteſt aliquis irreuerenter manducare. Vel dicendum, quòd loquitur quantum ad id, quod debet fieri ſecundum inſtitutionem eccleſiæ, quæ prius proponit carnẽ Chriſti adorandam, quàm tribuat manducandam; & non ſecundum quòd abuſiue poteſt fieri.

DIVISIO TEXTVS.

Vide ad diſtin. 26. vſq; ad diſtin. 34 incluſiue.

POſtquam determinauit Magiſter, quid conueniat, vel non conueniat vni naturæ ex hoc, quòd eſt alteri ſociata in perſona Chriſti. Hic determinat quid conueniat ipſi perſonæ Chriſti ratione humanæ naturæ. Quid enim ſibi conueniat ratione diuinæ naturę dictum eſt in 1. lib. diuiditur autem hæc pars in duas. Primo quærit vtrum conueniant Chri-
A ſto ratione humanæ naturæ, ea quæ ad dignitatem humanæ naturæ pertinere videntur. In ſecũda de illis quærit quæ pertinent ad defectum diſt. 11. ibi. (Solet etiam quæri.) Prima in duas. Primo inquirit de illis quæ pertinent ad dignitatem naturalem humanæ naturæ: ſicut eſt perſonalitas. Secundo de his quæ pertinent ad dignitatẽ gratiæ ibi. (Si vero quæritur an Chriſtus ſit adoptiuus filius.) Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo obijcit ad vtranque partem, & ſoluit ibi. (Quod enim perſona ſit) & hæc pars diuiditur in duas ſecundum duas vias in quibus ad propoſitam quæſtionem argumentatur. Secũda incipit ibi. (Sed aliter nituntur.) Circa primum duo facit. Primo ponit obiectionem. Secundo ſoluit ibi. (Propter hæc inconuenientia.) Circa primum duo facit. Primo obiicit ad partem affirmatiuam. Secundo ad partem negatiuam ibi. (Sed contra, ſi ſecundum quod homo. Propter hæc inconuenientia.) Hic ſoluit, & circa hoc duo facit. Primo reſpondet ad quæſtionem. Secundo ad obiectionem ibi. (Illud tamen non ſequitur. Sed aliter nituntur.) Hic ponit aliam obiectionem. & primo obiicit. Secundo
C ſoluit ibi (Ad quod dici poteſt. Si vero quæritur.) Hic inquirit de illis quæ pertinent ad dignitatem gratię. & primo de filiatione ſecundum adoptionem. Secunda de prædeſtinatione ibi. (Deinde ſi quæritur.) Circa primũ duo facit. Primo oſtendit, quòd Chriſtus non ſit filius adoptiuus. Secundo obiicit in contrarium ibi. (Sed adhuc opponitur.) Et circa hoc tria facit. Primo ponit obiectionem. Secundo ſoluit ibi. (Ad hoc dici poteſt.) Tertio ſoluit confirmationem, quantum ad duo. Primo quantum ad hoc, ꝙ Chriſtus eſt naturalis filius virginis ibi. (Quòd vero naturaliter) Secundo quantum ad hoc, quòd non ſit filius per adoptionem ibi. (Quod autem non ſit filius adoptiuus.) Hic eſt triplex quæſtio. Prima quid conueniat Chriſto, ſecundum quòd homo. Secunda de adoptione. Tertia de prædeſtinatione.

D *QVAESTIO PRIMA.*

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo ſit Deus.
Secundo, Vtrum Chriſtus ſecundum ꝙ homo ſit perſona.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo ſit Deus.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus ſecundum quòd homo ſit Deus. Phil. 2. Dedit illi nomen, &c. † gloſa. inquantum homo aſſumpſit nomen Dei, non vſurpatiue: ſed vere: 3. q. 16. 11.
ſed nomen quod habet vere, vere dicitur de eo. ergo vere dicitur quòd Chriſtus ſecundum quòd homo eſt, Deus.

¶ 2 Præt. Chriſtus eſt Deus per gratiam vnionis: ſed gratia vnionis non conuenit ei niſi ſecundum quòd eſt homo. ergo eſt Deus ſecundum quòd homo.

¶ Præt. Chriſtus ſecundum quòd homo dimittit peccata, vt patet Matth. 9. Vt autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata. Sed hoc eſt tantum Dei (vt dicitur Iſaiæ. 43. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me. ergo ſecundum quòd homo eſt Deus.

Sed contra. Chriſtus ſecundum quod Deus fuit ab æterno. Si igitur ſecundum quòd homo eſt Deus, ſecundum quòd homo fuit ab æterno, quod falſum eſt.

¶ Præt. Deus, & homo ſignificant naturas diſparatas: ſed in talibus non poteſt vnũ eorum ſecundum alterum alicui conuenire. ergo Chriſtus non eſt Deus ſecundum quod homo.

Vlterius. Videtur ꝙ non ſit Deus ſecundum quòd iſte homo. omne enim quod prædicatur de altero ſecundum quòd aliquid, oportet quòd ſit diffinitio, vel pars diffinitionis aut II.

per ſe

per ſe accidens illius ſecundum quòd prædicatur. ſicut cum di- F
citur. Petrus ſecundum quòd homo eſt animal rationale mortale. vel ſecundum quòd homo eſt riſibile: ſed Deus nullo dictorum modorum ſe habet ad illum hominem. ergo hæc eſt falſa. Chriſtus ſecundum quòd iſte homo eſt Deus.

¶ Præt. Chriſtus ſecundum quòd Deus, In 1. diſt. q. 1. 2. caret matre, ſi ergo Chriſtus ſecũdum ꝙ iſte homo eſt Deus, ſecundum quòd iſte homo caret matre, quod falſum eſt.

¶ Præt. Remoto eo ſecundum quod aliquid alicui conuenit: vlterius nõ conuenit ei. ſed remoto à Chriſto, quòd ſit hic homo adhuc conuenit ſibi eſſe Deum (quia ab æterno fuit Deus) non autem ab æterno fuit hic homo. ergo Chriſtus ſecũdum quòd, hic homo non eſt Deus.

d. 7. q. 1. 1. Sed contra. Sicut ſupra dictum eſt, iſta propoſitio. iſte homo eſt Deus. non eſt prædicatio accidentalis: ſed eſſentialis: ſed prædicatum eſſentiale poteſt prædicari de ſubiecto quocunque cum reduplicationa: ſicut ſortes inquãtum eſt homo eſt animal, quia animal ꝑ ſe de homine prædicatur. ergo hæc eſt vera. Chriſtus ſecundum quòd eſt hic homo eſt Deus.

¶ Præt. Hic homo demonſtrat ſuppoſitum æternum: ſed hæc eſt vera. Chriſtus ſecundum quòd eſt ſuppoſitum æternum eſt Deus, ergo, & hæc eſt vera. Chriſtus ſecundum quòd hic homo, eſt Deus. H

III. 3. q. 24. 2. Vlterius. Videtur quòd Chriſtus non ſit prædeſtinatus ſecundum quòd homo, quod enim conuenit Petro ſecundum, quòd homo, oportet quòd cuilibet homini conueniat: ſed eſſe prædeſtinatum non conuenit cuilibet homini. ergo nec conuenit Chriſto ſecundum quòd homo.

¶ 2 Præter. Effectus prædeſtinationis conformiter reſpondet prædeſtinationi (alias eſſet prædeſtinatio falſa,) ſed cum Chriſtus ſit prædeſtinatus eſſe filius Dei, effectus huius prædeſtinationis eſt eſſe filius Dei: ſi ergo Chriſtus ſecundum ꝙ homo non eſt filius Dei: nec ſecundum ꝙ homo eſt prędeſtinatus.

3. q. 2. q. 1. Sed contra Chriſtus eſt prædeſtinatus, vt dicit apoſtolus Ro 1. ſed non ſecundum quòd Deus (vt patet ex dictis in 7. dĩ.) ergo ſecundum quòd homo.

Reſpondeo. dicendum, ꝙ id quod in aliqua propoſitione reduplicatur: cum hoc quod dico, ſecundum ꝙ eſt illud, per ꝙ prædicatum conuenit ſubiecto; vnde oportet ꝙ aliquo modo ſit idem cum ſubiecto, & aliquo modo idem cum prædicato: ſicut medius terminus in ſyllogiſmo affirmatiuo ad prędicatum quidem habet comparationem: ſicut ad id quod per I ſe conſequitur ipſum (nihil enim conuenit alicui, ſecundum ꝙ eſt animal niſi illud animali per ſe conueniat: ſecundum quemcunque modum dicendi per ſe) ad ſubiectum autem comparatur: ſicut ad id quod aliquo modo includitur in ſubiectu: includitur autem in ſubiecto ipſa ſubſtantia ſubiecti, & antecedentia ſicut cauſæ, & conſequentia ſicut accidentia: ſubſtantia autem ſubiecti eſt, & ipſum ſubiectum, & natura eius, & ratione omnium iſtorum poteſt aliquid attribui Chriſto, & cuilibet homini: ſi enim aliquid attribuitur homini ratione principiorum præcedentium, ſic dicimus, quantum ad cauſam materialem, ꝙ homo ſecundum ꝙ eſt compoſitum ex contrarijs, eſt corruptibilis, quãtum ad cauſam formalem dicimus, ꝙ homo ſecundum ꝙ habet animam rationalem, eſt ad imaginem Dei: quantum vero ad cauſam efficientem dicimus, ꝙ Petrus, ſecundum ꝙ natus de tali patre, eſt hæres K eius: quantum autem ad cauſam finalem dicimus, ꝙ homo ſecundum quod eſt ad beatitudinem ordinatus, oportet quod ſit immortalis, quantum ad animam: ſi autem attribuatur alicui homini, aliquid ratione accidentium, ſic dicimus, quòd homo ſecundum quod eſt coloratus eſt viſibilis: ſi autem attribuatur ſibi aliquid ratione ſuppoſiti: ſic dicimus, quòd Sortes, ſecundum quod Sortes eſt indiuiduum: ſi autem ratione naturæ: ſic dicimus, quod homo ſecundum quod homo eſt animal.

Secundum hoc ergo dicendum ad primam quęſtionem, ꝙ cum dicitur: Chriſtus, ſecundum quod homo eſt Deus, ly

nalis indiuiduæ naturæ) Si ergo ſecundum, quòd homo eſt aliquid: & ſecundum quòd homo perſona eſt. Sed econuerſo ſi ſecũdum quòd homo perſona eſt, vel tertia in trinitate perſona, vel alia; ſed alia non: igitur tertia in Trinitate perſona. At ſi ſecundum, ꝙ homo perſona eſt tertia in trinitate, ergo Deus. Propter G hæc inconuenientia, & alia, quidam dicunt Chriſtum ſecũdum hominem non eſſe * perſonam nec aliquid niſi forte, ſecundum, ſit expreſſiuum vnitatis perſonę. Secundum enim multiplicem habet rationem. Aliquando enim exprimit conditionem, vel proprietatem naturæ diuinæ, vel humanæ, aliquando vnitatem perſonæ, aliquando notat habitũ, aliquando cauſam. Cuius rõnem diſtinctionis diligenter lector animaduertat atq; in ſinu memorię recõdat, ne eius cõfundat ſenſus, cum de Chriſto ſermo occurrit.

homo, poteſt replicari ratione naturę, & ſic eſt falſa, quia naturę humanę non per ſe conuenit, inquantum talis natura, vt diuinæ vniatur: ſi autem replicatur ratione ſuppoſiti (cum ſuppoſitum humanæ naturæ in Chriſto ſit ſuppoſitum æternum, cui per ſe conuenit eſſe Deum) erit vera; quia tamen hoc nomen homo nõ importat aliqđ ſuppoſitum determinatum humanæ naturæ, niſi per demonſtrationem adiunctã, & ſolum cuidam determinato ſuppoſito humanæ naturæ conueniat ꝑ ſe eſſe Deũ: ideo niſi aliqđ aliud addatur, vel intelligatur ſimpliciter, nõ eſt concedendum, ꝙ Chriſtus ſecundum, ꝙ homo eſt Deus.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ aſſumptio (vt ſupra di. 5. dictum eſt) ſignificatur per modum motus: cui autem cõuenit per ſe moueri ad q. 1. 1. aliquid, non conuenit eſſe illud: ſicut nigro conuenit per ſe moueri ad albedinem: non tamen conuenit ei per ſe eſſe album: ſimiliter aſſumere nomen Dei poteſt conuenire Chriſto ſecundum quòd homo: & tamen eſſe Deum non conuenit ei, ſecundum quòd homo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd hoc nomen Chriſtus, ſignificat perſonam in duabus naturis: vnde non conuenit ei per gratiam, ꝙ ſit Deus, ſed ab æterno: ſed ꝙ ſit ſimul Deus, & homo, hoc eſt per gratiam vnionis. Vel dicendum, quòd quàmuis gratia vnionis faciat hominem Deum: non tamen ad idem refertur gratia vnionis, & eſſe deum, quia eſſe deum conuenit huic homini ratione perſonæ; gratia autem ſiue ei ratione naturæ: vnde ſecundum quòd homo habet gratiã vnionis, ſi fiat reduplicatio ratione humanæ naturæ: non autem ſecundum quòd homo eſt Deus; ſed ſecundũ ꝙ talis perſona.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dimittere peccata eſt dupliciter, vel per authoritatem, & ſic cum ſit ſolius dei: non eſt Chriſti inquantum eſt homo; ſi fiat replicatio ratione naturæ, vel per miniſterium, & ſic conuenit Chriſto etiam ratione humanæ naturæ.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ ad hoc ꝙ aliqua prædicatio ſit per ſe; non oportet ꝙ prædicatum per ſe conueniat ſubiecto ſecundum omne quod in nomine ſubiecti implicatur; ſed ſufficit ſi ſecundum aliquid eorum per ſe ſibi conueniat: ſicut ratiocinari per ſe conuenit homini: non inquantum habet corpus: ſed inquantum animam habet. vnde hæc eſt per ſe: homo ratiocinatur; cum autem dicitur. iſte homo, demonſtrato Chriſto, includitur ex vi demonſtrationis ſuppoſitum determinatum humanæ naturę, quod eſt ſuppoſitum æternum, ſecundum ſecundam opinionem: cui ſuppoſito per ſe conuenit eſſe Deum. vnde hæc eſt per ſe, ſecundũ ſecundam opinionem: iſte homo eſt deus, & quia ad veritatem huiuſmodi locutionum non exigitur niſi quòd prædicatum per ſe conueniat ei, quod replicatur: ideo hæc eſt vera: Chriſtus ſecundum quòd iſte homo, eſt Deus.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſicut aliquid eſt de diffinitione ſpeciei, quod non eſt de diffinitione generis, ita aliquid eſſet de diffinitione indiuidui ſi diffiniretur, quod non eſt de diffinitione ſpeciei; ſicut pars materiæ (vt dicit Philoſophus in tex. 35. 7. Meta.) vnde licet Deus non ſit pars diffinitionis hominis; eſſet tamen pars diffinitionis huius hominis Chriſti, ſi diffiniri poſſet ratione perſonæ verbi. vnde patet, quòd eſt per ſe.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ cum dicitur, iſte homo, demonſtratur ſuppoſitum duarum naturarum, quarum vtraque caderet in diffinitione eius ſi diffiniri poſſet: & ideo ea quę ſunt vtriuſque naturæ per ſe ei conueniunt: & ideo Chriſtus ſecundum ꝙ iſte homo, eſt Deus, & ſecundum ꝙ iſte homo, eſt homo, & ſimilis ratio eſt de illis, quæ conſequuntur ad alteram naturam, vnde ſecundum quòd iſte homo, eſt habens matrẽ, & carens matre: nec vnum excludit aliud, cum non ſint oppoſita, quia non conueniunt ſecundum idem.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ remoto à Chriſto toto hoc quod importatur cum dicitur: iſte homo, non cõueniet ei eſſe Deũ, In hoc eodem art. quia includitur ibi natura diuina, & humana (vt dictum eſt) ſed remota altera, ſcilicet humana natura, ſequitur ꝙ filius

Dei,

Dei, non poſſit dici iſte homo: ratione tamen illius, ſcilicet A humanæ naturæ non verificatur prædicta locutio, & eſt ſimile (ſicut ſi dicatur) Petrus inquantum homo ſentit, quia remoto rationali per intellectum, non erit homo, & remanebit ſentiens (vt dicitur in libro de cauſis.)

Lect. 1.

Et ſi Chriſtus ſecundum quòd homo dicatur eſſe ſubſtantia rationalis, non inde tamen ſequitur quòd perſona ſit ſecundum, quòd homo.

ILlud tamen nõ ſequitur quod in argumentatione ſuperiori inductũ eſt, quòd ſi Chriſtus ſecundum q homo eſt ſubſtantia rationalis: ergo perſona. Nã, & modo anima Chriſti eſt ſubſtãtia rationalis: non tamen perſona, quia non eſt per ſe ſonans: imo alij rei coniuncta. Illa tamen perſonæ deſcriptio non eſt data pro tribus illis perſonis. B

Alia probatio quòd Chriſtus ſit perſona.

SEd adhuc aliter nitũtur probare Chriſtum ſecũdum hominem eſſe perſonam, quia C Chriſtus ſecundum quòd homo prędeſtinatus eſt, vt ſit filius Dei. Sed illud eſt, quod vt ſit prædeſtinatus eſt; ergo ſi prædeſtina-

¶ Ad tertiam quæſtionem dicẽdum, q quia prædeſtinatio, importat anteceſſionem: ideo per conſequẽs includit factionem, quia omne qđ eſt, poſtquã non fuit, dicitur factum: vnde dicitur aliquis prædeſtinatus inquãtum pręuiſus eſt fieri beatus: omnia aũt quæ factionem importãt, & motũ, conueniunt per ſe, ei quod accedit ad terminum: cui tamen per ſe non cõuenit eſſe in termino: ſicut moueri ad albedinem, per ſe cõuenit non albo, cui non conuenit eſſe album; prædeſtinatio autem quæ de Chriſto dicitur, eſt reſpectu gratię vnionis ſecundum quam factũ eſt, vt hõ eſſet Deus: cuius factionis terminus eſt eſſe Deũ. Accedens autem ad terminum eſt, quod aſſumitur ad vnionem, ſcilicet humana natura: & ideo ratione humanæ naturæ cõuenit Chriſto eſſe prædeſtinatum; non autem eſſe Deum. vnde hæc eſt vera: Chriſtus ſecundum quòd homo eſt prædeſtinatus: hæc autem eſt falſa: Chriſtus ſecundum quòd homo eſt Deus.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de illis quæ conueniunt alicui ratione humanæ naturæ, ſecũdum rationem ſpeciei ſed prędeſtinari conuenit Chriſto ratione D humanæ naturæ particulatæ in ipſo. vnde obiectio non eſt ad propoſitum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd effectus prædeſtinationis reſpondet prædeſtinationi conformiter, quantum ad id, de quo eſt prædeſtinatio, non autem quantum ad conditiones prędeſtinationis, quia prædeſtinatio eſt æterna: effectus autem eſt temporalis, & ſic eſt in propoſito; quia Chriſtus non eſt prædeſtinatus, vt ſit ſecundum, q homo filius Dei: ſed ipſa prædeſtinatio conuenit ei, ſecundum q homo, vnde patet, quòd huiuſmodi locutiones ſunt duplices, ex hoc, quòd implicatio poteſt ferri ad hoc, quod eſt prædeſtinatum, vel ad hoc quòd eſt eſſe filium Dei, de quo eſt prædeſtinatio.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo ſit perſona.

3. q. 16. 12. lib. de dua. nat. & vna pſona Xpi.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, q Chriſtus, ſecundum q homo ſit perſona: perſona. n. vt dic. † Boe. eſt rationalis naturę indiuidua ſubſtantia; ſed Chriſtus, ſecundum q homo eſt huiuſmodi. ergo ſecundum q homo eſt perſona.

¶ 2 Præt. Quòd conuenit alicui, ſecundum quòd homo, conuenit omni homini, ſecundum quòd eſt homo; ſed Petrus ſecundum quòd eſt homo eſt perſona: ergo & Chriſtus.

¶ 3 Præt. Dicimus, quòd Chriſtus ſecundum q homo aliquid operatus eſt: ſicut quòd comedit. & ſimiliter ſecundum quòd Deus; ſicut quòd mortuum ſuſcitauit, nec ſequitur propter hoc, quòd Chriſtus ſit duo; ergo videtur ſimiliter, quod ſi dicamus Chriſtum, ſecundum quòd hominem eſſe perſonam, & ſimiliter ſecundum quòd Deum, quod non ſequitur ipſum eſſe duo, & ita nullum aliud inconueniens.

Sed contra. Quicquid conuenit Chriſto, ſecundum q homo, hoc eſt aſſumptum; ſed perſona non eſt aſſumpta, vt ex 5. diſt. patet: ergo Chriſtus non eſt perſona ſecundum q hõ.

¶ Præt. Impoſſibile eſt, q idem numero conueniat alicui ſecundum duas diuerſas naturas: ſed in Chriſto eſt tãtum vna perſona; ergo cum ſecundum naturam diuinam conueniat q. 2. 1.

tus eſt Chriſtus ſecundum q homo, vt ſit filius Dei: & ſecundum q homo eſt filius Dei. Ad qđ dici poteſt Chriſtum eſſe, id qđ vt ſit prædeſtinatus eſt. Eſt. n. prędeſtinatus, vt filius Dei ſit, & ipſe eſt vere filius Dei; ſed ſecundum hominem prædeſtinatus eſt, vt ſit filius Dei, quia per gratiã hoc habet ſecundum hominem: nec B tamen ſecundum hominem eſt, filius Dei, niſi forte ſecundũ, vnitatis perſonæ ſit expreſſiuum. Vt ſit ſenſus. Ipſe qui homo eſt, eſt filius Dei. Vt autem ipſe ens homo ſit filius Dei, per gratiam habet: ſed ſi cauſa notetur, falſum eſt. Non enim quo homo eſt, eo Dei filius eſt.

An Chriſtus ſit adoptiuus filius ſecundum quòd homo, vel aliquo modo.

B

SI vero quæritur an Chriſtus ſit adoptiuus filius, ſecũdum quòd homo, an alio modo: reſpondemus Chriſtum non eſſe

ei eſſe perſonam, ſecũdum naturam humanã non conueniet ei, & ſic non erit perſona inquantum eſt homo.

II. Vlterius. Videtur, q ſit ſecundũ q homo indiuiduũ, Chriſtus. n. ſecundum q homo eſt aliquid: ſed non eſt aliquid vniuerſale. ergo eſt aliquid particulare. ergo ſecundum q homo eſt indiuiduum.

¶ 2 Præt. In indiuiduo nihil eſt niſi natura ſpeciei, & accidẽtia indiuiduantia ipſam: ſed Chriſtus ſecundum q homo habet naturam humanam, & accidẽtia indiuiduantia ipſum: ergo ſecũdum quòd homo eſt indiuiduũ.

¶ 3 Præt. Quicquid conuenit naturæ humanæ, cõuenit Chriſto, inquantũ eſt homo: ſicut eſſe paſſibile, & mortale: ſed humana, natura in Chriſto, eſt quoddam indiuiduum. ergo Chriſtus, inquantum homo eſt indiuiduum.

Sed contra. Indiuiduum in genere rationalis naturæ nihil aliud eſt, quam perſona: ſed Chriſtus, ſecundum quòd homo non eſt perſona: ergo nec indiuiduum.

III. Vlterius. Videtur, quòd Chriſtus, ſecundum quòd homo ſit ſuppoſitum, vel res naturæ: ſuppoſitum enim, vel res naturę dicitur aliquis ex hoc, quòd habet naturam humanam, ſed Chriſtus ſecundum quòd homo habet humanam naturam: ergo ſecundum quòd homo eſt ſuppoſitum, vel res naturæ.

D ¶ 2 Pręt. Humana natura ita vere eſt in Chriſto, ſicut accidẽtia humanæ naturę; ſed Chriſtus ſecundum quòd homo eſt ſubiectum accidentium humanæ naturæ: ergo, & ſecundum quòd homo eſt ſuppoſitum vel res naturæ.

¶ 3 Præt. Chriſtus ſecundum q homo eſt res quædam; ſed non eſt res nullius naturę. ergo eſt ſecundum quòd homo res naturę.

Sed contra. Suppoſitum humanæ naturæ eſt idem, quòd yppoſtaſis, vel perſona, ſed Chriſtus ſecundum q homo non eſt yppoſtaſis, vel perſona. ergo nec ſuppoſitum vel res naturę.

¶ Præt. In Chriſto eſt tantũ vnum ſuppoſitum; ſed Chriſtus ſecundum quòd Deus eſt ſuppoſitum. ergo non ſecundum E quòd homo eſt ſuppoſitum.

Reſpondeo. dicendum, ad primam quęſtionem, q in Chriſto non eſt niſi vna perſona, quę eſt ab ęterno, nullum autem ęternum conuenit Chriſto, ſecundum q homo proprie loquẽdo, vt patet ex prędictis. vnde hęc non eſt vera: Chriſtus ſecundum q homo eſt perſona, niſi replicetur ſuppoſitum hominis, vt dicatur Chriſtus ſecundum quòd iſte homo eſt perſona: hoc enim verum eſt.

¶ Ad primum ergo dicendum, q Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt ſubſtantia rationalis naturę; ſed ſecundum quòd iſte homo, eſt indiuidua ſubſtantia rationalis naturæ: vnde ſecundum quòd iſte homo eſt perſona; ſicut ſecundum quod iſte homo eſt Deus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod etiam nec Petrus, inquantum homo eſt perſona: ſed ſecundum quòd iſte homo; quia hęc non eſt per ſe. homo eſt perſona; ſed hęc. iſte homo eſt perſona.

¶ Ad tertium dicendum, q ex hoc quòd Chriſtus operatus eſt ſecun-

eſt ſecundum quòd homo,& ſecundum quòd Deus,ſequitur, B
quòd in Chriſto ſint duæ operationes: ita etiam ſi Chriſtus eſſet perſona ſecundum quòd homo,& ſecundum quòd Deus ſequeretur quòd in ipſo eſſent duæ perſonæ.

q.1.1.corpore.
¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd ſicut ſupra di. 6.dictum eſt, indiuiduū inuenitur in ſubſtantijs, & accidentibus; ſecundum autem ꝙ in ſubſtantijs eſt, habet de ratione ſui, ꝙ ſit ſubſiſtens; nō autem ſecundum ꝙ in accidētibus inuenitur, & vtroque modo inuenitur, in Chriſto. tamen alterum tantummodo, prædicatur; humana.n.natura in Chriſto eſt quoddam indiuiduū: ſed Chriſtus non eſt illud indiuiduum: ſed eſt indiuiduum ſubſiſtens;& hoc modo accipiēdo indiuiduum,ſecundū ꝙ de Chriſto prædicatur, eſt in Chriſto vnum tantum indiuiduum, ſicut, & vna perſona.vnde ſicut Chriſtus non eſt perſona ſecundum quòd homo, ita nec indiuiduum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus ſecundum ꝙ homo eſt aliquid: non tamen ſequitur. ergo ſecundum quòd homo eſt aliquid vniuerſale, vel particulare, quia homini accidit eſſe vniuerſale, vel particulare: vnde hæc eſt per accidens: homo eſt aliquid particulare: hæc autem per ſe, iſte homo eſt aliquid particulare. vnde Chriſtus non eſt aliquid particulare ſm, ꝙ homo: ſed ſecundum quòd iſte homo.

¶ Ad ſecundum dicendum,quòd de ratione indiuidui,ſecundum quòd de Chriſto prædicatur eſt,quòd ſit per ſe ſubſiſtēs, & hoc non conuenit Chriſto, ſm ꝙ homo: ſed ſecundum ꝙ hic homo.vnde non oportet, ꝙ ſit indiuiduum ſm ꝙ homo.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ea quæ conueniunt humanæ naturæ, non oportet, quòd eodem modo, quo de natura prædicantur de Chriſto prædicentur, quia ipſa natura de eo non prædicatur in recto, & in abſtracto: ſed oblique, vel concretiue. vnde non ſequitur: ſi humana natura eſt indiuiduum, quòd Chriſtus, ſecundum quòd homo ſit indiuiduum: ſed quòd habeat indiuiduam naturam. I

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ in propoſitionibus per ſe,aliter eſt ex parte ſubiecti, & ex parte prædicati, quia ex parte ſubiecti ſufficit, ꝙ ſecundum vnum tantum eorum quæ in ſubiecto continentur,prædicatum per ſe ſubiecto conueniat, ex parte autem prædicati oportet, ꝙ quicquid eſt in prædicato per ſe conueniat ſubiecto, vnde hæc non eſt p.ſe. homo eſt animal album.hæc autem eſt per ſe. albus homo eſt

In hoc eodem artic.
anal.ſecundum hoc dico, ꝙ in hoc ꝙ dico ſuppoſitum vel res naturę,duo importantur,ſ.reſpectus ad naturā cōem,& aliud ſubſiſtens, cui ineſt reſpectus ille, quorū vnum ineſt Chriſto ſecundum ꝙ homo,ſ.reſpectus ad naturam cōem,non autem alterum,vt patet ex prędictis: & ideo hæc eſt falſa, Chriſtus ſm ꝙ homo eſt ſuppoſitum vel res naturæ: tamen magis accedit ad veritatem q̃ aliqua prædictarum,inquantum iſta nomina imponuntur per reſpectum ad naturam cōem, vnde ſi K

In hoc eodem art.
ſuppoſitum ſumatur adiectiue eſt vera, Chriſtus.n.ſecundum ꝙ homo,ſupponitur humanæ naturę,vel aliquod ſuppoſitum humanæ naturę,& hoc etiā valet ad ea quę dicta ſunt de perſona,& indiuiduato, & per hoc etiā patet ſolutio ad primum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quia accidentia non pertinent ad eſſe rei ſicut natura communis: ideo in nomine ſubiecti; non includitur niſi reſpectus ad accidens,non autem ratio per ſe exiſtentis vt ſignificatum eius ſed ſicut præſuppoſitum; & ideo non eſt ſimilis ratio de ſubiecto, & ſuppoſito.

¶ Ad tertium dicēdum, ꝙ Chriſtus ſm ꝙ homo eſt quædam res,& ēt ſm ꝙ homo,eſt alicuius naturæ,non tamen ſequitur ꝙ ſit res naturæ,ſecundum ꝙ homo, quia plus eſt in ſignificatione compoſiti quam in ſignificationibus componentium: quod & in illis accidit: ſicut non ōis arma gerens,eſt armiger.

QVAESTIO II.

Deinde quæritur de filiatione per adoptionem.
Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Quæritur de ea ex parte adoptantis.
Secundo. Ex parte adoptati. d.5.q.1.1.

Alia probatio, quòd Chriſtus ſit adoptiuus filius.

SEd adhuc opponitur ſic, Chriſtus filius hominis eſt,i.virginis;;aut gratia,aut natura,vel vtroq; modo. Si vero natura,aut diuina, aut humana. Sed diuina G nō,ergo aut humana natura, aut non natura eſt filius hominis. ſi non natura: ergo gratia tantum, & ſi natura humana: nō ideo minus per gratiam. Si ergo gratia filius virginis eſt, adoptiuus filius eſſe videtur, vt idem ſit naturalis filius patris,& adoptiuus fili⁹ virginis. Ad quod dici poteſt: Chriſtum filium virginis eſſe, & natura, vel naturaliter, & gratia; nec tamen adoptiuus filius virginis, adoptiuū filium aliquo modo; ſed tantum naturalem; quia natura filius eſt,nō adoptionis gratia. Non autem ſic filius dicitur natura, vt dicitur Deus natura. Nō enim eo filius eſt quo Deus, quia proprietate natiuitatis filius eſt: natura diuinitatis Deus eſt, & tamen dicitur natura, vel naturæ filius, qa naturaliter eſt filius, eandem ſcilicet habēs naturam, quam ille qui genuit. Adoptiuus aūt filius non eſt, quia non prius fuit, & poſtmodum adoptatus eſt in filium: ſicut nos dicimur adoptiui filij, quia cum nati fuerimus iræ filij, per gratiam facti ſumus filij Dei.Chriſtus vero nūquam fuit non filius: & ideo nō eſt adoptiuus filius.

ARTIC. I.

Vtrum Deo conueniat aliquem in filium adoptare.

AD Primū ſic proceditur. Videt quòd Deo non competat aliquem in filiū adoptare. Adoptio enim eſt alicuius extraneæ perſonę in filium,vel nepotē, vel deinceps legitima aſſumptio: ſed Deo non eſt aliqua perſona extranea: quia omnes ipſe condidit.ergo ei non competit adoptare. 3.q.23.

H
¶ 2 Præt.Apud nos adoptans non eſt principium eſſendi adoptato: ſed Deus eſt omnibus principium eſſendi. ergo non competit ei aliquem adoptare.

¶ 3 Præt.Ille qui filios naturales habet,non adoptat aliquem niſi vt cōdiuidat hæreditatem cum filijs naturalibus: ſed hęreditas Dei patris indiuiſibilis eſt: quia eſt ipſemet.ergo cum ipſe habeat naturalē filium, non competit ei aliquē adoptare.

Sed contra. Adoptio contingit ex benignitate adoptantis ad adoptatum: ſed Deus maxime benignus,& amator eſt hominum. ergo ipſi maxime competit adoptare.

¶ Præt.quodcunque facit aliquos filios per gratiam adoptat: ſed hoc Deo competit.Io.1.Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. ergo ipſe adoptat.

Vlterius.Videtur quòd adoptare ſit tātum Dei patris,quia ſecundum leges illius eſt adoptare, cuius eſt filios generare: ſed ſolius patris in trinitate eſt filium generare naturalem.ergo eius ſolius eſt filios adoptare. 3.q.23.2. II. I

¶ Præt. Per adoptionem efficimur fratres Chriſti. Heb.2.Vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus: ſed Chriſtus non eſt filius niſi Dei patris, vt ſupra diſt.4.dictum eſt. ergo, & nos per adoptionem ſolius patris filij ſumus. q.1.2.c.

¶ Præt.Sicut ſupra diſt.1.dictum eſt: ideo ſolus filius incarnatus eſt,ne nomen filij tranſiret ad alterum: ſed non eſt magis inconueniens nomen filij tranſire ad aliam perſonam,quā nomen patris. ergo non debet dici adoptare niſi Deus pater, ne nomen patris ad aliam perſonam tranſeat. q.2.2.c.

Sed contra.Omne nomen, eſfectum ſignificans in creatura dictum de Deo, eſt commune toti trinitati: ſed adoptare importat effectum in creatura. ergo toti trinitati competit.

¶ Præt. Secundum hoc quòd adoptamur in filios Dei, Deus
K pater noſter dicitur: ſed tota trinitas dicitur pater noſter ſicut in 1.li.diſt.18.dictū eſt: ergo totius trinitatis eſt adoptare.

Vlterius. Videtur, quòd per filium tantum fiat adoptio, per hoc quod dicitur ad Gala.Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, vt adoptionem filiorum reciperemus.

¶ Præter.Secundum Philoſophum.2. Metaphi.illud quod eſt primum in quolibet genere, eſt cauſa eorum quæ ſunt poſt: ſed filiatio primo inuenitur in filio.ergo per ipſum omnes efficimur filij: ſicut per bonitatem filij Dei omnes efficimur boni, & ſic a patre cœleſti omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur. ad Ephe.3.Sed videtur quod fiat per ſpiritum ſanctum, per hoc quod dicitur.Rom.8. Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum in quo clamus abba pater.

¶ Præt.Per charitatem efficimur filij Dei.1.Io.3.Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur,& ſimus:ſed charitas eſt ſpūs ſanctus,ergo p ipſum adoptamur.

Reſpondeo.dicendum, ad primam quæſtionē ꝙ adoptatio

transfertur

transfertur ad diuina, ea ſimilitudine humanorum, homo.n. A dicitur aliquid in filium adoptare ſecundum ꝙ ex gratia dat ius percipiendæ hæreditatis ſuæ. cui per naturam non competit, hæreditas autem hominis dicitur illa, qua homo diues eſt. id autem quo Deus diues eſt: eſt perfruitio ſuipſius, quia ea hoc beatus eſt, & ita b ec eſt hæreditas eius. vnde inquãtum hominibus, q ex naturalibus ad illã frui tioné peruenire non poſſunt, dat gratiam, per quam homo illã
Trac. 74. beatitudinem mereatur, vt ſic ei competat ius in hæreditate illa. ſecũdum hoc dicitur aliquem in filiũ adoptare.

¶ Ad primum. ergo dicendum, ꝙ quàmuis nulla perſona ſit ſibi extranea quantũ ad eſſe quod ab eo participat: eſt tamen ſibi extranea aliqua perſona quantum ad ius percipiendæ hæreditatis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ex hoc ipſo, quòd aliquis homo ex alio naſcitur, habet ius in hæreditate paterna, vnde non eſt extraneus, vt adoptari poſſit: ſed nõ ex hoc ꝙ aliquis habet eſſe à Deo, competit ſibi ius in hæreditate cœleſti: & ideo poteſt qui habet eſſe à Deo per creationem, ab eo per gratiam in filium adoptari.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd accidit adoptioni quæ eſt apud nos, vt per eam diuidatur hæreditas, inquantum à multis ſi- C mul tota haberi non poteſt: ſed hæreditas cœleſtis tota ſimul habetur a patre adoptante, & ab omnibus filijs adoptatis, vnde non eſt ibi diuiſio, nec ſucceſſio.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd adoptare conuenit toti trinitati, quia vna eſt operatio totius trinitatis, ſicut & vna eſſentia: ſed tamen poteſt appropriari patri, inquantũ habet ſimilitudinem cum proprio eius.

¶ Ad primum. ergo dicendum, quòd quàmuis ſit ſolius patris generare filium qui ſit Deus: tamen totius trinitatis eſt producere filios per creationem: & ideo eſt etiam totius trinitatis per gratiam filios adoptare.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ex adoptione quæ eſt per gratiam efficimur fratres Chriſti, inquantum per hoc efficimur filij Dei patris, non autem inquantum efficimur filij, D Chriſti, vel ſpiritus ſancti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd filiatio eſt relatio eius quod eſt à principio, paternitas autem eſt relatio principij. tota autem trinitas eſt principium creaturæ. vnde magis poteſt trahi nomé paternitatis ad alias perſonas reſpectu creaturæ, quam filiationis nomen.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ hæc præpoſitio per. poteſt denotare duplicem cauſam, ſcilicet, agentem mediam, & ſic ſumus adoptati à Deo patre per filium, vt appropriate loquamur, quia per eum Deus pater multos filios in gloriam adduxit, vt dicitur ad Heb.c.2. ſecundum ꝙ eum miſit in mũdum Saluatorem: poteſt etiam notare formalem cauſam: & hoc dupliciter, vel inhęrentem, vel exemplarem, ſi inhęrenté; ſic adoptati ſumus per ſpiritum ſanctum cui appropriat charitas ſecundum quã formaliter meremur. Ideo dicitur Ephe. 1.c. Signati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hęreditatis noſtræ. Si vero deſignat cauſam exemplarem formalem: ſic ſumus adoptati per filium. vnde Rom.8. Quos præſciuit conformes fieri imaginis filij ſui &c. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnibus creaturis conueniat adoptari, an homines ex ipſa creatione adoptet.

3.q.23.3. AD Secundum ſic proceditur. Videtur ꝙ omnibus creaturis conueniat adoptari. Deus enim dicitur pater noſter, quia creauit nos ſicut dicitur. Deuter.33. Nunquid non ipſe eſt pater tuus? &c. ſed non eſt pater creaturarum per naturam, quia ſic ſolius Chriſti pater eſt. ergo eſt pater per adoptionem. ergo omnibus creaturis conuenit adoptari.

A ¶ 2 Præt. Ex hoc quod Deus aliquid creat, aſſumit illud in cõmunicationem ſuorum bonorum ex mera ſua bonitate: ſed nihil aliud videtur eſſe adoptio. ergo cuilibet creaturæ conuenit adoptari.

¶ 3 Præt. Ex ipſa creatione Deus imprimit rationali creaturę imaginem ſuã, ſecundum q̃ dicitur filius Dei: ſed nõ adoptat nos niſi inquantum nos filios ſuos facit. ergo ex ipſa creatione ad minus homines adoptat. artic.2.

Sed contra. Sicut ex dictis patet. adoptio filiorum fit per ſpiritum ſanctũ: ſed nõ datur ſpiritus ſanctus ratione creationis. ergo nec adoptio eſt ratione creationis tantum. artic. 1.cor. & ad 3.q.

II.

Vlterius. Videtur, ꝙ nec angelis conueniat adoptari, quia illi conuenit adoptari, qui non eſt in domo patrisfamilias, & in ipſam inducitur: ſed angeli ſemper fuerunt in domo Dei, quia in cœlo empyreo creati ſunt. ergo eis non conuenit adoptari.

¶ 2 Præt. Sicut in litera dicitur: nos ideo filij Dei adoptiui dicimur, quia cum nati fuerimus filij iræ, per gratiam facti ſumus filij Dei: ſed angeli nunquam fuerunt filij iræ. ergo nunquam fuerunt non filij, ad minus ſecundum illos qui dicũt, quòd angeli fuerunt creati in gratia. ergo angelis non conue- C nit adoptari.

¶ 3 Præt. Gal.4 dicitur. Miſit Deus filium ſuum vt adoptioné filiorum reciperemus: ſed ad angelos non fuit miſſus filius Dei, quia non eſt factus angelus: ſicut eſt factus homo, ſecundum quem modum ad homines miſſus dicitur. ergo angelis non conuenit adoptari.

Sed contra. Per ſpiritum ſanctum qui hominibus datur dicuntur homines adoptati, vt patet ea dictis: ſed ſpiritus ſanctus habitat in angelis, ſicut etiam in hominibus. ergo angeli ſicut, & homines, dicuntur adoptari. artic. 1.cor. & ad 3.q.

¶ Præt. Angeli dicunt fratres, & conſortes noſtri: ſed hoc non eſt niſi ſecundum quòd ab eodem patre, & ad eandem hæreditatem nobiſcum ſunt adoptati. ergo eis conuenit adoptari.

III.

Vlterius. Videtur etiam quòd Chriſtus ſit filius adoptiuus, D quia † Hil. dicit. Poteſtatis dignitas non amittitur dum carnis humanitas adoptatur, & loquitur de humanitate Chriſti. ergo Chriſtus ſecundum quòd homo eſt filius adoptiuus. 3.q.23.4. s. de Trini.

¶ Præt. Non videtur ſequi aliquod inconueniens ſi dicamus Chriſtum filium adoptiuum. neque enim ſequitur ꝙ fuerit filius iræ: neque aliquando fuerit non filius, quia angeli nunquam filij iræ fuerunt, & tamen dicuntur filij adoptiui. ergo nihil prohibet Chriſtum dicere filium adoptiuum.

¶ Prçt. Maior eſt dignitas filij adoptiui, quam ſerui: ſed Chriſtus ſecundum quòd homo dicitur ſeruus, vt patet Phili.2. ergo multo fortius poteſt dici filius adoptiuus.

¶ Præt. Per inhabitationé ſpiritus ſancti, homo efficitur filius adoptiuus: ſed ſuper Chriſtum requieuit ſpiritus ſanctus, vt dicitur Iſa.11. ergo ipſe debet dici filius adoptiuus.

¶ Præt. Aug. in 1. li. de prædeſtinatione ſanctorum c. 15. dicit. E Ea gratia fit ab initio fidei ſuæ homo quicunq; Chriſtianus, qua gratia ille homo ab initio ſuo factus eſt Chriſtus: ſed quicunq; homo fit ab initio Chriſtianus, fit per gratiam adoptionis. ergo & ille homo factus eſt Chriſtus per gratiam adoptionis, & ita eſt filius adoptiuus.

Sed cõtra. Super illo Ro.1. Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute dicit Ambr. Volui, & reuolui ſcripturas, Chriſtum nunq̃ filiũ adoptiuũ inueni. ergo non eſt dicẽdus filius adoptiuus.

¶ Præt. Adoptare totius trinitatis eſt. ſi ergo Chriſtus eſſet filius adoptiuus, eſſet filius trinitatis, quod eſſe non poteſt, vt ſupra diſtin.4. dictum eſt. q.1.a. q.1.t.5.

Reſpondeo. dicendum ad primam quæſtionem, ꝙ ſicut ſupra diſt.8. dictũ eſt, de ratione filiationis eſt, vt filius producatur in ſimilitudinem ſpeciei ipſius generãtis. homo autem inquantũ per creationem producitur in participationem intellectus, producitur quaſi in ſimilitudiné ſpeciei ipſius Dei, quia vltimum eorum ſecundum quæ natura creata participat ſimilitudinem naturæ increatæ, eſt intellectualitas, & ideo ſola ratio-

eſt, quia nõ per adoptionem, ſed per vnionem, filius virginis eſſe dicetur. Filius enim virginis dicitur eo, ꝙ in virgine accepit hominem in vnitatem perſonæ, & hoc fuit gratiæ, non naturę. vnde Aug. ſuper Ioannem. Quòd vnigenitus eſt ęqualis patri nõ eſt gratiæ: ſed naturę. Quòd autẽ in vnitatem, perſonæ vnigeniti, aſſumptus eſt homo, gratiæ eſt, non na- B turæ. Chriſtus ergo nec Dei nec hominis eſt adoptiuus filius: ſed Dei naturaliter, & hominis naturaliter, & gratia filius. Quòd vero naturaliter ſit hoĩs filius. † Aug. oſtendit in li. de fide ad Petrum. Ille, ſcilicet, Deus factus eſt naturaliter hominis filius, qui eſt naturaliter filius vnigenit' patris Dei. Quòd autem non ſit adoptiuus filius, & tamẽ gratia ſit filius, ex ſubditis ꝓbatur teſtimonijs. Hieronymus ſuper epiſtolam ad Epheſios ait. De Chriſto Ieſu ſcriptum eſt, quia ſemꝑ cum patre fuit, & nunquam eum vt eſſet voluntas paterna pręceſſit, & ille

artic. 1. la rationalis creatura dicitur ad imaginem, vt in 2. lib. diſt. 16. F dictum eſt: vnde ſola rationalis creatura per creationem filia‑
tt. 1. corp. tionis nomen adipiſcitur: ſed adoptio, vt dictum eſt, requirit, vt adoptato ius acquiratur in hæreditatem adoptantis. hære‑ditas autem ipſius Dei eſt ipſa ſua beatitudo, cuius non eſt capax niſi ipſa rationalis creatura, nec ipſi acquirit ea ipſa creatione: ſed ea dono ſpiritus ſancti, vt dictum eſt: & ideo patet quod creatio irrationalibus creaturis, nec adoptionem nec filiationem dat: creaturæ autem rationali dat quidem filiationem: ſed nõ adoptionem.

artic. 1. cor. & ad 3. q. ¶ Ad primum ergo dicendum, quod filiatio per adoptionem addit ſupra filiationem per creationem: ſicut perfectum ſupra diminutum, & ſicut gratia ſuper naturam, vnde per creationem homo non efficitur filius naturalis neq; adoptiuus, ſed tantum dicitur filius creatione, creaturæ autem irrationales nullo modo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd communicatio quorũcunque bonorum non ſufficit ad adoptionem: ſed communicatio hæreditatis, vnde nec aliqua creatura dicitur adoptari ex hoc, quòd ſibi aliqua bona communicantur à Deo niſi communicetur ei hæreditas, quæ eſt diuina habitudo.

¶ Ad tertium dicendum, ſicut ad primum.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd beata fruitio ſicut excedit naturam humanam, ita & naturam angelicam. H vnde ſicut hoc homini datur ex gratia, & non ex debito ſuæ naturæ: ita angelo, & propter hoc ſicut competit homini adoptari: ita & angelo.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd domus Dei inquantum filij adoptiui inducuntur, non dicitur cœlum empyreum: ſed ipſa beatitudo diuina, ſecundum quã Deus in ſemetipſo quieſcit, & facit alios in ſe quieſcere, & in hac domo non ſemper fuerunt, quia non fuerunt creati beati.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd accidit adoptionis quòd adoptatus fuerit filius iræ, vel quod fuerit prius tempore non filius. vnde ponit in litera magis ad euidentiam adoptionis, quàm ad neceſſitatẽ: ſed hoc eſt de neceſſitate adoptionis, vt prius natura ſit non filius quam filius, vt filiatio ſibi ex natura ſua non competat: ſed ex gratia quacunque collata, & hoc bene inuenitur in angelo. I

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd quamuis miſſio filij in carnem non fuerit facta ad angelos: fuit tamen facta ad eos miſſio, quæ eſt in mentem, vt in 1. lib. diſt. 3. dictum eſt.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicẽdum, quòd Chriſtus nullo modo dicendus eſt filius adoptionis: quia ei competit ex ſua natura: ſecũdum quam æternaliter à patre naſcitur habere ius in hæreditate paterna, quia omnia quæ habet pater ſua ſunt, vt dicitur Ioan. 16. vnde hoc ius non acquiritur ei per gratiã aduenientem vt poſſit dici filius adoptiuus.

¶ Ad primum ergo dicendum: quòd humanitas adoptatur non ipſo capite: ſed in membris eius, & ſic intelligendum eſt verbum Hyl. Vel dicendum: quòd etſi adoptio aliquo modo poſſit dici de natura creata, quæ per gratiam trahitur in participationem diuinæ bonitatis, in vnitatem diuinæ perſonæ, non tamen oportet quòd ſuppoſito cõueniat, cui naturaliter conuenit eſſe beatum. K

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſequitur incõueniens, quod Chriſtus ad minus natura, vel intellectu eſſet prius non filius quam filius: ſicut eſt de angelis, quod nullo modo ſtare poteſt quantum ad ſecundam opinionem, quæ ponit quòd nullum ſuppoſitum præintelligitur vnioni, nec filiatio conuenire poteſt niſi ſuppoſito perfecto.

q. 3. 1. ¶ Ad tertium dicendum, quod Chriſtus cum dicitur ſeruus, importat ſubiectionem tantum. vnde Chriſtus ſecundum quod homo dicitur ſeruus: ſicut minor patre. non autem importat acquiſitionem per gratiam eius, quod ei conuenit per naturam, ſicut filius adoptiuus: & ideo nomen ſeruitutis aliquo modo conceditur in Chriſto: non autem nomen adoptionis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd alijs hominibus per Spiritum F ſanctum inhabitantem acquiritur ius, in hæreditate cœleſti de nouo quod in eis non competit per naturam: ſicut filio Dei competit. vnde per Spiritum ſanctum inhabitantem nõ dicitur adoptari.

¶ Ad quintum dicendum, quòd eſt ſimilitudo, quantum ad rationem gratiæ, quia vtraque eſt ſine meritis præcedentibus. nõ autem quantum ad effectum, quia illa eſt gratia, vnionis, ſecundum quam efficitur naturalis filius: ſed gratia qua homo fit Chriſtianus, non facit filium naturalem: ſed facit tantum adoptiuum. Hom. 82. in Io cap. 27. cap. 19. artic. 2.

quidem natura filius eſt, nos vero adoptione, ille nunq̃ filius non fuit: nos antequam eſſemus, prædeſtinati ſumus, & tunc ſpiritum adoptionis accepimus, quando credidimus in filium Dei. Hilarius quoq; in lib. 3. de Trinit. ait. Dominus dicẽs, Clarifica filium tuum, non ſolo nomine conteſtatus eſt ſe eſſe filium Dei: ſed & proprietate. Nos filij Dei ſumus ſed non talis hic filius. Hic. n. verus, & proprius eſt filius origine, non adoptione; veritate nõ nuncupatione, natiuitate, nõ creatione. Augu. † etiam ſuper Ioannem ait. Nos ſumus filij gratia, & non natura: vnigenitus autem natura, non gratia. An hoc etiam in ipſo filio ad hominem referendum eſt? Ita ſane. † Ambroſius G quoque in libro primo Trinitatis, ait. Chriſtus filius eſt, non per adoptionem: ſed per naturã,

QVAESTIO III.

Vtrum prædeſtinatio Chriſti ſit de natura an de perſona.

DEinde quæritur de prædeſtinatione Chriſti. Et videtur quòd non ſit de natura: ſed de perſona. prædeſtinatio enim Chriſti eſt ad filiationem, quia prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute. Ro. 1. ſed filiatio non competit naturæ: ergo prædeſtinatio non eſt de natura.

¶ 2 Præt. Eius videtur prædeſtinari cuius eſt agere, quia eius eſt etiam fœlicitari: ſed agere eſt ſuppoſiti, & nõ naturę. ergo prædeſtinatio non eſt de natura.

H ¶ 3 Præt. Humana natura eſt vnius rationis in Chriſto, & in alijs hominibus: ſed in alijs hominibus prędeſtinatio non eſt de natura: ergo nec in Chriſto.

Sed contra. Ro. 1. dicit glo. quòd prædeſtinatio eſt vno modo de eo quod non ſemper fuit: ſed nihil eſt in ipſo Chriſto, quod non ſemper fuerit, niſi humana natura. ergo prædeſtinatio eſt de natura.

¶ Præt. Ex hoc aliquis prædeſtinatur, quòd præuidetur Deo vniendus per gratiam vnionis: ſed humana natura ab æterno eſt præuiſa Deo vnienda per gratiam vnionis. ergo humana natura eſt prædeſtinata in Chriſto.

Vlterius. Videtur, quod prædeſtinatio Chriſti non ſit conformis prædeſtinationi noſtræ, quia ſecundum Aug. prædeſtinatio qua nos prædeſtinamur, eſt propoſitum miſerẽdi: ſed hoc non competit prædeſtinationi Chriſti, quia ipſe nunqua fuit I miſer. ergo prędeſtinatio ſua, & noſtra non ſunt vnius rõnis.

¶ 2 Præt. Effectus prædeſtinationis eſt gratia: ſed gratia Chriſti eſt alterius rationis, quam gratia noſtra, quia noſtra gratia non eſt vnionis in perſona ſicut ſua. ergo nec prædeſtinatio eius, & noſtra, ſunt eiuſdem rationis.

¶ 3 Præt. Operationes differunt penes terminos: ſed filiatio naturalis, ad quã terminatur prędeſtinatio Chriſti, nõ eſt vnius rationis cum filiatione adoptionis: ad quã terminatur noſtra prędeſtinatio. ergo non ſunt vnius rationis prędeſtinationis.

Sed contra eſt quòd vtriq; prædeſtinationi competit, vna diffinitio, ſcilicet prædeſtinatio eſt præparatio gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro, ergo ſunt vnius rationis.

¶ Præt. Ro. 1. dicit glo. quòd præclariſſimum exemplar noſtræ prædeſtinationis præceſſit in Chriſto. ergo eſt vnius rationis, quia exemplar, & exemplatum ſunt vnius.

K Vlterius. Videtur quòd prædeſtinatio eius ſit cauſa efficiẽs noſtræ prædeſtinationis. Ephe. 1. dicitur. Prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum, ſed per, denotat cauſam efficientem, quando dicitur pater operari per filium. ergo eius prædeſtinatio eſt cauſa efficiens noſtræ prædeſtinationis.

¶ 1 Item. Videtur, quòd ſit cauſa exemplaris per illud quod dicitur Rom. 8. Quos prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, ſed imago ad exemplaritatem pertinet. ergo eſt cauſa exemplaris noſtræ prædeſtinationis, ſicut etiam ſua reſurrectio noſtræ reſurrectionis.

¶ 3 Item. Videtur quòd finalis, quia noſtra prædeſtinatio videtur eſſe ordinata ad impletionem corporis Chriſti, vt patet Eph. 4. vnde ipſe videtur eſſe finis noſtræ ſalutis. ergo & eius prædeſtinatio noſtrę prędeſtinationis.

Sed contra. Aeternum non habet cauſam, prędeſtinatio no‑

tio noſtra eſt æterna. ergo non habet cauſam, Chriſti prædeſti A nationem.

¶ Præter. Chriſtus non eſt prædeſtinatus, niſi ſecundum quòd homo: ſed ipſe ſecundum quòd homo non eſt cauſa noſtri: ſed ſecundū ꝙ Deus. ergo prædeſtinatio eius non eſt cauſa ꝑdeſtinationis noſtræ.

Reſpondeo Dicendum ad primā quæſtionem, quòd prędeſtinatio accipitur cōmuniter, & propriè. communiter ꝑ præſcientia, & præordinatione cuiuſcūque, & ſic patet ꝙ prædeſtinatio poteſt eſſe de natura: ſm autem ꝙ propriè accipitur importat ordinem prædeſtinari ad gratiam: gratia autem creaturæ, facit vnionem ad Deum, quæ quidem duplex eſt, ſcilicet ꝑ operationem, ſecundum quam nos vnimur Deo, cognoſcendo, & amando ipſum & in perſona: & ſecundum hoc humana natura fuit vnita Deo: & ideo cū prædeſtinatio Chriſti ordinetur ad gratiam vnionis in perſona, poteſt dici quòd natura eſt prædeſtinata, vel perſona ratione naturæ. C

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd prædeſtinatio Chriſti primum effectum habet ipſam vnionem. vnde cum vnio ſit naturæ, poteſt etiam dici prædeſtinata: quāmuis ſibi filiatio nō conueniat, quia filiatio non eſt primus effectus prædeſtinationis: ſed conſequitur ad vnionem.

¶ Ad ſecundum dicendū, ꝙ ratio illa ꝓcedit de fœlicitate creaturæ, ex hoc quòd Deo vnitur per operationem: ſed ipſa natura beatificatur ex hoc, quòd Deo vnitur in perſona. Et per hoc etiam patet reſponſio ad tertiū, quia prædeſtinatio aliorum hominum non eſt ad vnionem in perſona: ſed ad vnionem per operationem.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd multa requiruntur in prædeſtinatione, & ex parte prædeſtinationis, & ex parte prædeſtinati, & ſecundum terminum à quo, & ſecūdum terminum ad quem, ſecundum ꝙ poteſt attēdi diuerſitas inter prædeſtinationem Chriſti, & noſtram: ex parte aūt prędeſtinantis, qui Deus eſt, non eſt diuerſitas inter prædeſtinationem Chriſti, & noſtram. eſt autem differentia ex parte prędeſtinati, quia in nobis eſt de perſona: in Chriſto autem de natura vt dictum eſt. Similiter eſt differentia ex parte termini à quo, quia in nobis eſt, vt liberemur à peccato: ſicut dicit glo. ſuper illud Rom. 8. Quos prędeſtinauit hos vocauit: in Chriſto autem non, quia neque contraxit, neque fecit peccatum: ſed neutra iſtarum differentiarum diuerſificat rationem prædeſtinationis: ſed ſolum illa quæ eſt eſſentialis, & ſpecifica: ſpecifica autem differentia cuiuſlibet motus, vel operationis accipitur penes terminum ad quem. illud autē quod eſt prædeſtinatio non eſt vnius rationis in Chriſto, & in nobis, quia prædeſtinatio Chriſti eſt ad vnionem in perſona: prædeſtinatio autem noſtra ad vnionem per operationem, aut per habitum aſſimilantem, & hæ duę vniones non ſunt vnius rationis: ſed ſe habent ſecundum prius, & poſterius, & perfectum & diminutum: & ideo prędeſtinatio Chriſti, & noſtra nō eſt vnius rationis, ſecundum vniuocationem: ſed ſecundum analogiam. Et per hoc facile eſt reſpondere ad obiecta.

Ad primā q. communis immediate.

¶ Ad tertiam quęſtionem dicendū, ꝙ in ipſa prædeſtinatione duo ſunt. vnum æternum, ſ. ipſa Dei operatio, & aliud temporale, ſcilicet prædeſtinationis effectus. prædeſtinatio ergo noſtra quantum ad illud quod eſt æternum in ipſa, cauſam non habet: ſed quantum ad effectum poteſt habere cauſam, inquantum. ſ. eius effectus producitur mediantibus aliquibus cauſis creatis, & ſecundum hoc prædeſtinationis noſtræ cauſa efficiens eſt prædeſtinatio Chriſti, inquantum ipſe eſt mediator noſtræ ſalutis, & formalis, inquantum in filios Dei ad imaginem eius prædeſtinamur, & finalis inquantum noſtra ſalus in eius gloriam redundat. Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

per adoptionē nos filij dicimur: ille vero ꝑ veritatem naturæ eſt. Ex his euidenter oſtēditur, quòd Chriſtus non ſit filius, gratia adoptionis. Illa enim gratia intelligitur cum Auguſt. cum non eſſe filium gratia aſſerit. Gratia enim ſed non adoptionis, immo vnionis filius Dei eſt filius hominis, B & econuerſo.

Vtrum perſona vel natura prædeſtinata ſit.

DEinde ſi quæritur, vtrum prędeſtinatio illa quam cōmemorat Apoſtolus ſit de perſona, an de natura. Sane dici poteſt, & perſonam filij quæ ſemper fuit eſſe prædeſtinatam ſecūdum hominem aſſumptum, vt ipſa, ſcilicet, ens homo eſſet Dei filius, & naturam humanam eſſe prædeſtinatam, vt verbo patris perſonaliter vniretur.

EXPOSITIO TEXTVS.

CHriſtum (ſecundum hominem non eſſe perſonam nec aliud.) Primum horum conceditur ab omni opinione. Secundum autem non: ſed à tertia tantum; quia primę duę opiniones dicunt, ꝙ ſecundum qđ Chriſtus eſt homo, eſt aliquid. hoc autem negare eſt error. (Secūdum enim multiplicem.) Iſta diuiſio accipitur ex cōparatione replicationis ad ſubiectū propoſitionis, q̃ poteſt fieri replicatio, vel eius quod antecedit ſubiectum, & ſic notat cauſam, vel eius quod ſequitur, & ſic notat habitum, aut quodcunq; aliud accidens: ſed ſpecialiter nominat habitū, propter rationem tertię opinionis, vel ipſius ſubiecti, & hoc vel quantum ad naturam, & ſic exprimit conditionem naturæ: vel quantum ad ſuppoſitum, & ſic notat vnitatem perſonæ in Chriſto. (Illa tamen perſonæ deſcriptio.) Contra eſt quòd directe ponit eam Boetius in materia iſta in lib. de du. na. Dicendum, quod magiſter verum dicit ſi capiantur ſtricte ea quæ in diuiſione ponuntur, ſed Boetius large accipit, & hoc patet in 1. lib. di. 25. Non autē ſic dicitur filius natura. Dicitur enim Deus natura quaſi formaliter: ſed dicitur filius natura non formaliter: ſed quātum ad modum originis, quia per modum naturæ procedit. (Chriſtus nunquam fuit non filius) Nec prius tempore, ſicut nos nec prius natura aut intellectu ſicut angelus, ſi in gratia creati ſunt. (Chriſtum filium virginis eſſe natura, & gratia.) Contra. Natura, & gratia ex oppoſito diuiduntur. ergo quod eſt per gratiam non eſt per naturam. q. 1. 1. 1.

DISTINCTIO XI.

A

Vtrum Chriſtus, ſit creatura, ſiue creatus, vel factus.

SOlet etiam queri, Vtrum debeat ſimpliciter dici atque concedi, Chriſtum eſſe factum, vel creatum. Ad quod dici poteſt, quòd hoc ſimpliciter, & abſque determinatione minus congruenter dicitur: etſi q̃nque

¶ Prǽt. Chriſtus eſt filius matris. ſicut & quilibet alius homo: ſed alij homines non ſunt filij matrum ſuarum per gratiam. ergo nec Chriſtus. Dicendum ad primum quòd gratia vnionis non opponitur contra naturam, quia per eam vna perſona D ſit duarum naturarum: & ſic quod ineſt per gratiam vnionis, ineſt per alterutram naturarum naturaliter.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtum inquantum hominem naſci ex matre non fuit per gratiā: ſed naſci ſimul Deum, & hominem hoc fuit per gratiam vnionis. (Non talis hic filius.) ergo videtur ꝙ filiatio dicatur ęquiuoce. Dicendū, quòd non vniuoce, nec æquiuoce, ſed analogice: ſicut & alia quæ dicuntur de Deo, & creaturis. (Origine, nō adoptione.) Hoc dicitur contra Neſtorium, qui cum poneret in Chriſto duas perſonas, non potuit ponere vnionem niſi per gratiam, & ſic ſequeretur ꝙ perſona hominis non ſit filius Dei niſi per gratiam habitualem adoptionis, ſicut & nos. (Veritate non nuncupatione.) Hoc dicitur contra Sabellium, qui potuit diſtingui perſonas tantum nominaliter. (Natiuitate non creatione. Et hoc dicitur contra Arrium qui dicebat filium Dei E eſſe creaturam.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit Magiſter qualiter ea, quæ ſunt dignitatis in humana natura de Chriſto, poſſunt vel nō poſſunt dici: hic determinat quomodo de Deo dici poſſunt ea, quæ ad defectum naturæ humanæ pertinent. Et diuiditur in duas partes. In prima, inquirit vtrum nomen creaturæ, quod de humana natura dr̃, de Chriſto dici poſſit. In ſecūda, vtrum illi defectus qui conſequuntur ipſam inquantum creatura, vel alio mō ipſi conuenire poſſint. diſt. 12. ibi. (Poſt prędicta.) Prima in tres. In prima mouet quęſtionē. In ſcđa determinat eā ibi. (Ad quod pōt dici.) In tertia excludit obiectiones, quę cōtra ſolutionē fieri poſſunt, ibi. (Si igit Chriſtus ſecundum hoīem. Circa primū duo facit. Primo determinat

propoſitam quæſtionē Secundo confirmat determinationem. Et primo quantum ad hoc, ꝙ Chriſtus non poſſit ſimpliciter dici creatura, ibi (Qui Chriſtum, vel Dei filium.) Secundo q̄tum ad hoc, ꝙ poſſit dici creatura cum determinatione, ſcilicet, inquantum eſt homo ibi. (Sed addita determinatione.)

F Reſpondeo. Dicendum, ꝙ filius naturaliter à patre procedit. hoc.n. ipſum nomen filiationis demonſtrat, ſi vera filiatio ſit quod oportet maxime eſſe in illa filiatione, & paternitate, ex qua omnis paternitas, & filiatio in cœlo, & in terra nominatur, ad Ephe. 3. Maxime.n. vera ſunt q̄ ſunt cauſa eſſe veritatis in alijs vt dicitur 2. Met. Omne autem quod naturaliter procedit ab altero duo habet, vnum eſt ꝙ æquatur ei à quo ꝑcedit, quia natura non poſtponit, facere opus ſuum niſi ſit ex defectu agentis qui quidem defectus eſt in eo ꝙ agēs naturaliter non habet perfectam virtutem ad agendum, ſicut pueri ad generādum: vel in eo quod agit per trāſmutationem exterioris materiæ: vnde effectus non ſequitur niſi in fine tranſmutationis. & ſic oportet ꝙ duratione ſequatur ſuam cauſam agentē quę longe ſunt à Deo cuius virtus non augetur, neq; materiam ea qua operetur requirit. reſtat ergo ꝙ omne quod naturaliter à Deo procedit coæternum ſit ei, & ita filius eſt ab æterno. Aliud eſt qđ oportet eſſe in eo quod naturaliter procedit ab altero ꝙ ſit ſimile

c. 4. *Ibidem.*

Q V AE S T. I.

A

Hic quæruntur quattuor.

Primo. Vtrum filius Dei ſit creatura.

Secundo. Vtrū Chriſtus, vel iſte hō poſſit dici creatura.

Tertio. Vtrū ſit creatura ſecundum ꝙ homo.

Quarto. Vtrum omnia quæ humanæ naturę conueniūt, de Chriſto poſſint prædicari.

ca. 6. prope fin.

breuitatis cauſa ſimpliciter denū cietur, nunquam tamen ſimpliciter debet intelligi, qa vt Aug. † in 1. lib. de Trinit. ait. Cum de Chriſto loquimur, quid ſecūdū quid, & propter quid dicatur, prudens, & diligens, ac pius lector intelligere debet. Qui Chriſtū, vel Dei filium non eſſe factum, vel creatum in lib. 1. de Tri. oſtendit ita inquiens. In principio erat verbum, & verbum caro factum eſt, & omnia per ipſum facta ſunt, Neque dicit omnia niſi quę facta ſunt. ſ. communem creaturam.

Vnde liquido apparet. ipſum, ſactum non eſſe ꝑ quem facta ſunt oīa, & ſi factus non eſt, creatura non eſt. Si autem creatura nō eſt, eiuſdem cum patre ſubſtātię eſt. Omnis.n. ſubſtātia quæ Deus nō eſt, creatura eſt, & quæ creatura non eſt, Deus eſt. Sed ſi filius non G eiuſdē ſubſtantiæ eſt cum patre, ergo facta ſubſtantia eſt: & ſi facta ſubſtantia eſt, nō oīa ꝑ ipſum facta ſunt. at oīa per ipſum facta ſunt:, facta igiť ſubſtantia nō eſt, ſed vna cū patre imꝑfecta ſubſtātia eſt. Itē in eodē, ſi vel filiū fecit

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum filius Dei ſit creatura.

4. 6. ca. 3. & ſeq. & c. 40.

AD Primum ſic proceditur. Videtur ꝙ filius Dei ſit creatura. Eccl. 24. Ab initio, & ān ſecula creata ſum, & loquitur de diuina ſapiētia: ſed filius Dei, eſt Dei ſapientia. ergo ipſe creatura.

¶ 2 Præt. Omne quod eſt ſubiectū Deo, vel minus eo eſt creaturæ: ſed filius Dei eſt huiuſmodi, vt patet Io. 14. Pater maior me eſt. & 1. Corin. 15. dicitur ꝙ filius erit ſubiectus patri qui ſubiecit ei omnia. ergo filius Dei eſt creatura.

¶ 3 Præt. Hoc modo ſe habent actiones adinuicem, ſicut termini actionum: ſed eſſe quod eſt terminus creationis eſt prius quacunque alia forma: ad quam terminantur aliæ actiones. ergo creatio eſt prior omnibus alijs actionibus, vel productionibus: ſed poſterius ſemper præſupponit prius, cum ergo generatio conueniat filio Dei ſecundum quam dicitur natus vi detur ꝙ etiam creatio conueniat ei, vt dicatur creatus.

¶ 4 Præt. Vt probat Auicenna in ſua Meta. Id cuius eſſentia eſt ſuum eſſe, eſt per ſe neceſſe eſſe: ſed qđ eſt hmōi non habet eſſe ab alio, quia hoc quod eſt neceſſe eſſe abſolute non eſt ꝑ ꝑ

t. com. 6.

aliquid aliud, vt ēt dicit Philoſophus in 5. Meta. ergo id cuius eſſētia eſt ſuū eſſe, nō hēt eſſe ab alio: ſed filius hēt eſſe ab alio. I nō eſt neceſſe eſſe: nec ſua eſſēcia eſt ſuū eſſe. ergo eſt creatura.

¶ 5 Pręt. Omne quod habet cauſam ſui eſſe eſt creatura: ſed filius habet cām ſui eſſe, quia pater eſt cā filij, vt dicit Chryſ. & omnes Græci doctores cōcedunt. ergo filius eſt creatura.

¶ 6 Præt. Omne quod gignitur ad hoc gignitur vt ſit: ſed qđ eſt, non gignitur ad hoc quòd ſit, quia iam eſt. ergo omne quod gignitur anteq̄ gignatur nō eſt: ſed oē quod non fuit, & poſtea eſt, creatum eſt. ergo filius cum genitus ſit, creatus eſt.

¶ 7 Præt. Omne quod habet aliquid ab alio, in ſe conſideratū nō habet illud, & caret illo ſi ſibi relinquatur: ſed filius habet eſſe ab alio. ergo in ſe conſideratus nō habet eſſe, etſi ſibi relinquatur non eſſet: ſed hęc eſt cōditio creaturæ, ſecundum quā dicitur vertibilis in nihilum, quia omnia in nihilum reuerterenť niſi ea manus conditoris teneret. ergo filius eſt creatura.

Sed contra. Nulla creatura eſt conſubſtantialis creatori: K ſed filius eſt conſubſtantialis patri, vt dicitur Io. 10. Ego, & pater vnum ſumus. ergo filius non eſt creatura.

¶ Præt. Omnis creatura portatur per potētiam creatoris: ſed id quod omnia portat, non portatur. ergo id quod omnia portat non eſt creatura: ſed hoc eſt filius. Hebr. 1. Portans omnia verbo virtutis ſuæ. ergo filius non eſt creatura.

¶ Præter Nihil eſt in Deo quod ſit creatura: ſed filius eſt in Deo patre cum ſit verbum eius, & omne verbum eſt in dicente. ergo filius non eſt creatura.

¶ Præt. Omne quod dicitur per ſimilitudinem, reducitur ad id quod proprie dicitur: ſed homines dicuntur filij Dei per aſſimilationem ad vnicum filium. Ro. 8. conformes fieri imaginis &c. ergo ipſe proprie filius dicitur: ſed nullus dicitur ꝓprie filius alicuius niſi habeat eandem naturam ſpecie quam habet pater, & vere, ergo filius eius eſt vere Deus: ſed nulla creatura eſt huiuſmodi. ergo filius non eſt creatura.

H ei à quo procedit, quia natura intendit ſibi ſimile producere inquantum pōt. vnde ꝙ aliquid naturaliter procedens nō habeat perfectam ſimilitudinem eius, à quo procedit contingit, vel ex defectu virtutis agentis, ſicut in ſemine in quo debilitatur calor naturalis, vnde non ſufficit ad generandum maſculum, ſed fœminam: vel ex defectu materiæ, quæ non poteſt recipere totam virtutē agentis: ſicut accidit in partibus monſtruoſis, hæc autem duo à Deo longe ſunt, vt dictum eſt. vnde oportet ꝙ hoc, quod naturaliter a Deo procedit, perfectam ſimilitudinem ad eum habeat. perfecta aūt ſimilitudo eſſe nō poteſt, vbi non eſt eadem natura ſecundum ſpeciem: natura aūt diuina non poteſt eſſe eadem ſpecie, niſi ſit eadem numero, cum omnino ſit immaterialis. vnde oportet ꝙ filius, qui naturaliter à Deo patre procedit, habeat eandem numero naturam cum ipſo, & per conſequens idem eſſe, & ita oībus modis I ei erit æqualis, & quia natura, & eſſe Dei patris nullo modo dependent ad nihil veľ ad non eſſe, vt. ſ. non eſſe præcedat eā tempore vel natura: ideo nec natura, nec eſſe filij ad nihil aliquo modo dependet, ex quo patet, ꝙ filius nullo mō pōt eſſe creatura: neq; ſm ꝙ fides de creatione loquitur, ſm quam ponimus, ꝙ non eſſe duratione creaturam præceſſit; nec ſm ꝙ quidam Philoſophi poſuerunt creationem, dicentes illud creari, quod eſſe habet poſt non eſſe, non tempore: ſed natura, & hoc eſt cuius eſſe dependens eſt ad non eſſe, quia in ſe conſideratum, & ſibi relictum non eſt, cum ſolum ab altero eſſe habeat: ſed de hoc in 2. lib. diſt. 1. dictum eſt plenius.

Hic Paulo ſupra ā cor *art. 5.*

¶ Ad Primum ergo dicendum, ꝙ iſtud verbum, vel intelligitur de ſapientia creata. ſ. angelica natura, quę eſt ante tēpora ſœcularia, etſi non duratione: tn̄ ordine naturę, vel intelligitur de filio dei, quātum ad naturam aſſumptam, quę etſi ante ſœcula creata non fuerit: fuit tn̄ ab æternu præuiſa creari.

K ¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſicut Aug. † docet in 1. de Tri. Omnia quę minorationem, aut ſubiectum circa filium Dei ponere videntur, vel referenda ſunt ad naturam aſſumptam, ſm quam minor eſt patre in forma Dei manens æqualis patri, vt dicitur ad Phil. 2. vel referendum eſt ad commendationem principij, ſm quod pater dicitur principium filij, & ſm hoc dicitur maior, quamuis filius non ſit minor, vt dicit Hyla.

Cap. 7.

¶ Ad tertium dicendū, † ꝙ ſm Baſi. accipere à patre filius habet cōe enim omni creatura: ſed habere per naturam eſt ſibi proprium: vnde proceſſio filij à patre, in aliquo cōuenit cum proceſſione, quę eſt in creaturis cōitate analogiæ, & in aliquo differt. conuenit quidem in reſpectu originis, q̄ eſt eſſe ab aliquo: differt aūt in hoc, ꝙ proceſſio filij a patre eſt per naturā; aliorum aūt per voluntatem: ex hoc ſequiť triplex differētia, vt ex dictis patet. Prima, ꝙ filius eſt conſubſtantialis patri. Secunda, ꝙ eſt coætērnus. Tertia, ꝙ eſſe ſuū nullo modo dependet ad nihil, & hęc ſequitur ex prima. Vnde conſiderandū eſt,

9. tri. & 11. & cōtra Arianos de ſynodis fidei. *In corpore.*

q̄ omnia

ꝙ omnia nomina, vel verba quæ important reſpectum originis abſolute recipiuntur in proceſſionem diuinam, ſicut procedit, exit, eſt ab alio. illa autem quæ important aliquid contrarium tribus prædictis, nullo modo dicuntur: ſicut factus, quod repugnat conſubſtãtialitati, quia facere dicitur proprie ſecundum operationem quã agens exercet, in id quod eſt extra, & ſimiliter verbũ incipiendi repugnat coæternitati, & ſimiliter verbum creandi importat dependentiam ad nõ eſſe: ſed natiuitas ad reſpectũ originis abſolute, addit aliquid magis ꝑtinens ad conſubſtantialitatem, quàm ad differentiam ſubſtantiæ, quia ſicut ſupra di. 8. dictum eſt, naſci tur proprie, quod ꝓcedit coniunctum ei, à quo procedit: & ideo omnia illa quæ pertinent ad generationem viuorum, quorum eſt naſci: dicuntur in proceſſione filij: ſicut oriri, & naſci, gigni, & generari, & hæc eſt cauſa quare proceſſio filij potuit habere nomen proprium: non autem proceſſio Spiritus ſancti, qui non procedit per modum naſcẽtis. vnde generatio, vel natiuitas non tranſumitur ad diuina, ſecundum quòd præſupponit creationem: ſed ſecundum quòd importat conſubſtantialitatem.

q.68.
Cap. 6. in prin.
d. 8. t. corp.

pater quem non fecit ipſe filius, non omnia per filium facta ſunt. At omnia per filium facta ſunt: ipſe igitur factus non eſt, vt cum patre faceret oĩa quæ facta ſunt. Idem in lib. 83. quæſtionum. Dr̃ creatura quicquid fecit pater de᷑ per filium. qui non põt appellari creatura: qm̃ ꝑ ipſum facta ſunt omnia. † Ambroſius in lib. de Fide ait. Probemus (inquit) creaturam non eſſe Dei filium. Audiuimus. n. in Euangelio dominum mandaſſe diſcipulis, prædicare, Euangelium vniuerſæ creaturæ. Qui vniuerſam creaturam dicit, nullã excipit: & vbi ſunt qui creaturam Deum appellant? Nam ſi creatura eſſet, ſibi mãdaret Euangelium prędicari, & ſubiectus eſſet vanitati, quia teſtante Apoſtolo: oĩs creatura vanitati ſubiecta. Nõ igitur Chriſtus creatura eſt: ſed creator, qui docendæ creaturę diſcipulis mandatur officium.

B

De perfidia & pœna Arrij.

ARrij hæc fuiſſe perfidia legitur vt Chriſtũ creaturã fateretur, ideo effuſa ſunt Arrij viſcera, atq; crepuit medius ꝓſtratus in faciẽ ea quibus Chriſtũ negauerat fęda ora pollutus.

¶ Ad quartum dicẽdum, ꝙ ratio illa ſequitur de eo, quod eſt ab alio, habens aliam naturam ab ipſo, quia ſic naturæ eius quod eſt ab alio, non debetur eſſe ex ſeipſa: vnde ipſa non eſt ſuum eſſe, vt habeat neceſſitatem eſſendi ex ſe; ſed filius eſt à patre, habens eandem numero naturã. vnde ſicut natura patris eſt ſuum eſſe ac per hoc neceſſe eſſe, ita & natura filij, nec eius eſſe eſt aliquo mõ dependẽs ad nihil, ſicut nec eſſe patris.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ eſſe filium non eſt creatum. vnde filius non habet cauſam ſui eſſe: nec ſuum eſſe habet principium: quamuis. n. ſecundum nos ipſe filius habeat principiũ à quo eſt, non tamen cauſam, quia ſecundum nos nomẽ principij * importat relationem originis abſolute: nomẽ autem cauſæ, importat reſpectum originis per comparationẽ ad eſſe rei quod à cauſa procedit. vnde terminus a quo, dicitur principium motus, non tamen cauſa: ſed ſecundum græcos nomen cauſæ importat ſimplicem formæ originem: ſicut nomẽ principij ſecundum nos, & quàmuis dicamus patrem principium filij: non tamen dicimus filium principiatum à patre, quia nomine principiati non vtimur niſi in his quæ ſunt conſtituta in eſſe per principium. vnde linea non dicitur eſſe principiatum puncti, ſicut nec motus termini à quo: ſed tamen dicitur eſſe à principio.

* D. 2055.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ filius non habuit eſſe: anteq̃ generaretur; ſed quia gñatio eius eſt ęterna, & eſſe eius ęternũ eſt.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd ſicut creatura nõ habet eſſe niſi à deo, ita nec filius habet eſſe niſi à patre: ſed in hoc eſt differentia, quòd creatura nõ eſt illa relatio, ſecundum quam dicitur eſſe à Deo, per quam habet eſſe: & ideo poteſt conſiderari in ſe, ſine reſpectu eius ad Deum, & ſic inuenitur non habens eſſe; ſed filius Dei eſt ipſa relatio, ſecundũ quam habet eſſe à patre, & ipſa relatio eſt ipſum eſſe: & ideo non poteſt filius conſiderari, ſine reſpectu ad patrem, vt inueniatur in ſe non habens eſſe, vel potens in nihilum decidere.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum Chriſtus ſit creatura.*

3. q. 16. 1. 4. 6. c. 48.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus ſit creatura. Leo Papa. Noua & inaudita conuentio. Deus qui erat, & qui eſt, ſit creatura: ſed illud quod Deus ſit, poteſt de Chriſto prædicari. ergo Chriſtus eſt creatura. Dama. etiam dicit de Chriſto quòd non ſcandalizabitur ad nomen creaturæ.

¶ 2 Præt. De quocunque prædicatur inferius, & ſuperius: ſed A creatura eſt ſuperius ad hominem. ergo cum homo prædicetur de Chriſto, creatura de ipſo prædicabitur.

¶ 3 Præt. Omne quod eſt, vel eſt creatum, vel increatum. ſi ergo Chriſtus eſt homo, vel erit homo creatus, vel increatus: ſed non eſt homo increatus: ſicut nec homo æternus, quia omne increatum æternum eſt. ergo eſt hõ creatus. ergo eſt creatura

¶ 4 Præt. Id quod cõuenit parti, tranſumitur ad prædicationẽ totius: ſicut homo dicitur criſpus ꝓpter capillos: ſed humana natura eſt quaſi pars perſonæ compoſitæ, ꝓ qua ſupponit hoc nomen Chriſtus. ergo cũ humana natura ſit creatura, Chriſtus non poteſt dici creatura. Ro. 6.

¶ 5 Præter. Principalior pars hõis Chriſti eſt anima, quàm corpus; ſed ratione corporis, quod de virgine traxit, ſimpliciter dicitur natus de virgine. ergo ratione animæ quæ creata eſt à Deo debet dici creatura.

¶ 6 Præt. Sicut repugnat nomen creaturæ filio increato, ita repugnat temporaliter naſci æternaliter nato; ſed tamen dicimus Chriſtum temporaliter natum. ergo, & ſimpliciter poſſumus ipſum dicere creaturam.

C Sed contra. Creatura non poteſt prædicari de aliquo æterno: ſed Chriſtus ſupponit ſuppoſitum ęternum ergo non poteſt dici creatura.

¶ Præt. In Chriſto nihil creatum eſt, niſi humana natura: ſed humana natura non prædicatur de Chriſto. ergo Chriſtus nõ poteſt dici creatura.

¶ Præt. Omnis creatura rationalis eſt filius trinitatis ꝑ creationem, ſed Chriſtus ſi eſt creatura, eſt creatura rationalis. ergo eſt filius trinitatis per creationem, quod ſupra improbatum eſt, diſtinctione quarta. q. t. 2.

Reſpondeo dicendum, ꝙ creatio proprie reſpicit eſſe rei. vnde dicitur in li. de cauſis. quod eſſe eſt per creationem, alia vero per informationem. eſſe autem ſimpliciter, & per ſe, eſt D ſuppoſiti ſubſiſtentis. Alia vero dicuntur eſſe inquantum ſuppoſitum in eis ſubſiſtit vel eſſentialiter, ſicut materia, & forma, & ſic natura ipſa dicitur eſſe, vel accidentaliter, ſicut accidentia dicuntur eſſe. eſſe ergo dictum ſimpliciter de ſuppoſito ſignificat eſſe perſonale ipſius. eſſe vero ſecundum ꝙ conuenit parti vel accidenti, nõ dicitur ſimpliciter de ſuppoſito, ſed ſuppoſitum dicitur eſſe in eo: vnde cum dico: Chriſtus eſt, ſignificatur eſſe ipſius, non autem eſſe ipſius naturæ vel accidẽtis vel partis: cum autem ſiat vnio naturarum in eſſe ſuppoſiti ſecundum ſecundam opinionem, eſſe ſecundum ꝙ Chriſtus ſimpliciter eſſe dicitur, eſt eſſe increatum, vnde nõ poteſt dici creatura. non tantum ad euitandum errorẽ Arrij, vt quidam dicunt, ſed etiam * ad vitandum falſitatem. poteſt tamen dici ꝙ aliquid creatum eſt in Chriſto, ſcilicet humana natura, quia eſſe quamuis ſit vnum, tamen reſpectum habet ad E naturam humanam, & ad partes eius, ſecundum quas humana natura dicitur eſſe in Chriſto, vel partes, aut accidentia eius, vt ſupra diſt. 6. dictum eſt, vnde ſicut eſſe aliquo modo ad naturam pertinet: & ad partes, & accidentia eius: ita & creatio.

Lc. 4. * D. 2212. q. a. 2. corp.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd verba illa intelligenda ſunt cum determinatione, vt dicit Magiſter in litera, quamuis illa determinatio cauſa breuitatis intermittatur.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ creatura nõ eſt ſuperius ad hominem, quia creatio magis reſpicit eſſe quàm naturam. eſſe aũt non eſt genus, nec inducitur in ſignificatione alicuius generis, vt dicit Auicen. cum ea quæ ſunt in vno gñe, non communicant in vno eſſe, ſed in natura cõi. Vel dicendum, ꝙ creatura non eſt ſuperius ad hominem, ſignificans quid eſt homo: q creatio nõ reſpicit naturam vel eſſentiam, niſi mediante actu eſſendi, qui eſt primus terminus creationis, humana aũt natura in Chriſto, non habet aliud eſſe perfectũ, q̃d eſt eſſe ypoſtaſis q̃ eſſe diuinę perſonæ. & ideo ſimpliciter loquendo, creatura dici

rs dici non poteſt, quia intelligeretur quòd eſſe perfectum ypoſtalis Chriſti per creationem eſſet acquiſitum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ cum dicitur: Chriſtus eſt homo creatus. locutio eſt duplex, ex eo ꝙ hoc participium creatus, poteſt determinare prædicatum in comparatione ad ſubiectum, & ſic poteſt eſſe vera, ſicut & iſta: Chriſtus eſt fact⁹ homo: ſi autem determinat abſolute prædicatum, tunc eſt falſa, quia in homine non intelligitur tantum natura, ſed ſuppoſitum æternū, cui nō cōuenit eſſe creatum, quod enim determinat prædicatū, in ordine ad ſubiectum, eſt determinatio ipſius inquantum eſt prædicatum vnde oportet ꝙ reſpiciat prędicatum formaliter, quia termini in prædicato ponuntur formaliter. determinatio autem quæ determinat abſolute, ponitur circa prædicatum ſicut circa ſubiectum quoddam. vnde magis reſpicit ſuppoſitum quàm formam. Similiter etiā hæc eſt falſa: Chriſtus eſt homo increatus, quia priuatio creationis ponitur circa prædicatum ratione vtriuſque, & ideo vtraque falſa eſt, nec ſibi contradicunt, ſed hæc eſt vera. Chriſtus eſt homo qui non eſt creatus, ſed ęternus ex parte deitatis. nō tamē æternus homo, vt æternitas determinet prædicatum in ordine ad ſubiectum.

cap.6.ſi.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ totum denominatur à proprietate partis, quando illa proprietas nullo modo nata eſt conuenire niſi parti illi, ſicut criſpitudo capillis: & claudicatio pedi, ſed creatio non tantum naturæ, ſed etiam perſonæ nata eſt conuenire, & etiam perſonæ, & ſuppoſito magis proprie, & ideo non poteſt dici de ſuppoſito ꝙ ſit creatum, quia natura eſt creata. Et per hoc patet ſolutio ad quintum, quia naſci de matre, non eſt natum conuenire ſuppoſito hominis, niſi ꝑ hoc, ꝙ corpus traducitur à matre. vnde non habet repugnantiam temporaliter naſci ad æternaliter naſci, quia vnū, naturam humanā reſpicit, & alterum diuinam: quarū hēt vnam Chriſtus à patre æternaliter, alteram à matre temporaliter: ſed creatum, & increatum vtrumq; pōt reſpicere ſuppoſitum ratione eſſe quod eſt ſuppoſiti. Vnde patet ſolutio ad ſextum.

alijſque pluribus teſtimonijs inſtruimur non debere fateri ſimpliciter Chriſtum eſſe factum vel creaturam, ſed addita determinatione recte dici poteſt, vt ſi dicatur: factus ſecundum carnem, vel ſecundum hominem, vt factura humanitati non Deo attribuatur. Vt enim ait † Ambroſius in libro primo de Fide non Deus factus eſt, ſed Deus Dei filius natus eſt, poſtea vero ſecūdum carnem homo factus ex Maria eſt. Miſit enim deus filium ſuum ex muliere factum ſub lege. filium inquit ſuum ſcilicet, non vnum de multis: cum dicit ſuum generationis æternæ proprietate ſignauit. Poſtea factum ex muliere aſſeruit, vt factura non diuinitati, ſed aſſumptioni corporis aſcriberetur: factum igitur muliere dicit, pro-
G pter carnis ſuſceptionem: ſub lege, propter obſeruantiam, legis. Generatio generationi non præiudicat, nec caro diuinitati. Deus enim ęternus incarnationis ſacramentum ſuſcepit, non diuiduus

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus ſecundum quod homo ſit creatura.

3. q.16.10. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non poſſit dici creatura ſecundum quod homo. quicquid.n. prædicatur de altero ſecundum quod ipſum eſt, prædicatur de eo ſimpliciter, ſed ꝙ prędicatur de Chriſto ſecundum qđ homo, prædicatur de eo ſecundum quod ipſum eſt, quia ipſe eſt eſſentialiter homo. ergo cum eſſe creaturam non prædicetur ſimpliciter, non poteſt prædicari de eo, ſecundum quod homo.

¶ 2 Præt. Magis eſt eſſe filium adoptiuum quàm eſſe creaturam: ſed non poteſt dici quòd Chriſtus, ſecundum quod homo ſit filius adoptiuus. ergo multominus poteſt dici quòd ſecundum quod homo ſit creatura.

¶ 3 Præt. Secundum quòd Magiſter dicit in litera: hæc eſt tropica locutio: Chriſtus eſt creatura. ergo ſi Chriſtus ſecūdum quod homo ſit creatura, & hæc etiam erit impropria. Chriſtus eſt homo, quod eſt falſum.

¶ 4 Præt. Nihil eſt creatū in Chriſto niſi humana natura: ſed hæc eſt falſa: Chriſtus ſecundum quod homo eſt humana natura. ergo & hæc. Chriſtus ſecūdum quod homo eſt creatura.

¶ 5 Præter. Iſta ſe compatiuntur, vt Chriſtus ſit homo, & ſit Deus. ergo quod non compatitur ſecum hoc qđ eſt eſſe Deū, non poteſt prædicari de Chriſto ſecundum quod homo, ſicut hoc quod eſt carere diuinitate: ſed eſſe creaturam non compatitur ſecum hoc, quod eſt eſſe Deum. ergo Chriſtus non eſt creatura ſecundum quod homo.

Sed contra. Omne quod non eſt æternum, eſt creatum: ſed Chriſtus ſecundum quod homo non eſt æternus, ſicut
F nec Deus. ergo ſecundum quod homo eſt creatura.

¶ Præt. Omne quod factum eſt, creatum eſt: ſed Chriſtus ſecundum quod homo eſt factus. ergo eſt creatus ſm quod hō.

¶ Præt. Omnis conditio alicuius naturæ, poteſt prædicari de aliquo ſecundum nomen ſignificans naturam illam: ſed homo ſignificat naturā humanam, cuius conditio eſt, qđ ſit creatura. ergo Chriſtus poteſt dici creatura ſecundum quod hō.

Reſpondeo. Dicēdum, quòd humana natura ſe habet ad compoſitam perſonā Chriſti ſicut pars, q̄uis proprie pars dici non poſſit, nec proprie perſona compoſita, vt ſupra diſt.6. dictum eſt: pars autē aliquando habet aliquam diſpoſitionem quæ nata eſt conuenire toti. aliquando vero aliam, quæ non eſt nata conuenire toti, ſicut albedo quæ ineſt capillis, poteſt etiam toti conuenire; criſpitudo autem ita conuenit capillis, ꝙ nullo modo toti, vel alicui alteri parti. ergo ſecūdum diſpoſitiones illas quæ inſunt tantum parti, denominatur. totum ſimpliciter, & proprie, per diſpoſitionem partis nullo addito, ſicut homo dicitur criſpus: ſed quantum ad illas diſpoſitiones, quæ natæ ſunt parti, & toti conuenire, non denominatur totum à parte ſimpliciter, ſed addita parte, vt cum dicitur, homo albus ſecundum capillos nec hoc proprie, ſed figuratiue
H per ſinædochen, vnde patet, quod cum creatio naturæ, & perſonæ nata ſit conuenire ſicut, & eſſe, vtriq; aliquo modo conuenit, non tamen poteſt dici de Chriſto ꝙ ſit creatura, quia humana natura creata eſt niſi fiat additio, vt ſi dicatur ſecundum hominem vel ſecundum quod homo, & tunc etiam tropica eſt, & figuratiua, vt dicit Magiſter, ſicut & hæc. Æthiops eſt albus ſecundum dentem. q.2.3.cor.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd illa ratio procedit in his quæ prædicantur proprie & per ſe, ſed hæc non eſt propria prædicatio, vt dictum eſt. In corp.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ eſſe filium adoptiuum, nullo modo natum eſt conuenire niſi perſonæ. & ideo non poteſt dici filius adoptiuus ſecūdum humanam naturam ſicut dicitur creatura, quia creaturæ nomen, & perſonę, & naturę aptatur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quando cum reduplicatione eſt
I propria prędicatio: tunc prædicatum per ſe cōuenit ei quod replicatur, ſicut Chriſtus ſecundum ꝙ homo, eſt animal. Hæc enim eſt per ſe & proprie. Homo eſt animal: & ideo ſimul, modo prædicatum, & reduplicatio de ſubiecto prædicatur. hæc autem reduplicatio non eſt nota per ſe prædicationis: hæc.n. non eſt propria. Hic homo. ſ. Chriſtus, eſt creatura. nec etiam eſt per ſe, quia creatura non eſt ſuperius ad hominem ſignificans quid eſt homo, vt dictum eſt: & ideo non oportet, ꝙ ſi creatura improprie dicatur de Chriſto, quòd etiam ipſe improprie dicatur homo.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ natura humana in abſtracto, non prædicatur de Chriſto ſecundum ꝙ homo, ſed conditiones eius: & in concreto poſſunt de Chriſto prædicari ſecundum quod homo, vel proprie, vel improprie: creatura autē in concretione dicitur, quia omne creatum eſt creatura.

K ¶ Ad quintum dicendum, ꝙ quamuis illud quod conuenit parti, aliquo modo poſſit dici de toto: non tamen oportet vt qđ remouetur à parte, remoueatur a toto, vnde quauis Æthiops ſecundum dentem habeat albedinē, non pōt tamen dici ꝙ ſit carens nigredine, quia qđ non conuenit ſibi ſm vnam partē, poteſt ſibi conuenire ſm aliam, & ſimiliter quamuis Chriſtus ſit creatura ſm quod homo, nō tamē poteſt dici, ꝙ ſm quod homo, careat diuinitate, quę ſibi competit per aliam naturā.

ARTICVLVS IIII.

Vtrū ea quæ ſunt humanæ naturæ poſſint dici de filio dei.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd ea quæ ſunt humanæ naturæ non poſſunt dici de filio Dei. omnis.n. proprietas, vel accidens naturę humanæ, eſt quid creatū: ſed filius Dei non informatur aliquo creato. ergo non poteſt prædicari de filio Dei aliquod accidens humanæ naturæ. 3.q.16.4. opu.2.c.7.

¶ 2 Præt.

¶ 2 Præt. Quòd proprietates diuinæ naturæ dicuntur de filio Dei, contingit ex hoc, quod filius Dei eſt natura diuina: ſed filius Dei non eſt natura humana. ergo proprietates humanę naturæ non prædicantur de filio Dei.

¶ 3 Præt. Humanæ naturæ conuenit aſſumi à filio Dei, & homini cōuenit eſſe vnitum: ſed hoc non cōuenit filio Dei. ergo non oportet quod ea, quæ conueniunt naturæ humanæ, dicantur de filio Dei.

¶ 4 Præt. Hæc eſt vera. Iſte homo eſt prędeſtinatus: ſed hæc eſt falſa. Filius Dei eſt prædeſtinatus. ergo idem quòd prius. (art. 2. ſecundum.)

¶ 5 Præt. Omnis proprietas humanę naturæ eſt quid creatū: ſed creatura nō prædicatur de filio Dei. ergo nec proprietas humanæ naturæ.

¶ 6 Præt. Ea quę prędicantur de Chriſto ſecundum quod homo, non prædicatur de ipſo ſecūdum quod filius Dei. ergo videtur eadem ratione quod ea quæ prædicant de homine, non prædicentur de filio Dei. (Alias de fide c. 7. circa med.)

ſed vnus, & in vtroque vnus; ſcilicet diuinitate, & corpore. Non enim aliter ex patre, aliter ex virgine, ſed idē aliter ex patre, aliter ex virgine. qui factus eſt ſecundū noſtræ ſuſceptionem naturæ, nō ſecundum æternæ ſubſtātiam vitæ, quem legimus primogenitū, & vnigenitū. primogenitū, quia nemo ante ipſum: vnigenitum, quia nemo poſt ipſum. Ex his euidenter traditur, qua intelligentia accipiendum ſit, cum dicitur, Chriſtus factus, vel ſimpliciter, vel cum additamento, vt factura. ſ. vel creatura, non ad aſſumentem Deum, ſed ad aſſumptū hominem referatur. In Deo autē creatura eſſe non pōt, vt ait Ambro. in 1. lib. de Tri. Nunquid dicto factus eſt Chriſtus? Nūquid mandato creatus eſt Chriſtus? Quomodo autē creatura in Deo eſſe poteſt? Etenim Deus naturæ ſimplicis eſt, non coniunctæ atque compoſitæ, cui nihil accidat: ſed ſolum quod diuinū eſt, in natura ſua habeat. Etſi ergo Chriſtus ſecūdum hominem dicitur creatura: nō tamen Chriſtus ſimpliciter prædicandus eſt creatura. Nec ex eo quod Chriſtus ſecundum hominem dr eſſe creatura, poteſt quis progredi ſic argumentando. Si ſecundum quod homo, Chriſtus eſt creatura, vel rōnalis vel irrationalis, vel quæ eſt Deus, vel non, nitēs per hoc probare, Chriſtum eſſe aliquid non diuinum, quia quod ipſe eſt, ſm hoīem ipſe eſt. Et ideo ſi ſm hominem eſt ſubſtantia aliqua nō diuina, eſt vtiq; aliquid non diuinū: ſed ex tropicis locutionibus non eſt recta argumētationis proceſſio. Illa aūt locutio tropica eſt qua Chriſtus dr creatura, vel ſimpliciter, vel cum adiunctione.

Sed contra. De quocunque prædicatur aliquid, prædicantur de eo omnia conſequentia ad ipſum, etiam ſit ſit prædicatio accidentalis, ſicut ſi homo eſt albus, ſequitur quod ſit coloratus: ſed homo prædicatur de Deo. ergo quicquid prędicatur de homine prædicatur de filio Dei.

¶ Præt. Quæcunq; conſequuntur naturam, prædicantur de ſuppoſitis naturæ illius: ſed filius Dei eſt ſuppoſitum humanæ naturæ. ergo conſequentia naturam humanam poſſunt prædicari de filio Dei.

¶ Præt. Chriſtus eſt perſona ſubſiſtens in duabus naturis, diuina, & humana: ſed omnia quæ conueniunt diuinæ naturæ, poſſunt prædicari de Chriſto. ergo pari ratione, omnia ea quę conueniunt naturæ humanæ.

¶ Præt. Nihil magis repugnat diuinæ naturæ, quàm mori: ſed dicitur quòd filius Dei eſt mortuus. ergo, & omnia alia poſſunt dici de filio Dei, quæ conueniunt humanæ naturę.

Reſpondeo Dicendum, quod natura, & ſuppoſitum naturę, in quibuſdam differunt re, & ratione, ſicut in compoſitis: in quibuſdam autem ratione, & non re, ſicut in diuinis: ſed differētia quæ eſt ſecundum rationem, eſt differentia oppoſitionis, quia natura, & ſuppoſitum habent intentiones oppoſitas. & ideo ea quæ pertinent ad rationem naturæ, nullo modo prędicantur de ſuppoſito, neq; in abſtracto, neq; in concreto, neq; in diuinis, neq; in humanis: ſicut pater nō dicitur cōe tribus, nec Petrus dicitur forma totius. Differentia autem quæ eſt ſecundum rem, non eſt oppoſitionis: ſed eſt, ſicut principij formalis ad formam. & ideo quæ ſecūdum rem ad naturam pertinent, poſſunt prædicari de ſuppoſito: ſicut natura prædicatur, ſ. in concreto, quia autem vnio facta eſt in ſuppoſito, vt. ſ. ſit vnum, & idem ſuppoſitum diuinę, & humanę naturę: ideo de illo ſuppoſito poſſunt prędicari ea, quę conſequunt ſecundum rem vtranq; naturam, ſicut, & ipſę naturę de ipſo prędicantur, quia. ſ. diuina natura prędicatur de filio Dei in concreto, & in abſtracto: ideo proprietates eius poſſunt vtroque modo prędicari de ipſo. quia vero humana natura prędicatur in concreto tantum: ideo humanæ naturæ proprietates in concreto tantum prædicantur. Nec differt verum ſiat prædicatio de ſuppoſito ſecundum nomen, quod ſignificat diuinam naturam, vt verbum: vel humanam, vt Ieſus: vel vtrumque ſicut Chriſtus, quia per omnia ſupponitur idem ſuppoſitum: ſed tamen hoc ſuppoſitum non conſtituitur per naturam humanam, ſed humana natura aduenit ei iam ab æterno præexiſtenti in alia natura. Vnde duo ſingulariter inueniuntur in compoſitione humanæ naturæ ad illud ſuppoſitum, ſcilicet quòd vnitur ei, & quòd ſe habet ad ipſum per modum partis, ſecundum quod illud ſuppoſitum in duabus naturis ſubſiſtit. & ideo à prædicta generalitate excluduntur ea quæ vnionem important: & iterum ea, quæ nata ſunt de ſe, & perſonæ, & naturæ conuenire, quæ non poſſunt prædicari de ſuppoſito, niſi cum additione: ſicut ea quę ſunt partis de toto.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod proprietates creaturæ dicuntur de filio Dei, non quaſi ipſa perſona, æterna his informetur: ſed quia natura aſſumpta informat, eis: ſicut proprietates quibus informantur partes, prædicantur de toto.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illa ratio concludit, quòd proprietates humanæ naturæ non prædicantur in abſtracto de Chriſto, quod & verum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quod aſſumi eſt de illis quæ vnionē important: & ideo non oportet, quòd dicatur de filio Dei.

¶ Ad quartum dicendum, quod prædeſtinatio Chriſti eſt reſpectu vnionis. vnde prædeſtinatus includit vnionē ſicut terminum prædeſtinationis: & ideo ſicut homo vnitus dicitur, ita, & prædeſtinatus vniri: non autem filius Dei. Et præterea prædeſtinatus includit factionē, vt patet ex prædictis. vnde ſicut eſſe factum non dr de filio Dei abſolute, ita nec eſſe prædeſtinatū. (d. 10. q. 3.)

¶ Ad quintum dicendum, quod ſicut humana natura eſt creatura, & tamen cum prædicetur de Chriſto in concreto, non ſequitur quòd Chriſtus ſit creatura: ita etiam non ſequitur propter hoc, quod proprietates naturæ humanæ in concreto de Chriſto prædicentur, quod Chriſtus ſit creatura.

¶ Ad ſextum dicendum, quod ad veritatem propoſitionis ſufficit quod prędicatum cōueniat ſubiecto quocunq; modo: ſed ad hoc quòd propoſitio ſit per ſe, oportet quod conueniat ſibi ratione formæ importatæ per ſubiectum. vnde hæc eſt vera. Deus eſt paſſus: non tamen eſt per ſe. & quia reduplicatio exigit locutionem per ſe veram: ideo non eſt ſimilis ratio de reduplicationibus, & propoſitionibus, quæ ſunt ſine reduplicatione.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quod aliqua conſequuntur humanam naturam, non ſecundum quod prædicatur de filio Dei, & illa non oportet quòd de Chriſto prædicentur. Et ex dictis patet ſolutio ad conſequentia.

EXPOSITIO TEXTVS.

Omnia (per ipſum facta ſunt.) Videtur hoc non eſſe ad propoſitum, quia Auguſt. intēdit de filio Dei, inquantum eſt filius Dei. Et dicendum, quòd quia non eſt in Chriſto aliud ſuppoſitum, niſi perſona filij Dei, ideo ſicut de filio Dei dici non poteſt, quod ſit creatura, ita nec de Chriſto. (Non ſi creatura eſſet, ſibi mandaret prædicari euangelium.) Videtur quòd hoc non ſequatur: quia angeli, & lapides ſunt creaturæ, quibus nō eſt euangelium prædicandum. Dicendum quòd intelligitur de creaturis quæ ſunt homines, quibus eſt prædicandum euangelium, vel vt emundentur, vel vt perficiantur vel vt conſeruentur. Chriſtus autem homo eſt. (Vanitati ſubiecta.) intelligitur de illa vanitate, ſecundum quam omnia in nihil tenderent niſi manu omnipotentis continerentur. (Non vnum de multis.) Contra. vt ſic ipſe primogenitus in multis fratribus. Et dicendum. quod vnus eſt de multis quantum ad ſimilitudinē filiationis ſecundum quod etiam dicitur primogenitus, ſed non vnum de multis proprietate natiuitatis ſecūdum quòd dicitur vnigenitus. (In Deo creatura eſſe non pōt.) Cōtra Ro. 11. In ipſo ſunt omnia.

Dicendum quòd ſunt in ipſo creaturæ, non per eſſentiam, ſed ſicut in cauſa per ſimilitudines ideales, quæ ſecundum ꝙ in Deo ſunt, creaturæ non ſunt. (Sed ex tropicis locutionibus.) Cuius ratio eſt, quia non ſunt ſimpliciter veræ, ſed ſecundum quid. vnde etiam Dionyſius dicit in epiſtola ad Titum, quòd ſymbolica theologia nō eſt argumētatiua.

DISTINCTIO XII.

A

An homo ille ſemper fuerit, vel cœperit eſſe.

POſt prædicta quæritur, vtrū homo ille cœperit eſſe, vel ſemper fuerit, ſicut ſimpliciter enunciamus, Chriſtū vel Dei filium ſemper fuiſſe: nec cœpiſſe. De hoc Aug. † dicit ita ſuper Io. Habuit aliquando Dei filius, qđ nondum habuit idem ipſe homo filius, quia nondum erat homo. Idem in eodem. Prius quā mundus eſſet, nec nos eramus, nec ipſe mediator Dei, & hominū homo Chriſtus Ieſus. Item ſuper Pſal. Chriſtus noſter, & ſi forte hō recens eſt, tñ eſt æternus Deus. Alibi vero legitur ꝙ puer ille creauit ſtellas, & Chriſtˀ dicit ſe eſſe principium, & eſſe ante Abraā. His ergo authoritatibus, in nullo reſultantes dicimus hoīem illum inqātum homo eſt, eſſe cœpiſſe, &

G

Tra.106. circa me.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam oſtendit Magiſter, ꝙ nomen creaturę non prędicatur de Chriſto ſimpliciter, ſed cum determinatione. Hic inquirit de defectibus qui cōſequuntur naturam humanam ſecūdum, quod creatura eſt. Et diuiditur in duas partes. Primo inquirit de defectu, qui communiter conſequitur omnem creaturam, ſcilicet incipere eſſe. Secundo de defectibus qui cōſequuntur ſpecialiter humanam naturam ibi (Solet etiam quæri vtrum alium hominem.) Circa primū tria facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo obiicit ad vtramque partem ibi (De hoc Aug. inquit ita.) Tertio determinat eam ibi. (His autem authoritatibus. Solet etiam quæri.) Hic proſequitur de defectibus, qui pertinent ad humanam naturam tantum. Et diuiditur in duas partes. Primo inquirit de defectu culpæ. Secundo de defectu naturę, qui eſt ſexus fœmineus ibi. (Solet etiā quęri quamuis curioſe.) Circa primum duo facit. Primo quærit de defectu culpę, quantum ad originem, ſcilicet vtrum aliunde quàm de peccatoribus, carnem aſſumere potuiſſet. Secundo de defectu culpæ q̄tum ad actum, vtrum ſcilicet peccare potuiſſet ibi. (Ideo non immerito quæritur. Et circa hoc tria facit. Primo mouet quæſtionem, Secundo determinat ibi. (Hic diſtinctione opus eſt.) Tertio obiicit contra determinationem ibi. (Quidam tamen.) Et primo obiicit per rationem. Secundo per authoritatem ibi. (Inducunt authoritates.) & vtrunque ſoluit, vt patet in litera. (Solet etiam quæri.) Hic inquirit de defectu naturæ qui eſt ſexus fœmineus. Et primo mouet quęſtionem. Secundo ſoluit ibi. (Quidam arbitrant.)

QVAESTIO PRIMA.

Hic quæruntur tria.

Primo. De conceptione.
Secundo. De potentia peccandi.
Tertio. De congruitate aſſumptionis, reſpectu ſexus fœminei. De congruitate tamē aſſumptionis reſpectu generis Adæ. di. 2. dictum eſt. q.1.art.2.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum iſte homo demōſtrato Chriſto, incœpit eſſe.
Secundo. Vtrum incœpit eſſe Deus.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum hæc ſit vera: iſte homo incœpit eſſe.

3.q.26.9. AD Primum ſic proceditur. videtur ꝙ hæc ſit vera. Iſte homo incœpit eſſe. Omne.n. ꝙ non ſemper fuit & eſt: incœpit eſſe: ſed ſicut dicit Aug. in litera, mediator Dei, & hominum, homo Chriſtus non fuit, prius quàm mundus eſſet. ergo incœpit eſſe.

¶ 2 Pręt. Iſte, demōſtrat ſuppoſitum vtriuſq; naturę, diuinæ, ſcilicet, & humanę: ſed ratione diuinæ naturæ poteſt dici. Iſte homo ſemper fuit. ergo cum incipere conueniat humanę naturæ, ſicut etiam eſſe ab æterno diuinę, ratione humanæ naturæ, poteſt dici iſte homo incœpit eſſe.

¶ 3 Præt. Antequam mundus fieret, erat verum dicere. nullus homo eſt. ergo hæc erat falſa: aliquis homo eſt. vel iſte homo eſt; nunc autem eſt vera. ergo iſte homo cœpit eſſe.

¶ 4 Pręt. Quod incœpit eſſe in aliqua ſpecie, incœpit eſſe ſim- F pliciter, ſed iſte homo incœpit eſſe in ſpecie humana. ergo incœpit eſſe ſimpliciter.

¶ 5 Pręter. Naſci temporaliter, eſt mutari de non eſſe in eſſe: ſed iſte hō eſt natus in tempore. ergo eſt mutatus de non eſſe in eſſe: ſed omne tale incœpit eſſe. ergo iſte homo incœpit eſſe.

¶ 6 Pręt. Iſte homo ſupponit perſonam, cōpoſitam: ſed perſona compoſita non fuit ab æterno, quia quando non eſt compoſitio, non poteſt eſſe aliquod compoſitum. ergo iſte homo non fuit ſemper. ergo incœpit eſſe. Tra.105. circa fi. Pſal. 80. circa med.

Sed contra. Nullū æternū incœpit eſſe, ſed iſte homo ſupponit ſuppoſitum ęternum. ergo non incœpit eſſe.

¶ Pręt. Omne quod incœpit eſſe, eſt creatura: ſed iſte homo non eſt creatura, vt dictum eſt ſupra. ergo iſte homo non incœpit eſſe. d.11.3.

¶ Pręter. Io. 8. dicit, ille homo de quo loquimur, Antequam Abraam fieret ego ſum. & ſimili ratione potuiſſet vere dicere. Antequam mundus fieret ego ſum: ſed nullum tale incœpit eſſe. ergo iſte homo non incœpit eſſe.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ quidam diſtinguunt iſtam. Iſte homo incœpit eſſe: ex hoc ꝙ hoc pronomen iſte, poteſt demonſtrare perſonam verbi, vel ſingulare hominis, & primo modo eſt falſa. Secundo modo eſt vera. Sed cum dicitur, iſte H homo, hoc pronomen iſte, non poteſt demonſtrare, niſi id qđ ſupponitur per hoc nomen homo. ſuppoſitum autem per hoc nomen homo, non eſt aliud q̄ perſona verbi ſm ſecundā opinionem. vnde ſecundum eam non pōt ſtare, quia quamuis ponat in Chriſto eſſe aliquid ſingulare, pręter perſonam verbi, ſcilicet humanam naturam, tamen illud ſingulare non ſupponitur per hoc nomen homo, nec prędicatur de Chriſto, ſicut 6. diſt. dictum eſt, & ideo patet ꝙ iſta diſtinctio eſt ſm primā opinionem bona, & ideo hac omiſſa, quidam dicūt, ꝙ hoc verbum incipit, poteſt notare inceptionem reſpectu ſuppoſiti ſimpliciter, & ſic eſt falſa. quia ſuppoſitum illud eſt ęternum, vel reſpectu ſuppoſiti ratione formę ſignificatę, & ſic eſt vera. & ponunt exemplum de hac. Scutum album incipit eſſe hodie, q.1.2.cor. I ſuppoſito ꝙ ſcutum ab heri factum hodie dealbetur, Sed hoc dictum non videtur habere efficaciam propter duo. primo quia, & ſi humana natura habeat aliquid ſimile accidenti in Chriſto, tamen hoc nomen homo, non eſt adiectiuū ſed ſubſtantiuum, etiam ſi natura humana eſſet pure accidētaliter adueniens, & in talibus plus facit modus ſignificandi, quam proprietas rei ſignificatę. Secundo quia dato ꝙ eſſet adiectiuū oportet ꝙ prędicatum conueniret ei quod copulatur vel ſupponitur per nomen poſitum in ſubiecto, vel ratione ſui, vel ratione alicuius quod in eo eſt, illa autem prędicata, quę nata ſunt ipſi ſuppoſito conuenire non prędicantur, ſimpliciter de eo ratione alicuius quod in ipſo eſt, neque ſm partem, neque ſecundum accidens aut naturam, niſi ei ſecundum ſe conueniant, quia tunc ſequeretur, ꝙ affirmatio, & negatio verificentur de eodem, ſi ratione alicuius exiſtentis in ipſo verificetur quod ratione ſui de eo vere negatur, & hoc patet in K propoſito. ei.n. ꝙ ſupponitur cum dicitur: iſti homini, conuenit eſſe ſemper de eo non poteſt verificari negatio, vt dicatur: nō fuit ſemper ſimpliciter loquendo, & per conſequens, nec aliquid quod negationem dictam implicet ſicut verbū incipiendi, vnde dicendum eſt, ꝙ hęc eſt ſimpliciter falſa iſte homo incœpit eſſe, & eſt ſecundum quod vera. ſ. cum determinatione humanę naturę, ſicut & hæc. iſte homo eſt creatura, eſt falſa, niſi ei determinatio addatur, & tunc etiam eſt tropica vt ſupra dixit Magiſter, vnde hic non intendit eam diſtinguere tāquam multiplicē, ſed dicere quomodo pōt eſſe vera, & falſa.

¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ ſecundum regulā à magiſtro pręcedenti diſt. datam, intelligēda eſt illa authoritas cum determinatione ēt quamuis cauſa breuitatis non apponatur. d.11.in fin.

¶ Ad ſecundum dicendū, ꝙ quāmuis illud ſuppoſitū ſit vtriuſque naturę ſuppoſitum: tn quātum ad aliqua ſe habet aliter ad naturam diuinam, q̄ ad humanam, quia eſt idem re cum diuina, & conſtitutum in eſſe per ipſam, ſm modum intelli-

gendi

gendi vnde quandocunque fuit natura diuina, fuit ipſum ſup A poſitum; non autem ita ſe habet ad naturam humanā: & ideo non oportet quòd incipiente humana natura, ipſum incipiat.
¶ Ad tertium dicendum, quòd ab æterno verum fuiſſet dicere nullus homo eſt, quia ſuppoſitum æternum nondum erat

inquantum verbum eſt ſemper fuiſſe. Hic enim abſque diſtinctione non referenda reſponſio. Nam ipſe Aug.† huiuſmodi vtitur diſtinctione in pluribus locis dicens, per Chriſtum omnia eſſe facta inquantum eſt verbū; ſecundum id vero quod homo eſt, ipſum eſſe factum & glorifi- B catum. Si igitur ad perſonam reſpicis, cōfidenter dic hominem illum ſemper fuiſſe. Si vero ad naturam hominis, concede eum cœpiſſe.

ſuppoſitum humanæ naturę. vnde poterat ſumi ſub dicta diſtributione; ſicut nūc poteſt propter vnionem. vnde quàmuis ab ęterno non erat verum dicere: aliquis homo eſt æternus: modo tamen eſt verum dicere: aliquis, vel iſte homo eſt ab æterno.

Super Io. tract. 1. & 105.

¶ Ad quartum dicendum, quòd naſci temporaliter ex matre, non eſt natum conuenire ſuppoſito, niſi ratione corporis, vt ſupra dictum eſt: & ideo ratione eius verificatur ſimpliciter de ſuppoſito: ſed incipere eſſe non poteſt verificari de eo ratione corporis ſimpliciter, ſed cum determinatione: & ideo hæc eſt vera ſimpliciter: homo eſt natus temporaliter, non tamen iſta: iſte homo incœpit eſſe, ſed eſt verum ſecundum quid.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in alijs ſuppoſitis quæ ſunt ſuppoſita tantum vnius naturæ, ſequitur, quòd ſi incipiunt eſſe in aliqua ſpecie, quòd incipiunt eſſe ſimpliciter: ſed non eſt ita in propoſito. vnde quantum ad hoc, ſimilitudinem habent humana natura in Chriſto cum accidente: & ideo ſicut non ſequitur. iſte homo incœpit eſſe albus. ergo incœpit eſſe, ita nec ſequitur: iſte incepit eſſe homo. ergo incœpit eſſe.

C

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quia compoſitio non ſemper fuit: ideo hæc eſt falſa. perſona ſemper fuit compoſita: ſed tamen hæc eſt vera. perſona compoſita ſemper fuit, quia ad veritatem propoſitionis ſufficit, quòd prædicatum conueniat ſubiecto, nec oportet quòd conueniat ei ratione formæ ſignificatæ, vel appoſitæ, niſi ſit prædicatio per ſe: & ideo perſonæ conuenit ſemper fuiſſe; quamuis non ratione compoſiti. hæc eſt ſimpliciter vera. perſona compoſita ſemper fuit: ſed ad veritatem propoſitionis exigitur, quòd totum quod eſt in prædicato, conueniat ſubiecto, & ideo compoſitio quam ſignificat hoc nomen compoſitum, non conuenit ab ęterno perſonæ: & ideo hæc eſt falſa, perſona iſta ſemper fuit compoſita.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd idem iudicium eſt de iſta. homo incœpit eſſe Deus: & homo factus eſt Deus, & eædem rationes vtrobique fieri poſſunt. & ideo requiratur ſupra diſt. 7. ubi inquiſitum eſt: vtrum homo factus ſit Deus.

q. 2. a. 2.

QVAESTIO II.

B

Deinde quęritur de potentia peccandi.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primum. Vtrum iſte homo potuit peccare.
Secundo Vtrum habuit potentiam peccandi.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Chriſtus potuit peccare.

q. 15. a. 1.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd potuit peccare. Ber. enim dicit, quòd tantum deſcendit filius dei, quantum deſcēdere potuit pręter peccatum: ſed vltimus gradus circa peccatum eſſe poſſe peccare. ergo ipſe potuit peccare.

¶ 2 Præt. Nihil laudis Chriſto homini ſubtrahendum eſt: ſed in laudem viri iuſti dicitur Eccl. 31. Qui potuit tranſgredi, & non tranſgreſſus. ergo hoc Chriſto conuenire debet.

¶ 3 Præt. Sicut peccatum requirit voluntatem, ita & meritū: ſed ſecundum † Aug. Nullus peccat in eo, quod non poteſt vitare. ergo etiam nullus meretur vel laudatur de hoc quod

1. lib. retract. c. 14.

A dimittere non poteſt. Si ergo Chriſtus non potuit peccare, nō eſt laudandus de hoc, quòd non peccauit.

¶ 4 Præt. Philoſophus dicit in 4. Topi. quòd Deus & ſtudioſus poteſt praua agere: ſed in Chriſto non inuenitur aliquid, quare non potuerit peccare, niſi quia deus eſt, & quia bonus perfecte fuit, ergo potuit peccare. Cap. 11.

Si deus alium hominem aſſumere potuerit, vel aliunde quam de genere Adæ.

SOlet etiam quæri: utrum alium hominem, vel aliunde hominem, quam de genere illius Adę, Deus aſſumere potuerit. Ad quid ſane dici poteſt, ipſum & aliam animam, & aliam carnem potuiſſe aſſumere, quia gratia tantum aſſumpta eſt anima illa & caro a verbo Dei. Vt enim ait Auguſt. † in re-

¶ 5 Præt. Io. 7. dicitur a Chriſto. Si dixero, quia non noui eū, ero ſimilis vobis mendax: ſed potuit illa verba dicere ſine additione, ſicut dixit cū additione. ergo potuit mentiri, ergo & peccare.

Sed contra Heb. 2. Eum qui paulominus &c. dicit glo. quia natura humanæ mentis quam Deus aſſumpſit, & quæ nullo modo peccato deprauari potuit ſolus deus maior eſt: ſed quicunque poteſt peccare mens eius poteſt peccato deprauari. ergo Chriſtus non potuit peccare.

Lib. 13. de Tri. cap. 19. me.

¶ Præt. Hæc eſt perfectio naturæ glorificatæ, vt iam peccare non poſſit: ſed Chriſtus ab inſtanti ſuæ conceptionis fuit verus comprehenſor, ergo nunquam peccare potuit.

¶ Præt. Quicquid fecit ille homo, poteſt dici Deus feciſſe: ſi ergo ille homo peccaſſet, ſequeretur quòd deus peccaſſet, quod eſt impoſſibile. ergo primum.

C Reſpondeo dicendum, quòd ſimpliciter loquēdo, Chriſtus nullo modo peccare potuit. vnde Dam. † dicit in 3. lib. quod impeccabilis eſt Deus Ieſus: poteſt enim cōſiderari vt viator vel vt comprehenſor, & vt deus, vt viator quidem, Dux videtur eſſe dirigens nos ſecundum viam rectam. In quolibet autem genere oportet primum regulans torqueri non poſſe, quia aliàs eſſet error in omnibus, quæ ad ipſum regulantur: & ideo ipſe Chriſtus tantam glorię plenitudinem habuit, vt etiā inquantum viator peccare non poſſet. vnde etiam & illi qui proximi ſibi fuerunt, confirmati ſunt, apoſtoli etiam viatores exiſtentes, mortaliter peccare non potuerint, quàmuis potuerint peccare venialiter. Secundum vero quòd fuit comprehenſor, mens eius totaliter eſt coniuncta fini, vt agere non poſſet niſi ſecundum ordinem ad finem, ſicut in 2. lib. diſt. 7. de angelis confirmatis dictum eſt, ſecundum autem quod D fuit deus, & anima eius, & corpus fuerunt quaſi organum deitatis ſecundum quod dicit Dam. † deitas regebat animam & anima corpus, vnde non poterat peccatum attingere ad eius animā ſicut nec deus poteſt peccare: tamen ſub cōditione pōt concedi quòd peccare potuit, ſcilicet ſi voluiſſet, quàmuis hoc antecedens ſit impoſſibile, quia ad veritatem conditionalis non requiritur, neque veritas antecedentis, neque conſequentis, ſed neceſſaria habitudo vnius ad alterum.

De fide lib. 3. cap. 20. & lib. 2. c. 12.

q. 1. a. 1. corpore.

Damaſ. lib. 3. de fide c. 19. poſt. medium.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut deus non potuit deſcendere ad hoc, quòd peccaret: & ideo Chriſtus nunquam peccauit: ita etiam non potuit deſcendere ad hoc quòd peccare poſſet: & ideo etiam Chriſtus nunquam peccare potuit, & etiam ſi Deus ad hoc deſcendere potuiſſet: non tamen conueniebat, quia hoc magis impediebat finem incarnationis, ſecundum quam eſt Dux & Rex noſtrorum operum, quam iuuaret.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd aliquid poteſt pertinere ad B laudem inferioris, quod attributū ſuperiori magis eſt in vituperium, vt dicit Dio. 4. c. de di. no. ſicut furibundum laudabile eſt in cane: ſed vituperabile in homine. vnde etiam Philoſophus dicit in 10. Ethic. quod laudes hominum tranſlatæ in deos, deriſiones videntur: tamen hoc quod poſſe peccare pertinet ad laudem, eſt per accidens, inquantum oſtendit opus quòd laudatur, ex neceſſitate factum non eſſe: ſed quamuis remoueatur a Chriſto potentia peccandi: non tamen ponitur coactio, quæ voluntario contrariatur, & laudis rationem tollit. Cap. 10.

¶ Ad tertium dicendum, quòd impotentia coactionis quæ opponitur voluntario, tollit rationem meriti & demeriti; non impotentia quæ eſt ex perfectione in bonitate vel malitia, quia hoc voluntarium non tollit: ſed ponit voluntatem confirmatam ad vnum.

¶ Ad

In lib. per p.exorum. ¶ Ad quartum dicendum quòd, ſicut Rabi Moy. † verbum philoſophi intelligendum eſt cum côditione, quia ſcilicet poſſe ſi vellet.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Chriſtus potuiſſet ſi voluiſſet illa verba exprimere. ſed velle non potuit.

ARTIC. II.

b Vtrum Chriſtus habuit potentiam peccandi.

cap. 3. 18. in AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus nõ habuit potẽtiam peccandi, ſecundũ enim quamlibet potentiã eſt aliquis potens: ſed Chriſtus non potuit peccare. ergo non habuit peccandi potentiam.

Lib. de libertate arb. ¶ 2 Præt. Potentia peccandi, ſecundum Anſel. † non eſt libertas arbitrij, nec pars libertatis: ſed diminuit libertatem: ſed in Chriſto libertas non fuit diminuta. ergo ipſe non habuit potentiam peccandi.

¶ 3. Præt. Potentia peccãdi eſt radix peccati, & principium ſed in Chriſto non fuit aliquod principium, & radix peccati. ergo ipſe non habuit potentiam peccandi.

bus per tempus ortis illa ſumpta eſt gratia, qua homo in vnitate perſonæ coniunctus eſt Deo. Potuit igitur deus aliam carnẽ aſſumere: & carnẽ vtique aliũde quam de genere Adę. vnde Aug. † in li. 4. de Trini. Poterat vtique deus hominem aliunde ſuſcipere, in quo etiam mediator Dei & hominum, non de genere illius Adæ, qui peccato ſuo genus obligauit humanum, ſicut ipſum quem primo creauit, nõ de genere alicuius creauit. Poterat ergo vel ſic, vel alio quo vellet modo creare vnum hominem, de quo vinceretur victor prioris: ſed meliùs iudicauit, & de ipſo quo victum fuerat genere aſſumere hominem, per quem hominis vinceret inimicum; & tamen ex virgine cuius conceptum ſpiritus, non caro, fides, non libido pręuenit, nec interfuit carnis concupiſcentia, qua cęteri concipiuntur qui originale trahunt peccatum: ſed credendo non concumbendo ſancta eſt fęcundata virginitas. Ex his aperte oſtenditur, & alium, & aliunde hominem deũ aſſumere potuiſſe.

¶ 4 Præt. Chriſtus etiam ſecundum quod homo, fuit maxime Deo ſimilis: ſed Deus non poteſt peccare nec potentiam peccandi habet. ergo nec Chriſtus ſecundum quod homo.

4. Top. c. 11. prauorum. Sed contra Philoſophus dicit, quod poteſtates prauorum ſunt intelligẽdæ: ſed omnia bona hominum Chriſtus habuit. ergo potentiam peccandi.

Dam. de fide lib. 3 ca. 6. circa me. ¶ Præt. Sicut dicit Damaſc. Filius dei aſſumpſit quicquid in noſtra natura plantauit. Plantauit autem in ea potentiam peccandi, quia potentia peccandi non ſit ab eo. ergo potentiam peccandi habuit.

¶ Præt. potentia peccandi, eſt potentia qua peccatur, hoc autem eſt liberum arbitrium. cum igitur Chriſtus habuerit liberum arbitrium ſecundum quòd homo, vt dicit Dam. oportet quod habuerit potentiam peccandi.

lib. 3. de fide cap. 18. ¶ Præt. Anima Chriſti creatura eſt: ſed ſecundum Dam. anima creatura vertibilis eſt vel ſecundum electionem, vel ſecundum ſubſtantiam. ergo anima Chriſti vertibilis eſt ſecundum electionem cum vim electiuam habeat: ſed vertibilitas electionis eſt potentia peccãdi. ergo Chriſtus habuit potentiam peccandi.

Reſpondeo. Dicendum, quòd actus ſe habet ad potentiam dupliciter, quia actus egreditur a potẽtia, & iterum per actus ſpecificatur potentia: & ideo cum dicitur potentia aliquid agendi, vt potentia videndi dupliciter poteſt intelligi, quia
*D. 1175. poteſt deſignari vel ordo potentiæ * ad actum, ſecundum qđ actus ſumitur vt effectus potentiæ: vel deſignatur potentia ipſa ſpecificata per actum, ſecundum quod actus ſumitur loco differentiæ ſpecificæ ipſius potentiæ. Et primo modo non poteſt dici, quòd ille qui habet viſum impeditum, habeat potentiam videndi, ſicut non poteſt dici quòd poſſit videre. ſed ſecundo modo poteſt dici, quòd habeat potentiam videndi, ſicut quod habeat potentiam viſiuam. Hæc autem diſtinctio, vt dictis patet, habeat locum in illis actibus quibus ſpecificantur potentiæ. huiuſmodi autem ſunt actus, ad quos potentiæ ordinantur. Sed liberum arbitrium non ordinatur ad pec-

F catum, immo peccatum incidit ex defectu eius, vnde peccare non ſpecificat potentiam liberi arbitrij: & ideo cum dicitur. quòd aliquis habet potentiam peccandi, non intelligitur quòd habeat liberum arbitrium, ſed quòd habeat ipſum ordinatum ad peccãdum, ita vt peccare poſſit. & ideo ſicut de Chriſto non dicitur quòd poſſit peccare: ita nec quod habeat potentiam peccandi proprie loquendo, & ſecundum ſe, ſed poteſt concedi ſub hoc ſenſu, vt dicatur habere potentiam peccandi, quia habet potentiam, quæ in alijs eſt potentia peccandi. Et hoc modo ſuſtinendo, facile reſpondetur ad primas quatuor rationes.

B Si homo ille potuit peccare, vel non eſſe deus.

IDeo non immerito queritur, vtrum homo ille potuerit peccare, vel non eſſe Deus. Si enim potuit peccare, potuit & damnari: ſi potuit damnari potuit non eſſe Deus.
G Ergo ſi potuit peccare potuit non eſſe Deus: quia eſſe Deum, & poſſe & uelle iniquitatem, ſimul eſſe nequeunt. Hic diſtinctione opus eſt, vtrum de perſona, an de natura agatur. Si enim de perſona agitur, manifeſtum eſt; quia peccare non potuit: nec Deus. non eſſe potuit. Si vero de natura, diſcutiendum eſt, vtrum agatur de ea, vt verbo vnita, an de ea tanquam non vnita verbo, & tamen enti, id eſt, an de ea ſecundum quod fuit vnita ver-
H bo: an de ea ſecundum quod eſſe potuit, & non vnita verbo. Non eſt enim ambiguum, animam illam entem vnitam verbo, peccare non poſſe, & eſt ſine ambiguo uerum, eandem & ſi eſſet non vnita verbo poſſe peccare.

¶ Ad quintum dicendum, quòd poteſtates multorum ſunt eligendæ per accidens, non quia ſunt multorum, ſed quia eædẽ ſunt ad bona, magis autem eſſent eligendæ, ſi eſſent bonorum tantum.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd potentia peccandi inquantum peccandi, non eſt a Deo, vt in 2. lib. diſt. vltima dictũ eſt, ſed quantum ad ſubiectum potentiæ tantum.

Ad ſeptimum dicendum, quod liberum arbitrium, vt ex dictis patet, non poteſt dici ſimpliciter potentia peccandi, niſi in his qui peccare poſſunt.

¶ Ad octauum dicendum, quòd illa vertibilitas in Chriſto, perficitur per gratiæ plenitudinem: ſicut & potentia materiæ terminatur per actum formæ totam potentialitatem materiæ tollentis, vt patet in cælo.

QVAESTIO III.

I Deinde queritur de congruitate, quantum ad ſexum.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. In quo ſexu naturam aſſumere debuit.
Secundo. De quo ſexu, vtrum ſcilicet de viro, vel de muliere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Chriſtus debuit aliquem ſexum accipere.

K AD primum ſic proceditur Videtur quòd non debuerit aliquem ſexum accipere, quia ipſum corpus Chriſti verum, præſignat corpus myſticum ſed in corpore myſtico, quod eſt eccleſia non eſſe differentia ſexuum, quia ſicut dicit Apoſtolus Gal. 3. in Chriſto non eſt maſculus, neque fęmina. ergo nec ipſe ſexum aſſumere debuit.

¶ 2 Præt. Sexus ordinatur ad generationem carnalem, ſed Chriſtus non venerat, vt eſſet principium humani generis per generationem carnalem, ſed ſpiritualem. ergo ſexum ſumere non debuit.

¶ 3 Præt. Spiritus creatus indifferenter ſe habet ad vtrumque ſexum: ſed plus diſtat ſpiritus increatus a differentia ſexuum, quam ſpiritus creatus. ergo ipſe deus ſe habet indifferenter

ad

ad vtrunque ſexum. ergo vel vtrunque aſſumere debuit, vel neutrum.

Sed contra. Chriſtus debuit fratribus aſſimilari, quantum ad naturalia, vt dicitur Hebr. 2. ſed ſexus eſt de naturalibus hominis: ergo debuit ſexum aſſumere.

Quorundam oppoſitio, quòd potuit etiam vnita deo peccare.

QVidam tamen probare conantur eam etiam vnitam verbo, poſſe peccare, quia liberum arbitrium habet, & ita poteſt flecti in vtramque partem. Quod friuolum eſt, & cum & angeli liberum arbitrium habeant, & tamẽ in gratia a Deo ſunt confirmati, ut peccare nequeant: quanto magis ergo ille homo, cui Spiritus ſanctus eſt datus ſine menſura? Inducũt quoque authoritatem ad probandum idem. Scriptum eſt enim in lib. Sapientiæ. Qui potuit tranſgredi, & nõ eſt tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala & non fecit. ſed hoc accipiendum eſt ſecundum mẽbra, vel partim de capite, partim de membris; de capite. Non eſt trangreſſus, & nõ fecit malum: de membris, Potuit tranſgredi, & facere malum.

Dam lib 3. de fide cap. 6. circa medium. ¶ Præ. Quod eſt inaſſumptibile, eſt incurabile, vt dicit † Dam. ſed ſexus præcipue curatione indigebat, in quo maxime peccatum originale regnat. ergo debuit aſſumere ſexum.

II Vlterius. Videtur quòd debuit aſſumere fẹmineum. Reparatio enim reſpondet ruinæ: ſed prima ruina fuit per fœminam. ergo & principium reparationis debuit eſſe per fœminam. hoc autem eſt Chriſtus. ergo &c.

Eccl.31. ¶ 2 Præt. Chriſtus aſſumpſit defectus naturæ noſtræ: ſed fragilitas ſexus fẹminei eſt quidam defectus. ergo debuit ipſum aſſumere.

¶ 3. Præt. Dicitur in quodam ſermone de virginibus. Quanto infirmius vaſculum, quod reportat ab hoſte triumphum, tanto magis Deus laudatur: ſed in victoria Chriſti, eſt Deus maxime laudandus. ergo decuit quòd ſexum infirmiorem, ſcilicet fœmineum aſſumeret.

Sed contra. Chriſtus fuit caput eccleſiæ: ſed mulier non eſt caput viri, ſed econuerſo ſecundum Apoſtolum. ergo non debuit eſſe mulier.

¶ Præt. Chriſtus vt eſſet doctor eccleſiæ, promittitur Ioel. 2. ſed mulieri non conuenit docere eccleſiã, vt patet. 1. Cor. 14. ergo Chriſtus non debuit ſexum fœmineum aſſumere.

Reſpondeo ad primam quæſtionem, quòd Chriſtus venit ad reparandam humanam naturam, quam per aſſumptionem reparauit: & ideo oportuit, quòd quicquid per ſe conſequitur ad humanam naturam, aſſumeret, ſcilicet omnes proprietates, & partes humanæ naturæ, inter quas eſt etiam ſexus: & ideo decuit quòd ſexum aſſumeret.

Ad primum ergo dicendum, quòd in corpore myſtico dicitur non eſſe maſculus, aut fœmina, non quia non ſit differentia ſexuum: ſed quia indifferenter ſe habet vterq; ſexus ad ipſum corpus myſticum: quia corpus myſticum non eſt vna perſona, ſicut eſt ipſe Chriſtus: vnde in eo non potuit eſſe vterque ſexus, quia hoc eſſet monſtruoſum & innaturale.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nõ aſſumpſit ſexum ad vſũ, ſed ad perfectionem naturæ. ſicut etiam erit in ſanctis poſt reſurrectionem, quando neque nubent, neque nubentur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ẹqualiter ſe habet, quantum ad potentiam: ſed non quantum ad congruentiam.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd non loquitur hic de potentia Dei, quia ipſe potuit aſſumere quale corpus voluit, de congruitate autem loquendo, quia Chriſtus venit vt doctor, & rector, & propugnator humani generis, quæ mulieri non competunt: ideo nec competens fuit, quòd ſexum fœmineum aſſumeret.

Ad primum ergo dicendum, quòd reparatio debet reſpondere ruinæ per oppoſitum. vnde ſicut principium perditionis fuit natura fragilior, ita principium reparationis debet eſſe natura fortis: ſicut ſanatio in corpore hominis eſt per virtutem cordis, quod habet fortiorem ſanitatem. Vel dicendum, quòd per mulierem non intrauit in mundum peccatum originale, ſed per virum ſicut in lib. 2. dictum eſt, quamuis a muliere initium habuit peccatum: ita etiam per virum habuit perfici opus ſalutis noſtræ, quod aliquo modo initiatum

A eſt per mulierem, ſcilicet beatam Virginem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus non aſſumpſit omnes defectus, ſed illi conueniebant ad finem aſſumptionis, ſcilicet ad opus redemptionis, vt infra dicetur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd laus dei non tantum eſt ex infirmitate victoris, ſed etiam ex magnitudine victoriæ, & congruentiæ pugnæ, ſecundum quæ in victoria Chriſti Deus maxime laudatur.

Si Deus potuit aſſumere hominem ſexu muliebri.

SOlet etiam quæri, quamuis curioſe, a nonnullis. Si Deus humanam naturam potuit aſſumere ſecundum muliebrem
B ſexum. Quidam arbitrantur eũ potuiſſe aſſumere hominem in fẹmineo ſexu, vt aſſumpſit in virili, ſed opportunius atque conuenientius factũ eſt, vt de fœmina naſceretur, & virũ aſſumeret: vt ita vtriuſque ſexus liberatio oſtenderetur. Vnde Aug. † in lib. 83. quæſtionum. Hominis liberatio in vtroque ſexu debuit apparere. ergo quia virum oportebat ſuſcipere, qui ſexus honorabilior eſt: conſequens erat, ut fœminei ſexus liberatio hinc ap
C pareret, quod ille vir de fœmina natus eſt. Sapientia ergo dei, q̃ dicitur vnigenitus filius, homine ſuſcepto in vtero, & utero virginis, liberationem hominis indicauit.

ARTIC. II.

Vtrum debuerit carnem aſſumere ab vtroque ſexu.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur q̃d debuit ab q.11. vtroque ſexu carnem aſſumere: quia vt dicit Apoſtolus Hebræ. 2. debuit per omnia fratribus aſſimilari, & præcipue in naturalibus: ſed naturaliter alij homines generantur ab vtroque ſexu ergo & Chriſtus ab vtroque ſexu carnẽ aſſumere debuit.

¶ 2 Præt. Illa ſolum videntur in humana natura Chriſto repugnare, quæ ad peccatum pertinent: ſed commiſtio ſexuum poteſt eſſe ſine omni peccato, & ſine omni corruptela, cum in paradiſo ante peccatum fuiſſet, ſecundum Aug. eo debuit per commiſtionem ſexuum carnem aſſumere.

¶ 3 Præt. Chriſtus præcipue venit ad tollendum originale peccatum: ſed per commiſtionem ſexuum traducitur originale.
D ergo debuit per commiſtionem ſexuum carnem aſſumere.

Sed contra. † Anſel. dicit, q̃ decuit vt mater Chriſti ea puritate niteret, qua maior ſub deo non poteſt intelligi: ſed maxima puritas eſt virginalis. ergo de virgine naſci debuit, & ita non per commiſtionem ſexuum. De concep. Virg c. 18.

¶ Præt. Sequeretur quòd Chriſtus haberet duos patres, quòd nuſquam inuenitur.

Vlterius Videtur quòd debuit aſſumere corpus de viro tantum, quia reparatio debet reſpondere conditioni: ſed in conditione humani generis eſt aliquid formatum ex viro tantum. ergo & ſic debuit eſſe in reparatione.

¶ 2 Præterea. Generans eſt ſimile generato: ſed Chriſtus debuit eſſe maſculini ſexus: ergo de maſculo debuit eius corpus aſſumi.

Sed contra. Chriſtus venit vtrunque ſexum ſaluare. ſed ipſe qui fuit virgo debuit ex muliere carnem aſſumere.

E Reſpondeo Dicendum ad primam quæſtionem, quod nullo modo congruebat, quòd per commiſtionem ſexuum carnem aſſumeret. Primo propter dignitatem matris, vt puriſſima eſſet, & ita virgo. Secundo propter dignitatem patris, vt non eſſet alius pater ſui filij. Tertio propter dignitatem concepti, quia non decuit, vt illa caro formaretur, niſi a Spiritu ſancto. Quarto propter vnitatem perſonæ, ad quam caro illa aſſumpta eſt. Vnde decuit vt ſicut per virtutem infinitam aſſumpta eſt, ita per virtutem infinitam formaretur. hoc autem eſſe non potuiſſet, ſi per commiſtionem ſexus concepta fuiſſet. quia vel ſemen viri fuiſſet ibi pro nihilo, vel fuiſſet agens in conceptione.

Ad primum ergo dicendum, quòd debuit fratribus aſſimilari in his, quæ non derogant dignitati eius, vel perfectioni naturæ aſſumptæ, vel quæ faciunt ad opus redemptionis: ſed hoc non eſt huiuſmodi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd commiſtio ſexuum, quamuis poſſit fieri ſine peccato: tamen nõ põt eſſe in ſtatu naturæ

corruptæ

corruptæ ſine vitioſa libidine, quæ eſt principium peccati: Chriſtus autem nõ venerat reparare naturas tunc, quantum ad actum naturæ, quia hoc erit in reſurrectione glorioſa, ſed quantum ad actum perſonæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut Chriſtus per ſuam innocentiam culpam noſtram abſtulit. ita puriſſimum oportuit eſſe eius conceptum, qui conceptionis vitium tollere venerat.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd decuit vt de muliere carnem aſſumeret. Primo vt vterque ſexus glorificaretur Chriſti in carnatione, vt in obiectione tactum eſt. Secundo ad complectionem vniuerſi, q. a generatio viri de muliere tantum, nuſquam fuerat: ſed mulieris de viro, fuerat, ſcilicet in Eua, & viri de vtroque ſicut in Abel & alijs, & viri de neutro ſicut in Adam. Tertio vt naturalem habitudinem haberet ad genus humanum: ſi enim ex viro fuiſſet non per actionem viri, non eſſet filius eius, nec naturalis nepos Abrahæ: ſicut naturalis filius virginis ex hoc ſolo, quòd carnem ab ea ſumpſit.

H Ad primum ergo dicendum, q. non oportet, quòd per omnia reparatio ſimilis ſit conditioni: ſed quantum attinet ad finem reparationis.

¶ Ad ſecundum, quòd non oportet quòd in ſexu generans aſſimiletur genito: ſed in natura ſpeciei.

DISTINCTIO XIII.

Si Chriſtus ſecundum naturam hominis in ſapientia & gratia proficere potuit, vel profecit.

PRæterea ſciendum eſt Chriſtum ſecundum hominem ab ipſa conceptione, gratiæ plenitudinem recepiſſe, cui ſpiritus datus non eſt ad menſuram, & in quo plenitudo diuinitatis habitat corporaliter. Ita vero habitat, ut ait Aug. † ad Dardanum, quòd omni gratia plenus eſt. Non ita habitat in ſanctis. Vt in corpore noſtro ineſt ſenſus ſingulis membris, ſed nõ quantum in capite. Ibi enim & viſus eſt, & auditus, & olfa- G ctus, & guſtus, & tactus: i cęteris uero ſolus eſt factus. Ita & in Chriſto habitat omnis plenitudo diuinitatis, quia ille eſt caput, in quo eſt omnis ſenſus: in ſanctis vero quaſi ſolus tactus

Epiſt. 57.

EXPOSITIO TEXTVS.

HIc diſtinctione opus eſt) Hic non dicit Magiſter, quin locutio ſit ſimpliciter falſa: ſed vt oſtendat quantum poteſt habere de veritate. Ande ea ſecundum quod potuit eſſe. patet quòd hoc, quod potuit eſſe aliter, non mutat aliquid de veritate eius quod eſt. nec iſta conſideratio humanæ naturæ, vt non vnita eſt in re; ſed in intellectu tantum. (Quidam arbitrantur &c.) hoc dicit ſub dubitatione propter inconueniens, ad quod tertia opinio ducebat: vt ſupra diſt. 8 habitum eſt. Et tamen ſimpliciter concedendum I eſt, quòd potuit aſſumere ſexum fœmineum de potentia abſoluta loquendo, quamuis non fuiſſet ita congruum.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquàm magiſter determinauit de his quæ cõueniunt Deo incarnato ratione vnionis, hic determinat ea quæ conſequuntur ipſum ſecundum alteram naturarum. Et quia de his conueniunt ei ratione diuinæ naturæ, quæ incarnatione minorata non eſt, determinatum eſt in primo lib. reſtat vt hic determinetur de his quæ conueniunt Chriſto ſecundum naturam, quæ per incarnationem eſt exaltata. diuiditur autem hæc pars in tres partes. In prima determinat de his, quæ cum humana natura aſſumpſit. In ſecunda de his, quæ per naturam humanam operatus eſt. diſt. 17. (Poſt prædicta.) In tertia de morte, quam in humana natura ſuſti- K nuit, diſtin. 21. (Poſt prædicta conſiderandum.) Prima diuiditur in duo. Primo determinat de perfectionibus quas cum humana natura aſſumpſit. Secundo de defectibus cum eadem aſſumptis, diſt. 15. ibi. (Illud quoque. Prima diuiditur in duas partes. Primo determinat perfectionibus cum humana natura aſſumptis, quantum ad earum plenitudinem. Secundo per comparationem ad perfectionem diuinæ naturæ, diſt. 14. ibi. (Hic quæri opus eſt.) Prima in duas, primo determinat plenitudinem perfectionis quantum ad gratiam affectus, & ſcientiam intellectus, quam Chriſtus accepit in inſtanti conceptionis. Secundo obijcit in contrarium, ibi. (Huic autem videtur obuiare. Et hæc diuiditur in duas partes. In prima obijcit in contrarium per authoritates canonis. In ſecunda per authoritates ſanctorum, ibi (Aliter tamen ſcriptum reperitur.) Circa primum tria facit. Primo facit obiectionem: ſecundo ſoluit eam, ibi; Ad quod ſane dici poteſt:) Tertio ſolutionem per authoritatem confirmat & explanat, ibi; (Vnde

F Greg. Aliſbi tamen ſcriptum eſt. Hic obijcit per authoritatem Ambro. & tria facit. Primo ponit authoritatem. Secundo exponit & oſtendit quomodo propoſita authoritate partim ędificatur fides, partim poteſt ſumi errandi materia, ibi; (Sed verba Ambr. Tertio oſtẽdit quomodo expunẽda ſit, ne error inde ſequatur, ibi. (Sed ex qua cauſa.) Hic incipit quæſtio de gratia Chriſti: quia de ſcientia eius in ſequẽti diſtinctione quæretur. & quæruntur tria. Primo de gratia eius, ſecundum quòd eſt ſingularis homo. Secundo de gratia, ſecundum quod eſt caput eccleſiæ. Tertio de gratia vnionis.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum in eo ſit gratiam habitualem ponere, qua anima eius perficiebatur quæ dicitur ſingularis hominis.

Secundo. De plenitudine illius gratiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in Chriſto fuerit gratia habitualis perficiens animam eius.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto gratia dicta non fuerit. Sicut enim ſe habet filiatio adoptionis ad filiationem naturalem, ita ſe habet bonitas gratuita ad bonitatem naturalem, Chriſtus, ſicut ex vnione habuit quòd eſſet filius naturaliter bonus. ergo ſicut non ponitur in eo filiatio adoptionis, ita non debet poni bonitas gratuita. 3.p.q.7.1.ve. q.29.1.

¶ 2 Præt. Gratia datur hominibus vt aſſimilentur Deo: ſed Chriſtus nunquam fuit diſſimilis Deo. ergo gratia nunquam indiguit.

¶ 3 Præt. Vbi eſt lux ſolis non indigetur lumine candelæ, quia maior lux offuſcat minorem, ſed in Chriſto fuit lux diuinitatis, quaſi lux ſolaris. ergo non oportuit in eo ponere lumen gratiæ.

¶ 4 Dam. dicit in. 3. lib. quòd ſicut anima regit carnem. & operatur per eam ſicut per inſtrumentum, ita diuinitas regebat animam Chriſti: ſed inſtrumentum non indiget aliquo habitu, quo regatur in opere, quia regitur per agens principale. ergo & anima Chriſti non indigebat habitu gratiæ.

¶ 5 Præt. Gratia ad hoc datur hominibus, vt per eam peccatũ vitetur, & gloria adipiſcatur: ſed ex hoc ipſo quòd Chriſtus fuit deus, habuit quod peccare non poſſet, vt in pręcedenti diſtinctione dictum eſt, & iterum habuit plenum ius gloria diuina, vt dictum eſt diſtin. 10. ergo gratia non indiguit.

Sed contra. Sicut anima eſt perfectio corporis, ita gratia eſt perfectio animæ: ſed non minus debuit habere animam perfectam, quam corpus perfectum. ergo ſicut aſſumpſit corpus cum anima. ita aſſumere debuit animam cum gratia

¶ Præt. Omne meritum eſt per gratiam, ſed Chriſtus meruit ſibi & nobis, vt infra diſt. 18. dicetur. ergo ipſe habuit gratiam. q.1.5.&

¶ Præt. De ipſo in pſalmo dicitur. Diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Et vnxit te oleo lętitiæ, quæ omnia gratiam in ipſo oſtendunt. ergo & ipſe habuit gratiam.

Reſpondeo Dicendum, quòd gratia principaliter duo facit in anima. Primo enim perficit ipſam formaliter in eſſe ſpirituali, ſecundum quam Deo ſimilatur, vnde & vita animæ dicitur. Secundo perficit eam ad opus, ſecundum quod a gratia emanant virtutes, ſicut vires ab eſſentia: quia non poteſt eſſe operatio perfecta niſi progrediatur a potentia perfecta per habitum, & propter hæc duo oportet ponere gratiam in anima Chriſti quia cum ſit perfectiſſima in ſpirituali, oportet q.

ſit

fit aliquid perficiens illam formaliter in eſſe illo. Deitas autẽ A non eſt formaliter, ſed effectiue perficiens ipſam, vnde oportet aliam formam creatam in ipſo ponere, qua formaliter perficiatur, & hæc eſt gratia: ſimiliter etiam cum alia ſit eius operatio ſe nudum humanitatem & ſecundum diuinitatem, ſicut & alia natura, oportet quod operatio eius humana habeat habitum perficiẽtem, alias eſſet im perfecta, & ideo in Chriſto oportet ponere gratiam & virtutes.

Ad primum ergo dicendum, quòd filiatio refertur ad perſonam:& quia extraneitas reſpectu diuinæ gloriæ, quam nomen adoptionis importat, nullo modo
Sup Hier. c.31. conuenit perſonæ illi, ideo nomen adoptionis de Chriſto non conceditur:ſed gratia eſt perfectio naturæ, cum ſubiectum eius ſit anima, quæ eſt pars humanæ naturæ, ideo quàmuis gratia importet aliquid etiam non naturaliter inhęrens, tamen poteſt ratione humanæ naturæ Chriſto conuenire.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd gratiæ eſt. facere deo ſimilem, nec oportet vt de diſſimili faciat ſimilem, ſed de non ſimili ſimilem, nec ita quòd ſemper negatio ſimilitudinis, ſimilitudinem tempore præcedat, ſed natura, ſicut potentia eſt ante actum, ſicut Sol præcedit lucem ſuam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd lux Solis & lux candelæ, vtrunque eſt actiue illuminans. ſed deitas & gratia non ſic ſe habent, ſed vnum illuminas actiue, alterum formaliter, & ideo ſicut ſolem & lumen ſolis in aere neceſſe eſt eſſe ſimul, & vnum alterum efficit & non offuſcat: ita ex diuinitate Chriſti ſequitur ipſa gratia, & non offuſcatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut philoſophus dicit in 8.
cap.8. Ethico. duplex eſt inſtrumentum, ſcilicet animatum & inanimatum: inanimatum, ſicut ſecuris. animatum, ſicut ſeruus qui mouetur ad imperium domini. Inſtrumentum ergo inanimatum ita agitur quod non agit, & dicitur inanimatum anima rationali, & ideo non indiget habitu regante in operatione: ſed inſtrumentum animatum agit & agitur. vnde ſicut ſeruus indiget habitu ad hoc vt imperium domini ſui debito modo exequatur, ita etiam anima Chriſti ad hoc quòd perfecte diuina operaretur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſicut omnis forma eſt per ſe ordinata ad perficiendum (quòd autem obijciat contrarium, eſt ei per accidens) ita etiam eſt de gratia reſpectu peccati. vnde quàmuis Chriſtus nunquam peccauerit nec peccare, potuiſſet: etiam ſi gratiam habitualem non habuiſſet ex vnione ad verbum: tamen gratia indiguit ad perfectionem, vt dictum eſt, & iterum quàmuis ex hoc ipſo, quòd deus erat, ſibi gloria debebatur: tamen oportuit, quòd eſſet aliquid formaliter perficiens ipſam animam ad actus gloriæ, & hæc fuit gratia, quia gratia conſummata in anima, eſt idem quòd gloriæ lumen, & etiam perficiens eam ad actus vitæ.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Chriſtus habuerit gratiæ plenitudinem.

3.q.7.6. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus nõ habuit gratiæ plenitudinem. Chriſtus enim non habuit fidem nec ſpem: ſicut infra determinabitur, nec iterum pœnitentiam, quia nunquam peccauit, ſed hæc omnia ad gratiam pertinent. ergo ipſe non habuit gratiæ plenitudinem.

d. 36.s.3.d. 26.q.s.3.q. Cap. 10. ¶ 2 Præt. Philoſophus dicit in 10. Ethic. quòd virtutes morales non ſunt in dijs: ſed Chriſtus fuit verus deus. ergo non habuit virtutes morales, ſcilicet temperantiam &c.

¶ 3 Præt. Virtutes ordinantur ad actum; ſed actus quarundã virtutum Chriſto non conueniunt, ſicut magnificentia, quæ conſiſtit in magnis ſumptibus, quia pauper pro nobis factus eſt. ergo non habuit omnes virtutes, & ita nec gratiæ plenitudinem.

Sed contra Io. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.

eſt, quibus ſpiritus datus eſt ad menſuram, cum de illius plenitudine acceperunt. Acceperunt autem de illius plenitudine, non ſecundum eſſentiam: ſed ſecundum ſimilitudinem. Quia nunquam illam eandem eſſentialiter: ſed ſimilem acceperunt gratiam. Puer ergo ille plenus ſapiẽ- B tia, & gratia fuit ab ipſa conceptione. vnde Hier. † recte dicit Nouum faciet dominus ſuper terram: mulier circundabit virum; quia in vtero virginis perfectus vir extitit; non ſolum propter animã & carnem: ſed etiã propter ſapientiam & gratiam qua plenus erat.

Authoritatem ponit quæ videtur obuiare.

HVic autem ſententiæ uidetur obuiare, quod in Euãgelio Lucæ legitur. Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia, apud Deum & homines. Si enim proficiebat ſa-

¶ Præt. Maior gratia fuit in Chriſto, quàm in aliquo alio homine: ſed de quibuſdam alijs legitur, quòd fuerunt gratia pleni, ſicut de matre eius. Luc. 1. de Stephano. Act. 6. ergo multo magis Chriſtus habuit gratiæ plenitudinem.

¶ Præt. Spiritus ſanctus in homine per gratiam inhabitare dicitur. ſed Luc. 3. dicitur ꝙ Chriſtus plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt a Iordane. ergo ipſe habuit gratiæ plenitudinem.

II 3.q.7.11. Vlterius Videtur, quòd gratia eius fuerit infinita. Io. 3. dicitur quòd non ad mẽſuram habet. ergo cum Spiritus ſanctus Luc.s. dicatur dari hominibus, ſecundum quòd gratiam accipiunt. videtur qđ eius fuerit infinita.

¶ 2 Præt. Omni finito poteſt aliquid maius intelligi, & Deus aliquid maius facere: ſed in litera dicitur quòd Deus illi maiorem gratiam conferre potuit, nec poteſt plenior intelligi. ergo eſt infinita.

¶ Præt. Omne finitum multotiens ſumptum, æquatur alteri finito, vel excedit ipſum. ſi ergo gratia Chriſti fuit finita, tunc gratia alterius hominis poſſet tantum augeri, quòd æquaretur gratia Chriſti, vel excederet ipſam, quòd eſt inconueniẽs: ergo gratia Chriſti eſt infinita.

¶ 4 Præt. A cauſa finita non eſt effectus infinitus: ſed meritum Chriſti fuit infinitum, quia ſufficiens ad redemptionem C totius humani generis, quod eſt infinitum potentia. ergo & gratia quæ eſt cauſa meriti fuit infinita.

Sed contra. Nullum creatum eſt infinitum, gratia Chriſti fuit creata. ergo non fuit infinita.

¶ Præt. Nullo infinito eſt aliquid maius, ſi igitur Chriſtus ſecundum quòd homo habuiſſet gratiam infinitam, ſecundum ꝙ homo non fuiſſet minor patre, quod eſt contra fidem.

Vlterius. Videtur quòd gratia illa potuerit augmentari. III
Omni infinito poſſibilis eſt additio. ſi ergo gratia Chriſti 3.q. 7.12.
facta fuit, quia creata eſt, potuit ei fieri additio, & ita potuit augeri.

¶ 2 Præt. Quantũcunque additur intellectuali natura de perfectione, tanto magis augetur eius capacitas. vnde ſecundum philoſophum in 3. de anima, quanto intellectus magis intelligit difficilia, plus etiam poteſt intelligere: ſed capacitas amplioris gratiæ facit poſſibilitatem ad augmentum. ergo quantuncunque homo habeat perfectã gratiam, remanet poſſibilitas ad augmentum, & ita videtur, quòd Chriſtus potuit proficere in gratia.

¶ 3 Præt. Miſſio viſibilis eſt ſignum miſſionis inuiſibilis: ſed ad Chriſtum facta eſt viſibilis miſſio Spiritus ſancti in 30. anno. vt ſupra Luc. 3. ergo tunc fuit ei facta inuiſibilis miſſio Spiritus ſancti: ſed Spiritus ſanctus non mittitur viſibiliter ad aliquem niſi ratione nouæ gratiæ datæ, vel ratione augmenti gratiæ. ergo Chriſtus creuit in gratia, cum primum gratiam habuerit.

¶ Præt. Sicut requirebatur in ipſo perfectio animæ, ita & perfectio corporis, ſed ipſe creuit in perfectione corporis. ergo & creuit quantum ad gratiam quæ eſt perfectio animæ.

E Sed contra eſt quod dicitur Hier. 31. Mulier circundabit virum: vbi dicunt ſancti, quòd Chriſtus ab initio conceptionis fuit plenus omni gratia. ergo gratia non creuit in ipſo. Fœmina.

¶ Præt. Chriſtus fuit ab inſtanti conceptionis ſuæ perfectus comprehenſor; ſed comprehenſores ſunt in ſtatu non in augmento gratiæ. ergo gratia in ipſo non creuit.

Reſpondeo. Dicẽdum ad primam quæſtionem, quòd illud plene haberi dicitur, quod ſecundum omnes differentias & modos & effectus ſuos habetur, & ſecundum hoc, Chriſtus plenitudinem gratiæ habuit. hæc autem plenitudo poteſt attendi ſecundum rationem cauſæ finalis, efficientis, & formalis. Finis autem gratiæ eſt, vt coniungat nos Deo. quia igitur Chriſtus ſecundum quòd homo coniunctus fuit diuinitati non ſolum per cognitionem, amorem, & fruitionem: ſed etiã per vnionem in perſona. ideo gratia ipſius pleniſſime conſecuta eſt finem ſuum. Et hæc eſt plenitudo cauſæ finalis. Item videmus quòd aliquid habet lucem corporalem tantum vt luceat,

ſapientia & gratia, non videtur a conceptione habuiſſe plenitudinem gratiæ ſine menſura. Ad quod ſane dici poteſt, ipſum ſecundum hominem, tantam a conceptione accepiſſe ſapientiæ & gratiæ plenitudinem, vt Deus ei plenius conferre non potuerit: & tamen vere dicitur profe- G ciſſe ſapientia & gratia, non quidem in ſe; ſed in alijs, qui de eius ſapientia & gratia proficiebant, dum eis ſapientiæ, & gratiæ munera ſecundum proceſſum ętatis magis, & magis patefaciebat. Vnde Greg.† in quadam home. ait. Iuxta hominis naturam proficiebat ſapientia, non quod ipſe ſapientior ea tempore eſſet, quia a prima conceptionis hora ſpiritu ſapiētię, plenus permanebat: ſed eandem qua plenus erat ſapientiam cęteris tempore paulatim demonſtrabat. Iuxta hominis naturam proficiebat ætate de infantia ad iuuētutem Iuxta hominis naturam proficiebat per acceſſum temporis acci-

luceat, ſicut quidam vermes & putredines quercus, vel carbonculus, aliquid autem vt alia illuminet, ſicut lumen candelæ, aliquid autem vt alia illuminantia faciat, aliquid autem vt omnis illuminatio ab eo ſit; ſicut eſt de Sole, ita etiam eſt de gratia Chriſti, quia ipſe per ſe habet gratiam per quā in ſe perfectus eſt, & ex ipſo in alios redundat. Et eorum in quos redundat quoſdam facit cooperatores dei; vt & ipſi alios per miniſterium ad gratiam inducant, vt dicitur 1.Cor.3 & iterum ex ipſo in omnes redundat, quia de plenitudine eius omnes accepimus. Ioan.1. & hæc eſt plenitudo cauſæ efficientis. Similiter etiam aliqui formaliter gratia perfecti ſunt, quantum ad omnes virtutes, & quantum ad expulſionem omnium peccatorum mortalium, & hæc eſt plenitudo ſufficientiæ, quæ fuit in Stephano & alijs ſanctis, ſecundum quod aliquis impletur Deo, ita vt nihil in eo a Deo aduerſum maneat, in tota autem eccleſia eſt plenitudo copiæ, quia nulla gratiarum ei deeſt, quin ſit in aliquo membrorum ſuorum, de qua plenitudine dicitur Ephe.4. Vt impleret omnia; alicui etiam data eſt gratia, quæ non ſolum omnia mortalia: ſed etiam venialia repelleret; & hæc eſt plenitudo ſpecialis prærogatiuæ, quæ fuit in beata virgine, ſecundum quam plena deo fuit, vt nihil in ea eſſet quod ad Deum non ordinaretur: ſed Chriſto vlterius data eſt gratia perficiens ipſum, non ſolum quantum ad omnes vſus virtutum; & quantum ad omnes effectus gratiæ gratis datæ: & iterum ad omnis peccati remotionem non ſolum actualis, ſed etiam originalis, & potentiæ peccandi; & hæc eſt plenitudo Chriſti ſingularis, ſecundum rationem cauſæ formalis. Prima igitur plenitudo reſpicit gratiam vnionis. Secunda, gratiam capitis. Tertia, gratiam ſingularem ipſius.

Ad Primum ergo dicendum, quòd illæ virtutes habent aliquid perfectionis, & hoc in Chriſto præcipue eſt, & aliquid imperfectionis, & ſecundum hoc Chriſto non conueniunt: ſed hoc infra melius patebit.

Lucis ſupra in argumento citatis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd virtutes morales Chriſto nō conueniunt, quantum ad vſus quoſdam, qui in nobis ſunt, ſicut quòd per eas domantur paſſiones, quibus caro contra ſpiritum concupiſcit, quod in Chriſto non fuit: ſed quantum ad I alios vſus ſecundum quos erunt in patria pleniſſime fuerunt in Chriſto. Et etiam quantum ad quoſdam vſus vitæ qui eius perfectioni non derogabant, inquantum erat verus viator, & comprehenſor.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non eſt de neceſſitate magnificentiæ, ſecundum quòd a philoſopho accipitur, quod homo habeat multas diuitias, ſed vt ſic diſpoſitus, quòd quando oportet & decet optime eas diſpenſare velit, & hoc in Chriſto perfecte fuit.

Ad Secundam quæſtionem dicendum, quòd gratia dicitur donum gratis homini collatum, donum autem homini de Chriſto ſine meritis præcedentibus collatum fuit, & creatum, & increatum. Increatum fuit ipſe ſpiritus ſanctus, quia in eius anima requieuit, vt dicitur Iſaiæ.2. & ipſa perſona verbi, quia datum eſt naturæ humanæ, vt in perſona verbi eſſet K eius, & ſecundum hoc eſt datum ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Phili.2. & ſic ſimpliciter gratia Chriſti eſt infinita. Creatum autem donum eius eſt ipſa gratia, qua formaliter anima eius perficiebatur, & hæc quodam modo fuit finita, & quodammodo infinita, quia ſecundum eſſentiam finita fuit: ſed tribus modis infinita dici poteſt. vno modo ex coniunctione ad diuinitatem, inquantum concurrit ad eundem actum cum ipſa, vt actus gratia illa informatus non tantum ſit actus hominis: ſed etiam Dei: ſecundo, quantum ad rationem gratiæ. In his enim quæ mole magna non ſunt, non eſt accipere finitum, & infinitum ſecundum numeralem, vel dimenſiuam quantitatem: ſed ſecundum aliquid, quod eſt limitatum, & non limitatum. Limitatur autem aliquid ex capacitate recipientis. vnde illud quod non habet eſſe receptum in aliquo: ſed ſubſiſtens non habet eſſe limitatum: ſed infini- F tum ſicut deus, ſi autem eſſet aliqua forma ſimplex ſubſiſtēs, quæ non eſſet ſuum eſſe, haberet quidem finitatem quantum ad eſſe, quod eſſet particulatum ad formam illam: ſed illa forma non eſſet limitata, quia non eſſet in aliquo recepta: ſicut ſi intelligatur calor per ſe exiſtens: ſed ſecundum hoc etiam formæ vniuerſales intellectæ habent infinitatem: ſed ſi forma talis ſit recepta in aliquo, de neceſſitate limitata eſt, quantum id eſſet de ratione illi formæ, non ſolum quantum ad eſſe ſimpliciter, quia non ſolum non habent plenitudinē eſſendi ſimpliciter: ſed nec totum eſſe, quòd naturæ illius eſt poſſibile fore: ſed poſſibile eſt, vt non ſit limitata quantum ad rationem illius formæ, vt ſcilicet, habeat illam formam ſecundum omnem modum completionis ipſius, vt nihil ſibi deſit de pertinentibus ad perfectionem illius formæ, & hoc erit ſi ex parte recipientis non ſit defectus, vel ex parte agentis, & hoc modo dicitur gratia Chriſti infinita, quia quicquid ad gratiæ perfectionem pertinere poteſt, totum in Chriſto fuit, tertio quantum ad effectus, quia non limitatur ad aliquos determinatos effectus. ſed poteſt per gratiam, infinitis operari redemptionem: ſicut dicitur in lib. † de cauſis. quod virtus intelligentiæ eſt infinita inferius, & hic modus reſpicit gratiam capitis, ſecundus autem gratiam ſingularis hominis. ſed primus gratiam vnionis. H

Alias Beda t.Lu.ho.11.

Lect. 16.

Ad primum. ergo dicendum, quod videtur intelligi illa authoritas quātum ad ſecundum modum dictum. hoc enim intendit dicere, quod in Chriſto non eſt gratia limitata, quantum ad aliquem modum perfectionis eius. ſed habet ipſam quantum ad omnes. vel intelligitur de gratia vnionis, per quam eleuatur ad infinitum bonum ſcilicet, vt ſit verus deus.

q.3. quod non ad menſuram dat ſpiritum ſanctum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod verba illa intelligenda ſunt quātum ad rationem gratiæ, quia omne quod pertinet ad perfectionem gratiæ, collatum ei fuit. vnde multa alia poſſet deus facere. ſed non pertinerent ad rationem gratiæ: ſicut poſſet homini multas * alias perfectiones naturales, & eſſentiales addere: ſed hæc non eſſent de ratione hominis, & eſſet tunc alia ſpecies, & non homo. Vel dicendum, quòd licet, quantum eſt in ſe poſſet facere maiorem * gratiam, quantum ad eſſentiā, quam ſit Chriſti, tamen nulla maior poſſet eſſe, cuius capacitas creata ſit capax, nec poſſet facere aliquam capacitatem, quæ non eſſet creata.

In hac eadē q.1. in c.

* D.310. 252.

* D.537.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diuerſis ſpeciebus aptantur diuerſæ quantitates, & hoc patet de quantitatibus dimenſiuis, quia eſt aliqua quantitas determinata homini, vltra quam, non inuenitur aliqua quantitas hominis maior, ſed inuenitur quantitas arboris maior illa, quæ quamuis finita ſit nullo modo ad eam pertingere poteſt homo quantuncunque creſcat, Similiter eſt in quantitatibus virtualibus, quamuis enim caliditas ignis non excedat in infinitum caliditatem aeris, tamen eſt aliquis terminus caliditatis aeris, quem non tranſgredietur manens aer, vnde nullo modo poteſt tantum intendi, * quod æquetur caliditati ignis: niſi aer fiat ignis, & ſimiliter eſt in omnibus qualitatibus, quæ conſequuntur alias perfectiones, vel diſponunt ad eas, quia diuerſis perfectionibus ſecundum ſpeciem reſpondent diuerſi gradus perfectionum, vel diſpoſitionum. Perfectio autem ad quam diſponit gratia, eſt coniunctio ad Deum, & hæc eſt multiplex ſcilicet ænigmate, & per ſpeciem. vnde quantuncunque creſcat gratia viatoris, non poteſt eſſe ſimilis gratiæ comprehenſoris ſecundum actum, quāuis virtute poſſit eſſe maior, & eadem ratione, quantuncunque creſcat gratia puræ creaturæ, non poteſt peruenire in gratiam creaturæ aſſumptæ in vnitatem perſonæ, quæ ad vniuné diſponit quodammodo, niſi & ipſa aſſumeretur. Et quia non eſt altior modus poſſibilis creaturæ, quo coniungatur deo, quam per vnitatem perſonæ. ideo dictum eſt ſupra; quòd capacitas creata non poteſt ampliorem gratiam recipere.

* D.416.92. 91.

In hac ead. quæſtiuncula ad 2.

¶ Ad quartum dicendum, quod infinitas efficaciæ quæ eſt in merito, contingit ex hoc, quod ad actionem illam concurrit

diuina

dinina perſona, quia non eſt tantum hominis actio: ſed Dei A & hominis ſecundum quòd Dionifius actionem Chriſti nominat dei virilem.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ augmemcotum non competit rei ſecundum quod eſt in termino: ſed ſecundum ꝙ eſt in via ad terminũ, quia ſecũdum quod res eſt in termino, cota potentialitas capacitatis eius eſt impleta ex fine implente: & ideo non habet vlterius quo creſcat, & quia anima Chriſti fuit ab initio conceptionis fini vltimo vnita, non ſolum per fruitionem perfectã: ſed etiam communicando in perſona verbi: ideo gratia eius creſcere non potuit.

Luc. 2. Ad primum ergo dicendum, quòd cuilibet finito poteſt fieri additio, mathematice loquendo, quia ratio quantitatis, quam ſolam mathematicus conſiderat, non prohibet, quin poſſis infinito aliquid addi. Prohibet autem additionem talem, forma quam conſiderat naturalis. & ideo ſecundum naturalem non eſt verum: ſed ſecundum imaginationem tantum, & ſimiliter eſt in propoſito, vt ex dictis patet, quia nec gratia poteſt eſſe maior comprehenſoris: nec gloria maior quàm creaturæ vnitæ deo in perſona.

In hoc eod. art. quæſtiũcula. 2. ad. 3 ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd hoc intelligendum eſt de capacitate intellectualis naturæ circa finem, vltra quam nulla capacitas alicuius rei extenditur, ſicut intellectus in ſtatu viæ, quantumcunque proficiat nunquam peruenit ad modum intelligendi, qui erit in patria.

¶ Ad tertium dicendum, quòd miſſio viſibilis, ſignum fuit inuiſibilis miſſionis, non tunc factæ, ſed ab initio conceptionis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Chriſtus non aſſumpſit corpus glorioſum, ita quòd eſſet in vltima ſui perfectione: accepit autem animam glorioſam: & ideo ſecundum corpus proficere potuit non autem ſecundum animam.

QVÆSTIO II.

Deinde quęritur de gratia capitis.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo, habeat talem gratiam, quòd ſit caput.

Secundo. Quorum ſit caput.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Chriſtus ſit caput eccleſiæ, ſecundum quòd homo.

De ver. q. 29.4. AD Primũ ſic proceditur. Videtur. quòd Chriſtus non ſit caput eccleſiæ ſecundum ꝙ homo. A capite enim ſpiritus animalis ad membra diffunditur: ſed ſpiritus ſanctus non diffunditur in eccleſiam a Chriſto, ſecundum quòd homo: ſed inquantum Deus, quia vt dicit Augu. in 15. De tri. Ipſe accipit ſpiritum ſanctum vt homo & effudit vt deus. ergo ipſe non eſt caput, vt homo: ſed vt deus.

cap. 19.

¶ 2 Præt. Senſus, & motus traducuntur a capite in membra: ſed gratia, quæ motum vitæ facit in corpore eccleſiæ, non eſt per traductionem ab vno in alium. ergo Chriſtus ſecundum quòd homo, non eſt caput eccleſiæ.

¶ 3 Pręt. Gratia a ſolo deo creatur in nobis, quia ſecundum Auguſt. natura mentis humanæ immediate a Deo formatur: ſed vita eccleſia eſt per gratiam: cum igitur de ratione capitis ſit vt membra, quantum ad aliquem actum, viuificet: videtur quòd Chriſtus ſecundum quòd homo, non poſſit dici caput eccleſiæ.

10. ſup. Gen. ad. c. 3. 4. 5.

¶ 4 Capitis non eſt aliud caput: ſed caput Chriſti eſt Deus. 1. Cor. 11. ergo Chriſtus non eſt caput.

¶ 5 Præt. Caput recipit influentiam ab alio membro, ſcilicet, A a Corde: ſed Chriſtus non recipit influentiam ab alio membro eccleſiæ. ergo Chriſtus non debet dici caput.

¶ 6 Pręt. Caput poteſt dici membrum totius corporis, & commembrum alijs membris, ſed Chriſtus videtur, non poteſt dici mẽbrum eccleſiæ, quia ſic virtus eis partialitatem haberet reſpectu totius eccleſiæ, & eccleſia eſſet perfectior Chriſto. ergo Chriſtus non debet dici caput.

Ad oppoſitum eſt Eph. 1. Ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam, quæ eſt corpus eius. ergo cũ eccleſia ſit corpus ei⁹ ſecundum humanã naturam, prout ſibi conformis eſt, videtur quod ipſe ſecundum humanam naturam ſit caput.

¶ Præt. Rex dicitur eſſe caput regni, & Pontifex eccleſiæ ſibi commiſſæ. ſed Chriſtus, ſecundum ꝙ homo, eſt rex, & pontifex totius humani generis. ergo ipſe ſecundum quòd homo, eſt caput.

¶ Præ. Illud quod eſt digniſſimum in quolibet genere, dicitur caput, ſicut leo eſt caput animalium: ſed Chriſtus, etiam ſecundum humanam naturam, præcellit omnes homines. ergo etiam ſecundum quòd homo, eſt caput totius eccleſiæ.

Reſpondeo. Dicendum, quòd Chriſtus dicitur caput eccleſiæ per ſimilitudinem capitis naturalis. Inueniuntur enim C in capite naturali tres conditiones, reſpectu aliorum mẽbrorũ ſingulariter. Prima eſt. ꝙ excellit ea dignitate in tribus, ſcilicet in altitudine ſitus nobilitate propriæ virtutis, quia ſcilicet nobiliores vires ſcilicet imaginatio, & memoria, & huiuſmodi habẽt locum in capite: & etiam in perfectione, quia in capite congregantur omnes ſenſus. cũ in alijs mẽbris ſit ſolus tactus. Secunda eſt, quòd a capite ſunt omnes vires animales in alijs membris, & ſic dicitur eſſe principium aliorum mẽbrorum, dans alijs ſenſum, & motum. Tertia eſt, quod dirigit omnia membra in ſuis actibus, propter imaginationem & ſenſus, qui in eo abundant formaliter. Habet autem quartam proprietatem communem cum alijs membris, quæ eſt conformis eum eis in natura. Ratione ergo primæ proprietatis, ſcilicet perfectionis, omne quod eſt perfectiſſimum in quacunq; natura, dicitur caput, ſicut leo in animalibus. Ratione autem ſecundæ, D omne principium dicitur caput, ſicut fons caput fluminum: & ſicut dicitur caput libri, vel caput viæ. Ratione autem proprietatis tertiæ, omnis rector dicitur caput, ſicut Rex, Dux, vel Pontifex. Quantum igitur ad has tres proprietates capitis, poteſt Chriſtus dici caput, & ſecundum humanam naturam, & ſecundum diuinam: quia ſecundum diuinam naturam in eo plenitudo omnis deitatis, vt dicit Apoſtolus Col. 2. vnde eſt ſuper omnes deus benedictus in ſęcula. Rom. 9. & ſimiliter ab ipſo inquantum Deus, eſt nobis omnis ſpiritualis gratia. Item inquantum deus, dirigit nos in ſe ipſum. Sed etiã hæc conueniunt ei ſecundum humanam naturam, quæ in Chriſto digniſſima eſt ratione altitudinis, quia eſt vſque ad vnionem in diuina perſona exaltata. Ratione propriæ operationis, quia digniſſimum actum habuit in eccleſia, ſcilicet, redimere ipſam, & ædificare eam in ſanguine ſuo: & etiam ratione E perfectionis, quia omnis gratia in eo eſt, ſicut omnes ſenſus in capite. Similiter etiam dicitur caput ratione ſecundæ proprietatis, quia per ipſum, ſenſum fidei, & motum charitatis accepimus: quia gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Ioannis 1. & ſimiliter direxit nos doctrina, & exemplo, quia cœpit Ieſus facere, & docere. Act. 1. Sed quarta conditio Chriſto conuenit ſecundum humanam naturam tantum, & hæc complet in ipſo rationem capitis: quia Chriſtus ſecundum humanam naturam, habet perfectionem alijs homogeneam, & eſt principium quaſi vniuocum, & eſt regula conformis, & vnius generis. vnde communiter loquendo, Chriſtus ſecundum ꝙ deus, poteſt dici caput eccleſiæ ſimul cum patre, & ſpiritu ſancto: ſed proprie loquendo: eſt caput ſecundum quam prædictæ proprietates ei conueniunt, præcipue ſecundum quòd influit alijs membris.

Ad primum ergo dicendum, quod dare ſpiritum ſanctum contingit dupliciter. ſ. authoritate, & miniſterio. Authoritate D 430. 680.

qui

piendo: ſed pandendo gratiæ donum quod habeat. Apud Deum, & homines proficiebat, quia quantum proficiente ętate patefaciebat hominibus dona gratiæ quæ ſibi inerant, & ſapientiæ: tantum eos ad laudem dei excitabat, & ſic deo patri ad laudem dei excitabat, & ſic Deo patri ad laudem, & hominibus B ad ſalutem proficiebat. In alijs ergo, non in ſe, proficiebat ſapientia & gratia. Vnde in eodem Euangelio, puer ille plenus ſapiẽtia & gratia perhibetur. Sic ergo dicitur profeciſſe ſapiẽtia & gratia, vt aliquis rector eccleſiaſticus dicitur proficere in cura ſibi credita, & dum per eius induſtriam alij proficiunt.

Prædictis videtur aduerſari quod Ambroſius ait.

B ALibi tamen ſcriptum reperitur, quòd ſecundum ſenſum hominis profecerit, ſicut ętate hominis profe-

quidem, tantum Dei eſt: ſed miniſterio dicuntur etiam homines dare, inquantum ſcilicet, per miniſterium eorum datur a Deo, ſicut dicit Paulus. Gal. 3. Qui tradidit vobis ſpiritum, vt ſupra in 1. lib. di. 15. Magiſter dixit; & hoc modo Chriſtus ſecundum quòd homo, ſpiritum ſanctum miniſterio dare po-
Allaalib. de incat. c. 7. tuit, vt dicitur Ro. 15. Dico enim Chriſtum Ieſum miniſtrũ fuiſſe circuncisionis &c.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in hoc quòd de Chriſti plenitudine omnes accepimus, eſt aliquid ſimile traductioni, quàmuis non ſit proprie traductio. Eſt igitur ſimilitudo quãtum ad ipſum ſpiritum ſanctum increatum, qui idem numero eſt in capite & in mẽbris, & aliquo modo a capite ad membra deſcendit, non diuiſus, ſed vnus. Eſt autem diſſimilitudo quantum ad ipſum donũ, ſecundum quod Spiritus ſanctus in nobis inhabitat, quia illud non traducitur de ſubiecto in ſubiectum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in aliqua actione poteſt aliquid eſſe medium dupliciter ſcilicet quantum ad perfectionem, & quantum ad diſpoſitionem tantum ſicut natura eſt medium in operatione, qua Deus producit animam ſenſibilem, quia ipſa perfectio vltima fit mediante natura: ſed in operatione, qua producit animam rationalem, natura non eſt medium niſi quantum ad diſpoſitionem. Similiter dico, quòd deus immediate format mentem noſtram, quantum ad ipſam perfectionem gratiæ, & tamen poteſt ibi cadere mediũ diſponens: & ſic gratia fuit a deo mediante homine Chriſto. Ipſe enim diſpoſuit totum humanum genus ad ſuſceptionem gratiæ, & hoc tripliciter. Vno modo ſecundum operationem noſtram in ipſum, quia ſecundum quòd credimus ipſũ Deum & hominem, iuſtificamur. Rom. 3. quem poſuit deus propitiatorem per fidem &c. Alio modo per operationem ipſius in nos, inquantum ſcilicet obſtaculum remouet, pro peccatis totius humani generis ſatisfaciendo: & etiam inquantũ pro nobis interpellat apud Deum. Tertio modo ex ipſa eius affinitate ad nos, quia ex hoc ipſo, quòd humana natura eſt magis deo accepta.

¶ Ad quartum dicendum, quòd caput Chriſti dicitur Deus, non ſecundum quòd eſt principium eius: principium autem eius eſt ſecundum diuinitatem, & ſecundum humanitatem: ſed inquantum eſt principium eius ſecundum humanitatem, ſic deficit quarta conditio capitis, quę eſt conformitas in natura: inquantum autem eſt principium eius ſecundum diuinitatem ſic deficit prima conditio, quia ſic non habet maiorem dignitatem.

Lib. 16. animalib. ¶ Ad quintum dicendum, quòd cor eſt principium virium vitalium in toto corpore: & eſt primum principium omnium membrorum quantum ad eſſe, vt dicit Philoſophus: ſed caput eſt principium virium animalium, quæ pertinet ad ſenſum. & ad motum. Et quia cum dicimus Chriſtum principium eſſe membrorum eccleſiæ, non intendimus quantum ad eſſe naturale, ſecundum quòd ſunt homines: ſed quantum ad fidem, & charitatem, per quam eccleſiæ membra vniuntur: ideo accomodatius dicitur caput, quam cor.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd in nomine capitis, importatur principium, & origo alicuius rei, in nomine autem membri, importatur partialitas, quæ repugnat rationi primæ originis: quia in prima origine, ſunt omnia virtute, quæ inueniuntur in originatis. & ideo non poteſt dici membrum, quia non recipit ab aliquo alio influentiam, quia in corpore naturali

cit. Ait enim Ambr. † in lib. 3. de Spiritu ſancto ſic. Deus perfectionem naturæ aſſumpſit humanæ. Suſcepit ſenſum hominis: ſed non ſenſu carnis fuit inflatus. Senſu hominis animam dixit conturbatam: ſenſu hominis eſuriuit & rogauit. ſenſu hominis profecit, ſicut ſcriptum eſt. Ieſus proficiebat ætate, & ſapientia, & gratia. Quomodo proficiebat ſapientia dei? Profectus ætatis, & profectus ſapientię, non diuinæ, ſed humanæ eſt. Ideo ętatem commemorauit, vt ſecundum hominem crederes dictum. Aetas enim non diuinitatis, ſed corporis eſt. Ergo ſi proficiebat ætate hominis, proficiebat hominis ſapientia. Senſus hominis profecit: & quia ſenſus, ideo ſapientia. Qui ſenſus proficiebat. Si humanus: ergo ipſe per incrementum ſuſceptus eſt. Si diuinus: ergo immutabilis per profectum. Quod enim proficit, mutatur in melius: ſed quod diuinum eſt, non mutatur. Quod ergo mutatur, non eſt diuinum. Senſus igitur proficiebat humanus. Senſum ergo ſuſcepit humanum. Non
G poterat confortari virtus Dei, nec creſcere deus, nec altitudo ſapientiæ Dei impleri. Quæ igitur implebatur, non erat Dei, ſed noſtra ſapientia. Nam quomodo implebatur, qui vt omnia impleret deſcendit? Per quem autem ſenſum dixit Iſaias quòd patrem puer neſciebat, aut matrem? Scriptum enim eſt. Priuſquam ſciat puer vocare matrem, aut patrem, accipiet ſpolia Samariæ. Sapientiam enim Dei futura, & occulta non fallunt.
H Expers autẽ agnitionis infantia, per, humanam vtique imprudentiam, quod adhuc non didicit, ignorat. Sed verendum eſt, inquam, ne ſi duos principales ſenſus, aut geminam ſapien-

F caput non ſolum influit alijs membris, ſed etiam ab alijs recipit, vt nutrimentum, & alia obſequia, ideo & caput dicitur, & commembrum: ſed Chriſtus ſecundum quod homo, non recipit aliquid ab alijs membris eccleſiæ, ſed a ſolo deo, vnde non poteſt dici commembrum, ſecundum quòd caput eccleſiæ dicitur ipſe ſecundum humanitatem poteſt autem dici membrum ſecundum humanitatem, ſecundum quòd ipſe eſt caput eccleſiæ ſecundum diuinitatem & ſic dicit Apoſtolus: 1. Cor. 12. Vos eſtis corpus eius, & membrum de membro.

A R T I C. II.

Vtrũ Chriſtus ſecũdũ quod homo, ſit caput Angelo. ũ. Iſa. 8.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus ſecundum quod homo, non ſit caput angelorum. De ratione enim capitis eſt conformitas ad membra vt dictũ eſt: ſed Chriſtus non eſt conformis angelis in natura quia nuſquam angelos apprehẽdit, vt dicitur. Heb. 2. ergo nõ eſt caput angelorũ. 3. q. 8. 4.

¶ 2 Præt. Chriſtus dicitur Heb. 2. caput hominum, ſecundum quod ab ipſo aliquam influentiam recipiunt: ſed angeli cũ ſint beati. non indigent vt eis aliquid influatur. ergo Chriſtus ſecundum quod homo, non eſt caput angelorum.

¶ 3 Præt. Sicut dicitur in libro de motu cordis, Intelligentiæ ſunt receptiuæ earum illuminationum quæ ſunt a deo, prima receptione, non recipit ab eo, quod recipit ſecunda rece-
I ptione. ergo angeli qui intelligentiæ dicuntur, non recipiũt ab aliqua anima. & ita nec a Chriſto ſm qd homo. ergo Chriſtus ſecundum quod homo, non eſt caput angelorum.

Sed contra Col. 2. Qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis, & loquitur de Chriſto ſecundum quod homo: & ita Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt caput angelorum.

¶ Præt. Dion. dicit. 7. c. cę. Hierar. quòd Seraphin a Chriſto Ieſu quærunt, & diſcunt, & illuminantur. ergo influit angelis, & ita videtur eſſe caput eorum.

¶ Præt. Eccleſia vna eſt conſtituta ex angelis, & hominibus: ſed vnius corporis non ſunt duo capita. ergo Chriſtus etiam eſt caput angelorum.

Vlterius. Videtur quòd non ſit caput omnium hominum. I
Caput enim vnum refertur ad vnum corpus: ſed omnes homines non conueniunt in aliquo vno ſecundum numerum, 3. q. 8. 3.
quia & ipſi differunt: & fides, ſpes, & charitas, qua connectun-
K tur adinuicem, numero diuerſæ ſunt in diuerſis. ergo non eſt caput omnium hominum.

¶ 2 Præt. Corpus Chriſti verũ, eſt figura corporis Chriſti myſtici: ſed in corpore vero non eſt aliquod membrum impurũ. ergo cum multi homines corrupti per peccata, videtur quòd: eorum caput non ſit Chriſtus.

¶ 4 Præt. Corpus Chriſti verum, totum fuit glorificatum ſed ſunt multi etiam exiſtentes in gratia, qui nunquam erunt in gloria, quia non perſiſtent. ergo Chriſtus non eſt caput omnium. a

¶ 4 Præt. Caput cum ſit principium membrorum, non ſequitur alia membra: ſed multi ſancti præceſſerunt Chriſti incarnationem. ergo Chriſtus ſecundum quod homo, non eſt caput omnium hominum.

Sed contra. Chriſtus ſatisfecit pro tota humana natura: ſed omnes homines communicant. in natura humana. ergo Chriſtus omnibus influit, & ita videtur quòd ipſe ſit caput omnium.

¶ Præt.

¶ Præt. Per Chriſtum omnes reſurgemus:ſed hoc non eſſet,niſi eſſet caput omnium. ergo ipſe eſt omnium caput ſecundum quod homo

III 3.q.8.a.2. Vlterius. Videtur quòd ſit caput tantum animarum, quia capitis ad membrum oportet continuationem : ſed corpora aliorũ hominum nõ continuantur ad corpus Chriſti. ergo & ipſe non eſt caput hominum quantum ad corpus, ſed quantum ad animas tantum. (In cap. huius articu.)

2. Cor. 13. ¶ 2 Præt. Ipſe influit ſenſum ſpiritualem, ſecundum quod eſt caput:ſed huiuſmodi ſenſus non ſunt ſuſceptiua corpora. ergo Chriſtus : ſecundum quòd homo, non eſt caput hominum quantum ad corpus,ſed quantum ad animas tantum.

tiam Chriſto tribuimus,Chriſtũ diuidamus. Nunquid cum & diuinitatem eius,& carnem adoramus Chriſtum diuidimus? Nunquid cum in eo imaginem Dei, crucemque veneramur, diuidimus eum? Apoſtolus qui certe de eo dixit quoniam & ſi crucifixus eſt ex infirmitate noſtra, viuit tamen ex virtute Dei:ipſe dixit,quia nõ diuiſus eſt Chriſtus. Nunquid etiam cum dicimus, quia animam rationalem intellectus noſtri ſuſcepti capacem diuidimus eũ? Non enim ipſe deus verbũ pro anima rationali & intellectus capaci in carne ſua fuit ſed animam rationalem & intellectus noſtri capacẽ & ipſam humanam & eiuſdem ſubſtantiæ, B cuius noſtrę ſunt animæ, & carnem noſtræ ſimilem: eiuſdemq́, cuius caro eſt noſtra ſubſtãtię ſuſcipiẽs,perfectus etiã homo fuit.

¶ 3 Præt. Secundum corpus non differimus a brutis, ſed ſolum ſecundum animam rationalem: ſed Chriſtus non dicitur caput irrationabilium, ſecundum quod homo.ergo ipſe non eſt caput noſtrum quantum ad corpora.

Sed contra Phil.3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ &c.ſic influit nobis quantum ad corpus.ergo ipſe non eſt tantum caput animarum.

¶ Præt. Ipſe eſt caput noſtrum ſecundum quòd eſt conformis nobis in natura:ſed humana natura non conſiſtit ſolum in anima,ſed in anima & corpore ſimul. ergo Chriſtus eſt caput noſtrum ſecundum corpora, & non ſecundum animas tantum,

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem,ꝙ Chriſtus ſecundum ꝙ homo, eſt caput angelorum : non tamen ita proprie,nec eodem modo ſicut hominum, propter duas conditiones. Primo,quãtum ad conformitatem naturæ,quia cum hominibus conuenit etiam ſecundum ſpeciem in natura : cum angelis autem non ſecundum ſpeciem, ſed ſecundum genus intellectualis naturæ. Secundo,quantum ad influentiam,quia non influit angelis remouendo prohibens, aut merendo gratiam, aut orando pro eis, quia iam beati ſunt : ſed in his quæ ad Actus Hierarchicos pertinent,ſm ꝙ vnus angelus illuminat alium, purgat, & perficit.vt in 2.lib.diſt.6. dictum eſt. hoc enim multo eminentius a Chriſto recipiunt. (2. d.9. ar.2.)

Ad primum ergo dicendum,quòd quamuis non ſit eis conformis in natura ſpeciei, eſt tamen eis conformis in natura generis,vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum quòd beatitudo angelorum non excludit, quin vnus ab alio recipiat, vel etiam a Chriſto: ſed excludit indigentiam recipiendi, quia præſto eſt eis omne id quo indigent,ne alicuius rei penuriam patiantur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc intelligitur quantum ad receptionem naturalium: & tamen anima Chriſti inquantum deo vnita fuit, etiam quantum ad naturalia, tamen ab angelis non recipit, ſed immediate a Deo.

Ad ſecundam quæſtionẽ dicendum, ꝙ in corpore naturali inuenitur quadruplex vnio membrorum adinuicem. Prima eſt ſecundum conformitatem naturæ:quia omnia mẽbra conſtãt ex eiſdẽ ſimilibus partibus,& ſunt vnius rationis,ſicut manus & pes ex carne & oſſe: & ſic dicuntur membra vnum,ſicut genere,vel ſpecie. Secunda eſt ꝑ colligationẽ eorũ adinuicẽ ꝑ neruos,& iuncturas, & ſic dicunẽ vnum continuatione. Tertia eſt, ſm quod diffunditur vitalis ſpiritus,& vires animæ per totum corpus. Quarta eſt, ſecundũ qđ omnia mẽbra perficiũtur per animam,quę eſt vna numero in omnibus mẽbris: & hæ quatuor vniones inueniũtur in corpore myſtico. Prima eſt,inquãtum omnia mẽbra eius ſunt vnius naturę,vel ſpecie, vel genere. Secunda eſt,inquantum colligata ſunt adinuicẽ ꝑ fidem,quia ſic continuãtur in vno credito. Tertia eſt,ſecundũ quod viuificantur per gratiam, & charitatem. Quarta eſt,ſm quod in eis eſt ſpiritus ſanctus,qui eſt vltima perfectio,& principalis totius corporis myſtici, quaſi anima in corpore naturali. Prima aũt dictarum vnionũ non eſt vnio ſimpliciter,quia illud in quo eſt vnio hæc, non eſt vnũ numero,ſicut eſt in tribus ſequentibus,quia per fidem,& charitatem in vno credito, & amato ſecundũ numerũ vniuntur:ſimiliter ſpiritus ſanctus vnus numero omnes replet. Homines igitur infideles,nõ per- A tinent ad vnionem corporis eccleſiæ, ſecundum quod eſt vnũ ſimpliciter:& ideo reſpectu horum Chriſtus caput non eſt niſi in potentia, ſecundum ſcilicet, quòd ſunt vnibiles corpori. homines aut fideles peccatores pertinet quidem aliquo modo ad vnitatem eccleſiæ, inquantum continuantur ei per fidem, quæ eſt vnitas materialis: non tamen poſſunt dici mẽbra proprie, niſi ſicut membrum mortuum, ſcilicet æquiuoce. & ideo quia vnitas corporis ea membris cõſiſtit: ideo quidam dicunt, ꝙ non pertinẽt ad vnitatem corporis eccleſiæ, quámuis pertineant ad vnitatem eccleſiæ : & ſicut operationes quę ſunt ad alterum, poſſunt aliquo modo fieri per membra arida,vt percutere, vel aliquid huiuſmodi, non tamen operationes quæ ſunt animæ in membris:ita nec mali recipiunt ſpiritualis vitæ operationem a ſpiritu ſancto:ſed tamen ſpiritus ſanctus per eos operatur ſpiritualem vitam in alijs, ſecundum quod alijs ſacramenta miniſtrant, vel filios docent. ſed homines fideles in gratia exiſtentes vniuntur ſecundum tertiam vnionem,quæ eſt formalis reſpectu huius ſecundæ : & iterum ſecundum quartam:quæ eſt complementum totius. & ideo horum proprie dicitur Chriſtus C caput.

Ad primum ergo dicendum,quòd ſicut in corpore naturali vires diffuſæ per omnia membra, differunt numero ſecundũ eſſentiam, ſed conueniunt in radice vna ſecundum numerũ, & præter hoc habẽt formam vnam vltimam numero: ita etiã omnia membra corporis myſtici habent pro vltimo complemento ſpiritum ſanctum, qui eſt vnus numero in omnibus: & ipſa charitas diffuſa in eis per ſpiritum ſanctum, quamuis differat in diuerſis ſecundum eſſentiam, conuenit tamen in vna radice ſecundum numerum. Radix autem operationis proprie,eſt ipſum obiectum ex quo ſpeciem trahit,& ideo inquantũ eſt idem numero amatum & creditũ ab omnibus, ſm hoc vnitur omnium fides & charitas in vna radice ſecundum numerum,nõ ſolum prima,quæ eſt ſpiritus ſanctus:ſed etiam proxima,quæ eſt proprium obiectum.

D ¶ Ad ſecundum dicendũ,ꝙ per Corpus Chriſti verum, ſignificãtur ea, quæ ſunt mẽbra corporis myſtici,nõ autem ea quę ſunt mẽbra æquiuoce, id eſt, ſm ſimilitudinem tm̃ & ſitum.

¶ Ad tertium dicendum,quòd membrum non iudicatur ſecundum id quod de eo fieri poteſt. ſed ſecundum id quod eſt. vnde manus, antequam abſcindatur, membrum eſt, quãuis ſit futura abſcindi. & ſimiliter qui eſt in gratia, membrum eſt, quámuis poſtea abſcindatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quámuis Chriſtus nondum fuiſſet incarnatus tempore patrum veteris teſtamẽti ſecundũ rem,erat tamen iam incarnatio ipſa in Dei ordinatione, & in fide ipſorum,ſecundum quàm fidem iuſtificabantur: quia tempora mutata ſunt, & non fides: vt dicit Aug. ſed tamen non fuit tanta influentia ante incarnationem, quanta eſt modo: quia tũc non erat remotum obſtaculum, nec ſacramenta gratiæ exhibita erant ſicut modo ſunt. In expoſ. pſal.50.

E ¶ Ad quintum dicendum, ꝙ Chriſtus ſatisfecit pro tota humana natura ſufficienter:non tamen efficienter. quia nõ omnes illius ſatisfactionis participes ſiunt,quòd ex eorum importunitate eſt,non ex ipſius inſufficientia ſatisfactionis.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd reſurrectio ad vitam naturalẽ erit omnibus communis, non autem ad vitam gloriæ : quia mali in vita naturali tantum conformitatem habuerunt cum membris eccleſiæ,non autem in vita gratiæ. vnde ex hoc non ſequitur quod ſint membra proprie loquendo.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ Chriſtus eſt caput hominum quãtum ad animas, & quantum ad corpora,ſed principaliter animarum, & ſecundario corporum, tum ratione conformitatis ad membra, quæ per aſſumptionem humanæ naturę eſt, quia corpus aſſumpſit anima mediante, tum etiam ratione ſpiritualis influentiæ, quæ peruenit ad corpus mediante anima, inquantum corpus eſt inſtrumentum animæ ſecundum gratiam operantis: & ex hoc relinquitur ordo in corpore ad gloriam reſurrectionem.

Ad primum ergo dicendum, quòd corpora noſtro aliquo modo habent continuationem cum corpore Chriſti, non quidem ſecundum quantitatem, aut ſecundum perfectionem naturalem: ſed in quantum ſpiritus ſanctus habitat in nobis, qui pleniſſime fuit in Chriſto. prima Cor. 6. Neſcitis quoniam membra veſtra téplũ ſunt ſpiritus ſancti?

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd quamuis corpus non recipiat influentiam ſpiritualem immediate, recipit tamen mediante anima: vt dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam ſecundum corpora a brutis differimus, in quantũ corpora noſtra sũt pfecta aĩa rationali, non autem corpora brutorum.

De intelligentia præmiſſorum verborum.

HAec verba Ambroſij pia diligentia inſpiciẽda ſunt, quæ ex parte, hominis ignorantiam inſtruunt & illuminant; ex parte errandi fomitem male intellecta miniſtrant. His enim, euidenter traditur duos in Chriſto eſſe principales ſenſus, ſiue geminam ſapientiam. Neque ideo vnitas, & ſingularitas perſonę diuiditur: ſed iuxta duas naturas duas habet ſapiẽtias: vnã nõ creatam, ſed genitam, quę ipſe eſt: alteram non genitam, ſed creatam, & per gratiam ei collatam. Nam & Iſaias de eo proteſtatur. Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ, & intellectus &c. ſpiritu ergo ſapientiæ & intelle-
G ctus, id eſt ſapiẽtia & intelligentia per ſpiritum ſanctum gratis data, Chriſtus erat ſapiens ſecundum animam, ſecundum deum vero, ſapiẽs erat ſapiẽtia æterna, quæ ipſe eſt. Et ſicut in quantum

QVAESTIO III.

Deinde quæritur de gratia vnionis.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum gratia vnionis ſit aliqua gratia creata.
Secundo. De comparatione illius gratiæ ad alias Chriſti gratias.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum gratia unionis ſit creata.

3. q. 2. 7. 3. d. 5. 1. AD primum ſic proceditur. Videtur q̃ gratia vnionis non ſit creata. Gratia enim creata eſt gratia habitualis, ſed habitus ordinatur ad operationem. cum ergo vnio in perſona non ſit ſecundum operationem, ſed ſecundum eſſe. videtur quod gratia vnionis non ſit gratia creata.

¶ 2 Præt. Quilibet noſtrum deo vnitur per gratiam creatam. ſi igitur gratia vnionis in Chriſto fuiſſet creata gratia, tunc non alio modo eſſet deo vnitus quam nos, & ſic ſequeretur error Neſtorij.

¶ 3 Præt. Vnio, eſt humanitatis ad diuinitatem ſecundũ corpus & animam, ſed corpus non eſt ſuſceptiuum creatæ gratiæ. ergo gratia vnionis non eſt aliqua gratia creata.

¶ 4 Præt. In his quæ fiunt per miraculum, non requiritur aliqua diſpoſitio ex parte facti, ſed totũ eſt ex parte infinitæ virtutis agentis. ita enim deus potuit de lapide, ſicut de aqua vinum facere: ſed vnio humanitatis ad diuinitatem eſt maxime miraculoſa. ergo non requiritur aliqua gratia creata, quæ diſponat ad hanc vnionem.

¶ 5. Præt. Inter perſonam & naturam nõ cadit aliquod accidens medium, ſicut nec inter materiam & formam; quia ſm formã ſubſtantialem & materiã eſt eſſe ſubſtantiale, quo non eſt prius aliquod accidentale, ſed vnio humanæ naturæ eſt ad Deum, ſicut naturæ ad perſonam. ergo non cadit aliquod medium, ſed gratia creata.

In enchiridiõ ad Laurentium ca. 25. & 26. Sed contra † Aug. dicit, quòd quicquid conuenit filio Dei per naturam, conuenit filio hominis per gratiam: ſed eſſe deum conuenit filio dei per naturam. ergo cõuenit filio hominis per gratiam: & hæc eſt gratia vnionis quæ non ſemper fuit, ergo eſt gratia creata.

¶ Præt. Maior eſt vnio in perſona, quàm per fruitionẽ: ſed humana natura nõ põt exaltari ad vnionẽ fruitionis, niſi per gratiam habitualem. ergo multo minus ad vnionẽ in pſona.

¶ Præt. Cũ deus ſit in qualibet creatura per eſſentiã, præſentiam, & potentiam, & in animabus ſanctis per gratiam. aut in anima Chriſti eſt alio modo, aut non. ſi non: ergo non eſt magis aſſumpta a diuina perſona, quã anima Petri. ſi autem alio modo, ſed deus quantum in ſe eſt, habet ſe eodẽ modo ad omnia, ſed res diuerſimode ſe habent ad ipſum, vt dicitur in libro
Lect. 20. de cauſis. Et ſecundum hoc quòd diuerſa diuerſimode ſe habeat ad ipſum, ſecundum hoc diuerſis diuerſimode ipſe comparatur. ergo oportet quod anima Chriſti ſit aliqua alia diſpo-
F ſitio, per quam deus eſt in eo per vnionem. ergo oportet ponere aliquam aliam gratiam creatam.

¶ Præt. Cum ſpiritus ſanctus datur hominibus, aliquis nouus effectus in creatura intelligitur. ergo & ſimiliter ſecundum quòd perſona filij carni vnitur, oportet aliquem effectum de nouo intelligi: & ita videtur quod gratia vnionis ſit quid creatum.

in 1. parte. textus. Iſa. 11. Reſpondeo. Dicendum, quòd ſicut Magiſter dixit ſupra. 2. lib. diſt. 26. gratia dicitur dupliciter. Vno modo gratia gratia dans. Alio modo dicitur gratia donum aliquod gratis datum, ſecundum. ergo primum modum, gratia vnionis dicitur ipſa diuina voluntas, ſiue aliquibus meritis naturam humanam filio dei vniens in perſona. & ſic gratia vnionis eſt gratia increata. Si autem dicatur gratia donum aliquod gratis datum, ſic gratia vnionis poteſt intelligi dupliciter. Vno modo poteſt dici ipſa vnio quæ eſt quid creatũ, vt ſupra diſt. 5. dictum eſt. Alio modo poteſt intelligi gratia vnionis, aliqua qualitas ad vnionem diſponens. ſed aliquid poteſt diſponere ad aliquam perfectionem tripliciter. Vno modo ita, quod cadat medium inter ſubiectum & perfectionem illam, quaſi inſtrumentum perfectionis illius. ſicut diaphaneitas diſponit ad lucem. & hoc modo non poteſt natura aliquid diſponere ad
H vnionem, quia natura vnitur perſonę immediate quantum ad eſſe. Alio modo diſponit aliquid ad formam, ſicut præparando materiam ad receptionem formæ: ita quod præcedit in materia ante formam ordine generationis, non ordine eſſendi. ſicut calor diſponit ad formam ignis, nõ quia medium cadit inter formam & materiam, ſed materia appropriatur ad formã ignis per augmentum caloris. & ſic etiam non poteſt aliquid diſponere naturam ad vnionem in perſona, quia natura humana ſecundum id quod talis natura, aſſumptibilis eſt a diuina perſona. Tertio modo aliquid diſponit aliud ad perfectionem aliquam, ſicut quod facit ad bonitatem & decentiam perfectionis illius, ſicut decor perſonæ facit ad dignitatem regiam, ſecundum quòd dictum eſt, Species Priami digna eſt imperio, & hoc modo gratia vnionis poteſt dici omne illud, quod decet naturam humanam deo vnitam ſic ex parte corporis; ſicut
I ex parte animæ, & ſic etiam gratia vnionis eſt quid creatum; tamen ſancti loquentes de gratia vnionis, videntur intelligere ſecundum primum modum, prout gratia dicitur diuina voluntas, gratis, & non meritis dans. & ſic ſecundum diuerſas vias, ad argumenta vtriuſque partis oportet reſpondere. Porphyrius in cap. de ſpecie.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd gratia creata diſponit ad operationem; ſicut operationis principium; ſed ad vnionem non quaſi principium vnionis, ſed ſicut decens ad congruentiam vnionis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vnio noſtri ad Deum, eſt per gratiam habitualem creatam, ſicut per cauſam, & ſicut per id, in quo eſt vnio, quia in ipſa ſimilitudine gratiæ anima deo conformatur & vnitur: ſed ſi gratia vnionis dicatur aliquid creatum, ipſa non eſt id, in quo eſt vnio, cum vnio ſit in perſona, & non ſolum in aliqua ſimilitudine, neque etiam facit vni-
K tatem: ſed conſequitur vnitatem in perſona, ſecundum quod ipſa vnio, gratia vnionis dicitur. vel eſt id quod naturam vnitam decet, ſi gratia habitualis, gratia vnionis dicatur: & ideo non eſt ſimile de Chriſto, & de nobis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd gratia illa habitualis, etiam quodammodo redundat in corpus ſecundum quod eſt inſtrumentum animæ, vt ſupra dictum eſt. vnde ſicut in corpore perfecto anima rationali, manet poſt mortem ordo ad reſurrectionem; & vlterius ad gloriam, ſi anima quæ fuit eius perfectio gratiam habuit, ita etiam corpus Chriſti inquantum eſt tali anima perfectum, habent quendam ordinem ad vnionem. Hæc eadem diſt. q. 2. art. 2. q. 3. in c.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ratio illa procedit de diſpoſitione ſecundum medium.

¶ Ad quintum dicendum, quòd illa ratio procedit ſecundum primum modum diſpoſitionis, vt per ſe patet.

¶ Ad

¶ Ad ſextum dicendum, quòd cum dicitur, quòd eſſe deum conuenit filio hominis ꝑ gratiã vnionis: vel gratia vnionis intelligitur ipſa vnio gratis facta, quæ non ſemper fuit & creata eſt vel intelligitur ipſa gratuita dei voluntas, quæ quidem in ſe ſemper fuit: ſed effectus eius non ſemper fuit.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd vnio quæ eſt per fruitionem, eſt vnio per operationẽ: & quia ad operationem perfectam, non poteſt natura humana niſi mediante aliquo habitu: ideo oportet aliquam habitualem gratiam, quæ ſit principium illius vnionis: ſed vnio in perſona eſt vnio ad eſſe qđ autem inter humanã naturam & eſſe qđ habet in perſona non poteſt cadere mediũ quod ſit principium illius eſſe: & ideo non poteſt ibi eſſe alia gratia quæ ſit principiũ illius vnionis, vel ſicut diſponens niſi per modum dictum. In corpore huius artic.

deus eſt, bonus eſt in bonitate naturali quæ ipſe eſt, & iuſtus iuſtitia naturali quæ ipſe eſt, ita ſapiens eſt ſapientia naturali quæ ipſe eſt. Anima vero eius ſicut bona eſt, & iuſta, bonitate, vel iuſtitia gratis data, quæ ipſe uel ipſa non eſt, ita ſapiens eſt, ſapientia gratis data, quæ ipſa non eſt. Et licet in Chriſto gemina ſit ſapientia, vna tamen eademque perſona eſt, quæ inquantum Deus eſt, vel inquantum diuina natura eſt, ſapiens eſt ſapientia æterna, ſcilicet ſapientia ingenita quæ eſt pater, & ſapientia quæ non eſt ingenita, quæ communis eſt tribus perſonis: non tamẽ gemina ſapientia, quia non eſt alia & alia ſapientia, ſapientia ingenita quæ tantum filius eſt, & ſapientia quæ communiter pater eſt, & filius & ſpiritus ſanctus. Inquantum vero eadem perſona homo eſt, ideſt ſecundum hominem acceptum uel inquantum eſt ſubſiſtens ex anima & carne, ſapiens eſt ſapientia gratuita. Sapiens eſt igitur humano ſenſu & diuino.

B *Quomodo intelligendum ſit illud ſenſus proficiebat humanus.*

SEd ex qua cauſa illius dicti intelligentia, ſcilicet ſenſus proficiebat humanus aſſumenda eſt. Aperte enim videtur Ambroſius innuere, quòd Chriſtus ſꝫm humanũ ſenſũ profecerit, & ꝙ infantia eius expers cognitio

¶ Ad octauum dicendum, quod hoc quod deus eſt in anima Chriſti, vel in natura aſſumpta alio modo quam in alijs creaturis, non eſt per aliquam diſpoſitionem aduenientem. ſed per ipſum eſſe perſonæ diuinæ quod communicatur naturæ humanæ.

¶ Ad nonum dicendum, quod ſpiritus ſanctus dicitur dari de nouo, non ſecundum mutationem ſuam: ſed ſecundum mutationem creaturæ, quæ eſt in perceptione doni ipſius, & ita etiã filius dei dicitur vniri naturæ humanæ, non per mutationem filij dei: ſed per mutationem humanæ naturæ, ſiue exaltationem ipſius, non ad aliquod donum creatum, ſed ad ipſum eſſe increatum diuinæ perſonæ.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum gratia vnionis ſit idem quòd gratia capitis.*

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd gratia vnionis ſit idem quòd gratia capitis. Chriſtus enim dicitur caput eccleſiæ, ſecundum quod de eius plenitudine omnes accepimus: ſed plenitudo eius eſt ſecundum quòd ipſe eſt vnigenitus a patre. vt dr̃ Io. 1. cũ igitur vnigenitus ſit a patre ꝑ gratiã vnionis: videtur ꝙ gratia vnionis ſit idem quod gratia capitis.

¶ 2 Præt. medium cõmunicat cum extremis: ſed Chriſtus ſecundũ quod eſt caput eccleſiæ, medium eſt inter deum & homines, quia caput viri Chriſtus, caput Chriſti deus. ergo eſt caput ſecundum quod communicat cum vtroque. ſed hoc habet per gratiam vnionis per quam eſt deus & homo. ergo gratia vnionis eſt gratia capitis.

¶ 3 Præt. Chriſtus eſt caput eccleſiæ ſecundum quod homines excedit: ſed excedit humanam naturam per gratiam vnionis. ergo eſt caput per gratiam vnionis.

Sed contra Gratia capitis conuenit Chriſto in comparatione ad alios: ſed gratia vnionis in ſe ipſo tantum. ergo vna non eſt alia.

¶ Præt. Gratia capitis operata eſt a conſtitutione mundi, ex quo homines membra eius eſſe cęperunt non autem gratia vnionis. ergo vna non eſt alia.

II Vlterius. Videtur quòd ſit eadem gratia capitis, & gratia ſingularis ipſius, quia eadem ſcientia eſt, qua quis eſt ſciens & alios docens, & ſecundum Philoſophum. 5. Ethi. eadem per eſſentiam eſt virtus, qua quis in ſe perfectus eſt, & iuſtitia legalis qua perficitur in ordine ad bonum commune. ergo ſimiliter eodem habitu Chriſtus fuit in ſeipſo perfectus, & in alios perfectionem influens. 3. q. 8. 5. de Ter. q. 29. cap. 4. & ſequentibus.

¶ 2 Pręt. Gratia eſt vita animæ: ſed vnius ſubiecti eſt vna vita. ergo & gratia vna. & ſic idem quod prius.

¶ 3 Præt. Sicut caput comparatur ad alia membra, ita alia mẽ-

A bra ad caput: ſed non diſtinguitur in membris Chriſti gratia per quam perficiuntur in ſe, a gratia ſecundum quam ſunt mẽbra. ergo nec Chriſtus debet diſtingui gratia per quã eſt caput, a gratia ſingulari ipſius, ſecundum quam perficitur in ſe.

Sed contra. Sicut per Adam intrauit peccatum in mundum, ita per Chriſtũ gr̃a & iuſtitia Rom. 5. Sed in Adam diſtinguitur aliud peccatum actuale, quod eſt ſingulare ipſius, & originale quod trãſfudit in poſteros: ergo & in Chriſto debet alia, & alia gratia diſtingui.

¶ Præt. Ad diuerſos actus diuerſi habitus ordinantur: ſed alius actus eſt bene operari, & alius influere. ergo & alius habitus gratiæ. & ſic idem qđ prius.

III Vlterius Videtur, quòd gratia ſingularis perſonæ, præcedat gratiam vnionis, quia gratia ſingularis perſonæ, facit ad congruitatem vnionis: ſed anima quæ facit congruitatem vnionis corporis prius intelligitur vniri corpori, quàm ipſa vnita adinuicem, intelligantur vniri diuinæ perſonæ. ergo ſimiliter prius etiam ſecundum intellectum eſt gratia ſingularis in natura humana, quàm gratia vnionis.

C ¶ 2 Item. videtur ꝙ ſit prius gratia capitis, quia prius conſideratur aliquid in ſe perfectum quam alteri perfectionem largiẽs ſed gratia ſingularis eſt qua in ſe perfectus eſt, gratia autem capitis ſecundum quam perfectionem alteri largitur. ergo gratia ſingularis eſt prior quàm gratia capitis.

¶ 3 Item videtur quòd gratia vnionis ſit prior quàm gratia capitis, quia ea hoc eſt caput quod iuſtificat: ſed per fidem incarnationis iuſtificat, vt ſupra dictum eſt. ergo incarnatio pręcedit gratiam capitis.

Sed contra. Gratia capitis operata eſt ante incarnationem. D non autem gratia vnionis. nec gratia ſingularis perſonæ. ergo gratia capitis eſt prior illis duabus.

¶ Item videtur quòd gratia vnionis ſit prior quàm gratia ſingularis, quia ex hoc quod fuit vnigenitus a patre, fuit plenus gratia & veritate, ſed vnigenitus a patre fuit per gratiam vnionis. ergo gratiam ſingularis perſonæ habuit per gratiam vnionis, & ſic illa eſt prior.

Reſpondeo. dicendum ad primam quæſtionem, quòd ſi gratia vnionis dicatur gratia habitualis quodammodo diſponens ad vnionem: ſic eadẽ eſt per eſſentiam gratia vnionis, capitis, & ſingularis illius hominis, ſolum ratione differens, quia inquantum perficiebat animam Chriſti ad actus meritorios, dicitur gratia illius ſingularis hominis, inquantum vero tanta erat huius gratiæ copia, vt in alios redundare poſſet, dicitur gratia capitis. inquantum vero gratiam, tam plenam decebat ineſſe aſſumptæ naturæ, poteſt quodammodo dici gratia vnio-E nis. Si vero gratia dicatur voluntas dei gratuita, ſic iterum cõſtat quòd eſt ũna, Alijs autem modis accipiendo gratiam vnionis, conſtat quòd per eſſentiam differt, niſi quatenus intelligitur caput vt Deus.

Ad Primũ ergo dicendũ, ꝙ quis ex hoc ꝙ eſt vnigenitus, habeat plenitudinem capitis, non tñ ipſa vnio eſt illa plenitudo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſecundum aliam rationem deus dr̃ caput Chriſti, & Chriſtus viri vt ſupra dictum eſt. Et præterea ipſe ſecundum quòd eſt homo eſt medium, & ſapit naturam extremorum, inquantum eſt deo ſimilior alijs hominibus, per maiorem gratiam quam habet. Hae eadem diſt. q. 2 art. 1. ad 4.

¶ Ad tertium dicendum, quod non ſolum excedit alios homines ſecundum quod deus: ſed ſecundum quòd pleniorem gratiam creatam omnibus alijs habet.

Ad ſecundam quæſtionem patet ſolutio ex dictis. Et ſimiliter ad duo prima argumenta, quæ procedunt de vnitate ſecundum eſſentiam. In hoc eodẽ art. in ca.

¶Ad tertium dicendum, quòd quamuis gratia habeat diuerſas operationes non tamen ex hoc ꝙ eſt membrum requiritur aliqua abundantior plenitudo: & ideo non diſtinguitur gratia membri, a gratia ſingulari. F

¶Ad quartum dicendum, quòd peccatũ actuale Adæ, fuit cauſa originalis in ipſo & in alijs. Et iterum nõ ſunt reſpectu eiuſdẽ: ſed vnum eſt per ſe naturæ, alterum eſt per ſe perſonæ, vt in

dist. 31.q.1. a.2.ar.1.in c. a.lib. dictum eſt. non ſic autem eſt in propoſito, quia neutra gratia eſt cauſa alterius, & vtrũq; reſpicit perſonam Chriſti mediante humana natura: & ideo non oportet ꝙ differant per eſſentiam.

nis fuerit, & patrẽ & matrẽ ignorauerit. Quod nec eccleſia recepit, nec præmiſſæ authoritates patiuntur ſic intelligi. Sed ita ſane poteſt accipi, vt quantum ad viſum hominum & ſui ſenſus oſtẽſionem, Chriſtus profeciſſe dicatur proficiebat ergo humanus ſenſus in eo, ſecundum oſtenſionem, & aliorum hominum opinionem. Ita etiam patrem & matrem dicitur ignoraſſe in infan- G

Ad quintum dicendum, quòd ſecundum illos actus quilibet meruit, & etiã in alios influit, quia merendo pro alijs ſatisfecit. & alijs gratiam meruit ſecundum ꝙ caput noſtrũ dicitur.

Ad tertiam quæſtinnem dicendum, quòd iſtę tres gratiæ Chriſto attribuuntur ſecundum diuerſas ipſius conſiderationes. poteſt enim conſiderari in ſe, vel in cõparatinne ad alios. ſi in ſe conſideratur, ſic vel inquantum deus, & ſic attribuitur ei, gratia vnionis, vel inquantum homo, & ſic attribuitur ei gratia ſingularis. ſi autem in comparatione ad alios, ſic attribuitur ei gratia capitis, & quia prius conſideratur aliquis in ſe, quàm in comparatione ad alios: ideo gratia ſecundum quã eſt caput, ſequitur alias duas gratias, & quia omnis gratia, & perfectio humanitatis ex hoc ſibi debetur, quia deo vnitus eſt homo ille in perſona. ergo gratia vnionis præcedit ſecundum ordinem naturæ intellectus gratiam ſingularem, quàmuis ſimul in eodem tempore ſit iſtę tres gratiæ. H

Ad primum ergo dicendum, quòd anima complet rationem humanæ naturæ: & ideo præintelligitur vnio animæ ad carnem, vnioni humanæ naturæ ad deitatẽ, quia prius eſt cõſiderare aliquid in ſe quam alteri vnitum: ſed gratia nihil facit ad rationẽ humanæ naturę, quia inquantũ huiuſmodi aſſumptibilis eſt: & ideo non eſt ſimile. Secundum & tertium patet.

¶ Ad quartum dicendum, quòd etiam in antiquis patribus non operabatur gratia capitis niſi ſecundum quòd præſupponebatur in fide ipſorum gratia vnionis. qui per fidem incarnationis iuſtificabantur. Quintum patet. I

EXPOSITIO TEXTVS.

Homilia 13. IN ſanctis vero quaſi ſolus tactus. Hoc videtur eſſe falſum. quia † Orige. ſuper Leuit, diſtinguit. quinque ſenſus ſpirituales dicens, quòd viſus ſpiritualis eſt, vt videamus Deum. auditus autem, vt audiamus quæ loquitur: odoratus per quem odoramus bonum odorem Chriſti: guſtus vt guſtemus eius dulcedinem: tactus vt palpemus cum Ioanne verbum vitæ. hæc autem omnia ſunt in omnibus ſanctis. ergo non ſolum habent tactum. Dicendum quòd ſenſus ſpirituales poſſunt diſtingui per ſimilitudinem ad actus ſenſuum corporalium: & ſic ſunt in omnibus ſanctis. vt dicit † Origen.

Homilia. 3. vel per ſimilitudinem ad quaſdam proprietates ſenſuum, ſecundum quòd tactus eſt neceſſarius: alij autem non ſic quia in alijs ſanctis ſunt omnia quæ ſunt de neceſſitata ſalutis: in K Chriſto autem omnia ſimpliciter quæ pertinẽt ad perfectionem gratiæ: ideo in Chriſto dicuntur omnes ſenſus eſſe: in alijs autẽ ſolus tactus (Quibus datus ſpiritus ad men.) Cõtra Iaco.1. Qui dat omnibus affluenter. dicit glo. omnia dat non in menſura. Quia dona eius non ſunt ad menſuram. Et dicendum quòd cum menſura dari, poteſt accipi vel ea largitate dantis, & ſic nulli dat cum menſura, quia omnibus dat ex largitate infinita: vel ex capacitate recipientis, & ſic dat cuilibet cum menſura: quia nulli dat vltra quàm capax ſit, vel ſecundũ rationem dati. & ſic Chriſto non dat cum menſura, quia gratia eius quantum ad rationem gratiæ eſt limitata: ſed alijs dat cum menſura. vt patet ex dictis, (Non ſecundum eſſen-

dist. 13.q.1. a. 2. q. 2. in c. & ad primum. tiam, ſed ſecundum ſimilitudinem.) Cõtra. ergo pari ratione Petrus poteſt dici caput, quia quilibet ſanctus eſt alij ſimilis in gratia. Dicendum quod ſumitur ibi ſimilitudo actiue, inquantum ſcilicet Chriſtus ſibi alios aſſimilat in gratia, vt di-

F ctum eſt. quod alij non conuenit. (Vt quantum ad viſum hominũ.) Videtur ꝙ hæc nõ fuit intentio Ambro. quia per hoc nihil probaret: ſicut etiam dei ſapientia proficit, ſecundum quòd ſe magis oſtendit. Dicendum quòd quàmuis dei ſapientia magis ſe quàm prius oſtendit in aliquibus effectibus: tamen ipſe creditur eſſe æqualis, quod non fuit de ſapiẽtia Chriſti, quia videbatur quandoque ſapientior, quam prius fuiſſet: & ideo dicit duo, ad viſus hominum, & ſenſus oſtẽſionem: tamen vtrum aliquo alio modo profecerit in ſapientia, in ſequenti diſtinctione dicetur. ead. diſt. q. 2.ar. 1 in c. q.1.a.3.q.5. in c.

tia, quia ita ſe habeat & gerebat, ac ſi agnitionis expers eſſet.

DISTINCTIO XIIII.

Si anima Chriſti habuerit ſapientiã patrem cum deo, & ſi omnia ſcit quæ deus.

G HIc quæri opus eſt, cum anima Chriſti eſſet ſapiens ſapientia gratuita: Vtrum habuerit ſapientiam æqualem Deo, ſiue omnium rerum ſcien-

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit Magiſter de plenitudine perfectionis Chriſti, quantum ad gratiam & ſcientiam. Hic comparat perfectionem Chriſti, ſecundum quòd eſt homo ad perfectionem diuinam. Et diuiditur in duas partes. Primo comparat perfectionem animæ Chriſti ad perfectionem diuinam, quantum ad ſcientiam. Secundo quantum ad potentiam ibi (Si vero quæritur quare.) Prima diuiditur in duas Primo mouet quæſtionẽ. Secundo determinat eam ibi. (Quibuſdam placet.) Et hæc pars diuiditur in duas. Primo ponit H determinationẽ aliorum. Secundo determinationẽ ſuam ibi (Quibus reſpondẽtes dicimus.) Et circa hoc duo facit. Primo reſpondet ad quæſtionem: ſoluit rationes pro primo determinatione poſitas Secundo confirmat ſuam determinationem, Tum per rationem ab alijs inductam, quæ eſt contra eos ibi. (Illud vero appoui,) Tum etiam per authoritatem ibi. (Fulgentius,) Tum ex ratione ibi. (Quod etiam ex ratione oſtendi poteſt.) Tertio docet euitare quoddam inconueniens, ad quod illi inducebant, ſi anima Chriſti omnia ſciret ibi. (Ad id vero quod dicunt. Si vero quæritur.) Hic comparat animam Chriſti ad Deum ſecundum potentiam. Et tria facit. Primo determinat veritatem Secundo obijcit in contrarium, ibi; (Sed ſi illa anima.) Tertio ſoluit, ibi; (Ad quod dicimus.)

I

QVÆSTIO II.

Hic quæruntur quatuor.

Primo. Quã ſcientiam habuit. & quia habuit diuinam: & humanam: de diuina in primo lib. dictum eſt. Propter hoc.

Secundo. Quęritur de perfectione humanæ ſcientiæ ipſius qua videt verbum.

Tertio. De perfectione ſcientiæ ipſius qua videt res in proprio genere.

Quarto. De ipſius potentia

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in Chriſto ſit aliqua ſcientia creata.

K AD primum ſic proceditur. Videtur ꝙ in Chriſto non ſit aliqua ſcientia creata. Vbi enim eſt cognitio perfecta, non eſt opus cognitione imperfecta ſicut qui ſcit aliquid per demonſtrationem, non indiget ſcire illud per ſyllogiſmum dialecticum. ſed omnis cognitio creata eſt imperfecta reſpectu ſcientiæ diuinæ. ergo cũ in Chriſto ſit ſcientia dei increata, Videtur quòd non oportet ponere in ipſo aliquam aliam ſcientiam. 3. q 9. 1. ver. q. 20

¶ 2 Præt. Luminare minus offuſcatur per luminare maius. ſed ſcientia non ſolum ſe habet vt lux, ſed ut luminare illuminans, ergo ſcientia minor offuſcatur per ſcientiam maiorem & ita ſcientia creata non debet eſſe in eodem cum ſcientia increata Dei.

¶ 3 Præt. Omnis perfectio nobilior perfectibili: ſed omnia ſcientia eſt perfectio ſcientis. cum igitur nihil creatum ſit nobilius anima Chriſti: nulla creata ſcientia eſt in eo.

Sed

Sed contra. Plus cõuenit natura ſenſitiua & intellectiua in homine, quàm natura diuina & humana in Chriſto: ſed cognitio intellectiua in homine nõ excludit ſenſitiuam, quæ eſt minus perfecta. ergo nec diuina cognitio in Chriſto excludit humanam.

¶ Præt. Non eſt ſubſtantia ſine ſua operatione. vt dicit † Dam. & philoſophus: ſed in Chriſto eſt intellectus creatus. & anima rationalis. ergo & cognitio creata, quæ eſt eius operatio.

1. de cœlo. Lect. 4. & c. 17.

diſt. 35. & 36. per totum.

Vlterius. Videtur quòd ſi eſt in eo aliqua cognitio creata, q illa nõ ſit habitus, ſed actus tantum. Ad Heb. 2. dicit gloſſa, q natura mentis humanæ naturæ in Chriſto nihil eſt altius: vel excellentius: ſed quædã creaturæ propter ſui perfectionem, non indigent aliquo habitu ad cognoſcẽdum, ſicut angeli, vt dicit Maximus ſuper hierar. † Diony. ergo multo minus anima Chriſti.

tiam habuerit, vel habeat, id eſt, vtrum omnia ſciat quę Deus ſcit. Quibuſdam placet, quòd nec cum deo patre habeat ſcientiam: nec omnia ſciat quæ deus: quia in nullo creatura æquatur creatori. Cum igitur anima illa creatura ſit, in nullo æquatur creatori. ergo nec in ſapientia. Non ergo habet cũ Deo æqualem ſapiẽtiam: nec ſcit omnia quæ Deus. Item, ſi anima illa ęqualem habet cum Deo ſapientiam, non ergo Deus in omni bono maiorem habet ſufficientiam quàm eius creatura. Inducunt etiam actoritates ad idem probandum. Ait enim propheta ex perſona hominis aſſumpti. Mirabilis facta eſt ſciẽtia tua ex me, & nõ potero ad eam. Quod exponens Caſſiodorus, ait. Veritas humanæ conditionis oſtenditur, quia hõ aſſumptus, diuinę ſubſtantiæ nõ põt coæquari in ſciẽtia, vel in alio. Apoſtolus etiã
B ait. Nemo nouit quæ dei ſunt, niſi ſpiritus dei, qui ſolus ſcrutatur omnia, etiam profunda dei. His alijsq; pluribus rationibus & auctoritatibus nitũtur, qui animã Chriſti aſſerunt nec patrem cũ deo habere ſcientiam, nec omnia ſcire quę deus ſcit. Quia ſi oĩa ſcit quæ deus ſcit: ergo creare mũdum: ſcit creare ſeipſam.

Pſal. 137.

1. Cor. 2.

¶ 2 Præt. Anima Chriſti eſt nobilior, quàm intellectus agens alicuius alterius hominis: ſed intellectus agens non facit operationem ſuam mediante habitu aliquo. ergo nec anima Chriſti aliqua habituali ſcientia cognoſcit.

¶ 3 Præt. Vires naturales non exeunt in actum mediante aliquo habitu, ſicut patet in calore ignis: ſimiliter nec Deus: ſed anima Chriſti magis accedit ad dei ſimilitudinem, quàm aliqua res creata. ergo & ipſa non habet operationem cognitionis mediante aliquo habitu.

Sed cõtra. Chriſtus aſſumpſit integre naturam noſtrã, ſed de integritate naturæ eſt intellectus poſſibilis. ergo aſſumpſit intellectum poſſibilem ſed poſſibilis intellectus non intelligit perfecte, niſi perficiatur aliquo habitu. ergo cũ Chriſtus perfecte intellexerit, in eo fuit habitualis ſcientia.

¶ Præt. Chriſtus vere dormiuit, nec tũc aliquid amiſit eorum quæ ſciuit. cum ergo ſcientia dormientis ſit ſcientia in habitu. videtur quòd Chriſtus habuit habitualem.

III Vlterius. Videtur q anima Chriſti mediante aliquo habitu non cognouerit verbum. Ad cognitionem enim requiritur aliud, niſi vt cognoſcibile cognoſcenti vniatur: ſed verbum vnitum eſt animæ Chriſti non mediante aliquo habitu. ergo cognoũt verbum non per aliquem habitum.

¶ 2 Præt. Habitus ſcientiæ conſiſtit ea ſpeciebus, quæ ſunt ſimilitudines rerum cognitarum: ſed anima Chriſti non videt verbum per aliquam ſimilitudinem ſed per ſe ipſum. ergo nõ cognoſcit ipſum per aliquem habitum creatum.

¶ 3 Præt. Propter quod vnumquodque, illud magis. igitur ſi cognoſcit anima Chriſti verbum mediante aliquo alio, ille habitus magis cognoſcit verbum, & erit ei magis proximus quam anima Chriſti quod eſt inconueniens.

Sed contra, Gloria correſpondet gratiæ: ſed in Chriſto fuit habitus gratiæ. ergo & habitus gloriæ. ſed tota gloria conſiſtit in viſione verbi, vt dicit † Aug. ergo anima Chriſti, aliquo cognoũt verbum.

Super pſal. 90.

¶ Præt. Eiuſdem naturæ eſt anima Chriſti, & anima noſtra: ſed anima noſtra non poteſt pertingere per naturalia ſua ad videndum deum. ergo nec anima Chriſti: & ita oportet quòd ſit aliquid ſuperadditum naturæ, quo videt deum. ergo videt mediante aliquo habitu.

Vlterius. Videtur q oportеat alium habitum ſcientiæ ponere, quo cognoſcit verbum, & quo cognoſcit res in verbo. Verbũ enim repræſentat res quæ in eo cognoſcuntur, ſicut ſpeculum ſpecies in eo reſultantes: ſed qui videt ſpeculum non tantum imprimitur in eo ſimilitudo ſpeculi, ſed etiam rerum ſimilitudines in ſpeculo reſultantes: ergo & in eo qui videt res in verbo, oportet ponere alium habitum ſpecierum rerũ viſarum in verbo, & ipſius, verbi.

¶ 2 Præt. Omnis ſcientia eſt ſecundum aſſimilationem ſciẽtia ad rẽ ſcita, vt dicũt Philoſophi. Si igitur aliquis videt res alias
A in verbo, oportet, quòd intellectus aſſimiletur illis rebus: & ſic cum habitus cognitiuus conſiſtat in prædicta aſſimilatione, quæ eſt per ſpecies intellectuales, ſequitur idem quod prius.

¶ 3 Præt. Ponamus q aliquis videns in verbo, debeat videre verbum: ſicut Paulo contigit, vt dicitur, conſtat q iſte nõ obliuiſcitur eorum quæ vidit in verbo. ergo cognoſcit ea in ſpeciebus proprijs. & ſic idem quod prius.

Sed cõtra. Vbi vnũ propter alterum, ibi tantum vnum: vt dicit Philoſophus: ſed qui videt res in verbo, non cognoſcit eas niſi per verbũ cognitum. ergo non eſt ibi niſi vnus habitus.

3. thopicorũ. cap. 3.

¶ Præt. Vbi eſt vnus actus, nõ ſunt plures habitus: ſed eodem actu cognoſcit anima verbum, & ea quæ videt in verbo. ergo nõ eſt ibi quantum ad hoc, diuerſus habitus.

Vlterius. Videtur quòd præter hanc ſcientiam, qua cognoſcit res in verbo, nõ habeat aliam ſcientiam in rebus. Vnius enim & ſecundum idem, & reſpectu eiuſdem, eſt tantum vna perfectio, ſed Chriſtus ſecundum humanam naturam habet cognitionem in verbo de rebus creatis. ergo ipſe ſecundum humanam naturam non habet earundem rerum aliam cognitionem, vel ſcientiam. 3. q. 9. 3.

C

¶ 2 Præt. 1. Corinth. 13. Cum venerit quod perfectũ eſt. euacuabitur quod ex parte eſt: ſed cognitio qua cognoſcũtur res in verbo. eſt perfecta reſpectu alterius modi cognitionis rerũ. ergo cum ipſa non eſt alia in Chriſto cognitio.

¶ 3 Præt. Propter hoc quòd Chriſtus habet viſionem comprehenſoris, non ponitur in eo fides, quæ eſt viatoris cognitio diuinorum: ſed ſcientia rerum in verbo, eſt proprium comprehenſoris. ergo cum ea non oportet ponere aliam cognitionẽ quæ competit viatoribus.

Sed contra. Cognitio matutina in angelis, qua cognoſcũt res in verbo, non excludit veſpertinam, qua cognoſcunt res
D in propria natura: ſed anima Chriſti perfectior eſt in cognoſcendo, quã aliquis angelus. ergo & ipſa hẽt duas cognitiones.

¶ Præt. Plus diſtat a perfectiona cognitionis in verbo cognitio ſenſitiua, quã cognitio intellectiua in proprio genere: ſed cognitio in verbo non excludit in Chriſto ſenſitiuam cognitionem. ergo multo minus cognitionem rerum in proprio genere.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem: quòd cum in Chriſto ſit vna perſona & duæ naturæ: conſiderandum eſt, vtrum ea quæ attribuuntur Chriſto, pertinent ad rationem perſonæ: vel rationem naturæ. & ſiquidem ad rationẽ perſonę ſic oportet in Chriſto illud tantum vnum ponere: ſicut vnum tantum eſſe: vnũ ſuppoſitum: vna ypoſtaſis. & ſic de alijs. Si autem pertinet ad naturam: aut ad alteram tantum: aut vtrãque ſi ad alteram tantum: ſic iterum eſt vnum tantum: ſicut vna
E immenſitas & vna anima. ſi autem ad vtramque. ſi quia naturæ in Chriſto ſunt integræ, oportet ponere talia eſſe duo: ſicut duas voluntates: duo libera arbitria. vnde cum ſcientia pertineat ad diuinam naturam & humanam oportet in Chriſto ponere duas ſcientias: vnam creatam: & aliam increatam.

¶ Ad primum ergo dicendum quòd ſcientia aſt de his, quæ cõſequuntur humanam naturam ſecundum animam, quæ eſt pars eius. vnde licet in Chriſto ſit ſcientia diuina quæ eſt perfectiſſima; tamen ea non formaliter perficitur humana natura: & ideo oportet creatam cognitionem vel ſcientiam in ea ponere.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd diuerſa luminaria, per radios ſuos ſunt nata informare eãdẽ res: quę ſunt eiuſdẽ rationis in illuminando. vnde effectus minoris lucis non percipitur: quia ſenſus repletur luce maiori. ſed ſcientia creata & increata non ſunt vnius rationis, nec idem informant: & ideo non eſt ſimile.

¶ Ad tertium dicendum, q nihil prohibet aliquid eſſe dignius

alio ſecundum quid·quòd eſt indignius ſimpliciter. ſicut etiam color corporis Chriſti, ſecundum quid eſt dignior ipſo corpore, inquantum ſe habet ad ipſum: ſicut actus ad potentiam: cum ſit forma accidentalis ipſius: tamen corpus Chriſti eſt dignius ſimpliciter. & ſimiliter ſe habet ſcientia creata ad animam Chriſti.

b Reſponſio quæſtionum diffinitiuam continens ſententiam.

Quibus reſpondentes dicimus animam Chriſti per ſapientiam gratis datã in verbo Dei, cui vnita eſt. quod & perfecte intelligit, omnia ſcire quæ deus ſcit, ſed non omnia G poſſe quæ pôt deus: nec ita clare ac pſpicue omnia capit ut deus, & ideo nõ æquatur creatori ſuo in ſcientia: etſi omnia ſciat quę & ipſe. Nec eſt eius ſapientia æqualis ſapientiæ Dei, quia illa multo eſt dignior, digniuſque & perfectius omnia capit, quàm illius animæ ſapientia. Ergo & in ſciẽtia maiorẽ habet ſufficientiã deus, q̃ illa aĩa, quæ dignior, eſt omni creatura. Illud vero Apoſtoli quod inducunt: Nemo nouit quæ dei ſunt, niſi ſpiritus dei qui ſolus ſcrutatur oĩa, pro nobis facit. Mox. n. ait Apoſtolus. Nos aũt ſpiritum dei habemus, vt per ſpiritum quẽ habebat, dei profunda ſe ſcire oſtenderet.

¶ Ad ſecũdũ quæſtionem dicendum, quòd nulla potentia paſſiua poteſt in actum exire, niſi completa per formam actiui, per quam fit in actu: quia nihil operatur niſi ſecundum quòd eſt in actu. impreſſiones autem actiuorum poſſunt eſſe in paſſiuis dupliciter. vno modo per modũ paſſionis: dum ſcilicet potentia paſſiua eſt in transmutari. alio modo per modum qualitatis & formæ quando impreſſio actiui facta eſt connaturalis ipſi paſſiuo ſicut etiam philoſophus in prædicamentis, diſtinguit paſſionem & paſſibilem qualitatem. ſenſus autem potentia paſſiua eſt, quia non poteſt eſſe in actu omnium ad quæ ſe extendit ſua operatio per naturam potentiæ. non enim poteſt eſſe aliquid quod actu habeat omnes colores, & ſic patiendo in coloribus fit in actu: & eis aſſimilatur: & cognoſcit eos. Similiter etiam intellectus eſt cognoſcitiuus * omnium entium: quia ens & vnum conuertuntur: quod eſt obiectum intellectus. nulla autẽ creatura, poteſt eſſe in actu totius entitatis. cum ſit ens finitũ: hoc enim ſolius dei, eſt: qui eſt fons omnium entium: omnia quodammodo in ſe præhabens: vt dicit † Diony. & ideo nulla creatura poteſt intelligere ſine aliquo intellectu: q. ſit potẽtia paſſiua: ideſt receptiua. vnde nec ſenſus, nec intellectus poſſibilis operari poſſunt, niſi per ſua actiua perficiãtur vel moueãtur. ſed q̃a ſenſus nõ ſentit, niſi ad præſentiam ſenſibilis: ideo ad eius operationem perfectam ſufficit impreſio ſui actiui per modũ paſſionis tantum. In intellectu autem requiritur ad eius perfectionem, ꝙ impreſſio ſui actiui ſit in eo non ſolum per modum paſſionis: ſed etiam per modum qualitatis & formæ connaturalis perfectæ. & hanc formam habitum dicimus. Et quia quod eſt naturale firmiter manet: & in promptu eſt homini vti ſua naturali virtute, & eſt idem delectabile: quia eſt naturæ conueniens: ideo habitus eſt difficile mobilis ſicut ſcientia. & eo pôt homo vti cum voluerit & reddit operationẽ delectabilẽ: ſicut autẽ in ſenſu viſus eſt duplex actiuũ. vnum quaſi primũ agens & mouens: vt lux. aliud quaſi mouens motum. ſicut color factus viſibilis actu per lucem, ita in intellectu eſt quaſi primũ agens lumen intellectus agentis, & quaſi mouens motum ſpecies per ipſum facta actu intelligibilis: & ideo habitus intellectiuæ partis conficitur ex lumine & ſpecie intelligibili eorũ quæ per ſpeciẽ cognoſcuntur: quia igitur intellectus Chriſti perfectiſſimus fuit cognoſcendo: oportebat, quòd in Chriſto habitus eſſet quo cognoſceret, vt ſic impreſſio actiui non ſolum eſſet in ipſo per modum paſſionis· ſed etiam per modum formæ:

cap. de de qualitate.

D.752.

c.5. de diu. nom.

H

I

¶ Ad primum dicendum quòd, homo indiget ad intelligendum lumine intellectuali, & in naturali cognitione rerum naturalium, vt per ipſum fiant intelligibiles actu cum ſint intelligibiles in potentia, & in cognitione ſupernaturali vt per lumen infuſum ad ea, quæ ſunt ſupra ſe eleuetur. angelus autem non indiget habitu in cognitione naturali, quia non abſtrahit a fantaſmatibus ſpecies: ſed habet eas innatas. indiget tamen eo in cognitione ſuper naturali. vnde dicitur Iob. 25. Nunquid eſt numerus militum eius, & ſuper quem non fulget lumen illius? & ideo angeli in cognitione naturali, non indigent habitu ſecundum quod ad habitum requiritur lumen: exigitur autem ſecundum quod requiritur ſpecies rerũ propter hoc, quia habent eſſe limitatum. vnde dicitur in libro de cauſis, quòd omnis intelligentia eſt plena formis. anima, autem Chriſti quòd ſit ſuperior angelis, non habet ex natura animæ, quia ſic quælibet anima eſſet ſuperior angelo, ſicut nec corpus eius habet ex natura corporis, ꝙ ſit nobilius noſtris animabus: ſed habet ex vnione. vnde omnia quæ ſuperadduntur a deo in anima Chriſti & in angelis, ſunt eminentius

K

Lect. 10.

F in anima Chriſti, quàm in angelis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd anima intellectiua, comparatur ad res intelligendas dupliciter. Vno modo vt faciens eas intelligibiles actu, quia omnes res prout ſunt in ſua natura, ſunt actu intelligibiles, ſed ſolũ res immateriales. vnde res materiales intelligibiles efficiuntur per hoc, ꝙ abſtrahuntur a materia particulari, & a conditionibus eius vt ſic quodammodo intellectui qui immaterialis eſt, aſſimilentur. Alio modo comparatur ad res, vt cognoſcens eas, & ſecundum hoc oportet, ꝙ ſit ſimilis ipſius rebus vt per propriam rationem cuiuslibet rei, de ea determinatam cognitionem habeat: ad hoc autẽ quod aliquid aſſimilet multa, ſufficit, quod habeat in actu illam ſolã formam ſecundũ quam dicitur eſſe ſimilitudo: ſicut per calorem, ignis multa ſibi aſſimilat, ſed ad hoc quod aliquid ſimile multis oportet quod actu omniũ illorũ multorum formas habeat: ſicut ſi in pariete ſint diuerſarum rerũ ſimilitudines & ideo anima intellectiua poteſt facere omnia intelligibilia, per vnã naturã luminis quam actu habet, ſine hoc, ꝙ aliquid aliud ab alio recipiat: & ideo potentia qua efficit, eſt ſimpliciter actiua: & dicitur intellectus agens, qui non operatur aliquo habitu mediante: ſed cum eſſentia animæ ſit limitata, nõ poteſt per eã aſſimilari omnibus quidditatibus rerum intellectarũ, vnde oportet quòd iſta aſſimilatio compleatur per hoc quod aliquid aliunde recipit: & ideo potentia qua perficitur quaſi paſſiua eſt, ſecundũ quod omne recipere dicitur pati, & vocatur poſſibilis intellectus, qui operatur aliquo habitu mediante· quamuis autem poſſibilis intellectus in Chriſto, ſit nobilior ſimpliciter ex vnione, quam intellectus agens in nobis: tamen nõ eſt nobilior ex ratione potẽtiæ: ſicut nec ſenſus eius nobilior, eſt intellectu noſtro ex ratione potentiæ. vnde nõ ſequitur, ꝙ ſi intellectus agens in nobis, non eſt ſubiectum alicuius habitus, quod nec poſſibilis intellectus in Chriſto.

1.Cor.2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd potentiæ naturales operantur circa aliqua determinata. vnde poſſunt ſecundũ naturam ſua eſſe in actu ſimpliciter reſpectu illorum: & ideo non oportet, quòd eis aliquid addatur ad producẽdum ſuum effectum: ſed anima humana habet operationẽ circa ens ſimpliciter: & ideo cum habeat poſſibilitatem in ſuo eſſe: oportet quòd eius poſſibilitas perficiatur, per aliquid additum ad hoc, quod operetur.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quod habitus ſcientiæ ex duobus conſtat, vt dictum eſt, ſcilicet ex lumine intellectuali, & ex ſimilitudine rei cognitæ: in cognitione autem qua anima Chriſti, vel quælibet anima dicet verbum per eſſentiam, non * poteſt eſſe habitus, quantum ad ſpeciem quæ ſit ſimilitudo cogniti. cũ enim omne quod recipitur in aliquo ſit in eo per modum recipientis, eſſentiæ diuinæ ſimilitudo, nõ poteſt in aliquo creatura recipi: quæ perfecte repræſentet ipsã, propter infinitã diſtantiam creaturæ ad deum. Et inde eſt ꝙ illud ꝙ eſt in deo vnum & ſimplex, creaturæ diuerſis formis & perfectionibus repræſentant. vnaquæque earum deficiente a perfecta repræſentatione diuinæ eſſentiæ. ſimilitudo autẽ alicuius rei recepta in vidente, non facit eum videre rem illã, niſi pfecte eã repræſentet: ſicut ſimilitudo coloris in oculo exiſtẽs, non facit videre lucẽ perfectã, quia in colore nõ eſt niſi quędã obũbrata participatio lucis Et ideo quicunque intellectus cognoſceret verbũ per ſimilitudinẽ aliquam, non diceretur videre eſſentiam verbi: & ita patet, quòd anima Chriſti, & quælibet alia anima quæ videt verbum per eſſentiam, non videt ipſum mediante aliqua ſimilitudine. Similiter non poteſt ex parte luminis in illa viſione eſſe habitus, quantum ad effectum lucis intellectualis, cuius eſt intelligibilia facere in actu, quia res immateriales ſecundũ ſe, ſunt intelligibilia in actu: ſed oportet quòd ſit ibi quantum ad alium effectũ, qui eſt perficere intellectum poſſibilem ad cognoſcendũ, quod in nobis faciunt ſpecies illuminatæ lumine intellectus agẽtis. ſed quia illa viſio excedit omnem facultatem naturæ creatæ: ideo ad illam

*D.185.

K

lam viſionem non ſufficit lumen naturæ oportet vt ſuperaddatur lumen gloriæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd non eadem eſt vnio, qua vnitur verbum animæ Chriſti in perſona, & qua vnitur ei vt viſibile videnti: quia vnitur corpori in perſona, non tamen videtur a corpore. & ideo licet in vnione illa, qua vnitur in anima verbo in perſona, non cadat aliquod medium: non tamen oportet quòd in viſione nō cadat aliquod medium, non quidē dico medium, ſicut in quo videtur, vt ſpeculum vel ſpecies: ſed ſicut ſub quo videtur, ſicut lucem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd habitus ſcientiæ non tantū conſiſtit in ſpeciebus: ſed etiam in lumine, vt dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illud lumen non eſt quid ſubſiſtens, vt poſſit vniri verbo quaſi cognoſcens verbum: ſed eſt illud quo aſſimilatur anima verbo formaliter, vt poſſit in viſionem verbi, ſicut in gratia eſt ſimilitudo quædam animæ ad Deum, & hęc nobilior anima ſecundum quid, & non ſimpliciter, vt dictum eſt.

Ad quartam quæſtionem dicendum, quòd illud in quo aliquid videtur, eſt ratio cognoſcendi illud quod in eo videtur. Ratio autē cognoſcendi eſt forma rei inquantum eſt cognita, quia per eam fit cognitio in actu. vnde ſicut ex materia & forma eſt vnum eſſe, ita ratio cognoſcēdi & res cognita ſunt vnū cognitum. & propter hoc vtriuſque, inquātum huiuſmodi, eſt C vna cognitio ſecundum habitum & ſecundum actum. & ita non eſt alius habitus quo cognoſcitur verbum, & ea quæ in verbo videntur: ſicut nec alius habitus quo cognoſcitur medium demonſtrationis, & concluſio, ſecundum quod medium ad concluſionem ordinatur.

Ad primum ergo dicendum, quòd quando videntur res in ſpeculo, ſpecies illarum rerum non imprimuntur a rebus in ſenſum, ſed a ſpeculo. vnde imprimuntur omnes illæ ſpecies in ſenſum, vt concluſæ in vna ſpecie ſpeculi, non quia ſit alia ſpecies ſpeculi, & alia ſpecies rei viſæ in ſpeculo: ſed in viſione verbi non imprimitur aliqua ſimilitudo a verbo in animam, per quam videatur, vt dictum eſt: ſed ipſum per eſſentiam ſuam animæ vnitur. & ideo in ipſa eſſentia verbi videntur aliæ res; quia eſſentia verbi hēt rōnē ſpeculi, quæ fit in viſu a ſpeculo.

¶ Ad ſecundum dicendū, quòd anima aſſimilatur rebus quas cognoſcit in verbo, non per aliquas formas illarum rerum impreſſarum in anima, ſed per hoc quòd verbum ipſum efficitur D vt forma animæ videnti, inquantum videtur ab ea, & ipſum verbum eſt ſimilitudo omnium illarum rerum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut abeuntibus rebus ſenſibilibus remanēt impreſſiones rerum ſecundū quas eſt imaginatio, ita etiam abeunte verbo in ipſo qui deſiit videre verbum remanet impreſſio in anima eius a verbo, per quam cognoſcuntur ea quæ in verbo viderat per ſpecies illarum rerum, & hæc erit quaſi reliquiæ præteritæ viſionis.

Ad Quintam quæſtionem dicendum, quòd ſecundum Philoſophum in tertio de anima, intellectus poſſibilis eſt in potentia ad omnia intelligibilia. omne autem quod eſt in potentia ad formā aliquam, remanet imperfectū, niſi illa forma fiat in eo. vnde cum intellectus Chriſti non ſit imperfectus, oportet quod formæ rerum, ad quas intellectus poſſibilis eſt in potentia, ſint deſcriptæ in eo: ſed ſecundum quod cognoſcit verbum, non depingitur in eo neque ſimilitudo verbi, neque res E quæ videntur in verbo, vt dictum eſt. vnde oportet quòd præter viſionem, qua videt res in verbo, habeat aliam ſcientiā de rebus, ſecundum quod cognoſcit eas per proprias ſimilitudines in propria natura. & ſic habemus tres ſcientias Chriſti. Vna eſt diuina, quæ eſt increata. Alia qua cognoſcit res in verbo & verbum ipſum, quæ eſt ſcientia comprehenſoris. Tertia qua cognoſcit res in propria, quæ competit ei ſecundum qđ eſt homo in ſolis naturalibus conſideratus.

Ad primum ergo dicendum, quòd iſtæ duæ ſcientiæ vltimę non ſunt vnius rationis, nec vnius ſpeciei: & ideo non eſt inconueniens quòd ſint in eodem, non ratione eiuſdem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd verbum Apoſtol. intelligēdum eſt de perfecto & imperfecto in eadem ſpecie. non tamē eſt inconueniens, quod in eodem ſint perfectiones, quarū vna ſit maior altera diuerſarum ſpecierum. Vel dicendum, quòd

A ſcientia rerum in proprio genere, nō habet aliquam imperfectionem ex parte cognoſcentis. vnde etiam in beatis eſt, quāuis ſit inferior, illa ſcientia qua vidētur res in verbo, ꝑpter ignobilibus mediū cognoſcendi. vnde nō eſt ſimile de fide, quæ importat imperfectionem ex parte credentis. Et per hoc patet reſponſio ad tertium.

Io. 3. Sed anima illa prę omnibus ſpiritum Dei habuit: cui ſpiritus non eſt datus ad menſuram; vt ait Io. Euangeliſta. Dona igitur ſpiritus ſancti ſine menſura habuit: igitur & ſapiētiam. Omnia ergo ſciuit anima illa. Si enī quædam ſciuit, & quædam nō, non ſine menſura ſcientiam habuit, ſed ſine mēſura ſcientiā habuit, ſcit igitur oīa. Fulgentius etiam in ſermone quodā multa inducit, quibus aſſerit animā illā rerū omnium ſcientiam habere

ARTIC. II.

b Vtrū anima Chriſti videndo verbum comprehēdat ipſum.

B AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod anima Chriſti verbum vidēdo comprehēderit. Sicut enim dicit † Iſido. Trinitas ſibi ſoli nota eſt & homini aſſumpto ſed viſio qua deus videtur, ſoli deo eſt conueniens, & nulli aliy puræ creaturæ quia eſt viſio comprehenſionis. ergo homo aſſumptus cōprehendit Trinitatem. 3. q. 10. 1.

¶ 2. Præt. Maius eſt vniri deo quantum ad eſſe perſonæ, quam quantum ad viſionem: ſed ſicut dicit † Dam. Tota diuina natura vnita eſt animæ per modum viſibilis: & ita anima Chriſti comprehendit deitatem verbi lib. 3. de fide cap. 6.

¶ 3 Præt. Verbum eſt ſimplex non diuiſibile, ſed ſimplex non poteſt ab aliquo capi quin comprehendatur, quia nō pōt eſſe partim intra capientē, & partim extra. cum igitur anima Chriſti verbum videndo capiat, videtur quòd ipſum cōprehendat.

Sed contra. Secundum † Auguſt. proprie comprehenditur, cuius fines conſpiciuntur: ſed verbi, cum ſit infinitum, fines C conſpici non poſſunt. ergo non poteſt comprehendi ab anima Chriſti. libro de videndo deū ad pauliū, circa mediū vel cap. 9.

¶ Præt. Nulla potentia ſubſtantiæ finitæ eſt infinita: ſed anima Chriſti, cum ſit creata, eſt ſubſtantia finita. ergo omnis virtus eius eſt finita. ergo capacitas eius: ſed capacitas finita non cōprehendit infinitum, cum igitur verbum ſit infinitum, nō poteſt comprehendi ab anima Chriſti.

Vlterius. Videtur quòd in verbo non cognoſcat omnia, quę cognoſcit verbum. Marci 13. *De die illa nemo ſcit, neque filius, ſed ſolus pater:* ſed non loquitur de filio ſecundum diuinam naturam, ſecundum quam habet eandē ſcientiam cū patre: ergo loquitur de filio ſecundum humanam naturā. ergo Chriſtus ſecundum animam non ſcit omnia quę ſcit Deus. II 3. q. 10. 2.

¶ 2 Præt. Deus ſcit infinita: ſed anima Chriſti cum ſit finita, non poteſt comprehendere infinita. ergo non omnia, ſcit, D quæ deus ſcit.

¶ 3 Præt. Ex infinitate diuinæ potentiæ eſt, ꝙ poteſt infinita facere: ſed anima Chriſti non comprehendit infinitatem diuinæ potentiæ. ergo non comprehendit omnia quæ deus poteſt facere: ſed deus ſcit omnia quę poteſt facere. ergo anima Chriſti non habet ſcientiam omnium quæ ſcit Deus.

¶ 4 Præt. Quando aliquis intellectus eſt altior, tāto poteſt ex vno plura cognoſcere. & propter hoc dicitur ſciētia ſuperiorū eſſe vniuerſalior, quam inferiorum in lib. de cau. & a Dion. ſed intellectus diuinus eſt altior in infinitū, quā anima Chriſti. ergo in infinitum plura poteſt ex ſeipſo cognoſcere, quā anima Chriſti ea viſione vnius diuinæ eſſentiæ. lect. 4.

Sed contra. Apoc. 5. Dignus eſt agnus qui occiſus eſt accipere diuinitatem & ſapientiam. glo. ideſt omnem cognitionē. ergo cum agnus ſit occiſus ſēm humanam naturam, videtur ꝙ Chriſtus ſēm humanam naturam omnē cognitionem habeat.

E ¶ Præt. Nullum bonum eſt quod anima Chriſti non amet, quia habet perfectam charitatē, ſed non amatur niſi cognitū. ergo nullum bonum eſt, quod non cognoſcat. ſed omne quod eſt inquantum eſt, bonum eſt, ergo cognoſcit.

Vlterius videtur, ꝙ cognoſcat omnia ita limpide, vt deus. Limpiditas enim viſionis impeditur per obſcuritatem potētię videntis aut ipſius medij: ſed in potentia intellectiua Chriſti non eſt aliqua obſcuritas, cum eius anima ſit ſpeculum clariſſimum & mundiſſimum medium autem eſt idem in quo videt Deus & ipſa anima Chriſti ſcilicet ipſa eſſentia diuina. ergo anima Chriſti non minus limpide videt quam Deus. III 3. q. 10. 4.

¶ 2 Præterea. Si Deus magis limpide videt, quā anima Chriſti limpiditas in infinitum limpiditatem excedit: ſed inter infinite diſtantia poſſunt eſſe infinita media. ergo poſſunt eſſe infinitæ creaturæ, magis limpide cognoſcentes quàm anima Chriſti.

¶ 3 Præt: Limpiditatis defectus intelligēdo contingit ex hoc,

ꝙ virtus intellectiua non poteſt ſufficienter ſupra rem intelligendam, ſiue contingat ex excellentia rei intelligendæ ad quã non pertingit intellectus, ſiue ex defectu eius, quia intellectus agens non poteſt perfecte eis dare rationem intelligibilis: ſicut ſunt ea quæ non habent eſſe perfectum ſicut tempus & motus: ſed anima Chriſti ſufficienter poteſt ſuper omnem naturam creatam. ergo omnia quæ in verbo videt, videt in termino limpiditatis ergo Deus non magis limpide videt quam anima Chriſti.

vtẽs authoritatibus Apoſtoli dicẽtis. In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſcõditi. Quod etiá ratione poteſt probari ſic. Nihil ſcit aliquis, quod eius anima ignoret: ſed Chriſtus ſecundum omnium conceſſionẽ omnia ſcit. ergo anima eius omnia ſcit. Ad id vero quod dicũt; ſi ſcit omnia igitur ſcit creare mundũ vel ſeipſam, reſpõdemus, ꝙ ſciẽtiã habet creandi mũdum, ſed non potẽtiam, & creãdi animã, & ſcit quõ deus ipſam

Sed contra. Quanto magis viſus eſt acutior, tanto viſio limpidior: ſed viſus diuinus eſt in infinitum acutior & potentior in intelligendo quàm viſus animæ Chriſti. ergo in infinitum limpidius videt.

¶ Præt. Maior lux maiorem viſionis claritatem cauſat. ſed lux increata qua videt deus, in infinitũ eſt maior quàm lux creata intellectus Chriſti. ergo deus in infinitum limpidius videt.

IIII Vlterius videtur quòd anima Chriſti non vno intuitu omnia videat quæ in verbo cognoſcit, quia ſicut dicit Philoſophus ſcimus plura: intelligimus vero vnum. ſed non videt anima Chriſti aliqua in verbo niſi intelligendo ergo non poteſt vno intuitu omnia videre.

1. q. ts. to. 1. Thopico. 3. ca. 25.

¶ 2 Præt. Anima Chriſti in verbo videt omnia quæ videt verbũ. ſed verbum videt infinita. ergo & anima Chriſti videt infinita: ſi igitur ſimul actu omnia videret quæ ibi videt eſſe pertranſire actu infinita, quod non contingit.

¶ 3 Præt. Quantitas virtutis commenſuratur operationi: ſed anima Chriſti eſt finita. ergo non poteſt in operationem infinitã nec in infinitas operationes ſimul. ſed ſi omnia infinita videt ſimul anima Chriſti diuerſis operationibus ſecundum diuerſa obiecta, habet infinitas operationes ſimul. ſi autem vna operatione habet infinitam operationem quod eſt impoſſibile. ergo non videt actu omnia ſimul quæ videt in verbo.

¶ 4 Præt. Angeli beati non vident ſimul actu quicquid vident in verbo, vnde & vnus alium illuminat. ſed viſio qua anima Chriſti videt in verbo eſt ſimilis illi viſioni. ergo non omnia ſimul videt in verbo.

1. Ethicorũ tractatu. 2. cap. 4.

Sed contra. Philoſophus dicit in 1. Ethi. quòd felicitas non conſiſtit in habitu ſed in operatione. ſed Chriſtus perfecte felix & beatus. ergo eſt in actu omnium eorum quæ cognoſcit.

¶ Præt. Quæcunque cognoſcuntur, cognoſcuntur vel habitu vel actu. ſed Chriſtus non videt per aliquem habitum ſpecierum ea quæ videt in verbo. ſi ergo non videt actu, nullo modo cognoſcit niſi in potentia.

¶ Præt. Quæcunque videntur in vna ſpecie ſimul videntur, ſicut homo ſimul videt quãtitatem & colorem. ſed omnia quæ videt anima Chriſti in verbo, videt in vna eſſentia verbi quaſi in vna ſpecie. ergo anima Chriſti omnia ſimul videt.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd illud proprie cõprehenditur quod attingitur ab intellectu ſecũdum totã rationem ſuæ cognoſcibilitatis. & hoc eſt fines eius conſpici, non quidem rei, quia, ſic deus ſeipſum non comprehenderet, quia fines non habet. ſed quia ſecundum omnem rationem qua cognoſcibilis eſt ſeipſum cognoſcit, ideo comprehendere ſeipſum dicitur: & quia vnumquodque eſt cognoſcibile ſecundum quod ens, ideo dicta comprehenſio contingit quãdo adæquatur ad eſſentiam rei efficacia intellectus in intelligendo, cum autem intellectus duo habeat in intelligendo ſcilicet lumen intellectuale quo intelligere poteſt, & ſimilitudinem rei intellectæ qua ſua intellectualis operatio determinatur ad hanc rem cognitam, quodcunque horum excedatur a re ſecundum quòd eſt in ſuo eſſe, intellectus illam rẽ non comprehenderet. ſed in hoc differt quia ſi excedat res ſimilitudinem intellectus, qua rem ipſam intelligit, tunc intellectus non attingit ad videndum eſſentiam illius rei, quia vt dictum eſt, per ſimilitudinem illam intellectus determinatur ad rem cognitam, ſicut ſi ſpecies intelligibilis repreſentaret hominem inquantum eſt ſenſibilis, & non inquantum eſt rationalis, tunc enim non videtur eſſentia hominis. quocunque enim ſubtracto de eſſentialibus rei, manet eſſentia alterius ſpeciei, ſi autem res excedat lumen intellectus & non ſpeciẽ, tunc videbitur quidem eſſentia rei, ſed non modo perfecto vt cognoſcibilis eſt ea, ꝙ vt dictum eſt, ex lumine intellectuali eſt efficacia intelligendi: ſed quia eſſe quod recipitur in crea-

F tura deficit ab eminentia eſſe creatoris, ideo omnis intellectus creatus cognoſcens deum per ſimilitudinem aliquam ſiue impreſſam, ſiue a rebus acceptam, non videt eſſentiam Dei. ſed ad hoc quòd videat deum oportet quod ipſa Dei eſſentia coniungatur intellectui, vt forma qua cognoſcit determinatur quod eſt in omnibus beatis: ſed quia lumẽ intellectuale facit intelligentem ſimpliciter, ideo oportet qđ omnis intellectus intelligat per lumen ꝙ ſit in ipſo. vnde per lumen intellectuale qđ eſt in intellectu crea-

G to receptũ quo Deum videt, deficit ab eſſe diuino. & ideo quãuis eſſentiam dei videat, non tamen perfecto modo videt. & propter hoc intellectui creato communicari non poteſt quòd *Deum comprehendat. *D. 366.*

Ad primum ergo dicendum, quòd Iſido. loquitur de perfecta cognitione trinitatis, quæ trinitas, de ſeipſa perfectam cognitionem habet ſimpliciter. ſed anima Chriſti habet de ea cognitionem perfectam in genere creaturæ.

¶ Vel dicendum quòd non loquitur de comprehenſione ipſius trinitatis ſecundum ſe, ſed quãtum ad omnia quæ in ſe ipſa trinitas cognoſcit, quia omnia illa cognoſcit in anima Chriſti non autem aliqua alia creatura, vel ſi intelligatur de comprehenſione trinitatis in ſe: tunc homini aſſumpto conuenit non ratione naturæ humanæ, ſed ratione diuinæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſicut nihil eſt de diuina natura ꝙ non ſit humanæ naturæ vnitum in perſona verbi, non

H tamen humana natura adæquatur diuinæ naturæ: propter ꝙ diuina natura tota dicitur vnita humanæ naturæ non concluſa in humana natura. ſimiliter qa nihil eſt de natura verbi ꝙ anima Chriſti non videat: nec tamen ei adæquatur. poteſt dici, quòd anima Chriſti totam naturam verbi videt, non tamen eam comprehendit, quia eam non totaliter videt. illud enim totaliter videtur, cuius viſibilitas non excedit modum videntis, vt ſcilicet videns ita perfecte videat, ſicut res perfecte viſibilis eſt. vnde qui habet opinionem tãtum de quo ſcientia haberi poteſt non totaliter cognoſcit illud. & ideo nullus intellectus creatus poteſt eſſentiam dei totaliter videre, quia eius efficacia non eſt tanta intelligẽdo, quãta eſt veritas ſiue claritas diuinæ eſſentiæ ſcđm quam viſibilis eſt, quod ſolius diuini eſt intellectus, & ideo ipſe ſolus ſeipſum totaliter cognoſcit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non negatur verbum ab anima Chriſti comprehendi, quia partem eius videat & partem

I eius non videt. ſed quia non ita perfecte videt ſicut viſibile eſt, ſicut etiam duorum qui vnam concluſionem ſciunt, vnus perfecte ſcit, non quia alter concluſionis partem ſciat, & partem ignoret, ſed quia vnus ſcit per medium efficacius quam alter.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ quidam dixerunt omnẽ intellectum videntẽ deũ videre omnia quæ videt Deus. ſed hoc non eſt neceſſarium, quia cum res videntur in Deo, deus eſt quaſi medium cognoſcendi illas res. non eſt autem neceſſarium, quòd qui cognoſcit aliquod medium, cognoſcat omnia illa, quæ per medium illud cognoſci poſſunt, niſi plenarie medium illud ſecundum totam virtutem ſuam cognoſcat. & ideo ipſe deus qui ſeipſum comprehendit, omnia quæ in eo, ſunt qualitercunq; cognoſcit, ſed diuerſimode: quia ea quæ ſunt, erũt vel fuerũt ſcđm quodcunq; tẽpus, ſcit ſcientia viſionis: quia illud proprie videtur, ꝙ habens eſſe extra viden-

K tem. Et quamuis eſſentia, per quam videt, ſit vna: tamen quia per diſtinctas rationes ideales ea videt ideo diſtinctam cognitionem de eis habet, dum vnumquodque cognoſcit ſecundum propriam ideam, ſicut bonum: vel per oppoſiti ideam, ſicut malum. diſtinctio autem harum rationum eſt ex diuerſo reſpectu exemplaris, ſcilicet diuinæ eſſentiæ ad res viſiuas. Sed ea quæ nec ſunt, nec fuerunt, nec erunt: & tamen potuiſſent eſſe vel fuiſſe, vel futura eſſe, cum in ſeipſis non ſunt, nulla in ſeipſis diſtinctionem habent, nec ſunt niſi in potentia ipſius Dei, in qua vnum ſunt. vnde non poſſunt eſſe reſpectu diuerſi ſecundum quos diſtinguantur rationes horum poſſibiliũ, & ideo hæc Deus nõ cognoſcit per ideas diſtinctas, ſed per cognitionem ſuæ potentiæ, in qua ſunt. & ideo dicitur hæc cognoſcere ſimplici intelligentia, quia intelligentiæ eſt concipere etiã ea, quæ non ſunt extra concipientem. Sed quia omne qđ agit aliquid, vel poteſt agere, agit illud ſecundum ꝙ ea ena actu: ideo impoſſibile eſt, quòd aliquis ſcit omnia, quæ eſt ali-

qua

qua cauſa poſſunt produci, niſi comprælẽdat eius entitatem. & quia nullus intellectus creatus, comprehendit eſſentiam diuinã: ideo nullus creatus intellectus poteſt ſcire omnia, quæ Deus poteſt facere: & hæc ſunt illa quæ Deus ſcit ſimplici intelligentia. ſed ea quæ ſunt, fuerunt, vel erunt, deficiunt ab infinitate diuinę potentiæ, quia plura facere poſſet. vnde non prohibetur aliquis creatus intellectus cognoſcere ea omnia: ſed vnuſquiſq; tanto plura eorũ in verbo cognoſcit, quanto perfectius verbũ intuetur. Et quia anima Christi perfectiſſime inter creaturas, verbum intuetur, ad terminum huius cognitionis peruenit, ſcilicet, ꝙ ſcit omnia quæ fuerunt, vel erunt, non ſolum facta, ſed cogitata vel dicta. & quia comprehendit quamlibet eſſentiam creatam: ideo ſcit omnia, quæ ſunt in potentia ſeminali creaturæ cuiuſcunque eo modo, quo Deus ſcit quæ ſunt in potentia ſua. ſic ergo dicendum eſt, quòd videt in verbo omnia, quæ videt verbum ſcientia viſionis.

¶ Ad primum ergo dicendũ, ꝙ dicitur filius neſcire, quia non facit nos ſcire ex eo, quòd ad nos mittitur ſimiliter nec Spiritus ſanctus, ſed ſolus pater ſcire dicitur, quia ipſe non mittitur. vnde ſcientia patris intelligitur quantum ad hoc, quòd in ſe ſcit, a qua ſcientia non excluditur filius, & Spiritus ſanctus, vt ſic intelligatur de filio non ſolum inquantum homo, ſed etiam inquantum Deus: vel poteſt intelligi de filio ſecundum humanam naturam, ſecundum eundem modum loquendi.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ Deus infinita non ſcit per viſionis ſcientiam: ſciret tamen ſi generatio in futurum nũquam ceſſaret, quod Deo eſt poſſibile. & hac poſitione facta, anima Christi ſciret infinita ſcientia viſionis, vt quidam dicunt: nunc autem ſcit infinita ſimplici intelligentia, inquantum ſcit omnia quæ fieri poſſunt per potentiam creaturæ, quę infinita ſunt ad minus ſecundum numerum: nec hoc impeditur per hoc, quòd eſt eius ſubſtantia finita, propter duo. Primo, quia illa infinita quæ ſciret, ſi generatio ſemper durata eſſet, nõ cognoſceret per infinita, ſed per vnum, ſcilicet verbum: nec tamen comprehẽderet illud verbum, quia ex illo vno poſſent adhuc multo plura educi: poſſet enim aliquas alias ſpecies facere. Ea autem infinita, quæ ſunt in potentia creaturarum, iterum cognoſcit comprehendẽdo ipſas creaturas, q̃ infinitę nõ ſunt: virtus autem cognoſcentis proportionatur medio cognoſcendi, magis quàm ipſis cognitis. Secundo, quia contingit aliquã virtutem limitatam eſſe quantum ad eſſe: ſed non quantum ad rationem illius virtutis, ſicut ſupra de gratia dictum eſt: quia ratio virtutis determinatur ad obiectum. ideo contingit aliquam virtutem finitam, quãtum ad eſſentiam, poſſe in infinita obiecta: ſed non operari modo infinito, quia efficacia infinita in agendo, non poteſt eſſe niſi ab eſſentia infinita, cum vnumquodq; agat ſecundum ꝙ eſt ens actu: ſicut virtus Solis eſt ad producendum infinitas herbas, quia quantumcunque producat, nunquam virtus ſua exhauritur: non tamen agit efficacia infinita. ita etiã anima Christi, quamuis finita ſit in eſſentia, non tamen prohibetur * qui in infinita cognoſcere poſſit, ſed quòd non poſſit cognoſcere ea limpiditate infinita.

diſt. 13. q. 1. ar. 2. q. 2. in c.

* D. 1815.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ Deus poteſt facere multa, quæ nunquam faciet, & illa ſcit Deus ſcientia ſimplicis notitiæ, nõ autem ſcientia viſionis. ſcientia autem animæ Christi nõ perficitur etiam in numero ſcitorum ſcientiæ diuinæ, quæ eſt ſimplicis notitiæ, ſed ſolum ſcientiæ viſionis, vt dictum eſt.

hoc eodem art. in c.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Deus ſcit ex ipſa ſua eſſentia, quæ poteſt Deus facere, quæ tamen anima Christi non ſcit: & ideo quantum ad hoc, Deus plura ſcit.

¶ Præt. Hoc habet locum in illis, quæ minor intellectus non comprehendit. Si enim omnia comprehendit, tunc omnia ſcit inferior intellectus in illis, quæ ſuperior, non tamen ita bene. & ideo cum anima Christi comprehendit creaturas, ſcit omnia quæ ſunt in creatura vel actu, vel potentia ipſius, non tamen ita limpide, ſicut Deus.

¶ Ad tertiam quęſtionem dicendum, quòd claritas, vel limpiditas viſionis contingit ex tribus. Primo, ex efficacia virtutis

creauerit, habet ſcientiã, ergo ſui creatæ, non ſui creandæ, quia nõ eſt creanda, ſed creata.

d Quare Deus non dedit illi potentiam, vt ſcientiam.

SI vero quæritur, quare Deus non ei dederit potentiam faciendi omnia, vt ſcientiam: reſponderi poteſt, quia naturaliter capax eſt ſcientiæ: & ideo ei id congrue datum eſt ſine menſura, cuius ipſa naturaliter capax eſt. Nõ eſt autem ei datum poſſe facere omnia quæ Deus fecit: ne anima, omnipotens, & per hoc Deus putaretur. Veruntamen forte

B nec potentiam faciendi omnia, ei Deus pręſtare potuit, etſi poten-

A viſiuæ, quia qui ſunt fortioris viſus, magis limpide vident. Secundo, ex claritate lucis, ſub qua claritate viſibile videtur: ſicut clarius videtur aliquid in lumine ſolis, quàm in lumine lunæ. Tertio, ex comparatione viſibilis, vel eius in quo aliquid videtur ad videntem: quia quod à remotiori videtur, minus clare videtur. & propter hęc tria, non poteſt anima Christi ita limpide videre ea q̃ videt in verbo, ſicut ipſum verbum. primo quia non habet tantam, virtutem in intelligendo: ſecundo quia lumen ſub quo videt deficit a lumine increato: tertio quia eſſentia diuina, quæ eſt exemplar rerum, in quo res videntur, eſt magis coniuncta Deo, quam alicui creaturæ, quia eſt idem ſecundum rem.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd anima Christi eſt ſpeculum clariſſimum reſpectu creaturarum, non tamen pertingit ad claritatem diuinam. Nec ex hoc ſequitur, quòd ſit in eo aliqua obſcuritas: ſicut nec in minus albo eſt aliqua nigredo, ſed albedo minus intenſa.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quamuis limpiditas cognitionis diuinæ, in infinitum excedat limpiditatem cognitionis animæ Christi: non tamen ſequitur, quod poſſit eſſe alia creatura limpidius cognoſcens, quam anima Christi: quia peruenit ad vltimum gradum creaturæ poſſibilem, ſicut ſupra dictum eſt de gratia eius.

C ¶ Ad tertium dicendum, quòd limpiditas intelligendi, non eſt tantum ex parte intelligibilis, ſed ex parte intelligentis. Vnde quamuis aliqua res ab anima Christi ſciatur ſecundum omnem ſuam cognoſcibilitatem: tamen melius cognoſcitur ab ipſo Deo, quantum ad modum intelligentis, eo quòd minimum intelligibile intelligit claritate infinita: ſicut etiam rem paruam creat potentia infinita.

¶ Ad Quartam quæſtionem dicendum, quòd ratio, quã aſſignant Philoſophi, quare intellectus noſter non poteſt ſimul plura intelligere, eſt hæc: quia oportet ꝙ intellectus figuretur ſpecie ei intelligibilis. impoſſibile eſt autem ꝙ ſimul figuretur pluribus ſpeciebus. ſicut impoſſibile eſt quod corpus ſimul figuretur pluribus figuris. & ideo ſi aliqua cognoſcuntur per vnam ſpeciem, illa nihil prohibet ſimul cognoſci, ſicut homo intelligẽs quidditatem hominis, ſimul intelligit animal & rationale: & propter hoc etiam intelligens propoſitionem,

D ſimul intelligit prædicatum, & ſubiectum, quia intelligit ea vt vnum. & ideo cum anima Christi intelligit omnia quę ſunt in vno, ſcilicet verbo, etiam ſimul, & vno intuitu omnia cognoſcit actu. Et ſimiliter eſt de alijs beatis, quãtum ad omnia quę in verbo vident, ſecus autem eſt de illis quæ vident per ſpecies diuerſas, quæ ſimul videre poſſunt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quando plura intelliguntur in vno, omnia illa ſunt vt vnum intelligibile, & per hoc ſeruatur verbum Philoſophi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd verbum non videt infinita per ſcientiam, viſionis, vt dictum eſt. & de hac verum eſt, quòd anima Christi videt quæcunque videt verbum, ſi tamen infinita videret, prædicta poſitione facta, quod generatio ſemper duraret, non ſequeretur quòd tranſiret in infinita: quia non videret, ea pertranſeundo de, vno in aliud:

hoc eodem art. q. 5. in c.

E ſed in vno ſimplici, tam Deus quàm anima Christi.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ omnia quæ anima Chriſti videt in verbo, videt vna operatione, non tamen illa operatio eſt infinita in ſe, ſed materialiter, quia tranſit ſuper infinita, prædicta poſitione ſtante de duratione mũdi, ſicut etiam dictum eſt de virtute intelligendi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd vnus angelus non illuminatur ab alio de his, quæ illuminatus videt in verbo: ſed de his quæ non videt. quæ ſuperior videt vel in verbo vel in lumine alterius angeli magis ſibi proportionato, in quo ſunt formæ magis particulares, ſicut inferiores angeli illuminantur à medijs, de his quæ ipſi in verbo non vident, medij autem vident vel in, verbo vel per illuminationem ſuperiorum angelorum.

ARTIC.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Chriſti ſecundum illam ſcientiam qua cognoſcit res in propria natura, cognoſcat omnia.

3. q. 11. 1. De Ver. q. 20. 5. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quod ſecūdum illam ſcientiam qua aīa Chriſti ſcit res in propria natura, ſciat omnia. omnis enim potentia, quæ nō eſt reducta ad actum, eſt imperfecta: ſed intellect⁹ poſſibilis animæ Chriſti, eſt in potentia ad oīa intelligibilia, quia eſt quodammodo omnia fieri, vt dicitur in 3. de anima. ergo ſi non oīa ſciret per proprias ſimilitudines, remaneret imperfectus.

¶ 2 Præt. Hæc eſt natura intellectus per quam differt à ſenſu, vt dicitur in 3. de anima, quòd quanto intellectus plura, & difficiliora intelligit, tanto magis poteſt alia leuiora intelligere: ſed quod eſt huiuſmodi nihil prohibet quin omnia capere poſſet. ergo anima Chriſti etiam in propria natura omnia cognoſcit.

Lect. 7. t. c. 4. 5. & lect. 10. t. c 18. lect. 7. t. c. 7.

¶ 3 Præt. Magis impediunt ſe oppoſita, vt non poſſint eſſe ſimul quàm quælibet alia: ſed ſpecies oppoſitorum non impediunt ſe, quin ſint ſimul in anima, quia ſimul homo habet ſcientiam albi, & nigri. ergo multo minus aliquæ aliæ ſpecies impediunt ſe inuicem vt non poſſint eſſe ſimul, & ſic idem quod prius.

Sed contra, Non poſſunt omnia cognoſci in quo non ſunt omnia: ſed omnia non poſſunt eſſe in vno habitu creato. ergo cum ſcientia quam habet Chriſtus de rebus in propria natura ſit per aliquem habitum creatum, non poteſt per illa ſcientiam omnia cognoſcere. H

¶ Præt. Per illam ſcientiam Chriſtus conformatur nobis: ſed nos non poſſumus ſcire omnia. ergo nec Chriſtus ſecundum hanc ſcientiam ſciuit omnia.

II. 3. q. 15. 4. Vlterius videtur, quòd hanc ſcientiam Chriſtus habuit minorem angelis. quia quanto intellectus eſt ſimplicior: tanto eius naturalis ſcientia maior: ſed intellectus angelicus eſt ſimplicior quàm animæ Chriſti, quia intellectus Chriſti non excedit terminos humanæ naturæ, vltra quos eſt ſimplicitas intellectus angelici. ergo intellectus habet maiorem ſcientiam quàm eſt ſcientia naturalis animæ Chriſti.

¶ 2 Præt. Quanto intellectus eſt magis propinquus materiæ, tanto eſt debilior in cognoſcendo: ſed intellectus Chriſti cum ſit forma materialis corporis Chriſti eſt magis ꝓpinquus materiæ quàm angelicus. ergo debilius cognoſcit, & ſic idem quod prius. I

¶ 3 Præt. Sicut dicit Iſaac. Rom. oritur in vmbra intelligētiæ, intelligentiam autem vocat angelum. cum ergo Chriſtus habeat intellectum rationalem, videtur quòd eius ſcientia ſit minor quàm angelorum.

Sed contra. Hebr. 2. dr, ꝙ Chriſtus minoratus eſt ab angelis ſolum propter paſſionem. ergo ſciētiam habet eis potiorē.

¶ Præter. Sicut dicit † Dionyſius 7. cap. eccle. hier. ipſe Chriſtus ſecundum quòd homo docet angelos. ergo maiorem ſcientiam habet quàm illi.

III. 3. q. 11. 3. Vlterius videtur, quòd Chriſtus non habuit ſcientiam per modum collationis, quia ſicut dicit † Dama. In Chriſto non inquirimus conſilium neque electionem: ſed hęc pertinent ad collationem practicam. ergo eadem ratione non fuit in ea collatio quantum ad ſpeculatiuam. K

¶ 2 Præt. Diſcurſus rationis opponitur deiformitati: ſed anima Chriſti tota fuit deiformis. ergo non habet ſcientiam collatiuam.

¶ 3 Præt. Diſcurſus rationis, vt dicit Iſaac, contingit ex hoc, quod habet lumen obumbratum: ſed in anima Chriſti nulla fuit obumbratio, nec obſcuritas. ergo nec habuit ſcientiam per modum collationis.

Sed contra. Chriſtus aſſumpſit omnia naturalia quæ conſequuntur naturam humanam. ergo aſſumpſit rationem: ſed rationis actus eſt inquirere, & conferre. ergo ipſe habuit ſcientiam collatiuam.

¶ Præt. Opponere, & reſpondere pertinent ad ſcientiam collatiuam: ſed Chriſtus exercuit officium opponentis, & reſpō- F dentis, vt dr̄ Lucæ. 2. ergo ipſe habuit ſcientiam collatiuam.

IIII. 3. q. 11. 6. Vlterius videtur, quòd per plures habitus hæc ſcientia diuiſa fuerit, quia ſcientia ſua fuit vniuoca ſcientiæ noſtræ: ſed noſtra ſcientia eſt de omnibus quæ Chriſtus ſciuit per plures habitus. ergo & ſcientia Chriſti.

Quomodo intelligenda ſint verba Ambroſii ſuper Lucam.

SEd ſi anima illa non habet tantam potentiam quantam & Deus: nec homo aſſumptus quātam & Deus: quomodo ergo intelligitur illud Ambroſii G

t. c. 38. ¶ 2 Præt. Sicut dicit Philoſoph⁹. 3. de anima, ſcientię ſecantur ſicut & res: ſed Chriſtus habuit ſciētiam de diuerſis rebus. ergo habuit diuerſos habitus ſciētiarum.

¶ 3 Præt. Scientię diuiduntur ſecundum diuerſas rationes cognoſcendi: ſed quantum ad hanc ſcientiam pertinet, ipſe non eadem ſpecie ſeu ratione omnia cognouit: ſed pluribus. ergo non habuit vnum tantum habitum ſcientiæ, ſed plures.

Sed contra. Scientia Chriſti fuit perfectiſſima: ſed ſcientia quanto magis eſt vna, tanto magis eſt perfecta, vt patet per Dion. & per librum de cauſis. ergo magis ſciuit omnia per vnum habitum. lect. 10.

¶ Præt. Scientia regitiua plurium artium non diuerſificatur per illas artes, ſed eſt vnus habitus: ſicut patet de militari reſpectu omniū ſcientiarum quæ ſub ea ſunt: ſed ſcientia Chriſti fuit regitiua, & quaſi architectonica reſpectu omnium humanarum ſcientiarum. ergo ipſe per vnum habitum omnia ſciuit quæ ad hanc ſcientiam pertinent.

V. 3. 12. 2. Vlterius videtur: quòd in iſta ſcientia profecerit. Hebr. 10. Didicit ex eis quæ paſſus eſt obedientiam: ſed diſcere eſt in ſcientia proficere. ergo in ſcientia profecit.

¶ 2 Præt. Non proficere in his quæ quis proficere poteſt, eſt magnus defectus: ſed in omni ſcientia, qua quis non omnia ſcit poteſt proficere. ergo cum Chriſtus ſecundum hanc ſcientiam non omnia ſciuerit, videtur quòd potuerit proficere, & ita profecerit in ea.

¶ 3 Præt. Intellectus agens in ipſo abſtrahebat ſpecies à fantaſmatibus. & hic eſt actus eius, alias fruſtra aſſumpſiſſet eū, ſed ſpecies abſtracta à fantaſmatibus recipitur in intellectu poſſibili. ergo ſemper in Chriſto plures ſpecies recipiebantur in intellectu poſſibili eius. ergo proficiebat in ſcientia.

¶ 4 Præt. Hoc patet per authoritatem † Ambr. ſuperius inductam. in litera ꝓcedentis quæſtionis.

Sed cōtra. † Damaſ. dicit. Qui dicunt Chriſtum proficere ſapientia, & ætate, vt additamentum ſuſcipientem, non eam quæ ſecundum ypoſtaſim eſt vnionem venerantur, ſed illa vnio omnino veneranda eſt. ergo non debemus dicere, quòd in ſcientia profecerit. I Dam. lib. 3. de fide cap. 22. poſt pri.

VI. 3. q. 12. 4. Vlterius videtur, quod ab angelis quantum ad hanc ſcientiam accepit Dion. enim 4. cap. cœleſtis hierarchiæ dicit. Per angelos videmus eum ſub paternis legibus ordinatum, ſed quod ordinatur, aliquid ab ordinante accipit. ergo Chriſtus aliquid ab angelis accepit.

¶ 2 Præt. Luc. 22. dicitur quòd apparuit angelus domini confortans eum, ſed confortatus accipit aliquid à confortante. ergo & Chriſtus ab Angelo.

¶ 3 Pręt. Chriſtus dum fuit in terra, voluit ſubdi legalibus ordinationibus factus ſub lege. Gal. 4. Sed legalis obſeruātia eſt minoris dignitatis quam cœleſtis hierarchia. ergo, & ordini cœleſtis hierarchiæ ſubdi debuit. hæc autem eſt lex cœleſtis hierarchiæ, vt homines ab angelis ſuſcipiant, vt dicit † Dion. ergo ipſe ab angelis ſuſcepit. 4. c. cęleſtis hierar. K

¶ 4 Pręt. Corpus eius impreſſionē ſuſcepit à corporibus cœleſtibus. ergo pari ratione anima à ſpiritibus cœleſtibus.

Sed contra. Superioris non eſt ab inferiori recipere: ſed Chriſtus, etiam ſecundum humanam naturam angelis ſuperior fuit & caput: vt ſupra dictum eſt. ergo ab eis nō recepit.

¶ Præt. Quod immediate accipit à verbo, non habet neceſſe ab angelis accipere. ſed anima Chriſti immediate accipit à verbo ſibi vnito: ergo non recipit ab angelis.

Reſpondeo ad primam quæſtionem dicendo, quòd cognitio rerum in proprio genere, & cognitio rerum in verbo differunt, non quantum ad res cognitas: ſed quātum ad medium cognoſcendi, quod eſt id. in quo res cognoſcitur. Quia cognitio quæ eſt rerum in verbo, habet medium cognoſcēdi ipſum verbum. Cognitio autem rerum in proprio genere, habet medium cognoſcendi rerū ſimilitudines, quæ ſunt in intellectu

medium autem cognoſcendi; quod eſt lumen ſub quo res videtur, vtrobiq; creatum eſt. hoc etiam vel eſt lumen naturale. ſicut in his quæ cognoſcuntur per rationem naturalem, vel lumen gratiæ: ſicut in his quæ cognoſcuntur per fidem & reuelationem: Chriſtus autem perfectus fuit ſecundum animā & ſecūdum naturam & ſecundum gratiā: non autem perfectior animæ quantum ad naturam eſſet in ipſo: niſi omnia cognoſceret hoc genere cognitionis, quæ per rationem naturalē cognoſci poſſunt: nec etiam eſſet perfectus in gratia, niſi omnia quæ ad reuelationem gratiæ pertinent in hominibus ſiue in angelis cognouiſſet, & ideo anima eius hoc genere cognitionis omnia cognouit: ſed quia ſimilitudo creata deficit à repreſentatione ſubſtantiæ increatæ: ideo hoc genere cognitionis nō cognouit ipſam eſſentiam increatam: nec alia omnia quæ ad perfectionem intellectiuæ partis non pertinent: neque ſecundum naturam: neque ſecundum gratiam: ſicut ſunt geſta particularium hominum, & huiuſmodi, quæ tamen omnia cognouit in verbo. Et ideo dicendum, quòd hoc genere cognitionis non cognouit omnia ſimpliciter.

Et Beda ibi. homi. 23.

ſuper Luc. vbi angelus de naſcituro filio virginis ait. Hic erit magnus, & filius altiſſimi vocabitur: non ideo, inquit, erit magnus, ꝙ ante partum virginis magnus nō fuerit, ſed quia potentiam quã Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus, vt vna ſit perſona hō, & Deus. Ecce aperte dicit, quòd homo erat accepturus ex tempore potētiam, quam habuit Dei filius naturaliter. Sed ſi homo accepturus illam potentiam erat. ergo vel perſona, vel natura hominis: ſed perſona non, quia ſemper habuit, & habet.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ex hac ratione non concluditur niſi ꝙ cognouerit omnia quæ per rationem naturalem cognoſci poſſunt, quia ſicut materia prima eſt in naturali potentia tantum ad illas formas, quę per agens naturale produci poſſunt, quàmuis Deus alia ea materia illa facere poſſit: ita etiam intellectus poſſibilis eſt in potentia naturali eorum tantum, quæ per lumen intellectus agentis cognoſci poſſunt: ſed ſi hæc tantū cognoſceret, imperfectus non eſſet: ſed Deus ex liberalitate ſua infudit amplius lumen gratiæ, per quod etiam plura intellectus poſſibilis cognoſcit.

C ¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ per ea quę intellectus intelligit, non ampliatur capacitas, niſi reſpectu eorum intelligibilium, quæ ſunt eiuſdem generis, ſicut quantumcunq; homo ſit inſtructus in ſcientijs phiſicis, nunquàm peruenit ad cognitionē eorum quæ ſunt fidei vel prophetiæ, niſi lumen amplius addatur, & ita quantumcunq; ampliatur capacitas eius ad intelligendum res in proprio genere, nunquàm perueniet ad vidēdum diuinam eſſentiam vel res aliquas in ea.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non negatur omnia cognoſcere huiuſmodi cognitionis genere anima Chriſti: quia ſpecies ſe inuicem in intellectu impediant: ſed quia quędam cognoſcibilia excedūt omnem ſpeciem creatam, ſicut eſſentia diuina: quorundam vero ſimilitudines, & cognitiones non ſunt de perfectione intellectus humani.

D ¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ ad cognitionem intellectiuam tria requiruntur. ſ. potentia intellectus, lumen quo intelligit, & ſimilitudo rei per quam cognitio rei determinatur: & ſecundum hæc tria poteſt aliqua cognitio eſſe altera potior tripliciter. Primo quantum ad efficaciam cognoſcēdi ſiue certitudinem cognitionis ſiua limpiditatem, quod idē eſt, quæ ex ipſo lumine conſequitur, & ſic cum Chriſtus abūdanter lumē gratię habuerit magis quàm angeli, habuit limpidiorem cognitionem quàm angeli. Secundo poteſt eſſe aliqua cognitio potior alia, quantum ad ſimilitudinem cognitorum, quæ attenditur ſecundum ſpecies, & ſecundum hoc etiā Chriſtus perfectiorem cognitionem habuit quàm angeli: quia

E plurium ſpecies ſibi infuſæ fuerunt quàm angelis concreatæ, & infuſæ. vnde etiam de his quæ ad illuminationes hierarchicas pertinent: Chriſtus angelos illuminauit, vt dicit † Dio. de cœl. hier. 1. lib. c. 7. Tertio poteſt eſſe aliqua cognitio altera nobilior quantum ad genus cognitionis, quod conſequitur naturam potentiæ intellectiuæ, & quia Chriſtus cognouit intellectu poſſibili cuius eſt obiectum fantaſma, ideo cognouit ea cum continuo, & tempore. vtens fantaſmatibus quaſi obiectis intellectus: non quidem ſicut ab eis ſpeciem accipiens: ſed ſicut ſpecies circa ea ponens: ſicut contingit in eo, qui habet habitum, & actu aliqua conſiderat. hoc autem genere cognitionis angeli non cognoſcunt: ſed aliquo altiori ſecūdum ordinem naturæ ſcilicet ſine continuo, & tempore.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd iſta cognitio non fuit ſolum in Chriſto ſecundum proportionem virtutis, quæ debetur humanæ naturę: ſed ſecundum ꝙ humana natura perfe-

A cta eſt per gratiam, quæ fuit potior in Chriſto quàm in angelis. vnde & perfectiorem ſcientiam habuit ſimpliciter.

¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ ex hoc ꝙ intellectus poſſibilis eſt propinquior materiæ, non habet defectum in cognoſcendo, niſi quantum ad genus cognitionis: quia enim talis eſt natura eius, vt corpori vniat vt forma: ideo tali genere cognitionis cognoſcit vtendo ſcilicet corporis inſtrumentis, ſed multitudo cognitorū nō eſt ex natura intellectus poſſibilis, ſed ex ſpeciebus intelligibilibus: limpiditas vero ex lumine intellectus agentis vel ex aliquo ſuperiori lumine.

B ¶ Ad tertium dicendum, quòd obumbratio illa intelligitur quantum ad hoc; quòd intelligit cum continuo tempore.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd ex hoc ipſo quòd intellectus noſter accipit à fantaſmatibus, ſequitur in ipſo ꝙ ſcientiam habeat collatiuam inquātum ex multis ſenſibus fit vna memoria, & ex multis memorijs vnum experimentum, & ex multis experimentis vnum vniuerſale principiū, ex quo alia concludit, & ſic acquirit ſcientiam, vt dicitur in 1. Meta. & in fine poſteriorum. vnde ſecundum ꝙ ſe habet intellectus ad fantaſmata, ſecūdum hoc ſe habet ad collationem. habet autē ſe ad fantaſmata dupliciter. Vno mō ſicut accipiens fantaſmatibus ſcientiam quod eſt in illis, qui nondum ſcientiam habēt ſecundum motum qui eſt à rebus ad animam. Alio modo ſecundum motum qui eſt ab anima ad res, inquantum fantaſmatibus vtitur quaſi exemplaris, in quibus inſpicit quod conſiderat, cuius tamen ſcientiam prius habebat in habitu. ſimiliter etiam eſt duplex collatio, vna qua homo procedit ex notis ad inquiſitionem ignoti, & talis collatio non fuit in Chriſto, alia ſecundum quam homo ea quæ habitu tenet in actū ducens ex principijs conſiderat concluſiones, ſicut ex cauſis effectus, & talis collatiua ſcientia fuit in Chriſto.

Pri. Met. in prohemio lect. 1. circa medium. s. poſt t. c. 37.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Damaſc. loquitur quantum ad primum modum collationis. vnde ſubdit. Non enim habuit ignorantiam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd diſcurſus rationis non opponitur deiformitati, quæ eſt per gratiam, ſed quę eſt per ordinē naturæ. Deus enim nō accipit cognitionem a fantaſmatibus, vnde anima recedit à Dei ſimilitudine quantum ad hoc, magis quàm angeli, inquantum eſt forma corporis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ vmbra illa, vt dictum eſt, refertur ad genus cognitionis, non ad limpiditatem in cognoſcendo.

¶ Ad quartam quæſtionem dicendum, ꝙ ex limpiditate cognitionis contingit, quòd ſcientia eſt magis vnita, & ſimplex, quia quanto limpidius videt intellectus, tanto ex paucioribus poteſt cognoſcere plura. vnde cum anima Chriſti habuit limpidiſſimam cognitionem inter omnes creaturas, ſcientia eius fuit magis vnita, & per formas magis vniuerſales quam aliqua ſcientia creaturæ. diuiſio autem habituum in diuerſis rebus cognoſcendis, contingit in nobis ex hoc, ꝙ formæ intelligibiles in nobis ſunt minime vniuerſales. vnde oportet quòd diuerſas res per diuerſas ſpecies cognoſcamus: & diuerſæ ſpecies ſecundum genus faciunt diuerſos habitus ſcientiarum, & propter hoc, angeli qui habent ſcientiam magis vniuerſalem, vtpote non acceptam à rebus, non habent cognitionem de rebus per diuerſos habitus: quia ergo anima Chriſti habuit ſcientiam magis vniuerſalem quàm aliquis angelus: ideo non habuit diuerſos habitus quibus cognoſceret: ſed vno habitu omnia cognouit, quæ ad hanc ſcientiam pertinent: quāuis diuerſis ſpeciebus.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ſcientia Chriſti etiam rerum in proprio genere, fuit multo altior quā ſcientia noſtra.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non omnis diuerſitas rerum facit diuerſas ſcientias: ſed diuerſitas quæ requirit diuerſam rationem cognoſcendi: ſicut naturalia diſtinguuntur à mathematicis. ſed ratio cognoſcendi in Chriſto fuit magis vnibilis quàm in nobis, & ideo per vnam rationem potuit plura cognoſcere.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non quælibet ſpecierum diuerſitas facit habitum diuerſum, alias oporteret ꝙ quot ſunt res, tot eſſent ſcientiæ: ſed diuerſitates ſpecierum, quæ non reducuntur ad eundem modum cognitionis ſecūdum genus, quæ

quidem

quidem diuerſitas contingit ex hoc, quòd lumē intellectus noſtri eſt particulatum & debile. & ideo in Chriſto non fuit talis diuiſio habituum, propter luminis claritatem.

hoc eodem arti. q. 1. in corpore.

¶ Ad Quintam quæſtionem dicendum, quòd cum eminentia ſcientiæ, vt dictum eſt, conſiſtat in tribus: ſcientia Chriſti nunquam creuit, quantum ad genus cognitionis: quia illud genus cognitionis ſequitur naturam humanam, quæ in ipſo ſemper permāſit, nec iterum quantum ad numerum ſcitorum: quia omnia ſciuit à primo inſtāti ſuę cōceptionis, quę ad hāc ſcientiam pertinent: creuit autem quantū ad aliquem modum certitudinis. Cum enim anima noſtra ſecundum naturam ſit media inter intellectum purum, qualis eſt in angelis, & ſenſus: dupliciter certificatur de aliquibus. Vno modo ex lumine intellectus, qualis eſt certitudo in demonſtrationibus illorum, quæ nunquàm viſa ſunt. Alio modo ſenſu: ſicut cum aliquis eſt certus de his quæ videt ſenſibiliter, & talis certitudo acquiritur alicui, etiam quantumcunque per certiſſimam demonſtrationem aliquid ſciat, quando videt ſenſibiliter, quod prius non viderat. vnde anima delectatur in viſis, etiam quæ ſciuit: & hæc vocatur certitudo experimentalis, & quantū ad hanc creuit ſcientia Chriſti, inquantum quotidie aliqua videbat ſenſibiliter, quæ prius non viderat, non autem creuit quantum ad eſſentiam.

ergo natura. Si natura, ergo anima. Nam de carne conſtat, quòd accipere non poſſet. Ad quod dicimus illud eſſe accipiendum de perſona, ſed non inquantum eſt Dei; immo inquantum eſt hominis perſona. Vna eſt enim perſona Dei, & hominis, filij Dei, & filij hominis: quæ inquātum eſt Dei perſona, ſemper naturaliter omnipotentiam habuit, ſed inquātum eſt hominis, nō ſemper fuit. Illa ergo perſona quę ſemper fuerat Dei, futura erat hominis perſona. & ſecūdum hoc quòd futura erat hominis perſona, acceptura erat ex tempore potentiam, quā naturaliter, & ſemper habuerat inquantum Dei perſona. Secundum hāc diſtinctionem, illud & ſimilia ſane accipi poſſunt. Quæ diſtinctio in pluribus quæſtionū articulis eſt neceſſaria aduerſus quorūdam perplexam verboſitatem. Sed cum de rebus conſtat, in verbis fruſtra habetur controuerſia.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd illud diſcere, eſt referendum ad experientiam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd anima Chriſti quamuis hoc genere cognitionis non omnia ſciuiſſet: tamen non poterat quantum ad ea proficere, tum quia quædam ſunt, quæ hoc genere cognitionis cognoſci non poſſunt, ſicut eſſentia Dei: tum quia quædam contingentia ſingularia non ſunt de perfectione ſcientiæ, vt dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd per lumen intellectus agentis in Chriſto, non fuit aliqua ſpecies de nouo recepta in intellectu poſſibili eius: ſed fuit facta conuerſio noua ad ſpecies, quæ erant in phantaſia: ſicut eſt in eo, qui habet habitum ſcientiæ eorum: quæ imaginatur, vel videt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd † Amb. intelligit profectum ſcientiæ Chriſti quantum ad experientiam, ſecūdum nouam conuerſionem ad ſenſibile præſens: vel ſicut ſupra magiſter determinauit.

3.ca.c.

¶ Ad ſextam quæſtionem dicendum, quòd ſecundum doctrinam † Dion. in cœl. hier. Angeli, à quibus alij cognitionem accipiunt, abundantiori lumine pleni ſunt, quaſi propinquius diuinam claritatem contemplantes. Oportet enim recipiens eſſe potentia reſpectu eius à quo recipit, & ita minus in actu eius quod recipere debet. vnde cum anima Chriſti abundantius intellectuale lumen habuerit, quam angeli, vt patet ex prædictis, conſtat etiam quòd Chriſtus mortale corpus gerēs, nihil cognitionis accepit ab angelis. Sed ipſe non ſolum ſecundum deitatem, ſed etiam ſecundum animam omnes angelos illuminauit, ſicut etiam nunc illuminat. Non enim minoris gloriæ erat illa anima, aut minoris cognitionis in ſtatu illo, quàm modo ſit: cum à principio ſuæ conceptionis perfectus comprehenſor fuerit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut ipſemet † Dio. ſe ibidem exponit, dicitur Chriſtus per angelos ordinatus: nō quia ipſe ab eis illuminationem accepit, ſed quia de his quæ ad ipſum pertinebant, circa ipſum gerenda per angelos alij inſtruebantur: ſicut Ioſeph de fuga in ægyptum, & de reditu de ęgypto, vt dicitur Mat. 2. Ipſe enim per ſe in his eos inſtruere nō volebat, vt vlterius ab alijs pueris non differret, & vt veritas aſſumptæ naturæ probaretur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis angeli Chriſtum non illuminarent, tamen ei miniſtrauerunt, vt patet Matth. 4. & ad hoc miniſterium illa confortatio pertinebat. Non enim confortabatur inſtruendo, ſed eo modo quo ex colloquio, & prçſentia amicorum, & familiarium, hō naturaliter confortatur in triſtitijs: vt in hoc quoque veritas aſſūptę naturę appareret.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Deus venerat nos liberare, ſicut à morte, ita & à legis onere, & ideo ſicut mortem pro nobis ſubijt, vt nos à morte liberaret: ita & legalia in ſeipſo recepit, vt eos qui ſub lege erant, redimeret. ad Gal. 4. Nō autem venit vt nos ab ordine cœleſtis hierarchiæ educeret: & ideo non eſt ſimilis ratio. Et preterea, Chriſtus à legalibus nihil accepit ſecundum animam, ſed tantum in corpore eius gerebatur exterius, ſicut circunciſio, & huiuſmodi: ſed leges cœleſtis hierarchiæ ad animam pertinent. Chriſti autem anima non ſubiacebat alicui imperfectioni, ſicut corpus ſubiacebat paſſibilitati.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad quartū: quia enim corpus eius nōdum erat glorificatum, poterat aliquam impreſſionem à corporibus cœleſtibus accipere, anima autem quæ glorificata erat, & ſuper angelos exaltata, nihil poterat ab eis accipere.

ARTICVLVS IIII.

b Vtrum anima Chriſti habuit omnipotentiam, ſicut & omnium ſcientiam.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti habuit omnipotentiam, ſicut & omnium ſcientiam. primo per hoc quod dicitur Matth. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra: & loquitur ſecūdum humanam naturam. ergo ſecundum humanam naturam habuit omnipotentiam.

¶ 2 Præter. Chriſtus habuit omnium ſcientiam: ſed ſcientia eſt practica & ſpeculatiua. ergo & ipſe habuit de omnibus rebus ſcientiam practicam: ſed ſcientia practica eſt ſecundum, quā aliquis ſcit facere aliquid, & pōt facere: quia ſcientia practica eſt cauſa rerum. ergo aīa Chriſti habuit omnipotētiam.

¶ 3 Præt. Anima humana eſt imago trinitatis per potentiam, voluntatem, & ſcientiam: ſed anima Chriſti inquantum fuit imago Dei, capax fuit omnis ſcientiæ. ergo pari ratione omnipotentiæ.

¶ 4 Præt. Sicut potentia Dei eſt infinita, ita & ſcientia: ſed infinitas ſcientiæ non prohibet, quin omnium ſcientia Chriſto communicata ſit. ergo nec infinitas potentiæ prohibet, quin ſibi omnipotentia communicata ſit.

¶ 5 Præt. Sicut in anima humana eſt poſſibilitas ad recipiendum omnia per intellectum poſſibilem, quo eſt omnia fieri: ita eſt in ea poſſibilitas ad faciendum omnia per intellectum agentem, quo eſt omnia facere: ſed Chriſto eſt communicata omnium ſcientia, inquantum anima eius eſt receptiua omnium. ergo ſimiliter debuit ſibi communicari omnipotentia.

Sed contra. Potentia habet rationem principij, vt dicitur in. 5. Meta. ſed non potuit communicari animæ Chriſti quòd eſſet principium omnium, quia ſic eſſet primum principium, quod eſt ſolius Dei. ergo non potuit cōmunicari omnipotētia. lect. 14. t.c. 18.

¶ Præt. Per potentiam Dei, anima Chriſti conſeruatur in eſſe, ſed non potuit ſibi communicari, vt ipſa ſeipſam conſeruaret in eſſe, quia ſic non eſſet creatura. ergo non potuit ſibi omnipotentia communicari.

¶ Præt. Nullius ſubſtantiæ finitæ eſt virtus actiua infinita: ſed anima Chriſti eſt ſubſtantia finita. ergo non potuit ſibi communicari infinita potentia, quæ eſt omnipotentia.

Reſpondeo. Dicendum, quòd vnumquodque eſt actiuum ſecundum quòd eſt ens actu. vnde quanto aliqua habent deficientius eſſe, tanto minus ſunt actiua, ſicut patet de materia prima: in qua non eſt * actiua potentia: quia tenet vltimum gradum in entibus, & ideo potentia actiua commēſuratur eſſentiæ. Et propter hoc, ſicut animæ Chriſti non potuit communicari quòd haberet infinitatem eſſentiæ: ita nec omnipotentia * ſibi cōmunicari potuit, nec alicui creaturæ communicari poteſt. credo tamen quòd omnis potentia, quæ alicui creaturæ cōmunicari poteſt, ſibi communicata fuit multo abundantius: vt ſcilicet materia elementaris magis obediret ſibi ad nutum, quā actiuis qualitatibus: vel etiam virtuti cœleſti, & quod magis po- * D. 85 1. * D. 9. 44.

tuiſſet

tuiſſet mouere cœlum, quàm aliquis angelus: ſi tamen angeli mouent orbes. A

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ omnipotentia data eſt Chriſto, quantum ad perſonam, ab æterno: ſed quantum ad naturam humanam, in ipſa conceptione. non ꝙ natura humana, vel aliqua pars eius omnipotentia informaretur, vt omnipotens dici poſſit: ſed ſecundum modum, quo & alias proprietates communicant ſibi naturæ, propter vnitatem hypoſtaſis: tamen in reſurrectione manifeſta eſt. & ideo tunc data dicitur ſecundum illum modũ loquendi, quo res dicitur fieri, quando innoteſcit.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ Chriſtus habuit omnium rerũ ſcientiam, non tantũ ſpeculatiuam, ſed & practicam: non quidem qua ipſas res faceret, ſed ſciuit qualiter a Deo ſunt factæ. ſcientia aũt practica, quãuis ſit quodammodo cauſa operationis, inquantum dirigit in opere: non tamen eſt ſufficiẽter cã, quia ab ipſa non producitur res, niſi adſit potentia actiua rei. vnde Chriſtus habuit omnem ſcientiã practicam quidẽ, ſed non practice, quia nõ ordinauit ad opus. Cap. 24.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ vniuerſalitas poſſibilium Deo, cõmenſuratur diuinæ eſſentiæ, quia ſecundum hoc infinita põt, quia habet eſſe non limitatum: ſed vniuerſalitas eorum quæ ſcit ſciã viſionis, non commenſuratur eſſentiæ eius: etiam ſi mundus duraret ſemper, per hunc modum quo modo eſt, quia ſemper poſſet plura facere ſecundum vnumquodq; tempus quam quæ fecit, & plures ſpecies, & plura rerum genera, & plures mundos: & ideo quamuis omnium ſcientia qua Deus ſcit ſcientia viſionis, ſit communicata animæ Chriſti: non tamen omnipotentia qua Deus poteſt facere, ſibi communicari potuit, ſicut nec eſſentia infinita. D

¶ Ad quartum dicendum, quòd in omnipotentia includuntur omnia ad quæ diuina potentia ſe extendit ex infinitate ſuæ eſſentiæ, ſecundum quam eſt actiua infinitorum, ſecundum quemlibet modum: ſed in ſciẽtia omnium quæ dicitur Chriſto communicata non includuntur omnia quę Deus poteſt facere, vt dictum eſt, & ideo omnipotentia communicari nõ potuit, niſi habenti eſſentiam infinitam, ſicut nec ſcientia omnium ſimpliciter quæ Deus poteſt facere niſi comprehendenti eſſentiam infinitam, vt prius dictum eſt. dist. 14. q. 1. arti. 2. q. 2. in corpore. E

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ potentia intellectus agentis non eſt vt faciat omnia ſimpliciter: ſed vt faciat omnia eſſe intelligibilia: & ideo ratio non eſt ad propoſitum.

EXPOSITIO TEXTVS.

IN Nullo, creatura creatori æquatur.) Intelligendum eſt quantum ad rationem rei habitæ, & quantum ad modum habendi, quia & ſi aliquid idem conueniat Deo, & creaturæ: non tamen ſecundum eundem modum vel eandem rationem. (Nemo nouit quæ ſunt Dei &c.) Non excluditur ꝑ hoc pater & filius qui habent eandem cognitionem quam & Spiritus ſanctus. (Naturaliter capax eſt ſcientiæ. Eſt enim facta anima ad cognoſcendum omnia: nũ autem ad faciẽdum omnia. c.

DISTINCTIO XV.

De hominis defectibus, quos aſſumpſit Chriſtus in humana natura.

A

ILlud quoque prætermittendũ non eſt ꝙ Dei filius naturam hominis accepit paſsibilẽ, animam paſsibilem: carnem paſsibilem, & mortalem. Vt enim probaretur verum corpus habere ſuſcepit defectus corporis, ſcilicet famem, & ſitim, & huiuſmodi: & vt veram animam probaretur habere ſuſcepit defectus animę, ſcilicet triſtitiam timorem dolorẽ & huiuſmodi. Omnis autem ſenſus animę eſt. Non enim caro ſentit: ſed anima vtens corpore velut inſtrumẽto. vnde Aug. ſuper Gene. in lib. 12. nõ corpus ſentit: ſed anima per corpus: quo velut nuncio vtitur ad confirmandum in ſeipſa quod extrinſecus nũciatur. Sicut ergo anima quod foris eſt per corpus, tanquam inſtrumentum videt, vel audit: ita etiã per corpus quædam ſentit mala, quę ſine corpore non ſentiret, vt famem & ſitim, & huiuſmodi. vnde non immerito defectus corporis dicuntur. Quędam autem nõ per corpus: immo etiã ſine corpore ſentit vt eſt timor, & huiuſmodi. Sentit igitur anima dolores: ſed quoſdam per inſtrumentum corporis: quoſdã vero non. Suſcepit autem Chriſtus ſicut veram naturam hominis, ita & veros defectus hominis: ſed nõ omnes. Aſſumpſit enim defectus pœnæ: ſed non culpæ. Nec tamẽ omnes defectus pœnæ: ſed eos omnes quos homini eum aſſumere expediebat, & ſuæ dignitati non derogabat. Sicut. n. ꝑ hominem homo factus eſt, ita per eum hominis defectus ſuſcepit. Suſcepit enim de noſtro, vt de ſuo nobis tribueret, & vt noſtrum tolleret. Suſcepit noſtram vetuſtatem, vt ſuam nobis infunderet nouitatẽ. Simplam accepit ille vetuſtatem, id eſt pœnæ, vt noſtram duplam cõſumeret, id eſt pœnæ, & culpæ. B

b Qualiter accipiendum ſit illud, quod ait Leo Papa.

C TRadit authoritas, ꝙ dominus noſter in ſe ſuſcepit omnia infirmitatis noſtræ prętér peccatum. Quod niſi accipiatur de illis tantum quæ eum ſumere ꝓ nobis oportuit, & decuit falſum eſſe probabitur. Nõ enim aſſumpſit ignorantiam aliquam cum ſit ignorantia quædam quæ defectus eſt: neq; peccatum eſt, ſcilicet ignorantia inuincibilis.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam Magiſter determinauit de his quæ Chriſtus eſt natura humana aſſumpſit ad dignitatem pertinẽtia, hic determinat de his aſſumptis quæ pertinẽt ad defectum. Et diuiditur in duas partes. Primo determinat de defectibus, quos Chriſtus cum humana natura aſsũpſit. Secundo determinat modum quo huiuſmodi defectus in Chriſto fuerũt. di. 16. ibi (Hic oritur quæſtio.) Prima in duas. Primo determinat veritatem. Secundo excludit errorem ibi. (Sed quia nonnulli.) Prima in duas. Primo oſtendit quos defectus cum humana natura aſsũpſit Chriſtus. Secundo oſtẽdit quæ fuit cauſa aſsũptionis ibi. (Hos autẽ defectus.) Prima iterum in duas partes. Primo oſtendit quòd Chriſtus in natura noſtra accepit defectus pœnales, & non culpæ. Secundo oſtẽdit quos de pœnalibus defectibus non aſsũpſit ibi. (Tradit authoritas.) Circa quod duo facit. Primo oſtẽdit quos defectus pœnales nõ ſuſcepit ex parte animę. Secundo quos defectus corporales, non ſuſcepit ibi. (Sũt enim plura ęgritudinum.) Circa primũ duo facit. Primo oſtendit ꝙ Chriſtus non ſuſcepit ignorantiã aut difficultatem ad bonum faciendum. Secundo oſtendit ꝙ hæc non ſunt culpa: ſed pœna ibi. (Sed forte dicit aliquis. Sed quia nõnulli.) Hic excludit errorẽ. & duo facit. Primo obiicit contra errantes. Secundo ſoluit illa quæ per ſe illi inducebãt ibi. (Quidã tamen reperiuntur, & hæc diuiditur in duas. Primo ſoluit obiectiones de paſſionibus, quas dixerant eſſe animæ tantum: ſicut triſtitia & hmõi. Secundo ſoluit de illis quæ ſunt animæ per corpus, ſicut dolor ſenſibilis ibi. (Veruntamẽ magis.) Circa primum tria facit. Primo ponit obiectionem. Secundo ſoluit ibi. (Ne autem in ſacris.) Tertio ſolutionem confirmat ibi. (Vnde lex. Veruntamen magis.) Hæc pars etiã diuiditur in duas. Primo ponit obiectionem. Secundo ſoluit. (Sed excuſa.) Hic eſt duplex quæſtio. Primo de his defectib' in generali. Secundo ſpecialiter de paſſionibus animæ. D

Epiſt. 10. ad Flauia. & ſerm. de nati. do. Exultem' & Dama. lib. 4. Orrho. fid. c. 14.

B

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Vtrum Chriſtus debuerit aſſumere naturam humanam cum huiuſmodi infirmitatibus.

Secundo. Vtrum omnes noſtros defectus ſuſcipere debuerit.

Tertio. Vtrũ hos defectus quos aſſumpſit contraxerit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Chriſtus naturam humanam cum defectibus, & infirmitatibus accipere debuit.

AD Primum ſic proceditur. Videtur ꝙ Chriſtus humanam naturã cum infirmitatibus huiuſmodi defectuum ſuſcipere non debuit. Chriſtus enim per ſuam incarnationem votis antiquorum patrum ſatisfecit. Iſaiæ 52. dicitur ad exprimendum deſiderium 3. q. 14. 1.

ſanctorum

ſanctorum patrum. Conſurge conſurge induere fortitudinem &c. ergo non debuit venire indutus infirmitate carnis.

¶ 2 Præt. Huiuſmodi defectus pœnæ ſunt: ſed pœna non eſt iuſta, niſi vbi culpa eſt: cum igitur abſque omni culpa fuerit, videtur quòd pœnales defectus ſuſcipere non debuit.

¶ 3 Præt. Contraria contrarijs curantur: ſed Chriſtus venerat curare noſtras infirmitates. ergo debuit contraria aſſumere, ſcilicet robur, & fortitudinem.

¶ 4 Præt. Ipſe venerat ad vincendū diabolum: ſed vincere eſt opus fortitudinis ergo non debuit aſſumere infirmitatem.

Cap. 18. Et lib. 1. retract. c. 9.

¶ 5 Præt. Sicut culpa derogat iuſtitiæ, ita infirmitas derogat virtuti: ſed Chriſtus nō debuit aſſumere defectus culpæ, ne derogaretur diuinæ iuſtitię. ergo ſimiliter nec debuit ſuſcipere infirmitates pœnales, ne derogaretur diuinæ, virtuti.

¶ 6 Præt. Ipſe venerat ad hoc, ꝙ homines in diuinam cognitionē adduceret: ſed per infirmitates magis à ſui cognitione abducebat: vt dicitur Iſa. 53. Vidimus eum deſpectum, & ſequitur. vnde nec reputauimus eum. ergo non debuit huiuſmodi infirmitates aſſumere.

de bono ꝑſeu. c. 11. de natura, & gr. c. 67.

Sed contra. Heb. 11. In eo in quo paſſus eſt, & tentatus, potēs eſt & his qui tentantur auxiliari: ſed Chriſtus ad auxiliandum hominibus venerat. ergo debuit I eorum defectus ſuſcipere.

¶ Præt. Chriſtus venerat ad redimendum genus humanum: ſed opus redemptionis congrue compleri non poterat: niſi ꝑ paſſionem: vt infra dicetur: ergo debuit defectus aſſumere, ſecundum quos paſſibilis fuit.

¶ Præt. Chriſtus ad hoc venerat, vt eſſet mediator inter nos, & Deum: ergo debuit communicare cum vtroque: ſed cum Deo communicauit in iuſtitia. ergo nobiſcum debuit communicare in pœna.

Reſpondeo. Dicendum, quòd Chriſtus ad hoc venit, vt humanum genus in Deum reduceret, à quo per peccatum abductū erat. Et ideo, ſicut mediator ea quæ Dei ſunt in nos transfundit. ſ. gratiam, & iuſtitiam: & ea quæ noſtra ſunt quodammodo in Deum non autem noſtra: quæ à nobis tantum ſunt: non à Deo. ſ. peccata: quia per hæc ad Deum non ordinamur, K ſed magis deordinamur ab eo: ſed ea quæ à Deo in nobis ſunt quę omnia in ſe ordinata ſunt, & ad ipſum nos ordinantia: & ideo ea quæ fecit in nobis Deus tranſtulit in Deum: non quidem in naturam diuinam: ſed in perſonam ea aſſumēdo. Fecit autem Deus in nobis naturam & perfectiones naturę & defectus pœnales: & etiam quoſdam naturales: ſicut indigentiam cibi: quam etiam homo in ſtatu innocentiæ habuiſſet: & ideo hos defectus ſimul cum natura in ſua perſona ſuſcepit, hæc enim in ſua perſona ſuſcipere, eſt ipſa Deo repreſentare ad placandum ipſum nobis.

¶ Ad primum ergo dicendum: quòd deſiderium ſanctorum patrū fuit, vt veniret in fortitudine ſpirituali. ſ. gratiæ, & ſcientiæ, & virtutis quæ per huius defectus, quos Chriſtus aſſumpſit, non impeditur.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quamuis culpa non præceſſerit F in ipſo, tamen præceſſit in natura humana quam Deo reconciliare venerat. & ideo inquantum conſideratur vt gerens vicem totius naturæ in ſatiſfaciendo pro ipſa quicquid in natura humana ad defectum pertinens, rationem iuſtæ pœnæ habet, etiam in ipſo habuit.

Nam vincibilis peccatum eſt: ſi tamen de his eſt quæ nobis expedit ſcire. Sūt. n. quædam quorum ſcientia nō affert, vel ignorantia non impedit ſalutem. Et forte talium rerum ignorantia defectus non eſt. Conſtat autem in nobis eſſe ignorantiam atq; difficultatem volēdi, vel faciendi bonum, G quæ ad miſeriam noſtram pertinent. vnde Aug. in lib. 3. de li. arb. Approbare inquit falſa pro veris vt erret inuitus, & reſiſtente atq; torquente dolore carnalis vinculi: nō poſſe à libidinoſis operibus temperarę: non eſt natura inſtituti hominis ſed pœna damnati. Ex qua miſeria peccātibus iuſtiſſime inflicta liberat Dei gratia: quia ſpōte homo libero arbitrio cadere potuit: non autem ſurgere. ad quam miſeriam pertinet ignorantia & difficultas: quam patitur omnis homo ab exordio H natiuitatis ſuæ. nec ab iſto malo quiſquàm niſi gratia Dei liberatur. Ecce euidēter dicit hic† Aug. ignorantiam qua quiſque inuitus falſa pro veris approbat: & difficultatem qua non poteſt temperare ſe à malo: ad miſeriam noſtram pertinere, & pœnam eſſe hominis. hęc aūt Chriſtus nō habuit. Nō igiť accepit oēs defectus noſtræ infirmitatis ꝑter peccatū.

Quòd ignorantia talis & difficultas non ſit peccatum.

SEd forte aliquis dicet, illa eſſe peccatum. Cui obuiat quod Aug. tradere videtur: hoc ſcilicet Deū inculpabiliter ante peccatum in exordio cōditionis homini potuiſſe tradere, vt eſſent ei naturalia: ita in li.† retractationum inquiens. Ignorantia & difficultas etiam ſi eſſent hominis primordia naturalia, nec ſic culpandus Deus, ſed laudādus eſſet. Sed ſi hæc homo in primordio naturaliter habuiſſet: nūquid in eo eſſent defectus, & pœnæ? Si defectus & pœna ei indita fuiſſet ante peccatum: iniuſte cum eo agi videretur, ſi ante culpam ſentiret pœnā. Ob hoc ſane dicimus illa non fuiſſe defectus vel pęnas, ſi homini naturaliter infuiſſent: ſicut non fuit homini ante peccatum nōdum gratiam adepto defectus ſiue pœna, non poſſe proficere. Sed poſtquam gratiam recepit, per quam proficere potuit, & ad tempus etiam profecit: eamque culpa ſua poſt amiſit: ſimulque proficiēdi facultatem perdidit, defectus fuit ei, & pœna, non poſſe proficere, ſcilicet malum declinare, & bonum facere. Omnes igitur defectus noſtros ſuſce-

¶ Ad tertium dicendū: ꝙ infirmitas curatur optime per curationem ſuæ cauſæ, & per contraria cauſæ. Cauſa autem horum defectuū in nobis eſt culpa: & ideo per contraria culpæ hos defectus curare debuit ſcilicet ꝑ gratiam, & virtutes.

lib. 1. c. 9. in fi. li. 3. de li. ar. c. 20. 21. & li. de bono perſeue. c. 11. 12.

¶ Ad quartum dicēdum, quòd venerat vincere fortem ꝑ iuſtitiam ſatiſfaciendū, & ideo oportuit, ꝙ haberet defectus, ſecundum quos ſatiſfaceerat. Et prętérea per fortitudinem oppoſitam illis defectibus non vincitur diabolus. ſed per fortitudinē virtutis & gratiæ.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ culpa non ſolum repugnat Deo: quia in ipſum non cadit: ſed etiam qa ab ipſo ſeparat: quia eſt peruerſitas voluntatis ſecundum quam anima nata eſt Deo cōiungi: ſed infirmitas quamuis in Deū non cadat, tamen à Deo non ſeparat: & ideo non eſt ſimilis, ratio.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ Chriſtus nō venerat manifeſtare ſe ſecundum humanam naturam, ſed ſecundum diuinam. vnde dixit: ego non quæro gloriam meam: ſed eius qui me miſit, gloriam autem Dei magis clarificauit per aſſumptam infirmitatem, inquantum inuentum eſt ꝙ id quod eſt infirmius Dei, eſt potentius hominibus. 1. Corint. 1.

ARTICVLVS II.

b Vtrum omnes defectus præter peccatum accipere debuit.

AD Secundum ſic proceditur. videtur quòd Chriſtus debuit omnes defectus præter peccatum aſſumere. Heb. 2. dicitur, quòd debuit per omnia fratribus aſſimilari vt miſericors fieret, ſed miſericordia reſpicit omnem miſeriam, ergo debuit omnes noſtros defectus aſſumere. 3. q. 14. 4. d.

¶ 2 Præt. Sicut dicit Damaſ. quod eſt inaſſumptibile eſt incurabile, ſed ipſe venerat omnes noſtros defectus curare, ergo debuit omnes ſuſcipere. li. 3. de fide ca. 18 poſt prin.

¶ 3 Præt. in ſuſceptione noſtrorum defectuum, manifeſtatur Chriſti humilitas, ſed ipſe humiliatus eſt quantumcunque humiliari potuit, vt dicit † Ber. ergo ipſe debuit omnes noſtros defectus ſuſcipere.

¶ 4 Pręt. Omnes defectus æqualiter dedecent Dei maieſtatē: ſi ergo aliquos ſuſcepit, eadē ratione omnes ſuſcipere debuit.

¶ 5 Præt. Ipſe curauit naturam noſtram per gratiam, & infirmitatem, quam accepit, ſed ipſe accepit omnem gratiam, ergo omnem defectum ſuſcipere debuit.

Sed contra. Chriſtus qui totam humanam naturam curare venerat, debuit integram naturam habere, ſed quidam defectus ſunt qui integritati naturæ repugnant: ſicut cecitas, & defectus mēbrorum. ergo non omnes defectus debuit habere

¶ 2 Præt.

A ¶ 5 Præt. Chriſtus debuit eſſe perfectus in gratia: ſed quidam defectus ſunt, qui perfectioni gratiæ repugnant: ſicut ignorãtia & difficultas ad bonum. ergo non omnes defectus habere debuit.

¶ 6 Præt. Contraria nata non ſunt fieri in eodem: ſed quædã infirmitates ſunt ſibi contrariæ ex contrarijs cauſis cauſatę. ergo non potuit omnes noſtras infirmitates habere.

Reſpondeo. Dicẽdum, quòd ſicut dicit † Dam. Chriſtus habuit in ſe omnes naturales, & indetractibiles paſſiones, dicuntur autem paſſiones naturales quęcũque vniuerſaliter humanam naturam cõſequuntur: ſiue ex conditione naturæ: ſicut indigentia cibi, & potus: ſiue quę ꝑ peccato primi parentis in totam naturã deuenerunt ex principijs naturæ ſibi relictæ cauſata: ſicut fames, ſitis, labor, dolor, & huiuſmodi. Indetractabiles autem paſſiones ſunt quæ defectus gratiæ non important: ſicut importat pronitas ad malum, & difficultas ad bonum, & huiuſmodi quę ex carentia gratię vel perfectionis contingunt. Ex hoc enim laus Chriſti minueretur, ſi perfectus in virtutibus non fuiſſet: ſecundum quas eſt laus, & vituperium, ſine detractatio ſecundum earum oppoſita. Vnde duo genera defectuum non aſſumpſit: illa ſ. quæ non vniuerſaliter humanam naturam conſequuntur, ſicut lepra, cecitas, febris, & huiuſmodi. contingunt enim ex particularibus corruptionibus in ſingulis perſonis: & hos defectus aſſumere nõ debuit, quia ad curandum naturæ morbum venit. Item illa non aſſumpſit, quæ ad imperfectionem gratiæ pertinent: ſicut ignorãtiam, difficultatem ad bonum, & huiuſmodi: quia ipſe venerat ad hoc. vt de plenitudine ſuę gratię omnes acciperemus. (li. 3. de fide c. 20. in princip.)

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ debuit fratribus aſſimilari quantum ad illa, in quæ omnes fratres conueniunt: quæ ad defectum gratiæ non pertinent. non enim fuit fratribus ſimilis niſi in natura ſpeciei: & ideo quantum ad actus, & defectus qui conſequuntur totam ſpeciem, debuit fratribus aſſimilari.

¶ Ad ſecundum dicendum: quòd ſicut Deus curauit omnes in hoc quòd aſſumpſit naturam in qua omnes cõueniunt: ita curauit omnes defectus in hoc, ꝙ aſſumpſit illos defectus, in quibus omnes conueniunt: ex quibus quaſi cauſis primordialibus alij oriuntur. Ex paſſibilitate enim naturæ quam aſſumpſit, ſequitur febris, & omnia huiuſmodi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd humiliari debuit inquantum potuit decenter: non autem fuit decens, vt qui venerat alios E in gratiam reducere, defectum vel imperfectionem gratiæ pateretur: neque qui naturam in alijs integrare venerat, ipſe in his in quibus alij integri ſunt, defectum pateretur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis omnes defectus æqualiter ſint indecentes diuinæ maieſtati quantum ad ſuam naturam: non tamen quantum ad naturam aſſumptam: vt patet ex dictis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd aliqui defectus ſunt, qui plenitudini gratiæ repugnant: & ideo ex hoc quòd habuit omnem gratiam, magis debet concludi, quòd non habuit omnes defectus, quàm quòd habuit. Vel dicendum, quòd quia alios reintegrare venerat, debuit in perfectionibus potentior eſſe non in defectibus, quia plus indiguiſſet ipſe reformari, quàm reformare: & ideo habuit omnem gratiam non tamen omnem defectum.

pit Chriſtus præter peccatum, quos ei conueniebat ſuſcipere, & nobis expediebat. Sunt enim plura ægritudinum genera, & corporis vitia, à quibus omnino immunis extitit, quos enim defectus habuit, vel ad oſtenſionem veræ humanitatis, vt timorem, & iuſtitiam, vel ad impletionem operis B ad quod venerat, vt paſſibilitatẽ, & mortalitatem: vel ab immortalitatis deſperatione ſpeciem noſtrã erigẽdam, vt mortẽ ſuſcepit.

c Quòd ſola voluntate illos defectus ſuſcepit, non neceſſitate conditionis ſuæ.

Hos autem defectus, non cõditionis ſuæ neceſſitate, ſed miſerationis voluntate ſuſcepit, veros quidẽ habuit defectus ſicut & nos: ſed non ex eadem cauſa. C Nos enim ex peccato originali hos defectus trahimus, ſicut Apoſtolus inſinuat dicens. Corpus quidem propter peccatum mortuum eſt, id eſt neceſſitatem moriẽdi habet in ſe: Chriſtus autem non ex peccato huiuſmodi habuit defectus, quia ſine peccato eſt cõceptus & natus, & B in terris conuerſatus: ſed ex ſola miſerationis volũtate de noſtro in ſe tranſtulit veram infirmitatem: ſicut veram carnem accepit quam ſine omni infirmitate aſſumere potuit: ſicut eandem abſq; culpa accepit. (Rom. 8.)

b Authoritatibus probat Chriſtũ ſecundum hominem vere dolores ſenſiſſe & timuiſſe.

Sed quia nonnulli de ſenſu in paſſione humanitatis Chriſti male ſenſiſſe inueniũtur, C aſſerentes ſimilitudinem atque ima-

ARTICVLVS III.

c Vtrum huiuſmodi defectus ſuſceperit vel contraxerit.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd huiuſmodi defectus contraxerit. (3. q. 14. 3.) Illud enim proprie contrahitur quod cũ alio trahitur: ſed ipſe hos defectus cũ natura traxit. ergo eos contraxit.

¶ 2 Præt. Id quod ex ratione originis habetur, proprie contrahitur: ſed ex ratione ſuę originis Chriſtus habuit hos defectus, quia ex ratione ſuæ originis matri ſimilis eſt natus, quæ his defectibus ſubiacuit. ergo ipſe iſtos defectus contraxit.

¶ 3 Præt. Illud cum natura contrahitur, quod ex principijs naturæ cauſatur: ſed huiuſmodi defectus, vt fames, ſitis, & huiuſmodi, ex principijs naturæ cauſantur, quia ex actibus contrariorum in inuicem, ex quib' hõ naturaliter cõſtat. ergo hos defect' cõtraxit.

¶ 4 Præter. Verbum contrahendi, ſecundum quòd hic loquimur, videtur traductionem importare, ſed Chriſtus habuit huiuſmodi defectus per traductionem corporis ex corpore, non ex conditione animæ ergo Chriſtus hos defectus contraxit.

¶ 5 Præt. Sicut culpa originalis contrahitur à patre, ita iſtæ pœnalitates contrahuntur ex matre, ſicut dictum eſt in 2. li. ſed Chriſtus ex matre paſſibilis natus eſt, quamuis non ex patre peccatore. ergo huiuſmodi pœnalitates contraxit.

Sed contra. Quod voluntarie aſſumitur non contrahitur, ſed Chriſtus voluntarie aſſumpſit hos defectus, ſicut & ipſam naturam. ergo non contraxit eos.

D ¶ Præt. Nos dicimur contrahere hos defectus, quia nobis debentur propter culpam originalem, ſed in Chriſto culpa originalis non fuit. ergo Chriſtus hos defectus non contraxit.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ illud proprie contrahitur quod ex neceſſitate alio tracto trahitur. Et quia ex hoc ipſo, quòd humanam naturam trahimus ex parẽtibus per vitiatam originem, ſequitur de neceſſitate, quod hos defectus habeamus, ideo dicimur hos defectus cõtrahere, Chriſtus autem potuit humanam naturam ſine his defectibus aſſumere, ſicut cum defectus aſſumpſit, & ideo non fuerunt in eo ex hoc ipſo, ꝙ humanam naturam à parentibus traxit, ſed ſicut voluntarie aſſumpſit naturam humanam, ita & hos defectus, & propter hoc dicitur aſſumpſiſſe hos defectus non contraxiſſe.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd hæc coniunctio con, non ſolum notat ſimultatem temporis in hoc ꝙ dicitur aliquid contrahi, ſed ordinẽ neceſſariæ conſecutionis vnius ad alterũ.

E ¶ Ad ſecundum dicendum, quod generatum inquantum huiuſmodi aſſimilatur ei, quod generat ipſum actiue, quia agens ſimilat ſibi patiens, quod autem aliquando natus aſſimilatur matri ex qua generatur materialiter, eſt ex defectu virtutis actiuæ, quæ non poteſt materiam contrahere ad ſui ſimilitudinem. vnde vincunt motus materiæ, & aſſimilatur filius matri. Neutro iſtorum modorum fuit neceſſarium, quòd Chriſtus matri aſſimilaretur, tum quia mater non fuit agens in generatione, ſed ſolum materiam miniſtrauit, tum quia non fuit aliquia defectus ex parte virtutis agentis, ſcilicet Spiritus ſancti, & ideo quòd aſſimilatus eſt matri in his defectibus, hoc fuit ex ſola eius voluntate.

¶ Ad tertium dicendum, quod ex principijs naturæ ſibi relictæ, id eſt priuatæ illo dono gratiæ, quod naturæ primo conditæ datum fuerat, vt in 2. lib. dictum eſt, huiuſmodi defectus cauſantur, ſed Chriſtus poterat naturam humanam accipere cum illa perfectione, quam gratis in ſua conditione natura (diſt. 30. q. 1 art. 1. in corpore.)

humana

humana acceperat: & ideo non de neceſſitate contraxit: ſed voluntarie aſſumpſit. F

¶ Ad quartum dicendum, quòd verbum contrahendi, non ſolum importat traductionem: ſed neceſſarium ordinem ad aliud tractum, vt dictum eſt.

¶ Ad quintum dicendum, q illud habet veritatem in illis, qui ſecundum legem naturæ naſcũtur: Chriſtus autem nõ ſic ex virgine natus eſt: ſed ſupra naturã: & ideo ratio non ſequitur.

Cap.53. *QVÆST. II.*

c.26. B

Deinde quæritur de paſsionibus quas aſſumpſit ex parte aïæ.

Psal.87. Et circa hoc quæruntur tria.

ginem paſsionis, & doloris, Chriſtum hominem pertuliſſe: ſed nullum omnino dolorẽ, vel paſſionem ſenſiſſe, authoritatum teſtimonijs eos conuincentes, indubitabile faciamus, quod ſupra diximus. Propheta Iſaias dicit. Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Et veritas ipſa in euangelio ait. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. vbi etiam legitur. Cœpit Ieſus pauere & tædere, Propheta ẽt ex pſona Chriſti ait. Repleta eſt malis aïa mea, Quod exponens Augu. ait. Non vitijs, & peccatis, ſed humanis malis, id eſt, doloribus fuit repleta anima Chriſti; quibus ipſa cõpatitur carni. Non enim dolor corporis poteſt eſſe ſine anima: dolere autem anima, H etiã non dolente corpore, poteſt. Hos autem humanæ infirmitatis defectus ſicut ipſam carnem ac mortem non conditionis neceſſitate, ſed miſerationis voluntate ſuſcepit. Ambr. etiam in lib. 2. de fide. ſic ait. Scriptum eſt. Pater ſi G poſsibile eſt tranſeat à me calix iſte. Timet ergo Chriſtus: & dũ Petrus nõ timet, Chriſtus timet. Petrus dixit, animam meã pono pro te, Chriſtus dicit, anima mea turbatur. Vtrunque verum eſt, & rationis plenum, q & ille qui eſt inferior non timet: & ille qui ſuperior eſt, gerit timentis affectũ. idem in eodem. Vt homo turbatur, vt homo flet, vt homo crucifigitur. Per naturam hominis, & tædiauit, & reſurrexit Chriſtus. Non turbatur eius virtus, nõ tur-

Primo. Si aïa Chriſti fuerit paſſibilis, & cuius propriè ſit pati.

Secundo. De paſſionibus animalibus, quæ conſequuntur ex inferiori apprehẽſione vt triſtitia, & huiuſmodi.

Tertio. De paſſionibus quæ ſunt ſecundum ſenſum corporalem, ſicut eſt dolor.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum omne corpus pati poſſit.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd omne corpus poſſit pati: omne enim quod mouetur patitur, quia motus in eo qđ mouetur, eſt paſſio, vt dicitur in 3. Phi. ſed omne corpus moue-
t.c.19. tur. ergo omne corpus patitur.

¶ 2 Præt. Omne quod recipit patitur, cum pati dicatur à pathin, quod eſt recipere: ſed corpora cœleſtia aliquid recipiunt, ſcilicet illuminationem: ergo patiuntur. ergo & alia multo magis quæ ſunt ſub eis.

¶ 3 Præt. Omne quod eſt potẽtius, natum eſt agere in minus potens: ſed omni corpore eſt aliquid potentius, & omnis ſubſtantia creata. ergo omnis creaturæ eſt pati.

lib.6.ca.9. Sed contra. Omne paſſibile eſt corruptibile, quia paſſio magis facta abijcit à ſubſtantia, vt dicitur in Topi: ſed non omne corpus eſt corruptibile. ergo nõ omne corpus eſt paſſibile.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur in primo de generatione. omne agens eſt contrarium patienti: ſed non omne corpus habet contrarium. ergo non etiam omne patitur.

II. Vlterius quæritur vtrum anima ſit paſſibilis. & videtur q non. ſicut enim formæ eſt agere: ita materiæ eſt pati, ſed anima non eſt compoſita ex materia, vt in 1. li. di. 8. dictum eſt.
q.5.ar.2.p totum. ergo non poteſt pati.

¶ 2 Si dicatur quòd patitur per accidens ad paſſionem corporis, Contra: paſſionis terminus eſt corruptio: ſed anima non corrumpitur corrupto corpore. ergo etiam non patitur corpore patiente.

¶ 3 Præt. Ex hoc anima mouetur per accidens localiter ad motum corporis, quia eſt in loco corporis per accidens: ſed nullo modo habet qualitatem corpoream, neque per ſe, neque per accidens. ergo nullo modo alteratur, corpore per accidẽs alterato: ſed paſſio propriè dicitur in motu alterationis, vt dicitur in 1. de generatione. ergo anima non patitur per accidens, paſſo corpore.

Sed contra. Ad motum totius, per accidens mouetur pars: ſed anima eſt pars totius compoſiti, quod patitur. ergo & ipſa aliquo modo patitur.

III. Vlterius videtur quòd anima Chriſti non poſſit pati, quia
3.q.15.4.ad litterã c.16. nihil eſt dignius quam anima Chriſti: ſed agens eſt dignius patiente ſecundum Auguſtinum 12. ſuper Gen. ergo anima

F Chriſti non fuit paſſibilis.

¶ 2 Præt. Virtus reddit animam quietam à paſſionum tumultibus, & quanto virtus eſt perfectior, tanto paſſiones in animã minus dominantur: ſed in Chriſto fuit perfectiſſima virtus. ergo nullo modo fuit in anima eius paſſio.

¶ 3 Præt. Impaſſibilitas eſt de rõne. beatitudinis, vnde ponitur inter dotes corporis: ſed anima Chriſti fuit beata. ergo nõ fuit paſſibilis.

Sed contra Ioan. Dam. dicit q anima, corpori inciſo cõpatitur, & dolet. & hoc eſt quia vnitur corpori paſſibili: ſed aïa Chriſti coniuncta eſt corpori paſſibili. ergo anima eius fuit paſſibilis. quia nihil compatitur quod non eſt paſſibile. de fide. c.5. De fide orth. lib. 2. c. 26. poſt pr.

¶ 2 Præter. Chriſtus aſſumpſit in natura noſtra defectus, qui totam naturam conſequuntur, qui imperfectionem gratiæ non important: ſed paſſibilitas animæ eſt huiuſmodi. ergo Chriſtus paſſibilem animam aſſumpſit.

¶ 3 Præt. Chriſtus venit magis curare defectus animæ in nobis, quam defectus corporis: ſed ipſe ſuſcepit naturam paſſibilem, vt impaſſibilitatem nobis acquireret. ergo debuit aſſumere animam paſſibilem, vt per hoc impaſſibilitatem animæ acciperemus.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem q cum dicit Damaſc. † quòd paſſio eſt motus ab vno in aliud: non quilibet motus eſt paſſio, ſed ſolum alteratio propriè loquendo, vt dicit Philoſophus in primo de generatione. quia in hoc ſolo motu, aliquid à re abijcitur, & aliquid imprimitur, quod eſt de ratione paſſionis. Motus enim localis eſt ſecũdum id, quod eſt extra rem, quod eſt locus. Motus autẽ augmenti eſt ſecun-
I dum hoc, q ex eo quod ſuũ eſt ſcilicet in nutrimento, producitur augmentatum in maiorem quantitatem. Ad hoc autem q ſit alteratio, requiritur ex parte alterati, quod ſit res per ſe ſubſiſtens. aliter enim ſubiectum motus eſſe nõ poſſet, & quod ſit corpus, quia ſolum tale mouetur vt in. 6. Phi. probatur. Et vlterius q habeat naturam contrarietati ſubiectam, quia alteratio eſt motus inter contrarias qualitates. Ex parte vero terminorum alterationis requiritur, quod vna qualitate expulſa, alia introducatur, ſic enim de qualitate in qualitatem tranſitur. Sed vlterius ad rationem paſſionis requiritur, q qualitas introducta ſit extranea, & qualitas abiecta ſit connaturalis, quod contingit ex hoc quod paſſio importat quandam victoriam agentis ſuper patiens, omne autẽ quod vincitur quaſi trahitur extra terminos proprios, ad terminos alienos, & ideo alterationes quæ contingunt præter naturam alterati, magis propriè dicuntur paſſiones, ſicut ægrotationes quam ſanatio-
K nes, ſicut patet per † Dam. 3. lib. & per Philoſophum 5. Met. vnde patet, quòd illorum corporum tantum eſt propriè pati, quæ poſſunt extra naturã ſuã trahi. & hæc ſunt corruptibilia.

† Dam. lib. de fide cap. 22. Paulo poſt princ.

1.c.24.

lect.5.t.c.32.

t.c.26.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd non omne moueri eſt pati niſi communiter, & large loquendo, ſicut etiam omne moueri quoddam corrumpi eſt ſecundum † Auguſt. & ſecundum Philoſophum 8. Phi. t.c.13.

¶ Ad ſecundum dicendum, q in illuminatione non abijcitur aliqua qualitas, ſed in quo recipitur, & ideo non eſt paſſio.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd Deus qui eſt ſuperior omni ſubſtantia creata, influit rebus ad perfectionem naturę ipſarum, & ideo ſecundum quod ab ipſo recipiunt, non dicuntur propriè pati, neque ſecundum quod corporalia à quibuſcunque ſpiritualibus recipiunt.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quod ex dictis ex facili poteſt patere qualiter in anima poſſit eſſe paſſio, quia cum anima ſit quid incorporeum, ſibi propriè non accidit pati niſi ſecũdum quod corpori applicatur, applicatur autem corpori

& ſecundum

A & ſecundum eſſentiam ſuam ſecundum quod eſt forma corporea, & ſecundum operationem ſuarum potentiarum prout eſt motor eius Secundum autem ꝙ applicatur corpori vt forma; ſic non conſideratur vt quid ſubſiſtens. ſed vt adueniens alteri, vnde ſic non patitur per ſe, ſed per accidēs, ſicut aliæ formæ mouentur motis ſubiectis compoſitis. In viribus autem animę quantum ad operationem applicātur corpori ſolum, vires partis ſenſitiuæ & nutritiuę, ſed quia operatio virium nutritiuę partis eſt in mouere & nō in moueri: ideo ſecundum eas anima non patitur: ſed magis agit. Relinquitur ergo ꝙ pati ſit ꝓprie animæ ſecundū partem ſenſitiuam, vt di- t.c.10. citur in.7.Phy. ſed quia huiuſmodi vires non ſunt ſubſiſtentes: ſed formæ organorū cor- Ad Damaſum circa med. poralium: ideo non dicuntur pati per ſe, nec anima ſecūdum eas: ſed per accidens inquantum compoſitum patitur vt dicitur in primo de anima. Sed quia potentiæ apprehenſiuæ ſenſitiuæ ſunt tantum in recipiendo ſpeciem, quę quidem non recipitur in ſenſu per modum rei: ſed per modum intentionis, C & ideo in operatione harum virium eſt quidem aliquo modo pati quantum ad hoc, quod ſunt vires materiales, & quantum ad hoc quod aliquid recipitur. Et propter hoc dicitur in ſecū- t.co.51. do de anima, quòd ſentire eſt quoddam pati. Sed quia ſenſus non mouetur à ſenſibili ſecundum conditionem mouentis, cū forma ſenſibilis non recipiatur in ſenſu ſecundum eſſe materiale prout eſt in ſenſibili, ſed ſecundum eſſe ſpirituale quod eſt proprium ſenſui, vnde non habet contrarietatē ad ſenſum ſed eſt perfectio eius niſi ſecundum quod excedit proportionem ſenſus: ideo non proprie dicitur pati, niſi ſecundum qđ excellentia ſenſibilium corrumpit ſenſum aut debilitat. Relinquitur ergo quod paſſio proprie dicatur ſecundum vires appetitiuas ſenſitiuas, quia hæ vires & materiales ſunt, & mouentur à rebus ſecundum proprietatem rei, quia non eſt appetitus intentionis: ſed ipſius rei, & ſecundum hoc habet res con- D uenientiam ad animā vel contrarietatem: & ideo dicit † Phi- c.5.in prin. loſophus in 2. Ethi. quod paſſio eſt quam ſequitur delectatio, vel triſtitia. & Remigius dicit, ꝙ paſſio eſt motus animæ per ſuſceptionem boni vel mali. Sed quia accidit delectatio ſecundum coniunctionem conuenientis, & connaturalis: ideo adhuc magis proprie dicuntur paſſiones illæ affectiones ſenſitiuæ, ad quas ſequitur triſtitia, vel ēt quæ ſunt cum vehemētia Lect. 20.2. c.26. ſiue delectationis, ſiue triſtitiæ, vt dicit Philoſophus 5. Meta. quia ſic trahitur anima extra modum ſuum naturalem: & ſic loquimur hic de paſſionibus. Sed in viribus intellectiuæ partis, quāmuis non ſit proprie paſſio, quia immateriales ſunt: tamen ibi eſt aliquid de ratione paſſionis, quia in apprehēſione t.c.2. intellectus creati eſt receptio, & ſecundum hoc dicitur in † 3. de anima, quòd intelligere, eſt pati quodam. In appetitu autem intellectiuo adhuc eſt plus de ratione paſſionis, quia vo- E luntas mouetur à re ſecundum quod eſt bona, vel mala, quæ ſunt conditiones rei: intellectus autem mouetur ſecundum apprehenſionem veri, vel falſi, quæ non ſunt rei per ſe, ſed ſecundum quod ſunt in anima, quia bonum & malum ſunt in t.c.8. rebus, verum, & falſum ſunt in anima: vt dicitur in † 6. Met. vnde magis recipit anima à re ſecundum affectum, & vehementius mouetur, quàm ſecundum intellectum: ſicut dicit Dion. 2. cap. de di. no. ꝙ Ierotheus patiendo didicit diuina, id eſt ex affectu circa diuina in intellectum deuenit. Et quia mouetur affectus à re ſecundum proprietatem rei, quam res habet in ſe ipſa: ideo per hunc modum contingit, ꝙ res habeat contrarietatem, vel conuenientiam ad animam: ſed ſecundū quod apprehenditur ab intellectu, omnis res habet conuenientiam, inquantum apprehenditur vt verum. & ideo in operatione apprehenſiuæ ſemper eſt delectatio: in operatione autem affectiuæ eſt delectatio, & triſtitia, & ſic etiam triſtitia ma-

batur eius diuinitas: ſed turbatur anima: ſecundum humanæ fragibilitatis aſſumptionem turbatur. Nam qui ſuſcepit animam, ſuſcepit etiam animæ paſſionē. Non.n.eo quo Deus erat aut turbari aut mori poſſet. Idem in eodem. Suſcepit triſtitiam meā. Cōfidenter triſtitiam nomino, qui B crucem prædico. Vt homo habuit triſtitiam quam meo ſuſcepit affectu, mihi compatitur, mihi triſtis eſt, mihi dolet. Ergo pro me, & in me doluit, qui pro ſe nihil habuit, quod doleret. Doles igiť Domine Ieſu mea vulnera, non tua, quia tu non pro te, ſed pro me doleres. Hierony. quoq; in explanatione fidei ait. Nos ita dicimus hominem paſſibilem à Dei filio ſuſceptum, vt deitas impaſſibilis permaneret. Paſſus eſt enim Dei filius non putatiue, ſed uere, omnia quæ ſcriptura teſtatur, ſecundum illud quod pati poterat, ſcilicet ſecundum ſubſtantiam aſſumptam. Licet ergo perſona filij ſuſceperit paſſibilē hominem: ita tamē eius habitatione ſecundum ſuam ſubſtantiam nihil paſſa eſt, vt tota Trinitas, q̃ impaſſibilem neceſſe eſt confiteri. His, alijſq; authoritatibus perſpicuum ſit Chriſtū vere paſſibilem aſſumpſiſſe hoīem, atque in eo defectus, & affectus noſtrę infirmitatis ſuſcepiſſe: ſed voluntate, non neceſsitatis conditione.

gis adhuc proprie dicitur paſſio: ſicut in affectu ſenſibili dictū eſt, & ſimiliter accipitur hic paſſio. De paſſione autem animę, ſecundum quod ab igne infernali patitur, dicēdum eſt in quarto, ſic enim anima per ſe patitur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de paſſione proprie dicta, & concludit, ꝙ anima hoc modo paſſionis nō patitur per ſe, ſed per accidens.

¶ Ad ſecundum dicēdum, quòd quāmuis ꝑ corruptionem corporum, anima nō corrumpatur ſimpliciter quantū ad ſubſtantiam, corrumpitur tamen compoſitio, ſecundum quam actu eſt forma corporis, & etiā vires affixæ organis, vt quidam dicunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima dicitur eſſe in loco per accidens, inquātum eſt pars cōpoſiti, qđ eſt in loco ꝑ ſe, & ſic mouetur per accidens in loco: & ſic etiam valitudo quæ eſt compoſiti, eſt animæ per accidens, inquantum eſt pars eius, & C ſic etiam per accidens patitur ad paſſionem corporis.

¶ Ad tertiam quęſtionem dicendum, ꝙ anima Chriſti media fuit inter diuinitatem & carnem. Et quia beatitudo inerat illi animæ ex diuinitate, corpus autem eius erat paſſibile: ideo paſſibilitas inerat illi aīæ ex parte illa, qua coniungibilis erat corpori: beatitudo aūt ex parte illa, qua coniungebatur diuinitati. Coniungebatur aūt corpori dupliciter, ſ. ſecundū eſſentiam, inquantum eſt forma: & ſm potentias, non tamen oēs, ſed quaſdam. vnde anima Chriſti, ſm eſſentiam, tota patiebatur ex ipſi corporis paſſione: ſed q̃tum ad potentias, patiebať quidem paſſione imperfectionis, ſecundum operationes viriū affixarum organis, ſecundum alias vero vires, quibus anima conuertebatur in Deū, qualiter pateretur, dicetur infra 3. art.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quāmuis anima Chriſti nihil ſit dignius: non tamen impedit, quin per accidens poſ- D ſit pati alio patiente.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ perfecta virtus omnino non tollit animales paſſiones, quia etiam aliquando vtitur eis, ſicut fortitudo ira, vt dicit Philoſophus in 3. Ethic. ſed facit vt Cap.3. nulla paſſio in eo ſurgat, quæ rationem impediat. In Chriſto autem amplius fuit: quia enim fuit perfecta obedientia viriū inferiorū ad ſuperiores: ideo nulla paſſio ſurgebat in eo, niſi ex ordine rationis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima Chriſti habuit vtrumque ſtatum, ſcilicet viatoris, & comprehenſoris. vnde ſecundum aliquid fuit beata, & ſecundum aliquid non fuit beata. ex illa.n. parte qua nata eſt anima corpori coniungi, non erat beatificata, alias ex anima in corpus claritas glorię deſcendiſſet, ſicut erit in alijs glorificatis: & ideo ex parte illa poterat pati, & habebat ſtatum viatoris. Sed ex parte illa qua coniungebatur verbo per fruitionem, erat glorificata, & habebat E ſtatum comprehenſoris.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Chriſtus triſtitiam habuerit.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus nō habuerit triſtitiam. Iſa. 42. dicitur de Deo. Non erit triſtis, neque turbulentus. 3. q. 15. 6.

¶ 2 Præt. Omnis triſtitia eſt perturbatio quædā: ſed in ſapientem non cadit perturbatio. ergo neq; in Chriſto, qui fuit maxime ſapiens, fuit triſtitia. Secundā probat Seneca tripliciter. Primo ſic, Fortius non perturbať à debiliori: ſed virtus eſt fortior malitia. ergo nō perturbatur ab ea, nec à virtute: quia virtus non eſt virtuti cōtraria. ergo nullo modo Secūdo ſic, Nullus perturbatur niſi de eo, ꝙ bonum ſuum perdat, vel diminuat: ſed ſapiens nō perdit bona ſua, nec ei poſſunt auferri, q̃

ſunt bona animæ, quia bona corporis non reputat ſua. ergo non perturbatur. Tertio ſic, Quia fortuna nihil eripit, niſi qđ dedit: ſed non dedit virtutem. ergo ipſam auferre nõ poteſt. & ſic idem quod prius.

¶ 2 Præt. Philoſophus in 3. Topi. Idem ſiue triſtitia, quàm cũ
Cap. 3. triſtitia magis eligendum eſt: ſed Chriſtus cum fuerit ſapiẽtiſſimus, optime ſciuit eligere ergo non elegit aliquid pati cum triſtitia.

Sed cõtra. Matth. 26. Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortẽ.
Pſal. 21. ¶ Præt. Fletus eſt ſignum triſtitiæ: ſed Chriſtus fleuit. Io. 11. ergo ipſe fuit triſtis.

II. Vlterius. Videtur
3. q. 15. 9. ꝙ in Chriſto nõ fuerit ira. Ira enim vitiũ eſt: ſed in Chriſto nullum fuit vitium, ſed ſumma manſuetudo. Matth. 11. Diſcite à me, quia mitis
Phil. 1. ſum &c. ergo in Chriſto non fuit ira.
Lib. 5. moral. cap. 33. ¶ 2 Præter. Sicut † Grego. dicit. Ira per vitium excæcat oculum mentis, ira per zelum turbat: ſed in Chriſto oculus mentis neq; excæcatus, neque perturbatus fuit ergo in Chriſto non fuit ira.
2. Rethor. Cap. 3. ¶ 3 Præt. Secundum Philoſophum, & † Damaſcenum, Ira eſt appetitus vindictæ: ſed Chriſtus non fecit aliquid ad vindictam. ergo in Chriſto non fuit ira.

Sed contra. In Chriſto fuit ira per zelum, vt patet Io. 2. ergo in eo fuit ira.

¶ Præt. Nulla virtus defuit Chriſto, nec aliqua virtutis perfectio: ſed de perfectione aliquarum virtutum eſt ira, ſicut for-
Cap. 10. titudinis, vt dicitur in. 3. Ethi. ergo in Chriſto fuit ira.

III. Vlterius. Videtur quòd in Chriſto non fuerit timor. Timor
3. q. 15. 7. enim maxime opponitur fortitudini: ſed in Chriſto fuit perfectiſſima fortitudo. ergo in ipſo non fuit aliquis timor.
q. 36. ¶ 2 Præt. † Aug. dicit in li. 83. quæſtionum, quòd ſignum perfectionis, eſt abſque timore eſſe: ſed Chriſtus fuit perfectiſſimus. ergo in eo non fuit paſſio timoris.

¶ 3 Præt. Si dicatur quòd timor inerat ei ſecundum ſenſualitatem. Contra. timor eſt de futuro malo: ſed ſenſualitas in Chriſto non poterat futurum comprehendere. ergo in Chriſto non poterat eſſe timor: ſed tantum dolor de præſenti.

Sed contra. Mar. 14. Cœpit Ieſus pauere & tedere. ergo.

¶ Præt. Eiuſdem eſt & dolor, & timor: ſed in Chriſto fuit verus dolor. ergo & verus timor.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionẽ, ꝙ hic quæritur de triſtitia ſecundum ꝙ eſt paſſio animalis in parte ſenſitiua: & ideo dicendum, ꝙ quia Chriſtus voluntarie aſſumpſit naturam noſtram, vt per eam nos redimeret: ideo talem aſſumpſit, qualem oportuit eſſe ad finem redẽptionis noſtræ. vnde quamuis in alijs beatis per quandam redundantiam ex glorificatione ſuperiorum virium glorificentur ẽt inferiores, & ea gloria animæ deſcendat gloria corporis; tamen in Chri-
K ſto non fuit ſic, quia gloria eius quæ inerat ei ſm fruitionem Dei, non impediebat paſſibilitatẽ animę eius, ſm ꝙ erat pars humanę naturæ, & ſimiliter lætitia q̃ inerat in ſuperiori parte per fruitionem, nõ redundabat in inferiores: & ideo cum accidebat aliquid cõtrarium delectationi inferiorum partium, erat de eo triſtitia. Sed tamẽ aliter in ipſo, & in nobis: quia in nobis inferiores vires non ſunt perfectæ ſubiectæ rationi: & ideo quandoq; præter ordinem rõnis inſurgunt in nobis paſſiones triſtitiæ, quas quidem virtus refrenat in virtuoſis: ſed in alijs ẽt rationi præualẽt: ſed in Chriſto nunq̃ ſurgebat motus triſtitiæ niſi ſecundum dictamen ſuperioris rõnis, quando ſcilicet dictabat ratio, ꝙ ſenſualitas triſtaretur ſecundum cõuenientiam naturæ ſuæ. & ideo non fuit in eo triſtitia rationẽ perueniens, nec fuit neceſſaria: ſed voluntaria quodammodo.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd per illam authoritatem
F Iſaiæ, excluditur à Chriſto triſtitia, rationem impediens.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ perturbari dicitur ex toto turbari, & hoc eſt, quando turbatio inferioris partis ad ſuperiorẽ peruenit, vt eius ordo turbetur, & hoc non eſt in aliquo ſapiẽte, nec in Chriſto fuit: & ſic concludunt rationes Senecæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnis triſtitia, vt dicitur in 7. Cap. 14.
Ethi. inquãtum in ſe eſt, fugienda eſt, inquãtum huiuſmodi: poteſt tamen eligi triſtitia, inquantum ad aliquod bonum ordinat: ſicut triſtitia pœ- Sup Matt. c. 26.
nitentis ad ſalutem, & ita etiam Chriſtus elegit triſtitiam, inquantum vtilis erat ad redẽptionem humani generis.

¶ Ad ſecũdam quæſtionem dicendum, ꝙ ira tripliciter dicitur: quandoq; enim ira ponitur pro habitu, vel actu vitij, qđ opponitur manſuetudini, quod in 4. Ethicor. † iraſcibilitas dicitur, quod contingit ea hoc ꝙ virtus, vt Lib. 4. cap. 14.
in † 2. dicitur, quan- Cap. 8.
H doque magis opponitur vni extremorum: ſicut manſuetudo ſuperfluitati iræ, magis quam diminutioni: & ideo oppoſitũ, vitium nominatur ira, & ſic ira nõ fuit in Chriſto. Alio modo dicitur ira voluntas vindicandi aliquod malefactum, & ſic ira non eſt paſſio, proprie loquẽdo, nec eſt in iraſcibili: ſed in voluntate, & ſic ira eſt in Deo, & beatis, & in Chriſto fuit. Tertio modo dicitur ira proprie quædam paſſio vis iraſcibilis, quæ contingit ea hoc, ꝙ vis iraſcibilis tendit ad deſtructionem alicuius, quod apprehenditur contrarium volito, vel deſiderato. Et ſiquidem ſic ex ordine rationis inſurgens, vel ordinata ratione, ſic dicitur ira per zelum, & ſic fuit in Chriſto: ſi aũt ſit inordinata, ſic erit ira per vitiũ, quæ in Chriſto nullo modo fuit.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit de ira ſecundum primum modum dicendi. ſic n. opponitur manſuetudini: ſm autem ꝙ eſt paſſio non opponitur: ſed eſt materia
I eius circa quam, quia etiam mitis iraſcitur quando oportet.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſicut in Chriſto delectatio ſuperioris partis non tollebat triſtitiam ſenſitiuæ partis, ita ẽt & ira ſenſitiuę partis non impediebat in aliquo vſum rõnis, quia qñ diuinitas permittebat vnicuiq; partiũ humanitatis Chriſti agere quæ ſunt ei propria, vt dicit † Dam. vna pars aliam Lib. 3. de fide cap. 20. in fine.
nõ impediebat: ſicut in nobis accidit, ꝙ vna pars impedit aliã.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ira inordinata conſiſtit in vindicta: ſed ira ordinata vindictam ad iuſtitiam ordinat, vt ſcilicet vindictam non quærat, ſed iuſtitiam, & tantum puniat, quantum iuſtitiæ ordo permittet.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ timor etiam multipliciter dicit. Vno modo nominat habitum, vel doni, vel vitij,
quod opponitur fortitudini, & dicitur timidas in 3. Ethi. & ſic Cap 9.
habitus doni fuit in Chriſto: non autẽ habitus vitij. Alio mo-
K do ſumitur pro actu, vel vitij, vel doni, & ſic ſimiliter dicendũ vt prius. Alio modo dicitur quædam paſſio in iraſcibili quæ conſurgit ex hoc, ꝙ appetitus ſenſitiuus refugit aliquod nociuum apprehenſum, & ſic loquimur hic de timore. vnde dicẽdum, quod hoc modo fuit timor in Chriſto per eundem modum, ſicut & de triſtitia, & ira dictum eſt, inquantum, ſcilicet ea dictamine rationis, & deitatis adiunctę, appetitus ſenſibilis refugiebat ea, quæ ſunt ſibi contraria.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de timore ſecundum quod eſt vitium, quia paſſio timoris eſt materia circa quam eſt fortitudo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd omnis timor ea aliqua imperfectione eſt, quia ex imperfectione eſt, ꝙ aliquid ab aliquo lædi poſſit. Chriſtus autem quamuis fuerit ſecũdum animam perfectiſſimus: tamen lædi poterat ea parte corporis: & ideo ex parte illa patiebatur imperfectionem, & timere poterat.

¶ Ad ter-

Hic ponit quæ prædictis aduerſari videntur.

Quædam tamen reperiuntur in ſanctorum tractatibus, quæ præmiſſis aduerſari videntur. Nam ſuper illum locum Pſal. Clamabo, & nõ exaudies. Aug. tradere videtur, Chri-
G ſtum nec vere timuiſſe, nec vere triſtatum eſſe, ſic dicens. Quomodo hoc dicit, qui peccatum nõ fecit: nec inuentus eſt dolus in ore eius? Sed nobis de corpore ſuo hoc dicit. Corporis enim ſui, id eſt Eccleſiæ gerebat perſonam: ſicut & alibi cum dixit: Trãſeat à me calix iſte, pro nobis loquit: niſi forte putetur timuiſſe mori. Sed non vere timebat dominus pati, tertia die reſurrecturus, cũ arderet Paulus diſſolui, & eſſe cũ Chriſto. Nõ enim fortior eſt miles, quàm Imperator. Miles ergo coronandus gaudet mori, & dominus coronatus timet mortem? Sed infirmitatem noſtram repreſentãs pro ſuis infirmis qui timent mori hoc dixit. Vox illorum erat. Hiero. † etiam ait. Erubeſcunt qui putant Saluatorem timuiſſe mortem, & paſſionis pauore dixiſſe, Tranſeat à me calix iſte.

b Determinatio authoritatum.

Ne autem in ſacris literis aliqua aduerſa diuerſitas eſſe putetur, harum authoritatum verba in hunc modum accipienda dicimus. vt nõ veritatem timoris, & triſtitiæ, vel paſſionẽ: ſed timoris & triſtitię neceſ-

¶ Ad tertium dicēdum, ꝙ in homine appetitus ſenſibilis mo- A
uetur ex imaginationis ſiue æſtimationis apprehenſione immediate: ſed mediate etiā ex apprehenſione rationis, inquantum eius conceptio in imaginatione imprimitur: & ideo quādo ratio in Chriſto præuidebat læſionem corporis, fiebat ſpecies læſiui in imaginatione, & appetitus ſenſibilis ad timorē mouebatur.

ARTIC. III.

Vtrum in Chriſto fuerit verus dolor in ſenſu.

3.q.15.5. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit verus dolor in ſenſu quantumcunque enim eſt vis reſiſtens læſiuo tātum, dolor diminuitur ex læſione proueniens: ſed in Chriſto fuit infinita vis ad reſiſtendum læſiuo, ſcilicet virtus diuinitatis. ergo in eo dolor eſſe non poterat.

¶ 2 Præt. Dolor non eſt de re voluntaria: ſed Chriſtus voluntarie paſſionem ſuſti-
Cap.26. nuit. ergo in eo dolor paſſionis non fuit.

¶ 3 Præter. Chriſtus magis perfecte videbat Deum, quàm Paulus: ſed Paulus in raptu propter viſionem Dei non ſentiebat ea quæ in corpore gerebantur. ergo nec Chriſtus dolorem habebat ex corporis læſione.

ſitatem, & paſſionem à Chriſto remouiſſe intelligantur. Habuit enim Chriſtus verum timorē, & triſtitiam in natura hominis, & non ſicut nos, qui membra eius ſumus. Nos aūt cauſa peccati noſtri his defectibus neceſſario ſubiacemus, & in nobis ſunt iſti defectus ſecundum propaſsionē, & B paſsionē: ſed in Chriſto non niſi ſecūdum propaſsionem. Sicut.n. in peccatis gradus quidam notātur paſsio, & propaſsio, ita & in his affectibus pœnalibus. Afficitur.n. quis interdū timore & triſtitia, ita vt mētis intellectus moueatur nō inde à rectitudine, vel Dei contemplatione, & tūc propaſsio eſt. Aliquando vero mouetur & turbatur, & tūc paſsio eſt. Chriſtus vero non ita fuit turbatus in anima timore, vel triſtitia, ut à rectitudine, uel Dei contem- C platione aliquatenus declinaret. Secundum quem modum intelligitur, cum dicitur: non timuiſſe uel triſtis fuiſſe. unde † Hieronymus ſup Matthæum. ubi legitur

Sed contra. Iſa. 53. Vere dolores noſtros ipſe tulit.

¶ Præt. Ad veritatem doloris non requiritur niſi læſio, & ſenſus læſionis: ſed corpus Chriſti læſum fuit, & ſenſum læſionis habuit. ergo fuit in eo verus dolor.

II. Vlterius videtur, ꝙ dolor vſque ad ſuperiorem rationem non peruenerit. iudicare.n. de dolore nō eſt pati dolorem: ſed in ſanctis eſt tantum iudicium de doloribus ſecundum ratio-
3.q.46.8. nem, vt patet per † Dionyſium in epiſtola ad Ioannem Euangeliſtam: cum ergo Chriſtus in ſanctitate perfectus fuerit, ipſe ſecundum ſuperiorem partem rationis dolorem nō habuit.

¶ 2 Præt. Secundum Philoſophum intellectus nullius partis corporis eſt actus: ſed dolor paſſionis non eſt in anima niſi ex coniunctione ad corpus. ergo in parte intellectiua non fuit dolor paſſionis.

Marc. 14. ¶ 3 Præt. Secundum Philoſophum, delectationi quę eſt ſecundum intellectum, non eſt aliquid contrarium: ſed dolor eſt contrarius delectationi. ergo non eſt in parte intellectiua.

¶ 4 Præt. Tunc anima perturbatur, quando vſq; ad rationem peruenit paſſio: ſed in Chriſto nulla fuit perturbatio. ergo dolor non peruenit vſque ad rationem.

¶ 5 Præt. Impoſſibile eſt eidem ſecundū idem contraria ineſſe: ſed dolor eſt delectationi contrarius. ergo impoſſibile eſt ꝙ ſecūdum ſuperiorē partē qua gaudebat de Dei viſione, doleret.

Sed contra. Maior eſt colligatio potentiarum animæ adinuicem quàm membrorum: ſed vno membro patiente alia cōpatiuntur. 1. Corinth. 12. ergo vna potentia animæ patiente, multo fortius aliæ compatiuntur.

¶ Præt. Maior eſt affinitas potentiarum animæ ad eſſentiam quàm animæ ad corpus: ſed anima ſecūdum eſſentiam ſuam compatitur patienti corpori: ergo & omnes potentiæ patiuntur ſimul cum eſſentia.

¶ Præt. In Pſal. 87. Repleta eſt malis anima mea. dicit gl. exponens de Chriſto id eſt doloribus. ergo ſecundum omnes partes animæ dolor inerat.

III. Vlterius videtur, quòd dolor Chriſti non fuerit maior om-
3.q.46.6. nibus doloribus, quia quāto pœna eſt acerbior & diuturnior, A tāto pœna ex dolore reſultans eſt maior: ſed aliqui ſancti diuturniorem & acerbiorem pœnam perpeſſi ſunt, ſicut patet de Laurentio & Vincentio. ergo Chriſti dolor nō fuit maximus.

¶ 2 Præt. In alijs ſanctis, dolor mitigabatur ex contemplatio- In off. eius
ne diuina & amore: ſicut de Stephano cantatur. Lapides torrentis illi dulces fuerunt, ſed in Chriſto fuit maxima charitas, & perfecta Dei cōtemplatio. ergo dolor eius maxime mitigabatur, & ita fuit minimus.

¶ 3 Præt. Innocentia patientis minuit dolorem pœnæ. vnde pueri qui ſunt in limbo, nō affliguntur de carentia viſionis diuinæ, quia eis redditur non pro culpa, quam ipſi commiſerint: ſed Chriſtus ſine culpa paſſus eſt: ergo videtur quod dolor ſuus
fuit mitiſſimus. Pſal. 93. post med.

¶ 4 Præt. Quāto maior eſt recompēſatio de bono amiſſo, tanto leuius damnum, amiſſionis portatur: ſed Chriſtus habebat Math. 26.
recompenſationē maximam de amiſſione 3. de anima t.co.6.
corporalis vitæ per paſſionem ſcilicet ſalutem humani generis. ergo dolor ille fuit minimus.

cœpit contriſtari, & mæſtus eſſe. ut ueritatem, inquit probaret hominis aſſumpti, vere contriſtatus eſt. Sed non paſſio eius dominatur animo, uerum propaſſio eſt: unde ait. Cœpit cōtriſtari. Aliud eſt.n. contriſtari, aliud incipere contriſtari. Quod eſt, aliter con- B triſtatur quis per propaſsionem, aliter per paſsionē. Ideoq; ſecundum hanc diſtinctionem, aliquādo dicitur Chriſtus non uere timuiſſe, aliquando uere timuiſſe, quia uerum timorē habuit & triſtitiam, ſed non ſecūdum paſſionem neque ex neceſsitate conditionis unde. Aug. † ex his cauſis nolens aſſumi dictorū intelligentiam, dicit, Chriſtum non uere timuiſſe uel triſtatū eſſe, & incōtinenti uerum triſtitiam habuiſſe. His uerbis infirmos in ſe præfigurans dñs ait. Pater ſi fieri pōt, C transfer à me calicem iſtum. Nō enim uere timebat dñs pati, tertia die reſurrecturus, cū arderet Paulus diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Iſte gaudet coronādus, & tri-

¶ 5 Præt. Quanto eſt precioſius quod amittitur, tāto eſt maior dolor de amiſſione: ſed Deus quem homo per peccatum amittit eſt dignior quàm vita corporalis Chriſti. ergo dolor qui eſt de amiſſione Dei, eſt maior quàm dolor Chriſti de amiſſione vitæ corporalis.

¶ 6 Præt. Quanto aliquid eſt magis diſpoſitum ad patiendum tanto minus dolet de paſſione: ſed Chriſti corpus magis fuit diſpoſitum ad patiendum quam corpus Adæ. ergo Adam magis doluiſſet dato quòd læſus fuiſſet.

D ¶ 7 Præt. Quanto natura eſt perceptibilior, tāto eſt maior dolor, ſed natura animæ perceptibilior eſt quam natura cuiuſlibet corporis: ergo dolor animæ de paſſione inferni quam in ſeipſa patitur ab igne, eſt maior quam dolor Chriſti.

Sed contra. Tren. 1. dicitur in perſona Chriſti. O vos omnes qui tranſitis &c. quaſi diceret, non. ergo dolor ſuus fuit maximus omnium dolorum.

¶ Præt. Chriſtus fuit optime complexionatus, quod patet ex hoc, quia habuit nobiliſſimam animam, cui reſpondet æqualitas complexionis in corpore, ſed quanto homo habet meliorem complexionem in corpore: tanto magis ſentit læſiones corporis, quia habet meliorem tactum: cum igitur dolor ſit ſenſus læſionis, videt ꝙ in Chriſto fuerit maximus dolor.

¶ Præter. Virtuoſi hominis eſt. ſuam vitam diligere, vnde & peccatores ſeipſos odiunt intantum quòd ſeipſos interficiūt,
E vt probat Philoſophus in. 9. Ethi. ſed Chriſtus fuit virtuoſiſſi- Cap. 5.
mus. ergo maxime ſuam vitam dilexit. ergo dolor de amiſſione vitæ ſuæ fuit maximus.

Reſpondeo Dicēdum ad primam quæſtionem, ꝙ ſicut delectatio ſenſibilis cauſatur ex coniunctione cōuenientis ſm̄ ſenſum: ita dolor ſenſibilis cauſat ex cōiunctione eius, qđ nō eſt cōueniens ſenſui, ſed inter omnes alios ſenſus ſolus tactus eſt diſcretiuus eorum, ex quibus cōſiſtit temperamētū corporis. vnde quod eſt conueniens ſecūdum tactum, eſt conueniēs ipſi temperamēto corporis, & ꝑ hoc, cōpleta delectatio ſenſibilis eſt in ſola perceptione tactus. Et ſimiliter illud quod eſt inconueniens tactui eſt contrariū tēperamento corporis, & ideo dicit Philoſophus in. 3. de anima ꝙ corrumpētia tactum cor- t.co.67.&
rumpunt aīal: non aūt corrumpentia auditum niſi ſimul con- 68.
tingat ex accidenti & tactū corrumpi, & ideo in ſolo tactu eſt dolor, qui accidit ex læſione tēperamēti ipſius corporis. Vnde,

cum in corpore Chriſti fuerit vera læſio, quia fuit diuiſio continui per clauos, & fuerit ibi verus tactus, de neceſſitate oportet dicere quòd fuerit ibi verus dolor. Qualiter autem exponenda ſint verba † Hilarij in fine dicetur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis in corpore Chriſti eſſet vis deitatis infinita ad reſiſtendum poteſtatem habens, non tamé reſiſtebat, ſed dimittebat carné pati quicquid proprium, vt dicit Dam. & ideo fuit ibi læſio, & p côſequés dolor.

13.l.d. max ca. 20. in fi. ne.

¶ Ad ſecundum dicédum, quòd voluntas rationis nô excludit dolorem ſenſus, ſicut ſi aliquis vult ſecundum rationé comburi, vt ſanetur, ſed tamé in combuſtione doloré ſenſibilem experitur ita & fuit in Chriſto.

pri. Top.] cap. 15.]

¶ Ad tertium dicendû, quòd non poteſt eſſe tanta vis contemplationis, quòd doloré ſenſibilé ex læſione corporis tollat, ſi corpus lædatur, niſi per eam abſtrahantur, vires inferiores omnino á ſuis actibus per modum quo vna potentia intenſe operans, abſtrahit aliam a ſuo actu, & hoc modo accidit in raptu Pauli, ſed in Chriſto vna vis non tollebat aliam a ſuo actu, niſi ſm quòd ratio & deitas coniuncta ordinabat, & ideo perfectio côtemplationis dolorem ſenſibilé non tollebat.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd in dolore & triſtitia duo inueniuntur. ſ. contrarietas contriſtantis, & dolorem inferentis ad contriſtatum & dolentem, & perceptio eius. Et quantum ad hæc duo tripliciter differũt. Primo quantum ad contrarietatem, quæ quidem in dolore attenditur quantum ad ipſam naturam dolentis, quæ per læſiuum corrumpitur, ſed in triſtitia quantum ad repugnantiam appetitus ad aliqd quod quis odit. Secundo quantum ad perceptioné, quæ quidem in dolore ſemper eſt ſecundum ſenſum tactus, vt dictum eſt: in triſtitia autem ſecundum apprehenſionem interiorem. Tertio quantum ad ordinem iſtorum duorum, quia dolor incipit in læſione, & terminatur in perceptione ſenſus, ibi. n. côpletur ratio doloris: ſed ratio triſtitiæ incipit in apprehenſione, & terminatur in affectione. vnde dolor eſt in ſenſu ſicut in ſubiecto: ſed triſtitia, in appetitu. Ex quo patet, quòd triſtitia eſt paſſio animalis: ſed dolor eſt magis paſſio corporalis. quãdoque tamen triſtitia, large loquendo, dolor dicitur. vnde etiam † Aug. diſtinguit dolorem animæ ſecundum ſe, qui proprie dicitur triſtitia: & dolorem animæ p corpus, qui proprie dicitur dolor. Loquendo igitur de dolore proprie dicto, ſic q̃tum ad læſioné quæ eſt materiale in ipſo, ſe extendit in Chriſto ad omnes potentias animæ, ſecûdum quod in eſſentia animæ radicantur, ad quam etiam læſio corporis peruenit, ſecûdum quod eſt eius forma. Sed quantum ad perceptionem læſionis, quæ eſt formale in dolore, ſic conſiſtit in ſolo tactu, cuius eſt ſolius percipere læſiuum, inquantum lædit, ſ. inquantû corporaliter coniungitur. Loquendo autem de dolore ſecundum quod large etiam triſtitia dolor dicitur, ſicut ex dictis patet, triſtitia non poteſt eſſe in ratione ſicut in ſubiecto: ſed ſolum ſicut in oſtendente id, quod eſt voluntati repugnans, niſi ratio accipiatur prout comprehendit vim apprehenſiuam, & affectiuam, in qua eſt triſtitia ſicut in ſubiecto, quãmuis non triſtitia quæ eſt paſſio, quæ ſolum eſt in ſenſitiua parte, vt prius dictum eſt. Nulla aũt virtus apprehenſiua oſtendit, niſi ſuum obiectum: obiectum autẽ ſuperioris rationis ſunt bona æterna, ex quibus nihil erat contrarium voluntati Chriſti. vnde in ratione ſuperiori, ſecundum quod ad obiectum ſuum côparatur, non poterat eſſe triſtitia in Chriſto: poterat autem

In corpore iſtius art.

ſup Pſa. 44.

Paulo ſup. in nuc cor.

F eſſe quantum ad rationem inferiorem, cuius obiectum ſunt res temporales, in quibus aliquid contrarium voluntati eius aliquo modo accidere poterat, vt infra diſt. 17. patebit. ſic ipſa læſio erat contra aliquam voluntatem Chriſti, qua naturaliter mortem reſutabat, & ſimiliter etiam mala humani generis ei diſplicebant. vnde in ratione inferiori poterat eſſe triſtitia, etiam ſecundum quod ad obiecta ſua comparatur. Et quia vnaquæque potentia ad naturam pertinet ſecûdum quod in eſſentia animæ radicatur, quæ eſt eſſentialis pars naturæ totius, rationem autẽ potentiæ habet operationé ad obiecta: ideo dicitur á quibuſdam, quòd paſſio doloris perueniebat vſque ad rônem ſuperiorem, inquantum eſt natura, ſecundum quod læſio corporis ad eſſentiam animæ perueniebat: & vlterius ad omnes potentias, ſecũdum quod in eſſentia animæ radicatur. non autem perueniebat ad eam inquantum eſt ratio, quia ſecũdum quod ad obiectum ſuum comparatur, nullum detrimẽtum ex paſſione corporis ſentiebat, cum in contemplatione diuinorum non impediretur. Et hoc etiam quidam alijs verbis dicunt, ſcilicet quod patiebatur, vt eſt natura corporis, nô autem vt eſt principium humanorum actuum, & ſic etiam dicunt, quòd inferior ratio compatiebatur, & vt eſt natura, & vt eſt ratio. Quamuis etiam aliter poſſit intelligi diſtinctio, qua diſtinguitur ratio, vt natura, & vt ratio quia ratio vt natura, dicitur ſecûdum quod iudicat de eo, quod eſt ſecundum ſe bonum vel malum, naturæ conueniens vel noxium. Ratio autem vt ratio, ſecundum quod iudicat de eo quod eſt bonũ, vel malum in ordine ad alterum. Contingit enim quandoq; aliquid in ſe conſideratum, eſſe naturæ noxium, quod tamen in ordine ad finem aliquem eligendum eſt, ſicut uſtionem quæ eſt propter ſanitatem. Et ſic etiam mors Chriſti erat quidem in ſe mala, inquantum erat nocumentum naturæ, in ordine autem ad finem redemptionis humani generis, erat optima. Et ſic etiam ratio inferior vt ratio, non triſtabatur de morte: ſed ſolum vt natura. & ſic dicta diſtinctio erit de ratione, ſecundum quod comparatur ad obiectum.

q. 1. ar. 2. q. ſ. c.

hic Paulo ſupra.

I

¶ Ad primum ergo dicendum, quod intentio Dion. fuit dicere, quòd ſancti nullo modo quantum ad rationem, mouentur a rectitudine rationis, quod omnium virtuoſorum eſt: & etiam á tranquillitate mentis, quod perfectiorum eſt. & ideo dicit eos quantum ad rationem, non pati, non quin experientia doloris aliquo modo vſque ad rationem perueniat, & hanc experientiam, iudicium de paſſionibus nominat.

K

¶ Ad ſecundum dicédum, quòd intellectus dupliciter poteſt conſiderari, vel vt eſt potentia quædam: & ſic potentia determinatur ad actum, cum operatio intellectus non exerceatur mediante aliquo organo corporali, dicitur quòd intellectus non eſt actus alicuius partis corporis: vel poteſt conſiderari inquantum hæc potentia radicatur in eſſentia animæ. & ſic cũ anima ſecundum ſuam eſſentiam, ſit forma corporis, & intellectus, & omnes aliæ vires ſunt actus corporis, & per accidens ad paſſionem corporis patiuntur dupliciter, tum ex ordine rationis ad eſſentiam: tum ex ordine intellectus ad alias potentias, quæ operantur per organum corporale, ex quarum impedimento accidit impedimentum in operatione intellectus, ſicut in freneticis patet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd delectatio intellectus dicitur dupliciter. Vno modo ita, quòd erit intellectus quãtum ad ſubiectum, &

ſtis eſt dñs coronatur. Ecce hic videtur Augu. triſtitiam & timorem à Chriſto remouere. Continuo autem ſubiunxit: Sed triſtitiam ſic aſſumpſit quomodo carnem. Fuit enim triſtis vt euangelium dicit. Si enim nô triſtis fuit, cum euangelium dicat, triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem, &c. ergo & quãdo dicit, dormiuit Ieſus, non dormiuit, vel quando dicit manducaſſe, non mãducauit. Et ita nihil ſanum relinquetur, vt dicatur etiã quia corpus eius non erat verũ. Quicquid ergo de illo ſcriptum eſt, verum eſt, & factũ eſt. ergo & triſtis fuit. Sed voluntate triſtitiam ſuſcepit verã, quomodo voluntate carnem veram. ecce aperte noſcis eundem ſibi in his verbis contradicere, niſi varias dictorum diſcerneret cauſas, ex intelligentia verborum alluimenda eſt. Si enim diſcernatur intelligentiæ cauſa prædictorum verborum, nihil occurrit contradictionis.

De quibuſdam Hylarij capitulis valde obſcuris, quæ videntur communi ſententiæ obuiare.

G VEruntamen, magis mouét ac difficiliorẽ afferũt quæſtioné verba Hylarij, quibus videtur tradere ictus, & vulnera, & huiuſmodi, ſic in Chriſtũ incidiſſe, vt paſſionis dolorem nó incuterent. Sicut telum tractum per aquam. vel ignem, vel aera, ea facit quæ & cum trahitur p corpora animata, quia perforat, & compungit, non tamen dolorem ingerit, quia non ſunt illæ res doloris capaces: ita & corpus Chriſti ſine ſenſu pœnæ, vim pœnæ excepiſſe dicit. Quia ſicut corpus noſtrum non habet talem naturam vt valeat calcare vndas, ita

H corpus Chriſti dicit non habuiſſe naturam noſtri doloris, quia non habuit naturam ad dolendũ. Ait enim Hilarius in. x. li. de Tri. Vnigenitus Deus hominé verum ſecundum ſimilitudiné noſtri ho-

ctum, & quantum ad obiectum: & hæc eſt illa delectatio, qua A intellectus delectatur in hoc quod intelligit. & quia vtrumq; contrariorum intelligitur ſecundum quod eſt intelligibile, & perfectio intellectus, nec aliquam læſionem intellectui afferre poteſt, ſicut in ſenſu accidit: ideo tali delectationi non eſt triſtitia contraria. Alio modo delectatio intellectus dicitur quantum ad ſubiectum, ſed non quantum ad obiectum: quia non delectatur per hoc, quod intelligit, ſed de aliquo delectabili apprehenſo, quando ſcilicet intellectiua pars delectatur de aliquo, quod in ipſis rebus accidit conſonum voluntati: & ſic hæc delectatio non eſt de vno contrariorum ſecundum quod eſt in anima, ſecundũ quod non habet contrariũ, quia intentiones contrariorum in anima non ſunt contrariæ, cum ſint ſimul: ſed ſecundum quod eſt in re, ſecundum quod habet contrarietatẽ. vnde, & tali delectationi rationis poteſt eſſe triſtitia contraria in parte intellectiua exiſtens, ſicut eſt in dæmonibus, & animabus damnatorũ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd homo dicitur perturbari, quando peruenit paſſio vſque ad rationem, immutans ipſam a ſui æquabilitate, non autem quando peruenit experientia doloris, vel paſſionis, ad rationem.

¶ Ad quintum dicendum, quod fruitio deitatis, & gaudium conſequẽs, erat in ſuperiori parte rationis in ordine ad ſuum obiectum: dolor autem non perueniebat ad ſuperiorem rationem, vt dictum eſt, niſi ſecundum quod fundatur in eſſentia D animæ: ſed in ratione inferiori, & in ſenſualitate, & in ſenſu erat triſtitia, & dolor, etiam ſecũdum comparationem ad obiecta, inquantum ſecundum has potentias dolebat de pœna corporis, & alijs huiuſmodi, qui tamen dolor erat quodammodo materia gaudij fruitionis, inquantum gaudium illud ſe extendebat ad omnia illa, quę apprehenduntur vt Deo placita. & ſic patet quod dolor, qui erat in anima Chriſti, nullo modo gaudium fruitionis impediebat neq; per modum contrarietatis, neq; per modum redundantiæ. Triſtitia.n. cõtrarium gaudium impedit, ſicut quodlibet cõtrarium impeditur à ſuo contrario: triſtitia aũt quę erat in anima Chriſti, nullo modo gaudio fruitionis contraria erat, quod patet ex tribus. Primo, Quia non inerat eidem ſm idem: ſed vel in diuerſis potentijs erant, vel in eadem ſecundum diuerſam operationem. Secundo, quia non erant de eodem. Tertio, quia vnum erat materia alterius: ſicut accidit in pœnitente qui dolet, & de dolore E gaudet. Sed vlterius: omnis triſtitia ſecundum Philoſophum in 7. Ethi. impedit omnem delectationem per quandã redundantiam ſecundum quod nocumentũ vnius potentiæ, redundat in aliam: talis aũt redundantia, vt dictum eſt, non fuit in Chriſto, niſi quando ipſe volebat. vnde gaudium, quod erat in ſuperiori ratione per comparationem ad obiectũ non redundabat in vires inferiores, vt ab eis dolor, & triſtitia tollerentur, neq; vlterius in corpus, vt a lęſione immune eſſet, nec per conſequens in animam, nec in potentias ſecundum quod in eſſentia animæ radicantur, prout læſio corporis ad eſſentiam animæ, & ad potentias in ea radicatas pertingit.

In corpore iſtius quæſ.

Hyl. vbi ſupra.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd magnitudo doloris ſenſibilis Chriſti poteſt conſiderari ex tribus. Primo, ex ipſa natura paſſionis, & ſic habuit magnam acerbitatem, tum ex complexione patientis quæ erat temperatiſſima, vnde habebat optimum tactũ, & per conſequens erat in eo vehemens ſenſus læſionis: bonitas.n. tactus atteſtatur etiam bonitati cõplexionis & bonitati mentis, vt dicitur in 2. de anima, tum ex genere pœnæ, quia in locis maxime ſenſibilibus fuit læſus, ſcilicet in manibus, & pedibus, tum etiam ex multitudine paſſionum, quia per totum corpus læſionem ſuſtinuit. Secundũ, ex puritate doloris, quia in alijs patiẽtibus mitigatur dolor ſenſibilis ex influxu ſuperiorum virium in inferiores, vel propter cõtemplationem, quę abſtrahit inferiores vires aliqualiter à ſuis actibus, vel etiam propter complacentiã volũtatis ex amore eius, propter qđ patitur. In Chriſto autem non fuit talis habitudo potentiarũ ad inuicem, vt dictũ eſt, immo vnicuique permittebatur agere quę ꝓpria ſibi erant, vt dicit Damaſc. & ideo dolor ſuus fuit abſq; omni admiſtione alicuius mitigantis. Tertio ex voluntate patientis: quia enim voluntarie patiebatur, vt ſatisfaceret pro peccato totius humani generis ideo dolorem excedentem omnes alios dolores aſſumpſit. Similiter ẽt dolor animalis, qui triſtitia dr̃, qui erat in appetitu ſenſitiuo, vel in rõne vt natura, ex his duobus vlimis habebat magnitudinẽ, & tertio ex turpitudine mortis, & ex dilectione vitę corporalis, q̃ optima erat, & ex magnitudine eorum qui eũ lædebant, & ex defectibus humani generis, quibus ex maxima charitate compatiebatur.

t.co.94.

art.2.

ſuperius q. 2.ar.2.c. Lib. & cap. vt ſupra.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd poteſt inueniri paſſio alicuius ſancti quæ fuit magis doloroſa, quantum ad aliquid, vel D quantum ad diuturnitatem, vel aliquid huiuſmodi: ſed non ſimpliciter omnibus penſatis.

¶ Ad ſecundum dicẽdũ, q; in Chriſto non refundebat gaudiũ cõtemplationis in ſenſum: ſicut in alijs accidit, vt dictum eſt. art. 2.c.

¶ Ad tertiũ dicendum, quòd innocentia patientis minuit quidem dolorem ſecundum numerum, quia non dolet de tot: ſicut peccator qui dolet de pœna, & de læſa conſcientia: ſed addit dolorem, quantum ad intenſionem pœnæ per ſe loquẽdo, & inquantum apprehendit eam, vt magis indebitam. Sed pueri non affliguntur de carentia diuinę viſionis, quia non eſt carentia alicuius eis proportionati, vt in 2. lib. dictum eſt, cum gratiam non habeant, nec ex eis fuit, quòd non habuerunt. d.33.q.2.articu.2.

¶ Ad quartum dicendum, q; recompenſatio facit gaudium in ratione, vt ratio conſiderata quæ apprehendit hoc malum in ordine ad aliud bonum, & inquantum gaudium eius refundi- E tur in alias vires ſecundum hoc mitigatur dolor aliarum virium: in Chriſto autem hoc non fuit: & ideo non ſequitur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſicut gaudium comprehenſoris ſuperat omne gaudium viatoris, ita dolor, vel triſtitia damnati ſuperat omnem dolorem viatoris: vnde cum Chriſtus non aſſumpſerit niſi dolorem viatoris, dolor damnati, ſiue quem habet, quantum ad pœnam damni, ſiue quem habet quantum ad pœnam ſenſus eſt maior, quã fuerit dolor Chriſti, quia ille dolor facit damnatum miſerum, quod abſit, vt de Chriſto dicatur: ſed dolor quem habet aliquis viator de peccato non eſt tantus, quantus eſt dolor Chriſti: tũ quia mitigatur ex ſpe veniæ: tum quia non eſt tanta perceptibilitas dolẽtis, quamuis ſit maius bonum amiſſum.

¶ Ad ſextum dicendum, q; quãuis in Chriſto fuerit maior diſpoſitio ad patiendum, q̃ in Adam fuiſſet: tamen in eo ẽt fuiſſet maior ſenſus læſionis, q̃ in Adam fuiſſet: & ideo maior dolor.

¶ Ad ſeptimum dicendum ſicut ad quintum.

...minis, nõ deficiẽs à ſe Deo, ſumpſit: in quo quãuis ictus incideret, aut vulnus deſcẽderet, aut nodi concurrerent, aut ſuſpẽſio eleuaret, afferrent quidem hęc impetum paſſionis, non tamen dolorem paſſionis inferrent. vt telum aliquod aquam perforãs, vel ignẽ compungens, vel aera vulnerãs, B omnes quidem has paſſiones naturæ ſuæ infert, vt perforet, vt cõpungat, vt vulneret: ſed naturam ſuam in hoc paſſio illata non retinet, dum in natura non eſt, vel aquam forari, vel cõpungi ignẽ, vel aera vulnerari: quamuis naturæ ſit teli vulnerare, & compungere, & forare. Paſſus inuenitur quidem Chriſtus dum cæditur, dum ſuſpenditur, dum moritur: ſed in corpus irruens paſſio, nec non fuit paſſio, non tamen naturam paſſionis exercuit, dum & C pęnali myſterio pœna deſæuit, & virtus corporis ſine ſenſu pœnæ vim pœnæ in ſe deſæuientis excepit. Habuit ſane illud domini corpus doloris noſtri naturã. Si corpus noſtrum id naturæ habet, calcet vndas, & deſuper erat fluctus, nec clauſę dom⁹ obſtaculis arceatur. At vero ſi dominici corporis ſolum iſta natura ſit, vbi feratur in humidis, & ſiſtat in liquidis, & ſtructa trãſcurrat, quid per naturam humani corporis carnem ex B Spiritu ſancto conceptam iudicamus? Caro illa de cœlis eſt, & homo ille de Deo eſt habens ad patiendum corpus, & paſſus eſt: ſed naturam non habens ad dolendum. Item in eodem. Videamus an ille paſſionis ordo infirmitatẽ in domino doloris permittat intelligi. Dilatis enim cauſis, ex quibus metum domino hęreſis aſcribit, res ipſas, vt geſtæ ſunt inferamus. Nec enim fieri poteſt vt timor eius ſignificetur in verbis, cuius fiducia continuatur in fa- C ctis. Timuiſſe igitur hæretico paſſionem videtur. Sed ob ignorantiæ huius errorem Petrus, & ſathanas, ſcandalum eſt. An ne timuit qui armatis obuius prodijt, & in corpore eius infirmi-

EXPOSITIO TEXTUS.

N(On ſentit corpus: ſed anima.) Contra: ſentire eſt coniuncti ſecundum Philoſophum. ergo neque corporis neq; animæ, ſed omnis. Dicendum ꝙ eorum quæ
Lib. 1. de anima. t. 13. & 64. ſunt coniuncti, quædam inſunt roti rõne animæ, vt ſentire, & huiuſmodi, & hęc attribuuntur animę eo modo loquendi, quo dicitur calor calefacere, quia eſt principium calefaciendi: quędã autem inſunt toti rõne corporis, vt dormire & huiuſmodi, & hæc attribuunt corpori, & nõ animę. (Quædam antẽ non per corpus.) Contra
t. co. 66. In 1. de anima dicitur. deſtructo corpore, anima non reminiſcitur, neq; amat, & eſt ſimilis ratio de illis quæ hic inducuntur. Dicendum quòd amor, timor, & huiuſmodi, omnia æquiuoce ſumũtur: quandoque. n. nominant paſſionem proprie dictã, & ſic ſunt in parte ſenſitiua: & ideo non poſſunt eſſe ſine corpore: quandoque autem ſumũtur pro actu voluntatis aliquid eligentis, vel repudiantis, & ſic poſſunt eſſe ſine corpore: ſicut & voluntas. (Suſcepit noſtram vetuſtatem.) Contra. ſimile non conſumit ſuum ſimile. ergo vetuſtas vetuſtatem conſumere non potuit. Dicendum, ꝙ duplex vetuſtas eſt, ſcilicet culpæ, & pœnæ, quæ ad veterem hominem pertinet. vetuſtas ergo pœnæ non opponitur nouitati gratiæ: immo materialiter ſe habet ad ipſam, inquantum meritum conſiſtit in pœna decenter tolerata, & ita vetuſtas pœnæ cum nouitate gratiæ, opponitur vetuſtati culpæ, & delet eam, & per conſequens vetuſtatem pœnæ, quę ex vetuſtate culpæ cauſatur, cõſumet in ſtatu gloriæ, ꝓpter hoc ſimplex vetuſtas potuit delere duplam, quæ dupla vetuſtas non potuiſſet, quia non habuiſſet nouitatem adiunctam. (Non enim aſſumpſit ignorantiam.) Contra. Dam. † naturam ignorãtẽ, & ſeruilem accepit.
Lib. 3. de fide. cap. 21 in princip. ¶ 2 Præt. Leo Papa in Ser Epipha. Adorauerunt infantem, in nullo ab alijs pueris ſegregatum. ergo ignorantem ſicut alij.
Serm 4. ¶ Dicendum ad primum, ꝙ ipſemet † Dama. ſeipſum exponit: dicit enim naturam aſſumptam ignorãtem, ſi ſecundum
Lib. & cap vbi ſupra. intellectum ſeparetur aſſumptum ab aſſumente, id eſt ſi conſideretur illa natura aſſumpta quaſi non fuiſſet aſſumpta, & tunc ignorans fuiſſet ſicut eſt in alijs hominibus.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ intelligitur quantum ad corporalia, vel ſecundum apparentiam. (Nunquid in eo eſſet defectus.) ſcilicet culpæ: alias authoritas non probaret intentionem magiſtri. (Quos enim defectus habuit) Et videtur quòd
K prima cauſa non valeat, quia vera humanitas potuit eſſe ſine his defectibus, ſicut fuit in primo ſtatu, & erit in vltimo.

¶ 2 Item videtur, ꝙ nec ſecunda, quia opus redemptionis ad quod venerat, per mortem impleuit. ergo non oportebat quòd famem, ſitim, & alia huiuſmodi aſſumeret.

¶ Item videtur quòd nec tertia, quia magis videtur deſperationem inducere infirmitas ſalutis eius, qui ſaluare venerat.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd veritas humanitatis neceſſaria erat, quòd oſtenderetur, quia exigebatur ad redemptionem ꝙ eſſet Deus & homo: nec humanitas ſecundum ſtatum primum, & vltimum erat in nobis nota, ſed ſecundum ſtatum ſecundum. & ideo oportuit quòd aſſumeret defectus qui nobis inſunt ſecundum iſtum ſtatum.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd alij defectus quos aſſumpſit, fundantur ſuper eandem cauſam, ſcilicet ſupra paſſibilitatem
F naturæ: & ideo ſimul cum defectibus, quibus opus redẽptionis completum eſt, illi aſſumpti fuerunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd infirmitas carnis deſperationẽ non inducit, propter diuinitatis virtutem adiunctam: ſed magis ſpem erigit, quia ſicut in ipſo, ita & in nobis infirmitas tolletur. (Doles ergo domine Ieſu.) Contra. Etiã ſua vulnera doluit, vt dictum eſt.

¶ 2 Item quæritur, Si ſua & noſtra vulnera doluit, quis fuerit maior dolor.

¶ Dicendum ad primum, ꝙ ratio, vt ratio, non dolebat de ſuis vulneribus propter bonum quod ſequebatur: dolebat autem ſenſualitas, & ratio conſiderata, vt natura.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non ſunt, vnius rationis dolor corporalis paſſionis Chriſti, & dolor animalis qui triſtitia dicitur, ſecundum quę noſtris defectibus compatiebatur, & ideo non ſunt comparabiles. Si aũt ſumatur dolor paſſionis animalis, tunc dicendum, ꝙ fuit maior dolor compaſſionis, quam paſſionis: quia charitas, qua de noſtris malis dolebat, præponderat æqualitati complexionis ſuæ, qua dolebat de paſſione ſua. Et iterum, pretioſior ei erat honor diuinus, qui lædebatur culpis noſtris, quantum ex nobis erat, quam ſua vita corporalis: & etiam in huius ſignũ illum dolorem ſuſtinuit, vt illum tolleret.) Aut contriſtatur quis per paſſionem.) Videtur ꝙ in Chriſto non fuit propaſſio. Matth. 7. dicit gloſſ. quòd propaſſio eſt ſubitus motus cui non conſentitur: hoc autem eſt veniale peccatum.

¶ 2 Item triſtitia ſemper videtur eſſe paſſio, quia eſt in gene-
I re paſſionis.

¶ 3 Item videtur, quòd nunquam ſit paſſio, vt dicit Damaſc. ſed paſſionis ſenſua.

¶ Dicendum, ꝙ paſſio importat immutationem patientis: nõ autem dicitur aliquis immutari ſimpliciter, quando id quod eſt principale in ipſo, permanet immutatum, & ideo ſimpliciter loquendo, quando ratio non immutatur a ſui æqualitate, vel æquitate, non dicitur paſſio, ſed propaſſio, quaſi imperfecta paſſio. & hoc modo fuit in Chriſto.

¶ Et ideo dicendum ad primum, ꝙ propaſſio proprie loquendo, eſt immutatio inferioris partis tantum: & quando talis immutatio in nobis accidit, non præordinatur à ratione. ideo glo. ſecundum ſtatum potentiarũ in nobis loquens, dicit propaſſionem ſubitum motum. In Chriſto autem aliter fuit, vt ex dictis patet: nec tamen eſt verum, ꝙ omnis ſubitus motus ſenſualitatis ſit peccatum veniale: ſed tunc tantum, quando eſt tendens in illicitum, quod in Chriſto nullatenus fuit.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ dicitur non eſſe paſſio, quia nõ eſt perfecta paſſio, quamuis ſit de genere paſſionis: ſicut ea quæ parua ſunt, quaſi pro nihilo reputantur, ſicut dicit Dam. quod proprie paſſio eſt, quando habet aliquam magnitudinem perceptibilem.

¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ Dama. loquitur de paſſionibus corporalibus, non aĩalibus. (Vnigenitus Deus hoĩem verũ.) Verba hæc Hilarij videntur à Chriſto dolorem paſſionis, & timorẽ excludere, quæ tripliciter ſoluitur. Quidã. n. dicunt Hila. hoc retractaſſe, & hoc dicebat Vuillelmus eps Pariſien. ꝙ viderat epiſtola retractationis, & fuerat tibi ſcriptũ à quodã q eã legerat: & hoc vi ꝓbabile ex his authoritatibus, quas in fĩa magiſter inducit, quarũ vna incipit ibi. (Interroga q̃d ſit.) Alia eſt notula, q̃ incipit ibi. (Cũ hæc paſſionẽ gñã.) quibus expreſſe dicit,

> eius infirmitas fuit, ad cuius occurſum conſternata perſequentium agmina ſupinatis corporibus conciderunt? Quam igitur infirmitatem dominatam huius corporis credis, cuius tantam habuit natura virtutem? Sed forte dolorem vulnerum timuit. Quẽ
> G rogo, o tu dominicæ infirmitatis aſſertor, penetrantis carnem claui habuit terrorem, qui exciſam aurem ſolo reſtituit attactu? Producẽs autem hęc manus clauum dolet, & ſentit vulnus, qui alteri dolorem vulneris non reliquit. Pungendę carnis metu triſtis, cuius tactu caro poſt eadem ſanatur. Idem collatis igitur dictorũ geſtorumque virtutibus demonſtrari non eſt ambiguum, in natura corporis eius infirmitatẽ corporeæ naturæ nõ fuiſſe, & paſſionem illam licet illata corpori ſit:
> H non tamen naturam dolendi corpori intuliſſe. Quia licet forma corporis noſtri eſſet in domino: non tamẽ vitioſæ infirmitatis noſtræ forma erat in corpore, quod ex conceptu Spiritus ſancti virgo progenuit. Audiſti lector verba Hylarij, quibus dolorem excludere videtur: ſed ſi excuſſa ſenſus & impietatis hebetudine premiſſa diligenter intendas, atque ipſius Scripturæ circunſtantiam inſpicias, dictorum rationem, atque virtutem percipere vtcunque potens, & intelligentiam arguere non attentabis. Intelligitur enim ea ratione dixiſſe dolorem paſſionis in Chriſtum non incidiſſe, & virtute corporis Chriſti excepiſſe vim pœnæ ſine ſenſu pœnæ, quia cauſam, & meritum doloris in ſe non habuit. Quod videtur notaſſe vbi ait. Non habens naturam ad dolendum. Et ideo non iudicanda eſt caro illius ſecundum naturam noſtri corporis, nec in eo etiam dominium habuit paſſio. Ita etiam non habuit naturam ad timendum, vel triſtandum, quia non habuit talem naturam in qua eſſet cauſa timoris, vel triſtitiæ. Itaque neceſsitas timendi non fuit in eo, ſi-

dicit, humanitatẽ Chriſti his infirmitatibus ſubiacuiſſe, quod A tamen litera negat, vt videtur. Alij dicunt, quòd loquitur de Chriſto quantum ad deitatem, quia diſputat contra illos in his verbis, qui Dei filium creaturam dicebant. ſed huic non conſonant verba authoritatis, quę faciunt mentionẽ de Chriſti carne. Solutio aũt Magiſtri conſiſtit in hoc, quòd ſimpliciter noluit remouere à Chriſto dolorem, ſed tria, quæ ſunt circa dolorem. Primo dominium doloris, qđ patet ex hoc quod dicit. (Quam igitur infirmitatem dominatam.) Secundo, meritum doloris; quod patet ex hoc quod dicit, (Non tamen vitioſæ infirmitatis.) Tertio necessitatem doloris, ꝙ patet ex hoc quod dicit (Videamus an ille ordo paſſionis.) Et ſecundum hoc ſoluuntur tria difficilia, quæ in verbis eius videntur eſſe. Primum eſt ꝙ dicit, (Pęna in eo defuit ſine ſenſu pœnæ.) Et hoc nominat ſupra naturam paſſionis, quæ. ſ. ſenſum pęnæ infert, qui eſt dolor, quod non poteſt intelligi de ſenſu exteriori, quia ſic poneretur corpus illud inſenſibile eſſe: ſed oportet ꝙ intelligatur quantum ad ſenſum rationis, qui non fuit immutatus per huiuſmodi paſſiones à ſua æqualitate, & propter hoc dicitur, ꝙ pœna in ipſo dominium non habuit. vel etiam ꝙ ipſum verbum non eſt affectum huiuſmodi paſſionibus ſecundum ſecundam ſolutionem, vt videtur dicere in notula affixa. Aliud difficile eſt, ꝙ dicit, (Non habens naturam ad dolendum.) Et hoc dicitur, quia non erat in natura illa ordo ad dolorem ex aliquo merito peccati, ſicut eſt in nobis: & per hunc modum dixit ſupra, ꝙ dominici corporis iſta eſt natura, vt ſeratur in vndis. Hoc.n. non eſt de natura corporis in ſe conſiderati, ſed ex virtute adiunctæ diuinitatis. Tertium difficile eſt, ꝙ dicit. (Neque.n. fieri poteſt.) Vbi videtur ab ipſo excludere timorem, & triſtitiam conſequenter: ſed vel hoc ſoluendum eſt ſicut in ſupra dicta authoritate, ſ. quòd loquitur de timore prout eſt paſſio, & non prout eſt propaſſio. Vel dicendum, ꝙ excludit neceſſitatem timoris. Habebat.n. in ratione, vnde timorem & triſtitiam à ſenſualitate excluderet, ſi voluiſſet: quia vt ſupra dictum eſt, ſenſualitas nata eſt moueri ad triſtitiã, & timorem, & ad oppoſita, non ſolum ex apprehenſione imaginationis, ſed ẽt ex apprehẽſione rationis (Pati potuit, & paſſibilis eſſe non potuit.) Contra. Philoſophus in lib. de ſom. & vigi. Cuius eſt potentia, eius eſt actus. ergo quod patitur, eſt paſſibile. Dicendum, ꝙ pati ſignificat paſſionem per modum actus, vnde ad ſuppoſitum refertur, ſecundum quòd ſuppoſitum eſt cuiuſcunque naturæ. & quia paſſio iceſt ſibi ratione humanæ naturæ, ideo dicitur quòd pati potuit. paſſibile autẽ potentiam ſignificat ad patiendum vt informantem id de quo dicitur. Et quia verbum ſecundum ſe non informatur potentia patiendi, ideo dicitur, quòd paſſibile eſſe non potuit, ſcilicet ſecundum ſe, quamuis paſſibile fuerit ratione naturę aſſumptæ.

Lect. 1. p.

...cut eſt in nobis: nec natura doloris fuit in eo ſicut in nobis. Triſtitiam tamen in eo fuiſſe conſequẽter aſſerit: ſed cauſam eius extitiſſe non ſuam mortem, ſed defectum Petri, & aliorum apoſtolorum. Dicit.n. Chriſtum nõ propter mortem, ſed vſq; ad mortẽ triſtem fuiſſe. His verbis interro- B go quid ſit triſtem eſſe vſque ad mortem. Non.n. eiuſdem ſignificationis eſt, triſtem eſſe pp mortem: & vſque ad mortem. Quia vbi propter mortem triſtitia eſt, illic mors cauſa triſtitiæ eſt. Vbi vero triſtitia vſq; ad mortẽ eſt, mors non triſtitiæ cauſa eſt, ſed finis. A Deo autem non propter mortem ſuſcepta eſt triſtitia, vt ſit deſtituta per mortem. Non ergo ſibi triſtis eſt, ſed illis qui in ſcandalo per infirmitatem carnis erãt futuri, quos monet orare ne inducantur in tentationẽ, qui añ C pollitici erãt ſe non ſcandalizari.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit Magiſter de defectibus, quos Chriſtus cum natura aſſumpſit. Hic inquirit per quem modum illi defectus fuerunt in Chriſto, verum ſcilicet in Chriſto fuerit neceſſitas patiendi, vel moriendi, & diuiditur in duas partes. Primo determinat quæſtionem, oſtendens, quod Chriſtus neceſſitatem moriendi aſſumpſit. Et A quia neceſſitas moriendi ad ſecundum ſtatum pertinet: ideo gratia huius, ſecundo oſtendit quod Chriſtus de ſingulis ſtatibus aliquid accepit ibi. (Sic eſt hic notandum.) Circa primum tria facit. Primo ponit dubitationem. Secundo ſoluit ibi. (Ad quod dici poteſt.) Tertio ſolutionem confirmat ibi. (Vnde ſuper epiſtolã ad hebræos.) Hic oritur duplex quæſtio. Primo de neceſſitate moriendi, quam Chriſtus ex ſecundo ſtatu aſſumpſit. Secundo de his, quæ Chriſtus habuit de vltimo ſtatu. De immunitate enim peccati, & de plenitudine gratiæ, quæ ad alios ſtatus pertinent, ſupra dictũ eſt.

DISTINCTIO XVI.

A

An in Chriſto neceſſitas fuerit patiendi & moriendi, quæ eſt defectus generalis.

HIc oritur quæſtio ex prędictis ducens originem. Dictum eſt.n. ſupra ꝙ Chri- B ſtus in ſe noſtros defectus ſuſcepit præter peccatum. Eſt autẽ hõis quidam generalis defectus, qui peccatum nõ eſt, ſ. neceſſitas patiendi, vel moriendi, vnde noſtrum corpus non tantum mortale: ſed ẽt mortuũ dicitur, quia non tantum aptitudinẽ moriendi: ſed etiam neceſſitatem habet. Ideo quæritur: vtrum neceſſitas talis in Chriſti corpore fuerit. de aptitudine.n. moriendi, quòd in eo fuerit ambiguum nõ eſt, quæ etiam ante peccatum in homine C fuit, quãdo aliquis in eo defectus non fuit. Nec igitur mortalitas il...

QVAEST. I.

A

Circa primũ quęruntur tria.

Primo. Vtrum neceſſitas moriendi ſit tm̃ ex peccato, vel etiam ex natura.

Secundo. Vtrum in Chriſto fuerit neceſſitas moriendi.

Tertio Vtrũ illa neceſſitas fuerit ſub volũtate humana.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum neceſſitas moriendi, tantum ſit homini ex peccato.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd neceſſitas moriendi ſit tantum homini ex peccato. Ro. 8 Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, id eſt neceſſitati mortis addictum. ergo.

¶ 2 Præt. In humana natura eſt mors conſecuta culpam. Ro. 5. Per peccatum mors: ſed neceſſitas peccati inducta eſt homi- D ni per peccatum tantum. ergo & neceſſitas moriendi.

¶ 3 Præt. Materia debet eſſe ſecundum naturam proportionatã formæ; ſed forma corporis humani, anima ſcilicet rationalis eſt incorruptibilis. ergo & ipſum corpus humanum. ergo neceſſitas moriendi non eſt ex natura, ſed ex peccato.

¶ 4 Præt. Corpus humanum maxime ad æqualitatem commiſtionis peruenit, ſicut Philoſophi tradunt: ſed vbi eſt ęqualitas commiſtionis vnum contrarium, cum nõ prædominetur alteri, non poteſt agere ad corruptionem miſti. ergo corpus hominis per naturam eſt incorruptibile, & ſic idem quod prius.

¶ 5 Præt. Pœna non eſt inducta, niſi propter peccatum: ſed mors, & neceſſitas moriendi quędam pœna eſt, quia omne terribile pœnale eſt: finis autem terribilium mors, vt dicitur in 3. Ethic. ergo ſunt tantum ex peccato. Cap. 9.

E Sed contra. Omne compoſitum ex cõtrarijs eſt ſecundum naturam neceſſitatem habens ad corruptionem: ſed corpus humanum eſt huiuſmodi. ergo ex natura habet neceſſitatem moriendi.

¶ Præt. Sicut probatur in 1. Cœ. & mun. generabile naturaliter eſt corruptibile, & corruptionis neceſſitatem habens: ſed corpus humanum eſt generatum per naturam. ergo naturaliter eſt neceſſitatem corruptionis habens. t. c. 126. 127 & 128.

¶ Præt. Elementa quę ſunt in corpore humano, ſunt eiuſdem ſpeciei cum alijs elementorum partibus: ſed elementa in cõmiſtionem aliorum corporum venientia, ſunt de neceſſitate corruptibilia, ſecundum naturam. ergo, & elementa quæ ſunt in corpore humano: ſed corruptis componentibus corrumpitur compoſitum. ergo corpus hominis ſecũdum naturam habet neceſſitatem moriendi.

Reſpondeo. Dicendum, quòd neceſſitas moriendi partim homini

homini eſt ex natura, partim ex peccato. Ex natura quidem, quia corpus hominis compoſitum eſt ex contrarijs quæ nata ſunt agere, & pati adinuicem, ex quo accidit diſſolutio compoſiti: ſed tamen in ſtatu innocētiæ donum quoddam à Deo gratis datum, animæ inerat vt ipſa præter modum aliarum formarum, ſecūdum modum ſuum, vitā indeficientem corpori largiretur, ſicut ipſa incorruptibilis eſt & nō ſecundum modum corporis corruptibilem, quādiu ipſa manebat Deo ſubdita, & corpus ei omnino ſubdebatur, nec aliqua diſpoſitio, in corpore accidere poterat quæ viuificationem animæ impediret: ſed propter peccatum illud donum ablatum eſt: & ideo, relicta eſt humana natura, vt dicit † Dio. in eccle. Hiera. in ſtatu, qui debetur ei ex natura ſuorum prin-

Cap. 3. par. 3. cipiorum ſecundum q dictum eſt ei Gen. 3. Terra es, & in terram ibis: & ideo poſt peccatum, neceſſitas moriendi ineſt homini ex peccato, ſicut ex remouente prohibēs, quod erat gratia innocentiæ: ea natura autem materiæ, ſicut ex eo quod per ſe neceſſitatem mortis inducit.

la, tūc in eo fuit defectus, quia naturæ eius erat. Vnde etiam quidam, talem mortalitatem in nobis non eſſe defectum nō improbe tradunt: ſed neceſſitatem moriendi, vel patiendi, quæ etiā mortalitas dicitur vel paſſibilitas. Dicitur enim homo nūc paſſibilis, vel mortalis non modo propter

G aptitudinem, ſed propter neceſſitatem.[b] Sed nūquid hic defectus fuit in Chriſti carne? Aīa quoq; eius cum paſſibilis extiterit ante

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd hoc dicitur, inquantum per peccatum prohibens mortem remotum eſt.

H ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd peccatum non ineſt homini ea aliquo principiorum naturalium, immo eſt contra naturam rationis. vnde non eſt ſimile de peccato, & morte, quæ ex principio materiali conſequuntur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd materia debet eſſe proportionata formæ, non vt habeat conditiones formæ: ſed vt ſit diſpoſita ad recipiendum formam ſecundum modum ſuum. vnde non oportet ſi anima hominis eſt immortalis, quòd etiam corpus ſecundum naturam ſit immortale.

¶ Ad quartum dicendum, quòd impoſſibile eſt, quòd complexio perueniat ad tantam æqualitatem, quin alterum contrariorum prædominetur: quia alias nō fieret mixtio, niſi vnum in alterum ageret dominans ad medium reducendo, altero reſiſtente: & præcipue hoc oportet in corpore humano, q calor dominetur propter operationes animæ, quæ indiget calo-

t. co. 41. re ſicut inſtrumento, vt dicitur in 2. de anima.

I ¶ Ad quintum dicendum, q mors vel neceſſitas moriendi dicitur eſſe pœna per comparationem ad ſtatum innocentię, in quo inerat ei poſſe non mori. Si tamen in principio conditionis naturæ humanæ, dictum donum gratiæ humanæ naturæ non fuiſſet collatum, neceſſitas quidem moriendi fuiſſet: ſed tamen naturalis defectus non pœna, vt ſupra probauit Magiſter ex verbis Auguſtini in præcedenti di. Et ideo quia Philoſophi illud donum non cognouerunt, dixit Sen. quod mors eſt hominis natura, non pœna.

A R T I C V L V S II.

Vtrum in Chriſto fuit neceſſitas moriendi.

3. q. 46. 1. 3. d. 20. q. 1. 3. AD Secundum ſic proceditur. Videtur q in Chriſto non fuerit neceſſitas moriendi: neceſſitas enim coactionem

K importat: ſed quod eſt in poteſtate alicuius conſtitutum non eſt coactum. cum igitur Chriſtus de ſeipſo dicat Io. 10. Poteſtatem habeo ponendi animam &c. non fuit in eo, vt videtur neceſſitas moriendi.

opu. 2. c. 7. ¶ 2 Præt. Chriſtus mortuus eſt, quia voluit, vt dicitur Iſa. 53. ſed non fuit in eo neceſſitas volendi. ergo nec neceſſitas moriendi.

¶ 3 Præt. Neceſſitas moriendi venit ex peccato. Roma. 8. Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum. glo. neceſſitati mortis addictum: ſed in Chriſto non fuit peccatum. ergo nec neceſſitas moriendi.

¶ 4 Præt. Supra dixit magiſter in præcedenti diſtinctione, q Hilarius à Chriſto neceſſitatem dolendi remouit: ſed dolorem paſſionis ſecuta eſt mors. ergo nec in eo fuit neceſſitas moriendi.

¶ 5 Præt. Potentius non de neceſſitate ab aliquo minus potē-

F te patitur: ſed Chriſtus fuit potentior quolibet alio paſſionem, vel mortem inducente. ergo ipſe non habuit neceſſitatem moriendi, vel patiendi.

Sed contra. Ro. 8. Deus miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati: ſed conditio carnis peccati eſt, quòd habeat neceſſitatem moriēdi; quæ tamen peccatum non eſt. ergo fuit in carne Chriſti. Cap. 9.

¶ Præt. Hebræ. 2. dicitur, q ipſe in paſſione aſſimilatus eſt fratribus, id eſt alijs hominibus: ſed mater, de qua Chriſtus carnem ſumpſit, & alij homines habent neceſſitatē moriēdi, & patiendi. ergo etiā in Chriſto talis neceſſitas fuit.

mortem, nunquid neceſſitatem patiendi habuit? Si. n. neceſſitas patiendi, vel moriēdi fuit in Chriſto, nō videtur ſola voluntate miſerationis defectus noſtros accepiſſe. Ad quod dici poteſt, Chriſtum voluntate non neceſſitate ſuæ naturæ hos defectus, ſicut alios ſuſcepiſſe. ſ. neceſſitatem patiendi in anima: ſimul aūt patiēdi, & moriendi in carne. Verum hanc neceſſitatem non habuit ex neceſſitate ſuæ conditionis, quia

¶ Præter. Neceſſitas moriēdi, vel patiendi eſt defectus totam humanam naturam conſequens, nec eſt culpa diminutionem gratiæ importans, quia eſt tantum ex parte corporis: ſed omnes tales defectus aſſumpſit, vt ſupra dictum eſt. ergo aſſumpſit neceſſitatem d. 15. q. 1. moriendi. ar. 1. o.

Reſpondeo. Dicendum, q ſecundum † Philoſophum, Neceſſarium idem eſt, q impoſſibile nō eſſe, vnde neceſſitas excludit potentiam ad oppoſitum: hæc autem potentia ad oppoſitum excluditur triplici ratione. Primo ex hoc, q talis po- 2. perhi. c. 2.

H tentia repugnat naturæ illius rei, ſicut potentia deficiendi repugnat naturæ diuinæ: & ideo dicimus Deum neceſſario æternum. & hæc eſt neceſſitas abſoluta. Secundo, impeditur ea aliquo impediente, & ſic eſt neceſſitas coactionis. Tertio, quia hoc cuius dicitur eſſe potentia, repugnat fini intento: ſicut non curari, repugnat ei quod eſt ſanari. vnde dicimus, q non poteſt non curari, ſi debeat ſanari. & hęc eſt neceſſitas ex conditione finis. Neceſſitas autem patiendi, vel moriendi, dupliciter poteſt attribui Chriſto, quia poteſt remouere potentiam nō moriendi à natura humana: & ſic vere ei attribuitur, quia natura humana, quantum ad ſtatum ſuæ paſſibilitatis, in quo ſtatu Chriſtus eam aſſumpſit, non hēt potentiam non moriēdi. vnde in Chriſto quantum ad humanam naturam fuit neceſſitas moriendi. Item pōt remouere potentiā non moriendi à Chriſto rōne perſonæ, & ſic ei falſo attribuitur: quia virtus diuini-

I tatis Chriſti repellere poterat oē inducēs mortem, vel paſſionem. Erat tamen in Chriſto neceſſitas patiendi, etiam ratione perſonæ, ex conditione finis. ſ. ſi humanum genus redimendo liberare vellet: & ſic ideo quidam dicunt Chriſtum habuiſſe neceſſitatem patiendi, attendētes naturam humanam: quidam vero dicunt non habuiſſe aliam neceſſitatem, niſi ex cōditione finis, attendentes perſona diuinam. Sed quia mors ineſt Chriſto rōne humanæ naturæ: ideo ſicut ſimpliciter cōcedimus, q Chriſtus mortuus eſt, ita ſimiliter concedere poſſumus ſimpliciter, q neceſſitatem moriendi habuit non ſolū ex cauſa finali, ſed ēt neceſſitatem abſolutam, vt moreretur etiam ſi non occideretur, vt quidam dicunt. Vnde Aug. Si non occiſus fuiſſet, naturali morte diſſolutus fuiſſet, & idem opus redemptionis fuiſſet, qd per paſſionē fecit, & cum hoc neceſſitatem coactionis quantum ad mortem violētā quam ſuſtinuit.

K ¶ Ad primum ergo dicendum, q ſicut infra a t. diſt. dicit Magiſter, hoc Chriſtus dixit de poteſtate in ſe manētis diuinitatis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd cum dicitur. Chriſtus mortuus eſt, quia voluit. ly Quia, poteſt dicere cauſam, & hoc vel reſpectu mortis abſolute, & ſic referēdum eſt ad voluntatem diuinitatis: vel reſpectu mortis violenter illatæ, & ſic poteſt referri ad voluntatem humanam, per quam volūtarie ſe obtulit perſecutoribus. poteſt etiam dicere concomitantiam, & ſic refertur etiam ad voluntatem humanam, per quam mortem acceptauit. & hoc non excludit neceſſitatem moriendi, quia hoc idem accidit in Petro, & in alijs ſanctis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd neceſſitas moriendi non ſolum venit in humanam naturam ex peccato: ſed etiam aliàs potuiſſet eſſe in humana natura, vt † ſupra dictum eſt. & ideo Chriſtus potuit hūc defectum aſſumere ſine peccato, & alios huiuſmodi. ar. præcedēti in corp.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Magiſter voluit ſupra excludere à Chriſto neceſſitatem patiendi ratione perſonæ.

¶ Ad quin-

¶ Ad quintum dicendum, quòd in corpore Chriſti fuit ſecundum quid potentior clauus & lancea, inquantum ſcilicet clauus fuit durus, quod pertinet ad potentiam naturalem: & caro Chriſti mollis, quod pertinet ad naturalem impotentiam ſecundum† philoſophum in prædicamentis.

In cap. de qualitate.

ARTIC. III.

Vtrum neceſſitas moriendi vel patiendi, ſubſiſtit in Chriſto voluntati humanæ.

AD tertiam ſic proceditur. Videtur quòd neceſſitas patiendi, vel moriendi ſubſuerit in Chriſto voluntati humanæ. Nihil enim ſequitur ad voluntatem præcedentem, niſi quod voluntati ſubeſt: ſed Dam.† dicit in lib. quòd naturalia in Chriſto, ſequebantur ad voluntaté. ergo ſi neceſſitas moriendi fuit in Chriſto aliquo modo naturalis, ſuberat voluntati Chriſti.

Lib. 3. de fide cap. 20. in fine.

¶ 2 Præt. Sicut inferiores vires ſunt ſub ratione, ita corpus eſt ſub anima: ſed inferiores vires in Chriſto obediebant, & omnino ſubijciebantur voluntati rationis. ergo & corpus quantum ad omnia quæ in ipſo accidere poterant, ſubdebatur voluntati animæ.

¶ 3 Præt. Auicenna dicit in 6. lib. de naturalibus, quòd animæ alicuius ſpiritualis viri magis obedit materia, quam cõtrarijs agentibus in natura: ſed anima Chriſti maxime fuit ſpiritualis. ergo cum mors in corpore eius acciderit ex aliquo agente contrario, videtur quòd voluntas eius humana poterat repellere mortem in illis paſſionibus inductis.

C

¶ 4 Præt. Ex volũtate ſua humana per gratiam ſanitatis, quã abundantiſſime habuit, alijs ſanitatem conferebat: ſicut Matth. 8. dicit leproſo; Volo mundare: ſed non minus poterat in corpus proprium, quàm in alienum. ergo & poterat ſecundum humanam ſuã voluntatem præſeruare corpus læſione & morte.

¶ 5 Præt. Maior virtus fuit in anima Chriſti, quam in qualibet alia creatura: ſed aliqua virtus creaturæ poteſt præſeruare corpus a morte, ſicut lignum vitæ. ergo molto fortius poterat hoc anima Chriſti.

¶ 6 Præt. Moyſes ex vi contemplationis diuinæ ieiunauit quadraginta diebus, quibus, vt videtur, conſeruabatur corpus a conſumptione ex virtute animæ: ſed in Chriſto fuit anima multo potentior, quàm in Moyſe, Quia amplioris gloriæ præ Moyſe habitus, eſt, vt dicitur Heb. 3. ergo eius anima poterat conſeruare corpus immune ab omni corruptione.

D

Sed contra. Corpus humanum non præſeruatur omnino a morte, niſi per gratiam innocentiæ, ſicut in primo ſtatu: vel per gloriam. ſicut in vltimo ſtatu. ſed vtrumque iſtorum dare ſolius Dei eſt. ergo anima Chriſti corpus ſuum non poterat a corruptione præſeruare, & ita neceſſitas moriendi ſibi non ſubdebatur.

¶ Præt. Secundum naturam, corruptibile non poteſt fieri incorruptibile. ſed anima Chriſti non poterat in ea quæ ſunt ſupra naturam. ergo cum corpus ſuum eſſet corruptibile, non poterat eum a corruptione præſeruare.

E

¶ Præt. Facere miracula eſt ſignum omnipotentiæ: ſed anima Chriſti non habuit omnipotentiam. ergo non potuit propria virtute aliquod miraculum facere: ſed quòd corpus corruptibile non corrumpitur eſt maximum miraculum. ergo hoc non ſubiacebat voluntati animæ Chriſti.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ eius ſolius eſt immutare legem, & curſum naturæ impoſitum, qui naturam inſtituit & ordinauit, quod ſolus Deus fecit: & ideo neque aliqua virtus corporalis, nec ſpiritualis aut animæ, aut angeli, nec etiam animæ Chriſti potuit ad immutationem legis naturæ impoſitæ diuinitus, niſi per modum orationis, aut interceſſionis: & ideo hoc fuit ſignum deitatis Chriſti, ꝙ imperando ſigna perficiebat, & non orando, ſicut alij ſancti. & ideo cum ſecundum legem, & curſus naturæ mors Chriſti corpus conſequeretur, vt dictũ eſt, & vt dicit Magiſter in litera, dicendum, quòd neceſſitas moriendi in Chriſto ſubdebatur voluntati eius humanæ. ſed ſolum diuinæ, vt vna opinio dicit.

art. præced. in corp.

Ad primum ergo dicendum, quòd verbum Dama. eſt in-

A

telligendum de voluntate diuina, quæ fuit illius perſonæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſenſibiles vires natæ ſunt obedire rationi: & quanto ratio magis fuit virtute perfecta, tanto magis ſibi obediuit. Et quia Chriſtus perfectiſſimam virtutem habuit: & ideo huiuſmodi vires omnino ſibi ſubdebantur quantum ad rationem, ſed vires naturales vel animæ vegetabilis vel etiam corporis, non ſunt natæ obedire rationi. & ideo non eſt ſimilis ratio.

[Marginal column continuing the article text:] immunis fuit: ſed ex ſola voluntate accepit de noſtra infirmitate ponens tabernaculum ſuum in Sole, ſcilicet ſub tẽporali mutabilitate & labore. Vnde ſuper epiſtolam ad Hebræos authoritas dicit, quòd ſicut omnibus alijs iure, & lege naturæ ſtatum eſt ſemel mori, ita Chriſtus eadẽ neceſſitate, & iure naturæ ſemel oblatus eſt, & non ſępe. Nec ideo dicit iure naturæ, ꝙ ex naturæ ſuæ conditione hunc defectum contraxerit, qui etiam nõ prouenit nobis ex natura, ſecundũ ꝙ prius eſt nobis inſtituta: ſed ex ea peccato vitiata. Et ideo dicitur hic defectus naturalis, quia quaſi pro natura inoleuit in omnibus diffuſus.

B

¶ Ad tertium dicendum, quòd Auicenna ponit, quòd mundus factus eſt a deo mediantibus angelis: vnde ponit quòd ſpiritui angelico materia obedit ad nutum, & per conſequens animæ, inquantum angelis aſſimilatur. hæc autem repugnãt fidei & dictis aliorum Phyloſophorum qui dicunt, quòd angeli non poſſunt in hęc inferiora effectum aliquem niſi mediãte motu cæli, quòd etiam repugnat fidei quantũ ad aliqua, quæ poſſunt angeli facere. vtendo virtutibus rerum naturalium in mouendo inferiora, vt patet ex 2. diſt. 8. Vnde in hoc non eſt ſtandum authoritati Auicen. quæſt. 1. ar. 5. 4.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Chriſtus etiam miracula ſanitatis non poterat facere virtute humanitatis, ſed diuinitatis ſibi coniunctæ.

¶ Ad quintum dicendum: quòd lignum vitæ non poterat immortalitatem conferre principaliter: ſed remouebat quoddã ex quo ſequitur corruptio, ſcilicet extraneitatẽ a cibo aſſumpto, vt in 2. lib. diſt. 19. dictum eſt. quæſt. 1. ar.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quàmuis Moyſes non affligeretur ex ieiunio quadraginta dierum: quia vires ſenſibiles ſuſpenſæ erant propter contemplationem Dei, tamen calor naturalis agebat & fiebat deperditio, quàmuis non tanta, quia quando vires intellectiuæ vehementer contemplantur, etiam vires naturales in ſuis actibus impediuntur. vel ſi nulla fiebat conſumptio hoc non fuit niſi in virtute diuina, per miraculũ. 2. cap. & in cor. ad. 5.

QVAESTIO II.

Deinde quæritur: vtrum cum neceſſitate moriẽdi potuit habere ea quæ pertinent ad ſtatum gloriæ, Et quia ſupra dictum eſt de his quæ pertinẽt ad gloriam animæ, ideo quæritur de his quę pertinent ad ſtatum gloriæ corporis, quam in transfiguratione oſtendit. Mat. 17.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum illa claritas fuerit vera vel imaginaria
Secundo. Vtrum fuerit glorioſa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum claritas quæ fuit in Chriſti corpore in transfiguratione fuerit vera, & vtrum fuerit imaginaria.

E

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd illa claritas nõ fuerit vera. in illud enim dicitur aliquid transfigurari, quòd non ſecundum veritatem ei ineſt. ſicur dicitur. 2 Corin. 11. quod angelus ſathanæ transfigurat ſe in angelum lucis: ſed Chriſtus dicitur transfiguratus ſecundum quod illam claritatem demonſtrauit vt patet Matth. 17. ergo claritas illa non ſecundum veritatem ei inerat, II.

¶ 1 Præt. Marc. 9. Non guſtabunt mortem niſi videãt regnum dei glo. Be. dicit glorificationem corporis in imaginaria repræſentatione futuræ beatitudinis: ſed quod eſt imaginarium non eſt verum. ergo illa claritas nõ ſecũdũ veritatẽ ei inerat.

¶ 3 Præt. Impoſſibile eſt quod idem corpus ſit ſimul opacum & lucidum: ſed ſecundum veritatem rei corpus Chriſti opacum erat. ergo claritas non inerat ei ſecundum rei veritatem

¶ 4 Præt. Claritas ſenſibilis maxime corrumpit viſum; ſed claritas

ritas illa fuit maxima, quia ſuper illud Matth. 17. Reſplenduit facies eius ſicut ſol, dicit glo. Hiero Deus non poteſt in vita tam clarum quid facere cum ergo oculi apoſtolorum non fuerint læſi in viſione illius claritatis, non fuit illa claritas ſenſibilis: ſed ſolum imaginaria. F

¶ 3 Præt. Teſtes trāſfigurationis tranſfigurationi conformātur: ſed ſuper illud Luc 9. Apparuerunt Moyſes & Helias. dicit glo. Sciendum eſt, non corpora vel animas Moyſi & Heliæ ibi apparuiſſe: ſed ea ſubiecta creatura illa corpora fuiſſe formata. poteſt etiam credi vt angelico miniſt. hoc factum eſſet, vt angeli eorum perſonas aſſumerent. ergo nec ipſa claritas ſecundum quam fuit facta transfiguratio fuit vera ſed imaginaria.

b De ſtatibus hominis, & quid de ſingulis Chriſtus accepit.

Eſt hic notandum, Chriſtum de omni ſtatu hominis aliquid accepiſſe, qui omnes venit ſaluare. Sunt enim quatuor ſtatus hominis. Primus ante peccatū ſecundus poſt peccatum, & ante gratiam. Tertius G ſub gratia. Quartus in gloria. De primo ſtatu accepit immunitatem peccati. Vnde Auguſtinus illud Ioannis euangeliſtæ exponens. Qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt, dicit Chriſtum veniſſe deſurſum, id eſt, de altitudine humanę naturę ante peccatum: Quia de illa altitudinę aſſumpſit dei verbū humanam na

In ſra. Sed contra. † Aug. dicit & ſupra habitum eſt diſ. præce quod ſi vnum eorum quæ euangelium de Chriſto dicit verum non fuit alia oportet dicere vera fuiſſe. ſi ergo non fuit vera claritas, cum euangelium hoc dicat relinquitur quòd non vere comederit, nec vere paſſus ſit, quod eſt hæreticum.

¶ Præt. In operibus veritatis non eſt credendum aliquid falſe & præſtigioſe factum. ſed ſi illa claritas non fuiſſet vera, fuiſſet quoddam præſtigium illudens oculos. ergo nullo modo hoc dicendum eſt.

¶ Præt. Super illud Luc. 9. Faciamus hic tria tabernacula, dicit glo. quòd Moyſes & Helias fuerunt teſtes de cælo: ſed non fuiſſent veri teſtes niſi ibi vere fuiſſent. ergo ibi vere fuerunt. & ſic vere ibi claritas fuit. H

Reſpondeo. Dicendum, quòd claritas illa fuit ſenſibilis ſecundum veritatem in corpore Chriſti exiſtens ad oſtenſionem claritatis quam promiſerat in ſanctis poſt reſurrectionē futuram dicens fulgebunt iuſti tanquam ſol in regno patris eorum. Matt. 13.

Ad primum ergo dicendum, quòd figura dupliciter dicitur. Vno modo dicitur qualitas reſultās ex terminatione quātitatis, & ſic non dicitur Chriſtus transfiguratus, quia eadem lineamenta corporis in ipſo erant, & quia figura alicuius rei ſignum ipſius ponitur, ſicut patet de imaginibus qua præcipue ſunt ſecundum repræſentationem figuræ. Inde tranſlatū eſt nomen figuræ vt ponatur pro quolibet ſigno, quod inſtituitur ad aliquid ſignificandum ſecundum aſſimilationem ad aliud. Hoc autem poteſt fieri & de eo quod eſt in rei veritate, ſicut vna res eſt imago vel figura alterius. & de eo quod eſt in imaginatione tantum. dicitur autem Chriſtus figuratus quia claritatem ſibi veraciter inhęrentem aſſumpſit ad tempus, in figuram futuræ claritatis quæ erit in ſanctis. I

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Beda dicit imaginarium, nō quod eſt tm̄ in imaginatione, ſed quod imago, & figura alterius.

Ad tertium dicendum, quòd non eſt inconueniens id quod eſt in ſe opacum in intrinſecis, habere claritatē in ſuperficie, vel ex terſione ſicut æs politum, vel ex aliquo extrinſeco ſuperinducto, ſicut ex reuerberatione ſolis vel alicuius huiuſmodi, & ſic fuit claritas in Chriſto non quidem ſuperinducta ex aliquo corpore lucenti: ſed miraculoſe ab ipſo deo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd claritas illa erat ſimilis glorioſi corporis claritati, quæ viſum non corrumpit ſed demulcet. Vnde apoc. 21. comparatur claritati iaſpidis, quę viſum demulcet & delectat. & hoc quidem contingit quia eſt alterius generis quàm illa claritas naturalis: prouenit enim ex claritate ſpirituali animæ, quæ quidem non corrumpit proportionem oculi ad vim animæ: ſed magis confortat. vnde quod dicit Hieronymus, quòd deus non poſſet in hac vita tam clarū quid facere, intelligendum eſt ideo dictum eſſe, quia claritas huius vitę ſcilicet naturalis, non eſt proportionabilis claritati patriæ: ſed alterius generis exiſtens. K

¶ Ad quintum dicendum, quòd illa gl. punctata eſt a magiſtris: vnde dicendum eſt quòd vterque illorum vere ibi apparuit: ſed Helias in anima & corpore, Moyſes autem in anima tantum, quæ apparere potuit vel per aliquod corpus aſſumptum, ſicut angeli apparent, vel quia eſt potens, maxime Deo ordinante, facere aliquam in oculis ſpeciem, illum hominem cuius eſt anima, repræſentantem.

ARTICVLVS II.

Vtrum claritas illa fuerit glorioſa.

AD ſecundam ſic proceditur. Videtur quòd claritas illa non fuit glorioſa. Matth. 17. ſuper illud. trāſfiguratus eſt &c. Glo. Be. dicit in corpore mortali oſtēdit non immortalitatem, ſed claritatem, ſimilē futuræ immortalitati: ſed claritas glorioſa eſt claritas immortalitatis. ergo illa claritas non fuit glorioſa. 3.q.45.a. Io.3.

¶ 2 Præt. Idem non poteſt eſſe ſubiectum pęnalitatis & gloriæ: ſed corpus Chriſti erat ſubiectum pęnalitatibus. ergo non poterat in eo eſſe claritas glorioſa.

¶ 3 Si dicatur, quòd claritas illa redundabat ex gloria animę. Contra 2. Cor. 3. tanta erat claritas in facie Moyſi, quod non poterat inſpici niſi velaretur. Et Matth. 1. ſuper illud. Non cognoſcebat eam donec peperit. dicit glo. Ioſeph Mariam facie ad faciem videre non poterat, quam ſpiritus ſanctus repleuerat: ſed Maria & Moyſes non habebant animam glorificatam. ergo nō eſt verū quod illa claritas ex glorificatiōe animæ proceſſit.

¶ 4 Præt. Proprietas corporis glorioſi non ſolum eſt claritas, ſed etiam agilitas, & impaſſibilitas, & ſubtilitas. ſi igitur claritatem aſſumpſiſſet, quæ eſt glorioſi corporis proprietas, debuiſſet etiam alias proprietates aſſumere.

¶ 5 Præt. Claritas glorioſa non videtur ab oculo non glorificato: ſed oculi Apoſtolorum qui viderunt Chriſti claritatem non erant glorificati. ergo illa claritas non fuit glorioſa.

¶ 6 Præt. Claritas glorioſa non eſt corpori naturalis: ſed claritas illa fuit corpori Chriſti naturalis, quod patet per verba Hylarii ſuperinducta, vbi dicit. Si domitū corporis ſolutio illa natura ſit &c. & glo. Matth. 17. dicit. Speciem quam habebat per naturam oſtendit, non auferens carnem quam aſſumpſerat voluntate. ergo claritas illa non fuit glorioſa.

¶ 7 Præt. Claritas illa non ſolum fuit in corpore Chriſti: ſed etiam in veſtibus eius, vt patet ex textu Euangelij: ſed in veſtimentis non poteſt eſſe glorioſa claritas. ergo nec in corpore Chriſti tunc fuit.

Sed contra. Phil. 3 ſuper illud. Configuratum corpori claritatis dicit glo. Aſſimilabimur claritati quam habuit in transfiguratione: ſed aſſimilabimur claritati glorioſæ. ergo tunc habuit claritatem glorioſam.

¶ Præt. Matth. 17. dicit gloſa, quòd apparuit in ea claritate quam habebit peracto iudicio: ſed tunc habebit claritatem gloriæ. ergo & in ea tunc apparuit.

I ¶ Præt. Claritas non glorioſa non oſtendit gloriā reſurrectionis: ſed ad hoc Chriſtus trāſfiguratus eſt ut gloriam reſurrectionis oſtenderet, vt dictum eſt. ergo erat claritas glorioſa.

Reſpondeo. Dicendum, quòd Hugo de ſancto victore dicit, quòd Chriſtus aſſumpſit omnes proprietates ſeu dotes corporis glorificati adhuc ad corpus paſſibile gerentes: quamuis in Chriſto non proprie habeant rationem dotis, ſicut ſubtilitatem in natiuitate, quando egreſſus eſt de vtero virginali clauſtris pudoris manentibus clauſis. Agilitatem autem, quando ſuper vndas maris ambulauit, claritatem autem in tranſfiguratione. Impaſſibilitatem in cęna, quando corpus ſuum ad edendum diſcipulis ſine hoc quòd diuideretur dedit. Et hoc quidem non poteſt intelligi: quantum ad ipſas qualitates ſiue habitus glorioſi corporis, quia contrariantur conditionibus, & proprietatibus corporis paſſibilis. Chriſtus autem ſemper K ante reſurrectionem corpus paſſibile habuit. nec hoc quod corpus eius a diſcipulis edentibus non diuidebatur, fuit propter impaſſibilitatem: ſed quia non in propria ſpecie comedebatur. ſed in ſpecie panis, in qua fiebat fractio. vnde cum contraria non ſint ſimul in eodem, non poterat tunc habere qualitates corporis glorioſi: ſed actus illarum proprietatum fuerunt in eo, non quidem procedentes ex aliqua inhærente, ſed ſupernaturaliter diuino miraculo, vt dicit Dionyſius in Epiſtola 4. ad Gaium. Super hominem operatur ea quæ ſunt hominis. & hoc monſtrat virgo ſupernaturaliter concipiens. & aqua inſtabilis materialium & terrenorum pedum ſuſtinens grauitatem: Dicendum ergo, quod ille fulgur non fuit proueniens

ex

ex aliqua proprietate corporis glorioſi exiſtente in corpore Chriſti: ſed fuit miraculoſe & diuinitus inductus in corpore Chriſti. Fuit tamen ille fulgor eiuſdem generis cum fulgore corporum glorificatorum, non tamen ita perfectus, ſic claritas viæ aſſimilatur claritati patriæ. In Moyſe autem fuit claritas ſimilis claritati patriæ ſicut fides viſioni non eiuſdem generis: & ideo aſpectum intuentium offendebat, quod non fuit de claritate Chriſti, & huius ratio eſt, quia anima Chriſti glorificata erat. non autem anima Moyſi. vnde & corpori eius poterat conuenienter attribui claritas glorioſa non autem corpori Moyſi, ne prius eſſet gloria in corpore quàm in anima. A

turam dum non aſſumpſit culpam: cuius aſſumpſit pœnam Sed pœnam aſſumpſit. de ſtatu ſecundo & alios defectus. de tertio vero, gratiæ plenitudinem. de quarto, non poſſe peccare, & dei perfectam contemplationẽ. Habuit enim ſimul bona viæ quædam, & bona patriæ, ſicut & quædam viæ mala. B

Ad primum ergo dicendum, quòd ex gloſa iſta habetur, quod non fuerit habitus claritatis, ſicut in corporibus immortalibus, ſed fuit actus ſplendoris ſimilis ex diuino miraculo. Per quod patet etiam ſolutio ad ſecundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non poteſt eſſe quòd claritas illa fuerit in corpore ex gloria animæ, quia anima Chriſti adhuc erat paſſibilis ex illo reſpectu. quo eſt forma corporis. vnde gloriam in corpus non transfundebat vt dictum eſt.

In corp. huius articu.

¶ Ad quartum dicendum, quòd etiam actus aliarum dotium Chriſtus oſtendit, ſed aliter vt dictum eſt: ſed tamen ſecundũ illa non dicitur transfiguratus, quia aliæ dotes non pertinent ad aſpectum ſecundum quem pręcipue de figura alicuius iudicamus, ſicut claritas, per quam aliquid in ſeipſo videtur. C

¶ Ad quintum dicendum, quod hoc intelligitur quando corpus glorioſum non vult ſe oſtendere.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd illa claritas dicitur ſibi fuiſſe naturalis, inquantum corpus illud ordinatum erat ad illam claritatem habendam, ſicut virtutes dicuntur animæ naturales, vel inquantum erat conformis claritati animæ vel ratione diuinitatis.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd in veſtibus erat ſplendor ex claritate corporis procedens.

EXPOSITIO TEXTVS.

Sicut alijs hominibus. Similitudo attenditur inquantum alijs hominibus neceſſitas moriendi ineſt natura, non inquantum eſt ex peccato. (Sunt enim quatuor ſtatus.) Contra. Boetius aſſignat tres. Dicendum quod Boetius aſſignat ſtatus humanæ naturæ quantum ad conditiones corporis principaliter, quod quidem in primo ſtatu erat animale. in ſecundo corruptibile. in tertio ſpirituale. Magiſter autem aſſignat principaliter quatuor ſtatus quantum ad conditiones animæ, vt patet. (Immunitatem peccati.) Non quantum ad potentiam peccandi. ſed quantum ad actum. Boetius vero dicit, quòd de primo ſtatu accepit ea, quæ ad vitam animalem pertinent, ſcilicet comedere dormire & huiuſmodi. D

In libro de duab. naturis & vna pſona Chriſti circa fin.

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquam magiſter determinauit de his quæ Chriſtus cum natura humana aſſumpſit. Hic determinat de his, quæ per humanam naturam fecit: operis autem humani voluntas principium eſt. ſine quo opus nec meritorium, nec laudabile eſt: & ideo diuiditur hæc pars in duas partes. Primo determinat de voluntate Chriſti. Secundo de merito eius quod ex voluntate proceſſit. 18. diſt. ibi. (De merito quoque Chriſti. Prima in 2. Primo determinat de voluntate Chriſti. Secũdo remouet quædam dubia, quæ ex dictis oriri poſſent ibi. (Ceterum.) Prima in tres, primo ponit dubitationem de efficacia voluntatis Chriſti & orationis, quæ eſt ſignum voluntatis. Secundo ſoluit diſtinguendo voluntatem Chriſti ibi. (Quo circa ambigendum non eſt.) In tertia ſolutionem confirmat, oſtendens diuerſas voluntates eſſe in Chriſto ibi. (Ex affectu &c. Cæterum non parum.) hic remouet quædam, quæ poſſent eſſe ex dictis dubia. & Primo remouet dubium quod oritur ex dictis Ambroſij. Secundo dubium quod oritur ex dictis Hyl. ibi. (Illud etiam non ignorandum.)

DISTINCTIO XVII.

C

Si omnis Chriſti oratio vel voluntas impleta ſit.

Poſt prędicta conſiderari oportet: vtrum Chriſtus aliquid voluerit, vel orauerit quod factum non ſit. Hoc enim extimari poteſt per hoc

QVAESTIO PRIMA.

Hic quæruntur quatuor.

Primo. De pluralitate voluntatum Chriſti.

Secundo. De conformitate vel contrarietate earum adinuicem.

Tertio. De oratione quæ voluntatem exprimit.

Quarto. De dubitatione quam ponit Ambroſius in Chriſto, quantum ad aliquam voluntatem Chriſti. 3. q. 18. 1

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in Chriſto fuerit voluntas alia quàm diuina.

Ad Primum ſic proceditur. Videtur, quòd in Chriſto non ſit niſi vna voluntas ſcilicet diuina. velle enim cum ſit agere perſonæ eſt, ſed in Chriſto eſt tantum vna perſona, ſcilicet diuina. ergo & tantum vna voluntas, ſcilicet, diuina.

¶ 2 Præt. Voluntatis eſt ducere & non duci: ſed in Chriſto affectus humanus diuina voluntate ducebatur, quæ eo ſicut miniſtro vtebatur, vt dicit Dama. † ergo affectus humanus non debet dici voluntas in Chriſto. Lib. 3. de fide cap. 18.

¶ 3 Præt. Quanto aliquis homo eſt magis ſanctus, tanto ſua voluntas magis vnitur diuinę, quia qui adhæret deo, vnus ſpiritus eſt. 1. Cor. 6. ſed Chriſtus hõ fuit ſanctiſſimus. ergo voluntas humana fuit perfecte vna cum voluntate diuina.

Sed cõtra. Chriſtus aſſumpſit naturam noſtram, vt eam curaret, quia quod inaſſumptibile eſt, incurabile eſt, vt dicit Dama. † ſed voluntas noſtra per quam peccatum intrauerat maxime curatione indigebat, ergo ipſam aſſumpſit. ergo eſt in Chriſto aliqua voluntas præter voluntatem diuinam. Lib. 3. de fide cap. 6.

¶ Præt. Sicut ſe habet vnitas voluntatis ad vnitatem naturæ. ita ſe habet pluritas ad pluralitatem: ſed in tribus perſonis eſt vna voluntas, quia eſt vna natura. ergo & in Chriſto ſunt plures voluntates, quia ſunt plures naturæ, quamuis ſit vna perſona.

D Vlterius videtur quòd in Chriſto non ſit aliqua voluntas humana præter voluntatẽ rationis, quia ſicut dicit Dam. † in 3. lib. voluntas naturam ſequitur: ſed in Chriſto ſunt tantum duæ naturæ. ergo & tantum duæ voluntates. ergo non tertia præter voluntatem diuinam & rationis. II. 3. q. 18. 2. Vbi ſupra.

¶ 2 Præt. Sicut ratio eſt alia virtus apprehenſiua a ſenſitiua apprehenſione, ita ſenſus interior a ſenſu exteriori: ſed non eſt alia voluntas conſequens apprehenſionem ſenſus exterioris ab ea, quę conſequitur apprehenſionem ſenſus interioris. ergo non oportet ponere aliam voluntatem, quæ conſequatur apprehenſionem rationis & ſenſitiuę partis.

¶ 3 Præt. Philoſophus dicit in 3. de anima & Dama. † quòd voluntas ſolum in ratione eſt. in ſenſibili autem deſiderium & animus, ideo iraſcibilis, & concupiſcibilis: ſed ſenſualitas eſt a ratione diſcreta, vt patet di. 24. 2. lib. ergo non eſt aliqua voluntas ſenſualitatis. T. co. 42.

E ¶ 4 Præt. Senſualitas ſignatur per ſerpentem in qua eſt primus motus peccati: ſed in Chriſto non eſt aliquid ſerpentinum nec aliquod peccatum. ergo in ipſo eſt voluntas ſenſualitatis.

¶ 5 Præt. Motus ſenſualitatis ſunt ſubiti: ſed in Chriſto non fuit aliquid ſubitum, quia totum ab ipſo fuit præuiſum. ergo in ipſo non fuit voluntas ſenſualitatis.

Sed contra. ſenſualitas eſt medium inter corpus & rationem: ſed poſitis extremis ponitur medium: cum igitur in Chriſto fuerit corpus humanum & anima rationalis, oportet quod in ipſo fuerit.

¶ Præt. Philoſophus dicit in 2. de anima. Sicut trigonum in tetragono, & tetragonorum in pentagono, ſic nutritiuum in ſenſitiuo & ſenſitiuum in intellectiuo: ſed in Chriſto fuit anima intellectiua. ergo in Chriſto fuit ſenſitiua quantum ad omnes ſui partes. ergo & voluntas ſenſualitatis quæ eſt pars ſenſitiua. T. com. 30. & 31.

Vlterius

III Vlterius videtur quòd in Chriſto ſint plures voluntates rationis, quia Dama.† in 2.lib. diſtinguit duas voluntates rationis ſcilicet Theleſim, ideſt voluntas naturalis, & Buleſim, ideſt voluntas rationalis: ſed nihil eorum quæ ad perfectionem humanæ naturæ pertinet Chriſto defuit. ergo in Chriſto fuit duplex rationis voluntas.

Dama. lib. 2. de fide, c. 22. circ. me. θέλησις Voluntas. βούλησις Conſilium.

¶ 2 Præt. peccatum proprie eſt in voluntate. dicitur autem eſſe aliquando in ſuperiori ratione. aliquando autem inferiori. ergo vtrique rationi reſpondet ſua voluntas quas oportet in Chriſto ponere.

Cap. 5.

¶ 3 Præt. Philoſophus in 6.Ethi. ponit diuerſas potentias apprehenſiuas in parte intellectiua ſcilicet ſcientificum, quod cognoſcit neceſſaria, & ratiocinatiuum ſiue opinatiuum, per quod comprehendimus contingentia operabilia a nobis: ſed apprehenſionem ſequitur ſuus appetitus. ergo in parte intellectiua ſunt plures voluntates.

H ¶ 4 Præterea Omnis virtus humana eſt in ratione ex qua habet homo quod ſit homo: ſed dicitur a magiſtris quod eſt quædam iraſcibilis & concupiſcibilis humana. ergo oportet eas ponere in ratione: ſed hæc pertinent ad voluntatem. ergo in ratione ſunt plures voluntates.

¶ 5. Præt. In parte intellectiua eſt liberum arbitrium, quod eſt electiuum eorum quæ ſunt ad finem, & voluntas quæ eſt finis vt dicitur in 3. Ethi. neutrum autem horum defuit Chriſto. ergo idem quod prius.

Cap. 5.

¶ 6 Præt. Hugo de ſancto Victore ponit in Chriſto præter voluntatem ſenſualitatis & rationis, & diuinam voluntatem pietatis, pietas autem in ratione eſt, ergo videtur quod ſint plures voluntates in ratione.

T. com. 42. Sed contra eſt quod Philoſophus in 3. de anima. voluntatem rationis diſtinguit ſicut diſtinguit appetitum partis ſenſitiuæ.

I ¶ Præt. Homo dicitur minor mundus, quia aſſimilatur vniuerſo: ſed in vniuerſo eſt tantum vnus primus motor. ergo & in homine: ſed primus motor eſt voluntas rationis quę mouet omnes alias vires ſecundum Anſel. ergo oportet ponere vnam tantum voluntatem rationis in Chriſto, & in omnibus alijs hominibus.

Reſpondeo dicendum ad primam quæſtionem q̃ voluntas conſequitur naturam humanam. quod quidem Dam.† in 3. lib. probat quinq; rationibus. Primo quia quælibet natura habet motum proprium. motus rationalis naturæ proprius eſt eſt vt libere in aliquid tendat, quod voluntatis eſt. Secundo, quia nullos addiſcit velle, ſicut nec alia naturalia. Tertio quia natura in homine non ducit ſicut in alijs: ſed ducitur. vnde oportet homini libertatem ineſſe in ſuo motu. & hoc eſt voluntatis. Quarto, quia homo ſecundum ſuam naturam ad imaginem Dei factus eſt, conſiſtit autem imago in memoria, intelligentia & voluntate. Quinto, quia inuenitur in omnibus habentibus naturam, vnde Chriſtus cum naturam noſtram integrã aſſumpſerit, alias non eſſet verus homo, conſtat q̃ voluntatem aſſumpſit. & ita in Chriſto eſt voluntas humana & diuina, non quidem componentes vnam voluntatem, ſicut Eutices dixit, quia tunc neutra eſſet in eo: ſed vtraque diſtincta manens in ipſo. & ſic in Chriſto ſunt duæ voluntates.

Lib. 3. de fide cap. 18.

K Ad primum ergo dicendum, q̃ quamuis velle ſit perſonæ, tamen hoc eſt per potentiam naturalem, quę eſt principium illius actus: & ideo quia in Chriſto ſunt duæ naturæ, ſunt duę voluntates, tamen eſt vnus volens propter vnitatem perſonæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̃ voluntas diuina non ducit affectum humanum cogendo ipſum: ſed dirigendo, & hoc non excludit rationem voluntatis.

¶ Ad tertium dicendum, quod voluntas dicitur tribus modis

quo ipſe ait. Pater ſi poſſibile eſt transfer a me calicem iſtum. verumtamen non ſicut ego uolo: ſed ſicut tu vis. Hic nanque uoluntatem ſuam a patris voluntate diſcernere uidetur. Quocirca, ambigendum non eſt diuerſas in Chriſto fuiſſe uoluntates iuxta duas naturas, diuinam ſcilicet uoluntatem & humanam. Et humana uolũtas eſt affectus rationis uel affectus ſenſualitatis. Et alius eſt affectus animæ ſecundum rationem, alius ſecundum ſenſualitatem. uterque tamen dicitur humana uoluntas. Affectu autem rationis id uolebat quod uoluntate diuina, ſcilicet, pati, mori: ſed affectu ſenſualitatis non uolebat, immo refugiebat. Nec tamen in eo caro contra deum concupiſcebat. Quia ut ait Aug.† Non nullum eſt uitium, cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Caro autem dicta eſt concupiſcere, quia hoc ſecundum ipſam agit anima, ſicut anima per aurem audit, & per oculum uidet. Caro enim nihil

G niſi per animam concupiſcit. Sed concupiſcere dicitur cum anima, carnali concupiſcentia ſpiritui reluctatur habens carnalem delectationẽ de carne, & a carne aduerſus delectationem quam ſpiritus habet. Ipſius autem carnalis concupiſcentiæ cauſa non eſt in anima ſola, nec in carne ſola. Ex utroque enim fit, quia ſine utroque delectatio talis non ſentitur. Talis igitur rixa, taliſque concertatio in ani

De ciuit. li. 19 cap. 4.

F Aliquando ipſa potentia volendi, aliquando ipſe actus volendi, aliquando autem ipſum volitum. & quantum ad hoc vnitur voluntas ſancti hominis voluntati dei non autem quantum ad duo prima.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd in Chriſto fuerunt omnia quę ſunt de perfectione humanæ naturæ, ſicut autem de perfectione humanæ naturæ inquantum homo eſt homo eſt rationis voluntas, ita de perfectione hominis inquantum animal eſt appetitus ſenſibilis. & ideo oportet appetitum ſenſitiuæ partis in Chriſto ponere: ſed ille appetitus in alijs animalibus non habet rationem voluntatis, quia aguntur inſtinctu naturæ potius quam agant, vt dicit Dam.†, & ita non habent liberum motum, quam voluntas requirit, tamẽ appetitus ſenſibilis pot. in homine dici voluntas, inquantum eſt obediens rationi, vt dicitur in 1. Ethi. & ideo participat aliqualiter libertatem voluntatis, ſicut & rectitudinem rationis, vt poſſit dici voluntas participatiue, ſicut dicitur ratio per participationem. Et ita in Chriſto quantum ad humanam naturam dicimus duas voluntates ſcilicet, ſenſualitatis & rationis.

Sup Gene. ad literam cap. 12. lib 10.

Vbi ſupra. cap 9.

D. 234.

Ad primum ergo dicendum, quod in Chriſto ſunt duæ naturæ integre, quarum vna non eſt pars alterius, ex quibus immediate perſona componitur: ſed tamen altera naturarum ſcilicet humana diuiditur in multas partiales naturas, ſicut in naturam corporis & animæ: in ſenſitiuam & rationalem, & ſecundum hoc etiam voluntas humana diuiditur in duas voluntates.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut appetitus rationis non ſequitur quamlibet apprehenſionem rationis: ſed quando aliquid apprehenditur vt bonum, ita & appetitus ſenſibilis non ſurgit niſi quando apprehenditur, vt conueniens: hoc autem non fit per exteriorem ſenſum, qui apprehendit formas ſenſibiles: ſed per æſtimationem quæ apprehendit * rationem conuenientis, & nociui, quas ſenſus exterior non apprehendit: & ideo in parte ſenſitiua non eſt niſi vnus appetitus ſecundum genus: qui tamen diuiditur ſicut in ſpecies, in iraſcibilem & concupiſcibilem, quarũ vtraque ſub ſenſualitate cõputatur.

* D. 226.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ voluntas per eſſentiam, eſt in ratione per eſſentiam, & voluntas participatiue, eſt in ratione per participationem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſenſualitas dicitur ſerpens, & principium peccati, non quantum ad naturam potentiæ, quã Chriſtus aſſumpſit: ſed quantum ad corruptionem fomitis, quæ in Chriſto non fuit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in Chriſto aliquid accidit non prẹuiſum a ſenſu interiori, vel exteriori, quamuis præuiſum ab eo per rationem, vel per ſcientiam diuinam: & ideo in ipſo motus ſenſualitatis fuit quidem ſubitus reſpectu ſenſus: ſed non reſpectu rationis, vel diuinitatis.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, q̃ diſtinctio potentiarum attenditur ſecundum diuerſas rationes: obiectum autẽ voluntatis eſt bonum ſecundum rationem boni. vnde cum iſta ratio ſit communis omnibus, non poteſt eſſe, q̃ appetitus rationis ſecundum diuerſas potentias diſtinguatur: & ideo in Chriſto, & in alijs hominibus eſt tantum vna potentia voluntatis: poſſunt autem eſſe diuerſi reſpectus illius voluntatis, ſecundum quos inuenitur aliquando diſtingui voluntas rationis. Magiſter autem attendens ad naturam potentiæ, voluntatem rationis in Chriſto non diſtinguit.

Ad primum ergo dicendum, q̃ Telelis ſecundum Dama. eſt voluntas naturalis, quæ ſ. in modum naturæ mouetur in aliquid, ſm bonitatem abſolutam in Chriſto conſideratam.

Buliſis

Bulſis autem appetirus rationalia, qui mouetur in aliquod bonum in ordine alterius. & hęc duo a magiſtro alijs nominibus dicuntur voluntas vt natura, & voluntas vt ratio, ſecundum quæ tamen non diuerſificatur potentia voluntatis: quia diuerſitas iſta eſt ex eo ꝙ mouemur in aliquid ſine collatione, vel cum collatione. Conferre autem non eſt per ſe voluntatis, ſed rationis. vnde iſta diuiſio voluntatis non eſt per eſſentialia, ſed per accidẽtalia, & propter hoc non ſunt diuerſæ potentiæ, ſed vna differens ſecundum reſpectum ipſius ad apprehenſionem præcedentem, quæ poteſt eſſe cum collatione, vel ſine collatione: tamẽ

Ioan. 21. vtraq; iſtarũ in Chriſto fuit, ſ. voluntas vt naturalis, quæ eſt Thelesis: & voluntas vt ratio, q̃ eſt Bulisis.

Super Ioã. Tract. ¶ Ad ſecundum dicẽdum ꝙ peccatum dicitur eſſe in ratione nõ q̃a in ipſa complectur, ſed in voluntate conſequente rationem: ratio autem ſuperior & inferior, nõ ſunt diuerſæ potẽtię, quia non diſtinguuntur ſecundum rationem obiecti, vt in 2. di. 24. dictum eſt: ſed

Matth. 26. q. 2. ar. 2.

illa diſtinctio eſt rationis ſecundum ordinem ad habitus diuerſos, ſecundum quod ex diuerſis medijs ad idem procedit. ſcilicet rationibus temporalibus & æternis. Medium autem ex quo proceditur ad aliquid, pertinet ad rationem, non ad voluntatem: vnde quamuis in ratione faciat aliquam diuerſitatem, vel diſtinctionem ſaltem per officia in voluntate, nullam diſtinctionem cauſat.

* D.752. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ obiectum intellectus eſt * verum, D cuius differentiæ ſunt neceſſarium & contingens: non autem ſunt differentiæ boni inquantum huiuſmodi, quod eſt obiectum appetitus: & ideo neceſſarium & contingens magis põt

* D.1115. diuerſificare * intellectum quàm voluntatem.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ obiectum appetitus ſenſibilis nõ eſt bonum ſimpliciter, ſed eſt bonum particulare: & quia aliã rationem particularis boni habet delectabile & arduum: ideo penes has duas rationes boni diuiditur appetitus ſenſibilis, & non rationalis, quia habet pro obiecto bonum ſimpliciter. vnde iraſcibilis, & concupiſcibilis non ſunt humanæ per eſſentiam: ſed per participationem.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ voluntas quæ eſt finis & liberum

d. 24. q. 1. ar. 3. c. arbitrium, non ſunt diuerſæ potentiæ: ſicut in 2. lib. dictum eſt. ſed differunt ſicut buliſis & theleſis, quia ad liberũ arbitrium pertinet eligere aliquid in ordine ad finem: voluntas autem E eſt de fine abſolute. Ex his quę dicta ſunt poteſt videri quomodo voluntas in Chriſto diſtinguatur. Voluntas enim aliqua vel attribuitur ſibi ratione perſonæ ſuæ, vel ratione mẽbrorum, quorum perſonam in ſe transfert. Si autem ratione perſonæ ſuæ, aut ſm diuinam naturam, aut ſm humanam, ſi ſm humanam, aut ſenſualitatis, aut rationis, ſi rationis, aut ſecundum abſolutam, aut ſecundum collatiuam.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd voluntas pietatis eſt voluntas vt natura, inquantum refugit ea quæ ſunt nociua ſibi vel alijs, non conſiderato ordine rerum ad finem.

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntas humana in Chriſto diuinæ voluntati ſemper conformis fuerit in volito.

3.q.18.5. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd voluntas humana in Chriſto ſemper diuinæ voluntati conforma- A batur in volito, quanto enim eſt maior conformitas voluntatis humanæ ad diuinam, tanto eſt maior rectitudo voluntatis, quæ in hoc conſiſtit: ſicut patet per gloſ. ſuper illud Pſal. 32 Rectos decet collaudatio: ſed Chriſtus habuit rectiſſimam voluntatem, ergo conformabatur diuinę voluntati etiam quantum ad volita.

¶ 2 Præt. Voluntas beatorum conformatur deo quantum ad volita, quia omnia habent quæ volunt: ſed Chriſtus fuit verus comprehenſor. ergo quantum ad volitum diuinæ voluntati eius voluntas conformis erat Ep. 120. c. 6.

¶ 3 Præt. Ex hoc licet nobis aliud velle, quàm deus vult, quia neſcimus quid deus velit in aliquibus: ſed Chriſtus ſciebat in omnibus quid Deus vellet. ergo quantum ad omnia volita, voluntatem humanam diuinæ conformabat.

Sed contra. Chriſtus fleuit de deſtructione Hieruſalem. ergo volebat eam nõ deſtrui: ſed deus volebat eam deſtrui. ergo voluit aliquid quod deus non voluit. Glo. Math. 24.

¶ Præt. Ipſe dixit, Nõ mea voluntas: ſed tua fiat. ergo volebat ſecundum voluntatem humanam aliquid, quod non volebat ſecundum diuinam.

Vlterius. Videtur quod voluntas ſenſualitatis ſit contraria voluntati rationis in Chriſto: ſicut enim dicit Auguſt. in de Tri. Voluntatum contrarietas eſt ex contrarietate volitorum, non ex contrarietate naturarum, vt Manichæi dicunt: ſed volita ſenſualitatis & rationis in Chriſto fuerunt contraria, quia ſenſualitas refutabat mortem, quam ratio eligebat. ergo contrariabatur voluntas ſenſualitatis, voluntati rationis in Chriſto. II 3. q. 18. 6.

¶ 2 Præt. Sicut dicit Dama.† In Chriſto vnicuique potentiæ permittebatur agere, quod erat ſibi proprium & naturale: ſed naturale eſt appetitui ſenſualitatis, vt appetat hoc quod eſt delectabile ſecundum ſenſum. ergo hoc appetebat in Chriſto. ſed ex hoc eſt pugna ſenſualitatis contra rationem in nobis, ꝙ ſenſualitas appetit delectabilia ſecundum ſenſum. ergo in Chriſto huiuſmodi pugna fuit. Lib. 3. de fide cap. 20.

¶ 3 Præterea. Quicunque affligitur in hoc, in quo alius delectatur, habet contrariam voluntatem illi: ſed voluntas rationis Chriſti delectabatur in ieiunio, ſicut in opere virtutis in quo ſenſualitas affligebatur, quaſi eſurijt, vt dicitur Matth. 4. ergo ſenſualitas rationi contrariebatur in Chriſto.

E Sed contra. In rebellione ſenſualitatis ad rationem conſiſtit primus motus, qui eſt peccatum veniale: ſed in Chriſto nõ fuit aliquod peccatum. ergo non fuit in Chriſto contrarietas ſenſualitatis ad rationem.

¶ Præt. Aug. ſuper Gen. dicit. Omne animal fuit in arca Noæ, quia omnes motus fuerunt peccati in Chriſto: ſed hoc non contingit in illis, in quibus eſt pugna ſenſualitatis contra rationem. ergo in Chriſto talis pugna non fuit.

Vlterius. Videtur quòd voluntas rationis erat ſibi contraria. Medium enim communicat cum vtroque extremorum: ſed voluntas rationis media erat in Chriſto inter voluntatem diuinam, & ſenſualitatem. ergo conformabatur vtrique: ſed ſenſualitas volebat contrarium eius quod deus volebat. ergo voluntas rationis volebat contraria. III.

¶ 2 Præt. Voluntas vt natura vult illud quod eſt ad conſeruationem naturæ: ſed voluntas vt ratio in Chriſto volebat mortem, & alia huiuſmodi quæ ad corruptionem naturæ pertinent. ergo in voluntate rationis erat contrarietas in Chriſto.

Sed

---

ma Chriſti nullatenus eſſe potuit. Quia carnalis concupiſcentia ibi eſſe nequit. Dei etiam voluntas erat & rationi placebat, vt id ſecundum carnem vellet, quatenus veritas humanitatis in eo probaretur. Nam qui hominis naturam ſuſcepit, quæ ipſius ſũt, ſubire debuit. Ideoque; ſicut in B nobis duplex eſt affectus, mẽtis, ſcilicet & ſenſualitatis, ita & in eo debuit eſſe geminus affectus, vt mentis affectu vellet mori ſenſualitatis affectu nollet: ſicut in viris ſanctis fit. Petro enim ipſa veritas dicit. Cum ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet te quò tu non uis, ſcilicet ad mortem, quod exponens † Auguſt. dicit quòd Petrus ad illam moleſtiam nolens eſt ductus, nolens ad eam uenit: ſed uolens eam uicit, & reliquid affe C ctũ infirmitatis quo nemo vult mori, quia adeo eſt naturalis, ut eum Petro nec ſenectus abſtulerit. vnde etiam dominus ait. Trãſeat a me calix iſte; ſed vicit eum uis amoris. ergo & in Chriſto ſecundum humanitatem, & in mẽbris eius geminus eſt affectus vnus rationis charitate informatus, quo propter deum quis mori vult, alter ſenſualitatis carnis infirmitati propinquus: & ideo coniunctus, quo mors refugitur: ut enim ait Auguſt. † Paulus mentis ratione cupit diſſolui, & eſſe cum Chriſto: ſenſu autem carnis refugit, & recuſat. hoc habet humanus affectus, quoniã diligit uitam, odit mortem. Secundum affectum iſtum Chriſtus noluit mori, nec obtinuit quod ſecundum iſtum affectum petijt.

b Authoritatibus probat diuerſas in Chriſto voluntates.

EX affectu igitur humano quem de virgine traxit, uolebat non mori, & calicem tranſire orabat. unde Beda. Orat tranſire calicem, quia homo eſt Deus. Pater ſi fieri poteſt, trans-

fer a me calicem iſtum. Ecce habes uoluntatem humanam expreſſam. Vide iam rectum cor: Sed non vt ego volo, ſed quod tu uis. unde alibi. Non ueni facere uoluntatem meam, quam ſcilicet temporaliter ſumpſi de uirgine, quam ſcilicet æternus habui cum patre. Hic aperte dicit
G duas in Chriſto fuiſſe uoluntates, ſecũdum quas diuerſa uoluit. Hieronymus quoque ſuper illum locum. Spiritus autẽ promptus eſt caro autem infirma: dás intelligi hic duas uoluntates exprimi, ita ait. Hoc contra Euthicianos, qui dicunt in Chriſto unã tantum uoluntatem. Hic autem oſtendit humanam, quæ propter infirmitatem carnis recuſat paſſionem, & diuinam. quæ prompta eſt perficere diſpẽſationem. Aug. etiam duas in Chriſto aſſerit uoluntates, dicens. Quantum diſtat deus ab homine, tantum uoluntas dei a uoluntate hominis. Vnde hominem gerẽs Chriſtus, oſtendit priuatam quandam hominis uoluntatem, in qua & ſuam & noſtram figurauit, qui caput noſtrum eſt & ad eum ſicut membra pertinemus. Pater, inquit ſi fieri poteſt, transfert a me calicem iſtum. Hæc humana uoluntas erat proprium aliquid, & tanquam priuatum uolens. Sed quia rectum uult eſſe hominem, & ad deum dirigi, ſubdit. Non quod ego uolo, ſed quod tu uis. Ac ſi diceret, Vide te in me, quia potes aliquid proprium uelle, ut deus aliud uelit. Conceditur hoc humanæ fragilitati. Idem alibi Chriſtus etiam in paſſione ſua duas expreſſit in ſe uoluntates, ſecundum duas naturas. Ait enim, Pater ſi fieri poteſt, transfer a me calicem iſtũ. Ecce habes hominis uoluntatem, quam ad diuinam cõtinuo
H dirigens ait, Veruntamen non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu uis. Ambroſius in li. 3. de Fide. Scriptum eſt. Pater ſi fieri poteſt, transfer a me calicem iſtum, uerba Chriſti ſunt, ſed quomodo

In art. præced. in cor. 3. quæſt. — Sed contra. Contraria non poſſunt eſſe in eodem ſimul ſed voluntas rationis eſt tantum vna potentia, vt dictum eſt. ergo non poteſt eſſe in ea aliqua contrarietas.

¶ 2 Præt. Voluntas ſequitur apprehenſionem rationis: ſed in ratione Chriſti non fuit aliqua contrarietas, ſed fuit determinata ad vnum. ergo nec in voluntate.

¶ 3 Præt. Sicut dicit Aug. in libro Confeſ. Contrarietas voluntatis cauſatur ex imperfectione voluntatis, quia voluntas nõ eſt perfecta neque iſtius, neque illius: ſed in Chriſto non fuit voluntas imperfecta. ergo voluntas rationis non contrariabatur ſibi.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd cum voluntas ſequitur rationem, proceſſus voluntatis proportionatur proceſſui rationis. Ratio autem habet aliquod principiũ per ſe notum, ad qđ reſoluendo, reducit illud cuius cognitionem quærit. Et quando ad illud reducere poterit, habet certitudinem de re & ſentiat quod ita eſt: ſed antequam ad illud principium reducere poſſit, mouetur aliquibus veriſimilitudinibus: & ſi quidem rationibus illis detineatur tanquam certis, decipitur & errat. Si autem illis non detineatur, tunc habet opinionem vnius partis cum formidine alterius. Finis autem, vt dicit Philoſophus in 7. ethi. ſe habet in voluntarijs, ſicut principium in ſpeculatiuis. vnde quando voluntas reducit aliquod conſiliabile in finem, in quo totaliter quieſcit, ſententialiter accepta illud. Si autem reducat in finem, in quo non totaliter quieſcit, trepidat inter vtrunque. Sed ſi conſideretur hoc quod eſt ad finem, ſine ordine ad finem, mouetur voluntas in ipſum ſecũdũ bonitatem, vel malitiã, quam in eo abſolute inueniet. Sed quia voluntas non ſiſtit in motu, quem habet circa huiuſmodi, cũ non feratur in ipſum ſicut in finem: ideo non ſententiat finaliter ſecũdum prædictum motum ſuum de illo, quouſque fine in quem illud ordinat, non conſideret vnde voluntas non ſimpliciter vult illud: ſed vellet, ſi nil inueniretur repugnans. Voluntas autem vt natura. mouetur in aliquid, vt dictum eſt, abſolute. vnde ſi per rationem non ordinetur in aliquid aliud, acceptabit illud abſolute, & erit illius tanquam finis. Si autem ordinet in finem, non acceptauit aliquid abſolute, quouſque perueniat ad conſiderationem finis, quod facit voluntas ratio. Patet igitur quòd uoluntas vt natura. imperfecte vult aliquid & ſub conditione, niſi feratur in ipſum ſicut in finem: ſed eorum quæ ordinantur ad finem, habet voluntas vt ratio, vltimum iudicium & perfectum. His viſis poteſt patere, qualiter voluntas rationis diuinæ voluntati in Chriſto conformatur in volito quia voluntas vt natura, nunquam in Chriſto mouebatur in aliquid ſicut in finem, niſi quod deus vult. & cũ voluntas vt ratio. nunquam moueatur in aliquid. niſi ex ratione finis patet quòd etiam voluntas vt ratio, conformabatur diuinæ voluntati in volito. ſed voluntas vt natura, & mota in aliquid non ſicut in finem, quod quidem non eodem modo ſe habet in bonitate & malitia ſecundum ſe conſideratum, & in ordine ad finem, non conformabatur diuinæ voluntati in volito: quia ſi Chriſtus volebat non pati, deus autem volebat eum mori: mors autem ſecundum ſe mala erat, ſed relata ad finem bona hoc autem vt dictum eſt, non eſt perfecte vel aliud conditione: vnde magiſtris, velleitas appellatur. Patet igitur, quod ſecundum voluntatem rationis conformabatur diuinæ voluntati in volito, quantum ad omne quod

F perfecte & abſolute volebat non autem quantum ad id qđ volebat imperfecte. Similiter etiam nec voluntas ſenſualitatis conformabatur diuinæ voluntati in volito in his, quæ erãt nociua naturæ, quia ſenſualitatis non eſt ordinare ad finem, ex quo illa haberent quòd eſſent bona & deo accepta: tamen ſenſualitatis, voluntas & rationis conformabatur diuinæ voluntati in actu volendi, quamuis non in volito: quia quamuis deus non vellet hoc, quod ſenſualitas, vel voluntas vt natura, volebat in Chriſto, volebat tamen illum actum vtriuſque, inquantum ſecundum Dama. permittebat vnicuique partiũ ant mæ pati, & agere qđ ſibi erat naturale & proprium, quantum expediebat ad finem redemptionis, & oſtẽſionem veritatis naturæ. — Li. & ca. vt ſupra. — Paulo ſuperius.

Ad primum ergo dicendum, quòd conformitas. quæ eſt in volitione, non facit rectitudinem * voluntatis, quia aliquis poteſt peccando uelle illud volitũ, quod vult Deus, & meretur in hoc quod illud vult, ut in fine primi lib. dictum eſt. Sed rectitudo uoluntatis cauſatur ex conformitate in modo volendi, vt ſcilicet velit ea charitate ſicut deus, & iterum in cauſa finali, vt propter idem uelit: & iterum in cauſa efficiente, vt ſcilicet deus uelit ipſum velle, ut dictum eſt. — * D. 422. 492. — De fide. c. 3

¶ Ad ſecũdum dicendum, quòd in beatis qui ſunt ſolum comprehenſiones, qui erunt donati impaſſibilitate, nihil eis quantum ad ſenſitiuam partem læſiuum occurret: & ideo non erit aliquid, in quo eorum ſenſualitas a diuina uoluntate diſcordet.
I ſecus aut fuit in Chriſto, qui ſimul beatus & paſſibilis fuit & ſimiliter nec uoluntas ut natura, quantum ad ea, quæ ad ipſos pertinet. quia ab omni malo liberati erunt: ſed mala damnat omnẽ uellent imperfecte modo prædicto, ſcilicet uoluntatẽ conditionatam, non eſſe, in quo etiam, quamuis non conformẽtur quantum ad uolitum diuinæ voluntati conſequenti, conformantur tamen diuinæ uoluntati antecedenti, & quæ uult omnes homines ſaluos fieri: & quantum ad hoc eſt ſimilitudo inter uoluntatem hominis Chriſti. & uoluntatem beatorum. — 1. d. 48. q. 1. art. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis Chriſtus ſciret quid Deus uellet in quolibet, non tamen qualibet ſua vi apprehendebat diuinam voluntatem, nec rationem quare Deus id vellet ſecundum ordinem ad finem aliquem: & ideo non oportebat quod quælibet vis eius conformaretur diuinæ voluntati in volito.

K Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd pugna, ſiue contrarietas ſenſualitatis ad rationem cauſatur in nobis ex tribus. Primo ex diuerſitate uolitorum. Secundo, quia ſenſualitas in ſuum volitum effrænate & ſine regimine rationis fertur. Tertio ex hoc, quòd ſenſualitas effrænate tendens in ſuum volitum, retardat motum rationis, & impedit vel in toto, uel in parte: & hæc duo vltima in Chriſto non fuerunt, quia nunquam motus ſenſualitatis in aliquid ferebatur niſi præordinaretur a ratione, & ſic quamuis voluntas rationis non vellet illud volitum in quod ſenſualitas tendebat. volebat tamen quòd ſenſualitas in id tenderet: ſicut dictum eſt de voluntate diuina & humana. Similiter nec motus ſenſualitatis impediebat motum rationis, quia non erat violenta reſiſtio in Chriſto de potentia. — In hoc art. con. quæſt. princ.

Ad primum ergo dicendum, quod contraria nata ſunt fieri circa idem. vnde quamuis motus ſenſualitatis, & rationis in contraria tendant: non tamen ſunt contrarij, niſi quatenus

ps. 31. ſer. 1. ps. 93. post med. — cap. 12. — art. præced. quæſt. 3. 1. & d. 15. q. 2. ar. 3. q. 1.

ex ſenſualitate, redundat in rationem aliquod impedimẽtum vel quantum ad actũ quo regit alias potentias: & hoc eſt quã do effrenate ſenſualitas in ſuum obiectum fertur, vel quantũ ad proprium actum rationis, & hoc eſt quando ſenſualitas extinguit, vel retardat motum rationis: quæ duo in Chriſto nõ fuerunt, ſicut in nobis ſunt: & ideo nulla fuit in Chriſto pugna vel contrarietas ſenſualitatis ad rationem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd naturale eſt ſenſualitati humanæ, quòd feratur in delectabile ſenſus ſecundum regimen rationis: ſed ꝙ immoderate feratur, hoc facit corruptio fomitis, & hic eſt peccatum veniale in ſenſualitate.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa ratio probat diuerſitatem volitorum tantum.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd ſecundum voluntatẽ rationis, Chriſtus diuerſa volebat: non tamen vno modo ſed alterum abſolute: alterum autem ſub conditione & imperfecte: & ideo non erat contrarietas in voluntate, quia contrarietas in habitu, vel in actu eſt, ex contraria ratiõe obiecti. Ratio autem ſecundum quam vnum contrariorum volebat voluntas vt ratio, & alterum volebat vt natura, non habet contrarietatem. Quod enim aliquid ex ordine ad finem bonitatem habeat quod ſine illo ordine in ſe malum eſſet non habeat repugnantiam ſecundum quæ vt dictum eſt, in diuerſa ferantur voluntas vt ratio, & voluntas vt natura. Vnde patet reſponſio ad duas primas rationes, quæ concludunt diuerſitatem volitorum. Et ſimiliter ad tertiam quæ eſt ad oppoſitum, quæ concludit de contrarietate voluntatis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut in Chriſto erat ratio determinata ad vnum, quantum ad vltimum iudicium, ita & voluntas erat determinata tantum ad vnum, quantum ad vltimum conſenſum & abſolutum: tamen de ratione erat apprehenſio diuerſarum & contrariarum rationum circa eandem rem, diuerſimode conſideratam, & ſic etiam erat de motu voluntatis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Aug. loquitur quando voluntas tendit in duo quantum ad vltimum & abſolutum conſenſum, quod in Chriſto non fuit.

& in qua forma dicantur aduerte. Hominis ſubſtantiam gerit hominis aſſumpſit affectũ. Non ergo quaſi deus: ſed quaſi homo loquitur. Suſcepit quidem voluntatem meam. Mea eſt voluntas, quam ſuam dixit cum ait, Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Cũ autem dixit, omnia quæ habet pater mea ſunt, quia nihil excipitur ſine dubio quam pater habet voluntatem. B Eadem enim Chriſti voluntas eſt quæ paterna. vna ergo uoluntas patris, & filij eſt: ſed alia voluntas hominis, alia dei, vt ſcias uitam in uoluntate hominis, eſſe, paſſionem autem Chriſti in uoluntate diuina, ut pateretur pro nobis. His teſtimonijs euidenter docetur in Chriſto duas fuiſſe uoluntates, quod quia negauit Macharius Archiepiſcopus, in metropolitana ſynodo condemnatus eſt. C Et ex affectu humano, ſenſualitatis quidem, non rationis illud uoluit & petijt, quod non impetrauit. Nec ideo petijt, ut impetraret, quia ſciebat deum non eſſe facturum illud. Nec illud fieri uolebat affectu rationis, uel uoluntate diuinitatis.

D

E

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſto fuerit conueniens orare.

3. q. 21. 1.

Lib. 3. de fide cap. 14. in princip.

AD tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ orare non fuerit competens in Chriſto. quia ſicut dicit Dam.† Oratio eſt aſcenſus intellectus in deum: ſed aſcendere in deum cum ſit diſtantis a deo, non competit intellectui Chriſti qui ſemper deo coniunctus erat. ergo Chriſto non competit orare.

Lib. & cap. vt ſupra.

¶ 2 Præt. Nullus petit aliquid a ſeipſo: ſed ſicut Dam.† dicit, oratio eſt petitio decẽtium a deo. cum ergo Chriſtus ſit deus, & non alius deus præter eum. orare non pertinet ad ipſum.

¶ 3 Præt. Oratio eſt expreſſio voluntatis, quia eſt de eo quod quis abſolute vult, alias eſt fictio: ſed Chriſtus quicquid abſolute volebat, hoc ſciebat deum velle. ergo non oportebat quòd de hoc ipſo rogaret.

A

Sed contra. eius qui non poteſt omnia de ſe, eſt orare, ſed Chriſtus ſecundum quod homo omnia non poterat, vt ſupra di. 14. dictum eſt. ergo eius ſecundum ꝙ homo eſt orare.

Quare orauit illud.

AD quid igitur petijt? ut membris formam præberet, imminente perturbatione, clamandi ad dominum, & ſubijciendi uoluntatem ſuam diuinæ uoluntati, vt pulſante moleſtia turbentur, pro eiuſdẽ amotione orent. Sed ſi nequeunt uitare, dicant quod ipſe Chriſtus. Non ad inſipientiam fuit, quod Chriſtus clamans, non auditur ad ſalutem corporalem. Bonum quidem petijt ſcilicet, vt non moreretur: ſed melius erat, vt moreretur. quod & factum eſt.

De eo quòd Ambroſius dicit Chriſtum dubitaſſe affectu humano.

CAEterum non parum nos mouent uerba † Ambroſij, quibus ſignificare videtur, Chriſtum ſecundum humanum affectum de potentia patris dubitaſſe ſic dicens in 3. li. de Fide. De quo dubitat, de ſe, an de patre? De eo vtique cui dicit: transfer, dubitat hominis affectu. Nam deus de patre non dubitat; nec de morte formidat.

¶ Præt. Officium põtificis eſt preces ad deum fundere: ſed Chriſtus eſt põtifex, vt dicitur Hebr. 2. ergo eius eſt orare. Vbi ſupra

II

Vlterius. Videtur ꝙ non ſit eius orare pro ſe: ſed tantum, pro alijs: officium n. ſacerdotis eſt eodem mõ orare, & hoſtias offerre: ſed Chriſtus obtulit hoſtiam non pro ſe: ſed pro alijs vt dicitur Heb. 7. ergo nec pro ſe orauit. q. 1. art. 4.

¶ 2 Præt. In quolibet genere mouentiũ eſt deuenire ad primum mouens, quod non mouetur ſm illum motum: ſicut alterantia reducuntur ad primum alterans non alteratum: ſed Chriſtus eſt primus inter orantes. ergo ipſe eſt orans, & pro eo non oratur. 3. q. 21. 3.

¶ 3 Præt. Nullus ſapiens orat contrarium eius quod vult: ſed in Chriſto nihil accidebat niſi quod ipſe volebat. ergo ipſe nõ pro ſe orauit.

Sed contra. Oratio fit tantum contra infirmitatem culpæ, ſed etiam contra infirmitatem pœnæ; ſed Chriſtus circundatus erat infirmitate pœnæ, quamuis nõ infirmitate culpæ. ergo pro ſe orare poterat.

¶ Præt. Per orationem aliquis ſibi meretur: ſed Chriſtus ſibi meruit claritatẽ corporis. ergo Chriſtus pro ſe orare potuit.

III

Vlterius. Videtur quòd oratio qua pro ſe orauit fuit actus ſenſualitatis. eius enim eſt orare, cuius eſt velle ſed non mori in Chriſto abſolute non volebat niſi ſenſualitas. ergo oratio qua mortem petebat a ſe excludi, erat actus ſenſualitatis. 3. q. 21. 2.

¶ 2 Præt. Magiſter dicit in litera quòd ex defectu humano quem ex virgine contraxit, calicem tranſire orabat; ſed affectum rationis non traxit ex virgine, quia anima rationalis fit per creationem, & non ex traduce. ergo hoc orauit per affectum ſenſualitatis.

¶ 3 Præt. Catuli Leonum quærunt a deo eſcam ſibi. & pulli coruorum inuocant eum, vt dicitur in Pſalmo: ſed in eis non eſt niſi affectus ſenſualitatis. ergo & Chriſtus orare potuit per ſenſualitatem tantum. Pſal. 103. & 146.

Sed contra. Eius eſt orare, cuius eſt deum cognoſcere. hoc autem eſt tantum rationis. ergo rationis eſt tantum orare in Chriſto.

¶ Præt. Oratio ad vitam contemplatiuam pertinet: ſed vita cõtemplatiua non habet aliquam communitatem cum ſenſualitate. ergo oratio in Chriſto, non fuit actus ſenſualitatis.

IIII.

Vlterius Videtur quòd non omnis Chriſti oratio fuit exaudita, per id quod dicitur in Pſal. 21. Clamabo per diem & non exaudies, quod glo. exponit de Chriſto. 3. q. 21. 4.

¶ 2 Præt. Orauit vt diſcipuli ſeruarẽtur a malo. vt patet. Io. 17. Et omnes qui credituri erant per verbũ eorum in ipſum. hoc autem non fuit impletum: nec quantum ad ipſos Apoſtolos, nec quantum ad alios credentes: nec de malo culpæ, nec de malo pœnæ. ergo non omnis Chriſti oratio fuit exaudita.

¶ 3 Præt. Vt dicitur Lucæ. 23. orauit pro crucifixoribus vt peccatum eis non imputaretur: ſed vt parcerẽtur: ſed non omnibus remiſſum fuit illud peccatum: quia non omnes conuerſi

ſunt

ſunt ad fidem ſine qua non eſt peccatorum remiſſio. ergo ſua oratio non fuit exaudita.

¶ 4 Præt. Orauit vt calix ab eo transferretur. vt patet Matthæi.26. Hoc autem non fuit factum. ergo &c.

Sed contra. Heb. 5. Exauditus eſt pro ſua reuerentia.

¶ Præt. Oratio ſua non fuit minus efficax quam aliorũ ſanctorum: ſed alijs ſanctis ipſe dicit Petite, & accipietis. Io. 16. ergo & ipſe quod petijt accepit.

¶ Præt. Io. 11. Ego autem ſciebam quia ſemper me audis.

Reſpondeo. ad primam quæſtionem dicendum, quòd Chriſto ſecũdum quod deus non competit orare, nec obedire, nec aliquid quod minorationem ſonat. aut quod ad diuerſitatem volũtatis pertinet: ſed ſecundum quòd homo competit ſibi orare propter tria: vt dicit Dam.† Primo propter veritatem humanæ naturæ inſinuandam, ſecũdum quam minor eſt patre, & obediens ei, & orans ipſum. Secundo ad exemplũ orandi nobis præbendũ, quia omnis eius actio, noſtra eſt inſtructio, cum ſit nobis datus quaſi exemplum virtutis. Tertio ad oſtendendum quod a deo venerat, & ſibi contrarius non erat, dum eum orãdo principium recognoſcebat.

Loco ſupra citato.

Lib. 10. de Trin. poſt princi.

Ad primum ergo dicendum, quod aſcẽdere eſt proprie aſcendere in aliquid quod ſupra ipſum erat: intellectus autẽ Chriſti non tendit in aliquid quod ſupra ipſum eſſet quantum ad contemplationem, quia quicquid de Deo vnquam cõtemplatus eſt, hoc contẽplatus eſt a primo inſtanti conceptionis. & ſecundum hoc dicit Dama.† quòd intellectus Chriſti, aſcenſione quæ eſt in Deum non indigebat: ſed tamen potentia diuina quam orando implorabat ſupra ipſum erat, & ſic aſcẽdens in deum orabat.

lib. & cap. vt ſupra.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in alijs hominibus eſt vna intellectualis voluntas cuius eſt orare: quæ habet etiam imperium ſuper alias vires in ipſo exiſtentes: & ideo eius non eſt orare ſed imperare reſpectu eorum quę per ipſum fieri poſſunt, ſed non omnia quæ erant in Chriſto erant ſubiecta rationi, & voluntati rationis: ſed aliquid ſupra ipſam ſcilicet, deitas. vnde ſicut in alijs hominibus ratio, & voluntas imperant alijs viribus: ita in Chriſto orabat deitatem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aliquid orauit Chriſtus, quod abſolute fieri rationis voluntate volebat, quamuis non omnia, vt dicetur. & quamuis ſciret hoc eſſe in Dei voluntate, nihilominus orabat, quia ſciebat deum velle hoc impleri per ſuam orationem ſicut etiam deus vult aliquem ſaluare orationibus alicuius ſancti. vnde nõ eſt ſuperfluum quòd ille ſanctus pro eo orat.

In fin. huius art.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quod oratio ſemper eſt ad ſupplendum aliquem defectum. Chriſtus autem non patiebatur aliquem defectum quantum ad bona ſpiritualia, quia beatus erat, patiebatur autem defectum inquantum paſſibilis erat in anima, & in corpore, vnde nunc oratio Chriſti

Propheta etiam non dubitat, qui nihil de eo impoſſibile aſſerit. Omnia quæcunque voluit fecit, non intra homines conſtituens deum. Propheta non dubitat, & filium dubitare tu credis? Vt ergo homo dubitat, vt homo locutus eſt. His verbis innui videtur, quòd Chriſtus non inquantum deus eſt, vel dei filius: ſed inquantum homo dubitauerit affectu humano. Quod ea ratione dictum accipi poteſt, non quia ipſe dubitauerit; ſed quia modum geſſit dubitantis, & hominibus dubitare videbatur.

Verba Hylarij longe diuerſam exprimentia ſententiã a præmiſſa.

Illud etiam ignorandum non eſt, quòd Hylarius aſſerere videtur Chriſtum non ſibi, ſed ſuis oraſſe. cum dixit: trãſeat a me calix &c. Sicut nec ſibi, ſed ſuis timuit, nec eum voluiſſe vt ſibi non eſſet paſſio ſed vt a ſuis tranſiret calix paſſionis, ita inquiens. Si paſſio honorificatura eum, erat, ſicut Iuda exeunte, ait, Nunc glorificatus eſt filius hominis, quomodo triſtem eum metus paſſionis effecerat? niſi forte tam irrationabilis fuerit, vt mortem timuerit, quæ patientem ſe glorificatura erat. Sed forte timuiſſe vſq; eo æſtimabatur, vt transferri a ſe calicem deprecatus ſit dicens. Pater transfer a me calicem iſtum. Quomodo enim per patiẽdi metum tranſferri deprecaretur a ſe, quod per diſpenſationis ſtudium feſtinaret implere? Non enim conuenit vt pati nolit, quod pati velit. & cum pati eum velle cognoſceres, religioſius
G fuerat hoc confiteri quã ad id impiæ ſtultitiæ prorumpere, vt eum aſſereres ne pateretur oraſſe, quem pati velle cognoſceres. Non ergo ſibi triſtis, neque ſibi orat tranſire calicem, ſed diſcipulis: ne in eos calix paſſionis incumbat, quem a ſe tranſire orat, ne in his, ſcilicet, maneat. Nõ enim rogat ne ſecum ſit: ſed vt a ſe tranſeat. Deinde ait: non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis, humanæ in ſe ſolicitudinis ſignificans conſortium: ſed non diſcernens ſententiam ſibi com-
H munis cum patre voluntatis. pro hominibus ergo vult tranſire calicem, per quem omnes tentandi erant diſcipuli: & ideo pro Petro rogat ne deficiat fides eius. Sciens igitur hæc omnia poſt mortem ſuam deſitura, vſque ad mortem triſtis eſt: & ſcit hũc calicem non poſſe tranſire niſi biberit: ideo ait. Pater ſi non poteſt tranſire calix iſte niſi bibam illum, fiat voluntas tua. Sciens conſumata in paſſione, metum calicis tranſiturum, qui niſi eum
I bibiſſet, tranſire non poſſet, nec

F quæ erat pro bonis ſpiritualibus, non erat pro ſe, ſed pro alijs, ſicut illud vt ſint vnum in nobis ſicut & nos vnum ſumus. Ioan. 17. Sed oratio quæ erat pro his quæ pertinent ad corpus, etiam erat ipſi pro ſeipſo, ſicut patet per illud Pſa. Reſuſcita me &c. Quę quidem oratio, & ſi ſit pro ſe, id eſt. vt ipſe reſuſcitaretur, tamen eſt pro alijs inquantum ad aliorum ſalutem tendit, Quia reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Rom. 4. & inſtructionem, quia eius exemplo ab ipſo deo petere debemus. Pſal. 140.

Ad primum ergo dicendum, quod oratio eſſunditue pro quolibet defectu amouẽdo: ſed hoſtia præcipue contra peccatum offertur, vt per eam deus placatus, aliquid cõcedat: Chriſtus autem quamuis aliquẽ defectũ pęnæ habuerit, nõ tamen habuit defectum culpæ: & ideo pro ſe orauit, nõ autẽ pro ſe hoſtiam obtulit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd orans pro quo non oratur eſt ipſe Chriſtus ſecũdum quod beatus, non autem ſecũdum ea quæ ad ſtatum viatoris pertinent.

¶ Ad tertium dicendum, quod in Chriſto non erat aliquid, quod voluntate rationis abſolute & ſimpliciter non vellet, tunc eſſe in ſe erat tamen in ſe ipſo paſſibilitas quam volebat, peracto redemptionis opere per gloriam reſurrectionis a ſe remouere, & erat in eo aliquid. ſ. paſſio imminens, quam volebat etiã tunc in eſſe voluntate ſenſualitatis & rationis vt natura.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd actus ſenſualitatis dicitur dupliciter. Vno modo ſenſualitatis ſicut principij elicientis actum, & ſic oratio non poteſt eſſe actus ſenſualitatis in Chriſto, vt probabant rationes ſecũdo inductæ. Alio modo dicitur ſenſualitatis vt obiecti: id eſt de eo quod ſenſualitas volebat, & ſic erat aliqua eius oratio ſenſualitatis, quia ratio orans, erat quaſi aduocatus ſenſualitatis, proponens deo appetitũ ſenſualitatis. hoc aũt non faciebat quaſi ratio vellet hoc quod pro ſenſualitate petebat: ſed vt doceret omnẽ hominis voluntatẽ deo ſubdendã eſſe, & in omnibus neceſſitatibus ad eũ
K recurrendum. vnde ſubdit. Non mea voluntas, ſed tuã fiat.

Ad primum ergo dicendum, quòd quando aliquis orat propter ſuam vtilitatẽ, ratio non petit niſi hoc quod vult: & ideo tunc cuius eſt orare eius eſt velle: ſed Chriſtus hoc non petebat propter ſuam vtilitatem. vt ſcilicet, ipſe effectum huius petitionis conſequeretur: ſed propter vtilitatem aliorum vt dictum eſt: & ideo ratio non petebat hoc ſecundum quòd ipſa volebat, ſed ſecundum quod ſenſualitas appetebat.

Supra in corp. iſtius quæſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ex ſenſualitate orauit, quãuis ſenſualitas non oraret, quia appetitus ſenſualitatis erat cauſa quare orationem proponebat.

¶ Ad tertium dicendum, quod illud quærere & inuocare nõ deſignat orationẽ proprie dictam: ſed ordinationem quæ eſt in his ſicut & in omnibus alijs creaturis ad recipiendum a deo ea, quæ ad conſeruationem ſui pertinent.

Ad quartam quęſtionem dicendum, quod omnis oratio quã Chri-

ſtus

ſtua obtulit hac itẽtione, vt ipſam ipetraret, fuit eaaudita ſed cũ aliquis impetrare non intendat, ꝙ abſolute nõ vult hæc ſola oratio Chriſti exaudita fuit, quæ erat de eo qđ Chriſtus abſolute voluit. hoc autem dicitur aliquis ſimpliciter & abſolute velle, in quo vltimus eius conſenſus ſtat: vltimus autem conſenſus eſt ſecundum ſupremam partem appetitus in homine. Appetitus autem rationis eſt ſupra appetitũ ſenſus:& in appetitu rationis eſt ſupremum quod in finem tendit, vel in aliquod coniunctũ fini. Et ideo hoc ſolum Chriſtus abſolute voluit, quod ẽm rationẽ voluit vt finẽ, & vt in ordine ad finẽ: & oĩs talis ſua oratio fuit ex audita. Quod autem ẽm ſenſualitatem voluit, abſolute non voluit. & ideo ratio non ad hoc orãdo propoſui vt impetraret. nec tamen fuit ſimulatio, quia appetitum ſenſualitatis exprimebat, ratione iam dicta. Similiter quod volebat ratio vt natura,

In corp. q. præce. ar. 2. ſi in eo non ſicut in fine quieſcebat, non ſimpliciter volebat, vt prius dictum eſt. Et ideo etiam hæc non ad hoc propoſuit orando, vt impetraret, propter hoc huiuſmodi orationes non fuerunt exauditæ.

C Ad primum ergo dicendũ, ꝙ hoc dixit Chriſtus in perſona eccleſiæ, vt dicit glo. Vel loquitur de oratione exprimente voluntatem ſenſualitatis, aut velleitatem rationis vt natura.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd volũtas rationis vt natura, eſt de eo quod habet in ſe bonitatem non conſiderato ordine eius ad aliud. vnde volũtas talis in Chr̃o fuit de ſalute omniũ hoĩum, ſicut voluntas fuit in deo: ſed ſecundum hanc, ſimpliciter & abſolute dicitur aliquis velle. hanc autem voluntatem Hugo de ſancto Victore dicit voluntatem pietatis. ſed voluntas vt ratio, eſt de eo quod habet bonitatem, etiam in ordine ad aliud. & ſecundum hãc voluntatem non volebat Chriſtus omnes ſaluari: ſicut nec deus voluntate conſequente, & ſecundum hanc dicitur aliquis ſimpliciter & abſolute velle. & ideo D oratio Chriſti quæ fuit ſecundum hanc volũtatem, fuit exaudita, non aũt quæ fuit ẽm primã. & ideo dicit Hieron. ꝙ Chr̃s exauditus eſt pro prædeſtinatis, non aũt pro nõ prædeſtinatis.

¶ Et ſimiliter dicendum eſt ad tertium.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd in illa oratione ratio expreſſit motum ſenſualitatis, & non ſuum. vnde illud quod orabat, non ſimpliciter voluit.

finis terroris niſi conſumata paſſione terrori ſuccederet, quia poſt mortem eius per virtutum gloriam Apoſtolicę infirmitatis ſcandalum pelleretur. Intende lector his verbis pia diligentia, ne ſint tibi cauſa mortis.

DISTINCTIO XVIII.

B

Si Chriſtus meruerit ſibi, & nobis, & quid ſibi, & quid nobis.

DE merito etiam Chriſti prætermittendum nõ eſt, de quo quidem dicere ſolent quòd non ſibi, ſed membris tantum meruerit. Meruit quidẽ membris redemptionem a diabolo, a peccato, a pœna, & regni reſurrectionem, vt amota ignea romphea, liber pateret introitus: ſed ſibi meruit impaſſibilitatis & immortalitatis gloriam ſecundum carnem, ſicut ait Apoſtolus. Chriſtus factus eſt pro nobis obediens, vſque ad mortem: B mortem autem crucis: Propter quod & deus illum exaltauit, & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Aperte dicit apoſtolus Chriſtũ propterea exaltatum per impaſſibilitatis gloriã quia eſt humiliatus per paſſionis

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum Chriſtus, ſecundum quòd homo, dubitauerit.

AD quartum ſic proceditur. Videtur ꝙ Chriſtus, ſecundũ quòd homo, dubitauit: per hoc quod dicit † Ambroſius

q. 15. 8. in litera. quòd, vt homo, dubitabat.

¶ Præt. Quicũque neſcit omnia, poteſt dubitare: ſed Chriſtus ſecundum aliquam ſcientiam neſciuit omnia, vt ſupra diſt. 14. dictum eſt. ergo ſecundum illam potuit dubitare.

q. 1. arti. 3. q. 2. arti. 3. q. 3. ¶ 3 Præt. Vbicunq; eſt timor, ibi eſt dubitatio: ſed in Chriſto fuit verus timor, vt ſupra dictũ eſt di. 15. Ergo in Chriſto fuit dubitatio.

¶ 4 Si dicatur quòd dubitabat ſecundum ſenſualitatẽ, & non ſecũdum rationem. Cõtra ſenſualitas ſequitur apprehenſionẽ ſenſitiuę partis: ſed futurũ periculũ, de quo erat paſſio, nõ præſciebat ſenſus. ergo ſenſualitas de ipſo nõ dubitabat, ſed ratio.

¶ 5 Si dicatur quòd ſenſualitas dubitabat ex apprehẽſione rationis, vel ex ſcientia deitatis. Cõtra. Chriſtus nõ præſciuit magis tũc ſibi futuram paſſionẽ, quam a principio: ſed a principio ſenſualitas in ipſo non trepidabat. ergo nec tunc.

Sed contra. Dubitare, eſt ignorantis: ſed in Chriſto non fuit

d. 15 q. 1. ae ti. 2. tex. c. 1 ignorantia, ſicut ſupra dictum eſt. ergo nec dubitatio.

¶ 2 Præt. Dubitatio ligat rationem ne poſſit procedere, ſicut dicitur in 3. Meta. ſed in Chriſto nõ fuit ratio ligata. ergo fuit in ipſo dubitatio rationis.

A ¶ 3 Præt. Vbi eſt ſumma ſecuritas, ibi nõ eſt aliqua dubitatio: ſed in Chriſto fuit ſumma ſecuritas. Pſal. Si conſiſtant aduerſum me caſtra &c. ergo in ipſo non fuit dubitatio. Pſal. 26.

Reſpondeo. Dicendum, quòd dubitatio dupliciter dicitur. Primo enim & principaliter ſignat motũ rationis ſupra vtranq; partem cõtradictionis, cum formidine determinandi alterum. Secundo trãſlatum fuit hoc nomen ad ſignificandum formidinẽ affectus in aggrediendo, vel ſuſtinendo aliquod terribile. Primo autẽ modo dicta dubitatio cõtingit ex defectu medij ſufficiẽtis ad veritatem inueniendã, & ideo cõtingit ex defectu ſcientię & propter hoc in hoc in Chriſto non fuit. Secundo autem modo dicta, contingit ex infirmitate eius, ꝙ læſiuũ imminens euadendi facultatem nõ videt. Et quia Chriſtus habebat infirmitatem in carne, vt ſu- d. 15. q. 2. a. tot. &

pra dictum eſt, & læſiuum mortis imminẽs ſenſualitas trepidabat: ideo erat talis dubitatio in Chriſto quantum ad ſenſuali- d. . 2. q. 1. ar

tatem, quamuis eſſet ſumma ſecuritas quantum ad rationẽ, tic. 3. q. 2.

quæ auxilium diuinum imminere videbat, quod ſenſualitas apprehendere non poterat.

C Ad primum ergo dicendum, ꝙ Ambroſius loquitur quantum ad ſenſualitatis timorem, quem dum oſtendit, videbatur hominibus dubitare, etiam quantum ad rationem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nõ omnis neſcientia dubitationem cauſat: ſed quando aliquis rationem eius, quod quærit, & de quo contraria apparent, videre non poteſt. & ideo in Chriſto non fuit talis dubitatio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dubitatio prout pro timore ponitur, in Chriſto fuit quantum ad ſenſualitatem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſenſualitas mouetur etiam ex his quæ ratio apprehendit, quia formantur formæ particulares in imaginatione, ex quibus ſenſualitas nata eſt moueri.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis mors a principio cõ- D ceptionis eſſet præuiſa, nõ tamen prævidebatur vt imminẽs: & ideo dubitationem non faciebat, ſed ſolũ quando iã imminebat. Alias cõcedimus: quia procedũt de rationis dubitatione.

EXPOSITIO TEXTVS.

ANima per aurem aud. &c.) ideſt, eſt principiũ audiendi homini per aurem. (Sicut in viris ſanctis fuit.) videtur quòd magis fuit in impijs, quia ſeipſos interficiunt ſuorum peccatorum pondere afflicti vt dicitur in 9. Ethi. Di- cap. 5.

cendum, quòd volũtas ſenſualitatis ſemper refugit mortem. ſimiliter voluntas rationis vt natura: ſed voluntas rationis vt ratio, quãdoq; appetit mortem, & hoc dupliciter, vel propter amorẽ futuræ vitæ, & hoc eſt in ſanctis: vel propter remorſum læſæ conſcientiæ, & hoc fit in peccatoribus. (Pius mentis affectus) Contra. Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri. Dicen- E dum, ꝙ pius effectus bonorum refugit veſtitum corporis quãtum ad corruptionem, ſed amat quantũ ad naturam. Vel dicẽdum, quòd non vult expoliari propter ſe ſed vt cum Chriſto ſit: cum quo ſi eſſe poſſet non expoliatus, ſed ſuperueſtitus, melius vellet. (Sed quia modicum geſſit dubitationis.) Contra eſt quod ſupra dicit † Augu. diſt. 15. Quia eadem ratione In litera.

omnia quæ de Chriſto dicuntur, non fuerunt vera. Dicẽdum, quòd erat vera dubitatio quantum ad ſenſualitatem, quæ faciebat apparere dubitationem in ratione, in qua dubitatio nõ erat. (Intende lector) Verba Hil. ſunt exponenda ſecundum ꝙ ratio pro ſe, non pro ſenſualitate proponebat, ſic enim non pro ſe, ſed pro ſuis orabat: ſecundum autem ꝙ pro ſenſualita- arti. 3. q. 2.

te proponebat, ſic orabat pro ſe, vt iam dictum.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit Magiſter de voluntate Chriſti, quæ eſt principium merendi: hic determinat de merito ipſius. Diuiditur autem hæc pars in duas. Primo determinat de merito ipſius Chriſti, ſecundum

quòd ordinatur ad conſecutionem boni. Secundo, ſecundum quòd ordinatur ad remotionem mali. diſtin. 19. ibi. (Nunc igitur quæramus.) Prima adhuc diuiditur in duas. Primo determinat de merito Chriſti, ſecundum quòd ſibi aliquid meruit. Secundo de merito ipſius, prout nobis meruit, ibi. (Ad quid ergo pati voluit?) Prima in duas. Primo oſtendit quid ſibi meruit. Secundo inquirit, vtrum hoc ſine merito habere potuiſſet, ibi. (Si vero quæritur, vtrum Chriſtus.) Prima in duas. Primo oſtendit quid ſibi meruit in ſeipſo. Secundo quid meruit in alijs, ibi. (Nec tantum glorificationem) Prima i duas. Primo oſtēdit quomodo Chriſtus ſibi meruit glorificationem corporis, & impaſſibilitatē animæ & corporis in inſtanti ſuæ conceptionis. Secundo oſtendit quomodo hoc meruit per paſſionē, ibi. (Nec ſolum meruit.) Circa primum, duo facit. Primo determinat veritatem. Secundo mouet quandam dubitationem, ibi. (Vtrum anima Ad quid igitur.) Hic oſtendit quid nobis meruit per paſſionē. Circa quod duo facit. Primo enumerat vtilitates quæ nobis ex paſſione Chriſti proueniunt. Secundo proſequitur vnam, quæ pertinet ad conſecutionem boni ibi. (Decreuerat deus.) H

Super Ioā. Tra. 104.

Phil c. 3.

obedientiam. Humilitas ergo paſſionis, meritum fuit exaltationis, & exaltatio præmium humilitatis. Vnde Auguſt. † exponens præmiſſum capitulum ait. Vt Chriſtus reſurrectione clarificaretur, prius humiliatus eſt paſſione. Humilitas claritatis eſt meritū, claritas humilitatis eſt præmium. ſed hoc totum factum eſt in forma ſerui. In forma enī dei ſēper fuit, & erit claritas. Itē Ambroſius idē capitulū tractās ait. Quid & quantum humilitas mercatur, hic oſtenditur. His teſtimonis euidens fit, quòd Chriſtus per humilitatem, & obedientiam paſſionis, meruit clarificationē corporis: nec id ſolum: ſed impaſſibilitatem etiam. Anima enim ipſius ante mortē erat paſſibilis, ſicut caro mortalis: ſed poſt mortem merito humilitatis, & anima impaſſibilis facta eſt, & caro immortalis. Vtrum autem anima facta ſit impaſſibi G lis, quādo caro facta eſt immortalis, ſcilicet ipſo reſurrectionis momento, de authoritate nobis certū non eſt; ſed uel mox poſt carnis ſeparationē anima impaſſibilitate donata eſt, aut in reſurrectiooe quando caro refloruit.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur ſex.

Primo. Vtrum in Chriſto ſit aliqua operatio præter diuinā.
Secundo. Vtrum per illam potuit mereri.
Tertio. Vtrum ab inſtanti conceptionis meruit.
Quarto. Quid ſibi meruit.
Quinto. Vtrum per paſſionem mereri potuit.
Sexto. Vtrum nobis meruit apertionem ianuæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in Chriſto ſit aliqua operatio præter diuinam.

3.q.19.1.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto ſit tantum vna actio. Dion. enim actionem Chriſti nominat theandricam, id eſt dei virile: hoc aūt non diuerſas actiones, ſed vnā ſignat. ergo in Chriſto eſt tantum vna actio diuinitatis, & humanitatis. I

θεανδρικὴ

In prologo metaph.

¶ 2 Præt. Actiones, vt dicit philoſophus, ſuppoſitorū ſingularium ſunt: ſed in Chriſto eſt tantum vnum ſuppoſitum. ergo tantum vna actio.

¶ 3 Præt. Cuius eſt eſſe, eius eſt agere: ſed in Chriſto propter vnitatem ypoſtaſis eſt tātum vnum eſſe. ergo tantū vna actio.

lib. 3. de fide cap. 16. poſt medium.

¶ 4 Præt. Inſtrumenti & principalis agētis eſt tantū vna actio: ſed ſicut dicit † Dam. Caro eſt inſtrumentum diuinitatis. ergo eſt vna actio Chriſti ſecūdum diuinitatem & humanitatem.

¶ 5 Præt. Vbi eſt idem actiuum eſt eadem actio, quia actiones diuerſificantur penes terminos: ſed in Chriſto eſt idē opus operatum diuinitatis & humanitatis: ſicut mundatio leproſi, quē diuinitas tactu corporali mundauit, vt dicitur Mat. 8. ergo in ipſo eſt tantum vna actio. K

Sed contra. Sicut ſe habet vnitas actionis ad vnitatem naturæ, ita pluralitas ad pluralitatem: ſed in diuinis perſonis, propter diuerſitatem naturarum eſt diuerſa actio.

¶ Præ. Magis diſtant diuina natura & humana in Chriſto, quā diuerſæ potentiæ animæ in Chriſto: ſed diuerſarum potentiarum in Chriſto ſunt diuerſæ actiones. ergo multo fortius duarum naturarum ſunt diuerſæ actiones.

¶ Præt. Actio diuinæ naturæ eſt ipſa diuina eſſentia, & eſt æterna. Actio autem humanæ naturæ in ipſo eſt accidēs, & aliquid tempore menſuratum. ergo ſunt duæ actiones in Chriſto.

F Reſpondeo. Dicendum, quòd quidam negauerunt in Chriſto duas eſſe actiones, & ad hoc ponendum, diuerſi, diuerſis rationibus moti ſunt. Quidā enim Euticiani dicebant in Chriſto vnam tantum naturam eſſe compoſitā ex diuina & humana. & ideo ſequebatur, quòd etiam Chriſtus haberet vnam tantum actionem compoſitam. ſed ex hoc ſequitur, quòd ſua actio non fuerit neque diuina, neque humana, neq; nobis, neque patri cōformis, & ita fruſtratur opus redemptionis, ad quod exigitur diuina actio, & humana. vnde hoc eſt hæreticū ſicut & primum, vt dicitur diſt. 5. Alij vero negauerunt duas actiones in Chriſto: dicentes in comparatione ad diuinā, humanā operationem non eſſe dicēdam actionem: ſed potius paſſionem, quod repellit † Dam. lib. 3. Quia ſi propterea humana operatio Chriſti non eſt dicenda actio, quia diuina eſt actio, eadem ratione, quia natura diuina eſt bona natura humana non eſſet bona: non enim oportet, quòd ſi diuina natura excedit humanam in bonitate, quòd propter hoc humana ſit mala, aut non bona. Alij vero viderunt, quòd actio dependet a natura quæ eſt principium actiuum; & a perſona quæ agit: ideo voluerunt in Chriſto non eſſe dicendum vnam actionem, ne vnitatem naturæ ponere videantur: ſimiliter nec eſſe plures, ne videantur ponere perſonarum pluralitatem. Sed ex hoc ſequitur, vt dicit Dam. quòd Chriſtus non ſit, neque vnus, neq; duarum naturarum, quod eſt abſurdum. Et dicendum propter hoc, quòd ſimpliciter in Chriſto oportet concedere duas actiones, quia ad diuerſitatem cauſarū ſequitur diuerſitas in effectibus: cauſa autem actionis eſt ſpecies, vt dicitur in 3. phi. quia vnumquodque agit ratione alicuius formæ quam habet: & ideo vbi ſunt diuerſæ formæ, ſunt etiam diuerſæ actiones: ſicut ignis deſiccat, & calefacit per caliditatem & ſiccitatem, & homo audit & videt per viſū & auditum. Et ſimiliter Chriſtus ratione diuerſarum naturarum habet diuerſas actiones.

q. 1. art. 2.

Lib. & cap. vbi ſupra.

t. c. 17.

Ad primum ergo dicendum, quòd actionem Chriſti dicit Dio. dei virilē, non quia ſit ſimpliciter vna actio deitatis, & humanitatis in Chriſto: ſed quia actiones duarum naturarū quātum ad tria vniuntur. Primo, quantū ad ipſum ſuppoſitū, agēs actionem diuinā & humanam, quod eſt vnum. Secundo, quantū ad vnum effectū qui dicitur opus operatū, vel Apoteleſma ſm † Dam. ſicut mundatio leproſi. Tertio, quantū ad hoc quòd humana actio ipſius Chriſti participabat aliquid de perfectione diuinæ naturæ: ſicut intellectus eius alijs eminentius intelligebat ex virtute diuini intellectus, ſibi in perſona coniūcti, quāuis diuina actio in nullo inſinuaretur ex conſortio humanæ. ἀποτέλεσ

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis agere ſit ſuppoſiti: tamen forma ſiue natura eſt principiū, vel cauſa agendi ſuppoſito: ſicut & aliarum proprietatum in ſuppoſito exiſtentium. vnde ſicut idem ſuppoſitum eſt ſubiectum diuerſarum proprietatū propter diuerſa eius principia cauſantia illas proprietates, ita idem ſuppoſitum habet diuerſas actiones, propter diuerſas formas ſiue naturas.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnitas rei conſequitur eſſe ſuū. vnde eodem modo prædicatur de re ens, & vnum, quod conuertitur cum ente. non autem ex actione ſua habet res vnitatem: & ideo non poteſt eſſe, quòd ſit ſuppoſitum vnum, & eſſe eius non ſit vnum: poteſt autem eſſe quòd ſit ſuppoſitum vnum, & actio eius non ſit vna.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non poteſt eſſe eadem * actio numero per eſſentiā principalis agētis & inſtrumenti, quia idē accidens non eſt in diuerſis ſubiectis: ſed dicitur vna ſecundū quid, inquantum ſcilicet inſtrumentum non agit niſi motū a principali agente, & agit in virtute principalis agentis, & hoc modo in ipſa actione humanitatis Chriſti eſt aliqua virtus, inquantum ipſa humanitas eſt inſtrumentum deitatis. * D. 35.

¶ Ad quintum dicendum, quòd actionis vnitas non ſolū depē

deſ

det ex termino:ſed etiā ex multis aliis cauſis:& ideo nō oportet quòd ſi ſit idem actiuū,quòd ſit eadem actio.Cōtingit aūt quòd idē actiuū ex diuerſis actionibus cauſatur quadrupliciter.Vno modo quando vnus agens non eſt ſufficiens ad complendum effectum:ſed multi ſimul,ſicut multi ſimul trahunt nauem,quam nullus per ſe trahere poſſet. & tūc omnes illi ſunt quaſi vnus agens nō ſimpliciter,ſed vnitate aggregationis. & ſimiliter actio eorum non eſt vna ſimpliciter, ſed quaſi vna cōgregata ex multis. Alio modo quando vnus agens poteſt pficere effectum. ſed non ſimul vna operatione ; ſed multis operationibus ſucceſſiuis : ſicut eſt in generatione habituū acquiſitorum , & tūc vltima actio cōplens effectum agit in virtute omnium præcedentium diſponentium ad illum effectum . & his duobus modis nō fuerunt in Chriſto plures actiones ad vnum effectum. Tertio modo quādo effectus non eſt vnus ſimpliciter : ſed vnus ſubiecto , ſicut vulnus adustum,& ideo actiones cauſantes ſunt diuerſæ ſimpliciter,conueniunt tamen in ſuppoſito,ſcilicet inciſio & aduſtio,& a diuerſis formis per eſſentiam cauſantur,ſcilicet ab acumine ferri,& a caliditate.Quarto modo,quando duæ actiones ſunt diuerſorum agentium ordinatorum, quorum unum mouet aliud,& vnum eſt inſtrumentum alterius. & hi duo vltimi modi ſunt in Chriſto ſecundum quod diuerſæ eius actiones ad idem opus operatum terminabantur.

Ezech. ho. i. poſt. pri.

Quod a conceptu meruit Chriſtus ſibi hoc quod per paſſionē.

NEc ſolum meruit Chriſtus quādo patri obediēs crucem ſubiit: ſed etiam ab ipſa conceptione , ex quo homo factus eſt per charitatem, & iuſtitiam,& alias uirtutes,in quarum plenitudine fuit ſecundum hominem conditus, ſibi tantum meruit,quātum poſt per martyrii tolerantiam. Tanta enim plenitudo ſpiritualium chariſmatū in eo fuit , quòd in eis proficere non potuit . Et ideo melior ipſius anima fieri non potuit , quā ab initio ſuæ conditionis extitit quia proficere in meritis non valuit.vnde Grego. ait. non habuit omnino Chriſtus iuxta animæ meritum quo potuiſſet proficere. In membris autem quæ nos ſumus quotidie proficit. Nō ergo plus meruit ſibi per crucis patibulum quàm a conceptione meruit per gratiam virtutum . Non igitur profecit ſecundum animæ meritum quantum ad virtutē meriti,profecit tamen quātum ad numerum meritorum. Plura enim habuit merita in paſſione quàm in conceptione : ſed maioris virtutis nō extiterūt in merēdo plura q̃ ante fuerāt pauciora. Meruit ergo a conceptione non modo gloriam impaſſibilitatis & immortalitatis corporis:ſed etiam impaſſibilitatē animæ. Per quid? Per obedientiā & voluntatem perfectam, quā non tūc primum habuit , nec maiorē

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus potuerit mereri.

q. 19. 3.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus nō meruerit. Chriſtus enim ſemper fuit comprehenſor: ſed comprehenſoris qui eſt in termino , non eſt mereri , quia meritum eſt via ad terminum.ergo Chriſtus non meruit.

¶ 2 Præt.Non poteſt eſſe idem meritum & præmiū, ſicut nec cauſa & cauſatum:ſed actus charitatis perfectæ eſt præmium quia eſt ipſa fruitio.ergo cum in Chriſto fuerit charitas conſumata per ipſam mereri non potuit,& ita nullo modo merebatur,cum omnis meriti principium ſit charitas.

¶ 3 Præt.Anima Chriſti a principio ſuæ conceptionis fuit beata,ſicut modo eſt : ſed modo non meretur . ergo nec vnquam mereri potuit.

¶ 4 Præt.Quicunque meretur merendo proficit quantum ad illud,quod eſt merendi principium,quia charitas per meritū augetur:ſed Chriſti charitas augeri non potuit: nec ipſe in ſpiritualibus bonis proficere . ergo ipſe non merebatur.

¶ 5 Præt.Naturalibus non meremur propter hoc quòd ſunt determinata ad vnum:ſed liberum arbitrium in Chriſto erat determinatum ad bonum . ergo ipſe per liberum arbitrium mereri non potuit,& ita nullo modo,cum omne meritum ſit ex libero arbitrio.

¶ 6 Præt.Nullus meretur id quòd ſuū eſt , & ꝓpter hoc apud homines filii non merentur a patribus ſed ſerui , quia ea quæ patris ſunt hæreditario iure competunt filio : ſed omnia quæ patris ſunt Chriſti ſunt.vt dicitur Matth 11.& Ioan.16.Ergo ipſe apud patrem non merebatur.

¶ 7 Præt. Nullus meretur a ſeipſo: ſed quicunque meretur, meretur aliquid a filio dei : cum ergo Chriſtus ſit filius dei,ipſe nullo modo mereri poterat.

Sed contra.ſuper illud pſal.15. Conſerua me domine quoniam ſperaui in te.glo.Ecce meritum quo ſeruari debet, & loquitur de Chriſto.ergo Chriſtus aliquid meruit.

¶ Præt. Omnis uiator habens charitatem meretur:ſed Chriſtus fuit huiuſmodi.ergo.

A ¶ Præt.Vbicunque eſt difficultas in operatione virtutum, ibi eſt meritum : ſed Chriſtus habuit difficultatem in operibus virtuoſis , non quidem ex parte animæ : ſed ex parte corporis quod affligebatur.ergo ipſe merebatur.

Reſpondeo . Dicendum , quòd in iuſtitia duæ perſonæ requiruntur , ſcilicet faciens iuſtitiam , & patiens iuſtitiam. Patientis autem iuſtitiam reddere vnicuique quod ſuum eſt, actio eſt propria,patientis autem iuſtitiā actio propria eſt facere ſibi debitum quod eſt ei per iuſtitiam reddendum . & hoc proprie mereri eſt . vnde & id quod ſecundum iuſtitiam redditur merces dicitur . ſed quia iuſtitia reddit vnicuique qđ ei debetur & in bonis & in malis . bona autem ſimpliciter ſunt ea quæ ad vitā æternam pertinent , & mala ſimpliciter ſunt ea quæ ad vitā æternam pertinent, inde eſt quòd ſecundum theologos meritum proprie dicitur C reſpectu horum:quāuis magis proprie reſpectu bonorum dicatur meritum:demeritum vero reſpectu malorum. Ad hoc igitur quòd aliquis mereatur,tria neceſſaria ſunt,ſcilicet agens, qui meretur,actio per quā meretur, & merces quā meretur. Et ideo ad meritum tria requiruntur.Primum eſt ſecundum comparationem merentis ad mercedē,vt ſcilicet ille qui meretur ſit in ſtatu acquirēdi mercedem,& propter hoc, illi qui ſunt oīno in termino,nihil merentur,quia nihil acquirere poſſunt.Secundum eſt ex comparatione agentis ad actionem. vt ſcilicet ſit dominus ſuæ actionis alias per actionem ſuam nō dignificatur ad aliquid habendum nec laudatur. & ideo ea q̃ agunt per neceſſitatem naturæ,uel etiam per violentiam nō merentur. Tertium eſt ſecūdum comparationem actionis ad mercedem.vt ſcilicet æquiparetur mercedi,non quidem ſecūdum * æqualitatē quantitatis,quia hoc requirit in iuſtitia cō- * D. 883.
D mutatiua,quæ conſiſtit in emptionibus & venditionibus:ſed ſecundum æqualitatem proportionis, quæ requirit in iuſtitia diſtributiua:ſecundum quam deus æterna præmia partitur. Actio autem proportionata ad vitam æternā eſt actio ex * charitate facta:& ideo per eam ex cōdigno meretur quis ea, quæ * D. 882.
ad vitam æternam pertinent.opera autē bona quæ nō ſunt ex charitate facta deficiunt ab illa proportione,& ideo per eā ex condigno non meretur quis vitam æternā , ſed improprie his dicitur aliquis mereri,ſecūdum quod habent aliquā ſimilitudinem cū operatione informata charitate. Et ſiquidē ſit ſimilitudo illa in ſubſtantia actus & in intentione. vt cum aliquis exiſtens in mortali peccato dat eleemoſynam propter deū,dicitur meritum cōgrui.Si vero ſit ſimilitudo in ſubſtātia actus, & non in intentione,ſic dicitur meritum interpretatum,ſicut cum quis dat pauperi eleemoſynam propter inanem gloriā.
E Et hæc tria in Chriſto reperiuntur.ipſe enim quāuis quantū ad aliquid in termino pfectionis fuerit,ſcilicet quātū ad operationem animæ,quibus erat beatus & comprehenſor, tamē quantum ad aliquid defectum patiebatur eorū quæ ad gloriā pertinent,inquantum ſcilicet erat paſſibilis aīa & corpore, & inquantum erat corpore mortalis.& ideo ſecundum hoc erat viator in ſtatu acquirendi.Similiter & omnis actus eius informatus erat charitate. & iterum actus ſui dominus erat per libertatem voluntatis,& ideo omni actu ſuo meruit.

Ad primū ergo dicendum, q̃ quamuis eſſet comprehenſor quantum ad aliquid ,erat etiam viator quantum ad aliquid, & ſic mereri potuit.

¶ Ad ſecundum dicendum,quòd idē non poteſt eſſe meritum & præmium reſpectu eiuſdem,& ſecundū idē. vnde ipſe motus charitatis hominis Chriſti , in quo conſiſtit pṛmiū eius, quantum ad beatitudinem animæ.poteſt eſſe meritū reſpectu beatitudinis corporis,quod in aliis beatis nō cōtingit,quia nō

D. 280. ſunt in ſtatu acquirendi ſecundum aliquid ſui: & ideo nec ſibi nec alijs merentur quia quod impetrant modo nobis, contingit ex hoc quòd prius dum viuerent, meruerunt vt hoc impetrarent.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus eſt modo tantum cōprehenſor, tunc autē erat & viator & comprehenſor: & ideo tūc mereri potuit, nunc autem non.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ille qui meretur, nō oportet quòd proficiat quantum ad rationem merendi. hoc enim accidit ſibi ex hoc quòd radix merendi, ſcilicet charitas, non eſt in ſuo merito: ſed oportet quòd omnis qui meretur, ꝓficiat quantum ad mercedem quam meretur, vt ſcilicet eā ſibi debitam faciat, vel ſimpliciter, vel quātum ad aliquē modum, quo ſibi prius debita non erat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd liberum arbitrium Chriſti nō erat determinatū ad vnum ſecundum numerum ſed ad vnum ſecundum genus ſcilicet ad bonum, quia in malum non poteſt ſed tamen hoc poteſt facere: & non facere: & hoc non excludit libertatē arbitrij, quia poſſe peccare, nec eſt libertas arbitrij, nec pars libertatis, vt dicit Anſel. Et † hæc quidem determinatio ex perfectione liberi arbitrij, contingit ſecundū quod per habitum gratiæ, & gloriæ terminatur in eo, ad quod eſt naturaliter ordinatum, ſcilicet in bono: quia liberum arbitrium, quamuis in nobis ſe habeat ad bonum, & ad malum, non tamen eſt propter malum, ſed propter bonum. Vel dicendum, quòd ſi etiam eſſet determinatum ad vnum numero, ſicut ad diligendum deum, quod non facere non poteſt: tamen ex hoc non amittit libertatem aut rationem laudis ſiue meriti, quia in illud non coacte, ſed ſponte tendit: & ita eſt actus ſui dominus. — In dialog. de lib. arb. cap.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd Chriſtus non meretur ſecundū diuinitatem, ſecundum quam habet quòd omnia ſunt ſua. ſed meretur ſecundum humanitatem, ex qua non habet quòd omnia ſunt ſua.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad ſeptimum: quia a filio dei meremur ratione diuinitatis ſuæ, ex qua parte ipſe nō merebatur.

ARTICVLVS III.

c Vtrum Chriſtus ab inſtanti ſuæ conceptionis potuerit mereri.

3 q. 34. 3. AD tertiam ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non potuerit mereri in inſtanti ſuæ conceptionis. Nullus enim meretur niſi agendo. ſed prius eſt eſſe rei, quā eius agere. ergo in primo inſtanti conceptionis, quādo Chriſtus primo habuit eſſe ſecundum humanam naturam, non potuit mereri.

¶ 2 Præt. Opus meritorium cum deliberatione eſt, cum ſit ex electione liberi arbitrij quæ ſequitur conſilium. ſed deliberatio cum ſit quidam motus, requirit tempus ergo in primo inſtanti conceptionis mereri non potuit.

¶ 3 Præt. Quicquid Chriſtus habuit in primo inſtanti ſuæ cōceptionis, habuit ab alio, nō a ſe: ſed meriti ſui ipſe cauſa fuit. igitur in primo inſtanti conceptionis non meruit.

¶ 4 Præt. Sicut meritum eſt per liberum arbitrium, ita & peccatum: ſed diabolus non potuit peccare in primo inſtanti ſuæ creationis. ergo nec anima Chriſti in primo inſtāti creationis

F ſuæ potuit mereri: ſed primū inſtans conceptionis fuit primū inſtans creationis animæ. ergo in illo inſtanti mereri non potuit.

¶ 5 Præt. Chriſtus quantum ad corpus in pueritia erat ſimilis alijs pueris: ſed alij pueri propter imbecillitatē organorū corporalium non habēt perfectam imaginationē, nec vſum liberi arbitrij. per conſequens ergo nec Chriſtus, & ita rūc, vt videt, mereri non potuit.

Sed contra. Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis fuit vir Hier. 31. Nouum faciet dominus ſuper terram, femina circundabit virum: ſed perfecti viri eſt mereri. ergo Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis potuit mereri. — Lib. 2. contra max 5. Et Lib. 3.

¶ Præt. Perfectior eſt anima perfecta prima & ſecunda perfectione, quam perfecta ſolum perfectione prima: ſed Chriſto non accreuit aliqua ſpiritualis perfectio, ergo cuius operatio ſit perfectio ſecunda, & habitus perfectio prima, quandocunque habuit habitum virtutis, habuit actum eius. ſed actu virtutis merebatur. ergo Chriſtus in inſtanti conceptionis merebatur.

Reſpondeo Dicendum, quòd Chriſto debemus attribuere ſecundum animam, omnem perfectionem ſpiritualē quę ſibi poteſt attribui. vnde cum poſſibile ſit ipſum in primo inſtanti ſuæ conceptionis actum meritorium perfeciſſe: dicendū eſt, Chriſtum in primo inſtanti ſuæ conceptionis meruiſſe. Quod enim aliqua res in primo inſtanti in quo eſt, non poſſit ſuā actionem habere nō poteſt contingere niſi tribus modis. Primo ex

I hoc quòd deeſt ſibi aliqua perfectio, quæ requiritur ad agēdum: ſicut catulus in primo inſtanti ſuæ natiuitatis non poteſt videre, quia nō habet organum videndi completum. Alio modo propter aliquod impediens extrinſecū: ſicut aqua generata in aliquo loco cōcluſo impeditur, vt nō poſſit ꝓprio motu moueri. Tertio ex natura operationis quę ſucceſſionē habet, & tunc in primo inſtanti, quo res eſt, incipit illam actionem, nō tamē illa actio eſt in illo inſtanti. ſed in tempore: ſicut patet quod primū inſtans in quo ignis eſt ignis, quod eſt vltimū inſtans ſuæ generationis, eſt primum inſtans motus ſui ſurſum: tamen motus eius nō eſt in illo inſtanti, quia motus ſucceſſiuus eſt. Cōſtat autem ꝙ in Chriſto nō deficiebat aliqua perfectio ex parte ipſius agentis, quæ eſt neceſſaria ad meritoriū actum: & iterum nihil erat, quod impedire poſſet ipſe etiā motus charitatis quo mouebatur, indiuiſibilis erat, & nō ſucceſſiuus: & ideo

K in ipſo inſtanti conceptionis mereri potuit. Quidam autem dicunt, quòd in ipſo inſtanti conceptionis non meruit, quātum ad vſum virtutum. ſed ſolum habuit meritū in radice, ſcilicet in habitu charitatis, & aliarum virtutū, ex quibus dignus fuit gloria: ſed quantum ad vſum virtutum non meruit in ipſo inſtāti, ſed poſt ipſum inſtans. Et ad hoc mouentur rationibus inductis in obijciendo. Sed prima opinio magis mihi placet, & ſm eam reſpondendum eſt ad argumenta in contrarium facta.

Ad primum ergo dicendum, quòd eſſe eſt prius, quam agere natura, non tempore de neceſſitate.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd deliberatio & conſiliū, vt dicit philoſophus, † nō ſunt de fine: ſed de his quæ ſunt ad finē, quando non eſt certum quę expediunt ad finem intentū. in ipſa autem intentione finis aliquis meretur. vnde nō exigitur deliberatio ad meritum, etiā in alijs hominibus, quātum ad appetitū finis. Et præterea, in Chriſto nō exigebatur deliberatio, — 3. Ethi. cap 7.

etiam

cum pati cœpit & mori. Obediens enim perfecte & bonus extitit ſecundum hominē ex quo fuit homo. Habuit igitur anima illa aliquod bonū in ſe poſt mortem, quod non habuit ante. Nō igitur melior, & beatior fuit quā ante. Abſit quod melior fuerit, quia non ſanctior nec gratia cumulatior.

G nec etiam beatior fuit in Dei contemplatione in quo precipue beatitudo conſiſtit. Poteſt tamen dici in hoc fuiſſe beatior: quia ab omni miſeria immunis. ex quo nequit inferri ſimpliciter quòd beatior fuerit.

d De eo quod ſcriptū eſt donauit illi nomē quod eſt ſuper omne nomē.

NEc tantum gloriam impaſſibilitatis & immortalitatis meruit: ſed etiam donari ſibi nomen quod eſt ſuper omne nomen, ſcilicet honorificē. iā quod vocatur deus. hoc tn̄ nomen ante mortē habuit. Habuit. n. hoc nomē dei filius inquantū deus ex æterno per naturam: inquantum vero eſt homo factus habuit ex tempore per gratiam. Verum † Aug. dicit, homini donatum eſt illud nomē, non deo: quia illud nomen habuit cum in forma dei erat tantum. Sed cū dicitur, propter quod deus illū exaltauit, & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen: ſatis apparet propter quid exaltauerit, ſcilicet propter obedientiam, & in qua forma exaltatus ſit. In qua enim forma crucifixus eſt, in ea exaltatus eſt, & in ea donatum eſt ei nomen, vt cum ipſa forma ſerui, nominetur vnigenitus filius dei. Hoc illi donatū eſt, vt homini, quod iam habebat idem ipſe deus. Hoc igitur per gratiam accepit, ut ipſe ens homo. vel ſubſiſtens in forma ſerui, id eſt in anima & in carne nomi-

H netur, & ſit deus. Sed nunquid hoc meruit? Supra enim dictum eſt. quia hoc tantum bonum homo ille non meruit. Quo modo ergo hic dicitur, ꝓpter obe-

dientiã donatū eſt ei hoc nomẽ? Secundum tropum illum in Scriptura creberrimum hoc accipiẽdū eſt, quo dicitur res fieri, quando innoteſcit. Poſt reſurrectionem vero, qđ ante erat in euidenti, poſitum eſt, vt ſcirẽt homines & dæmones. Manifeſtationẽ ergo illius nominis donauit ei de⁹ B poſt reſurrectionẽ: ſed illam meruit per obedientiam paſſionis, qui eo quòd obediuit patiendo, exaltatus eſt reſurgendo, & per hoc manifeſtatum eſt nomen. Hoc eodẽ tropo dominus vſus eſt etiam poſt reſurrectionem dicens: Donata eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Non ꝙ tũc primo acceperit. ſed quam ante habebat, tunc manifeſtata eſt poteſtas. Cæterum † Ambroſius dicit, nomen illud donatū eſſe deo, non homini. C Et uidetur ſecus uerborum ſuperficiem oppoſitus Auguſt. Sed intelligentia non obuiat, licet diuerſum ſapiat. Nam Ambroſius de naturali donatione id dictum intelligit, qua æternaliter pater generando dedit filio nomẽ, quod eſt ſuper omne nomẽ, ſcilicet, eſſe deū per naturam, quia genuit ab æterno filium plenū, & ſibi æqualem deum, quod tamen nomen apoſtolus propter paſſionis obedientiam Chriſto donatum dicit. Sed præmiſſo locutionis modo accipiẽdū eſt.

Si Chriſtus ſine omni merito illa habere potuit.

SI vero quæritur, vtrū Chriſtus illam immortalitatis & impaſſibilitatis gloriam & nominis dei manifeſtationem ſine omni merito habere potuerit. Sane dici poteſt, quia humanam naturam ita glorioſam, ſuſcipere potuit, ſicut in reſurrectione extitit, nomenque ſuum etiam aliter hominibus manifeſtare potuit. Sed homo paſſibilis eſſe non potuit. ſicut fuit, & ad illam gloriam ſine merito peruenire. Potuit quidẽ peruenisse ad il

etiã quãtum ad ea quæ ſunt ad finem, quia de his certus erat. A

¶ Ad tertium dicendum, quod illud quod Chriſtus habuit in primo inſtanti ſuæ conceptionis, ſcilicet meritū, & ab alio habuit inquantum ſcilicet ad meritum exigitur gratia: & a ſeipſo habuit inquantū meritum procedit ex libero arbitrio. Non enim ſemper neceſſarium eſt, vt cauſa cauſatum præcedat tempore: ſed quandoque ſufficit, quòd præcedat natura.

¶ Ad quartum dicendum, quòd motus voluntatis in finem bonum, eſt ſibi naturalis. vnde in primo inſtanti * creationis ſuæ poteſt habere motū in bonū finem, quia ad finem naturaliter deſideratum appetẽdum non indigemus deliberatione, & in hoc poteſt eſſe meritum: ſed peccatū contingit ex hoc ꝙ voluntas mouetur in aliquid quod non competit fini naturaliter deſiderato. vñ oportet quòd contingat ex falſa collatione illius ad finem: & ideo requiritur ad peccatum collatio eius qđ habet apparentẽ bonitatem ad id, quod eſt per ſe bonum naturaliter deſideratū. vnde in primo inſtanti creationis, non poteſt mens peccare. * D.155.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Chriſtus non * habebat a ſenſibus acceptam ſcientiam: ſed infuſam, & ita habitus ſcientiæ perfectæ poterat eſſe etiam cum infirmitate organorum: & iterum dictū, eſt, quod infirmitas corporis in ipſo, nõ refundebatur in mentem, ſicut nec mẽtis gloria corporis infirmitatẽ tollebat: & ideo imperfectio organorum corporalium, vſum rationis non tollebat in ipſo. *D.1218.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Vtrum Chriſtus meruerit ſibi immortalitatem.*

AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non meruerit ſibi immortalitatẽ corporis. Mereri enim eſt extranei, cui non debetur merces niſi per meritū ſicut & adoptari eſt extranei, cui non debetur hæreditas niſi per adoptionẽ: ſed Chriſtus ad bona patris quæ ſunt ſua non dicitur adoptari quaſi extraneus. ergo eadem ratione, nec immortalitatem vel aliquid huiuſmodi, meruit.

¶ 2 Præ. Præmium eſt dignius merito · ſed bonus motus animæ Chriſti quo merebatur eſt dignior quolibet corporali. ergo non merebatur immortalitatem corporis.

¶ 3 Præt. Chriſtus non erat debitor mortis, quia non habebat peccatum, quod mortis debitores facit. ergo cum nullus mereatur illud malum euitare, cuius non eſt debitor, videtur quòd ipſe immortalitatem non meruit.

Sed contra eſt quòd in litera dicitur, quod claritas corporis eſt præmium humiliationis: ſed immortalitas corporis ad claritatẽ corporis pertinet. ergo etiam immortalitatẽ meruit.

¶ Præt. Bona gloriæ nulla creatura habet ſine merito: ſed immortalitas pertinet ad gloriam. ergo ipſam Chriſtus meruit.

II Vlterius videtur, ꝙ impaſſibilitatem animæ Chriſtus non meruerit. Id enim quod nobis eſt naturale non meremur: ſed anima ſecundum ſuam naturam eſt impaſſibilis. ergo impaſſibilitatem non meruit.

¶ 2 Præ. Omne quod ineſt alicui per accidẽs, ex hoc ipſo ꝙ accidẽs remouetur ei nõ ineſt: ſed anima patitur ſicut & mouetur per accidens. ſ. per corpus. ergo ex hoc ipſo ꝙ ſeparatur a corpore fit impaſſibilis. ſed Chriſtus non meruit animam a corpore ſeparari: quia meritum mortis peccatum eſt. vt dicitur Ro. 6. ergo non meruit impaſſibilitatem animæ.

¶ 3 Præt. Impaſſibilitas animæ pertinet ad beatitudinẽ animæ, ſicut impaſſibilitas corporis ad beatitudinem corporis ſed anima Chriſti a principio fuit beata. ergo impaſſibilitatem animæ non meruit.

Sed contra anima Chriſti poſt reſurrectionem fuit impaſſibilis; ſed ante fuit paſſibilis. ergo ſicut gloriam reſurrectionis ita & animæ impaſſibilitatem meruit.

¶ Præt. Animæ damnatorum ſunt paſſibiles, quia impaſſibilitatem non meruerunt. ergo cū anima Chriſti non meruerit paſſibilis poſt reſurrectionẽ, videtur ꝙ impaſſibilitatem meruerit.

Vlterius videtur ꝙ non meruerit exaltationem: quia ea hoc ipſo ꝙ humana natura aſſumpta fuit exaltata eſt: & nomen diuinitatis ſibi debetur: ſed aſſumptionẽ non meruit. vt ſupra diſt. 4. dictum eſt. ergo nec exaltationem. III q. 4. artic 1.

¶ 2 Præt. Nomẽ qđ eſt ſuper omne nomẽ, eſt nomẽ in quo flectitur omne genu ſed hoc eſt nomen Ieſus, vt dicitur Phili. 2. cum ergo hoc nomen non meruerit: ſed ante conceptionem ſibi impoſitum fuerit. videtur quòd non meruerit nomen quod eſt ſuper omne nomen.

¶ 3 Dicatur quòd meruit quantum ad manifeſtationem. Contra: hoc etiam ante manifeſtum erat: vnde dæmones ante eum confeſſi fuerunt, & pueri & prophetæ prædixerunt. ergo hoc ipſe non meruit.

D ¶ 4 Præt. Meritū ordinatur ad præmiū: ſed facere aliquid propter æſtimationem hominum pertinet ad vanam gloriam, quæ in ipſo non fuit. ergo exaltationem quantum ad manifeſtationem hominum non meruit.

Sed contra Luc. 14. Qui ſe humiliat exaltabitur: ſed Chriſtus ſe humiliauit. ergo exaltari meruit.

¶ Præt. Ipſe fecit ſe dignum tali exaltatione quæ eſt in manifeſtatione ad homines per ea quæ geſſit ergo meruit ipſe hãc exaltationem.

Vlterius videtur, quòd etiam præmium ſubſtantiale animæ, ſcilicet fruitionẽ diuinã ipſe meruerit. maioris enim meriti maius eſt præmium: ſed meritū Chriſti fuit maius omniū ſanctorum meritis. ergo & maior fuit merces quam meruit. nihil autem maius cadit ſub merito quàm fruitio dei, quam ſancti merentur. ergo ipſe etiam meruit ipſam. IIII.

E ¶ 2 Præt. Glorioſius eſt aliquid ꝑ ſeipſum habere, quàm ab alio habere omnia: ſed quod quis meretur quodammodo habet per ſeipſum: cum igitur Chriſtus fruitionem diuinam glorioſiſſime habuerit, videtur quod eam meruerit.

¶ 3 Præt. Secundum illos qui ponunt Angelos in ſolis naturalibus creatos, ſimul in eis fuit meritum & præmium, ſed nihil prohibet Chriſtum meruiſſe fruitionẽ diuinam, niſi quia ab initio ſuæ conceptionis eam habuit. ergo videtur quòd in ipſo inſtanti ſuæ conceptionis mereri potuerit, vt ſimul in eo eſſet. meritum, & præmium.

Sed contra. nullus meretur ſecundum quòd eſt comprehenſor: ſed Chriſtus quantum ad fruitionem erat comprehenſor. ergo nunquam fruitionem meruit:

¶ 4 Præt. Ex hoc ipſo quòd intellectus eius erat deo coniunctus in perſona, ſibi debebatur fruitio: ſed vnionem non meruit. ergo nec fruitionem.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd ſi-

cut prædictú eſt, meritum ſecundú ſe eſt operatio eius qui iuſtitiá patitur, ſecundú quá facit ſuum id quod ſibi reddendú eſt. Non autē datur aliquid alicui ꝙ habet illud eo modo quo habet, nec aliquis facit ſuum quod ſuum eſt, eo modo quo ſuú eſt. vnde ad meritum ſecundú quòd theologi de ipſo loquútur in ordine ad ea quæ ſunt bona ſimpliciter quatuor requirútur quantum ad id, quod aliquis mereri dicitur. Primum eſt, ꝙ illud ſit de pertinentibus ad beatitudinē. Secundum eſt, ꝙ illud * ſit non habitum D.117. qđ per meritum acquiritur reddendum iuſtitia mediante. Tertium eſt, quòd illud ſit nō debitum quòd merendo quis ſibi debitum facit. Quartú, quòd id quod quis mereri dicitur ſequatur ad minus ordine naturæ ad ipſum meritum: & ideo gratia quæ eſt merēdi principium, & alia naturalia quæ exiguntur ad meritum, ſub merito nō cadunt. Hæc autē quatuor in Chriſti immortale inueniútur, quia de his quæ pertinent ad beatitudinē corporis. Item nō fuit ab eo ſemper habitú, quia a principio mortale corpus aſſumpſit. Item non fuit ſibi debitum ratione naturæ, quamuis eſſet ſibi debitum ratione perſonæ. Item immortalitas non exigitur ad merendum, & propter hoc immortalitatem meruit.

Ad primú ergo dicēdum, ꝙ quáuis immortalitas, & oīa alia bona quæ ſunt in poteſtate pris, eēnt in ptāte filij quātú ad diuinam perſoná, non tamē ratione humanæ naturæ: vnde nos merendo facimus nobis debitú de eo, qđ nō erat debitú neq; naturæ, neq; pſonę. Chrs aűt fecit merendo debitú naturæ, de nō debito naturę q̄uis eſſet debitú perſonæ. Nec eſt ſimile de adoptione, quia adoptio reſpicit perſonam, ſicut & filiatio. Meritum autem in operatione conſiſtit, quæ variatur ſecundum varietatem naturæ, vt prius dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ quamuis actus mētis, quo Chriſtus merebatur, ſit ſimpliciter melius quàm immortalitas corporis, tamen illa eſt melior quantum ad ſtatum, inquantum ſcilicet, pertinet ad ſtatum beatitudinis. Actus vero mentis ſecundum quòd in eo conſiſtit meritum, pertinet ad ſtatum viatoris. Vel dicendum, quòd hoc habet veritatem in præmio ſubſtantiali animæ, & non in alijs.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus quamuis non haberet neceſſitatem moriēdi ex peccato, habebat tamē ex principijs
d.16.q.1.articu.1. naturalibus, vt † ſupra dictum eſt: & ideo humanæ naturæ in
K Chriſto immortalitas nō erat debita. Vel dicendú, ꝙ priuatio culpæ quàmuis auferat meritum mortis, non tamen dat immortalitatem, quia impoſſibile eſt mori, qualis eſt immortalitas quá meruit Chriſtus, ſicut patet in Adam quantum ad primum ſtatum, in quo non erat prædicta immortalitas.

D.195. Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd * anima dupliciter dicitur paſſibilis. Vno modo ſecundum iuſtitiá diuiná ſicut patitur in inferno ab igne corporali: & hęc eſt communis animæ, & omni ſpiritui creato in ſuis tantum naturalibus cōſiderato. Alio modo dicitur anima paſſibilis ſecundum naturá.
d.15.q.2.arti.3.in reſp. ad 2.q.2. & hoc vel per accidēs ex paſſione corporis, vt ſupra † dictú eſt, ꝙ læſio corporis ad animam pertingit quodammodo, inquantum eſt forma eius: vel per operationē propriá, ſiue illa ſit cōmunis animæ & corpori, ſicut in delectationibus & triſtitijs, quæ ſunt ſm partem ſenſitiuam: ſiue ſit propria ipſi animæ, ſicut in delectationibus & triſtitijs intellectiuę partis. Quia aűt anima ſecundum ſuam natura eſt forma corporis, formę aűt

lá ſine merito paſsionis, quia potuit conſumpta mortalitate immortalitatis gloria veſtiri: ſed nō ſine merito iuſtitiæ & charitatis aliarúque virtutum. Nō.n. Chriſtus homo eſſe potuit in quo plenitudo virtutú & gratiæ nō fuit. Nec virtutes ei ineſſe potuerunt mortalitatis cilitiò induto, quin per eas mereretur. Habens igitur has virtutes ſecúdú hominē paſſibilem ac mortalem, nō potuit non mereri gloriam immortalitatis. Non potuit igitur factus mortalis ſine merito gloriá impaſsibilitatis & immortalitatis ac manifeſtationē dei nominis conſequi. Potuit tamen hoc aſſequi ſine merito paſsionis, quia per paſsionē nil ſibi meruit qđ nō ante per virtutes ſibi meruit.

De cauſa mortis, & paſſionis Chriſti.

AD Quid ergo voluit pati & mori, ſi ei virtutes ad merendú illa ſufficiebát?

F eſt vt ſit materiæ proportionata: ideo in ipſa natura animæ, etiam ſine corpore exiſtētis, eſt vt ſit nata pati ad paſſionē corporis, quáuis non patiatur actu ſine corpore, quátum ad illas paſſiones, quæ naturaliter ei ineſſe poſsűt vel ex corpore, vel cú corpore. Hæc autem aptitudo non tollitur per id, per quod natura p gratiá reformatur. quáuis enim homo reformetur quantú ad actus perſonales per gratiam, nō tñ reformatur quátum ad naturam niſi per gloriam, quæ omnes defectus naturę tollit. Cuius ſignum eſt, ꝙ reformati p gratiá, in actu naturali defectú patiuntur, q in originali peccato generant. vnde oportet quòd iſtam aptitudinem naturalem ab anima habitus gloriæ tollat, per quem anima perficitur non ſolum in potentijs, quátum ad actus perſonales, ſed inquantum eſt natura quædam. vnde ex ipſa glorificata, in corpus gloria ſtas funditur. Per habitú etiam gloriæ excluditur & triſtitia intellectiuę partis: & iterum poſſibilitas peccandi, per quam eſt poſſibilitas ad paſſionem ex iuſtitia diuina. vnde conſtat quòd impaſſibilitas animæ, ad gloriam pertinet, & ꝙ Chriſtus gloriam animæ, inquantum eſt natura corporis: non habuit a principio ſuæ cōceptionis, quia corpus paſſibile fuit, quamuis haberet animam glorioſam quantum ad operationes, quibus Deo fruebatur, ideo ſicut meruit immortalitatē corporis: ita etiam meruit impaſſibilitatem animæ.

I Ad primum ergo dicendum, quod anima ſecundum ſuam naturam eſt impaſſibilis, vt pati non poſſit, quantum ad paſſiones proprie dictas, de quibus loquimur, ſine corpore. eſt tamē ſm naturam ſuam paſſibilis, id eſt, potens pati has paſſiones in corpore, & per corpus. Vnde hæc determinatio, p naturá; pōt determinare paſſibilitatem, vel quantum ad potentiam, & ſic falſa eſt propoſitio: vel quátum ad actum, & ſic vera eſt, quia paſſibile eſt potens pati.

¶ Ad ſm dicēdú, ꝙ quáuis per accidens ineſſet aiæ paſſio, nō tñ p accidens aptitudo ad patiendum, ſimul cú corpe: & ideo quauis ea ſeparata a corpore, tollatur paſſio ſm actum, non tamen tollitur aptitudo patiendi. Vnde ſi iterum corpori vniretur, non faceret cōiunctum ſibi corpus impaſſibile: ſed in eo per accidens pateretur ſicut & prius, niſi quando glorificata eſt: tunc enim ſi corpori vnitur, corpus impaſſibile facit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd impaſſibilitas animæ pertinet ad beatitudinem animæ, inquantum eſt natura & forma corporis. & talem beatitudinē anima Chriſti non habuit a principio ſuę cōceptionis: ſed beatitudinē q̄ cōſiſtit in actu fruitionis.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd ſicut dicit philoſophus in 1. Ethi. in felicitate aliquid inuenitur eſſentiale ipſius, ſicut virtutes quæ faciunt operationem perfectam. Cap.17. Aliquid autem quod facit ad bene eſſe felicitatis, ſicut diuitiæ, & amici, & huiuſmodi. Similiter dico, quòd aliqua ſunt quæ ſunt de ſubſtantia beatitudinis, ſicut dotes animæ, & corporis: aliquid autem quòd eſt de bene eſſe ipſius, ſicut manifeſtatio beatitudinis ad alios, in quo etiam gloria conſiſtit, quia gloria eſt clara cum laude notitia. Glo. Ro. vltimo. Sicut etiá philoſophus dicit ꝙ de bene eſſe ipſius felicitatis eſt, vt felix etiá In fine. poſt mortem viuat in memorijs hominú. Quia in Chriſto debuit eſſe completiſſima beatitudo: ideo nō ſolum in ſeipſo bea- 1. Ethi. c.1? tificatus eſt ſed ad perfectionem ſuæ beatitudinis etiá ſua beatitudo alijs oſtenſa fuit. & ſecundum hoc dicitur exaltationē meruiſſe. quæ quidē exaltatio in tribus conſiſtit, ſcilicet. In notitia

Pro te, nō pro ſe. Quomodo pro me? Vt ipſius paſſio & mors ſibi eſſet forma & cauſa. Forma virtutis & humilitatis: cauſa glorię & libertatis. Forma vero deo vſq; ad mortem obedientiæ, & cauſa tuę liberationis ac beatitudinis. Meruit enim nobis per mortis
G ac paſſionis tolerantiam, quod per præcedentia nō meruerat, ſcilicet, aditum Paradiſi, & redemptionē a peccato, a pœna, & a diabolo, & per mortē eius hæc nos adepti ſumus, ſcilicet redemptionem. Ipſe enim moriendo factus eſt hoſtia noſtræ liberationis. Sed quomodo p mortē nos a diabolo, & a pctō redemit, & aditú glorię aperuit? Decreuerat deus in myſterio, vt ait Ambroſius propter primú peccatú nō intromitti hominē in Paradiſum, ſcili
H cet ad dei contemplationē nō admitti, niſi ī homine vno tāta exiſteret humilitas, quæ omnibus ſuis pficere poſſet, ſicut ī primo hōie tanta fuit ſuperbia, quę omnibus ſuis nocuit. Non eſt autem

titia cordis, ſecundum quòd dicitur accepiſſe nomẽ ſuper omne A nomen, quia nomen de re notitiam facit. Itẽ in reuerentia corporis, quantum ad genuflexionem. Itẽ in confeſſione oris: & hoc eſt quod dicit Apoſtolus. Et omnis lingua confiteatur &c. Phil. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis fuerit exaltatus ab initio ſuæ conceptionis, non tamen ſua exaltatio fuit tũc manifeſta: & res ipſa eta Scriptura tunc fieri dicitur, quando innoteſcit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nomẽ ſuper omne nomen, dicitur eſſe vel quantum ad id a quo imponitur, & ſic eſt nomen Ieſus, vel Chriſtus, quia vtrunque exponitur, ex vnione humanæ naturæ ad diuinam: quia ſecundum hoc vnctus dicitur, quod deo eſt vnitus, ſecundum hoc etiam a peccatis ſaluos facere poteſt: vel quantũ ad id cui nomen imponitur. & ſi hoc nomen; Deus; eſt ſuper omne nomen, quia imponitur ſibi ſecundum diuinã naturam. & hæc omnia quãmuis fuerint in eo ſecundũ rei veritatem a principio conceptionis, non tñ erant in notitia hominũ.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd ante reſurrectionem erat quidẽ manifeſta Chriſti exaltatio nõ omnibus, ſed paucis. & quibuſdam etiam non per certitudinem: ſed per quandam coniectu C ram, ſicut demonibus, & aliquibus Iudæis: ſed poſt reſurrectionẽ ſuam altitudo toti mundo innotuit per certitudinem fidei.

¶ Ad quartũ dicendũ, ꝙ meritũ non ſit propter præmium, niſi id qđ ordinatur principaliter: hoc aũt eſt illud, qđ eſt de ſubſtantia beatitudinis. vnde & quãuis honor ciuilis ſit, quo præmiatur virtus ciuilis, tñ ciues propter illum honorem nõ operantur virtutis opera, ſed propter bonum ipſius virtutis.

¶ Ad Quartam quæſtionem dicendum, quòd gloria animæ cõſiſtit in hoc, quòd anima ipſi deo vnitur per viſionẽ & amorem. & quia poſterior vnio præſupponit priorem: ſicut hoc ꝙ Deus eſt in ſanctis per gratiam: præſupponit hoc ꝙ in omnibus eſt per eſſentiam, præſentiam, & potentiam: ideo eadẽ ratione vnio quæ eſt in perſona: quæ eſt vltima & completiſſima: præſupponit omnem aliam vnionem ad deũ. vnde ex hoc ipſo ꝙ anima Chriſti erat deo in perſona coniuncta: debeba- D tur ſibi fruitionis vnio. & non per operationem aliquam ei facta debita: & ideo quia meritum conſiſtit in operatione quæ facit nobis aliquid debitum, Chriſtus fruitionem non meruit. Secus autem eſt Dei gloria corporis: quia gloria corporis non conſiſtit in vnione ad deum: vnde ſine ea corpus diuinitati vnitum eſſe potuit: & fuit diſpenſatiue propter opus redemptionis implendum. Et propter hoc fruitionem in qua conſiſtit gloria animæ, Chriſtus ſemper habuit: & ipſam non meruit ſicut meruit gloriam corporis.

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc quod Chriſtus ſibi beatitudinem quæ eſt in fruitione non meruit: non fuit ex inſufficientia meriti: ſed ex perfectione merentis.

¶ Ad ſecundum dicendum: quòd Chriſtus magis habuit ex ſe ipſo ꝙ ex vnione habuit quam aliquis habeat id quod ex operatione acquirit, quia habuit illud naturaliter. & ideo etiam glorioſius habuit fruitionem quàm aliquis alius.

¶ Ad tertium dicendum, quod ſecũdum illam opinionem, angeli non ſemper habuerunt beatitudinem, nec iterum aliquid

5.q.2.2.2.o. erat in eis vnde eis deberetur. & ideo mereri potuerunt ſimul quando acceperunt gratiam, vt in 2. lib. dictum eſt. non eſt autem ita de Chriſto qui ſemper beatus ſecundum animam fuit & cui ex ipſa vnione debebatur gloria.

ARTICVLVS V.

Vtrum Chriſtus meruerit ſibi per paſſionem.

3.q. 20. 2. ſup. d. 18. q.1.2. 2.o. AD quintum ſic proceditur. Videtur ꝙ Chriſtus per paſſionem non meruerit ſibi. Mereri enim eſt aliquid ſibi debitum facere: ſed qui ſibi ſemel aliquid debitum fecit puta emendo, non vlterius emit illud. ergo & qui meruit aliquid ſemel, vlterius non poteſt mereri illud: ſed Chriſtus ab inſtanti conceptionis meruit ſibi ea quæ dicta ſunt. ergo per paſſionem nihil ſibi meruit.

A ¶ 2 Præt. Meritum facit vel non debito debitum, vel de debito magis debitum: ſed ea quæ Chriſtus meruit non fuerunt ſibi magis debita poſt paſſionem quam ante, quia per primum meritum fuerunt ſibi facta ſufficienter debita. ergo per paſſionem ſibi Chriſtus nihil meruit.

inuentus inter homines aliquis, qui id poſſet implere, niſi Leo de tribu Iuda, qui aperuit librũ, & ſoluit ſignacula: implendo in ſe omnẽ iuſtitiã, ideſt, cõſummatiſſimã humilitatẽ; quia maior eſſe non poteſt. Nã oẽs alij debitores erant, & vix vnicuique ſua virtus ſufficiebat & humilitas. Nullus ergo eorum hoſtiam poterat offerre ſufficientem noſtræ redemptioni, vel reconciliationi. Sed Chriſtus hõ ſufficiens & perfecta fuit hoſtia, qui multo eſt amplius humiliatus amaritudinẽ mortis guſtãdo, ꝙ ille Adã ſuperbierit per eſum ligni vetiti, noxia delectatione perfruendo. Si igitur illius ſuperbia omniũ extitit ruina; ipſum de paradiſo B mittens foras aliiſque occludẽs ianuam, multo magis Chriſti humilitas, qua mortẽ guſtauit igreſſũ regni celeſtis oĩbus ſuis, (impleto dei decreto) aperire valuit, atq; decreti delere cyrographũ.

¶ 3 Præt. Paſſio in corpore Chriſti fuit: ſed meritum non eſt niſi in anima. ergo per paſſionem Chriſtus nihil ſibi meruit.

¶ 4 Præt. Meriti principium eſt in nobis, quia voluntarium eſt cuius principium eſt intra, vt dicitur in 3. Ethicorum. ſed principium paſſionis non eſt in patiente, ſed in agente: ergo Chriſtus per paſſionem non meruit. cap. 4. Col. 2. heb. c. 9. glo. or.

¶ 5 Præ. Omne meritum conſiſtit in charitate: ſed pati paſſiones laudabiliter non eſt opus charitatis, ſed patientiæ, vel fortitudinis. ergo Chriſtus per paſſionem non meruit.

Sed contra. Eſt quod dicitur in litera, quod paſſio charitatis eſt meritum.

¶ Præt. Actibus virtutum meremur: ſed Chriſtus eſt paſſus ex maxima charitate. Io. 15. Maiorem hac dilectionem ergo ipſe per ſuam paſſionem meruit.

C ¶ Præterea. Paſſio ſua, maior fuit aliorum ſanctorum paſſionibus, vt ſupra diſtinctio. 15. dictum eſt. ſed alij ſancti ſuis paſſionibus meruerunt. ergo & Chriſtus per ſuam paſſionem meruit. diſt. 15. q. 2. 3. quæſtiũ. 3. ad. 1.

Reſpondeo dicendum, quòd mereri ſicut dictum * eſt, facere aliquid ſibi debitum, hoc autem contingit tribus modis. Vno modo quando aliquis facit de non debito debitum, ſicut aliquis primo motu charitatis meretur vitam æternã, faciens eam debitam ſiui, quæ prius ei debita non erat, Alio modo quod erat minus debitũ faciendo ſibi magis debitũ, quod contingit in eo, in quo charitas augetur. Tertio contingit quando aliquid quod eſt vno modo debitum ſibi, facit alio modo debitum ſibi, ſicut puer baptizatus cui debetur vita æterna ex habitu gratiæ in baptiſmo infuſæ, quãdo vſum liberi arbitrij habere incipit, facit ſibi debitam eam ex actu. sup. arg. 1. huius arti.

D Primo igitur modo Chriſtus meruit in primo inſtanti ſuæ cõceptionis claritatem corporis, quæ quidem non erat ei debita, neque ex conditione naturæ in ſe conſideratæ, neque conſequebatur ea neceſſitate vnionis, ſicut gloria fruitionis, vt dictum eſt. Secundo autem modo Chriſtus mereri non potuit, quia charitas non eſt augmentata in Chriſto. Tertio modo meruit in omnibus actibus ſuis poſt primum inſtans ſuæ conceptionis, quia fecit ſibi debitum aliquibus actibus, quod prius alijs actibus debebatur. Actus autem quo quis meretur eſt illa, cuius agens eſt dominus, vt ſupra dictum eſt, & qui eſt proportionatus mercedi. Eſt autem homo dominus ſuorum actuum per voluntatem. quam quia charitas perficit in ordine ad finem vltimum, ideo actũ ſuũ proportionatum facit, ſcilicet beatitudini, quæ propriè merces eſt noſtrorũ meritorum. & ideo omnis actus voluntarius charitate informatus eſt meritorius. Cum igitur Chriſtus paſſionem ſuam vo- E luntariè ſuſtinuerit (oblatus enim eſt quia ipſe voluit, Eſa. 53. & voluntas iſta charitate fuerit informata) non eſt dubium quòd per ſuam paſſionem meruerit. q. 1. ar. 4. q. 2. d. 18. q. 1. 2. 2. o.

Ad primum ergo dicendum, quòd emptio eſt principaliter propter habendam rem quæ emitur; & ideo poſtquam ſemel empta eſt, vlterius non emitur: ſed actio qua quis meretur, nõ eſt principaliter propter præmium conſequendum: ſed propter bonum charitatis. vnde homo habens charitatem etiam operaretur ſi nulla retributio ſequeretur. vnde etiam poſtquã meruit aliquid operatur, & id quod ſibi primo vno modo debebatur: poſtea alio modo ſibi debetur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nõ oportet quòd faciat ſibi magis debitum, quia hoc eſt ſecundum intentionẽ charitatis, quæ eſt radix merendi, ſed facit ſibi pluribus modis debitum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis paſſio ſit in corpore, tamen voluntas acceptans paſſionem fuit in anima.

¶ Ad quartũ dicendum, quod paſſio inquantũ paſſio, non eſt meritoria, quia ſic principiũ eius eſt extra: ſed eſt meritoria

inquantum eſt acceptata per voluntatem, ſic enim eſt voluntaria, & principium eius eſt intra. Acceptatur autem paſſio a voluntate dupliciter. vel ſicut voluntarium abſolute: ſicut Chriſto qui ſe voluntarie obtulit paſſioni, vt noſtræ redemptionis opus expleretur, vel ſicut voluntarium mixtum: ſicut quando aliquis etſi vellet non pati: tamen magis vult ſuſtinere paſſionem, quam aliquid contra deum faciat. F

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis meritum ſit in charitate ſicut in radice, non tamen meremur ſola charitate, ſed etiam alijs virtutibus, inquantum earum actus ſunt a charitate imperati.

Vt enim ait Ambroſius, tantum fuit peccatum noſtrum, vt ſaluari non poſſemus niſi vnigenitus dei filius pro nobis moreretur debitoribus mortis. Sed ſic dignos nos fecit teſtamẽti & promiſſæ hereditatis: quod nõ ita intelligendũ eſt, quaſi non alio modo ſaluare nos potuerit, quã p mortem ſuam, ſed quòd per aliã hoſtiam non potuit nobis aperiri regni aditus, & fieri ſalus niſi per mortem vnigeniti. Cuius tanta fuit, vt dictum eſt, humilitas & patientia, vt eius merito pateret credentibus in eum aditus regni. Magna ergo in morte vnigeniti preſtita ſunt nobis, vt liceat nobis redire in patriam: ſicut olim in morte ſummi pontificis, his qui ad ciuitatem refugij confugerant, ſecure ad propria G remeare licebat. Ecce aliquatenus oſtenſum eſt, qualiter per Chriſti mortem aditus regni ſit nobis paratus.

ARTICVLVS VI.

f Vtrum Chriſtus potuerit nobis mereri.

3.q.19 4. AD Sextum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus nobis mereri non potuit. Sicut enim laus requirit voluntarium, ita & meritum: ſed propter hoc quòd laus requirit voluntarium in laudato. ideo vnus non laudatur propter actum alterius. ergo ſimiliter nec vnus alteri mereri poteſt. & ſic Chriſtus nihil nobis meruit.

¶ 2 Præt. Ezech. 18. dicitur. Aia quæ peccauerit ipſa morietur. ergo eadem ratione anima quæ operatur ipſa præmiabitur, & H ita videtur quod Chriſtus nobis mereri non potuit.

¶ 3 Præt. Chriſtus non meruit ſecundum quod deus: ſed ſecũdum quod homo habens charitatem. ſed vnus habens charitatem non meretur alteri niſi ex congruo, quod non eſt per ſe loquendo meritum. ergo &c.

Sed contra Chriſtus ſecundum quod homo, eſt caput noſtrum. ergo nobis aliquid influit: ſed non niſi meritorie. ergo Chriſtus nobis aliquid meruit.

¶ 2 Præt. Nullus peruenit ad gloriam ſine merito, ſed pueri baptizati perueniunt ad gloriam. ergo cum non perueniant per meritum proprium, perueniunt per meritum Chriſti, & ita Chriſtus nobis aliquid meruit.

II Vlterius. Videtur quòd non meruit nobis ianuæ apertionem: quia Enoch & Helias ante Chriſti incarnationem in paradiſum introierunt. ergo ante Chriſtum ianua erat aperta.

¶ 2 Præt. Quicunque meretur paradiſum, meretur etiã apertionem ianuæ paradiſi: ſed antiqui patres meruerunt paradiſum, cum haberent charitatem ita perfectam ſicut & nos, & cum propter paradiſum omnia operarentur. ergo meruerunt I apertionem ianuæ paradiſi.

¶ 3 Præt. Poſita cauſa ſufficienti non requiritur aliquid aliud ad effectum. ſi ergo Chriſtus ſufficienter meruit nobis apertionem ianuæ paradiſi, videtur quòd non oporteat nos aliquid propter paradiſum operari, quod eſt falſum. ergo & primum.

Sed contra. Ante Chriſtum nullus in paradiſum intrauit, quia ſancti patres ad limbum deſcendebant: ſed poſtea homines in paradiſum intrauerunt, ſicut dicitur. Lu. 23. Hodie mecum eris in paradiſo. ergo paradiſi apertionem Chriſtus meruit.

¶ 2. Præt. Per peccatum Adæ clauſa eſt ianua paradiſi, vt patet Gen. 3. ſed Chriſtus pro peccato Adæ ſatiſfecit, ergo ipſe apertionem ianuæ nobis meruit.

III Vlterius. Videtur quòd non tantum per paſſionem apertionem ianuæ nobis meruit. charitas enim eius in paſſione nõ K fuit maior, quàm ante. ſi ergo per paſſionem meruit, & etiam ante meruit.

¶ 2 Præt. In baptiſmo cæli aperti ſunt ſuper eum: ſed baptiſmus paſſionem præceſſit. ergo ante paſſionem cęli apertionem nobis meruit.

¶ 3 Præt. Videtur quòd per aſcenſionem, per id quod dicitur Mich. 2. Aſcendet pandens iter ante eos.

Sed contra. Chriſtus ſatiſfaciendo, nobis ianuam aperuit, ſed ſatiſfecit per paſſionem. ergo per paſſionem ianuæ apertionem meruit.

¶ 2 Præt. Clauſio ianuæ fuit decretum, quod erat contrarium nobis, ſed hoc tulit Chriſtus de medio affigens illud cruci. Col. 2. ergo per paſſionem ianuæ apertionem nobis meruit.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd ſicut dicit Damaſ. in 3. lib. Caro Chriſti & anima erat quaſi inſtrumentum diuinitatis vnde quamuis eſſet alia operatio dei & hominis, tamen operatio humana habebat in ſe vim diuinitatis ſicut inſtrumentum vi agit principalis agentis. Et propter hoc dicit Damaſ. quòd ea quæ hominis ſunt, ſupra hominem agebat, vnde & actio Chriſti meritoria, quamuis eſſet actio humana. tamen agebat in virtute diuina, & ideo erat poteſtas ſupra totam naturã, quod non poterat eſſe de aliqua operatione puri hominis, quia homo ſingularis eſt minus dignus quã natura communis: quia diuinus eſt bonũ gentis, q bonũ vnius hominis: & quia omnes homines ſunt vnus homo in natura communi, vt dicit Porphy. inde eſt quòd meritum Chriſti quod ad naturam ſe extendebat, etiam ad ſingulos ſe extendere poterat, & ita alijs mereri potuit. Lib. 3. fide cap. 19. Cap. de ſpecie parti. 7.

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtum mereri pro alio dicitur dupliciter, Aut ita quòd ipſe mereatur loco alterius idest quòd ptinet ad aliud vt mereatur, & ſic Chriſtus pro alijs non meruit: quia meritum oportet quòd procedat ex voluntate merentis, vt obiectio procedebat. Aut ita quòd ipſe aliquid alteri mereatur, quod ſub merito illius nõ cadit: & ſic Chriſtus alijs meruit ea, quæ ipſi ſibi mereri non potuerunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd membra & caput ad eandem perſonam pertinẽt. vnde cum Chriſtus fuerit caput noſtrum propter diuinitatem & plenitudinem gratiæ in alios redundantem, nos autem ſumus membra eius, meritum ſuum non eſt extraneum a nobis, ſed in nos redundat propter vnitatem corporis myſtici.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus ea quæ ſunt hominis agebat ſupra hominem, vt dictum eſt. Hic in cor.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd ſicut clauſio ianuæ eſt obſtaculum prohibens ab ingreſſu domus: ita p ſimilitudinẽ dicitur ianua paradiſi clauſa, inquantũ eſt aliquod obſtaculũ prohibens ab introitu paradiſi. Obſtaculũ aũt põt eſſe duplex, Vnũ ex parte perſonæ, quod eſt per peccatũ actuale: aliud ex parte naturæ, quod eſt per peccatum originale. Primum quidem obſtaculum non eſt commune omnibus. ſed tñ peccatoribus, ſed ſm obſtaculum eſt, omnibus commune, I & hoc quidem obſtaculum auferri non potuit niſi per eum, cuius actio in totam naturam potuit ſcilicet Chriſtum: & ideo ipſe nobis quantum ad hoc apertionem ianuæ meruit, quæ per peccatum primi hominis toti vitiatæ naturæ clauſa erat.

Ad primum ergo dicendum, quòd eſt duplex paradiſus ſcilicet cęleſtis quæ eſt ipſa viſio dei, & terreſtris. Per peccatum autẽ primi hominis clauſa fuit ianua paradiſi terreſtris in ſignũ, quòd humanæ naturæ claudebatur oſtium paradiſi cęleſtis. Enoc ergo & Helias, quamuis paradiſum terreſtrem ante paſſionem ingreſſi ſint, non tamen paradiſum cæleſtem, de cuius ianua hic loquimur.

¶ Ad ſm dicendum, quòd antiqui patres meruerunt introitum paradiſi quãtũ ad id quod perſonæ eſt, ſicut & nos, tñ quòd remoueret impedimentũ, quod erat ex parte naturæ, mereri nõ potuerunt, & ideo ſemper remanebat eis ianua clauſa.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quãuis remotũ ſit impedimentũ, quod erat ex parte naturæ per Chriſtum, tamen oportet quòd per actum meritorium efficiatur homini paradiſus debitus quantum ad id quod eſt perſonæ, & ideo oportet quòd homo agat ad hoc, vt paradiſum intrare mereatur.

¶ Ad tertiam quæſtionẽ dicendũ, quòd obſtaculũ quod ianuam paradiſi claudebat, vt dictum eſt, fuit peccatum totam naturam inficiens & ideo quia peccatum per ſatiſfactionem tollitur, neque ſatiſfactio potuit congrue aliter fieri niſi per paſſionem Chriſti, vt infra dicetur, ideo per paſſionem ipſius tantum aperta eſt nobis ianua, & non per alia quæ prius In quæſt. ſuperiori huius art. cor.

operatus

operatus eſt, tamen per alia quæ prius operatus eſt meruit nobis conuerſionem ad ipſum, in quantum meruit ſe nobis manifeſtari, per quam nos proficimus, & non ipſe.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod meritum ſatisfactionis non conſiſtit tantum in charitate, ſed requirit paſſionem Chriſti, vt infra dicet: per ſatisfactionem autem oportebat nobis ianuam aperiri.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod in batiſmo aperti ſunt cœlũ, quia baptiſmus eſt id, per quod efficimur participes paſſionis Chriſti conſepulti cũ ipſo in mortem. Ro. 6. Vnde baptiſmus non aperit ianuã, niſi ſuppoſita paſſione.

Rom.3. ¶ Ad tertium dicendum, quòd aſcenſio non aperuit ianuam quantum ad id quod eſt eſſentiale paradiſo ſcilicet viſionem Dei: quia etiã ante aſcenſionẽ Deum viRom.5. derunt ſancti educti de limbo, ſed quantum ad locum congruentem beatis.

DISTINCTIO XIX.

A

Hic qualiter à diabolo & à peccato redemit nos per mortem quæritur.

NVnc igitur quæramus, quomodo per mortem ipſius à diabolo, & à peccato, & à pœna, redempti ſumus. A diabolo igitur, & à peccato per mortem Chriſti liberati ſumus: quia vt ait Apoſtolus, In ſanguine ipſius iuſtificati ſumus, & in eo quod ſumus iuſtificati. i. à peccatis ſoluti, à diabolo ſumus liberati, qui nos in uinculis peccatorum tenebat. Sed quomodo à peccatis, per eius mortem ſoluti ſumus? Quia per eius mortẽ, vt ait Apoſtolus Commẽdatur in nobis charitas Dei. i. apparet eximia, vel commẽdabilis charitas Dei erga nos in hoc, quod filiũ ſuũ tradidit in mortem pro nobis peccatoribus. Exhibita autem tantæ erga nos dilectionis arrha, & nos mouemur accendimurque ad diligendum Deum: qui pro nobis tãta fecit: & per hoc iuſtificamur. i. ſoluti à peccatis, iuſti efficimur. Mors igitur Chriſti nos iuſtificat, dum per eam charitas excitatur in cordibus noſtris. Dicimur quoque & aliter per mortem Chriſti iuſtificari: quia per fidem mortis eius à peccatis mũdamur. Vnde Apoſtolus. Iuſtitia Dei eſt per fidem Ieſu Chriſti. Et idem. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. i. per fidem paſſionis ipſius, vt olim aſpicientes in ſerpentem æneum in ligno erectũ, à morſibus ſanaban-

EXPOSITIO TEXTVS.

VT Amota (ignea rhomphæa.) Quæ quidem poſita in paradiſo terreſtri ſignificabat impedimentum, quod prohibebat ingreſſum paradiſi cœleſtis. (Sed vel mox poſt carnis &c.) Hoc probabilius eſt: quia etiam aliæ animæ ſanctorum, quæ nihil purgabile habent, mox poſt ſeparationem à corpore impaſſibiles fiũt. (In qua forma crucifixus eſt, in ea exal.) Contra. Exaltatio eſt vſque ad æqualitatem patris, quod non cõuenit ſibi ſecundum humanam naturam, in qua crucifixus eſt. Dicendum, quod exaltatio poteſt dupliciter intelligi, aut quãtum ad cognitionem noſtram, & ſic debetur perſonæ ratione vtriuſque naturæ: aut quantum ad rem, & ſic cum exaltatio duo importet. terminum ad quẽ, & motum ad ipſum, terminus cõuenit perſonæ ſecundum quod dicitur exaltari vſque ad æqualitatem patris, naturæ autem aſſumptæ ſecundum quod dicitur exaltari ad potiora bona patris: motus autem conuenit tantum naturæ, & ideo exaltatio conuenit perſonæ ratione naturæ. (Non eſt autem inuentus aliquis inter homines.) Quia meritum vnius puri hominis non poterat in totam naturam. (Vix vnicuique ſua.) Quia iuſtitiæ noſtræ imperfectionem habent admiſtã, & ideo vix valent quantum ad perſonale meritum, nullo autem modo ad merẽdum pro tota natura. (Impleto autem Dei decreto) Decretum dicitur Dei præceptum, quod Adam tranſgreſſus eſt, quod Chriſtus obediendo impleuit. Vel decretum dicitur ſententia mortis, quam in Adam tulit: & hoc etiam decretum Chriſtus impleuit quando mortem ſuſtinuit. Chirographum autem dicitur memoria præuaricationis Adæ, ſiue reatus ipſius, quod Chriſtus pro nobis ſatisfaciendo deleuit. (Tantum enim fuit peccatum.) De hoc infra diſt. 20. quære.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit Magiſter de merito Chriſti ſecundum quod ordinatur ad bonum conſequendum ſibi, & nobis, hic determinat de merito ipſius ſecundum quod ordinatur ad remotionem mali in nobis: ipſe enim in ſe neque ſubiectus eſt culpæ, neq; debitor eſt pœnæ. Diuiditur autem in duas partes. In prima, oſtendit quomodo per paſſionem Chriſti liberamur à malis. In ſecũda, de cauſa paſſionis Chriſti diſt. 20. (Si vero quæritur.) Prima in duas. Primo, oſtendit quo modo per meritum paſſionis Chriſti ſumus liberati à malo. Secundo, determinat de his, quæ dicuntur de Chriſto ratione huius liberationis, ibi. (Vnde & ipſe vere dicitur.) Prima, in duas. Primo, oſtendit quomodo per paſſionem Chriſti liberati ſumus à malo culpæ, & à poteſtate inſtigantis ad culpam. ſ. dæmonis. Secundo, oſtendit quomodo per dictam paſſionem ſumus liberati à malo pœnæ, ibi. (A pœna redemit.) Circa primum duo facit. Primo, ponit intentum. Secundo, exequitur propoſitum, ibi. (Sed quomodo à peccatis.) Circa quod duo facit. Primo, proſequitur modũ, quomodo per Chriſti paſſionem, & mortem liberati ſumus à peccatu. Secundo, quomodo liberati ſumus à poteſtate diaboli, ibi. (A diabolo liberamur) Circa quod tria Rom.4.
facit. Primo, oſtendit quantum ad quid liberati ſumus à poteſtate diaboli. Secundo, exponit modum liberationis, ibi. (Vnde Auguſt. cauſam & modum.) Tertio, quod Rom.5.
hoc fieri nõ poterat, niſi per Deum, & hominem, ibi. (Factus eſt igitur homo mortalis. Et à pœna redemit.) Hic oſtendit, quomodo ſumus liberati à pœna per Chriſti paſſionẽ. Circa quod duo facit. Primo, oſtendit à qua pœna nos liberauit. Secundo, modum liberationis, ibi. (Peccata quoque noſtra. Vnde ipſe vere mediator.) Hic determinat de his, quæ dicuntur de Chriſto ratione dictæ liberationis. Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit quare dicatur redemptor. Secundo, quare dicitur mediator, ibi. (Qui ſolus dicitur mediator.) Circa quod tria facit. Primo, oſtendit rationem quare dicitur mediator. Secundo, oſtẽdit quod ipſe ſolus eſt mediator, nõ pater, vel Spiritusſanctus, ibi. (Sed cum peccata deleat.) Tertio, oſtendit ſecundum quam naturam ipſe ſit mediator, ibi. (Vnde & mediator dicitur.)

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

Primo. Verũ per paſſionẽ Chriſti ſumus liberati à peccato.
Secundo. Verum per ipſum ſimus liberati à poteſtate diaboli.
Tertio. Verum per ipſum ſimus liberati à pœna.
Quarto. Verum ratione illius liberationis, Chriſtus dicendus ſit redemptor.
Quinto. Verum Eadem ratione ſit mediator.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum per paſſionem Chriſti ſimus liberati à peccato.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quod per paſſionem Chriſti non ſimus liberati à peccatu Chriſtus enim, non eſt paſſus ſecundum diuinam naturam, ſed ſecundum humanam: ſed peccata delere ſolius eſt Dei, vt patet Iſa. 43. quia ipſius ſolius eſt gratiam dare, per quam delentur peccata. ergo per paſſionem Chriſti, peccata noſtra deleri non potuerunt. 3. q. 49. 1.

¶ 2 Præt. Corporale non poteſt agere in ſpirituale: ſed paſſio Chriſti fuit quoddam corporale. ergo non potuit agere in animas noſtras ad delenda peccata.

¶ 3 Præt. Liberatio à peccatu dicitur eſſe iuſtificatio: ſed hæc attribuitur reſurrectioni, Reſurrexit. n. propter iuſtificationẽ noſtram. ergo liberatio à peccato non debet attribui paſſioni, ſed reſurrectioni.

¶ 4 Præt. Sicut paſſio Chriſti excitat in nobis charitatem, ita & alia beneficia Dei: quia ipſe nobis temporalia & ſpiritualia bona tribuit. Similiter etiam ſanctorum exempla nos ad charitatem excitant, & tamen non dicitur, quod per omnia beneficia

ficia Dei à peccato liberemur. ergo neque debet dici, q per paſſionem liberemur à peccato, quia nos ad charitatem excitat, vt dicit Magiſter.

¶ 3 Præt. Sicut habemus fidem de paſſione, ſic etiã habemus fidem de creatione mundi, & tamen non dicitur, q per bona creationis à peccatu mundemur, quãuis, Fides corda purificet, vt dicitur Act. 15. ergo videtur, q nec etiam iſta ratione dicẽdum ſit, quòd per paſſionem à peccatis liberati ſimus, vt dicit Magiſter.

Apoca. 1. Sed contra Apoc. Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo: ſanguinem autẽ in paſſione fudit. ergo per paſſionẽ à peccatis nos liberauit.

¶ 2 Præt. Signum reſpondet ſignato: ſed ritus vet. legis fuit ſignum & figura Chriſti: cum igitur in vet. le. non fuerit ſine ſanguinis effuſione remiſſio, vt dicit Hebr. 9. nec peccatorũ remiſſio fit, niſi per ſanguinis Chriſti effuſionem.

tur ſerpẽtum. Si ergo recte, fidei intuitu in illum reſpicimus, qui pro nobis pepẽdit in ligno, à vinculis diaboli ſoluimur, id eſt à peccatis: & ita à diabolo liberamur, vt nec poſt hanc vitã in nobis inueniat quod puniat Morte ſua, quippe vno veriſſimo ſacrificio quicquid culparum erat, vnde nos diabolus ad luenda ſupplicia detinebat, Chriſtus extinxit, vt in hac vita tentando non præualeat. Licet.n. nos tentet poſt mortem Chriſti, quibus modis ante tentabat non tamen vincere poteſt, ſicut ante vincebat. Nã Petrus qui ante Chriſti mortem voce ancillæ territ⁹ negauit, poſt mortẽ ante reges & præſides ductus non ceſſit. Quare? Quia fortior. i. Chriſtus veniens in domũ fortis. i. in corda noſtra, vbi diabolus habitabat, alligauit fortem id eſt à ſeductione compeſcuit fidelium, vt tentationem, quæ ei adhuc permittitur, nõ ſequatur ſeductio. Itaque in Chriſti ſanguine, qui ſoluit quæ non rapuit, redempti ſumus à peccato, & p hoc à diabolo. Nam, vt ait Augu.

G in ipſo vincuntur inimicæ nobis inuiſibiles poteſtates, vbi vincuntur inuiſibiles cupiditates. Fuſo enim ſanguine ſine culpa, omniũ culparum chyrographa deleta, ſunt, quibus debitores qui in eũ credunt, à diabolo ante tenebantur. Vnde: Qui pro multis effundetur. Per illum ergo redempti ſumus, in quo princeps mundi nihil inuenit. Vnde Augu. cauſam & modum noſtræ redemptionis inſinuans, ait. Nihil inuenit diabolus in Chriſto, vt moreretur,

H ſed p volũtate patris mori Chriſtus noluit non habens cauſam mortis de peccato, ſed de obediẽtia & iuſtitia mortem guſtauit,

II. Vlterius. Videtur q non omnia peccata per Chriſti mortem deleta ſint. Nullus enim damnatur, niſi pro peccato: ſed multi poſt Chriſti paſſionem damnantur. ergo non quicquid culparũ erat deleuit.

¶ 2 Præt. Quod ſemel deletum eſt, vlterius deleri non poteſt: ſed peccata præcedentium patrum deleta erant, & quantum ad actualia per pœnitentiam, & quantum ad originale per circuncitionem. ergo per paſſionem Chriſti non omnia peccata humani generis deleta ſunt.

¶ 3 Præt. Peccatum non poteſt deleri antequam fiat, quia tũc nunquam fieret: ſed multa peccata facta ſunt poſt Chriſti paſſionem. ergo non omnia peccata deleuit.

¶ 4 Præt. Pœnitentia, & baptiſmus, & alia bona opera, nobis indicuntur ad peccatorum remiſſionem: hoc autem nõ eſſet, ſi omnia peccata per mortem Chriſti deleta eſſent. ergo videtur, quòd non omnia deleta fuerunt.

¶ 5 Præt. Eorum quæ ſunt æqualia, vnum non deſtruit alterum: ſed quantum bonum fuit paſſio Chriſti ea parte patiẽtis, tantum malum fuit occiſio ipſius ea parte occidentium: quia occidebatur Deus, qui erat infinitum bonum. ergo videtur quòd illud peccatum per Chriſti mortem expiari non potuit.

Sed contra Coll. 2. Viuificauit nos cum illo, donans nobis omnia delicta: ſed donare delicta eſt remittere peccata. ergo per Chriſtum omnia peccata ſunt dimiſſa.

¶ 2 Præt. Paſſio Chriſti quantum in ſe eſt, æqualiter ſe habet ad omnia peccata delenda: ſi ergo aliqua peccata non deleuit, nulla deleuit, quod eſt abſurdum.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd delere peccatum dicitur dupliciter. Vno modo formaliter, ſicut albedo dicitur delere nigredinem per hoc, q aduenit in ſubiecto, & ſic gratiæ eſt delere peccatum. Alio modo dicitur effectiue: & hoc contingit tripliciter, ſecundum tria genera cauſæ efficientis: dicitur enim cauſa efficiẽs, vno modo perficiẽs effectum, & hoc eſt principale agens inducens formam, & ſic ſolus Deus peccatum delet. quia ipſe ſolus gratiam infundit. Alio modo, dicitur efficiens diſponens materiam ad recipiendum formam, & ſic dicitur peccatum delere ille, qui meretur peccati deletionem: quia ex merito efficitur aliquis dignus quaſi materia diſpoſita ad recipiendum gratiam, per qua peccata deleantur. Hoc autem contingit dupliciter, vel ſufficienter. Sufficienter quidem diſpoſita eſt materia, quando ſit neceſſitas ad formam: & ſimiliter aliquis ſufficienter per meritum diſponitur ad aliquid, quando illud efficitur ſibi debitum, & hoc eſt meritum condigni, & ſic nullus homo neque

F ſibi, neque alteri poteſt mereri gratiam, vel peccati deletionẽ. Non ſibi, quia antequam gratiam habeat non eſt in ſtatu merendi, vt patet ex dictis. Alijs non, quia actio viuius non poteſt ſufficienter tranſire in alterum, niſi inquantum habet aliquã communitatem cum illo, qui poteſt eſſe vel per communionẽ in natura, vel p coniunctionem affectus: ſed prima coniunctio eſt eſſentialis, ſecũda autem accidentalis. Purus autem homo, non põt in naturam, qua vt ſupra dictum eſt, eſt interior quam natura: & ideo non põt actio eius in aliũ hominem tranſire ſecundum q coniungitur ei in natura, ſed ſolum quantũ ad cõiunctionem affectus, quæ eſt cõiunctio accidentalis, & propter hoc non poteſt alteri ſufficienter mereri, ſed ex congruo. Solus autem Chriſtus alijs poteſt ſufficienter mereri: quia poteſt in naturam inquantum Deus eſt, & charitas ſua quodãmodo eſt infinita, ſicut & gratia, vt ſupra dictũ eſt. In hoc autem pro tota natura meruit, in quo debitum naturæ. ſ. mortis, quæ pro peccato ei debebatur, exoluit ipſe peccatum non habens, vt ſic non pro ſe mortem ſoluere teneretur, ſed pro natura ſolueret: vnde ſatisfaciendo pro tota natura ſufficienter meruit peccatorum remiſſionem alijs qui peccata habebant. Tertio modo, dicitur agens inſtrumentale, & hoc modo ſacramenta delent peccata: quia ſunt inſtrumenta diuinæ miſericordiæ ſaluantis.

Li. 4. de Trinitate. D. 18. q. 1. a. 6. q. 1. cor.

De ago. c. 2. de baptiſ. parti. lib. 1. cap. 4. 10. 7. cap. 31.

Di. 13. q. 1. art. 2. q. 2. cor.

¶ Ad primum ergo dicendum, q ea quæ hominis erant, Chriſtus ſupra hominem faciebat ſecundum quòd eius actio habebat virtutem ex diuino conſortio, vt ſupra dictum eſt: & ideo

I quamuis paſſio eius eſſet ſecundum quòd homo, tamen per paſſionem peccata deleuit, ſicut per contactum corporalem leproſum mundauit.

¶ Ad ſecundum dicendum, q quamuis paſſio eſſet in corpore, tamen erat in ſpiritu acceptante paſſionem: & ideo per paſſionem meruit noſtrarum ſpirituum emundationem.

¶ Ad tertium dicẽdum, q Chriſtus eſt vnius naturæ nobiſcũ, vnde eius actio in nos eſt aliquo modo vniuoca ſimilitudinẽ habens cum effectu. Quamuis autem in iuſtificatione peccata deleantur, tamẽ iuſtificatio nominat illam mutationem de culpa in gratiam ſecundum terminum ad quem: peccati autẽ deletio ſecundum terminum a quo. Et ideo attribuitur peccati deletio morti, quæ vitam paſſibilem vitæ peccatrici ſimilem in pœna à Chriſto ademit. Iuſtificatio autem reſurrectioni, per quam noua vita in Chriſto inchoata eſt. Et hoc eſt qđ

K Apoſtolus dicit, q reſurrexit ꝓpter iuſtificationem noſtram, & traditus eſt propter delicta noſtra. Rom. 4.

¶ Ad quartum dicendum, q Chriſtus inquantum nobis influxit per meritum, dicitur caput noſtrum, vt ſupra dictum eſt. Ex capite autem non recipitur influxus in membris diuiſis, ſed in membris coniunctis capiti, quantumcunq; caput ex ſe ſufficiens ſit ad influendum. Vnde quamuis meritum Chriſti ſit ſufficiens ad delendum peccata, tamen ad efficientiam deletionis requiruntur ea quæ capiti coniungunt: huiuſmodi autem ſunt fides, & charitas. Et ideo magiſter aſſignat fidem paſſionis, & charitatem quaſi cauſas efficientiæ deletionis culpæ: cauſam tamen ſufficientiæ aſſignat in hoc quod dicit, q mors Chriſti eſt verum ſacrificium, per quod peccata deleantur. Vnde quãuis ex alijs diuinis beneficijs, & ſanctorũ exemplis charitas excitetur, non tamen coniungit merito ſufficienti ad culpæ deletionem inquantum ex eis excitatur, ſed inquãtum excitatur ex paſſione Chriſti.

¶ Similiter dicendum ad quintum de fide.

¶ Ad ſecun-

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ ad hoc quòd aliquid in alterum effectum inducere poſſit, duo requiruntur, vnum ex parte agentis.ſ.ꝙ habeat virtutem ſufficientem ad inducendum illum effectum: alterum ex parte recipientis, vt ſcilicet diſpoſitum ſit ad ſuſcipiendum actionem. Chriſti autē qui in nobis meruit deletionem peccatorum, inuenitur ſufficientia ad delendum omnia peccata noſtra ex duobus.ſ.ex actione, in qua meritū cōſiſtit quæ agit vi diuina, eo ꝙ eſt actio dei & hominis, vt dictū eſt, & ex hoc habet infinitam in merendo efficaciam. Et iterum ex eo ꝙ paſſio abſtulit ſcilicet animam Deo vnitā, quę etiam habebat infinitum valorē ex hoc, ꝙ eſt Deo vnita, & ex hoc eſt infinita efficacia in ſatisfaciendo. Ex parte autē noſtra requiritur, vt nos præparemus ad meriti Chriſti effectum in nobis ſuſcipiēdum per fidem intellectꝰ, & charitatē affectus, & ꝑ imitationē operis, quod quidem nō cōtingit in omnibus: & ideo quo ad ſufficientiam ſatiſfactionis & meriti omnia peccata per Chriſti paſſionem deleta ſunt, non autem quantum ad efficientiam.

Lib. 13. de Trin. c. 13.

q. 1. arti. 1. q. 1.

Matth. 12. Marc. 3. Ephe. 1.

¶ Ad primum ergo dicēdum, ꝙ in illis qui damnantur, eſt indiſpoſitio ad recipiendum effectū meriti Chriſti, vnde ex hoc contingit quòd eorum peccata non delentur, non ex inſufficientia meriti paſſionis Chriſti.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ etiam in ſanctis qui fuerunt ante incarnationem, habuit effectum paſſio Chriſti inquantum fidem habebant paſſionis ipſius, per q̄ iuſtificabantur. Quia autem paſſio nondum erat in rerum natura, ſed in fide eorū, inquantum perſonali actione in Chriſtum credebant: ideo illa iuſtificatio, qua per fidem paſſionis Chriſti iuſtificabātur, non ſe extendebat niſi ad remouendum perſonale impedimētum, non autem ad remouendum impedimentum naturæ: & propter hoc ipſi quidem à peccato mundabātur, ſed paradiſi ianuam non intrabant: quia nondum erat amotum impedimentum naturæ.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ paſſio Chriſti quantum ad ſufficientiam poteſt delere peccata, etiam ante quàm fiant, ſed efficientia deletionis non eſt, niſi poſtquam aliquis à peccato cū miſſo auertitur: ſicut medicina ſufficiens ad ſanandum paratur interdum antequam aliquis infirmetur, ſed non ſanatur per ipſam actu, niſi poſtquam infirmus fuerit.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ baptiſmus, pœnitentia, & alia ſacramenta, exiguntur ad deletionem peccatorum, ſicut inſtrumentaliter agentia ad deletionē culpe. vnde aguot in virtute paſſionis dominicæ, & ipſam paſſionis virtutem in nos quodammodo transfundunt.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ quamuis ille qui occidebatur eſſet Deus, non tamen cognoſcebāt occiſores ipſum eſſe Deū: quia, Si cognouiſſent nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. 1. Cor. 2. vnde eorum peccatum ex ignorantia minuitur, quàmuis non ex toto excuſetur. Et etiam quàmuis habeant ęqualitatem eorum peccatum, & meritum Chriſti ſecundum quid, ſcilicet quantum ad obiectum actus: quia vitam corporalem quam Chriſtus charitatiue dedit, illi nequiter extinxerunt, non tamen habent æqualitatem quantum ad modum; quia multo maior fuit charitas ex parte Chriſti animam ponentis, quam nequitia ex parte illorum, qui illam animam nequiter extorſerunt: & iterum bonum eſt efficacius quàm ma-

A lum, quod non niſi virtute boni agit, vt dicit Diony. 4. cap. de diuinis nominibus.

per quam nos redemit à ſeruitute diaboli. Incideramus enim in principem huius ſæculi, qui ſeduxit Adam, & ſeruū fecit, cœpitq; nos quaſi, vernaculos poſſidere: ſed venit redemptor, & victus eſt deceptor. Et quid fecit redēptor captiuatori noſtro? Tendit ei muſcipulam, crucem ſuam: poſuit ibi quaſi eſcam ſanguinem ſuum. Ille autem ſanguinem fudit non debitoris, ꝑ quod receſſit à debitoribus. Ille quippe ad hoc ſanguinem fudit, vt peccata noſtra deleret. Vnde ergo nos diabolus tenebat, deletū eſt ſanguine redemptoris. Non enim tenebat nos niſi vinculis peccatorum noſtrorum, iſtæ erant cathenę captiuorū. Venit ille, alligauit fortem vinculis paſſionis ſuę: intrauit in domum eius, i. in corda noſtra vbi ipſe habitabat, & vaſa eiꝰ, ſcilicet nos, diripuit, quæ ille impleuerat amaritudine ſua. Deus autem noſter vaſa eius eripiēs, & ſua faciens, fudit amaritudinem & impleuit dulcedine, per mortē ſuam à peccatis redimens, & adoptionem glorię filiorū largiens.

B

C

b Cur Deus homo mortuus.

FActus eſt igitur homo mortalis, vt moriēdo diabolum vinceret. Niſi.n. homo eſſet qui diabolum vinceret, nō iuſte, ſed violenter homo ei tolli videretur, qui ſe illi ſponte ſubiecit. Sed ſi eum homo vicit, iure manifeſto hominem perdidit: & vt homo vincat, neceſſe eſt, vt Deus in eo ſit, qui eum à peccatis immunem faciat. Si enim homo per ſe eſſet, vel angelus in homine, facile peccaret, cum vtranque naturam per ſe conſtet cecidiſſe. Ideo Dei filius hominem paſſibilem ſumpſit, in quo & mortem guſtauit: quo cœlum nobis aperuit & à ſeruitute diaboli. id eſt à peccato (ſeruitus.n. diaboli peccatum eſt) & à pœna redemit. A qua pœna? Temporali, & æterna. Ab æterna quidem, relaxando debitum: à temporali vero, pœnitus

B

C

ARTICVLVS II.

b Vtrum ſimus liberati à diabolo per paſſionem Chriſti.

AD Secūdum ſic proceditur, Videtur ꝙ per Chriſti paſſionem, nō ſimus liberati à diabolo. Libertas enim hominis in hoc conſiſtit, ꝙ cogi non poteſt: ſed ſicut nunc liberum arbitrium cogi non poteſt a diabolo, ita nec ante Chriſti paſſionē. ergo paſſio Chriſti non liberauit nos à poteſtate demonis. 3. q. 49. 2.

¶ 2 Præter. Diabolus non habuit poteſtatē in res ipſius Iob, neq; in carnem eius, niſi cum accepit eam à Deo: ſed modo etiā accepta poteſtate à Deo, poteſt homines affligere in rebus, & in perſonis. ergo in nullo ſumus modo magis liberi ab eius poteſtate quā ante.

¶ 3 Pręt. Ante paſſionem Chriſti, demon aliter nō nocebat hominibus niſi tentādo quantum ad animā, & vexandu quantum ad corpora: ſed hoc etiam quotidie facit. ergo in nullo eius virtus eſt diminuta.

¶ 4 Præt. Illi proprie ſub diaboli ſeruitute detinentur, qui ipſi ſeruitutem latriæ impendunt: ſed adhuc hodie ſunt idolatræ multi. ergo humanum genus non eſt liberatum à ſeruitute diaboli.

D ¶ 5 Præt. Apoſtolus dicit 2. Thi. 3. ꝙ In nouiſſimis diebus, inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines &c. & etiam tēpore antichriſti magis præualebit quàm vnquam fecerit. ergo videtur, quòd per paſſionem Chriſti, non ſit virtus demonis extincta.

Sed contra Ioan. 12. inſtante paſſione dixit dominus, Princeps mundi huius eijcietur foras. ergo per paſſionem Chriſti principatus ſui, dominium amiſit.

¶ 2 Præt. Victoris eſt aduerſarium à poteſtate dominij eijcere: ſed Chriſtus per paſſionem victor fuit. Apoc. 4. Vicit leo de tribu Iuda. ergo poteſtatem demonibus abſtulit.

¶ 3 Præt. Diabolus per peccatum, homini dominatur: ſed Chriſtus per paſſionem homines à peccato liberauit. ergo & à poteſtate demonis.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ poteſtas demonis in duobus cōſiſtit.ſ. in impugnando & detinendo deuictos. Ex eo autem, ꝙ Col. 3.
E quis impugnatur, nondum ſeruus factus eſt, ſed ex eo, ꝙ victus eſt, vt patet 2. Pet. 2. Deuicerat autē diabolus totum humanum genus in primis parentibus, & eis dominabatur, dum eos ad hoc ſecundum ſuum votum deduxerat, vt nullus paradiſi ianuam introiret, deuincit etiam vnum quemque ſingulariter, dum eum ad peccatum inclinat: quia, Qui facit peccatū ſeruus eſt peccati, poteſtatē igitur diaboli qua victos detinet Chriſtus per paſſionem ex toto amouit, quantum ad ſufficiētiam, licet non quantum ad efficientiam, niſi in illis, qui vim paſſionis ſuſcipiunt per fidem, charitatem & ſacramenta: & per hoc dicitur dominium diaboli euacuaſſe. Sed poteſtatem qua impugnat non ex toto euacuauit, ſed debilitauit dum ipſum hoſtem vicit & hominibus auxilia multa ad reſiſtendum tribuit, ſicut ſacramenta, gratiam abundantiorem, & alia huiuſmodi.

¶ Ad primum igitur dicendū, ꝙ quàmuis ante paſſionē Chriſti nō poſſet cogere liberū arbitriū ſicut nec modo, tn̄ poterat magis inclinare, inquantū homo erat debilior ad reſiſtēdum.

¶ Ad ſecun-

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ hoc quòd homines in rebus, & perſonis affligit, vel eſt ea merito culpæ ipſorum, vel ad probationem iuſtorum & exercitium patientiæ ipſorum, & non eſt ex inſufficientia paſſionis Chriſti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis modo tenet ſicut, & ante, non tamen ita de facili ſuperat, inquantum homo plura remedia habet.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd hoc quòd idolatræ adhuc manent ſub ſeruitute dæmonis cõtingit ex eo ꝙ auxilia quæ ſunt ex paſſione, Chriſti accipere negligunt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd multitudo malorũ qui erunt in vltimis tẽporibus nõ erit ex hoc, quòd virtus paſſionis Chriſti deficiat, ſed quia armaturam Dei qua armati ſunt per paſſionem Chriſti abijcient, vel contemnẽt: quia Refrigeſcet charitas multorum. Matth.24. & ideo non eſt mirum ſi deuincantur.

nos liberabit in futuro: quando Nouiſsima mors inimica deſtruetur. Adhuc.n.expectamus redemptionem corporis: ſecundum animam vero iã redempti ſumus ex parte, non ex toto, à culpa, non à pœna. Nec omnino à culpa. Non enim ab ea redempti ſumus vt non ſit, ſed vt non dominetur.

Quomodo pœnam noſtram portauit.

Peccata enim noſtra.i.pœnã peccatorum noſtrorum, dicitur in corpore ſuo ſuper lignum portaſſe: quia per ipſius

pœnam quam in cruce tulit, omnis pœna temporalis quę ꝓ peccato cõuerſis debetur, in baptiſmo pœnitus relaxatur, vt nulla à baptizato exigatur, & in pœnitẽtia minoratur. Non enim ſufficeret illa pœna, qua pœnitentes ligat Eccleſia, niſi Chriſti pœna

G cooperaretur, qui pro nobis ſoluit. Vnde peccata iuſtorum, qui fuerunt ante aduentum in ſuſtẽtatione Dei fuiſſe vſque ad Chriſti mortem, dicit Apoſtolus ad oſtenſionem eius iuſtitiæ in hoc tempore. Ecce ex parte expoſitum, eſt quomodo, & quid Chriſtus per mortem nobis meruit, & impetrauit.

ARTICVLVS III.

Vtrum per paſſionem Chriſti à pœna æterna liberati ſumus.

3. q. 49. 3. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd per paſſionem Chriſti non ſimus liberati à pœna æterna. Pœna enim æterna eſt pœna inferni: ſed in inferno nulla eſt redemptio, igitur à pœna æterna Chriſti paſſio non liberat.

¶ 2 Præt. Si Chriſtus non fuiſſet paſſus, nullus in infernum fuiſſet niſi peccaſſet mortaliter: ſed nunc etiam Chriſto paſſo, ſolum mortaliter peccantes in infernum vadũt. ergo Chriſti paſſio non liberauit nos à pœna æterna.

¶ 3 Præt. Pœna quæ finiri poteſt, æterna non fuit: ſed pœna à qua Chriſtus homines liberauit finita eſt. ergo à pœna ęterna non liberauit.

Sed contra. Peccatum eſt cauſa mortis æternæ: ſed Chriſtus liberauit à peccato. ergo & à pœna æterna.

2. Timo. 2. ¶ Præter Zach. 9. Tu autem in ſanguine teſtamenti eduxiſti vinctos de lacu &c.

II. Vlterius. Videtur quòd nõ liberauit nos à pœna temporali: quia adhuc pro peccatis pœna temporalis iniungitur pœnitentibus. ergo ab ea per Chriſtum non ſumus liberati.

¶ 2 Præter. 1. Pet. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum vt ſe. veſ. eius: hoc autem non eſt niſi patiẽdo. ergo Chriſtus per ſuam paſſionem nos obligauit ad patiẽdum pœnam temporalem, magis quam ab ea liberauit.

¶ 3 Præt. Per reſurrectionem mortuorum liberamur ab omni pœna temporali: ſed etiam ſi Chriſtus non fuiſſet paſſus mortui reſurgerẽt, quia reſurrectio mortuorum eſt articulus fidei. ergo paſſio Chriſti non liberat nos à pœna temporali.

¶ 4 Præt. Poſita cauſa ſufficienti ponitur effectus: ſed adhuc in illis qui vim paſſionis Chriſti omnibus modis in ſe excipiũt manet pœna temporalis. ergo paſſio Chriſti non liberat à pęna temporali.

Sed contra. Per claues Eccleſiæ remittitur pœna temporalis: ſed claues Eccleſiæ virtutem habent à paſſione Chriſti. ergo per paſſionem Chriſti tollitur pœna temporalis.

¶ 5 Præt. Deus non punit bis in id ipſum, Naum primo: ſed Deus poſuit in Chriſto iniquitates omnium noſtrorũ, dum ipſe dolores noſtros portauit, Iſa. 53. ergo nos à pœna temporali per ſuam paſſionem liberauit.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd pœna æterna dicitur per oppoſitum ad vitam æternam. vnde pœna per quam vita æterna priuantur, dicitur pœna æterna. Homo autem vitam æternam amittere poteſt dupliciter. ſ. per peccatum naturæ. ſ. originale, cuius pœna eſt carentia viſionis diuinæ, & per peccatum perſonale actuale. ſ. mortale. Pœnam

F igitur ęternam, ſecundum ꝙ ea originali conſequitur, omnes incurrerunt: ſed quidam ſecundum reatum tãtum, ſicut qui adhuc viuebant in carne: quidam autem ſecundum experiẽtiam illius pœnæ, ſicut qui iam mortui erant. Similiter etiam pœnam æternam, quæ debetur peccato actuali, non omnes incurrerunt, ſed quidam, vel quãtum ad reatum tãtum, ſicut exiſtentes in mortali, vel quãtum ad experientiã, ſicut damnati. Chriſtus igitur per paſſionem ſuam à pœna æterna quæ debetur originali, quã omnes contrahunt, dupliciter abſoluit. ſ. auferẽdo reatum q̃tum ad illos qui participes efficiebantur redemptionis eius, & adhuc viuebant, & auferendo pœnam, quãtum ad illos qui mortui erant. Ab omnibus quidem quantum ad ſufficiẽtiam, ſed quantum ad efficientiam ab illis in quibus nullum inueniebatur. Sed à pœna debita mortali actuali, dupliciter abſoluit. Vno modo, pręben do auxilium ne aliquis reatum illum incurreret. Alio modo, præbendo etiã medicamenta quibus reatus poſſet auferri ab Rom. 3.

H illis, qui in ſe vim paſſionis eius receperunt: ſed ꝙ à pœna illa iam actualiter ſuſcepta aliquis liberetur, eſſe non poteſt: quia non eſt in ſtatu viatoris vt gratiam, & charitatem ſuſcipere poſſet, per quam vis paſſionis Chriſti in homines transfundit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd pœna æterna non ſolum dicitur pœna inferni, in qua ſunt damnati, à qua non poteſt eſſe redemptio. quia illi nec gratiam habent, nec gratiæ capaces ſunt, vt poſſit eis continuari paſſio Chriſti, ſed dicitur pœna æterna etiam limbi in qua erant ſancti patres, à qua poterat eſſe redemptio propter gratiam, & charitatem, quæ in illis ſanctis erat, per quam eis Chriſti paſſio continuabaẽ.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quamuis illi qui peccant mortaliter poſt paſſionem Chriſti in infernum vadunt, tamen paſſio Chriſti poterat eos præſeruare à peccato, & etiam ſanare vulnus peccati in ipſis: & ideo quantum in ſe eſt à pœna infernali liberat.

I ¶ Ad tertium dicẽdum, ꝙ pœna inferni dicitur æterna. Tum quia in eo qui punitur non eſt virtus ad liberandum ſe à pœna illa: tum, quia non eſt diſpoſitio vt virtus liberans in eo effectum habere poſſit, ꝙ ideo nullo modo terminari poteſt, ſed pœna limbi erat æterna inquantum deficiebat in punito virtus ad liberandum. vnde in æternum duraſſet, niſi liberatio affuiſſet, quamuis eſſet diſpoſitio ad recipiendum effectum liberantis, & Deo terminari poterat: ſed pœna purgatorij neutro modo eſt æterna: quia per virtutem gratiæ, quam ille qui punitur, habet, pœna illa purgat, & terminatur purgatione completa.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ pœna temporalis dicitur, per quam priuatur aliquod bonum temporale, quia bonum temporale non eſt natum manere ſemper. Hęc autem temporalis pœna in homine eſt duplex, quædam quę vniuer-

K ſaliter inuenitur in tota humana natura, ſicut neceſſitas moriendi, paſſibilitas, inobedientia carnis ad ſpiritum, & huiuſmodi: & hæc quidem pœna naturæ humanæ debetur ex originali peccato, nihilominus huius ex principijs naturę conſequuntur gratia innocentiæ deſtitutæ. Has igitur pœnas per ſuam paſſionis pœnam Chriſtus ab omnibus ſufficienter excluſit, quamuis non efficaciter ab omnibus. ſ. illis qui eius paſſionis participes nõ ſunt: nec tamen ita, ꝙ ſtatim poſt paſſionem ab omnibus auferantur, vel ita ꝙ auferantur ab illis qui ſacramenta paſſionis eius percipiunt ſtatim poſt perceptionẽ ſacramenti, ſed in fine mundi ab omnibus ſanctis ſimul auferentur: quia illæ pœnæ debentur naturæ, in qua omnes ſunt vnum, vnde tunc non ſolum hominum, ſed totius mundi natura reparabitur per reſurrectionem: quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem glorię filiorũ Dei. Rom. 8. Aliæ autẽ pœnæ ſunt, quæ aliquibus hominibus

ſpecialiter

ſpecialiter infliguntur. Et hæ pœnæ dupliciter ad eos comparantur. Vno modo, vt vindicantes culpam ſecundum ꝙ culpa facit debitum huius pœnę, & hoc modo Chriſtus omnes iſtas pœnas ſua morte quantum ad ſufficientia abſtulit remouendo cauſam. Sed ad hoc, ꝙ aliquis his pœnis quantum ad efficaciam liberetur, exigitur quòd paſſionis Chriſti particeps fiat quod quidem contingit dupliciter. primo quidem, per ſacramentum paſſionis ſcilicet baptiſmum, in quo conſepelimur Chriſto in mortem, vt dicitur Rom. 6. in quo diuina virtus operatur ſalutem, quæ inefficaciam neſcit, & ideo omnis talis pœna in baptiſmo tollitur. Secundo, aliquis fit particeps Chriſti per realem conformitatem ad ipſum ſcilicet inquantum Chriſto patiēte patimur, quod quidem fit per pœnitētiam. Et quia hæc conformatio fit per noſtram operationem, ideo contingit ꝙ eſt imperfecta & perfecta. Et quando quidem eſt perfecta conformatio ſecūdum proportionem ad reatum culpæ, tunc pœna totaliter tollitur ſiue hoc ſit in contritione tantum, ſiue etiam ſit in alijs partibus pœnitētiæ. Quando autem non eſt perfecta conformatio, tunc adhuc manet obligatio ad aliquam pœnam, vel hic, vel in purgatorio. Non tamen oportet, ꝙ ſit conformatio ad paſſionē Chriſti ſecundum experientiam tantæ pœnæ, ad quantam aliquis obligatur ex culpa: quia paſſio capitis in membra redundat, & tanto plus, quanto eſt ei aliquis per charitatem magis coniunctus. vnde ex vi paſſionis Chriſti diminuitur quantitas debitæ pœnæ, & ſecundum hoc dicitur has pœnas auferre, inquantum eas diminuit. Alio modo, dictæ pœnæ comparantur ad eos, quibus infligūtur, vt medicinæ: quia pœnæ ſunt quædam medicinæ, vt dicitur 2. Eth. vel ſibi, inquantum. ſ. preſeruant à culpa, ſeu ad virtutem promouent, vel alijs, inquātum ſcilicet eſt alijs exemplum, vt vnus pro alijs aliqualiter ſatisfaciat, & hoc modo per paſſionem Chriſti pœna temporalis nō eſt neq; totaliter ablata neque diminuta, ſed magis augmentata charitate creſcente, quantum ad præſentem ſtatum, in quo & peccare poſſumus, & proficere nobis, & alijs: ſed in futuro quando erit terminus viæ omnino pœna tolletur per virtutem paſſionis Chriſti.

Cap. 3.

¶ Ad primum ergo dicēdum, ꝙ pœna temporalis iniungitur vel vt ſatiſfactoria, & hoc ſiue vt aliquis paſſioni Chriſti per mutationem conformetur, vnde ibi eſt conformitas per ſacramentum baptiſmi, non iniungitur aliqua pœna ſatiſfactoria, vel etiam iniungitur vt medicina pręſeruans, vel promouens, & non tanquam debita.

¶ Et per hoc, patet etiam ſolutio ad ſecundum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ſicut cauſalitas iuſtificationis attribuitur reſurrectioni quantum ad terminum ad quem, paſſioni autem quantum ad terminum à quo, ita glorificationis cauſalitas attribuitur reſurrectioni, quātum ad gloriam quæ dabit, ſed paſſioni quantum ad pœnalitates quæ tolluntur.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ in cauſis quæ agunt ex ordinatione ſapientiæ, non eſt neceſſarium, ꝙ poſita cauſa ſtatim ponatur effectus, ſed tunc effectus ponitur, quando ſapientiæ ordo requirit, & taliter agit paſſio Chriſti.

ARTICVLVS IIII.

d *Vtrum Chriſtus debeat dici redemptor, ratione prædictæ liberationis.*

3. p. q. 48. 4. Aug. tract. 110. AD Quartum ſic proceditur. Videtur, ꝙ ratione prędictę liberationis Chriſtus non debeat dici redemptor. Redēptio. n. emptionem ſignificat iteratam: ſed Chriſtus nos nun-

Si ſolus Chriſtus debeat dici redemptor. vt ſolus dicitur mediator.

VNde ipſe vere dicitur mundi redemptor, Dei & hominum mediator. Sed mediator in ſcriptura dicitur ſolus filius, redemptor vero aliquandō etiam pater, vel Spirituſſanctus: B ſed hoc propter vſum paupertatis, nō propter exhibitionem humilitatis & obedientiæ. Nam ſecundum poteſtatis ſimul, & obedientiæ vſum, filius proprie dicitur redemptor: quia & in ſe expleuit per quæ iuſtificati ſumus, & ipſam iuſtificationem eſt operatus potentia deitatis, cum patre, & ſpiritu ſancto. Eſt igitur redemptor inquantū eſt Deus paupertatis vſu, & inquātum homo, humilitatis effectu. Et ſæpius dicitur redemptor ſecundum humanitatem: quia ſecūdum eam, & in ea ſuſcepit, & impleuit illa ſacramenta quæ ſunt cauſa redēptionis noſtræ. Proprie igitur filius dicitur redemptor.

e *De mediatore.*

QVi ſol⁹ dicitur mediator, non pater, vel Spirituſſanctus. De quo Apoſtolus. Vnus mediator Dei & hominū homo Chriſtus Ieſus. i. per hominem, quaſi in medio, arbiter eſt ad componēdam pacem. i. ad reconciliādum homines Deo. Hic eſt arbiter quem Iob. 31. deſiderat. Vtinam eſſet nobis arbiter.

A quam alias emerat. ergo nec redimere dicendus eſt ex hoc quòd nos liberauit.

¶ 2 Præt. Nullus quod ſuum eſt emit, niſi forte ſoluendo precium ei qui iniuſte detinebat: ſed diabolus iniuſte nos detinebat, ei autem Chriſtus proprij ſanguinis precium non ſoluit. ergo nullo mō nos redemit.

¶ 3 Præt. Ab eo qui aliquid vſurpauit, nō oportet, quod ſuum eſt emere, ſed violenter auferre, ſi facultas adſit: ſed Chriſto nos liberandi de poteſtate diaboli facultas non defuit. ergo nō liberauit nos per modum emptionis.

Contra. Apocal. 4. Redemiſti nos deo in ſanguine tuo dicitur de Chriſto. ergo ipſe eſt redemptor. Augu Pſal. 103. Ibi draco iſte. 1. Tim. 2.

¶ Præt. Vbicunq; eſt aliqua commutatio, ibi videt̄ emptio: ſed in paſſione Chriſti, fuit quędā commutatio, quia accepit mortē & largitus eſt, vitā. ergo fuit ibi emptio.

C Vlterius. Videtur, ꝙ nō ſolus filius ſit dicendus redemptor. II 3. q. 48. 5.
Eius enim eſt redimere cuius eſt precium dare: ſed Deus pater dedit nobis filium in precium redemptionis. Gal. 4. Miſit Deus filium ſuum factum ſub lege vt eos qui ſub lege erant redimeret. ergo Deus pater redemit.

¶ 2 Præt. Eius eſt redimere ab hoſte, cuius eſt hoſtem vincere: ſed Chriſtus per potentiam quam habet ſimul cum patre, hoſtem qui nos detinebat vicit. ergo pater nos redemit.

¶ 3 Pręter. Omne nomen ſignificans effectum in creatura eſt commune toti trinitati: ſed redemptor eſt huius. ergo.

Sed contra. Redempti ſumus per paſſionem Chriſti 1. Pet. 1. Redempti eſtis precioſo ſanguine agni: ſed ſolus filius paſſus eſt. ergo ſolus filius nos redemit.

¶ 2 Præt. Ad hoc incarnatus eſt, vt nos redimeret: ſolus autē filius incarnatus eſt. ergo ipſe eſt redemptor.

D Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, ꝙ per peccatum primi parētis totum humanum genus alienatum erat à Deo, vt dicitur Ephe. 2. non quidem à poteſtate Dei, ſed à viſione faciei Dei ad quam filij, & domeſtici admittuntur. Et iterum in poteſtatem diaboli vſurpantis deueneramus, cui conſentiendo homo ſe ſubdiderat: quantum in ipſo erat, ꝗuis de iure non poſſet: quia ſuus non erat, ſed alterius. Et ideo per ſuam paſſionem Chriſtus duo fecit, liberauit enim nos à poteſtate hoſtis, vincendo ipſum per contraria eorum quibus hominem vicerat, ſ. humilitatem, obedientiam, & auſteritatē pœnæ, quæ delectationi cibi vetiti opponitur. Et iterum, ſatisfaciendo pro culpa Deo coniunxit, & domeſticos Dei & filios fecit, vnde iſta liberatio duas rationes habuit emptionis: inquantum. n. à poteſtate diaboli eripuit dicit̄ nos redemiſſe, ſicut rex regnum occupatum ab aduerſario per laborem certaminis: E inquantum vero Deum nobis placauit dicitur nos redemiſſe ſicut precium ſoluens ſuæ ſatisfactionis pro nobis, vt à pœna & peccato liberemur.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ iteratio importata per prępoſitionem, non refertur ad actum emptionis quaſi alias empti fuerimus, ſed ad terminum actus, quia alias ſui fueramus in ſtatu innocentiæ. Emere enim eſt aliquid ſuum facere.

¶ Vel dicendum, ꝙ dicitur redemptio habito reſpectu ad illā venditionem, qua nos diabolo per conſenſum peccati vendideramus, à qua venditione hæc emptio ſecunda eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod precium ſanguinis ſui non diabolo, ſed Deo obtulit, vt pro nobis ſatisfaceret. A diabolo autem nos per victoriam ſuæ paſſionis eripuit, vt dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quāmuis diabolus nos iniuſte vſurpauerit, nos tamen in eius poteſtate deuenimus ex quo ab eo victi ſumus, & ideo oportuit etiam vt ipſe, vinceretur per contraria eorum quibus vicit: non enim, violenter vi-

ter vicit, ſed ad peccatum fraudulenter inducens.
¶ Ad ſecundam quæſtionem dicẽdum, quòd effectus redemptionis poteſt attribui cauſæ proximæ, & cauſæ remotæ. Si attribuat cauſæ proximæ, ſic Chriſtus non redemit per ea, quæ in humana natura fecit & ſuſtinuit: quibus & pati ſatisfecit pro omnibus hominibus, & hoſtem vicit

Rom 5. eius tentationibus reſiſtendo. Si autem referantur ad cauſam primam & remotã, ſic attribuit toti trinitati, inquantum tota trinitas acceptauit, noſtram redemptionem, & filium dedit nobis redemptorem, inquãtum per virtutẽ diuinitatis habuit paſſio efficaciam ad ſatisfaciendum pro toto genere humano: ſed quia ille propriè dicitur emere q̃ emptionis pretium ſoluit magis quàm ille qui emptorẽ mittit, ideo propriè loquendo dicitur Chriſtus tantum redemptor: quàmuis etiam tota trinitas poſſit dici redemptor. Et per hoc, patet ſolutio ad vtranque partem.

Reconciliati.n. ſumus Deo, vt ait Apoſtolus per mortem Chriſti. Quod nõ ſic intelligendum eſt, quaſi nos ei ſic reconciliauerit, Chriſt⁹, vt inceperit amare quos oderat, ſicut reconciliatur inimicus inimico, vt deinde ſint amici, qui ante ſe oderant, ſed iam nos diligẽti Deo reconciliati ſumus. Non enim ex quo ei reconciliati ſumus per ſanguinẽ filij, nos cœpit diligere: ſed ante mundum priuſquam nos aliquid eſſemus. Quomodò igitur diligenti nos Deó, ſumus recõciliati? Propter peccatũ cum eo habebamus inimicitias, qui habebat erga nos charitatem, etiã cum inimicitias exercebamus aduerſus eum operando iniquitatem. Ita ergo inimici, eramus Deo, ſicut iuſtitiæ ſunt inimica peccata. Et ideo remiſsis peccatis tales inimicitiæ finiuntur, & reconciliãtur iuſto, quos ipſe iuſtificat. Chriſtus ergo mediator dicitur, eo q̃ medi⁹ inter Deum & homines, ipſos re-
G conciliauit Deo. Reconciliat autẽm, dum offendicula hominum tollit ab oculis Dei.i. dum peccata delet quibus Deus offendebatur. Et nos inimici eius eramus, Sed tum peccata deleat non ſolũ Deus filius, ſed pater, & Spiritusſanctus, quorum delectio, eſt noſtra ad Deum reconciliatio: quare ſolus filius dicitur mediator? Nam de patre legitur, q̃ reconciliauerit ſibi mundum. Ait enim Apoſtolus. Deus erat in Chriſto

ARTICVLVS V.

Vtrum Chriſtus reconciliauerit nos Deo.

3.q.49.4. AD Quintum ſic proceditur. Videtur, q̃ Chriſtus non reconciliauerit nos Deo, quod mediatoris eſt officiũ. Nullus enim reconciliatur diligenti, ſed odienti: ſed Deus pater nos diligebat: quia ipſe Diligit omnia quæ ſunt, & nihil odit eorum quæ fecit. Sapien. 11. ergo Chriſtus nos ei non reconciliauit.
¶ 2 Præt. Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, ergo magis amor patris eſt cauſa paſſionis quam econuerſo, & ita videtur quod per mortem Chriſti non ſimus Deo reconciliati.
¶ 3 Præt. Mat. 22. dicitur, q̃ homo rex cuius filium cultores, vineæ occiderant, veniens perdidit homicidas illos, & per illũ hominem ſignificatur Deus pater, cuius filius occiſus eſt. ergo per mortẽ Chriſti ſunt inimicitiæ, magis auctæ, quàm ablatæ.
¶ Sed contra Ro. 5. Cum inimici eſſemus reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius.
¶ Præterea. per ſatisfactionem Deo reconciliamur, ſed Chriſtus per paſſionem ſuam pro nobis ſatisfecit. ergo nos Deo reconciliauit.
¶ Vlterius videtur, quòd ipſe non ſit mediator ſecundum humanam naturam. Non enim eſt idem extremum, & medium: ſed humana natura eſt extremum illius reconciliationis, quæ fit hominis ad Deum, ſecundum ergo quod homo Chriſtus non eſt mediator.
¶ 2 Præt. Medium compoſitum eſt ex extremis: ſed compoſitum ex humana natura & diuina, nõ eſt in Chriſto niſi perſona. ergo non ratione humanæ naturę, ſed ratione compoſitæ perſonæ eſt mediator.
¶ 3 Præt. Secundum hoc eſt mediator, ſecundum quod nos Deo coniunxit: ſed non potuiſſet nos Deo coniungere niſi inquantum eſt Deus. ergo ſecundum quod Deus, eſt mediator.
¶ Sed contra. Mediator non eſt vnum cum his inter quos mediat, ſed Chriſtus ſecundum quod Deus, eſt vnum cum patre. Io. 11. ergo ſecundum quod Deus, non eſt mediator.
¶ Præt. Secundum hoc eſt mediator, ſecundum quod eſt redemptor: ſed redemit nos ſecundum humanam naturam. ergo & ſecundum ipſam eſt mediator.
3. q.26.1. ¶ Vlterius. videtur q̃ non ſoli Chriſto conuenit eſſe mediatorem. ille enim eſt mediator, qui inter nos & Deum pacem facit, hic autem eſt ſpiritus ſanctus, q eſt amor, quo Deus nos diligit, & quo nos Deum diligimus, quantum ad charitatis donum, in quo ipſe nobis datur. ergo videtur q̃ Spiritus-
F ſanctus debeat dici mediator.
¶ 2 Præt. Medium eſt quod conuenit cum extremis: ſed demones conueniunt cum Deo in hoc, quod ſunt immortales, nobiſcum autem in hoc, quòd ſunt miſeri, ergo demones ſunt mediatores, non ſolum Chriſtus.
¶ 3 Præt. Angeli beati conueniunt etiam nobiſcum, & cũ deo, cum Deo quidẽ inquantũ ſunt immortales, & beati, nobiſcum vero inquantũ ſunt creaturæ. ergo & ipſi ſunt mediatores.
¶ 4 Præt. Dio. probat in 4. cap. cœ. hierar. q̃ diuinæ illuminationes non deferũtur ad nos, niſi mediantibus angelis, ergo ipſi ſunt mediatores.
¶ 5 Præter. Sacerdos eſt mediũ inter Deũ, & populum; & ſimiliter alij ſancti, inquantum pro peccatoribus intercedunt. ergo nõ ſolũ Chriſtus eſt mediator. 2.Cor.5.
H ¶ Sed contra. Officium mediatoris eſt reconciliare diſcordes, ſed ſolus Chriſtus ſoluit inimicitias, quæ erant inter nos, & Deum, Col. 1. ergo ipſe ſolus eſt mediator.
¶ Præt. Ex hoc dicitur mediator, quia pro nobis ſatisfecit, ſed ſolus Chriſtus pro humana natura ſatisfecit. ergo ipſe ſolus eſt mediator.
Reſpondeo dicendum ad primam quæſtionem, q̃ dilectio Dei ad nos ſecundum effectum iudicatur. Cum.n. ipſe quantum in ſe eſt, ad omnes æqualiter ſe habeat, ſecundum hoc aliquos dicitur diligere, ſecundum quod eos ſuæ bonitatis participes facit, vltima autem, & completiſſima participatio ſuæ bonitatis conſiſtit in viſione eſſentiæ ipſius, ſecundum quam ei conuiuimus ſocialiter, quaſi amici, cum in ea ſuauitate, beatitudo conſiſtat, vnde illos dicitur ſimpliciter diligere, quos admittit ad dictam viſionem, vel ſecundum rem, vel ſecundum
I cauſam, ſicut patet in illis, quibus dedit ſpiritumſanctum quaſi pignus illius viſionis. Ab hac igitur participatione diuinę bonitatis. ſ. a viſione eſſentiæ ipſius, homo per peccatum amotus erat, & ſecundum hoc homo dicebatur priuatus Dei dilectione, & ideo inquantum Chriſtus per paſſionem ſuam ſatisfaciens pro nobis, ad viſionem Dei homines admitti impetrauit, ſecundum hoc dicitur nos Deo reconciliaſſe.
¶ Ad primum ergo dicendum, quòd omnes creaturas diligit quantum ad aliquem modum, quo communicat eis bonitatem ſuam, ſed illos dicitur ſimpliciter diligere quibus ſeipſum videndum communicat, Io. 14. Ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. D.96.
¶ Ad ſecundum dicendum, q̃ ſicut Deus dicitur diligere creaturas quando iam ſunt, inquantum eis actu ſuam bonitatem communicat, quas antequam eſſent dilexit ſecundũ propoſitum communicandi eis ſuam bonitatem, ita etiam dicitur
K Deus homines dilexiſſe, quantum ad propoſitum communicandi, vel concedendi hominibus ſuam viſionem, ex qua dilectione filium dedit, ſed per mortẽ filij dilexit eos, quaſi actualiter ad viſionem ſuã admittens, remoto impedimento, quod nos à viſione Dei impediebat.
¶ Ad tertium dicendum, quòd ex parte illorum qui occiderũt Chriſtum non fuit aliquid quod miſericordiam prouocaret, ſed magis iram, ſed ex parte Chriſti, qui pro nobis mortem ſuſtinuit, fuit immenſa charitas quæ fecit paſſionem ex parte patientis Deo acceptam, & ſic per ipſam ſumus reconciliati.
¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, q̃ in medio eſt duo conſiderare. ſ. rationem quare dicatur medium, & actum medij: dicitur autem aliquid medium ex hoc, q̃ eſt inter extrema. actus autem medij eſt extrema coniungere. Mediator igitur dicitur aliquis ex hoc, quòd actum medij exerceret in coniungendo diſiunctos. Non poteſt autem actum medij exercere niſi aliquo modo natura medij in ipſo inueniatur, vt ſcilicet ſit inter extrema. Eſſe autẽ inter extrema conuenit quantum

tum ad duo.i.quantum ad hoc quòd mediũ participat vtrunque extremorum. Et ſecundum ordinem inquantum eſt ſub primo, & ſupra vltimum: & hoc exigitur ad rationem medij proprie dicti, quia medium dicitur ſecundum reſpectum ad primum, & vltimum, quæ ordinem dicunt: Chriſto autem ſecundum humanã naturam hæc tria conueniunt, ipſe.n.ſecundum humanã naturam pro hominibus ſatisfaciens, homines Deo coniunxit. Ipſe etiam ab vtroq; extremorũ aliquid participat inquantũ homo. A Deo quidem beatitudinem, ab hominibus autem infirmitatem. Ipſe etiam inquãtum homo, ſupra homines fuit per plenitudinem gratiarum, & vnionem, & infra Deum, propter naturam creatam aſſumptam: & ideo ꝓprie loquendo, ratione humanæ naturæ eſt mediator: ratione autem compoſitæ perſonæ, poteſt etiã dici mediator quantum ad duas dictarũ conditionum ſcilicet inquantum cõiunxit homines Deo, & inquantum vtriq; extremorum communicat in natura plenarie, non participatiue: ſed tertia conditio deficit, quia, ſecundum perſonam non fuit minor patre. Sed quantum ad diuinã naturam nullo modo competit ſibi ratio mediatoris, quia ſecundum diuinam naturam, neq; eſt inter extrema participatiue, neque ſecundum ordinem, neque iterum coniungit, vt cauſa proxima, ſed vt cauſa prima vt dictum eſt.

Aug. in Expo. 4. ad Gal. & gloſ. 1. Timot. 2.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd humana natura prout eſt in Chriſto, non eſt extremum, quia ipſa non eget reconciliatione, cum in ipſa peccatum non ſit. *Paulo ſuperius.*

D

¶ Ad ſecundum patet ſolutio per id, quod dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quãuis nos Deo coniungere nõ potuiſſet niſi Deus fuiſſet, quia humana natura ex diuina ſibi coniuncta in perſona, maiorem efficaciam habebat, tamẽ ſatisfactionem, qua Deo reconciliati & coniuncti ſumus, nõ exhibuit, niſi per humanam naturam, & ideo ſecundum ipſam, eſt proxima cauſa coniunctionis.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd quantum ad hãc reconciliationem, qua humana natura reconciliata eſt Deo, ſolus Chriſtus eſt mediator, quia in ipſo ſolo eſt reperire conditiones mediatoris prædictas.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſpiritusſanctus quàmuis coniungat ſicut cauſa prima, non tamen eſt medium inter extrema, nec coniungens proximum, & ideo non eſt proprie loquendo mediator.

E

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ dæmones communicant cum Deo in immortalitate, nobiſcum autem in miſerijs, vnde ad hoc ſe medios interponunt, vt nos ad immortalitatem & æternam miſeriam adducant. & hoc faciunt, à Deo nos ſeiungendo, & non coniungendo. Et quia recedendo ab vno primo inuenitur multitudo, ideo ipſi non ſunt vnus, ſed plures medij, non mediatores, ſed ſeparatores. Chriſtus autem cum Deo habuit communem beatitudinem, nobiſcum autem mortalitatem, & ideo ad beatitudinem nos ducit æternam, mortalitate quam habuit ad tempus conſumpta, & hoc eſt quod dicit Aug. 9. de ciuita. Dei.

¶ Ad tertium dicendum, quòd angeli ſunt beati & immortales, vnde non cõueniunt nobiſcum in hoc, quod à nobis amouendum eſt per actum mediatoris: non enim ad hoc datur mediator vt faciat nos non eſſe creaturas, & ideo quàmuis cõueniant nobiſcum in hoc quòd ſunt creaturæ, non tamen A competit eis ratio mediatoris.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ illud quod angeli nobis à Deo deferunt, quaſi medij inter nos & Deum, non eſt hoc, ꝑ quod Deo coniungimur, quia gratia non eſt nobis ab angelis nec ſatisfactio, ſed illa transfuſio coniunctionem præſuppoſit, vel ad eam præparat, & ideo ipſi nõ ſunt mediatores, ſed eorum officium ſequitur vel diſponit ad officium mediatoris, & ideo, ipſi ſunt miniſtri mediatoris.

¶ Ad quintum dicendum ꝙ aliquis ſanctorũ non poteſt eſſe mediator, coniungẽs totam humanam naturam Deo, quàmuis vnam ſpecialem perſonam Deo poſſit coniungere, nõ quidem merendo ei gratiam ex condigno, ſicut Chriſt⁹ fecit, ſed ex congruo tantum, inducẽdo ad bonum.

August. confeſſ. lib. 10. cap. 14. 3. q. 26. 2.

mundum ſibi reconcilians. Cum igitur reconciliet: quare non dicitur mediator? Quia nec medius eſt inter Deum, & hominẽ, nec in ſe habuit illa ſacramenta: quorum fide & imitatione iuſtificamur. i. recõciliamur Deo. Reconciliauit nos igitur tota trinitas virtutis vſu. ſ. dum peccata delet. ſed filius ſ. ſol⁹ impletione obedientiæ, in quo patrata ſunt ſecundum humanam naturam ea, per quæ credentes, & imitantes iuſtificantur.

¶ *Secundum quam naturam ſit mediator.*

VNde mediator dicitur ſecundum humanitatẽ, non ſecundum diuinitatẽ. Non eſt enim mediator inter Deũ, & Deum, quia tantũ vnus eſt Deus, ſed inter Deum & hominẽ, quaſi inter duo extrema, quia medius eſſe non poteſt niſi inter aliqua. Mediator eſt igitur inquantum homo. Nam inquantũ Deus non mediator, ſed æqualis patri eſt, hoc idem quod pater, cum patre vnus Deus. Mediat ergo inter homines, & Deum trinitatẽ, ſecundum hominis naturam in qua ſuſcepit illa, per quæ recõciliamur Deo trinitati, & ſecundum eandem habet aliquid ſimile Deo, & B aliquid ſimile hominibus, quod mediatori congruebat, ne ꝑ omnia ſimilis hominibus lõge eſſet à Deo, aut per omnia Deo ſimilis longe eſſet ab hominibus, & ita mediator non eſſet. Verus igitur mediator Chriſtus inter mortales peccatores, & immortalem iuſtum apparuit, mortalis cũ hominibus, iuſtus cum Deo, per infirmitatem propinquans nobis, per iuſtitiam Deo. Recte igitur mediator dictus eſt, quia inter C Deum immortalem, & hominẽ mortalem, eſt Deus, & homo, reconcilians hominem Deo, intantum mediator, inquãtum eſt homo, inquantum autem verbum non eſt medius, quia vnus cum patre Deus. Si ergo Chriſtus ſecũ

EXPOSITIO TEXTVS.

M(Orte quippe ſua vna.) Hic eſt tertius modus quo per paſſionem à peccatis liberamur: duo enim prius poſiti pertinent ad efficientiam iuſtificationis ex parte noſtra, hic autem pertinet ad ſufficientiam ex parte ſua, quia ſua ſatisfactio fuit ſicut quoddam ſacrificium ad delendum omnia peccata quantum in ſe eſt ſufficiens (Culparum Cyrographa) Cyrographũ dicitur à cyros, quod eſt manus, & graphos, qđ eſt ſcriptura, quaſi manualis ſcriptura, quæ memoriam debitorum facit, & D obligationem ad ſoluendum: dicuntur autem cyrographa noſtrorum peccatorum per mortem Chriſti deleta, inquantum memoria noſtrorum delictorum amota eſt ſecundum quod Deus eorum non recordatur ad puniendum, vel inquantum obligatio pœnæ, ſiue reatus amotus eſt. (In baptiſmo pœnitus laxatur.) Contra requirit gemitus interior. Dicendum, ꝙ non requiritur inquantum eſt pœna, ſed inquãtum conſequitur ex diſplicentia veteris vitæ, cuius ſi non pœniteat, non poteſt nouam vitam inchoare, ſed victus abſcedit. (Impleuit illa ſacramenta.) Sacramentum hic dicitur, non ſacrum ſignum ſicut, baptiſmus, & huiuſmodi, ſed ſacrum ſecretum, ſicut paſſio incarnatio & huiuſmodi. (Si ergo Chriſtus ſecundum vos o hæretici.) Hæc ſunt verba Vigilantij qui ponit Chriſtum mediatorem ratione perſonæ compoſitæ vt dictum eſt: poſſumus tamen dicere, quòd ſi haberet humanam naturam tantum, ſecundum illam non eſſet ſufficiens mediator, quia non E haberet vnde ſatisfaceret pro tota natura humana, ſicut nec alij qui ſunt puri homines.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit Magiſter quomodo per Paſſionem Chriſti liberamur à malis. hic determinat de cauſis paſſionis. Diuiditur autem in duas partes. Primo, aſſignat paſſionis congruentiæ cauſam. Secundo, determinat de cauſa ipſius efficiente ibi. (Chriſtus ergo ſacerdos & hoſtia.) Prima in duas. In prima aſſignat cauſam congruentiæ ex vtilitate noſtra. In ſecunda, ex decentia iuſtitiæ ipſius ibi. (eſt & alia ratio.) Et circa hoc tria facit. Primo, aſſignat congruentiã paſſionis ex iuſtitia Dei. Secũdo, proſequitur iuſtitiæ ordinem ibi. (Sed qua iuſtitia.) Tertio, oſtendit quod etiam illo ordine prætermiſſo, nulli iniuria fieret, vt ſic iuſtitiæ proceſſus commendabilior appareat, inquantum non fuit neceſſarius ibi. (Si enim tres illi Chriſtus. Ergo ſacerdos.) Hic determinat de

cauſa efficiente paſſionis, & primo quantum ad ipſam operationem cauſæ efficientis. Secundo, quantum ad opus operatũ ibi. (Paſſio ergo Chriſti.) Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, quomodo opus operatum ex diuerſis cauſis proceſſit. Secundo inquirit, vtrum ipſum opus operatum ſit licitum, vel malum ibi: (Cum autem paſſio Chriſti.) F

dum vos o hæretici vnam tãtum habet naturã, vnde medius erit? Et niſi ita ſit medius, vt Deus ſit propter naturam diuinitatis, & homo ꝑpter humanitatis naturam, quomodo in eo humana reconciliantur diuinis? Nam ipſe veniens prius in ſe humana ſociauit diuinis, per vtriuſque naturæ G coniunctionem in vna perſona. Deinde omnes fideles per mortẽ reconciliauit Deo, dũ ſanati ſunt ab impietate quicunque humilitatem Chriſti credendo dilexerunt, & diligendo imitati ſunt.

Summatim intelligentiæ præmiſſæ perſtringit.

ECce hic aliquatenus inſinuat quare Chriſtus ſolus dicitur mediator Dei, & hominũ, H & ſecundum quam naturam mediet, ſcilicet humanam, & cui mediet. ſ. Deo trinitati. Trinitati.n. nos reconciliauit per mortem, ꝑ quam etiam nos redemit à ſeruitute diaboli. Nam vt Petrus ait, a. Pe.1. Non corruptibilibus auro vel argento redempti ſumus, ſed precioſo ſanguine immaculati.

DISTINCT. X X.

A

Quòd alio modo potuit liberare hominem, & quare potius iſto.

SI vero quæritur: vtrum alio modo poſſet deus hominem liberare, quàm per mortem Chriſti: dicimus & alium modũ fuiſſe poſsibilem Deo, cuius poteſtati cuncta ſubiacent. Sed noſtræ miſeriæ ſanandæ cõuenientiorem modum alium nõ fuiſſe, nec eſſe oportuiſſe. Quid enim mentes noſtras tantum erigit, & ab H immortalitatis deſperatione liberat, quàm quòd tanti nos fecit Deus, vt Dei filius immutabiliter bonus, in ſe manens quod erat, & a nobis accipiens quod non erat, dignatus eſt noſtrum inire con-

QVAEST. I.

A

Hic quæruntur quinque.

Primo. De reparabilitate humanæ naturæ.

Secundo. An alius quàm Chriſtus potuit ſatisfacere ꝑ humana natura.

Tertio. Vtrum ſatisfactio conuenienter facta ſit per Chriſti paſſionẽ.

Quarto. Vtrum potuit humanum genus alio modo liberari.

Quinto. De paſſione Chriſti per cõparationem ad cauſam efficientem.

ARTIC. I.

Vtrum humana natura fuerit reparanda.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd humana natura non fuerit reparãda, peccatum enim hominis non fuit grauius quam peccatum angeli: ſed poſt peccatum angeli, bona naturalia ipſius integra remanſerunt, vt dicit Dion. 4. cap. de di. no. ergo in homine natura integra permanſit, & ita reparatione non indiguit.

¶ 2 Præt. Id quod conſequitur humanam naturam, inuenitur in omnibus habentibus humanam naturam: ſed non omnes homines erant reparandi, cum multi fuerint præuiſi damnati. ergo naturæ humanæ reparatio non debetur. I

¶ 3 Præt. Natura angelica non eſt minus precioſa quàm natura humana: ſed natura angelica poſt peccatum reparata nõ fuit, ergo nec humana natura reparanda erat.

¶ 4 Præt. Primus homo per peccatum meruit vt ipſe & ſua poſteritas in æternum a diuina viſione ſepararetur, ſed ad iuſtitiam Dei pertinet, vt reddat vnicuique ſecundum ſua merita, ergo hoc reddere debuit, vt in æternum excluderetur humana natura, & humanum genus a diuina viſione, & ſic reparari nõ debuit humana natura.

¶ Sed contra. Non decet diuinam ſapientiam vt aliqua creatura ſuo fine fruſtretur, quia tunc vane facta eſſet: ſed finis ad quem facta eſt humana natura, eſt vt videat Deum & fruatur eo. cum igitur ad hunc finem peruenire non potuiſſet niſi reparata fuiſſet, quia per peccatũ primi hominis ab hoc fine deordinata fuit, congruum fuit vt repararetur. K

¶ 2 Præt. Non eſt decens vt aliqua perfectio vniuerſo deeſſet: ſed de perfectione vniuerſi eſt creatura rationalis beata, compoſita ex anima & corpore. ergo congruum fuit ad perfectionem vniuerſi, quòd natura talis, ſcilicet humana repararetur ad beatitudinem, a qua per peccatum abducta erat.

II. 3. q. 48. 2. ¶ Vlterius. Videtur ꝙ non debuerit per ſatisfactionem reparari, Per eadem.n. res reparatur, per quæ conſtruitur: ſed humana natura inſtituta fuit ſolo verbo Dei, quia dixit & facta ſunt. ergo ſolo verbo debuit reparari, & mandatu, & non per aliquam ſatisfactionem creaturæ.

¶ 2 Præt. Sicut in opere conditionis, maxime manifeſtatur potentia, ita in opere reparationis, maxime manifeſtatur diuina miſericordia: ſed maioris miſericordiæ eſt peccatum abſque omni pœna ſatisfactionis dimittere, quam ſatisfactionem requirere. ergo abſque omni ſatisfactione, debuit humana natura reparari.

¶ 3 Præt. Eius eſt pro peccato ſatisfacere, cuius eſt peccatum facere: ſed humana natura nõ eſt corrupta per actum, quem natura fecit, ſed per actum quem fecit perſona. ergo ſatisfactio aliqua nõ debet exigi pro natura, ſed ſolum pro perſona. Eph. cap. 2.

¶ Sed contra. Culpa ordinatur per pœnã: ſed ſi peccatũ remitteretur abſque omni ſatisfactione, remaneret culpa ſine pœna. ergo remaneret aliquid inordinatum in vniuerſo, quod eſt inconueniens.

¶ 2 Præt. Satisfactio eſt medicina peccati: ſed dimittere morbũ abſque medicina, nõ eſt ſapientis medici, ergo non decuit Deũ naturam humanam ſine ſatisfactione reparare.

¶ Vlterius. Videtur, ꝙ non fuerit neceſſarium naturam humanam reparari modo dicto: Solus.n. Deus naturã reparare potest: ſed in Deum nõ cadit neceſſitas ſicut nec coactio, ergo nõ fuit neceſſarium naturam humanam reparari modo dicto.

¶ 2 Præt. Quanto aliquid eſt magis neceſſarium tanto eſt minus voluntarium, & quanto eſt minus voluntarium, tanto eſt minus gratiarum actione dignum: ſed opus reparationis humanæ eſt maxime dignũ vnde gratias Deo agamus. ergo nullo modo eſt neceſſarium.

¶ 3 Præter. Ad miſericordiam Dei pertinet vt peccatum citra condignũ puniat, aliquid de pœna peccato debita diminuens: ſed per quam rationem dimittit partem, per eandem poteſt dimittere totam. ergo non eſt neceſſarium quòd per ſatisfactionem humanam naturam reparauerit.

¶ 4 Præt. Eadem ratione dona gratis dantur, & debita gratis remittuntur, vnde ſicut iudex non poteſt reum vnius alteri dare, ita non poteſt offenſam alteri factam ſine pœna dimittere, princeps autem cuius ſunt omnia, poteſt pœnas relaxare, ſed Deus gratis dat dona hominibus, nec ex hoc ſequitur aliqua inordinatio, ergo & poteſt pœnas debitas dimittere, præcipue cum pœna ex hoc debeatur, quia per culpam ipſe offenditur.

¶ Sed contra. Impoſſibile eſt aliquid eſſe fruſtra factum à ſapiente, & omnipotente, & optimo artifice: ſed ſi natura humana non repararetur, eſſet fruſtra facta, ergo neceſſe eſt eã reparari.

¶ 2 Præt. Impoſſibile eſt aliquid eſſe inordinatum in vniuerſo: ſed ſi culpæ humanæ naturæ non adhiberetur pœna vel ſatisfactionis vel condemnationis, eſſet aliquid inordinatum in vniuerſo. ergo neceſſarium eſt, ſi à damnatione humana natura reparatur quòd hoc fiat per modum ſatisfactionis, cũ culpa per pœnam ordinetur.

Reſpondeo, Dicendum ad primam quæſtionem, quòd congruentiſſimum fuit humanam naturam ex quo lapſa fuit reparari. Fuit enim conueniens quãtum ad ipſum Deum, quia in hoc manifeſtatur miſericordia Dei, potentia, & ſapientia, Miſericordia quidem ſiue bonitas, quia proprij plaſmatis nõ deſpexit infirmitatem. Potentia vero, inquantum ipſe omnium noſtrorum defectum ſua virtute vicit. ſapientia autem, inquantum nihil fruſtra feciſſe inuenitur. Conueniens etiam fuit quantum ad humanam naturam, quia generaliter lapſa erat. Similiter etiam ex perfectione vniuerſi, quod totum quodammodo ad ſalutem hominis ordinatur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd naturale dupliciter dicitur,

tur. Vno modo id, quod conſequitur ex principijs ſpeciei, & hoc non mutatur per peccatum, nec in homine nec in demone, ſicut nec ſpecies. Alio modo dicitur naturale id, ad quod natura eſt ordinata, & quantum ad hoc, naturale per peccatum tollitur, inquantum aufertur beatitudo, ad quam natura ordinata eſt, & diminuit habilitas ad ipſam: & ſic natura corrupta erat, quia non poterat perduci ad beatitudinem ab aliquo illius naturæ corruptę, niſi natura reparata eſſet. Ad ſecundum dicendum, quod hoc, quòd omnes homines non reparantur non eſt ex inſufficientia medicinæ reparantis, cum ſit ſufficiés quantum in ſe eſt, ad reparandum omnes, qui naturam humanam habent, vel habere poſ-

Eph. cap. 2 ſunt, ſed ex defectu eorum, qui reparationis effectum in ſeipſis impediunt, ſicut etiam carentia, viſus qui humanam naturam conſequitur, cauſatur in cæcis natis ex defectu materiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura angeli non tota corruerat, & iterum angelus peccans, ſtatim in malo confirmatus fuit, non autem homo, & ideo natura humana reparari debuit, non autem natura angelica: de hoc etiam ſunt plura notata ſupra.

¶ Ad quartum dicendum, quòd excluſio à viſione Dei poteſt dici æterna, propter duo. Aut quia in eo qui excluditur nõ eſt virtus ad finiendum illam excluſionem, neque diſpoſitio ad recipiendum effectum alicuius terminãtis, & ſic efficitur ęterna in obſtinatis, qui ſunt in inferno, vnde ipſi nunquam reparabuntur. Aut dicitur æterna, quia non eſt virtus in excluſo, ad terminãdum excluſionem, quàmuis ſit in eo diſpoſitio ad recipiendum effectum alicuius terminantis, & ſic homo per peccatum originale & per peccatum etiam actuale mortale, meretur excluſionem æternam, quàmdiu eſt in vita iſta, ſed quando tranſit à vita iſta, ſi ſine gratia tranſit, efficitur ęterna ſecundum primum modum.

¶ Ad ſecundam quæſtionem, dicendum ꝙ congruum etiam fuit, ꝙ natura humana per ſatisfactionem repararetur, primo ex parte Dei, quia in hoc diuina iuſtitia manifeſtatur, ꝙ culpa per pœnam diluitur: ſecundo ex parte hominis qui ſatisfaciens, perfectius integratur, non enim tantæ gloriæ eſſet poſt peccatum, quantæ erat in ſtatu innocentiæ, ſi non plenarie ſatisfeciſſet: quia magis eſt homini glorioſum vt peccatum cõmiſſum ſatisfaciendo plenarie expurget, quàm ſi ſine ſatisfactione dimitteretur, ſicut etiam magis homini glorioſum eſt, ꝙ vitam ęternam ex meritis habet, quàm ſi ſine meritis ad eã perueniret, quia quod quis meretur, quodammodo ex ſe habet, inquantum illud meretur. Similiter ſatisfactio facit vt ſatisfaciens ſit quodammodo cauſa ſuæ purgationis. Tertio etiã ex parte vniuerſi, vt ſ. culpa per pœnam ſatisfactionis ordinetur, & ſic nihil inordinatum in vniuerſo remaneat.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd eſſe rei pręcedit operari ipſius, & ideo non poteſt eſſe, quòd aliquis per ſuam operationem in eſſe conſtituatur, nec quod ſit aliquo modo cauſa ſuiipſius, ſed ſicut homo eſt cauſa ſuę corruptionis peccando, ita & decens eſt vt ſit quodammodo cauſa ſuæ purgationis ſatisfaciendo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in hoc quòd Deus per ſatisfactionem hominem reparare voluit, maxime manifeſtatur eius miſericordia, quia non tantum culpam ab eo voluit remouere, ſed etiam ad priſtinam dignitatem humanam naturam integraliter reducere, quæ quidem dignitas perpetuo in natura manet, ſed pœna ad modicum tranſit, vnde magis manifeſtatur miſericordia in perducendo ad æternam dignitatẽ, quàm in dimittendo temporalem culpam.

A ¶ Ad tertium dicendum, quòd naturæ prout conſideratur in nuda contemplatione, nõ eſt agere, ſed agere eſt perſonæ ſubſiſtentis in natura. Sicut igitur peccatum naturæ inductum eſt ex actione perſonæ peccantis, ita oportet, quòd actus perſonę ſatisfacientis, pro natura ſatisfaciat.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ reparatio humanæ naturæ à Deo facta eſt, vnde poteſt dupliciter conſiderari, ſ. ex parte Dei, & ex parte ipſius naturæ reparandæ. Ex parte autem Dei poteſt attendi triplex neceſſitas. vna eſt neceſſitas coactionis, & hęc reſpectu nullius poteſt Deo attribui, quia nunquam poteſt in eo aliquid violentum eſſe, neq; extra naturam, cum ſit immutabilis vt dicit Philo. 5. Meta. T. com. 6.

¶ Alia neceſſitas eſt abſoluta, & hæc quidem cadit in Deo reſpectu ipſorum, quæ in ipſo ſunt, quæ ſcilicet naturam eius conſequuntur, quia impoſſibile eſt, ea aliter ſe habere, ſicut

C neceſſarium eſt Deum eſſe vel eſſe bonum & alia huiuſmodi: ſed hæc neceſſitas non eſt Dei reſpectu alicuius effectus, quia non agit ex neceſſitate naturæ, ſed ex libertate voluntatis.

¶ Tertia neceſſitas eſt ex ſuppoſitione, non quidem finis, quia non eſt dubium quin Deus ad aliquem finem poſſit inducere multis alijs vijs, etiã quam illis quæ modo determinatæ ſunt ad finem aliquem, ſed ex ſuppoſitione alicuius quod eſt in ipſo. ſ. præſcientię vel voluntatis, quæ mutari non poſſunt, ſm quem modum dicitur, ꝙ neceſſarium eſt prædeſtinatum ſaluari, & hæc dicitur neceſſitas immutabilitatis à quibuſdam, & per hũc modum neceſſarium fuit ex parte Dei humanam Hic in corpore. naturam reparari, quia ipſe præuiderat & ordinauerat reparandam, ſed hæc neceſſitas, vt dictum eſt, eſt neceſſitas conditionis, non abſoluta ſiue conſequentiæ, non conſequentis. Et ſimiliter ex parte hõis poteſt conſiderari triplex neceſſitas, vna

D neceſſitas abſoluta, quæ eſt reſpectu eorũ quę natur aliter homini inſunt, ſicut hominem neceſſarium eſt eſſe riſibilem, & alia hmõi, & ſic nõ eſt neceſſarium humanam naturam reparari, quia reparatio non ſequitur ex principijs naturalibus. Alia eſt neceſſitas coactionis, & hæc quidem eſt reſpectu eorum quæ homo maiori virtute coactus facit & inuoluntarius ſimpliciter, vel ſm quid. & talis neceſſitas nõ fuit in natura humana reſpectu reparationis, quia Deus ad virtutem nõ cogit. Tertia vero neceſſitas eſt ex ſuppoſitione finis, ſicut neceſſarium eſt hoĩ hẽre nauẽ, ſi debet ire vltra mare, & hac neceſſitate neceſſariũ fuit humanã naturã reparari, ſ. ſi ad viſionẽ dei admitti debuit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd non omnis neceſſitas eſt In corpore coactionis, vt patet ex dictis, & ideo in proceſſione fallacia ſuperiori. conſequentis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd neceſſitas quę eſt ex ſuppo-

E ſitione voluntatis, immutabiliter aliquid volentis, non minuit rationem voluntarij? ſed auget tanto magis, quanto ponitur firmius inhærens volito, vt moueri non poſſit.

¶ Ad tertiũ dicendum, qđ quantum eſt de potentia Dei, deus poſſet peccatũ abſq; omni pœna dimittere, nec iniuſtus eſſet ſi hoc faceret, ſed quãtum eſt ex parte illius qui peccauit ſm ordinem quem nunc Deus impoſuit rebus, non poteſt peccatum congrue ſine pœna dimitti, nec ſequitur ꝙ ſi cõgrue pars pœnæ dimittitur, qđ ẽt congrue tota dimittatur propter duo. Primo quia effectus habet aliquid & ab agente & à recipiẽte, vnde ſicut in collatione diuinorum donorum, donum ex parte dantis eleuat recipientem ſupra ſtatum ſuũ, ex parte aũt recipiẽtis eſt infra modũ quo Deus influit, ita in remiſſione peccatorum oportet ꝙ ſit aliquid ex parte miſericordiæ remittẽtis, vt aliquid de pœna debita dimittatur, & aliquid ex parte recipiẽtis, vt. ſ. ſe in aliquo puniat. Secundo, quia remiſſio pœnæ quæ fit alijs hoĩbus pręcipue pœnę ſatisfactione fundatur ſu-

ſortium, vt mala noſtra moriẽdo perferret? Eſt & alia ratio, quare iſto potius modo quàm alio liberare voluit, quia ſic iuſtitia ſuperatur diabolus, non potentia. Et quomodo id factum ſit, explicabo vt potero. Quadam iuſtitia Dei in poteſtatem diaboli traditum eſt genus humanum, peccato primi hominis in omnes originaliter tranſeunte, & illius debito omnes obligãte. Vnde omnes homines ab origine sũt ſub principe diabolo: vnde apoſtolus. Eramus natura filij iræ, Natura. ſ. vt eſt deprauata peccato, non vt eſt recta creata ab initio. Modus autẽ ille quo traditus eſt homo in diaboli poteſtatem, nõ ita debet intelligi, tanquam Deus hoc fecerit aut fieri iuſſerit, ſed quòd tantum permiſerit, iuſte tamen. Illo. n. deſerente peccantem, peccati author illico inuaſit. Non tamen Deus cõtinuit in ira ſua miſerationes ſuas, nec hominem à lege ſuę poteſtatis emiſit, cum in diaboli poteſtate eſſe permiſit, quia nec diabolꝰ à poteſtate Dei

B eſt alienus, ſicut nec à bonitate. Nam quicunq; vita diabolus vel homo non ſubſiſteret, niſi per eũ qui viſitat omnia. Nõ ergo Deus hominem deſeruit vt non ſe illi exhiberet Deum, ſed inter mala pœnalia, etiam malis multa pręſtitit bona. Et tãdem hominem quem cõmiſſio peccatorum diabolo ſubdidit, remiſſio peccatorum ꝑ ſanguinem Chriſti data, à diabolo eruit, vt ſic iuſtitia vinceretur diabolus, non potentia.

pra virtutem ſatisfactoriam Chriſti, quæ ſuperabundauit ad amouendas omnes pœnas quantum in ſe fuit, vnde oportet quòd particulata ſatisfactiu, fundetur ſupra ſatisfactionem Chriſti condignam, ſicut imperfectum io quolibet genere oritur ex perfecto.

¶ Ad quartum dicēdum, quòd in eo cui Deus dat ſua dona gratis, nō eſt aliquid quod donis illis repugnet, faciens collationē donorum inde ecotem, ſed in eo qui peccauit eſt aliquod quod repugoat impunitati, & ideo ex parte creaturę nō eſt

ARTIC. II.

¶ *Vtrum aliqua pura creatura potuerit ſatisfacere pro humana natura.*

¶ *Qua iuſtitia ſit victus diabolus.*

SEd qua iuſtitia? Ieſu Chriſti. Et quomodo victus eſt ea? Quia in eo nihil dignū morte inueniens, occidit eum tamen. Et vtique iuſtum eſt, vt debitores quos tenebat liberi dimittantur in eum credentes, quem, ſine vllo debito occidit. Ideo autem G potentia vincere noluit, quia diabolus vitio peruerſitatis ſuæ, amator eſt potentiæ, & deſertor oppugnatorque iuſtitię, in quo homines eum magis imitantur, qui neglecta vel etiam peroſa iuſtitia, potentiæ magis ſtudent, eiuſque adeptione lætantur, vel cupiditate inflammantur. Ideoque placuit Deo vt non potētia: ſed iuſtitia vincens, hominem erueret, in quo homo eum imitari diſceret. Poſt vero in reſurrectione ſecuta eſt potentia, quia reuixit mortuus, nunquam poſtea moriturus. Sed nonne iure æquiſsimo vinceretur diabolus, ſi potentia tantum Chriſtus cum illo agere voluiſſet? Vtique. Sed poſtpoſuit Chriſtus quod potuit, ut prius ageret quod oportuit: iuſtitia ergo humilitatis hominem liberauit, quem ſola potentia æquiſsime liberare potuit.

3.q.1.p. AD Secundum ſic proceditur, videtur quòd aliqua pura creatura ſatisfacere poterat pro humana natura. Sicut enim pro peccato debetur ſatisfactio, ita pro beneficio debetur gratiarum actio: ſed ſufficit Deo gratiarum actio quantum homo poteſt ſibi reddere, etiam ſi non ſit ſuis beneficijs

Cap.8. æqualis, quia vt dicit Philoſophus.8.Ethi. ſecundum potentiā famulans homo dijs & patribus, videtur iuſtus eſſe, quàmuis H ad æqualia oon poſſit. ergo videtur quòd ſimiliter ſit ſufficieus ſatisfactio, quàm homo poteſt reddere ad expiandum peccatum.

¶ 2 Præt. Booum eſt potentius ad agcodum quàm malum, agit virtute boni, vt dicit Diony.4.cap.de di.no. ſed vna pura creatura potuit ꝑ actum malum totam humanam naturam inficere. ergo multu fortius poteſt per voum bonum actuoi pro tota humana natura ſatiſfacere vna pura creatura.

¶ 3 Præter. Magnæ crudelitatis videtur eſſe in domino vel iudice, exigere ab aliquo plus quam poſſit: ſed à Deo looge eſt omnis crudelitas. ergo non exigit ab aliquo plus quam poſſit. ergo ſatisfactionē quam Deus ab homine requirebat. purus homo facere poterat.

¶ 4 Præt. Natura non reparatur niſi in indiniduis vt ſupradictum eſt: ſed vnus homo eſt ita boous ſicut humana natura quæ eſt in ipſo. ergo vnus homo ſatisfacere poterat pro natura humana quæ eſt in ipſo, & omnes ꝑ humana natura in omnibus indiuiduis exiſtente.

¶ 5 Præt. Natura angelica eſt ſupra humanam: ſed quod melius eſt poteſt accipi pro recompeoſatione minus boni. ergo I angelus poterat pro humana natura ſatisfacere.

¶ Sed contra. Ille ſolus reparare potuit, qui potuit cōdere: ſed ſolus Deus humanam naturam condere potuit. ergo ipſe ſolus potuit reparare. ergo ad hoc quòd naturam aliquis ſatisfaciendo repararet, oportuit quòd eſſet Deus.

¶ Præt. Homo in inſtanti ſuæ conditionis tantæ erat dignitatis quòd, nulli creaturę debitor erat ratione ſuæ beatitudinis: ſed eſt debitor & obnoxius ratione ſuæ beatitudinis ei, qui ipſum ad beatitudinem reparauit. ergo ſi per aliquam puram creaturam facta eſſet reparatio, non eſſet homo redditus priſtinæ dignitati.

¶ Prǽt. Nullus pro alio reddere poteſt quod pro ſeipſo debet. ſed quælibet creatura totum quod eſt, Deo debet. ergo nulla pura creatura poteſt pro alia ſufficienter ſatisfacere.

Superius.q. 1. artic.1.q. 2.0. Reſpondeo dicendum: quòd ſicut dictum eſt, oportebat K quòd pro peccato humanæ naturæ fieret cōdigna ſatisfactio: tum quia aliter homo non reſtitueretur priſtinæ dignitati: tū quia eſt conueniens eſſe vnum primum in genere ſatisfactionis perfectum, ſupra quod omnes aliæ imperfectæ ſatisfactiones fundentur. Ad hoc autem quòd ſatisfactio eſſet coodigna, oportebat quòd haberet virtutem infinitam: quia peccatum pro quo fiebat ſatisfactio infinitatem quandam habebat ex tribus. Primo, ex infinitate diuinæ maieſtatis, inquantum offenſa fuerat per contemptum inobedientiæ: quanto enim maior eſt in quem peccatur, tanto eſt grauior culpa. Se-

F cundo, ex bono quod per peccatum auferebatur quod eſt infinitum ſcilicet ipſe Deus, cuius participatione fiunt homines beati. Tertio, ex ipſa natura, quæ corrupta erat, quæ quidem infinitatem quandam habet, inquantum io ea poſſunt ſuppoſita infinitū in multiplicari. Actio autem puræ creaturę nō poteſt habere infinitam efficaciam: & ideo nulla pura creatura poterat ſufficiēter ſatisfactionem facere.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd impoſſibile eſt, vt homo ad hoc perducatur, vt ſemper Deo debitor non ſit gratiarū actionis, quaſi ab eo habens totum quod eſt: ideo non exigitur in gratiarū actione, vt ſit ęquiualens donis perceptis: ſed poſſibile, eſt hominem eſſe in tanta dignitate, quāta fuit in ſtatu innocentiæ, & ideo ad perfectam reparationē per quam totum reparatur quod reparari poteſt, exigitur, quòd ſatisfactiu ſit æquiualens culpæ. Augu.Trin. 13. cap.14.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd comparando bonum, & malum ad effectus eius proportionabiliter reſpondentes, bonum potentius eſt, quam malum: quia bonum agit virtute ſua, malum autem non niſi per virtutem boni: ſed tamen homo poteſt facilius in actum malum, quam in actum perfecte bonum, quia plura requiruntur ad bonum, quam ad malum, quod ex vno ſingulari defectu contingit: & ideo prius homo potuit in actum malum, qui erat proportionatus ad corrumpendum totam humanam oaturam: non autem potuit io actum bonum ita perfecte, quòd eſſet proportionatus ad reparationem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd eſſet crudelitas in domino exigere pluſquam poſſit: niſi cum hoc etiam ſeruo detur, vnde ſoluere poſſit quod exigitur: vnde io hoc maxime eius miſericordia commendatur, quòd ab homine perfectam ſatisfactionem exigit, vt perfecte reparetur: & quia hoc per ſe non poterat, ei filium ſuum, qui poſſet, dedit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis natura non ſit corrupta, nec reparatione indigens, niſi ſecundum quod eſt in perſona: tamen aliqua corruptio debetur naturæ, non ſecundum quod eſt determinata in hac perſona: ſed ſecundum hoc, quod eſt in omnibus illis, qui per vitiatam originem ab Adam humanam naturam acceperunt. vnde pro iſta communi corruptione nō poteſt vnus ſolus ſatisfacere, nec etiam ſimul omnes, quia natura excedit etiam illos omnes, qui naturam humanam habent, cum ad plures ſe extendere poſſit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd angelus quàmuis ſit homine ſuperior quantum ad naturam, non tamen quantum ad gloriam, in qua æquales angelis erimus: & ideo angelus ad gloriam non poteſt humanam naturam reparare. Et etiam cum ſit creatura quicquid poteſt, Deo debet.

ARTICVLVS III.

Vtrum debuerit fieri ſatisfactio per paſſionem Chriſti.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd ſatisfactio non debuit fieri per paſſionem Chriſti. Minus enim peccatum non expiatur per maius, ſed magis aggrauatur: ſed maius fuit peccatum occidentium Chriſtum, quam comeſtio pomi vetiti, qua natura humana corrupta eſt. ergo corruptio humanæ naturæ non poteſt expiari per paſſionem Chriſti. 3. q.48.artic.2.

¶ 2 Præt. Nihil corporale eſt ęquiualens rei ſpirituali: ſed vita Chriſti, quam per paſſionem Chriſtus dedit, fuit vita corporalis. ergo non fuit ſufficiens ad recumpenſandum vitam ſpiritualem, quæ per peccatum amiſſa erat.

¶ 3 Præt.

q.1.artic.1. ¶ 3 Præt. Peccatum primi hominis, per quod natura humana corrupta eſt, fuit peccatum ſuperbiæ, vt in 2. lib. diſt. 22. dictū eſt: ſed maior fuit humilitas Chriſti in aſſumptione humanæ naturæ, quando Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens, quam ſuperbia Adæ. ergo ea ipſa aſſumptione humanę naturæ ſufficienter, fuit ſatisfactum pro peccato hominis: & ita non fuit conueniens, quòd Chriſtus pateretur.

¶ 4 Præter. Bernard. dicit, quòd vna gutta ſāguinis Chriſti fuit ſufficiens preciū noſtræ redēptionis: ſed aliquid de ſanguine Chriſti effuſum eſt in circunciſione. ergo non oportebat, quòd vlterius pateretur.

¶ 5 Præterea. Tanta poteſt eſſe contritio in nobis peccātibus, quòd totum peccatum dimittitur, & quātum ad pœnam, & quantum ad culpam: ſed in Chriſto ab inſtanti ſuæ conceptionis fuit perfectiſſima charitas, quæ contritionis vim retinuit expurgandi peccatum. ergo Chriſtus ab inſtanti ſuæ conceptionis ſufficiēter ſatisfecit pro omnibus peccatis noſtris: & ita non oportuit, quòd per paſſionem mortis ſatisfaceret.

De cauſa inter Deum, & hominem, & diabolum.

A Si enim tres illi in cauſam venirent, ſcilicet Deus, homo, & diabolus. diabolus, & homo quid aduerſus Deum dicerent, non haberent. Diabolus.n. de iniuria Dei conuinceretur: quia ſeruum eius, ſcilicet hominem, & fraudulenter abduxit, & violēter tenuit. Homo etiam iniurioſus Deo conuinceretur: quia præcepta eius contempſit: & ſe alieno domino mancipauit. De hominis iniuria etiam conuinceretur diabolus: quia illū & prius fallaci promiſſione decepit. & poſt, mala inferendo læſit. Iniuſte igitur diabolus quantum ad ſe hominem tenebat: ſed homo iuſte tenebatur: quia diabolus nunquam meruit habere poteſtatem ſuper hominem: ſed homo meruit per culpam pati diaboli tyrannidem. Si igitur Deus, qui vtrique præerat potentia homine liberare vellet, ſola iuſſionis virtute hominem poterat rectiſsime liberare: ſed ob cauſam præmiſſam iuſtitia humilitatis, vti voluit, qui dum in carne mortali crucifixus eſt, iuſtificati ſumus, id eſt per remiſſionem peccatorum eruti de poteſtate diaboli. & ita à Chriſto iuſtitia diabolus victus eſt, non potentia.

B Quomodo autem in eius ſanguine nobis peccata ſint dimiſſa, ſupra expoſitum eſt.

De traditione Chriſti, quæ dicitur facta á patre, á filio, á iuda, & á iudæis.

C Chriſtus ergo eſt ſacerdos, idemq; hoſtia, & precium noſtræ recōciliationis, qui ſe in ara crucis non diabolo, ſed Deo trinitati obtulit. pro omnibus quantum ad precij ſufficientiam: ſed pro electis tantū quantum ad efficientiam: quia prædeſtinatus tantum ſalutem efficit. De quo etiam legitur, quòd ſit traditus à patre, & quòd ſeipſum tradidit, & quòd iudas tradidit eum, & iudæi. Ipſe ſe tradidit, quia ſpōte

¶ 6 Præt. Pœna, qua quis punitur quantitatem accipit quantum ad virtutem ſatisfaciendi, & ex conditione patientis: ſed Chriſtus inquātum Deus eſt, & homo habet infinitam dignitatem. ergo quælibet pœna, quam ſuſtinuit, ſcilicet fames, fatigatio, & huiuſmodi, fuit ſufficiens ad ſatisfaciendum pro toto humano genere. ergo non oportuit, quòd mortem pateretur.

D

* Auguſt. in Pſal 91 nō lōge á princip. Sed contra. Hebre. 2. Decebat eum per paſſionem conſumari.

¶ 2 Præter. Homo erat debitor mortis, ergo ſi debuit pro aliis ſatisfacere recompēſando, oportuit quòd ipſe mortem, quam non debebat, exolueret.

¶ 3 Præt. Chriſtus non ſolum debuit hoſtem vincere, ſed etiā exemplum vincendi nobis dare. ergo debuit in difficillimis victor exiſtere: ſed difficillimum eſt mortem ſuſtinere. ergo debuit per paſſionem mortis nos liberare.

Reſpondeo. Dicendum, quòd Chriſti ſatisfactio fuit non pro vno homine tantum, ſed pro tota humana natura. vnde duas conditiones concernere debuit, vt eſſet vniuerſale reſpectu omnium ſatisfactionum quodammodo, & vt eſſet exemplaris omnium ſatisfactionum particularium. E Vniuerſalis autem erat non per prædicationem de multis, quaſi per multas particulares ſatisfactiones multiplicata: ſed habens virtutem reſpectu omnium. vnde non oportebat, quòd ipſe omnes pœnas, quæ ex peccato quocunque modo conſequi poſſent aſſumeret in ſeipſo: ſed illam, ad quam omnes ordinantur: & quæ continet in ſe virtute omnes pœnas, quāmuis non actu. Finis autem omnium terribilium eſt mors, vt dicit Philoſophus 3. Ethico. & ideo per paſſionem mortis debuit ſatisfacere. (Cap. 9.) Inquantum vero fuit exemplaris reſpectu noſtrarum ſatisfactionum, debuit habere magnitudinem excedentem omnes alias ſatisfactiones, quia exemplar debet eſſe præſtantius exemplato: & ideo ſecundum maximam pœnarum debuit ſatisfacere, ſcilicet mortem.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd paſſio Chriſti non fuit ſatisfactoria ex parte occidentium Chriſtum, ſed ex parte ipſius patientis, qui ea maxima charitate pati voluit, & ſecun-A dum hoc fuit Deo accepta.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vita corporalis Chriſti habebat quendam infinitum valorem ex diuinitate coniunctū, inquantum non erat vita puri hominis, ſed Dei, & hominis: & ideo poterat eſſe ſufficiens recompenſatio vitæ ſpiritualis & præcipue ratione charitatis eximiæ, ex qua offerebatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in peccato Adæ non ſolū fuit ſuperbia, ſed delectatio: & ideò in ſatisfactione nō ſolum debuit eſſe humilitas, quæ in incarnatione factum eſt, ſed etiā acerbitas doloris, quæ in paſſione accidit. (Diſt. præce.)

¶ Ad quartum dicēdum, quòd quāmuis gutta ſanguinis quā in circunciſione fudit, eſſet ſufficiens ad omnem ſatisfactionē cōſiderata conditione perſonæ, non tamen quantum ad genus pœnæ: quia pro morte, ad quam humanum genus obligatum erat, oportebat quòd mortem exolueret.

¶ Ad quintum dicendum, quòd contritio non tantū habet vim ex charitate, ſed etiā ex dolore, & ideo ratione charitatis delet culpam: ratione autem doloris computatur in ſatisfactione pœnæ.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd aliæ pœnæ, quas Chriſtus ſuſtinuit, quāmuis ſufficientes eſſent ad ſatisfaciendum pro humana natura, conſiderata conditione patientis: non tamen conſiderato genere pœnæ: quia in pœnis illis non continebantur omnes aliæ pœnę, ſicut in paſſione mortis continētur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit poſſibilis alius modus ſatisfaciendi.

Ad Quartum ſic proceditur. Videtur quòd alius modus non fuerit poſſibilis. Hebr. 2. Decebat eum per paſſionem conſummari. dicit glo. Niſi Chriſtus pateretur, homo non redimeretur. (3.q.46.2.)

¶ 2 Præt. Anſel. in lib. Cur Deus homo. Nō potuit tranſire calicem, niſi biberet, non quia mortem vitare nequiuerit, ſed quia aliter mundus ſaluari nō poſſet. ergo videtur quòd alius modus poſſibilis non fuit. (Cap. 10. circa med.)

¶ 3 Præt. Minimum inconueniens eſt Deo impoſſibile: ſed inconueniens eſt peccatum dimittere ſine debita ſatisfactione, vt dictum eſt. Cum igitur debita ſatisfactio non potuerit eſſe niſi per modum illum, videtur quòd alius modus poſſibilis non fuit. (Supr. qō. 1 art. 1. q. 2.)

¶ 4 Præterea. Fidei non poteſt ſubeſſe falſum: ſed antiqui patres crediderunt Chriſtum paſſurum. ergo non potuit aliter eſſe.

Sed contra. Greg. 2. lib. Moral. Qui fecit nos de nihilo, reuocare etiam ſine morte, & paſſione ſua nos potuit.

¶ Præt. Luc. 1. Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. ergo quocunque alio modo potuiſſet nos liberare.

II. Vlterius. Videtur quòd alius modus fuiſſet conuenientior. Si enim Chriſtus mortem ſubiiſſet naturalem, nihilominus genus humanum redemptum fuiſſet, quia mortem ſoluiſſet, quam non debebat: ſed hoc fuiſſet ſine omni peccato alicuius. ergo videtur quòd hic fuiſſet modus conuenientior: quia vnumquodque tanto eſt conuenientius, quāto ad ipſum pauciora inconuenientia ſequuntur. (3.q.46.3.)

¶ 2 Præt. Diabolus nos omnino iniuſte inuaſerat, nec aliquod ius in nobis habebat: ſed nihil eſt conuenientius, quam quòd vis vi repellatur. ergo conuenientiſſimus modus fuiſſet, vt per potentiam nos eriperet à poteſtate diaboli nos redimendo. F

¶ 3 Præt. Ipſe venerat à dæmonis poteſtate hominem liberare, non autem à poteſtate hominis. ergo cōuenientius fuiſſet, quòd à dæmone paſſus fuiſſet, quàm ab homine.

¶ 4 Præt. Chriſtus ad hoc venit, vt homines ad ſe traheret: ſed plures eū ſequerentur, ſi per viam delitiarum inceſſiſſet quam quòd p viam paſſionis de hoc mūdo exiuit. ergo videtur quòd illæ fuiſſet conuenientior modus.

Sed contra. Super illud Pſal. 21. Et non ad inſipientiam mihi. dicit gloſ. Nullus conuenientior modus noſtræ redēptionis fuit, quàm quòd homo, qui p ſuperbiam ceciderat, per humilitatem reſurgeret. Tom.9.tracta.7.

¶ Præterea. Optimi eſt optima adducere: ſi igitur Deus eſt optimus, modum optimum noſtræ liberationis elegit.

Reſpondeo. Dicendum ad primā quæſtionem, quòd quantum ex parte Dei eſt, fuit alius modus noſtræ liberationis poſſibilis: quia eius potentia limitata non eſt, quem ſi elegiſſet, conuenientiſſimus fuiſſet: non tamen habuiſſet rationem redemptionis, ſed liberationis tantum: quia liberatio non fuiſſet facta per ſolutionem pretij. Ex parte autem hominis non I fuit alius modus poſſibilis, niſi quæ Deus ei dedit, quia per ſe ſatisfacere non poterat, ſed ſolum diuino munere: ſed ex parte noſtra ſimul, & Dei fuit quidem alius modus poſſibilis, ſed nullus ita conueniens.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ſi homo alio modo liberaretur, non redimeretur: quia redemptio ſufficientem ſatisfactionem importat, ſed tamen alio modo liberari potuit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Anſel. loquitur quantum eſt ex parte noſtra, ſuppoſita Dei ordinatione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis ſit inconueniens ex parte noſtra ſecundum ordinem, quem Deus rebus poſuit, vt peccatum ſine ſatisfactione dimittatur, tamen ſi ipſe faceret, conuenientiſſimum eſſet, quia ipſe ſimul cum hoc faceret, aliquam conuenientiam in re poneret.

¶ Ad quartum dicēdum, quòd fides antiquorum fuit de paſſione Chriſti futura, præſuppoſita Dei ordinatione quòd ita K fieret, ex cuius ſuppoſitione paſſio Chriſti neceſſitatem habet, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd quantum eſt ex parte noſtra conuenientior modus eſſe non potuit: ſed tamen deo non aufertur potentia, quin potuiſſet alium modum conuenientiorem feciſſe, cuius potentia limitata non eſt: ſed hoc eſſet ſecundum alium ordinem rebus impoſitum. Sup. di.20. q.1.artic.1. q.3.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus pro omnibus peccatis quantum ad ſufficientiam debuit ſatisfacere non ſolum pro originali, ſed etiam pro actuali, pro quo infligitur violenta mors. & ideo vt ſua ſatisfactio omnem comprehenderet, decens fuit vt morte turpiſſima quantū ad genus mortis moreretur, vt ſic non ſolum ſub angelis deſcenderet per mortem, ſed etiam ſub hominibus per genus mortis, quantum ad acerbitatem ſimul, & turpitudinem. Nec peccatum aliorum aliquid de conuenientia ſatisfactionis adimit, quia F ſatisfactio non eſt ex paſſione ex parte infligentium paſſionem, ſed ex parte patientis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis diabolus nos iniuſte detineret, tamen nos iuſte ab ipſo detinebamur, eius tyrannidem propter noſtram culpam patientes. vnde ex parte noſtra fuit congruum, vt ſatisfaciendo nos eriperet, vt nō ſolum ipſe iuſte, nos liberaret, quod eſſet ſi violentia vteretur, ſed etiam nos iuſte liberaremur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut peccatum hominis fuit commiſſum ab homine inſtigante diabolo, ita etiam conueniens fuit vt medicina morbo reſponderet, quòd Chriſtus occideretur ab homine, ſuadēte diabolo.

¶ Ad quartum dicēdū, quòd ſatisfactio debet eſſe pœnalis, & ideo vt pro nobis ſatisfaceret, oportuit quòd in hoc mundo pœnas ſuſtineret, & non delitijs, vteretur.

¶ Vel dicendum, quòd Chriſtus ad hoc venit, vt à terrenis bonis, pro quibus homines à Deo receſſerant, ad cœleſtia nos reuocaret: & ideo decuit, vt terrena bona abiiceret, quatenus ea contemnendi nobis exemplum daret. Lib. de vnitate Trini. ad Optatū, c.14. to.6.

ad paſsionem acceſsit. & pater eū tradidit, quia uolūtate patris, immo totius trinitatis paſſus eſt. Iudas tradidit prodendo, & iudæi inſtigando. Et fuit actus iudæ, & iudæorum malus, & actus Chriſti, uel patris bonus. Opus Chriſti, & patris bonū, quia bona patris, & filij uolūtas & malum fuit opus Iudæ, & Iudæorum: quia mala fuit intentio. Diuerſa fuerunt ibi facta ſiue opera, id eſt, diuerſi actus, & una res, ſiue factū, ſcilicet paſsio ipſa. Ideoque doctores aliquādo uniunt in facto illo patrem, filium, Iudam, & Iudeos, aliquando diſiungunt. Reſpicientes enim ad paſsionem, unum opus illorum dicunt: attēdentes intētiones, & actus, facta diuerſa diſcernunt. Vnde Augu. Facta eſt, inquit, traditio à Patre, facta eſt traditio à filio, facta eſt traditio à Iuda. Vna res facta eſt. Quid ergo diſcernit inter eos? Quia hoc pater & filius in charitate & ex charitate, Iudas vero in proditione. Videus, quia nō quid faciat homo, ſed qua uoluntate conſiderandum eſt. In eodem facto inuenimus Deum, quo Iudā: Deum benedicimus, Iudam deteſtamur. Quia cogitauit Deus ſalutem noſtram, Iudas cogitauit pretium quo uendidit dominum, filius pretium quod dedit pro nobis. Diuerſa ergo intentio diuerſa facta facit, cum tamen ſit una res ex diuerſis. Ecce unam dicit rem ibi fuiſſe & diuerſa facta: quia ibi una fuit paſsio, ſed diuerſi actus. Et actus quidem Iudę, ac Iudæorum mali, quibus operati ſunt Chriſti paſsionem, quæ bonum eſt, & opus Dei eſt.

Quòd Chriſti paſſio dicitur opus Dei & iudęorum, & quomodo.

Paſsio ergo Chriſti, & opus Iudæorum dicitur, quia ex actibus eorum prouenit, & opus Dei: quia eo authore, id eſt, eo volente fuit. Vnde Auguſtin. Nemo aufert animam Chriſti ab eo: quia poteſtatem habet ponēdi eam, & ſumendi. Ecce habes authorē operis. Ponet animam.

A R T I C V L V S V.

¶ Vtrum Deus pater filium tradiderit ad paſſionem.

Ad Quintum ſic proceditur. Videtur quòd Deus pater filium non tradiderit ad paſſionem. Maxima enim crudelitas eſt filium innocentem tradere: ſed Chriſtus fuit innocētiſſimus, cum ergo crudelitas non ſit in Deo, videtur quòd ipſe Chriſtum ad paſſionem non tradiderit. 3.q.47.3.

¶ 2 Præt. Si pater Chriſtum in mortem tradidit, hoc nō fuit, niſi, quia Chriſtus ex obedientia ad patrem mortuus eſt: ſed quicumque facit aliquid ex obedientia facit ex debito. ergo Chriſtus debitor mortis fuit: & ſic non fuit mors eius Deo gratiſſima. debitum enim diminuit de gratitudine actus.

¶ 3 Præter. Si pater tradidit filium. ergo voluit eum mori. ſed hoc etiam voluerunt iudæi. ergo conformauerūt voluntatem ſuam, voluntati diuinæ, & ita non peccauerunt.

K ¶ 4 Præt. Philoſ. dicit in 6. Ethic. quòd peruenire ad bonum finem per mala media, eſt mali conſiliatoris: ſed conſilium diuinum eſt optimum. ergo ſi ex conſilio voluntatis patris Chriſtus eſſet mortuus, non eſſet hoc conſilium expletum mediantibus malis actibus iudæorum, quod tamen falſum eſt. ergo pater filium ad paſſionem non tradidit. Cap.10.

Sed contra Ro.8. Proprio filio ſuo non pęrcepit. &c.

¶ 2 Præt. Omnis pœna eſt à Deo: ſed paſſio Chriſti quędam pœna fuit. ergo fuit à Deo.

Vlterius. Videtur quòd paſſio Chriſti nō fuerit bona: quia ſm Boe. cuius generatio eſt bona corruptio eſt mala: ſed gñatio Chriſti fuit optima. ergo paſſio mortis ipſius fuit peſſima. L

¶ 2 Præter. Omne iniuſtum eſt malum: ſed Chriſtus iniuſte paſſus eſt. 1. Pet. 2. Tradebat autem iudicanti ſe iniuſte. ergo illa paſſio Chriſti fuit mala.

¶ 3 Præt. Sicut eadem materia non poteſt eſſe in naturalibus ſub contrarijs formis, ita vnus actus in moralibus non poteſt eſſe bonus, & malus: ſed opus iudæorum, vt dicitur in litera,

fuit

fuit paſſio Chriſti. ergo cum opus iudæorum fuerit malum, paſſio Chriſti non poteſt dici bona.

Sed contra. Nihil eſt Deo acceptum, niſi bonum: ſed mors Chriſti fuit Deo acceptiſſima: quia ipſe, Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Ephes. 5. ergo paſſio Chriſti fuit bona.

Ecce habes opus authoris. Et vt generaliter concludam, quoties in carne Chriſt' aliquid patitur, opus authoris eſt. Quia enim ſua voluntate non alio cogente perpetitur, ipſe author eſt operis.

Si iudæi ſunt ibi operati bonum. B

Cvm autem paſsio Chriſti opus Dei ſit: & ideo bonũ eſt, eãdemque operati ſint Iudas, & iudæi: quæritur, an concedendum ſit, eos operatos ibi eſſe bonum. Hic diſtinguendum eſt. Poteſt enim dici, quòd operati ſunt bonũ: quia ex actibus eorum prouenit bonum, id eſt paſsio Chriſti: & iterum quòd operati non ſint bonum, ſed malum, quia actio eorum non fuit bona, ſed mala. C

¶ 5 Præt. Omne qđ eſt ex charitate, eſt bonum: ſed Chriſtus ex maxima charitate fuit mortuus, & paſſus. ergo paſſio ſua fuit optima.

Reſpondeo. Dicendum ad primã quæſtionem, quod in paſſione Chriſti fuit tria conſiderare. Vnum, ex parte patientis: qua ſcilicet voluntarie paſſus eſt ex charitate. Aliud autem, ex parte occidentium, qui ex iniqua voluntate eum occiderunt. Tertium eſt, ex parte ipſorum, pro quibus paſſus eſt, ſcilicet effectus ſalutis in toto humano genere. Et ſecundum hoc, tripliciter Deus pater, immo tota Trinitas eum tradidit. Vno modo, præordinãdo paſſionem eius ad ſalutem humani generis. Secundo, Chriſto homini voluntatem dando, & charitatem, ex qua pati voluit. Tertio, dando poteſtatem, & non cohibendo voluntatem occidentium, ſicut dicitur Io. 19. Non haberes in me poteſtatem, niſi data tibi fuiſſet deſuper.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Deus pater non tradidit Chriſtum in mortem, quaſi cogendo ipſum mori: ſed dando ei voluntatem bonam, qua mori vellet: & ideo non ſequitur, quòd fuerit aliqua crudelitas in Deo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus non fuit debitor mortis ex neceſſitate, ſed ex charitate ad hominẽ, qua hominis ſalutem voluit: & ex charitate ad Deum, qua eius voluntatem implere voluit, ſicut dixit Matth. 26. Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. & hoc debitum non diminuit aliquid de gratitudine actus. D

* D. 422. ¶ Ad tertium dicendum, quòd conformitas * voluntatis humanæ ad diuinam, non eſt ſimpliciter in volendo, quod Deus vult: ſed in volendo eodem modo, id eſt, ex charitate, ſicut Deus vult vel ad eundem finem: vel in volẽdo id quod Deus vult nos velle. & hoc modo iudæi voluntatem ſuam diuinæ non conformauerunt, quia Chriſtum ex nequitia occiderunt ad impediendam ſalutem, quam ex eius prædicatione ſequi videbant.

¶ Ad quartum dicendum, quòd facere aliquod malum propter bonum finem conſequendum, eſt mali conſiliatoris: ſed vti malitia aliorum, quam ipſe non facit, ad bonum finem, hoc eſt ſummæ ſapientiæ.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd iudicium abſolutum eſt de re, quando conſideratur ipſa, ſecundum quòd eſt actu in rerum natura exiſtens: & hoc eſt quando conſideratur cum omnibus circumſtantijs, quæ ſunt in ipſa: ſed quando conſideratur res ſecundum aliquid quod in re eſt ſine conſideratione aliorum, illud iudicium non eſt de re ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Si igitur conſideretur paſſio, ſecundum quòd eſt in patiente cum omnibus, quæ circumſtant, ſcilicet charitate Chriſti, & efficacia ipſius, ſic eſt dicenda ſimpliciter bona. Si autem conſideretur ſecundum, quòd eſt paſſio tantum, ſcilicet inquãtum adimit vitam nihil aliud conſiderando, ſic eſt malum in genere mali naturæ: vnde dicenda eſt bona ſimpliciter, & mala ſecundum quid. E

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd paſſio Chriſti, inquantum eſt corruptionis inductiua ſic eſt mala, & hoc eſt conſiderare ipſam ſecundum quid: ſed inquantum eſt paſſio volita, & ad humanam ſalutem ordinata, ſic eſt optima.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd iniuſte illata eſt ex parte occidentium, ſed ex parte ipſius patientis, ex iuſtiſſima voluntate procedit. A

¶ Ad tertium dicendum, quòd opus operans iudæorum eſt malum ſimpliciter: ſed paſſio, quæ eſt opus operatum eſt quidem ſimpliciter bona, ſecundum quòd eſt in patiente: quamuis poſſit dici mala ſecũdum quid, ſecundum, quòd eſt in actione illorum, ſicut in cauſa, & ſecũdum quòd eſt corruptiua naturæ: & ita non eſt ponere cõtraria circa idem.

DISTINCTIO XXI.

A

Si in Chriſto diuiſio in morte fuit animæ, vel carnis à verbo.

B Poſt prædicta conſiderandũ eſt, vtrum in morte à verbo ſit ſeparata anima, vel caro. Quidam putauerũt tunc carnem ſicut ab anima, ita à diuinitate in morte fuiſſe diuiſam. Si enim, inquiunt, anima media diuinitas carnem ſibi vniuit, ſicut ſuperius prætactum eſt, ergo quando diuiſa eſt caro ab anima, diuiſa eſt etiam à diuinitate: quia non potuit ab anima ſeiungi, per quam verbo erat vnita, quin à verbo diuideretur. Fuit autẽ diuiſa in morte ab anima, alioquin vera mors ibi non fuiſſet: quia, vt ait Augu. C

EXPOSITIO TEXTVS.

Qvia (ſic iuſtitia ſuperatus eſt diabolus.) Cõtra. Iuſtitia Dei nõ poteſt eſſe ſine potentia, nec econuerſo. Dicendũ, quòd intelligendum eſt non potentia tantum: ſed ſi etiam potentia tantum diabolum ſuperaſſet, adhuc eſſet iuſtitia ex parte Dei liberantis, quãmuis nõ eſſet ex parte noſtra. (Peccantem peccati author illico inuaſit.) Contra. Magis peccauit diabolus, quam homo. ergo magis debuit ipſe inuadi, quàm homo. Dicendum, quòd ambos inuaſit ſententia iudicis ſecundum culpæ modum: ſed hominem inuaſit, & peccati author: tum, quia homo illi ſe ſubdidit: tum, quia homo ea ordine naturæ ſub angelis erat. vnde etiam homini ad exercitium datur. (Prædeſtinatis tantum efficit ſalutem.) Contra. Aliqui etiam non prædeſtinati gratiam accipiunt. Dicendum, quòd loquitur de ſalute finali, per quam homo ab omni malo liberatur. Hic diſtinguendum eſt, quia poteſt intelligi de opere operante, & ſic malum operati ſunt. Vel dicendum de opere operato, & ſic bonum operati ſunt. D

In Pſal. 48. concion. 1.

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquam determinauit Magiſter de his, quæ Chriſtus cum humana natura aſſumpſit, ſcilicet gratia, & ſcientia, & defectibus: & de his, quæ per humanam naturam operatus eſt, ſcilicet de meritis, hic determinat de morte, quam in humana natura ſuſtinuit. Diuiditur autem hæc pars in duas. Primo determinat ea, quæ ad mortem Chriſti pertinent. Secundo ea, quæ ad mortem Chriſti conſequuntur. diſt. 22. ibi. (Hic quæritur.) Prima diuiditur in duas. Primo inquirit, vtrum mors fuerit in Chriſto ſecundum ſeparationem deitatis à carne. Secundo ſuppoſito, quòd non oſtenditur qua ratione Chriſtus dicatur mortuus, ibi. (Recedente vero.) Circa primum duo facit. Primo, mouet quæſtionem. E Secundo, determinat eam. ibi. (Quidam putauerunt.) Et circa hoc duo facit. Primo, excludit errorem. Secũdo, veritatem confirmat, ibi. (Sicut Auguſtin. ſuper Ioan.) Circa primum duo facit. Primo, excludit probationem erroris ſumptam ex ratione, & authoritate Auguſt. Secundo, probationem ſumptam ea authoritate Athan. ibi. (Alij quoq;.) Circa primum tria facit. Primo, ponit rationem ipſarum. Secundo, authoritatem quæ videtur pro eis facere, ibi. (Huic ſuæ probabilitati.) Tertio, ſoluit. ibi. (Quibus reſpondemus. Alij quoque.) Hic tria facit. Primo, ponit obiectionem ex authoritate Athanaſij. Secundo, oſtendit, quòd illa authoritas non facit pro eis, ibi. (Quibus reſpondemus.) Tertio authoritatem Athanaſij exponit, ibi. (Sciendum eſt igitur. Hic eſt duplex quæſtio. Prima, de morte Chriſti. Secunda, de reſurrectione eius.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo. Vtrum in morte Chriſti fuerit ſeparata deitas ab humanitate.

¶ Secundo. Vtrũ corpus Chriſti fuerit diſſolutum, vel incineratum.

¶ Tertio. Vtrum debeat ſimpliciter cõcedi quòd Chriſtus, vel filius Dei ſit mortuus.

Super. Iu. cap. 23. ibi Pater in manus tuas.

a Vtrum in morte Chriſti deitas à carne ſeparata ſit.

3. q. 50. a. 2. AD Primũ ſic proceditur. Videtur quòd in morte Chriſti deitas à carne ſeparata ſit. Remoto enim medio ſeparantur extrema quæ per medium coniunguntur: ſed ſicut in 2. diſt. dictum eſt, diuinitas coniungebatur carni mediante anima. ergo ſeparata anima a carne ſeparatur etiam diuinitas.

q. 2. artic. 1. q. 1. cor.

q. 1. artic. 3. q. 2. ¶ Præt. Sicut in 5. diſtinct. dictum eſt, corpus inſenſibile nõ eſt aſſumptibile: ſed ſeparata anima caro remanet quoddã corpus inſenſibile. ergo non potuit remanere deitati vnita, cum nihil poſſit eſſe vnitum, quod non eſt aſſumptibile.

¶ 3 Præt. Nulla res eſt mortua, quæ habet in ſe vitam: ſed ſi deitas in morte à carne ſeparata non fuiſſet, habuiſſet in ſe vitam, quæ etiam eſt fons indeficiens vitæ. ergo mortua non fuiſſet.

¶ 4 Præt. Vnio humanæ naturæ ad diuinam eſt per gratiam: ſed corpus non eſt capax gratię, niſi mediãte anima. ergo corpus ſeparata anima non poteſt remanere deitati vnitum.

Sed contra Filius dicitur iacuiſſe in ſepulcro, alias de hoc non eſſet fides, quę habet obiectum veritatem increatam: ſed hoc non dicitur, niſi quia corpus in ſepulchro fuit. ergo deitas a corpore ſeparata non fuit.

¶ 2 Præt. Leo Papa dicit. Tanta fuit vnio Dei & hominis, vt nec ſupplicio poſſet diminui, nec morte diſtingui: ſed ſupplicium pati, & mori corporis eſt. ergo corpus in morte à diuinitate non eſt ſeparatum.

3. q. 50. 3. Vlterius. Videtur quòd deitas ſit ſeparata ab anima. Vtraque enim mors, vt dicitur in litera, ſcilicet qua ſeparatur corpus ab anima, & qua ſeparatur anima à Deo, diaboli ſuaſu homini propinata eſt: ſed Chriſtus in ſe accepit mortem, qua ſeparatur corpus ab anima, vt à nobis excluderet quod ſuaſu dæmonis in nobis deuenit. ergo ſimpliciter debuit pati mortem, quæ eſt ſeparatio animæ à deitate.

¶ 2 Præt. Quicumq; deponit aliquid, illud à ſe ſeparat: ſed filius Dei dicit de ſeipſo Ioan. 10. Ego pono animam meam. ergo eam a ſe ſeparauit.

K

q. 1. artic. 1. q. 3. ¶ 3 Præt. Sicut ſupra diſtinct. 5. dictum eſt, vniens eſt vnitum, ſicut ratione vnionis Deus eſt homo. ſi igitur anima eſſet Deo vnita poſt mortem, poſſet dici, quòd Deus eſſet anima.

¶ 4 Præt. Ratione vnionis Dei ad hominem eſt communicatio idiomatum, vt dicit Damaſ. ſed animæ idiomata non dicuntur de filio Dei: non enim poteſt dici quòd filius Dei ſit forma corporis. ergo non remanet poſt mortem anima, verbo vnita.

¶ 5 Præter Si eſſet verbum vnitum animæ & corpori, cum illa ſint ad inuicem diuiſa, eſſent duæ vniones verbi ad illa duo: ſed ante mortem erat tantum vna vnio. ergo aliqua vnio facta eſt de nouo in morte Chriſti, qđ eſt inconueniens.

¶ 6 Præt. Anima & corpus ſeparata fuerunt duo quidem. ſi ergo verbum vtrique vnitum remanſit, videtur quòd fuerunt duo, vel tria Chriſtus in morte, quia vniens eſt vnitum.

mors quam timent homines, ſeparatio eſt animæ à carne: mors aũt quam non timent, ſeparatio eſt animæ à Deo. Vtraque vero diaboli ſuaſionibus homini propinata eſt. Si ergo in Chriſto homine vera mors fuit, diuiſa eſt ibi anima, ac per hoc diuinitas à carne. Huic ſuæ probabilitati addũt authoritatis teſtimonium. Amb. enim tractans de Chriſti derelictione, qui in cruce voce magna clamans dixit. Deus, Deus meus quare me dereliquiſti, ait: Clamat homo ſeparatione diuinitatis moriturus. Nã cum diuinitas mortis verbi libera ſit, vtique ibi mors eſſe non poterat, niſi vita diſcederet, quia vita diuinitas eſt. Hic videtur tradi, quòd diuinitas ſeparata ſit in morte ab homine,

G

quæ niſi diſcediſſet, hõ ille mori non poſſet: quod illi ad carnẽ referunt, quòd dicũt à Deo ſeparatam. Quibus reſpondemus, illam ſeparationem ſic eſſe accipiẽdam, ſicut intelligitur derelictio quę illis verbis ſignificat. Vt quid me dereliquiſti? Quo igitur erat derelict⁹ à patre, cum in cruce ſe derelictũ clamabat? Non receſſerat Deus ab homine, ita quòd eſſet ſoluta vnio Dei, & hominis: alioquin fuit quoddam tempus, quando Chriſtus adhuc viuus homo erat & non Deus, quia adhuc uiuus ſe derelictum clamabat, non derelinquendum. Si ergo illa derelictio, vnionis intelligatur ſolutio, antè facta fuit ſolutio Dei, & hominis, quàm Chriſtus mortuus eſſet. Sed quis hoc dicat? Fatea-

F Sed contra. Maior eſt coniunctio animæ ad Deum per vnionem in perſona, quam quę eſt per fruitionem. ſed anima à Deo coniuncta per fruitionem, nunquam ab ipſo ſeparatur. ergo multo minus coniuncta ei per vnionem in perſona.

¶ 2 Præt. Filius Dei dicitur deſcendiſſe ad inferos: ſed hoc non conuenit ſibi niſi ratione animæ. ergo filius Dei poſt mortẽ habuit animam ſibi, vnitam.

Reſpondeo. Dicendum ad primã quæſtionem, quòd corpus Chriſti in morte non fuit ſeparatum à deitate, cuius rõ ex tribus accipi poteſt. Primo, ex parte Dei: quia cum ſit immutabilis, ei quod perfecte ſibi coniunctum eſt, incommutabilitatem præſtat, vt ſcilicet immutabiliter ei adhæreat. Secundo, ex parte prius aſſumpti. quia per mortẽ, quam ex obedientia patris ſuſtinuit, non debuit ſuam dignitatem amittere, ſed magis clarificari. Tertio, ex fine aſſumptionis, quia ea quæ poſt mortem ipſius circa ipſum acta ſunt, ſalutaria nobis non fuiſſent, niſi deitas adiuncta eſſet.

H

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut ſupra diſt. 2. dictum eſt, anima quantum ad vnibilitatem corporis, eſt medium neceſſitatis, quia corpus non eſſet vnibile, niſi inquantum eſt animatum: ſed quantum ad vnionem in actu eſt medium congruentiæ, quo remoto non neceſſario vnio tollitur, vt ſupra diſt. 2. dictum eſt: & ideo quia ſeparata anima à corpore adhuc remanſit in corpore ordo ad animam, & vnibile remanſit & vnitum. q. 2. artic. 1. q. 1. cor. Vt ſupra.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis eſſet actu inſenſibile, tamen hoc habebat ſupra alia corpora inſenſibilia, quòd inerat ei ordo ad animam humanam.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd deitas non poteſt eſſe forma corporis. Ad hoc autem quòd corpus ſit viuum, oportet quòd ſit aliquid viuificans formaliter.

I

¶ Ad quartum dicendum, quòd corpus non eſt ſuſceptiuum gratiæ habitualis, quia illa ordinatur ad actus ſpirituales, qui non poſſunt corpori communicari. Hæc autem gratia eſt medium congruentiæ ad vnionem ex parte animæ: ſed gratia vnionis, quæ eſt ipſa vnio gratis facta, poteſt eſſe in corpore: quia illa gratia ordinat ad eſſe in perſona diuina, cuius particeps eſt corpus ſicut & anima: & ideo etiã corpus poteſt remanere vnitum anima ſeparata, in quo etiã manet aliquis ordo ad gloriam ex eo, quòd fuit inſtrumentum animæ habentis gratiam, vt dictum eſt, vt ſic etiam habitualis gratia quodammodo in corpus redundet, vt ſupra diſt. 13. dictum eſt. Et diſt. 2. q. 2. ar. 2. q. 1.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd propter eaſdem rationes anima à verbo in morte Chriſti ſeparata non fuit, & adhuc amplius inquantum anima immediatius, & pluribus modis verbo vnitur, quam corpus.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd mors animæ eſt ſecundũ ſeparationem animæ à Deo per peccatum oppoſita coniunctioni, quæ eſt per charitatem, quam mortem Chriſtum aſſumere non decuit, ſicut nec peccatum, vt ſupra diſt. 15. dictũ eſt. & ideo hæc ratio non eſt ad propoſitum: quia etiam ſi eſſet ſeparatio perfecta animę à verbo quantum ad cõiunctionem, quę eſt in perſona, adhuc anima non eſſet mortua, ſed viua, inquantum remaneret Deo per charitatem coniuncta.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd filius Dei dicitur animam ponere, non quidem à ſe, ſed à carne, à qua in morte ſeparata fuit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima non nominat perſonam, ſed partem naturæ, vnde anima non eſt vnita, verbo, ſicut importans id, in quo facta eſt vnio, ſicut eſt de hoc nomine homo: & ideo non poteſt dici, quòd filius Dei ſit aĩa, ſicut poteſt dici, quòd ſit homo, ſecundum quod eſt habens animã.

¶ Ad quar-

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut ea quæ dicuntur de na- A tura humana, ſecundum rationem naturæ, non poſſunt prædicari de filio Dei, vt quòd dicitur eſſe communis Chriſto, & alijs hominibus, ita etiam ea, quæ prædicantur de anima Chriſti, inquantum eſt pars naturæ, non poſſunt dici de filio Dei, ſicut quòd eſt forma, vel aliquid huiuſmodi. Ea autem, quæ prædicantur de ipſa, inquantũ eſt quid ſubſiſtens, poſſent de filio Dei prædicari, ſicut quòd deſcẽdit ad inferos, & alia huiuſmodi.

q.1. artic.5. cor. ¶ Ad quintum dicendũ, quòd ſicut ſupra diſtinct.8. dictum eſt, relationes ſecundum rem multiplicantur, ſecũdum multiplicationẽ illorum, ſupra quæ fundantur relationes: vnde contingit, quòd relatio ex parte vnius extremi eſt vna, quæ ex parte alterius multiplicatur, ſicut de illo, qui vna, paternitate ad multos filios referẽ, qui ad ipſum multis filiationibus referũtur: ita etiam eſt hoc, C quia ex parte ipſius filij Dei eſt vna tantum, quàmuis non ſit ex parte ipſius relatio realis, ſed rationis tantum. Ex parte aũt aſſumptorum, quæ diuiſa ſunt, ſiunt duæ vniones in actu poſt mortem: ante autem erat vna in actu, & multæ in potentia: vnde non oportet, quòd aliqua vnio fiat ibi de nouo, ſicut
* D.515. nec in diuiſione continui fit aliquid de nouo, inquiunt id, quod prius erat multa potentia, vnum autem actu, fit actu plura.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ſicut humana natura non eſt hypoſtaſis in Chriſto, quamuis poſſit dici ſingulare, & indiuiduum, vt ſupra diſt.6. dictum eſt: ita etiam anima, & corpus
q.1.artic.1. cor. non ſunt duæ completæ hypoſtaſes: ſed vnitæ vni hypoſtaſi
D.176. filij Dei, quàmuis poſſint dici duo ſingularia, vel duo indiuidua: ſed nõ ſequitur ex hoc, quòd Chriſtus ſit duo, quia neutrum illorum de Chriſto prædicatur, vel de filio Dei.

mur igitur, Deũ quodammodo illum hominem in morte deſeruiſſe quia poteſtati perſequentium eum expoſuit ad tempus, non ſuam potentiam exercẽdo, illum defendit, vt nõ moreretur. Separauit ſe diuinitas, quia ſubtraxit protectionem, ſed non ſoluit vnionem. Separauit ſe foris, B vt non adeſſet ad defenſionem, ſed non intus defuit ad vnionem. Si non ſibi cohibuiſſet potẽtiam, ſed exercuiſſet, non moreretur Chriſtus. Mortuus eſt Chriſtus diuinitate recedente, i. effectum potentiæ in defendendo non exhibente. Hic eſt hircus apopompæus, qui altero hirco immolato in ſolitudinem mittebatur, vt legitur in Leuitico. Hirci.n. duo, humanitas, & diuinitas Chriſti intelliguntur. Humanitate igitur immolata diuinitas in ſolitudinẽ abijt, i. in cœlum. Vnde Eſichius ſuper Leuit. In ſolitudinem, i. in cœlum, tempore paſsionis diuinitas abiſſe dicitur, non locum mutans, ſed quodammodo virtutem cohibẽs, vt poſſent impij cõſummare paſsionẽ. Abijt ergo, i. virtutẽ cohibuit, & portauit iniquitates noſtras non vt haberet, ſed vt conſumeret. Deus.n. ignis conſumens eſt. Ex his ſatis oſtenditur præmiſſa verba Ambro. ſic eſſe accipienda, vt prædiximus.

ἀποπομπαῖος — Emiſſarius Leuit.16.

Alium inducunt authoritatem.

ALij quoque authoritatibus innituntur, qui aſſerunt diuinitatem in morte receſſiſſe ab homine ſecũdum

ARTICVLVS II.

Vtrum corpus Chriſti poſt mortem debuerit diſſolui.

3.q.51.3. AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd corpus Chriſti poſt mortem debuit diſſolui, ſiue incinerari. Hebræ.2. dicitur, Chriſtus debuit per omnia fratribus aſſimilari: ſed alij homines, qui dicuntur fratres Chriſti ſecundum corpus incinerantur. ergo & corpus Chriſti incinerari debuit.

¶ 2 Præt. Sicut ſeparatio animæ à carne fuit inflicta homini propter peccatum primi parentis, ita etiam incineratio: quia dicitur Gen.3. Terra es, & in terram ibis: ſed Chriſtus pro nobis ſuſtinuit mortem, vt debitum naturæ ſolueret. ergo ſimiliter corpus eius incinerari debuit.

¶ 3 Præt. Humilitas eſt meritum exaltationis Phil.2. ſed cor- B pus Chriſti fuit maxime exaltandum. ergo debuit vſque ad incinerationem humiliari.

¶ 4 Præt. Omne compoſitum ex cõtrarijs, naturaliter eſt diſſolubile in contraria: ſed corpus Chriſti fuit ex contrarijs cõpoſitum, quia fuit eiuſdem naturæ, cuius ſunt corpora noſtra. ergo cum incineratio nihil aliud ſit, quàm reſolutio corporis ad contraria, ex quibus conſtituitur, videtur quòd corpus Chriſti incinerari debuit.

¶ 5 Præt. Anima non recedit à corpore, quandiu in corpore manet æqualitas complexionis, quæ requiritur vt diſpoſitio in corpore animato, quia per hanc diſpoſitionem materia ſit neceſſaria ad talem formam: ſed in morte Chriſti anima receſſit à corpore. ergo in corpore non remanſit illa æqualitas, quæ exigitur ad corporum animationem: ſed ablata æqualitate complexionis vnum cõtrarium ſuperat aliud, & corrumpit illud, & ſic ſequitur corporis diſſolutio, & incineratio. ergo corpus Chriſti fuit corruptum, & incineratum.

Sed contra. Pſal.15. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem: hoc autem non poteſt intelligi de corruptione mortis, quia ipſe mortuus fuit. ergo intelligitur de corruptione incinerationis.

¶ 2 Præter. Corpori non debetur incineratio, niſi propter corruptionem fomitis: ſed in Chriſto nunquàm fuit corruptio fomitis, quia natus, & cõceptus fuit ſine originali. ergo corpus Chriſti non debuit incinerari. Cap.16.

¶ 3 Præt. Anima coniuncta corpori ipſum ſeruat ab incineratione: ſed virtus diuina eſt maior, quàm virtus animæ. ergo cum corpori Chriſti ſit cõiuncta deitas, videtur quòd non debuit incinerari.

Reſpondeo. Dicendum, quòd mors, & incineratio, & huiuſmodi defectus, ſunt pœnæ originalis pec- C cati: in Chriſto autem nunquàm fuit originale: vnde Chriſtus non contraxit huiuſmodi defectus ex neceſſitate ſuæ originis, quia ſine originali cõceptus fuit, nec in eo fuerunt, quia ipſe eſſet debitor eorum, quia peccatum in eo nũquàm fuit: ſed voluntarie defectus humanæ naturæ aſſumpſit ad complendum opus noſtræ redemptionis, & vt in his nobis mereretur. Vnde, cum opus redemptionis eſſet in paſſione completum, quia dixit, Conſummatum eſt. Ioan.19. & corpus ſine anima non eſt in ſtatu merendi: ideo corpus eius incineratum non fuit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd aſſimilatio illa intelligitur quantum ad illa, quę ſunt de veritate naturæ, & quantum ad ea, quæ pertinent ad opus redemptionis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd per paſſionem, qua ſeparata eſt anima à carne, remouit à nobis mortem, & omnes alios D defectus humanę naturæ, quantum ad ſufficientiam cauſæ: & ideo non opponitur, quòd ad remouendum incinerationem corpus eius incineraretur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd humilitas illa fuit neceſſaria ante opus redemptionis, & quando Chriſtus erat in ſtatu merendi, non autem poſt, vt dictum eſt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd compoſitum ex contrarijs, neceſſario in ipſa reſoluitur, niſi ſit aliquid prohibẽs. In Chriſto autem erat aliquid prohibens, ſcilicet virtus diuinitatis, & puritas à corruptione fomitis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quàmuis illa temperies complexionis, quæ eſt neceſſitas ad formam animæ fuerit amota in morte, non tamen inde ſecuta eſt diſſolutio, & putrefactio corporis, ratione prædicta.

ARTICVLVS III.

Vtrum filius Dei debeat dici mortuus.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus vel filius Dei, non debeat dici mortuus. Ea enim, quæ habent repugnantiam intellectuum ad filium Dei, de eo non prædicantur: ſed cum Dei filius ſit vita, ſicut dicitur Io.14. mortuum eſſe habet repugnantiam intellectus cum ipſo. ergo non debet dici, quòd ſit mortuus.

¶ 2 Præt. Eſſe creaturam conuenit alicui, ſecundum quòd eſt à Deo: ſed corrumpi ſecundum quòd eſt ex nihilo. ergo magis pertinent ad defectum creaturæ ea, quæ corruptionẽ important, quàm nomen creaturæ: ſed nomen creaturę non dicitur de Chriſto, vt ſupra diſt.11. dictum eſt. ergo multo minus poteſt dici, quòd ſit mortuus.

¶ 3 Præter. Filius Dei eſt diuina eſſentia: ſed non poteſt dici,

quòd diuina eſſentia ſit mortua. ergo non debet dici, quòd filius dei ſit mortuus. F

¶ 4 Præterea Contradictoria non ſunt vera de eodem: ſed de filio dei vere dicitur, quòd eſt immortalis, & per conſequens non eſt mortuus, ergo non poteſt dici, quòd fuerit mortuus.

* Lib. 6. de beatitud. filij Dei. ¶ 5 Præterea. Illud quòd eſt partis non prædicatur de toto: ſed mori eſt corporis, a quo anima ſeparatur. ergo videtur quod Chriſtus non poſſit dici mortuus.

Athanaſi*. Sed côtra eſt quod dicitur in Symbolo. Crucifixus, mortuus, & ſepultus.

¶ 2 Præter. Nullus homo dicitur mortuus, niſi ex eo quod anima eius a corpore ſeparata eſt: ſed anima Chriſti eſt a corpore ſeparata ergo ipſe eſt mortuus.

¶ 3 Præt. Sicut ſupra dictum eſt, redêptio non potuit conueniêter fieri, niſi per mortem filij dei. ergo ſi ipſe non eſt mortuus, videtur quòd non ſimus adhuc redempti, quòd eſt hæreticum.

carnem. Ait enim Athanaſius. Maledictus qui totum hominê, quem aſſumpſit dei filius, denuo aſſumptum, vel liberatû tertia die a mortuis reſurexiſſe non confitetur, fiat, fiat. Si inquiunt, denuo aſſumptus eſt, homo in reſurrectione, quem aſſumpſerat in incarnatione; depoſuit ergo G eum in morte. Separata ergo fuit diuinitas in morte ab humanitate. Quibus reſpondemus, quod ſi his verbis aſſumptio talis intelligatur, quæ ſit ſecundum vnionem non carnem tantum, ſed totum hominem, ideſt, animam & carnem, denuo ſibi vniuit in reſurrectione: quia non ſimpliciter hominem. ſed totum hominem aſſumptum dicit. Totum igitur hominem in morte depoſuit, ideſt, animam & carnem: ſed quis, niſi hoſtis veritatis, dicat animam a verbo depoſitam? Et tamen, niſi hoc fateantur. quòd totus homo ſit aſſumptus, non pro eis facit illa authoritas, quæ totum dicit aſſumptum: Sciendum eſt igitur Athanaſium id dixiſſe contra illorum perfidiam, qui reſurrectionem Chriſti negabant: putantes in morte detineri, qui ſolus inter mortuos liber eſt. Ideo illum maledicit qui non côfitetur totum hominem denuo aſſumptum reſurrexiſſe, ideſt Chriſtum animam corpori denuo coniunxiſſe: & in illis duobus denuo coniunctis, in reſurrectione vere ſecundum hominem vixiſſe ſicut ante mortem. Nam in morte ſeparata eſt anima a carne. vnde vere dicitur Chriſtus mortuus, ſed neutrum ſeparatum eſt a verbo Dei.

H

q. 1. artic. 1. cor. Reſpondeo Dicendum, quòd ſicut ſupra diſt. 11. dictum eſt, ea quæ ſolum ad naturam pertinent ſimpliciter & ſine determinatione de Chriſto dici poſſunt: mors autê in nobis eſt ſecundum ſeparationem animæ a corpore, & paſſio eſt ſecundum læſionem corporis, vel etiam ſecundum inanitationem animæ, quæ ſunt partes humanæ naturæ: & ideo ſimpliciter * concedendum eſt, quòd Chriſtus mortuus eſt, & paſſus. * D. 906.

Ad primum ergo dicendum, quod non eſt ibi aliqua repugnantia intellectuum: quia mors cum ſit conditio naturæ refertur ad humanam, vnde non opponitur diuinæ vitæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod nomen creaturæ non magis ſe habet ad naturam. quàm ad perſonam: & ideo non poteſt dici ſimpliciter ratione naturæ, ſicut ſupra dictum eſt, I præcipue cum creatio reſpiciat eſſe, quod magis videtur pertinere ad ſuppoſitum, * quàm ad naturam: & ideo quòd magis, vel minus ad defectum pertineat, non facit ad propoſitum. * D. 1213.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnio non eſt facta in natura, ſed in perſona: & ideo ea quæ ſunt naturæ, poſſunt prædicari de perſona, non autem de alia natura.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hæc eſt ſimpliciter vera, Filius Dei, vel Chriſtus eſt immortalis: & ſimiliter, Filius dei eſt mortuus: quia ea quę ſunt vtriuſque naturę, poſſunt affirmari de perſona: ſed tamen hæc, Chriſtus non eſt mortuus, eſt vera ſecundum quid, & falſa ſimpliciter: quia ad veritatem affirmatiuę ſufficit, quòd ſecundum aliquam naturam conueniat, quod de perſona dicitur: ſed ad veritatem negatiuæ oportet quòd ſecundum neutram conueniat. Vnde hęc eſt falſa ſimpliciter, K Chriſtus non eſt animal, & vera ſecundum quid, ſcilicet ſecundum diuinam: non eſt autem inconueniens, quòd vnum contradictoriorum dicatur de aliquo ſimpliciter, & alterum ſecundum quid.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ea, quę ſunt partis tantum, & parti nata conuenire, dicuntur de toto ratione partis: ſicut homo dicitur criſpus propter capillus: & mors, quę eſt conditio corporis, de perſona poteſt prędicari. Tamen ſciendum eſt, quòd ſicut generari eſt compoſiti, ita & corrumpi, quàmuis ſubiectum generationis, & corruptionis ſit materia.

QVAESTIO II.

A

Deinde quęritur de reſurrectione Chriſti. Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo, De neceſſitate reſurrectionis.
Secûdo, de tempore.
Tertio, De argumentis reſurrectionis in communi.
Quarto, De eis in ſpeciali.

ARTIC. I.

a Vtrû neceſſe fuerit Chriſtum reſurgere

AD Primû ſic proceditur. Videtur quod nô fuerit neceſſarium Chriſtum reſurgere: quia ſicut dicit Dam. reſurrectio eſt eius quod cecidit & diſſolutum eſt, iterata ſurrectio: ſed Chriſtus non cecidit per peccatum, nec eius corpus diſſolutum eſt ergo non debetur ei reſurrectio. 3. q. 53. a. 1.

¶ 2 Præt Augu. dicit, quòd per verbum dei ſit reſurrectio animarum, per verbum incarnatû ſit reſurrectio corporum: ſed verbum caro factum eſt in incarnatione. ergo non fuit neceſſaria reſurrectio neque ad reſurrectionem corporum, neq; ad reſurrectionem animarum. Tract. 23. tom. 9.

¶ 3 Præt. Poſt vltimam conſummationem non eſt aliquid neceſſarium: ſed vltima conſummatio facta eſt in paſſione, quia tunc dixit, Conſummatum eſt. Io. 19. ergo non oportuit quod poſtea reſurgeret.

¶ 4 Præt. Ad hoc Chriſtus humanam naturam aſſumpſit, vt ipſam reſtauraret: ſed plena reſtauratio facta eſt in paſſione, quia & ianua aperta eſt, & liberati ſumus a peccato, pœna, & ſeruiture diaboli. ergo non oportuit vt iterum corpus aſſumeret.

I Sed contra. 1. Cor. 15. Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt fides noſtra: ſed ſine fide nôn iuſtificámur. ergó neceſſarium fuit Chriſtum reſurgere.

¶ 2 Præt Greg. dicit, quòd vitam noſtram reſurgendo reparauit. ergo neceſſarium fuit, quod Chriſtus reſurgeret. In præfatione.

Reſpon. Dicendum. quòd neceſſitas reſurrectionis Chriſti ex tribus apparet. Primo, ex ipſa conditione naturæ aſſumptę. Anima enim & corpus ſunt partes humanæ naturæ: omnis autem pars eſt imperfecta reſpectu totius, vt patet per Philoſophum in 3. phyſic. vnde nec corpori ſine anima, nec animę ſine corpore ineſt omnis perfectio, quàm nata ſunt habere. Et quia naturę aſſumptæ debebatur omnis perfectio, quam contingit in natura reperire: ideo ei debebatur, quod corpus animæ ſemper eſſet coniunctum, quod autê ad tempus ſeparata fuerunt, hoc fuit propter neceſſitatem noſtrę redemptionis. Secundo, ex merito paſſionis eius. quia ex humilitate paſ- K ſionis meruit gloriam reſurrectionis. Tertio, ex parte noſtra, vt ſcilicet in capite glorioſa reſurrectio inchoaretur, quæ in membris futura erat. Et iterum vt illis, qui ſunt in patria non ſolum ſit gloria de viſione diuinitatis, ſed etiam de viſione humanitatis glorificatę in Chriſto quantum ad corpus, & quantum ad animam. T. com. 65.

Ad primum igitur dicendum, quòd illa diffinitio eſt reſurrectionis, ſecundum quòd in alijs hominibus inuenitur: ſed reſurrectio Chriſti poteſt ſic proprie diffiniri. Reſurrectio eſt corporis facti incorruptibilis ad animam iterata vnio.

¶ Vel poteſt dici, quòd quàmuis Chriſtus non ceciderit per peccatum, cecidit tamen a vita naturæ per mortem: & corpus quàmuis non ſit diſſolutum per incinerationem, eſt tamen facta diſſolutio corporis & animę.

¶ Ad ſecun-

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd verbum caro factum, eſt pro ama diſpoſitio ad reſurrectionem noſtram, ſed verbum caro factum eſt & a morte reſurgens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in morte Chriſti facta eſt conſumatio omnium earum, quæ exigebantur ad ſatisfactionem quæ quidem per reſurrectionem non facta. ſed magis nouæ vitæ inchoatio.

5.com.5. ¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis Chriſtus naturam noſtram ad hoc aſſumpſit, vt eam repararet, non tamen ſequitur, quòd reparata natura debeat eam, vel aliquam eius partem abijcere, ſed magis perpetuo tenere, ſicut perpetua eſt reintegratio facta in natura.

¶ Vel dicendum, quòd quamuis per paſſionem proprie loquendo ſit facta reparatio quantum ad amotionem mali, tamen per reſurrectionem, oportuit, quòd conſumaretur quantum ad perfectionem in bono. Lib. 1. de fide, capi. 5. tom. 1.

Aſtruit carnem a verbo in morte ſeparatam non eſſe.

SIcut Auguſt. ſuper Io. docet trans illud verbum, Ego pono animam meam vt iterũ ſumam eam. Nemo tollit eam a me: ſed pono eam a me ipſo. Poteſtatem habeo ponendi eam, & iterum ſumendi eam. Hic animam dicit emiſſam. A quo emiſſa eſt? A ſeipſa non eſt emiſſa: quia ſeipſam non poſuit, nec verbum animam poſuit, vel carnem. Caro enim animam poſuit, ſed poteſtate in ſe manentis deitatis. Potentia ergo deitatis anima diuiſa eſt a carne, ſed neutrum a verbo Dei. vnde Aug. Verbum ex quo ſuſcepit hominem, ideſt, carnem & animam, nũquàm de poſuit animam vt eſſet anima a verbo ſeparata: ſed caro poſuit animam quando expirauit, qua redeunte ſurrexit. Mors ergo ad tempus carnem & animam ſeparauit, ſed neutrum a verbo Dei. Caro igitur ponit & ſumit animam non poteſtate ſua, ſed poteſtate inhabitantis carnem dei- B tatis. Hic euidenter traditur, nec animam, nec carnem a verbo, Dei in morte diuiſam, vt aliquo modo ſoluta fuerit vnio. Vnde Aug. contra Felicianum. Abſit, vt ſic Chriſtus ſenſerit mortem, vt quantum in ſe eſt, vita vitam perdiderit. Si enim hoc ita eſſet, vitæ fons aruiſſet. Senſit igitur mortem participatione humani affectus, quem ſponte ſuſceperat, non naturæ ſuæ perdidit

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus debuerit tertia die reſurgere.

3.q.53.2. AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non debuit tertia die reſurgere. Caput enim, eſt conforme membris in natura: ſed per reſurrectionem natura reparatur quantum ad paſſibilitatem & mortalitaté: ergo Chriſtus debuit ſimul cum alijs reſurgere: & non tertia die.

¶ 2 Præt. Vt dicit glo. Hebr. 11. ad hoc eſt dilata reſurrectio omnium in finem mundi, vt ſimul reſurgentibus ſit maius gaudium: ſed de reſurrectione nullius ſancti eſt tantum gaudium ſicut de reſurrectione Chriſti. ergo etiam ipſe debuit vſque ad finem mundi ſuam reſurrectionem differre, & non tertia die reſurgere.

¶ 3 Præt. Separatio animę a corpore in Chriſto nõ fuit facta, niſi propter redemptionem humanæ naturæ: ſed in inſtanti mortis, redemptio ſoluto precio completa eſt. ergo debuit ſtatim reſurgere.

¶ 4 Præt. Plus conferendum fuit Chriſto, quàm alicui alteri homini: ſed quidam homines qui viui inuenientur in fine mundi, ſtatim poſt mortem reſurgẽt. ergo multo magis Chriſtus reſurgere debuit ſtatim: & non in tertium diem reſurrectionem differre.

¶ 5 Præt. Matth. 12. dominus dicit. Sicut fuit Ionas in ventre cœti ſic erit filius hominis in corde terræ: ſed nõ fuit in corde terræ niſi quandiu fuit mortuus. ergo tribus diebus, & tribus noctibus mortuus fuit. ergo non reſurrexit tertia die, ſed magis quarta, vel quinta.

¶ 6 Præt. Nox contra diem diuiditur, ſed Greg. videtur dicere in homel. paſchę Chriſtũ de nocte reſurrexiſſe: ſicut Sãſon de nocte portas Gazę tulit. ergo Chriſtus non reſurrexit tertia Hom. 1. die: immo magis ſecunda nocte.

Sed contra in ſymbolo dicitur. Reſurrexit tertia die, ſecundum ſcripturas.

¶ 2 Præt. Ro. 6. dicit glo. Quieuit in ſepulchro vna die: & duabus noctibus: quia noſtram duplicem vetuſtatem ſua ſimpla conſumpſit. ergo tertia die reſurrexit.

¶ 3 Præt. Conueniens erat, vt veritas mortis nobis manifeſtaretur: ſed In ore duorum vel trium teſtiũ ſtat omne verbum. ergo conueniens fuit, vt tertia die reſurgeret.

Reſpon. Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, Chriſtus non ſuſtinuit mortem, quia debitor mortis eſſet, ſed vt mortem D. 19. q. 1. pri. cap. noſtram ſua morte deſtrueret. Ad hoc autem quòd mors noſtra deſtrueretur, duo requirebantur: vnum ſcilicet, vt ipſe non debitor mortis mortem quam nos debebamus pro nobis ſolue- A ret. Aliud eſt, vt nos virtutem mortis ipſius cognoſceremus, vt per fidem mortis, virtus mortis in nobis effectum haberet. vnde non oportuit, quòd morte detineretur, niſi quantum congruebat ad oſtendendam mortis veritatem: quæ ſufficienter manifeſtata fuit, & congruenter per hoc, quòd tertia die reſurrexit: tũ, quia ſua morte duas noſtras mortes deſtruxit, vt tangit glo. inducta. tum, quia cõfirmatio, quæ fit per teſtes, ternario teſtiũ approbatur. tum, quia perfectio in ternario conſiſtit: vt dicitur in primo de cœlo & mundo: alias etiam congruentias, non difficile eſt aſſignare.

Ad primum ergo dicendum: quòd alij homines, debitores mortis erant, & mors in eis non fuit ex neceſſitate finis, ſed ea neceſſitate culpæ. non autem ſic eſt in Chriſto: & ideo non oportuit, quòd Chriſti reſurrectio vſque in finem mundi differretur.

C ¶ Vel dicendum, quòd illud quod eſt vltimũ in oratione oportet eſſe primum in intentione: vnde oportet quòd reſurrectionem, quam in fine mundi conſequemur primo intendamus. intentio autẽ, & dirigitur & excitatur & roboratur ex inſpectione alicuius exemplaris, in quo finis ſecundum rem præcedat: vnde ſicut intentio noſtra qua intendimus in gloriam animę excitatus ea inſpectione diuinæ gloriæ: quæ eſt exemplar noſtræ futuræ beatitudinis, ita oportuit quòd gloria reſurectionis in aliquo exemplari nobis proponeretur, ad cuius conformitatem tenderemus, & hæc eſt reſurrectio Chriſti. vnde dicitur Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis &c.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd gaudium de reſurrectione Chriſti mouet, vt exemplar ex quo dirigimur in finem, non autem ita eſt de alijs ſanctis: & ideo non eſt ſimile de Chri- D ſto, & de illis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non ſolum oportebat quòd per mortem fieret redemptio: ſed ad hoc quòd redemptionis eius participes eſſemus oportuit, vt veritas mortis nobis oſtenderetur, & hoc non fuiſſet ſi ſtatim poſt mortem reſurrexiſſet.

¶ Ad quartum dicendum, quòd mortis aliorum hominum cognitio, non eſt in nobis neceſſaria ad ſalutem, ſicut fides de morte Chriſti: ideo reſurrectio non eſt ſimilis de ipſo, & de illis, qui viui inuenientur in fine mundi.

¶ Ad quintum dicendum, quod dies, vt in 2. lib. diſt. 13. dictum eſt, diuerſis modis accipitur. Aliquando enim pro die In expoſi. naturali, quæ continet ſpatium. 24. horarum: vnde includit lit. diem, & noctem. Aliquando autẽ, pro die artificiali. & ſic Chriſtus fuit mortuus vna die integra, ſcilicet die ſabbathi, & dua- E bus integris noctibus, ſcilicet præcedente diem ſabbathi, & ſequenti: & adhuc plus per quandam partem ſextæ feriæ, & ſic loquitur glo. Rom. 6. Si autem loquamur de die naturali: ſic accipiendo partem. pro toto fuit mortuus tribus diebus, & tribus noctibus. illa enim pars diei paſſionis Chriſti a nona, & deinceps computatur pro tota die naturali, cuius eſt pars: vnde computatur pro vna die artificiali, & pro vna nocte, ſimiliter nox poſt ſabbathũ computatur pro tota die naturali ſequente: & ſic computatur pro vna die, & vna nocte artificiali: quibus ſi coniungatur vna dies integra: ſcilicet dies ſabbathi, & vna nox integra, ſcilicet nox præcedens inuenitur, quòd Chriſtus fuit mortuus tribus diebus, & tribus noctibus.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd Chriſtus creditur reſurrexiſſe in ſepulchro quando adhuc eſt lux in tenebris permiſta: & ideo aliquando dicitur reſurrexiſſe in die: & aliquando in nocte.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus debuerit probare reſurrectionem ſuam argumentis.

1.q.55. Ibidem. 5.

AD tertiũ ſic proceditur. Videtur quod Chriſtus reſurrectionem ſuam argumentis probare nõ debuit. Ambroſius enim dicit. Tolle argumenta vbi fides quæritur: ſed de reſurrectione quæritur fides. ergo argumenta fieri ad reſurrectionem non debent.

Lib. 1. de fide, capi. 5. tom. 1.

¶ 2 Præt. Aut argumenta illa fuerunt ſufficientia ad probandum reſurrectionem, aut non, ſi non, hoc videtur in imperfectionem inducentis argumenta redundare. Si autem fuerunt ſufficientia, & argumentum ſufficiens facit ſcientiam, vel agnitionem quæ non ſtat ſimul cum fide, quæ eſt de non apparentibus, videtur quòd euacuauerunt fidem, & abſtulerunt meritum eius.

De domini incarnationis ſacramen. cot. 5. medio.

potentiam, per quam cuncta viuificat. Sic in ſepulchro carnem ſuam commoriendo nõ deſeruit, ſicut in vtero uirginis cõnaſcendo formauit. Mortuus eſt ergo non diſcedente vita, ſicut paſſus eſt non pereunte potẽtia. Nemo tollit animam eius ab eo, qui poteſtatem habet ponẽdi & ſumendi. Ecce & hic ↄhẽs Chriſtum non deſeruiſſe carnẽ in morte, & uitam non diſceſſiſſe a mortuo: & ꝙ ſponte tradidit ſpiritum, non alius extorſit, vnde Ambro. Emiſit Chriſtus ſpiritum, & tamen quaſi arbiter eruendi ſuſpendendique corporis emiſit ſpiritum, non amiſit. Pendebat in cruce & omnia cõmonebat. Sed vnde emiſit? Ex carne. Quo emiſit? ad patrem.

H ¶ 3 Præt. Sicut eſt fides de reſurrectione, ita & de alijs articulis: ſed ad alios articulos non induxit aliqua argumenta probantia. ergo neque ad reſurrectionem inducere debuit.

¶ 4 Præt. Argumenta ex quibus contrarium videtur ſequi, potius confundunt intellectum quàm elucidant: ſed in argumentis a Chriſto oſtenſis quaſi contraria innuebantur, per hoc enim quod comedit, oſtendebat in ſe animalem vitam: per hoc autem quod ianuis clauſis intrauit, oſtendit ſpiritualem vitam. ergo videtur quòd argumenta incongruenter adducta fuerint.

¶ 5 Præt. Sicut ſubtilitas eſt de gloria reſurrectionis, ita & claritas: ſed Chriſtus gloriam reſurrectionis ſolum per ſubtilitatem probauit, quando intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis. ergo videtur quod inſufficienter oſtenderit.

Sed contra eſt quod dicitur Act. 1. Præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem in multis argumentis.

¶ 2 Præt. Apoſtoli debebant eſſe teſtes reſurrectionis: ſed nullus poteſt eſſe teſtis idoneus eorum, de quibus certitudinem per viſum & auditum non habet. ergo videtur quòd ipſe eis argumenta præbere debuit, quibus certificarentur de ſua reſurrectione. I

¶ 3 Præt. Magis neceſſarium erat, quòd Apoſtoli haberent fidem de reſurrectione quam alij homines, quia ipſi erant qui ſinem prædicare debebant: ſed alijs hominibus facta eſt fides de reſurrectione Chriſti per argumenta miraculorum, Marci. vlt. Sermonem confirmante ſequentibus ſignis. ergo Apoſtolis per argumenta aliqua fides de reſurrectione fieri debuit.

Reſpon. Dicendum, quòd ſicut dicit Dion. 1. cap. cœleſt hierar. Lumen diuinum non recipitur in nobis niſi ſecundum noſtram portionem, fides autem cauſatur in nobis ex influentia diuini luminis & ideo oportet, quòd illud diuinum lumen ſecundum noſtram proportionem in nobis recipiatur. Cognitio autem noſtra naturaliter ex ſenſu oritur, & per principia rationis procedit: vnde licet illa quæ fides tenet, ſint ſupra rationem & ſenſum, inquantum ſunt fidei ſubiecta, ratione cuius exigitur ad eorum cognitionem quòd infundatur alijs lumen, fidei ſcilicet: tamen ex parte noſtra fuerunt aliqua adminicula fidei exibenda. Attenditur autem triplex gradus in credendo. Primus eſt, vt aliquis rationem tranſcendens his quæ non videtur nec ſenſu, nec ratione aſſentire paratus ſit: & ſic adminiculantur fidei miracula, quæ ex eo ꝙ humana ratione non comprehenduntur, oſtendunt aliquid ſupra rationem eſſe et incomprehenſibile. Secundus gradus eſt, vt homini ea quæ credenda ſunt, determinetur. Et quia fides non innititur niſi veritati primæ, inde K

F eſt, quòd quantum ad hoc adminiculatur fidei authoritas, per quam oſtenditur diuinitus eſſe dictum. Tertius gradus eſt, vt fidem quam habet alijs teſtificetur: & quantum ad hoc requiritur ſenſibilis cognitio, eorum quæ teſtificãda ſunt, alias non eſſet idoneum teſtimonium. Primum gradũ aſcendunt, qui de nouo ad fidem conuertuntur, & ideo ſigna infidelibus data ſunt. 1. Cor. 14 Secundum autem gradum aſcendunt, qui in fide inſtruendi ſunt: & ideo eis ex authoritate fides confirmatur, ſed Apoſtoli teſtes fuerunt fidei, & ideo prius inducti ſunt ad credendum per miracula, ſicut dicitur. Io. 2. Hoc fecit initium ſignorum &c. poſtea inſtructi ſunt per authoritatem, vt patet in diſcipulis euntibus in Emaus. Luc. vl. Et deinde per viſibiles apparitiones idonei teſtes effecti ſunt 1. Io. 1. Quod vidimus, & audiuimus.

Super Pſ. 30. ibi, ſicut ablactatus eſt.

Qua ratione dicitur Chriſtus mortuus & paſſus.

REcedẽte vero anima, mortua eſt caro Chri, Et quia caro mortua eſt, mortuus eſt Chriſtus. Sicut enim mortuus dicitur deus, quãdo mortuus eſt homo, ita mortuus dr̃ homo. G quando mortua eſt caro. Separatio aiæ, mors carnis fuit. Propter carnem ergo vnitam verbo, quæ mortua eſt dicitur deus mortuus, & propter carnem & animam quę vtraque dolorem ſenſit, dicitur deus paſſus, cum diuinitas omnis doloris expers exiſteret. Vnde Auguſt. Verbum caro factum eſt, vt per carnem panis cęleſtis ad infantes tranſiret, & ſecundum hoc, ipſum ver-

Sed quia ad reſurrectionem, cum ſit quædam mutatio exigitur ꝙ idem ſit ꝙ de vno extremo ad aliud tranſiuit: ideo dñs duo per apparitiones probare voluit, ſcilicet, identitatẽ reſurgẽtis, & conditionẽ reſurrectionis. Conditionẽ aũt reſurrectionis probauit quantũ ad tria. ſ. quantum ad veritatẽ vitæ per hoc, ꝙ cum eis locutus eſt. Similiter quantum ad veritatem corporis, per hoc ꝙ eis ſe palpabilem præbuit: & quantũ ad gloriam per hoc, ꝙ ianuis clauſis intrauerit. Identitatem etiam probauit & quantum ad naturam per hoc quòd comedit, & quantum ad perſonam per hoc, ꝙ ſe eis viſibilem præbuit in eadem effigie in qua prius eum ſoliti erant videre, & quãtum ad accidentia per hoc, quòd eis cicatrices oſtendit.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ intentio Ambroſij eſt dicere, quòd fides non aſſentit alicui, vel diſſentit propter argumẽta, ſed propter veritatem primam: non autem quin poſſint induci adminiculantia fidei argumenta.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ argumenta illa ſufficienter probabant illud, ad quod probandum inducebantur, vt dictum eſt: ſed fides nõ eſt directe de illo quod probabatur ſicut obiecto, ſed de diuinitate quæ probari non poteſt homini in via. Vnde Thomas, de quo dictum eſt. Quia vidiſti, credidiſti, vidit, & deum confeſſus eſt: & propter hoc argumenta illa ex ſuppoſitione fidei procedebant, ꝙ ſcilicet homo ille, in quo naturæ veritas, vel aliquid huiuſmodi oſtẽdebatur, eſſet Deus vnde non tollebatur neque meritum, neque ratio fidei.

¶ Ad tertium dicẽdum, ꝙ articuli fidei quidã ſunt de diuinitate tantum: & iſti nõ poſſunt ad ſenſum probari, ſed vel per miracula, uel per authoritates: & ſic probati ſunt. Quidam autẽ ſunt de humanitate vnita diuinitati: & iſti etiam ad ſenſum omnes probati ſunt. Sed quia paſſio, & aſcenſio in ſeipſa viſa eſt, reſurrectio autem non: ideo ſigna reſurrectionis viſibiliter oſtẽdi oportuit, ex quibus conferẽdo ad veritatẽ reſurrectionis perueniretur: & propter hoc iſta probatio dicta eſt argumentatiua, non autem probatio aſcenſionis, vel paſſionis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non erant in argumentis aliquæ contrarietates: quia comeſtio referebatur ad naturam, & introire ianuis clauſis referebatur ad gloriam: & ita non erat reſpectu eiuſdem.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in alijs corporibus etiam ſecundum naturam inuenitur claritas, & impaſſibilitas ſicut in corporibus cæleſtibus: ſed ſubtilitas in nullo naturali corpore inuenitur: agilitas autem oſtendi viſibiliter non poteſt, quia ſenſus particularium eſt: agilitas autem eſt, vt poſſit vndecunque velit moueri, & præterea loca multũ diſtantia videri non poſſunt, & iterũ quia ſimile agilitati in radio Solis inuenitur. Vnde dicendum, quòd diſcipulis euntibus in Emaus agilitatem demonſtrauit in hoc, quòd ab oculis eorum ſtatim euanuit. Luc. vlt.

ARTI-

ARTICVLVS IIII.

Vtrum argumentum ſumptum ex viſibili apparitione fuerit conueniens.

2.q.55.1. AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd argumentum ſumptum ex viſibili apparitione nõ fuit conueniẽs: quia ad veritatem reſurrectionis exigitur, quòd ſit verum corpus humanum quod reſurgit. ſed angeli qui nõ habent vera corpora humana apparuerũt multis in veteri te. ergo per apparitionem viſibilem non oſtenditur vete. teſt. reſurrectionis.

¶ 2 Præt. Omne corpus videtur ſecundũ formam quam habet. ſed forma corporis Chriſti eſt forma glorioſa. ſi ergo apparuit eis, in forma glo-

bum crucifixum eſt: ſed non eſt mutatum in hominem; homo in illo mutatus eſt, vt melior fieret quàm erat. Per id ergo quòd homo erat mortuus eſt deus, & per id quòd deus erat homo, exſcitatus eſt & reſurrexit. Quicquid paſſus eſt homo non poteſt B dici non paſſus deus, quia deus erat homo. Quomodo potes dicere non eſſe paſſum iniuriam ſi veſtis tua conſcindatur, quamuis veſtis tua non ſis tu? Multo magis ergo quicquid patitur caro vnita verbo, debebat dici pati Deus; licet verbũ nec mori, nec corrumpi, nec mutari potuerit ſed quicquid horum paſſus eſt, in carne paſſus eſt. De hoc etiam Ambroſius in tertio libro de Spiritusancto ait. Quod verbi caro

rioſa ipſum viderunt, ſed claritas glorioſi corporis non eſt C proportionata oculo non glorificato, cum ſit maior claritate ſolis. ergo Chriſtus a diſcipulis videri non potuit.

¶ 3 Præt. Diſcipuli euntes in Emaus, viderunt eum in effigie peregrini: aut ergo illa effigies inerat ei ſecundum veritatem, aut erat tantum in oculis videntium. ſi erat in corpore Chriſti, cum in eo eſſet effigies propria, tunc duæ effigies erant ſimul in vno corpore, quod eſt impoſſibile. Si autem erat tantum in oculis videntium. ergo erat præſtigioſa apparitio: ſed ea quæ præſtigioſe apparent non demonſtrant veritatem rei. ergo per hoc non poterat demonſtrari veritas reſurrectionis.

Sed contra. Inter omnes ſenſus maiorem certitudinem facit viſus, vt dicitur in 1. meta. ſed Apoſtoli qui erant teſtes re- T.com.1.
ſurrectionis debebant habere certiſſimam fidem de reſurrectione. ergo debuit eis fieri argumentum ex viſu.

¶ 2 Præt. Hoc patet id quod dicitur. 1. Io. 1. Quod vidimus & audiuimus.

II

10.2. Ho. 6. Ioan. 20. Vlterius. Videtur quòd non debuit ſeipſis palpabilem exhibere. Palpabile enim incorruptibili contrarium eſt vt dicit Greg. ſed contraria non poſſunt eſſe in eodem. cum ergo corpus Chriſti eſſet incorruptibile videtur, quòd non debuerit ipſum palpabile exhibere.

¶ 2 Præt. Differentiæ tangibiles ſunt, calidum & frigidum & huiuſmodi contraria: ſed in glorificatis corporibus non erunt huiuſmodi contrarietates, vt dicitur, nec etiam in elementis poſt mũdi innouationẽ. ergo corpus Chriſti palpari nõ potuit.

¶ 3 Præt. Hoc ſolum palpabile eſt, quod eſt reſiſtens tactui, & cui tactus reſiſtit: vnde aer quàmuis ſit tangibilis non tamen eſt palpabilis: ſed corpori Chriſti non reſiſtebat aliud corpus quia, ianuis clauſis intrauit. ergo palpari non potuit.

¶ 4 Præt. Spiritus angeli, vel dęmonis poſſet aſſumere corpus ſolidum, quod palpari poſſet. ergo per palpationem non ſufficienter probatur veritas corporis.

¶ 5 Præt. Alij ſenſus ſunt magis ſpirituales quàm tactus. ergo magis per eos debuit veritatem reſurrectionis probare, quàm per tactum.

Sed contra. Lu. vlt. Palpate, & videte &c.

T. com. 94. ¶ 2 Præt. Inter alios ſenſus homo certiſſimum habet tactum vt dicitur in 2. de anima, cum igitur cognitio reſurrectionis, debuerit eſſe certiſſima in Apoſtolis, per tactum debuit eis oſtendi.

III

3.q.54.4. Vlterius: Videtur quòd non debuerit per cicatrices ſuam reſurrectionem probare: quia per ſuam reſurrectionẽ Chriſtus noſtram demonſtrauit: ſed a reſurgentibus omnis corruptio remouebitur: cum igitur cicatrix ſit quædam corruptio, videtur quòd Chriſtus per cicatrices ſuam reſurrectionem probare non debuit.

A ¶ 2 Præt. Status reſurgentium eſt ſtatus immutabilis. ergo Chriſtus in ſeipſo non debuit demonſtrare, niſi quod ſemper in ſe futurum erat: ſed cicatrices non ſemper in Chriſto debebant remanere: quia dicit Dama. quòd tantum ſecundum diſpenſationem in Chriſto fuerunt. ergo cicatrices oſtendere non debuit. Lib. 4. de fide cap. 19. verſus finẽ.

patiebatur manens in carne, verbum in ſe pro corporis aſſumptione referebat, vt pati diceretur: quia caro patiebatur, ſicut ſcriptum eſt, Chriſto in carne paſſo. Hic docetur qua ratione deus, vel Dei filius paſſus, vel mortuus dicitur, non quia mortem ſenſerit inquãtum deus eſt, ſed quia caro ei vnita mortua eſt, ſecundum quam rationem dicit Auguſt. Si quis dixerit, atque crediderit filium Dei Deũ paſſum, anathema ſit. Cuius dicti cauſam ex qua intelligentia ſumenda eſt aperiens, in eodem ſubdit. Si quis dixerit, quòd dolorem in paſſione ſẽtiebat filius Dei Deus, & non caro tantum cum anima quam ſibi acceperat, anathema ſit. Sane igitur di-

¶ 3 Præt. Hiero. dicit ad Marcellum, quòd non meretur tangere Chriſtum, qui reſurrectionem eius non credit: propter, quòd dictum eſt Magdalenæ, Noli me tangere. Ioan. 20. Sed Thomas reſurrectionem non credebat. ergo Chriſtus cicatrices vulnerum ei palpabiles exhibere nõ debuit. Tom. 3. epiſtolarum.

Sed contra, Leo Papa. Quis dubitet a mortuis rediiſſe ſaluatorem cuius præſentiam agnouit oculus, attractauit manus, digitus perſcrutatus eſt? ergo cum omnem dubitationẽ ſuæ reſurrectionis auferre debuerit, videtur quòd cicatrices digito perſcrutandas præbere debuit. 1. ſer. de aſcẽ. eiuſdem. Aug. Serm. 5. in Octaua Paſchæ.

¶ 2 Præt. Decet victorem inſignia ſuæ victoriæ, & habere, & oſtendere: ſed ſicut dicit Auguſt. in lib. de ciui. dei, cicatrices vulnerum Chriſti fuerunt victoriæ ſuæ indicia. ergo decuit vt eas haberet, & oſtenderet.

IIII Vlterius. Videtur quòd non debuit per manducationem ſuam reſurrectionem oſtendere. comeſtio enim ſpectat ad vitam animalem: ſed per reſurrectionem tranſitur ad vitam non animalem, vt dicunt ſaraceni & iudei. ergo Chriſtus per comeſtionem, reſurrectionem probare non debuit. quodl. 3.5.

¶ 2 Præt. Cibus comeſtus conuertitur in corpus comedentis: ſed in corpus Chriſti non potuit aliquid conuerti: quia iam erat extra ſtatum generationis & corruptionis. ergo videtur quòd comedere non debuit.

¶ 3 Præt. Angeli qui apparuerunt Abrahæ manducauerunt, D nec tamen in eis fuit veritas humanæ naturæ. ergo per comeſtionem veram reſurrectionem humanæ naturæ probare non debuit.

Sed contra. Act. 10. Dedit eum notũ fieri non omni populo: ſed nobis, mãducauimus & bibimus cum eo, poſtquam reſurrexit a mortuis & cæt. & per hoc teſtificatus eſt Petrus reſurrectionem. ergo & hoc argumentum debuit exhibere ſuæ reſurrectionis.

¶ 2 Præt. Veritas incarnationis probatur per id, quod eſt infimum in partibus hominis, ſcilicet per carnem: vnde dictum eſt, Verbum caro factum eſt. Ioan. 1. ergo etiam veritas humanæ naturæ debuit probari in Chriſto per id quod eſt infimũ in operibus animæ. Hę autem ſunt operationes vegetabilis animæ: quarum prima in animalibus eſt comeſtio. ergo per hoc veritatem, reſurrectionis probare debuit.

E Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd ad veritatem reſurrectionis exigitur, quod idem numero reſurgat: indiuiduatio autem ſecundum quam eſt aliquid vnum numero ex diuerſis accidentibus manifeſtatur, quorum collectio in alio non inuenitur. Et quia viſus, vt dicit Philoſophus in principio meta. plures nobis rerum differentias oſtendit, ideo quòd ſit idem numero nunquam melius quàm per viſum manifeſtatur, & ideo viſibilis apparitio fuit vnum de argumentis reſurrectionis. T.com.1.

Ad primum ergo dicendum, quòd apparitio viſibilis non inducebatur ad probandum veritatem carnis: quia hoc per alia argumenta probabatur, ſed ad probandum identitatem ſuppoſiti ſuppoſita veritate corporis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod ſecundum opinionem Præpoſitiui, quæ probabilior videtur, corpus glorificatum eſt omnino in poteſtate animæ, quantum ad omnes actiones eius, viſibile autem videtur ſecundum quod agit in viſum. & ideo dicebat.

cebat, quòd in poteſtate corporis glorioſi eſt, quòd videatur, vel non uideatur: & iterum quando uidetur, quòd uideatur ſub forma gloriæ, vel non. Cum enim ſit in eo forma naturalis corporis, & forma gloriæ, poteſt ſecundum vnam tantum immutare viſum, vel ſecundum vtramque, & immutare viſum ſecũdum formam gloriæ ſecundum proportionem viſus, vt non corrumpatur, ſed delectetur, ſicut ex viſibili proportionato. Alij vero dicunt, quòd non poteſt videri niſi per miraculum, ſed primum eſt probabilius. F

Alias lib. de dom in carnationis ſacra. ca. 5. ſi. D 539.

Loco ſupra citato i principio.

Serm. 3. de Trin. in cœna domini.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diſcipulis Chriſtus formam naturalem ſui corporis oſtendit, quæ eſt quodammodo corpus coloratum, & non formam claritatis gloriæ. Quod autem ipſi eum non cognouerunt, fuit ex interiori eorum diſpoſitione, quia cum reſurrexiſſe non credebant: vnde non ponebant ſe ad perquirendum indicia propria, quibus poſſent ipſum cognoſcere. Sicut etiam accideret, ſi videremus aliquem, quem mortuum crederemus, quàmuis notus fuiſſet nobis, & maxime ſi videremus illum in alio habitu. Vnde quàm cito eis oſtendit ſignum fractionis panis ſpecialè ſibi, cognouerunt eũ propter ſpecialem modum frangendi: quia vt dicitur, ſua fractio erat ſimilis inciſioni cultelli. Et hac infidelitate, vel dubitatione tenebantur oculi eorum ne eum cognoſceret: & iſta detentio dicitur aeriſia, de qua dicitur in glo. Gene. 19. non quòd eſſet aliquod impedimentum ex parte viſus corporalis in diſcipulis, ſicut potuit eſſe in ſodomitis. H

1. auidẽtia. ἀορασία. Tom. 1.

¶ Vel poteſt dici, quòd quamuis viſui repræſentaretur propria ſpecies, in qua ſoliti erant eum videre, tamen virtute diuina impediebãtur vires interiores, ne ſequerentur iudicium de perſona illa quæ eſſet: & ſic ea quæ exterius agebantur, cõformabantur his quæ interius contingebant in ipſis, vt præſentem haberent, & non cognoſcerent, quia amabant, ſed dubitabant, ut dicit Greg.

Hom. 23.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd propter vehementiam imaginationis contingit aliquando, quòd illud quod imaginatio apprehendit, videtur eſſe præſens in viſu non ſolum in dormiendo, ſed etiam in vigilando. Similiter ẽt contingit, quòd ex oppoſitione aliquorum corporum uidetur aliqua effigiens ac ſi eſſet hominum, vel aliorum animalium. Iterum etiam apparitiones viſibiles dæmonum, & etiam angelorum conſueuerunt fieri per corpora aerea inſpiſſata, vnde ſtatim cum volunt diſſoluuntur: & ideo dominus ad oſtendendum veritatem reſurrectionis, palpationẽ viſui adiunxit, vt excluderetur viſio per immutationem viſus ab imaginatione, & viſio vmbrarum, & viſio ſpirituum apparentium. I

Ad Primum dicendum, quòd omne corpus tangibile eſt per naturam corruptibile. Vnde ſecundum philoſophos cœlum eſt viſibile, ſed non tangibile: ſed quod eſt per naturam corruptibile, poteſt eſſe per gloriam incorruptibile. Vnde quãuis corruptibile & incorruptibile ſint contraria ſimpliciter, propter quod dicit Greg. ꝙ oſtẽdit in ſe duo contraria, tamẽ corruptibile per naturam, & incorruptibile per gratiã nõ ſunt contraria. Vnde ſicut corpus glorioſum habet in poteſtate ſua, quòd poſſit videri & non videri, ita habet in poteſtate quòd poſſit palpari & non palpari, & vtrunque ſine miraculo: ſed palpatur per naturam corporis, non palpabile autem eſt, inquantum corpus eſt inſtrumentum animæ glorioſæ. K

Hom. 26. Ioan. 20.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd palpatio nõ pertinet ad ſenſum tactus, inquantum eſt diſcretiuus calidi & frigidi, & huiuſmodi contrariorum, ſed inquantum eſt diſcretiuus corporum ſolidorum, quæ habent potentiam naturalem reſiſtendi diuidenti: & hæc quidem ſoliditas eſt in corporibus glorioſis, etſi non ſint qualitates illæ contrariæ. Vel dicendum, ꝙ qualitates illę ſunt in corpore glorioſo, & erunt in elementis q̃tũ ad ſubſtantiam, ſed non quantum ad actionem quòd vnum agat in alterum: continebuntur enim per formam glorię ne agant, ſicut continentur per formam naturalem ne diſſoluant coniunctum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis glorioſo corpori nullum corpus non glorioſum poſſit reſiſtere, tamen corpus glorioſum poteſt reſiſtere cuilibet alteri corpori: & ſecundum hoc poteſt palpari quando vult.

... ci poteſt, quòd mortuus eſt Deus, & nõ mortuus: paſſus eſt Dei filius, & non paſſus: paſſa eſt tertia perſona, & non paſſa: crucifixum eſt uerbum, & non crucifixum: ſecundum alteram naturam paſſus eſt, ſecundum alterã impaſsibilis. Vnde Ambroſius. Generalis eſt iſta fides, qa Chriſtus Dei filius & natus ex Virgine, quem quaſi gigantem propheta deſcribit, eo quòd biformis geminæque naturæ unus ſit conſors diuinitatis & corporis. Idem ergo patiebatur, & non patiebatur: mouebatur, & non mouebatur: ſepeliebatur, & non ſepeliebatur: reſurgebat, & non reſurgebat, reſurgebat ſecundum carnem quæ mortua fuerat, non ſecundum verbum quod apud deum ſemper manebat. G

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis ſpiritus poſſit corpus ſolidum accipere, non tamen poteſt aſſumere corpus ſolidum, in quo appareant omnes operationes vitæ, ſicut perfectæ in Chriſti corpore apparebant: quia opus artis non poteſt eſſe ſimile operationi naturæ. Vnde quamuis ſtatim non perciperetur deceptio, ſi Chriſtus corpus ſolidum aſſumpſiſſet, tamen ex longa mora, quale contraxit Chriſtus cum diſcipulis, non potuiſſet latere quia illa quæ fiunt per artem dæmonis præter viam naturæ, non ſunt diuturna.

¶ Ad quintum dicendum, quòd per tactum cognoſcimus calidum & frigidum, durum & molle, & huiuſmodi qualitates, ex quibus naturaliter conſtituitur corpus. & ideo quàmuis tactus ſit minus ſpiritualis inter alios ſenſus, tamen per eum veritas naturæ reſurgentis certius probari potuit.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd cicatrices ſigna erant mortis Chriſti: vnde ſecundum hoc accidens oſtendebatur, quòd ille idem qui mortuus fuerat, reſurrexit.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſecundum Auguſtinum 22. de ciui. dei, huiuſmodi cicatrices vulnerũ remanẽt in victoribus, & in Chriſto remãſerunt ad decorẽ quaſi inſignia victoriæ ſuæ, non ꝙ aliqua corruptio, vel defectus ex iſtis cicatricibus ei ſit. Vnde etſi aliquibus ſanctis ſunt amputata aliqua mẽbra, nõ oportet ꝙ ſine illis reſurgant, ſed quòd in loco inciſionis aliquod veſtigium ad decorem gloriæ remaneat. H

cap. 19. & 20.

¶ Ad ſecũdum dicendũ, ꝙ cicatrices illæ, ut probabilius videtur, ſemper in corpore Chriſti remanebũt ad decorẽ. Qđ aũt dicuntur diſpẽſatiue aſſumptæ, hoc eſt non quia ad tempus aſſumptæ ſunt, ſed quia non eſt de neceſſitate materiæ, ꝙ in Chriſto remaneant, ſicut in nobis accidit, ſed propter aliquẽ finem, in omnibus quidẽ victoribus propter decorẽ: in Chriſto aũt propter hoc, & propter alia quatuor. Primo, vt veritatem reſurrectionis aſtrueret. Secundo, vt eas patri eius aſpectui præſentaret, pro nobis implorãs. Tertio, vt nobis ſuæ miſericordiæ & charitatis mõſtraret indicia. Quarto, vt in iudicio per eas impijs oſtenderet, quàm iuſte damnentur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ Thomas ad ſolũ aſpectũ vulnerũ credidit: vnde dictum eſt ei, Io. 20. Quia vidiſti me credidiſti: ſed tamen tetigit eum, vt a nobis omnem dubitationem excluderet: quia teſtis erat futuræ reſurrectionis. Vnde Leo Papa dicit. Suffecerat ad fidem propriam quod uiderat, ſed nobis operatus eſt vt tangeret quod videbat. Glorioſa autem Magdalena non eligebatur vt teſtis reſurrectionis in populis: quia non decet mulierem docere in Eccleſia. 1. Corin. 14. & ideo non eſt permiſſa tangere. I

¶ Ad quartam quæſtionem dicendum, quòd per comeſtionẽ oſtendit veram remanſiſſe naturam humanam ex illis vitæ operibus, quæ infima ſunt, vt prius dictum eſt.

Ad primum igitur dicendum, quòd magis difficile erat ad credẽdũ veritatẽ reſurrectionis, q̃ gloriam reſurgẽtis reſurrectione ſuppoſita: & ideo maxima facta ſunt argumẽta ad probandũ veritatẽ naturæ humanæ, q̃ manet in ſtatu gloriæ q̃tũ ad oẽs potentias & mẽbra, vt ſit natura integra, q̃uis non remaneant omnes vſus potentiarum & membrorum, quia non ineſt neceſſitas. Et ideo iſta comeſtio non fuit neceſſitatis, ſicut eſt in animali vita, ſed magis fuit poteſtatis. ideo naturalis potentiæ oſtenſiua. K

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd fuit ibi comeſtio quantũ ad diuiſionem cibi, & quantum ad traiectionem in ventrem, non autem quantum ad conuerſionem in humores: cibus autem ille, vt dicit Aug. in ſpiritualem naturam conuerſus eſt. i. in vaporem reſolutus, ſicut aqua per radium Solis.

lib. 3. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ cap. 14.

¶ Ad tertium dicendum, quod in angelis non eſt comeſtio ad oſtendendum potentiam naturalem nutritiuam, quia eam non habent ſicut Chriſtus eam habuit: & ideo non eſt ſimile. Et quamuis vnum iſtorum argumentorum ex ſe non ſufficeret, tamen omnia ſimul certitudinem faciebant: & ideo etiam argumenta multiplicata ſunt.

EXPO-

EXPOSITIO TEXTVS.

NEmo tollit eam a me.) Contra Ergo Chriſtus non fuit per violentiam crucifigentium occiſus. Dicendum, ꝙ illi quantum in eis erat, violentiam intulerunt, quamuis Chriſto violentia inferri non potuit ex parte perſonę, ſed ſolum ex parte corporis humani (Item homo in illo mutatus eſt Cont a. Naturæ măſe u t vtrinque in vni ate. Dicendum, quòd humana natura in Chriſto per hoc quòd eſt aſſumpta in vnitatem diuinæ perſonæ, non eſt mutata a ſua natura li conditione, ſed accepit ampliorem perfectionem, ſecundum quam eſt melior.

DISTINCTIO XXII.

A

Si Chriſtus in morte fuit homo.

HIc quęritur, Vtrum in illo triduo mortis Chriſtus fuerit homo. Quod non videtur quibuſdam: quia mortuus erat, & homo mortuus non eſt homo. Addunt etiam, ſi tunc erat homo, vel mortalis, vel immortalis: ſed mortalis non, quia mortuus: nec immortalis, quia tantum poſt reſurrectionem. ergo non erat homo. Quibus reſpondemus, quia licet homo mortuus fuerit, erat tamen in morte Deus homo nec mortalis quidem, nec immortalis, & tamen vere erat homo. Illæ enim, & huiuſmodi argutiæ in creaturis locum habent, ſed fidei ſacramentum a Philoſophicis argumentis eſt liberum, Vnde Ambro. Aufer argumenta, ubi fides quæritur. In ipſis gymnaſijs ſuis iam dialectica taceat: piſcatoribus creditur, non dialecticis. Dicimus ergo in morte Chriſti Deum uere fuiſſe hominem, & tamen mortuum, & hominem
B quidem nec mortalem, nec immortalem: quia unitus erat animæ, & carne ſeiunctus. Alia enim ratione dicitur Deus homo, uel homo Deus, quàm Martinus, uel Ioannes. Homo enim dicitur Deus, & econuerſo propter ſuſceptioné hominis, ideſt, animæ & carnis unde Auguſtinus. Talis erat illa ſuſceptio, quę Deum hominem faceret, & hominé Deû

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit magiſter de his quæ pertinent ad mortem Chriſti. ſcilicet, ſecundum quam rationem dicatur mortuus, hic determinat ea quæ conſequuntur ad mortem Chriſti. Diuiditur autem in duas partes. In prima determinat de morte Chriſti per comparationem ad eius humanitatem abſolute. Secundo, per comparationem ad locum, ibi. (Hic quæritur ſi Chriſtus in morte.) Circa primum tria facit. Primo, mouet quæſtionem, vtrum Chriſtus in triduo fuerit homo. Secundo, ponit aliorũ opinionem, ibi (Quod non videtur quibuſdam. Tertio, ponit opinionẽ ſuam. (Quibus reſpondemus. Hic quæritur ſi Chriſtus. Hic inquirit de morte per comparationem ad locum in quo erat, & duo facit, primo, oſtendit quòd erat ſecundum humanitatem in ſepulchro, & in inferno, & ſecundum diuinitatem vbique. Secundo, inquirit vtrum de illo homine poſſit prædicari eſſe vbique. ibi. (Solet etiam quæri.) Circa primum duo facit. Primo, oſtendit quod Chriſtus erat in diuerſis locis ſecundum diuerſa. Secundo, inquirit vtrum fuerit in illis locis totus, ibi. (Vtique totus.)

¶ Hic eſt triplex quæſtio. Prima, de morte Chriſti per comparationem ad eius humanitatem. Secunda, de deſcenſu ad inferos Tertia, de aſcenſione eius in cœlum.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum Chriſtus in illo triduo mortis fuerit homo.
Secundo. Vtrum fuerit vbique homo tunc, vel etiam ante, vel nunc.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Chriſtus in triduo quo iacuit in ſepulchro, potuerit dici homo.

3 q. 50. 4. quodl. 2. 1. AD primum ſic proceditur. Videtur quod Chriſtus in illo triduo fuerit homo. Rationale enim eſt differentia completiua hominis: ſed Chriſtus poterat dici rationalis in illo triduo propter animam rationalem ſibi vnitam. ergo poterat dici homo.

¶ 2 Præt. Omnis perſona ſubſiſtens in natura humana poteſt dici homo: ſed perſona filij Dei ſubſiſtebat in natura humana, quia habebat omnes partes humanæ naturæ ſibi vnitas. ergo poterat dici homo.

A ¶ 3 Præt. Ad hoc quòd aliquis dicatur homo, oportet ꝙ anima & corpus ſint ſibi vnita: ſed in illo triduo anima & corpus erant vnita in vnam hypoſtaſim filij Dei. ergo poterat dici homo.

¶ 4 Præt. Omnis ſacerdos eſt homo: Chriſtus in illo triduo fuit ſacerdos, quia dictum eſt ei, Tu es ſacerdos in ęternum. ergo Chriſtus in illo triduo erat homo. Lib. 1. de fide catholi- cap. 5.

¶ 5 Præt. Cum omnia eſſe deſiderent, vt philoſophus dicit in 2. de generatione, nullus deſiderat non eſſe ſemper verius eſſe: ſed ſancti deſiderant mori, vt pater Phil. 2. Cupio diſſolui & cæt. ergo per mortem non deſinunt eſſe id quod fuerant, ſed verius eſſe incipiunt, & ita poſt mortem poſſunt dici homines. tex. cõ. 59.

¶ 6 Præterea. Petrus eſt nomen cuiuſdam ſingularis in natura humana: ſed poſt mortem Petri inuocamus eum dicentes, Sancte Petre ora pro nobis. ergo poſt mortem poteſt dici homo, & ſic videtur quòd eadem ratione Chriſtus. De tri. lib. 1 cap. 13.

C ¶ 7 Pręt. Philoſophus dicit in 9. Ethi. ꝙ homo eſt intellectus ſuus: ſed intellectus hominis manet poſt mortem. ergo poteſt poſt mortem dici homo. cap 9

Sed contra. Pars non prædicatur de toto, nec econtra: ſed poſt mortem Chriſti manſerunt tantum partes humanæ naturæ ergo ratione illarum partium Chriſtus non poterat dici homo.

¶ 2 Præt. Homo eſt nomen ſpeciei: ſed ſpecies & genera ſumuntur a forma totius, forma autem totius reſultat ex compoſitione partium. cum ergo anima & corpus non fuerint in illo triduo adinuicem compoſita, Chriſtus non poterat dici homo.

D ¶ 3 Præt. Viuum eſt ſuperius ad hominem, vt dicitur in lib. de cauſis, mortuum autem opponitur viuo: ſed Chriſtus erat mortuus. ergo non erat homo. Lec. 2. de pti. 2.

Reſpon. Dicendum, quòd opinio fuit Magiſtri, & etiam Hugonis de ſancto Victore, quòd Chriſtus in illo triduo fuit homo, ſed ad hoc mouebantur diuerſis vijs. Hugo enim dicebat ꝙ tota perſonalitas hominis eſt in anima, & ipſa erat homo proprie loquendo: & ideo anima poſt mortem poteſt dici homo non ſolum in Chriſto, ſed etiam in alijs hominibus. Hęc autem poſitio non poteſt eſſe vera: quia poſtquam aliquid eſt completum in ſpecie ſua perſonalitate, non poteſt ei aduenire aliquid, vt componat cum eo naturam aliquam, ſed vel adiungitur ei in perſona & non in natura, quod eſt ſingulare in Chriſto, vel adiungitur ei accidentaliter: vnde ex hac poſitione ſequitur, ꝙ vel ex anima & corpore non efficiatur vna natura, & ſic anima non erit forma corporis, & nec viuificabit corpus formaliter: vel iterum quòd anima adiungitur corpori accidentaliter: vt natura nauí, vel homo veſtimento, ſicut dicebant antiqui philoſophi, quorum Plato, vt Grego. Nyſſenus narrat, dicebat quòd homo non eſt aliquid compoſitum ex anima & corpore, ſed eſt anima vtẽs corpore. Et quia hæc inconuenientia ſunt, ideo magiſter nõ voluit, ꝙ alij poſt mortem eſſent homines, ſed ſolum hoc voluit de Chriſto: quia etiam poſt mortem anima & corpus aliquo modo manent vnita in Chriſto inquantũ vtrunque manet vnitum verbo. Sed hæc etiã poſitio nõ põt ſtare, ſi proprie accipiatur hoc nomen, homo, propter duas rationes. Primo, quia ad hoc ꝙ ſit homo, oportet ꝙ ſint anima & corpus coniuncta ad conſtituendum naturam vnam, quod fit per hoc quòd corpus informatur anima, quod in illo triduo nõ fuit: ſecũdo quia recedente anima, illa caro non dicebatur niſi æquiuoce caro, vnde nec illud corpus erat humanum corpus niſi æquiuoce: & ideo omnes moderni tenẽt, quòd Chriſtus in triduo non fuerit ho- Lib. 2. de ſacramentis par. 1. c. 11. Lib. 1. phi- cap. 1.

rit homo. Sciendum tamen, quòd Magiſter non voluit, quòd Chriſtus in triduo illo diceretur homo niſi æquiuoce. vnde dicit, quòd non ſecundum eandem rationem dicebatur homo poſt mortem, ſicut ante, vel ſicut alij homines. Et ſecundum hoc ex opinione Magiſtri non ſequitur aliquod inconueniens ſecundum rem: quia ſecundum Philoſo. 4. meta. non eſt inconueniens vt quod nos dicimus hominem, alij dicant non hominem quantum ad conuenientiam nominis, ſed ſolum eſt improprietas in modo loquendi: quia nõ eſt in vſu huius nominis homo, quòd ſignificet corpus & animã diuiſam.

Tex. cõ. 11.

Cũ ergo illa ſuſceptio per mortem non defecerit, ſed Deus homini, & homo Deo, ſicut ante vnitus erat vere, & tunc Deus erat homo, & econuerſo, quia vnitus animæ & carni. & homo mortuus erat, quia anima a carne diuiſa erat. Propter ſeparationem animæ a carne homo mortuus, ſed propter vtriuſque ſecũ vnionem homo. Non autem ſic erat homo, vt ex anima & carne ſimul iunctis ſubſiſteret. Ex qua ratione dicitur aliquis alius homo, & ipſe forte ante mortem hoc etiã mõ erat homo, & poſt reſurrectionẽ fuit. In morte vero homo erat tantum propter animæ & carnis ſecum vnionẽ, & mortuus propter inter illa duo diuiſionem.

Ad Primum ergo dicendum, quòd rationale ſecundum quod eſt differentia, eſt ipſius compoſiti, vt dicit Auicen. quãmuis ſumatur ab anima: & ideo poſt mortem ſicut non erat homo, ita non erat rationale ſecundum quod rationale nominat differentiam hominis, ſed ſolum ſecundum quod nominat potentiam animæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non ſubſiſtebat in natura humana, quia non erant omnes partes humanę naturæ: non enim, erat caro, & os niſi ęquiuoce vt dictum eſt. Et iterum, non erat vnio animæ ad corpus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ad hoc, quòd ſit homo non ſolum oportet, quòd anima & corpus vniantur in perſona, ſed etiam ad conſtitutionem vnius naturæ.

¶ Ad quartum dicendum, quod Chriſtus dicitur ſacerdos in ęternum: quia eius ſacerdotio aliud ſacerdotium non ſuccedit. Vel aliter dicendum, quòd Chriſtus vt dicitur Heb. 9. erat Aſſiſtens pontifex futurorum bonorum ſpiritualium, & ideo illud ſacerdotium eſt etiã animæ Chriſti ſeparatæ a corpore.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Paulus deſiderabat verius eſſe, quantum ad animam: quod erat nobilius, quàm eſſe in mortali corpore.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd illę locutiones ſunt ſynodochichæ: quia ponitur totum pro parte.

Vbi ſupra. ¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd Philoſophus loquitur figuratiue & non proprie: vnde ipſe dicit, quòd ita dicitur intellectus, ſicut ciuitas rex, quia totum quod eſt in ciuitate dependet ex voluntate regis.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Chriſtus vbique fuerit homo.

AD Secundam ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus vbique fuerit homo. Secundum Dama. enim naturæ communicant ſibi ſua idiomata: ſed Chriſtus vbique eſt deus ergo vbique eſt homo.

¶ 2 Præt. Quęcunque ſunt vnum in ſuppoſito, vbicumque eſt vnum eſt aliud: ſed homo & filius Dei ſunt idem ſuppoſito. ergo cum filius Dei ſit vbique, vbique etiam erit homo.

¶ 3 Præt. Sicut Petrus vere eſt homo, ita & Chriſtus: ſed vbicumque eſt Petrus ibi eſt homo. ergo vbicumque eſt Chriſtus ibi eſt homo, ſed Chriſtus eſt vbique. ergo vbique eſt homo.

¶ 4 Præt. Omne quod eſt, aut eſt homo aut non homo. ſi ergo Chriſtus non eſt vbique homo, erit alicubi non homo, quod eſt falſum.

¶ 5 Præt. Eſſe vbique, non magis eſt remotum a creaturis quam æternitas: ſed dicimus, quod ille homo fuit ab ęterno. ergo ſimiliter dicere poſſumus, quod eſt vbique homo.

Lib. & cap. vt ſupra. ¶ 6 Præt. Totalitas rei dicitur reſpectu illorum, ex quibus res componitur. ſed totus Chriſtus dicitur eſſe vbique. vt dicitur in litera, vt Dama. dicit: cum igitur totus ad perſonam per-

F tineat, & perſona ſit compoſita ex diuinitate & humanitate, videtur quòd humanitas Chriſti ſit vbique, & ſic vbique eſt homo.

Sed contra humanitas Chriſti non conſiſtit niſi in anima & carne: ſed neque corpus Chriſti neque anima ſunt vbique. ergo ipſe ſecundum humanitatem non eſt vbique.

¶ 2 Præt. Omne quod mouetur de loco ad locum habet locum determinatum, & nõ eſt vbique: ſed Chriſtus ſecundum quod homo mouebatur de loco ad locum. ergo non erat vbique.

¶ 3 Præt. eſſe vbique ſolius eſt dei. ſed nullum tale conuenit Chriſto ſecundum quod homo. ergo non eſt vbiq; ſecundum hõ.

Reſpon. Dicendũ, quòd humana natura Chriſti non eſt vbique, neque quando anima & corpus fuerunt diuiſa, neque quando ſunt coniuncta, ſed perſona illa ratione ſui & ratione diuinæ naturæ eſt vbique. Ad veritatem

b Si Chriſtus in morte erat homo alicubi, & ſi vbicunque eſt, homo ſit.

HIc quęritur ſi Chriſtus in morte alicubi erat homo, & ſi vbicunque eſt, homo ſit. Ad quod dicimus: quia non

G vbicunque erat, homo erat, nec modo vbicunque eſt homo eſt. Quia ubique eſt ſecundum deitatem, nec vbique homo, quia non vbique homini vnitus: ſed vbicunque eſt ſecundum hominem ibi homo eſt. Tempore autem mortis, vbique erat ſecundum deum, & in ſepulchro ſecundum hominem, & in inferno ſecundum animam, in ſepulcro ſecundum carnem. In ſepulchro ergo erat homo, quia hu-

H autem locutionis, vt ſupradictum eſt, exigitur quod prędicatum ſecũdum ſe totum conueniat ſubiecto: ſufficit autem, quòd conueniat ei ratione ſuppoſiti. Et ideo, quia homo ſignat ſuppoſitum humanæ naturæ & ipſam naturam humanam, inde eſt quod hæc eſt falſa, Chriſtus eſt homo vbique: quia non conuenit ſibi vbique habere humanitatẽ. Aduerbium autem vbique, determinat eſſe hominem in prædicato poſitum ad id totum, quod in homine importatur, & magis etiam quantum ad naturam ſecundum quòd termini in prædicato poſiti tenentur formaliter: ſed hæc eſt vera, iſte hõ eſt vbique: quia eſſe vbique conuenit perſonæ. Hæc autem, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt vbique, poteſt eſſe vera & falſa: ſecundum quod enim poteſt importare conditionem naturæ, ſic eſt falſa: vel veritatem ſuppoſiti, & ſic eſt vera.

Ad primum ergo dicendum, quod communicatio idiomatum fit, ſecundum quod naturæ vniuntur in perſona, vel in ſuppoſito:

I & ideo oportet, quod illa communicatio attendatur ſecundum quòd nomen ſignans vtramque naturam in ſubiecto ponitur, & non ſecundum quod ponitur in prædicato. non enim ſequitur, factus eſt homo. ergo eſt factus deus, & ſimiliter non ſequitur, eſt vbique deus. ergo eſt vbique homo

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vbicumque eſt Deus, hic homo eſt in illo loco, non eſt tamen ibi humana natura, & ideo non oportet, quòd ibi ſit homo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Petrus non habet niſi humanam naturam, & ideo vbicunque ipſe eſt, oportet quòd ſit illa natura, ſed Chriſtus habet plures naturas, & ideo non oportet quod vbicunque eſt, quòd ibi habeat vtramque naturam: ſicut non oportet, quòd vbicunque eſt totum, quod ibi ſint omnes partes eius, ſed in vno loco ſecundum manum, & in alio ſecundum pedem.

K ¶ Ad quartum dicendum, quod cum dicitur, filius dei non eſt vbique locutio non verificatur ſecundum quòd negatio abſolute fertur ad hominem, ſed ſecundum quod fertur ad hominem cum hoc quòd eſt eſſe vbique, ſed quando additur ſibi per compoſitionem negatio: non fertur extra terminum illum, & ideo remouet humanitatem abſolute, & non reſpectu eius quod dicitur vbique, vel alicubi, & propter hoc eſt falſa, Chriſtus alicubi eſt non homo, ſed hæc eſt vera, non eſt vbique homo.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ſimiliter eſt de hoc ſicut de æterno: hæc enim eſt vera, ille homo fuit ab ęterno, ſed hæc eſt falſa, Chriſtus fuit ab æterno homo, ſicut & de vbique dictum eſt.

¶ Ad ſextum dicendum, quod perſona non proprie dicitur compoſita ex naturis, vt ſupradictum eſt, vnde totus non fertur ad perſonam, ſecundum quod totum dicitur quod habet partes,

ſed

ſed ſecundum quòd totum dicitur perfectum, cui nihil deeſt, A & ſecundum hoc dicitur totus vbique, quia nihil deeſt ſibi de ſua perſonalitate ſecundum quod eſt vbique, totus enim cum ſit maſculini gener. ad perſonam pertinet, deeſt ei autem aliquid de his quæ ad humanam naturam pertinent ſecundum quòd eſt vbique: quia ſecūdum humanam naturam non eſt, vbique, & ideo dicitur quòd non eſt totum vbique: quia totum cum ſit neutri generis ad naturam pertinet.

QVAEST. II

A

Deinde quæritur de deſcenſu Chriſti ad inferos.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. De deſcenſu Chriſti ad inferos.
Secundo. De effectu quem ibi fecit.

manitati erat vnitus etiam ſi nó toti toti, quia carni tantum: & in inferno erat, quia humanitati iunctus ſed non toti, quia animæ tantum. Sed ſi in inferno animæ tantum, & in ſepulchro carni tantum vnitus erat. ergo nec in inferno vnitus erat animæ & carni, nec in ſepulchro. Quomo- B do ergo hic, vel ibi homo eſſe dicitur? Quæ eſt ratio dicti? Quia vna eademque vnione vnitus erat animæ in inferno, & carni in ſepulchro: ſic erat illis duobus tunc ſeparatis vnitus, ſicut ante ſeparationem, ideſt, ante mortem. Ad hoc autem opponitur. Si Chriſtus animam tantum, vel carnem tantum aſſumpſiſſet, non fuiſſet verus homo, ſed propter vtriuſque aſſumptionem verus homo fuit. Sic ergo vbi carnem & animam ſibi vnitam non habebat verus homo ibi non exiſtebat. Sed tempore mortis nuſquàm illa duo vnita habebat: quia nec in ſepulchro, nec in inferno, nec alibi. nuſquá erat ergo homo. Ad quod dicimus; quia ſi Chriſtus vtique verus homo non fuiſſet, carnem & animam non aſſumpſiſſet; Sed tamen ex quo aſſumpſit, neutrum depoſuit, ſed cum vtroque eandem vnionem indeſinenter tenuit, quam aſſumendo contraxit. Ideo nó incongrue vbicumque animæ, vel carni, vel vtrique vnitus eſt, ibi homo eſſe dicitur: vbi humanatus eſt. Ergo & in ſepulchro erat homo, & in inferno erat homo: quia in vtroque.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Chriſtus ad inferos deſcenderit.

3. q. 57. 1. AD primum ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus ad infernum non debuit deſcendere. Sicut
In epiſt. 57. enim dicit Aug. ad Darda. nomen inferni in ſcriptura ſemper in malo accipitur: ſed id quod ſemper in malo accipitur Chriſto non competit. ergo nec deſcendere ad infernum.

¶ 2 Præt. Chriſtus non deſcendit in mundum niſi vt mundum liberaret. ſed per paſſionem non ſolum liberauit eos qui in mundo erant, ſed etiā eos qui in inferno detinebantur ſoluto ptio pro peccato, pro quo detinebantur. ergo vī quòd ad infernum deſcendere non debuit.

¶ 3 Præt. Deſcendere ad infernum importat pœnam damnationis pro peccato, ſed in Chriſto nullum peccatum fuit. ergo nec aliqua damnatio ſibi competit. ergo ad infernum deſcendere non debuit.

Sed contra eſt, quod dicitur in ſymbolo. Deſcendit ad inferos.

¶ 2 Præt. Act. 2. Quem deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni. ergo videtur quod in inferno fuerit.

II Vlterius. Videtur quòd deſcéderit vſque ad infernum dam
3. q. 52. 2. natorum, Ipſe enim ſua morte humanum genus non ſolum liberauit a peccato originali, ſed etiam ab actuali: ſed infernus damnatorum eſt locus pęnalis reſpondens peccato actuali, ſicut limbus patrum locus debitus pro peccato originali. ergo videtur quod etiam in illum infernum deſcendere debuerit, ſicut in limbum deſcendit.

¶ 2 Præt. Chriſti aſcenſio reſpondet ſuo deſcenſui, quia qui aſcendit ipſe eſt, & qui deſcendit. Ephe. 4. ſed ipſe aſcendit ſuper omnes cælos. ergo debuit etiam vſque ad inferiorem infernum deſcendere.

¶ 3 Præt. Eccl. 24 dicitur. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, inſpiciam omnes dormientes: ſed inferiores partes terræ ſunt infernus damnatorum, in quo aliqui de dormientibus ideſt mortuis ſunt. ergo videtur quòd ipſe in illum infernum deſcenderit.

Sed contra. Luc 16. dicitur. Inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt, vt illi qui volunt illuc ex nobis tranſire, non poſſint: ſed illud chaos magis erat firmatū inter Chriſtum, qui iam erat comprehenſor, & damnatos, quàm inter ſanctos qui erant in limbo expectantes beatitudinem, & illos qui erant in inferno. ergo Chriſtus ad illos non deſcendit.

¶ 2 Præt. Sicut cælum empyreum eſt locus æternæ gloriæ, ita infernus eſt locus æternæ miſeriæ: ſed nullus damnatus poteſt A eſſe in cælo empyreo. ergo nulli beato competit eſſe in inferno, & ſic nec Chriſto.

Vlterius. Videtur quod in limbo illo moram nō contraxerit. III
Ad hoc enim deſcendit in infernum vt ſanctos, qui ibi detinebantur, liberaret: ſed ſtatim illuc deſcendens ſanctos liberauit. ergo videtur quod moram illic trahere non debuit. 3. q. 52. 4.

¶ 2 Præt. Sicut per peccatum aliquis a cœlo excluditur, ita per emundationem a peccato aliquis ab inferno liberatur: ſed diabolus ſtatim vt peccauit de cælo cecidit. ergo videtur quod ſancti ſtatim ut mundati fuerunt a peccato, ſtatim de inferno educti ſint, & ita etiam Chriſtus ſtatim exiuit.

¶ 3 Præterea. Anima Chiſti non potuit eſſe ſimul in diuerſis locis: ſed Chriſtus in die mortis ſuæ fuit in paradiſo, quia pendens in cruce latroni dixit. Hodie mecum
C eris in paradiſo. ergo videtur quòd illa eadem die de inferno exierit.

Sed contra Act. 2. dicitur. Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni. ergo videtur quòd in inferno fuerit vſque ad horam reſurrectionis ſuæ.

¶ 2 Præt. Locus animæ ſeparatæ eſt infernus, vel cœlum: ſed anima Chriſti ante diem aſcenſionis in cœlum non aſcendit, & ita ante reſurrectionem in cœlo non fuit. ergo manſit in inferno vſque ad diem reſurrectionis.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd Chriſtus vt nos ab omnibus defectibus liberaret, in ſe noſtros defectus, qui vniuerſaliter omnium erant, & in defectum gratiæ non vergebant, accipere voluit. hoc autem erat omnibus hominibus commune ante paſſionem Chriſti quòd pro debito originalis peccati ad infernum deſcendebant. Sed in no-
D mine inferni duo importantur, ſcilicet locus & pęna vel damni, vel ſenſus, ſcilicet afflictiua: pœna autem damni, ſcilicet carentia diuinæ viſionis vergebat in defectum gratiæ, quia ſcilicet non poterat in eis eſſe gratia conſumata, ſcilicet gloria. Similiter etiam pœna ſenſus poſt hanc vitam non eſt ſatiſfactoria; quia illi non ſunt in ſtatu merendi, ſed eſt vel purgatiua, vel damnatiua. Purgatio autem debetur alicui impuritati, & damnatiu debetur peccato mortali, vnde etiam pœna ſenſus poſt hanc vitam in defectum gratiæ vergit: & ideo Chriſto fuit competens in infernum deſcendere, ſecundum quod infernus importat locum, non autem ſecundum quod importat pœnam.

Ad primum ergo dicendum, quòd nomen inferni ſecundum quod importat locum: non ſonat in malum tantum, & ſic poteſt competere Chriſto: ſecundum autem quod importat pœnam damni, vel ſenſus, ſic Chriſto competere non po-
E teſt, quia ſic ſonat etiam in malum culpæ.

¶ Vel dicendum, quòd deſcendere ad infernum, quaſi ſub poteſtate infernalium deduci in malum ſonat: ſed deſcendere in infernum ad expoliandum ipſum per modum dominij, ſonat in maximam dignitatem, & ſic Chriſto competit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd per paſſionem eius ſolutū erat pretium, vnde amotum erat impedimētum quo ſancti prohibebantur a viſione Dei, & ideo ſtatim deum viderunt: ſed tamen oportuit quòd in infernum localiter deſcenderet quā tum ad liberationem eorum a loco pœnali, & iterum vt in ſe omnes defectus acciperet.

¶ AD tertium dicendum, quòd ſecundum quod nomen inferni importat pœnam ſenſus, vel damni, ſic Chriſtus non dicitur in infernum deſcendiſſe, ſed ſecundum quod tantum locum nominat.

Ad Secundam quæſtionem dicendum, quòd quadruplex eſt infernus, vnus eſt infernus damnatorum, in quo ſunt tenebræ

& quan-

& quantum ad carentiam diuinæ viſionis, & quantum ad carentiã gratiæ, & eſt ibi pœna ſenſibilis: & hic infernus eſt locus dãmnatorum. Alius eſt infernus ſupra illum, in quo ſunt tenebræ & propter carentiam diuinæ viſionis, & propter carẽtiam gratiæ, ſed non eſt ibi pœna ſenſibilis, & dicitur limbus puerorum. Alius ſupra hunc eſt, in quo ſunt tenebræ quantũ ad carentiam diuinæ viſionis, ſed non quãtum ad carentiã gratiæ, ſed eſt ibi pœna ſenſus, & dicitur purgatorium. Alius magis ſupra eſt, in quo eſt tenebra quãtum ad carentiam diuinæ viſionis, ſed nõ quantum ad carentiã gratiæ, neque eſt ibi pœna ſenſibilis, & hic eſt infernus ſanctorũ patrum, & in hunc tantum Chriſtus deſcendit quantum ad locum, ſed non quãtum ad tenebrarum experientiam. — III. .4.22. — Super Ioa. tract. 78. in fine.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ Chriſtus liberauit ſua paſſione à peccato mortali eos, qui in via ſunt, vt vel non committant, vel à commiſſo abſoluantur ſi velint, non autem eos qui iam cum mortali peccato deceſſerunt: quibus debetur ille infernus damnatorum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ aſcenſio congruit Chriſto ratione ſui: & ideo quia ipſe eſt altiſſimus ſuper omnes cœlos * aſcendere debuit: ſed deſcendere non competit ſibi niſi pro nobis, ideo tantum deſcendit quantum expediebat noſtræ liberationi, & non ſub omnibus ſimpliciter. — *D.248.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ inferiores partes terræ, dicuntur etiam illa loca in quibus ſancti patres erant: & qui ibi continebantur dormientes dicebantur, propter ſpem glorioſæ reſurrectionis, non autem illi qui damnati erant in inferno.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ cum anima & corpus ſint proportionabilia, tantum debuit anima ſtare in inferno, quantum corpus in ſepulchro, vt per vtrunq; fratribus ſuis aſſimilaretur, & vt in reſurrectione nouam vitam inchoaret, & quantum ad animarum liberationem, & quantum ad corporum reſurrectionem in ſuo corpore inchoatam.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd liberare Chriſtus nos voluit, defectus noſtros in ſe portando: & ideo quandiu mortuus fuit, voluit ſecundum animam in inferno eſſe, ſicut ſecundum corpus in ſepulchro.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd diſpenſatiue factum eſt, vt Chriſtus tamdiu mortuus eſſet vt veritas mortis oſtenderetur, & tamdiu debuit anima eius eſſe in inferno & corpus in ſepulchro, quandiu mortuus fuit, ſicut & de eis ante eius reſurrectionem fuit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd paradiſus eſt triplex. Vnus paradiſus terreſtris, in quo Adam poſitus eſt. Alius corporalis cœleſtis i. cœlum empyreum. Alius ſpiritualis. ſ. gloria de viſione Dei, & de illo paradiſo intelligitur quod dominus latroni dixit: quia ſtatim peracta paſſione & ipſe latro, & omnes qui in limbo patrum erant Deum per eſſentiam viderunt.

humanatus erat Chriſtus, & vnã eandemq; cum anima & carne, licet ſeparatis, habebat vnionem: & vno eodemq; tempore in ſepulchro iacuit Chriſtus, & ad infernum deſcendit. Sed in ſepulchro iacuit ſecundum ſolam carnem, & in infernum deſcẽdit ſecundum ſolam animam. Vnde Auguſt. Quis non eſt derelictus in inferno? Chriſtus: ſed in anima ſola. Quis iacuit ĩ ſepulchro? Chriſtus. Sed in carne ſola: quia in his ſingulis Chriſtus eſt: Chriſtum in his omnibus & ſingulis confitemur. Ex his euidẽter oſtẽditur, ꝙ carni iacẽti in ſepulchro vnitus erat Chriſtus, ſicut animæ in inferno. Alioquin, ſi carni mortuæ non eſſet vnitus, non in ea diceret iacuiſſe in ſepulchro. Anima igitur ad infernum deſcẽdit, caro in ſepulchro iacuit, ſapientia cũ vtroq; permanſit, quæ in inferno poſitis, vt ait Ambroſius, lumen vitæ fundebat æternæ. Radiabat illic lux vera ſapientiæ, illuminabat infernum, ſed inferno non claudebatur. Quis. n. locus
G eſt ſapiẽtiæ, de qua ſcriptum eſt, Neſcit homo vias eius, nec inuenta eſt inter homines, de qua abyſſus dicit. Non eſt in me, mare dicit, non eſt mecum? ergo nec in tempore, nec in loco ſapiẽtia eſt, cui nec mors tribuenda eſt. In ligno enim caro, nõ illa operatrix omnium ſubſtantia diuina pendebat, Confitemur tñ Chriſtum pependiſſe in ligno, & iacuiſſe in ſepulchro, ſed in carne ſola: & fuiſſe in inferno, ſed in aĩa ſola.

F mortis: ſed ſi Chriſtus locum illum illuminaſſet tenebræ ibi non fuiſſent. ergo Chriſtus locum illum non illuminauit.

Sed contra. Dam. dicit Deſcendit ad infernum anima deificata, vt quemadmodum his qui in terra ſunt ortus eſt ſol iuſtitiæ, ita & his qui in inferno & tenebris, & vmbra mortis ſedẽt, ſuperluceſcẽt. — Lib. 3. de fide cap. 29. in princi.

¶ 2 Præt. Amb. dicit, ꝙ in inferno, lumen vitæ fũdebat æternæ.

II. Vlterius. Videtur ꝙ Chriſtus animas extraxerit etiam de inferno damnatorũ. Ipſe enim dixit. Erui illi animam meam ex inferno inferiori. Et Iob. 18. dicitur. In profundiſſimum infernum deſcendent oſſa mea: ſed profundiſſimum inferni in quẽ deſcendit Iob, & de quo fuit eductus cõſtat, ꝙ fuit infernus inferior, & infernus inferior eſt infernus damnatorum. ergo animas eduxit de inferno damnatorum. — Lib. de Sacramento incarnat. dominicæ c. 5. in med. Loco ſupra citato. — Iob. 28.

¶ 2 Præt. Zach. 9. Tu quoque in ſanguine teſtamenti &c. dicit glo. Eos qui tenebantur vincti carceribus
H vbi nulla miſericordia eos refrigerabat, quam diues ille petebat, tu liberaſti: ſed tales erant damnati in inferno. ergo ipſi fuerunt liberati. — 2.q.126.

¶ 3 Præt Sap. 7. dicitur. Sapientia vincit malitiam: ſed hoc non eſſet ſi non omnes qui per malitiam in infernum deſcenderãt per ſapientiam quæ Chriſtus eſt liberati ſunt. ergo omnes ſunt liberati, etiam de inferno damnatorum.

¶ 4 Præt. Iſa. 24. cap Congregabuntur congregatione vnius faſcis in lacum & claudentur in carcerem, & poſt multos dies viſitabuntur. Et loquitur ibi de damnatis, quod patet per hoc, quod ipſe præmittit de militia cœli. ergo videtur quòd etiam damnati per Chriſtum viſitati & liberati ſunt.

Sed contra Iſa. vlt. Ignis eorum non extinguetur.

¶ 2 Præt. In inferno nulla eſt redemptio. ergo inde aliqui liberati non ſunt.

Vlterius. Videtur quòd liberauerit illos, qui erant in limbo
I puerorum, Quia ipſi non detinebantur niſi pro peccato originali, ſicut patres ſancti: ſed illi ſunt educti. ergo & pueri. — III. 3.q.52.6.

¶ 2 Præt. In eis non eſt peccatum, niſi per alium. ergo per aliũ liberari debuerunt.

¶ 3 Præt. Impotentia maximam meretur indulgentiam: ſed pueri non potuerunt peccatum originale vitare: ergo ipſi maxime debuerunt conſequi liberationem.

Sed contra. Nullus liberatur per Chriſtum, niſi membrum Chriſti. ſed pueri nunquam fuerunt membrum Chriſti, neque per ſacramentum fidei, neque per fidem. ergo per Chriſtum non ſunt liberati.

¶ 2 Præt. Poſt hanc vitam non datur gratia alicui, niſi habenti. ſed pueri non habuerunt gratiam cum deceſſerunt. ergo non poteſt eis dari poſt vitam: & ita non poſſunt educi ad gloriam.

Vlterius. Videtur quòd liberauerit illos qui erant in purga
K torio. Quia maius erat impedimentum peccati originalis, quàm peccati venialis: ſed ab impedimento peccati originalis liberauit trahens de limbo. ergo multo fortius ab impedimento peccati venialis, & ita videtur quod à purgatorio animas eduxerit. — IIII. 3.q.52.7.

¶ 2 Præt. Paſſio Chriſti non minorem habet efficaciam quàm ſacramentum paſſionis: ſed per ſacramentum paſſionis Chriſti, ſcilicet per baptiſmum aliquis liberaretur ab omni pœna quæ debetur in purgatorio. ergo videtur quòd multo amplius per paſſionem Chriſti illi qui ibi erant, liberati ſunt.

¶ 3 Præt. Chriſtus quos curauit in hac vita, totaliter curauit. ſed illos qui erant in purgatorio curauit Chriſtus à reatu originalis. ergo ſimiliter curauit à reatu peccati venialis: & ita videtur quòd à purgatorio eos liberauit.

Sed contra. Paſſio Chriſti æqualem habet virtutem nunc, quàm

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus limbum patrum illuminauerit.

3.q.52.5. AD Secundum ſic proceditur. Videtur ꝙ Chriſtus limbũ patrum non illuminauerit. De ratione enim inferni videtur eſſe tenebra, ſicut de ratione paradiſi lux. ergo inferno non competit illuminari.

¶ 2 Præt. Si locus aliquis illuminatur, omnes qui ſunt in loco illo lumen percipiunt: ſed aliqui erant in inferno qui nõ debebant percipere lumen Chriſti, ſicut dæmones, igitur videtur quòd illum locum non illuminauerit.

¶ 3 Præt. in Pſal. 106. dicitur Eduxit eos de tenebris, & vmbra

quàm tunc habuit: ſed nunc virtute paſſionis non liberantur A omnes qui ſunt in purgatorio, ergo nec tunc.

¶ 2 Præter. Peccatum, quod quis per ſe commiſit per ſe debet purgationem pati: ſed pœnam purgatorij ſuſtinet homo pro peccatis, quæ ex ſeipſo commiſit. ergo per pœnam, quam ipſe ſuſtinet, purgari debet, & non per pœnam tantum Chriſti.

Reſpondeo. Dicendum ad primã quæſtionem, quòd cum tenebræ exteriores, inferni tenebris interioribus reſpondeãt, ex quo Chriſtus à patribus, qui erant in limbo omnes tenebras interiores expulerat per demonſtrationem ſuæ deitatis, cõgruum etiam fuit per præſentiam luæ humanitatis quantũ ad animam, etiam tenebras exteriores ab eis excludere, locum illuminando.

Quòd Chriſtus vbique totus eſt, ſed non totum, vt totus eſt homo, vel Deus, ſed non totum.

ET vtiquè totus eodem tempore erat in inferno, totus in cœlo, totus vbique. Perſona enim illa æterna non maior erat, vbi carnẽ & animam ſimul vnitam ſibi habebat, quàm vbi B alterum tantum: nec maior erat vbi vtrunq; ſimul, vel alterum tãtum vnitum habebat, q̃ vbi erat neutrum habens vnitum. Totus ergo Chriſtus perfectus vbique erat. Vnde Aug. Non dimiſit patrem Chriſtus cum venit in Virginem. Vbiq; totus, vbiq; perfectus. Vno igitur & eodẽ tempore totus erat in inferno, totus in cœlo: Erat apud inferos reſurrectio mortuorũ: erat ſuper cœlos vita viuẽtium, vere mortuus, vere viuus: in quo & mortẽ ſuſceptio mortalitatis excepit, & vitam diuinitas non perdidit. Mortẽ igitur Dei filius, & in aĩa non pertulit, & in maieſtate non ſentit: ſed

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd iam ille Infernus euacuãdus erat: quia poſt tempus illud nullus ad illum limbum deſcendit, & ideo decens fuit, vt aliquid in eo fieret, quod eſt contra rationem inferni.

¶ Ad ſecundum dicendum, q ſicut pœna, quæ eſt ignis inferni, inquantum agit, vt inſtrumentum diuinę iuſtitiæ, non affligit, niſi illos, qui habent reatum pœnæ, etiam ſi aliquis alius ibi eſſet, ita lux illa, vt inſtrumentum diuinæ miſericordiæ C agens, illos tantum illuminabat exterius, qui interius illuminati erant.

¶ Ad tertium dicendum, q eduxit eos de tenebris dum eos illuminauit: & educens eos de loco illo, dicitur de tenebris eduxiſſe, quos locus ille de ſui natura prius habuerat.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, q pœna non poteſt tolli manente culpa: illi autem, qui ſunt damnati in inferno, ſunt obſtinati in malitia ſicut dæmones: & ideo de pœna illa liberari non potuerunt: & hoc non fuit ex inſufficientia liberantis, ſed ex indiſpoſitione ipſorum.

¶ Ad primum ergo dicendum, q limbus patrum dicitur infernus inferior, non ſimpliciter, ſed reſpectu huius habitationis, de quo anima Dauid, vel etiam Chriſti educta fuit. Similiter etiam, ille locus poteſt dici profundiſſimum inferni compatatiue, vt profundum ſit reſpectu cœli aer caliginoſus, in D quo ſunt dęmones, profundius locus habitationis noſtrę, profundiſſimum aũt limbus patrum, de quo Iob liberatus fuit.

¶ Ad ſecundum dicendum, q gloſ. illa eſt impropria: loquitur enim de inferno communiter, ſecundum quòd comprehendit omnes prædictas diſtinctiones inferni: vnde inferno aliquid attribuit ratione vnius partis, aliq̃d ratione alterius. Quòd autem dicitur, nulla eos miſericordia refrigerabat, intelligitur quantum ad eos, qui erant in alia parte inferni: vel dicitur de miſericordia omnino abſoluẽte, quam etiam diues magis deſiderabat, quàmuis aliam peteret.

¶ Ad tertium dicendum, q quantum in ſe eſt, Sapientia omnem malitiam vincit: ſed quòd in aliquibus non vincitur, eſt ex eorum indiſpoſitione.

¶ Ad quartum dicendum, q loquitur de viſitatione, quæ erit E in generali reſurrectione, quando educentur de inferno, iterũ in perpetuum includendi.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd redemptio Chriſti non habuit locum, niſi in illis, qui fuerũt membra Chriſti: vnde cum pueri, qui erant in limbo nunquàm fuerint membra Chriſti, neque per propriam fidem, neque per fidei ſacramentum, quod nunc eſt baptiſmus, tunc autem erat circunciſio, vel ſacrificium: conſtat, q ipſi liberati non fuerunt.

¶ Ad primum ergo dicendum, q in patribus erat gratia, quæ non erat in pueris, per quam patres erant membra Chriſti: & ideo effectum redemptionis perceperunt, quod non fuit de pueris.

¶ Ad ſecundum dicendum, q puerorum peccatum, q̃uis eſſet per alium expiabile quantum ad genus peccati, non tamen habebant in ſe fidem, & charitatem, per quam coniũgerẽtur illi, per quem potuiſſent liberari, quantum ad genus peccati.

¶ Ad tertium dicendum, q quàmuis quantum ad genus peccati eſſet eorum peccatum proportionabile, tamen ex diſpoſitione eorum proportionationis participes eſſe non potuerũt: ſicut etiã patet de veniali in illis, qui mortaliter peccauerunt.

¶ Ad quartam quæſtionem dicendum, q quàmuis hoc non inueniatur determinatum à ſanctis: poteſt tamen dici, quòd illi, qui erant in purgatorio non fuerunt liberati, quia cũ pœna purgatorij debeatur peccato actuali, oportet quòd expietur p pprium actũ, vel paſſionem illius, qui peccauit, vel alterius ſpiritualis pſonæ agentis pro ipſo. In purgatorio autem nõ poteſt culpa expiari per aliquem actum meritorium: quia non ſunt in ſtatu merendi: vñ oportet, q expietur eorũ culpa per pœnam, quam ipſi ſuſtineant, niſi per ſuffragia eorum, qui ſunt in ſtatu merendi liberẽtur. Paſſio autem Chriſti immediate remouet impedimentum ex peccato originali proueniens, quod ex altero contractum eſt: ſed ad remouendum pœnam debitam actuali peccato, quod quiſque ex ſeipſo commiſit, pertingit eius efficacia mediante aliquo ſacramento circa perſonam exhibito, aut aliquo actu ipſius perſonæ vel alterius ad ipſam relati: & ideo non decebat, vt per ſo C lam Chriſti paſſionem à purgatorio liberarẽtur, niſi dicatur, q in vita ſua hoc meruerunt, vt per paſſionem Chriſti liberarentur: vel hoc ex ſpeciali gratia fuit, quòd illi, qui in purgatorio inuenti fuerunt abſoluti ſint per paſſionem Chriſti, quamuis nunc illi, qui ſunt in purgatorio non conſequuntur effectum plenæ liberationis, ex ſola paſſione Chriſti.

De vnitate tr ad Opa tũ cap. 14.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quàmuis impedimentum peccati originalis ſit grauius, tamẽ eſt ſolubile per alium totaliter, quod non eſt de impedimento venialis peccati ratione prædicta.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd pœna nunquàm dimittitur virtute paſſionis Chriſti, niſi inquantum aliquis paſſioni conformatur. quod poteſt eſſe tripliciter. Vno modo, ſacramentaliter, ſicut fit in baptiſmo. Alio modo, per meritum dilectionis, & fidei, ex paſſione ſurgentis. Tertio modo, per pœnę ſimi D litudinem. primi autem duo modi non poſſunt eſſe in purgatorio, quia non ſunt in ſtatu recipiendi ſacramentum, neque in ſtatu merendi: vnde oportet, quòd ſi paſſio à veniali eos liberet, quòd conformẽtur Chriſto paſſo per pœnę paſſionem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quicquid erat in eis curabile per alium, totum curauit ſed pœna purgans non erat eis per alium totaliter remiſſibilis, vt dictum eſt.

¶ Ad ea, quæ obiiciũtur in oppoſitum patet ſolutio ex dictis.

QVAESTIO III.

Deinde quæritur de aſcenſione Chriſti.
Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primo, Vtrum Chriſtus aſcenderit.
E ¶ Secundo, De modo aſcenſionis.
¶ Tertio, De termino ipſius.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum Chriſtus debuerit aſcendere.*

AD Primum ſic proceditur. Videtur q Chriſtus nõ aſcẽderit. Omnis. n. motus cum ſit exitus de potentia ad actum eſt actus imperfecti, & eſt pp indigẽtiam: ſed aſcenſio motus eſt: cum igitur in Chriſto iã glorificato totaliter p reſurrectionem nõ fuerit aliqua imperfectio, vel indigentia, vĩ q ipſe non aſcenderit. 3. q. 57. 1.

¶ 2 Præt. In Chriſto nõ eſt niſi duplex natura, ſcilicet diuina, & humana: ſed ſecundum diuinam naturam Chriſto non cõpetit aſcendere, neque localiter, cum ipſe, ſecundum q Deus ſit vbique, neque ſecundum diuinitatem, cum diuinitas proficere non poſſit, neque iterum ſecundum humanã ſecundum

locum, quia ipſa de cœlo non deſcendit. dicitur autem Ioan. 3. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo: neq; iterum ſecundum dignitatem, quia gloria ſua poſt reſurrectionem glorioſam non creuit. ergo videtur quòd Chriſtus nullo modo aſcenderit. F

tamen participatione infirmitatis, rex gloriæ crucifixus eſt. Ex his apparet, ꝙ Chriſtus eodem tēpore totus erat in ſepulchro, totus in inferno, totus vbique, ſicut & modo totus eſt, vbicunq; eſt, ſed non totum. Nec in ſepulchro, nec in inferno totum erat, & ſi totus: ſicut Chriſtus totus eſt Deus, totus homo, ſed non totum: quia non ſolum eſt Deus vel homo, ſed Deus & homo eſt. Totum enim ad naturam refertur, totus autem ad hypoſtaſim: ſicut aliud & aliquid ad naturā, alius vero & aliquis ad perſonam referuntur. Vnde Ioannes Damaſcenus. Totus Chriſtus Deus perfectus eſt, non autem totum Deus eſt. Non enim ſolum Deus eſt, ſed & homo: & totus homo perfectus, non autem totum homo: non ſolum enim homo, ſed G & Deus. Totum enim naturę repræſentarium eſt, totus autē hypoſtaſeos. Sicut aliud quidem eſt naturę, alius autem hypoſtaſeos. ſic & huiuſmodi.

¶ 3 Pręte: Alijs ſanctis competit aſcendere ad cœlū empyreum, quia per locū illum congruentem ſuæ gloriæ augetur, ſuum gaudium: ſed gaudiū animę Chriſti non potuit aliquo modo creſcere, ſicut nec gratia, vel gloria, ergo videtur ꝙ ipſe non aſcenderit.

¶ 4 Præt. Omne, quod Chriſtus in carne aſſumpta propter nos fecit, in noſtram vtilitatē cedere debuit: ſed per aſcenſionem nihil nobis accreuit, quia ante, per paſſionem, & deſcenſum ad inferos omne impedimētum remotum fuit, & ianua per paſſionem aperta eſt, & ſimiliter per baptiſmum, quando cœli aperti ſunt. ergo non fuit neceſſarium, ꝙ Chriſtus aſcenderet.

¶ 5 Præter. Omnis actio Chriſti ad noſtram ſalutem ordinatur: ſed magis eſſet ad ſalutem noſtram eius præſentia corporalis, quàm eius abſentia. ergo videtur quòd à nobis per aſcenſionem diſcedere non debuit.

Sed contra. eſt quod in ſymbolo dicitur. Aſcēdit ad cęlos.

¶ 2 Præter. Corpori nobiliſſimo debetur locus nobiliſſimus: H ſed cœlum empyreum eſt locorum nobiliſſimus. ergo corpus Chriſti quod eſt nobiliſſimū, ad locum illum aſcēdere debuit.

¶ 3 Præt. In Chriſto præmonſtrata eſt gloria reſurrectionis, quæ membris eius promittitur. ſed promittitur etiam membris Chriſti locus cœleſtis, vnde lucifer cecidit. ergo videtur quòd ipſe prius aſcendere debuit pandens iter ante eos, vt dicitur Micheæ. 2.

Reſpondeo. Dicendum, quòd aſcendere in cœlum fuit congruum & ipſi Chriſto, & nobis. Chriſto quidem, quoniam ei omne quod ad gloriam pertinet, debebatur: vnde cum cœlū empyreum ſit locus congruus glorię, & aliquod quaſi pręmiū accidentale, Chriſto etiam debebatur vt ad locum illum aſcēderet. Nobis autem congruum fuit quantum ad tria. Primo, vt nos quaſi in corporalem poſſeſſionem induceret cœli, quā nobis pretio ſui ſanguinis emerat. Secundo, vt ſpem noſtram ad cœlum erigeret: quia dum humanam conditionem ſyderibus importauit, credentibus cœlum poſſe patere mōſtrauit,

In 3 ſerm. vt dicit Aug. Tertio, vt iam Chriſtum non ſecundum carnem

aſcenſionis. cognoſcentes, ſpiritualiter tantum ipſi coniungamur, & ſic I

tom. 10. idonei efficiamur ad accipiēda dona Spiritusſancti, ſecundum

Ad Eph. 4. quod dictum eſt. Aſcendit in altum, dedit dona hominibus.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd motus localis, vt dicit

T. com. 59. Philoſophus in 8. Phyſicor. non mutat aliquid de eo quod eſt intra rem, ſed ſolum eſt ſecundum id quod eſt extra: vt motus localis non ponit exitum de potentia ad actum aliquem intraneum rei, ſed ad actum extrinſecum. Et propter hoc non ponitur per motum localem aliqua imperfectio per hoc, ꝙ deſit aliquid eorum quæ debēt ineſſe: ſed ponit imperfectionem ſecundum quid per hoc, quòd dum eſt in loco iſto, non eſt in alio. Similiter dicendum eſt, quòd aſcenſio Chriſti non fuit propter aliquam indigentiam, qua indigeret ipſe ex parte ſua in ſeipſo habere, ſed propter noſtram indigentiam, & vt eſſet in loco ſibi conuenienti, in quo nondum erat.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ aſcendere, & deſcēdere poſſunt K dici proprie, & ſic ſignificant motum localem: vnde non cōueniunt Chriſto ſecundum diuinam naturam, ſed ſecundum humanam, ſecundum quam deſcendit ad inferos, & aſcendit localiter ad cœlos. Dicitur etiam metaphorice deſcendiſſe ſecundum diuinam naturam, inquātum ſe exinaniuit formam ſerui accipiens, Philipp. 2. & inquantum per nouum effectum fuit in terris, ſecundum quem ibi ante non fuerat, aſcendiſſe autem quantum ad notitiam aliorum. Similiter quantum ad humanam naturam aſcēdit, ſecundum quod exaltatus eſt ad gloriam reſurrectionis, & notitiam populorum: deſcendit autem ſecundum paſſionis ignominiam. Quod autem dicitur, Nemo aſcendit, niſi qui deſcendit, ad perſonam referendum eſt, cui ſecundum naturam vnam conuenit deſcendere de cęlo, ſcilicet ſecundum diuinam, inquantum ſibi carnem in perſona copulauit: & ſecundum aliam, ſcilicet humanam aſcendere.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Chriſto in aſcenſione non accreuit aliquod gaudium neque quantū ad intenſionē, neque quantum ad numerum eorum, de quibus gaudēdum erat, quia perfectum gaudium de omnibus ab inſtanti ſuæ conceptionis habuit: ſed accreuit ſibi nouus modus gaudendi, quia de illo, de quo prius gaudebat vt de futuro, tunc gaudebat, vt de præſenti. De fide orthod. lib. 3. cap. 7. circa finem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd per paſſionem Chriſti omnia impedimenta fuerunt à nobis amota, & omnia bona data quantum ad meritum, quia ſcilicet per paſſionem Chriſtus nobis meruit prædicta: ſed oportuit vt per effectum in illa bona per eum induceremur, quaſi in corporalem poſſeſſionem eorum quæ iam nobis emerat. Dona autem gloriæ in tribus conſiſtunt. Primo, in viſione diuina, quæ eſt beatitudo animę: & hoc per effectum contulit deſcendendo ad inferos. Secundum, eſt gloria corporis: & hoc inchoauit in ſua reſurrectione. Tertium, eſt locus congruus: & hoc præſtitit in ſua aſcenſione. In baptiſmo autem celi aperti ſunt in ſignum, quòd per baptiſmum, quæ tunc inchoabat, in quo paſſio eius operatur, plenarie cœli aditus pateret nobis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd corporalis præſentia Chriſti in duobus poterat eſſe nociua. Primo, quantum ad fidem: quia vidētes eum in forma, id eſt qua erat minor patre, non ita de facili crederent eum æqualem patri, vt dicit glo. ſuper Io. Secundo, quantum ad dilectionem, quia eum non ſolum ſpiritualiter, ſed etiam carnaliter diligeremus conuerſantes cum ipſo corporaliter: & hoc eſt de imperfectione dilectionis.

ARTICVLVS II.

Vtrum motus aſcenſionis fuerit violentus.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd motus aſcenſionis fuerit violentus, Act. 1. Eleuatis manibus ferebatur in cœlum: ſed latio, vt dicitur 7. Phyſ. eſt ſpecies motus T. com. 10.

violenti. ergo aſcenſio ſua fuit violentus motus.

¶ 2 Pręt. In corpore ſuo, cum eſſet ſolidum, dominabatur terra: ſed omne tale naturaliter mouetur deorſum, & per violētiam ſurſum. ergo illa aſcenſio erat violenta.

¶ 3 Præt. Omnis motus naturalis cauſatur ex motu cœli: ſed cœlum non habebat aliquam cauſalitatē ſupra corpus Chriſti. ergo motus ille non erat naturalis.

¶ 4 Præt. Omnis motus, qui eſt in locum peregrinum mobili, eſt motus innaturalis: ſed aſcenſio Chriſti fuit huiuſmodi, quia dicit Gregor. ſuper illud, Homo quidam peregre proficiſcens, Caro ad peregrinandum ducitur, dum per redemptorem in cœlo collocatur. ergo illa aſcenſio fuit motus violentus. Hom. 9. per Matth. 25.

Sed contra. Omnis motus violentus inducit laſſitudinem: ſed aſcenſio Chriſti nō fuit talis. ergo nō fuit motus violētus.

¶ 5 Præt. Nullus motus violentus eſt propria virtute mobilis: ſed Chriſtus propria virtute aſcendit, vt patet Iſa. 63. Gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ. ergo aſcenſio eius non fuit motus violentus.

Vlterius. Videtur quòd aſcenſionis motus fuerit ſubitus, II.

quia Auguſtinus dicit in quæſtionibus de reſurrectione, quòd tales ſunt motus corporum glorificatorum, ſicut motus radij Solis: ſed motus radij eſt in inſtanti. ergo motus corporis Chriſti glorioſi.

¶ 2 Præt. Corpus Chriſti glorioſum omnino erat ſubiectum voluntati ſpiritus: ſed voluntas in inſtanti poteſt moueri de loco ad locum ergo & corpus Chriſti glorificatum.

¶ 3 Præt.

¶ 3 Præt. Potentia corporis Chriſti glorificati eſt improportionabilis potentię alicuius corporis mobilis non glorificati: ſed ſecundum proportionem virtutis mouẽtis eſt proportio temporis, in quo fit motus, quia maior virtus in minori tempore mouet. ergo ſi aliqua virtus mouet in tanto tempore, virtus corporis Chriſti glorificati mouebit in inſtanti ipſum corpus, quod inſtans tẽpori non proportionatur. A

Sed cõtra. Corpus Chriſti cum ſit diuiſibile, habet partem poſt partem: ſed vbi eſt vna pars, ibi non eſt alia. ergo oportet quòd parti ſuccedat pars. ergo motus ille non eſt ſubito.

¶ 5 Præt. Motus ſubitaneus non poteſt percipi: ſed apoſtoli viderunt Chriſti aſcenſionem. ergo non fuit ſubita.

Si ea, quæ dicuntur de Deo, vel de filio Dei poſſint dici de illo homine, vel de filio hominis.

SOlet etiam quæri, ſi congruẽter dici poſſit filius hominis, ille homo deſcendiſſe de cœlo, vel vbique eſſe, ſicut dicitur filius Dei, vel Deus de cęlo venifſe & vbique eſſe. Ad quod dicimus, ſi ad vnitatem perſonę referatur dicti intelligentia, ſane dici poteſt: ſi vero ad diſtinctionem naturarum, nullatenus concedẽdum eſt: vnde Auguſtinus. Vna eſt perſona, Chriſtus Deus & homo. Ideo dicitur. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo &c. Si ergo attendas diſtinctionem ſubſtãtiarum, filius Dei deſcendit, & filius hominis crucifixus eſt. Si vero vnitatem perſonæ, & filius hominis deſcendit, & filius Dei crucifixus eſt. Propter hanc vnitatẽ perſonę non ſolum filium hominis deſcẽdiſſe de cœlo, ſed etiam dixit eſſe in cœlo, cũ loqueretur in terra. Propter hãc B De præſentia Dei ad Dardanũ. Et 3. cõtra Maximinum Cap 10.

III. Vlterius. Videtur quòd ſtatim poſt reſurrectionem aſcendere debuerit, quia aſcenſio ſua eſt exemplar aliorum ſanctorum: ſed alij ſancti poſt reſurrectionem corporum futuram aſcendent. ergo & Chriſtus debuit.

¶ 2 Præter. Sicut debuit probari veritas reſurrectionis, ita debuit probari veritas mortis: ſed ipſe vt probaret veritatẽ mortis, diſtulit reſurrectionem vſque in tertium diem. ergo ſimiliter debuit aſcendere tertia die poſt reſurrectionem.

¶ 3 Præt. Non eſt aliquis locus animarum niſi infernus, vel cœlum: ſed animæ ſanctorum patrum, qui erant in limbo Chriſto reſurgente eductæ ſunt de inferno. ergo ſtatim aſcenderunt in cœlum: ſed nullus debuit in cœlum aſcendere ante Chriſtum, ſicut nullus ante ipſum reſurgere. ergo & Chriſtus ſtatim poſt reſurrectionem debuit aſcendere.

Sed contra. Actu. 1. Præbuit ſeipſum viuum per dies quadraginta.

¶ 2 Præt. Conſolationes diuinæ, excedunt tribulationem humanam: ſed apoſtoli fuerunt in angoſtia poſt mortem Chriſti per tres dies. ergo multo amplius debuerunt eſſe in gaudio propter ipſius reſurrectionem.

Reſpondeo. Dicendum, quòd motus naturalis dicitur, cuius principium eſt natura: natura autem dicitur dupliciter, ſcilicet de forma, quæ eſt principium actiuum motus, & de materia, quæ eſt principium paſſiuum: ſecundum hoc igitur
* D.690. dicitur aliquis motus dupliciter naturalis, vno modo, quia in eo, quod mouetur, eſt principium actiuum * motus: & ſic corpora grauia, & leuia mouentur naturaliter. Alio modo, quia in eo, quod mouetur, eſt diſpoſitio naturalis, per quam aliquid eſt mobile ab aliquo mouente: & hoc contingit dupliciter, quia vel ineſt iſta aptitudo ad hoc, quod moueatur ab illo mouente cum inclinatione ad contrarium motum, ſicut eſt in corpore animalis, & tunc motus ille dicitur violentus, quantum ad naturam corporis, inquantum eſt corpus: naturalis autem quãtum ad naturam corporis, inquantum eſt ani-
T. com.27. matum, vt dicit Philoſophus 8. Phyſ. aut non eſt aptitudo ad contrarium inclinans, ſicut patet in motu cœleſtium, quę mouentur à ſubſtantia ſeparata: & tamen dicuntur moueri na-
T. com.89. turaliter, vt dicit Commen. in. 1. cœl & mun. hoc modo motus aſcenſionis Chriſti fuit naturalis, quia cum corpus glorificatum ſit omnino ſubiectum animæ, non poteſt eſſe aliqua inclinatio ad contrarium eius, quod anima vult: vnde remouetur in eis inclinatio grauitatis, & leuitatis repugnans voluntati, ſicut inclinatio calidi, & frigidi, quæ eſt ad mutuam corruptionem. Quidam autem dicunt, quod fuit etiam motus naturalis ex hoc, quod principium actiuum fuit in corporis natura, ſicut in motu grauium, & leuiũ, quia in corpore glorificato regnat natura cœli empyrei, quæ eſt de compoſitione corporis humani, quòd eſt impoſſibile: quia ſi aliquid de cœlo empyreo eſſet pars corporis noſtri, oporteret, quòd eſſet commixtum elementis, alias eſſet diſtinctum ab eis, & non eſſet pars, quia non eſſet vnum, niſi aggregatione. Præt. Si eſſet pars, non inclinaret ad motum rectum, ſed ad nullum: quia de natura cœli empyrei non eſt, quod moueatur, niſi ad motum circularem, qui eſt naturalis quintæ eſſentiæ.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ferebatur quidem ab an- A gelis in obſequium dignitatis, non in adiutorium neceſſitatis, ſicut reges etiam ſeruntur & Epiſcopi: vnde non ſequitur, quod fuerit motus violentus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd motus ille non eſt naturalis corpori inquantum corpus, ſed inquantum inſtrumentum animæ glorificatæ, p quam tollebatur inclinatio qualitatum cõtrariarum ad actiones, & motus ſuos.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc intelligitur de corporib', quamdiu ſunt in ſtatu generationis, & corruptionis, & non de corporibus glorioſis.

¶ Ad quartum dicẽdum, quod ille locus eſt peregrinus carni, inquantum eſt caro, non autem inquantum eſt inſtrumentum animæ glorioſæ.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd illa opinio eſt facilior ad ſuſtinendum quæ ponit, quod corpus Chriſti in aſcenſione mouebatur tempore perceptibili, ſua quidem voluntate: ſed poterat moueri tempore imperceptibili, non autem in inſtanti: quia oportebat, quòd corpus Chriſti in aſcenſione tranſiret per media, cum per ſuam ſubſtantiam determinaretur ad locum: & impoſſibile eſt, quod ſit in diuerſis locis ſimul: C & ita oportebat, quòd in medijs locis eſſet in diuerſis inſtantibus, & ſic oportebat motum illum eſſe ſucceſſiuum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ſimilitudo attenditur quantum ad perceptibilitatẽ, & non quantum ad genus motus, quia motus radij eſt motus alterationis, vt dicitur in lib. de ſenſu, & ſenſato: vnde non poteſt eſſe ſubitus: motus autem glorificatorum corporum eſt motus localis: & ideo oportet, quòd ſit ſucceſſiuus. Lect. 16. d. Thom.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis corpus ſit ſubiectum ſpiritui, tamen eſſe non poteſt, vt corpus ad naturam ſpiritus conuertatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de virtute mouente ex neceſſitate naturæ, non autem de virtute mouente per voluntatem, quæ mouet ſecundum exigentiam mobilis.

D ¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd ea, quæ circa Chriſtum facta ſunt, diſpenſatiue facta ſunt propter aliquam vtilitatem. Et ideo ad oſtendendum veritatem ſuæ reſurrectionis, oportuit, quòd non ſtatim poſt reſurrectionem aſcenderet, ſed diu cum apoſtolis conuerſaretur, vt ex magna familiaritate omnis dubitatio tolleretur: quia ſi tantum apparuiſſet ſemel, potuiſſet videri eſſe aliqua illuſio. & ideo pluries in illis quadraginta diebus illis apparuit. Fuit etiam dilata aſcenſio ad conſolationem apoſtolorum, qui de morte contriſtati fuerant. & ideo dicit glo. Act. 1. quòd ſicut quadraginta horæ fuerunt mortis Chriſti: ita quadraginta diebus cum eis conuerſatus eſt poſt reſurrectionem, quia conſolatio diuina excedit triſtitiam humanam.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod aliorum ſanctorum non oportebit reſurrectionem probare, quia omnibus manifeſta erit: & ideo non oportet, quòd differatur.

E ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd maior poterat eſſe dubitatio de reſurrectione, quàm de morte: & ideo oportuit, quòd longiori tempore confirmaretur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd interim animæ * ſanctorum erant cum Chriſto, vt de eius corporali præſentia gauderent: vel erant in paradiſo terreſtri, quamuis locus ille non ſit proprie locus ſpirituum: ſed erant ibi diſpenſatiue ad tempus, * D. 181.

ARTICVLVS III.

Vtrum Chriſtus aſcenderit ſuper omnes cœlos.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non aſcenderit ſupra omnes cœlos. Corpus enim Chriſti neceſſario eſt in loco: ſed extra omnes cœlos non eſt locus, ſecundum Philoſophum 1. cœli, & mundi. ergo ſupra omnes cœlos aſcendere non potuit. 3. q.57.4. Tem.59.

¶ 2 Præt. Duo corpora non poſſunt eſſe in eodem loco: cum igitur non poſſit fieri motus de extremo in extremum, niſi p medium, videtur q̧ ſupra omnes cœlos aſcédere non potuit, niſi cœlum diuideretur, quod eſt impoſſibile. F

¶ 3 Præt. Cœlum empyreum eſt locus ſpirituum: ſed diuerſorum diuerſa, ſunt loca. ergo nec corpus Chriſti, nec aliud corpus cœlum empyreũ aſcédit, quod eſt cœlum vltimum.

Sed contra. Hebr. 7. Excelſior cœlis factus.

¶ 2 Præter. Epheſ. 4. Aſcendens in altum. glo. Loco, & dignitate.

II. 3. q. 58. 1. Vlterius. Videtur, quòd non aſcenderit ad dexteram patris. Dextra enim, vel ſiniſtra, ſunt differentiæ ſitus, vel poſitionis: ſed Deus cum ſit ſumme ſpiritualis non habet ſitum, ergo non habet dextram, & ſiniſtram.

eandem dicitur Deus gloriæ crucifixus, qui tamen ex forma ſerui tm̃ crucifixus eſt non ſecundum hoc q̧ Deus gloriæ eſt, ſed ſecundum hoc q̧ glorificat ſuos, & tamen dr̃ Deus gloriæ crucifixus. Recte quidem nõ ex virtute diuinitatis, ſed ex infirmitate carnis. G Quid ergo propter quid, & quid ſm quid dicatur prudens, & diligẽs, & pius lector intelligat. Hæc de corrigia calciamẽti dominici ſufficiant: ne oſſa regis Idumeæ conſumantur vſque in cinerem.

Exod. 15. ¶ 2 Præt. Metaphorice filius ipſe dicitur dextra patris, Pſalm. Manus tua confregit inimicum: ſed hæc præpoſitio ad, denotat diſtinctionem, quia præpoſitiones tranſitiuæ ſunt. cum ergo filius à ſeipſo non diſtinguatur, videtur quòd ei non conueniat ad dextram patris ſedere.

¶ 3 Præt. Prouer. 3. dicitur. In dextra eius longitudo dierum, & in ſiniſtra illius diuitię, & gloria: ſed omnium bonorum patris Chriſtus habet plenitudinem. ergo non magis debet dici ſedere ad dexteram, quàm ſiniſtram. H

¶ 4 Præt. Ipſe dicitur eſſe in ſinu patris. Ioan. 1. ergo non eſt ad dextram.

Sed contra. Hebr. 1. Sedet ad dextram maieſtatis in excelſis.

¶ 2 Præt. In ſymbolo dicitur, Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

II. 3. q. 58. 4. Vlterius. Videtur quòd non ſoli Chriſto conueniat ad dextram patris ſedere. ad Epheſ. 2. Conſedere nos fecit Chriſto in cœleſtibus. ſi ergo Chriſtus ſedet ad dextram, & nos ad dextram ſedere faciet.

¶ 2 Præt. Epheſ. 1. Conſtituens illum ad dextram. glo. i. æternam beatitudinem: ſed omnibus ſanctis communicatur ęterna beatitudo. ergo omnibus ſanctis conuenit ad dexteram ſedere, & non ſoli Chriſto. I

¶ 3 Præt. Beatę Virgini conuenit eſſe in potioribus donis Dei, quæ eſt ſuper omnes choros angelorum exaltata: vnde & in Pſalm. 44. à dextris ſtare dicitur. Aſtitit regina à dextris &c. ergo non ſoli Chriſto conuenit ſedere ad dextram.

¶ 4 Præter. Dextra patris eſt æqualitas patris: ſed ſpiritusſanctus eſt æqualis patri, ſicut filius. ergo ſibi conuenit ſedere ad dextram.

Sed contra. Sedere ad dextram cõuenit Chriſto ſecundum humanam naturam & diuinam: ſed in nullo alio inuenitur natura diuina & humana ſimul. ergo nulli alij conuenit, ſicut Chriſto.

In lib. 83. quęſt. q. 89. ¶ 2 Præt. Aequalitas eſt in filio, vt dicit Augu. per appropriationem: ſed dextra importat ęqualitatem. ergo videtur quòd ſedere ad dextram ſoli filio conueniat.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd terminus aſcenſionis Chriſti eſt & locus, & dignitas non quam tunc de nouo acceperit, ſed quæ tunc innotuit. Secundum autem quod terminus eſt locus, ſic eſt exaltatus vſque ad ſupremum locorum corporalium, non quòd non poſſit inde moueri, ſed ſecundum congruentiam debetur ſibi altiſſimus * locus etiam vbicumque ſit: ſed ad id, quod ſibi ſecundum congruentiam debetur, tunc fuit actu exaltatus. K

* D. 243.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd non dicitur aſcendiſſe ſuper cœlos, quia extra * cœlum empyreum ſit: ſed quia in altiſſimam partem cœli empyrei aſcendit.

* D. 329.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̧ quàmuis de natura corporis nõ ſit, q̧ poſſit eſſe in eodem loco cum alio corpore, tamen poteſt hoc Deus facere per miraculum: ſicut etiã fecit corpus Chriſti de clauſo virginali vtero exire, vt dicit Grego.

Homil. 26. Com. 2.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd quàmuis natura corporalis ſit citra naturam ſpiritus: tamen natura corporis Chriſti tranſcendit omnes ſpiritus, inquantum eſt diuinitati vnita, quę eſt maior, & dignior vnio, quàm ea quæ eſt per fruitionẽ: & ideo altior locus debetur corpori Chriſti, quàm etiam ipſis ſpiritibus creatis. Vnde gloſ. Hebr. 7. ſuper illud, Excelſior cœlis factus eſt, dicit. i. Omni rationali creaturæ.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd dextra eſt nobilior pars corporis: vnde q alteri ad dextram ſedet, nobiliſſimo modo ei coniungitur. Nobiliſſimus autem modus, ſecundum, quem aliquis patri cõiungitur, vel eſt nobiliſſimus ſimpliciter, & ſic eſt eſſe æqualem ſibi, & hoc conuenit filio ſecundum diuinam naturam: vel eſt nobiliſſimus quantum poſſibile eſt creaturæ, & hoc eſt cõiungi ei in vnione perſonæ filij eius, & ſic ſedere ad dextram conuenit Chriſto ſecundum humanam naturam: ſignat enim ſeſſio firmitatem illius coniunctionis. Diſt. 13. & 18. * D. 329. tom. 2.

DISTINCTIO XXIII.

A

Si Chriſtus habuit fidem, & ſpem vt charitatem.

G Cvm vero ſupra phibitum ſit Chriſtum plenum gratia fuiſſe, non eſt ſuperuacuum inquirere, vtrum fidem, & ſpem, ſicut charitatem habuerit. Si enim his caruit, nõ videtur plenitudinem gratiarum habuiſſe. Vt autem hæc quæſtio valeat apertius explicari, de his ſingula

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd non dicitur proprie dextra, ſed metaphorice.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̧ non eſt inconueniens, q̧ filius dicatur dextra, & ſedere ad dextram ſecundum diuerſas ſimilitudines, quia metaphorice vtrumque dicitur. Dextra enim dicitur, ſecundum quod per ipſum pater operatur: ſed ſedere ad dextram dicitur ratione iam dicta. H

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis ſint Chriſti & maiora, & minora bona patris: tamen ipſe in maioribus eſt collocatus, & ideo dicitur ad dextram ſedere.

¶ Ad quartum dicendum, q̧ Chriſtus inquantum exit à patre per generationem, dicitur in ſinu patris ſedere, per quod ſignificatur generatiua potentia: ſed inquantum eſt æqualis patri, & ei conregnat, dicitur ſedere ad dextram eius.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd nulli creaturæ conuenit eſſe æqualem patri, neque coniungi filio eius in vnitate perſonæ, ſecundum quod dicitur Chriſtus ad dextram ſedere: & ideo nulli creaturæ conuenit.

I ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd fecit nos conſedere, inquantum nos gloria ſtabiliuit, & iudiciariam poteſtatem dedit, non autem ſedere ad dextram.

¶ Vel dicendum, quòd nos cõſedere fecit etiam ad dextram, ſed non in nobis, ſed in Chriſto, inquantum ipſe eſt vnius naturæ nobiſcum, quam prout eſt in Chriſto, ad dextram patris collocauit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non quælibet beatitudo poteſt dici dextra ſimpliciter, ſed quæ debetur illi naturæ aſſumptæ: vel ſi quælibet beatitudo dicatur dextra, hoc non erit ſecundum excellentiſſimum modum poſſibilem creaturæ, ſed poſſibilem creaturæ non vnitæ, & hoc eſt ſecundum quid.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis beata Virgo ſit ſuper angelos exaltata, non eſt tamen exaltata vſque ad æqualitatẽ Dei, vel vnionẽ in perſona: & ideo non dicitur ſedere ad dextram, ſed aſtare à dextris inquantum honor filij aliquo modo participatiue, nõ plenarie redundat in ipſam, inquantum K dicitur mater Dei, ſed non Deus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſpiritusſanctus poteſt dici ſedere ad dexteram patris, inquantum eſt æqualis patri ſecundum veritatem, ſed non appropriatur ei æqualitas, ſed filio: & ideo nec ſeſſio dextræ.

EXPOSITIO TEXTVS.

Fidei (argumentum à Philoſophicis argumentis eſt liberum.) quia per ea nec probari, nec improbari poteſt. (Et ipſe forte ante mortem.) Hoc dicit propter tertiam opinionem, quæ nondum erat ſuo tempore damnata, quæ dicebat, quod etiam ante mortẽ erat hoc modo homo. (Quia vna, eademque vnione.) quantum ex parte ipſius aſſumentis, non quantum ex parte aſſumptorum. Ad quod Dionyſ. hoc dicit, non quin præmiſſæ locutiones ſint ſimpliciter concedendæ, ſed vt oſtendat quã cauſam veritatis habeant. (Nemo aſcendit.) ergo alij homines in cœlum non aſcendunt.

Dicendum,

Dicendum, quòd alij non propria virtute ſcandune, quod eſt A aſcendere, vel loquitur de cœlo ſanctæ Trinitatis, ad quod aſcendit ratione diuinæ naturę. Vel dicendum, ꝙ loquitur ſecundum quod caput, & membra ſunt vna perſona. (Hæc de corrigia calciamenti.) Calciamentum eſt humanitas tegens pedem, ſcilicet verbum, quo quaſi omnia portantur. Hebr. 2. Corrigia ipſa eſt vnio. (Rex Idumeę.) Chriſtus, qui cõmunicauit carni, & ſanguini. Hebr. 2. Idumea enim ſanguinea interpretatur, oſſa eius ſunt fortiora, & difficiliora ad intelligẽdum de myſterijs humanitatis eius, ꝙ non ſunt igne furioſi ſtudij vſque ad minima inquirẽda, quod eſt oſſa in puluerem redigere: ſed ſunt ſilentio honoranda quaſi intellectum excedentia. Et ſumitur de Amos 2.

Li. 2. q. Euã-gel. cap. 39. bachi. c. 9.

his ſingulis aliqua in mediũ proferenda ſunt, & primum de fide, ſecundum menſuram cuius præcipit Apoſtolus vnicuiq; ſapere.

Quid ſit fides.

B

FIdes eſt virtus, qua credũtur quæ non videntur. Quod tamen non de omnibus, quæ non videntur, accipiendum eſt, ſed de his tantum quę credere, vt ait Auguſt. ad religionem pertinent. Multa enim ſunt, quæ ſi chriſtianus ignoret, nihil metuendum eſt, quia non ideo à religione deuiat.

Quot modis dicitur fides.

B ACcipitur autem fides tribus modis, ſcilicet pro eo quod creditur, & eſt virtus: & pro eo quo creditur, & non eſt virtus: & pro eo quod creditur, quod aliud eſt ab eo, quo creditur. Vnde Auguſt. inquit. Aliud ſunt ea quę credũtur.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit Magiſter de his, quæ ad Chriſtum pertinent, quibus nos effectiue reparauit, hic incipit determinare de reparantibus formaliter, quæ ſunt habitus gratuiti animam informantes. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima determinat de ipſis habitibus gratuitis. In ſecunda, de præceptis, quibus ipſi habitus in ſuos actus diriguntur. diſtinct. 37. ibi. Sed tam diſtributio decalogi.) Prima diuiditur in duas partes. In prima, determinat de ipſis habitibus ſecundum ſe per ſingula. In ſecunda, determinat connexionem eorum ad inuicem. 36. diſt. ibi. (Solet etiam quæri.) Prima, in duas: In prima, determinat de habitibus virtutum. In ſecunda, de donis 34. diſt. ibi. (Nũc de tribus donis.) Prima diuiditur in duas partes. In prima, determinat de virtutibus theologicis. In ſecũda, de virtutibus cardinalibus. 33. diſtin. ibi. (Poſt prædicta de virtutibus.) Prima, diuiditur in tres partes. In prima, determinat de fide. In ſecunda, de ſpe. 26. diſtin. ibi. (Eſt autem ſpes. In tertia, de charitate. 27. diſtin. ibi. (Cum autem Chriſtus fidem.) Prima, in tres. In prima, determinat de fide ſecundum ſe. In ſecunda, de fide per comparationem ad ea quæ credũtur. 24. diſt. (Hic quæritur ſi fit.) In tertia, de ipſa per comparationem ad eos qui credunt. 25. diſtinct. ibi. (Prædictis adiiciendum.) Circa primum duo facit. Primo, continuat ſe ad præcedentia. Secundo, proſequitur propoſitũ, ibi. (Fides eſt virtus.) Et hæc pars diuiditur in duas partes, ſecundum quod duas diffinitiones fidei ponit. Secunda, incipit ibi. (Notandum quoque, quòd fide.) Circa primum tria facit. Primo, diffinit fidem. Secundo, exponit diffinitionem quantum ad hanc particulam, quę non videntur, ibi. (Quod tamen non de omnibus.) Quantum autem ad hanc particulam, virtus, ibi. (Accipitur autem fides) Quantum vero ad hanc particulam, qua creduntur. ibi. (Aliud eſt credere in Deum.) Secundo, manifeſtauit quædam, quæ poſſunt eſſe dubia ex prædictis, quæ duo ſunt. Primum, ibi. (Si vero quæritur.) Secundum, ibi (Cumque diuerſis modis.) Notandum quoq; eſt) Hic ponit aliam diffinitionem fidei. Et circa hoc tria facit. Primo, venatur diffinitionem. Secundo, diffinit, ibi. (Ait. n. Apoſtolus.) Tertio, mouet quandam quæſtionem circa prædictam diffinitionem, ibi. (Si vero quæritur.) Hic eſt triplex quęſtio. Prima, de virtutibus in generali. Secũda, de fide cõiter. Tertia, de formatione, & informitate fidei.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur quinque.

¶ Primo, De neceſſitate habituum.
¶ Secundo, Quõ habitus, qui ſunt in nobis, cognoſcamus.
¶ Tertio, Vtrum virtutes ſint habitus.
¶ Quarto, De diuiſione virtutum in intellectuales, morales, & theologicas.
¶ Quinto, De numero virtutum theologicarum.

A

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum indigeamus habitibus in operationibus humanis.

AD Primum ſic proceditur. Videtur ꝙ habitibus non indigeamus in operibus humanis. Potentiæ enim rationales, quæ ſunt hominis inquantũ homo, ſunt nobiliores potentijs naturalibus: ſed potentię naturales non indigent habitibus ad ſuos act⁹ producendos. ergo nec potentiæ rationales humanæ. 12. q. 49. 3.

¶ 2 Præter. Potentiæ per ſe ordinantur ad actum proprium, & non per accidẽs: ſed habitus ſunt accidẽtia. ergo nõ ordinãtur ad ſuos actus, ꝓprius mediãtibus habitib⁹. Li. 13. … Cap. 2.

¶ 3 Pręterea. Nihil eſt tam facile, quàm id quod in ſola volũtate conſiſtit: ſed actus morales ad minus in ſola voluntate conſiſtunt. cum igitur habitus ponat facilitatem operationis, videtur, ꝙ ſaltem ad dictos actus habitibus non indigeamus.

¶ 4 Præter. Difficultas cooperatur ad meritum: ſed habitus tollit difficultatem. ergo ad actus illos, quibus meremur, non ſunt dandi nobis habitus.

¶ 5 Præter. Scientia quæ eſt habitus; nihil aliud videtur eſſe, quàm generatio ſpecierum intelligibilium: ſed ſpecies non C ſunt in parte affectiua, ſed intellectiua tantum. ergo ad minus in parte affectiua habitibus non indigemus.

Sed contra. Aug. dicit in li. de bono coniugali. Habitus eſt, quo quis agit cum tẽpus affuerit. Et cõmentator dicit in 3. de aia, ꝙ habitus eſt, quo quis agit cũ voluerit, & quaſi in idẽ redit: ſed hoc valde neceſſariũ eſt hoi. ergo indigem⁹ habitibus.

¶ 2 Præt. Ad hoc, ꝙ bonũ opus operemur, oportet ꝙ in ipſo opere delectemur, quia nullus eſt iuſtus, qui non gaudet iuſta operatione, vt dicit Philoſophus 1. Ethi. ſed delectationẽ in opere facit habitus, quia ſignũ oportet accipere habitus inentẽ in opere delectationẽ, vt 2. Ethico. ergo habitibus indigemus.

¶ 3 Præt. Bonitas hois in bonis operationibus conſiſtit, vnde ex eis laudatur: ſed impoſſibile eſt ſemper agere, vt dicitur in lib. de ſom. & vigil. nec ſufficit ad laudem, ꝙ actus ſit tantum in potentia, quia quod eſt in potentia bonum, non eſt bonum D ſimpliciter, ſed ſecundum quid. ergo indigemus habitibus.

¶ 4 Præt. Oportet quandoq; ex præmediato bene agere: ſed hoc non contingit niſi in eo, qui habet habitum, ſicut de forti dicit Philo. in 3. E. hic. ergo indigemus habitibus.

Reſpon. Dicendum, ꝙ in omnibus, quę habent regulam, & menſuram, eorum bonitas & rectitudo conſiſtit in conformitate ad ſuam regulam, vel menſuram: malitia aũt ſecundum quod ab ea diſcordant. Prima autem menſura, & regula omnium eſt diuina ſapientia: vnde bonitas & rectitudo, ſiue virtus vniuſcuiuſq; conſiſtit ſm quod attingitur ad hoc, ꝙ ea ſapientia diuina ordinatur, vt dicit Anſelmus. Et ſimiliter eſt ẽt de alijs ſecundis regulis, ꝙ in conformitate ad ipſas bonitas, & rectitudo regulatorum conſiſtit. Sunt aũt quædam potẽtię limitatæ ad determinatas actiones, vel paſſiones, & ſm quod illas implent regulæ ſuæ conformantur, quia per diuinam ſa- E pientiam ad talia ſunt ordinatæ. Et quia naturę inclinatio ſp eſt ad vnum, ideo tales potentiæ ex ipſa natura potentiæ rectitudinem ſufficienter habere poſſunt, & bonitatem: malitia autem in eis contingit ex defectu potentiæ. Potentiæ vero altiores, & vniuerſaliores, cuiuſmodi ſunt potentiæ rõnales, non ſunt limitatæ ad aliquid vnum vel obiectum, vel modum operandi: quia ſm diuerſa, & diuerſimode rectitudinem habere poſſunt. Et ideo ex natura potentię non potuerunt determinari ad rectum, & bonum ipſarum, ſed oportet ꝙ rectificentur, rectitudinem à ſua regula recipientes: hoc aũt contingit dupliciter. Vno modo, vt recipiatur ꝑ modum paſſionis, ſicut in ipſo, ꝙ regulata potentia à regulante mouet. Sed quia in hoc ꝙ aliquid patiatur, & nihil ad actum conferat, violentiæ diffinitio conſiſtit, vt patet in 3. Ethic. Violentia autem & difficultatem, & triſtitiam habet, vt dr in 5. Metaph. ideo prædicta receptio rectitudinis non ſufficit ad perfectam rectificationem potentiæ regulatæ. Oportet ergo vt alio modo recipiatur, ſ.

ſuæ formæ. Et hæc quidem qualitas, ſiue forma, dum adhuc eſt imperfecta, diſpoſitio dicitur: cum autē iam conſummata eſt, & quaſi in naturam verſa, habitus nominatur, qui vt ex 2. T. com. 25. Ethi & 5. Metaph. accipitur, eſt ſecūdum quem nos habemus Cap. 5. ad aliquid bene, vel male. Et inde eſt, ꝙ in Prædicamentis di- Ca. de qualitate. citur, diſpoſitio facile mobilis, & habitus difficile mobilis: quia quod naturale eſt, non cito tranſmutatur. Inde eſt etiam, quòd habitus ad vnum inclinant ſicut & natura, vt dicitur 5. Ethi. Et propter hoc, ſignū Athanaſ. in ſymb. generati habitus eſt delectatio in opere, facta, vt dicitur in 2. Cap. 3. Ethic. quia quod eſt naturæ conueniens, delectabile eſt, & facile. Et propter hoc In epiſt. ad Galat. 5. habitus à Commen. T. com 38. in 3. de anima diffinitur, ꝙ eſt quo quis agit cum voluerit, quaſi in promptu habens quod operandum eſt. Et ideo habitus poſſeſſioni comparatur in 1. Ethicor. ſecundum quam rei Cap. vlt. poſſeſſæ ad nutum habetur, operatio vero vſui. patet ergo, ꝙ potentiæ naturales, quia ſunt ex ſeipſis determinatæ ad vnū, * D. 522. habitibus * non indigent. Similiter etiam nec apprehenſiuę ſenſitiuæ quia habent determinatum modum operādi, à quo nō deficiunt, niſi per potentiæ defectum. Similiter etiam, nec voluntas humana, ſecundum quòd eſt naturaliter determinata ad vltimum finem & ad bonum, ſecundum quòd eſt obiectum eius. Similiter etiam nec intellectus agens, qui habet H determinatam actionem, ſcilicet facere intelligibilia in actu, ſicut lux facere viſibilia in actu. Similiter etiam, nec in ipſo Deo eſt aliquis habitus, cum ipſe ſit prima regula ab alio non regulata, vnde eſſentialiter bonus eſt, & non per participationem rectitudinis ab alio, nec malū in ipſo incidere poteſt. Sed intellectus poſſibilis, qui de ſe eſt indeterminatus, ſicut materia prima habitu indiget, quo participet rectitudinem ſuæ regulæ: & naturali quantum ad ea, quæ ex naturali lumine intellectus agentis, qui eſt eius regula ſtatim determinantur, ſicut ſunt principia prima: & acquiſito quantum ad ea, quæ ex his principijs educi poſſunt: & infuſo, quo participat rectitudinem primæ regulæ in his, quæ intellectum agētem excedunt. Similiter etiam in voluntate quantum ad illa, ad quę ex natura non determinatur. Et in iraſcibili, & concupiſcibili indigemus habitibus, ſecundum quòd participant rectitudinem rationis, quæ eſt eorum regula, vel rectitudinem primæ menſuræ in his, quę humanam naturam excedunt, quantum ad habitus infuſos. Et ſimiliter in corpore animato eſt habitus ſanitatis, prout participat ab anima diſpoſitionem, qua I poteſt ſuum opus recte perficere, quia oculus ſanus dicitur, qui opus oculi recte perficere poteſt, vt dicitur 10. de animalibus. vnde patet, ꝙ huiuſmodi qualitates, quas habitus dicimus, in rebus animatis inueniuntur, & præcipue in habentibus electionem, vt dicitur in 5. Metaph.

T. com. 19. ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd potentiæ naturales ſunt determinatæ ex ſeipſis ad vnum: & ideo non indigent aliquibus habitibus determinantibus, nec facit hoc dignitas, ſed indignitas earum, inquantum ad pauciora ſe extendunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ad actum proprium per ſe rei, poteſt res ipſa ordinari mediante aliquo accidente, non quidem extraneo, ſed quod conſequitur ex principijs rei, quia inter accidentia propinquius eſt ſubſtātię vnum, quàm aliud, ſicut qualitas, quàm actio: & ideo ignis mediante calore calefacit, & ſimiliter erit in propoſito, quia virtutes conformātur K principijs naturalibus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis producere talem actum ſit in poteſtate voluntatis, tamen non eſt in voluntate tantum, ſed etiam in inferioribus viribus, ex quibus poteſt accidere repugnantia, & difficultas: & ideo indigemus habitibus, quibus omnis difficultas tollatur.

T. com. 1. ¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut dicitur in 2. Metaphy. difficultas poteſt eſſe ex nobis, & ex rebus: & ſimiliter facultas. Facilitas ergo, quæ eſt ex ratione actuum, qui nō ſunt magni ponderis diminuit, quātum in ſe eſt rationem meriti: ſed facilitas, quæ eſt ex promptitudine operantis meritum non

aliud fides qua creduntur. Illa. n. in rebus ſunt, quę vel eſſe, vel fuiſſe, vel futura eſſe dicuntur. Hæc aūt in animo credentis eſt ei tantū conſpicua, cuius eſt. Et tamen nomine fidei cēſetur vtrumque: & illud. ſ. quod creditur & id quo creditur. Id quod creditur dicitur fides, ſicut ibi. Hæc eſt fides catholica, quam niſi quiſq; fideli G ter, firmiterq; crediderit ſaluus eſſe nō poterit. Fides aūt qua creditur, ſi cum charitate ſit, virtus eſt: quia charitas, vt ait Amb. mater eſt omnium virtutum, quæ omnes informat, ſine qua nulla vera virtus eſt. Fides ergo operās per dilectionē virtus eſt, qua nō viſa creduntur. Hæc eſt fundamētum quod mutari non poteſt, vt ait Apoſtolus, quæ poſita in fundamento neminem perire ſinit. vnde Auguſtinus. Fundamētum eſt Chriſtus Ieſus, id eſt, Chriſti fides, ſ. quæ per dilectionem operatur, per quam Chriſtus habitat in cordibus, quæ neminē perire ſinit: alia vero non eſt fundamē-

F diminuit reſpectu præmij eſſentialis, ſed auget: quia quanto maiori charitate facit, tāto facilius tolerat, & magis meretur. Et ſimiliter quanto delectabilius operatur propter habitum virtutis, tāto actus eius eſt delectabilior, & magis meritorius.

¶ Ad quintum dicendum, quòd perfectiones proportionantur ſuis perfectibilibus, quia proprius actus eſt in propria potentia, vt dicitur 2. de anima: & ideo non oportet, quòd T. com. 26. habitus cognitiuę, & affectiuæ partis ſint vnius modi, ſicut nec ipſæ potentiæ, quæ eis perficiuntur.

De fide, & operibus, c. 13. & 14.

ARTIC. II.

Vtrum habitus in nobis exiſtens cognoſci poſſit.

AD Secūdum ſic proceditur. Videtur quòd habitus in nobis exiſtens cognoſci non poſſit. Inter alios. n. habitus præcipuus eſt charitas: ſed habens charitatem neſcit ſe habere eam, quia, Nemo ſcit, an amore, vel odio dignus ſit, vt dicitur Eccleſ. 10. ergo nec alios habitus poteſt quis cognoſcere. Cap. 9.

¶ 2 Præt. Magis ſunt ſpirituales habitus virtutum, quàm etiā angeli, quia ipſi per habitus virtutum ſpirituales efficiuntur: ſed angelos in via cognoſcere non poſſumus, quantum ad eorum eſſentiam. ergo nec habitus virtutum.

¶ 3 Si dicatur, quòd habitus cognoſcuntur per hoc, ꝙ ſunt H præſentes in anima, non autem angeli, Contra, Per eſſentiam ſuam præſentialiter non ſunt in intellectu, ſed in affectu habitus virtutum: ſed affectus non eſt cognoſcere. ergo huiuſmodi habitus cognoſci non poſſunt per præſentiam.

¶ 4 Præt. Multi ſunt qui habent virtutes, & de eis nihil cognoſcunt: neſciunt enim quid ſit virtus: quidam etiam non habentes virtutem ſciunt multa de eis. ergo non cognoſcuntur per ſui præſentiam.

¶ 5 Si dicatur, quòd cognoſcuntur per hoc, quòd habent ſui ſimilitudinem in intellectu, Contra Similitudo, quæ eſt in intellectu fundatur in ſimilitudinē, quæ eſt in imaginatione, vel ſenſu, quia nequaquàm ſine fantaſmate, intelligit anima, vt dicitur in 3. de anima: ſed huiuſmodi habitus non habent T. com. 30. ſimilitudinem in imaginatione, vel ſenſu. ergo non poſſunt cognoſci per ſuam ſimilitudinem.

¶ 6 Præt. Similitudines rerum ſunt magis ſpirituales, quàm res, a quibus abſtrahuntur: ſed ea, quæ ſunt in intellectu non ſunt magis ſpiritualia, quàm ea, quæ ſunt in affectu. ergo ab I habitibus exiſtentibus in affectu non abſtrahit intellectus ſimilitudines, vt per eas cognoſcat: & ſic habitus alios nullo modo cognoſcit.

Sed contra. Aug. dicit in litera, quòd fidem ipſam quiſq; videt eſſe in corde ſuo ſi credit. ergo eadem ratione, & alios habitus.

¶ 2 Præt. Philoſophus dicit in lib. 2. Poſteriorum, quòd incōueniens eſt nos habere habitus principiorum, & nos latere. T. com. 27. ergo eadem ratione, & alios habitus.

¶ 3 Præt. Omne illud, cuius eſt accipere ſignum eſt cognoſcibile: ſed habituum eſt accipere ſignum ſgentem in opere delectationem, vt dicitur in 2. Ethicorum. ergo habitus cognoſci poſſunt. Cap. 3.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ aliqua res poteſt cognoſci dupliciter. Vno modo, ſecundum id, quod eſt. Alio modo, quantum ad ea, quæ ipſam conſequuntur. Cognitio autem de re, ſecundum id, quod eſt, poteſt dupliciter haberi, ſcilicet dum K cognoſcitur quid eſt, & an eſt. Quid autē res eſt, cognoſcitur, dum ipſius quidditas comprehenditur, quam quidem non comprehendit ſenſus, ſed ſolum accidētia ſenſibilia: nec imaginatio, ſed ſolum imagines corporum: ſed eſt proprium obiectum intellectus, vt dicitur in 3. de anima: & ideo Augu. dicit T. com. 9. quòd intellectus cognoſcit res per eſſentiam ſuam, quia obiectum eius eſt ipſa, eſſentia rei. Eſſentiam autem alicuius rei, intellectus noſter tripliciter comprehendit. Vno modo, comprehendit eſſentias rerū, quę cadunt in ſenſu abſtrahendo ab omnibus indiuiduantibus, ſub quibus cadebat in ſenſu, & in imaginatione, & ſic remanebit pura eſsētia rei, puta hominis

quæ

A quæ conſiſtit in his, quæ ſunt hominis, inquantum eſt homo. Alio modo, eſſentias rerum, quas non videmus cognoſcimus per cauſas, vel effectus eis proportionatos cadentes in ſenſu. Si autem effectus non fuerint proportionati cauſæ, non faciēt cauſam cognoſcere quid eſt, ſed quia eſt tantum, ſicut patet de Deo. Tertio modo cognoſcit eſſentias artificialium nunquam viſorum, inueſtigando ex proportione finis ea, quę exiguntur ad illud artificiatum. Similiter non res ſit, tripliciter cognoſcit. Vno modo, quia cadit ſub ſēſu. Alio modo, ex cauſis & effectibus rerum cadentibus ſub ſenſu, ſicut ignem ex fumo perpēdimus. Tertio modo, cognoſcit aliquid in ſeipſo eſſe ex inclinatione, quam habet ad aliquos actus: quam quidem inclinationem cognoſcit ex hoc, quòd ſuper actus ſuos reflectitur, dum cognoſcit ſe operari. Loquēdo autem de cognitione habituum, qua cognoſcuntur quid ſint, eorum cognitio ex duobus vltimis modis commiſcetur: quia habitus ipſos per actus cognoſcimus, ſicut cauſam per effectū: & quia nos ſumus cauſa actuum, ideo actus cognoſcimus per actum rationis intelligentis quid ſit neceſſarium in actu illo ex proportione obiecti boni, & finis, ſicut dictum eſt de artificialibus. Similiter cognitio, qua cognoſcitur, an habitus ſint, ex duobus vltimis modis eſt: quia enim cognoſcere quid eſt, eſt principium ad ſciēdum quia eſt, ideo aliquis prædicto modo cognoſcēdo quid ſit aliquis habitus ex hoc, quòd videt talem actum exire qualis requiritur ad illum habitum, cognoſcit, quòd ille habitus eſt in aliquo, etiam ſi ipſe illum habitum non habeat, ſed ille, qui habet habitum præter hunc modū. Tertio modo, cognoſcit ſe habere habitum, inquantum percipit inchoationem ſui ad actum, ſecūdum quam ſe habet aliqualiter ad actum illum. Et hoc quidem cognoſcit homo per modum reflexionis, inquantum ſcilicet cognoſcit ſe operari quæ operatur. Et ideo dicit Auguſtinus, quod huiuſmodi habitus cognoſcuntur per ſuam potentiam, quantum ad hunc modū. Ea vero quæ conſequuntur ad habitus, id eſt proprietates, & accidentia ipſorum, cognoſcuntur partim ex cognitione naturæ habituum, ſecundum quod cognitio quod eſt, eſt principium ad cognoſcendum quia eſt: partim vero ex eorum actibus, ſecundum quod conditiones cauſarum in effectibus repræſentantur. D

tum. Fides enim ſine dilectione inanis eſt: fides cum dilectione chriſtiani eſt. Alia dęmonis eſt. Nā & dæmones credunt, & contremiſcunt. Sed multum intereſt, vtrum quis credit Chriſtū, vel Chriſto, vel in Chriſtum. Nā ipſum eſſe Chriſtum dæmones crediderunt, nec tamen in Chriſtum crediderunt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd charitas bene poteſt cognoſci quid eſt ex hoc, quòd homo ſcit quid requiritur ad actum charitatis ratione inſtructa authoritate, & fide: ſed an ſit charitas, non poteſt certitudinaliter cognoſci neque ab habente, neque ab alio: quia cum ad actum charitatis requiratur aliquid, per quod ſit meritorius vitæ æternæ; an hoc ſit in actu videri non poteſt pro certo, ſed ex aliquibus ſignis: & de ſe, & de alio poteſt aliquis coniecturare, quòd charitatem habeat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd angelorum eſſentiam non apprehendimus: quia non cognoſcimus eos per actum noſtri intellectus, qui eſt proportionatus actui intellectus ipſorum, cum multo altiori modo cognoſcant: ſed actus noſtri ſunt proportionati habitibus, ex quibus educuntur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd animam reflecti per cognitionem ſupra ſeipſam, vel ſupra ea quæ ipſius ſunt, contingit dupliciter. D. 32. Vno modo, ſecundum quod potentia cognoſcitiua cognoſcit naturam ſui, vel eorum quæ in ipſa ſunt: & hoc eſt tantum intellectus, cuius eſt quidditates rerum cognoſcere. T. com. 25. Intellectus autē, vt dicitur in 3. de anima, ſicut alia cognoſcit ſeipſum, quia ſcilicer per ſpeciem nō quidem ſui, ſed obiecti, quæ eſt forma eius, ex qua cognoſcit actus ſui naturam, & ex natura actus naturam potentiæ cognoſcentis, & ex natura potentiæ naturam eſſentiæ, & per conſequens aliarum potentiarum non quòd habeat de omnibus his diuerſas ſimilitudines, ſed quia in obiecto ſuo non ſolum cognoſcit rationē D. 752. veri, ſecundum quam eſt eius obiectum, ſed omnem rationem quæ eſt in eo, vnde & rationem boni: & ideo conſequēter per illam eandem ſpeciem cognoſcit actum voluntatis, & naturam voluntatis, & ſimiliter etiam alias potentias animę, & actus earum. Alio modo, anima reflectitur ſuper actus ſuos cognoſcendo illos actus eſſe: hoc autem non poteſt eſſe ita, quòd A aliqua potentia vtens organo corporali reflectatur ſuper proprium actum, quia oporteret quòd inſtrumentum quo cognoſcit ſe, caderet medium inter ipſam potentiam, & inſtrumentum, quo proprio cognoſcebat. Sed vna potentia vtens organo corporali poteſt cognoſcere actum alterius potentiæ, inquantū impreſſio inferioris potentiæ redundat in ſuperiorē, ſicut ſenſu communi cognoſcimus viſum videre. Intellectus autem cum ſit potentia nō vtens organo corporali, poteſt cognoſcere actum ſuum, ſecūdum quod patitur quodāmodo ab obiecto, & informatur per ſpeciem obiecti: ſed actum voluntatis percipit per redundantiam motus voluntatis in intellectu ex hoc, quòd colligantur in vna eſſentia animæ, & ſecundum quod voluntas quodammodo mouet intellectum, dum intelligo, quia volo: & intellectus voluntatem, dum volo aliquid, quia intelligo illud eſſe bonum. Et ita in hoc quòd cognoſcit intellectus actum voluntatis, poteſt cognoſcere habitum in voluntate exiſtentem.

b Quid ſit credere Deum, vel Deo, vel in Deum.

Aliud enim eſt credere in Deum, aliud credere Deo, aliud credere Deū. Credere Deo, eſt credere vera eſſe, quæ loquitur, quod & mali faciunt, & nos credimus homini, ſed non in hominem. Cre B

Ser. 1. vig. Pentecoſt. cap. 1. Aug. de verbis domini ſer. 61.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illi, qui non habēt virtutum apud ſe aliqua principia, ex quibus poſſunt cognoſcere naturam virtutum modo prædicto, & eſſe virtutes non in ſe, ſed in alijs, dum vident aliquos operari tales actus, quales ſunt virtutum, & eo modo quo debent virtuoſi operari.

C ¶ Ad quintum dicendum, quòd ſicut dictum eſt, tota cognitio, qua cognoſcit intellectus ea quæ ſunt in anima fundatur ſuper hoc, quòd cognoſcit obiectum ſuū, quod habet phantaſma ſibi correſpondens: non enim oportet, quòd ſolum in phantaſmatibus cognitio ſiſtat, ſed quòd ex phantaſmatibus ſua cognitio oriatur, & quòd imaginationem in aliquibus relinquat.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd non cognoſcit voluntatem, & ea quæ ad ipſam pertinent per aliquam ſimilitudinem ab eis abſtractam, ſed ſolum per ſimilitudinem obiecti ſui, vt dictum eſt. In reſponſione ad 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum virtutes ſint habitus, vel potentię.

D AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd virtutes non ſint habitus, ſed potentiæ. Nulla enim res habet eſſe per habitum, ſed per potentiam naturalem: ſed omnes res habent virtutem eſſendi vel ſemper, vel determinato tempore, vt dicitur in 1. cœl. & mun. ergo virtus non eſt habitus. 12. q. 55. & de verit. q. 1. c. & 2. diſt. 27. c. T. cō. t. 30

¶ 2 Præterea. Eadem eſt proportio potentiarum animæ ad ſuos actus, & potentiarum naturalium ad ſuos, quia vtrobique potentia eſt principium actus: ſed ipſæ potentiæ naturales virtutes dicuntur. ergo & virtutes ſunt ipſæ potentiæ.

¶ 3 Præt. Nomen virtutis a vi ſumitur: ſed potentiæ animæ dicuntur vires. ergo ipſæmet ſunt virtutes.

Sed contra. Ex virtutibus laudamur, non autem ex potentijs: non enim laudatur quis, quòd poteſt ab ira abſtinere, ſed quòd moderate abſtineat. ergo virtutes non ſunt potentiæ.

E ¶ 2 Præt. Potentiæ ſunt à natura, & omnibus cōmunes, quod de virtutibus non contingit. ergo &c.

Vlterius. Videtur quod virtutes ſint paſſiones: medium enim, & extrema ſunt vnius generis: ſed quædam virtutes ſunt medium in paſſionibus, vt in 2. Ethic. dicitur. ergo ad minus illæ ſunt paſſiones. II. Cap. 8.

¶ 2 Præterea. Laudabile, eſt proprietas virtutis: ſed quędam paſſiones ſunt laudabiles, ſicut verecundia, pœnitentia, & huiuſmodi. ergo ad minus aliquæ paſſiones ſunt virtutes.

¶ 3 Præt. Contraria ſunt in eodem genere: ſed quædam paſſiones, ſicut primi motus ſunt peccata. ergo & aliquæ paſſiones ſunt virtutes.

Sed cōtra. In omnibus virtutibus requiritur voluntarium, cuius principium eſt in nobis, vt dicitur in 3. Ethicor. ſed principium paſſionum non eſt in nobis. ergo virtutes nō ſunt paſſiones: ſed ſecundum virtutes dicimur boni, non au- Cap. 4.

dere Deum, eſt credere quod ipſe ſit Deus, quod etiam mali faciunt. Credere in Deum eſt credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei adhærere, & eius membris incorporari. Per hanc fidem iuſtificatur impius, vt deinde ipſa fides incipiat per dilectionem operari. Ea enim ſola bona opera dicenda ſunt, quę fiunt per dilectioné Dei. ipſa enim dilectio opus fidei dicitur. Fides igitur quam dæmones & falſi Chriſtiani habent, qualitas mentis eſt, ſed informis: quia ſine charitate: nam & malos fidem habere, cum tamen charitate careant, apoſtolus oſtendit dicens. Si habuero omnem fidem: charitatem autem nó habuero &c. Quæ fides etiam donum Dei dici poteſt: quia & in malis, quędam Dei dona ſunt.

G *An illa informis qualitas mentis quæ in malo Chriſtiano, eſt fiat virtus cum fit bonus.*

SI vero quæritur, vtrum illa informis qualitas qua malus Chriſtianus vniuerſa credit, quæ bonus Chriſtianus accedente charitate: remaneat & fiat vir

rem ſecundum paſſiones, non enim qui iraſcitur, ſed qui recte iraſcitur, laudatur, ergo &c.

III. Vlterius. Videtur quód virtutes non ſint habitus, ſed actus ſolis enim virtutibus meremur: ſed non meremur niſi actibus, non enim optimi, & fortiſſimi coronantur, ſed agonizantes qui vincunt, vt dicitur in primo Ethi.

Cap. 10. ergo, virtutes ſunt actus.

T. cõ. 116. ¶ 2 Præt. Virtus eſt vltimum potentię, vt dicitur in 1. cæl. & mundi: ſed vltima

Super Ioã. Tra. 19. perfectio potétiæ eſt actus. ergo virtus eſt actus.

¶ 3 Præt. Sicut non laudamur ex hoc, quod ſumus potentes iraſci, vel non iraſci, ita nec ex hoc ſolo, quod ſumus ad hoc habiles, vel ad illud: ſed ex dicta ratione Philoſophus probat in 2. Ethic. quod poten

Cap. 5. tiæ non ſunt virtutes. ergo neque habitus virtutes dici poſſunt eadem ratione, & ſic relinquitur, quód ſint actus.

Cap. 5. Sed contra eſt, quod dicit Philoſophus in 2. Ethi. quód Virtus eſt habitus voluntarius.

Lib. 4. contra Iulianũ Cap. 4. ¶ 2 Præt. Aug. dicit, quód virtutes in nobis ſolus Deus operatur: ſed noſtrorum actuum etiam nos cauſa ſumus. ergo virtutes non ſunt actus.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quód nomen virtutis, ſecundum ſui primam impoſitionem, videtur in

T. com. 28. quandam violentiam ſonare: vnde in 2. cæli, & mun. dicitur, quod motus accidentalis id eſt violentus eſt, qui eſt à virtute, i. à violentia, non cum auxilio naturæ: ſed quia non poteſt aliquid alteri violentiam inferre, niſi per potentiam perfectam, ſecundum quam agat, & non patiatur, inde tractum eſt nomen virtutis ad ſignificandum omnem potétiam perfectam, ſiue quo poteſt aliquid in ſeipſo ſubſiſtere, ſiue quo poteſt ope

T. cõ. 116. rari, & ſic dicitur in 2. cœ. & mun. quod virtus eſt vltimum poté-

* D. 1172. tiæ, * quia perfectio potentiæ menſuratur ex vltimo, & maximo, quod quis poteſt. Et quia malum in actu contingit ex defectu potentiæ agentis, ideo ad perfectionem potentiæ exi- I

Cap. 5. gitur, quod bene operetur in ſuo genere: & propter hoc in 2. Ethi.

T. com. 17. dicitur, quód virtus eſt, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit: & in 7. Phyſic. dicitur, quod virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum, eorum. ſ. ad quæ potentia ſe extendit. Et quia de virtutibus humanis loquimur: ideo virtus humana erit, quæ perficiet humanam potentiam ad actum bonum, & optimum. Cum autem homo ex hoc ſit homo, quod habet rationem, & intellectum, illæ potentiæ humanæ ſunt,

* D. 1199. quæ aliqualiter rationales ſunt, vel per eſſentiam, * ſicut quę

* D. 231. ſunt in parte intellectiua, vel per participationé, * ſicut quæ ſunt in parte ſenſitiua rationi obedientes: hæ autem potentiæ, vt prius dictum eſt, ex natura potentiæ non poſſunt eſſe determinatæ ad actus bonos, nec per rectæ determinantur, niſi per habitus: vnde virtutes humanę, de quibus loquimur, non ſunt potentiæ, ſed habitus.

¶ Ad primum ergo dicendum, quód potentia naturalis, qua quis poteſt eſſe, determinata eſt ad vnum, ſcilicet ad eſſe, ideo ipſius perfectio, ſecundum ipſam naturam potentiæ eſſe poteſt: & ideo ipſa potentia virtus dicitur.

Et ſimiliter dicendum eſt de alijs potentijs naturalibus ſecus autem eſt de potentijs rationalibus, quæ ad plurima ſe extendunt.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad ſecundum.

¶ Ad tertium dicendum, quod vis accipitur pro omni eo, quod eſt principium operationis perfectæ, quod importat nomen virtutis: vnde potétiæ animæ magis poſſunt dici vires, quàm virtutes, & illæ præcipue, quæ habent ordinem ad actus, qui exercentur per corporalia inſtrumenta.

Vbi ſupra in corpore. ¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quod ratio paſſionis cõtrariatur rationi virtutis, quia virtus in perfectionem potentiæ ſonat, vt dictum eſt. Omnis autem paſſio cótingit ex hoc, quod paſſum vincitur ab agente, & trahitur ad terminos eius: vnde paſſio virtus dici non poteſt: ſed in hoc perfectio poten

F tiæ conſiſtit, quód non permittit ſe trahi ad aliud, niſi ſecundum quód ei congruit: vnde virtutis eſt potentiam continere, ne per paſſiones immoderate diſtrahatur: & ideo virtus non eſt paſſio, ſed paſſionum ordinatria.

¶ Ad primum ergo dicendum, quód virtus dicitur medium in paſſionibus actiue inquàtum paſſiones ad medium reducit: * 1. cor. 13. vnde non òportet, quod ſit in genere paſſionum

¶ Ad ſecundũ dicendum, quód laudabile non ſolum debetur ei, quod habet plenã rationé virtutis, ſed etiam ei, quod participat aliquid virtutis, ſicut laudantur actus virtutem præcedentes ſi ſunt ordinati. Et hoc modo verecundia, miſericordia, & huiuſmodi paſſiones laudatur, inquantum ex bona voluntate conſequuntur, quæ turpia vitat, & aliorum mala, quaſi ſua reputat. Bona autem voluntas eſt eorum, quæ ad virtutem exiguntur.

H ¶ Ad tertium dicendum, quód peccatum ſonat in defectum potentiæ operantis: vnde paſſio magis poteſt eſſe peccatum, quàm virtus. Nec tamen plenam rationem peccati habere poteſt, inquantum non ex electione procedit: vnde primi motus non ſunt peccata mortalia, quæ directe virtutibus opponuntur, ſed venialia, non tamen vt habitus, ſed vt actus.

¶ Ad tertiam quæſtioné dicendum, quod virtus proprie loquendo includit reſpectum ad aliquid, cuius principium ſit, ſicut currendi, vel eſſendi. Et quia actus, inquantum huiuſmodi, cum ſit vltimum non ordinatur ad aliquid, ſicut principium, ſed magis ſicut effectus, ideo actus virtus dici non poteſt, niſi eo modo loquendi, quo habitus per actus nominantur, ſicut cauſæ per effectus. & de hoc in 2. lib. diſt. 27. plenius dictũ eſt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quód meremur & habitibus, & actibus: ſed actibus quaſi inſtrumentis merendi, quia merita eſſentialiter ſunt actus: ſed habitibus quaſi principijs meritorum, & ſic virtutibus mereri dicimus.

¶ Ad ſecundum dicédum, quod virtus dicitur vltimum * potentiæ in eodem genere, quod eſt genus principij reſpectu * D. 1172. eius, cuius dicitur potentia, vel virtus, ſed actus eſt vltimum extra genus illud & ideo non oportet, quód actus ſit virtus.

¶ Ad tertium dicendum, quód habitus ſunt determinati ad actus laudabiles, potentiæ autem non: ſed ſunt cõtrariorum, vt dicitur in 5. Ethico. & ideo non eſt eadem ratio de poten- Cap. 1. tijs, & habitibus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum habitus intellectuales poſſint dici virtutes.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quód habitus intel- 12. q. 57. 1.

K lectuales non poſſunt dici virtutes. Virtus enim, vt dicitur 2. Ethi. eſt habitus voluntarius, & circa voluptates & triſtitias optimorum operatiua: ſed hoc habitibus intellectualibus non competit. ergo non ſunt virtutes.

¶ 2 Præt. Philoſophus in 4. Topi. diuidit ſcientiam contra virtutem, quaſi diuerſa genera non ſubalternatim poſita: ſed talium generum vnum non pędicatur de alio. ergo ſcientia nõ eſt virtus, & eadem ratione neque alij habitus cognitiui.

¶ 3 Præt. Virtus dicitur per ordinem ad bonum: quia virtus eſt quæ bonum facit &c. vt bonum non vt verum, vt dicitur in 2. Ethi. cap. 5. ergo prædicti habitus non ſunt virtutes.

¶ 5 Præter. Virtutes ordinantur ad operandum: quia ipſa eſt quæ opus bonum reddit, vt dictum eſt. Sed prædicti habitus non ordinantur ad operandum, ſed ad cognoſcendum. ergo non ſunt virtutes.

Sed contra. Vita contemplatiua eſt nobilior quàm actiua. ſi ergo habitus morales qui perficiunt in vita actiua dicuntur virtutes, multo fortius habitus intellectuales qui perficiunt in contemplatiua, virtutes dici debent.

¶ 2 Præt.

¶ 2 Præter. Propter quod vnumquodque & illud magis: ſed
Cap. 1.
ſecundum Philoſophum in 6. Ethi. temperantia fortitudo & huiuſmodi, non poſſunt proprie dici virtutes, niſi in intellectu accipiant. ergo intellectuales habitus debent dici virtutes.

II.
22. q. 58. a. 2.
Vlterius. Videtur quòd virtutes morales ab intellectualibus non diſtinguantur. Morales enim virtutes à more dicuntur: qui videtur idem quod conſuetudo, vel parũ differre. vt dicitur in
Cap. 2.
2. Ethic. ſed conſuetudo facit facilitatẽ, vt dicit Victorinus: & hoc patet tam in agendis quàm in cõſiderandis. ergo virtutes morales ab intellectualibus diſtingui non debent.

tus: an ipſa elimin etur & alia qualitas ſuccedat quæ virtus ſit, vtrúlibet ſine periculo dici pôt. Mihi tamen videtur quòd qualitas illa quæ prius erat, remaneat, & acceſſu charitatis virtus fiat.

Ex quo ſenſu dicatur vna fides.

CVmque diuerſis modis dicatur fides, fatendum tamen vnam eſſe fidem, vt ait Apoſtolus. Vnus Dominus, vna B fides. Siue enim accipiatur fides pro eo quod creditur, ſiue pro eo quo creditur, recte dicitur vna fides. Si pro eo quod creditur accipiatur, ex hac intelligentia dicitur vna fides: quia idẽ iubemur credere, quia vnum idemque eſt, quod creditur à cũctis fidelibus. Vnde fides catholica dicitur, id eſt vniuerſalis. Si vero accipitur fides pro eo quo creditur, ea ratione dicitur vna eſſe fides, non quia ſit vna numero in omnibus,

Ephes. 4.
¶ 3 Præt. Ad ſcientiã moralem nihil pertinet, niſi moralis: ſed ad eam pertinent virtutes intellectuales,
Per totum.
de quibus Philoſophus in 6. Ethicorum determinat. ergo intellectuales virtutes ſunt morales.

Cap. 6.
6. Ethi. c. 1. & 2.
¶ 3 Præt. Prudentia in 6. Ethicor. inter intellectuales virtutes ponitur: numeratur etiam & ipſa inter morales, cum ſit vna de quatuor cardinalibus. ergo idem quod prius.

Cap. 5.
¶ 4 Præt. Omnis virtus moralis conſiſtit in medio: ſed mediũ determinatur ſecundum rationem rectam, vt dicitur 2. Ethic. cum ergo per intellectuales virtutes rectificetur, videtur quod ipſæ intellectuales virtutes ſint morales.

Cap. 1.
Sed contra eſt, quòd Philoſophus 1. Ethicor. morales contra intellectuales diuidit. C

¶ 2 Præt. Diuerſorum perfectibilium diuerſæ ſunt perfectiones: ſed virtutes intellectuales perficiunt rationale per eſſentiam, virtutes autem morales rationale per participationem. ergo directæ virtutes adinuicem diſtinguuntur.

III.
22. q. 62. a. 2.
Vlterius. Videtur quòd virtutes theologicę non debeant diſtingui ab vtriſque. Ad ea enim, ad quæ potentia eſt naturaliter determinata, non indiget aliquo habitu ſuperinducto: ſed cognitio Dei omnibus naturaliter eſt inſerta, vt dicit Damaſc. & ſimiliter deſiderium ſummi boni, vt dicit Boet. 3. de
De fide orthod. lib. 1. cap. 1. poſt princip. & capit. 3 in princ.
conſolatio. ergo non indigemus aliquibus virtutibus, quæ Deum habeant pro obiecto, quod dicitur ad virtutes theologicas pertinere.

¶ 2 Præt. Sicut nos ponimus fruitionem diuinam finem omnium actuum humanorum, ita Philoſophi poſuerunt fœlicitatem: ſed ipſi non poſuerunt aliquas virtutes, quæ haberent fœlicitatem pro obiecto. ergo nec nos indigemus aliquibus virtutibus, quæ Deum habeant pro obiecto. D

¶ 3 Præt. Ad eũdem habitum pertinet cognoſcere principia, & quæ ex principijs cognoſcuntur: ſed finis eſt principium in
Cap. 12.
T. com. 89.
operabilibus, vt dicit Philoſophus in 7. Ethic. & 2. Phyſic. ergo virtutes theologicę, quę habent finem pro obiecto, non debẽt diſtingui à cardinalibus, quæ dirigunt nos in his, quæ ſunt ad finem.

¶ 4 Præt. Perfectiones perfectibilibus proportionantur: ſed in nobis non eſt aliqua potentia perfectibilis per virtutem humanam, niſi rationale per eſſentiam, quod perficitur virtute intellectuali, & rationale per participationem, quod perficitur virtute morali. ergo nec poteſt eſſe aliud genus virtutum præter duo prædicta genera. E

Sed contra eſt, quòd Apoſtolus 1. Corinth. 13. ponit has virtutes fidem, ſpem, & charitatem, quæ nec ſunt intellectuales, nec morales, vt patet diſcurrendo per ſingulas virtutes, quæ à ſanctis, & Philoſophis numerantur. ergo oportet ponere tertium genus virtutum, quæ theologicæ dicuntur.

¶ 2 Præt. Magis diſtat Deus à creaturis, quàm quęuis creaturæ adinuicem: ſed diuerſitas aliquarum creaturarum requirit diuerſitatem habituum. ergo virtutes, quæ habent Deum pro obiecto, ab alijs diſtinguuntur.

Art. 3.
Reſpondeo. Dicẽdum ad primam quæſtionem, quòd ſicut ex prædictis patet, virtus eſt habitus perficiens potentiam humanam ad bonum actum. Contingit autem aliquem actum dici bonum dupliciter. Vno modo, formaliter, & per ſe. Alio modo, materialiter, & per accidẽs. Quia enim actus à proprio obiecto formã recipit, ille actus formaliter dicitur bonus, cuius A obiectum eſt bonum ſecundum rationem boni: & quia bonum eſt obiectum voluntatis, ideo per modum illum actus bonus dici nõ poteſt, niſi actus voluntatis, aut appetitiuæ partis. Materialiter autem actus dicitur bonus, qui congruit potentiæ operanti, quamuis eius obiectum nõ ſit bonum ſub ratione boni: ſicut cũ quis recte intelligit, & oculus clare videt. Et inde eſt quod voluntas importat actus aliarum potentiarũ, inquãtum actus earum materialiter ſe habent ad rationem boni, quod eſt voluntatis obiectum. Et ſecundum hoc aliquid de formali bonitate volũtatis peruenitur ad alios actus, qui à voluntate imperantur, ſecũdum quam laudabiles, & meritorij ſunt, vt cum quis ex recta intentione conſiderat, vel ambulat: tamen iſta bonitas eſt præter propriam rationem actus ſecundum ſuam ſpeciem. Contingit. n. actum alicuius potentię non appetitiuę eſſe bonum bonitate voluntatis, non autem bonitate ſui generis: ſicut cum quis propter Deum ambulat claudicando, vel ex bona intentione conſiderat ea, in quibus hebes eſt. Sic ergo virtus poteſt dici dupliciter. Vno modo, habitus perficiens ad actũ bonum potentiæ humanæ ſiue ſit bonus materialiter, ſiue formaliter: & ſic habitus intellectuales, & ſpeculatiui virtutes dici poſſunt, C quibus intellectus, & ratio ad verum determinantur, cuius cõſideratio bonus actus ipſorũ eſt: & ſic loquitur Philoſophus in Ethic. de virtute. Alio modo, poteſt dici virtus magis ſtricte, & ſecundum quod eſt in vſu loquendi habitus perficiens ad actum, qui eſt bonus, non ſolum materialiter, ſed etiam formaliter: & ſic ſolum habitus reſpicientes appetitiuam partem virtutes dici poſſunt, non autem intellectuales, & ſpecialiter ſpeculatiui.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd illa verba intelliguntur de virtute morali, de qua Philoſophus ſibi agit, quæ ſecundo modo dicitur virtus: & ſic etiam accipit virtutem in 4. topicorum. Ex quo patet ſolutio ad ſecundum. Cap. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipſa virtus eſt materialiter bonum intellectus, cum ſit finis eius: finis enim habet rationem D boni, vt dicitur 5. metaphiſ. T. com. 3.

¶ Ad quartum dicendum, quòd conſideratio veri eſt quędam operatio intellectus, ad quam virtus intellectualis ordinatur: ſed habitus, qui operatiui dicuntur, ordinãtur vlterius ad exteriorem operationem, quæ dicitur factio, ſecundum quam tranſit in exteriorem materiam tranſmutandam, vt patet in operibus mechanicis: & dicitur actio ſecundum quòd ſiſtit in operante, prout eius operationes, & paſſiones modificantur, quod contingit in operibus virtutum moralium: & ideo prudentia, quæ in eis dirigit, dicitur in 6. Ethicor. recta ratio agibilium: ars vero mechanica recta ratio factibilium. Cap 6.

¶ Ad ſecundam quæſtionẽ dicendum, quòd mos dicitur dupliciter. Vno modo, idem eſt quod conſuetudo: conſuetudo autem importat quandam frequentiam circa ea quæ facere, vel non facere in nobis eſt. Naturalia enim, vel quæ ſemper E fiunt conſueta non dicuntur: ſed per voluntatem contingit aliquid in nobis facere vel non facere, inde tractum eſt nomẽ moris ad ſignandum actus voluntarios, vel appetitiuæ partis ſecundum inclinationem appetitus ad huiuſmodi actus, quæ quidem inclinatio quandoque eſt ex natura, quandoq; ex cõſuetudine, quandoque ex infuſione. Vnde & dicuntur mores animalium ea, quæ proueniunt in ipſis ex paſſionibus appetitiuę partis, ſicut quòd ſollicitantur circa filios, & quod repugnãt, & huiuſmodi, ſicut patet in 9. de animalibus quamuis in eis Cap. 1. dicantur mores magis ſecundum ſimilitudinem, quàm ſecundum proprietatem, quia non agunt quaſi dominium ſuorum actuum habentia, ſed magis à natura aguntur, vt dicit Dam. De fide orthod lib. 2. cap. 22. Et ſic etiam apud græcos hoc nomen, ethos, dupliciter ſumitur. Et ſecundum quod importat diuturnitatem quandam dicitur febris ethica: ſecundum autem quod importat morem ſecundo modo acceptum, dicitur ſcientia ethica, quam nos moralem dicimus. Sic ergo loquendo de more actus, ita ſe habet ad hoc quod ſit moralis, ſicut ſe habet ad voluntatem, &

appe-

appetitum. Sunt enim aliqui actus à parte appetitiua eliciti, F ſicut velle eligere, concupiſcere, & huiuſmodi: & tales actus eſſentialiter morales ſunt. Alij vero ſunt actus à parte appetitiua non eliciti, ſed imperati, ſicut ambulare, conſiderare, & huiuſmodi: & iſti non ſunt morales quantum ad ſpeciem ſuã, ſed ſolum quantum ad vſum eorum prout imperantur à voluntate: & ita virtutes, quæ perficiunt appetitiuam partẽ, proprie dicuntur morales. Virtutes autẽ perficiẽtes intellectiuam, perficiunt eam ad actus perfectos in genere cognitionis, nõ autem ſecundum ordinem ad imperium voluntatis. Per ſcientiam enim non fit, vt aliquis recta intentione conſideret, ſed vt verum in ſingulis videatur ei: & ideo virtutes morales ab intellectualibus diſtinguuntur.

Cap. 2. in princ.

ſed genere, id eſt, ſimilitudine. Vnde Aug. lib. 13. de Trin. Fides, quam qui habent fideles vocantur, & qui non habent infideles, cõmunis eſt omnibus fidelibus, ſicut pluribus hominibus facies communis eſſe dicitur, cum tamen ſinguli ſuas habeant. Non enim fides numero eſt vna, ſed G genere. Quæ cum ſit in vno, & in alijs eſt non ipſa, ſed ſimilis. Et propter ſimilitudinem magis vnã dicimus eſſe, quàm multas, ſicut idem volentium dicitur, voluntas vna, cum tamen cuique ſit ſua voluntas, & duorum ſimili modo dicitur facies, vna.

ſcuntur per alium habitum naturalem, quàm concluſiones, ſcilicet per intellectum, concluſiones vero per ſcientiam: ſed in affectu non præcedit aliquis habitus naturalis, ſed ex ipſa natura potentiæ eſt inclinatio ad finem vltimum naturę proportionatum, vt dictum eſt: ſed ad finem ſupra naturam eleuatum oportet habitum gratuitum præcedere alios habitus, & in intellectuali, vt fidem, & in affectu vt charitatem, & ſpem, ad quã naturalis inclinatio nõ pertingit.

Hic ſit reſpon. ad 2.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd nõ ſolum habitus diſtinguuntur ex ſubiectis, ſed etiã ex obiectis. Virtutes ergo morales, & intellectuales diſtinguuntur abinuicem ex parte ſubiecti, vt dictum eſt: ſed virtutes theologicæ diſtinguuntur ab vtriſque ex parte obiecti, quod eſt ſupra naturale poſſe vtriuſque partis. Vnde theologicarum virtutum aliqua reſpicit cognitionem, ſicut fides, & habet communionem quandam cum intellectualibus virtutibus: & aliqua reſpicit affectionem ſicut charitas, & habet communionem cum moralibus.

In reſponſ. ad 2. quæſt.

¶ Ad primum ergo patet ſolutio ex æquiuocatione moris.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd virtutes intellectuales non pertinent ad ſcientiam ethicam quaſi ſint eſſentialiter morales, ſed inquantum earum vſus moralis eſt, quod à voluntate imperatur.

Cap. 18. ¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut Commen. dicit in 6. Eth. prudentia media eſt inter morales, & intellectuales. Eſt enim eſſentialiter intellectualis cum ſit habitus cognitiuus, & ratio non perficiens: ſed eſt moralis quantum ad materiam, inquantum eſt directiua moralium virtutum, cum ſit recta ratio agibilium, ſicut dictum eſt.

H ¶ Ad quartum dicẽdum, ꝙ medium determinatur per virtutem intellectualem, & moralem ſecundum prudentiam, ſed diuerſimode: quia prudentia determinat medium per modum dirigentis, & oſtendentis, ſed virtus moralis per modũ

2. lib. de inuentione, exequentis & inclinantis in medium. Vnde dicit Tull. ꝙ operatur per modum naturæ: & in hoc deficit Socrates, morales ab intellectualibus non diſtinguẽs. Poſuit enim omnes virtutes eſſe ſcientias quaſdam, vt dicitur in 6. Ethic.

Cap. 18. ¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd in omnibus, quæ agunt propter finem, oportet eſſe inclinationem ad finem, & quandam inchoationem finis, alias nunquàm operaretur propter finem. Finis autem, ad quem diuina largitas hominem ordinauit, vel prædeſtinauit, ſ. fruitio ſui ipſius, eſt omnino ſupra facultatem naturæ creatæ eleuatus: quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparauit Deus diligentibus ſe, vt dicitur 1. Corinth. 2. vnde per na- I turalia tantum homo non habet ſufficientem inclinationem ad illum finem. Et ideo oportet quòd ſuperaddatur homini aliquid, per quod habeat inclinationem in finem illum, ſicut per naturalia habet inclinationem ad finem ſibi connaturalem: & iſta ſuperaddita dicuntur virtutes theologicæ ex tribus. Primo, quantum ad obiectum: quia cum finis, ad quem ordinati ſumus, ſit ipſe Deus, inclinatio quæ præexigitur, cõſiſtit in operatione quæ eſt circa ipſum Deum. Secundo, quantum ad cauſam: quia ſicut ille finis eſt à Deo nobis ordinatus non per naturam noſtram, ita inclinationem in finem operatur in nobis ſolus Deus: & ſic dicuntur virtutes theologicæ quaſi à ſolo Deo in nobis creatæ. Tertio, quantum ad cognitionem: quia cum finis ſit ſupra cognitionem naturæ, inclinatio in finem non poteſt per naturalem rationem cognoſci, ſed per reuelationem diuinam: & ideo dicuntur theologicæ, quia diuino ſermone ſunt nobis manifeſtatæ: vnde Philoſophi nihil de eis cognouerunt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quàmuis homo naturaliter ordinetur ad Deum & per cognitionem, & per affectionem, inquantum eſt naturaliter eius particeps, tamen quia eſt quædam eius participatio ſupra naturam: ideo requiritur quædam cognitio, & affectio ſupra naturam, & ad hanc exiguntur virtutes theologicæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd fœlicitas illa, quam Philoſophi poſuerunt, eſt, ad quam per vires naturales homo peruenire poteſt, & ideo ex ſeipſa habet inclinationem naturalem in finem illum: vnde non præexiguntur aliquę virtutes inclinantes in finem, ſed ſolum dirigẽtes in operibus quæ ſunt ad finem: non ſic autem eſt in propoſito.

¶ Ad tertium dicendum, quòd principia ſpeculatiua cogno-

ARTICVLVS V.

Vtrum virtutes theologicæ ſint tantum tres.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur quòd ſint plures virtutes theologicæ, quàm tres. Quia virtus theologica, vt dictum eſt, habet Deum pro obiecto: ſed timor Dei habet Deum pro obiecto. ergo eſt virtus theologica. 12. q. 62. 3.

¶ 2 Præt. Sapientia eſt de diuinis, ſcientia autem de creaturis. ergo ſapientia etiam eſt virtus theologica.

¶ 3 Præt. Latria colit Deum: ſed colere Deum, habet Deum pro obiecto. ergo latria eſt virtus theologica.

¶ 4 Præt. Fides habet Deum pro obiecto, inquantum eſt prima virtus: ſpes vero inquantum eſt ſumma largitas, vel maieſtas: charitas autem inquantum eſt ſumma bonitas. cum ergo ſint plura attributa Deo, videtur quòd ſint etiam plures virtutes theologicæ.

Sed contra. Videtur quòd ſint tantum duæ, quia ad operationem finis non præexigitur niſi cognitio finis, quod facit fides: & deſiderium finis, quod facit charitas. ergo videtur ꝙ ſint tantum duæ virtutes theologicæ.

¶ 2 Item. Videtur quòd ſola vna, quia ſola charitas Deum attingit: ſed omnis virtus attingit ad ſuum obiectum. ergo ſola charitas habet Deum pro obiecto: & ita ſola debet dici virtus theologica.

¶ 3 Præt. Videtur ꝙ tres per hoc quod dicitur 1. Cor. 13. Nũc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc.

¶ 4 Præter. Per virtutes theologicas conformamur Trinitati. ergo debent eſſe tres.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, virtutes theologicæ faciunt in nobis inclinationem in finem, ſ. in Deum. Præced. artic. q. 3. In omni autem agente propter finem, quod agit per voluntatem, duo præexiguntur quæ circa finem habet, antequàm ad finem operetur, ſ. cognitio finis, & intentio perueniendi ad finem. Ad hoc autem quòd finem intendat, duo requiruntur, ſcilicet poſſibilitas finis, quia nihil mouetur ad impoſſibile: K & bonitas eius, quia intentio non eſt niſi boni: & ideo requiritur fides, quæ facit finem cognitum: & ſpes, ſecundum quã ineſt fiducia de conſecutione finis vltimi, quaſi de re poſſibili ſibi: & charitas, per quam finis reputatur bonum ipſi intendenti, inquantum facit quòd homo afficiatur ad finem, alias nunquàm tenderet in ipſum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd timor non dicit motum in Deum, ſed magis fugam ab ipſo, inquantum homo ex ipſius maieſtatis conſideratione, per reuerentiam reſilit in propriam paruitatem: & ideo non dicit aliquid, quod præexigatur ad motum in finem.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſapientia eſt de diuinis in ſtatu viæ per rationem creaturæ, ex quibus creatorem cognoſcimus: vnde non eſt circa Deum ſecundum id quod in ſeipſo eſt, vt finis ſupra poſſe naturæ eleuatus, ſicut fides.

¶ Ad tertium dicendum, quòd latria non habet Deum pro obiecto;

obiecto : ſed id quod Deo exhibet tanquàm debitum Deo, A Deum autem habet pro fine proximo : vnde non eſt virtus theologica, ſed cardinalis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd virtutes theologicæ non diſtinguuntur pœnes attributa diuina, ſed pœnes ea quæ exigũtur in eo qui operatur propter finem, ante quàm propter finem operetur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cognitio, & affectio finis non ſufficiunt ad hoc, ꝙ homo incipiat operari propter finem, niſi habeat fiduciam de conſecutione finis : quia alias nunquàm inciperet operari, & præcipue quando finis eſt eleuatus ſupra naturam operantis. Sup Euan. Ho.26.& 4 dialo.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ charitas coniungit quodammodo realiter Deo, & ſic attingit ipſum realiter, quod non facit fides, & ſpes : nec hoc requiritur ad operationem quæ eſt circa Deum, ſed quòd operans vniatur ei quaſi obiecto operationis, ſicut viſus viſibili etiam diſtanti.

Quòd fides eſt de his, quæ non videntur, proprie, quæ tamen videntur ab eo, in quo eſt.

NOtandum quoque eſt, ꝙ fides proprie de non apparentibus tantum eſt. Vnde Grego. Apparentia non habent fidem, ſed agnitionem. Idem. Cũ B Paulus dicat. Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentũ non apparentium, hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri. Nam credi iam non poteſt, qđ videri poteſt. Thomas aliud vidit, & aliud credidit : hominẽ vidit, & Deũ confeſſus eſt dicens, deus meus, & dominus meus. De hoc etiam Auguſtinus ait. Fidem ipſam videt quiſq; in corde ſuo

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur ſpecialiter de fide.

Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Quid ſit fides.
¶ Secundo, De eius acto.
¶ Tertio, De ſubiecto.
¶ Quarto, Vtrum ſit virtus.
¶ Quinto, De ordine eius ad alias virtutes.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum diffinitio Apoſtoli, quam ponit de fide, ſit conueniens ſecundum omnem partem.*

22. q̃ō.4.1. de verit. q. 14.2.

AD Primum ſic proceditur. Apoſt. Hebr. 11. dicit, quòd fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium : & videtur ꝙ inconuenienter diffiniat fidem. Nullus enim habitus eſt ſubſtantia, fides eſt habitus. ergo non eſt ſubſtantia.

¶ 2 Præt. Diffinitio debet dari ex prioribus, & ex his quæ per ſe ſunt : ſed obiectum per ſe fidei non eſt res ſperanda, ſed res credenda, & ſpes eſt poſterior fide. ergo debuit dicere, rerum credendarum, & non ſperandarum.

¶ 3 Præt. Sicut ad finem ſequitur ſpes, ita & charitas : quia charitas eſt magis propinqua fini, quàm ſpes. ergo debuit dicere, quòd eſt ſubſtantia diligendarum rerum magis quàm ſperandarum.

¶ 4 Præterea. Fides eſt de his quæ ſunt ſupra rationem : ſed argumẽtum eſt actus rationis. ergo fides non eſt argumentũ.

¶ 5 Præt. Idem non debet poni in diuerſis generibus : ſed argumentum eſt aliud genus, quàm ſubſtantia. ergo male diffinitur per vtrumque.

¶ 6 Præt. Ea quæ ſunt vera, & non apparentia, ſunt dubia : ſed non apparentia poſſunt eſſe vera ignota. ergo cum fides ſit cognitio quędam, videtur quòd magis debuit dicere dubiorum, quàm non apparentium.

¶ 7 Præt. Cognitio præcedit affectionem : ſed hoc, quod dicit argumentum non apparentium, pertinet ad cognitionem : quod autem dicit, ſubſtantia rerum ſperandarum, pertinet ad affectionem. ergo male ordinauit partes diffinitionis.

¶ 8 Præter. Vnius rei eſt vna diffinitio, ſicut vnum eſſe : ſed de fide dantur multæ aliæ diffinitiones. ergo hæc non videtur eſſe ſufficiens.

Reſpondeo. Dicendum, quòd dicta aſſignatio Apoſtoli eſt recta, & propria diffinitio fidei quãtum ad ea q̃ exiguntur ad diffinitionem, quammuis non quantũ ad modum diffinitionis, quam authores, & etiam Philoſophi neglexerunt : ſicut etiam & formam ſyllogiſmi prætermittunt ponentes ea, ex A quibus ſyllogiſmus formari poteſt. Habitus autem quilibet p actum cognoſcitur, & actus ex obiecto ſpecificatur, & ex fine bonitatem habet. Et ideo Apoſtolus diffinit fidem per duo, ſ. per comparationem ad obiectum, quod eſt res non apparens, ſcilicet ſecundum naturalem cognitionem, & per comparationem ad finem in hoc, quòd dicit, ſubſtantia rerum ſperandarum : quàmuis .n. idem ſit obiectum & finis fidei, non tamẽ ſecundum eandẽ rationẽ. Eſt enim Deus obiectũ eius, in quantum eſt prima veritas ſupra poſſe naturale intellectus noſtri eleuata : & ſic dicitur non apparens. Vt ſupra.

Eſt vero finis ei, ſecundum quod eſt quoddam bonum ſua altitudine facultatem humanam excedens, ſed ſua liberalitate ſeipſum communicabilem præbens : & hoc dicitur res ſperanda.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd fides dicitur ſubſtantia, non quia ſit in genere ſubſtantiæ, ſed quia quandam proprietatem habet ſubſtantiæ : ſicut enim ſubſtantia eſt fundamentum & baſis omnium aliorum entium, ita fides eſt fundamentum totius ſpiritualis ædificij. Et per hunc modum dicitur etiam, quòd lux eſt hypoſtaſis coloris : quia in natura lucis, omnes colores fundantur.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ in hoc, quod dicit, rerum ſpe- C randarum, non intendit ponere obiectum fidei, ſed finem. Finis autem fidei vltimus quàmuis ſit ipſa veritas, cuius viſio pro fide redditur, non tamen verum dicit rationem finis. Sed cum ſpes deſignet quendam motum tendentis in finem, res ſperanda importat terminum illius motus, & ita importat rationem finis. Finis autem quantum ad intentionem, præuius eſt in omnibus habitibus, qui ad voluntatem pertinent, quàmuis ſit poſterius in adeptione.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ amor eſt communiter & rei iam adeptæ, & rei adipiſcendæ : ſpes autem eſt tantum rei adipiſcendæ, quia illud quod videt quis, quid ſperat. Ro. 8? Vnde cum fides ſit de non viſis, res ſperanda importat relationem ad finem proprium ſecundum ſtatum, in quo eſt fides, non autem res diligenda : & ideo magis dicit, rerum ſperandarum, quàm diligendarum, quia diffinitio ex proprijs debet dari.

¶ Ad quartum dicendum, quòd argumentum proprie dicitur D proceſſus rationis de notis ad ignota manifeſtãda, ſecundum quod dicit Boet. quòd eſt ratio rei dubiæ faciẽs fidem. Et quia 2. de differentijs topicis. tota vis argumẽti conſiſtit in medio termino, ex quo ad ignotorum probationem proceditur : ideo dicitur ipſum medium argumentum ſiue ſit ſignum, ſiue cauſa, ſiue effectus. Et quia in medio termino, vel in principio, ex quo argumẽtando proceditur, continetur virtute totus proceſſus argumentationis : ideo tractum eſt nomen argumenti ad hoc, ꝙ quęlibet breuis prælibatio futuræ narrationis dicatur argumentum, ſicut in epiſtolis Pauli ſingulis præmittuntur argumenta. Et quia principium, vel medium dicitur argumentum, inquantum habet virtute manifeſtandi concluſionem, & hoc verius ineſt ei ex lumine intellectus agentis, cuius eſt inſtrumentum, quia omnia quæ arguuntur à lumine manifeſtantur, vt dicit Eph. 5. ideo ipſum lumen, quo manifeſtantur principia, ſicut prin- E cipijs manifeſtantur concluſiones, poteſt dici argumentum ipſorum principiorum. Et his tribus vltimis modis poteſt dici fides argumentum. Primo, inquantum ipſa fides eſt manifeſtatiua alterius, ſiue inquantum vnus articulus manifeſtat alium, ſicut reſurrectio Chriſti reſurrectionem futuram : ſiue inquantum ex ipſis articulis quædam alia in theologia ſyllogizantur : ſiue inquantum fides vnius hominis confirmat fidẽ alterius. Secundo, poteſt dici argumentum, inquantum eſt prælibatio futuræ viſionis, in qua veritas plenarie cognoſcitur. Tertio, inquantum lumen infuſum, quod eſt habitus fidei, manifeſtat articulos : ſicut lumen intellectus agentis manifeſtauit principia naturaliter nota. Sed eſſe argumentum ſecundum primum modum accidit fidei : & ideo in diffinitione fidei ponitur argumentum ſecundum alterum duorum modorum vltimorum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd argumentum, & ſubſtantia non ponuntur in diffinitione fidei ſicut genera, ſed quaſi actus:

ſicut

ſicut conſuetum eſt, q habitus diffiniantur per actus, quia ex eis cognoſcuntur, & illorum actuum vnus importat comparationem fidei ad obiectum: alius comparationem eius ad finem vltimum, vt dictum eſt. F

In corpore. ¶ Ad ſextum dicendum, quòd dubietas tollit firmitatem adhæſionis, quod non tollit hoc, quod dicitur, non apparẽs, ſed tollit tantum viſionẽ rei creditæ: & ideo non potuit dici, dubiorum, quia fides habet firmam adhęſionem: ſed dicitur, nõ apparentium, quia non habet plenam viſionem.

¶ Ad ſeptimum dicẽdũ, q cognitio fidei ex voluntate procedit, quia nullus credit niſi volens: & ideo non eſt mirum, ſi in diffinitione fidei ea quæ ad affectionem pertinent his, quæ pertinent ad cognitionem præponuntur.

¶ Ad octauum dicendum, q ſi diffinitio de re aliqua daretur, quæ complerè comprehẽderet omnia principia rei, non eſſet vnius rei niſi vna diffinitio: ſed quia in quibuſdam diffinitionibus ponuntur quędam principia ſine alijs, ideo contingit variari diffinitiones de vna & eadem re. Diffinitio autem fidei data ab Apoſtolo, comprehendit omnia principia fidei, ex quibus habitus conſueuerunt diffiniri, ſ. finem, obiectum, & actũ, ex quibus etiam intelligitur genus, & ſubiectum, quia ex actu cognoſcitur quæ potentia ſit ſubiectum fidei: & iterũ ex actu cognoſcitur habitus, quod eſt genus fidei remotum: & ex fine cognoſcitur virtus, quod eſt genus proximum. Et hoc etiam

De fid. li. 4. cap. 11. in medio. ponit Damaſc. in 4. lib. dicens, q fides eſt rerum quæ ſperantur: hypoſtaſis rerum quæ non videntur redargutio. Et addit quoddam accidens fidei. ſ. certitudinem ſubdens, indiiudicabilis ſpecies & certa, & quæ comprehendi non poteſt eorum, quæ à Deo nobis annunciata ſunt, & petitionum noſtrarum fruitionis, id eſt adimpletionis. Facit enim fides certitudinem & de credendis, ſecundum quod eſt argumentum: & de adipiſcendis, ſecundum quod eſt ſubſtantia rerum ſperandarum.

Cap. 7. Diony. autem in libro de diuin. nomi. diffinit fidem dicens. Fides eſt manens credentium collatio, quæ iuſtos collocat in virtute: & hoc eſt idem quod Apoſtolus dicit, ſubſtantia rerum

13. de trin. Cap. 1. ſperandarum. Aug. autem dicit, q fides eſt virtus, qua creduntur quæ non videntur. Et hoc eſt idem, quod dicit Apoſtolus,

Li. 4. de fid. c. 12. paulo poſt princ. argumentum non apparentium: & in idem redit quod Damaſcen. dicit, q fides eſt non inquiſitus conſenſus, quia per hoc quod dicit, non inquiſitus, oſtendit q ea quæ fidei ſunt, non ſunt peruia rationi inquirenti.

Li. 1. de ſacra. par. 10. cap. 10 fin. capitis. Hugo autem de ſan. Vict. diffinit fidem per aliquod eius accidens, ſcilicet, certitudinem, dicens q fides eſt certitudo quædam animi de abſentibus ſupra opinionem, & infra ſcientiam conſtituta. Et hoc etiã accidens fidei poteſt haberi ex diffinitione Apoſtoli ex hoc, quòd fides eſt argumentum non apparentium. Argumentum enim importat certitudinem, vnde ponit ſcientiam ſupra opinionem: non apparentium vero, importat abſentiam cognoſcibilis, per quod ponitur fides ſub ſcientia. Vnde patet, quòd diffinitio Apoſtoli includit omnes alias diffinitiones de fide datas.

eſſe, ſi credit: vel non eſſe, ſi non credit. Non ſicut corpora quæ vidimus oculis corporis, & per ipſorum imagines, quas memoriæ tenemus, etiam abſentia cogitamus. Nec ſicut ea quæ non vidimus, ex his quæ vidimus cogitationem vtcumque formamus, & memoriæ commendamus. Nec ſicut hominem, cuius animam & ſi nõ videamus, ex noſtra conici mus, & ex motibus corporis hominem, ſicut videndo didicimus, intuemur etiam cogitando. Non ſic videtur fides in corde, in quo eſt ab eo, cuius eſt, ſed eam tenet certiſſima ſcientia. Cum igitur ideo credere iubeamur, quia id quod credere iubemur, videre nõ G poſſumus: ipſam tamen fidem quando eſt in nobis, videmus in nobis, quia & rerum abſentium

ARTICVLVS II.

b Vtrum credere ſit cum aſſenſu cogitare.

25. q. 1. 2. & de verit. q. 14. 1. AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd credere non ſit cum aſſenſione cogitare, vt dicit Auguſtinus. Aſſentire enim voluntatis eſſe videtur, ſicut conſentire: ſed credere ad cognitionem pertinet. ergo credere non eſt aſſentire.

¶ 2 Præt. Cogitare inquiſitionem importat, quia cogitare eſt ſimul cogitare: ſed fides, vt dicit Damaſc. non eſt inquiſitiua conſenſus. ergo credere, quod eſt actus fidei, magis eſt aſſentire ſine cogitatione, quàm cum cogitatione.

¶ 3 Præt. Cogitare eſt actus cogitatiuæ potentię, quæ ponitur à Philoſophis in parte ſenſitiua, cum habeat organum determinatum: ſed ea quæ ſunt fidei ſolus intellectus percipit, ergo credere non habet cogitationem adiunctam.

¶ 4 Præt. Si credere eſt cum aſſenſione, cogitare, eſt ſcire, & huiuſmodi. ergo ſcire eſt idem q credere, quod falſum eſt.

F Vlterius. Videtur quòd inconuenienter multiplicetur credere, ſecundum quod eſt actus fidei. Vnius enim habitus vnus eſt actus, ex quo habitus per actus diſcernuntur: ſed fides eſt vnus habitus. ergo tantum vnus actus debet aſſignari.

¶ 2 Præt. De eo quod demonſtratur, non eſt fides, ſed ſciẽtia, quia quod demonſtratur, non eſt nõ apparens: ſed Deum eſſe demonſtratiue probatur etiam à Philoſophis. ergo actus fidei non eſt credere Deum eſſe.

¶ 3 Præterea. In actu fidei deficeret fidelis ab infidelis: ſed nullus eſt ita infidelis, quin credas, q Deus non loquitur niſi verum. ergo credere vera eſſe, quæ Deus loquitur, non eſt actus fidei, ſed magis credere vera eſſe, quæ nuncius Dei loquitur. & ſic credere homini magis eſt actus fidei, quàm credere Deo.

¶ 4 Præt. Fides, & charitas ſunt virtutes diſtinctæ: ſed amare Deum eſt actus charitatis. ergo credendo amare non eſt actus fidei.

¶ 5 Præt. Per hoc q homo Deum amat, in eum tendit, & adhęret ei, & membris eius incorporatur. ergo videtur quod ſuperflue ponatur iſta verborum conculcatio.

Vlterius. Videtur quòd actus fidei habeat maiorem certitudinem, quàm actus ſcientiæ: quia, vt dicit Hugo de ſancto Vict. fides eſt certitudo de abſentibus infra ſcientiam, & ſu-

H pra opinionem. ergo ſicut fides eſt certior, quam opinio, ita eſt minus certa, quam ſcientia.

¶ 2 Præt. Certius eſt, quod eſt dubitationi impermiſtius, ſicut albius eſt, quod eſt nigro impermiſtius: ſed ea quæ ſunt ſcita, nullo modo poſſunt habere dubitationem: ea autem quę ſunt credita, poſſunt habere aliquem motum dubitationis ſalua fide. ergo fides non habet tantam certitudinem ſicut ſcientia.

¶ 3 Præt. Omnis certitudo noſtræ cognitionis procedit ex viſione ſenſus, vel ex viſione intellectus: ſed fides eſt de his, quæ non videntur a ſenſu, neque intellectu. ergo fides non habet aliquam certitudinem, vt videtur.

Sed contra. Auguſt. dicit, quod nihil eſt certius homini ſua fide.

¶ 2 Præt. Quanto ratio quæ facit fidem, firmior eſt, tanto fides eſt certior: ſed ſcientiã facit ratio humana, quæ in infinitum deficit à ratione diuina, quæ fidem facit. ergo fides eſt

I multo certior, quam ſcientia.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quęſtionem, quòd ſicut dicit Philoſoph. in 3. de anima, duplex eſt operatio intellectus. Vna quæ comprehendit quidditates ſimpliciter rerum & hæc operatio vocatur a Philoſophis formatio, vel ſimplex intelligentia, & huic intellectui reſpondet vox incomplexa ſignans hunc intellectum. Vnde ſicut in voce incomplexa nõ inuenitur veritas, & falſitas, ita nec in hac operatione intellectus: & ideo ſicut vox incomplexa propter hoc, quòd nõ eſt in ea veritas & falſitas non conceditur, nec negatur, ita ſecundum hanc operationem intellectus non aſſentit, vel diſſentit: & propter hoc in hac operatione non poteſt inueniri fides, cuius eſt aſſentire, ſed in alia operatione, qua intellectus componit & diuidit, in qua iam inuenitur verum & falſum, ſicut in enunciatione. Et propter hoc intellectus in hac ſua operatio-

K ne aſſentit, vel diſſentit, ſicut & enunciatio conceditur, aut negatur: & ideo in hac operatione inuenitur fides, quæ habet aſſenſum. Cum autem ab aſſentiendo ſententia dicatur, vt dicit Iſaias eſt determinata acceptio alterius partis cõtradictionis, oportet quòd qui aſſentit, intellectum ad alteram partem contradictionis determinet. Quod quidem contingit tripliciter ſecundum triplicem noſtri intellectus cõſiderationem. Poteſt enim intellectus noſter conſiderari vno modo ſecundum ſe, & ſic determinatur ex pręſentia intelligibilis, ſicut materia determinatur ex præſentia formæ: & hoc quidem contingit in his, quę ſtatim lumine intellectus agentis intelligibilia fiũt, ſicut ſunt prima principia, quorum eſt intellectus: & ſimiliter determinatur iudicium ſenſitiuæ partis ex hoc, q ſenſibile ſubiacet ſenſui, quorum principalior, & certior eſt viſus: & ideo prædicta cognitio intellectus vocatur viſio. Alio modo, poteſt conſiderari intellectus noſter ſecundum ordinem ad

rationem,

rationem, quæ ad intellectum terminatur, dum reſoluendo A coocluſionea in principia per ſe nota, earum certitudinem efficit: & hoc eſt aſſenſus ſcientiæ. Tertio modo conſideratur intellectus in ordine ad voluntatem, quæ quidem omnes vires animæ ad actus ſuos mouet. Et hæc quidem voluntas determinat intellectũ, ad aliquid. quod neque per ſeipſum videtur, neque ad ea quæ per ſe videntur reſolui poſſe determinat ex hoc, quòd dignum reputat illis eſſe adhærendũ propter aliquam rationem, qua bonum videtur ei illi rei adhærere: qoãuis illa ratio ad intellectũ terminandum non ſufficiat propter imbecillitatem intellectus, qui non videt per ſe hoc, cui aſſentiendum ratio iudicat, neque ipſum ad principia per ſe nota reſoluere valet: & hoc aſſentire proprie vocatur credere. Vnde & fides captiuare dicitur intellectum, inquantum non ſecundum proprium motum ad aliquid determinatur, ſed ſecundum imperium voluntatis, & ſic in credente ratio per ſe intellectum non terminat, ſed mediante voluntate. Quando vero ratio, quæ mouet ad alteram partem, neq; ſufficit ad intellectum terminandum, quia non reſoluit concluſiones in principia per ſe nota, neque ſufficit ad voluntatem terminandum, vt bonum videatur illi parti adhærere, tunc homo opinatur illud, cui adhæret, & non terminatur intellectus ad vnum, quia ſemper remanet motus ad contrarium. C Accipit enim vnam partem cum formidine alterius: & ideo opinans non aſſentit. Quando homo vero non habet rationem ad alteram partem, magis quàm ad alteram, vel quia ad neutram habet, quod neſcientia eſt: vel quia ad vtramq; habet, ſed æqualem, quod dubitantia eſt, tunc nullo modo aſſentit, cum nullo modo determinetur eius iudicium, ſed ęqualiter ſe habeat ad diuerſas.

præſens eſt fides, & rerum quæ foris ſunt, intus eſt fides, & rerũ quæ non videntur, videtur fides: & ipſa temporaliter fit in cordibus hominum, & ſi ex fidelibus infideles fiũt, perit ab eis. His verbis euidenter traditur fidem ipſam in corde hominis ab ipſo homine videri non corporaliter, nõ imaginarie, ſed intellectualiter, B & ipſam tamẽ abſentium, & eorum quæ non videntur eſſe, vt.n. Auguſt. alibi ait. Credimus, vt cognoſcamus: non cognoſcimus, vt credamus. Quid eſt enim fides niſi credere quod non vides? Fides ergo eſt, quod non vides, credere: veritas qđ credidiſti videre. vnde recte fides dicitur argumentum, vel coniectio rerum nõ apparentium: quia ſi fides eſt, ex eo conijcitur, & probatur aliqua

Vt ſupra. ¶ Patet ergo ex prædictis, quòd cum aſſenſione cogitare ſeparat credentem ab omnibus alijs. Cum enim cogitatio diſcurſum rationis importet, intelligens aſſenſum ſine cogitatione habet, quia intellectus principiorum eſt, quæ quiſque ſtatim Cap. 1. probat audita, ſecundum Boetium in lib. de hebdomadibus, Sciens autem & aſſenſum, & cogitationem habet, ſed non cogitationem cum aſſenſu, ſed cogitationem ante aſſenſum: qa In corpore ratio ad intellectum reſoluendo perducit, vt dictum eſt. Credens autem habet aſſenſum ſimul, & cogitationem: quia intellectus ad principia per ſe nota non perducitur: vnde quantum eſt in ſe adhuc habet motum ad diuerſa, ſed extrinſeco determinatur ad vnum, ſcilicet ex voluntate. Opinans autem, habet cogitationem ſine aſſenſu perfecto: ſed habet aliquid aſſenſus inquantum adhæret vni magis, quàm alij. Dubitans autem nihil habet de aſſenſu, ſed habet cogitationem. Neſciẽs autem neque aſſenſum, neque cogitationem habet.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ quia ſenſus non habet ſe ad multa, ſed determinate vnum accipit, quia non confert: ideo determinatio potẽtiæ, etiam ſuperioris, à ſenſu denominatur, ſed differenter: quia determinatio cognitionis ad aliquid, dicitur aſſenſus, quia aliquid nõ præcedit: determinatio autem voluntatis ad vnum, dicitur conſenſus: quia cogitationem præſupponit, cum qua ſimul ſentit, dum in illud tendit, quod ratio bonum eſſe iudicat, Et ideo conſentire dicitur voluntatis, ſed aſſentire intellectus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd per hoc, ꝙ dicit Damaſc. ꝙ fides eſt non inquiſitus aſſenſus, excluditur inquiſitio rationis intellectum terminantis, non inquiſitio voluntatem inclinãs: & ex hoc ipſo, ꝙ intellectus terminatus non eſt, remanet motus intellectui, inquantum naturaliter tendit in ſui determinationem. Vnde fides conſiſtit media inter duas cogitationes, quarum vna voluntatem inclinat ad credendum, & hæc pręcedit fidem. Alia vero tendit ad intellectum eorum, quæ iam credit, & hæc eſt ſimul cum aſſenſu fidei: vnde dicitur Iſaiæ 7. Si non credideritis, non intelligetis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa potentia, quæ à Philoſophis dicitur cogitatiua, eſt in confinio ſenſitiuæ, & intellectiuę partis, vbi pars ſenſitiua intellectiuã attingit. Habet.n. aliquid à parte ſenſitiua, ſcilicet, quod conſideret formas particulares A & habet aliquid ab intellectiua, ſcilicet, ꝙ confert, vnde & in ſolis hominibus eſt. Et quia pars ſenſitiua notior eſt, quàm intellectiua: ideo ſicut determinatio intellectiuæ partis à ſenſu denominatur, vt dictum eſt, ita collatio omnis intellectus à cogitatione nominatur.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd iam patet ex dictis, ꝙ illa aſſignatio ſoli credenti conuenit. In corpore

Super Ioã. tract. 27.

¶ Ad ſecũdam quæſtionem dicendum, ſicut ex prædictis patet, actus credẽtis ex tribus dependet, ſcilicet ex intellectu, q terminatur ad vnũ: ex voluntate, quę determinat intellectũ, per ſuum imperium: & ex ratione, quæ inclinat voluntatem: & ſecundum hoc tres actus aſſignantur fidei. Ex hoc enim ꝙ intellectus terminatur ad vnum, actus fidei eſt credere Deum, quia obiectum fidei eſt Deus, ſecundũ quod in ſe conſideratur, vel aliquid circa ipſum, vel ab ipſo. Ex hoc vero ꝙ intellectus determinatur à voluntate, ſecundum hoc actus fidei eſt credere in Deũ, id eſt, amando in eum tendere. Eſt enim voluntatis amare: ſecundum autem ꝙ ratio voluntatem inclinat ad actus fidei eſt credere Deo. Ratio enim qua voluntas inclinatur ad aſſentiendum his, quæ non videt, eſt quia Deus ea dicit, ſicut homo in his, quæ non videt, credit teſtimonio alicuius boni viri, qui videt ea, quæ ipſe non videt. In corpore

C ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd per omnia prædicta non nominatur, niſi vnus completus actus fidei: ſed ex diuerſis, quæ in fide inueniuntur, diuerſimode nominatur. Illo enim actu, quo credit in Deum, credit Deo, & credit Deum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quàmuis Deum eſſe ſimpliciter, poſſit demonſtrari: tamen Deum eſſe trinum & vnum, & alia huiuſmodi, quæ fides in Deo credit, non poſſunt demonſtrari, ſecundum quæ eſt actus fidei credere Deum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fidelis credit homini non inquantum homo, ſed inquantum Deus in eo loquitur, quod ex certis experimentis colligere poteſt: infidelis autem non credit Deo in homine loquenti.

¶ Ad quartum dicendum, quòd amare ſimpliciter eſt actus D charitatis: ſed amando credere eſt actus fidei p charitatem motæ ad actum ſuum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd illa quatuor pertinent ad fidem ſecundum ordinem ad voluntatem, vt dictum eſt voluntas autem eſt finis. Et ideo iſta quatuor diſtinguuntur ſecundum ea, quæ exiguntur ad conſecutionem finis. Præexigitur enim primo affectio ad finem: & ad hoc pertinet credendo amare. Ex amore autem, & deſiderio finis aliquis in finem incipit moueri: & ad hoc pertinet credendo in eum ire. Motus autem ad finem perducit ad hoc, quòd aliquis fini coniungatur: & ad hoc pertinet credendo ei adhærere. Ex coniunctione autem ad finem aliquis in participationem perfectionum finis perducitur: & ad hoc pertinet credendo membris eius incorporari. In iſto art. ad ſecundã quæſtionẽ. 1

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd certitudo nihi E aliud eſt, quàm determinatio intellectus ad vnum: tanto aũt maior eſt certitudo, quanto eſt fortius, quod determinationẽ cauſat. Determinatur autem intellectus ad vnum tripliciter, vt dictũ eſt. In intellectu enim principiorum cauſatur determinatio ex hoc, quòd aliquid per lumen intellectus ſufficienter inſpici per ipſum poteſt. In ſcientia vero concluſionum cauſatur determinatio ex hoc, quòd cõcluſio ſecundum actũ rationis in principia per ſe viſa reſoluitur. In fide vero ex hoc, quod voluntas intellectui imperat. Sed quia volũtas hoc moti obiectum eſt bonum per ſecundum rationem boni: & quia bonum eſt obiectum volũtatis, ideo quæ modum iſtum actus bonus dici nõ poteſt, niſi actus voluntatis, aut appetitiuæ partis. Materialiter autem actus dicitur bonus, qui congruit potentię operanti, quamuis eius obiectum nõ ſit bonum ſub dãdo non determinat intellectum, vt faciat inſpici quæ creduntur, ſicut inſpiciuntur principia per ſe nota, vel quæ ipſa reſoluuntur, ſed hoc modo vt intellectus firmiter adhæreat: ideo certitudo, quæ eſt in ſcientia, & intellectu eſt ex ipſa euiden-
tia

natur ad opus:qoia cum ſit contingens, non habet fixam veritatem, ſicut eſt coofideratio de operibus virtutum: & tuoc talis conſideratio, quàmuis poſſit eſſe & ſpeculatiui, & practici, intellectus tamen principaliter eſt practici intellectus. Aliqnando vero illius veri conſideratio habet in ſe digoitatem quandam, etiam ſi numquam ad opus ordinetur, ſicut accidit in conſideratio ne diuinorum, quorum cognitio dirigit in opere, & tamen viſio dei eſt vltimus finis operis: & tunc illa conſideratio principaliter eſt in intellectu ſpeculatioo, & ſecundario in practico. Cum ergo fidei obiectum proprium ſit veritas prima, quæ inquantum eſt finis operis regulat in opere, fides principaliter erit in intellectu ſpeculatiuo, & ſecuodario io practico: quia intellectus ſpeculaouus & practicus noo ſunt diuerſæ potentiæ, ſed differunt hoc, vt dicitur

T. com.49. in 2. metaphiſ. & 3. de anima. inquantum practicus ordinatur
T. com. 3. ad opus, ſpeculatiuus autem ad veritatis inſpectionem tantũ.

¶ Ad primum ergo diceodum, quòd fides inclinat ad operandum, & fugiendum, inqoantum illud verum quod in ſe conſiderari poteſt, accipitur vt regula operis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd inquãtum verum quòd fides conſiderat, accipitur vt conueniens, vel contrarium, ſecundum hoc fides inducit vel tremorem, vel ſpem, vel aliquid huiuſmodi. C

¶ Ad tertium dicendum, quòd coniunctio intellectus ad voluntatem, non facit intellectum practicum, ſed ordinatio eius ad opus: quia volontas communis eſt & ſpeculatiuo, & practico. Voluntas enim eſt finis, ſed finis inuenitur in ſpeculatiuo & practico iotellectu.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd cum virtus ponat potentiam io vltimo qoaotum ad actum, non ſufficit ad rationem virtutis, quòd potentia per actum ponatur in vltimo quantum ad obiectum, ſed oportet quòd ponatur in vltimo quantum ad modum agendi, vt ſcilicet actus ſit bonus non ſolum ex eo, quòd bonum eſt quòd fit, ſed eo quòd bene fit, ſicut patet in virtutibus moralibus: bonum autem intellectus eſt verum, quod eſt finis, & perfectio eius, vnde oon ſufficit ad rationem virtutis intellectualis, quòd per eam cognoſcatur verum: ſed oportet quòd actus, quo verum conſideratur, ſit perfectus etiam ex modo, vt bene quis intelligat. Bene autem operari intellectum, oon contiogit ex hoc quòd ex bona voluntate eius operatio procedit, vt dictum eſt, ſed ex efficacia intellectus ad obiectum proprium conſpiciendum, vel in ſe, vel per reſolutionem ad id, quod in ſe conſpicitur. Fides autem per actum ſuum ponit iotellectum in vltimo, quãtum ad obiectum, inquantum facit aſſentire primæ veritati: noo autem quantum ad modum proprium ipſius intellectus: quia intellectus noſter nõ eſt per fidem tantæ efficaciæ, vt id, quod credit ioſpicere per ſe poſſit, vel ad ea, quæ inſpicit reducere: & ideo fides oon eſt virtus intellectualis. D

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ non omnis habitus, qui habet ꝑ ſubiecto intellectum, poteſt dici virtus intellectualis, niſi perficiat intellectum, & quaotum ad obiectum, & quantum ad modum actus. E

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ad principia aliarum ſcientiarum videnda, ſufficit lumen intellectus agentis: & ideo habitus illorum principiorum eſt virtus: ſed ad viſionem articulorum, neque lumen intellectus agentis ſufficit, neque lumen fidei: & ideo non eſt virtus intellectualis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ hoc, ꝙ fides non errat, ſed ſemper verum dicit, oon eſt ea perfecto modo intelligeodi: ſed magis ex alio, quod eſt extra intellectum, ſcilicet ex infallibili ratione, quæ dirigit voluntatem.

Proprie autem fides dicitur, Subſtantia rerum ſperãdarum, quia ſperandis ſubſtat: & quia fundamẽtum eſt bonorum, quod nemo mutare poteſt.

Si illa deſcriptio ſpei conueniat.

C

SI vero quæritur, an hæc deſcriptio ſpei conueniat, ſane, concedi poteſt utrumlibet. Si autem dicatur conuenire, ſunt & alia plura, quibus differunt fides & ſpes: ſed non improbe dici poteſt, ſoli fidei conuenire, nõ ſpei, quia fides ſola fundamentum dicitur, non quia fides virtus poſſit eſſe ſine ſpe, & charitate. vnde Au- B guſtinus. Fides operans per dilectionem, utique ſine ſpe non poteſt eſſe, nec amor ſine ſpe, nec ſine amore ſpes, nec vtrumque

ARTICVLVS III.

Vtrum fides ſit virtus, & utrum ſit habitus.

2a. q. 4. 5. de verit. q. 343. AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd fides nullo modo ſit virtus. Nulla enim virtus præter intellectualem habet verum pro obiecto, nec eſt habitus cognitiuus, ſed operatiuus: ſed fides eſt habitus cognitiuus, & habet verum pro obiecto. ergo cum nõ ſit virtus intellectualis, videtur quod nullo modo poſſit dici virtus.

¶ 2 Præt. Credere videtur vniuoce dici, ſecundum quòd credimus articulos, & ſecundum qoòd dicimur alijs credere: ſed fides aliorum non eſt virtus. ergo nec fides articulorum.

¶ 3 Præt. Omne quod eſt contra rationem eſt vituperabile, quia malum hominis eſt cõtra rationem eſſe, vt dicit Diony. 4. ca. de diuin. nomin. ſed fides cum faciat abnegare rationem, videtur contra rationem eſſe. ergo credere eſt vituperabile. ergo fides non eſt virtus.

¶ 4 Præt. Sicut per fidem cognoſcimus ea, quæ ſunt ſupra rationem, ita & per prophetiam; ſed prophetia non dicitur virtus. ergo nec fides.

¶ 5 Præt. In deo dicuntur eſſe virtutes exemplares: ſed fides non habet exemplar in deo. ergo fides non eſt virtus.

Sed contra. Nihil iuſtificat niſi virtus: ſed fides iuſtificat. Ro. 6. Iuſtificati ergo ex fide. ergo fides eſt virtus.

¶ 2 Præt. Vita ſpiritualis eſt per virtutem. eſt autem vita ſpi- C ritualis per fidem, vt dicitur Rom. & Abbac. 1. ergo fides eſt virtus.

¶ 3. Præt. Per uirtutes efficimur filij dei, hoc autem fit per fidem. Io. Dedit eis poteſtatem &c. ergo fides eſt uirtus.

Vlterius. Videtur quod fides ooo ſit voa virtus: Quidam n. articuli fidei ſunt de æternis, vt qui pertinent ad trinitatem perſonarum; quidam vero de temporalibus, ſicut qui pertinent ad incarnationem Chriſti: ſed ſcientia, & ſapientia ſunt diuerſa dona per hoc, quòd ſunt de temporalibus, & æternis. ergo fides non eſt vna virtus. II. 2. diſt. 23. cõ. 3. 1. q. 3.

¶ 2 Præt. Spes, & timor differuot per hoc, ꝙ ſpes eſt de bonis foturis, timor vero de malis: ſed fides eſt de vtriſq; quia eſt de ſupplicijs, & præmijs. ergo fides non eſt vna virtus.

¶ 3 Præt. Ad fidem pertioent multa, quæ ſunt moralis philoſophiæ, ſicut fornicationem eſſe mortale peccatum: & quæ ſunt naturalis, ſicut mundum, non eſſe æternum: & quæ ſunt D philoſophiæ primæ, ſicut deum habere curam de actibus humanis, ergo videtur quòd fides non ſit vnus habitus.

Sed contra. Eph. 4. Vna fides.

¶ 2 Præt. Sicut prudentia dirigit iotentionem in politicis, ita fides in gratuitis, vt vt dicit Aug. ſed prudentia eſt vna, quamuis in diuerſis iotentionem dirigat. ergo & fides. Sup pſ. 32.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd ſicut ſupra dictum eſt, cum virtutis ſit reddere opus bonum, operatio poteſt dici bona, vel formaliter inquantum procedit ex potentia, quæ mouetur in bonum ſecundum rationem boni, vel materialiter, ſecundum quòd eſt congrua, & connaturalis potentiæ. Et vtroque modo actus fidei eſt bonus: quia & congruit intellectui inquantum eſt verorum, & iterum procedit a voluntate imperante, quæ mouetur in bonum quaſi in obiectum. Ex parte autem intellectus, quàmuis habeat bonitatem E rationе obiecti: non tamen habet perfectionem, quia deficit modus, vt dictum eſt, eo quòd non habeat conſpicuam veritatem, cui adhæret: ſed ex parte voluntatis poteſt habere perfectionem, inquantum voluntas perfecta in appetitu boni firmitatem, & certitudinem facit in fide. & ideo Bern. dicit, quòd fides eſt voluntaria quædam, & certa prælibatio nondum propalatæ veritatis: vnde patet, quod fides eſt virtus non quidem intellectualis, ſed eo modo, quo communiter loquimur de virtute, quæ producit actum bonum ex bonitate voluntatis procedentem. Nec tamen eſt virtus moralis, quia nõ eſt ordinatiua appetitus ſenſibilis, vt conſiſtat circa delectationes, & triſtitias, & operationes, ſicut circa materiã, & obiectum: ſed eſt virtus theologica, quod quidem genus, philoſophi non cognouerunt. Li. 5. de cõſideratione cap. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd prima propoſitio habet ueritatem de virtutibus, quas philoſophi cognouerũt, qui præter intellectuales, nullas virtutes, niſi morales poſuerunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ratio inclinans voluntatem ad

credendum

credẽdum articulos, eſt ipſa veritas prima, quæ eſt infallibilis: ſed ratio, quæ inclinat voluntatem ad credendum alia, eſt vel aliquod ſignum fallibile, vel dictum alicuius ſciẽtis, qui & falli, & fallere poteſt: vnde voluntas non dat infallibilem veritatem intellectu credenti alia credibilia, ſicut dat infallibilẽ tatem credenti articulos fidei, & ꝓpter hoc, hæc fides eſt virtus, & non alia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fides non eſt contra rationem, ſed ſupra rationem: & ideo non dicitur abnegare rationem, quaſi rationem verã deſtruens: ſed quaſi eam captiuãs in obſequium Chriſti, vt dicit Apoſt. 2. Co. 10.

ſine fide Et ſides ſine amore nihil prodeſt: poteſt tamen credi aliquid quod non ſperatur. Nihil autẽ poteſt ſperari, quod nõ creditur. Ideoque credere, quod eſt actus fidei, præcedit ſperare, qđ eſt actus ſpei. Quod niſi aliquid credatur, non poteſt ſperari: creditur autem quod non ſperatur. Inde eſt quòd in ſcriptura plerũque reperitur, ꝙ fides præcedit

¶ Ad quartum dicendum, quod prophetia nullo modo poteſt eſſe virtus, neque intellectualis, cum non perficiatur per eam operatio intellectus, ſecundum modum intellectui connaturalem: quia ea, quæ per prophetiam reuelantur, nõ poſſunt reſolui ad principia naturaliter cognita. Neque eſt virtus theologica: quia non habet deum pro obiecto, ſed res tẽporales. Neque iterum actus intellectus, per prophetiam a voluntate imperatur.

¶ Ad quintũ dicendum, ꝙ fides habet exemplar in deo quantum ad id, quod perfectionis in ipſa eſt, ſcilicet cognitionem, & certitudinem: ſed non quantum ad id, quod eſt imperfectionis: ex hoc enim non habet rationem virtutis.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd habitus, multitudinem, & vnitatem habet ex obiecto: obiectum autem fides, eſt veritas prima, quæ eſt ſimplex, & inuariabilis, & ideo in fide inuenitur duplex vnitas. Ex hoc enim quòd vnum & ſimplex eſt, cui fides innititur, habitus fidei in habente non diuiditur in plures habitus. Ex hoc autem, quòd veritas eſt, habet potentiam vniendi diuerſos habentes fidem, in ſimilitudinem unius fidei, quæ attenditur ſecundum idem creditum: quia ſicut dicit Dionyſ. 7. cap. de diuin. nominibus, Veritas habet vim colligendi, & vniendi. econtrario, error, & ignorantia, diuiſiua ſunt.

Ad primum ergo dicendum, quòd fides non eſt de aliquo temporali, ſicut de obiecto: ſed inquantum pertinet ad veritatem æternam, quæ eſt obiectum fidei, ſic cadit ſub fide, ſicut fides credit paſſionem, inquantum deus paſſus eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſpes, & timor ad affectum pertinent, cuius proprium obiectum eſt bonum, & malum, inquantum huiuſmodi: & ideo diuerſificantur ſecundum differentiam boni, & mali: ſed bonum, & malum non differunt in ratione veri. & ideo fides, cuius obiectum eſt verum, non diſtinguitur ex hoc, ꝙ aliquo modo eſt de bonis, & malis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fides conſiderat omnia illa diuerſa ſub vna ratione ſcilicet, ſecundum quod innituntur veritati primæ: & ideo fides non diuerſificatur penes ea, quamuis ſint diuerſæ ſcientiæ de eis, quæ ea conſiderant rationibus proprijs, quæ diuerſæ ſunt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fides ſit prior alijs virtutibus.

22. q. 4. 7. AD quintũ ſic proceditur. Videtur quod fides nõ ſit prior alijs virtutibus. Omnes.n. virtutes ſimul infundũtur: ſed eorum quæ ſunt ſimul, vnum non eſt poſt alterum. ergo fides non eſt prior alijs virtutibus.

¶ 2 Præt. Fundamentum eſt prima pars ędificij: ſed ſuper illud Luc. 12. Dico vobis amicis meis, ne terreamini, dicit gloſ. Fortitudo eſt fundamentum fidei. & Bern. dicit, quòd in humilitate fundantur aliæ virtutes. Et ſimiliter timor videtur eſſe fundamentum, quia dicitur. Initium ſapientiæ timor domini. ergo videtur quòd fides non ſit prima. — Lib 5. de cõſideratione. Prouerb. 1.

¶ 3. Præt. Virtutes theologicæ, vt prius dictum eſt, ad hoc ſunt vt fiat quædam hominis ordinatio ad finem: ſed ſpes, & charitas propinquiores ſunt fini, quam fides, quia habent finẽ pro obiecto ſub ratione finis. ergo fide priores ſunt.

¶ 4 Præt. Super pſal. Noli æmulari &c. dicit glo. quod ſpes introducit ad fidem. ergo ſpes eſt prior fide.

F ¶ 5. Præt. Secundum ordinem potentiarum eſt ordo habituũ. ſed fides eſt in intellectu, ſecũdum qđ eſt motus a voluntate, vt patet ex prædictis. cum ergo charitas ſit in voluntate, videtur ꝙ charitas ſit prior fide, & ſic fides non eſt prima.

¶ 6 Præt. Fides eſt principaliter in intellectu ſpeculatiuo: ſed ſpeculatiua vita ſequitur actiuam, quia nullus peruenit ad cõtemplatiuæ otiũ, niſi prius depuretur mẽs per exercitiũ actiuæ. ergo virtutes morales, quæ pertinent ad vitam actiuam ſunt priores fide.

ſpem, & ſpes ſequitur fidem, nõ quòd uirtus fidei præcedat virtutem ſpei tempore, vel cauſa: ſed quia actus fidei naturaliter præcedit actum ſpei. Quod etiam quidam concedunt de ipſa virtute fidei, vt naturaliter præcedat ſpem non tempore. Vnde & re-G cte ea ſola dicitur fundamẽtum omnium virtutum, & bonorum operum, non autem fundamen-

Sed contra cognitio præcedit affectionem, quia nihil diligitur, niſi cognitum, vt dicit Augu. ſed fides eſt in cognitione, cæteræ autem virtutes in affectione conſiſtunt. ergo fides aliis prior eſt. — Li. 8. de trinit. c. 4. & 5.

¶ 2 Præt. In oĩbus virtutibus requiritur recta intẽtio: ſed fides intẽtionẽ dirigit, vt dicit Aug. ergo fides eſt ante alias virtutes — Super pſal. 31.

¶ 3 Præt. Per omnes virtutes homo accedit ad deum: ſed accedentem ad deum oportet credere, vt dicitur Hebr. 11. ergo fides eſt ante alias virtutes.

Reſpon. Dicendũ, ꝙ aliquid poteſt dici prius altero & tẽpore, & natura. Tẽpore quidẽ omnes virtutes ſunt ſimul, quia ſimul diuinitus infundũtur: ſed ſecundũ naturã ordo virtutũ penſandus eſt ex actibus, ſicut & ordo potẽtiarum, quæ ſimul in anima concreantur. Actus autem fidei conſiſtit in cognitione veri, quam præſupponit affectio boni, quæ exigitur in om- H nibus aliis virtutibus: & ideo fides quantum ad id quod fidei eſt, prior eſt omnibus aliis virtutibus ſecundum naturam. — D. 1 81.

Ad Primum ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de ordine temporis.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ fundamentum dicitur in ſpiritualibus metaphorice ad ſimilitudinẽ fundamẽti materialis. Poteſt autẽ iſta ſimilitudo attendi quantum ad duo, ſ. quantum ad ordinẽ, quia fundamentũ præcedit alias partes: & etiã quantũ ad virtutem fundamenti, quia fundamentum totum ædificium ſuſtentat, quorum vtrumque per ſimilitudinem in fide inuenitur, quia ipſa in omnibus alijs naturaliter prior eſt & aliæ in ipſa firmantur, quia ſine ipſa impoſſibile eſt placere deo. Heb. 11. Fortitudo autẽ dicitur fundamentum quantũ ad alterum, inquantum ſcilicet ſpirituale ædificium contra aduerſa firmum reddit: humilitas contra proſpera, quæ ſunt oc- I caſio culpæ: ſed timor contra ipſam culpam, quia timor domini expellit peccatum, Eccleſ 1. Timor præcedit alia, quæ ad affectionẽ pertinent, cũ ad charitatẽ introducat, vt dicit Aug.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ſpes, & charitas ſunt propinquiores fini quantum ad conſecutionem, quia charitas quodammodo attingit finem: vnde ea hoc nõ habent, ꝙ ſint ſecundũ naturam prius fide, ſed conſequuntur eã, quia eis finẽ oſtẽdit. — Super epiſ. Io. tra. 9.

¶ Ad quartum dicendum, quod ſicut finis eſt prior in intentione, & poſterior in eſſe: ita quanto aliquid eſt propinquius fini, eſt prius in propoſito, quamuis ſit poſterius in eſſe vel tẽpore, vel natura: & ideo ſpes, ſecundum quod magis propinquat ad conſecutionem finis quàm fides, præcedit finem in propoſito, ſed non in eſſe. & ſecundum hoc dicitur ſpes introducere ad fidem non quæ iam ſit, ſed quæ proponitur futura: ſicut cum alicui proponuntur æterna bona, primo vult ea, K ſecundo vult eis inhærere per amorem, & tertio vult ſperare ea, & quarto vult credere ea, vt credens poſſit iam ſperare, & amare, & habere: vnde in eſſendo fides prior eſt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis fides præſupponat voluntatem, non tamen præſupponit voluntatem iam amantem, ſed amare intendentem inquantum eſt fides: quia non poteſt affectus in aliquo firmari per amorem, in quo intellectus non eſt firmatus per aſſenſum: ſicut etiam non poteſt tendere in aliquod per deſiderium, quod prius intellectus non apprehẽdit. Vnde iſte eſt naturalis ordo actuum, quod prius apprehenditur deus, quod pertinet ad cognitionem præcedentẽ fidem, deinde aliquis vult ad eum peruenire, deinde amare vult, & ſic deinceps, vt dictum eſt prius.

¶ Ad ſextum dicendum, quod fides non pertinet tantum ad vitam contemplatiuam: immo eſt principium & actiuæ, & contemplatiuæ, inquantum oſtendit finem vtriuſque.

QVAE.

QVAESTIO III.

C

Deinde quæritur de formatione fidei.
Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum fides per charitaté formetur.
¶ Secundo, Vtrum fides informis ſit donum Dei.
¶ Tertio, Vtrum ſit in dæmonibus.
¶ Quarto, Vtrum remaneat charitate adueniente.

tum eſt Charitas: quia non ipſa charitas, ſed charitas ipſius virtutis fidei cauſa eſt. Charitas enim cauſa eſt, & mater omnium virtutum, quæ ſi deſit, fruſtra habétur cætera: ſi autem adſit, habentur omnia. Charitas enim ſpiritus ſanctus eſt, vt in ſuperioribus prætactum eſt. Ipſa eſt ergo cauſa omnium virtutum, non ipſius aliqua virtutum cauſa eſt, quia oĩa munera excellit. vnde Augu. Reſpice ad munera eccleſiæ, & vniuerſis excellentius, charitatis mun⁹ cognoſces: quę vt oleũ nõ põt premi in imo, ſed ſuperexcel

B

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fides formetur per charitatem.

22. q. 23. 8. de veri. q. 2. 3. Et 3. diſt. 17. qõ. 2. 4. q. 3.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd fide non formetur per charitatem. Formæ enim eſt præcedere, cum ſit principium rei: ſed charitas eſt poſterior fide, vt dictum eſt. ergo fides nõ formatur per charitatem.

¶ 2 Præt. Omnis res habet ſpeciem à propria forma: ſed fides ſecundum ſuam ſpeciem differt à charitate. ergo charitas non eſt forma fidei.

¶ 3 Præt. Vnius rei non ſunt diuerſæ formę: ſed fides formatur per gratiam. ergo non formatur per charitatem.

Sed contra. Fides ſine charitate non poteſt elicere actum meritorium, quem charitate veniente elicit. ergo charitas dat fidei aliquam vim, & ita videtur eam aliquo modo formare.

¶ 2 Pręt. Forma rei eſt decor eius: ſed fides fit decora, vt Deus eam acceptet per charitatem. ergo charitas format fidem.

II. 22. qõ. 4. 6. de verit. q. 14. 6.

Vlterius. Videtur quòd fides informis ſit virtus, quia dicit Auguſtinus in libro de vera innocẽtia, quod cæteræ virtutes præter charitatem, poſſunt eſſe bonis & malis. ergo fides, ſecundum quod eſt virtus poteſt eſſe in malis: ſed fides quæ eſt in malis eſt informis. ergo fides informis eſt virtus.

Cap. 3. & 8. De ver. apoſtoli, ſer. 27.

¶ 2 Pręterea. Virtus eſt circa difficilia, & ex hoc habet laudem vt dicit Philoſophus 2. Ethicor. ſed difficillimum eſt credere articulos fidei: vnde Auguſtinus dicit, & habetur in ſequenti diſtinctione, quòd laus fidei eſt credere quæ non vides. ergo videtur quòd fides informis, quæ omnes articulos credit, ſit virtus.

¶ 3 Præt. Nihil opponitur vitio, niſi ſit virtus, aut vitium: ſed infidelitatis vitio opponitur fides informis. cum ergo fides informis non ſit vitium, videtur quòd ſit virtus.

Sed contra. Fides informis eſt mortua, vt dicitur Iacob. 2. ſed nihil mortuum habet rationem virtutis. ergo fides informis non eſt virtus.

Lib. de lib. arbit. c. 19. tom. 1.

¶ 2 Præt. Virtute nullus male vtitur, vt dicit Aug. ſed fide informi aliquis male vtitur. ergo fides informis non eſt virtus.

III. 22. q. 4. 4. de veri. q. 14. 7. T. com. 15.

Vlterius. Videtur quòd fides formata & informis differant ſpecie: quia dicit Philoſophus 5. Meta. Quæcunque differunt genere, differunt & ſpecie, ſed fides formata & informis differunt genere, quia fides formata eſt virtus, non autem fides informis. ergo fides formata & informis differunt ſpecie.

¶ 2 Præt. Species rei eſt de forma ſua: ſed fidei forma eſt charitas. ergo fides informis non eſt illius ſpeciei, cuius eſt fides formata.

¶ 3 Præter. Eiuſdem formę ſecundum ſpeciem eſt idem actus ſecundum ſpeciem: ſed fidei formatæ actus, eſt credere in Deum, non autem fidei informis. ergo fides formata & informis differunt ſpecie.

Sed contra. Habitus diuerſificantur ex actibus & obiectis: ſed fides informis & formata non differunt quantum ad obiectum proprium fidei, quod eſt veritas vna. ergo fides formata & informis non differunt ſpecie.

¶ 2 Præt. Illud quod eſt extra eſſentiam rei, non variat ſpeciem, ſicut lumen adueniens aeri in corpore lucenti: ſed charitas eſt habitus ſeparatus à fide per eſſentiam. ergo fides formata charitate non differt ſpecie à fide informi.

T. com. 52.

Reſpondeo, Dicendum ad primam quæſtionem, quòd in agentibus ordinatis fines agentium ſecundorum ordinantur ad finem agentis primi, ſicut totum vniuerſum ordinatur ad bonum quod eſt Deus, vt dicit Philoſophus in 11. Metadi-

A ent exercitus ad bonum ducis, & ideo actio primi agentis eſt & prior, & poſterior. Prior in mouendo: quia actiones omniũ ſecundorum agentium fundantur ſuper actionem primi agẽtis, quæ cum ſit vna communiter omnes firmans, ſpecificatur eius effectus in hoc, & in illo ſecundum exigentiam illius: ſicut, vnũ præcepto ducis pręcipiẽtis bellum vnus accipit gladium, alius parat equum, & ſic de alijs. Eſt autem poſterior in vtendo aliorũ actibus ad finem proprium, & ſic omnes actiones aliorũ agentiũ modificantur per actionem primi agẽ-

In Ench. c. 8. in fin. tomo. 6.

B tis. Cum ergo in viribus animæ voluntas habeat locum primi motoris, actus eius eſt prior quodãmodo actibus aliarum virium, inquantum imperat eos ſecundum intentionem finis vltimi, & vtitur eis in conſecutione eiuſdem. Et ideo vires motæ à voluntate, duo ab ea recipiunt. Primo, formam aliquam ipſius ſecundum quod omne mouens & agẽs imprimit ſuam ſimilitudinem in motis & patientibus ab eo. Hæc autem forma vel eſt ſecundum formam ipſius voluntatis ſecundum qđ omnes vires motæ à voluntate libertatem ab ea participant, vel eſt ſecundum habitum perficientem voluntatem, qui eſt charitas: & ſic omnes habitus qui ſunt in viribus motis à voluntate charitate perfecta, participãt formam charitatis, hæc tamen forma quam à voluntate vires motæ participant, eſt omnibus communis: vnde præter eam habitus qui ſunt perfectiones earum, habent ſpirituales formas ſecundum quod

C congruit potentiæ quam perficiunt per comparationem ad actus obiecta. Secundo, recipiunt à voluntate cõſirmationem in fine: & ſic charitas dicitur finis aliarum virtutum, inquantum per eam fini vltimo coniunguntur. Quia ergo fides, vt dictum eſt, eſt in intellectu ſecundum quod mouetur à voluntate, ideo per charitatem quæ eſt perfectio voluntatis formatur forma communi ſibi & alijs virtutibus: tamen præter eam habet formam ſpecialem ex ratione proprij obiecti, & potentiæ in qua eſt, & ſimiliter conſumationem per charitatem recipit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd fides ſimpliciter charitatem præcedit: quia velle quod ad fidem exigitur, ſine charitate eſſe poteſt, ſed fides formata charitatem ſequitur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd omnes virtutes conueniunt in fine, vnde earum actus non differunt ſecundum modum

D illum quem recipiunt ex ordine ad finem, quem modum dat eis charitas, ſed ſecundum modum quem habent ex natura potentiæ, & obiecto proprio: & ideo ſecundum hanc etiam formam diſtinguitur à charitate fides, & ſecundum hanc non formatur ab ea.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fides formatur à gratia mediante charitate: quia inquantum actus fidei eſt ex charitate, ſecundum hoc eſt Deo acceptus.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd virtutis eſt facere actum perfectum. Actus autem potentiæ motæ ab alia potentia non poteſt eſſe perfectus, niſi & ſuperior potentia ſit perfecta per habitum, vt non deficiat in dirigendo, vel mouendo, & inferior vt non deficiat in exequendo, ſicut patet in actu concupiſcibilis, qui ad hoc quòd ſit perfectus requiritur, quòd concupiſcibilis ſit perfecta per habitum

E temperantiæ, & ratio per habitum prudentiæ: quod ſi deſit prudentia in ratione, quantumcumque ſit diſpoſitio in concupiſcibili ad actum temperantiæ, virtutis rationem non habebit, vt dicit Philoſophus in 6. Ethicor. Quia ergo credere eſt actus intellectus, ſecundum quod eſt motus à voluntate, ad hoc quòd iſte actus perfectus ſit, oportet quòd intellectus perfectus ſit per lumen fidei, & voluntas ſit perfecta per habitum charitatis: & ideo informis fides non habet actum perfectum, & ideo non poteſt eſſe virtus. Cap. 17.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Auguſt. large accipit nomen virtutis pro quacumque diſpoſitione inclinante ad actum, quo bonum agitur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ad hoc quòd ſit virtus, non ſolum oportet quod homo faciat ea quę ſunt virtutis, vt quòd faciat iuſta, vel fortia, ſed quod faciat eo modo quo virtuoſus facit, quãmuis etiam aliquo modo ex hoc, quod facit

ea quæ virtutis ſunt, laudari poſſit: hic autem modus, vt ex dictis patet, deficit in actu fidei informis, & ideo non eſt virtus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam diſpoſitio ad virtutem opponitur vitio: vnde non oportet, quòd fides informis quæ infidelitati opponitur ſit virtus.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quod differentia habituum penſanda eſt ex actibus. Contingit autem aliquos actus dupliciter conſiderari, vel ſecundum ſpeciem naturæ, vel ſecundum ſpeciem moris, & quandoque conueniunt ſecundum ſpeciem quantum ad vnum dictorum, & differunt ſecundum aliud. Sicut occidere nocentem, & innocentem non differunt ſecundum ſpeciem naturæ, ſed ſecundum ſpeciem moris: quia vnum eſt actus vitij. ſ. homicidij, alterum actus virtutis, ſiue iuſtitiæ. Sed occidere latronem, & liberare innocentem ſunt actus diuerſi ſecundum ſpeciem naturæ, & conueniunt ſecundum ſpeciem moris, quia ſunt actus iuſtitiæ. Si ergo actus fidei formatæ, & informis conſiderentur ſecundum ſpeciem naturæ, ſic ſunt idem ſpecie: quia ſpeciem naturalem habet actus ex obiecto proprio. Si autem conſiderentur ſecundum eſſe moris, tunc differunt ſecundum completum & incompletum in eadem ſpecie, ſicut actus quo facit iuſta non vt iuſtus, & quo facit iuſta vt iuſtus. Et ſimiliter fides formata & informis in ſpecie naturæ ſunt penitus idem, ſed in ſpecie moris differunt non quaſi in diuerſis ſpeciebus exiſtentes, ſed ſicut perfectum & imperfectum in eadem ſpecie, ſicut diſpoſitio & habitus virtutis.

Homi. 16. in.

lit, vel ſuperexilit. Non ergo eius cauſa, vel fundamentum fides eſt. Grego. tamen ſuper Ezechielem dicit: quia niſi prius fides teneatur, nullatenus ad ſpiritualem amorem attingitur. Non. n. charitas fidem, ſed fides charitatem præcedit: quia nemo pôt amare qđ non crediderit ſicut nec ſperare. Sed hoc accipi poteſt dictum de fide, quę virtus non eſt. Ipſa enim ſpem & charitatem frequenter præcedit: vel de actu fidei, quia forte naturaliter actum charitatis præ-

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd virtus eſt genus fidei ſecundum eſſe moris, à quo tamen non penitus fides informis eſt aliena, ſed eſt ſicut imperfectum in illo genere.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod forma quam habet virtus ex ratione potentiæ, & obiecti proprij habet ſpeciem naturæ, ſed ſpeciem moris habet à forma, quam habet à potentia mouente, & dirigente: & ideo non ſequitur, quòd differant ſpecie, niſi ſicut dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt, per illa tria vnus numero actus deſignatur quantum ad diuerſa, vnde aliquid eſt in actu fidei formatæ, quod non eſt in actu fidei informis, non tamen eſt penitus alius.

ARTICVLVS II.

Vtrum fides informis ſit donum Dei, vel habitus acquiſitus.

22. q. 6. t. AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd fides informis non ſit donum Dei, ſed habitus acquiſitus. Auguſt. enim dicit, quòd per ſcientiam fides acquiritur, nutritur, & defenditur: ſed nullus habitus acquiſitus per ſcientiam aliquam eſt donum Dei, quaſi habitus infuſus. ergo fides informis non eſt habitus.

¶ 2 Præt. Rom. 10. dicitur, quòd fides ex auditu eſt. Et Ioã. 20. dicitur Thomæ. Quia vidiſti me, credidiſti. Et Ioan 4. Voca virum tuum, glo. intellectum ad credẽdum. Et Aug. dicit, quòd nullus credit niſi volens. Ex quibus omnibus habetur, quòd fides eſt ex aliquo quod in nobis eſt: ſed omne tale eſt habitus acquiſitus. ergo fides eſt habitus acquiſitus.

De trinit. lib. 14. c. 1.

¶ 3 Præt. Philoſophi crediderunt Deum omnipotentem, ſed non habuerunt habitum infuſum. ergo fides non eſt habitus infuſus.

Super Ioã. tract. 26.

¶ 4 Præt. Habitus per ſeipſum eſt ſufficiens ad mouendum potentiam in actum: ſed in actum fidei homo fidelis non poteſt niſi inſtruatur. ergo fides eſt habitus acquiſitus.

¶ 5 Præter. Dei perfecta ſunt opera. Deut. 33. ſed fides informis eſt quid imperfectum. ergo non eſt à Deo.

¶ 6 Præt. Actio peccati non dicitur eſſe a Deo, propter deformitatem quam habet annexam: quæ à Deo non eſt: ſed ex hoc ipſo, quòd fides informis eſt, habet quandam deformitatem ergo fides informis non eſt à Deo.

Sed contra. Prima Cor. 13. Si habuero omnem fidem, dicit glo. quod fides quæ eſt ſine charitate donum Dei eſt: quia etiam in malis ſunt multa dona Dei. ergo informis fides eſt à Deo infuſa.

¶ 2 Præterea. Nullus poteſt in his, quæ ſunt ſupra naturam, F per aliquod diuinitus datum: ſed aliquis habens fidem informem aſſentit his, quę ſunt ſupra naturam. ergo oportet, quòd hoc fiat per aliquid diuinitus infuſum.

¶ 2 Præterea. Altiora ſunt ea de quibus eſt fides, quàm ea de quibus eſt prophetia: ſed prophetia non poteſt eſſe ſine lumine infuſo, ſicut in bonis ſimiliter in malis. ergo multo minus, fides.

Reſpondeo. Dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, habitus ad hoc ſunt neceſſarij, vt potentiæ quæ per naturam nõ ſunt

G determinatæ ad actum perfectum, determinentur per habitum. Contingit autem quandoque, quòd inferior potentia non eſt determinata ad actum illum perfectum, ſed ſuperior potentia determinatur ad ipſum: ſicut concupiſcibilis non eſt determinata ad tenẽdum medium in delectatione ex propria natura, ſed ratio determinatur per naturam ſuam ad illud: & ideo habitus temperantiæ acquiritur in concupiſcibili ex vi ſuperioris potentiæ. Nulla autem potentia ſecũdum ſuam naturam determinatur ad illa, quæ ſunt ſupra naturam rationis noſtræ quorum eſt fides, & ideo ad hunc actum indigemus habitu, qui non eſt acquiſitus, qui quidem in duobus nos adiuuat. In hoc ſcilicet quòd intellectum facit facilem ad credendum credenda, contra duritiem, & diſcretum ad refutandum non credenda, contra errorem.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd habitus infuſus ſimilis eſt habitui innato: quia ſicut naturalis habitus datur in creatione, ita infuſus in reparatione, naturalis autem habitus ſi-

H cut intellectu principiorum indiget, vt cognitio determinetur per ſenſum, quo acquiſitus non indiget: quia dum acquiritur per actum determinationem recipit. Et ſimiliter oportet, quòd fidei habitus determinationem recipiat ex parte noſtra. Et quantum ad iſtam determinationem dicitur fides acquiri per ſcientiam theologiæ, quæ articulos diſtinguit. ſicut habitus principiorum dicitur acquiri per ſenſum quãtum ad diſtinctionem principiorum, non quantũ ad lumen quo principia cognoſcuntur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in fide quatuor conſiderãtur, ſcilicet ipſum quod credendum eſt, Ratio voluntatẽ determinans ad credendum, Voluntas intellectum imperans, Intellectus exequens. Et ſecundum hoc, fides quantum ad eius determinationem, & quantum ad eius actum qui in nobis eſt, quamuis habitus ſit infuſus dicitur eſſe ex quatuor, quæ in nobis ſunt: quia quantum ad ipſum credendum di-

I citur eſſe ex auditu: quia determinatio credendorum fit in nobis per locutionem interiorem: qua Deus in nobis loquitur, vel vocem exteriorem. Quantum vero ad rationem, quæ inducit voluntatem ad credendum, dicitur eſſe ex viſione alicuius, quod oſtendit Deum eſſe qui loquitur in eo, qui fidem annunciat: quantum vero ad imperium, voluntatis dicitur fides eſſe ex voluntate: quantum autem ad executionem intellectus, dicitur eſſe actus fidei ex intellectu.

¶ Ad tertium dicendum, quod Philoſophi proprie loquendo, non crediderunt Deum omnipotentem ſed ſciuerunt: quia demonſtratiue illud probauerunt: ſed ſi aliqui illud ſine demonſtratione crediderunt, non crediderunt illud quaſi Deo dicenti hoc, ſed alicui ſigno ex quo illud coniecturati ſunt.

K ¶ Ad quartum dicendum, quòd non poteſt habitus infuſus fidei in actum exire, niſi fides determinetur, vel à Deo per reuelationem, vel ab homine per doctrinam, & ſimile eſt de habitu principiorum.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd perfectio diuinorum operum eſt ex ipſo: ſed quòd ſit in eis aliqua imperfectio hoc accidit ex parte recipientis.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd in actu peccati non ſolum eſt defectus debitę circunſtantiæ, ſed eſt ibi poſitio indebitæ, & ideo non tantum eſt imperfectus, ſed eſt etiam malus, & ideo peccatum non dicitur à Deo eſſe: ſed in actu fidei informis eſt defectus alicuius, quod debet eſſe: non autem eſt ibi poſitio alicuius quod eſſe non debeat, & ideo actus ille eſt imperfectus, non autem malus, & propter hoc à Deo eſt actus, non autem defectus.

ARTICVLVS III.

Vtrum fides informis ſit in dæmonibus.

22.q.5.2. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd fides informis non ſit in dæmonibus. Viſio enim fidei eſt in ſpeculo, & in ænigmate, vt dicitur 1. Cor. 13. ſed ænigmatica & ſpecularis cognitio eſt in nobis ex hoc, quòd per ſenſum naturaliter, cognitionem accipimus, quod non eſt in dæmonibus. ergo in eis non poteſt eſſe fides informis.

cedit, ſicut actum ſpei, quod verba premiſſa diligenter notata innuunt, & ea etiam quæ addit dicens. Niſi ea, inquit, quę audis credideris, ad amandum ea quæ audis non inflammaberis, quę tan-

¶ 2 Præter. Fides informis eſt donum gratuitum, vt dictum eſt: ſed poſt peccatum, angelo non eſt infuſum aliquod donum gratuitum, ante autem in eis fides non erat, ſed viſio. ergo non habent fidem informem.

¶ 3 Præterea. Actus fidei ſi ex voluntate eſt: ſed nullus actus dæmonum ex voluntate deliberata procedens bonus eſt, vt in 2. lib. diſt. 7. dictum eſt. ergo cum actus fidei informis ſit bonus, videtur quòd non habeant fidem informem.

Sed contra. Iaco. 2. Dæmones credunt & contremiſcunt.

¶ 2 Præter. Rom. 1. ſuper illud. Ex fide in fidem, dicit glo. Fides informis dæmonum eſt.

II.
22.q.5.3. Vlterius. Videtur quòd in hęreticis maneat fides informis. Ipſi enim credunt Deum trinum & vnum, & Deum factum hominem: ſed hæc ſunt ſupra naturā. cum ergo ea quæ ſunt ſupra naturam, non poſſint credi ſine habitu fidei infuſo, videtur quòd in eis maneat fides infuſa.

¶ 2 Præt. in ſciētijs ita eſt, quòd qui obliuiſcitur vnum ſcibilium quę pertinent ad vnam ſcientiam, adhuc manet habitus quā- C tum ad alia ſcibilia: ſed fides eſt habitus articulorum. ergo ſi aliquis hæreticus diſcredit vnum articulum, adhuc manet fides in eo quantum ad alium articulum.

¶ 3 Præt. Fides informis eſt principium timoris ſeruilis, qui eſt in dæmonibus vel hæreticis. ergo fides informis eſt in eis.

Sed contra. Omnis habitus infuſus expellitur per actum contrarium, ſicut patet inducendo in alijs: ſed hæreticus habet actum oppoſitū fidei. ergo habitus fidei in eo non manet.

¶ 2 Præterea. Eſſet ſimul fidelis & infidelis, quod eſt impoſſibile.

Reſponden. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd de ratione fidei eſt, quòd credens aſſentiat aliquibus, quæ non videt nec ſecundum ſe, nec reſoluere ea poteſt ad ea quæ videt, ſed inclinatur ad credendum ex aliqua ratione, quæ ſufficit ad terminandum aſſenſum in id quod creditur, quamuis non ſufficiat ad inducēdum ad viſionem eius quod creditur. D Ratio autem hæc inducens ad credendum poteſt ſumi, vel ex aliquo creato, ſicut quando per aliquod ſignum inducimur ad aliquod credendum, vel de Deo, vel de alijs rebus, vel ſumitur ab ipſa veritate increata, ſicut credimus aliqua quæ nobis diuinitus dicta ſunt per miniſtros. Et primo modo dicta fides, cogit intellectum ad credendum per hoc, quòd non apparet aliquid contrarium: ſed ſecundo modo intellectus non cogitur, ſed ex voluntate inclinatur. Et primo modo eſt fides in dæmonibus, inquantum ex ipſa naturali cognitione ſimul, & ex miraculis, quę vident ſupra naturam eſſe multo ſubtilius quā nos, coguntur ad credendum ea, quæ naturalem ipſorum cognitionem excedunt. Non autem ſecundo modo.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis in intellectu dæmonis non ſit obſcuritas quæ eſt in nobis ex ſenſu, eſt tamen obſcuritas alia per hoc, quòd poſſunt per cognitionem naturalem ad viſionem veritatis pertingere: quam credere per aliqua ſigna compelluntur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd fides quæ eſt in eis, non eſt habitus infuſus ſed ex naturali cognitione procedit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in eis intellectus cogitur ad aſſentiendum: vnde non omnino ex libera voluntate procedit.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt, fidei habitus infuſus in duobus nos adiuuat ſcilicet vt credamus quæ credenda ſunt, & vt eis quæ non ſunt credenda, nullo modo aſſentiamus. Primum autem homo poteſt ex ipſa æſtimatione ſine habitu infuſo: ſed ſecundum, ſcilicet vt diſcrete in hæc & non in illa inclinetur, eſt ex habitu infuſo tantum, quæ quidem diſcretio eſt ſecundum, quam non credimus omni ſpiritui: quæ quia in hæretico non eſt,

* D.604. conſtat quòd habitus * fidei in ipſo non manet. Et ſi aliqua

A credenda credat hoc eſt ex ratione humana: ſi enim habitu fidei ad hæc credenda inclinaretur, contraria fidei refutaret, ſicut omnis habitus renititur eis, quæ contra illum habitum ſunt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quāmuis credant aliquid quod eſt ſupra naturam, non tamen credunt illud per habitum infuſum quo dirigantur, ſed per æſtimationem humanā.

tum de non viſis eſt, vt ante diximus. Vnde Ioan. Chryſoſtomus. Fides in anima noſtra facit ſubſiſtere ea, quæ nō videntur, de quibus proprie fides eſt. De viſis n. non eſt fides ſed agnitio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd habitus ſcientiæ inclinat ad ſcibilia per modum rationis: & ideo poteſt habens habitum ſcientiæ aliqua ignorare, quæ ad illum habitum pertinent: B ſed habitus fidei cum non rationi innitatur, inclinat per modum naturæ, ſicut & habitus moralium virtutum, & ſicut habitus principiorum: & ideo quamdiu manet, nihil contra fidem credit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ex illa æſtimatione humana etiam in eis timor ſeruilis cauſatur, ſicut in dæmonibus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fides informis euacuetur adueniente charitate.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd fides informis euacuetur charitate adueniente. 1. Cor 13. Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt, ſicut veniente viſione euacuabitur fides: ſed fides informis eſt imperfecta reſpectu fidei formatæ. ergo fides informis tollitur adueniente formata. 22.q.4.4.

¶ 2 Præt. Fides informis eſt principiū timoris ſeruilis: ſed adueniente charitate tollitur timor ſeruilis. ergo & fides informis.

¶ 3 Præterea. Gratia adueniens non habet minorem efficaciam in fideli, quàm in infideli: ſed infideli totum fidei habitum cauſat. ergo & infideli qui habet fidem formatam: ſed fides formata & informis ſunt vnius ſpeciei, vt patet ex dictis. ergo cum duæ formæ vnius ſpeciei non poſſint ſimul eſſe in eodem ſubiecto, oportet quòd adueniente charitate, & gratia, fides informis tollatur.

Sed contra. Dona infuſa ſunt permanentiora quam acquiſita: ſed gratia adueniens non tollit habitus acquiſitos. ergo multo minus tollit habitum infuſum fidei.

¶ 2 Præterea. Nihil corrumpitur niſi à ſuo contrario: ſed fides informis non contrariatur gratiæ, quia habitus boni non ſunt contrarij adinuicem, ſed ſolum mali, ſeu bonus malo. ergo fides informis non tollitur ſecundum habitum adueniente charitate.

Vlterius. Videtur quòd etiam ſi maneat quantum ad habitum, quòd non maneat quantum ad actum. Per actum enim fidei informis, & ſi aliquid fiat quod eſt bonum, non tamen aliquid bene: ſed per actum fidei formatæ, aliquid bene fit. ergo fides informis non manet quantum ad actum ſuum adueniente charitate. II. Ibidem.

¶ 2 Præt. Lumen minus non illuminat pręſente maiore lumine: ſed fides informis eſt minus lumen, quam charitas. ergo præſente charitate, actus fidei informis non manet.

¶ 3 Præt. Vnuſquiſque virtuoſus operatur quanto melius poteſt, ſicut & natura: ſed actus fidei formatæ quem virtuoſus habens charitatem exercet, melior eſt actu fidei informis. ergo in eo actus fidei informis vacat. Sicut ille qui poteſt aliquid per ſyllogiſmum demonſtratiuum cognoſcere, non curat per ſyllogiſmum dialecticum illud conſiderare.

E Sed contra. In moralibus multo minus eſt aliquid fruſtra, quàm in naturalibus, & præcipue quantum ad habitus infuſos: ſed habitus ſine actu fruſtra eſt, cum actus ſit finis eius ſicut & potentiæ. ergo non eſt habitus fidei ſine actu.

¶ 2 Præt. Actus fidei informis eſt credere Deo, vel Deum: ſed hæc manet adueniente charitate. ergo actus fidei informis nō euacuatur.

Vlterius. Videtur quòd fides informis non poſſit fieri fides formata. Fides enim informis mortua eſt, vt dicitur Iac. 2. ſed opus mortuum non viuificatur. ergo nec fides informis viuificatur per formam charitatis.

¶ 2 Præt. Fides eſt accidens: ſed accidentia, vt dicit Boetius, variari non poſſunt. ergo videtur quòd illa eadem fides, quæ fuit informis, non poſſit fieri formata.

¶ 3 Præt. Ex duobus accidentibus non fit vnum: ſed gratia adueniens eſt vnum accidens. ergo ipſe non format fidem informem prius, ſed nouum habitum fidei formatæ cauſat.

Sed contra. Natura ſemper operatur via breuiſſima. ergo ſimiliter & gratia: ſed hæc via eſt magis breuis, vt habitus prius informis formetur, quàm nouus habitus infundatur. ergo illa fides, quæ prius erat informis, formatur.

¶ 4 Præt. Habitus infuſus plus conuenit cum gratia, quã potentia naturalis: ſed potẽtia naturalis imperfecta & informis per gratiam adueniẽtem formatur. ergo multo fortius habitus fidei informis.

DISTINCTIO XXIIII.

A

Quomodo intelligitur quod ſcriptum eſt, Cum factum fuerit, credatis.

HIc quæritur, Si tantum fides de non viſis eſt, quomodo Veritas Apoſtolis, ait. Nunc dico vobis priuſquàm fiat, vt cũ factum fuerit credatis Vbi innui videtur, quòd fides il-

Reſpondeo. Ad primam quæſtionem dicendum, quod remoto eo quod non pertinet ad ſpeciem rei, non oportet quod ſubſtantia rei tollatur, ſicut ſi ab aere tollatur tenebra, adhuc manet aer. Informitas autem fidei non pertinet ad ſpeciem fidei: quia ſpecies fidei eſt per modum quem habet ex natura potentiæ, in qua eſt ſicut in ſubiecto per reuelationem ad ſuum obiectum. Dicitur autem formata, & informis per relationem ad aliquid extrinſecum, ſcilicet ad voluntatem, vt dictum eſt: ſic aer formatur lumine per oppoſitionem corporis luminoſi: & ideo patet, quòd informitas non pertinet ad ſpeciem fidei. Cum ergo charitas adueniens non tollat niſi informitatem à fide, conſtat quòd ſubſtantia habitus fidei adhuc manet.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd imperfectio, quam habet fides reſpectu viſionis, eſt ſecundum genus cognitionis, & ideo pertinet ad ſpeciem fidei: & propter hoc viſio adueniens fidem euacuat: non autem ita eſt in propoſito, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod etiam timor ſeruilis non tollitur quantum ad habitum, ſed quantum ad ſeruilitatem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd gratia in habente fidem non cauſat alium habitum fidei: & hoc non eſt per ineſficaciam gratiæ, ſed accidit ex parte ſubiecti, quod non poteſt recipere id quod iam habet.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd ſicut manet habitus fidei informis ſine informitate, ita & actus ſine informitate: quia habitus eſt quo quis agit, cum tempus affuerit, vt dicit Auguſt. De Trini. li. 4. cap. 7.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd hoc quod aliquis per fidem informem faciat bonum, pertinet ad ſubſtantiam habitus, & ideo hoc manet: ſed quòd faciat non bene, hoc pertinet ad informitatem, & ideo non manet.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd lumen fidei informis & charitatis non ſunt vnius rationis: & ideo vnum non offuſcat aliud, ſed perficit illud, cũ vnũ ſit materiale reſpectu alterius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus fidei informis deficit ab actu fidei formatæ ratione informitatis, & ſecundum hoc non manet.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quod ſicut dicit Philoſophus in 6. Ethi. in homine ante completum eſſe virtutis moralis, exiſtit quædam naturalis inclinatio ad virtutem illam, quæ dicitur virtus naturalis, & hæc eadem virtutis rationem ſumit ſecundum quod a ſuperiori potentia ſcilicet ratione perfectionem accipit. Et ſimiliter fides informis præexiſtit in intellectu ante completum eſſe virtutis, ſed rationem virtutis accipit ex perfectione ſuperioris potentiæ. ſ. voluntatis: vnde vna & eadem fides quæ prius erat informis, poſtea fit formata. Nec eſt alia fides quæ ad. enit, quia fides formata, & informis non differunt ſpecie, vt ex dictis patet. Duæ autem formæ vnius ſpeciei ſimul eſſe nõ poſſunt: quia formæ diuerſificantur ſecundum numerum ex diuerſitate materiæ, vel ſubiecti. Cap. 7.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod opus mortuum tranſit, & non poteſt idem numero iterum ſumi, & ideo viuificari non poteſt: ſed habitus informis manet, & ideo formari poteſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod accidens non variatur quaſi ſubiectum variationis, ſed quia ſecundum ipſum ſubiectum diuerſimode ſe habet, quod ſubiectum variationis eſt, ſicut patet in intenſione & remiſſione coloris.

F ¶ Ad tertium dicendum, quòd ex gratia, & fide nõ fit vnum accidens, ſed modus charitatis participatur ad perfectionem fidei, ſicut modus prudentiæ participatur ad perfectionem, virtutis moralis: & ideo charitas adueniens dicitur formare fidem præexiſtentem.

lis fuerit de factis, & viſis. Super quo Augu. mouet quæſtionem, & abſoluit, ita inquiens. Quid ſibi vult, vt cum factum fuerit credatis? Hæc eſt laus fidei, ſi quod creditur non videtur. Nã & Thomas cui dictum eſt: quia vidiſti me, credidiſti, nõ hoc credidit, quod
G vidit. Cernebat. n. & tangebat carnem viuẽtem, quam viderat morientẽ: & credebat Deum in carne ipſa latentem. Credebat ergo

EXPOSITIO TEXTVS.

ACcipitur autem fides.) Fides proprie dicitur ex hoc, quòd aliquis aſſentit eis quæ non videt. Hoc autẽ contingit dupliciter, vno modo ſecũdum, quod homo inducitur per rationem humanam, & ſic dicitur fides opinio vehemens. Et adhuc magis extenſo nomine omnis certitudo quæ fit per rationem humanam, etiam ſi ad viſionem inducat, dicitur fides ſecundum quod argumentum dicitur ratio rei dubiæ faciens fidem. Dicitur autem & veracitas hominis fide, inquantum eſt cauſa, quod credat quis etiam de his quæ non videt: & ſic dicit Tullius, quòd fides eſt fundamentum iuſtitiæ, fidem pro fidelitate accipiens. Et vlterius ipſa conſcientia ſecundum quam aliquis hanc veracitatem tenet, dicitur fides. Ro. 15. Omne quod non eſt ex fide, glo. i. ex conſcientia. Alio modo, ſecundum quod homo inducitur per rationem diuinam, & ſic dicitur fides ipſe habitus quo creditur ſiue ſit formatus, ſiue informis & actus & obiectum, &
H ſacramentum inquantum eſt cauſa, & ſignum huius fidei. Et quælibet certitudo quæ habetur de diuinis, extenſo nomine dicitur fides etiam ſi videantur. (Non ſunt corpora.) Sciendum, quod hic Auguſt. experimentalem cognitionem quam quis habet de fide ſua ſeparat a quatuor generibus viſionum, ſcilicet à viſione exteriori per hoc, quod dicit (Sicut corpora.) Et à viſione imaginationis quæ ex ipſa relinquitur in hoc, quod dicit. (Et per ipſorum imaginationem.) Et à viſione imaginatiuæ, quæ ex diuerſis imaginibus rerum viſarum format aliquã rem nunquam viſam in hoc, quod dicit. (Non ſicut ea quæ non videmus.) Et à viſione intellectuali eorũ quæ ſunt extra nos per hoc, quòd dixit, nec ſicut hominem. (Quid eſt fides niſi credere &c.) Hic diffinit habitum fidei per actum proprium.

Aug. ſuper Ioã. tra. 74. prin.

Pri. lib. de officijs. c. 8.

DIVISIO TEXTVS.

I POſtquam determinauit magiſter de fide ſecũdum ſuam ſubſtantiam: hic determinat de ea in comparatione ad ſuum obiectum. Et introducitur pars iſta occaſione diffinitionis fidei ab Apoſtolo datæ, qua fidem argumentum non apparentium dicit. Diuiditur autem pars hæc in duas. In prima, inquirit, vtrum fides ſit de non viſis. In ſecunda, vtrum ſit de incognitis, ibi (Poſt hæc quæri ſolet.) Circa principium duo facit. Primo, oſtendit fidem proprie loquendo, eſſe de nõ viſis. Secundo, remouet quandam inſtantiam, quæ fieri poſſet, ibi. (Si vero quæritur, vtrum Petrus.)

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur tria.

K Primo. Quid ſit obiectum fidei.
Secundo. Qualiter ſe habeat ad cognitionem noſtram.
Tertio. De merito, & laude fidei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum veritas increata ſit obiectum fidei.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quod veritas increata non ſit obiectum fidei. Fides. n. eſt de his quæ ſub ſymbolo continentur, quod eſt collectio credendorum: ſed in ſymbolo continentur quædam quæ ad creaturam pertinent, ſicut paſſio, & hmõi. ergo obiectum fidei non eſt veritas increata. 22. q. 1. 1.

¶ 2 Præterea. Fides vt Auguſt. dicit, per ſanctam ſcripturam inſtruitur: ſed in ea multa de creaturis continentur. Ang. to. 10. Homil. 32. Ad fratres in eremo ſer. 38.

ergo

ergo fidei obiectum non eſt tantum veritas increata.

¶ 3 Præt. Fides à prophetica reuelatione initium ſumpſit: ſed prophetia eſt de rebus creatis cum cōtineat differentias temporis, quibus creata ſubiacet. ergo & fides.

¶ 4 Præter. Forma vniuerſalis, non eſt principium operandi, quia eſt à motu remota: vnde ratio vniuerſalis quæ eſt formarum, vniuerſaliū non mouet, ſicut patet per Philoſophum in 3. de anima: ſed veritas prima eſt magis à materia & motu remota, quàm aliqua forma vniuerſalis. cum ergo fides ſit operatiuus habitus, quodammodo: quia per dilectionē operatur vt dicit Gala. 4. vr ꝙ obiectū fidei nō poſſit eſſe veritas prima.

mente quod nō videbat, per hoc quod ſenſibus corporis apparebat. Si vero dicuntur credi quæ videntur, ſicut dicit vnuſquiſque oculis ſuis crediſſe, non ipſa eſt quæ in nobis ædificatur fides: ſed ex rebus quæ videntur agitur in nobis, vt ea credantur quæ non videntur. Ex his aperte intelligitur, quòd proprie fides non apparentium eſt: nec illa eſt fides qua in Chriſto ædificamur, qua dicimus vſitata locutione nos ea credere quæ videmus. Alibi tamen dicit Aug. fidem eſſe de rebus præſentibus, quod erit in futuro cum per ſpeciē Deum præſentem contemplabimur, quæ tamen nō proprie dicitur fides, ſed veritas. Eſt, inquit, Auguſt. fides qua creduntur ea quę non videntur: ſed tamen etiam eſt rerum fides, quādo non verbis, ſed rebus ipſis præſentibus creditur: quod erit cum ꝑ ſpeciem manifeſtam ſe contemplandam ſanctis prębebit Dei ſapientia. Sed nō proprie hæc dicit fides, immo fidei mer-

¶ 5 Præt. Virtutes theologicæ, vt ſupra dictum eſt ordinant nos in finem: ſed finis noſter non tantum eſt Deus, ſed etiam gloria creata. ergo & fides etiam circa veritatem creatam eſt.

Sed contra eſt quod dicit Dion. 7. cap de diuī. no. quòd diuina fides eſt circa ſimplicem, & ſemper exiſtentem veritatem: hoc autem eſt veritas increata. ergo obiectum fidei eſt verum increatum.

¶ 2 Præt. Ab eodem res denominatur, à quo recipit ſpeciem: ſed habitus ſpeciem recipiunt ab obiecto. cum ergo fides dicatur à Deo virtus theologica, videtur quòd obiectum proprium eius eſt veritas increata.

II. 22. q. 2. 2. Vlterius. Videtur quòd fides non ſit circa verum complexum, quia vt dictum eſt, obiectum fidei eſt ſimplex veritas: ſed in ſimplici non cadit aliqua complexio. ergo non eſt circa verum complexum.

¶ 2 Pręter. Fidei ſuccedit viſio: ſed viſio patriæ erit de incomplexo. ergo & fides.

¶ 3 Pręter. Fides formatur charitate: ſed charitas debet pro obiecto bonum incomplexum. ergo & fides verum incomplexum.

Tex. co. 22. ¶ 4 Præt. Sicut dicit Philoſophus in 3. de anima. In compoſitione intellectuum cadit tempus: ſed de ſubſtantia fidei videtur eſſe tempus, alioquin nullus fuiſſet tempore natiuitatis Chriſti fidelis, niſi qui crediſſet eum tunc naſci. ergo fides non eſt circa verum complexum.

¶ 5 Præter. Fides eadem eſt ſemper: ſed enunciabilia non manent eadem, quia nos credimus Chriſtum natum quem patres crediderunt naſciturum. ergo fides non eſt enunciabiliū.

Sed contra. Fides eſt media inter opinionem, & ſcientiam: ſed tam ſciētia quam opinio eſt enunciabilium. ergo & fides.

¶ 2 Præterea. ſ'er fidem differt fidelis ab infideli, non autem differt per incomplexum, quia iudeus credit aduentum Chriſti ſicut & nos: ſed in hoc diſtinguimur, quia nos credimus eum veniſſe, quem ipſi expectant venturum. ergo fides eſt de complexis.

III. 22. q. 1. 3. Vlterius. Videtur quòd fidei poſſit ſubeſſe falſum. Omne enim verum contingens poteſt eſſe falſum: ſed fidei ſubeſt aliquod verum contingens. ſ. paſſio Chriſti, quia fuit voluntaria, & ex libero arbitrio tam Chriſti quam Iudæorum dependens. ergo fidei poteſt ſubeſſe falſum.

¶ 2 Præt. In tempore ante paſſionem Chriſti, poſtquam credidit Abraham Chriſti paſſionem futuram, conſtat quòd poſſibile fuit tunc Deo alio modo humanum genus liberare: q̄d ſi fuiſſet, fides Abrahæ falſificata fuiſſet. ergo fidei poteſt ſubeſſe falſum.

¶ 3 Præter. Spei poteſt ſubeſſe falſum, quia aliquis ſperat ſe habiturum vitam æternam, qui nunquam habebit, & ſimiliter charitati: quia aliquis promittit aliquid ex charitate, quod non faciet, ſicut de Apoſtolo patet 1. Cor. 1. ergo, & fidei.

¶ 4 Præt. Latria per fidem dirigitur: ſed in actu latriæ aliquis poteſt errare, ſicut qui credit eſſe hoſtiam conſecratam, quæ non eſt conſecrata, & eam adorat. ergo & fidei poteſt ſubeſſe falſum.

*D. 23. ar. 2 Sed contra. Fides eſt certior q̄ ſciētia, vt ſupra dictum * eſt, ſed ſcientiæ non ſubeſt falſum. ergo multo minus fidei.

A ¶ 2 Præte. Per nullam virtutem producitur actus malus, quia bonus vſus potentiæ eſt actus virtutis, vt dicit Augu. ſed opinari falſum eſt malus vſus intellectus. cum ergo fides ſit virtus, non contingit fidei ſubeſſe falſum. De lib. arb. Cap. 9.

Reſpondeo. Dicendum, ad primam quæſtionem, quòd in obiecto alicuius potentiæ contingit tria cōſiderare. ſ. id quod eſt formale in obiecto, & id quod eſt materiale, & id quod eſt accidentale, ſicut patet in obiecto viſus: quia formale * in ipſo eſt lumē, quod facit colorem viſibilē, actu: materiale vero ipſe color, qui eſt potentia viſibilis: accidentale vero ſicut, quantitas, & alia huiuſmodi, quæ colorē comitantur. Et quia vnumquodque agit ſecundum quod eſt in actu, & per ſuam formam, obiectum autem eſt actiuum in virtutibus paſſiuis: ideo ratio obiecti, ad quam proportionatur potentia paſſiua, eſt id quod eſt formale in obiecto: & ſecundum hoc diuerſificantur potentiæ, & habitus qui ex ratione obiecti ſpeciem recipiunt. & hæc tria eſt inuenire in obiecto fidei. Cum enim fides non aſſentiat alicui niſi propter veritatem primam credibilem, non habet quòd ſit actu credibile niſi ex veritate prima, ſicut color eſt viſibilis ex luce, & ideo veritas prima eſt formale in obiecto fidei, & à qua eſt tota ratio obiecti. Quicquid autem eſt illud quod de Deo creditur ſicut eſt paſſum eſſe, vel aliquid huiuſmodi, hoc eſt materiale in obiecto fidei. Ea autem quæ ex illis credibilibus conſequuntur, ſunt quaſi accidentaliter: & ideo concedendum eſt, quòd obiectum fidei proprie loquendo, eſt veritas prima. Li. 2. q. euā. c. 39. to. 4. *D. 359.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ paſſio & alia huiuſmodi quę continētur in ſymbolo, ſe habēt materialiter ab obiectū fidei.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in ſacra ſcriptura inſtruitur fides quantum ad eſſentialia fidei, ſicut ſunt quæ de Deo in ipſa dicuntur: & quantum ad accidentalia, ſicut ſunt geſta patrum, & alia huiuſmodi quæ ad fidem pertinent inquantum ſunt diuinitus inſpirata, & dicta.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quāmuis prophetia, & fides ſint de eodem ſicut de paſſione Chriſti, nō tamen ſecundum idem: quia fides formaliter reſpicit paſſionem ex parte illa, qua ſubeſt aliquid æternum ſcilicet inquantum Deus eſt paſſus, hoc autem quod temporale eſt, reſpicit materialiter, ſed prophetia econtrario.

¶ Ad quartum dicendum, quòd formæ vniuerſales non mouent ſecundum quod in ſua vniuerſalitate conſiderantur, ſed ſecundum quod applicantur ad aliquid particulare. Et ſimiliter prima veritas mouet ad operandum inquantum applicatur ad hunc, vel ad illum, ſicut dum conſideratur, quòd eſt finis, ad quem ille, vel ille peruenire poteſt. Vel dicendum, ꝙ formæ vniuerſales non ſunt ſubſiſtentes in rerum natura: & ideo ad operationem, vel ad actionem ſe habere non poſſunt neque ſicut principium, neque ſicut terminus: & ideo non eſt ſimilis ratio de Deo, qui in ſeipſo ſubſiſtit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd beatitudo creata conſiſtit in E operatione noſtra ad Deum. Operatio autem ex obiecto cognoſcitur vnde principaliter eſt fides de ipſo Deo, & ſecundario de beatitudine creata.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicēdum, quòd ſicut dicit Aug. credere eſt cum aſſenſione cogitare. Aſſentire autem non poteſt aliquis niſi ei, quod verum eſt: veritas autem non conſiſtit niſi in complexione vel intellectuum, vel vocum: & ideo obiectum fidei oportet, quòd ſit verum complexum. Et hoc patet per hoc, quòd quidam Philoſophi illam operationem intellectus, qua componit & diuidit, appellauerunt fidem. Vnde illi qui dixerunt, quod fidei obiectum eſt incomplexum, propriam * vocem ignorauerunt. Quod enim dicitur credo incarnationem, non poteſt intelligi informando conceptionem incarnationis: quia ſic quilibet qui intelligit quid ſignatur per nomen, crederet incarnationem. Vnde ſenſus eſt, credo incarnationem eſſe, vel fuiſſe, patet ergo quod fidei inquantum eſt fides, conuenit circa ve- De prædeſtinat ſanctorum li. 1. Cap. 2. *D. 601.

rum complexum eſſe, conuenit etiam ſibi ex ipſa ratione obiecti proprii, quod eſt veritas prima de qua non poteſt ſciri quid eſt, vt intellectus in eius cognitione vtatur formatione: ſed cognoſcitur quia eſt, quod fit per intellectum componentem & diuidentem. F

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ quamuis veritas prima ſit ſimplex ſecũdum rẽ, tamen in ea inueniũtur multa ſecundum rationem, prout intellectus diuerſas cõceptiones de ipſa format. Et ſecundum hoc etiam illas diuerſas conceptiones poteſt componere, & diuidere, & enunciationem de Deo formare.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd operatio intellectus componentis & diuidentis reſoluitur ad operationem eius, qua reſpicit aliquod incõplexum: quia quod quid eſt, eſt principium demonſtrandi an eſt ſimpliciter, & quia eſt: & ideo etiam illud quod fidei ſuccedit, in quo fides conſumabitur erit diuiſio incomplexi.

T.com.8. ¶ Ad tertium dicẽdum, quòd obiectum charitatis eſt bonum, quod ſecundum Philoſophum in 6. Meta eſt in rebus: obiectum autem fidei eſt verum, quod complctur per operationẽ animæ. Et quia compoſitio & diuiſio, quæ eſt in enunciabilibus, non eſt niſi per animam: ideo complexum eſt obiectum fidei, quamuis incomplexum ſit obiectum charitatis. H

¶ Ad quartum dicendum, quòd tempus determinatum eſt de his quæ accidentaliter ſe habent ad fidem, ſicut etiam ſe habet accidentaliter ad prædicatum & ad ſubiectum, quæ intellectus componit & diuidit. Ea autem quæ ſe habent accidentaliter ad fidem, non ſunt de neceſſitate ſalutis, niſi poſtquam determinata ſunt per prædicationem, & doctrinam.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ſuſtinentium fidem eſſe circa verum complexum, quidam dixerunt ꝙ eſt idem enunciabile, quod ſecundum tria tempora variatur quod in primo lib. improbatum eſt di. 24. & propter hoc alij dixerunt, ꝙ articuli fidei non ſunt idem quantum ad eſſentiam, ſed quantum ad vtilitatem: quod etiam non bene dictum eſt, quia ſic fides nõ eſſet eadem ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Et ideo dicẽdum eſt, ꝙ in ipſo articulo qui eſt obiectum fidei complexum eſt aliquid materiale, ſ. ipſa paſſio, & aliquid formale ſcilicet res diuina, & aliquid accidentale. ſ. ipſum vnde fides variatur non quantum ad eſſentiam, ſed quantum ad accidens. I

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd fides innititur veritati primæ: vnde cum illa ſit infallibilis, fidei non poteſt ſubeſſe falſum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd contingens non poteſt eſſe obiectum fidei, niſi ſecundum quod ſtat ſub diuina præſcientia, & ſecundum hoc habet neceſſitatem conſequentiæ, & ſic cadit ſub fide: vnde ſicut præſcientia non poteſt falli, ita nec fides.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd poſt tempus Abrahæ Deus potuit alio modo genus humanum liberare, quàm per paſſionem Chriſti, loquendo de potentia abſoluta, ſed non ſecundũ quod conſideratur in ordine ad pręſcientiam. Non enim poterat Deus, vt aliquid ab eo præſcitum ſit, & poſtmodum non fiat, ſicut non poteſt falli, vel mutari: & ſic fides Abrahæ fuerat de paſſione Chriſti ſecundum quod ſubſiſtit diuinæ præſcientiæ. K

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſpes non tendit in beatitudinem niſi ex ſuppoſitione meritorum, alias eſſet præſumptio & non ſpes. Vnde ſi deficientibus meritis iſte ad beatitudinem non peruenit vt ſperauit, ſpes non decipitur, & ſimiliter nec charitas decipitur: quia ſemper vult id quod Deo placitum eſt. Vnde ſi aliquis poſtea comperiat non eſſe Deo placitum, quod prius placitum æſtimabat, æſtimatio humana fallitur, non charitas.

¶ Ad quartum dicendum, quòd fides non eſt de hac hoſtia niſi rite conſecrata: ſed quod hæc hoſtia ſit rite conſecrata, hoc eſt humanæ æſtimationis, & ex hac parte poteſt accidere error in latria.

ces, ad quam credẽdo perueniet, vt ex fide verborum tranſeat iuſtus in fidem rerum.

Si Petrus habuit fidem paſſionis quando vidit hominem illum pati.

SI Vero quæritur, Vtrum Petrus fidem paſsionis habuerit, cum hominẽ Chriſtum pati oculis cernebat. Dicimus. n. eum fidem paſsionis habuiſſe nõ in eo quòd credebat hominem pati, quia hoc videbat, ſed in eo quod credebat Deum eſſe qui patiebatur. Non enim virtus fidei erat, quòd credebatur homo pati, & mori, quod Iudęus cernens credebat, ſed quòd credebatur Deus eſſe qui patiebatur. Vnde Augu. ſuper illum locum Pſalmi. Reſpondit ei in via virtutis ſuæ. G Laus fidei eſt, non quia credit hominem illum mortuum, quod & paganus credit, ſed quia credit illum glorificatum, & verum Deũ. Credit igitur fides Deũ mortuũ,

ARTICVLVS II.

Vtrum fides poſſit eſſe de viſis.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd fides ſit de viſis 1. Cor. 13. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, & loquitur ibi de fide. ideo fides eſt viſio. ergo credita ſunt viſa. 22. q. 1. 4.

¶ 2 Præt. Lumen fidei ſe habet ad articulos ſicut lumen naturale ad principia, naturaliter cognita: ſed lumen naturale facit videre principia per ſe nota. ergo & lumen fidei facit videre articulos.

¶ 3 Præt. Intelligere, videre eſt: ſed oportet eum qui audit intelligere quę dicunt ad hoc ꝙ credat. ergo fides, quę ex auditu eſt, de viſis eſt.

¶ 4 Præt. Prophetia, viſionis cauſa eſt: ſed fides & prophetia in idem concurrunt, vt ſupra dictum eſt. ergo fides ex viſis eſt.

¶ 5 Præt. Id quod eſt materiale in obiecto fidei, eſt res creata, vt dictum eſt: ſed res illa creata viſui humano ſubiacet etiam ſenſibili, ſicut paſſio. ergo cum fides ſit de toto obiecto ſuo, fides de viſis erit. Art. præce.

Sed contra. Heb. 11. Fides eſt argumentum non apparentiũ. ergo non eſt de viſis.

¶ 2 Præter. Deum nemo vidit vnquàm. Io. 1. ſed fides proprie eſt de Deo. ergo fides eſt de non viſis.

¶ 3 Præt. Fides gignit ſpem, glo. Matth. c. ſed ſpes eſt de non viſis, Rom. 8 ergo & fides.

Vlterius. Videtur quòd fides poſſit eſſe de ſcitis. Deũ enim eſſe eſt creditum: ſed hoc eſt ſcitum, quia demonſtratiue probatum eſt. ergo fides eſt de ſcitis. II. 22. q. 1. 5. De verit. q. 14 9.

¶ 2 Præt. Vnum de generantibus ſcientiam eſt doctrina: ſed fides quantum ad diſtinctionem credendorum eſt per doctrinam, quia fides ex auditu eſt, Ro. 10. ergo fides eſt ſcitis. Boet. de tri. q. 2. 2.

¶ 3 Præter. Omne illud ad quod habetur ratio probans, eſt creditum: ſed ad ea quæ ſunt fidei poteſt haberi ratio probans 1. Petr. 3. Parati ſemper ad reddendum rationem de ea quæ in nobis eſt fide & ſpe. Et commentator ſuper primum ca. de di. no. dicit, ꝙ ratio eſt prior authoritate & Rich. de ſan. Vic. dicit, quòd ad nullam veritatem probandam deficit ratio. ergo fides eſt de ſcitis.

¶ 4 Præt. Omnis probatio conuincens intellectum ad aſſentiendum, facit ſcientiam: ſed ad aſſentiendum his quæ ſunt fidei conuincitur intellectus per miracula, ſicut ſupra dictum eſt de dæmonibus. ergo fides eſt de ſcitis.

Sed contra. Scientia ex intellectu principiorum cauſatur: ſed de his quæ fides credit non poſſumus habere intellectum fide manente, ſcilicet in ſtatu viæ ergo fides non poteſt eſſe de ſcitis.

¶ 2 Præter. Scientia eſt effectus rationis: ſed ea de quibus eſt fides ſunt ſupra rationem. ergo de his quæ ſunt fidei non poteſt eſſe ſcientia.

¶ 3 Præter. Deum nemo vidit vnquàm, Ioan. 1. ſed fides proprie de Deo eſt. ergo eſt de non viſis &c.

Vlterius. Videtur quòd ea de quibus eſt fides, ſint ignota: quia ſecundum Greg. apparentia non habent fidem, ſed agnitionem: ſed ea quæ non habent agnitionem ſunt ignota. ergo ea quæ fidem habent, ignota ſunt. III. Homil. ſup illud Tho. ſumus ex duodecim. Ioan. 20.

¶ 2 Præter. 1. Cor. 2. Oculus non vidit, & auris non audiuit & in cor hominis non aſcendit quæ præparauit Deus diligentibus ſe: ſed quæcunque cognoſcuntur, in cor aſcendunt. ergo fides, quæ eſt de prædictis, eſt de ignotis.

¶ 3 Præter. Omnis noſtra cognitio habet ortum à ſenſu, ſecundum Philoſophos: ſed ea quę cadunt ſub fide, nullo modo poſſunt reduci ad cognitionem ſenſibilem. ergo de eis non eſt cognitio aliqua.

¶ 4 Præt. Omne quod cognoſcitur eſt præſens aliquo modo cognoſcenti: ſed fides, vt dicit Aug. eſt de abſentibus. ergo ea quæ ſunt fidei ſunt ignota. De videndo Deo & prin. de ciui. Dei 13. lib. c. 4.

Sed contra. Omnis habitus in potentia cognitiua exiſtens facit cognoſcere ſuum obiectum: ſed fides eſt in cognoſcitiua

tiua

Item ſer.1. in feria.2. paſchæ de reſurrectione. tiua potentia exiſtens ſicut in ſubiecto, vt prius dictum eſt. ergo ea quæ ſunt fidei aliquo modo cognoſcuntur.

¶ 2 Præt. Infidelitas eſt ignota, vt patet. 1. Thi. 1. Miſericordiã conſecutus ſum: quia ignorans feci in incredulitate mea. ergo fides eſt cognitio, & ita credita ſunt cognita.

Diſt.23.q.1.art.3. Reſpondeo. Dicendum ad primã quæſtionem, ꝙ viſio proprie loquendo, eſt act⁹ ſenſus viſus: ſed propter nobilitatem illius ſenſus tranſlatum eſt nomen, viſionis ad actus aliarum potentiarum cognitiuarum ſecundum ſimilitudinem ad ſenſum viſus. Poteſt ergo attendi ſimilitudo quantum ad genus cognitionis tantum: & ſic largo modo, & impropriè omnis cognitio viſio diceretur, & ſecundũ hoc fides eſt de viſis vtcũque, ſicut magiſter dicit non quidem viſu exteriori, ſed interiori. Poteſt etiam vlterius attendi hæc ſimilitudo nõ ſolum quantum ad genus cognitionis, ſed etiam quantum ad modum cognoſcendi. Modus autem quo ſenſus viſus videt, eſt inquantum ſpecies viſibilis in actu per lumen formatur in viſu: vnde transferendo nomen viſionis ad intellectum, proprie intelligendo, videmus quando per lumen intellectuale ipſa forma intellectualis ſit in intellectu noſtro, ſiue illud lumen ſit naturale, ſicut cum intelligimus quidditatem hominis, aut alicuius huiuſmodi: ſiue ſit ſupernaturale, ſicut quo Deum in patria videbimus. Et vlterius videri per intellectum dicuntur illa complexa, quorum cognitio ex prędicta viſione conſurgit: ſicut per lumen naturale videmus, principia prima quæ cognoſcimus ſtatim vt terminos: ſiue ꝑ lumen ſupernaturale, ſicut eſt viſio prophetiæ. Et vlterius etiã ea quæ in illa principia reſoluere poſſumus, per rationem dicuntur videri, ſicut ea quæ ſcimus demonſtratiue probata. Et
D ſecundum hoc patet, ꝙ fides non poteſt eſſe de viſis: quia forma illa intelligibilis, quæ principaliter erit obiectum fidei ſcilicet Deus, formationem intellectus noſtri ſubterfugit, & non eſt ei peruius in ſtatu viæ, vt dicit Aug. Nec iterũ ea quæ ſunt fidei, ad principia viſa reducere poſſumus demonſtrando.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd viſio accipitur ibi large ſecundum primum modum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ termini principiorum naturaliter notorum ſunt comprehenſibiles noſtro intellectui: ideo cognitio, quæ conſurgit de illis principijs, eſt viſio: ſed nõ eſt ita de terminis articulorum. Vnde in futuro, quando Deus videtur per eſſentiam, articuli erunt ita per ſe noti & viſi, ſicut modo principia demonſtrationis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fidem præcedit intellectus, quo intelligimus quid ſignatur per nomen, & non quo intelligimus quid ſit res ipſa: quia nomina ex effectibus Deo imponuntur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd prophetia reſpicit temporale quaſi proprium obiectum, quod intellectu comprehendi poteſt, & ideo prophetia eſt viſio.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ de eo quod eſt materiale in obiecto fidei, ſcilicet incarnatio, nõ eſt fides niſi ſecundum quod
* D.359. ſtat ſub illo formali: ſicut viſus non eſt de colore * niſi ſecundum quod ſtat ſub lumine, & ſic non cadit ſub viſu corporali, nec intellectuali.

quæſt. ſpec. art.1.q.2. ad 5. ¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd fides, vt dictum eſt, comparatur ad aliquid dupliciter ſcilicet per ſe, & per accidens. Et quod per ſe pertinet ad fidem, pertinet ad eã ſemper & vbique: & ideo quod pertinet ad fidem ratione huius, vel illius non eſt fidei per ſe, ſed per accidens. ſic ergo quod ſimpliciter humanũ intellectum excedit ad Deum pertinens nobis diuinitus reuelatum, per ſe ad finem pertinet: quod autem excedit intellectum huius, vel illius, & non om-
A nis hominis non per ſe, ſed per accidens ad finem pertinet. Ea quæ omnem humanum intellectum excedunt, non poſſunt per demonſtrationem probari, quia demonſtratio in intellectu principiorum fundatur, & ideo huiuſmodi non poſſunt eſſe ſcita, ſed quædam quæ ſunt præcedentia ad fidem, quorum non eſt fides niſi per accidens, inquantum ſcilicet excedunt intellectum illius hominis, & non hominis ſimpliciter, poſſunt demonſtrari & ſciri: ſicut hoc, quod eſt Deum eſſe, quod quidem eſt creditum quantum ad eum, cuius intellectus ad demõſtrationem non attingit: quia fides quantum in ſe eſt, ad omnia quæ fidem concomitantur, vel ſequuntur, vel præcedunt ſufficienter inclinat. Et per hoc patet ſolutio ad primũ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd fides determinatur per auditum doctrinæ proponentis quid euitandum ſit, & quid tenendum ſit, ſed non
C probantis propoſitum: & ideo ſcientiam talis doctrinam non facit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio humana præcedit authoritatem humanam, & ratio diuina præcedit authoritatem diuinam, cui fides innititur: vnde fides noſtra ita ſe habet ad rationem diuinã qua Deus cognoſcit, ſicut ſe habet fides illius qui ſupponit principia ſubalternatæ ſcientiæ à ſcientia ſubalternante, quæ per propriam rationem illa probauit. Vnde Apoſtolus non mouet humanam rationem inducere ad probandum fidem, ſed diuinam, vt quid Deus dixit: humanam autem ad defendendum, vt per eam oſtendatur, ꝙ ea quæ fides præſupponit non ſunt impoſſibilia, non autem ita, ꝙ ſufficienter per rationem humanam ea quæ fidei ſunt, probari poſſint. Et ideo verbum Rich intelligendum eſt de probatione non ſufficienti, ſed aliquo modo perſuadenti.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ argumenta quæ cogũt ad fidem, ſicut miracula non probant fidem per ſe, ſed probant veritatem annuntiantis fidem: & ideo de his quæ fidei ſunt, ſcientiam non faciunt.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd ad perfectam rationem cognitionis intellectiuæ tria requiruntur. Primo, ꝙ id quod cognoſcitur, intellectui proponatur. Secundo, quòd intellectus illis adhæreat. Tertio, ꝙ ea videat. Ea ergò quæ fidei ſunt, intellectui proponuntur non quidem in ſeipſis, ſed quibuſdam verbis quę ad eorum expreſſionem non ſufficiũt, & quibuſdam ſimilitudinibus ab eorum repræſentatione deficientibus, & dicuntur cognoſci in ſpeculo, & in ænigmate. Et propter hoc non videtur proprie loquendo, ſed tamen intellectus aſſentit eis, & propter hoc imperfecte cognoſcuntur,
E nec omnino ignorantur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Greg. loquitur de agnitione perfecta, quæ viſionem includit.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ in cor aſcendit quod per operationem cordis formari poteſt, & hoc quod videtur: & per iſtum modum quæ præparauit Deus diligentibus ſe, in cor hominis non aſcendunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cognitio fidei ortum habet à ſenſu, inquantum ſignificationes nominum, quæ præponuntur à ſenſibus, cognouit, ſed hæc deficiunt à repræſentatione eius circa quod eſt fides proprie: ideo fides non habet in cognitionem perfectam.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ illud proprie dicitur præſens, cuius eſſentia intellectui, vel ſenſui præſentatur: & quia hoc facit viſionem, ideo dicit Auguſtinus, ꝙ videntur præſentia, ſed creduntur abſentia, & propter hoc etiam fides aſſimilatur auditui, quia de abſentibus eſt, ſicut auditu cognoſcimus, quæ cum ſint abſentia nobis recitantur.

& glorificatum hominem. Non igitur fuit Petro fides credere hominem illum mori, quod oculis cernebat: ſed credere Deum eſſe qui moriebatur. Nec nobis etiam fides in hoc meretur, quòd credimus hominem illum mortuum, quod & Iudæus credit: ſed quia credimus hominem Deum mortuum eſſe.

Si aliqua ſciuntur, quæ creduntur.

Poſt hoc quæri ſolet, cum fides ſit de non apparentibus, & non viſis, vtrum ſit etiam de incognitis tãtum. Si enim de incognitis tantum eſt, de his videtur tantum eſſe quæ ignorantur. Sed ſciendum eſt, quod cum viſio alia ſit interior, alia exterior, non eſt fides de ſubiectis exteriori viſioni: eſt tamen de his quæ viſu interiori vtcumque capiuntur. Et quædam vtique hic ſic capiuntur, vt intelligantur & ſi non vt in futuro: quædam autem non, quia cum fides ſit ex auditu, non modo exteriori, ſed interiori, nõ poteſt eſſe de eo quod omnino ignoratur, quæ ipſa ad
B ſenſum corporis non pertinet, vt ait Aug. dicens. Quamuis ex auditu fides in nobis ſit, non tamẽ ad eum ſenſum corporis pertinet, qui dicitur auditus, quia non eſt ſonus: nec ad vllum ſenſum corporis, quoniam cordis eſt res iſta, non corporis. Quędam ergo fide creduntur, quæ intelliguntur naturali ratione, quędam vero quæ non intelliguntur, vnde

ARTICVLVS III.

Vtrum neceſſarium ſit homini credere aliquid cuius non habet ſcientiam.

22.q.2.3. de verit. q. 14.10. AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit neceſſariũ quòd homo credat aliquid, cuius non habet ſciẽtiam, neque viſionẽ ſuper naturalem rationem exiſtens. Nulli enim rei perfecte prouidetur, niſi ſibi conferantur ea per, quæ poteſt in finem ſuum deuenire: ſed humanæ naturæ in ſua creatione ſufficiẽter diuina prouidentia prouidit. ergo ei tribuit ea, per quæ poſſit in finem ſuum tendere: & ita videtur ꝙ ratio naturalis ſufficiẽter hominem in finem ordinet, & ita nõ oportet quòd aliqua ſupra rationem credat.

Propheta, Niſi credideris, nõ intelliges: quod Aug. aperte diſtinguit. Alia ſunt inquit, quę niſi intelligamus, non credimus: alia quæ niſi credamus non intelligemus. Nemo tamen poteſt credere in Deum niſi aliquid intelligat, cum fides ſit ex auditu prędicationis. Idem in lib. de Tri. Certa fides vtcunque inchoat cognitionem: cognitio vero certa non perficitur niſi poſt hanc vitam. Ambro. quoque ait. Vbi fides, nõ ſtatim cognitio: vbi cognitio eſt, fides præcedit. Ex his apparet aliqua credi, quæ nõ intelliguntur, vel ſciuntur, niſi prius credãtur: quædam vero intelligi aliquãdo etiam, antequàm credantur. Nec tamen ſic intelliguntur modo, vt in futuro ſcientur, & nunc etiam per fidem, qua mundãtur corda amplius intelliguntur: quia niſi per fidem diligat Deus, nõ mundatur cor ad eum ſciẽdum, vnde Aug. Quid eſt Deũ ſcire, niſi mente eum conſpicere, firmeq; percipere? Sed & priuſquã valeamus percipere, & ꝑſpicere Deum, ſicut percipitur à mũdis cordibus, niſi per fidem diligatur, nõ poterit cor mundari, vt ad eum videndum ſit aptum. Ecce hic aperte habes, quia nõ poteſt ſciri Deus, niſi prius diligendo credatur. Supra aũt dictũ eſt, ꝙ nemo poteſt credere in Deum niſi aliquid intelligitur. Vnde colligitur nõ poſſe ſciri, & intelligi credenda quędam, niſi prius credanť, & quædã non credi, niſi prius intelliganť, & ipſa per fidẽ amplius intelligi.

¶ 2 Pręter. Vltimus finis noſtræ vitæ eſt Deus, inquantum eſt ſummum bonum: ſed aliquid eſſe ſummum bonum eſt probatum per rationem naturalem. ergo non oportuit aliquid aliud credere ſupra rationem naturalem ad ordinationem hominis in finem.

¶ 3 Præter. Sapientia diuina in infinitum noſtram rationem excedit. ergo infinita ſunt in ſapientia Dei, quæ noſtram rationem excedunt: ſed non de omnibus illis poſſumus habere cognitionem. ergo pari ratione nec de aliquibus quæ ſupra rationem ſunt: quia de ſimilibus eſt idem iudicium.

Sed contra. Vbi eſt altior vita, debet eſſe altior operatio vitæ: ſed vita gratiæ eſt altior quam vita naturæ. ergo & cognitio gratiæ debet excedere cognitionem naturæ, cum cognitio ſit operatio vitæ.

¶ 2 Præt. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, Hebr. 11. ſed ea quæ ſperamus ſunt ſupra rationem: quia oculus non vidit &c. 1. Cor. 2. ergo & fides debet eſſe de his quæ ſunt ſupra rationem.

II. 3.C.c.5. Vlterius. Videtur quòd credere his quæ non videmus, non ſit laudabile, neque meritorium: quia qui cito credit, leuis eſt corde, vt dicitur Eccl. 19. ſed qui credit his quæ nullo modo videt, nimis cito credit. ergo magis eſt vituperandus quàm laudandus.

¶ 2 Præter. Abnegare rationem, quę eſt nobiliſſimum eorum quæ in nobis ſunt, eſt vituperabile: ſed qui credit ea, quæ non ſunt rationi conſona, rationem abnegat. ergo eſt vituperabilis.

¶ 3 Præt. Diſcretio eſt illa quæ facit omne opus hominis laudabile: ſed cum omnis noſtra diſcretio ſit per rationem, in his quæ præter rationem ſunt, non habemus aliquid quo diſcernamus. ergo hoc credere non eſt laudabile: quia ita poteſt aliquis credere falſis, ſicut veris.

Sed contra eſt quod dicitur Ioan. 20. Beati qui non viderunt, & crediderunt.

¶ 2 Prætor. Omnis actus virtutis eſt meritorius & laudabilis, quantum eſt in ſe: ſed credere quæ non videntur eſt actus fidei, quæ eſt virtus ergo eſt laudabile & meritorium.

III. 22. q.2.10. Hom.26. Vlterius. Videtur ꝙ ratio humana diminuat meritum fidei. Ratio enim ſufficienter probans, totaliter meritum fidei euacuaret: quia vt dicit Grego. fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. ergo ratio aliqualiter perſuadens, meritum fidei diminuit.

¶ 2 Præt. Illud quod inducit ad corruptionem fidei, diminuit meritum fidei: ſed rationes & diſputationes inducunt corruptionem fidei, vt dicit Auer. in 3. Phy. ex hoc, ꝙ homo audit ea, & ex hoc minus adhæret his quæ conſueuit audire, & dubitare incipit: ergo vꝫ ꝙ ratio humana meritũ fidei diminuat.

F ¶ 3 Præt. Opus quod pure propter Deum ſit, magis eſt meritorium, quàm quãdo cum hoc fine admiſcetur aliquid aliud temporale. ergo pari ratione humana ratio fidei admiſſa, meritum fidei diminuit.

Sed contra. Per rationes humanas fides elucidatur. ſed elucidantibus vita eterna promittitur, vt patet Eccl. 24. Qui me elucidant &c. quod non eſſet ſi per elucidationem meritum fidei diminueretur. ergo videtur quod ratio humana meritũ fidei non diminuit.

¶ 2 Præter. Quanto virtus eſt magis propinqua fini, tanto eſt magis meritoria: ſed finis fidei eſt intelligentia veritatis, ad quã homo propinquat ꝑ rationes humanas. ergo ratio humana fidei meritum non diminuit, ſed auget.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quod in fide ſunt quędam quę ſunt ſupra rationem humanã ſimpliciter, de quibus eſſentialiter eſt fides. & quædam quæ ſunt ſupra rationem humanam alicuius, quamuis non ſupra rationem cuiuſlibet hominis, & ad vtraque neceſſarium fuit dari fidem. Quia enim homini Deus prouidit finem, qui eſt ſupra naturam hominis, ſ. plenam participationem ſuæ beatitudinis, oportet autem eum qui in finem tendit ſi libero arb. agat, cognoſcere finem, ex cuius conſideratione dirigitur in his quæ ſunt ad finem: ideo oportuit vt homo aliquam eius rei cognitionem haberet, quæ naturalem cognitionem eius excedit, quæ quidem cognitio homini datur per gratiam fidei. Sicut autem eſt in gratia perficiente affectum quod præſupponit naturam, quia eam perficit ita & fidei ſubſternitur naturalis cognitio, quam fides præſupponit, & ratio probare poteſt, ſicut Deum eſſe, & Deum eſſe vnum incorporeum, intelligentem, & alia huiuſmodi: & ad hoc etiam ſufficienter fides inclinat, vt qui rationem ad hoc habere non poteſt, fide eis aſſentiat. Quod quidem neceſſarium fuit propter quinque, vt dicit rabi Moyſes in prima parte cap. 33. Primo, propter altitudinem materiæ ſecundum eleuationem a ſenſibus, quibus vita noſtra conuiuitur, vnde nõ eſt facile ſenſum & imaginationem deſerere, quod tamen eſt neceſſarium in cognitione diuinorum & ſpiritualium, vt dicit Boet. Secundo, quia quamuis intellectus hominis naturaliter ordinatus ſit ad diuina cognoſcenda, non tamen poteſt in actum exire per ſeipſum. Et quia cuilibet non poteſt adeſſe doctor paratus, ideo Deus lumen fidei prouidit, quod mentem ad ſimiliter modi eleuet. Tertio, quia ad cognitionem diuinorum per viam rationis multa præexiguntur, cum fere tota Philoſophia humana ad cognitionem diuinorum ordinetur: quæ quidem non poſſunt niſi pauci cognoſcere, & ideo oportuit fidem eſſe, vt omnes aliquam cognitionem haberent de diuinis. Quarto, quia quidam naturaliter ſunt hebetes, & tamen cognitione diuinorum indigent, qua in vita dirigantur. Quinto, quia homines occupantur circa neceſſaria vitæ, & retrahuntur a diligenti conſideratione diuinorum. Lib. 1. de trini cap. 2.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd finis humanæ vitæ eſt cognitio Dei, etiam ſecundum Philoſophos, qui ponunt fœlicitatem vltimam in actu ſapientiæ ſecundum cognitionem nobiliſſimi intelligibilis. Cognitio autem Dei, quidem excedit noſtram natura, ſicut viſio quæ eſt per eſſentiam: & ad illum finem non potuit ſufficienter nobis prouideri per noſtra naturalia: & ideo neceſſaria fuit fides eorum quæ eſſentialiter ad finem pertinent. Alia autem cognitio Dei eſt commenſurata noſtrę naturę ſcilicet illa quam de Deo habere poſſumus per rationem naturalem: ſed quia hæc habetur in vltimo humanæ vitæ, cum ſit finis, & oportet humanam vitam regulari ex cognitione Dei, ſicut ea quę ſunt ad finẽ ex cognitione ſi- Ethico. 10. Cap. 9.

nis!

niſi ideo etiam per naturam hominis non potuit ſufficienter prouideri etiam quantum ad hanc cognitionem dei. Vnde oportuit, quòd per fidem a principio cognita fierent, ad quæ ratio nondum poterat peruenire, & hoc quantum ad ea quæ ad fidem præexiguntur.

Cap 4. de diuin. nom. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd bonũ vt dicit Dion eſt diffuſiuum ſui: vnde vbi cognoſcitur alia ratio diffuſionis, cognoſcitur alia ratio bonitatis. Per rationem ergo naturalem poteſt cognoſci ſummũ bonum, ſecundũ quòd diffundit ſe communicatione naturali, non autem ſecundũ quod diffundit ſe cõmunicatione ſupernaturali, & ſecundũ hanc rationem ſummum bonum eſt finis noſtræ vitæ, de quo oportet haberi fidem, cum ratio in illud non poſſit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ea quæ ſunt ad finem, debẽt proportionari fini: vnde cum finis vitæ humanæ vltimus ſit ſupra facultatem naturæ, & per conſequens rationis, quæ ratio ex his quæ ſunt ad finem de fine coniectat, oportet quod etiam illa quæ ſunt ordinata ad finem illum ſupra facultatẽ humanæ naturæ ſint, & ſupra rationem, & ita non omnia quæ in diuina ſapientia ſupra rationem ſunt, ad fidem pertinent, ſed ſolum cognitio finis ſupernaturalis, & eorum quibus in finem illum ſupernaturaliter ordinamur.

Cap. 16. Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quod ſicut Philoſophus dicit. 1. Ethi. Laus proprie ſecundum reſpectum ad alterum quod dignius eſt attenditur; ſicut videmus quod actus concupiſcibilis laudatur inquantum ordinate ſe habet ad rationem: actus vero rationis inquantum ordinate ſe habet ad intellectum, quo dirigitur: & actus etiam ſupremarum potentiarum ſecundum quod conuenienter ſe habet ad finem. Et propter hoc illa quæ ſunt optima non laudantur, ſed honorantur. Et quia virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum, vt dicitur in 7. phy. ideo proprie actus virtutis laudabilis eſt.

T. com. 17. Noſtra autem naturalis cognitio ſe habet ad diuinam ſicut ad ſuperiorem, & ideo cum ratio noſtra diuinæ conſentit, actus laudabilis eſt, ſicut cum iraſcibilis ſubditur rationi; & ideo credere veritati primę in his quæ non videntur, laudabile & opus meritorium eſt, & opus virtutis.

Ad primam ergo dicendum, quod credere homini abſque ratione probabili, & nimis cito credere: quia cognitio vnius hominis non eſt naturaliter ordinata ad cognitionem alteri⁹, vt per ipſam reguletur: ſed hoc modo ordinata eſt ad veritatem primam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd homo dum credit, rationẽ non abnegat quaſi contra eam faciens, ſed eam tranſcendit altiori diligenti innixus, ſ. veritati primæ: quia ea quæ fidei ſunt etſi ſupra rationem ſint, tamen non ſunt contra rationem. Ea autem quæ ſupra hominem ſunt quærere, non eſt vituperabile, ſed laudabile: quia homo debet ſe erigere ad diuina quantumcumque poteſt, vt dicit Philoſophus. 10. ethicorum.

Cap. 9. ¶ Ad tertium dicendum, quod diſcretionem credẽdorum habet homo per lumen fidei, ſicut diſcretionem ſpirituum per aliquam gratiam gratis datam: vnde homo lumen fidei habens non conſentit his, quæ ſunt contra fidem, niſi inclinationem fidei derelinquat ex ſua culpa.

Ad tertiam quæſtionem dicendum quod quantitas meriti ex duobus poteſt attendi. ſ. ex parte operis, & ex parte operantis, opus quidem oportet, vt ſit virtuoſum. Et quia virtus eſt circa difficile & bonum, oportet quod habeat difficultatem & bonitatem, quantum in ſe eſt: & ideo quod addit ad alterũ eorum addit ad meritum quantum eſt ex parte operis: ex parte vero operantis requiritur voluntas. Vnde quanto magis quis voluntarie facit, tanto magis meretur, & ſemper quantitas meriti attenditur ſecundum radicem charitatis: hæc autem quantitas eſt quaſi formale reſpectu alterius: vnde ſecundum eam certius eſt iudicium de quantitate meriti. Ratio ergo naturalis dupliciter poteſt induci in his quæ fidei ſunt, vel

Nec ea quæ prius creduntur, quã intelligantur penitus ignoratur, cum fides ſit ex auditu. Ignorantur tamen ex parte, quia nõ ſciũtur. creditur ergo quod ignoratur, ſed non penitus: ſicut ẽt amatur, quod ignoratur. unde Augu. Sciri aliquid, & nõ diligi poteſt: diligi vero quod neſcitur, quæro vtrum poſſit? Si non poteſt, nemo diligit Deum antequã ſciat. vbi autẽ ſunt illa tria, ſpes, fides, & charitas, niſi in animo credente quod nondum ſcit, & ſperãte, & amante quod credit? Amatur ergo & quod ignoratur, ſed tamen creditur.

DISTINCTIO XXV.

A

De fide antiquorum.

B PRædictis adijciendum eſt de ſufficientia fidei ad ſalutem. Illis .n. qui præceſſerũt aduentum Chriſti, & qui ſequũtur, videtur profeciſſe fides ſecũdum temporis proceſſum, ſicut profecit cognitio. Fides quippe magna dicitur cognitione, & ar-

A cum ratio inducitur ſecundum fidem, vel contra fidem. Ratio autem inducta contra fidem addit difficultatem actus quantum in ſe eſt: vnde manente eadem voluntate credenti, magis meretur qui credit, ad quod videt multas rationes naturales in contrarium, quam qui eas non videt: ſicut qui cum tentatur vehementius de luxuria, ſi reſiſtit, æquali voluntate plus meretur. Ratio autẽ quæ ſecundum fidẽ inducitur, non facit videri id quod creditur: & ideo difficultatem operis quantum in ſe eſt non diminuit, ſed quãtum in ſe eſt facit voluntatem magis promptam ad credẽdum, & ex iſta parte poteſt augere meritum fidei ſicut habit⁹ virtutis, qui inclinat ad actum in ſe difficilẽ, quem facilem reddit operanti. Vnde patet, quòd tam cauſa rationalis pro fide inducta, quàm contra fidem quantum in ſe eſt, meritum fidei auget, quamuis poſſit etiam diminuere vtrunque ex defectu credentis.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio præbens ſufficienter experimentum fidei facit viſionem, & ideo difficultatem credendi euacuat: ſed talis ratio de his quę per ſe ad fidem

C pertinent, haberi non poteſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ex diſputationibus corrumpitur fides in eo, qui fidem firmam non habet ex culpa ipſius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio humana adducta non facit, vt homo non pure propter deum credat, qua remota nihilhominus crederet: vnde quantum in ſe eſt nõ diminuit meritum niſi ex culpa credentis.

EXPOSITIO TEXTVS.

QVæ (non proprie dicitur fides, ſed veritas.) Cõtra. Hic diuidit fidem contra veritatem. ergo fides veritatem non habet. Dicendum quòd hic accipit veritatẽ manifeſtam, quæ fidei ſuccedit. (Ex fide verborum.) Contra.

D Nunc etiam non crẽdimus tantum verbis: quia cum apud diuerſas gentes ſint diuerſa verba, eſſet diuerſa fides. Et dicendum quòd non dicitur eſſe fides uerborum, vt eorum in quæ credatur, ſed quia ea quæ credenda ſunt, nobis per verba proponuntur, inſufficienter nobis res creditas oſtendentia. (Cum fides ſit ex auditu.) Contra. Auditus interior a viſu non differt. Dicendum quòd vtrumque dicitur in intellectu per ſimilitudinem: vnde proprie de illis rebus intellectus viſu habetur quarum formæ ſe ei offerunt, ſed auditus de illis quæ non videt. Alia quæ non ſunt, intelligimus ſicut principia naturaliter cognita. Alia quę non credimus, ſicut ea quæ ſupra rationem ſunt, & accipit hic credere communiter prò omni aſſenſu, niſi aliquid intelligat, ſcilicet quid ſignificatur per nomen.

E

DIVISIO TEXTVS.

POſtquàm magiſter determinauit de fide quantum ad ſuam eſſentiam, quę per diffinitionem cognoſcitur, & de obiecto fidei. Hic determinat de ipſa per comparationem ad habentem ratione quantitatis, ſecundum quam creſcit in habente fidem. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima determinat de fide prout comparatur ad credentes ſecundum quantitatem, quam habet ex numero credibiliũ. In ſecunda ſecundum quantitatem, quam habet ex intenſione habitus, ibi. (Illud etiam non eſt prætermittendum. Circa primum tria facit. Primo, oſtendit, quod fides ſufficiens ad ſalutem, ſe extendit ad cognitionem deitatis. Secundo quòd ſe extendit ad cognitionem redemptoris, ibi. (Sed quæritur vtrum hoc credere.) Tertio, oſtendit ad quos articulos redemptoris fides ſe extendit, ibi. (Sed quæritur cum ſine fide mediato. (Sed quæritur vtrum hoc credere.) Hic

duu

duo facit. Primo, oſtendit propoſitum. Secundo, remonet quandam quæſtionem ex dictis, ibi (Quid ergo dicetur. Sed quæritur cum ſine fide.) Hic etiam duo facit. Primo, oſtendit propoſitum. Secundo, mouet quæſtionem, ibi. (Solet et quæri illud etiam prætermittendum.) Hic oſtendit quòd fides ſecundum quantitatem quam habet ex intentione habitus, æquatur ſpei, charitati, & operationi. Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit propoſitum. Secũdo, ſoluit dubitationem, ibi. (Hic vero quod hæc &c.) Hic eſt duplex quæſtio. Prima de diffinitione articulorum. Secunda de explicita eorum cognitione.

ticulorum quantitate, vel conſtantia, & deuotione. Eſt autem quædam fidei menſura, ſine qua nunquam potuit eſſe ſalus. Vnde Apoſtolus. Oportet accedentem credere, quia eſt: & quod remunerator eſt ſperantium in ſe. Sed quæritur vtrum hoc credere ante aduentum, vel ante legem ad ſalutem ſuffecerit. Nam tempore gratiæ conſtat certiſſime hoc nõ ſufficere. Oportet enim vniG
uerſa credi, quæ in ſymbolo continẽtur, ſed nec ante aduentum, nec ante legem videtur hoc ſuffeciſſe: quia ſine fide mediatoris nullum hominẽ vel ante, vel poſt fuiſſe ſaluum ſanctorum authoritates conteſtantur. Vnde Aug. ad Optatum. Illa fides ſana eſt, qua credimus nullum hominem ſiue maioris, ſiue paruulæ ætatis liberari a contagione mortis, & obligatione peccati, quod pri-

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur duo.

Primo. De articulo ſecundum ſe.
Secundo. De diſtinctione articulorum adinuicem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diffinitio Ricardi de S. Victore de articulo ſit competens.

AD primum ſic proceditur, & exponitur diffinitio Richardi de S. Vict. quæ talis eſt. Articulus eſt indiuiſibilis veritas de deo arctans nos ad credendum. Videtur autem quòd ſit competens, quia indiuiſibilis veritas eſt veri-
D.249.1.ar 1.q.10. tas complexi: ſed fides eſt de complexis, vt ſupradictum eſt ergo articulus fidei non eſt indiuiſibilis veritas.

¶ 2 Præt. Inter articulos fidei ponuntur aliqua, quæ nõ pertinent ad deum ſicut ad cauſam, ſicut carnis reſurrectio: ſed hoc non ſufficit ad hoc quòd dicatur veritas eſſe de deo: quia ſic omnis veritas a deo eſt, non tamen omnis veritas ad articulum fidei pertinet. ergo videtur quod inconuenienter dicatur veritas de Deo.

¶ 3 Præt. Arctatio neceſſitatem importat: ſed fides volunta-
Super Ioã. tracta. 26. ria eſt, quia nullus credit niſi volens, vt dicit Aug. ergo male dicit, quòd eſt arctans ad credendum.

¶ Item ponitur alia diffinitio Iſidori Articulus eſt perceptio diuinæ veritatis tendens in ipſam. quia perceptio diuinæ veritatis eſt etiam per rationem naturalem, ſicut quòd ſcimus deum eſſe, & tamen de hoc non eſt articulus. ergo male diffinit articulum.

¶ Item obijcitur de diffinitione Hugonis de ſancto Victore. articulus eſt natura cũ gratia, quia articulus eſt res credita: ſed natura cum gratia eſt credens. ergo cum credens non ſit creditum, articulus male diffinitur.

II. Vlterius. Videtur quòd articulus poſſit dici formatus & informis, obiectum enim proportionatur habitui: ſed fidei obiectum eſt articulus. cum ergo fides ſit formata & informis, videtur quòd etiam articuli.

¶ 2 Præt. Tendere in deum eſt actus fidei formatæ: ſed articuli eſt tendere in Deum, vt patet per alteram diffinitionum aſſignatarum. ergo articulus poteſt eſſe informis, & formatus.

¶ 3 Præt. Vnus articulus eſt, Credo in deũ: ſed hic eſt actus fidei formatæ. ergo articulus eſt etiã formatus, & informis.

Sed contra. In articulis fidei non differt peccator & iuſtus: differt autem ſecundum formationem, & informitatem. ergo formatio, & informitas non pertinent ad articulos.

¶ 2 Præt. Mutare articulos non eſt in poteſtate hominis, in quantum ex peccato cauſatur. ergo informitas non conſideratur circa articulum.

III 22.q.1.8. Vlterius. Videtur quòd articuli non debuerunt colligi in ſymbolo: quia tota fides ſufficienter per ſacram ſcripturam inſtruitur. ergo ſuperfluum fuit ſymbolos condere.

¶ 2 Præt. Symbolum proponitur vt regula fidei, cuius actus eſt aſſentire: ſed ſicut dicit Aug. in epiſtola ad Hieronymum ſolis apoſtolis & prophetis eſt hic honor exhibendus, vt qua-
F cumque dixerunt, hæc ipſa vera eſſe credantur. ergo poſt ſymbolum apoſtolorum non debuerunt alia ſymbola fieri.

¶ 3 Præt. Quæritur, quare ſymbolum apoſtolorum, & Nicenum diuiditur in tres partes ſecundum tres perſonas: ſymbolum aũt Athan. ſecundũ diuinitatem, & humanitatẽ partitur.

¶ 4 Præt. Quæritur, quare ſymbolum apoſtolorum dicitur ſubmiſſe in Prima, & Completorio, alia vero duo alte, vnũ poſt euãgelium, alterum in prima.

Reſpon. dicendũ ad primam quæſtionem, quòd articulus nomen græcum eſt, importat, indiuiſionem: vnde membra quæ non diuiduntur in alia membra dicũ- Ad Optatũ epiſt. 52.
tur articuli. Et ſecundum iſtum modum, concluſiones, quæ inquiruntur in aliqua ſcientia, vel aliquo tractatu, dicuntur articuli: quia ex eis, ſicut ex quibuſdam principijs indiuiſibilibus, conſurgit collectio, quæ tractatum perficit. Et ſic in iudicijs, ea quæ per teſtes probata ſunt, vel probanda, dicuntur articuli. Fides autem non inquirit, ſed ſupponit ea quæ ſunt fidei ex teſtimonio dei ea dicentis: vnde illud quod ſpecialem difficultatem in fide, & cuius ſuppoſitio non dependet
H ab alio ſuppoſito, proprie dicitur articulus fidei. Et ideo in diffinitione prædicta Rich. ſecutus eſt & proprietatem nominis, dicens, quòd eſt indiuiſibilis veritas, & æthimologiam, ſecundum quod ſonat in lingua latina dicens, quod arctat nos ad credendum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd in complexis per ſe loquendo, non eſt veritas niſi æquiuoce: vnde indiuiſibile intelligendum eſt non ſimpliciter, ſed in genere complexorum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod articuli fidei dicuntur eſſe de deo, aut quia pertinent ad diuinam naturam, aut quia ad perſonam ſiue ratione ſui, ſiue ratione naturæ aſſumptæ, aut effectus proprius eius qui poteſt fieri aliqua virtute creata, nec percipitur ratione humana, & ideo obiectio ceſſat.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd articulus dicitur arctare ad credendum non de neceſſitate coactionis, ſed neceſſitate finis: quia ſine fide articulorum non poteſt eſſe ſalus.

I ¶ Ad quartum dicendum, quòd perceptio diuinæ veritatis quæ fit per rationem naturalem, tendit ſicut in id, cui innititur in intellectum principiorum: ſed perceptio diuinæ veritatis, quæ eſt articulus, tendit in primam veritatem non ſolum ſicut in finem, vel obiectum, ſed ſicut in id, in quod reſoluitur ſicut in cauſam ſuæ credulitatis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Hugo non intendit diffinire articulum, ſed oſtẽdere quæ ſunt ea, de quibus eſt fides: quia eſt de operibus conditionis, quibus inſtituta eſt natura: & de operibus reparationis, quibus collata eſt gratia dei.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd articulus nominat id quod credendum eſt quaſi obiectum fidei. Diuerſa autem diſpoſitio operantis nihil variat in obiecto operationis, nec obiectum denominatur ex diſpoſitione operantis, ſed magis econuerſo: ſicut color non denominatur ex diuerſa di-
K ſpoſitione videntis ſecundum quod quidam habent lippos oculos, & quidam claros: vnde cum formatio fidei, & informitas ad diſpoſitionem credentis pertineant, nec etiam ſecundum id quod eſt proprium intellectus in quo eſt fides, ſed ſecundum relationem eius ad voluntatem, in qua eſt charitas, nõ poteſt proprie dici, quod articulus ſit formatus, vel informis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd obiectum proportionatur habitui in his quæ ad naturam habitus pertinent, non in his quæ accidunt ex diſpoſitione habentis habitum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod illa diffinitio eſt data de articulo per actum fidei, vnde dicit, perceptio diuinæ veritatis: & ideo ex parte actus accidit ibi id, quod eſt fidei formatæ non ex parte obiecti. Et ſimiliter dicendum ad tertium.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quod nomen ſymboli ſimilitudinem & collectionem importat, vnde a quatuor collectionibus nomen ſymboli imponitur. Primo, a collectione multorum hominum in vnam fidem. Secundo, a collectione prædicantium fidem: quia omnes apoſtoli collecti hanc regulam fidei ediderunt, vnuſquiſque quod ſuum erat appo-

nens

nens. Tertio, quia ex diuerſis locis ſacræ ſcripturæ colliguntur ea quæ credenda ſunt, vt in promptu habeantur. Quarto, quia omnia beneficia diuinitus collata ibi colliguntur: vnde Dion. 4. c. eccl. hierar. dicit, quòd religionis ſymbolum cõgruentius poteſt appellari hierarchia euchariſtia, quaſi bona gratia.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd oportuit ea quæ in diuerſis locis ſacræ ſcripturæ tradita ſunt, in vnum colligi locũ, vt fides magis in promptu haberetur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd patres, qui alia ſymbola poſt apoſtolos ediderunt, nihil de ſuo appoſuerunt: ſed ex ſacris ſcripturis ea quæ addiderunt, exceperunt. Et quia quædã difficilia ſunt in illo ſymbolo apoſtolorũ: ideo ad eius explanationẽ editum eſt ſymbolum Nicenum, quod diffuſius fidem quantum ad aliquos articulos proſequitur. Et quia quædam implicite continebantur in illis ſymbolis, quę oportebat propter inſurgentes hæreſes explicari, ideo additum eſt ſymbolum Athanaſij, qui ſpecialiter contra hæreticos ſe oppoſuit.

Aug. in lib. de correctione & gratia cap. 7. In li. de nuptijs & concupiſcen. cap. 12.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia tempore Athanaſij ſpecialiter hæreſes inſurrexerunt contra perſonam filij quantum ad vtramque naturam, ideo ſecundum duas naturas ſymbolum illud in duas partes diuiditur. Alia autem ſymbola, quæ non ſunt ex principali intentione contra hæreticos facta, ſed ad doctrinam fidei propalandam, vel elucidandam, diuiduntur in tres perſonas, in quibus principaliter noſtra fides fundatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſymbolum apoſtolorum fuit editum, quando fides nondum erat propalata; & ideo in ſecreto dicetur. Et quia editum fuit ad proponendum fidei doctrinam, ideo quotidie dicitur & in prima, & in Completorio, quaſi in principio diei & noctis in ſignum, quòd omnis noſtra operatio a fide debet accipere initium: & quia per ipſam contra aduerſa, & in proſperis protegimur. Alia autem ſymbola edita fuerunt tempore fidei iam propalatæ, & ideo publice cantantur. Et quia non ad proponendum fidem, ſed ad defendendum, vel elucidandum edita fuerunt: ideo non in ſingulis diebus dicuntur, ſed in illis, in quibus homines maxime ad eccleſiam venire conſueuerunt, & in illis de quibus fit aliqua ſolemnizatio de illis, quæ ad articulos pertinent. Et quia ſymbolum Nicenum editum eſt ad manifeſtationem fidei, ideo dicitur ſtatim poſt euangelium, quaſi expoſitio ipſius. Symbolum autem Athanaſij quod contra hæreticos editum eſt, in prima dicitur, quaſi iam pulſis hæreticorum tenebris.

ma natiuitate contraxit, niſi per unum mediatorem dei & hominum Chriſtum Ieſum, cuius hominis eiuſdemque Dei ſaluberrima fide etiam illi iuſti ſunt ſalui facti, qui priuſquam ueniret in carnem, crediderunt in carnem venturum. Eadem enim fides eſt & illorum, & noſtra. Proinde cũ omnes iuſti ſiue ante incarnationem, ſiue poſt, nec vixerint, nec viuant niſi ex fide incarnationis Chriſti, profecto quod ſcriptum eſt, Non eſt aliud nomen ſub cœlo in quo oporteat ſaluari nos, ex illo tempore ualet ad ſaluandum genus humanum, ex quo in Adam viciatum eſt. Idem. Nemo liberatur a damnatione, quæ facta eſt per Adam, niſi per fidẽ Ieſu Chriſti. Idem. Eadem fides mediatoris quę nos ſaluat, ſaluos iuſtus faciebat antiquos puſillos cum magnis: quia ſicut credimus Chriſtum in carne veniſſe, ita illi venturum: ſicut nos mortuum, ita illi moriturum: & ſicut nos reſurrexiſſe: ita illi reſurrecturum: & nos, & illi ad iudiciũ viuorum, & mortuorum venturum. Grego. ſuper Ezechielem. Et qui præibant, & qui ſequebantur clamabant dicentes. O ſanna filio Dauid &c. Quia omnes electi qui in iudea eſſe potuerunt, ſiue qui nunc in Eccleſia ſunt, in mediatorem dei & hominũ crediderunt, & credunt. His, alijſq; pluribus teſtimonijs perſpicue docetur, nulli unquàm ſalutem eſſe factam niſi per fidem mediatoris. Oportet ergo acceden-

¶ 4 Præt. In ſymbolo debet exponi fides quantum ad omnes credentes: ſed non omnibus credentibus conuenit credere in deum, ſed tantum habentibus fidem formatam. ergo videtur quòd male dictum ſit. Credo in vnum deum, & quòd habẽs fidem informem, hoc dicens peccet mentiendo.

¶ 5 Præterea. Cum dicit credere in Deũ deſignatur finis fidei: ſed ſolus Deus eſt finis fidei. ergo cum in ſymbolo coniicatur, aliquid, quod eſt pure creatum, ſicut Eccleſia catholica, videtur quòd inconuenienter ponatur iſte modus loquendi.

¶ 6 Præt. Sicut incarnationis ſacramentũ incepit in conceptione, & terminatum eſt in natiuitate: ita & myſterium paſſionis incœpit in paſſione, & terminatum eſt in ſepultura: ſed aſſignatur aliꝰ articulꝰ de cõceptione & natiuitate. ergo & aliꝰ articulus debet aſſignari de paſſiõe & ſepultura. Ho. 17. pti.

¶ 7. Præt. Sicut patri appropriatur aliquod opus, & ſpiritui ſancto: ita & filio. ergo ſicut cum fide de patre ponitur aliquod opus diuinum, ſicut creatio, & cum articulo Spiritusſancti opus remiſſionis peccatorum: ita & cum articulis filij deberet aliquod opus diuinum poni.

¶ 8. Præt. In Nice. ſymbolo nulla fit mentio de deſcenſu ad inferos. ergo videtur inſufficienter articulos continere.

¶ 9 Præt. Quęritur quare in Nice. ſymbolo dicitur, non creatorem, ſed factorem.

¶ 10. Præt. Fides de corpore Chriſti in ſacramento altaris maximam difficultatem habet. cum ergo in nullo ſymbolorum de hoc dicatur aliquid, videtur quòd inſufficienter in eis fides tradatur.

Reſpon. Dicendum, quòd articuli fidei diſtinguuntur dupliciter. Vno modo, quantum ad ipſa credibilia, & ſic ſunt quatuordecim. Alio modo, quantum ad ipſos qui articulos diſtinxerunt, & ſic ſunt. 12. ſecundum numerum. 12. Apoſtolorum. Quia autem articulus eſt veritas de deo, hoc contingit eſſe dupliciter, quia aut eſt de ipſo deo tantum: aut de deo ratione naturæ aſſumptæ. Si primo modo, contingit eſſe tripliciter, quia aut eſt de eo ratione naturæ, aut ratione perſonarum, aut ratione effectus proprij. Si ratione naturæ, ſic habemus primum articulum, Credo in vnum deum. Si ratione perſone, aut ratione perſonæ patris: & ſic habemus ſecundum Patrem omnipotentem. Aut ratione filij. & ſic habemus tertium, Et in Ieſum Chriſtum filium eius. Aut ratione perſonæ Spiritusſancti: & ſic habemus quartum, Credo in Spiritum ſanctum. Si ratione effectus, aut pertinet ad conditionem naturæ, & ſic eſt quintus, Creatorẽ cæli & terræ. Aut ad bonum gratiæ: & ſic habemus ſextum, Sanctam eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum. Aut de perfectione gloriæ: & ſic habemus ſeptimum, Carnis reſurrectionem, vitam æternam. Quidam autem aliter diſtinguunt hos tres articulos, quia opus creationis includunt in primo articulo, qui pertinent ad veritatem eſſentiæ, & vltimum opus diuidunt in duos articulos. ſ. carnis reſurrectionem, vnum articulum dicentes: & vitam æternam, alium. Sed prima diſtinctio melior videtur: quia Apoſtolus expreſſe ponit vnum articulum de creatione. Heb. 11. Fide credimus aptata eſſe ſæcula &c. Et iterum completio vitæ æternæ & gloriæ includit coniunctionem animæ & corporis. Item ſecundũ, quòd opus creationis coniungitur articulo de perſona patris: quia pertinet ad potentiam quæ appropriatur patri: duo aũt alia opera adiunguntur articulis de Spiritusſancto, vnde ſibi appropriatur vnio eccleſiæ, quæ importatur per hoc, ꝙ dicitur, Sanctam eccleſiam catholicam, remiſſionem peccatorũ: & communicatio bonorum operum, quæ eſt per charitatem, vt bonum vnius alteri proſit. Articuli autem pertinentes ad

ARTICVLVS II.

Vtrum articuli conuenienter diſtinguantur in ſymbolo.

22. q. 1. 9. Opi. 3. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd inconueniẽter articuli diſtinguantur in ſymbolo. Tres enim perſonæ ſunt æquales: ſed articuli pertinentes ad perſonam filij, & ſpiritusſancti ponuntur plures. ergo ſimiliter debẽt poni plures pertinentes ad perſonam patris.

¶ 2 Præt. Deum eſſe vnum, eſt probabile per demonſtrationem, & ſimiliter deum eſſe creatorem rerum. vnde etiam quidam philoſophi, vt Auic. demonſtratione moti hoc concedunt: ſed articuli qui eſſentialiter ad fidem pertinent, non poſſunt demonſtratione probari, vt ex dictis patet. ergo inconuenienter ponuntur in ſymbolis pro articulis.

¶ 3 Præt. Sicut potentia appropriatur patri, ita ſapientia filio. D. 24. ar. 2. q. 2. coc. ergo ſicut fit mentio in ſymbolo de omnipotentia, ita debet mentio fieri de ſapientia, & alijs etiam attributis.

naturam aſſumptam ſunt etiam ſeptem. Primus pertinet ad F conceptionem, Qui conceptus eſt de Spirituſancto. Secundus ad natiuitatem, Natus ex materia. Tertius ad paſſionem, Paſſus ſub pontio Pilato, cruc ſi. mor. & ſep. Quartus ad deſcenſum ad inferos, Deſcendit ad inferna. Quintus ad reſurrectionem, Tertia die reſur. a mor. Sextus ad aſcenſionem, Aſcendit in cæ. ſedet ad dex. dei pa. Septimus ad aduentum, Inde venturus eſt iu di. vi. & mor. Horum autem articulorum tres Petrus in vnum complexus eſt. ſ. articulum de vnitate eſſentiæ, de omnipotētia patris, & de opere creationis, ideo quia opus creationis propter potentiā quam indicat, patri appropriatur, qui eſt etiam fons totius deitatis: & ideo competit Petro, qui eſt caput apoſtolorum, ſicut pater trinitatis. Poſuit autem Ioannes articulum de perſona filij. Articulum autem de conceptione & natiuitate coniunxit in vnum Iacobus Zebedæi. Articulum autem de paſſione poſuit Andræas. Deſcenſum ad inferos poſuit Philippus. Reſurrectionem Thomas. Aſcenſionem Bartholomæus. Aduentum ad iudicium Matthæus. Articulum de ſpirituſancti perſona Iacobus Alphei. Opus gratiæ H diuiſerunt duo apoſtoli. Nam Simon poſuit effectum in conſecutione boni, ſcilicet, Sanctam eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem: Iudas Iacobi, quantum ad remotionem mali, ſcilicet peccatorum remiſſionem. Effectum gloriæ poſuit Mathias, vel iterum Thomas, vt quidam dicunt. Alij autem aliter prædictos articulos attribuunt apoſtolis: ſed in hoc non eſt magna vis. Heb. 11.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd pater non eſt miſſus ſicut aliæ perſonæ, & ideo eis propter effectum miſſionis plures articuli appropriantur quam patri.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd deum eſſe ſimpliciter non eſt Articulus, ſed deum eſſe ſicut fides ſupponit, ſcilicet habentem curam de omnibus, remunerantem, & punientem, vt patet per Apoſtolum Heb. 11. quia ſic determinat, quia eſt, & quia remunerator eſt. Similiter deum eſſe creatorem non cognouerunt philoſophi ſicut fides ponit, vt ſcilicet poſtquā non fuerunt in eſſe, producta ſunt: ſed ſecundum alium modum accipiunt creationem, vt in lib. 2. diſt. 1. dictum eſt. I

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnes articuli, præcipue qui pertinent ad opera diuina, probantur per omnipotētiam dei, ſicut & angelus probauit incarnationem veniens ad Virginē. Luc. 1. Quia non erit impoſſibile apud deum omne verbum: & ideo ponitur præcipue omnipotentia quaſi radix fidei.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in ſymbolo proponitur nobis regula fidei, ad quam omnes debent pertingere: non autem debēt pertingere ſolum ad actum fidei informis, ſed etiā ad actum fidei formatæ, & ideo ponitur in ſymbolis actus fidei formatæ. Nihilominus habens fidem informem, dicens ſymbolum non peccat: quia hoc dicit in perſona Eccleſiæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Leo Papa dicit, quòd non debet ibi addi hæc præpoſitio, In, vt dicatur, Et in vnam ſanctam catholicam &c. ſed debet dici, Et vnam ſanctam &c. Anſelmus vero dicit, quòd poteſt dici In vnam, inquantum in illo effectu intelligitur veritas increata, ſcilicet vt ſic Spirituſſanctus in vnam ſanctam, id eſt in Spiritumſanctum vnientem eccleſiam.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ſicut dictum eſt, articulus eſt indiuiſibilis veritas ſupra rationem exiſtens: & vbi occurrunt diuerſæ difficultates, quibus hoc quod dicitur, eſt ſupra rationem, oportet ponere diuerſos articulos. Ponere autem deum ſepultum, non habet aliam difficultatem, quam ponere eum paſſum, vel mortuum: & ideo totum hoc comprehenditur ſub vno articulo. Sed natiuitas habet aliam difficultatē K

...tem credere quę ſupra dixit Apoſtolus: ſed non ſufficit.

De fide ſimplicium.

QVid ergo dicetur de illis ſimplicibus, quibus non erat reuelatum myſteriū incarnationis, qui pie credebant quod eis traditum fuit? Dici poteſt nullum fuiſſe iuſtum, uel ſaluum, cui nō eſſet facta reuelatio uel diſtincta, vel uelata: vel in aperto, uel myſterio. Diſtincta, ut Abrahæ, & Moyſi, alijſq; maioribus, qui diſtinctionem articulorum fidei habebant. Velata, vt ſimplicibus, quibus reuelatum erat ea eſſe credenda, quæ credebāt illi maiores & docebant, ſed eorum diſtinctionem apertam non habebant. Sicut & in eccleſia aliqui minus capaces ſunt, qui articulos ſymboli diſtinguere & aſſignare non valent, omnia tamen credunt quæ in ſymbolo cōtinentur. Credunt .n. quæ ignorant, habentes fidem velatam in miſterio: ita & tunc minus capaces ex reuelatione ſibi facta maioribus. credendo inhærebant, quibus fidem ſuam quaſi committebant. Vnde Iob. Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta G eos. Simplices & minores ſunt aſinæ paſcentes iuxta boues: quia humilitate maioribus adhærendo, in myſterio credebant quę & illi in myſterio docebant, qualis forte fuit vidua Sareptana.

præter difficultatem conceptionis: quia in conceptione eſt difficultas ex hoc, q Deus homo factus eſt, & quòd eſt facta conceptio ſine virili ſemine. In natiuitate autem ex hoc, quòd clauſo Virginis vtero exiuit: & ideo ſunt duo articuli.

¶ Ad ſeptimum dicendum, q ex parte potenti' filij ponitur opus, quod in natura aſſumpta operatus eſt quantum ad ſeptem articulos, vt dictum eſt.

¶ Ad octauum dicendum, quòd ſicut dicit Inno. tertius, Nicena ſynodus præcipue cōgregata fuit contra Arrium, qui negabat filium eſſe verū Deū: & ideo deſcenſus ad inferos ſuppſſus fuit, in quo maxime videbatur derogari diuinitati Filij.

¶ Vel dicendum, q quia illud ſymbolū editum eſt ad manifeſtandum fidem contra hæreticos, nullus autem error acciderat de deſcēſu ad inferos: ideo illum articulum explicare non curauerunt, ſed implicite poſuerunt in articulo de reſurrectione, in quo intelligitur terminus a quo reſurrexit: ſicut in articulo conceptionis implicite tradiderunt articulum natiuitatis, quia non fuerat de natiuitate aliquis ſpecialis error. 4. Reg. 7.

¶ Ad nonum dicendum, quòd quia quidam philoſophi poſuerunt mundum creatum a deo, & tamen ab æterno fuiſſe, vt Auguſt. dicit: ideo ſymbolum Nice. quod ſpecialiter ad euacuandos errores æditum fuit, poſuit factorem: quod magis oſtendit initium durationis mūdi, & quòd eſt a deo agente per voluntatem, non per neceſſitatem naturæ. 12. lib. de ci. dei c. 17.

¶ Ad decimum dicendum, quòd fides de corpore Chriſti, & de omnibus ſacramentis, & de clauibus, & de omnibus huiuſmodi includitur in articulo qui eſt de effectu gratiæ, qui eſt. Sanctam eccleſiam catholicam. Et ideo in Nice. ſymbolo additum eſt. Confiteor vnum baptiſma. Quidam tamen dicūt quòd reducitur ad articulum de paſſione: ſed primum eſt probabilius.

QVÆSTIO II.

Deinde quæritur de explicatione fidei.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. De neceſſitate explicationis.
Secundo. Quantum ad quæ oportet eſſe fidem explicitam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum explicatio fidei ſit de neceſſitate ſalutis.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd fidem eſſe explicitam non ſit de neceſſitate ſalutis. Ad ſalutem enim 22. q. 2. 5. ſufficit gratia, & liberum arbitrium, ſed ad explicationem fi- De verit. q. dei non ſufficit habitus gratuitus fidei infuſus, nec etiam libe 14. 11. rum arbitrium gratia informatum, ſed oportet quòd veniat doctrina fidei determinans, quia fides ex auditu eſt Ro. 10. ergo explicatio fidei non eſt de neceſſitate ſalutis.

¶ 2 Præt. Nullus damnatur ex hoc, quòd vitare non poteſt: ſed aliquis natus in ſiluis, vel inter infideles non poteſt diſtincte de fidei articulis cognitionem habere: quia doctor fidei nō adeſt, nec vnquam de fide audiuit mentionem. ergo ille non damnatur, & tamen non habet fidem explicitam. ergo videtur, quòd explicatio fidei non ſit de neceſſitate ſalutis.

¶ 3 Præt. Explicita cognitio de articulis fidei non poteſt eſſe K niſi in eo, qui habet vſum liberi arbitrij: ſed multi ſaluantur, qui vſum liberi arbitrij non habent, ſicut pueri baptizati morientes

rientes. ergo explicatio fidei non eſt de neceſſitate ſalutis.

¶ 4 Præt. Simplicibus non ſunt proponenda ſubtilia, ſicut patet per Apoſtolum. 1. Cor. 3. ſed nihil eſt ſubtilius his quæ ſupra rationem ſunt, qualia ſunt ea quæ ad fidem pertinent. ergo ſimplicibus non eſt explicanda fides, & tamen ipſi ſaluantur. ergo explicatio fidei non eſt de neceſſitate ſalutis.

Sed contra. Hebr. 11. Accedentem ad deum oportet credere quia eſt, & quia diligentibus ſe remunerator eſt: ſed accedere ad deum eſt de neceſſitate ſalutis. ergo & habere fidem explicitam quãtum ad aliqua.

¶ 5 Præt. Nullus ſine ſpe ſaluatur: ſed ad ſpem oportet adeſſe explicitã cognitionem rerum quæ ſperantur, quia fides eſt ſubſtãtia ſperãdarum rerũ, Heb. 11. ergo habere fidẽ explicite de aliquibus, eſt de neceſſitate ſalutis.

II
22. q. 2. 6. Vlterius. Videtur quòd quilibet teneatur habere fidem explicitam de omnibus quæ ad fidem pertinent: omnes enim articuli fidei æqualiter ad fidem pertinent. ſi ergo de aliquibus oportet habere cognitionem explicitam, pari ratione de omnibus.

¶ 2 Præt. Secundum id quod in vniuerſali ſcitur, non diſtinguitur vnus homo ab alio, quia cognitio vniuerſalium principiorum omnibus hominibus eſt innata: ſed habere fidem implicite de aliquo articulo, eſt habere fidem in vniuerſali in illo articulo. ergo per hoc quòd habet fidem tantum implicitam de aliquo articulo, non differt quantum ad illum articulum a non credẽte. ergo oportet habere fidem explicitam de omnibus articulis.

¶ 4 Præt. Sicut per præcepta legis vitantur peccata mortalia, D ita per articulos vitantur errores hæreſiũ: ſed aliquis ita tenetur ſeruare præcepta legis, vt omnia peccata vitet. ergo & ita tenetur cognoſcere articulos fidei, vt omnes errores, & hæreſes vitet: ſed hoc non poteſt facere, niſi qui habet fidem explicitam de omnibus articulis, quia qui ſcit aliquid implicite & in vniuerſali, poteſt errare in particulari. ergo habere fidẽ explicitã de omnibus articulis, eſt de neceſſitate ſalutis.

Sed contra. Explicita cognitio de articulis fidei non habetur niſi per ſtudium: ſed ſtudere non eſt de neceſſitate ſalutis. ergo explicita cognitio de omnibus articulis fidei non eſt de neceſſitate ſalutis.

¶ 2 Præt. Secundum hoc, pauci eſſent qui haberent fidem, cũ vix inueniatur aliquis qui poſſit explicare articulos quantum ad omnia, quæ in articulis implicite continentur.

III
Ibidem. Vlterios. Videtur quòd maiores non magis teneantur quã minores, quia homines ſimplices examinantur de difficilibus articulis, & damnantur hæretici ſi male reſpondeant: hoc autem non eſſet, niſi illos ſcire tenerentur. ergo minores non minus tenentur ſcire quàm maiores. E

¶ 2 Præt. Nullus tenetur ad plura, quàm alius, niſi inquantũ ad illa ſe obligauit: ſed maiores non obligauerunt ſe ad articulos faciendos explicite, vt videtur. ergo non magis tenentur quàm minores.

¶ 3 Præt. Videntur maiores illi, qui magis ſciunt. ſi ergo ad plura credenda obligarentur videtur, quòd ex ſua ſcientia incommodum reportarent.

Sed contra. Maiores debent docere fidem minoribus: ſed qui docet debet plenius ſcire. ergo tenentur magis explicite ſcire quam minores.

¶ 2. Præt. Ei cui plus eſt commiſſum, plus exigetur ab eo: ſed maioribus plus commiſſum eſt, quàm minoribus. ergo plus ab eis exigetur de fidei cognitione,

b Quæ ante aduentum credere de mediatore ſufficiebat.

SEd quæritur, Cum ſine fide mediatoris antiquis non fuerit ſalus, ſicut nec modernis, vtrum oportuerit illos credere omnia illa de mediatore, quæ nunc credimus. Quibuſdam videtur quòd ſuffecerit illis quatuor tantum credere. ſ. natiuitatem, mortem, reſurrectionem, & aduentum ad iudicium, quod ex premiſſis verbis Augu. colligunt, vbi iſta quatuor poſuit. Alijs autem videtur habita fide Trinitatis, id de myſterio incarnationis fidei ſuffeciſſe, ut crederetur Dei filius naſciturus de homine, & iudicaturus, qui de Ioanne Baptiſta documentũ huius rei aſſumunt, qui de morte Chriſti, & deſcenſu ad inſeros in euangelio dubitaſſe videtur, ſecundum expoſitionem Greg. quando interrogauit per diſcipulos, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? quaſi diceret. Es tu per teipſum deſcenſurus ad infernum, an alium ad hæc ſacramenta miſſurus es? Quidam tamen dicunt eum non dubitaſſe de ignorantia, ſed de pietate, ideſt dubitare ſe oſtendiſſe, non quia ignorauerit, ſed pietatis affectu compaſſum eſſe Chriſto, & eius humilitatem admirando inſinuaſſe.

Homil. 2. in Ezech. & Hom. 6. ſuper euang. Math. 15. Luc. 7.

De fide Cornelij.

SOlet etiam quæri de Cornelio, vtrum fidem incarnationis habuerit, cum dictum eſt ei per angelum. Acceptæ ſunt eleemoſynæ tuę, & exauditæ ſunt

IIII
Ibidem. A Vlterius. Videtur quòd minores non habeant fidem implicitam in fide maiorum, ſicut enim eſt fides implicita & explicita, ita & ſcientia: ſed ſcientiam habet quis implicitam non in aliquo ſciente, ſed in vniuerſali rei ſcibilis. ergo nec fidem habet vnus implicitam in fide alterius.

¶ 2. Præt. Illud in quo implicatur cognitio alicuius habẽtis cognitionem implicitam, eſt regula ſuæ cognitionis: ſed regula noſtræ fidei non eſt cognitio humana quę poteſt decipi, ſed cognitio diuina quæ falli non poteſt. ergo videtur quòd nemo non debeat habere fidem implicitam in fide alterius hominis, ſed in cognitione dei.

¶ 3 Præt. Nullus peccat ſi ſe conformet ſuæ regulæ: ſed maiores ſunt prælati, vel etiam doctores. ſi ergo ſimplices debent habere implicitã fidem in fide maiorum, non peccaret aliquis ſimplex dicens aliquid contra fidem, ſi ab aliquo magiſtro, vel prælato prædicaretur: quòd falſum videtur.

¶ 4 Præt. Illud in quo implicatur cognitio alicuius, oportet eſſe notum, ſicut qui habet ſcientiam alicuius particularia implicitam in vniuerſalibus principijs, oportet quod illa principia cognoſcat. ergo homo non debet habere implicitam fidem in cognitione alterius hominis. Act. 10.

Sed contra. Omnis addiſcens habet fidem implicitam in cognitione docentis, quia ſecundum Philoſophum, oportet credere addiſcentem: ſed maiores poſiti ſunt ad docendum fidem minoribus. ergo minores debẽt habere fidem implicitam in cognitione maiorum. 1. Poſt. cap. 1. d. to. 5.

¶ 2 Præt. Hoc patet per authoritatem inductam in litera.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd ad ſalutem aliquis dupliciter peruenit. Quidam enim non perueniunt merito proprio, ſed merito alieno, ſicut pueri & ſtulti baptizati, quibus ſuffragatur meritum Chriſti, cuius facti ſunt participes in perceptione ſacramenti: quia meritum proprium habere non poſſunt, cum non habeant vſum liberi arbitrij, quod exigitur ad meritum. Quicunque autem vſum liberi arbitrij habent, tenentur ad merita Chriſti & meritum proprium addere, meritum autem conſiſtit in actu virtutum: vnde ad ſalutem ipſorum oportet quod ſit & actus, & habitus virtutum. Actus autem omnium virtutum dependet ab actu fidei quæ intentionem dirigit: vnde in omni, qui habet liberũ arbitrium, exigitur ad ſalutem eius quòd habeat actum fidei, & non ſolum habitum. Fides autem non poteſt exire in actũ, niſi aliquid determinate & explicite cognoſcendo, quod ad fidem pertineat. Et ideo omni ei qui habet vſum liberi arbitrij, habere fidem explicitam quantum ad aliquid, eſt de neceſſitate ſalutis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd in his quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, nunquam deus homini quærenti ſuam ſalutem deeſt, vel defuit niſi ex culpa ſua remaneat: vnde explicatio eorum quæ ſunt de neceſſitate ſalutis vel diuinitus homini prouidentur per prædicatorem fidei, ſicut patet de Cornelio Act. 10. vel per reuelationem, qua ſuppoſita in poteſtate liberi arbitrij eſt vt in actum fidei exeat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſi talis faceret quod in ſe eſt de quærendo ſalutem, deus illi aliquo dictorum modorũ prouideret de ſalute ſua.

¶ Ad tertium patet ſolutio per ea quæ dicta ſunt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ea quæ ſunt ſupra rationem ad fidem pertinentia, non ponuntur hominibus ſimplicibus ita, quòd res ipſa diſcutiatur, ſed in verborum ænigmate, qui-

bus

bus aſſentiant: & ideo dicitur eſſe fides rebrorum, ut ſupra F diſtin. 1. præcedenti dictum eſt.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd actus fidei ad ſpes eſt neceſſarius ad ſalutem, quia intentionem dirigit in omnibus actibus aliarum virtutum: & ideo tantum oportet habere vnicuique de

* D. 419. fide* explicita, quantum ſufficit ad dirigendum ipſum in finem vltimum: vnde non eſt de neceſſitate ſalutis, vt homo omnes articulos fidei explicite cognoſcat; quia ſine aliquorum explicatione poteſt homo habere rectam intentionem in finem.

¶ Et per hoc patet reſpōſio ad primum quia non eſt eadem ratio de omnibus articulis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd principia vniuerſalia, in quib9 implicatur cognitio particularium concluſionum, ſunt homini nota per lumen naturale. Et ideo quantum ad implicitam cognitionem ſcientiæ non diſtinguitur vnus homo ab altero, ſed lumen fidei ſecundum H quod habetur cognitio implicita, eſt lumen infuſum quod vni infunditur, & alij non: & ideo non eſt ſimilis ratio.

Hom. i Ezech 19 ante med. ¶ Ad tertium dicendum, quòd ad præcepta negatiua tenemur ſemper, & ad ſemper, & per hoc vitantur ſufficienter peccata tranſgreſſionis: ſed ad præcepta affirmatiua tenetur homo ſemper, ſed non ad ſemper, ſed loco & tempore determinato. Præcepta autem affirmatiua ſunt de actibus virtutum. ergo ad actum virtutis ſemper exercendum homo non tenetur nec quantum ad omnes modos, quibus poteſt ille actus exerceri, ſed ſufficit quod homo tempore debito operetur; & ideo etiam non oportet quòd homo habeat explicitam cognitionem de omnibus articulis fidei, ſed de aliquibus, qui ſunt neceſſarij ſecundum tempus illud, & per hoc ſufficienter vitantur omnes errores & dubitationes: quia ſicut habitus temperantiæ inclinat ad reſiſtendum luxuriæ, I ita habitus fidei inclinat ad reſiſtendum omnibus quæ ſunt contra fidem. Vnde in tempore quando emergit neceſſitas explicite cognoſcendi vel propter doctrinam contrariam quę imminet, vel propter motum dubium qui inſurgit, tunc homo fidelis ex inclinatione fidei non conſentit his quæ ſunt contra fidem, ſed differt ad ſenſum quouſque plenius inſtruatur.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd explicare articulos fidei contingit dupliciter. Vno modo, quantum ad ipſorum articulorum ſubſtantiam, ſecundum quòd ipſos articulos diſtincte ſcit. Alio modo, quantum ad ea quæ in articulis continentur implicite, quod quidem contingit dum homo ſcit ea quæ ex articulis conſequuntur, & vim veritatis ipſorum articulorum per quam poſſunt defendi ab omni impugnatione. Ad primam quidem explicationem totalem tenentur omnes qui habent officium docendi fidē ſiue ex gradu dignitatis, ſicut ſa- K cerdotes: ſiue ex reuelatione, ſicut prophetæ: ſiue ex miniſterio, ſicut doctores, & prædicatores, non autem alij, quibus nō incumbit officium docendi fidem: quia cum ipſi non habeant niſi ſeipſos regulare, ſufficit eis illos articulos cognoſcere, per quos poſſint propriam intētionem dirigere in finem vltimū. Ad ſecundam autem explicationem articulorum non tenetur aliquis totaliter, vt ſciat omnia explicare quæ in articulis de ſalute continentur, quia hoc non poteſt eſſe niſi in patria, vbi ipſa articulorum veritas plene videbitur. ſed vnuſquiſq; cui incumbit officium inſtruendi alios de fide, qui dicuntur maiores tenentur tantum ſcire de iſta explicatione, quantum pertinet ad ſuum officium. Sed ad hanc explicationem minores, quibus officium docendi non incumbit, non tenentur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod non cōdemnantur ſimplices pro hæreticis, quia neſciunt articulos, ſed quia principaliter defendunt ea quæ ſunt contraria articulis, quod non

orationes tuæ. Si enim fidē incarnationis nō habebat, tūc ergo ſine fide incarnationis erat ei iuſtitia: quia de illo ſcriptū eſt, quòd iuſt9 erat, & timens deū. Si vero incarnationis fidē habebat, ad quid ergo miſſus eſt ad eū Petrus? Sane dici poteſt, cum ſicut fidē veritatis, ita & incarnationis habuiſſe G Dei reuelatione, ſed incarnatum iā eſſe Dei filiū ignoraſſe. Et ideo miſſus eſt ad eū Petrus, ut iam natū Dei filiū ei annuntiaret, & ſacramētū regenerationis ei cōferret. Habebat igitur fidem incarnationis, ſed an facta, an futura eſſet non nouerat: & ita per fidē venit ad opera, & per opera amplius eſt ſolidatus in fide. Per fidē enim, vt ait Grego. uenitur ad opera. Cornelius etiam per fidem venit ad opera. Deū enim vnum credebat, ſed filium eius neſciebat incarnatum. Per fidē placuerunt Deo opera eius. Sine fide.n. impoſſibile eſt placere deo. Aug. vero dicit, Cornelio dictum eſſe per angelum. Acceptæ ſunt eleemoſinę tuę & orationes tuę, antequā in Chriſtū crederet, nec tū ſine aliqua fide donabat, & orabat. Nā quomodo inuocabat, in quem non credebat? Sed ſi poſſet ſine fide Chriſti eſſe ſalus, nō ad eū mitteretur architectus Eccleſiæ Petrus. Attende quod ait, ſine fide Chriſti nō poſſe eſſe ſalutem, & tū Cornelium exauditū

facerent niſi per hæreſim fidem corruptam haberent.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ex hoc ipſo, quòd aliquis docendi officium aſſumit, obligatur ad ſciendum ea quæ docere debet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd maiores non dicuntur qui magis ſciunt, ſed quibus incumbit officiū docendi fidē, qui quandoque peccātes exigētibus minus ſciūt, quibus dicitur Oſeæ 4. Quia ſcientiam repuliſti, repellam te & ego, ne ſacerdotio fungaris mihi. Nec tamen ex ſcientia, quæ ab eis exigitur, aliquod incommodum reportant: quia habere ſcientiam eis eſt honorificum.

¶ Ad quartam quęſtionem dicendum, quòd illi quibus incumbit officium docēdi fidem, ſunt medij inter deum & homines: vnde reſpectu dei ſunt homines & reſpectu hominum ſunt dij, inquantum diuinæ cognitionis participes ſunt per ſcientiam ſcripturarum, vel per reuelationem, vt dicitur Ioan. 10. Illos dixit deos, ad quos ſermo dei factus eſt: & ideo oportet, quòd minores qui ab eis de fide doceri debent, habeant fidem implicitam in fide illorum nō inquantum homines ſunt, ſed inquantum ſunt participatione dij.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd determinata cognitio principiorum demonſtrationis ex ſenſu acquiritur: vnde ad eorum determinationem doctrina non indigemus, & in his principijs homo habet a principio implicatam ſcientiam omnium quæ ſequuntur: habet nihilominus ſcientiam implicitam in cognitione alterius ſcientis, inquantum oportet eum per doctrinam ſcientiam accipere: quia oportet addiſcētem credere. Et ideo non eſt ſimile de ſcientia & fide: quia non ſunt nobis innata aliqua principia naturalia, ad quæ poſſunt reduci articuli fidei: ſed tota determinatio fidei eſt in nobis per doctrinam, & ideo oportet in cognitione hominis habere fidem implicitam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut in mouentibus inuenitur primum mouens, quod eſt mouens non motum, & ſecundum mouens, quod eſt mouens & motum, poſt quod eſt id quod eſt motum tantum: ita etiam eſt in regulantibus, quòd eſt aliquid quod eſt regulās, & nullo modo regulatum: & hæc eſt ratio primæ regulæ, & tale eſt Deus. Eſt & regulans regulatum, & talis regula humanæ fidei eſt homo diuinus, ſicut etiam Philoſophus dicit in 3. ethico. virtuoſus eſt menſura omnium humanorum actuum: regulatum autem tantum ſunt ipſi minores. Cap. 7. & 10. eth. capit. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut homo debet obedire inferiori poteſtati in his tantum, in quibus non repugnat poteſtas ſuperior: ita etiam debet homo ſe primæ regulæ in omnibus commenſurare ſecundum ſuum modum. Secundæ autem regulæ debet ſe homo commenſurare in his, in quibus non diſcordat a prima regula: quia in his in quibus diſcordat, iam non eſt regula. Et propter hoc prælato contra fidem prædicanti, non eſt aſſentiendum, quia in hoc diſcordat a prima regula: nec per ignorantiam ſubditus excuſatur a toto, quia habitus fidei facit inclinationem ad contrarium, cum neceſſario doceat de omnibus quæ pertinent ad ſalutem. 1. Io. 1. vnde ſi homo non ſit facilis nimis ad credendum omni ſpiritui, quando aliquid inſolitum prædicatur, non aſſentiet, Ioan. 2. ſed aliunde requiret, vel deo ſe committet in eius ſecreto ſupra ſuum modum non ſe ingerendo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ad hoc datum eſt hominibus facere miracula, oſtendatur quòd deus per illos loquitur: nec oportet, quod in tali homine reuelationem habenti aliquis ſuam fidem implicet, quouſque talis homo ad eius notitiam deueniat vel diuinitus, vel per famam humanam.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrum per ſucceſsionem temporum fides profecerit.

antequam crederet in Chriſtū, Quod ita poteſt intelligi, ſcilicet, antequam ſciret Chriſtum incarnatum, in quem credebat in miſterio.

De æqualitate fidei, ſpei, charitatis, & operis, quæ ſecundum aliquid ſunt æqualia.

Illud etiam non eſt prætermittendum, quód fides, ſpes. charitas & operatio ſecundum aliquid ęqualia ſunt in præſenti. Vnde Grego. Fidem, ſpem, charitatem, atque operationem dum in hac vita viuimus, æquales ſibi eſſe apud nos inuenimus quia quantum credimus, tantum amamus: & quantum amamus, tantum de ſpe præſumimus. Quiſque enim fidelis tantum credit, quantum ſperat, &
B amat: & tantum operatur quantum credit, & amat, & ſperat. Sed tamen maior fide, & ſpe charitas dicitur: quia cum ad Dei, ſpeciem peruenitur, ſpes & fides tranſit, ſed charitas permanet. Et quia charitas mater eſt om-

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod ſic ſucceſſionem temporū fides non profecerit quantum ad ea quæ explicite ſunt credenda. Fides enim, vt dicitur in litera, charitati proportionatur: ſed charitas eſt eadem, & æqualis per omnia tempora. ergo & fides.

¶ 2 Præt. Quòd in ſcientiis creuit humana cognitio, hoc
Super Ezechielē Ho. vi.
eſt propter imperfectionem eorum, qui
Cap. 11.
primitus artes ad inuenerunt imperfecte, vt dicitur in 2. elen. ſed fidei doctrina non habet principium ab inuentione humana, ſed ab inſpiratione dei in quo non cadit aliqua imperfectio. ergo non debuit per incrementa temporum perficere.

¶ 3 Præt. Fides, quantum ad ſubſtantiam ſemper eadem manet. ſi ergo cognitio fidei ſecundum diuerſa tempora proficit, oportet, quód in primo tempore habeant ſaltem implicite tantum, quod in ſequenti etiam explicite cognoſcitur: ſed minorum eſt habere fidem in cognitione maiorum. ergo quandocunque fides fuit implicita alicuius articuli in aliquo homine, fuit eiuſdem articuli fides explicita in aliquo homine. hoc etiam ſecundum omne tempus conuenit, quod aliqui articuli a quibuſdam implicite, & ab aliquibus explicite cognoſcantur. ergo fides non creuit per ſucceſſiones temporum.

¶ 4 Præt. Articulus eſt indiuiſibilis veritas; ſed quod eſt indiuiſibile non poteſt vlterius diſtingui. ergo, cum ſemper fuerit fides contenta ſub aliquibus articulis, videtur quód non potuerit magis diſtingui, vt articuli explicite cognoſcerentur.

¶ 4 Præt. Per hoc videtur quód etiam modo eadem ratione poſſent articuli multiplicari per ſucceſſionem temporum, ꝙ falſum eſſe videtur.

Exod. 6.
Sed contra. Exod. 6. dominus dixit ad Moyſem. Ego ſum deus Abraam, deus Iſaac, & deus Iacob, & nomen meum Adonay non manifeſtaui eis. ergo Moyſi fuit aliquid reuelatum de Deo, quod patribus reuelatum non fuerat. Similiter etiam dauid dicit. Super ſenes intellexi. Et Pe-
Pſal. 118. Super Ezechielē Homil. 16.
trus ſuo tempore completum aſſerit, Act. 2. quod dicitur Iohelis. 2. Effundam de ſpiritu meo.

¶ 2 Præt. Greg. dicit quód per ſucceſſiones temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum.

II
22. q. 2. 7.
Vlterius. Videtur quód non oportuit ſemper habere fidem explicitam de redemptore. Non enim cognouerunt homines de eo per fidem, quod angeli ignorauerunt: quia cognitio fidei per reuelationem, quæ eſt a deo, eſt mediantibus angelis, vt dicit Dion. 4. cap. cele. hier. ſed angeli myſteriū redemptoris non cognouerunt. vnde Apoſtolus dicit Ephe. 3. quód erat abſconditum a deo. ergo nec homines de eo fidem explicitam habuerunt.

¶ 2 Præt. Adam ſuum caſum non præſciuit: ſed ſi non peccaſſet humana redemptio non fuiſſet. ergo homo non ſemper explicite cognouit myſterium redemptionis humanæ.

¶ 3 Præt. Sicut dicit Dionyſius 9. cap. cel. hier. multi etiam de gentilibus ante Chriſti aduentum ſaluati ſunt: ſed illi non habebant fidem explicitam de redemptione, quia eis reuelatio non fuerat facta. Pſal. 147. Non fecit taliter omni nationi. Nec iterum in hác Iudæorum ſuam fidem implicitam habebant. ergo fides redemptoris non fuit neceſſaria ad ſalutem ſecundum omne tempus.

¶ 4 Præt. Aduentus redemptoris non eſt de dictamine legis naturalis, ſed qui erant in lege naturali ſaluabantur implentes ea, quæ erant de dictamine legis naturalis, ſicut tempore legis ſcriptæ eſt de his quæ dictat lex ſcripta. ergo non fuit
A ſemper neceſſarium habere fidem explicitam de redemptore.

Sed contra. Chriſtus eſt caput totius Eccleſiæ: nullus autem ſaluatus eſt extra eccleſiam. ergo nullus ſaluatus eſt, qui non eſt membrum Chriſti, vel nō fuit: ſed nullus fuit membrum Chriſti, qui in Chriſtum non credidit. ergo nullus eſt vnquam ſine fide Chriſti.

¶ 2 Præt. Sicut creator eſt principium eſſendi in natura ædita: ita etiam redemptor eſt principium reparationis naturæ lapſæ: ſed nullus poteſt ſaluari ſine reparatione, ſicut nec eſſe ſine eſſe naturali. cū ergo fides de creatore ſemper fuerit neceſſaria ad ſalutem, pari ratione & fides redemptoris. ſemper fuit neceſſaria ad ſalutem poſt caſum hominis.

Vlterius. Videtur quód non oportuit illos articulos de redemptore credere quos magiſter tangit in litera: quia Ioannes Baptiſta inter maiores fuit, qui tenebantur habere fidem explicitam ſecundum illud tempus: ſed ipſe dubitauit de morte Chriſti, vt dicit magiſter in litera. ergo non videtur quód de morte Chriſti habuerint fidem explicitam antiqui
II 22. q. 2. 1.
C patres.

¶ 2 Præt. Conceptio natiuitatem præcedit: ſed non dicitur quód neceſſarium fuerit eos habere explicitam fidem de conceptione. ergo nec fuit neceſſarium quód haberent explicitā fidem de natiuitate.

¶ 3 Præt. Sicut reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis, ita aſcenſio cauſa noſtræ aſcenſionis: ſed ſalus noſtra conſiſtit in reſurrectione corporum, & in aſcenſione ad locum gloriæ, ergo neceſſarium fuit credere aſcenſionem, ſicut & reſurrectionem.

¶ 4 Præt. Per deſcenſum ad inferos nos ab inferis retraxit: hoc autem eſt neceſſarium ad ſalutem. ergo & credere Chriſtum ad inferos deſcendiſſe.

¶ 5 Præt. Salus hominum eſſe putatur ſine hoc, quód Chriſtus ad iudicium veniret: quia per hoc nihil nobis Chriſtus
D meretur. ergo videtur quód non fuerit neceſſarium credere Chriſtum venturum ad iudicium.

Vlterius. Videtur quód non fuerit neceſſarium habere cognitionem trinitatis explicitam: quia Heb. 11. dicitur, quód de deo oportet credere, quia eſt &c. ergo videtur quod non oportuit cognoſcere diſtinctionem perſonarum.
III Ibidem

¶ 2 Præt. Cognitio fidei eſt neceſſaria inquantum nos in finē dirigit: ſed deus eſt finis noſter inquantū eſt ſummum bonū, ad eſſentiam pertinet. ergo videtur quod ſufficiebat de deo credere eſſentialia.

¶ 3 Præt. Sacra ſcriptura eſt regula fidei: ſed in ſcriptura veteris teſtamenti non fuit mentio expreſſa facta de trinitate. ergo non erat neceſſaria ad credendum.

Sed contra. Magis eſt ſalutifera cognitio de Chriſto inquantum eſt Deus, quàm inquantum eſt homo: ſed neceſſa-
E rium fuit habere cognitionem de humanitate ipſius. ergo multo fortius de deitate, ſed ſecundū ꝙ eſt in ſua deitate eſt filius patris. ergo neceſſariū fuit hre cognitionē de patre & filio.

¶ 2 Præt. Miſſio diuinarum perſonarum ſemper fuit de neceſſitate ſalutis: ſed Aug. dicit quód mitti eſt cognoſci quód ab alio ſit. ergo ſemper fuit neceſſarium cognoſcere in Deo, ꝙ ſit ibi aliquis ab alio, & ita cognoſcere trinitatē per fidem.
4. lib. de tri. cap. 20.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quód fides cognitio quædam eſt. Quantitas autem cognitionis dupliciter attenditur, ſcilicet ſecundum obiecta, & ſecundum efficaciam actus circa obiectum. Quia autem habitus ſpecificatur ex obiecto, ideo prima quantitas eſt habitui eſſentialis, & ſecundum hanc attenditur magnitudo fidei, quæ eſt ſecundum articulorum quantitatem: & ideo ſecundum hanc quantitatem fides non creſcit, nec decreſcit, cum ſemper eadem maneat. Efficacia autem in agendo, eſt ex conditione agentis: & ideo quantum ad alias tres magnitudines poteſt fides proficere

ficere ipſa manẽte eadem ſecundum diuerſas hominum conditiones. In actu autem fidei tria inueniuntur, ſecundum quæ poteſt efficaciæ quantitas fidei attendi: dun ſecundum naturam propriam, ſcilicet cogitare, & ſecundum hoc dicitur fides magna, cognitione: & aſſentire, & ſecundum hoc dicitur fides magna, conſtantia, quia aſſenſus certitudinem & determinationem importat, vt ſupra diſt. 23. dictum eſt. Tertium autem eſt in actu fidei ſecundum qđ informatur charitate, & ſecundum hoc dicitur fides magna, deuotione. Sed quia certitudo fidei eſt ex voluntate determinante intellectum ad vnum, & ſimiliter formatur ex charitate quæ eſt in voluntate, voluntas autem eſt domina ſui actus etiam ſecundum quodcunque tempus: ideo per ſe loquendo, magnitudinis fidei, quæ eſt ſecundum conſtantiam & deuotionem, attenditur profectus ſecundum promptitudinem voluntatis quæ eſt ex gratia, non ex ſucceſſione temporum, niſi per accidens, inquantum in aliquo tempore fit plenior influentia gratiæ, quam in alio quantum ad communem ſtatum, quamuis non quantum ad omnes perſonas. Sed cogitare ad intellectum pertinet, cuius virtutes experimento indigent & tempore, vt dicitur 2. ethi. & ideo quantitas fidei quæ eſt ſecundum cognitionem articulorum, per ſe loquendo, creſcit ſecundum diuerſitatem temporis.

Artic. 5. in cot. & ad 1.

Cap. 1.

¶ Ad primũ ergo dicendum, quòd charitas ex voluntate eſt. Ea autem quæ ad voluntatem pertinent, non indigent experimento tempore, ſicut ea quæ ſunt in intellectu, in quo eſt fides, niſi quatenus oportet, quòd per exercitium acquiratur habitus, quod de charitate non eſt. Et ideo profectus charitatis proprie loquendo, non attenditur ſecundum diuerſa tempora niſi per accidens, inquantum tempore redemptionis plenior infunditur gratia quantum ad communem ſtatum, non autem quantum ad omnes ſingulares perſonas.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd hoc quòd ſcientiæ profecerunt per ſucceſſionem temporum, non tantum eſt ex imperfectione inuentionum, ſed etiam ex impotẽtia addiſcentium, qui a principio totum capere non poſſunt: & ita in his quæ fidei ſunt accidit, quòd oportuit paulatim humanum intellectum aſſuefieri ad ea quę fieri ſunt, propter quod dominus diſcipulis dixit. Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Ioan. 16.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illi qui immediate a deo fidei cognitionem receperunt, quantum ad ea quæ eis non explicabantur, non habebant fidem implicitam in fide alterius hominis, ſed in cognitione ipſius dei, cui reponebant id quod de ſecretis diuinæ ſapientiæ eis fuerat reuelatum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd articulus dicitur indiuiſibilis veritas quantum ad id quod actu explicatur in articulo, ſed eſt diuiſibilis quantum ad ea quę potentia continentur in articulo, ſecundum qđ qui dicit vnum, quodammodo dicit multa: & hæc ſunt ea quæ præcedunt ad articulum, & conſequuntur ad ipſum, & quantum ad hoc poteſt explicari & diuidi articulus fidei.

¶ Ad quintum dicendum, quòd aliquid, quod in articulo continetur, explicari poteſt dupliciter. Vno modo, ſecundum qđ vnus articulus continetur quandoque in alio, vel duo in vno communi: ſicut reſurrectio mortuorum continetur quodammodo in reſurrectione Chriſti: & paſſio & incarnatio in hoc communi, quòd eſt myſterium redemptionis, & ſic fide, implicita explicatur in articulis fidei determinatis, & hæc explicatio completa eſt per Chriſtum: vnde eius doctrinæ quantũ ad eſſentialia fidei nec addere, nec diminuere licet, vt dicitur Apoc. vlt. ſed ante Chriſti aduentum non erat completa, vnde etiam quantum ad maiores creſcebat ſecundum diuerſa tempora. Alio modo, id quod in articulo continetur, non eſt articulus, ſed aliquid concomitans articulum: & quantum ad hoc poteſt fides quotidie explicari, & per ſtudium ſanctorum magis & magis explicata fuit.

niũ virtutum, quæ non ideo poſt fidem & ſpẽ ponitur, quòd ex eis oriatur, ſed quia poſt illa remanebit aucta. Charitas.n. nunquã excidit. Præmiſſa autẽ æqualitas proprie ſecundũ actuũ intenſionem conſiderãda eſt. Huic vero quod hic, & ſuperius dictum eſt, ſcilicet ꝙ charitas nõ eſt ex fide & ſpe, ſed econuerſo, videtur obuiare quod ait Apoſtolus. Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſciẽtia bona, & fide nõ ficta progrediens: quod exponens Aug. cor accipit pro intellectu, & conſcientiam pro ſpe. Qualis, inquit, charitas eſt finis ꝑcepti procedẽs de corde puro, ideſt, de puro intellectu, vt nihil niſi Deus diligatur: & cõſcientia id eſt, de ſpe bona, & fide nõ ficta ideſt, ſimulate. Non igitur charitas fidem, vel ſpẽ: ſed fides & ſpes charitatem præcedere videtur.

A ¶ Ad ſecundam quæſtionẽm dicendum, quòd ad fidem redemptoris tripliciter ſe habet humanum genus ſecundum diuerſa tempora. In primo enim ſtatu ante peccatum non oportebat ab aliquo homine haberi fidem explicitam de redemptore, quia nondum ſeruitus erat inducta: ſed ſufficiebat habere fidem implicitam in cognitione dei, vt ſcilicet homo crederet, quòd deus ei prouideret in eis quæ eſſent neceſſaria ad ſalutem. In ſecũdo autẽ ſtatu poſt peccatum ante aduentum Chriſti quidam habebãt fidem explicitam de redẽptore, quibus reuelatio facta erat, qui maiores dicebãtur. Quidam autem, vt minores, fidem implicitam habebant in fide maiorum: vnde & eis ſacramentum redemptionis ſub ſignis ſacrificiorũ proponebatur. In tertio autem ſtatu poſt aduentum Chriſti, quia iam myſterium redemptionis impletum eſt & corporaliter & viſibiliter, & prædicatum, omnes tenentur ad explicite credendum. Et ſi aliquis inſtructorem non haberet, deus ei reuelaret, niſi ex ſua culpa remaneret.

B

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd angeli primitus myſterium incarnationis ſunt edocti quam homines, vt dicit Dion. 4. cap. celeſt. hierar. quantum ad ipſam ſubſtãtiam eius quod credendum eſt, quamuis non quantum ad omnes circumſtantias articulorum, quas poſtea rebus euenientibus cognouerunt. Et de hoc plenius dictum eſt in 2. lib. diſt. 11.

C

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd authoritates inductæ in litera loquuntur poſt peccatum ſiue ante legem, ſiue poſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis alijs gentibus non eſſet data lex diuinitus communiter omnibus ſicut Iudęis, ex quibus naſciturus erat Chriſtus, & ſic oportebat in eis potius fidem vigere: tamen multis etiam gentilibus reuelationes per angelos factæ ſunt etiam de Chriſto, ſicut patet de ſybilla, quæ de Chriſto expreſſe prophetauit. In hiſtorijs romanis etiam legitur, quòd temporibus Conſtantini Imperatoris inuentum fuit in græcia quoddam corpus in ſepulchro quodam habens laminam auream ſupra pectus, in qua ſcriptum erat. Chriſtus naſcetur ex virgine, & credo in eũ. O ſol, ſub Helenæ & Conſtantini temporibus iterum me videbis. Illi etiam quibus ſpiritualis reuelatio facta non fuerat ſaluari poterant etiam ſi nihil de lege Moyſi audiſſent, neque aliquid de ea ſcirent: quia lex illa non erat omnibus data, ſed tantum Iudęis: vnde alij non peccabant, ſi legis obſeruantias non ſeruarent. Secus autem eſt de lege Chriſti, quæ omnibus pronunciata eſt. Saluabantur tamen fide implicita redemptoris, implicando fidem ſuam in cognitione dei, vel eorum qui a deo docti erant indeterminate quicumque illi eſſent: ſicut maiores Iudæorum quantum ad ea, quæ eis nondum fuerant reuelata, dum tamen contrarium pertinaciter non tenerent contra prædicantem fidem.

Vt refert Iſido. in 8. Ethi. cap. 8.

D

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis ad cognitionem redemptoris non ſufficeret natura per ſe, ſufficiebat tamen cum lege ſcripta tempore legis: ante legem vero adiuta per gratiã.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd fides explicita adhuc neceſſaria eſt, quòd in finem vltimum intentionem dirigat. Et quia per peccatum homo ab illo fine abductus fuerat, non poterat reduci, niſi per mediatorem Dei, & hominum dominum Ieſum Chriſtum: ideo poſt peccatum oportuit haberi cognitionem explicitam de redemptore, & præcipue quantum ad ea, quibus nos in finem reduxit victo hoſte, quo captiui detinebantur. Ad hoc autem, quòd nos in finem reduceret quatuor requirebantur. Primum eſt, quòd propugnator noſter inſtrueretur: quod factum eſt in natiuitate. Secundum eſt, quòd propugnaret, quòd factum eſt in paſſione. Tertium eſt, quod vinceret: quod factum eſt in reſurrectione, quando æternitatis aditum deuicta morte reſerauit. Quarto, ꝙ victoriæ ſuæ omnes ſuos participes faceret: & hoc erit in iudicio, quãdo bonis bona, & malis mala reddet. Et ideo illa præcipue requirebantur, vt de redemptore explicite ſcirẽtur. Tamen poſſibile eſt, quod ſecundum diuerſa tempora horum diſtinctio, & explicatio ante Chriſti aduentum creuit, ut quan-

E

to aduentui ſaluatoris viciniores exiſterent, tanto ſacramenta ſalutis plenius perceperint, vt dicit Greg. Et ſecundum hoc vtraque opinio in litera poſita poteſt habere veritatem, prima, quantum ad propinquos: ſecunda, quantum ad remotos. (Super Ezech. ho. 16.)

Ad primum ergo dicendum, quòd Ioannes Baptiſta hos articulos pleniſſime ſciuit, vnde de his nõ dubitauit, potuit autẽ dubitare ſine præiudicio ſalutis de aliquo articulo paſſionis implicite tunc temporis, ſcilicet de deſcenſu ad inferos nõ pertinaciter, q᷑ pa- tet, quia doceri quærebat. Vel dicẽdum, vt alij dicunt, quòd ipſe non dubitauit, ſed quaſi dubitãde viſus eſt, inquantum quæſiuit non propter ſe, ſed propter ſuos diſcipulos inſtruendos: vel fuit dubitatio non ignorantiæ, ſed admirationis, & pietatis.

Hoc ergo ea ratione traditum intellige non quod fides & ſpes cauſa, vel tempore charitatem omnium bonorum matrem præcedant. Sed quia charitas ſine illis in aliquo eſſe non poteſt; ſed illæ ſine charitate poſſunt eſſe, quamuis non ſit pia fides, vel ſpes ſine charitate: ideo igitur ex fide, & ſpe procedere dicitur charitas, quia nulli prouenit ſine illis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd articulus conceptionis implicite continebatur in articulo natiuitatis, inquantum eſt via ad natiuitatem. Articulus autem de deſcenſu ad inferos, in articulo de paſſione. Articulus autem de aſcenſione, in articulo de reſurrectione: quia ibi terminatur victoria reſurgentis. Vnde patet reſponſio ad tertium & quartum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in iudicio Chriſtus nihil nobis merebitur, ſed id quod prius meruit reddet.

Ad quartam quæſtionem dicendum, quòd per miſſiones diuinarum perſonarum in nos, homo in finem vltimum ducitur non ſolum poſt peccatum, ſed etiam ante peccatum: & ideo explicita cognitio de Trinitate fuit neceſſaria non ſolum poſt peccatum, ſed etiam ante peccatum. Non tamen eodem modo ante aduentum Chriſti, & poſt: quia ante aduentum ſoli maiores de hoc fidem explicitam habuerunt: poſt incarnationem vero omnes fidem explicitam de tribus perſonis habere tenentur: ſicut & de myſterio incarnationis, quod cognoſci non poteſt, niſi cognoſcatur perſonarum diſtinctio: & quia ſacramenta ſalutis cum inuocatione trinitatis conferuntur.

Ad primum ergo dicendum, quòd Apoſtolus poſuit illa, quæ oportuit credi explicite à quolibet homine in quocunque ſtatu: hoc autem non fuit cognitio trinitatis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod ad dirigendum in finem non ſolum oportet cognoſcere finem, ſed etiam ea ſine quibus in finem iri non poteſt: & ideo oportuit habere cognitionem explicitam de fide trinitatis, quia ſine earum miſſione in finem beatitudinis veniri non poteſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non erat neceſſarium vt explicite omnes cognoſcerent: ideo non fuit poſitum myſterium trinitatis manifeſte in veteri teſtamento, ſed velate, vt ſapientes capere poſſunt.

EXPOSITIO TEXTVS.

SIcut (in Eccleſia aliqui ſunt minus capaces.) Contra. Modo non ſufficit ad ſalutem, vt etiam explicite myſterium incarnationis credatur. Dicendum quòd eſt ſimilitudo non quantum ad omnia, ſed quantum ad quædam de articulis: quia neſciunt eos diſtinguere, quamuis explicite cognoſcatur illud quod in articulis continetur. Tenentur autem explicite illos articulos ſcire, de quibus Eccleſia ſolennizat & facit continuam mẽtionem, ſicut de Trinitate. (Credunt hoc quod ignorant.) Hoc eſt contra illud, quod ſuperius dictum eſt, ꝙ fides non eſt de ignotis. Dicendum, quòd ſicut implicite creditur, ita & implicite cognoſcitur: dicitur autem ignorari quod neſcitur explicite. (Solet etiam quæri de fide Cornelij.) Sciendum, quòd Cornelius habebat fidem explicitam de myſterio incarnationis, quàmuis ſuffeciſſet ei ad ſalutem etiã ſi de hoc fidem implicitam habuiſſet, ſed non habebat fidem diſtinctam de tempore incarnationis: & ideo quia hoc iam incipiebat eſſe neceſſarium ad ſalutem, miſſus fuit Petrus ad eum inſtruendum. (Illud etiam non eſt prætermittendum.) De hac æqualitate habituum, & operatione dicetur infra diſt. 36. Hic tamen ſciendum eſt, quod operationem hic videtur nominare virtutes regulantes in opere exteriori, ſicut ſunt virtutes cardinales, quæ etiam habent actus interiores, ſecundum quas (Art. 4.) oportet iſtam æqualitatem attendi. Vel ſi loquitur de operibus exterioribus, attendenda eſt æqualitas quantũ ad confirmationem operis magis, quàm ſecundum quantitatem actus: quia interdum aliquis ex maiori charitate, facit opera ex ſuo genere minora, quam alius maiora. (Non autem poſt fidem.) Contra, Mattheus. 1. Abraham genuit Iſaac. Iſaac Iacob, ideſt, fides ſpem, ſpes charitatem. Dicendum, quòd intelligitur quantum ad actus, non quantum ad habitus. (Non quòd fides, & ſpes eam.) Contra, Aliquis habet fidẽ, qui non habet charitatem: ſicut qui ficte accedit ad baptiſmũ fidem tantum habens. Dicendum, quòd loquitur de fide, & ſpe ſecundum quod eſt virtus.

DISTINCT. XXVI.

A

De ſpe, quid ſit.

EST autem ſpes virtus, quia ſpiritualia, & æterna bona ſperantur, ideſt, cum fiducia expectantur. Eſt enim ſpes certa expectatio futuræ beatitudi(nis) …

B

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam Magiſter determinauit de fide, hic ſecundo determinat de ſpe, & diuiditur in duas partes. In prima, determinat de ſpe. In ſecunda, oſtendit, in quibus ſpes inuenitur ibi. (Poſt hoc ſupereſt inueſtiga.) Circa primũ duo facit. Primo, determinat de ſpe ſecundum ſe. In ſecunda, de ſpe per comparationem ad fidem, ibi. (Et ſicut fides.) Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit conuenientiam inter fidem, & ſpem. Secundo, differentiam, ibi. (Diſtinguitur tamen. Poſt hoc ſupereſt.) Hic oſtendit, quorum ſit habere fidem. Et circa hoc duo facit. Primo, inquirit vtrum in Chriſto fuerit fides. Secundo, vtrum in antiquis patribus in limbo exiſtentibus, ibi. (De antiquis vero patribus) Hic quæruntur duo. Primo, de ſpe, ſecundum quod eſt paſſio. Secundo, de ipſa ſecundum quod eſt virtus.

C

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum ſpes ſit paſſio.
¶ Secundo, In quo ſit.
¶ Tertio, De differentia eius ad alias paſſiones.
¶ Quarto, Vtrũ ſit vna de quatuor paſſionib⁹ principalibus.
¶ Quinto, Vtrum poſſit eſſe in parte intellectiua.

D

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſpes ſit paſſio.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd ſpes non ſit paſſio. Spes enim eſt expectatio: ſed expectatio dicit immobilitatem. cum ergo omnis paſſio in motu cõſiſtat, videtur ꝙ ſpes minime ſit paſſio. 12. q. 40. 1.

¶ 2 Præt. Oppoſita ſunt in eodem genere: ſed Philoſophus 7. phyſic. diuidit ſpem contra memoriam, diuidens actiones vtriuſque abinuicem. cum ergo memoria non ſit paſſio, nec ſpes paſſio erit. T. com. 19.

E

¶ 3 Præt. Expectare à ſpectando dicitur: ſpectare autem eſt videre cum ergo videre non ſit paſſio animalis, ſecundum q᷑ proprie loquimur de paſſionibus animæ, videtur quòd ſpes, quæ eſt expectatio, non ſit paſſio.

¶ 4 Præt. Paſſio animæ in parte ſenſitiua eſt, vt dicit Philoſophus in 7. phyſ. ſed ſpes cum ſit in futuro bono non poteſt eſſe in parte ſenſitiua, quia ſenſus eſt præſentium tantum. ergo ſpes non eſt paſſio. T. com. 20.

¶ 5 Præter. Nihil patiatur, niſi ex præſentia agentis: ſed ſpes non eſt de præſentibus, ſed de futuris. ergo non eſt paſſio.

Sed contra. Spes contra timorem diuiditur: ſed timor eſt paſſio. ergo & ſpes.

¶ 2 Præt. Spes ad appetitiuam potentiam pertinet, quia habet bonum pro obiecto: ſed motus appetitiuæ partis dicitur paſſio animæ, quia ad eum ſequitur delectatio, & triſtitia, quod proprium eſt paſſionum, vt dicitur in 2. Eth. ergo vt prius. Cap. 5.

¶ 3 Præt. Præſens, & præteritum non diuerſificant genus: F ſed gaudium, quod eſt de præſenti bono, eſt in genere paſſionis. ergo & ſpes, quæ eſt de bono futuro.

Reſpondeo. Dicendum, quòd ſicut prius diſtinct. decima quinta dictum eſt, quamuis omnis operatio potentiarum animę, quę per ſua obiecta in actum reducũtur, ſicut intellectus poſſibilis, ſenſus, & appetitus, poſſunt dici paſſiones: tamen ꝓprie loquendo, paſſio eſt in operationibus appetitus ſenſitiuæ partis, ſecundum quod Damaſc. dicit in 2. lib. quòd paſſio eſt motus appetitiuæ virtutis ſenſibilis, qui eſt ex imaginatione boni, vel mali. Spes autem dicit extenſionem appetitus in illud, quod appetibile eſt. Inuenitur autem non ſolum in hominibus, ſed etiam in alijs animalibus quod patet: quia inueniuntur animalia operari propter aliquod bonum futurum æſtimatum poſſibile, ſicut aues faciũt nidum propter filiorum educationem: nec propter finem aliquid facerent, niſi in finem illum quaſi eis poſſibilem tenderent, quia naturalis appetitus non eſt impoſſibilium. Similiter etiam patet, quòd vnum animal aggreditur aliud non niſi ex ſpe victoriæ. Patet ergo quòd ſpes ſit in appetitu ſenſitiuæ partis, quæ nobis & brutis communis eſt, & ita ſequitur quòd ſit paſſio.

* In Enchi. cap 8.
* Rom. 8,

Ad primum ergo dicendum, quòd appetitiuæ partis duplex eſt motus, ſcilicet proſecutio, & fuga. Obiectum autem ſpei, quod eſt bonum difficile & arduum, ratione ſuæ bonitatis, natum eſt mouere ad proſecutionem, ſed ratione ſuæ difficultatis natum eſt mouere ad fugam, niſi tamen motus retardatur per ſpem: & ideo ſpes importat motum primum, in quo ſaluatur ratio paſſionis, tamen in quiete priuatiue ſecundum motum, qui eſt fuga.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd diuiditur ſpes contra memoriam non quantum ad eſſentiam ſuam, ſed quantum ad affectum, qui eſt communis memoriæ, & ſpei, ſcilicet delectatio: vnde non ſequitur, ꝙ in genere conueniat.

I ¶ Ad tertium dicendum, quòd frequenter nomina imponuntur rebus occultis ex ſuis ſignis, ſicut eſſentiales differentiæ ex accidentibus nominantur. Signum autem alicuius quieſcentis cum extẽſione appetitus in aliquid deſideratum ſolet eſſe, quòd frequenter viſum dirigit in illud, vt videat ſi ex aliqua parte ad ipſum accedat: & ideo diſpoſitio prædicta quietis cum motu dicitur expectatio.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ſicut animalia cognoſcunt rationem conuenientis, & nociui non per inquiſitionem rationis, vt homo, ſed per inſtinctum naturæ, qui dicitur æſtimatio: ita etiam cognoſcunt aliquid, quod futurum eſt ſine hoc, ꝙ cognoſcant rationem futuri non conferendo præſens ad futurum, ſed ex inſtinctu naturali, ſecundum quod aguntur ad aliquid agendum vel ex impulſu naturæ interioris, vel exterioris: ſicut quando aguut ad aliquid ad præcauendum de futuris, quæ dependent ex motu cœli, quaſi ex eo impulſa: vnde K ex eorum operibus homines poſſunt aliquid ſcire de huiuſmodi futuris, ſicut nautæ præſciunt tempeſtatem futuram ex motu delphinorum ad ſuperficiem aquæ deſcendentium: & formicæ veniente pluuia reponunt granum in cauernis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd id quod eſt futurum ſecundum rem, poteſt eſſe præſens in imaginatione. Et quia bonum eſt natum mouere appetitum, ſecundum quod eſt imaginatum, vel intellectum, vt dicitur in 3. de anima: ideo ex tali præſentia poteſt ſequi paſſio in appetitu.

T. com. 54.

G nis ueniens ex Dei gratia, & ex præcedentibus meritis vel ipſam ſpem, quam natura præit charitas, vel ſperatam rem, id eſt, beatitudinem æternam. Sine meritis enim aliquid ſperare non ſpes, ſed præſumptio dici poteſt.

De quibus ſit ſpes.

ET ſicut fides, ita & ſpes eſt de indiuiſibilis. vnde Auguſt. Fidem appellamus earum rerum, quæ nõ uidentur. De ſpe quoque dicitur. Spes quæ uidetur, non eſt ſpes: quod enim uidet quis, quid ſperat? Quod attinet ad non uidere, vel quæ creduntur, vel quæ ſperantur, fidei, ſpeique commune eſt. Diſtinguitur tamen fides a ſpe ſicut vocabulo, ita rationabili differentia. Eſt enim fides malarum rerũ & bonarum: quia & bona creduntur & mala. & hoc fide bona, non mala. Eſt etiam fides & præteritarum rerum, & præſentium, & futurarum. Credimus enim mortem Chriſti, quæ iam præteriit: credimus ſeſſionem,

ARTICVLVS II.

Vtrum ſpes ſit in alia ui, quàm in concupiſcibili.

12.q.40.a.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd ſpes non ſit in alia vi, quam in concupiſcibili. Arduum enim, vel difficile non addit aliquam rationem appetibilis ſupra bonum: quia difficile magis habet rationem fugibilis, quàm appetibilis. Arduum autem non differt à bono non arduo, niſi ſecundum magis, & minus: ſed vis concupiſcibilis eſt boni quod deſideratur. cum ergo obiectum ſpei ſit bonum arduum, vel difficile; videtur quòd ſpes ſit in concupiſcibili.

¶ 2 Præt. Sicut voluntas eſt bonum appetibilis in parte intellectiua, ita concupiſcibilis in parte ſenſitiua: ſed in parte intellectiua oẽ quod ad appetitum pertinet, eſt voluntas. ergo & in parte ſenſitiua omne quod ad appetitum pertinet, eſt vis concupiſcibilis: & ita cum ſpes ad appetitum pertineat, vt dictum eſt, videtur quod ſit in concupiſcibili. Art. præc.

¶ 3 Præterea. Gaudium, & delectatio in concupiſcibili ſunt: ſed ſpes facit gaudium, Ro. 12. Spe gaudentes: & delectationem, vt dicit Philoſ in 7. phyſic. ergo ſpes eſt in concupiſcibili. T. com. 19.

¶ 4 Præterea. Præſens & futurum non diuerſificant appetitiuam potentiam, cum accidant appetibili inquantum huiuſmodi: ſed gaudium & ſpes non differunt niſi ſecundum id, quòd gaudium eſt de bono præſenti, ſpes autem de bono futuro. ergo cum gaudium ſit in concupiſcibili, & ſpes in eodem erit.

¶ 5 Præt. Eiuſdem eſt moueri ad terminum, & in termino quieſcere: ſed ſpes importat motum in aliquem terminum, in quem cum aliquis deuenerit, gaudet. cum ergo gaudere ſit concupiſcibilis, & ſperare erit concupiſcibilis.

Sed contra. Concupiſcibilis, per ſe loquendo, non ordinatur ad arduum, ſed magis iraſcibilis. cum ergo obiectum ſpei ſit arduum, oportet quòd ſpes non ſit in concupiſcibili, ſed in iraſcibili.

¶ 2 Præt. Idem eſt ſubiectum contrariorum: ſed ſpei opponitur timor. cum ergo timor ſit in iraſcibili, non in concupiſcibili, ſicut & audacia, quæ iterum timori opponitur, videtur ꝙ ſpes etiam ſit in iraſcibili.

I ¶ 3 Præterea. Ira ſine ſpe eſſe non poteſt, vt dicit Auicen. in 6. de naturalibus. Vnde ex offenſa illa, de cuius vindicta non eſt ſpes (ſicut cum quis a rege offenditur) non eſt ira, ſed odium magis, vel timor. ergo cum ira non ſit in concupiſcibili, nec ſpes.

Reſpon. Dicendum, ꝙ potentiæ paſſiuæ variantur, ſecundum quod ſunt natæ moueri a diuerſis actiuis, per ſe loquendo. Proprium autem motiuum appetitiuæ virtutis eſt bonum apprehenſum: vnde oportet quod ſecundum diuerſas virtutes apprehendentes, ſint etiam diuerſi appetitus, ſcilicet appetitus rationis, qui eſt de bono apprehenſo ſecundum rationem, vel intellectum, vnde eſt de bono apprehẽſo ſimpliciter, & in vniuerſali: * & appetitus ſenſitiuus, qui eſt de bono apprehenſo ſecundum vires ſenſitiuas, vnde eſt de bono particulari, & vt nunc. Sed quia potentia paſſiua non extendit ſe ad plura, quàm virtus ſui actiui, ſecundum quod dicit Commen. K in 9. meta. quòd nulla potentia paſſiua, eſt in natura, cui non reſpondeat ſua potentia actiua naturalis: ideo appetitus ſenſitiuus ad illa tantum bona ſe extendit, ad quę ſe extendit apprehenſio ſenſitiua. Quia autem, vt dicit Dionyſ. 7. cap. de diui. nomin. diuina ſapientia coniungit fines primorum principijs ſecundorum, quia omnis natura inferior in ſui ſupremo attingit ad infimum naturæ ſuperioris, ſecundum quod participat aliquid de natura ſuperioris, quàmuis deficienter. ideo tam in apprehenſione, quàm in appetitu ſenſitiuo inuenitur aliquid, in quo ſenſitiuum rationem attingit. Quòd enim animal imaginetur formas apprehenſas per ſenſum, hoc eſt de natura ſenſitiuæ apprehenſionis ſecundum ſe: ſed ꝙ apprehendat illas intentiones, quæ non cadunt ſub ſenſu, ſicut amicitiam, odium, & huiuſmodi, hoc eſt ſenſitiuæ partis, ſecundum quod attingit rationem. Vnde pars illa in hominibus, in quibus eſt perfectior propter coniunctionem ad animam rationalem,

* D. 766.

tionalem, dicitur ratio particularis, quæ confert de intentionibus particularibus: in alijs autem animalibus, quia non confert, ſed ex inſtinctu naturali habet huiuſmodi intentiones, apprehendere non dicitur ratio, ſed æſtimatio. Similiter etiam ex parte appetitus, quòd animal appetat ea quæ ſunt conuenientia ſenſui delectationem facientia, ſecundum naturam ſenſitiuam eſt, & pertinet ad vim concupiſcibilem: ſed quòd tendat in aliquod bonum, quod non facit delectationem in ſenſu, ſed magis natum eſt facere triſtitiam ratione ſuæ difficultatis, ſicut quòd animal appetit pugnam cum alio animali, vel aggredi aliam quamcunque difficultatem, hoc eſt in appetitu ſenſitiuo, ſecundum quod natura ſenſitiua attingit intellectiuam: & hoc pertinet ad iraſcibilem. Et ideo ſicut æſtimatio eſt alia vis, quàm imaginatio: ita iraſcibilis eſt alia vis, quàm concupiſcibilis. Obiectum enim concupiſcibilis eſt bonum, quod natum eſt facere delectationem in ſenſu: iraſcibilis autem bonum, quod difficultatem habet. Et quia quod eſt difficile, non eſt appetibile inquantum huiuſmodi, ſed vel in ordine ad aliud delectabile, vel ratione bonitatis, quæ difficultati admiſcetur, conferre autem vnum ad aliud, & diſcernere intentionem difficultatis & bonitatis in vno & eodem eſt rationis: ideo proprie illud bonum appetere eſt rationalis appetitus, ſed conuenit ſenſitiuæ, ſecundum quod attingit per quandam imperfectam participationem ad rationalem non quidem conferendo, vel diſcernendo, ſed naturali inſtinctu mouet in illud, ſicut dictum eſt de æſtimatione.

¶Et per hoc patet etiam quòd iraſcibilis eſt altior, quàm concupiſcibilis, & propinquior rationi: & ideo incontinens propter concupiſcentiam, qui nulla lege vtitur, magis eſt turpis quàm iracundus, qui vtitur legibus, ſed peruerſis, vt dicitur in 7. Ethicor. Vnde etiam vitia, quæ ſunt in concupiſcibili, ſunt maioris infamiæ quàm ea, quæ ſunt in iraſcibili. Ex his ergo iam planum eſt videre, quæ paſſio ſit in iraſcibili, & quæ in concupiſcibili. Omnis enim paſſio, de cuius intellectu eſt appetitus in bonum, vel conueniens ſimpliciter, eſt in concupiſcibili, ſicut amor, delectatio, & huiuſmodi, & eorum oppoſita. Omnis autem paſſio, de cuius intellectu eſt appetitus in bonum cum circunſtantia difficultatis, eſt in iraſcibili, & huiuſmodi ſunt omnia illa quæ important bonum, vel malum cum determinatione alicuius quantitatis, ſicut ira, quæ non ex qualibet læſione conſurgit, ſed ex ea, quam poteſt aliquis vindicare, & tamen non habet in promptu vindictam. Timor etiam non eſt de quolibet malo, ſed de malo, cui non poteſt reſiſti, vel difficulter reſiſtitur. Spes autem importat motum appetitus in aliquod bonum commenſuratam appetenti. Nõ enim eſt de bono tanto, ad quod nullo modo poſſit perueniri: nec iterum de tam paruo, quod pro nihilo habeatur, ſed de eo quod eſt poſſibile haberi, & tamen eſt difficile ad habendum, propter quod dicitur arduum: vnde patet ꝙ ſpes, ſecundum quod eſt paſſio, eſt in iraſcibili.

Cap. 9.

Ad primum ergo dicendum, quòd difficile, vel arduum addit quandam ſpecialem rationem bonitatis, ſcilicet pretioſitatem quandam ex hoc ipſo, ꝙ non de facili habetur, ſicut dicitur omne rarum, charum.

¶Ad ſecundum dicendum, ꝙ natura rationalis ex ſeipſa conferre habet, & diſcernere vnde bonum, quod eſt ex ſeipſo appetibile, vel quod indiget collatione & diſcretione ad hoc, ꝙ appetatur ſecundum naturam rationalis apprehenſionis appetitum rationalem mouet: & ideo ex hoc non diuerſificatur appetitus rationalis, ſed dicitur voluntas vniuerſaliter: non ſic autem eſt de appetitu ſenſitiuo, vt patet ex dictis.

In corp. huius art.

¶Ad tertium dicendum, quòd inquantum ſpes eſt de difficili arduo non delectat, ſed magis affligit, cum ex hoc ipſo ſit diſtans, ſed inquantum eſt de bono poſſibili acquiri, ſic facit delectationem: quia ſicut quod eſt in potẽtia iam habet inchoationem ſui eſſe, ita quòd apprehenditur vt poſſibile adipiſci, apprehenditur vt iam quodammodo preſens: & ideo ſpes delectationem facit, & hæc delectatio non eſt in concupiſcibili, ſed in iraſcibili. Quælibet enim potentia appetit ſibi conueniens, & de eo delectatur, vt infra dicetur. Bonum autem arduum ex hoc ipſo quòd eſt poſſibile adipiſci, eſt conueniens in iraſcibili. Vnde in ipſum tendit.

Diſt. 27. q. 1. a. 3.

quę nunc eſt: credimus venturũ ad iudicandum, quod futurum eſt. Item, Fides & ſuarum rerum eſt, & alienarum. Nam & ſe quiſque credit eſſe cepiſſe, nec fuiſſe utique ſempiternum. Et alia, atq; alia non modo de aliis hominibus multa, quæ ad religionem pertinẽt, uerumetiam de angelis credimus. Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum rerum & ad deum pertinentium, qui earum ſpem gerere perhibetur.

A ¶Ad quartum dicendum, quòd obiectum iraſcibilis, eſt bonum difficile: quod autem habetur, iam non eſt difficile, ſed tantum dum non habetur: & ideo non omnes paſſiones iraſcibilis ſunt futuri, ſicut timor, & ſpes.

¶Ad quintum dicendum, quòd obiectum iraſcibilis eſt bonum difficile, quod quandoq; habet bonitatẽ ex ordine ad aliud. Vnde in actu, vel motu iraſcibilis eſt duplex terminus. Primus eſt proximus, ſecundum quod terminatur in obiectũ proprium, vt quando conſequitur victoriam. Et quia proprium obiectum iraſcibilis habet difficultatem: ideo non eſt delectabile alicui ſimpliciter, ſed eſt delectabile ei ſecundum hanc vim, cuius actus eſt perfectus per hoc, quòd pertingit ad obiectum proprium, quod iam conſecutum eſt: ſicut quando aliquis delectatur de hoc quòd vincit, quàmuis ſimpliciter ſenſibilem dolorem de vulneribus ſuſtineat, & de fatigatione triſtitiam habeat: & ideo hæc delectatio non eſt concupiſcibilis, ſed eſt proprie iraſcibilis, ſicut delectatio, quæ eſt propria in actu videndi eſt propria ipſius viſus. Secundus terminus eſt vltimus finis, in quem obiectum proprium ordinatum eſt: hoc autem eſt aliquid, quod ſecundum ſeipſum eſt conueniens, & delectabile, ſicut quòd animal poſtquam vicit aliud animal, vtitur ad libitum propria voluptate: & hæc delectatio pertinet ad concupiſcibilem. Iraſcibilis enim ad conſeruationem concupiſcibilis ordinatur, vt ſcilicet propter difficultatem interuenientem delectatio conueniens non prætermittatur. Et ideo dicit Damaſc. in 2. libro, quòd ira eſt audax concupiſcentiæ vindex: & propter hoc etiam dicit Philoſ. in 6. de animalibus, quòd animalia pugnant adinuicem propter cibum, & propter coitum: quia circa has delectationes præcipue eſt concupiſcibilis.

De fid. c. 16. circa med. Cap. 18.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpes differat ab alijs paſſionibus, ſcilicet timore &c.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd ſpes non differat ab alijs paſſionibus. Spes enim importat expectationem: ſed omnis motus appetitus videtur eſſe expectatio, quæ nihil aliud dicit, quàm protenſionem in aliquod bonum. ergo ſpes non diſtinguitur ab alijs paſſionibus, quæ ad appetitum pertinent.

¶ 2 Præt. Expectatum bonum eſt obiectum ſpei, quę eſt expectatio: ſed expectatum bonum concupiſcentiam conſtituit, vt dicit Dam. 2. lib. ergo concupiſcentia eſt idem ꝙ ſpes.

¶ 3 Præt. Idem motus eſt à termino, & in terminum: ſed timor dicit motum appetitus à malo, ſpes autem dicit motum eiuſdem in bonum. ergo idem eſt timor, & ſpes.

¶ 4 Præt. Sicut ſe habet album, & nigrum ad viſum, ita ſe habet bonum, & malum ad appetitum: ſed album, & nigrum non diuerſificant neque potentiam viſiuam, neque paſſiones eius. ergo nec bonum, & malum diuerſificant paſſiones appetitus: & ita timor, & ſpes non ſunt diuerſæ paſſiones, quamuis ſint de bono, & malo.

E ¶ 5 Præt. Spes, vt dictum eſt, dicit protenſionem appetitus in aliquod arduum: ſed hoc idem inuenitur in audacia, cõfidentia, ſiue fiducia, & ira. ergo omnia iſta ſunt idem quod ſpes.

Art. præce. in corp.

Sed contra. Quorum diffinitiones ſunt diuerſæ, & ipſa differunt: ſed diffinitio ſpei non conuenit alijs paſſionibus. ergo & ſpes ab alijs paſſionibus diſtinguitur.

¶ 2 Præt. Quæcunque ſunt idem, vnum non poteſt eſſe ſine altero: ſed ſpes poteſt eſſe ſine alijs. ergo ſpes ab alijs differt.

¶ 3 Præt. Motus differunt penes terminos: ſed non eſt idem terminus, ſeu obiectum ſpei, & aliarum paſſionum, quia ſperatum bonum eſt obiectum ſpei, non autem per ſe loquendo, aliarum paſſionum. ergo ſpes differt ab alijs paſſionibus.

Reſpon. Dicendum, quòd paſſiones animæ, de quibus loquimur, primo diſtinguuntur ex hoc, quòd quædam important bonum & malum abſolute, & hæ pertinent ad concupiſcibilem: quædam vero important aliquam menſuram boni, vel mali, vt ex prædictis patet, & hæc pertinent ad iraſcibilem.

Redit ad præmiſſam quæſtionem, an ſcilicet fides, & ſpes in Chriſto fuerint.

B

POſt hoc ſupereſt inueſtigare, Vtrum fidas, & ſpes in Chriſto fuerint: unde tractatus ille ſumpſit exordium. Quibuſdam non indocte uidetur, fidem, uirtutem, & ſpem in eo non fuiſſe, ſicut in ſanctis iam beatificatis, uel in angelis non ſunt, & tamen ſancti credunt, & ſperant reſurrectionem futuram: & angeli eandem credunt,

In corp. ar. præced.

Paſſionum ergo in concupiſcibili exiſtentium, quædam important habitudinam cõcupiſcibilis ad ſuum obiectum: quędam vero motum ipſius reſpectu obiecti: quædam vero impreſſionem relictam in ipſa ax præſentia obiecti. Cum autem obiectum appetitus ſit bonum, vel malum, quodlibet illorum per hæc duo diuiditur. Amor enim importat habitudinam concupiſcibilis ad bonum: odium vero ad malũ, quia amor amatum ponit connaturale, & quaſi vnum amanti, cuius contrarium facit odium. Et quia hæc habitudo perficitur ex præſentia obiecti, ideo amor ſecundum perfectam ſui rationem eſt habiti, vt dicit Auguſtin. Motus autem concupiſcibilis in bonum, dicitur deſidarium, in malum autem eſt innominatus, ſed dicatur fuga. Impreſſio vero relicta in concupiſcibili ex præſentia boni, dicitur delectatio, vel gaudium: ſed præſantia mali dicitur triſtitia, val dolor. Qualiter autem triſtitia, & dolor differant, ſupra diſtinctio. 15. dictum eſt. Eodem etiam modo differunt delectatio ſenſibilis, & gaudium. Lætitia autem dicit effectum gaudij in dilatatione cordis: vnde dicitur lætitia quaſi latitia. Exultatio autem effectum ipſius in ſignis exterioribus, inquantum gaudium interius ad exteriora prorumpens, quodammodo exilit. Quia autem iraſcibilis propter concupiſcibilam eſt animalibus data, vt non daficiat in ſuo actu: ideo paſſiones iraſcibilis ex paſſionibus concupiſcibilis originem habent. Adiuuat autem concupiſcilam iraſcibilis & in bono, & malo. In bono quidem vt delectabile concupiſcibili conueniens non obſtante difficultate proſequatur: in malo autem nociuum difficile repellatur. Paſſio argo iraſcibilis vel oritur ex paſſiona concupiſcibilis, quam facit apprehanſio appetibilis, vel quam facit præſentia ipſius. Si primo modo, vel reſpectu boni, & hoc vel poſſibilis conſequi in quod tendendum eſt, ſic aſt ſpes: vel non poſſibilis, quod dimittendum eſt, & ſic eſt deſperatio. Aut reſpectu mali, & hoc vel poſſibilis repelli, cui reſiſtandum eſt, & ſic eſt audacia: vel non poſſibilis repelli, quod fugiendum eſt, & ſic eſt timor. Si autem ax præſentia appetibilis, hoc non poteſt eſſe reſpectu boni: quia ex quo concupiſcibilis ſub delectabili fruitur, non indiget iraſcibili, quia non habet difficultatem in illo, ſed aſt reſpactu mali, quod repellendum aſt, & difficultatem babens, & ſic cauſatur ira, ſi eſt poſſibile repelli: alias paſſio in concupiſcibili ſiſtit. Et ideo iræ non habet paſſionem contrariam, neque ſecundum contrarietatem boni, vel mali, ſicut gaudium, & triſtitia, quæ contrariatas aſt propria paſſionum concupiſcibilis: vel ſecundum contrarietatam poſſibilis, & non poſſibilis, ſicut ſpes & deſperatio, quæ contrarietas eſt propria paſſionum iraſcibilis.

Tom. 3. de ſpiri. & anima, cap. 45.
Tom. 4. da ſub. dil. & am. cap. 1.
q. 2. artic. 3. q. 1. in corpore.

¶ Sciendum tamen, quòd ira cauſatur non ſolum ex ea inconuanienti præſente, ſicut cum quis iraſcitur de vulneratione, ſed etiam ex inconuenienti aliquando præſenta, ſicua cum quis iraſcitur ex iniurijs illatis, & etiam ex apprehenſione habiti inconuenientis: & ideo ira cauſatur ex dolore quãtum ad primum: & ex triſtitia, vt dicit Damaſ. quantum ad ſecundum. Sic ergo paſſionas animæ * per eſſentiales differentias diuiduntur. Inueniuntur etiam diuerſificari nomina paſſionum per differentias accidentales, quæ quidem accidunt val ipſi paſſioni, vt intenſio eius, vel ex obiecto. Si primo modo, ſic concupiſcentia dicit intenſionem deſiderij. Zelus intenſionem amoris non patiens conſortium in amato. Abhominatio intenſionem odij. Exultatio intenſionem gaudij, vt in ſigno exteriori prorumpat generaliter. Et ſimiliter habilitas quantum ad ſignum, quod oſtenditur in facie: & iocunditas quantum ad ſigna, quæ oſtenduntur etiam in actibus. Accidia autem intenſionem triſtitiæ in tantum, vt immobiliter hominum actionem retardans: vnde dicitur à Damaſ. quòd eſt triſtitia aggrauans, ideſt, immobilitans, vel athos inquantum prohibet locutionem, quia, vt dicit Damaſ. eſt vocem auferans: præſumptio autem intẽſionam ſpei: audacia autem exceſſum confidentiæ in aggrediendo terribilia: furor autem intanſionem iræ. Cum autem obiectum proprium, & per ſe iſtarum paſſionum ſit bonum, vel malum apparens, ea quæ accidentaliter ſe habent ad hæc, faciunt ac-

De fid. li. 2. cap. 16.
* D. 98a.
ἀκηδία ideſt, triſtitia.
ἄφωνος Triſtis.
... eſt mons

F cidentalem differentiam in paſſionibus ex parte obiecti: ſicut triſtitia, quæ eſt da malo, quod eſt apparens malum triſtanti: hoc autem accidit eſſe bonum, vel malum alteri. Si ergo triſtitia ſit de malo, quod eſt malum altari, & per hoc apprehanditur malum ipſi triſtanti, ſic eſt miſericordia. Si autem ſit bonum alteri, & per hoc apprehenditur vt malum proprium, ſic eſt inuidia, quæ eſt triſtitia de proſperitata bonorũ, vel ſemeſis, quæ aſt triſtitia da proſperitate malorum, vt dicitur 2. Ethic. Similiter etiam timor diſtinguitur: quia malo difficili ſuperanti facultatem timentis accidit aliquid dupliciter, vel ex parte ipſius mali, vel ex parte timentis. Primo modo, accidit ſibi turpitudo, & hoc vel in ſa, & ſic eſt verecundia, quæ eſt de turpi actu: vel in opinione, & ſic aſt erubeſcentia, quæ eſt timor de conuitio, vt dicit Damaſ. val verecundia de turpitudine culpæ: erubeſcentia da turpitudine pœnæ. Ex parte autem timentis ſumuntur accidentales differentiæ timoris hoc modo: quia terribile vel excedit facultatam timentis in agendo, & ſia eſt ſignities: vel ignauia, quæ eſt timor futuræ operationis, vt dicit Damaſ. Vel in cognoſcendo, & boc tripliciter, vel propter cognoſcibilis altitudinem, & ſic eſt admiratio, quæ eſt timor ex magna imaginatione: vel propter eius inconſuetudinem, & ſic eſt ſtupor, qui eſt timor ex aſſueta imaginatione: vel propter incertitudinẽ, & ſic eſt agonia, quæ eſt timor infortunij: & hoc idem dicitur trepidatio, vel dubitatio. Sic ergo patet quomodo ſpes ab alijs paſſionibus differat, & quomodo etiam omnes aliæ paſſiones abinuicem diſtinguantur.

T raciæ.
De fid. li. 2. cap. 14.
G
νέμεσις Nemeſis. Cap. 7.
Lib. 2. de fide, cap. 15.
Lib. & cap. vt ſupra.
H

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt, expectare importat protenſionem appetitus in aliquid cum quiete priuante fugam, vel receſſum: hæc autem quies contingit ex difficultate eius, in quod motus appetitus tendit, ſed non in prompta aſt vt habetur: quod enim in prompto aſt, ſine mora acquiritur. Et quia bonum cum difficultate proprie eſt obiectum iraſcibilis, ideo axpectara propria ad iraſcibilem pertinet tendentem in aliquod bonum. Habat autem ſe ad ſpem, ſicut commune ad proprium, inquantum ſpes addit certitudinem circa axpectationam.

art. 1. huius q. ad 1. & 3.

¶ Ad ſecundum ergo dicendum, quòd Damaſ. loquitur large. Accipit n expectatum bonum pro bono quod nondum habe-
I rur, quod quidem commune eſt concupiſcentiæ, & ſpei.

¶ Ad tertium dicendum, quod motus à termino, & in terminum quandoque ſunt contrarij, quandoque idem, quandoq; diſperati. Si anim termini à quo, & ad quem ſunt contrarij, ſic motus eſt idem, ſicut à nigredine in albedinem. Si autem ſit idem terminus à quo, & in quem, ſic motus ſunt contrarij, ſicut motus ab albedine in albedinem. Si autem ſint diuerſi non contrarij, ſic motus ſunt diuerſi deſperati, ſicut motus ab albedine ad calorem. His modis vltimis ſpes, & timor ſe habent, quia contrarietas, quæ attenditur in iraſcibili, aſt ſecundum facile, ſiue poſſibile & impoſſibile: non autem circa bonum & malum, quia circa hoc eſt concupiſcibilis. Vnde ſi conſideretur propria ratio obiecti iraſcibilis, ſic timor contrariatur ſpei, quia timor aſt à difficili, ad quod aſt ſpes. Si autem conſidararur ratio difficilis, ſic ſunt diſparata: quia ti-
K mor eſt à difficili in genere malorum, ſpes autem à difficili in genere bonorum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd paſsiones cognitiuarum virtutum ſunt à rebus ſecundum eſſe ſpirituala. Et quia ſecundum hoc eſſe non habent contraria contrarietatem, ideo non cauſantur contrariæ paſsiones ex contrarijs in potentijs cognitiuis. Sed paſsiones appetitiuæ ſunt ex rebus ſecundum ſuum eſſe naturala, quia appetitus eſt de bono & malo, quæ ſunt in rebus, vt dicit Philoſophus in 6. Metaphyſ. & ideo cum ſecundum eſſe naturale contrarietatem habeant, contrarias paſsiones cauſant.

Tom. 2.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum arduum, ſiue difficila ſit proprium obiectum iraſcibilis, differentiæ facientes oppoſitiones in paſsionibus iraſcibilis ſunt, difficile facultatem ſuperans, vel non ſuperans, & vtrumq; eſt vel bonum, vel malum. Fiducia ergo, ſeu confidentia important motum iraſcibilis in id quod æſtimatur vt facultatem non excedens, quod quidem

ſpecia-

ſpecialiter circa bona importat ſpes: circa mala autem audacia, niſi quòd audacia exceſſum importat quandoque: vnde in malum quandoq; accipitur. Motus autem appetitus in id, quod æſtimatur vt ſuperans facultatem ſiue in bonum, ſiue in malum, eſt diffidentia. In bonum autem ſpecialiter eſt deſperatio, in malum autem timor. Ira autem eſt paſſio compoſita ex audacia, vel dolore, & ſpe, vt ex dictis patere poteſt.

nec tamen in eis fides, vel ſpes uirtus eſt: quia & Deo per ſpeciem contemplando fruuntur, & in Dei uerbo reſurrectionem futuram, ſine iudicium non per ſpeculum, & in ænigmate, ſed pręclariſsime inſpiciũt. Si enim quia credunt reſurrectionem futurã,

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſpes ſit principalis paſſio, vel amor, vel deſiderium, vel audacia, vel pœnitentia.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd ſpes non ſit principalis paſſio. Amor enim vehementius affectionem immutat quàm ſpes, vnde hominem extra ſe facit, vt dicit Dionyſ. 4 cap. de diu. nom. ſed amor non ponitur vna de principalibus paſſionibus. ergo neque ſpes.

¶ 2 Præt. Concupiſcere eſt de futuro bono, ſicut & ſpes: ſed concupiſcentia, vel deſiderium non ponitur paſſio principalis. ergo nec ſpes.

¶ 3 Præt. Denominatio ſemper ſit à principaliori: ſed iraſcibilis denominatur ab ira. ergo eſt principalior ſpe, quæ eſt in iraſcibili.

¶ 4 Præt. Obiectum iraſcibilis eſt difficile, & arduum: ſed audacia tendit in arduum magis quàm ſpes, vel non minus. ergo audacia eſt magis principalis, quàm ſpes.

C ¶ 5 Præt. Sicut ſpes eſt de futuro, ita pœnitentia eſt de præterito: ſed præteritum eſt certius quàm futurum. cum ergo pœnitentia non ponatur principalis paſſio, nec ſpes principalis paſſio debet poni.

Li. 1. met. 7. Sed contra eſt, quod Boet. in libr. de conſolatio. dicit. Gaudia pelle, pelle timorem, ſpemque ſugato, nec dolor adſit & ita ſpes connumeratur alijs principalibus paſſionibus.

¶ 2 Præt. Spes opponitur quodammodo timori: ſed timor eſt principalis. ergo & ſpes.

¶ 3 Præt. Paſſio, quæ eſt in concupiſcibili de bono, eſt principalis, ſicut gaudium. ergo eadem ratione paſſio, quæ eſt de bono in iraſcibili, eſt principalis: hæc autem eſt ſpes. ergo ſpes eſt principalis paſſio.

Reſpondeo. Dicendum, quòd principalitas paſſionis in duobus conſiſtit, quorum vnum eſt ex parte obiecti, vt ſcilicet paſſio ſequatur ſecundum rationem, & aptitudinem D obiecti, ſcilicet vt bonum proſequatur, & malum fugiat. Secundum eſt, ex parte ipſius paſſionis, vt ſcilicet motus ille perfectus ſit quantum poſſibile eſt ſecundum genus illud. Et ideo in concupiſcibili ſunt duæ principales paſſiones tantum, ſcilicet gaudium, & triſtitia, quia motus concupiſcibilis terminatur in ipſa re coniuncta, quæ facit gaudium, & triſtitiam: Et iterum bonum de ſua ratione natum eſt facere gaudium, inquantum eſt conueniens: & triſtitiam, inquantum nociuum eſt. In iraſcibili etiam ſunt tantum duæ, ſcilicet timor, & ſpes, quia in his perficitur motus iraſcibilis quantum eſt poſſibile in genere illo: vnde non important motum perfectum ſimpliciter, ſed inquantum poſſibile eſt in genere iraſcibilis: quia motus iraſcibilis inquantum huiuſmodi non perficitur ad præſens, vt prius dictum eſt, ſicut concupiſcibilis, ſed perficitur in certitudine inclinationis reſpectu ſui obiecti, vnde timor, & ſpes habent quandam certam incitationem ad obiectum ſuum, timor ad non poſſe fugere malum ſpes ad poſſe conſequi bonum: vnde confidentia non dicitur principalis paſſio, quæ habeat certitudinem, nec importat. Similiter etiam timor conſequitur ex malo, inquantum eſt malum, quia de natura ſui habet, vt fugiatur: ſpes autem ex ratione boni inquantum eſt bonum, quia de natura ſui habet, vt expectetur. Et ideo conſueuit numerus principalium paſſionum hoc modo accipi. Quia aut ſunt de præſenti, in quo perficitur motus concupiſcibilis, aut de futuro, in quo conſiſtit motus iraſcibilis, inquantum eſt de difficili. Si primo modo, aut de bono, & ſic eſt gaudium, aut de malo, & ſic eſt triſtitia. Si ſecundo modo, aut de bono, & ſic eſt ſpes, aut de malo, & ſic eſt timor.

In præced. artic. huius quæſt. (E)

Ad primum ergo dicendum, quòd amor non dicit terminum in motu concupiſcibilis, cum non ſequatur ex coniun-

A ctione rei, ſicut delectatio, vel gaudium.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd motus concupiſcibilis poteſt vlterius terminari quantum ad futurum, & ideo concupiſcentia, & deſiderium non ſunt paſſiones principales; motus autem iraſcibilis non, & ideo in futuro terminatur: & propter hoc ſpes, & timor ſunt principales paſſiones.

¶ Ad tertium dicendum, quòd potentia, in qua eſt ſpes denominatur ab ira, quia eſt vltimum in paſſionibus eius, denominatio autem conſueuit fieri ab his, quæ ſunt vltima in re, non tamen eſt principalis, quia habet motum in nociuum, non quidem fugiendum, quod eſt de ratione mali & nociui, ſed aggrediendum.

¶ Ad quartum ſimiliter dicendum eſt de audacia, quòd timor qui fugam importat, conſequitur ex ratione mali, quod de ſe eſt fugibile, non autem aggreſſibile, quod audacia facit: & ideo non eſt principalis paſſio.

¶ Ad quintum dicendum, quòd pœnitentia continetur ſub triſtitia. Vnde ſciendum eſt, quòd omnes prædictæ paſſiones ad has principales paſſiones reducuntur vel ſicut ſpecies ad genus, ſicut admiratio ad timorem, vel ſicut imperfectum ad perfectum, ſicut concupiſcentia ad gaudium, vel ſicut effectus ad cauſam, & participans ad participatum, ſicut audacia, & ira ad ſpem, quia ſpes tendit in bonum arduum, quod de ſe eſt tale, vt in illud debeat tendi, Audacia autem & ira tendunt in arduum nociuum repellendum, quod quidem non eſt tale, vt in ipſum tendi debeat, ſed magis vt fugiat, tenditur tamen in ipſum, inquantum participat aliquid de ratione boni, quod eſt victoria ipſius: & ideo etiam ſpes participatur quodammodo in audacia & ira, ſicut quod eſt per ſe, in eo quod eſt per accidens.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſpes poſſit eſſe in parte intellectiua.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur quòd ſpes non poſſit eſſe in parte intellectiua, quia paſſiones ſunt tantum in parte ſenſitiua, vt dicit Philoſophus. 7. phyſic. ſed ſpes eſt paſſio. ergo eſt in parte ſenſitiua. T. com. 20.

¶ 2 Præt. Ea quæ ſunt in parte intellectiua ſunt ipſius animæ ſecundum ſe, ſine hoc quòd communicat corpori: ſpes vero non eſt ipſius animæ ſecundum ſe, ſed cum coniunctione corporis eadem ratione, qua gaudium & amor, vt dicitur in 1. de anima. ergo ſpes non eſt in parte intellectiua. T. com. 14. (D)

¶ 3 Præt. Subiectum ſpei eſt iraſcibilis. ſed iraſcibilis non eſt in parte intellectiua, ſed in ſenſitiua, quæ animus dicitur in 3. de anima. cum ergo paſſio non excedat ſubiectum ſuum, nec ſpes erit in rationali. T. com. 42.

¶ 4 Præt. Sicut dicit Philoſophus in lib. de memo. Memoria non eſt in parte intellectiua, quia concernit determinatam temporis differentiam, ſcilicet præteritum: ſed ſicut memoria concernit præteritum, ita ſpes concernit futurum. ergo ſpes non poteſt eſſe in parte intellectiua. Lec. 2.

¶ 5 Præt. In parte intellectiua non ſunt contrariæ paſſiones, quia delectationi, quæ eſt ſecundum intellectum, nihil eſt contrarium: vt dicit Philoſophus 1. Topicor. cum ergo ſpes ſit paſſio contrarietatem habens ad timorem & deſperationem, videtur quòd non poſſit eſſe in parte intellectiua. Cap. 12. (E)

Sed contra. Quicquid inuenitur communiter in Deo, & in nobis de operibus animæ, ad partem intellectiuam pertinet, quæ ſolum eſt immaterialis, & in hoc Deo ſimilis: ſed delectatio conuenit non ſolum nobis, ſed etiam Deo, vt dicitur in 7. Ethic. quia ipſe ſimplici operatione gaudet. ergo delectatio eſt in nobis etiam in parte intellectiua: & ita eadem ratione ſpes, quæ eſt delectatione futura. Cap. 14.

¶ 2 Præt. Quicquid permanet in nobis poſt ſeparationem animæ a corpore, hoc ad partem intellectiuam pertinet, quæ ſola eſt ſeparabilis, ſecundum Philoſophum: ſed ſpes eſt huiuſmodi, quia erat in illis partibus, qui in limbo erant, vt dicitur in litera. ergo ſpes eſt in parte intellectiua. 2. de anima t. com. 22. & 3. to. cu. 18. 19. & 20.

¶ 3 Præter. Ad quamcunque potentiam pertinet obiectum paſſionis, & paſſio: ſed obiectum ſpei eſt arduum bonum, quod etiam ad intellectiuam partem pertinere poteſt. ergo ſpes poteſt eſſe in parte intellectiua.

Reſpon. Dicendum, quòd operationes ſenſitiuæ ſunt nobis magis notæ, quam operationes partis intellectiuæ. quia cognitio noſtra incipit à ſenſu, & terminatur ad intellectum. Et quia ex notioribus minus nota cognoſcuntur, nomina autem ad innoteſcendum rebus imponuntur: ideo nomina operationum ſenſitiuæ partis transferuntur ad operationes intellectiuæ partis, & vlterius ex humanis in diuina. Et hoc patet in apprehenſiuis operationibus, quia illud quod certitudinaliter quaſi præſens tenemus per intellectũ, dicimur ſentire, vel videre. Et imaginari dicimur, cum quidditatem, rei intellectu concipimus, & ſic de alijs: quamuis illa diuerſimode intelligantur, cum dicuntur de apprehenſione ſenſitiua, quæ apprehendit materialiter in particularibus: & de intellectiua, quæ apprehendit immaterialiter, & in vniuerſali. Et ideo etiam imponitur nomen intellectiuæ operationi, per quod diſcernitur a ſenſitiua, ſicut intelligere, & ſcire, & huiuſmodi. Similiter nomina operationum appetitiuæ ſenſibilis partis transferuntur in operationes appetitiuæ intellectiuæ partis: tamen in ſenſitiua parte ſunt per modum materialis paſſionis, in parte autem intellectiua per modum ſimplicis actus nõ materialiter: & ideo etiam aliqua nomina imponuntur appetitiui intellectiuo, quæ ipſum diſtinguunt ab alijs, ſicut velle, eligere, & huiuſmodi. Sic ergo ſpes in parte ſenſitiua nominat quandam paſſionem materialem: in parte intellectiua ſimplicem operationem voluntatis immaterialiter tendentis in aliquod arduum. F G

ideo verum eſt eos fidem habere, ergo ea cõſumata poſt iudicium ſimiliter & fidẽ habere dicitur: quia credent ea præteritá. Sed ſicut tunc credent, nec tamen fidem, quæ fideles facit,, habebunt quia nõ credent abſque ſcientia, quæ non erit enigmatica, ſed per ſpeciẽ: ita & modo credunt, ſperant reſurrectionem, nec tamen

Ad primum ergo dicendum, quòd ſpes ſecundum quod eſt in appetitu rationali, ſcilicet voluntate, non eſt paſſio proprie loquendo, vt patet ex his quæ dicta ſunt. 16. diſt. H

q. 1. art. 1. in corp. 1. q.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Philoſophus loquitur ibi, de illis ſecundum quod ſunt paſſiones ſenſitiuæ partis, & ita indigent corpore materialiter: vel ſecundum ꝙ ſunt in parte intellectiua quæ indiget corpore, inquantum accipit a ſenſibus, vel à ſenſitiuis potentijs, quantum ad ſtatum viæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quidam diſtinguunt iraſcibilem, humanam, & brutalem, ſimiliter & concupiſcibilem, & dicunt quòd brutalis eſt in parte ſenſitiua, humana autem in parte intellectiua. Sed hoc non eſt verum, quia appetitus rationalis non diuiditur per iraſcibilem, & concupiſcibilem, vt prius dictum eſt: vnde iraſcibilis dicitur humana non per eſſentiam, ſed per participationem, ſicut dicit Philoſophus in 1. Ethicorum. & etiam Dam. in 2. lib. Vnde quod obijcitur, quòd ſpes in iraſcibili eſt, verum eſt de ſpe, ſecundum quòd eſt paſſio. I

ar. 2. hu. q. cap. 18.

¶ Ad quartum dicendum, quòd intellectiua apprehenſio eſt, ſecundum motum à rebus in animam, & quia in anima intellectiua recipitur aliquid abſtractum ab omnibus conditionibus materialibus indiuiduantibus: ideo nulla apprehenſio intellectiua concernit aliquod tempus determinatè, quamuis poſſit eſſe de quolibet tempore, vnde in componendo, & diuidendo implicat tempus, vt dicitur in 3. de anima: & ideo etiam memoria cum ſit pars imaginis, quæ eſt in parte intellectiua, eſt omnium temporum, vt dictum eſt in primo libr. diſtinct. 3. operatio autem appetitus eſt ſecundum motum ab anima in res: & ideo quia res per ſe cadunt ſub hic & nunc, ideo & operatio intellectiui appetitus * poteſt aliquod tempus concernere.

T. com. 23.

q. 3. t. 2.

* D. 774.

diſt. 15. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 3.

¶ Ad quintum dicendum, quòd delectatio, vt prius dictum eſt, ex duobus conſurgit, Vno modo ex ipſo actu, qui eſt conueniens potentiæ: & hoc modo delectationi intellectus non eſt aliquid contrarium. Cum enim intelligibile omnino immaterialiter in intellectu recipiatur, non poteſt aliquam læſionem intellectui inferre, ſicut ſenſibile excellens quod corrumpit ſenſum: & ideo omnis actus intellectus eſt conueniens intellectui, & delectabilis, quicquid ſit illud quod intelligitur, & ſic delectationi intellectus non eſt aliquid contrarium. Alio modo conſurgit delectatio ex coniunctione rei conuenientis, circa quam eſt operatio. Et quia id quod apprehenditur poteſt eſſe conueniens intelligenti, vel inconueniens, inquantum eſt res quædam, licet inquantum intellectum ſemper ſit conueniens: ideo ex parte illa delectationi quæ eſt in parte intellectiua, poteſt eſſe triſtitia contraria non quæ ſit paſſio, vt dictum eſt. K

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de ſpe ſecundum quod eſt virtus.
Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum ſpes ſit virtus.

¶ Secundo, Vtrum ſit virtus theologica.

¶ Tertio, quõ ſe habeat ad alias virtutes theologicas.

¶ Quarto, De certitudine ipſius.

¶ Quinto, Quorum ſit habere ſpem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſpes ſit virtus.

AD Primum ſic proceditur. Videtur ꝙ ſpes non ſit virtus. Spes. n. diuiditur contra timorem, gaudiũ, & triſtitiam: ſed nullum aliorum ponitur in genere virtutis, quinimmo triſtitia ponitur in genere vitij, quantum ad accidiam & inuidiam: ponitur etiam inter ſacramenta, quantum ad pœnitentiã, gaudium autem in genere fructus, vt patet Gal. 5. timor autem in genere doni, vt dicitur Iſa. 11. ergo neque ſpes debet eſſe virtus. 22. q. 17. 1.

¶ 2 Præt. Sicut virtutes infuſæ ordinãtur ad aliquod arduum, quod eſt in vita æterna, ita & virtutes acquiſitæ ad aliquod arduum, quod eſt fœlicitas ciuilis, vel contemplatiua: ſed philoſophi tractantes de virtutibus acquiſitis non poſuerunt ſpem eſſe virtutẽ. ergo apud theologos ſpes non debet poni virtus. H

Lib. 4. cont. Iul. pel. c. 3. * 2. de libe. arbi. c. 19. 1. 2. q. 55. 4.

¶ 3 Præt. Nulla virtus prouenit ex meritis, quia virtutem Deus operatur in nobis ſine nobis, vt Aug. ait: ſed ſpes prouenit ex meritis, vt in litera dicitur. ergo ſpes non eſt virtus.

¶ 4 Præt. Nulla virtus opponitur alicui bono, quia bonum bono non eſt contrarium, ſicut malum malo, vt dicitur in Prædicamentis: ſed ſpes opponitur timori, quod eſt bonum, & laudabile. ergo ſpes non eſt virtus.

¶ 5 Præt. Nulla virtus habet actum mercenarium, quia virtus operatur bonum propter ſeipſum: ſed ſpes habet actum mercenarium, cum intendat in remunerationem. ergo ſpes non eſt virtus.

Sed contra. Nihil inducit ad vitam æternam niſi virtus: ſed ſpes inducit ad vitam æternam, vt patet in Pſal. 5. Lætentur omnes qui ſperant in te, in æternum exultabunt &c. ergo ſpes eſt virtus.

¶ 2 Præt. Spes eſt propinquior charitati, quæ eſt mater omnium virtutum, quam fides, quia eſt in affectu: ſed fides eſt virtus. ergo & ſpes. I

¶ 3 Præt. Nihil eſt meritoriũ, niſi actus virtutis: ſed ſpei actus eſt meritorius, quia à confuſione liberat, Pſal. 30. In te domine ſperaui, non confundar in æternum. ergo ſpes eſt virtus.

Reſpon. Dicendum, quòd ſicut ſupra diſt. 23. dictum eſt, virtus ſecundum communem vſum loquendi, dicitur habitus inclinans ad actum, qui eſt bonus dupliciter, ſcilicet ſecundum conuenientiam ad potentiam agentẽ, & ſecundum obiectum, quod habet rationem boni inquantum eſt obiectum talis actus: hæc autem duo ſunt in actu ſpei. Cum enim ſpes in appetitiua parte ſit, oportet ꝙ obiectum eius ſit bonum ſub ratione boni, & ſic actus ſpei habet bonitatẽ ex ratione obiecti. Similiter etiam ſpes ſupra expectationem ad certitudinẽ, vt patet per diffinitionem in litera poſitam. Certitudo autem importat determinationem reſpectu eius, ad quod dicitur certitudo. vnde cum certitudo ſpei ſit de bono expectatu importat determinationem ad bonum. Et ex hoc aliquis actus eſt perfectæ potentiæ conueniens, ꝙ ad bonum ipſius determinationem habet: ſicut actus ſcientiæ qui determinat intellectum ad verum, quod eſt bonum intellectus: non autem actus opinionis, quæ eſt veri & falſi: propter quod ſcientia eſt virtus, & non opinio, vt dicitur in 6. Eth. vnde patet, ꝙ ſpes virtus debet dici, etiam ſecundum communem vſum loquendi. K

q. 1. art. 1. & 3. corp.

Cap. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſpes ſecundum quod eſt paſſio, non eſt virtus, ſed ſecundum quod eſt in appetitu intellectiuæ partis. Nec aliarum paſſionum nomina ita conuenienter ad virtutes transſumi poſſunt, ſicut nomen ſpei: quia ſpes dicitur in ordinem ad bonum, & propter hoc importat motum appetitus in bonum tendentis, & ſic habet quandam ſimilitudinem cum intentione, & electione boni, quæ requi-

runtur

runtur in omni virtute, timor autem dicitur in ordine ad malum. Recedere autem à malo, quamuis ad virtutẽ pertineat, non tamen in hoc conſiſtit perfectio virtutis, ſed in electione boni. Gaudium autem & triſtitia magis dicunt impreſſionem boni & mali in appetitum, quam motum appetitus in ea: vnde non habent ſimilitudinem cum electione virtutis.

fidem habent, quia credendo cognoſcunt. Venit enim eis quod perfectum eſt, & enacuatum eſt quod ex parte eſt. Venit enim cognitio, & enacuata eſt fides, uenit ſpecies, & deſijt ſpes. Ita & Chriſtus, in quo fuerunt bona patriæ, credidit quidem & ſperauit

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd illud arduum, in quod ordinant virtutes acquiſitæ, eſt finis proportionatus facultati naturæ: & ideo natura per ſeipſam determinata eſt ad ſperandum illum finem, vnde non indiget aliquo habitu ſuperaddito, per quem determinetur in illud: ſed hoc arduum, quod eſt vita æterna, excedit facultatem naturæ. Vnde cum ex ſe natura non ſit determinata ad ſperandum illud, oportet quòd determinetur per aliquem habitum infuſum: & hæc eſt ſpes quæ eſt virtus.

¶ Ad tertium dicendum, q ſpes multis modis dicitur. Quandoq; n. nominat paſſionẽ, & ſic non eſt virtus. Qñq; nominat habitum inclinantẽ ad actum voluntatis ſimilem ſpei, quæ eſt in parte ſenſitiua, quæ eſt paſſio, & ſic eſt virtus. Qñq; vero nominat ipſum actum, & ſic eſt actus virtutis. Quãdoque autem nominat ipſam rem ſperatam, Tit. 2. Expectantes beatam ſpem: & ſic eſt obiectum virtutis. Quandoque autem nominat certitudinem, quæ conſequitur ſpem, Roman. 5. Probatio vero ſpem, id eſt, ſpei certitudinem: & ſic nominat ſtatum perfectionis in virtutem, quantum ad certitudinis intentionem. Habitus ergo ſpei, quæ eſt virtus, ex meritis non procedit, ſed obiectum, i. ipſa res ſperata pro meritis redditur: & ideo etiam actus ſpei, in ſuum obiectum tendit ex præſuppoſitione meritorum. Et ſecundum hoc dicitur ex meritis prouenire ratione ſui actus.

¶ Ad quartum dicendum, quod ſpes, quæ eſt virtus, non opponitur timori, qui eſt donum: quia ſpes extendit ſe in Deum ex conſideratione diuinæ largitatis, timor vero dicit reſilitionem ex conſideratione propriæ paruitatis, & ita non eſt ſecundum idem reſilitio timoris, & extenſio ſpei: vnde non ſunt contraria.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd facere aliquid propter aliquod commodum temporale, facit actum mercenarium, nõ autem facere propter remunerationem æternam: quia continentia non ſibi ſufficit ad ſalutem, ſi pro ſolo amore pudicitiæ retinetur, vt dicitur in lib. de eccleſ. dogma. & eadẽ ratio eſt de alijs humanis actibus. Cap. 64.

¶ Vel dicendum, q actus dicitur eſſe mercenarius, qui propter mercedem fit, non aũt qui eſt circa ipſam mercedem: quamuis ergo actus ſpei ſit expectare beatitudinem, quæ eſt merces: non tamen eam expectat propter ipſam mercedem, ſed ex inclinatione habitus, ſicut & in alijs virtutibus contingit. Et præterea non expectat eam, inquantum eſt merces, ſed inquantum eſt ſummum quoddam arduum: habet. n. Deum pro principali obiecto.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſpes ſit virtus theologica.

22. q. 17. 5. AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd ſpes non ſit virtus theologica. Omnis enim virtus theologica habet Deum pro obiecto: ſed iraſcibilis obiectum Deus eſſe non poteſt, quia cum ſit appetitus ſenſitiuæ partis non extendit ſe vltra bonũ ſenſibile. cum ergo ſpes ad iraſcibilem pertineat, videtur quòd ſpes non ſit virtus theologica.

¶ 2 Præt. Iſa. 30. dicitur. In ſpe erit fortitudo veſtra: ſed fortitudo non eſt virtus theologica, ſed cardinalis. ergo & ſpes, & præcipue cum eadem extrema videantur habere, ſcilicet, timiditatem, & audaciam.

¶ 3 Præt. Expectare eſt longanimitatis. Gal. 5. longanimitas expectationis. Similiter videtur eſſe patientiæ. Rom. 8. Si quæ non videmus ſperamus, per patiẽtiam expectamus. ergo cum ſpes ſit exſpectatio, videtur quòd ſpes ſit idem quod patientia, vel longanimitas, quæ quidem non ſunt virtutes theologicæ. ergo nec ſpes.

¶ 4 Præt. Spei in arduum tendere: ſed hoc eſt magnanimitatis, quæ maxime magnum attendit. ergo ſpes eſt idem quod magnanimitas: ſed magnanimitas eſt virtus moralis, & non theologica. ergo eſt ſpes.

Sed contra. Spes diuiditur ex oppoſito alijs virtutibus theologicis. 1. Corin. 13. Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc. ergo eſt virtus theologica.

¶ 2 Præt. Omnis virtus quæ habet finem vltimum pro obiecto eſt virtus theologica: talis autem eſt ſpes, cum ſit expectatio futuræ beatitudinis. ergo ſpes eſt virtus theologica.

¶ 3 Præt. Omnis virtus moralis eſt circa paſſiones, vt dicitur in 2. ethic. hoc autem non competit ſpei. ergo non eſt virtus moralis, neque eſt intellectualis, quia non pertinet ad cognitionem, vt prius dictum eſt. ergo eſt virtus theologica. Cap. 5.

Reſpon. Dicendum, quòd ſpes de ratione ſua dicit extenſionem appetitus in aliquod arduum, quod non omnino excedit facultatem ſperantis. Ea enim quæ excedunt, & velut excedentia apprehẽduntur, deſperationem magis quam ſpem faciunt: vnde ſm hoc q ineſt alicui facultas in aliquod arduũ, ſm hoc eſt inclinatio in illud arduũ: & ideo in illud arduum, qd proportionatur facultati naturæ ſenſitiuę, inclinatio ſenſitiui appetitus ſpẽ facit, quę eſt paſſio. In illud vero arduum qd proportionatur naturæ intellectiuæ, inclinatio illius facit ſpẽ, quæ eſt actus voluntatis. Sed quia eſt aliquod arduum qd excedit facultatem naturæ, ad quod homo per gratiam poteſt peruenire, ſcilicet ipſe Deus, inquantum eſt noſtra beatitudo: ideo oportet quod ex aliquo dono gratuito naturæ ſuperaddito fiat inclinatio in illud arduum, & illud donum eſt habitus ſpei. Et quia habet obiectum ipſum Deum, ideo oportet q ſit virtus theologica: & ideo in ſecunda diffinitione ſpei, quam magiſter ponit, exprimitur tota ratio ſpei ſecundum quod eſt virtus theologica. Expectatio enim, vt ex dictis patet, proprie loquendo, dicit extenſionem appetitus, in aliquod arduũ. Certa autem dicit completionem prædictæ extẽſionis, & quaſi determinationem, & in hoc completur ratio ſpei abſolute: obiectum autem quod facit ſpem eſſe theologicam virtutem, eſt futura beatitudo. Illud autem vnde eſt facultas perueniendi in finem illum, eſt gratia & merita, ſiue accipiatur gratia pro diuina liberalitate, ſiue pro dono gratuito. q. præc. ar. 5 in corp. q. præc. art. 1. 3.

Ad primum ergo dicendum, q quidam dicunt, q etiam appetitus rationis diuiditur per iraſcibilem & concupiſcibilem: & ſecundum hoc propoſitio habet falſitatem. Sed quia omnes authores diſtinguentes iraſcibilem à concupiſcibili ſiue ſancti, ſiue philoſophi ponunt iraſcibilem & concupiſcibilem in appetitu ſenſitiuo. Ideo dicendum, q ſubiectum ſpei prout dicitur virtus theologica, non eſt vis iraſcibilis, ſed voluntas inquantum actus eius ſpes dici poteſt, niſi forte ipſam voluntatem, inquantum habet actus ſimiles actibus iraſcibilis, dicamus iraſcibilem: ſed tunc iraſcibilis & concupiſcibilis non erunt diuerſæ potentiæ, ſed nominabunt eandem potentiam, ſcilicet voluntatem ſecundum diuerſos actus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt, extendi in aliquod arduum, eſt dupliciter: quia vel eſt bonum, in quod extenditur vt acquiratur, & ſic extendi eſt ſpei: vel in aliquod arduum vt repellatur, & hoc eſt audaciæ. Et ſimiliter reſiſtere ab aliquo arduo eſt dupliciter: quia vel eſt bonum, qd propter facultatem dimittitur, & ſic eſt deſperatio: vel eſt malum, quod propter difficultatem fungitur, & ſic eſt timor. Et ſic patet quòd ſpes non inter audaciam & timiditatem eſt, ſed inter præſumptionem & deſperationem. Fortitudo autem quæ habet pericula pro obiecto, eſt inter timiditatem & audaciam: & ideo ſpes & fortitudo non eſt idem. Nec fortitudo poteſt eſſe virtus theologica: quia Deus qui eſt obiectum virtutis theologicæ, non habet rationem periculi, quamuis habet rationem ardui. Sed quia ex fine diriguntur ea quæ ſunt ad finem: ideo virtutes theologicæ, quæ habent finem vltimum pro obiecto, non ſolum operantur circa ipſum ſecundum ſe, ſed vt eſt directiuum aliorum quæ ſunt ad finem: & ideo ſunt quodammodo principia aliarum virtutum. Sicut fides non ſolum cognoſcit verum primum, ſed etiam alia, quæ ex veritate prima manifeſtantur ordinantia in ipſam: vnde & in articulis fidei multa continentur, quæ ad creaturas pertinent. Similiter & charitas non ſolum facit diligere Deum, ſed etiam proximum propter Deum. Similiter & ſpes non facit tendere in ipſum Deum vt quoddam arduum conſequendum, ſed etiam vt ex ipſo eſt auxilium in omnibus alijs arduis, vel bonis acquirendis, vel malis vitandis. Vnde qui habet ſpem, ſperat Deum conſequi, ſperatque per ipſum præc. q. art. 3. & 4. ad 5.

omnia neceſſaria, quātumcunque ſint difficilia obtinere: ſperat omnia nociua, quantumcunque ſint difficilia repellere: Et ſecundum hoc ſpes eſt in homine principium omnium operationum, quæ ad bonum arduum ordinantur: ſicut charitas omnium quæ in bonum tendunt, & ſicut fides omnium, quæ ad cognitionem pertinent. Vnde fides eſt in gratuitis, ſicut intellectus principiorū in naturalibus & acquiſitis: vnde ſecundum hoc dicitur. In ſpe erit fortitudo veſtra: non quaſi ſpes ſit ipſa fortitudo, ſed quia eſt principium ipſius fortitudinis.

reſurrectionem tertia die futurā, pro qua & patrem orauit, nec tamen fidem uirtutem, vel ſpem habuit: quia non ænigmaticam & ſpecularem, ſed clariſſimam de ea cognitioné habuit: quia nō perfectius eam cognouit præteritam, quam intellexit futuram.

¶ Ad tertium dicēdum, ꝙ expectatio patientiæ eſt expectatio diuini auxilij in periculis: expectatio autē longanimitatis eſt expectatio diuini auxilij in laboribus actionis tendentis in aliquod bonum arduum obtinendum. Vnde patet ex prædictis, ꝙ expectatio patientiæ, & longanimitatis eſt per participationem expectationis a ſpe, ſecundum quod virtutes poſteriores participant aliquid à prioribus: ſicut omnes morales à prudentia, & omnes aliæ virtutes participant aliquid à charitate, ſcilicet deſiderium ſummi boni, propter quod operantur.

q.præc. art. 3. & 3. ad 1.

¶ Ad quartum dicendum, quòd magnanimitas magis accedit ad ſpem, quàm aliqua dictarum virtutum: quia eſt ſecundum extenſionem appetitus in aliquod bonum arduum obtinendum: & ideo circa ſpem paſſionum verſatur, & eius oppoſita, vt ſic ſint in iraſcibili tres virtutes quantum ad tria genera paſſionum. Magnanimitas quidem quantum ad genus ſpei, & aliarum paſſionum circunſtantium ipſam, quæ habent bonum arduum expectatum pro obiecto: fortitudo autem circa timorem & audaciam: manſuetudo autem circa iram. Sed tamen magnanimitas non eſt idem quod ſpes virtus, quia eſt circa arduum quod conſiſtit in rebus humanis, non circa arduum quod eſt Deus: vnde non eſt virtus theologica, ſed moralis participans aliquid à ſpe.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpes ſit virtus diſtincta ab alijs.

12. q. 17. 6. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd ſpes non ſit virtus diſtincta ab alijs virtutibus theologicis. Virtutes.n. diſtinguuntur per actus & obiecta: ſed ſpes eſt expectatio futuræ beatitudinis, quæ eſt etiam obiectum omnium virtutum theologicarum. ergo ſpes non diſtinguitur ab alijs virtutibus theologicis.

¶ 2 Præter. Virtutes theologicæ ordinant nos immediate ad Deum: ſed aliquis ſufficienter ordinatur per hoc, quod cognoſcit eum, & amat ipſum, quod facit fides & charitas. ergo ſpes non diſtinguitur ab vtraque.

¶ 3 Præt. Expectare eſt actus ſpei: ſed expectare pertinet ad fidem, quia in ſymbolo dicitur. Expecto reſurrectionem mortuorum. ergo ſpes non differt à fide.

¶ 4 Præt. Videtur quod nec a charitate: quia ſpei eſt tendere in Deum, quod eſt proprium charitatis. ergo ſpes non differt à fide & charitate.

q.præc. art. 3. in cor. Sed contra. 1. Corinth. 13. ſpes connumeratur alijs duabus. ergo differt ab eis.

¶ 2 Præt. Spes in voluntate dicitur ad ſimilitudinem ſpei quæ eſt in iraſcibili, vt prius dictum eſt: ſed ſpes quæ eſt paſſio iraſcibilis, differt à cognitione quæ eſt fidei, & amore qui eſt charitatis. ergo ſpes quæ eſt in voluntate, differt a fide & charitate.

II Vlterius. Videtur quòd ſpes non poſſit eſſe niſi formata

12. q. 65. 4. charitate. Spes enim præſupponit merita, vt patet ex diffinitione ipſius: ſed meritum non poteſt eſſe in habente aliquam virtutem informem. ergo ſpes non poteſt eſſe in informi.

¶ 2 Præt. Ex hoc ipſo quòd tendit fide in Deum, eſt fides formata: ſed ſpes habet in Deum tendere. ergo ſemper eſt ſpes formata.

Li. 14. de ciui. Dei cap. 6. 7. & 8. ¶ 3 Præt. Aug. dicit ꝙ omnis affectio ex amore eſt: ſed ſpes eſt affectio quædam. ergo eſt ex amore. ſed omne quod eſt ex amore eſt formatum, quia charitatis eſt formare alias virtutes. ergo ſpes ſemper eſt formata.

Sed contra. Sicut timor eſt ſuppliciorum æternorum, ita & ſpes præmiorum: ſed timor poteſt eſſe formatus, & informis. ergo & ſpes.

¶ 2 Præt. Quicunque non habet ſpem, eſt deſperatus: ſed

F quicunque peccat mortaliter non habet ſpem formatam. Si ergo omnis ſpes eſſet formata, quicunque peccat mortaliter, eſſet deſperatus: ſed deſperatio eſt peccatum in Spiritumſanctum ergo quicunque peccaret mortaliter, peccaret in Spiritum ſanctum, quod eſt falſum.

Reſpon. Dicēdum ad primam quæſtionem, quòd ſicut ſupra diſtin. 23. dictum eſt, virtutes theologicæ ſunt ad ordinandum nos in finem vltimum. q. 1. ar. 4. q. 2. cor. Ad hoc autem quòd aliquis incipiat operari propter finem aliquem, oportet primo quòd cognoſcat finem illum, & ſecundo quòd deſideret ipſum. Sed quia voluntas eſt poſſibilium & impoſſibilium, nec aliquis operatur propter aliquid

G quod eſt impoſſibile adipiſci, quāuis illud appetat: ideo oportet quòd voluntas ad hoc quòd operari incipiat, tendat in illud ſicut in poſſibile. Et hæc inclinatio voluntatis tendentis in bonum æternum quaſi poſſibile ſibi per gratiam, eſt actus ſpei: & ideo ſpes eſt aliquid diſtinctum a fide & charitate, quia fides facit cognitionem de hoc inquantum oſtēdit finem bonum eſſe, & ſic inſurgit motus charitatis: inquantum vero oſtendit finem eſſe poſſibilem, ſic inſurgit motus ſpei, quia fides fundamentum omnium virtutum præcedens omnes quantum ad naturalem ordinem actuum.

Ad primum ergo dicendum, quòd idem ſecundum rem eſt obiectum omnium virtutum theologicarum, ſed differt ſecundum rationem, quia inquantum eſt primum verum, eſt obiectum fidei: inquantum eſt ſummum bonum eſt obiectum charitatis: inquantum eſt altiſſimum arduum, eſt obiectum ſpei.

H Et quia beatitudo nominat maxime arduum, cum ſit ſtatus omnium bonorum aggregatione completus, vt dicit Boet. 3. de conſ. pro. 2. ideo in diffinitione ſpei præcipue ponitur beatitudo. Virtus autē & potentia non differunt ex obiectis ſecundum differentiam realem obiecti, ſed ſecundum diuerſas rationes obiecti, quæ quidem rationes formaliter complent obiectum ipſum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ illa duo non ſufficiunt ad hoc, quòd aliquis incipiat operari propter finem, vt dictum eſt. In corp. ar.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fides dicitur expectare inquantum eſt origo expectationis, oſtendendo illud quod eſt expectandum, ex ſe poſſibile acquiri.

¶ Ad quartum dicendum, quod tendere in appetibile, eſt tam iraſcibilis quàm concupiſcibilis, ſed differenter: quia tendere in aliquod bonum vt eſt bonum ſimpliciter, eſt concupiſcibilis: ſed tendere in aliquod vt eſt arduum & difficile, eſt iraſcibilis, & per hunc modum diuerſimode etiam tendit in Deum

I ſpes & charitas.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, deſiderium & amor in hoc differunt, ꝙ amor quodammodo importat quandam conuenientiam & connaturalitatem & ad amatum, quod quidem perficitur dum amatum aliquo modo habetur, deſiderium autem importat motum in ipſum amabile nondum habitum: vnde motus appetitus incipit in deſiderio, & terminatur in amore completo. Et ideo deſideriū eſt quædam inchoatio amoris, & quaſi quidam amor imperfectus: ſed quia primum habere rei eſt ſecundum quod eſt in potentia, quia quod eſt in facultate habentis, quaſi iam haberi reputatur, ideo primum quod amorem inducit, eſt facultas habendi id quod deſideratur: in hac autē facultate ſpes conſiſtit, & ideo amor rei diſtantis, quæ actu non habetur, præſupponit ſpem. Sed quia ſpes non eſt niſi boni, & primus mo- q. præc. art. 3. cor.

K tus appetitus in bonum, eſt deſiderium: ideo ſpes præſupponit deſiderium, & eſt media inter amorem & deſiderium. Et hoc rationabiliter accidit: quia enim iraſcibilis eſt propter concupiſcibilem, ideo actus iraſcibilis a concupiſcibili incipit, & in concupiſcibili terminatur. Amor enim & deſiderium in cōcupiſcibili ſunt: ſpes autem in iraſcibili, & ſimilis eſt eorum ordo ſecundum quod eſt in voluntate. Vnde patet quòd actus fidei præcedit deſiderium, quia omnis actus affectiuæ præſupponit actum cognitiuæ: deſiderium autem præcedit ſpem, ſpes autem amorem: & ideo ſicut fides poteſt eſſe informis, quia actus eius præcedit actum amoris, ita & ſpes.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſpes non præſupponit merita in actu, ſed in propoſito. Non enim aliquis ſperat propter merita, quaſi merita exiſtentia producant actum ſpei: ſed quia per merita quæ proponit ad beatitudinem ſe peruenire ſperat.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ fides formata tendit in Deum

ex amo-

ex amore: ſed ſpes informis nõ eſt ex amore, ſed ex deſiderio. A
¶ Ad tertium dicendum, quòd ibi accipitur amor large pro amore imperfecto, quod eſt deſiderium, quod eſt primus motus appetiuæ virtutis: deſiderium autem non ſufficit ad formandum actus virtutum.

ARTIC. IIII.

Vtrum ſpes habeat certitudinẽ in ſuo actu.

Sperauit tamen Chriſtus, ſicut in Pſal. 30. ait. In te domine ſperaui: nec tamen fidem, vel ſpem virtutem, habuit, quia per ſpeciẽ videbat ea quę credebat. De anti quis vero patribus, quia apud inferos uſque ad paſſionem tenebantur, non incongrue dici poteſt, quòd fidem, & ſpem virtutem habuerint, quia credebant

22.q.18.4. AD Quartum ſic proceditur. Videtur ꝙ ſpes non habeat certitudinem in ſuo actu. Certitudo enim ad cognitionem pertinet, quia dubitationi opponitur: ſed ſpes non pertinet ad cognitionem, ſed ad affectionem. ergo ad ſpem non pertinet certitudo. B

¶ 2 Præt. De eo quod nunquàm erit, non poteſt eſſe certitudo: ſed aliquis habet ſpem de vita æterna, quàm nunquàm habebit. ergo ſpes non habet certitudinem.

¶ 3 Præt. Omne quod dependet ex contingenti, non poteſt habere certitudinem, niſi quando iam eſt: ſed hunc habere vitam æternam dependet ex meritis, quæ ſunt ex libero arbitrio, quod eſt maxime contingens cauſa. ergo non poteſt eſſe certitudo, de hoc, quòd iſte habeat vitam æternam. ergo cum ſpes ſit de hoc, videtur quòd ſpes non habeat certitudinem.

¶ 4 Præt. Non poteſt de eodem eſſe certitudo, ſeu ſecuritas & timor: ſed homo quamdiu in hac vita eſt, habet timorem caſtum de ſeparatione à Deo. ergo non poteſt habere certitudinem de habendo vitam æternam.

¶ 5 Præt. Nullus habebit vitam æternam, niſi habeat charitatem & gratiam: ſed nullus ſcit ſe habere gratiam & charitatem necdum vt finaliter habeat. ergo non poteſt eſſe in ſpe certitudo de vita æterna. C

Sed contra. 2. Thi. 1. Scio cui credidi, & certus ſum &c. ſed hoc ad ſpem pertinet. ergo ſpes habet certitudinem.

2.ethi.c.5. ¶ 2 Præt. Philoſophus dicit, quòd virtus eſt certior omni arte: ſed ſpes eſt virtus. ergo habet certitudinem.

¶ 3 Præt. Sicut fides innititur primæ veritati, ita ſpes ſummæ largitati, quia ex gratia prouenit, vt in litera dicitur: ſed ſumma largitas non poteſt alicui deficere, ſicut neque prima veritas aliquem decipere. ergo ſicut fides habet certitudinem, ita & ſpes.

Reſpon. Dicendum, ꝙ quidam dixerunt, quòd ſpes non habet aliam certitudinem niſi à fide: ſed in hoc differunt, ꝙ certitudo fidei eſt in vniuerſali, ſicut quòd quilibet bonus habebit vitam æternam: certitudo autem ſpei eſt in particulari, ſicut quòd iſte, ſi bene facit, habebit vitam æternam. Et ideo D certitudo fidei eſt abſoluta, & vniuerſalis: certitudo autem ſpei particularis eſt, & conditionata. Sed hoc non poteſt ſtare, quia vniuerſale & particulare non diuerſificant eſſentiam, ne-
*D.229. que * habitum: vnde ſecundum hoc ſpes à fide non differret ſecundum habitum, neque in alia potentia eſſet: quod omnino falſum eſt. Et ideo aliter eſt dicendum, ꝙ certitudo proprie dicitur firmitas adhæſionis virtutis cognitiuæ in ſuum cognoſcibile: ſed omnis operatio, & motus cuiuſcunque tendentis in finem eſt ex cognitione dirigente, vel coniuncta, ſicut in agentibus per voluntatem: vel remota, ſicut in agentibus per naturam. Quia vero non tenderet determinate in finẽ ſuum, niſi ab aliqua cognitione præcedente in ipſum ordinaretur, inde eſt ꝙ opus naturæ eſt ſimile operi artis, inquantum per determinata media tendit in ſuum finem. Et hoc habet ex determinatione diuinæ ſapientiæ inſtituentis naturam: & ideo nomina quæ ad cognitionem pertinent, ad naturales opera- E tiones transferuntur: ſicut dicitur quòd natura ſagaciter operatur & infallibiliter, & ſic etiam dicitur certitudo in natura tendente in finem. Et quia virtus in modum naturæ operatur inclinando in determinatum finem, ideo virtus dicitur eſſe certior arte: ſicut & natura inquantum inclinat infallibiliter, quantum ex ea eſt in finem, & talis eſt certitudo ſpei, aliter tamen quàm in alijs virtutibus. Quia enim ſpes ſupponit facultatem in finem perueniendi, quæ quidem eſt ex liberalitate diuina ordinante nos in finem, & ex meritis ſecundum quæ omnes virtutes in finem vltimum perueniunt: ideo certitudo ſpei cauſatur ex liberalitate diuina ordinãte nos in finem &c. & etiam ex inclinatione omnium aliarum virtutum, & etiam ex inclinatione ipſius habitus: & ideo præter certitudinem quam habet vt quædam virtus, includit certitudinem, quæ eſt

A in omnibus alijs virtutibus, & vlterius certitudinem diuinæ ordinationis.

Ad primum ergo dicendum, quòd certitudo primo & principaliter eſt in cognitione: ſed per ſimilitudinem & participatiue eſt in omnibus operibus naturæ, & virtutis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd certitudo cognitionis eſt ex ſe ipſa, certitudo autem naturæ eſt ex alio ordinante in finem: & ideo certitudo cognitionis, nunquàm deficit: ſed certitudo naturæ deficit quidem non per ſe, ſed per accidens, quia talis defectus non eſt ex ipſo directiuo in finem ex quo habet certitudinem, ſed ex aliquo accidẽte: ſicut ignis
B habet certitudinem abſolutam calefaciendi, & tamen deficit quandoque ex aliquo impedimento. Et ſimiliter eſt de ſpe: vnde etiam ipſa inclinationis naturæ certitudo dicitur ſpes, vt patet Ro. 4. Qui contra ſpem in ſpem credidit. Et ſimiliter dicendum ad tertium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quandiu in hac vita ſumus, poteſt eſſe accidentale impedimentum ne ſpes, quæ de ſe certitudinem habet, ſuum finem conſequatur, & ideo nunc cum ſpe adiungitur timor ſeparationis: ſed in futuro quando non poterit eſſe accidentale impedimentum, tunc non erit timor ſeparationis, neque etiam ſpes, quia quod ſperabatur tunc habebitur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd licet neſciam vtrum finaliter habiturus ſim charitatem: tamen ſcio ꝙ charitas & merita quæ in propoſito habeo ad vitam æternã certitudinaliter per-
C ducunt. Ex prædictis patet, ꝙ certitudo ſpei * & fidei in quatuor differunt. Primo in hoc, ꝙ certitudo fidei eſt intellectus: *D.341.
certitudo autem ſpei eſt affectus. Secundo, quia certitudo fidei non poteſt deficere: ſed certitudo ſpei per accidens deficit. Tertio, quia certitudo fidei eſt de complexo. certitudo autem ſpei eſt de incomplexo, quod eſt appetitus obiectum. Quarto, quia certitudini fidei opponitur dubitatio: certitudini autem ſpei opponitur diffidentia, vel hæſitatio. Ideo ſciendum eſt, quòd certitudo ſpei, quantum ad inclinationem habitus, eſt maior in habẽte ſpem formatam, etiam præſcito ad mortem, quàm in prædeſtinato habente ſpem informem: ſed inquãtum includit certitudinem, quæ eſt ex dei ordinatione, & ex meritis quæ ſunt in propoſito, eſt æqualis in vtroque.

ARTICVLVS V.

Vtrum in Chriſto fuit ſpes.

D AD Quintum ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto fuerit ſpes. Pſal. 30. In te domine ſperaui. & exponitur in perſona Chriſti. ergo habuit ſpem. 3. q. 7. 4.

¶ 2 Præt. Deerat ei aliquid ad beatitudinem, ſcilicet gloria corporis. ergo potuit illam ſperare, cum ſpes ſit expectatio beatitudinis.

Sed contra. Spes eſt de non viſis. Ro. 8. ſed Chriſtus videbat bona æterna, quorum eſt ſpes. ergo non habuit ſpem.

Vlterius. Videtur quòd angeli, & animæ ſanctorum ſpem habeant. Angelis enim accreſcit gaudium ex ſalute illorum quos cuſtodiunt. Luc. 15. Gaudium eſt angelis Dei ſuper vno pec. &c. Et ſimiliter etiam ſancti gaudent de bonis aliorum, quæ quotidie fiunt. ergo habent aliquid quod ſperent. II 22. q. 18. 2. de veri. q. 4. 4.

¶ Præt. Animæ ſanctorum expectant ſtolam corporis: vnde dictum eſt eis Apocalyp. 6. vt expectarent adhuc modicum tempus &c. ſed expectatio eſt ſpei. ergo ipſi habent ſpem.

E Sed contra. Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. 1. Cor. 13. ſed ſpes ex parte eſt, quia de non habitis. ergo cum ſanctis venerit quod perfectum eſt, videtur quòd ſpem non habeant.

Vlterius. Videtur quòd nec patres qui erant in limbo, ſpem habuerint: quia ſpes quæ differtur, affligit animam, vt dicitur in Prou. 13. ſed in ſanctis patribus qui erant in limbo, non erat aliqua afflictio. ergo non habebant ſpem. III.

¶ 2 Præt. Spes procedit ex meritis: ſed ipſi non erant in ſtatu merendi, ſimiliter nec illi qui ſunt in purgatorio. ergo non habent ſpem.

Sed contra. Quicunque cupit aliquid quod nondum habet expectat illud: ſed patres qui erant in limbo cupiebant beatitudinem, quam nondum habebãt. ergo expectabant illam. ergo habebant ſpem.

IIII Vlterius. Videtur quod etiam damnati, & dæmones habeant F
32.q.18 3. ſpem. Iob.40. dicitur de ſeipſo. Spes eius fruſtrabitur eum ergo habet ſpem.

¶ 2 Præt. Sicut fides eſt informis, ita & ſpes: ſed habent fidem informem. ergo & ſpem.

Sed contra Spes nõ eſt de impoſſibili: ſed dæmones, & damnati cum ſint in malitia obſtinati, nõ poſſunt peruenire ad vitam æternam. ergo non poſſunt habere ſpem.

Reſpon. Dicẽdum ad primam quæſtionem, quod Chriſtus non habuit ſpẽ: quia ſpes imperfectionem importat, cum fundetur ſupra agnitionẽ ænigmaticam. Nihil autem imperfectionis ea parte perfectionũ animæ fuit in Chriſto: & ideo non fuit in ipſo ſpes.

Ad primũ ergo dicendum, quod ſpes ſumitur ibi pro expectatione præmij accidentalis, de quo non eſt proprie ſpes, quę habet Deũ pro obiecto: & ideo non ſequitur, quòd Chriſtus proprie ſpem habuerit. ¶ Et ſimiliter dicendum ad ſecundum, quia gloria corporis non eſt principalis in beatitudine.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd angeli, & beatorum animæ, proprie loquendo, ſpem non habent: & hoc patet ex duobus. Primo, quia cum ſpes ſit virtus theologica, habet Deum pro obiecto. Et ideo quia gaudium eorum, quod de Deo habent, creſcere non poteſt: ideo illud quod eis accreſcit, non pertinet ad ſpem. Secundo, quia eſt de arduo, & difficili. Et quia habenti gloriam eſſentialem, quæ in Dei viſione conſiſtit, quicquid aliud creatum eſt, paruum eſt: & ideo non poteſt eſſe ſpes neque de gaudio, quod de ſalute aliorum eis accreſcit, neque de gaudio, quod accreſcit animæ de gloria corporis: ſed poteſt eſſe de eis deſiderium, & hoc deſiderium expectatio large dicitur. Et per hoc patet ſolutio ad obiecta. H

Ad tertiam, quæſtionem dicendum, quòd illi qui ſunt in purgatorio, & patres qui erant in limbo habebant ſpem. quia ſpes non euacuatur, niſi ſecundum hoc, quòd aliquis habet actu id quod ſperauit: ſicut fides euacuatur per id quod videt illud quod credidit. Illi autem qui in limbo patrum erãt, & qui ſunt modo in purgatorio, nondum habent beatitudinem, de qua eſt ſpes: & ideo ſpes eorum quam in hac vita habebant, non eſt euacuata.

Ad primum ergo dicendum, quòd dilatio ſpei antiquis patribus non faciebat afflictionem, quia afflictionis capaces non erant. Vel dicendum, quòd quàmuis ſpes ratione abſentiæ ſperati afflictionem faciat, tamen ratione certitudinis delectationem facit. Et quia certitudo ſpei in eis deficere non poterat, ideo delectatio quæ ex certitudine cauſabatur, abſorbebat omnem afflictionem, quæ ex abſentia contingere poſſet. I

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis non ſint in ſtatu merendi, tamen prius meruerunt, & ex illis meritis ſpes eorum prouenit.

Ad quartam quæſtionem dicendum, quòd ſpes fundatur ſuper facultatem perueniendi ad illud quod ſperatur, vel veram, vel æſtimatam. In dæmonibus autem damnatis non eſt facultas ad beatitudinem perueniendi neque in rei veritate, neque in eorum æſtimatione, quia ſuæ damnationis ignari nõ ſunt: & ideo in eis ſpes futuræ beatitudinis eſſe non poteſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſpes ibi improprie ſumitur pro expectatione dilationis iudicij: vnde etiam Chriſto
Matth.8. dicebant. Veniſti ante tempus torquere nos.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod fides non eſt tantum de illis quæ pertinent ad ſe, ſicut ſpes: & ideo poſſunt habere fidem de Deo, & de alijs, non autem ſpem de ſeipſis. Vel dicendum,
* D.606. quòd fides * informis nullo modo facit tendere in Deum, ſicut facit ſpes etiam informis aliquo modo, vt prius dictum eſt: & ideo non eſt ſimile de fide, & ſpe.

& ſperabant ſe viſuros Deum per ſpeciem, qualiter eum tunc non videbant: quia eis non patuit cognitio Dei per ſpeciem ante paſſionẽ Chriſti, qua conſummata, a fide tranſierunt ad ſpeciem.

DISTINCTIO XXVII.

De Charitate, qua diligitur Deus & proximus, quæ in Chriſto, vel etiam in nobis eſt.

G

CVm autem Chriſtus fidẽ & ſpem non habuerit. dilectionem tamen habuit inquantum homo tantam, qua maior eſſe non valet, qui ex charitate eximia animá poſuit pro amicis, & inimicis. Habuit enim in corde charitatem, quam ex opere nobis exhibuit, ut exhibitionis forma nos ad diligendum inſtitueret. Hic aliquid dicendum eſt de charitate, & modo, & ordine diligendi Deum & proximum,

b Quid ſit charitas,

CHaritas eſt dilectio, qua diligitur Deus propter ſe, & proximus propter Deũ, vel in Deo. Hæc habet quo man

EXPOSITIO TEXTVS.

QVa ſpiritualia æterna.) Contra. Aeternum eſt vnum tantũm. ergo non debuit pluraliter dicere æterna. ¶ Præterea. Spes eſt de futuro: omne autem futurum eſt temporale, nullũ temporale æternum. ergo ſpes non eſt de æternis. ¶ Præterea. Nullum temporale æternum. ergo ſuperfluit quod dixit, ſpiritualia Et dicendũ, quod illud quod per ſe eſt æternum, eſt vnũ tantum: ſed eius æternitas participatur quantum ad multa bona. In beatis, ſcilicet, quantum ad diuerſas dotes, & hæ participationes dicũtur bona æterna, non quia careant principio, ſed quia careant fine. Vel referendum eſt ad pluralitatẽ attributorum. ¶ Ad tertium dicendum, quòd illud quod in ſe eſt æternum, eſt futurum ſperanti, & ſic de Deo poteſt eſſe ſpes. ¶ Ad quartum dicendum, quòd ſpiritualia dicit propter dotes corporis, quæ corporalia ſunt, & quodammodo æterna, inquantum in perpetuum durabunt. Vel dicendum, quod vtrunque poſuit, vt quaſi gradatim ad obiectum proprium ſpei perueniretur: quia eſt de bono ſpirituali, neque de quolibet, ſed de æterno, quod eſt Deus. (Eſt enim ſpes.) Hæc diffinitio datur
H per actum, vt dictum eſt. Prima autem data fuit per genus. q.2.art.2.c.
(Quam natura præit charitas.) Verum eſt ſecundum quod eſt virtus, quòd non habet niſi ſecundum quod eſt informata charitate, vel natura præit: ſicut perfectum imperfecto prius eſt natura, tempore poſterius. (Spes eſt de inuiſibilibus.) Contra. Aliquis ſperat pecuniam quam videt. Dicendum, quod ſpes, proprie loquendo, eſt de non habitis. In ſpiritualibus autem & æternis ea videre, eſt ipſa habere, non autem in corporalibus: & ideo dicitur eſſe de inuiſibilibus. Vel dicendum, quod dicitur eſſe de inuiſibilibus, inquantum eſt de futuris, quia pecunia etſi videatur in ſe: non tamen videtur vt poſſeſſa, & hoc modo ſpes in ipſam tendit. (Spes autẽ non niſi bonorum &c.) Contra. Luc.24. Nos autem ſperabamus, quod ipſe eſſet redempturus Iſrael. ergo ſpes eſt etiam de alienis. ¶ Præterea. Aliquis deſperat de aliquo alio: ſicut dicit Aug. quòd de nemine eſt deſperandum, quamdiu eſt in hac vita. ergo & ſperari poteſt de alienis. ¶ Præterea. Sicut homo expectat bonum proprium, ita & per inuidiam malum alienum. ergo ſpes eſt etiam de malis. Tom. 8. ſuper Pſa. 36. ibi, Peccatores peribũt.
I ¶ Præterea Beatitudo nec in ſe eſt futura, ſed ęterna: nec reſpectu præſciti, quia nunquàm habebit eam. ergo ſpes non ſemper eſt de futuris. ¶ Et dicendum ad primum, quòd ſpes eſt de re aliqua, ſicut dicitur, Spero beatitudinem: & ſic non eſt niſi de pertinentibus ad ſe. Eſt etiam de euentu: ſicut dicimus, Spero quòd hoc eueniat, & ſic eſt de illis, quę ad alios pertinent: tamen de hoc euentu non eſt ſpes niſi inquantum ęſtimatur vt bonum ſperanti. Et per hoc patet ſolutio ad ſecundum. ¶ Ad tertium dicendum, quòd malum alterius inuidus ęſtimat bonum ſuum: vnde eſt de malo alieno ſicut de bono ſuo. ¶ Ad quartum dicendum, quod quamuis præſcitus non ſit habiturus vitam æternam in rei veritate, & ita non ſit ei futura: eſt tamen ei futura quantum ad ſuam æſtimationem, alias autem non ſperaret. Et iterum inquantum eſt in ordine diuinæ largitatis, & poſſibilitatis illius vel ad recipien-
K dum gratiam, vel merendum: ſicut dicitur illud futurum ad cuius euentum ſunt cauſæ ordinatæ in natura, quamuis nunquàm eueniat, ſecundum quod dicit Philoſophus. 2. de generatione, quòd futurus quis incedere, non incedet.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit magiſter de fide & ſpe, hic tertio determinat de charitate. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima determinat de charitate, qua nos diligimus Deum. In ſecunda, de charitate, qua nos diligit Deus,

diſtin-

diſtinctio. 32. (Præmiſſis adijciendum eſt.) Prima in duas. In prima, determinat de ipſa charitate. In ſecunda, de charitatis duratione, ibi. (Illud quoque non eſt prætermittendum.) Prima, in duas. In prima determinat, de ipſa dilectione charitatis. In ſecunda, de his quæ per charitatem diliguntur. diſtinct. 28. ibi. (Hic quæri poteſt?) Prima in tres partes. In prima, continuat ſe ad præcedẽtia. In ſecunda, proſequitur ſuam intentionem, ibi. (Charitas eſt dilectio.) In tertia, cõtinuat ſe ad ſequentia, ibi. (Sed quæ hac dilectione.) Secunda harum partiũ diuiditur in duas. In prima, determinat de dilectione charitatis, ſecundum qđ duobus præceptis imperatur. In ſecunda oſtendit, ꝙ illa duo præcepta mutuo ſe includunt, ibi. (Cum autem duo præcepta.) Prima in duas. In prima, determinat de dilectione charitatis, ſecundum quod per duo præcepta in duo diligenda dirigitur, ſcilicet Deum, & proximum. In ſecunda, inquirit modum dilectionis quantum ad vtrumque diligibile, ibi. (Conſequenter modum vtriuſque.) Circa primum duo facit. Primo oſtendit quòd per charitatem Deus & proximus diligitur. Secundo oſtendit quòd ex eadem charitate, ibi. (Sed quæritur ſi ex eadem. Conſequenter modum.) Hic oſtendit modum prædictæ dilectionis. Et primo, quantum ad dilectionem proximi. Secundo, quantum ad dilectionem Dei, ibi. (Dilectionis autem Dei.) Et circa hoc tria facit. Primo, oſtendit dilectionis noſtræ modum reſpectu Dei. Secundo, oſtendit vbi modus ille obſeruari poſſit, ibi. (Illud autem præcep.) Tertio, mouet quandam quæſtionem, ibi. (Sed cur præcipitur homini illa perfectio.) Hic eſt triplex quæſtio. Prima, de amore in generali. Secunda, de charitate. Tertia, de actu & modo charitatis.

Deuter. 6. Matth. 22.

data. Vnum pertinẽs ad dilectionem Dei, quod eſt maximum in lege mandatum: & alterum pertinens ad diligendum proximum, illi ſimile. Primum eſt. Diliges Deũ ex toto corde, ex tota mente, & ex tota anima: quod ſcriptum eſt in Deutero. Secundum eſt. Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. In his duobus præceptis, tota lex pendet & prophetæ. Finis enim præcepti eſt dilectio, & ea eſt gemina, ideſt, Dei & proximi eſt.

QVAESTIO PRIMA.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primo, Quid ſit amor.
¶Secundo, In quo ſit.
¶Tertio, De comparatione eius ad alias animi affectiones.
¶Quarto, De cõparatione eius ad ea quæ in cognitione ſunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diffinitio Dionyſii de amore, ſecundum omnem partem ſui ſit bona.

AD Primum ſic proceditur. Dionyſ. 4. cap. de diu. nom. ſic diffinit amorem. Amor virtus eſt vnitiua, mouens ſuperiora ad prouidentiam minus habentium, ideſt, inferiorum, coordinata autẽ, ideſt, æqualia ruſus ad communicatiuam alternam habitudinẽ ſubiecta, ideſt, inferiora ad meliorum, ideſt, ſuperiorum conuerſionem: ſed videtur ꝙ inconuenienter diffiniatur hic amor. Nulla enim paſſio eſt virtus, vt dicitur. 2. Ethic. ſed amor eſt paſſio. ergo non eſt virtus.

Cap. 5. to. 3. de ſpiritu & anima c. 45. & 4. de ſubſt. dil. c. 2.

¶ 2 Præt. Aug. dicit, quòd amor eſt iam habiti: ſed illud quod iam habitum eſt, quodammodo eſt vnitum. ergo amor non eſt virtus vnitiua, ſed vnionem ſequens.

¶ 3 Præt. Illud quod magis ſaluatur in diſſimilitudine, nõ habet vim vniendi: ſed amor magis ſaluatur in diſſimilitudine, quàm in ſimilitudine. Videmus enim ꝙ artifices vnius artis, ſicut figuli corrixantur adinuicem: cum alijs autem artificibus pacifice viuunt. Similiter ſtomachus vacuus cibum amat, quem plenus abhorret. ergo amor non habet vim vniendi.

¶ 4 Præt. Dionyſ. 7. cap. cœl. hierar. inter proprietates amoris ponit acutum & feruidum, & etiam liquefactio ponitur effectus amoris. Cã. 5. Anima mea liquefacta eſt Dio. etiam 4. c. de diuin. nom. ponit effectum amoris extaſim, ideſt, extra ſe poſitionem. Hæc autem omnia ad diuiſionem pertinere videntur, quia acuti eſt penetrando diuidere, feruidi vero per exhalationem reſolui. Liquefactio autem diuiſio quædam eſt congelationi oppoſita: quod etiam eſt extra ſe poſitum, à ſeipſo diuiditur. ergo amor magis eſt vis diuiſiua quàm vnitiua.

Si eadem charitate diligitur Deus & proximus.

HIc quæritur, ſi ex ea ipſa dilectione diligiť Deus, qua diligiť proximus: an alia ſit dilectio Dei, & alia proximi. Eadem ſane eſt dilectio, qua diligitur Deus & proximus, quæ Spiritus Sanctus eſt, vt ſupra dictum eſt: quia Deus charitas eſt. Vnde Aug. Ioannes ait. Non poteſt Deum diligere quem non uidet, qui fratrem quem uidet,

¶ 5 Præt. Omnis cõcretio eſt quædam vnio. ergo ſuperfluum fuit vtrumque ponere i diffinitione amoris vnitiuum, & concretiuum.

¶ 6 Præt. Amor eſt paſſio: ſed paſſionis non eſt mouere, immo motionis & actionis effectum eſt. ergo amor non eſt mouẽs ſuperiora, vt ipſe dicit.

De Tri. lib. 8. cap. 2.

¶ 7 Præt. Superiora inclinantur ad agendum in inferiora ex proprijs formis: ſed agendo in ipſa, eis prouident. ergo non eſt amoris mouere ſuperiora ad prouidendum inferioribus, ſed naturæ.

¶ 8 Præt. Omne quod communicat aliquid alicui, præfertur illi. ergo non eſt æqualium, vt ſibi mutuo per amorem communicent.

¶ 9. Præt. Omne quod ſit ex amore, procedit ex principio intrinſeco, quod eſt voluntarium: ſed conuerſio inferiorum ad ſuperiora eſt ex principio extrinſeco, ſcilicet ex ipſa actione ſuperiorum, qua ſibi ea aſſimilant. ergo amor inferiora non cõuertit ad ſuperiora.

Reſpon. Dicendum, quòd amor ad appetitum pertinet: appetitus autẽ eſt virtus paſſiua. Vnde in 3. de anima dicit Philoſophus, quòd appetibile mouet ſicut mouens non motum: appetitus autẽ ſicut mouens motum. Omne autem paſſiuum perficitur ſecundum quod informatur per formam ſui actiui, & in hoc motus eius terminatur & quieſcit. Sicut intellectus, antequàm formetur per formam intelligibilis, inquirit & dubitat, qua cum informatus fuerit, inquiſitio ceſſat, & intellectus in illo figitur: & tunc dicitur intellectus firmiter illi rei inhærere. Similiter quando affectus, vel appetitus omnino imbuitur forma boni, quod eſt ſibi obiectum, complacet ſibi in illo, & adhæret ei quaſi fixum in ipſo: & tunc dicitur amare ipſum. Vnde amor nihil aliud eſt, quàm quædam transformatio affectus in rem amatam. Et quia omne quod efficitur forma alicuius, efficitur vnum cum illo: ideo per amorem amãs fit vnum cum amato, quod eſt factum forma amantis. Et ideo dicit Philoſophus. 9. Ethico. quòd amicus eſt alter ipſe. Et 1. Corinth. 6. Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. Vnumquoque autem agit ſecundum exigentiam ſuæ formæ, quæ eſt principium agendi, & regula operis: bonum autem amatum eſt finis, finis autem eſt principium in operabilibus, ſicut prima principia in cognoſcendis. Vnde ſicut intellectus formatus per quidditates rerum ex hoc dirigitur in cognitione principiorum, quæ ſcitis terminis cognoſcuntur, & vlterius in cognitionibus concluſionum quæ notæ fiunt ex principijs: ita amans, cuius affectus eſt informatus ipſo bono, quod habet rationem finis, quàmuis non ſemper vltimi, inclinatur per amorem ad operandum ſecundum exigentiam amati, & talis operatio eſt maxime ſibi delectabilis quaſi formæ ſuæ conueniens: vnde amans quicquid facit, vel patitur pro amato, totum eſt ſibi delectabile, & ſemper magis accenditur in amatum, inquantum maiorem delectationem in amato experiatur in his quæ propter ipſum facit, vel patitur. Et ſicut ignis non poteſt retineri a motu, qui competit ſibi ſecundum exigentiam ſuæ formæ niſi per violentiam, ita neque amans quin agat ſecundum amorem. Et propter hoc dicit Greg. quòd non poteſt eſſe otioſus immo magna operatur ſi eſt. Et quia omne violentum eſt triſtabile quaſi voluntati repugnans, vt dicitur 5. metaphyſ. ideo etiam eſt pœnoſum contra inclinationem amoris operari, vel etiam præter eam: operari autem ſecundum eam, eſt operari ea quæ amato competunt. Cum enim amans amatũ aſſumpſerit quaſi idem ſibi, oportet vt quaſi perſonam amati amans gerat in omnibus quæ ad amatum ſpectant, & ſic quodammodo amans amato inſeruit, inquantum amati terminis regulatur. Sic ergo Dionyſ. complectitur rationem amoris in

T. com. 54.

Cap. 4.

In hom. Pent.

T. com. 5.

prædicta

prædicta aſſignatione ponit. Ponit enim ipſam vnionem amantis ad amatum, quæ eſt facta per transformationem affectus amantis in amatum in hoc, quòd dicit amorem eſſe vnitiuam & concretiuam virtutem, & ponit inclinationem ipſius amoris ad operandum ea quæ ad amatum ſpectant ſiue ſit ſuperius, ſiue inferius, ſiue æquale, in hoc quòd dicit mouens ſuperiora &c. F

Ad primum ergo dicendum, quòd virtus hic non ſumitur pro habitu, ſicut 2. Eth. ſed communiter pro omni eo quod poteſt, eſt principium alicuius operationis, vel motus. Et quia amor inclinationē facit ad operandum, vt dictum eſt, ideo amorem virtutem dicit.

non diligit. Sed ſi eum quē uidet humano viſu, ſpirituali charitate diligeret, uideret Deū, qui eſt ipſa charitas uiſu interiori, quo vederi poteſt. Qui igitur fratrem quem videt, non diligit. Deum qui eſt dilectio, qua caret qui fratrem non diligit, quomodo poteſt diligere? Ex una enim eadem que charitate Deum, proximumq́; diligimus. ſed Deum propter Deum, nos uero & proximum propter Deum. Si uero vna eadē que charitas eſt Dei, & proximi, quare dicitur gemina? Propter duo dilecta, ideſt, Deum & proximum. Etſi enim una ſit charitas, duo tamen diuerſa ea diliguntur, ſcilicet Deus & homo vel angelus. Pro quo etiā & duo

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd amor dicitur eſſe habiti, ſicut formatum habet ſuam formam, quam quidem formationem deſiderium præcedit in ipſam tendens, ſicut ratio intellectum, vel ſcientiam: & ideo dicitur eſſe non habiti. Vnde amor dicitur virtus vnitiua formaliter: quia eſt ipſa vnio, vel nexus, vel transformatio qua amans in amatum transformatur, & quodammodo conuertitur in ipſum. Vel dicendum, quòd quietatio affectus in aliquo, quam amor importat, non poteſt eſſe niſi ſecundum conuenientiam vnius ad alterum, quæ quidem conuenientia eſt ſecundum quod ab vno participatur id quod eſt alterius, & ſic amans quodammodo habet amatum: vnde coniunctio quæ in habere importatur, eſt coniunctio rei ad rem, & præcedit vnionem rei ad affectum, quæ eſt amor. G

¶ Ad tertium dicendum, quòd amoris radix per ſe loquendo, eſt ſimilitudo amati ad amantem: quia ſic eſt ei bonum & conueniens. Contingit autem per accidens diſſimilitudinem amoris, & ſimilitudinem odij eſſe cauſam tripliciter. Vno modo, quando affectus amantis non ſibi complacet, neq; quieſcit in conditione, vel aliqua proprietate ſuipſius, ſicut cum quis aliquid in ſeipſo odit: & tunc oportet quòd diligat ipſum, qui in hoc eſt ſibi diſſimilis, quia ex hoc ipſo quod eſt diſſimilis ſibi in conditione, efficitur ſimilis affectui ſuo, & econtrario odit illum qui ſibi ſimilatur, & affectui ſuo non ſimilatur. Secundo, quando aliquis ex ipſa ſimilitudine impedit amantem ab amati fruitione. Et hoc inuenitur in omnibus rebus, quæ non poſſunt ſimul à multis haberi, ſicut ſunt res temporales: vnde qui amat lucrum de aliqua re, vel delectationem, impeditur a fruitione ſui amati per alium, qui ſibi vult ſimiliter illud appropriare. Et hinc oritur zelotipia, quæ non patitur conſortium in amato: & inuidia, inquantum bonum alterius æſtimatur impedimentum boni proprij. Tertio, ſecundum quod diſſimilitudo præcedens facit percipi amorem ſequētem. Quia enim ſentimus in hoc, quòd ſenſus mouetur, quæ quidem motio ceſſat, quando ſenſibile iam effectum eſt forma ſentientis: ideo ea quæ conſueuimus, non ita percipimus, ſicut patet de fabris, quorū aures plenæ ſunt ſonis malleorum, & propter hoc magis ſentitur, quando affectus de nouo per amorem ad aliquid transformatur. Et ideo etiā quando aliquis non habet præſentiam ſui amati magis feruet, & arctatur de amato, inquantum magis amorem percipit, quamuis apud præſentiam amati non ſit amor minor, ſed minus perceptus. Vnde Aug. 10. de Trinit. cap. vltimo. Amor ipſe non ita ſentitur, cum eum non prodit indigentia: quoniam ſemper præſto eſt quod amatur. H I

¶ Ad quartum dicendum, quòd in amore eſt vnio amantis ad amatum: ſed eſt ibi triplex diuiſio. Ex hoc enim quòd amor transformat amantem in amatum, facit amantem intrare ad interiora amati, & econtra, vt nihil amati amanti remaneat non vnitum, ſicut forma peruenit ad vltima formati, & econuerſo: & ideo amans quodammodo penetrat in amatum, & ſecundum hoc amor dicitur acutus. Acuti enim eſt diuidendo ad intima rei deuenire: & ſimiliter amatū penetrat amantem ad interiora eius perueniens. Et propter hoc dicitur quòd amor vulnerat, & quòd transfigit iecur. Sed quia nihil poteſt in alterum transformari, niſi ſecundum quod a ſua forma quodammodo recedit, quia vnius vna eſt forma: ideo hanc diuiſionem penetrationis præcedit alia diuiſio, qua amans à ſeipſo ſeparatur in amatum tendens. Et ſecundum hoc dicitur amor extaſim facere & feruere: quia quod feruet, extra ſe bullit & exhalat. Quia vero nihil à ſe recedit, niſi ſoluto eo quod intra ſeipſum continebatur, ſicut res naturalis non amittit formam, niſi ſolutis diſpoſitionibus, quibus forma in materia retinebatur: ideo oportet quòd ab amante terminatio illa, qua infra terminos ſuos tantum continebatur, amoueatur. Et propter hoc amor dicitur liquefacere cor, quia liquidū ſuis terminis non continetur, & contraria diſpoſitio dicitur cordis durities. K F In princip. corp.

¶ Ad quintum dicendum, quòd vnio eſt duplex. Quædam quæ facit vnum ſecūdum quid, ſicut vnio congregatorum ſe ſuperficialiter tangentium: & talis non eſt vnio amoris, cum amans in interiora amati transformetur, vt dictum eſt. Alia eſt vnio quæ facit vnum ſimpliciter, ſicut vnio continuorum, & formæ, & materiæ: & talis eſt vnio amoris, quia amor facit amatum eſſe formam amantis: & ideo ſupra vnionem addit concretionem ad differentiam primæ vnionis, quia concreta dicuntur quæ ſimpliciter vnum ſunt effecta: vnde & alia litera habet continuatiua. G In hoc art.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd appetitus, vt dictum eſt, mouet motus: vnde paſſio quia mouetur ab amato, eſt vlterius mouens ſecundum exigentiam amati.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd ipſa inclinatio ſuperiorum ad prouidendum inferioribus, quæ eſt eis ex proprijs formis, amor eorum dicitur, vt infra patebit.

¶ Ad octauum dicendum, quòd non eſt inconueniens æqualium ſimpliciter vnum altero quo ad quid, maius eſſe ſecundum quod vnum indiget altero. H

¶ Ad nonum dicendum, quòd conuerſio, qua inferiora ad ſuperiora conuertuntur, eſt ordinatio eorum ad finem a ſuperioribus intentum. Et quamuis huiuſmodi ordinatio ſit principium ab extrinſeco, inquantum ab ipſis ſuperioribus inferiora ordinantur in fines ſuperiorum, nihilominus eſt & à principio intrinſeco, inquantum in inferioribus eſt quædam inclinatio ad hoc vel ex natura, ſicut in amore naturali. vel ex voluntate, ſicut eſt in amore animali. Et propter hoc Deus dicitur omnia ſuauiter diſponere, inquantum ſingula etiam ex ſeipſis faciunt hoc, ad quod ordinata ſunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum amor ſit tantum in concupiſcibili.

I AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd amor non ſit tantum in concupiſcibili. Diony. enim 4. cap. de diuin. nom. ponit amorem eſſe diuinum, angelicum, intellectualem, animalem, naturalem: ſed quicquid eſt in nobis pertinet ad intellectum, vel animalitatem, vel naturam. ergo in omnibus quæ ſunt in nobis, inuenitur amor. 1.2.q.26.1.

¶ 2 Præt. Commentator ibidem ponit duas diffinitiones amoris. Prima eſt hæc. Amor eſt connexio, vel vinculum, quo omnium rerum vniuerſitas ineffabili amicitia, inſolubilique vnitate copulatur. Secunda eſt. Amor eſt naturalis motus omniū rerum, quæ in motu ſunt finis, quietaque ſtatio, vltra quam nullius creaturæ progreditur motus. Ex quibus eſt accipere, quòd amor in omnibus rebus inuenitur. ergo & in omnibus quæ in nobis ſunt, ſiue ſint partes animæ, ſiue corporis.

¶ 3 Præt. Omnis potentia delectatur in coniunctione ſui conuenientis: ſed delectatio non eſt niſi in re animata. ergo & cuilibet potentiæ ineſt amor ſui conuenientis. K

¶ 4 Præt. Sicut prædictum eſt, & ex prædicta diffinitione colligitur, amor eſt finis, & quietatio appetitiui motus: ſed cuilibet potentiæ, quæ in nobis eſt, ineſt appetitus proprij boni, & tendit in ipſum. ergo in qualibet potentia eſt inuenire amorem. Ar. præced.

¶ 5 Præt. Ad minus iraſcibilis ad partem appetitiuam pertinet: appetitiuæ autem partis vniuerſale obiectum eſt bonum. cum ergo amor ſit boni, videtur quòd amor non ſit tantum in concupiſcibili, ſed etiam in iraſcibili.

Sed

Cap. 11. Sed contra eſt quod dicit Philoſophus in 2. top. quòd amor eſt in concupiſcibili.

¶ 2. Præt. Ordo partium animæ proportionatur ordini partium corporis: ſed in partibus corporis vnum membrum ſolum officium ſuum exercet reſpectu omnium membrorum, ſicut pes non ſolum ſe, ſed omnia alia mẽbra portat. ergo & concupiſcibilis nõ ſolum ſibi, ſed omnibus alijs concupiſcit & amat, & ita amor eorum quæ ad omnes potentias pertinent, in concupiſcibilis eſſe videtur.

Li. 1. de doctrin. chriſt. cap. 22.

Li. 8. de Trinit. cap. 6.

¶ 3 Præt. Amor non eſt niſi cogniti. ſi ergo in omnibus viribus eſſet amor proprij boni; pari ratione in omnibus eſſet cognitio proprij boni, quod falſum eſt.

ſunt mandata: quia cum eadem charitas vtroque commendetur, diuerſa tamen diligi præcipiuntur. Vnde Aug. Arbitror ideo Spiritum Sanctum bis datum, ſemel in terra, & iterum de cœlo, vt commendarentur nobis duo præcepta charitatis, ſcilicet Dei & proximi. Vna charitas eſt, & duo pręcepta. Vnus Spiritus, & B duo data: quia alia charitas non diligit proximum, niſi illa quæ diligit Deum. Qua ergo charitate proximum diligimus, ipſa Deum diligimus. Sed qu[illegible] aliud eſt Deus, aliud eſt proximus & ſi una charitate diliguntur: ideo forte duo præcepta dicuntur, & alterum maius, & alterũ minus: vel propter duos motus qui in mente geruntur, dum Deus diligitur & ꝓximus. Mouetur enim mens ad diligendum Deum, mouetur ad diligendum proximũ, & multo magis erga Deum, quã erga proximum.

¶ 4 Præt. Obiectum concupiſcibilis eſt bonum concupiſcenti conueniens abſolute: ſed quicquid eſt bonum ſecundum vnãquamque potentiam, eſt concupiſcenti conueniens. ergo appetere bonum vniuſcuiuſq; potentiæ pertinet ad concupiſcibilem, & eadem ratione amor, & ita amor non erit niſi in concupiſcibili. Probatio primæ. Si enim obiectum concupiſcibilis non eſſet bonum conueniens concupiſcenti ſimpliciter, eſſet obiectum eius bonum cõueniens ſolum in concupiſcibili: bonum autem conueniens vnicuique potentiæ eſt per comparationem ad ſuum actum, ſicut bonum conueniens vi ſui, id C quod eſt bonum ad videndum. ergo ſecundum hoc obiectum concupiſcibilis eſſet bonum ſub hac ratione qua eſt bonum ad concupiſcendum. Sed hoc eſt impoſſibile, quia concupiſcere id quod eſt bonum ad concupiſcendum, ſequitur reflexionem concupiſcibilis ſuper actum ſuum, ſecundum quod concupiſcit ſe concupiſcere, vel bene concupiſcere. Illud enim ad quod aliquid eſt bonum, per prius deſideratur cum ſit finis: ſed reflexionem potentiæ ſuper ſuum actum præcedit naturaliter ſimplex actus ipſius potentiæ in ſuum obiectum directe tendens: ſicut per prius video colorem, quàm videam me videre. ergo obiectum cõcupiſcibilis non poteſt eſſe aliquid ſub hac ratione, quòd eſt bonum ad concupiſcendum, quia concupiſcere hoc eſſet naturaliter prius & poſterius reflexione concupiſcibilis ſupra ſuum actum, quod eſt impoſſibile. ergo neceſſarium eſt alterum dare, ſcilicet ꝙ bonum conueniens D concupiſcenti abſolute ſit obiectum concupiſcibilis.

Reſpond. Dicendum, quòd omne quod ſequitur aliquem finem, oportet quòd fuerit aliquo modo determinatum ad illum finem, alias non magis in hunc finem, quàm in alium perueniret. Illa autem determinatio oportet quòd proueniat extra intenſionem finis non ſolum ea natura tendente in finem, quia ſic omnia eſſent caſu, vt quidam philoſophi poſuerunt. Intendere autem finem impoſſibile eſt, niſi cognoſcatur finis ſub ratione finis, & proportio eorum quæ ſunt ad finem in finem ipſum. Cognoſcens autem finem, & ea quæ ſunt ad finem, non ſolum ſeipſum in finem dirigit, ſed etiam alia, ſicut ſagittator emittit ſagittam ad ſignum. Sic ergo dupliciter aliquid tendit in finem. Vno modo directum in finem à ſeipſo, quod eſt tantum in cognoſcente finem & rationem finis. Alio modo, directum ab alio, & hoc modo omnia ſecundum ſuam naturam tendunt in fines proprios & naturales directa à ſapientia inſtituente naturam. Et ſecundum hoc inuenimus E duos appetitus, ſcilicet appetitum naturalem, qui nihil aliud eſt quam inclinatio rei in finem ſuum naturalem, qui eſt ex directione inſtituentis naturam. Et iterum appetitum voluntarium, qui eſt inclinatio cognoſcentis finem, & ordinem in finem illum. Et inter hos duos appetitus eſt vnus medius, qui procedit ex cognitione finis ſine hoc quòd cognoſcatur ratio finis, & proportio eius quod eſt ad finem in finem ipſum, & iſte eſt appetitus ſenſitiuus. Et huiuſmodi duo appetitus inueniuntur tantum in natura viuente, & cognoſcente. Omne autem quod eſt proprium naturæ viuentis, oportet quòd ad aliquam potentiam animæ reducatur, in habentibus animam. & ideo oportet vnam potentiam animæ eſſe, cuius ſit appetere condiuiſam contra eam, cuius eſt cognoſcere: ſicut etiam ſubſtantiæ ſeparatę diuiduntur in intellectum & voluntatem,

A vt dicunt philoſophi. Sic ergo patet, quòd in hoc differt appetitus naturalis * & voluntarius, quòd inclinatio naturalis appetitus eſt ex principio extrinſeco: & ideo non habet libertatem, quia liberum eſt, quod eſt ſui cauſa. Inclinatio autem voluntarij appetitus eſt in ipſo volente, & ideo habet voluntas libertatem. Sed inclinatio appetitus ſenſitiui partim eſt ab appetente, inquãtum ſequitur apprehenſionem appetibilis. vnde dicit Auguſ. quòd animalia mouentur viſis partim ab obiecto, inquantum deeſt cognitio ordinis in finem: & ideo oportet ꝙ ab alio cognoſcente finem, expedientia eis prouideantur. Et propter hoc non omnino habent libertatem, ſed participant aliquid libertatis. Omne autem quod eſt à Deo, accipit aliquam naturam, qua in finem ſuum vltimum ordinetur. Vnde oportet in omnibus creaturis habentibus aliquem finem inueniri appetitum naturalem etiam in ipſa voluntate reſpectu vltimi finis: vnde naturali appetitu vult homo beatitudinem, & ea quæ ad naturam voluntatis ſpectant. Sic ergo dicendum eſt, quòd naturalis appetitus ineſt omnibus potentijs animæ, & partibus corporis reſpectu proprij boni: ſed appetitus animalis, qui C eſt boni determinati, ad quod non ſufficit naturæ inclinatio, eſt alicuius determinatæ potentiæ, vel voluntatis, vel concupiſcibilis, vel iraſcibilis. Et inde eſt, quòd omnes alię vires animæ coguntur à ſuis ſubiectis præter voluntatem, quia omnes aliæ habent appetitum naturalem tantum reſpectu ſui obiecti. Voluntas autem habet præter inclinationem naturalem, aliam cuius eſt ipſe volens cauſa. Et ſimiliter dicendum eſt de amore, qui eſt terminatio appetitiui motus, quia amor naturalis eſt, in omnibus potentijs, & in omnibus rebus. Amor autem animalis, vt ita dicam, eſt in aliqua potentia determinata vel voluntate, ſecundum quod dicit terminationem appetitus intellectiuæ partis, vel in concupiſcibili, ſecundum quod dicit terminationem ſenſitiui appetitus.

* D. 225.

Ad primum ergo dicendum, quòd Diony. accipit amorem communiter ad naturalem ſenſitiuum, quem naturalem dicit: & intellectiuum, quem dicit intelligibilem, quantum ad homines: angelicum & diuinum, quantum ad ſubſtantias ſeD paratas. Et ponit quinque hæc, quia non poſſunt eſſe plures gradus appetitus, quia in Deo eſt voluntarius appetitus tantum; quia ipſe determinat omnia, & non determinatur ab aliquo. In angelis autem voluntarius cum naturalis, inquantum determinatur a Deo ad aliquid volendum naturaliter. In homine autem uoluntarius cum ſpirituali & naturali. In animalibus ſenſibilis cum naturali. In alijs naturalis tantum.

¶ Et ſimiliter etiam dicendum ad ſecundum, quòd Commen. diffinit amorem, ſecundum quod ſe habet ad omnes communiter.

¶ Ad tertium dicendum, quòd delectatio cauſatur ex coniunctione conuenientis. Conueniens enim aduenien s perficit id, cui aduenit, & quietat inclinationem in illud: & hæc quietatio ſecundum quod eſt percepta, eſt delectatio. Vnde Plato dixit, quòd delectatio eſt generatio ſenſibilis, ideſt, cognita in naturam, ideſt, connaturalis: vnde in his quæ cognitioE nem non habent, non eſt delectatio aliquo modo. In quodlibet autem conueniens non habenti cognitionem eſt duplex inclinatio, ſcilicet appetitus naturalis, & appetitus animalis, & vtraque inclinatio quietatur per rem præſentem, & vtraq; etiam quietatio percipitur: vnde ex vtraque parte delectatio cauſatur. Delectatio ergo, quæ eſt quietatio appetitus naturalis inuenitur in omni potentia cui coniungitur ſuum obiectum: delectatio vero quę eſt quietatio appetitus animalis eſt tantum in concupiſcibili, vel voluntate. Prima autem delectatio dicitur tantum delectatio, proprie loquendo, & oppoſita paſsio dolor. Sed ſecunda delectatio habet etiam nomen gaudij, & oppoſita paſsio dicitur triſtitia. Vnde quamuis delectatio & dolor ſint aliquo modo in omnibus potentijs animæ, tamen gaudium & triſtitia ſunt tantum in concupiſcibili vel voluntate.

¶ Ad

¶ Ad quartum dicendum, ſicut ad primum, quia ratio procedit de appetitu naturali. F

¶ Ad quintum dicendum, q amor animalis non pertinet ad iraſcibilem, quia obiectum amoris eſt bonum ſine adiunctione ardui, vel difficilis, quod eſt proprium obiectum iraſcibilis.

ARTIC. III.

Vtrum amor ſit prima & principalior affectio animæ.

De modo diligendi.

COnſequenter modum vtriuſq; dilectionis aduertamus. Hæc regula, vt ait Auguſ. dilectionis diuinitus conſtituta eſt, vt Deum propter ſe toto corde, & proximum propter Deum diligas ſicut teipſum, ideſt, ad quod & propter quod teipſum diligere debes. In bono.n. & propter Deũ teipſum diligere debes. In bono ergo diligendus eſt proximus non in malo, & propter Deum, ꝑ Proximũ vero omnem hominem oportet intelligi: quia nemo eſt, cum quo ſit operandum male. Qui ergo amat homines vel quia iuſti ſunt, vel vt iuſti ſint amare debet, hoc eſt, in Deo, vel propter Deũ. Sic.n. & ſeipſum amare debet, ſcilicet in Deo, vel propter Deũ, ideſt, quia iuſtus eſt, vel vt iuſtus ſit. Qui aliter.n. ſe diligit iniuſte ſe diligit: quia ad hoc ſe diligit, vt ſit iniuſtus, ad hoc ergo vt ſit malus. nõ ergo iam ſe diligit. Qui.n. diligit iniquitatem, odit animã ſuam. Auguſtin. in 14. de Trin. Sic condita eſt mens humana vt nunquã ſui non meminerit, nun- G

Li. 1. de doctrin. chriſt. c. 25. & 14. 12. q. 25. 2.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur q amo non ſit prima & principalis inter omnes alias animæ affectiones. Motus.n. præcedit terminum: ſed amor eſt determinatio appetitiui motus, vt patet ex dictis. ergo amor ſequitur deſiderium, qđ motum ipſum appetitus importat.

Ar. 1. hu. q. 26.

¶ 2 Præt. Propter quod vnumquodq; illud magis: ſed amoris cauſa eſt delectatio, vnde & quædam amicitia ſuper delectabile fundatur. ergo delectatio eſt principalior affectio q̃ amor.

¶ 3 Præt. Auguſt. dicit in lib. 83. quæſt. quòd nemo eſt qui non magis dolorem fugiat, quàm appetat voluptatem: ſed fuga doloris odium, ſicut appetitus delectationis facit amorem. ergo odium eſt vehementior paſſio, quàm amor.

¶ 4 Præt. Illud quod vincitur ab alio, eſt minus potens: ſed amor vincitur ab ira: quia ira odium parit, vt dicit Aug. ergo ira eſt vehementior paſſio, quàm amor.

Super Pſal. 30. in Turb. eſt in iram. Cap. 4.

¶ 5 Præt. Illud propter quod agunt quæcunque agunt, eſt efficaciſſimum: ſed ſicut Diony. dicit in lib. de diui. nom. propter pacem agunt quicunq; agunt. ergo pax inter omnes affectiones eſt efficaciſſima, etiam reſpectu amoris.

Sed contra eſt q dicit Aug. q omnis affectio ex amore eſt.

14. de ciui. ca. 6. 7. & 8.

¶ 2 Præt. Bonum eſt obiectum affectus: ſed illud quod primo reſpicit ad bonum, eſt amor. ergo amor eſt principium totius affectionis, & principalior paſſio.

¶ 3 Præter. Amor igni comparatur, & etiam morti, vt patet Cant. 8. ſed his nihil eſt vehementius. ergo nulla paſſio eſt vehementior amore.

¶ 4 Præt. Chriſ. dicit. Magnum amor, nec eſt aliquid quod eius impetum ſuſtinere poſſit.

Habetur in ſnia Hom. 64. ad pop. Ant.

Reſpon. Dicendum, q inter alias affectiones animæ amor eſt prior. Amor enim dicit terminationem affectus per hoc, quòd informatur ſuo obiecto: in omnibus autem hoc inuenitur, quòd motus procedit à primo immobili quieto, quod quidem patet in naturalibus, quia primum mouens in quolibet genere eſt non motum illo genere motus, ſicut primum alterans eſt non alteratum. Similiter patet de intellectualibus, quia motus rationis diſcurrentis procedit à principijs & quidditatibus rerum, quibus intellectus informatus terminatur. Cum ergo affectus informetur & terminetur amore, ſicut intellectus principijs & quidditatibus, vt prius dictum eſt, oportet quòd omnis motus affectiuæ procedat ex quietatione & terminatione amoris. Et quia omne quod eſt primum in aliquo genere eſt perfectius, ſicut intellectus principiorum in demonſtrabilibus, & motus cœli in naturalibus: ideo oportet quòd amor inter cæteras affectiones etiam ſit vehementior, vt patebit per ſingula. I

Ar. 1. in corpo.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut in operatione intellectus concluditur quidam circulus, ita & in operatione affectus. Intellectus enim ex certitudine principiorum quibus immobiliter adhæret procedit, ratiocinando ad concluſiones, in quarum cognitione certitudinaliter quieſcit, ſecundum quod reſoluuntur in prima principia, quæ in eis ſunt virtute. Similiter etiam affectus ex amore finis qui eſt principium procedit deſiderando in ea quæ ſunt ad finem, quæ propter accipit vt finem in ſe aliquo modo continentia per amorem in ea quieſcit: & ideo deſiderium ſequitur amorem finis, quàmuis præcedat amorem eorum quæ ſunt ad finem. Et etiam amor vehementior affectio quàm deſiderium, inquantum dicit terminationem & informationem affectus per appetibile, ad quod mouetur deſiderium.

Cap. 12.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd amor naturaliter præcedit delectationem: delectatio enim contingit ex coniunctione rei conuenientis realiter. Amor autem facit quòd amatum ſit amanti conueniens, & quaſi connaturale, inquantum mutat affectũ amantis amato, vt dictum eſt: & ideo ex amati reali præſentia conſurgit delectatio. Sed quia delectatio etiam poteſt amari. vt quoddam bonum, ideo contingit per accidens, vt aliquis amor ex delectatione cauſetur, ſicut actus ab obiecto, vel fine. Qui enim aliquid ꝓpter delectationem amat delectationem ipſam præcipue amat. Quã uis ergo quędam delectatio quodam amore ſit prior, tamen amor delectatione ſimpliciter eſt prior. Similiter etiam vehementior, quia amor eſt per informationem appetitus ab appetibili: delectatio autem per coniunctionem rei, ex re præſente ſibi conueniente. Non eſt autem tanta coniunctio rei ad rem, ſicut appetitus ad appetibile: quia res aduenions, quæ delectationem cauſat, non coniungitur ſecundum naturam, quia hoc non ſit illud, vnde eſt ibi coniunctio, quaſi contactus: ſed appetitus eſt ipſius appetibilis ſecundum ſuam naturam & ſubſtantiam. Vnde quando appetitus informatur per appetibile, eſt quaſi coniunctio continuitatis & cõcretionis: vnde amor plus vnit, quàm delectatio, quia facit quòd amans ſit ſecundum affectum ipſa res amata: delectatio autem eſt per participationẽ alicuius ab illo, ſecundum quod eſt realiter præſens. Sciendum autem quòd quando amatum eſt præſens realiter, ſecundum quòd poſſibile eſt, tunc eſt delectatio, ſicut ex coniunctione maxime conuenientis. Quando autem eſt omnino abſens ſecundum rem, tunc maxime affligit, ſicut ex diuiſione continui ſequitur dolor, quia amor eſt continuatiua vis, vt dictum eſt: & inde dicitur quòd amor languere facit. Quando autem eſt ſecundum aliquid præſens, & ſecundum aliquid abſens, tunc habet delectationem admiſtam afflictioni.

Vbi ſupra ar. 1.

L. 3. de Trin. cap. 6.

H

Vbi ſupra.

¶ Ad tertium dicendum, quòd bonum eſt vehementius in agendo, quàm malum: quia bonum non habet de neceſſitate admiſſionem mali, ſicut malum habet de neceſſitate admiſſionem boni. Et iterum bonum agit in virtute propria, ſed malum agit in virtute boni, vt dicit Dionyſ. 4. capit. de diuin. nomin. vnde magis amatur bonum, quàm odiatur malum illi oppoſitum. Sed dolor corporalis eſt magis malum, quàm delectatio quędam ſit bonum: quia delectatio, de qua Auguſt. ibi loquitur, contingit ex ſuperadditione perfectionum ſecundarum, ſicut in cibis, vel in venereis: ſed triſtitia, vel dolor, propter quæ dimittitur delectatio talis, contingit ex ſubtractione primarum perfectionum, quæ pertinent ad eſſe rei, ſicut ex diuiſione continuitatis. Vnde ſi acciperetur triſtitia oppoſita delectationi illi magis appeteretur delectatio, quàm fugeretur triſtitia: ſicut quis appeteret delectationem in cibo, vt poſtea pateretur triſtitiam quæ eſt de ſubtractione cibi, vel alicuius huiuſmodi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd amor eſt prior ira, & vehementior. Ira enim ex triſtitia cauſatur, vt prius dictum eſt, ſicut omnes paſſiones iraſcibilis ex paſſionibus concupiſcibilis: & ideo cum amor ſit prior & vehementior paſſionibus concupiſcibilis, erit prior & vehementior paſſionibus iraſcibilis. Quamuis autem ira odium pariat, non tamen amorem deſtruit: ſed amoris deſtructionem ſequitur, quia non poſſet appetitus moueri in nocumentum alicuius, niſi antea affectus ab amore ſeparatus eſſet. K

diſt. 26. q. 1. ar. 3. c.

¶ Ad quintum dicendum, quòd pax non diſtinguitur ab amore, ſed eſt aliquid amoris. dicit enim quaſi quietationem appetitus: ſed amor dicit vlterius transformationem, & quandam conuerſionem ipſius in amatum: vnde pax eſt medium inter deſiderium, & amorem.

ARTI-

ARTICVLVS IIII.

Vtrum cognitio ſit altior amore.

1.ꝑ q. 82. AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd cognitio ſit altior amore: quia altiſſimę potētię eſt altiſſimus actus: ſed intellectus eſt altiſſima potētia in nobis, vt dicit Philoſophus in 10. Ethic. ergo cognitio eſt altiſſima operatio eorum quæ in nobis ſunt, & ita dignior amore.

Lib.3. proſ. 10. ¶ 2 Præt. Sicut Boet. dicit in lib. de conſol. Natura à pfectis ſumpſit originē: ſed cognitio præcedit amorem. ergo cognitio eſt altior quàm amor.

¶ 3 Præt. Illud quod eſt proprium homini, eſt nobilius quam illud in quo communicat cum brutis: ſed intelligere eſt proprium hominis, in amore autem conuenit cum brutis. ergo ſcientia & intellectus ſunt digniora quàm amor.

quàm ſe non intelligat, nunquā ſe non diligat. Sed quoniam qui odit aliquem, nocere illi ſtudet, non immerito & mens hominis, quē ſibi nocet, ſe odiſſe dicitur. Neſciens.n. ſibi vult male, dum non putat ſibi obeſſe quod vult. Sed tamen mala ſibi vult, quod id vult quod obſit ſibi, ſecundum illud. Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Qui ergo diligere ſe nouit, Deum diligit. Qui vero non diligit Deum, etiam ſi ſe diligit, quod ei naturaliter iudicium eſt, tamē non incongrue ſe odiſſe dicitur, cum id agit quod ſibi aduerſatur, & ſeipſum tanquàm ſuus inimicus inſequitur. Modus ergo diligendi prædiendus eſt homini, idest, quomodo ſe diligat, vt proſit ſibi. Qui autem ſe diligat, & prodeſſe ſibi velit, dubitare dementis eſt. Modus autem pręcipitur, cū ait: Sicut teipſum, vt proximum diligas ad quod teipſum. Si ergo te non propter te diligere debes, ſed propter illū, ubi dilectionis tuæ rectiſsimus finis eſt, non ſuccēſcat alius aliquis homo, ſi & ipſum propter Deū diligis. Huius dilectionis modū veritas inſinuat dicens. Mandatū nouum do uobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi uos, idest, ad quod dilexi vos, ſcilicet, vt filij lucis ſitis, & vitam habeatis.

¶ 4 Præt. Vita contemplatiua eſt nobilior quàm vita actiua & altior: ſed ſcientia pertinet ad vitam contemplatiuam, amor autem videtur ad praxim pertinere, quia obiectum eius eſt bonum. ergo ſcientia eſt altior quàm amor.

¶ 5 Præt. Obiectum amoris eſt bonum ſimpliciter: ſed verum eſt melius quam bonum ſimpliciter, quia verum eſt ſummum in genere bonorum, ſicut & optimus homo eſt melior quam homo ſimpliciter. ergo ſcientia & cognitio eſt altior ꝗ amor.

¶ 5 Præt. Quanto aliquid eſt ſpiritualius, tanto eſt altius: ſed cognitio eſt ſpiritualior quàm amor, quia ſecundum motum à rebus ad animam eſt cognitio: ſecundum autem motum ab anima ad res eſt amor. ergo cognitio eſt nobilior quàm amor.

¶ 7 Præt. Præmium eſt præſtantius merito: ſed cognitio eſt

Sup Pſa.90 ibi Oſtium illi ſal.meū. Et 3 lib. ſol. cap.36. præmium amoris. Ioan.14. Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego manifeſtabo ei meipſum. Et Aug. dicit, quòd viſio eſt tota merces. ergo cognitio præeminet amori.

Sed contra eſt, quod dicitur Epheſ. 3. Supereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti.

¶ 2 Præt. 1. Corinth. 13. dicitur quòd charitas eſt maior fide. ergo eadem ratione quilibet amor eſt maior & dignior cognitione ſibi reſpondente.

¶ 3 Præt. Hugo de S. Vict. ſuper illud Dion. 7. c. cœl. hier. Mobile & acutum, dicit. Dilectio ſupereminet ſcientiæ, & maior eſt intelligentia: plus.n. diligitur, quàm intelligitur, quia intrat dilectio, vbi ſcientia foris eſt. ergo amor excedit ſcientiā.

¶ 4 Præt. Finis in vnaquaque re eſt potiſſimum: ſed obiectum amoris eſt bonum, quod habet rationem finis. ergo cum operationes diſtinguantur penes obiecta, amor inter omnes operationes animæ eſt potior.

¶ 3 Præt. Sicut ſe habet potentia ad potentiam, ita ſe habet operatio ad operationem: ſed volūtas eſt altior omnibus alijs potentijs animæ, quia mouet omnes alias, & non cogitur. ergo & amor, qui eſt operatio voluntatis, præeminet omnibus alijs animæ operationibus.

¶ 4 Præt. Sicut dicit Dionyſ. 5. cap. de diui. nom. Illud quod in pluribus inuenitur, ſimplicius & nobilius eſt: ſicut eſſe, nobilius eſt quàm viuere, quàmuis viuentia ſint nobiliora quàm exiſtentia tantum, inquantum etiā viuentia nobilius eſſe participant: ſed amor in pluribus participatur quàm cognitio,

In præc. ar. quia in omnibus aliquo modo eſt amor, vt dictum eſt prius, non autem cognitio. ergo amor eſt præſtantior cognitione. Ridiculum enim eſt dicere, quòd in lapidibus ſit cognitio naturalis, ſicut amor, vel appetitus naturalis.

Reſpon. Dicendum, quod in rebus omnibus duplex perfectio inuenitur. Vna qua in ſe ſubſiſtit: alia qua ad res alias ordinatur, & vtraque perfectio in rebus materialibus terminata & finita eſt: quia & formam vnam determinatam habet, per quam in vna tantum ſpecie eſt, & etiam per determinatam virtutem ad res quaſdam ſibi proportionatas inclinationem

A habet & ordinem, ſicut graue ad centrum. Ex vtraque autem parte res immateriales infinitatem habent quodammodo: quia ſunt quodammodo omnia, ſiue inquantum eſſentia rei immaterialis eſt exemplar & ſimilitudo omnium, ſicut in deo accidit: ſiue quia habet ſimilitudinem omnium vel actu, vel potentia, ſicut accidit in angelis & animabus, & ex hac parte accidit eius cognitio. Similiter etiam ad omnes res inclinationem & ordinē habent, ex qua parte accidit eis voluntas, ſecūdum quam omnia placent, vel diſplicent vel actu, vel potentia. Et ſecundum qđ aliquam immaterialitatem participant, ſecundum hoc cognitionis & voluntatis participatiua ſunt. Vnde & animalia cognoſcunt inquātum ſpecies ſenſibilium immaterialiter in organis ſenſuum recipiuntur, & ſecundum intentiones ſpiritualiter ex rebus perceptis per appetitum ſenſibilem ad diuerſa inclinantur. Patet ergo ꝙ cognitio pertinet ad perfectionem cognoſcen- Aug.hom. 64.10 Ioā.

C tis, qua in ſeipſo perfectum eſt: voluntas autem pertinet ad perfectionem rei ſecundum ordinē ad alias res: & ideo obiectum cognoſcitiuæ virtutis eſt * verum, quod eſt in anima, vt * D.75.

dicit Philoſophus. 6. metaph. obiectum autem appetitiuæ bo- T. com. 8.

num quod eſt in rebus, vt dicitur ibidem. Poteſt ergo comparari potentia cognoſcitiua ad appetitiuam tripliciter. Primo, ſecundum ordinem, & ſic cognitiua potētia naturaliter prior eſt: quia prius eſt perfectio rei in ſeipſa, quam ſecundum ad

aliam. Secundo, quantum ad capacitatem, & ſunt * æquales: * D 554.

quia ſicut cognoſcitiua eſt reſpectu omnium, ita & appetitiua, vnde etiam mutuo ſe includunt, quia intellectus voluntatem cognoſcit, & voluntas ea quæ ad intellectum pertinent, appetit & amat. Tertio, poſſunt comparari ſecundum eminentiā, vel dignitatem, & ſic ſe habent vt excedentia & exceſſa: quia ſi conſiderentur intellectus & voluntas, & quæ ad ipſa pertinent vt quædam proprietates & accidentia eius in quo ſunt, ſic intellectus eſt præſtantior, & quæ ad ipſum pertinent. Si

D autem conſiderentur vt potentiæ idest ſecundum ordinem ad actus & obiecta, ſic voluntas, & quæ ad ipſam pertinent, excedit. Si autem quæratur quid horum ſimpliciter dignius ſit, dicendum quòd res quædam ſunt anima ſuperiores, & quædam inferiores: vnde cum per voluntatem & amorem homo in ipſas res volitas & amatas quodammodo trahatur, per cognitionem autem econuerſo res cognitæ in cognoſcente efficiantur per ſuas ſimilitudines, reſpectu earum rerum quæ ſunt ſupra animam, nobilior & altior eſt amor quàm cognitio. Illarum vero quæ ſunt infra animam, cognitio eſt potior: vnde etiam multarum rerum, quarum eſt malus amor, eſt bona cognitio.

Ad primum ergo dicendum, quòd Philoſophus loquitur de potentijs ſecundum quod ſunt proprietates quædam eius in quo ſunt. Vel dicendum, quòd Philoſophus ſub intellectu comprehendit voluntatem intellectui reſpondentem, ſicut &

E ſub ratione quandoque comprehenditur: & ideo non eſt ibi comparatio intellectus ad voluntatem, ſed intellectus ad vires inferiores.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quàmuis primum principium in quolibet genere ſit perfectiſſimum, non tñ oportet ꝙ omne quod eſt prius, ſit perfectius, cum aliquid ſit prius in via generationis, quod eſt imperfectius, ſicut puer viro, & addiſcens ſciente: & ita etiā cognitio quodammodo amorem præcedit.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ illa ratio procedit de intellectu & voluntate ſecundum reſpectum ad id, in quo ſunt. Vel dicendum, ꝙ intellectu aliquo modo alia animalia participant per quandam obſcuram reſonantiam inquantum ſentiunt, ſicut & voluntate participant * inquantum habent appetitum ſen- * D.507.

ſualem: vnde & in brutis voluntarium inuenitur, vt dicit Philoſophus 3. Ethic. non quòd ſimpliciter voluntatem habeant. Cap. 4.

¶ Ad

¶ Ad quartum dicendum, quòd à vita contemplatiua non excluditur voluntas & amor, ſicut nec intellectus à vita actiua: & ideo non poteſt harum gradus diſtingui ſecundum gradus duarum vitarum. F

¶ Ad quintum dicendum, quòd particulare non habet naturam & rationem ſui vniuerſalis, niſi ſecundum qđ natura vniuerſalis inuenitur in ipſo: vnde impoſſibile eſt, quòd ratio vniuerſalis magis ſit in particulari, quam in ipſo vniuerſali, q̄uis ratio alicuius alterius poſſit inueniri magis in particulari, quam in vniuerſali: ſicut homo non poteſt eſſe magis animal quam animal cõmune, poteſt tamen eſſe magis bonũ, vel aliquid huiuſmodi: & ideo neque verum, neque aliquod bonum particulariter acceptum poteſt dici præſtantius, quàm ipſum bonum.

Aug de doctrin chriſt. c. 22.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ratio illa procedit quantum ad illas res, quæ ſunt infra animam, quæ ſunt minus ſpirituales quàm anima.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd viſio illa non erit ſine amore in præmio, ſicut nec amor fuit ſine cognitione in merito: ideo tamen præmium magis attribuitur cognitioni, meritum vero amori: quia præmium eſt ſecundum receptionem, qua aliquis in ſeipſo perficitur: meritum vero ſecundum operationem, qua aliquis in remunerationem ſe extendit, & ei ſe coniungit.

H

¶ Et quia oportet etiam ad alia reſpondere: ideo dicendum ad octauum & nonum, quòd illæ rationes procedunt de cognitione Dei, quæ eſt ſupra animam, vnde amor eius cognitionem de ipſo excedit.

¶ Ad decimum dicendum, quòd amor magis intrat ad rem, quàm cognitio, quia cognitio eſt de re ſecundum id quod recipitur in cognoſcente: amor autem eſt de re, inquãtum ipſe amans in rem ipſam transformatur, vt dictum eſt prius. In hac autem via, qua perficitur anima in ordine ad res alias, dictum eſt quòd voluntas cognitionem excedit, ad quam viam pertinet eſſe magis, vel minus intimum rei.

In c.ar.

¶ Ad vndecimum dicendum, quòd ratio finis proprie reſpicit motum, & operationem, & ordinem rei ad rem, & non eſſe rei abſolute: vnde in mathematicis, in quibus non eſt operatio & motus, non inuenitur finis, vt dicitur in 3. metaphyſ. & ideo etiam hæc ratio procedit ſecundum illum modum, quo voluntas dicitur intellectui præeminere.

T.com.3.

I

¶ Ad duodecimum dicendum, quòd mouere alias vires, & non cogi * ab obiecto, pertinet ad voluntatem, ſecundum quod ipſa eſt primum determinans alias potentias humanas in ordine ad res alias, circa quas operantur, & ipſa non determinatur ab alio: vnde quantũ ad hoc, ad quod à Deo determinatur naturali inclinatione, quodammodo libertatem non habet: ſed quaſi cogitur naturali inclinatione, ſicut reſpectu beatitudinis, quam nullus non poteſt non velle. Ex hac autem parte, qua homo ab alio ordinatur, dictum eſt quòd amor cognitionem excedit.

* D.253.

¶ Ad tertiumdecimum dicendum, quòd amor proprie loquendo non eſt niſi in illis, in quibus eſt cognitio: ſed amoris nomen transſumitur ad ea, ad quæ cognitionis nomen extendi poteſt: quia amor dicitur ſecundum quod amans ad rem aliam ordinatur. Aliquid autem ad alterum ordinari poteſt etiam ab habentibus cognitionem, quorum proprie eſt amor, inquantum ex ſeipſis ab amata ordinantur, nomen amoris, vel appetitus recipere poſſunt. Cognitio autem dicitur ſecundum quod res cognita eſt in cognoſcente per modum cognoſcentis, ſcilicet ſecundum eſſe ſpirituale & immateriale: diſpoſitio autem talis non ineſt alicui, niſi ex proprietate ſuæ naturæ: vnde nomen cognitionis ad animalia quæ talem naturam non habent, extendi non poteſt vt dicantur in ſenſibilia naturaliter cognoſcere, ſicut naturaliter amant, vel appetunt. K

De modo diligendi Deum.

Dilectionis autem Dei modus inſinuatur cũ dicitur Ex toto corde. i. ex toto intellectu: ex tota anima. i. voluntate: ex tota mente, ideſt, memoria vt omnes cogitationes, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, a quo habes ea quæ confers. Hæc dicens nullam partem vitæ noſtræ reliquit quæ vacare debeat: ſed quicquid venerit in animum, illuc rapiatur quo dilectionis impetus currit. Et diligere Deum propter ſe modus eſt diligendi Deum: & ſunt iſti duo modi diligendi Deum, vt quibuſdam placet.

De impletione illius mandati.

Illud autem præceptum non penitus impletur ab homine in hac mortali vita, ſed ex parte, non ex toto: quia ex parte diligimus, ſicut ex parte cognoſcimus. In futuro autem implebi- G

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de charitate.
Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Quid ſit charitas.
¶ Secundo, Vtrum ſit virtus.
¶ Tertio, In quo ſit ſicut in ſubiecto.
¶ Quarto, De comparatione eius ad alias virtutes.

ARTIC. I.

Vtrum charitas ſit idem quòd concupiſcentia vel quid ſit charitas.

Ad Primum ſic proceditur. Videtur quòd charitas ſit idem quod concupiſcentia. Aug. enim dicit, quòd charitas eſt virtus, qua Deum videre, perfruique eo deſideramus: hoc autẽ concupiſcentiæ eſt. ergo charitas eſt concupiſcentia. 22.q.23.3. In lib.ſoll.

¶ 2 Item. Videtur quod ſit idem quod amor, quia ſicut dicit Dionyſ. 4. cap. de di. no. dilectio eſt idem ꝙ amor: ſed in litera dicitur ꝙ amor eſt dilectio, qua diligitur Deus propter ſe, & proximus propter Deum. ergo charitas eſt idem quod amor.

¶ 3 Item. Videtur quòd ſit idem quod beneuolentia. Beneuolentia enim eſt qua alicui aliquod bonum optamus: ſed hoc facit charitas, quia optat ſibi, & alijs vitam æternam, ſecundum quod dicitur habẽs charitatem diligere proximum ſicut ſeipſum. ergo charitas eſt idem quòd beneuolentia.

¶ 4 Præt. Videtur quòd ſit idem quod concordia, quia charitas vnitatem Eccleſiæ facit, quæ in hoc conſiſtit, vt idem dicamus omnes, & non ſint in nobis ſchiſmata, vt dicitur 1. Corinth. 1. hoc autem ad concordiam pertinet. ergo charitas eſt idem quod concordia.

¶ 5 Præt. Videtur quod ſit idem quòd beneficentia, quia modus charitatis eſt, vt diligamus non lingua tantum, ſed opere & veritate. 1. Io. 3. ſed diligere per effectum ad beneficentiam pertinet. ergo charitas videtur eſſe idem quod beneficentia.

¶ 6 Præt. Videtur quod ſit idem quòd pax. Charitas enim eſt vinculum faciens ſpirituum vnitatem: hoc autem paci attribuitur, Epheſ. 4. Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. ergo charitas eſt idem quod pax.

¶ 7 Præt. Videtur quod ſit idem quòd amicitia, quia vt dicit Philoſophus in 9. Ethic. amicitia ſuperabundantiæ amoris ſimilatur: ſed charitas habet ſuperabundantiſſimum amorem: vnde & charitas dr̃ eo ꝙ ſub ineſtimabili pretio, quaſi chariſſimã rem ponat amatum. ergo charitas eſt idem qđ amicitia. Cap. 5.

Sed contra. Amicitia, vt dicit philoſophus, eſt readamantium: ſed charitas eſt etiam ad inimicos. ergo non eſt idem quod amicitia. 8.Ethic.c.3.

¶ 2 Præt. Amicitia eſt non latens: ſed charitas maxime latet. ergo non eſt amicitia.

¶ 3 Præt. Amicitia eſt eorum qui conuiuunt adinuicem, & communicant in eiſdem operibus: ſed charitas eſt ad Deum, & ad angelos, quorum conuerſatio non eſt cum hominibus. ergo charitas non eſt amicitia.

¶ 4 Præt. Amicitia quærit maxime colloqui & videre amicum, vt dicit Philoſophus: ſed hoc nõ quærit charitas, vt dicit Hierony. in prologo Bibliæ, ergo non eſt idem quod amicitia.

¶ 5 Præter. Amicitia non eſt niſi ad paucos, & virtuoſos: ſed charitas eſt ad omnes etiam malos. ergo charitas nõ eſt idem quod amicitia.

Reſpon. Dicendum, ꝙ amor eſt quædam quietatio, vt ſupra dictum eſt: vnde ſicut appetitus inuenitur in parte ſenſitiua & intellectiua, ita & amor. Ea autem quæ ad ſenſitiuum appetitum pertinent, ad intellectiuum transferuntur, ſicut nomina paſſionum. Quod autem appetitus intellectui eſt proprium ſenſitiuo appetitui non conuenit, vt nomen voluntatis: & ideo amor in vtroque appetitu inuenitur. Et ſecundum quod inuenitur in appetitu ſenſitiuo proprie dicitur amor, eo quòd paſſionem importat; ſecundum autem quod inuenitur

in intel-

in intellectiua parte, dicitur dilectio, quæ dilectionem includit, quæ ad appetitum intellectiuum pertinet. Nihilominus nomen amoris etiam ad ſuperiorem partem transfertur: nomen autem dilectionis ad inferiorem nunquàm. Omnia autẽ alia nomina, quę ad amorem pertinere videntur, vel includũtur ab iſtis, vel includunt ea quaſi addentia aliquid ſupra dilectionem, & amorem. Quia .n. amor vnit quodammodo amantem amato: ideo amans ſe habet ad amatum quaſi ad ſeipsũ, vel ad id quod eſt de perfectione ſui. Ad ſeipſum autem, & ad ea quæ ſui ſunt hoc modo ſe habet, vt primo velit ſibi præſens eſſe quicquid de perfectione ſua eſt: & ideo amor includit concupiſcentiam amati, quia deſideratur eius præſentia. Secundo, homo alia in ſeipſum retorquet per affectum, & ſibi appetit quæcumque ſibi expediunt: & ſecundum quod hoc ad amatum efficitur, amor beneuolentiam includit, ſecundum quam aliquis amato bona deſiderat. Tertio, homo ea quæ ſibi appetit operando ſibi acquirit: & ſecundum qđ hoc ad alium exercetur, beneficentia in amore includitur. Quarto, homo ea quæ ſibi bona videntur, implere conſentit: & ſecundum qđ hoc ad amicum fit amor concordiam includit, ſecundum quam aliquis conſentit in his quæ amico videntur, non quidem in ſpeculatiuis: quia concordia in his, ſecundum Philoſoph. 9. ethic. ad amicitiam non pertinet, & diſcordia in eiſdem eſſe poteſt ſine amicitiæ præiudicio, eo quòd in his concordare vel diſcordare, voluntati non ſubiacet, cum intellectus ratione cogatur. Amor tamen ſuper quatuor prędicta aliquid addit, ſcilicet quietationem appetitus in re amata, ſine qua quodlibet prædictorum quatuor eſſe poteſt. Sunt etiam quædam quæ ſuper dilectionem, vel amorẽ aliquid addunt. Amatio.n. addit ſuper amorẽ intenſionẽ quandam amoris, quaſi feruorem quendã. Amicitia vero addit duo, quorum vnum eſt ſocietas quædã amantis & amati in amore, vt ſcilicet mutuo ſe diligere ſciant. Aliud eſt, vt ea electione operentur, non tantum ea paſſione. Vnde dicit Philoſophus, quòd amicitia ſimilatur habitui, amatio aũt paſſioni. Sic ergo patet ꝙ amicitia eſt perfectiſſimũ inter ea quæ ad amorem pertinẽt omnia prædicta includens: vnde in genere huiuſmodi ponenda eſt charitas, quæ eſt quædam amicitia hominis ad deum, per quã homo deũ diligit, & deus hominẽ. & ſic efficitur quędã aſſociatio hominis ad deũ, vt 1. Io. 1. Si in luce ambulam⁹, ſicut & ipſe in luce eſt, ſocietatem habemus adinuicem.

Lib. de perfect. humanæ iuſtitiæ qua cęleſtiũ ad 16. ratio nem. to. 7.

Cap. 7.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quælibet amicitia concupiſcentiam, ſeu deſiderium includit, & aliquid ſuper eam addit, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundũ dicendum, ꝙ charitas addit aliquid ſupra dilectionem & amorẽ. Et ſimiliter dicendũ ad tertiũ de beneuolẽtia, & ad quartum de concordia, & ad quintũ de beneficentia.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd pax ad concordiam reducitur, niſi quòd magis pax dicitur quantum ad remotionem diſcordiæ concordia autem quantum ad ipſam vnionem.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd charitas eſt amicitia, ſed aliquid addit ſupra ipſam.ſ. determinationem amici: quia eſt amicitia ad deum, quæ omnibus pretioſior eſt, & charior.

¶ Ad octauum dicendum, quod amicus non tantum diligit amicum ad quem amicitiam habet, ſed omnia quæ ad ipſum pertinent, quàmuis ab illis non ametur, ſicut filios eius, fratres, & huiuſmodi. Similiter & charitas diligere facit principaliter deum qui amantes ſe amat, & in amando præuenit homines, inquantum illius ſunt: vnde quod dicitur, ꝙ amicitia eſt redamantium, intelligitur quantum ad eos, inter quos principaliter eſt amicitia.

¶ Ad nonum dicendum, ꝙ inquantũ homines per charitatẽ deiformes efficiuntur, ſic ſunt ſupra homines, & eorum conuerſatio in cælis eſt, & ſic cum deo, & angelis eius conueniunt quantum ad ſimilia ſe extendunt, ſecundũ quod dominus docet. Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter perfectus eſt.

Matth. 5.

¶ Ad decimum dicendũ, ꝙ amicitia dicitur eſſe non latens, nõ quòd per certitudinem amici amor cognoſcatur, ſed quia per ſigna probabilia amor mutuus habentium colligitur: & talis manifeſtatio poteſt eſſe de charitate, inquantum per aliqua A ſigna poteſt probabiliter æſtimare ſe habere charitatem.

tur ex toto: vnde Aug. Cum adhuc eſt aliquid carnalis concupiſcentiæ, non omnino ex tota anima diligitur Deus. Caro tamẽ non dicitur concupiſcere, niſi quia carnaliter anima concupiſcit. Cum autẽ venerit id quod perfectum eſt, vt deſtruatur qđ ex parte eſt, ideſt, iam non ex parte ſit, ſed ex toto, charitas non auferetur, ſed augebitur, & implebitur, in qua plenitudine illud præceptum charitatis implebitur. Diliges dominũ Deum tuũ ex toto corde tuo &c. Tunc erit iuſtus ſinę peccato, quia nulla erit lex repugnans menti. Tunc prorſus toto corde, tota anima, tota mente diligemus Deum. B quod eſt ſummum præceptum.

¶ Ad vndecimum dicendum, quòd amicitia vera deſiderat videre amicũ, & colloquijs mutuis gaudere facit, ad quem principaliter eſt amicitia: non autem ita quòd delectatio, quæ eſt ex amici viſione & perfruitione, finis amicitiæ ponatur, ſicut eſt in amicitia delectabilis: & hoc intendit remouere Hiero. ſcilicet, qđ non eſt amicitia charitatis, principaliter ad homines, ſed eſt Chriſti glutino copulata, & ꝙ delectatio principaliter de amicis non eſt quęrenda.

¶ Ad duodecimũ dicendum, ꝙ obiectio illa procedit quantum ad illum, ad quem attenditur principaliter amicitia, & non de illis qui diliguntur, inquantum ad amicum principaliter pertinent, quia ſic multorum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum charitas ſit virtus.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd charitas non ſit virtus. Charitas enim, vt dictum eſt, eſt quædam amicitia hominis ad deum: ſed amicitia a philoſophis nõ ponitur virtus, ſed habet virtutẽ pro fundamento, quia eſt propter bonum. honeſtum, quod eſt virtus. ergo charitas non C eſt virtus. 22. q. 23. 3.

¶ 2 Præt. Præcepta legis ſunt de actibus virtutum: ſed finis præcepti eſt charitas. 1. Timoth. 1. ergo charitas eſt finis virtutum: ſed finis virtutum non eſt virtus, ſed felicitas. ergo charitas non eſt virtus.

¶ 3 Præt. Virtus eſt vltimum potentiæ, vt dicitur in lib. de cæ. & mun. ſed delectatio eſt magis vltimum quàm amor; quia ipſa eſt ex ipſa coniunctione rei amatæ, quam amor quærit. ergo delectatio magis debet eſſe virtus quam amor. cũ ergo delectatio nõ ponatur virtus, neq; charitas virtus dici debet. 1.t.c.116.

¶ 4 Præt. Ad illud, ad quod natura ſufficit, non oportet quòd eleuetur per virtutem: ſed diligere deum ſuper omnia, quod eſt actus charitatis, poteſt homo per naturalia inquantum naturali ratione poteſt cognoſcere ipſum eſſe ſummũ bonum. ergo non oportet ſuperaddi aliquam virtutem charitatis.

¶ 5 Præt. Ad hoc, quòd tendamus in finem, ſufficit ipſum cognoſcere, & deſiderare: ſed charitas plus facit, quia facit ipſum amare, & amicitiam ad ipſum habere. ergo non fuit neceſſarium quòd charitas eſſet virtus theologica. ſed ſuffeciſſet D deſiderium.

¶ 6. Præt. Virtus eſt circa difficile, vt dicitur. 2. ethic. ſed amare non eſt difficile, immo amor omnia difficilia leuigat. ergó charitas non eſt virtus. Cap. 3.

Sed contra. Præcepta legis ſunt de actibus virtutum: ſed charitas eſt quæ implet omnia præcepta legis, quia plenitudo legis eſt dilectio, Ro. 13. ergo charitas eſt virtus.

¶ 2 Præt. Eſſe ſpirituale eſt a virtute: ſed non eſt ſine charitate. vnde Apoſtolus dicit. 1. Corinth. 13. Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habeam, nihil ſum. ergo charitas eſt maxima virtutum.

¶ 3 Præt. Nihil expellit peccatum, niſi virtus: hoc autem maxime facit charitas, quæ operit vniuerſa delicta, vt dicitur Prouer. 10. ergo charitas eſt virtus.

E Reſpon. Dicendum, quòd finis humanæ vitæ eſt felicitas: vnde ſecundum diuerſas vitas etiam diſtinguuntur diuerſæ felicitates. Qui enim ſunt extra vitam ciuilem, ad felicitatem ciuilem non poſſunt peruenire, quæ attingit ſummum illius vitæ. Similiter ad hoc, ꝙ ad felicitatem contemplatiuã quis perueniat, oportet quòd illius vitæ particeps fiat: vnde felicitas, ad quam homo per naturalia ſua poteſt deuenire, eſt ſecundum vitam humanam, & de hac philoſophi locuti ſunt. vnde 1. ethic. dicitur. Beatos autem, vt homines. Sed quia nobis promittitur quædam felicitas, in qua erimus angelis ęquales, vt patet Matthæi. 22. quæ non ſolum vires hominis, ſed etiam angelorum excedit, qui per gratiam ad hanc perducuntur ſicut & nos, ſoli autem deo eſt naturalis: ideo oportet ad hoc quòd ad felicitatem illam diuina homo perueniat, quòd Cap. 14. 15. & 16.

diuinæ vitæ particeps fiat. Illud autem quod ad alterum conuiuere facit, maxime amicitia eſt: quia vt dicit Philoſophus 9. ethicor. vnuſquiſque cum ſuo amico conuerſatur in illis quæ maxime diligit, & quæ ſuam vitam reputat, quaſi amico conuiuere volens: vnde quidã ſimul venantur, quidã ſimul potãt, quidam philoſophãtur, & ſic de alijs. & ideo oportuit haberi quandam amicitiam ad deum, qua ſibi cõuiueramus, & hæc eſt charitas, vt dictum eſt. Hæc autem communicatio diuinæ vitæ facultatem naturæ excedit, ſicut & felicitas ad quam ordinatur: & ideo oportet quòd per aliquod bonum ſuperadditum natura in hoc perficiatur, & hæc eſt ratio virtutis: vnde oportet dicere charitatem & virtutem theologicam, quæ diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Rom. 5.

Cap. 24. — Art. præc. c.

Quæſtio de præcepti ratione.

SEd cur præcipitur homini iſta perfectio, cum in hac vita eam nemo habeat? Quia non recte curritur, ſi quo currendũ eſt, neſciatur. Quomodo autẽ ſciretur nullis præceptis oſtenderetur? Ecce habes cur illud præceptum eſt, qđ hic penitus impleri nõ põt. Impletur tamen ex parte .ſ. ſecundum perfectionem viæ.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd amicitia, de qua Philoſophus tractat, cauſatur vel ex inclinatione naturæ, quantũ ad amicitiã delectabilis & vtilis: vel ex inclinatione habitus virtuoſi præſuppoſita inclinatione naturæ quantum ad amicitiã honeſti, inquãtum omne qđ facit ſimilitudinem cum aliquo, inclinat ad amorem illius, & ideo non ponitur aliqua virtus, ſed quiddam * conſequens ad virtutes: ſed amicitia quã habemus ad deũ, nõ poteſt habere aliqđ hmõi fundamentũ, cum naturæ metas excedat: & ideo oportet ꝙ per ſpeciale donum in dictã amicitiam eleuemur, & hoc donũ dicimus virtutem.

*D. 95. — D. 627.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ charitas non dicitur eſſe finis præcepti quaſi vltimus finis virtutum, ſed ſicut, id quo omnes aliæ virtutes in finem vltimum ordinantur. Et excludit ibi Apoſtolus tria a charitate, quæ veræ amicitiæ repugnat, quorum primum eſt fictio, ſicut eſt in ſimulantibus amicitiam cum non ſint amici: quòd remouet per hoc, quòd dicit, Fide non ficta, fidem pro fidelitate accipiens. Secundum eſt malum fundamentum, ſicut eorum qui communicant in peccato, & ex hoc fiunt amici. & ad hoc remouendum dicit, Conſcientia bona. Tertium, obliquata intentio, ſicut cũ quis diligit amicum propter lucrum: & hoc excludit per hoc quòd dicit, De corde puro.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus virtutum cum ſint laudabiles, oportet ꝙ habeant principium in nobis. Delectatio autem cum ſit ex coniunctione rei conuenientis, in quandam receptionem ſonat, & ita in paſſionem, cuius principium eſt ab agente, & ideo magis ſe tenet ex parte præmij: ſed delectatio dicit extenſionem appetitus in rem amatam, & hoc operationem importat, & ita charitas ponitur virtus: ſed fruitio, quæ delectationem importat, ponitur dos.

Art. præce. ¶ Ad quartum dicendum, quòd charitas, vt ex prædictis patet, amicitiam, & amorem, & deſiderium includit. Deſiderium autem naturale non poteſt eſſe niſi rei quæ naturaliter haberi poteſt: vnde deſiderium naturale ſummi boni in eſt nobis ſecundum naturam, inquantum ſummum bonum participabile eſt a nobis per effectus naturales. Similiter amor ex ſimilitudine cauſatur; vnde naturaliter diligitur ſummum bonũ ſuper omnia, inquantum habemus ſimilitudinem ad ipſum per bona naturalia. Sed quia natura non poteſt peruenire ad operationes eius quæ ſunt vita ſua, & beatitudo, ſcilicet viſio diuinæ eſſentiæ. & ideo etiam ad amicitiam non pertingit, quæ facit amicos conuenire, & in omnibus communicare: & ideo oportet ſuperaddi charitatem, per quam amicitiam ad deum habeamus, & ipſum amemus, & deſideremus aſſimilari ei per participationem ſpiritualium donorum, vt participabilem per gloriam ab amicis ſuis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd non ſufficit deſiderium, ſed oportet eſſe communicationem in vita, vt dictum eſt. — In pri. art.

¶ Ad ſextum dicendũ, ꝙ difficultas, quæ eſt in operibus virtutum, non ſemper eſt laboris, vel alicuius contriſtantis: ſed propter ea quorum eſt virtus, dicuntur habere difficultatem, inquantũ ſupra vires eleuãtur eorum, qui virtutẽ non habẽt.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſubiectum charitatis ſit ratio.

22. q. 24. — Cap. 18.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd ſubiectum charitatis ſit ratio. Omnis enim virtutis, vt in. 1. ethi. dicitur, ſubiectum eſt rationale per participationem, vel rationale per eſſentiam: ſed charitas eſt virtus, vt dictum eſt. cum ergo ſubiectum eius non ſit rationale per participationem, quia ſic eſſet virtus moralis, videtur ꝙ ſubiectum eius ſit rationale per eſſentiam.

¶ 2 Præt. Ea quæ mutuo ſe expellunt, oportet eſſe in eodem: ſed charitas, & peccatum mortale mutuo ſe expellunt. cũ ergo omne peccatũ mortale ſit vel in ratione ſuperiori, vel inferiori, vt in 2. lib. di. 30. dictum eſt, videtur quòd etiã charitas ſit in ratione. — Art. 3. 4.

¶ 3 Præt. Sicut charitas eſt principalis in gratuitis virtutibus, ita prudentia in moralibus: ſed prudentiæ ſubiectum eſt ratio. ergo & charitas.

G ¶ 4 Præt. Cum charitas ſit virtus theologica, non poteſt eſſe in parte ſenſitiua, cuius obiectum deus eſſe non poteſt. ergo oportet quòd ſit in parte intellectiua: ſed non eſt in libero arbitrio, quia obiectum eius eſt contingens operabile a nobis, charitas autem eſt vltimi finis, ſupra quem non cadit contingentia, neque noſtra operatio, neque electio. Similiter non poteſt eſſe in voluntate: quia voluntas nõ habet determinatum actum, ſed imperat omnes actus animæ: vnde ſi charitas eſſet in voluntate, eadem ratione quælibet alia virtus. ergo reſtat quòd ſit in ratione.

¶ 5 Præt. Philoſophi de virtutibus tractantes nullam virtutem in voluntate poſuerunt, ponentes intellectuales in rationali per eſſentiam, morales vero in rationali per participatio-
H nem, cuiuſmodi eſt iraſcibilis, & concupiſcibilis, vt patet ex 1. ethi. cum ergo charitas ſit virtus, videtur quòd non ſit in voluntate. — Cap. 18.

Sed contra. Obiectum rationis eſt verum, charitatis autem non, ſed magis bonum. ergo charitas eſt in voluntate, non in ratione.

¶ 2 Præt. Amor ad appetitum pertinet: ſed ratio pertinet ad cognitionem. ergo charitas non eſt in ratione.

Reſpon. Dicendum, quòd ad ſciendum in qua potentia eſt aliqua virtus, oportet conſiderare cui potentiæ actus eius competat. Actus autem principalis charitatis eſt diligere deũ, qui quidem rationis eſt quaſi dirigentis, ſed appetitus quaſi exequentis: vnde oportet ꝙ ad appetitum reducatur. Non poteſt autẽ hũc actum exequi appetitus ſenſitiuus: quia eius intellectiuæ partis pertineat, non inquantum eſt electiuus eorum quæ ſunt ad finem, ſed inquantum ſe habet ad ipſum vltimum finem, & hoc eſt voluntatis. vnde proprium ſubie-
I ctum charitatis eſt voluntas. Quidam autem dicunt charitatem in concupiſcibili eſſe, quod eſſe non poteſt: quia concupiſcibilis pars appetitus ſenſitiuæ eſt partis. Etſi dicatur concupiſcibilis humana, hoc non habet niſi per participationem rationis, niſi forte ipſam voluntatem æquiuoce iraſcibilem, & concupiſcibilem vocare velint.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ pars rationalis per eſſentiã non dicitur ſolum ipſa ratio, ſed etiam appetitus rationi annexus, ſcilicet voluntas. Vnde Philoſophus dicit in. 3. de anima, ꝙ voluntas in ratione eſt. Et ideo charitas non eſt virtus moralis, quia non eſt circa paſſiones, quæ ſunt in appetitu ſenſitiuo, qui eſt rationalis moralis per participationem: neque eſt virtus intellectualis. Non enim eſt in ratione per eſſentiã quantum ad vires apprehenſiuas, ſed eſt virtus theologica. — T. com. 42. D. 1199.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd peccatum mortale nõ ſemper dicitur eſſe in ratione ſicut in ſubiecto, cum quandoque
K ſit in iraſcibili, quandoque in concupiſcibili: ſed eſt ſemper in ratione ſicut in dirigente, & in voluntate, ſeu libero arbitrio ſicut imperante & dirigente actum eius, & ſic etiam charitas habet rationẽ quaſi dirigẽtẽ in ſuo actu, vel magis intellectũ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd prudentia principalis eſt virtutibus moralibus, inquantum eſt directiua omnium, & ideo ad rationem pertinet: ſed charitas eſt principalis per modum imperantis & coniungentis fini, & informantis quod pertinet ad voluntatem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nec appetitus ſenſitiuus, nec liberum arbitrium proprie loquendo, eſt ſubiectũ charitatis, ſed voluntas, quæ quamuis habeat ſe quodammodo vt cauſa ad omnes actus humanos, non tamen eodem modo ſe habet ad omnes. Quoſdam enim actus ipſa * elicit inquantum eſt quædam ſpiritualis potentia, ſicut velle: quoſdam vero imperat, — *D. 1175.

perat, vt eſt vniuerſalis motor virium animæ. Vnde virtutes perficientes ad actus, quos voluntas tantum imperat, nõ ſunt in voluntate ſicut in ſubiecto, ſed in illis potentijs quæ illos actus eliciunt: ſed virtutes perficientes ad actus, quos voluntas eliciunt: ſed virtutes perficientes ad actus, quos voluntas elicit, ſunt in voluntate quaſi in ſubiecto, & ſic non eſt eadem ratio de omnibus. Diligere autẽ eſt actus a voluntate elicitus, cum importet quietationem voluntatis, & transformationem quãdam in rem amatam: & ideo charitas quæ ad hunc actum proficit, eſt in voluntate ſicut in ſubiecto.

Alia eſt enim perfectio currentis alia peruenientis. Facit hoc mandatum, vt curſor qui Deum ante omnia, & prę omnibus diligit, nec tamen omnino perficit.

Quod alterum mandatum in altero eſt.

B CVm autem duo ſint præcepta charitatis, pro vtroque ſæpe vnum ponitur, nec immerito: quia nec Deus ſine proximo, nec proximus ſine Deo diligi poteſt. Vnde Apoſtolus omne mandatũ legis dicit inſtaurari, ideſt, contineri & impleri in hoc verbo, Diliges proximum tuũ ſicut teipſum. Et Chriſtus dilectionẽ proximi ſpecialius commemorat dicens. Mandatum nouũ do vobis vt diligatis inuicem, ſicut

D. 23. q. 1. art. 1. cor. & 3. cor. ¶ Ad quintum dicendum, quòd virtutes, vt ſupra dictũ * eſt, ſunt nobis neceſſariæ ad hoc, ꝙ potentiæ naturales determinentur ad bonum: vnde in illis, in quibus potentiæ naturales ſunt ex ſui natura ad bonum determinatæ, non requiruntur aliæ virtutes. Voluntas autem habet bonum, quod eſt finis, pro obiecto: vnde quantum in ſe eſt, naturaliter eſt determinata ad bonum, quod eſt finis humanæ naturæ proportionatus: & ideo in voluntate reſpectu finis vltimi philoſophi nullam virtutem poſuerunt, tamen oportet ponere aliquam virtutem acquiſitam in voluntate, ſecundum quod eſt eorum quæ ſunt ad finem. Iuſtitiam, vt infra dicetur, quæ eſt circa bona quæ in vſum vitæ veniunt, & tamen inter morales computatur: quia voluntas quãmuis ſecundum ſuam eſſentiam ſit in rationali per eſſentiam, tamen quantum ad ſimilitudinem actus conuenit cum iraſcibili, & concupiſcibili, quæ dicuntur rationales per participationem: & ipſa etiam voluntas aliqualiter rationem participat, inquantum a ratione apprehenſiua dirigitur, & ſecundum doctrinam fidei ponitur finis vltimus naturalem inclinationem excedens: & ideo ſecundum theologos oportet ponere virtutem aliquam in voluntate ad eleuandum in prædictum finem, & hanc dicimus charitatem.

D. 33. q. 2. 4. q. 2. (margin reference beside "lam virtutem poſuerunt")

ARTICVLVS IIII.

Vtrum charitas ſit vna virtus, vel plures.

22. q. 23. 5. de uerit. q. 2. 4. D AD quartum ſic proceditur. Videtur ꝙ charitas non ſit vna virtus. Habitus enim diſtinguũtur per actus, & actus per obiecta: ſed charitas habet duo obiecta maxime diſtãtia, ſcilicet deum & proximum. ergo non eſt vna virtus.

¶ 2 Præt. Virtutes theologicæ a moralibus diſtinguuntur, quia virtutes morales dirigunt in his quæ ſunt ad finem, theologicæ autem ſunt de ipſo fine: ſed charitas eſt & de fine, inquantum per eam diligitur proximus. ergo charitas continet duas virtutes, quarum vna eſt moralis, & alia theologica.

¶ 3 Præt. Virtutes ad actus aliquos ordinantur, quia virtus eſt optimorum operatiua, vt dicitur in 2. ethi. & modum aliquem in ſuis actibus ponunt: quia virtus eſt in hoc, quòd nõ ſolum bona, ſed bene fiant. Et iterum actus virtutum per pręcepta legis imperantur: ſed charitas habet duos actus, & duos modos, & duo præcepta. ergo non eſt vna virtus.

Cap. 3. (margin reference beside "eſt optimorum operatiua")

B Sed contra. Motor in quolibet genere eſt vnus tantum: ſed charitas mouet omnes alias virtutes ad ſuum finem per actus proprios. ergo charitas eſt vna virtus.

¶ 2 Præt. Obiectum charitatis eſt deus, cum ſit virtus theologica: ſed deus eſt ſummus vnus. ergo charitas eſt, vna tantum virtus.

II Vlterius. Videtur ꝙ non ſit diſtincta ab alijs virtutibus.
22. q. 23. 4. Quicquid enim cadit in diffinitione virtutis, non diſtinguitur
de verit. q. a virtutibus: ſed charitas eſt huiuſmodi, vnde Hiero. dicit.
2. 4. Vt breuiter omnem virtutis diffinitionem complectar, virtus
De ciui. dei eſt charitas, qua diligitur deus & proximus. Et Aug. dicit, ꝙ
li. 15. c. 22. virtus eſt ordo amoris, ergo charitas non diſtinguitur ab alijs virtutibus.

¶ 2 Præt. Virtutes diſtinguuntur per actus: ſed actus omnium aliarum virtutum charitati attribuuntur, vt patet. 1. Co. 13. ergo charitas non eſt virtus diſtincta ab alijs virtutibus.

¶ 3 Præt. Quælibet virtus ſpecialis habet ſpeciale obiectum:

A ſed charitas non habet ſpeciale obiectum, ſed omnibus commune ſcilicet bonum. ergo charitas non eſt ſpecialis virtus.

¶ 4 Præt. Præcepta legis ſunt de actibus virtutum: ſed præceptum quod ad charitatem pertinet, nõ diſtinguitur, ab alijs præceptis, ſed omnia alia præcepta complectitur. ergo & charitas non diſtinguitur ab alijs virtutib⁹.

Sed contra. Omne quod diuiditur cõtra alia, eſt diſtinctum ab illis: ſed charitas diſtinguitur cõtra alias virtutes theologicas, vt patet. 1. Cor. 13. & per Gregorium: qui dicit, quòd charitas ſignatur per vnã de filiabus Iob. ergo eſt virtus ſpiritualis. Heb. 11. Pri. moral. cap. 28. 5. ethi. cap. 4.

¶ 2 Præt. Philoſophus. 6. ethi. probat iuſtitiam eſſe ſpecialem virtutem per hoc, quòd habet aliquod vitium ſpeciale ſibi tantum oppoſitum: ſed charitas habet aliquod vitium ſpeciale ſibi tantum oppoſitum; ſcilicet odium. ergo charitas eſt virtus ſpecialis.

Vlterius. Videtur quòd charitas non ſit forma aliarum virtutum. Omnis enim forma vel eſt exemplaris, vel intrinſeca: ſed charitas non eſt forma exemplaris virtutum, quia tunc in eandem ſpeciem traherentur aliæ virtutes: nec iterum eſt forma intrinſeca, quia daret eſſe & ſpeciem alijs virtutibus, & ſic omnes virtutes eſſent eadem ſpecie, & eſſent in eodem ſubiecto vbi eſt charitas, nec ab ipſa diſtinguerentur, ergo charitas nullo modo eſt forma virtutum. III 22. q. 23. 8. de ucrit. q. 2. 3.

C ¶ 2 Præt. Charitas differt a gratia: ſed gratia dicitur eſſe forma omnium virtutum; qua facit actum meritorium. ergo charitas non eſt forma.

¶ 3 Præt. Sicut ſe habet potentia ad potentiam, ita habitus ad habitum, ſed ratio imponit modum omnibus alijs viribus. ergo & habitus exiſtens in ratione omnibus alijs habitibus, & ita fides eſt magis forma virtutum quàm charitas, vel etiã prudentia, quæ etiam ponitur a philoſophis quaſi forma omnium aliarum virtutum.

¶ 4 Præt. Forma efficiens & finis non incidũt in idem numero, vt dicitur in 2. phi. ſed charitas eſt finis præcepti, & ita virtutum eſt etiam motor, inquantum imperat actus earum. ergo ipſa non eſt forma.

¶ 5 Præt. Habitus indicantur per actus: ſed vnaquæque virtus ponit ſuum modum, vel formam in actu ſuo, ſecundum quem iuſtus iuſte facit, & fortis fortiter. ergo virtutes non formantur per charitatem, ſed per ſeipſas formatæ ſunt.

Sed contra. Ambro. dicit ꝙ charitas omnes alias virtutes informat, & eſt mater earum. In epiſtola ad Rom.

¶ 2 Pręt. Illud quod eſt principale etiam in corporalibus, eſt formale reſpectu aliorum, ſicut ignis eſt quodammodo forma aeris, aer aquæ, & aqua terræ, vt dicitur 4. phi. ſed charitas eſt principalis inter alias virtutes. ergo ipſa eſt forma aliarum virtutum.

Vlterius. Videtur quòd charitas poſſit eſſe informis. Sicut enim fides eſt in eo qui non operatur bene: ita & dilectio qua deus diligitur, quia etiam peccatores & infideles deum diligunt: ſed fides quæ eſt ſine operibus, eſt informis. ergo ſimiliter charitas. IIII

¶ 2 Præt. Nullus ſcit ſe habere gratiam, poteſt autem aliquis ſcire ſe habere dilectionem. ergo dilectio dei poteſt eſſe ſine gratia, & ita poteſt eſſe informis.

¶ 3 Præt. Ex fide oriuntur timor & amor: ſed timor poteſt eſſe informis, vt patet de timore ſeruili. ergo & amor.

Sed contra. Spiritusſanctus non poteſt eſſe ſine gratia: ſed charitas dei diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, Ro. 5. ergo charitas non poteſt eſſe informis.

¶ 2 Præt. Forma non poteſt eſſe informis: ſed charitas eſt forma omnium aliarum virtutum. ergo ipſa non poteſt eſſe informis.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd virtus ſpecificatur ex obiecto ſuo ſecundum illam rationem, qua principaliter in ipſum tendit: vnde cum charitas diligat deũ principaliter, & omnia alia non diligit niſi inquantum ſunt dei, conſtat quòd ex vnitate diuinæ bonitatis quam charitas primo reſpicit, vnitatem reſpicit, & eſt vna virtus.

In corp. ar. ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd proximus non eſt obiectum principale ipſius charitatis, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd virtutes etiam theologicæ dirigant in his quæ ſunt ad finem, non quidem ſecundum proprias rationes rerum quæ ſunt ad finem, ſed ſecundum rationem finis ſicut fides facit etiã quædam credere de creaturis propter veritatem primam, a qua accipit. Similiter & charitas facit diligere homines inquantum ſunt participabiles diuinæ bonitatis, quæ eſt finis vltimus.

dilexi vos vbi illud maius mandatũ dilectionis Dei videtur præmiſſum. Sed bene intelligentibus vtrumque inuenitur in ſingulis: quia qui diligit Deum, non põt eum contemnere quẽ Deus præcepit diligi. Et qui diligit proximũ, quid in eo diligit niſi Deũ?

¶ Ad tertium dicendum, quòd materialis diuerſitas obiectorum ſufficit ad diuerſificandum actum ſecundum numerum ſed ſecundum ſpeciem actus non diuerſificantur niſi ex diuerſitate formali obiecti. Formalis autem obiecti diuerſitas G eſt ſecundum illam rationem, quam principaliter attẽdit vel habitus, vel potentia: & ideo diligere deum & proximum ſunt quidem diuerſi actus, ſed ad eũdem habitum pertinent: ſicut etiam videre album & nigrum, & propinquum diſtans ſunt diuerſę viſiones ſecundum numerum, & diuerſos modos habent, & tamen ad vnam viſiuam potentiam pertinent: & ſic etiam de actibus charitatis dantur diuerſa præcepta ſecũdum diuerſos modos quos habent.

In cor. art. ¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd vt dictum eſt, habitus ſpecificantur ex obiectis ſuis ſecundum rationem quam principaliter attendunt: ratio autem obiecti ſumitur ſecundum proportionem rei, circa quam eſt operatio habitus, vel potentiæ ad actum animæ, in qua ſunt habitus, vel potentiæ. Quia autem per operationem animæ diuiduntur quandoque quæ ſecundum rem coniuncta, & ſumme vnum H ſunt, & ideo contingit quod vbi res eſt eadem, ſunt diuerſæ rationes obiecti: ſicut eadem res obiectum eſt liberalitatis, vt eſt donabilis, & iuſtitiæ, vt habet debiti rationem. Et ſimiliter vbi res eſt communis, eſt ratio obiecti particularis & propria; ſicut philoſophia prima eſt ſpecialis ſcientia, quamuis conſideret ens ſecundum quod eſt omnibus commune: quia ſpecialem rationem entis conſiderat ſecundum quod non dependet a materia, & a motu: & ſimiliter eſt in propoſito. Obiectum enim charitatis proprium & principale eſt bonitas diuina: in omnibus autem alijs virtutibus eſt aliquod

D.305. bonum diuinum, ſed tamen hoc, quod eſt commune ſecundum rem, habet ſpecialem rationem: & ideo charitas eſt ſpecialis virtus ab omnibus alijs diſtincta.

¶ Ad Primum ergo dicendum, quòd ſicut eſt in ſcientijs, I ꝙ vna ſcientia ſpecialis ab alijs diſtincta.ſ. prima philoſophia, omnibus alijs ſcientijs perfectionem impartitur, inquantum obiectum ſuum eſt commune ſecundum rationem obiecti omnium aliarum ſcientiarum: ita etiam eſt in virtutibus, vt illud quod ad aliquam virtutem pertinet, poteſt poni in diffinitione virtutis communis, ſicut patet de prudentia, quæ perficit rationem virtutis in omnibus virtutibus moralibus: & ideo ratio recta, quæ ad prudentiam pertinet ponitur in diffi-

Cap. 5. nitione virtutis, vt patet. 2. ethi. Virtus eſt habitus electiuus in mediocritate exiſtens determinata ratione prout ſapiens determinabit. Nec ex hoc habetur, ꝙ prudentia non ſit ſpecialis virtus, ſed ꝙ eſt generalis regula omnium virtutum: & ita etiam charitas, quę perficit omnes alias virtutes, ponitur in diffinitione virtutis. Nec ex hoc habetur ꝙ ſit generalis virtus, ſed generalis perfectio virtutum. Tamen hoc quòd di- K cit Auguſt. quod eſt virtus ordo amoris, poteſt dupliciter accipi, vel pro ipſo amore charitatis, & tunc prædicta reſponſio tenet: vel pro amore in communi, & ſic amor ſumitur pro amore naturali, qui ineſt cuiliber potentiæ reſpectu ſui obiecti, quem virtus determinat: quia eſt ordinatio affectionum animæ. Quidam autem non attendentes differentiam naturalis amoris, vel appetitus ad amorem, & appetitum animalẽ, intantum errauerunt, ꝙ poſuerunt concupiſcibilem non eſſe ſpecialem vim, ſed diffuſam in omnibus alijs viribus: & ſimiliter charitatem indiſtinctam ab alijs virtutibus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd actus aliarum virtutum nõ attribuuntur charitati quaſi ipſa eos eliciat, ſed quia ipſa eos imperat; habet aũt ſpecialẽ actum quẽ elicit ſ. diligere deum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non quodlibet bonum eſt obiectũ charitatis, ſed bonum diuinum: & hoc etiam quamuis ſit in omnibus bonis aliqualiter, tamen habet ſpecialem rationem, vt dictum eſt.

F ¶ Ad quartum dicendum, quòd præceptum ad charitatem pertinens, non comprehendit omnia alia præcepta ſicut vniuerſale ad illam, ſed per quandam reductionem: quia omnia præcepta ad illud ordinantur, ſicut etiam actus omnium aliarum virtutum ad actum charitatis, inquantum omnes imperat. Vnde ex hoc non oſtenditur quòd charitas ſit generalis virtus, ſed quòd eſt generalis motor omnium virtutum.

¶ Ad tertiam quæſtionẽ dicendum, ꝙ charitas ad omnes alias virtutes cõparat & vt motor, & vt finis, & vt forma. Quòd aũt motor ſit omniũ aliarũ virtutũ ex hoc patet, quia ipſa bonum, qđ eſt obiectũ charitatis ſub ratione finis, eſt finis virtutum. In omnibus autẽ potentijs, vel artibus ordinatis ita accidit, ꝙ ars, vel poten- G tia quæ eſt circa finem, ordinat aliarum actus ad finem proprium: ſicut militaris, quæ eſt propter victoriam, ad quam omne officium bellicum ordinatur, ordinat æqueſtrem & naualem, & omnia huiuſmodi in ſuum finem: & ideo dicitur charitas mater aliarum virtutum, inquantum earum actus producit ex conceptione finis inquantum habet ſe per modum ſeminis, cum ſit principium in operabilibus, vt dicit Philoſophus & ſecundum hoc dicitur imperare actus inferiorum virtutum ſecundum quod facit eas operari propter finẽ ſuum, & ſecundum hoc mouet alias artes inferiores ad finem ſuum: vnde charitas etiam omnes alias virtutes ad ſuum finem mouet, & ſecundum hoc dicitur actus earum imperare. Hoc enim intereſt inter elicere actum, & imperare, ꝙ habitus, vel potentia elicit illum actum, quem producit circa obiectum nullo mediante, ſed imperat actum qui producitur mediante potentia, vel habitu inferiori circa obiectum il- H lius potentiæ. Si ergo charitas eſt motor aliarum virtutum, ſimiliter etiam finis: quia hoc commune eſt in omnibus virtutibus, ꝙ actus ipſarum ſunt proximi fines earum, cum actus ſit perfectio ſecunda, habitus perfectio prima, & minus completum ordinatur ad magis completum ſicut ad finem. Finis autem inferioris potentiæ, vel habitus ordinatur ad finem ſuperioris, ſicut finis militaris ad finem ciuilis: vnde actus omnium aliarum virtutum ordinantur ad actum charitatis ſicut ad finem: & propter hoc dicitur charitas præcepti finis. Similiter etiam patet, ꝙ eſt forma perficiens vnamquamque virtutem in ratione virtutis. Inferior enim potentia non habet perfectionem virtutis niſi ſecundũ quod participat perfectionem potentiæ ſuperioris: ſicut habitus qui eſt in iraſcibili I non habet rationem virtutis, vt dicitur in 4. ethi. niſi inquantum intellectum & diſcretionem recipit a ratione, quam perficit prudentia: & ſecundum hoc prudentia ponit modum & formam in omnibus alijs virtutibus moralibus. Omnes autẽ aliæ virtutes, quæ ſunt meritoriæ vitæ æternæ ſecundum qđ nunc loquimur de virtutibus, ſunt in potentijs voluntati ſubiectis: quia nullus actus alicuius potentiæ poteſt eſſe meritorius, niſi inquantum habet aliquid de voluntario, quod cõtingit ex hoc, quòd voluntas imperat, & mouet actus aliarum potentiarum. Vnde non poteſt eſſe quòd aliquis habitus exiſtens in aliqua potentia animæ habeat rationẽ virtutis, loquendo de virtutibus meritorijs, de quibus hic loquimur, niſi ſecundum hoc, quod in illa potẽtia participatur aliquid de perfectione voluntatis, quam charitas perficit: & ideo charitas eſt forma virtutum aliarum omnium, ſicut prudentia moralium. Et hic eſt vnus modus, quo charitas eſt forma alia- K rum virtutum. Alij autem duo modi poſſunt accipi ex hoc, quòd ipſa eſt motor, & finis inquantum monẽs ponit motum ſuum in inſtrumento, & ea quæ ſunt ad finem diriguntur ex ratione finis: & ita modus charitatis participatur in alijs virtutibus inquantum mouentur a charitate, & inquantum ordinantur in ipſam ſicut in finem.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd charitas eſt forma exemplaris virtutum, ſed forma exemplaris eſt duplex, vna ad cuius repræſentationem aliquid fit, & ad hanc non exigitur niſi ſimilitudo tantũ ſicut dicimus res veras eſſe formas exemplares picturarum. Alio modo dicitur forma exemplaris, ad cuius ſimilitudinem aliquid fit, & per cuius participationem eſſe habet: ſicut diuina bonitas eſt forma exemplaris omnis bonitatis, & diuina ſapientia omnis ſapientiæ, & talis forma exemplaris non oportet, quod ſit vnius ſpeciei cum cauſatis: quia participantia non ſemper participant per modum participati, & hoc modo prudẽtia eſt forma aliarum virtutũ mo-

ralium

ralium inquantum ſigillatus quidam ordo prudentiæ in inferioribus viribus dat habitibus, qui ibi ſunt, ratione virtutis. A
Et ſimiliter eſt de charitate reſpectu omnium aliarũ virtutũ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd inferiores vires non perficiuntur perfectione virtutis, niſi per participationem perfectionis a ſuperioribus. Cum autem ſuperiora ſint formalia reſpectu inferiorum quaſi perfectiora qđ participatur a ſuperioribus in inferioribus formale eſt. Vnde ad perfectionẽ virtutis in aliqua potentia tot formæ exiguntur, quot ſuperiora ſunt reſpectu illius potentiæ, ſicut ratio ſuperior eſt, quàm concupiſcibilis quaſi ordinans ipſam: & ideo prudentia, quæ eſt perfectio rationis, eſt forma temperantiæ, quæ eſt virtus cõcupiſcibilis. Similiter voluntas eſt ſuperior ratione ſecundum quod actus rationis conſideratur vt voluntarius & meritorius: & ideo charitas eſt forma prudentiæ, & temperantiæ. Similiter eſſentia animæ ſuperior eſt voluntate, inquantum ab eſſentia & voluntas, & omnes vires animæ fluunt. Et ideo gratia quæ eſt perfectio eſſentiæ animæ conſtituens ipſam in eſſe ſpirituali, eſt forma & charitatis, & prudentiæ, & temperantiæ: nec charitas eſſet virtus, ſi eſſet ſine gratia, ſicut nec prudentia ſi eſt ſine charitate, loquendo de virtutibus infuſis ordinatis ad merendum: neq; temperantia ſine charitate & B
Art. 4. cor. prudentia. Quidam autem dicunt, quod charitas, & gratia ſunt idem per eſſentiam. ſed de hoc dictum eſt in ſecundo li. di. 26.

Ipſe eſt dilectio ab omni mũdana dilectione diſcreta: quã diſtinguens Dominus ait. Sicut dilexi vos. Quid enim niſi Deũ dilexit in nobis? nõ quem habebamus, ſed vt haberemus. Sicut medicus egrotos, & quid in eis diligit, niſi ſalutem quã cupit reuocare, non morbum quẽ venit expellere. Sic & nos inuicẽ diligamus, vt quãtũ poſſimus inuicẽ ad habẽdũ Deũ in nobis ex dilectiõe attraham'.

¶ Ad tertium dicendum, quod ratio imponit modũ omnibus viribus, quæ ſunt ſub ipſa: & ſimiliter voluntas omnibus viribus C
inferioribus ea: ſed ideo non poſuerunt philoſophi virtutem niſi a prudentia formari, quia in voluntate prout eſt intus vltimi, & in eſſentia animæ non poſuerunt aliquam perfectionem ſuperadditã naturæ: naturalis aũt perfectio conſtat quòd in omnibus virtutibus participatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd forma exemplaris incidit in idem numero cum agente & fine, ſicut patet in deo, non autem forma intrinſeca.

¶ Ad quintum dicendum, quod inferiora participant perfectiones ſuperiorum ſecundum modum ſuum: & ideo participationes determinantur in participantibus ex capacitate & natura participantium. Et ideo vnaquæque virtus, quæ eſt in inferiori potentia, habet quandã formam quæ eſt virtus ex participatione perfectionis ſuperioris potentiæ: ſed formam quæ eſt hæc virtus habet ex natura propriæ potentiæ per determinationem ad propriũ obiectum: & hanc formam, & modum ponit vnaquæque virtus circa ſuum actum, & iterum illam formam, vel modum quem habet ex ſuperiori, ſicut temperantia in actu ſuo ponit modum proprium & prudentiæ, & charitatis, & gratiæ.

¶ Ad quartam quæſtionem dicendum, quod charitas nunquam pót eſſe informis, & in hoc oẽs concordant. Hoc autẽ contingit ſm quoſdam ex hoc, quod charitas nihil eſt aliud quam ſpi-
d. 17. q. 1. art. 1. & 2. ritusſanctus, ſed hoc in primo lib. deſtructum eſt. Secundum alias vero charitas eſt idem quod gratia, quòd in 2. lib. repro-
D. 26. art. 4. batum eſt, & ideo oportet alias rationes aſſignare. Poteſt autem huiuſmodi ratio ex iam dictis haberi duplex. Prima ratio accipitur ex effectu charitatis: quia cum charitas ſit amicitia quædam, quæ requirit conuictũ inter amatos non poteſt eſſe charitas niſi ſit participatio diuinæ vitæ, quæ eſt per gratiam, & ideo charitas ſine gratia eſſe non poteſt. Secunda ratio poteſt aſſignari ex hoc, quòd ipſa motor eſt omnium virtutum & forma: vnde omne peccatum charitatẽ tollit inquantum opponitur actui alicuius virtutis. Et quia gratia non poteſt tolli niſi per peccatum, ideo charitas tollitur ablata gratia.

d. 604. d. 23. q. 3. art. 3. q. 1. cor. ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd fidei non opponitur omne peccatũ, ſed omnis infidelitas. Et ideo ſicut per hoc quòd homo errat in vno articulo tollitur habitus fidei, vt ſupradictum eſt: ita per hoc, quòd ſit quodcunque peccatum quod charitati opponitur: tollitur, totaliter habitus charitatis: vnde in charitate nihil manet informe ſicut in alijs virtutibus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod de dilectione quam aliquis ſcit ſe habere, neſcit vtrum ſit dilectio charitatis: vnde ſicut homo neſcit ſe habere gratiam: ita neſcit ſe habere charitatem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd timor non requirit participationem diuinæ vitæ, ſicut amor charitatis, & ideo non eſt ſimile de timore & amore.

QVAESTIO III.

C

Deinde quærit de actu charitatis ſm qđ intelligitur De': qa de dilectione pximi infra erit locus q̃rẽdi.

Quærũtur autem quatuor.

¶ Primo. Vtrum deus immediate per ſuam eſſentiam poſſit amari.

¶ Secundo. Vtrum poſſit totaliter amari.

¶ Tertio. Vtrũ dilectio qua deũ diligimus, habeat modum.

¶ Quarto. Vtrum iſte modus qui in præcepto de charitate implicatur, ſcilicet, Ex toto corde &c. poſſit in via ſeruari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus per eſſentiam ſuam in ſtatu viæ poſſit a nobis amari.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd Deus non poſſit a nobis in ſtatu viæ immediate amari. Intellectus. n. 22. q. 27. 4.
velocior eſt quàm affectus: vnde dicit Auguſt. quòd præcedit intellectus, ſequitur tardus aut nullus affectus: ſed intellectus noſter in ſtatu viæ non poteſt deum immediate videre. ergo nec affectus amare.

C ¶ 2 Præt. Amor non poteſt eſſe incogniti & non viſi: vnde Philo. in 9. ethi. dicit quòd nullus amare incipit ſpecie non Cap. 6.
prædelectatus: ſed in ſtatu viæ non videmus eſſentiam diuinam. ergo nec ipſum immediate per eſſentiã amare poſſumus.

¶ 3 Præt. Cognitio patriæ excedit cognitionem viæ, inquantum homo in patria videt deum per eſſentiam immediate. ſi ergo in via homo deum immediate amaret, charitas patriæ non excederet charitatem viæ.

¶ 4 Præt. Ex hoc contingit, quòd deum in ſtatu viæ immediate videre non poſſumus, quia ex viſibilibus in inuiſibilium cognitionem deuenimus: ſed ſimiliter deuenimus ex amore viſibilium in amorem inuiſibilium. vnde Grego. dicit in qua- Hom. 11.
dam homel. Regnum cælorum rebus terrenis ſimile dicitur, vt per hoc quod animus nouit, diligere diſcat, & incognita amare. Et in præfatione dicitur, Vt dum viſibiliter deum co-
D gnoſcimus, per hunc in inuiſibilium amorem rapiamur. ergo ſimiliter in ſtatu viæ non diligimus deum immediate.

¶ 5 Præt. Voluntas quæ eſt prima radix peccati, magis debuit corrumpi per peccatum, quam aliqua alia potentiarum animæ: ſed intellectus nõ pót actum ſuũ, qui eſt videre, exercere circa deũ immediate. ergo neq; voluntas actum delectationis.

Sed cõtra. Aug. in lib confeſ. Væ illis qui diligũt nutus tuos pro te: nutus autem diuini dicuntur participatio bonitatis diuinæ in creaturis. ergo deus amatur a ſanctis in ſtatu viæ immediate, non ſolum ſecundum quod eius bonitas in creaturis participatur.

¶ 2 Præt. Cognitio viæ propter hoc qđ deũ mediantibus creaturis cognoſcit euacuatur & eſt ænigmatica, ſed charitas nunquam excidit. 1. Cor. 13. ergo non diligit deum mediante creatura.

¶ 3 Præt. Illud quod eſt medium cognoſcendi, eſt ratio cogni-
E tionis, & ſimiliter debet eſſe de dilectione: ſed ratio diligendi deum non ſunt creaturæ, immo potius econuerſo, maxime loquendo de dilectione charitatis. ergo deus immediate per eſſentiam amatur.

Reſpon. Dicendum, quòd in potentijs ordinatis ita eſt qđ vbi terminatur operatio prioris potentiæ, ibi incipit operatio ſequentis: ſicut patet, quòd ſenſus terminatur ad imaginationem quæ eſt motus factus a ſenſu ſicut ſecundum actũ, & intellectus in termino imaginationis incipit: quia phantaſmata accipit pro obiecto, vt dicitur in 3. lib. de anima, & ideo T. com. 60. & 61.
illarum rerum quæ non habent phantaſmata cognitionẽ non poteſt accipere niſi ex rebus quarum ſibi repræſentantur phãtaſmata. vnde in ſtatu viæ, in qua accipit a phantaſmatibus non poteſt deum immediate videre, ſed oportet vt ex viſibilibus quorum phãtaſmata capit in eius cognitionẽ deueniat.
Quamuis autem ipſam eſſentiam non videat immediate, ta- D. 190.
men cognitio intellectus ad ipſum deum terminatur, quia ip- D. 481.

ſum eſſe ex effectibus apprehendit: vnde cum intellectus ad affectum ſequatur, ubi terminatur operatio intellectus, ibi incipit operatio affectus ſiue voluntatis. Dictum eſt autem, quòd operatio intellectus, ſcilicet eius cognitio ad ipſum deũ terminatur, quem eſſe ex effectibus apprehendit: vnde operatio voluntatis circa ipſum deum, poteſt eſſe immediate nullo medio interueniente, quod ad voluntatem pertineat, multis tamẽ medijs præcedẽtibus ex parte intellectus quibus in deum cognoſcendum peruenit.

Quæ charitate diligenda ſint.

SEd, quæ hac dilectione, diligenda ſint, iam inquiramus. Non enim omnia, vt ait Auguſt. quibus vtendum eſt, diligenda ſunt, ſed ea ſola quæ vel nobiſcum ſocietate quadam referuntur in Deum, ſicut eſt, homo, vel angelus: vel ad nos relata be-

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd intellectus eſt velocior quantum ad hoc, quòd præuenit affectum: ſed affectus in amando magis pertingit ad intima, vt ſupradictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd amor oportet quod ſit cogniti & niſi aliqualiter, ſed non cogniti & niſi in ſe: vnde illud quod cognoſcitur in alio poteſt in ſeipſo amari. Q. 1. ar. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quanto bonum plenius cognoſcitur, tanto magis eſt amabile, & præcipue illud bonum quod eſt finis, & in quo non inuenitur aliquod quo offendatur affectus: & ideo quia deus plenius cognoſcetur in patria quam nunc, etiam plenius amabitur. Sed illa diuerſitas ex parte cognitionis erit per id quod eſt proprium cognitioni, ſcilicet cognoſcere per ſe non alio, & ideo non erit vnius rationis cognitio. In affectu autem erit per diuerſitatem non eius quod per ſe ad ipſam pertineat, ſed per diuerſitatem cognitionis, & tamen erit eadem ratio amoris, ſed differt amor per magis & minus.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd hoc quòd amor ex viſibilibus ad inuiſibilia tendat non eſt ex parte ſui, ſed ex parte cognitionis præcedentis: vnde in vtraque authoritate inducta fit mentio de cognitione.

¶ Ad quintum dicendum, quod per peccatum non eſt ablata potentiarum animæ natura, nec illud quod eas ſecundum naturam ſuam conſequitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus poſſit totaliter diligi.

22. q. 27. 5. de uerit. q. 2. to. 11. AD. Secundum ſic proceditur. Videtur quòd deus non poſſit totaliter diligi. Dilectio enim cognitionem præſupponit: ſed deus non totaliter cognoſcitur, etiam in patria I a ſanctis. ergo nec ab aliqua creatura poteſt totaliter diligi.

¶ 2 Præt. Sicut diuina lux eſt infinita, ita & diuina bonitas: ſed lux diuina ratione ſuæ infinitatis comprehendi non poteſt intellectu, vt totaliter videatur. ergo nec diuina bonitas poteſt comprehendi affectu, vt totaliter diligatur.

¶ 3 Præt. Deus ſeipſum non diligit pluſquam totaliter. ſi ergo aliqua creatura totaliter deum diligere poſſet, dilectio alicuius creaturæ adæquaretur dilectioni diuinæ, quod falſum eſt.

Sed contra. Deut. 6. Diliges dominum deum tuum &c. hoc ſeruabitur ad minus in patria. ergo deus poteſt ab homine totaliter diligi.

Reſpon. Dicendum, quòd ad dilectionem tria concurrũt, ſcilicet diligens, dilectio, & dilectum, & cuilibet horum reſpondet ſuus modus. Habet enim res dilecta modum quo eſt diligibilis, & diligens modum quo eſt dilectiuus, ideſt, natus diligere: ſed dilectionis modus attenditur in comparatione K diligentis ad dilectum, quia dilectio media eſt inter vtrumq;. Et ſimiliter etiam eſt de viſione. Si ergo totaliter dicat modũ rei dilectæ & viſæ, ſic ſancti deum totaliter diligunt, qui ſunt in patria, & totaliter vident: quia ſicut nihil eſt de ſua eſſentia quod non videant & diligant, propter quod dicuntur totum videre & diligere: ita etiam nihil de modo quo deus eſt, remanet ab eis non viſum, aut non dilectum: vnde totaliter vident & diligunt, quia vident & diligunt totum, quod deus eſt. Similiter etiam ſi totaliter dicat modum diligentis, quia ſecundum totum modum ſuum, ſcilicet ſecundum totum ſuum poſſe diligent & videbunt, nihil ſuæ potentiæ ſubtrahentes diuinæ viſioni & dilectioni, & ſic deus intelligitur diligere ex toto corde. Si autem dicat modum dilectionis, ſic neque totaliter diligent, neque totaliter videbunt: quia modus dilectionis & viſionis, vt dictum eſt, attenditur in comparatione diligibilis & viſibilis ad diligentem & videntem. Modus autem quo deus diligibilis eſt, & viſibilis excedit modum quo

F homo diligere & videre poteſt: quia lux & bonitas eius eſt infinita: & ideo non totaliter videtur & diligitur ab alijs, quia non diligitur ita intenſe & feruenter, nec videtur ita clare, ſicut eſt diligibilis & viſibilis, niſi a ſeipſo, & ita ipſe ſolus ſe comprehendit amando & uidendo.

ARTIC. III.

Vtrũ dilectio, qua Deum diligimus, habeat modum.

G AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd dilectio qua deum diligimus modum habeat. Omne enim finitum menſuram habet: ſed modus ex menſura cauſatur, vt dictum eſt in primo lib. di. 3. Cum ergo dilectio qua deum diligimus finita ſit, oportet quòd modum habeat. 22. q. 27. 6. Qu. 2. 2. ca. d ortura & dig. diu. amo.

¶ 2 Præt. Sicut dicit Bern. Charitas in ſapientiam proficit: ſed ſapientia habet modum, Ro. 12. Non plus ſapere quàm oportet. ergo dilectio habet modum.

¶ 3 Præt. Omnis actus virtutis moderatus eſt, quia quod immoderatum eſt, vituperabile eſt & vitioſum: ſed dilectio qua deũ diligimus, actus eſt præcipuæ virtutis. ergo habet modũ.

¶ 4 Præt. Omnes actus aliarum virtutũ ex charitate fiunt. ſi ergo charitas in ſuo actu non habet modum, nec aliæ virtutes modum habent.

Sed contra. Bern. in lib. de dili. deum. Cauſa diligendi deũ, deus eſt; modus, ſine modo diligere. Statim in pri. tract.

H ¶ 2 Præt. Dilectio menſuranda eſt ad diligibile: ſed diuina bonitas eſt immenſa. ergo dilectio ipſius non habet modum.

Reſpon. Dicendum, quòd modus menſurationem quandam importat. Actus autem ab eo menſuratur quod eſt ratio agendi, ſicut miſericordia accipit menſuram in ſubuentione miſero facienda ex quantitate miſeriæ, quæ miſericordiã mouet. Cauſa autem diligendi deum eſt diuina bonitas, quæ infinita. Actus autem creaturæ eſt finitus, cum ex finita potentia procedat, & ideo non poteſt eſſe commenſuratus rationi dilectionis: & propter hoc in dilectione dei non ponitur aliquis modus, vltra quem non oporteat progredi, ſed quantumcumque diligat, ſemper ad vlteriora ſe extendit: & propter hoc dicitur, quòd non habet modum, ſcilicet præfixum, vltra quem non oportet progredi.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quia dilectio qua deum diligimus, eſt finita, ideo habet quendam modum ad quem I pertingit, non autem habet modum in quo ſiſtat, vel ſiſtere debeat, ſicut & in alijs virtutibus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut ſupradictum eſt, quædam res per cognitionem quodammodo trahitur ad cognoſcentem: & ideo ea quæ ad cognitionem pertinent, ex potentia cognoſcentis ſint menſurata, quamuis veritas cognitionis ad rem menſuretur. Sed per amorem amans trahitur ad ipſum amatum, & ideo amor menſuratus eſt ad ipſam rẽ amatam magis quàm ad amantem. Q. 1. ar. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantumcunque deus diligatur, actus non erit immoderatus, quia non excedit proportionem ſui obiecti.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc quod dicitur, quòd charitas non habet modũ, intelligitur quantum ad actum quem charitas elicit, non quantũ ad actus quos imperat, quia illi modos ſuſcipere debent ex ratione proprij obiecti, circa quæ fiunt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum modus diligendi, qui eſt in præcepto, poſſit in uia ſeruari.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quod modus ille qui in præcepto implicatur, poſſit in via ſeruari: quia Hieronymus dicit. Qui dicit deum homini aliquid impoſſibile præcepiſſe, anathema ſit: ſed hoc deus præcepit omnibus exiſtentibus in ſtatu viæ. ergo hæreticum eſt dicere, quòd non poſſit in via obſeruari. 22. q. 44. 6. In expoſit. cat. ſid.

¶ 2 Præt. Charitas eſt magis neceſſaria virtus quàm aliæ: ſed data de actibus aliarum virtutum in via poſſunt impleri. ergo & præceptum datum de actu charitatis.

¶ 3 Præt. Omne præceptum legis ligat, quia lex a ligando dicitur: ſed nullus poteſt dimittere illud ad quod obligatus eſt quin peccet. ſi ergo lex aliquid præcipiat, quod obſeruari

non

non poſſit non ſolom occaſionaliter, vt dicit Apoſtolus, ſed etiam directe occideret, & ſic erit mala, quod eſt inconueniēs.

Sed contra. Non poſſimus in hac vita ſine peccato manere, ſicut patet 1. Ioan. 1. ſed cum quis peccat, non diligit deum ex toto corde. ergo illud præceptum non poteſt totaliter impleri in via.

¶ 2 Præt. Non poteſt homo ſimul cor ad multa habere: ſed oportet dum in hac vita ſumus, quòd cor rebus temporalibus aliquando apponamus. ergo non poteſt homo in hac vita deum ex toto corde diligere.

1. cæl. te. co. 1. Reſpon. Dicendum, quòd totum & perfectum idem eſt, vt dicit Philoſophus. Ratio autem perfecti in hoc conſiſtit, vt nihil ei deſit, ſed hoc contingit dupliciter, aut ita quòd nihil deſit eorum quæ debet habere: aut ita quòd nihil deſit eorum quæ debet habere. Sicut aliquis habet perfectā quantitatem, quando habet totam quantitatem, quantam requiſit humana natura, etſi non habeat quantitatem gigantis, quam poſſibile eſt eſſe in humana natura. Prima ergo perfectio humanæ naturæ eſt in ſtatu gloriæ, quando homo habebit totum hoc quod poſſibile eſt eſſe in humana natura. Sed ſecunda perfectio eſt naturæ conditæ, quando ſcilicet homo habuit totum hoc, quod debebat habere ſecundum tempus illud. Et ſecundum hoc etiam duplex totalitas in dilectione attenditur. Vna, qua nihil deerit de his quæ homo poteſt expendere in amorem dei, quin in dilectione ponat: & hæc quidem perfectio, ſeu totalitas non præcipitur vt facienda, ſed magis oſtenditur, vt ſciatur quo perueniendum eſt, vt dicit Auguſt. Et propter hanc perfectionem, ſeu totalitatem excluditur omne quod etiam ad tempus actum dilectionis interrumpere poſſet. Alia, ſecundum quam nihil homo ſubtrahit de his quæ debet ponere ſecundum tempus

Aug. lib. 1. de doctrina chriſtiana. cap. 23. 24. & 26.

* D. 1046. illud in amore dei, & hæc perfectio ſeu totalitas ponitur * in præcepto etiam vt nunc implenda vt ſcilicet, nihil omittat eorum quæ ponere debet in amore dei. Et hæc totalitas excludit omne illud quod eſt contrarium & repugnans dilectioni diuinæ, non autem illud quod ad tempus actum dilectionis intercipit: quia ſemper agere ſecundum actum virtutis, non eſt niſi eorum qui ſunt in ſtatu beatitudinis: quia perfectio felicis eſt in operatione, perfectio virtutis eſt in habitu.

¶ Ad primum ergo dicendum quòd illud quod præcipit lex vt faciendum impleri poteſt, & impletur ab omnibus in ſtatu ſalutis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd actus aliarum virtutum non ſunt finis præcepti, quemadmodum actus charitatis: & ideo actus charitatis habet aliquem modum qui competit vno modo fini, & alio modo viæ, non autem ita eſt in alijs virtutibus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſecundum hoc quòd ponitur vt legis præceptum, ſecundum hoc ligat ad id, quod implendum eſt in via: quantum vero ad id quod de ipſo impletur in patria, magis ponitur vt documentum fidei, quàm vt præceptum legis.

neficio Dei per nos indigent, vt corpus, quod ita præceptum eſt diligi, vt ei ordinate prudenterque conſulatur.

DISTINCTIO XXVIII.

A

Si illo præcepto iubemur diligere totum proximum.

Hic poteſt quæri, vtrum illo mandato dilectionis proximi, totum proximum. i. animā & corpus, noſq; ipſos totos diligere præcipiamur. Ad qđ dicimus, omne genus diligēdarū rerū illis duobus mandatis contineri. Quatuor enim diligenda ſunt, vt ait Aug. Vnum quod ſupra nos eſt, ſcilicet Deus: alterū quod nos ſumus: tertium quod iuxta nos eſt, ſcilicet proximus: quartum quod infra nos eſt, ſcilicet corpus. De ſecundo & quarto nulla præcepta danda erāt, ſcilicet vt diligeremus nos, vel corpus noſtrum. Præcipitur autem Deus diligi, & proximus. Vt autē quiſque ſe diligat, præcepto non eſt opus. Quantùlibet enim homo excidat a veritate, remanet illi dilectio ſui, & dilectio corporis ſui: quia nemo unquàm carnē

B ſuam odio habuit. Nam viri iuſti qui corpus ſuū cruciant, nō corpus, ſed corruptiones eius & pondus oderunt. Hic videtur Augu. tradere, quòd ex præcepto nō teneamur diligere noſmetipſos, vel corpus noſtrum. Quod ſi eſt, nō omne genus diligendarum rerū illis duobus præceptis continetur qa cum & noſipſos, & corpus noſtrū diligere debeamus, ad quid neceſſariū eſt præceptū, cū ſcriptū ſit: Qui diligit inimicū, odit animam ſuam? Sed ſpeciale de

C hoc præceptum nō erat dandū,

EXPOSITIO TEXTVS.

14. de ciui. dei cap. 28. Non ergo iam ſe diligit.) Contra. Omne peccatum, ſecundum Auguſt. eſt ex amore ſui. ergo videtur etiam quòd immoderatè ſe diligat. Dicendum quòd diligit in ſe naturam exteriorem, quàm ſe æſtimat eſſe; non autem naturam in-

A tellectiuam ſecundum quam vere eſt id quod eſt, & ita diligit id quod ſe eſſe exiſtimat, non autem id quod vere eſt: quia vnaquæque res proprie eſt id, quod eſt potiſſimum in ipſa, ſicut ciuitas, rex, vt dicit Philoſophus 9. ethic. cap. 9. (Sic condita eſt mens humana. De his quæ in hac notula dicuntur, dictum eſt in primo lib. diſtinct. 3. (Ex toto corde) Sciendum, quòd ad charitatem exigitur aliquid tripliciter. Vno modo, ſicut ſubiectum charitatis, qđ eſt ipſa voluntas. Alio modo, ſicut præcedens ad charitatē, ſicut memoria & intelligentia. Tertio, ſicut conſequens ad charitatem, quemadmodum iraſcibilis & concupiſcibilis, & etiam membra corporalia quæ imperium charitatis exequuntur. Quia ergo actū charitatis oportet eſſe perfectum, ſicut cuiuslibet virtutis, ideo præceptum de actu charitatis includit perfectionē omnium prædictorum ſecundum diuerſas expoſitiones, vt. ſ. neque in voluntate, neque in omnibus præcedentibus, aut ſequentibus aliquid ſit quòd charitati obſiſtat quantum ad perfectionem viæ, vel quod actū charitatis interrumpere poſſit quantum ad perfectionem patriæ. Et ideo ſecundum vnā expoſitionem dicitur, (Ex tota mente.) Ideſt, ex tota memoria, vt abſit obliuio. (Ex toto corde.) Ideſt, intellectu, vt deſit error. (Ex tota anima. Ideſt, voluntate, vt tollatur omnis contraria affectio. Alio modo exponitur, (Ex toto corde,) Quantum ad concupiſcibilem (Ex tota anima,) Quantum ad iraſcibilem, vt nulla paſſione ſenſitiui appetitus dilectio dei impediatur. (Ex tota mente,) Quantum ad rationalem, quæ includit voluntatem & intellectum. Item Greg. Nyſſe. exponit. (Ex toto corde,) Quātū ad animā vegetabilem. (Ex tota anima,) In lib. de creatione hominis. cap. 8. Cap. 6.

D Quantum ad ſenſibilem. (Ex tota mente,) Quantum ad rationalem. Sed Deuter. 3. ponitur, Ex tota fortitudine, quòd referendum eſt ad membra exteriora quæ imperium charitatis exequuntur, vel etiam ad iraſcibilem, vt quidam dicunt: vel ponitur circunſtantia dilectionis, vt ſcilicet ſit firma.

DIVISIO TEXTVS.

Hic determinat de charitate per comparationem ad ipſum diligibile, & diuiditur in duas partes. In prima inquirit quid ſit per charitatem diligendum. In ſecunda quo ordine diſtinct. 29. ibi. (Poſt prædicta de ordine charitatis.) Prima, in tres. In prima oſtendit ad quos ſe extendit præceptum charitatis quantum ad homines. In ſecunda, quantum ad angelos, ibi. (Oritur autem hic quæſtio.) In tertia, elicit ex dictis quandam diſtinctionem, ibi. (Hic notandum eſt.) Ephe. 5.

E Circa primum duo facit. Primo, determinat veritatem. Secundo, remouet dubitationem, ibi. (Hic videtur Aug. tradere.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur ſeptem.

¶ Primo, Vtrum virtutes ſint ex charitate diligendæ.
¶ Secundo. Vtrum animata.
¶ Tertio. Vtrum angeli.
¶ Quarto. Vtrum dæmones.
¶ Quinto. Vtrum mali homines.
¶ Sexto. Vtrū homo ex charitate ſeipſum diligere poſſit.
¶ Septimo. Vtrum proprium corpus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum virtutes ſint diligendæ ex charitate.

22.q.25.2. 3 d.17.q.1. 5. lib 8.de trini.c. 7. & 8. AD primum ſic proceditur. Videtur quòd virtutes ex charitate ſint diligendæ. Augu. enim dicit. Qui diligit fratrem, dilectionem qua diligit, magis diligat: ſed dilectio
Augu.lib.1. de do. chri. cap. 26. qua proximus diligitur, eſt virtus charitatis. ergo virtutes ex charitate ſunt diligendæ, cum proximus diligitur ex charitate.

¶ 2 Præt. Propter qđ vnumquodq;, illud magis: ſed amicitia vera diligit amicum propter honeſtum, ergo diligit honeſtũ etiam magis quàm
3.°d.27.q.2. art. 1.cor. amicum. ergo & charitas quæ eſt amicitia quædam, vt dictum eſt, magis eſt dilectiua virtutum, quàm etiam proximorum.

¶ 3 Præt. Actus primi, & actus reflexi ſuper eos ad eandem potentiam pertinent, quia ſunt eiuſdem rationis, ſicut intelligere aliquod intelligibile, & intelligere ſe intelligere: ſed ad actus eiuſdem rationis pertinet eadem virtus. ergo cum per charitatem diligatur proximus, per charitatem diligetur dilectio qua diligetur proximus, & eadem ratione aliæ virtutes.

¶ 4 Præt. Ex charitate diligenda ſunt illa quæ ad beatitudinẽ referuntur: ſed virtutibus in beatitudinem ducimur, & nobiſcum manent in beatitudine. ergo virtutes ex charitate diligendę.

¶ 5 Præt. Charitas eſt dilectio finis vltimi: ſed vltimus finis noſtræ vitæ eſt beatitudo. ergo beatitudinem ex charitate diligere debemus: ſed virtutes, & gratiæ cum conſumantur, in beatitudinem tranſeunt. ergo virtutes diligendæ ſunt ex charitate.

In 1. lib. de doct. chri. cap. 23. Sed contra, eſt quod Auguſt. ſufficienter enumerat ea quę ſunt diligenda ex charitate, & nullam mentionem facit de virtutibus, vt patet in litera.

¶ 2 Præt. Illud quod propter nos tantum diligimus, non diligitur ex charitate, quia charitas non quærit quæ ſua ſunt. 1. Cor. 13. ſed virtutes propter nos tantum diligimus, quia in ſeipſis non ſubſiſtent, cum accidentia ſint, vnde neque bonitatem habent, niſi ſecundum quòd in nobis ſunt. ergo non ſunt diligendæ ex charitate.

¶ 3 Præt. Illa ſola ſunt ex charitate diligenda, quæ nobiſcum participant beatitudinem: ſed virtutes cum ſint accidentia, non ſunt capacia beatitudinis, nec etiam vitæ. ergo non ſunt ea charitate diligendæ.

Reſpon. Dicendum, quòd cum charitas amorem includat, & aliquid addat, diligi aliquid ex charitate contingit dupliciter. vno modo ſicut id ad quod amicitia charitatis terminatur, & hoc modo non diligitur ex charitate, niſi illud ad quod nata eſt amicitia eſſe. Amicitia autem non poteſt eſſe ad virtutes, nec ad aliqua accidentia propter duo. Primũ, quia amicitia facit vt homo velit amicum eſſe, & bona habere. Accidentia autem non habent eſſe per ſe, nec bonitatem per ſe, ſed eorum eſſe, & bene eſſe, eſt eis in ſubſtantijs: vnde quod volumus virtutes & accidentia eſſe, hoc ad ſubſtantiam refertur, quam volumus ſub illis accidentibus eſſe, vel bene eſſe habere. Secundo, quia amicitia conſiſtit in quadam ſocietate ſecundum quod amati ſeipſos redamant, & eadem operantur, & ſimul conuerſantur: vnde amicitia non põt eſſe niſi ad aliquid quod ſit natum agere. Et quia agere nõ eſt accidentium, ſed ſubſtantiarum, ideo non poteſt eſſe amicitia ad virtutes, neque ad alia accidentia: & ideo non poſſunt virtutes diligi ex charitate, ſicut ad quæ charitas terminetur. Alio modo poteſt aliquid diligi ex charitate ſicut ad quod terminatur

F amor ſeu dilectio, qui in caritate includitur, quamuis ad illud amicitia non ſit, & hic amor ordinatur ad amorem alterius quod principaliter amatur, & concupiſcentię dilectio dicitur, ſicut amicus dicitur amare ſanitatem amici ſui: & hoc modo virtutes ex charitate diliguntur.

nec ſpirituali præcepto opus erat id tradi, vt quiſque ſe, vel corpus ſuum diligeret: quia hoc in illo præcepto cõtinetur. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Ibi enim & proximum totum, & te totũ intelligere debes. Vnde Auguſ. in eodẽ. Si te totum diligas, ideſt animam & corpus, & proximum totum, ideſt animã & corpus, (homo.n. ex anima conſtat & corpore) nullum rerũ diligendarum genus in his duobus præceptis prætermiſſum eſt. Cum.n. præcurrat dilectio Dei eiuſq; dilectionis modus pſcriptus appareat, & ſequatur dilectio pximi de tua dilectione nihil dictu videtur. Sed cum dictũ eſt, Diliges pximũ tuũ ſicut teipſũ, ſimul & tui abs te dilectio ptermiſſa non eſt. Ecce hic aperte dicit in illo præcepto nõ tantũmodo proximi, ſed etiam mei contineri dilectionẽ, & totius pximi, totiuſq; mei. Ex quo apparet quod dictũ eſt de ſecũdo, & quarto, ideſt, de dilectione noſtri, & corporis noſtri nulla pręcepta eſſe danda, ita eſſe intelligendũ. ſcilicet ſpiritua
G lia, & diuiſa, quia in illo vno totũ cõtinetur. Et quia id qđ ſumus, & quod infra nos eſt, ad nos tñ pertinẽs, naturæ lege diligimus, quę etiam in beſtijs eſt: ideoq; & de illo quod ſupra nos, & de illo qđ iuxta nos eſt, diuiſa præcepta ſumpſimus. In quorũ altero eius quod ſumus, & illius quod infra nos eſt, dilectio continetur.

¶ Ad primum ergo dicendum, qđ Augu. loquitur de dilectione quæ deus eſt, qua diligitur proximus effectiue & exemplariter.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd virtus, vel honeſtum nõ eſt cauſa finalis quare amicus diligatur, ſed formaliter facit eum diligibilem. Vnde non ſequitur, qđ virtus ſit magis diligibilis, vel eadem ratione diligibilis: ſicut non ſequitur qđ albedo ſit magis alba, quàm corpus albũ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diligere dilectionem, ad charitatem pertinet, ſed non ſicut ad quod charitas terminatur.

H ¶ Ad quartum dicendum, quòd charitas terminatur ad illa, quæ ad beatitudinem referuntur ſicut poſſibilia participare beatitudinem: ſic autem non refertur ad beatitudinẽ virtus, quia virtus beata fieri non poteſt.

ATTICVLVS II.

Vtrum creaturæ irrationales ex charitate ſint diligendę.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd creaturæ irrationales ex charitate diligendæ ſint. Omnis enim dilectio meritoria ad charitatem pertinet: ſed aliquis poteſt meritorie diligere aliqua irrationalia, ſicut cum quis diligit ea referendo in deum vel quia factæ ſunt a deo, vel quia iuuant tendentes in deum. ergo creaturę irrationales ſunt diligendæ ex charitate. 22.q.25.3. Et de veri. q.2.7.

I ¶ 2 Præt. Charitas facit hominem conformem deo in diligendo: ſed deus ex charitate diligit creaturas irrationales, Sap. 11 Diligis omnia, quæ ſunt. ergo & homo ex charitate creaturas irrationales diligere debet.

¶ 3 Præt. Creaturæ rationales ſunt ex charitate diligendæ, quia in ipſis eſt ſimilitudo dei: ſed in creaturis irrationalibus inuenitur aliqua ſimilitudo dei, licet non tanta ſicut in rationalibus. ergo irrationalia ſunt ex charitate diligenda.

¶ 4 Præt. Fides eſt virtus theologica ſicut & charitas: ſed fides extendit ſe etiam ad irrationales creaturas ſecundum quod homo eas a Deo creatas credit, & diuina prouidentia regi. ergo & charitas.

Sed contra Aug. dicit quòd illa ſola ſunt ex charitate diligenda, quæ nobiſcum ſocietate quadam referuntur in deum: ſed irrationalia non ſunt huiuſmodi. ergo non ſunt ea charitate diligenda. Li. 1. de doctrin. chriſt. cap. 25.

K ¶ 2 Præt. Charitas includit beneuolentiam, vt ſupradictum eſt: ſed beneuolentia non poteſt eſſe ad irrationalia, vt dicit Philoſophus in 8. ethi. ergo nec charitas. 3.d. 27.q.2. art. 1. Cap. 2.

Reſpon. Dicendum, quòd ad res irrationales non poteſt eſſe amicitia eiſdem rationibus, quibus nec ad accidentia. Quamuis enim eſſe habeant in quo ſubſiſtant, & operationes aliquas habeant, non tamen nobiſcum in vita communicant humana neque quantum ad eſſe, neque quantum ad operationes vitæ: & ideo non eſt ad ea beneuolentia, ſecundum quã volumus amicum eſſe, & habere bona, quod irrationalibus non volumus, niſi ſecundum quod ad hominem referuntur, quę concordia, ſecundum quam eadem volumus & agimus amicis quo ad irrationalia eſſe non poteſt, cum nobiſcum in eiſdem operibus non poſſint communicare, & ideo non

poſſunt

poſſunt diligi ex charitate, ſicut ad quæ charitas terminatur: A poſſunt tamẽ diligi ex charitate, ſicut ea ad quæ amor, quem charitas includit, terminatur, qui eſt amor concupiſcentiæ, ſicut amicus amat poſſeſſiones, & alia ſui amici, non tamen ad ea amicitiam habet. Nec iſta dilectio eſt tantum imperata ex charitate, ſed etiam elicita: quia charitas elicit actum dilectionis nõ tantum ad ea ad quæ principaliter eſt charitas, ſed etiã ad alia quæ in illa ordinantur, & ſic diliguntur ex charitate inanimata, inquantũ ordinãtur ad ea quæ principaliter & directe eſt charitas.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd dilectio inanimatorũ, ad charitatem pertinet non ſicut ad quæ charitas habeatur.

Si in illo præcepto contineatur dilectio angelorum

ORitur autem hic de angelis quæſtio, vtrum ad illud præceptũ dilectionis proximi, etiam dilectio pertineat angelorum. Nam quòd nullum hominẽ excepit, qui præcepit proximum diligere, Dominus in parabola ſemiuiui derelicti oſtendit, eum dicens proximum, qui erga illum extitit miſericors. De B inde ſubdit. Vade & tu fac ſimiliter, vt cum proximum intelligamus, cui vel exhibendum eſt officium miſericordię ſi indiget, vel exhibẽdum eſſet, ſi indigeret. Nullum vero exceptum eſſe, cui miſericordiæ negandum ſit officium, quis non videat? cum vſq; ad inimicos porrectũ ſit Domino dicente. Diligite inimicos veſtros: benefacite his qui oderũt vos. Manifeſtum eſt igitur præcepto dilectionis proximi omnẽ

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Deus diligit ex charitate creaturas, non tamen habet charitatem niſi ad creaturas rationales, quas ad beatitudinem creauit, per quam efficiuntur ſuæ vitæ participes.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſimilitudo imaginis quæ eſt in creaturis rationalibus, facit eas cum Deo, & adinuicem capaces vnius & eiuſdem vitæ. ſ. gloriæ, ad quod non ſufficit ſimilitudo veſtigij, quæ eſt in alijs creaturis: vnde nõ eſt ſimile.

¶ Ad quartum dicendum, quòd fides non importat aliquam aſſociationem credentis ad creditum, ſicut charitas amantis ad amatum: & ideo non eſt ſimilis ratio vtrobique. C

ARTICVLVS III.

Vtrum angeli ex charitate ſint diligendi.

22. q. 25. 10 art. 1. cor & art. 2. corp. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd angeli non ſint diligendi ex charitate: quia vt dictum eſt, charitas non eſt hominis ad ea quæ vitam humanam non participant: ſed angeli non viuunt vita humana. ergo charitas non facit angelos ab hominibus diligi.

¶ 2 Præter. Charitas, cum ſit amicitia, eſt inter eos qui adinuicem nati ſunt conuerſari: ſed angelorum qui dicuntur dij, cõuerſatio non eſt cum hominibus, vt dicitur Daniel. 2. ergo angeli ex charitate non ſunt diligendi. D

¶ 3 Præt. Charitas, cum ſit amicitia, æqualitas quædam eſt: ſed angeli ſunt nobis multo ſuperiores. ergo ad eos charitas, vel amicitia haberi non poteſt.

¶ 4 Præter. Plus diſtant à nobis angeli cum ſint incorporei, & ita alterius generis, quàm animalia irrationalia, quæ ſunt vnius generis nobiſcum: ſed animalia irrationalia non poſſumus diligere ex charitate. ergo multo minus angelos.

Sed contra. Proximi ſunt diligendi ex charitate: ſed angeli ſunt nobis proximi, vt dicit in litera. ergo ſunt ex charitate diligendi.

¶ 2 Præt. Amicitia facit amicos idem velle, & eiuſdem amicos eſſe: ſed Deus ex charitate diligit angelos ſicut & nos. ergo & nos debemus ex charitate angelos diligere.

Loco ante citato. Reſpondeo. Dicendum, ſicut dictum eſt, quòd charitas non poteſt eſſe, ſicut nec amicitia niſi inter eos qui eandem vitam participãt. Vita autem hominis, & angeli eſt duplex. Vna quæ competit eis ſecundum naturam ſuam, & ſic homines & angeli non communicant in eadem vita, ſed homines adinuicẽ, & angeli adinuicem: quia conuenit eis circa eaſdem operationes occupari. Alia vita vtriuſque eſt per gratiam, ſecundum quam ſunt participes diuinæ vitæ, & in hac vita communicant & adinuicem, & cum Deo: & ideo ſecundum hanc vitam poteſt eſſe amicitia eorum adinuicem, & hæc amicitia eſt charitas. E

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd vita humana dicitur dupliciter, vel quæ eſt ſecundum humanam naturam, & ſic non communicant angeli in vita humana: vel quæ eſt hominis ſecundum participationem diuinæ vitæ, & ſic communicant in humana vita.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nati ſunt adinuicem cõuerſari homines, & angeli in patria, quando erimus æquales angelis, vt dicitur Matth. 22. & ſic in hac vita aliquo modo cum angelis conuerſantur, inquantum angelicam vitam in terris ducimus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd amicitia non requirit æqualitatem æquiperantiæ, ſed æqualitatem proportionis, ſ. vt vnus amicorum operetur ad alterum ſecũdum ſuam proportionẽ, vt dicitur in 8. ethi. tamen magna inæqualitas amicitiã ſoluit, quando. ſ. non communicant in eadem vita. 8 Eth. c. 10.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum angelis cõmunicamus, quàm cũ brutis quãtum ad animam, ſed cum brutis quãtum ad corpus, & ad virtutes corporeas. Homo autem, vt dicit Philoſophus in 9. ethi. magis eſt id quod eſt ex parte animæ, quàm ex parte corporis: quia vnumquodq; eſt id quod eſt potiſſimum in ipſo, & ideo ſimpliciter loquendo, magis diſtamus à brutis, quàm ab angelis. Cap 9.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad malos homines charitatem habere debeamus.

C AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd ad malos homines charitatem habere non poſſimus. Charitas enim exigit communicationem in diuina vita quæ eſt per gratiam, vt dictum eſt: ſed hæc vita non eſt in peccatoribus. ergo non ſunt ex charitate diligendi 22. q. 25. 6. 3. d. 27. q. 2. art. 1.

¶ 2 Præt. Sicut ſimilitudo eſt cauſa dilectionis, ita diſſimilitudo eſt cauſa contrarij: ſed mali ſunt diſſimiles bonis. ergo non ſunt ab eis ex charitate diligendi.

¶ 3 Præt. Sicut Philoſophus dicit 9. Ethi. Impoſſibile eſt amicitiam eſſe inter eos qui non eiſdem gaudent: ſed boni & mali non gaudent eiſdem, ſed contrarijs. ergo non poteſt eſſe amicitia eorum adinuicem. Cap. 3.

¶ 4 Præterea. Amicitia redamantium eſt, vt Philoſophus dicit: ſed mali non redamant nos, ſed odiunt bonos. ergo nec boni ex charitate debent diligere malos. 8. Ethi. c. 2.

D ¶ 5 Præter. Amicorum eſt ad eundem amicitiam habere, ſi ergo boni ex charitate diligunt malos, & mali ſeipſos diligẽt: hoc aut falſum eſt, quia Philoſophus probat in 6. ethi quòd nullus malus ſui ipſius amicus eſt. ergo mali non ſunt ex charitate diligendi. Cap. 4.

Sed contra. Matth. 5. Diligite inimicos veſtros: ſed omnis qui inimicatur, malus eſt. ergo mali ex charitate ſunt diligendi.

¶ 2 Præt. Quibuſcunque eſt benefaciendum, illi ſunt ex charitate diligendi: ſed malis debemus benefacere conuertendo eos, & in neceſſarijs ſubueniendo eis. ergo mali ſunt ex charitate diligendi.

Reſpondeo. Dicendum, quòd in malis eſt duo conſiderare ſcilicet naturã qua homines ſunt, & malitiam qua mali ſunt. Quia ergo ſecundum naturam ſuam ſunt ad imaginem Dei, E & vitæ diuinæ capaces ſunt, ideo ſecundum naturam ſunt ex charitate diligendi: malitia autem ipſorum eſt contrarium diuinæ bonitati, & ideo ipſa in eis odienda eſt. Vnde Auguſt. dicit. Sic diligendi ſunt homines, vt eorum non diligantur errores. In lib. ſen. Aug. ſen. a. 10. 3.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd charitas non exigit cõmunicationem in diuina vita in actu, ſed ſufficiat vt ſit in potentia: quia quod eſt in potentia, quodam modo eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illud ſecundum quod nobis diſſimiles ſunt, odire debemus in eis, & deſtruere quãtum poſſumus: & hoc eſt eorum naturam diligere, quia eorum malitia bonitati naturæ repugnat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis quantum ad id quod nunc eſt, non gaudeant eiſdem, tamen poſſibile eſt vt eiſdem gaudeant. Et ideo dicit Philoſophus in 6. Eth. ꝙ nõ confeſtim diſſoluenda eſt amicitia ad eum qui ex bono factus eſt malus, ſed multo plus adiuuãdi ſunt ad recuperandam bonitatẽ virtutis, ꝗ ad recuperãdam poſſeſſionem bonorum tẽporalium. Cap. 3.

¶ Ad quar-

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis actu non redamēt, F
tamen nati ſunt redamare, & præcipue in vita futura, cuius
vitæ coniunctionem præcipue accendit charitas: vnde bene
poteſt eſſe etiam inter eos, qui ſe in hac vita non cognoſcunt.
¶ Ad quintum dicendum, quòd malus in ſeipſo diuiſus eſt, quia
per affectum malitiæ
impugnat bonitatē
naturæ, & ſecundum
hoc dicitur ſeipſum
odire: nos autem ma
los quantum ad na-
turam quam habēt,
diligere debemus, nō
quantum ad mali-
tiam.

hominem eſſe deputandum pro-
ximum.

Quòd hoc nomen proximus ad aliquid eſt.

PRoximi vero nomen ad ali-
quid eſt, nec quiſquam eſſe
proximus niſi proximo po- G
teſt. Vnde conſequens eſt, & cui
præbendum, & à quo præbēdum
eſt officium miſericordiæ, recte
proximum dici. Manifeſtum eſt
igitur præcepto dilectionis pro-
ximi etiam ſanctos angelos con-
tineri, à quibus tanta nobis mi-
ſericordiæ impēduntur officia. Ex
quo & Dominus proximum no-
ſtrum ſe dici voluit, vt in parabo
la Lucæ ſignificat. Et in Prophe
ta, Quaſi proximum, & quaſi
fratrem noſtrum ſic complace-
bam. Sed quia excellentior, ac ſu-
pra noſtram naturam eſt diuina
ſubſtantia, præceptum dilectio-
nis Dei à proximi dilectione di-
ſtinctū eſt. Ideoq; licet Deus oīa
nobis impendat beneficia, non
tamen nomine proximi includi-
tur in illo præcepto, quem non
ſicut nos diligere debemus, ſed
pluſquā nos toto corde, & tota
anima. Chriſtum vero inquantū
homo eſt, ſicut nos diligere debe
mus, eiuſque ſecundum hominē
dilectio illo continetur manda-
to: quem & etiam ſecundum ho
minē magis quàm nos, ſed non quan-
tum Deū debemus diligere: quia
inquātum eſt hō, minor eſt Deo.

ARTIC. V.

August. de doct. christ Cap. 30. *Vtrum dæmones ex charitate ſint diligendi.*

22. q. 25. 1. Luc. 10. Pſal. 34.
AD Quintum ſic
proceditur. Vi-
detur quòd dæmo-
nes ex charitate ſint
diligendi, Leui. 19.
Dilige proximū tuū.
gloſa, proximus non
propinquitate ſanguinis intelligendus eſt, ſed ſocietate ratio-
nis: ſed dæmones & damnati nobiſcum habent ſocietatem in H
ratione. ergo ſunt ex charitate diligendi.
Præce. art. cor. ¶ 2 Præt. Dictum eſt, quòd malos debemus diligere ratione natu
ræ quæ in eis bona eſt: ſed ſicut dicit Dion. 4. cap. de di. no. in
Cap. 4. no. dæmonibus eſt etiam natura bona: quia bona naturalia per
26. 27. 28. peccatum non amiſerunt. ergo ſunt diligendi ex charitate.
quarte par. ¶ 3 Præter. Omnem creaturam rationalem quam Deus dili-
git, ex charitate diligit: ſed Deus diligit dæmones, quia dili-
git omnia quæ fecit. ergo ex charitate diligit eos cum ſint
rationales creaturæ. ergo & nos ex charitate debemus eos
diligere.
¶ 4 Præter. Quod facit ad cumulum noſtri meriti, & ad Dei
gloriam, debemus ex charitate diligere: ſed dæmones inquan
2. d. 6. artic. tum nos tentant, nobis proficiunt, ſicut in 2. lib. dist. dictum
5. cor. eſt, & iterum gloria Dei in eis manifeſtatur. ergo ſunt ex cha-
ritate diligendi.
Sed contra. Cum amicis communicandum eſt, ſed omnis I
communicatio ad dæmones eſt nobis interdicta. Iſaiæ 38. re-
prehēduntur illi qui dicuntur cum morte, & inferno pactum
iniſſe. ergo dæmones non ſunt ex charitate diligendi.
8. de tri. c. 6 ¶ 2 Præt. Auguſt. dicit quòd proximus ex charitate diligitur, vel
quia iuſtus eſt, vel vt iuſtus ſit: ſed dæmones neque iuſti ſunt,
neque iuſti eſſe poſſunt. ergo ex charitate diligendi non ſunt.
Reſpondeo. Dicendum, quòd ſicut prædictum eſt, ex charitate
diligitur aliquid dupliciter. Vno modo ſicut id, ad quod ha-
betur charitas. Alio modo ſicut id, ad quod terminatur ali-
quo modo amor, quem includit charitas, inquantum ordina-
tur ad aliquod eorum ad quæ habetur charitas. Primo igitur
modo dæmones non ſunt ex charitate diligendi: quia non
communicant nobiſcum in vita diuina neque actu, neque po
tentia, & ſimiliter eſt etiam de damnatis. Vnde Philoſophus
dicit in 9. Ethico. cap. 4. quòd amicitia eſt diſſoluenda ad illos K
qui ſunt inſanabiles propter malitiam abundantem. Hæc au-
tem inſanabilitas quamuis in hac vita contingat in quibuſdā
conſideratis humanis viribus, non tamen contingit niſi poſt
hanc vitam conſiderato ordine diuinæ miſericordiæ. Chari-
tas autem attendit quod diuinum eſt, ſed amicitia quod hu-
manum eſt: & ideo amicitia politica diſſoluitur ad illos qui
ſecundum humanas conſiderationes inſanabiles ſunt effecti,
quod etiam in hac vita quandoq; contingit: ſed charitas non
diſſoluitur ad aliquem in hac vita quantumcumque ſit ma-
lus: quia adhuc ſecundum ordinem diuinæ miſericordiæ ma
net poſſibilitas ad vitam gratiæ, ſed poſt hanc vitam non ma-
net: & ideo per modum prædictum neque damnati, neq; dæ-
mones ſunt ex charitate diligendi. Quantum autem ad ſecū-
dum modum, dæmonum natura ex charitate diligi poteſt in-
quantum eſt creatura Dei, non autem dæmones: quia hoc no
men vitium principaliter ipſorum deſignat.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd intelligendum eſt de ſo-
cietate rationis, in qua manet ordo ad vitam gratiæ, cuiuſmo
di communicationem requirit charitas.
¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in peccatoribus quandiu in
hac vita ſunt, adhuc ratione naturæ manet poteſtas ad gra-
tiam, non autem in
damnatis & dæmo-
nibus: & ideo non
eſt ſimilis ratio.
¶ Ad tertium dicen-
dū, quòd Deus diligit na
turam dæmonū non
quaſi ad eam chari-
tatē habeat, ſed in-
quantum eſt effectus
eius: & hoc modo
etiam nos eam debe
mus diligere.
¶ Ad quartum dicē-
dū, quòd hoc quòd dæmo-
nes proſint nobis ad
meritum, & quòd eorū
actus, & vita in glo-
riā Dei cedant, eſt per
accidens præter intē
tionem eorum: & ex
eo quod eſt ſecundum acci-
dēs, nō eſt ſumēdum
iudiciū de re aliqua.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo debeat ſeipſum ex charitate diligere.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur quòd homo non de- 22. q. 25. 4.
beat ſeipſum diligere ex charitate. quia ſicut dicit Gre. Greg. to. 2.
Charitas minus quam inter duos haberi non poteſt. ergo non homil. ſup
poteſt eſſe alicuius ad ſeipſum. Luc. c. 10.
¶ 2 Præt. Amicitia redamationem exigit, & communicatio-
nem in vita, & alia huiuſmodi quæ non ſunt hominis ad ſeip-
ſum: ſed charitas amicitia quædam eſt: ergo charitas non eſt
hominis ad ſeipſum.
¶ 3 Præt. Charitas amor quidam eſt: amor autem, vt dicit 4. c. de diu.
Diony. eſt vnitiua virtus. cum ergo vnio non ſit niſi diuerſo- nomi.
rum, videtur quòd charitas non poſſit eſſe ad ſeipſum.
¶ 4 Præterea. Amicitia in æqualitate conſiſtit, ſicut iuſtitia, Cap. 6.
vt dicitur in 8. Ethi. ſed iuſtitia non eſt ad ſeipſum proprie lo- Cap. 3.
quendo, vt Philoſophus dicit in 5. Ethic. ergo neque amicitia,
ſeu charitas.
¶ 5 Præt. Nihil vituperabile eſt diligendum ex charitate: ſed
amare ſeipſum eſt vituperabile, vt patet 2. Thi. 3. Erunt ho-
mines ſeipſos amantes. ergo ex charitate homo ſeipſum non
diligit.
Sed contra. Homo debet diligere proximum ſicut ſeipſum:
ſed proximum debet ex charitate diligere. ergo & ſeipſum.
¶ 2 Præterea. Miſericordia ex charitate cauſatur: ſed homo
ſibiipſi poteſt miſericors eſſe. ergo & ſeipſum poteſt ex chari-
tate diligere.
Reſpondeo. Dicendum, quòd proceſſus amoris ſe habet ad
ſimilitudinem proceſſus cognitionis. In cognoſcitiuis autem
inuenitur aliquid, vbi primo ſiſtitur intellectus cognoſcentis
ſicut in primis principijs, & ex his ad alia deriuat, & ipſa qui-
dem cognitio ſecundum quod ſtat in principijs, accipit nomē
intellectus: ſecundum autem quod deriuatur ad concluſio-
nes quæ ex principijs cognoſcuntur, accipit nomen ſcientiæ.
Sed quia cognitio principiorum eſt in concluſionibus ſicut
cauſa in cauſato, & econuerſo, cognitio cōcluſionis eſt in prin-
cipijs ſicut cauſatum in cauſa: ideo etiam dicuntur intelligi
concluſiones, & ſciri principia. Similiter & affectus amantis
primo ſiſtitur in ipſo amante, & ex eo deriuatur ad alios, vt
Philoſophus dicit in 10. Ethic. quòd ex his quæ ſunt hominis
ad ſeipſum, venerunt ea quæ ſunt hominis ad amicum, dum
ſe habet ad amicum ſicut ad ſeipſum. Nec eſt mirum, quia
vnitas ad ſimilitudinem ſe habens eorum quæ ſunt vnum. Et
quamuis nomen amicitiæ imponatur proprie ſecūdum quod
amor ad alios ſe diffundit, tamen etiam amor quem quis ha-
bet ad ſeipſum, amicitia & charitas poteſt dici, inquantum
amor quem quis habet ad alterum, procedit à ſimilitudine
amoris quem quis habet ad ſeipſum.

¶ Ad pri-

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Creg. loquitur quantum ad primam impoſitionem nominis charitatis.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ratio illa procedit de amicitia ſecundum quod importat amorem diffuſum ad alios.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa quæ ſunt vnum ſecundum numerū, poſſunt adhuc vniri per affectū: & ideo pōt eſſe amor etiam proprie dictus ad ſeipſum.

¶ Ad quartum dicēdum, ꝙ amicitia conſiſtit in adæquatione quantum ad affectū, ſed iuſtitia in adæqua tione rerum: ſed per operationem animæ poſſunt accipi ſicut diuerſa vt vnum, ita idem vt plura, quod cōtingit quādo actus
Aug. ſer. 3. pri. pente. animæ in ipſum agētem reflectitur, & ideo amicitia magis poteſt eſſe ad ſe quā iuſtitia: quamuis ēt iuſtitia poſſit eſſe hominis ad ſeipſum metaphorice dictū, inquantum in homine etiam diuerſa ſecundum rem inueniuntur ſcilicet diuerſæ vi-
Cap. vlt. res, quarum adæquatio in eo quod vnicuique competit, iuſtitiam metaphoricam facit, vt in 5. Ethi. dicitur.

Quibus modis dicitur proximus.

HIc notandum eſt proximū dici diuerſis modis ſcilicet conditione primæ natiuitatis, ſpe conuerſionis, propinquitate cognationis, ratione beneficij exhibitionis.

DISTINCT. XXIX.

A

De ordine diligendi quid prius, quid poſterius.

POſt prædicta de ordine charitatis agendum eſt: quia dicit ſpōſa. Introduxit me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem. Videamus ergo ordinem quid prius, quid poſterius eſſe debeat. Peccat enim qui præpoſtere agit. Nam ſcire quid facias, & neſcire ordinem faciendi, non perfectæ cognitionis eſt. Ordinis namque ignorantia conturbat meritorum formam. Ordinem autem diligendi Aug. inſinuat dicens. Ipſe eſt qui ordi-
B natam habet dilectionem, ne aut diligat quod non diligēdum eſt, aut nō diligat quod diligendum eſt, aut æque diligat quod minus, vel amplius diligendum eſt, aut minus, vel amplius quod æque diligendum eſt. Omnis peccator, inquantum eſt peccator, non eſt diligendus: & omnis homo, inquantum eſt homo diligēdus eſt propter Deum, Deus vero propter ſeipſum, & Deus propter ſe

¶ Ad quintum dicendum, quòd amare ſeipſum quantum ad hominem exteriorem nimis eſt vituperabile: ſed amare ſeipſum quantum ad hominem interiorem eſt valde laudabile, & hoc eſt charitatis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum diligere debeamus corpora noſtra ex charitate.

22. q. 25. 5. AD Septimum ſic proceditur. Videtur quòd corpora noſtra non ſint ex charitate diligenda. Charitas enim non refugit conuerſationem cum eo ad quem charitas eſt: ſed charitas facit refugere cōmunicationem ad corpus, vt patet Ro. 8. Quis me liberabit de corpore mortis huius? ergo cor-
Cap. 12. pus non eſt ex charitate diligendum.

¶ 2 Præt. Philoſophus dicit in 10. Eth. ꝙ vituperabile eſt hominem ſeipſum diligere quantum ad id, quod eſt exterius in ſeipſo: ſed corpus noſtrum eſt maxime exterius. ergo vituperabile eſt corpus noſtrū diligere. ergo non diligitur ex charitate.

¶ 3 Præter. Beatitudo noſtra erit in fruitione Dei: ſed illius fruitionis corpus noſtrum particeps eſſe non poteſt. ergo non eſt particeps noſtræ beatitudinis. ergo non eſt ex charitate diligendum.

¶ 4 Præt. Pars non ponitur in numerum contra totum: ſed corpus noſtri pars eſt. ergo non debet poni aliud diligibile corpus noſtrum quàm nos ipſi.

¶ 5 Præt. Proximum debemus diligere ſicut nos: ſed non ponitur aliud diligibile proximus, & corpus proximi. ergo non debet poni aliud diligibile nos ipſi, & corpus noſtrum.

Sed contra. Ephe. 5. Viri debent diligere vxores ſuas, ſicut corpora: ſed vxores debent diligere ex charitate. ergo, & corpora.

¶ 2 Præterea. Omne beatificabile eſt ex charitate diligēdum: ſed corpus noſtrum eſt beatificabile. ergo eſt diligendum ex charitate.

Reſpondeo. Dicendum, quòd corpus noſtrum eſt vnum de quatuor quæ ſunt ex charitate diligenda. Dilectio enim charitatis habet pro fundamento communicationem beatæ vitæ principaliter, vt ex dictis patet, & vitæ gratiæ ſecundum quod ordinatur ad ipſam. Hæc autem vita tripliciter habet relationem ad habentem charitatem. Eſt enim vno modo in aliquo ſicut in principio diffundente vitam iſtam in alijs, & ſic eſt in Deo. Eſt autem in ipſo amante, ſicut in participante vitam iſtam: & hoc dupliciter, quia ſecundum animam principaliter, & per quandam redundantiam ſecundum corpus. Eſt etiā in alijs ſicut comparticipantibus, & ſic eſt in proximo: &
A ideo quatuor ſunt ex charitate diligenda, ſcilicet Deus, proximus, nos, & corpus noſtrum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd charitas non refugit cōmunicationem corporis ſecundum quod eſt capax gloriæ, ſed ſecundum quod eſt ſubiectum miſeriæ, quæ impedit gloriam.

¶ Ad ſecundum dicēdum, quòd hominē diligere ſeipſum ſecundum exteriorem naturam in his quæ repugnāt rationi, eſt vituperabile: ſed in his in quibus natura exterior interiori cō- Lib. de doc. chri. ca. 27.
cordat, eſt laudabile.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quāuis corpus non fruatur Deo immediate, tamen ex anima fruente erit quædā redundantia gloriæ in corpus.

¶ Ad quartum dicēdum, ꝙ vnuſquiſque homo proprie dicitur eſſe id quod eſt nobiliſſimum in eo, vt dicit Philoſophus in 6. Ethic. Vnde dile- Cap. 9.
ctio ſuiipſius intelligitur quantum ad ea quæ ad animam pertinent: & ideo dilectio corporis diuiditur contra dilectionem
C ſuiipſius, non ſicut pars contra totum, ſed ſicut pars contra partem.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ corpus proximi, & anima in eadem relatione ſe habent ad habentem charitatem reſpectu beatæ vitæ, ſ. vt ſimul participans: & ideo non diſtinguitur diuerſum diligibile pœnes animam & corpus proximi.

EXPOSITIO TEXTVS.

DE (ſecundo & quarto nulla præcepta &c.) Cōtra. Lex debet vniuerſaliter hominem de omnibus ordinare quæ ad virtutes pertinent. Præterea Dilectio Dei ſimiliter erat omnibus inſita naturaliter. Et dicendum, quod ſicut ſe habent ſcientiæ ſpeculatiuæ ad cognoſcenda, ita ſe habet
D lex ad operanda. Vnde ſicut in ſcientijs ſpeculatiuis non traditur doctrina de principijs per ſe notis, quia per naturam cognoſcuntur, ſed tantum de concluſionibus quæ per ea cognoſcuntur: ita neque lex determinat explicite de dilectione ſuiipſius ad quā natura inclinat, ſed de dilectione proximi quæ ex illa oritur, ſicut concluſiones ex principijs. Dilectio autem Dei, quàmuis nobis naturaliter inſit, non tamen hoc modo quo per charitatem diligitur, vt ſupra dictum eſt. Ex hoc autem ipſo quòd præcipitur Deus diligi ſpiritualiter, docemur D. 9.
nos ipſos ſpiritualiter diligere. (Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit.) Contra. Multi ſeipſos interficiunt, vt dicit Philoſophus in 9. Ethic. propter abundantem malitiam. Et dicendum quòd vitam ſuam corporalem quilibet diligit naturaliter, ſed quòd aliqui ad mortem ſuam corporalem anhelant hoc contingit per accidens, vel inquantum retardantur ab
E aliquo bono magis amato per vitā corporalem, ſicut in quærentibus aliam vitam accidit: vel inquantum per corporalem vitam ipſorum, aliquo modo conſequuntur aliqua mala, quibus carere melius æſtimant, quàm vitam corporalem habere. (Oritur autem hic quæſtio.) Videtur ꝙ dilectio angelorum, & beatæ Virginis, & Chriſti ſecundum quod homo, non contineatur in dilectione ꝓximi, ſed magis debeat reduci ad dilectionem Dei, quia ſupra nos ſunt. Et dicendum, quòd Deus eſt ſupra nos quaſi influens nobis æternam vitam: ſic autem neque angeli, neque homo virtuoſus, neque Chriſtus ſecundum quod homo, ſupra nos ſunt: quia ſicut ſola Trinitas nos creauit ad vitam naturæ, ita ipſa ſola nos ſanctificat vita gratiæ, & beatificabit vita gloriæ: ſed ſunt diligendi ſicut ſimul nobiſcum participantes a Deo vitam æternam, & in hoc iuxta nos ſunt: quamuis ſint ſupra nos in hoc, quòd plenius participant.

DIVI-

DIVISIO TEXTVS.

POſtquàm determinauit magiſter quid eſſet ex charitate diligendum, hic determinat de ordine charitatis. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima, determinat de ordine charitatis reſpectu diligibilium, quantum ad quantitatem dilectionis. In ſecunda, quàtum ad quantitatem meriti di. 30 ibi (Hic quæri ſolet.) Prima pars diuiditur in duas. In prima, determinat de ordine charitatis quantum ad diuerſos gradus diligibilium. In ſecunda, q̃tum ad diuerſos reſpectu ſtatus ipſius diligentis. ibi. (Sciendũ quoque &c.) Prima in duas In prima determinat ordinẽ charitatis reſpectu diligibilium. In ſecũda, mouet quaſdã quæſtiones circa determinata, ibi (Solet quæri &c.) Circa primum duo facit. Primo oſtendit charitatem habere ordinem. Secundo, oſtendit ſecundum quid attendendus ſit ordo iſte, ibi (Vnde & ſup hoc ſæpe &c.) Et circa hoc duo facit. Primo, ponit diuerſas circa hoc opiniones. In ſecunda, determinat quid ſibi videatur, ibi. (Verũ quia præmiſſa &c.) Circa primum duo facit. Primo, ponit quæſtiones diuerſas, & rationes earum. Secundo, oſtendit quomodo prima opinio rationibus alterius partis reſpondet, ibi. (Sed inquiunt illi &c.) Circa primum duo facit. Primo, ponit opinionem illorũ qui dicunt ordinem charitatis attendendum eſſe ſolum ſecũdum effectum. Secundo, illorum qui dicunt etiam ſecundum affectum attendendum eſſe, ibi. (Quibus obuiat &c. Sed inquiunt illi.) Hic oſtendit quomodo prima opinio reſpondet rationibus alterius partis. Et circa hoc duo facit. Primo, oſtẽdit quomodo prima opinio reſpondet rationibus ſecundæ. In ſecunda, oſtendit quomodo prima opinio addit inęqualem dilectionem eſſe impendendam proximo quantum ad effectum, ſicut & ſibi ipſi, ibi. (Quorum etiam nonnulli. Solet autem quæri &c.) Hic mouet quaſdam quæſtiones circa veritatem determinatam. Et diuiditur in duas partes ſecundum duas quæſtiones quas mouet. Secũda incipit, ibi. (Quæri etiã ſolet &c.)

omni homine amplius diligẽdus eſt, & amplius quiſq; debet Deũ diligere quàm ſeipſum. Item amplius alius homo diligendus eſt, quàm corpus noſtrum: quia propter Deum omnia iſta diligenda ſunt, & poteſt nobiſcum Deo homo perfrui, quod non poteſt corpus: quia corpus per animam viuit, qua fruimur Deo. Audiſti aliqua de ordine charitatis, vbi expreſſum eſt nos amplius debere diligere Deum, quàm omnes homines, vel noſipſos: & amplius animam alterius hominis, quàm corpus noſtrum. In enumeratione etiam quatuor diligendorum ſuperius poſita prius ponitur qđ ſupra nos eſt, ſecundo quod nos ſumus, tertio quod iuxta nos eſt, quarto quod infra nos eſt: vbi ordo diligendi inſinuari videtur ex ratione enumerationis. Non eſt autẽ apertum, vtrum omnes homines pariter debeamus diligere tantum quantum & nos, vel minus.

G

An omnes homines pariter diligendi ſit.

VNde & ſuper hoc ſemper mouetur quæſtio, quã perplexam faciũt ſanctorum verba varie prolata. Quidã enim tradere videntur, quod pari affectu omnes diligendi ſunt: ſed in effectu, id eſt, in exhibitione obſequij, diſtinctio obſeruanda ſit. Vnde Auguſt. Omnes homines

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum charitatis ſit habere ordinem.
¶ Secundo, Vtrum ille ordo ſit attendendus ſecundum affectum, vel effectum ſimul, vel ſecundum affectum tantum.
¶ Tertio, Vtrum Deus ſuper omnia diligendus ſit.
¶ Quarto, Vtrum eius dilectio admittat intuitum alicuius mercedis.
¶ Quinto, Vtrũ ꝓximos q̃tum noſipſos diligere debeamus.
¶ Sexto, Vtrum inter proximos propinqui extraneis præferendi ſint.
¶ Septimo, De ordine propinquorum adinuicem.
¶ Octauo, De pfectione charitatis, & gradibus enumeratis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum charitas habeat ordinem.

22. q.31.1. de veri. q 2 Super Cãt. ſer. ſit in fine.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd charitas ordinem non habeat. Bernardus enim dicit, quòd amor gradum neſcit, dignitatem non conſiderat: ſed omnis ordo habet aliquem gradum. ergo in charitate non eſt aliquis ordo.

In. Eth. c. 6

¶ 2 Præt. Philoſophus dicit, quòd amicitia æqualitas quædã eſt: ſed æqualitas eſt vniformis diuerſitatem non patiens, ſicut nec vnitas diuiſionem. ergo charitas non habet ordinem.

¶ 3 Præt. Ordinare rationis eſt, cuius eſt conferre: ſed charitas non eſt in ratione, ſed in voluntate, quæ non eſt vis collatiua. ergo in charitate non eſt ordo.

¶ 4 Præter. Ordo diſtinctionem requirit: ſed charitas eſt magis vnitiua quàm aliæ virtutes. cũ ergo in alijs, virtutibus non aſſignetur ordo, neque in charitate aſſignari debet.

¶ 5 Præterea. Omne illud quod pertinet ad actum virtutis, ſicut circũſtãtia quædam neceſſaria, cadit ſub præcepto: ſed ordo dilectionis non cadit ſub præcepto, quia ex quo impendo alicui quod debeo, lex nõ prohibet quin illi cui non teneor, plus impendam. ergo ordo dilectionis nõ eſt circunſtantia debita in charitate. Lib. 1. de doct. chriſt. c. 28.

Sed contra. Sicut Diony. dicit 4. cap. de di. no. Malum hominis eſt contra bonum rationis eſſe: ſed malum hominis eſt contra virtutem eſſe. ergo in qualibet virtute oportet bonum rationis eſſe: ſed bonum rationis eſt, quòd homo faciat ordinare vnumquodque quod facit. cum ergo charitas ſit virtus, oportet quòd ordinem habeat. in fin. c.

H

¶ 2 Præt. Actus virtutum variatur ſecundum exigentiam obiectorum: ſed obiectum charitatis, quod eſt bonum, ordinem habet, cum quoddam ſit melius altero. ergo & charitas debet ordinem habere.

¶ 3 Præt. Vbicumque vnum eſt propter alterum, ibi eſt aliquis ordo: ſed charitas diligit aliquid propter alterum, ſicut omnia propter Deum. ergo charitas ordinem habet.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ in quolibet actu virtutis oportet eſſe modum: quia non eſt iuſtus aliquis niſi iuſta iuſte faciat. Modus autem in actu virtutis eſt ea commenſuratione potentiæ ad obiectum, vt ab eodem à quo ſpeciem habet, menſuram recipiat. Obiectum autem charitatis bonum eſt hoc modo, quòd bonum ſimpliciter, vt dicit Philoſophus in 8. Ethic. eſt amabile ſimpliciter, vnicuique autem proprium bonum. Vnde cum in hoc contingat eſſe magnam diuerſitatẽ & gradus diuerſos ſecundum quod vnum eſt altero melius, vel magis propinquum, oportet quòd etiam & actus dilectionis ordinem habeat ad hoc, quòd ſit virtuoſus. Cap. 2.

I

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd in amore poteſt accipi duplex gradus. Vnus diligibilis ad diligibile, & de hoc gradu loquimur. Alius gradus diligentis ad diligibile, & de hoc loquitur Bern. Hunc tamen gradum quodammodo ſcit amor, quodammodo neſcit. Scit quidem quantum ad exteriorem effectum, quia non eadẽ ſuperioribus, & ęqualibus impendit: ſed neſcit quantum ad effectum inquantum vnit amantem amato, & interdum aliquid de affectu in effectu relucet, vt ſcilicet ad ſuperiores nos magis confidenter habeamus, & ad inferiores magis ſocialiter. vbi ſupra.

K

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ amicitia non conſiſtit in æqualitate æquiperantiæ ſolum: quia poteſt eſſe ad ſuperiores, inferiores, & æquales: ſed conſiſtit in ęqualitate proportionis, quæ quidem æqualitas diuerſitatem non refugit quantitatis: ſicut eadem proportio. ſ. ſexquialtera eſt trium ad duo, & ſex ad quatuor, quamuis inæqualis ſit quantitatis exceſſus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus rationis dilectionẽ præcedit. Priora autem aliquid ſui in poſterioribus relinquunt, & ita ordo quem facit ratio in dilectione inuenitur, vt dilectio ſit ordinata, non quod ipſa ordinem faciat, ſed quia in ordinata bona per rationem accepta ordinate tendit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aliæ virtutes ordinant hominem in ſeipſo, ſicut fides, temperantia, & huiuſmodi. Iuſtitia vero ordinat ad alium ſecundum quod æquatur ei quantum ad res, circa quas eſt iuſtitia: ſed charitas ordinat ad alium ſecun-

ſecundum quod vnit per affectum quantũ ad ipſum: & ideo proprium obiectum charitatis eſt ipſa rationalis natura, ad quam charitas habenda eſt, in qua plurimi gradus inueniuntur: & ideo magis aſſignatur ordo in charitate, quàm in aliqua alia virtute.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in vno genere non poteſt eſſe niſi vnum ſummum, & ideo ſi diligo aliquid quaſi vltimum finem, non poſſum Deum diligere quaſi vltimum finem. Ex hoc ergo ipſo, quòd alterum, quod eſt minus diligendũ, æquiparo in dilectione ei quod diligendum eſt magis, non totum dilectionis quod debeo, impẽdo ei quod magis diligendum eſt: & ſimiliter etiam patet in alijs, vnde charitatis ordo eſt in præcepto, & peccat qui præpoſtere agit, vt in litera dicitur.

In exp. c. 6.

æque diligendi ſunt: ſed cum omnibus prodeſſe non poſsis, his potiſsime conſulendum eſt, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictius tibi quaſi quadã ſorte iunguntur. Pro ſorte enim habendum eſt, quo quiſque tibi temporaliter colligatius adheret: ex quo legis potius illi dandum eſſe. Idem ſuper epiſtolam ad Gal. Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei, id eſt, ad Chriſtianos. Omnibus.n.pari dilectione vita æterna optanda eſt, etſi non omnibus eadem poſſunt exhiberi dilectionis officia, quę fratrib⁹ maxime ſunt exhibenda: quia ſunt inuicem mẽbra quę habent eundem patrem. His, alijſque teſtimonijs, vel authoritatibus innituntur, qui dicunt omnes homines pariter diligendos eſſe charitatis affectu: ſed in operis exhibitione differentiam faciunt.

Quæ his repugnare videntur.

B Qvibus obuiat illud præceptum legis de diligẽdis parentibus. Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terrã. Vt quid enim ſpecialiter illud acciperet de parentibus, niſi maiori dilectione forent diligendi? Sed hoc illi referendum dicunt ad exteriorum exhibitionem, in qua præponendi ſunt parentes. Vnde, Honora,

ATTICVLVS II.

Vtrum ordo charitatis ſit attendendus ſecundum affectum, vel ſecundum affectum.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd ordo charitatis non ſit attendendus ſecundum affectum, ſed ſecundum effectum tantum. Sicut enim prima veritas, cui innititur fides, eſt vna in omnibus, ita ſumma bonitas, cui innititur charitas vna eſt: ſed fides æqualiter certa eſt de omnibus quæ ex fide creduntur. ergo & charitas æqualiter afficitur ad omnia quæ ex charitate diligit.

¶ 2 Præt. Actus menſuratur ſecundum rationem obiecti: ſed quamuis plura ſint quæ ex charitate diliguntur, tamen in omnibus eſt vna ratio dilectionis, ſcilicet diuina bonitas, quæ eſt obiectum charitatis. ergo ad omnia quę ex charitate diliguntur, eſt æqualis affectio.

¶ 3 Præt. Quanto aliquis ad alterum magis afficitur, tanto maius bonum ei deſiderat: ſed omnibus quæ ex charitate diligimus, idem bonum optamus, vel de habito complacet nobis ſcilicet vita æterna. ergo æquali affectione omnes diliguntur.

¶ 4 Præt. Ordo charitatis eſt in præcepto, non autem eſt in præcepto quantum ad affectum: quia dum exhibeam vnicuique quod ſibi debeo, etiã ſi ſine affectu faciam, non ſum reus præcepti. ergo ordo charitatis non attenditur ſecundum affectum tantum.

¶ 5 Præter. Vbi eſt maior affectus, eſt etiam maius meritum, quia meritum ſecundum radicem charitatis menſuratur: ſed non magis meretur homo in dilectione propinquorum quam aliorum, vel etiam ſuiipſius quàm aliorum. ergo ordo amoris non eſt accipiendus ſecundum affectum.

Sed contra. Greg. dicit, quòd probatio dilectionis eſt exhibitio operis. ſi ergo ſecundum effectum eſt ordo, oportet quòd etiam ſit ſecundum affectum

Homil. 30. ſuper euang.

¶ 2 Præter. Bonum eſt obiectum charitatis quantum ad affectum: ſed ordo charitatis, vt dictum eſt, attenditur ſecũdum diuerſitatem bonorum. ergo charitas habet ordinem non ſolũ ſecundum effectum, ſed etiam ſecundum affectum.

ar. præced. in corpore.

¶ 3 Præt. Sicut charitas principaliter reſpicit affectum, ita beneficentia reſpicit effectum. Si ergo ordo eſſet ſolum ſecundum effectum, non eſſet hæc ordinatio charitatis, ſed ſolum beneficentiæ: quod eſt contra authoritatem canticorum in litera inductam.

Reſpondeo. Dicendum, quòd effectus exterior nõ pertinet ad charitatem, niſi inquantum ex affectu procedit, in quo primo eſt charitatis actus. Vnde ſi eſſet ordo in effectu tantum attendendus, ordo ille nullo modo ad charitatem pertineret, ſed ad alias virtutes magis, ſicut ad liberalitatem, vel miſericordiam. Vnde cum charitas ordinata perhibeatur, oportet

A quòd ordo in affectu obſeruetur, & ex affectu in effectum procedat, non hoc modo, quòd ei qui plus ex affectu diligitur, magis in effectu impendatur, ſed quòd homo ſit paratus magis impendere, ſi neceſſe foret. quia quandoque qui diliguntur, noſtris auxilijs non indigent. Et hoc etiam patet per ſimile in natura, quia vnicuique rei naturali tantum inductum eſt a cauſatore de amore naturali erga aliquid, quantum neceſſariũ eſt, vt effectum circa id exhibeat: & ſimiliter ſecundum gradum qui neceſſe eſt vt obſeruetur in effectu, ordo affectus lege diuina imperat. Deuter. 5. Matth. 23.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd obiectum fidei non eſt, veritas prima ſecundum quod eſt in re exiſtens tantum, ſed ſecundum quod eſt nobis diuinitus annũciata: quia fides ex auditu eſt. Et ideo quia omnia quæ ſunt fidei, annũciata ſunt nobis eodem modo, ideo æqualis certitudo de eis habetur: ſed charitatis obiectum eſt bonum ſecundum quod eſt in rebus, & ideo cum in diuerſis rebus diuerſimode diuina bonitas inueniatur, oportet quòd diuerſimode affectio noſtra in illa tranſeat.

C

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis ſit eadem ratio communis diligendi in omnibus, tamen illa ratio non æqualiter participatur in ſingulis: & ideo nec æqualis affectio eis debetur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd intenſio actus pręcipue in actibus animæ, quæ non neceſſario ſecundum totum ſuum poſſe agit, ſicut naturalia non menſurantur ad quantitatem obiecti tantum, ſed ad efficaciam agentis, & conatum in agendo. Vnde non melius videt qui maiorem rem intuetur, ſed qui clarius videt: ideo etiam non oportet quòd æqualiter afficiar ad illud, cui æquale bonum deſidero.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ille qui impendit quod debet alicui ſine affectu, quamuis non ſit reus * præcepti quod eſt de actu iuſtitiæ, eſt tamen reus præcepti quod eſt de actu charitatis: vnde Ro. 1. ſic vitiũ reputatur ſine affectione eſſe. * D. 1047.

D

¶ Ad quintum dicendum, quòd de quantitate meriti diligibilium diuerſorum quæſtio erit in ſequenti diſtin. & ideo ibi reſeruetur. d. 30. q. vnica art. 3. 4.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Deus ſit ſuper omnia diligendus ex charitate.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur quòd Deus non ſit ſupra omnia diligendus ex charitate. Quia ſicut dicit Diony. 4. ca. de diui. no. amor eſt vnitiua virtus: ſed magis eſt ſibi vnuſquiſque vnitus, quàm Deo. ergo magis ex charitate debet ſe diligere quam Deum. 22. q. 26. 3. part. 1.

E

¶ 2 Præt. Philoſophus dicit in 8. Ethi. quòd vnicuique eſt amabile quod eſt ſibi bonum: ſed quicquid diligitur, propter hoc quòd eſt ſibi bonum, propter ſeipſum diligit homo. ergo quicquid diligit, propter ſeipſum diligit. ergo ſe magis diligit omnibus, quæ diligit: & ita non diligit Deum ſupra omnia. Cap. 11.

¶ 3 Præt. Philoſophus dicit in 9. Ethic. quòd amicabilia quæ ſunt ad alterũ, veniunt ex amicabilibus quæ ſunt ad ſeipſum: ſed primum in quolibet genere eſt potiſſimum. ergo amor, quem quiſque habet ad ſeipſum, eſt potior amore quem habet ad alterum, & ita quiſque plus ſeipſum quam Deum diligit ſecundum naturam, & ita etiam ſecundum charitatem, cum gratia naturam non deſtruit. Cap. 4.

¶ 4 Præt. Sicut dicit Grego. probatio dilectionis eſt exhibitio operis: ſed tantum quiſque facit pro gratia conſeruanda, ſiue beatitudine creata habenda, quantum pro Deo. ergo tantum diligit quis gratiam, vel beatitudinem creatam, quantum Deum: ſed dilectio, qua dicimus diligere virtutem, vel aliquod In hom. ſecũdum Io. ſiquis diligit me.

quod accidens, refertur ad ipſum ſubiectum accidentis, cui F deſideratur illud accidens. ergo tantum quiſque diligit ſe habens charitatem, quantum Deum.

¶ 5 Præt. Tantum quiſque diligit proximum, quantum diligit Deum in proximo, vel in ſeipſo, quia Deus non eſt melior in ſe, quàm vbicunque eſt. ergo tantum

Li. 13.c.44. quiſque diligit ſeipſum, vel proximum, quàtum diligit Deũ: & ita non diligitur, Deus ex charitate ſuper omnia.

Sed contra. Finis magis diligendus eſt

Gloſ.cãt.2. his quæ ſunt ad finẽ: ſed Deus eſt finis omnium diligibilium ex charitate. ergo ipſe eſt maxime diligendus.

¶ 2 Præt. Vnicuique eſt diligibile propriũ

8.Eth.c.11. bonum, ſecundũ Philoſophum: ſed Deus eſt maius bonum, q̄ aliquid aliud, & eſt proprium magis alicui, q̄ aliquid aliud, quia eſt magis inti-

Cap.14. mum animæ, quàm etiam ipſa ſibi, vt dicitur in libro de ſpiritu & anima. ergo Deus ſuper omnia diligendus eſt. H

¶ 3 Præt. Quod eſt cauſa aliorum in vno quoque genere, ma-

Tom.4. ximum eſt in genere illo, vt dicitur in 2. Met. ſed Deus eſt cauſa & ratio, quare omnia ex charitate diligantur, quia diuina bonitas eſt per ſe obiectum charitatis. ergo magis diligendus eſt Deus, quam aliquid aliud.

Reſpondeo. Dicendum, quòd cum obiectum amoris ſit bonum, dupliciter aliquis tendere poteſt in bonum alicuius rei. Vno modo ita, quod bonum illius rei ad alterũ referat, ſicut ꝙ bonum vnius rei optet alteri, ſi non habet: vel complacet ſibi, ſi habet. Sicut amat quis vinum, inquantum dulcedinem vini peroptat, & in hoc gaudet, quòd eo fruatur, nõ ꝙ vinum ipſum habet: & hic amor vocatur à quibuſdam amor concupiſcentiæ. Amor autem iſte non terminatur ad rem, quę dicitur amari, ſed reflectitur ad rem illam, cui optatur bonum illius rei. Alio modo amor fertur in bonum alicuius rei ita, ꝙ I ad rem ipſam terminatur, inquantum bonum quod habet cõplacet ꝓ habeat, & bonum quod non habet optatur ei: & hic eſt amor beneuolentiæ, qui eſt principium amicitiæ, vt dicit

Cap.6. Philoſophus in 9. Ethi. Vnde gradus charitatis ſecundum hũc modum amoris attendẽdi ſunt, quia charitas amicitiã inclu-

d. 27.q.2. art.1.c. dit, vt ſupradictum eſt. Bonum autem illud vnuſquiſque maxime vult ſaluari, quod eſt ſibi magis placens: quia hoc eſt appetitiui informato per amorem magis conforme, hoc eſt aũt ſuum bonum. Vnde ſecundum quod bonum alicuius rei eſt, vel æſtimatur magis bonum ipſius amantis, hoc amans magis ſaluari vult in ipſa re amata. Bonum autem ipſius amãtis magis inuenitur, vbi perfectius eſt: & ideo pars quęlibet imperfecta eſt in ſeipſa, perfectionem autem habet in ſuo toto: ideo etiam naturali amore pars plus tẽdit ad conſeruationem ſui totius, quam ſuiipſius. Vnde etiam naturaliter animal opponit brachium ad defenſionem capitis, ex quo pendet ſalus to- K tius. Et inde eſt etiam, ꝙ particulares homines per ſeipſos morti exponunt pro conſeruatione communitatis, cuius ipſi ſunt pars. Quia ergo bonum noſtrum in Deo perfectum eſt, ſicut in cauſa vniuerſali prima & perfecta bonorum: ideo bonum in ipſo eſſe magis naturaliter complacet, quàm in nobiſipſis: & ideo etiam amore amicitiæ naturaliter Deus ab homine plus ſeipſo diligitur. Et quia charitas naturam perficit, ideo etiam ſecundum charitatem Deum ſupra ſeipſum homo diligit, & ſuper omnia alia particularia bona. Charitas autem ſupra naturalem dilectionem ipſius addit quãdam aſſociationem in vi-

d.27.q.2. art.1.c. ta gratię, vt ſupradictum eſt. Quidam autem dicunt ꝙ aliquis naturaliter amore concupiſcentiæ Deum plus ſeipſo diligit, inquantum diuinum bonum eſt ſibi delectabilius, ſed amore amicitiæ plus ſeipſum naturaliter, quàm Deum diligit, dum plus ſe vult eſſe & viuere, & habere aliqua bona, quàm Deũ: ſed charitas ad hoc naturam eleuat, vt etiam per amicitiam

dixi: non dilige. Obuiat etiam illis illud quod Hiero. ſuper Ezechielem ait, ſcilicet vt ordine charitatis: ſicut ſcriptum eſt, ordinauit in me charitatem: poſt omnium patrem Deum carnis quoque pater diligatur, & mater, & filius, & filia, & frater, & ſoror. Ambro. quoque diligendi expri- G mens ordinem, ſuper illud Cant. cap. 2. ordinauit in me charitatẽ, ait. Multorum charitas inordinata eſt. Quod in primo eſt ponunt tertium, vel quartũ. Primo Deus diligendus eſt, ſecundo parentes, tertio filij, poſt domeſtici, qui ſi boni ſunt, malis filijs pręponendi ſunt: ſecundum hoc in euangelio ad cuiuſq; dilectionẽ proprium ponit. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totis viribus tuis, & proximum tuũ ſicut teipſum: & inimicos non ex tota virtute, non ſicut teipſum, ſed ſimpliciter. Sufficit enim ꝙ diligimus, & non odio habemus. Ecce hic ex pręmiſſis aperte inſinuatur quæ in affectu charitatis diſtinctio ſit habenda, vt differenti affectu, non pari homines diligamus, & ante omnia Deum, ſecundo noſipſos, tertio parentes, inde filios & fratres, poſt domeſticos, demum inimicos diligamus. Sed inquiunt alij, quæ de ordine dilectionis ſupra dicuntur, eſſe referẽda ad operis exhibitionem, quæ differenter proximis exhibenda ſunt. Primo parentibus, inde filijs, poſt domeſticis,

aliquis plus Deum diligat quàm ſeipſum. Sed prima opinio probabilior eſt: quia inclinatio naturæ hominis, inquantum eſt homo, nunquam contradicit inclinationi virtutis, ſed eſt ei conformis.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd amor non eſt vnio ipſarum rerum eſſentialiter, ſed affectuum. Non autem eſt incõueniẽs, vt illud quod eſt minus coniunctũ ſecundum rem, ſit magis coniunctum ſecundum affectum, dum plerunque ea, quę realiter nobis cõiuncta ſunt, nobis diſpliceant, & ab affectu maxime diſcordent: ſed amor ad rerum vnionem inducit quantum poſſibile eſt: & ideo amor diuinus facit hominem ſecũdum quod poſſibile eſt, non ſua vita, ſed Dei, viuere, ſicut Apoſtolus dicit Gal. 2. Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Chriſtus. D. 105.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis vnicuique ſit amabile quod ſibi eſt bonum, non tamen oportet quòd propter hoc, ſicut propter finem, ametur, quia eſt ſibi bonum, cum ẽt amicitia nõ retorqueat ad ſeipſum bonum, quod ad alterum optat: diligimus enim amicos, etiam ſi nihil nobis debeat inde fieri.

¶ Ad tertium dicendum, quòd amicabilia quæ ſunt ad alterum, venerunt ex amicabilibus quæ ſunt ad ſeipſum, non ſicut ex cauſa finali, ſed ſicut ex eo quod eſt prius in via generationis. Quia ſicut quilibet ſibi prius eſt notus quàm alter, & quàm Deus: ita etiam dilectio, quam quiſque habet ad ſeipſum, eſt prior ea dilectione, quam habet ad alterum in via generationis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd opera noſtra proprie loquẽdo, non proportionãtur affectioni, qua ipſum in ſeipſo diligimus: quia ex noſtris operibus nihil ei accreſcit, vel accreſcere poteſt. Sed ſi eſſet poſſibile, quòd ex noſtris operibus aliquid ei accreſceret, habens charitatem multo plura faceret propter beatitudinem ei conſeruandam quàm propter eam ſibi adipiſcendam.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Deus vbique æqualiter diligitur, tamen diuinum bonum in illo eſſe non eſt tantum amabile, ſicut ipſum eſſe in Deo: quia non æque perfecte in omnibus eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in dilectione Dei poſſit haberi reſpectus ad aliquam mercedem.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd non poſſit in 22.q.27.3 dilectione Dei haberi reſpectus ad aliquam mercedem, quia Io. 10. mercenarius vituperatur: ſed mercenarius dicitur qui mercedem quærit. ergo dilectio Dei ex charitate non admittit reſpectum mercedis.

¶ 2 Præt. Auguſt. dicit. Deo licet ſine præmio ſeruiri non poſſit, tamen ſine intuitu præmij ſeruiendum eſt: ſed præmium nihil aliud eſt quàm merces laboris. ergo ſine reſpectu mercedis Deo ſeruiendum eſt. Auguſt.5 2.

¶ 3 Præt. Amicitia ciuilis quamuis habeat multas delectiones & vtilitates, tamen ad eas non reſpicit, ſed plura honeſtum fundatur: ſed amicitia charitatis magis eſt honeſta, quã amicitia ciuilis. ergo nec ipſa ad aliquam vtilitatem reſpicit.

¶ 4 Præterea. Merces eſt finis eorum, quæ propter mercedem fiunt: ſed finis diligitur magis quàm ea quæ ſunt ad finem. ſi ergo Deus propter aliquam mercedem diligeretur, aliquid aliud magis diligeretur Deo, quod eſt contra rationem charitatis.

¶ 5 Præt.

¶ 5 Præt. Sicut per charitatem homo adipiſcitur præmium, A ita etiam fugit & pœnam: ſed charitas expellit timorem pœnæ, maxime ſi ſit perfecta. ergo videtur quòd etiam excludit intuitum mercedis.

Gloſſ interlinearis. Sed contra. Sicut dicitur in glo. Matth. 1. Spes generat charitaté: ſed ſpes eſt expectatio mercedis. ergo charitas poteſt eſſe cum intuitu mercedis.

¶ 2 Præter. Hebr. 11. dicitur de ſanctis patribus, quòd aſpiciebant in remunerationem: ſed conſtat quòd ipſi diligebant Deum ex charitate: ergo dilectio Dei ex charitate cõpatitur intuitum mercedis.

De Tri. lib. 8. cap. 8. ¶ 3 Præt. Amicorum eſt, quòd quærát inuicem perfrui: ſed nihil aliud eſt merces noſtra, quàm perfrui Deo videndo ipſum. ergo charitas non ſolum non excludit, ſed etiam facit habere oculũ ad mercedem.

In corp. Reſpondeo. Dicendum, quòd merces proprie dicitur præmium, quod quis ex labore, vel aliquo opere meretur. Præ- C mium autem eſt, quod alicui in bonum eius redditur: vnde merces inquantum huiuſmodi, importat aliquid referibile per amorem ad id, cui merces redditur. Mercedem enim aliquis propter ſeipſum amat, non tamen eſt de ratione mercedis, quòd ſit intentionis finis: quia plerumq; aliquis mercedem ex opere non quærit, cui merces datur. Ea autem quæ propter ſe aliquis diligit, vel ſunt perfectiones illius formaliter, ſicut ſanitas, virtus, operatio, dilectio, & huiuſmodi: vel ſunt effectiua, vel cõſeruatiua horum, aut contrariorum prohibitiua. Vnde ſi aliquis amat aliquid extra ſe propter ſeipſum, illud poteſt dici merces, inquantum ex eo aliquid in ipſo relinquitur, vel art. 2. 2. conſeruatur. Sed ſicut ſupra dictum eſt, de ratione amicitiæ eſt, quòd amicus ſui gratia diligatur, vnde amicus non habet in amicitia rationem mercedis proprie loquendo, quàmuis ea quæ ex amico in nobis ſunt, rationem mercedis habere poſ- D ſint, ſicut delectationes & vtilitates, quas ex ipſo amans conſequitur; ratione quarum ipſe amicus merces dicitur quaſi cauſaliter: ſicut dicitur Deus merces noſtra ratione eorum, d. 28. q. 1. art. 1. c. quæ ex ipſo in nobis ſunt. Patet ergo quòd ponere mercedem aliquam finem amoris ex parte amati, eſt contra rationem amicitiæ. Vnde charitas per hunc modum oculum ad mercedem habere non poteſt: hoc enim eſſet Deum non ponere vltimum finem, ſed bona quæ ex ipſo conſequitur. Sed ponere mercedem eſſe finem amoris ex parte amantis, non tamen vltimum, prout ſcilicet ipſe amor eſt quædam operatio amãtis, non eſt contra rationem amicitiæ: quia ipſa amoris operatio, cum ſit quoddam accidens, non dicitur amari niſi propter ſuum ſubiectum, vt ex dictis patet: & inter ea quę propter ſe aliquis diligit, poteſt eſſe ordo ſalua amicitia: vnde & ipſam operationem amoris poſſum amare non obſtante ami- E citia propter aliquid aliud. Erit tamen contra rationem virtutis, ſi virtutis operatio propter aliquid aliud virtute inferius, cuiuſmodi ſunt temporalia bona, diligatur. Patet ergo, quòd habens charitatem, nõ poteſt habere oculum ad mercedem, vt ponat aliquid quodcunque finem amati, ſcilicet Dei: hoc enim eſſet cõtra rationem charitatis, vt eſt amicitia quædam. Nec iterum vt ponat aliquod bonum temporale finem ipſius amoris, quia hoc eſt contra rationem charitatis, vt eſt virtus: poteſt tamen habere oculum ad mercedem, vt ponat beatitudinem creatam finem amoris, non autem finem amati. Hoc enim neque eſt contra rationem amicitiæ, neq; contra rationem virtutis, cum beatitudo virtutum ſit finis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd mercenarius ibi dicitur, qui opus ſpirituale propter mercedem temporalem exercet.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſine intuitu præmij ſeruiendum eſt, ita quòd præmium non ponatur finis eius quod ama- A tur, & cui ſeruitur, ſed quòd ponatur finis ipſius ſeruitij, vel amoris.

¶ Ad tertium dicendum, quòd amicitia non reſpicit delectationes, & vtilitates amicorum quaſi finem, propter quem amicus amat.

¶ Ad quartum patet ſolutio per ea, quę dicta ſunt.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd bonum, de quo eſt ſpes, magis eſt conſonũ amori, quàm malum, de quo eſt timor. & ideo quãuis perfecta charitas foras mittat timorem pœnæ, non tamen oportet quòd foras mittat intuitũ mercedis.

deinde inimicis. Deum vero tam affectu, quã obſequij exhibitione ante omnia diligendum.

Quòd aliqui illorum tradunt, tantum proximum quantum nos eſſe diligendum.

B Quorum etiã nonnulli, tradunt affectu charitatis tãtum proximos eſſe diligẽdos, quãtum noſipſos diligimus. Quod confirmãt, authoritate Aug. qui ait. Nec illa iam quæſtio moueat, quantũ charitatis fratri debeamus impendere, quantũ Deo, incomparabiliter plus Deo quã nobis. Nos autem tanto magis diligimus, quanto magis diligimus Deum. Ex hoc, & ex præmiſsis teſtimonijs Auguſt. aſſerunt omnes homines pariter diligendos à nobis, & tantum quantum nos, Deum autẽ plus quàm nos, corpus vero noſtrum minus, quàm nos, vel proximos. Nec in enumeratione præmiſſa quatuor diligẽdorum, ordinem diligendi aſsignari dicunt, B ſed tantum quæ ſunt diligenda.

Secundum alios non pari affectu omnes diligendi ſunt.

Verum quia pręmiſſa verba Amb. ſecundum affectum ordinem diligendi magis, quàm ſecundum effectum diligẽter intuentibus explicare videntur, non indocte alij dicunt non ſolummodo exhibitione operis, ſed etiam in affectu charitatis or-

ARTIC. V.

Vtrum homo magis debeat ſeipſum ex charitate diligere, quã proximum.

C Ad Quintum ſic proceditur. Videtur quòd homo ex charitate non debeat ſeipſum magis, quàm proximum diligere. Illud enim propter quod aliud relinquitur, magis amatur: ſed charitas facit hominem ſeipſum relinquere quodãmodo, & amato inhærere: quia Diony. dicit quòd amor ponit hominem extra ſe, & collocat eum in amato. ergo plus amat amicum, quàm ſe. 22. q. 26. 4. De diu. no. c. 4. par. 1.

¶ 2 Præterea. Deum magis quàm noſipſos diligimus, inquantum bonum noſtrum perfectius in eo, quàm in nobis inuenitur: ſed ſimiliter perfectius inuenitur in aliquo proximorum, quàm in nobis, qui bona quæ nos habemus, perfectius habent. ergo debemus magis proximum, quàm noſipſos diligere.

¶ 3 Præt. Illud quod aliquis maxime in ſeipſo diligit, eſt viuere & eſſe: ſed charitas facit ponere vitam corporalem pro fratribus. Quidam enim gentiles pro amore amicorum ſe morti D expoſuerunt ſine aliqua ſpe vitæ æternæ. ergo amicitia, & charitas facit magis diligi proximum, quàm ſeipſum.

¶ 4 Præt. Illos magis diligimus, quorum bona magis optamus, & mala magis vitamus, & ſicut dicit Philoſophus in 9. Cap. 13. Ethicor. in triſtitijs amicos tarde vocandum, ad eorum autem triſtitias prompte eundem. In lætitijs aut econuerſo: quia eos prompte vocandum, difficulter ad eorum lætitias ſe ingerendum. ergo charitas facit magis amare proximos quàm ſeipſos.

¶ 5 Præter. Beneficentia eſt effectus charitatis: ſed magis laudantur, qui ſunt benefici ad amicos, quam qui ſunt benefici ad ſeipſos. ergo charitas facit magis amare proximos quàm ſeipſum.

¶ 6 Præt. Amicitia facit hominem gaudere de conuerſatione cum amicis: ſed homo magis delectatur de conuerſatione E ad amicos, quàm de conuerſatione ſui ad ſeipſum. ergo plus amicos & proximos quàm ſeipſum diligit.

Sed contra. Quanto quis amat ſalutem alicuius, tanto vitat peccatum eius: ſed homo magis debet vitare peccatum ſuum, quàm peccatum alterius. ergo magis debet amare vitam ſuam, quàm ſalutem alterius.

¶ 2 Præter. Miſericordia ex amore cauſatur: ſed homo debet incipere miſereri à ſeipſo, ſecundum quod dicit Auguſt. ergo Auguſtin. & à ſeipſo debet incipere amorem.

¶ 3 Præt. Illud quod eſt naturale, vehementius eſt quàm illud quod eſt voluntarium tantum: ſed amor ſui eſt ex inclinatione naturæ, amor autem aliorum eſt ex voluntate rationis tantum. ergo ex charitate homo plus ſeipſum, quàm alios diligit.

Reſpondeo. Dicendum, quòd ſicut aliquid inuenitur perfectius in cauſa perfecta in vniuerſali, quàm in effectu particulari: ita aliquid perfectius inuenitur in re, quàm in ſui ſimilitudine:

militudine

militudine: vnde cum bonum proprium alicuius inueniatur in deo ſicut in cauſa vniuerſaliuin, in ſe autem ſicut in effectu, in proximo autē ſicut in ſimilitudine, ſicut Deum plus quàm ſeipſum diligere debet beneuolentiæ dilectione: ita etiā plus ſe, quàm proximum. Sed ſciendum, quòd cum in homine ſit duplex natura ſcilicet interiori videlicet rationi, quæ dicitur homo interior, & exterior ſcilicet natura ſenſualis, quæ dicitur homo exterior, plus homo debet diligere ſe, quantum ad naturam interiorē, quàm quantum ad noſtram exteriorem: & ideo ea quæ ſunt bona naturæ interioris plus debet optare, quàm ea, quæ ſunt bona ſibi ſecundum naturam exteriorē. Omnia autem opera virtutis ſunt ſibi bona ſecūdum interiorem naturam, inter quæ etiam ſunt illa, quæ quis ad amicum operatur: & ideo plura bona exteriora ſunt impendenda amicis, quàm nobiſipſis, H inquantum conſiſtit in hoc bonum virtutis, quod eſt noſtrum maximum bonum. Sed de bonis ſpiritualibus ſemper plus nobis, quam amicis impendere debemus, & velle, & ſimiliter etiam de malis vitandis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd in amore amatum, vt amatum, potius eſt quam amans vt amans: ſed quia vt amans eſt etiam amatum à ſeipſo, ideo potius poteſt eſſe in amore inquantum eſt amatum, quàm amatum extrinſecum, & magis collocatur in ipſo affectu amantis, quā in exteriori amato.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis bonum, quod ego habeo, poſſit in proximo perfectius inueniri, quàm in meipſo, ſit in me ſemper inuenitur perfectius, vt proprium: quia bonum quod eſt in ipſo, non eſt meum niſi per ſimilitudinem: bonum autem quod eſt in Deo eſt meum etiam ſecundum cauſam.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd tradere ſeipſum morti propter I amicum, eſt perfectiſſimus actus virtutis: vnde hunc actum magis appetit virtuoſus, quàm vitam propriam corporalem. Vnde quòd aliquis vitam propriam corporalem propter amicum ponit, non contingit ex hoc, quòd aliquis plus amicum quàm ſeipſum diligat, ſed quia in ſe plus diligit quis bonum virtutis, quàm bonum corporale.

¶ Ad quartum dicēdum, quòd in hoc ipſo quòd homo non vult eſſe onerosus amico, triſtitias ſuas communicando eidem, ſed magis beneficus & delectabilis, ſecundum virtutem operatur: & ita ſpirituale bonum plus ſibi, quàm amico tribuit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd de bonis ſpiritualibus magis nobis impendimus quàm amicis: de corporalibus autem magis amicis quam nobis ratione iam dicta.

In corpo. ¶ Ad ſextum dicendum, quòd conuerſatio cum amicis eſt nobis delectabilis, inquantum cognoſcimus bonum ipſorum, quod K nobis quaſi noſtrum complacet. Et quia per viſum melius cognoſcunt res, quàm per alium ſenſum, ideo amici magis ſe videre deſiderant, & quia magis poteſt homo cognoſcere quæ ſunt alterius, quàm quæ propria, ideo magis delectatur in cōuerſando ad amicum, quàm etiam ad ſeipſum: quamuis virtuoſus ad ſeipſum delectabiliter conuerſetur, inquantum in ſeipſo conſiderat memoriam, & propoſitum, & ſpem bonorū, quæ ei delectationem ingerunt, vt dicitur in 9. Ethicor. Cap. 4.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo debeat magis ex charitate diligere extraneos, quàm propinquos.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur quòd homo ex charitate magis debeat diligere extraneos, quàm propinquos. Charitas enim ſicut & amicitia fundamentum habet

dinem differētē eſſe ſtatutum, vt ante oīa diligamus Deū, ſecūdo nos, tertio parētes, quarto filios, vel fratres & huiuſmodi, poſtea domeſticos, demum inimicos.

Determinatio authoritatum, quæ videntur aduerſari.

QVod vero Auguſt. dicit pariter omnes eſſe diligendos, & pari dilectioni oībus vitam optandam, ita accipi poteſt, vt paritas nō ad affectum referatur, ſed ad bonū quod eis optatur: quia charitatē omnibus optare debemus, vt paria bona mereantur, ſicut Apoſtolus dicit. Volo oēs homines eſſe ſicut me. Optāda eſt enim minoribus perfectio maiorum, vt ipſi fiant perfecti, & ſic parem mereantur beatitudinē: vel pari dilectione. i. eadem delectione omnes diligendi ſunt. Item quod ait, Vt tantum diligamus fratres quantum nos, ita intelligi poteſt, i. ad tantum bonū diligamus fratres ad quantum nos, vt tantum bonum eis G optemus in æternitate quantum nobis, etſi non tanto affectu, vel ibi quantum ſimilitudinis eſt, nō quantitatis.

Quæſtio de parentibus malis, & alijs bonis.

SOlet quæri ſi parentes noſtri mali ſint, vel filij, vel fratres, an magis, vel minus diligendi ſint alijs bonis hac ratione nobis non copulatis. Vide-

F honeſtum: ſed maior honeſtas, vel virtus inuenitur quandoque in extraneis, quàm propinquis. ergo magis ſunt diligendi ex charitate extranei, quàm propinqui.

¶ 2 Præt. Charitas facit conformitatem hominis ad Deum; ſed Deus plus diligit extraneos noſtros, quàm propinquos, ſi ſunt meliores. ergo & nos magis eos diligere debemus.

¶ 3 Præter. Effectus reſpondet affectui; ſed in aliquibus debemus maiorem effectum amoris oſtendere ad extraneos, quā ad propinquos, ſicut in collatione beneficiorum eccleſiaſticorum, ſi extranei meliores ſint. ergo magis ſunt diligendi etiā ex affectu quandoque extranei, quā propinqui.

¶ 4 Præterea. Concordia in charitate, importat, & ex charitate efficitur; ſed aliquando magis cōcordandum eſt extraneis, quam propinquis, ſicut in bellis magis obediendum eſt duci exercitus, quam patri. ergo H magis ſunt diligendi extranei, quàm propinqui.

¶ 5 Præt. Illud, quod eſt debitum, præponendum eſt ei, quod non eſt debitum, ſed reddere retributionem beneficiorum eſt debitum, benefacere autem propinquis non eſt debitū quandoque. ergo magis benefaciendum eſt extraneis, quàm propinquis: & ita ad minus quantum ad affectum amicitiæ, extranei propinquis præponendi ſunt.

Sed contra. Gala. 6. Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei. ergo propinqui præferendi ſunt extraneis.

¶ 2 Præterea. 1. Timo. dicitur. Qui ſuorū, & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. ergo magis habenda eſt cura propinquorum, quam alienorum. Cap. 5.

¶ 3 Præter. Magis homo debet ſeipſum diligere, quàm alios. ergo quanto aliqui ſunt ſibi magis propinqui, magis debet I eos diligere.

Reſpondeo. Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, proximos diligimus, inquantum in eis bonum noſtrum per ſimilitudinem inuenitur, loquendo de amore beneuolentiæ. Hæc autem ſimilitudo attenditur ſecundum quod cum eis communicamus: vnde & ſecundum diuerſas communicationes diuerſas amicitias Philoſophus diſtinguit. Eſt enim communicatio alia quidem naturalis, ſecundum quod in naturali origine aliqui communicant, & in iſta communicatione fundatur amicitia patris, & filij, & aliorum conſanguineorum. Alia vero communicatio eſt œconomica, ſecundum quam homines ſibi in domeſticis officijs communicant. Alia vero communicatio eſt politica, ſecundum quam homines ad conciues ſuos communicant. Quarta communicatio eſt diuina, ſecundum quam omnes homines communicant in vno corpore eccleſiæ vel actu, vel potentia: & hæc eſt amicitia charitatis, quæ K habetur ad omnes, etiam ad inimicos. Quia ergo charitas beneuolentiam importat, quæ amicis bona optat, & operatur bonum ad ipſos: ideo ſecundum vnamquamque prædictarum amicitiarum amandi ſunt amici quantum ad bona pertinentia ad communicationem illam, ſuper quam amicitia fundatur: vnde ad patrem, & conſanguineos amicabiliter nos habere debemus in eis quæ ad conſeruationem naturæ pertinent, & ad domeſticos in his quæ ad diſpenſationem domus pertinent. Ad conciues in his, quæ ad ciuilem vitam ſpectant, ſicut eſt ſimul conuerſari, & morari in operibus ciuilibus. Ad omnes autem homines in his quæ ad Deum ſpectant, vt omnibus optemus vitam æternam, & operemur ad ſalutem ipſorum ſecundum modum noſtrum. Tamen ſimpliciter loquendo, ſecundum illam amicitiam maior debet eſſe, dilectio, quæ magis accedit ad id quod ma-

In corp. præcedentius ar.

œconomica domeſtica.

gis

gis diligendum eſt. Maxime autem diligendus eſt Deus, & A poſt hoc maxime debet homo ſeipſum diligere, vt dictum eſt. Et quia vltima dictarum amicitiarum, ſcilicet charitatis, magis appropinquat ad dilectionem Dei: ideo ſi ab illa priores amicitiæ ſeparentur, potior ſimpliciter eſſet ipſa ſine alijs, quàm aliæ ſine ipſa: non autem ſeparantur quantum ad aliquem, qui in hac vita viuat, ſed poſt mortem ſeparantur ab amicitia charitatis damnati. Vnde plus debeo diligere hominem chriſtianum, quàm patrem meum infidelem defunctum, ſimpliciter loquendo: quamuis liceat ſecundum affectum naturalem in illud magis ferri, quòd magis ſecundum naturam, nobis coniunctum eſt. Prima amicitia magis proxima eſt ei, qua aliquis ſeipſum diligit, quàm ſecunda, & ſecunda quàm tertia, tertia ſimpliciter, quàm quarta tantum. Et ideo Ambr. hunc ordinem dilectionis punit, vt primo diligantur conſanguinei, ad quos habetur prima amicitia. Secundo domeſtici, ad quos habetur ſecunda, quantum ad illos qui nobiſcum in domo conuerſantur. Et tertia quantum ad illos, qui nobis in ciuilibus, & honeſtis actibus familiares ſunt. Tertio inimici, ad quos ſolum quarta amicitia habetur, & hoc intelligendum eſt ſimpliciter loquendo. Sed ſecundum quid poteſt ordo iſte mutari, vt ſcilicet magis amicabiliter me habeam ad familiarem, qui mihi conuenit in operibus honeſtis quantum ad ſocietatem in illis, quàm ad patrem qui in illis non communicat, & ſic eſt intelligendum de alijs.

In cor. pcedentis art. Matth. 12.

Super. 1. cã ticorũ c. 2. ordinauit ĩ me charitatem.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd amicitia politica fundamentum habet communicationem in honeſtis operibus, in quibus ſimul aliqui conuerſantur: ſed amicitia naturalis habet fundamentum communicationem naturalem, & hæc communicatio propinquior eſt illi, qua homo ſibi communicant. Vnde ſicut bonum ſimpliciter ſe ipſum debet magis diligere quàm ad naturam, etiam ſi malus ſit, quàm alium bonum: ita etiam naturam patris ſui magis diligere debet, ſimpliciter loquendo, quàm alium bonum, non quidem inquantum malus, ſed ad hoc vt bonus ſit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in hoc Deo conformamur, quòd diligimus eos magis, qui nobiſcum magis communicant, ſicut & ipſe eos, qui ſecum magis communicat, magis diligit: quamuis non ſint idem qui nobiſcum, & cum eo magis communicat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in illis quæ non pertinent ad communicationem naturalem, quam cum patre, vel conſanguineis habem⁹, nõ oportet ꝙ magis cõſanguineis benefaciamus, ſed illis qui magis coniuncti ſunt nobis ſm illam communicationem, ad quam illa bona pertinent: & ideo beneficia eccleſiaſtica non ſunt danda magis conſanguineis, ſed eis qui magis ſunt idonei ad regimen eccleſiæ: quia illi quantum ad hoc, quod diſpenſatores diuinorum ſumus, magis nobiſcum communicat. Sed de patrimonio proprio, & de his, quæ homo proprio, & licito lucro acquirit, poteſt benefacere conſanguineis potius, quàm alijs, & debet, niſi ex alia parte ſit aliquid, quod præponderet, vt indigentia, vel vtilitas. B

¶ Ad quartum patet ſolutio per iam dicta: quia ad vnũquenque magis amicabiliter nos debemus habere in eis, quæ ad communicationem illam pertinent, ſecundum quod amicitia nobis iunguntur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in his quæ ad cõſeruationem naturæ pertinent, magis ſumus debitores parentibus, a quibus naturam accepimus, quàm aliquibus alijs & conſanguineis conſequenter: & ideo magis liberare debemus patrem à morte, quàm extraneum, etiam ſi ille nos in caſu ſimili liberaſſet. Sed in alijs beneficijs poſſumus nos quandoque magis amicabiliter habere ad extraneos, quàm ad propinquos.

tur quòd magis ſint diligendi boni qui nobis carne non ſunt coniuncti, quã alij carne coniuncti: quia nobis ſunt coniuncti corde glutino charitatis. Sanctior eſt enim copula cordium, quàm corporum. Vnde Beda de illis verbis Domini. Mater mea, & fratres mei hi ſunt, qui verbum Dei faciunt, ait. Non iniurioſe negligit B matrem, nec mater negatur, quæ etiam de cruce agnoſcitur: ſed religioſiores monſtrantur copulæ mentium, quàm corporum. Veruntamen latebroſa quæſtio eſt hæc, nec à nobis plene abſoluenda properantibus ad alia. Monemur enim ſup illis verbis quibus inimicos non ex tota virtute, non ſicut teipſum iubet diligere, ſed ſimpliciter. Sufficit.n. quòd diligimus, & non odio habemus.

Quod non ita eſt accipiendum, quaſi ſufficiat tibi diligere inimicum, & non ſicut teipſum: quia oẽs & amicos, & inimicos ſicut teipſum diligere debes: ſed ad oſtendendum gradus diligendi Deum, & proximum, & inimicũ qui tamen proximus eſt: quia Dominus ponit cum ait. Diliges B Deum ex tota virtute, & proximum tuum ſicut teipſum, nõ ait, Ex tota virtute, vt oſtendat proximum diligẽdum minus quàm Deum. Dicit etiam, Diligite inimicos veſtros, nec addit, Ex tota virtute: nec, Sicut teipſum, ſed ſimpliciter. Sufficit.n. ꝙ diligim⁹ & nõ odio habemus. i. ſufficit dicere, vt diligamus, vt nõ odio habeamus: non quin eos diligere debeamus ſicut nos, quia proximi ſunt: ſed ſufficit ſi eos minus

C

ARTIC. VII.

Vtrum pater ſit maxime diligendus, vel filij, vel benefactores, vel ſeipſum debeas diligere, vel vxorẽ, vel fratres, vel matrem.

AD Septimum, ſic proceditur. Videtur quod pater non ſit maxime diligẽdus. Effectus enim affectui reſpondet, & ipſum demonſtrat, ſed magis oſtendere debem⁹ effectũ amoris filijs, quàm patribus. non enim filij debent parentibus theſaurizare, ſed econuerſo. 2. Corinth. ca. 12. ergo filij magis amandi ſunt, quàm parentes. 22.q.26.10. Ca.

¶ 2 Præt. Charitas ordo naturæ ordini non repugnat, cũ charitas naturam non deſtruat, ſed perficiat: ſed naturaliter homo plus diligit filium, quã patrem. Sicut & naturaliter plus diligit beneficiens beneficiatum, quàm econuerſõ, inquãtum relucet in eo ſuum bonum magis, vt dicitur in 9. Ethi. ergo & ſecundum charitatem filij parentibus ſunt magis amandi. Cap.8.

¶ 3 Præter. Vnuſquiſque debet ſeipſum plus diligere, quàm aliquem alium poſt Deum: ſed vxorem debet homo diligere ſicut ſeipſum, cum ſit vnum corpus cum ea. ergo debet vxorem magis quàm alium aliquem diligere.

¶ 4 Præt. Magis debemus diligere eos, qui nos magis diligunt: ſed matres magis diligunt filios quàm patres. ergo & filij magis debent diligere matres quàm patres.

D ¶ 5 Præt. Similitudo eſt cauſa amicitiæ: ſed filiæ magis ſimilantur matribus quàm patribus. ergo ad minus filiæ debent plus amare matres quàm patres, & ſorores quàm fratres: & ita ordo qui in litera ponitur, non eſt vniuerſalis.

¶ 6 Præt. Fratres Petri ſunt propinquiores patri eius, quàm filij ſui. ſi ergo pater eſſet ſuper oẽs alios diligendus, fratres eſſent magis diligendi, quã filij: cuius contrarium in litera dicitur.

Sed contra. Super oĩa debemus diligere Deũ: ſed amor quẽ habemus ad patrẽ, magis ſimilat amori quẽ habemus ad deũ, q eſt pr̃ noſter. ergo patrẽ ſup oẽs alios magis debem⁹ amare.

¶ 2 Præt. Ille cui nunq̃ ſufficienter poteſt retribui, maxime eſt amãdus: ſed ſicut dicit Philoſophus in 8. Eth. nunq̃ ſufficiẽter poſſumus retribuere patrib⁹, à qbus eſſe, nutrimẽtũ, & diſciplinã accepim⁹. ergo maxime inter ꝓximos debem⁹ pr̃e amare. Cap.10. & 8.

¶ 3 Præt. Quanto maior eſt amor, tanto firmior eſt: ſed amor filij ad patrem eſt firmior, quàm econuerſo, quia filij nõ poſſunt abnegare parentes, ſicut poſſunt patres filios abnegare, & eos propter aliquod crimen accuſare, & expellere à ſe, vt dicitur 8. Ethi. ergo magis diligendi ſunt patres, quàm filij.

B Reſpon. Dicendũ, ꝙ amicitia propinquorũ, vt dictũ eſt, fundatur ſuper cõicatione naturali. Oĩs autem cõicatio naturalis fundatur ſuper originem, ſm quã eſt pater, & filius. Fratres.n. dicuntur aliqui in hoc, ꝙ ab eodem patre naſcũtur, & ſic deinceps: vnde tota amicitia propinquorum fundatur ſup amicitia patris ad filium, & ideo hæc amicitia eſt maior, quàm aliqua alia propinquorum. In hac autem amicitia quodammodo filij proponũtur parentibus, quodãmodo parentes filijs ſm duplicẽ modum amoris. Amatur.n. aliquid vt res diſtincta ſicut amo hoĩem: & aliquid vt alterius exiſtens, ſicut amo manũ meam, vel aliud membrum vno amore, quo amo meipſum. Loquẽdo ergo de amore alicui⁹ rei in ſe, ſic magis amant parẽtes q̃ filij: loquẽdo aũt de amore, quo aliquid amat in altero, ſic

filij magis diliguntur, quàm parẽtes. Cuius ratio eſt, quia vnū- F
quodque tāto magis diligitur, quanto nobis magis propinquū eſt. Propinquius aūt eſt aliquid alicui, qđ habet ordinem eſſentialem ad illum, quā quod accidentaliter ad ipſum ordinatur. Cauſa autem eſſentialis eſt effectui ſicut genus ſpeciei, ſed effectus ad cauſam accidentaliter ſe habet, quia ſequitur eſſe ei⁹ ſicut ſpecies ad gen⁹, niſi effectus ſit aliqđ cauſæ: quia ſic effectus cōparabitur ad cauſam per modum partis integralis, quæ eſt actu & eſſentialiter in toto: ſecūdum autem quod eſt aliquid cauſæ, non eſt diſtinctum ab ea, ſed eſt vnū cum ipſa. Cōſiderando ergo patrē & filiū vt ſunt quædam perſonæ in ſe diſtinctæ, ſic pater magis amatur cum ſit cauſa, quàm filius qui eſt effectus. Sed quia filius eſt quędam res patris, & non econuerſo, ideo diligitur filius alia dilectione, inquantum res patris eſt, vt membrum diligentis ipſius. Vnde Philoſophus dicit, ꝙ illud quod eſt ex aliquo genitum, eſt propinquius, ſicut membrum, puta pes, vel Dẽs. Et quia hoc modo quaſi vna dilectione diligitur cū illa, qua aliquid ſeipſum diligit: ideo ſecundum hoc filius magis quàm pater diligitur.
8.Eth.c.6. Et ſecundum hanc viam aſſignat Philoſophus tres rationes, quare filij magis diliguntur parentibus. Prima eſt, quia filij ſunt ſicut membrum patris, vnde aliquis diligit filium ſicut ſeipſum. Secundo, quia patres ſciunt magis aliquos eſſe ſuos filios, quàm econuerſo. Tertio, quia bonum patris in filio refulget, ſicut bonum cauſæ in effectu: vnde naturaliter quilibet artifex diligit opera ſua ſicut filios. Sed quia amor, quo diligitur aliquid in ſeipſo, magis habet de ratione beneuolentiæ, quæ eſt principium amicitię, & radix: ideo amicitia magis habetur ad patrem, quam ad filium, & charitas ſimiliter, quamuis aliquo modo amor ſit magis ad filium. Quidam autem dicunt quòd magis amantur filij affectu naturali, ſed patres affectu charitatis. Sed hoc non placet mihi, quia nihil naturalium inordinatum eſt, eſſet autem inclinatio inordinata, ſi inclinaret in diligendum magis, quod minus diligẽdum eſt. Vnde charitas ordinem naturæ non mutat, ſed perficit.
¶ 1 Præt. In quibuſdam homo magis inclinatur naturaliter ad amorem patris, quam ad amorem filij: ſicut homo facilius expellit à ſe filium, quam patrem, quem non expellit, niſi
Capi 10. propter abundantem malitiam, vt Philoſophus dicit in 8. Ethi.
Homil. 8. Similiter etiam quædam alia inclinantur magis ad parentes, quam ad filios inclinatione naturali in quibuſdam, ſicut narrat Baſi. in hexameri. li. 8. de ciconijs quæ parentes ſuos ætate confectos fouent plumis, alimenta miniſtrant, & in volatu ſupportant: vnde conſtat quod etiam ſecundum naturalem inclinationem, & ſecundum charitatem diſtinctione opus eſt.
¶ Ad primum ergo dicendum, quòd pater cauſa eſt filij, cauſæ autem eſt influere in cauſatum, & non econuerſo. Vnde amor naturalis ad filium attenditur ſecundum inclinationem naturalem affectus ad benefaciendum ſibi: ſed amor filij ad patrē, attenditur ſecundum inclinationem naturalem ad ſubueniendum ſe ei, & hæc inclinatio non eſt minor quàm prima, immo maior. Vnde maiorem malitiam oportet aduenire ad hoc, ꝙ homo auertatur ab iſta inclinatione, quàm à prima. Quamuis autem aliquando in caſu pater ſit inferior filio, inquantum indiget auxilio eius. Hoc tamen non conuenit patri, inquantū pater eſt: quia inquantū pater eſt, ſemper eſt ſuperior, & cauſa. Et ideo quia natura ſemper inclinat ad illud quod ſemper eſt, & per ſe, non ad illud quod accidit in caſu: ideo non eſt tāta inclinatio naturalis ad benefaciendum patri, ſicut ad benefaciendum filio. Sed hanc inclinationem facit ratio, quæ in hominibus ſupplet illud, ad quod natura non ſufficiebat. In alijs aūt animalibus, in quibus hoc frequenter contingit, ꝙ patres propter ſenectutem indigent filiorum auxilio, quia rationem non habent, indidit natura inclinationem filijs, vt patribus
Sup. in corpo. in fine. prouiderent, ſicut econuerſo, vt dictum eſt de ciconijs.
¶ Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procedit de amore

alios proximos, quod dilectionis genus innuit.

Quæſtio Auguſtini in libro Retractationum.

QVæri etiam ſolet, cur Dominus præceperit diligere inimicos, cū alibi præ- G
cipiat odio habere parentes, & filios. Ad quod dicendum eſt, duo eſſe diligenda in homine, naturā & virtutem, vitia vero & peccatū eſſe odiendum. Et parentes ergo inquantum mali ſunt, odiendi ſunt: & inimici diligendi inquantum homines. Diligamus ergo inimicos lucrādos regno Dei, & odiamus vitia in propinquis, quæ nos impediunt à regno Dei: & in omnibus communiter naturā diligamus, quam Deus fecit.

b De gradibus charitatis.

SCiendum quoque eſt diuerſos eſſe gradus charitatis. Eſt enim charitas incipiens, proficiens, perfecta, & perfectiſſima. Vnde Auguſtin. Perfecta

filij ſecundum quod diligitur vt bonum patris. Sic enim beneficiatum naturaliter plus diligitur, quàm beneficians, inquantum eſt factura benefacientis, quia relucet in eo opus ſuum.
¶ Ad tertium dicendum, quòd vxor in actum generationis aſſumitur: vnde videtur in eodem gradu ponenda eſſe, quantū ad amorem beneuolentiæ, cum filijs.
¶ Ad quartum dicendum, quòd matres naturaliter plus diligūt filios, quā patres ꝓ ꝓ tres rationes. Primo, quia magis laborant in eorum generatione, vnde ponunt magis ibi de ſuo. Secūdo quia magis ſciunt, ꝙ ſunt ſui filij, quā patres. Tertio, quia ſtatim natos ſecum tenent, & nutriunt, nō aūt patres. Sicut & conſanguineos, cum quibus conuerſati ſumus, magis diligim⁹: quia amicitiæ naturali adiungitur amicitia ſocialis: & hoc totum redit ad hoc, quòd plus de ſuo ponit mater in filio, quam pater. Sed plus de eo, quod eſt filij ponitur à patre, quàm à matre, quia pater dat formam, & mater dat materiam: & ideo naturaliter homo plus diligit patrem, & conſanguineos ex parte patris, quàm ex parte matris.
¶ Ad quintum dicendum, ꝙ filia in his quæ ad perfectionem
H pertinent, quæ ipſa magis in ſe diligit, plus ſimilatur patri, ꝗ matri: ſed in his quæ pertinent ad defectus, plus ſimilat̃ matri, quam patri, & hoc non eſt dilectionis ratio: & ideo etiam homo plus diligit naturaliter fratres, quàm ſorores, inquantum perfectius imitantur patrem, quam ſorores.
¶ Ad ſextum dicendum, quòd quamuis fratres ſint propinquiores patri, tamen filij ſunt propinquiores nobis. Nos autẽ debemus nobipſos magis diligere, quam patres: & ideo magis filios, quam fratres diligimus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum gradus charitatis conuenienter diſtinguantur.

AD Octauum ſic proceditur. Videtur ꝙ incōuenienter diſtinguantur iſti gradus charitatis. Quia perfectio charitatis conſiſtit in hoc, quod Deus ex toto corde diligatur: ſed
I hoc non eſt poſſibile in via, vt ſupra dictum eſt. ergo charitas in via non poteſt eſſe perfecta.
¶ 2 Præt. Illud quod eſt ſemper in augeri, non poteſt eſſe perfectum: ſed charitas quandiu in hac vita ſumus, ſemper poteſt augeri, vt in 1. lib. di. 17. dictum eſt. ergo non pōt eſſe perfecta.
¶ 3 Præt. In quolibet motu poſſunt accipi infinita media inter primum & vltimum: ſed charitas incipiens eſt quaſi principium motus: terminus autem perfectio charitatis eſt. ergo poſſunt infiniti gradus aſſignari.
¶ 4 Præt. Quando incipit, etiam eſt proficiens. ergo non debet diſtingui proficiens ab incipiente.
Sed contra. Vita ſpiritualis ſimilatur vitæ naturali: ſed in profectu naturalis vitæ aſſignantur determinati gradus ætatum. ergo & in charitate ſecundum quam eſt ſpiritualis, vita animæ, debent determinati gradus aſſignari.
K Vlterius. Videtur quòd omnes teneantur ad charitatẽ perfectam. Quia ſtare in via Dei, vt dicit Bernar. retrocedere eſt: ſed omnis qui procedit in via Dei, ad perfectionem tendit. ergo omnes tenentur ad perfectionem charitatis tendere.
¶ 2 Præt. Quilibet tenetur magis diligere proximum, ꝗ corpus proprium: ſed ponere vitā corporalem pro fratribus eſt perfectæ charitatis. ergo quilibet tenet̃ ad perfectā charitatē.
¶ 3 Præt. Illi qui negauerunt Deum propter timorem mortis, à peccato non excuſantur: ſed non peccaſſent, niſi tenerentur ad hoc. ergo quilibet tenetur ad moriendum pro Chriſto, quod eſt perfectæ charitatis.
¶ 4 Præt. Philoſophus dicit in 8. Eth. quòd in honoribus quòd ſunt ad parentes, & ad Deum non poſſumus reddere æquiualens: ſed iuſtitia attenditur in hoc, ꝙ reddit alijs quod poteſt, ſed ad opus iuſtitiæ omnes tenentur. ergo quilibet debet pro Deo facere totum quod poteſt: poteſt autem ad opera perfectionis ſe extendere. ergo tenetur ad illa.

Sed

Sed contra. Qnilibet peccat omittens id, ad quod tenetur. ſi ergo omnes tenentur ad perfectam charitatem, omnes imperfecti damnarentur, quod falſum eſt.

Vlterius. Videtur quòd habentes charitatem perfectam teneantur ad omnia quæ ſunt perfectionis, quia ſicut dicit

III.

Hom. q. ſuper Matth. in princ.

Grego. cum creſcunt dona, rationes etiã creſcunt donorum. Et Luc. 12. dicitur. Cui plus cõmittitur, plus ab eo exigitur: ſed ei qui habet perfectam charitatem plus cõmittitur. ergo & plus tenetur ſm exigẽtiã doni accepti, & ita videtur q̃ teneat ad ea quę perfectionis ſũt.

Sup Epiſt. Io. tract. 5. ante med.

¶ 2 Præt. Sicut ſe habet imperfectus ad communia, ita ſe habet perfectus ad ea q̃ perfectionis ſunt: ſed imperfectus tenetur ad communia. ergo & perfectus ad ea quæ perfectionis ſunt.

¶ 3 Præterea. Apoſtolus tenebatur ad euangelizandum, quia dicit 1. Corinth. 9. Si non euangelizauero, væ mihi eſt: neceſſitas enim mihi incumbit, quod eſt perfectionis, non niſi quia habebat perfectam charitatem. ergo illi qui habẽt perfectã charitatẽ, tenent ad ea quæ perfectionis ſunt.

Sed contra. Quanto aliquis plus habet de charitate, plus habet de libertate: quia vbi ſpiritus domini, ibi libertas, 2. Corinth. 3. ſed perfectam charitatem habens potiſſime habet libertatem. ergo minus habet de obligatione. ergo obligatus eſt ad minora quàm alij.

¶ 4 Præt. Perfectionis eſt in lingua non offendere, & peccata venialia vitare: ſed hoc nullus facit, etiã apoſtoli. ergo perfecti non obligantur ad ea quæ perfectionis ſunt.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd ſicut in augmento corporali diſtinguuntur diuerſæ ætates, ſecundũ diuerſos effectus notabiles, in quos natura proficit, quos prius exercere non poterat: ita etiam in augmento ſpirituali aſſignantur gradus diuerſi charitatis, ſecundum aliquos notabiles effectus, quos in habente charitatẽ charitas relinquit. Primus ergo effectus charitatis eſt, vt homo à peccato diſcedat: & ideo mens charitatem habentis in primis circa hoc maxime occupatur, vt à peccatis præteritis emundetur, & à futuris pręcaueat: & quantum ad hunc effectum dicitur charitas incipiens. Secundus effectus eſt, vt iam fiduciam de liberatione peccatorum habens in bonum adipiſcendum ſe extendat: & quantum ad hunc effectum dicitur charitas proficiens, non quin in alijs ſtatibus proficiat, ſed quia in hoc ſtatu præcipua cura eſt de adipiſcẽdis bonis, dum homo ſemper ad perfectionem anhelat. Tertius effectus eſt, vt homo iam ad ipſa bona, quaſi connutritus quodammodo ſibi naturalia habeat ipſa, & in ea quieſcat, & delectetur: & hoc ad perfectam charitatem pertinet. Status autem medius duo habet. Vnum ſecundum quod comparatur ad primum ſtatum, quia roboratur contra mala, de quibus charitas incipiens ſollicita eſt. Aliud quod nutritur ſecundum quod tendit in ſtatum tertium ſemper magis ac magis bona quaſi ſibi incorporando. Similiter etiã perfecta charitas duos habet gradus. Vnus eſt ſecundum quod in bonis communibus quaſi iam ſecura cõquieſcit: & ſecundum hoc dicitur perfecta. Alius ſm quod ad quælibet difficilia manum mittit: & ſm hoc dicitur perfectiſſima, vel perfecta quãtum ad ſtatum viæ, perfectiſſima quantum ad ſtatum patriæ.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd præceptum illud quodammodo ſeruatur in via, quantum ad perfectionẽ viæ: quodammodo in patria, quantum ad perfectionem patriæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis charitas ſemper augeatur, quantum ad intentionem circa eaſdem effectus: nõ tamen augetur, vt addantur ei aliqui notabiles effectus, qui prius non fuerunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis poſſint accipi infinita media, non tamen habent notabilem diuerſitatem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis incipiens proficiat, magis tamen occupatur mens eius circa remotionem malorum, quam circa profectum in bona: & ideo non dicitur proficiens q̃tum ad ſtatum, quia moralia denominantur à fine.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd quantitas charitatis dupliciter poteſt attendi. Vno modo, ſecundum intenſionem charitatis.

ta charitas hæc eſt, vt quis paratus ſit pro fratribus etiam mori. Sed nunquid mox vt naſcitur, etiam prorſus perfecta eſt? immo vt perficiatur, naſcitur, cum fuerit nata nutritur, cum fuerit nutrita roboratur, cum fuerit roborata perficitur, cum ad perfectionem venerit, dicit, Cupio diſſolui &c. Hic aperte progreſſus, & perfectio charitatis inſinuatur quam perfectionem etiam veritas commendat dicens. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Quod dictum vtique eſt de opere dilectionis: quia maior dilectionis effectus nõ eſt, quàm ponere animam pro alijs. Nec te moueat quod ait, pro amicis. Qui enim

B

ponit animam pro amicis, & pro inimicis ponit, ad hoc vt & ipſi fiant amici.

A

Alio modo, ſecundum obiecta, ſicut eſt etiã de quantitate cuiuſlibet virtutis vel moralis, vel naturalis: & ſecundum hoc etiam poteſt attendi duplex perfectio charitatis, vna ſecundum intenſionem, ſcilicet vt perfecte diligat: alia ſecundum obiecta, vel effectus vt perfecta faciat. Vnaquæque autem harum perfectionum poteſt dupliciter attẽdi in charitatem: habet enim perfectionem quantum ad eſſe ſuum, ſecũdum quòd eſt perfecta in ſpecie ſua, & hæc eſt perfectio ſufficientiæ, & ad hanc omnes tenemur, ſicut ad charitatem: quia charitas habet quantitatem determinatam vtroq; modo, citra quam non potrigitur, & in hoc ſtat perfectio eſſentialis ipſius. Habet etiã perfectionem quantum ad bene eſſe, & in hac perfectione diſtinguendum eſt: quia ad perfectionem quæ eſt per intenſionem tenetur tendere, quàmuis non teneatur eam habere. Sed ad perfectionem quæ eſt ſecundum obiecta, non tenetur ſimpliciter quis neque tendere neque eam habere: ſed tenetur eã non contemnere, nec contra eam ſe obfirmare. Et ratio eſt, quia præmium eſſentiale, ad quod tendere tenemur, menſuratur ſecundum intenſionem charitatis, non ſecundum magnitudinem factorum, quia Deus magis penſat ex quanto, q̃ quantum fiat: ſed tamen tenetur in caſu ad aliqua opera perfectionis operibus ſimilia, vt dicetur.

Ioan. 14.

C

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd intelligitur de profectu qui eſt ſecundum intenſionem, in quem debet homo ſemper conari. q. ſeq. corp.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd cum ſcimus fratrem poſſe liberari per mortem corporis à morte animæ ſine periculo animæ noſtræ, tunc tradere animam pro fratribus nõ eſt perfectionis, ſed neceſſitatis, alias autem eſt perfectionis.

¶ Et ſimiliter dicendum ad tertium, quòd perfectionis eſt, quòd homo perſecutoribus ſe offerat, quando incumbit periculum fidei, ſed quòd comprehenſus non neget, hoc neceſſitatis eſt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illis quæ non ſunt determinata ad vnum, non poteſt tota potentia obligari ad aliquid vnũ, quia periret ratio contingentiæ, ſecundum quam aliquid

D

deficere põt in minori parte. Cum ergo homines in ſtatu iſto nõ habeant liberum arbitrium determinatum, non exigitur q̃ totum poſſe expẽdatur in ſeruitium Dei: hoc. n. erit in patria, quando iam defectus incidere non poterit: ſed ſufficit quòd nihil de poſſe noſtro contra Deum expẽdamus, & illa quę nobis determinata ſunt faciamus, alias periret ratio noſtri ſtatus. Vnde ſicut Deus non exigit à nobis quantum ipſe dedit nobis, quia non poſſumus: ita non exigit à nobis quantum poſſumus, quia hoc eſſet contra rationem noſtri ſtatus.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd habens charitatem perfectam poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, quãtum ad perfectionem charitatis, quæ eſt penes obiecta: ſicut dicuntur perfecti illi quibus competit opera perfectionis facere vel ex voto, ſicut religioſi: vel ex officio, ſicut prælati, & ſic ex debito non tenentur tales perfecti ad quæ alij non teneantur

E

niſi ad illa quæ vouerunt, vel quę officio ſub ſunt annexa: vnde nec prælati, nec religioſi tenentur ad omnia conſilia. Alio modo, quantum ad perfectionem charitatis, quæ eſt ſecũdum intenſionem, ſicut aliquis ſæcularis laicus feruens in charitate: & talis non obligatur ad opera perfectionis niſi ſicut alij, ſed obligatur ad intenſius Deum diligendum pro bonis acceptis, & ad hoc ex habitu charitatis perfectio inclinatur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd tenetur ad plus & perfectius agendum, ſed non ad opera alia facienda ex commiſſo, quàmuis alius forte plus teneatur ex dimiſſo. Sed commiſſum multo maius eſt quam dimiſſum, quia bonum eſt magis bonum quam malum ſit malum: tamen ille qui eſt debitor ex dimiſſo, tenetur ad aliqua, ad quæ ille non tenetur, ſicut ad ſatisfaciendum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illa ratio falſum ſupponit, niſi intelligatur de perfectis qui vouerunt aliqua perfectionis opera, ad quæ tenentur præ alijs.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd Paulo competebat hoc propter officium prælationis. Sciendum tamen quòd ratio facta ad oppoſitum, minus concludit, quia perfecti non minus tenentur, ſed minus ex debito mouentur: quia amor magis eos quàm debitum mouet, etiam in his quæ debent: & quantum ad hoc dicitur maior in eis eſſe libertas. F

DISTINCTIO XXX.

A

Si melius eſt diligere amicos, quàm inimicos, & econuerſo.

H Ic ſolet quæri, quid potius ſit, pluriſque meriti diligere amicos, an diligere inimicos: ſed hæc comparatio implicita eſt. Si enim conferatur dilectio amicorum tantũ dilectioni amicorũ & inimicorum, perſpicua eſt abſolutio. Sed ſi in aliquo vno homine, qui diligit ſimul amicum & inimicum, quid horum potius ſit quæratur, obſcura eſt reſponſio: quia de motu mentis id agitur, de quo non eſt nobis facile iudicium, an vnus & idem motus ſit erga amicum, & inimicum, ſed erga amicum intenſior: an duo, vnus erga inimicum, qui dicitur difficilior: alter erga amicum, qui videtur feruentior. Nec incongrue putatur melior, qui eſt feruentior. Vel ſi vnus idemque eſt, inde potior vbi eſt ardentior, non improbe æſti- G

EXPOSITIO TEXTVS.

M Vltorũ (charitas inordinata eſt.) Charitatem hic large pro dilectione, vel amicitia ponit. (Qui ſi boni ſint, malis filijs præponẽdi ſunt.) Non in illis quæ ad naturalem communicationẽ pertinent: ſicut eſt hæreditatis dimiſſio, educatio, & huiuſmodi, niſi forte ſuperabundans malitia filiorum eos indignos paterno beneficio faciat. (Perfecta charitas eſt, vt quis ſit paratus pro fratribus mori. (Contra. Imperfectus non eſt paratus pro Deo mori, ergo perfectos magis diligit proximum, quàm imperfectus Deum. Et dicendum, quòd hoc contingit ex hoc, ꝙ perfectus minus amat vitam corporalem, quàm imperfectus. Et iterum perfectus hoc facit ea ſuperabundantia diuinæ charitatis. Non enim poteſt eſſe, vt aliqua charitas tantum diligat proximum, quantum aliqua Deum. Sed hæ duæ dilectiones non ſunt niſi vnius generis: ſed vna eſt vt finis & cauſa diligendi, alia vt eius quod eſt ad finem, & vt eius quod rationem diligendi ex alio ſortitur, vnde non ſunt comparabiles. (Cum ad perfectionem peruenerit.) Inſtantiam videtur habere in Beato Petro, cui dominus dixit. Extendes manum tuam, & alius ducet te quo tu non vis. Et in Beato Martino, qui viuere non recuſauit. ¶ Ad primum igitur dicendum, quòd illud intelligitur de voluntate naturali: hoc autem de voluntate rationis. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd perfecta charitas, inquantum habet aliquid de amore concupiſcentiæ, ſic vult potiſſime frui Deo: ſed ſecundum quòd conſiſtit principalius in beneuolentia, ſic facit appetere id quod eſt Deo placitum, H

d.17.q.2.artic.1.2.3.4. & ſecundum hoc loquebatur Beatus Martinus. De augmento autem charitatis, dictum eſt in 1 libro. I

DIVISIO TEXTVS.

P Oſtquam determinauit magiſter de ordine charitatis reſpectu diuerſorum diligendorum quantum ad quantitatem dilectionis, hic determinat ordinem, quantum ad efficaciam merendi. Diuiditur autem hęc pars in duas. In prima, proſequitur ſuam intentionem. In ſecunda, mouet quandam dubitationem ex dictis, ibi. (Illud vero quod ſequitur.) Prima in duas. In prima, ponit quæſtionem. In ſecunda, determinat eam, ibi. (Sed hæc comparatio.) Et circa hoc tria facit. Primo, determinat quæſtionem. Secundo, obiicit in contrarium, ibi. (Aug. tamen ſentire videtur &c.) Tertio ſoluit. ibi. (Quod ſiquis ſimpliciter. Illud vero quod ſequitur &c.) Hic tria facit. Primo, ponit dubitationem. Secundo, ponit quandam falſam ſolutionem, ibi. (Quidam quod hic dicitur &c.) Tertio, ponit opinionem propriam, ibi. (Sed melius eſt vt intelligatur.) K

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum omnes diligere teneantur inimicos.
¶ Secundo, Vtrum teneantur eis ſigna dilectionis exhibere.
¶ Tertio, Quid maioris meriti ſit diligere inimicum, vel diligere amicum.
¶ Quarto, Quid ſit maioris meriti, diligere Deũ, vel ꝓximũ.
¶ Quinto, Vtrum tota virtus merendi pœnes charitatem conſiſtat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnes teneantur diligere inimicos.

A D Primum ſic proceditur. Videtur quòd non omnes teneantur ad diligendum inimicos. Matth. 5. Diligite inimicos veſtros, dicit gloſſ. Hoc perfectorũ eſt: ſed ad ea quæ ſunt perfectionis nõ omnes tenentur, vt ſupra dictum eſt. ergo non tenentur oẽs inimicos diligere. 22. q.25.8. de veri. q.2. 8. d.29.8.q.1. & 2.

¶ 2 Præt. Non tenẽtur ad plura homines in noua lege, ꝙ in veteri, vt patet. Matth. 14. ſup illud. Acceptis quinq; panibus &c. dicit gloſſ. Non alia quam quæ ſcripta erant prædicant, ſed legem, & Prophetas grauia eſſe demonſtrat: ſed in veteri lege non tenebantur homines ad diligendum inimicos, Matth. 5. Dictum eſt antiquis, Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum. ergo non tenemur ad dilectionem inimicorum.

¶ 3 Præter. Natura non inclinat in aliquid contrarium charitati: ſed omnis natura inclinat in deteſtationem contrarij, cum ergo inimicus inquantum huiuſmodi, ſit contrarius nobis, videtur quòd non teneamur ex charitate inimicos diligere.

¶ 4 Præt. Illos quibus optamus, & de quorum malis gaudemus, non diligimus: ſed licet optare mala inimicis, & de eorum malis gaudere. Vnde in ſcriptura ſacra frequenter ponũtur imprecationes contra inimicos: & in conſolationem fidelium inducitur hoſtium deſtructio. ergo non tenemur inimicos diligere.

¶ 5 Præt Charitas facit voluntatem hominis voluntati diuinæ conformari: ſed Deus odit aliquos, ſicut dicitur Malach. 1. Eſau odio habui: ergo licet inimicos odio habere.

¶ 6 Præt. Hoc videtur expreſſe in Pſal. 138. Perfecto odio oderam illos: ſed omnis perfectio ex charitate eſt. ergo charitas facit inimicos odire non ſolum quòd non faciat eos diligere.

Sed contra. Leui. 19. Non quęras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.

¶ 2 Præt. Prou. 24. Si ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas.

¶ 3 Præt. Charitas attendit in homine imaginem Dei, ſecundum quam poſſibiles ſunt ad communicandum nobiſcum in vita gratiæ, vt ſupra dictum eſt: ſed hoc inuenitur in inimicis. ergo tenemur diligere inimicos ex charitate. d.28.4.2. & d.29.6.c.

Reſpondeo. Dicendum, quòd ſecundum hoc tenemur aliquem diligere, ſecundum quod nobiſcum aliquam communicationem habet. Inimicus autem noſter habet quandam nobiſcum communicationem in natura, ſecundum quam eſt poſſibilis ad communicandum nobiſcum in diuina vita: & ideo in his quæ pertinent ad naturam ſuam, & ad gratiam habendam debemus eum diligere: ſed inimicitiam ſuam quam aduerſus nos habet, non debemus diligere: quia ſecundum eam nobiſcum non communicat, nec etiam ſibi ipſi, ſed magis cõtrariatur: ſicut etiam de alijs peccatis dictũ eſt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd diligere inimicos quantum ad oſtenſionem ſignorum beneuolentiæ, hoc perfectionis eſt, & ad hoc non omnes tenentur: ſed quod homo inimico ſuo optet gratiam Dei & vitam æternam, quod ſpecialiter charitas reſpicit, hoc neceſſitatis eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in veteri lege etiam homines tenebãtur ad dilectionem inimicorum, ſicut patet per authoritatem Leuitici inductam. Vnde quod dicitur, Odio habebis inimicum tuum, non eſt ex lege ſumptum, quia nuſquàm hoc in litera inuenitur: ſed eſt additum ex praua interpretatione Iudæorum, qui ex quo præcipiebatur dilectio proximi, concludebant quòd inimici eſſent odiendi. Additum autem eſt conſilium in noua lege de oſtenſione ſignorum beneuolentiæ ad inimicum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura inclinat ad odiendum inimicum non inquantum eſt ſimilis ſecundum conuenientiam in natura, aut in perceptibilitate gratiæ, ſed inquantum eſt diſſimilis: hoc autem contingit inquantum eſt

inimicitias

inimicitias exercens, quod ſummopere nobis diſplicere debet. A
¶ Ad quartum dicendum, quòd charitas attendit ad quędam bona per ſe, ſ. ad bona gratiæ: ad quædam autem per accidés inquantum ad iſta ordinantur. Bona autem temporalia, quæ per accidens charitas attendit, & ex conſequenti poſſunt ſe inuicem in diuerſis,

Ench. c.37. impedire, quia proſperitas vnius inducit aduerſitatem alterius, vnde quia charitas ordinem habet, & plus debet diligere quiſque ſe quàm alium, & propinquos

Matth.6. quàm extraneos, & amicos quàm inimicos, & bonum commune multorum, q̃ bonum priuatum, vnius, poteſt aliquis ſalua charitate optare; malum temporale alicui, & gaudere ſi contingit non inquantum eſt malum illius, ſed inquantum eſt impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere, vel communitatis, aut eccleſię. Similiter de malo etiam eius qui in malum temporale incidit, ſecundum quod p malum pœnæ impeditur frequenter malum culpæ eius: ſed bona gratiæ mutuo ſe non impediunt, quia ſpiritualia bona à pluribus integre poſſideri poſſunt. Et ideo quantum ad hoc, nullus ſalua charitate poteſt malum alteri optare, vel de malo gaudere, niſi inquantum in malo culpæ, vel damnationis alicuius relucet bonum diuinæ iuſtitiæ, quod plus tenetur diligere, quàm aliquem hominem. Sed hoc non eſt per ſe de malo gaudere, ſed de bono quod adiunctum eſt malo. C
¶ Ad quintum dicendum, quòd Deus etiam non vult malum alicuius loquendo de malo culpæ: ſed permittit, & hæc permiſſio bona eſt. Malum autem pœnæ cuius ipſe eſt actus vult non inquantum malum, quia non delectatur in pœnis, ſed inquantum iuſtum.
¶ Ad ſextum dicendum, quòd non oderat eos perfecto odio niſi inquantum Deo inimici erant: hoc autem eſt inquantum peccabant. vnde non odiebat in eis quos perfecto odio oderat, niſi peccatum.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnes teneantur oſtendere inimicis ſigna charitatis.

22. q.24.9. AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd omnes teneãtur ad oſtendendum ſigna amicitiæ inimicis. Signa enim amicitiæ ſunt præcipue beneficia ad amicos: ſed homo tenetur benefacere inimicis. Prouer. 25. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum. ergo tenetur oſtendere ſigna amicitię ad inimicos.
¶ 2 Præter. Eccleſia orat pro inimicis, vt patet per glo. Matth. 5. & in collecta, Pietate tua, vbi dicit, amicis & inimicis noſtris veram charitatem largire: ſed oratio eſt præcipuum beneficium quod alicui impendi poteſt. cum ergo actus eccleſię cuilibet membro eccleſiæ conueniat, videtur quòd quilibet qui eſt membrum eccleſiæ, teneatur inimicis beneficus eſſe.
¶ 3 Præt. Nullus debet habere ſimulatam dilectionem: ſed dilectio quæ non oſtendit ſe in opere, non eſt vera dilectio: B

In homil. Pent. quia probatio dilectionis eſt exhibitio operis, vt Gregorius dicit, & 1. Ioã. 3. dicitur. Non diligamus lingua & verbo, ſed opere & veritate. ergo cũ quilibet debeat inimicum diligere, quilibet tenetur opera dilectionis ad illum extendere.
¶ 4 Præt. Simul Matth. 5. præcipitur diligere inimicos, & benefacere eis. ergo eadem ratione homines obligãtur ad vtrumque: ſed ad primum omnes tenentur. ergo & ad ſecundum.
¶ 5 Præt. Abnegare homini ſigna familiaritatis, & ſua beneficia quædam vindicta eſt: ſed homo tenetur non ſe vindicare, ſicut patet Rom. 12. Non voſmetipſos vindicantes. ergo tenetur non ſubtrahere ſua beneficia inimicis.

Sed contra. Matth. 5. dicit Gloſſ. quòd benefacere inimicis, & orare pro eis eſt cumulus perfectionis: ſed ad illa quæ ſunt perfectionis non omnes tenentur. ergo neque ad præſtandum inimicis beneficia.
¶ 1 Præter. in veteri lege frequenter filijs Iſrael præceptum

A fuit vt perſequerentur hoſtes ſuos, & non inirent cum eis fœdus. ergo non tenebantur benefacere eis. ergo nec modo.
¶ 3 Præterea. Videmus quòd etiam modo eccleſia indicit bella contra tyrannos & infideles. ergo licet inimicis mala facere: multo igitur minus non oportet eis benefacere.

matur. Aug. tamen ſentire videtur maius eſſe diligere inimicum quàm amicum, quia perfectorũ eſſe dicit diligere inimicos, & benefacere eis: neq; hoc à tãta multitudine in plurali, quanta exauditur in oratione dominica cum dicitur. Dimitte nobis debita noſtra, & ſicut & nos dimittib' debitoribus noſtris. Illam. n. ſpõſionem dicit à multis impleri, qui nondum diligunt inimicos. Ait enim ſic. Magnum eſt erga eum qui tibi nihil mali fecerit eſſe beneuolum, vel beneficum. Illud multo grandius, & magnificẽtiſſimę bonitatis, eſt vt tuum quoq; inimicum diligas: & ei qui tibi vult malum, & ſi poteſt, facit, tu ſemper velis bonum, faciaſque quod poſſis, audiens dicentem Ieſum: Diligite inimicos veſtros, & benefacite his qui oderunt vos, & B orate pro perſequẽtibus, & calũniãtibus vos. Sed quoniam perfectorum filiorũ Dei eſt iſtud, quo quidẽ ſe debet omnis fidelis extendere, & humanum animũ ad

Reſpondeo. Dicẽdum, quòd effectus charitatis debet affectui reſpondere. vnde ſecundum, quod tenetur quis affectũ charitatis ad inimicum habere, ita & effectum ad eum extendere. Charitas autem, vt dictum eſt, reſpicit bona gratiæ, q̃ ſunt communia omnibus viuentibus vel actu, vel potentia: & ideo eſt communior, vel latior, quam aliqua alia amicitia, q̃ ad pauciores ſe extendit, inquantum fundatur ſuper communicatione aliqua, quæ non ad omnes eſt. In omnibus autem illud quod eſt commune, vehementius eſt: ſed illud quod eſt proprium, plura complectitur actu: & perfectio communis eſt in hoc, quòd ſe extendit ad illa quæ complectitur propriũ, vt genus perficitur per additionem differentiæ: ſicut eſſe, vehementius inhæret quàm viuere, & tamen viuere aliquid cõplectitur actu, quod eſſe non habet niſi in potentia: vnde perfectio eſſe eſt ſecundum quod ſe extendit ad vitam. Sic ergo C charitas vehementius optat alicui bona gratiæ, circa quæ eſt principaliter, quàm aliqua alia amicitia bona correſpondentia illi amicitiæ: tamen non eſt de neceſſitate charitatis, ſed de perfectione, quòd ad illa bona ſe extendat. Et ideo quilibet ex neceſſitate tenetur odienti ſe optare bona æterna, non autem bona temporalia: ſed hoc eſt de perfectione charitatis, vt etiam ad illa ſe extendat. Sed quia remotio mali præcedit ordine generationis adeptionem boni: ideo affectus nulli optat aliquod bonum, cui aliquod malum, inquantum eſt malum, optat. Vnde quamuis ſit de perfectione charitatis, vt bona temporalia optemus inimicis: tamen eſt de neceſſitate ſalutis vt mala eius optemus, non inquantum mala, ſed per accidens, vt prius dictum eſt. Et ſimiliter eſt de effectu: quia cooperari in his quæ ſunt ad vitam æternam pro loco, tempore, & modo ſuo tenetur homo etiam inimico, ſaltem vt orando in communi, vt eum à ſuis orationibus non excludat, quãuis forte ſpecialem mentionem de eo non faciat: ſicut nec oportet quòd de omnibus ad quos charitatem habet, ſpecialem orationem faciat, ſed communem. In alijs autem bonis non tenetur ei cooperari, niſi neceſſitas incumbat, ſed eſt de perfectione charitatis: ſed tenetur non facere ei malum, niſi inquantum eſt impedimẽtum maioris mali, vel promotiuum maioris boni, vt iuſtitiæ, vel alicuius huiuſmodi. Ar præced. ad 4. D
¶ Ad primum ergo dicẽdum, quod beneficia amicabilia procedunt ex liberalitate, non ex debito. Neceſſitas autem facit omnia communia: & ideo in neceſſitate ſubueniendum eſt etiam amicis, ſed hic eſt magis effectus iuſtitiæ quã amicitiæ.
¶ Ad ſecundum dicendum, quòd oratio eſt de his bonis, quæ pertinent ad communicationem ſpiritualis vitę, quæ charitas principaliter attendit: & ideo non eſt ſimile de hoc, & de alijs. B
¶ Ad tertium dicendum, quòd non eſt ſimulata dilectio, quando tantum exhibetur in opere, quantum habetur in affectu.
¶ Ad quartum dicendum, quod illa duo æquali paſſu currũt, vt dictum eſt.
¶ Ad quintum dicendum, quòd negare homini ſigna familiaritatis, quando neceſſitas expeteret, eſſet vindicta, vel etiam quando veniam peteret, vel quando ſe illi qui hoſtis habetur, ad familiaritatẽ ingereret, ſi habeatur præſumptio quòd non ſimulate, vel iniurioſe facit, quia tunc diligit, & inter amicos deputandus eſt: ſed quòd aliquis vltro ſe ad familiaritatem inimico ingerat, hoc perfectionis eſt.
¶ Ad ſextum dicendum, quod gloſa loquitur de illo beneficio, quod ſequitur charitatem perfectã, ſecundum quod procedit in illa quæ ſunt aliarum ſpiritualium amicitiarum.
¶ Ad ſeptimum dicendum, q̃ præceptum fuit antiquis vt perſequerentur hoſtes, & cum eis fœdus non inirent, inquantum

per eorum amicitiam in idolatriam pertrahebãtur, & inquantum erant executores diuinæ iuſtitiæ ex præcepto eius qui authoritatem habebat, non autem ita quòd ex vindicta facerẽt. ¶ Et ſimiliter dicendum ad octauum, quòd eccleſia hoc modo mouet bella aduerſus iniquos, vel vt iuſtitiam faciat, vel vt maius malum euiter, aut maius bonũ inducat.

ARTIC. III.

Vtrum maioris meriti ſit diligere amicum, vel inimicum.

22. q. 27. 7. AD Tertiũ ſic proceditur. Videtur quòd maioris meriti ſit diligere inimicũ quàm amicũ. Matth. 5. Dominus dicit. Si dilexeritis eos q vos diligunt, quam mercedem habebitis? ſed meritum dicitur reſpectu mercedis. ergo maioris meriti eſt diligere inimicum, quàm amicum.

Aug. ibid. Cap. 74. d. 28. art. 4.

hunc effectum orando Deum, ſecumque agendo, luctandoque perducere: tamen quia hoc tam magnum bonum tantæ multitudinis non eſt, quantam credimus exaudiri, cum in oratione dicitur, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, proculdubio verba G ſponſionis huius implẽtur, ſi homo qui nondum ita profecit, vt etiam diligat inimicum: tamen quando rogatur ab homine, qui peccauit in eum vt ei dimittat, dimittit ex corde, qui etiam ſibi roganti vult dimitti cum orat & dicit, Sicut nos dimittimus debitoribus noſtris. Quicumque vero rogat hominem in quem peccauit, ſi peccato ſuo mouetur vt roget, non eſt adhuc deputãdus inimicus, vt eum diligere ſit difficile, ſicut erat quando inimicitias exercebat. Quiſquis vero rogãti, & pœnitẽti nõ dimittit, non exiſtimet à Domino ſua peccata dimitti: quia mẽtiri veritas non poteſt, quæ cum docuiſſet orationem, hanc in eam ſententiam poſitam commendauit dicens. Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittẽtur & vobis peccata veſtra. Si vero nõ dimiſeritis nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Ecce hinc haberi videtur, ꝙ & prætexauimus, ſcilicet maioris virtutis eſſe diligere inimicum, & benefacere ei, quàm illum qui nihil mali nobis fecit, vel amicum. Quod ſiquis concedere ſimpliciter noluerit, dicens. Intenſius diligitur amicus quàm inimi

¶ 2 Præt. Illud, quod eſt perfectionis, eſt maioris meriti, quia charitas perfecta plus meretur, quàm imperfecta: ſed diligere inimicum eſt charitas perfecta, diligere autem amicum non. ergo diligere inimicum eſt maioris meriti.

¶ 3 Præter. Vbi maior eſt difficultas, ibi maius meritum, quia magis pertinet ad virtutem quæ eſt circa difficile: ſed diligere inimicum eſt difficilius, quàm diligere amicum. ergo eſt maioris meriti.

¶ 4 Præt. Secundum Gregor. Seruitia tanto ſunt magis accepta, quanto minus debita: ſed minus eſt debitum diligere inimicum, quàm diligere amicum. ergo magis Deo acceptum, & magis meritorium.

¶ 5 Præt. Virtus merendi eſt ex gratia: ſed dilectionem inimicorum mouet tantum gratia, ad dilectionem amicorum mouet ſimul natura cum gratia. ergo magis eſt meritorium diligere inimicum, quàm diligere amicum.

Sed contra. Quanto aliquis actus eſt magis bonus, tanto eſt I magis meritorius: ſed melius eſt diligere amicum, quàm inimicum, quia eſt actus magis cadẽs ſupra debitam materiam. ergo melius eſt diligere amicum quàm inimicum.

¶ 2 Præt. Minus bonum dimittendum eſt pro magis bono, ſi neceſſitas incumbit: ſed dilectio inimicorum dimittenda eſſet magis quàm dilectio amicorum, quod patet ex effectu qui affectui proportionatur: quia quando non poſſumus amicis, & inimicis in extrema neceſſitate exiſtentibus ſubuenire, tenemur magis ſubuenire amicis, quã inimicis. ergo diligere amicum eſt magis bonum, quàm diligere inimicum.

¶ 3 Præt. Illud quod eſt commune & principium melius eſt, quàm illud quod ſuperadditur: ſicut eſſe melius eſt, quàm viuere, ſi ſine eſſe conſideretur, vt dicit Dionyſius cap. 5. de din. nomi. ſed diligere amicum eſt commune & primum fundamentum charitatis, cui ſuperadditur dilectio inimicorum. K ergo diligere amicum eſt melius & magis meritorium, quàm diligere inimicum.

Reſpondeo. Dicendum, quòd prædicta comparatio dilectionum poteſt intelligi dupliciter, ſcilicet quantum ad actus, & quantum ad habitus. Si quantum ad actus, ſciendum eſt, quòd quando quæritur de duobus actibus quis ſit melior, & magis meritorius, oportet quòd quæſtio intelligatur de illis ꝑ ſe loquendo, ſecundum genus ſuum. Contingit enim quòd illud, quod ſecũdum genus eſt minus bonum, vel meritorium, aliquo adueniente efficiatur magis bonum, vel meritorium, ſicut paruum opus ex magna charitate factum magis eſt meritorium, quàm magnum ex parua. Bonitas autem actus ad duo menſuratur, ex quibus bonitatem recipit, ſcilicet ex termino, vel obiecto, & ex principio, quod eſt voluntas: ex termino autem habet ſpeciem bonitatis, ſed ex voluntate habet rationem merendi, quia ſecundum hoc eſt in poteſtate facientis, quòd ex voluntate procedit. Si ergo comparemus dilectionem amici & inimici quantum ad terminos, ſiue obiecta, cum obiectum magis competens dilectioni ſit amicus, quàm inimicus, ſic melius eſt diligere amicum quàm inimicum. Si vero comparemus duas dilectiones prædictas ad principium, quod eſt voluntas, ſic vbi eſt maior conatus voluntatis, ibi oportet eſſe maius meritum: quia quanto eſt maior conatus voluntatis, tanto eſt feruentior voluntas de fine propter quem attentat illud, quod ſecundum ſe ſibi eſt magis repugnans: quàmuis ſit magis remiſſa quandoque circa id, ad qđ magis conatur. Meritum autem conſiſtit ex hoc, ꝙ voluntas ad finem afficitur: & ideo ſi comparemus actus taliũ dilectionum, dilectio inimici eſt magis meritoria, inquantum huiuſmodi: quia ſecundum quòd huiuſmodi exigit maioré conatum, & maiorem feruorem circa finem, quàmuis dilectio H amici ſit magis intenſa circa obiectum: ſed dilectio amici eſt melior, quantum ad bonitatem eſſentialem, quæ conſequitur ſpeciem actus, quia actus ſpecificatur ex obiecto. Si autem cõparentur prædictæ dilectiones quantum ad habitus, ſic oportet quòd vel intelligatur de dilectione inimicorum, quæ eſt neceſſitas: & ſic nulla eſt comparatio, quia idem habitus eſt æqualis reſpectu vtriuſque: vel de dilectione inimicorum, quæ eſt perfectionis: & ſic dilectio inimicorum includit dilectionem amicorum, & non econuerſo, & ſic dilectio inimicorum melior eſt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd dilectio qua tãtum amici diliguntur non procedit ex gratia, & ideo non poteſt eſſe meritoria, nec mercedem habere: ſed tamen ſi actus dilectionis qua amicos diligimus, ſit gratia informatus, meritorius eſt & mercedem habet.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd diligere inimicum non omnibus modis perfectionis eſt, ſed inquantum perfectionis eſt, efficitur magis meritorium; ſecundum quod exigit maiorem conatum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd difficultas non facit ad meritum, niſi inquantum facit maiorem inclinationem, & conatum voluntatis in aliquid.

¶ Ad quartum dicendum, quòd debitum non diminuit rationem meriti, niſi quatenus diminuit rationem voluntarij ſecundum quod quandam neceſſitatem importat: ſed ſi voluntarie debitum reddatur, nihilominus ibi erit tantum meriti, quantum eſt ibi de ratione voluntarij.

¶ Ad quintum dicendum, quòd natura non eſt contraria gratiæ. Vnde admiſtio naturæ ad gratiam non facit remiſſionem in effectibus gratiæ, quæ cauſatur ex permiſtione contrarij.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd actus habet bonitatem ex obiecto & ex fine, & bonitas quæ eſt ex obiecto eſt materialis reſpectu illius quæ eſt ex fine, quam voluntas attendit, & penes iſtam potius conſiſtit meritum.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd in illis, quæ ſe habent ſecundum additionem vnius ad alterum, eſt conſequentia in contrario, non conſequentia in ipſo: ſicut patet in homine & animali. Sicut enim ſe habet homo ad animal ita ſe habet non animal, ad non homo. Vnde quia conatus qui eſt in dilectione inimicorum, ſe habet ex additione ad illum qui eſt in dilectione amicorum: ideo ſicut diligere inimicum eſt maioris meriti ſecundum quod eſt maior conatus, ita dimittere dilectionem amicorum eſt magis malum.

¶ Ad octauum dicendum, quòd ratio illa procedit de bonitate, quam actus habet ex propria ratione ſuæ ſpeciei, quæ eſt ex obiecto.

ARTI-

ARTICVLVS IIII.

Vtrum diligere proximum ſit magis meritorium, quàm diligere Deum.

cus, & ideo illud potius iſto: determinet iſta ſecundum præmiſſam intelligentiam, dicens ibi cõparationem eſſe factam inter dilectionẽ qua tantum diligitur amicus, & illam qua amicus & inimicus diligitur. Illud vero quod ſequitur magis nos mouet, quod.ſ. dicit non eſſe tantæ multitudinis diligere inimicos quanta exauditur cum dr̃: Dimitte nobis &c. Vbi datur intelligi, quòd alicui à Deo dimittuntur peccata non diligenti inimicum, ſi tamen fratri roganti qui in ſe peccauit, dimittat. Sed cũ peccata non dimittantur alicui adulto, niſi charitatem habeat, ſequitur vt charitatem habeat qui non diligit inimicum. Quomodo ergo nomine proximi omnis homo intelligitur in il-
lo mandato, Diliges proximum tuum ſicut teipſum? Si.n.omnis homo proximus eſt, tunc inimicus. Præcipimur ergo inimicos diligere. Et quia illud præceptum generale eſt, omnibus pręcipitur omnes hoĩes diligere, etiã inimicos. Quidam quod hic dr̃, ſimpliciter tenere volentes, illud præce-
B ptum determinant, dicentes illic perfectis dari in pręceptũ diligere omnẽ hoĩem etiam inimicos: minoribus vero in conſilium. In præceptum vero eos diligere qui nihil mali fecerũt eis, & inimicos nõ odire. Sed melius eſt vt intelligatur omnibus illo mandato pręcipi cunctos diligere, etiam inimicos; cui ſenſui atteſtantur authoritates ſuperi' poſitę, & alię multę Illud vero Aug. nouiſsime poſitũ,

22. q.27.8. AD Quartum ſic proceditur. Videtur ꝙ diligere pximum ſit magis meritorium, quàm diligere Deum. Naturalibus.n.non meremur: ſed diligere deũ eſt naturale, quia amor ſummi boni omnibus naturaliter ineſt, vt dicit Diony.4.
Cap.4. cap.de diu.nomi.ergo diligere Deum eſt minus meritorium, quàm diligere proximum, quod nõ eſt adeo naturale.

¶ 2 Præt. Illud quod eſt fructuoſius, videtur eſſe magis meritorium: ſed ea quæ
Match. 22. pertinent ad vitam actiuam ſunt magis laborioſa & fructuoſa, quàm ea quæ pertinent ad contemplatiuam. ergo ſunt magis meritoria: ſed dilectio proximi pertinet ad vitam actiuã, dilectio autem Dei ad contemplatiuam. ergo eſt magis meritorium proximum diligere, quàm diligere Deum.

¶ 3 Præter. Sicut diligere inimicum ponitur in vltimo gradu, ita diligere Deum ponitur in primo gradu charitatis: ſed diligere inimicum eſt magis meritorium, quàm diligere amicum. ergo eadẽ ratione diligere proximum, quàm diligere Deum.

¶ 4 Præt. Illud quod præſupponit aliud, & non conuertitur, videtur eſſe perfectius: ſed dilectio proximi præſupponit dilectionem Dei, quia Deus eſt ratio diligendi proximum. ergo dilectio proximi eſt magis meritoria, quàm dilectio Dei.

¶ 5 Præt. Actus in quo exigitur maior conatus, oportet quòd ſit magis meritorius: ſed maior conatus exigitur ad diligendum inimicum, quàm ad diligendum Deum. ergo dilectio proximi, ad minus quantum ad dilectionem inimicorum, eſt magis meritoria, quàm dilectio Dei.

Sed contra. Propter quod vnumquodque tale, & illud magis: ſed dilectio proximi non eſt meritoria, niſi inquantum ordinatur ad Deum actu, vel habitu. ergo dilectio Dei eſt magis meritoria.

¶ 2 Præt. Quanto charitas eſt magis intenſa, magis erit meritoria: ſed intenſius diligit charitas Deum quàm proximum. ergo in hoc magis meretur.

¶ 3 Præt. Quælibet virtus efficacius operatur circa obiectum ſuum, quantum eſt ſibi magis proprium & per ſe: ſed obiectũ per ſe charitatis eſt Deus, proximus autem non, niſi conſequenter, ſicut magnitudo viſus conſequenter, color per ſe. ergo cum mereri ſit effectus charitatis, videtur quòd ſicut viſus melius cognoſcit colorem quam magnitudinem, quia circa colorem non decipitur ſicut circa magnitudinem: ita charitas magis mereatur in dilectione Dei, quàm in dilectione proximi.

¶ 4 Præt. Quod eſt difficilius, videtur eſſe magis meritorium: ſed diligere Deum videtur difficilius, quàm diligere proximũ.
1. Io.4.c.5. dicitur enim primæ Ioan.4. Qui proximum quem videt, non diligit, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? ergo dilectio Dei eſt magis meritoria, quàm dilectio proximi.

Reſpondeo. Dicendum, quòd dilectio Dei eſt cauſa & ratio dilectionis proximi. vnde dilectio Dei includitur virtute in dilectione proximi ſicut cauſa in effectu, & dilectio proximi includitur in dilectione Dei, ſicut effectus in cauſa poteſtate. nihilominus tamen alius eſt motus dilectionis qui terminatur in proximum, & qui ſiſtit in Deo: ſicut alius actus eſt quo conſiderantur principia & concluſiones, quamuis prædi-
In; prin.art. cto modo mutuo ſe includant. Comparando ergo hos duos motus ex duabus partibus, vt ſupra dictum eſt, inuenimus dilectionem Dei notiorem, quàm dilectionem proximi, ſcilicet
A & quantum ad obiectum, quod eſt competentius dilectioni, & quantum ad voluntatem quæ intenſius, & promptius afficitur in Deum quàm in proximum: & ideo motus dilectionis in Deum eſt melior & magis meritorius, quã motus dilectionis in proximum, niſi dilectio proximi procedat ex maiore dilectione Dei, quam ſit dilectio, quæ fertur in Deum immediate in aliquo actu, quod quidẽ aliquando contingit, ſed non ſemper, quia minima dilectio charitatis in Deum ſufficit, vt extendat affectum in proximum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd illa quæ ſunt pure naturalia, non ſunt meritoria: ſed illa quæ procedunt ex natura perfecta charitate & gratia ſunt meritoria, nec natura rationem meriti diminuit, vt dictum eſt. Ar. pęced. ad 5.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd ſuppoſito quòd actus actiuæ vitæ ſit magis me- Diſt.28.
ritorius, quàm actus contemplatiuæ, quod forte non eſt ve-
C rum, vt infra dicetur, non oportet quòd dilectio proximi ſit magis meritoria, quàm dilectio Dei quia dilectio Dei eſt principium eorum, quæ ad vtramque vitam pertinent, vt dictum eſt. Vel aliter dicendum, quòd dilectio Dei & proximi, quantum ad actum interiorem, pertinet ad vitam contemplatiuam. vnde Gregor. dicit ſuper Ezech. quòd contemplatiua vita inſiſtit dilectioni Dei & proximi, ſed quantum ad actus exteriores vtraque ad vitam actiuam pertinet: quamuis huiuſmodi actus in proximos expendatur, quia Deus operum noſtrorum non eget. 3.d.3.5.q 1 art.4.q.2. Li. 2.hom. 14.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dilectio inimici non erat magis meritoria, niſi inquantum procedebat ex fortiori virtute, quæ fortitudo attendebatur ſecundum quod voluntas intenſius Deo adhærebat: vnde non ſequitur, quòd dilectio proximi ſit magis meritoria, niſi magis etiam Deus diligeretur.

D ¶ Ad quartum dicendum, quòd dilectio proximi præſupponit dilectionem Dei non ſicut perfectius minus perfectum, ſicut erat in alijs gradibus, ſed ſicut effectus cauſam: & ideo ratio non ſequitur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ille conatus voluntatis non eſt niſi ex hoc. quòd vehemẽtius ad Deum afficitur, vt dictum eſt prius. quia nullus amatur ad aliquid, niſi ſecundum deſiderium finis. Hoc autem quod in contrarium obijcitur, quòd diligere Deum eſt difficilius, intelligendum eſt non de dilectione naturali, qua omnia ipſum amant, ſed de dilectione gratuita. Et hæc etiam dicitur difficilior, non quaſi laborioſior, cum ſit dulcior, ſed quia magis vires naturæ excedit, quia eſt in altius obiectum. Ar.præc.

E

ARTICVLVS V.

Vtrum meritum conſiſtat principaliter in charitate.

12.q.114.4 AD Quintum ſic proceditur. Videtur ꝙ meritum non cõſiſtat in charitate principaliter. Gratia enim dicitur eſſe principium merendi: ſed charitas non eſt idem quod gratia. ergo non conſiſtit meritum principaliter penes charitatem.

¶ 2 Præt. Actus eſt meritorius per ordinem ad finem, ſicut & laudabilis: ſed cuiuslibet virtutis eſt facere actum laudabilẽ. ergo & facere actum meritorium, & ita videtur quòd meritum non conſiſtat penes charitatem.

¶ 3 Præt. Nullus meretur niſi iuſtificatus: ſed fidei eſt iuſtificare, vt patet Ro.5. ergo apud ipſa pręcipue eſt virt' meritoria.

¶ 4 Præt. Illud quod facit ad diminutionem meriti, non videtur eſſe ratio merendi: ſed charitas facit diminutionem merĩti, quia facit omnia facilia non ſolum inquantum eſt habitus, ſed etiam inquantum eſt amor, vt ex prædictis patet. cum er-

go difficultas faciat ad meritum, videtur quòd charitas non ſit radix merendi. F

¶ 5 Præter. Si charitas eſſet radix merendi, vbicumque eſſet æqualis charitas, eſſet æquale meritum: ſed aliquando aliquis habens paruam charitatem, facit aliquem actum in quo magis meretur, quã ille qui habet magnã charitatem in aliquo paruo actu quem facit. ergo charitas non eſt radix merendi.

Sed contra. Illud videtur eſſe radix merendi, ſine quo nullũ meritum valet: ſed

1. ad Cor. 13. per totũ charitas eſt huiuſmodi, vt patet 1. Corinth. 13. ergo charitas eſt radix merendi.

¶ 2 Præter. Illud videtur eſſe radix merendi, quod opponitur omni demerito: ſed charitas eſt huiuſmodi. ergo ipſa eſt radix merendi.

¶ 3 Præt. Ex hoc meremur, quòd Deo coniungitur: ſed hoc facit charitas. ergo ipſa eſt radix merendi.

3. d. 18. art. 2. q. Reſpondeo. Dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt, meritum propriè dicitur quod aliquis exhibet ad hoc, quòd faciat aliquid ſuum, quod eſt præmium meriti. Vnde ad meritum requiruntur duo principaliter. Vnum eſt, quòd ſit exhibitum, & non extortum. Et quia nihil poteſt exhiberi, niſi quod in poteſtate exhibentis eſt: ideo requiritur quòd ſit voluntarium, quia volũtas facit nos eſſe dominos noſtrorum actuum. Aliud requiritur vt hoc quod exhibetur, ſit ſufficiens ad faciendum ſuum illud quod exhibetur: & ex vtraque parte principalitas merendi eſt ex charitate. Ipſa enim eſt in voluntate, ſicut in ſubiecto ipſam perficiens, quantum ad primum actum eius, & principalem: & iterum cum ſit amor Dei, facit amatum ipſum quod eſt primum eſſe ſuum, inquantum vnit ei: & ideo principalitas meriti eſt in charitate, in alijs autem ſecundum quod charitate informantur. H

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd gratia facit meritum ſicut principium remotum conſtituens nos in eſſe ſpirituali, ſine quo non poſſumus mereri aliquod ſpirituale: ſed charitas eſt ſicut principium proximum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd fides non iuſtificat, niſi per charitatem ſit formata. Ideo autem ſpiritualiter fidei attribuitur iuſtificatio, quia proximum in quo diſtinguitur iuſtus ab iniuſto eſt actus fidei: ſicut primum in quo diſtinguitur viuũ à non viuo eſt actus nutritiuæ potentiæ: & ideo dicitur viuere ſecundum illam potentiam, & ſentire ſecundum tactum, qui I

T. com. 16. eſt primus ſenſuum, vt dicitur 2. de anima.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus aliarum virtutum non

* D. 881. ſunt meritorij, niſi inquantum ſunt informati * charitate: ſicut nec actus virtutum ſunt laudabiles, niſi inquantum ſunt voluntarij.

¶ Ad quartum dicendum, quòd difficultas non facit ad meritum, niſi forte dimiſſionis pœnæ per modum cuiuſdam commutationis: ſed ad meritum quod ordinatur ad conſecutionem boni, ad quod propriè ordinem habet, non facit niſi ſecundum quod exigitur maior conatus, qui eſt ſecundum maiorem inclinationem voluntatis in illud. Et quia habitus, & amor ex hoc faciunt facilitatem, quia faciunt maiorem inclinationem voluntatis: ideo talis facilitas non diminuit rationem meriti.

¶ Ad quintum dicendum, quòd habitus virtutum quãmuis inclinent voluntatem, tamen non cogunt: & ideo poteſt eſſe quòd habitum maiorem habens, quandoque minorem intentionem inducit in actu, ſicut etiam quandoq; nullam: & tunc actus ex maiori charitate procedens minus intenſus, eſt magis meritorius reſpectu præmij accidentalis, quod reſpicit ipſum actum: ſed minus reſpectu præmij eſſentialis, quod reſpicit capacitatem, quæ eſt ex habitu charitatis. K

EXPOSITIO TEXTVS.

AN (vnus & idẽ motus.) Hoc eſt impoſſibile, niſi vnus propter alterum diligatur, & actuali conſideratione referatur in illud. (Erga amicum feruentior.) Hoc eſt intelligendum reſpectu ipſius obiecti: ſed reſpectu actus, ille qui habet maiorem conatum inquantum huius, eſt feruentior. (Cum dicitur in oratione dimitte nobis &c.) Videtur ſecundum hoc, quòd quicumque ſeruat rancorem, peccat dicendo hanc orationem. Et dicendum, quòd non peccat, quia non dicit eam in perſona ſua, ſed in perſona eccleſiæ: vel ſi in perſona ſua, non quantum ad id quod agit, ſed quantum ad id aliud, quod optat peruenire.

de perfecta charitate dictũ intelligitur, quæ tantum perfectorum eſt, qui nõ ſolum amicos, ſed inimicos perfectè diligunt, eiſque benefaciunt. Quæ perfectio dilectionis non eſt tantæ multitudinis, quãta exauditur in oratione G dominica. Et hoc reuera grande eſt, & eximię bonitatis, ſ. perfectè diligere inimicum. Ita & cum dicit in plurali verba illius ſpõſionis ab hoĩe, qui non ita profecit vt diligat inimicũ, de dilectione perfecta accipiendum eſt.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquã determinat magiſter de charitate, hic determinat de eius duratione. Diuiditur enim in partes duas. In prima parte determinat de duratione charitatis quãtum ad ſuam eſſentiam. In ſecunda, de duratione eius quantum ad ordinem eius, oſtendens qualis in Chriſto fuerit, & in beatis futurus ſit, ibi. (Nunc autem ſupereſt inueſtigare &c.) Prima in duas. In prima, determinat de duratione charitatis. In ſecunda, de duratione aliorum habituum, ibi. (Aduertendum eſt &c.) Circa primum tria facit. Primo, ponit opinionẽ falſam quorundam, qui dixerunt charitatem non poſſe amitti, & rationes opinionis illius. Secundo, obijcit in contrarium, ibi. (Quos ratio vincit.) Tertio, ſoluit rationes in contrarium inductas, ibi. (Quod vero Apoſtolus ait &c.) Hic eſt duplex quæſtio. Prima, de euacuatione charitatis per peccatum. Secunda, de euacuatione eius per gloriam.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum charitas ſemel habita poſſit amitti.
¶ Secundo, Vtrum aliquis poſſit de libro vitæ deleri.
¶ Tertio, Vtrum minima charitas poſſit cuilibet tentationi reſiſtere.
¶ Quarto, De quantitate charitatis in reſurgente.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum qui habet charitatem poſſit eam amittere.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd habens charitatem non poſſit eam amittere. Omnis. n. qui habet charitatẽ eſt natus ex Deo, quia charitas facit filios Dei: ſed omnis qui natus eſt ex Deo non peccat, vt dicitur. 1. Io. 3. ergo omnis qui habet charitatem non peccat, & ita charitas ſemel habita non poteſt amitti. 22. q. 24. ar. 12.

¶ 2 Præt. In quolibet habente charitatem eſt meritum vitæ æternæ, quia charitas eſt principium merendi, vt dictum eſt: ſed iniuſte agitur cum aliquo, ſi nõ reddatur ei quod meruit, quia hoc eſt ei debitum. ergo cuilibet habenti aliquando charitatem dabitur vita æterna: ſed nulli dabitur vita æterna, niſi finaliter habeat charitatem. ergo quicumque habet charitatem, finaliter habebit eam, & ita non poteſt ad minus finaliter amitti, vt videtur.

¶ 3 Præt. Illud quod eſt fortiſſimum, non poteſt vinci à debiliſſimo: ſed charitas eſt fortiſſima, quia eſt fortis vt mors, vt dicitur Cant. vlti. peccatum autem eſt debiliſſimum, quia malũ eſt infirmum & pigrum, vt dicit Diony. 4. cap. de diui. no. ergo charitas non poteſt per peccatum expelli: ſed nullo alio modo poteſt amitti. ergo charitas ſemel habita amitti non poteſt.

¶ 4 Præt. Radix omnis mali eſt cupiditas. 1. Thim. 6. ſed charitas non compatitur ſecum cupiditatem ad minus perfectã, vt dicit Auguſt. in lib. 83. quæſtionum. ergo qui habet charitatem non poteſt incidere in aliquod malum, & ita non poteſt eam amittere. Cap. 26.

¶ 5 Præt. Si peccatum expellit charitatem, aut peccatum quod eſt, aut peccatum quod non eſt: ſed non peccatum quod eſt, quia illud charitatem non ſuperat, nec illud quod non eſt, quia illud quod non eſt, non poteſt agere. ergo peccatum nullo modo expellit charitatem.

¶ 6 Præterea. Illud quod non eſt in minori parte, magis diſtat ab eo quod eſt in pluribus, quàm ab eo quod eſt ad vtrumlibet: ſed ex eo quod eſt ad vtrumlibet non poteſt aliquid procedere, vt dicit Commen. in 2. Phyſicor. ergo multo mi- Tract. 8.

eo minus ab eo quod eſt in minori parte: ſed charitas quãuis non faciat neceſſitatem ad bonum vt ſemper fiat. facit tam inclinationem vt pluries fiat. ergo non poteſt ille qui habet charitatem facere malum, ad quod non ſe habet ſicut in minori parte, & ita non poteſt peccare, vel charitatem amittere.

DISTINCT. XXXI.

A

Si charitas ſimel habita amittatur.

ILlud quoque non eſt prætereundum quod quidam aſſerunt charitatem ſemel habitam, ab aliquo non poſſe excidere, nullumque damnandum hanc aliquando habere: qui hanc traditionem ſubditis muniunt teſtimonijs Apoſtolus ait. Charitas nunquam excidet. Auguſtin.

¶ 7 Præt. Amor charitatis eſt fortior, quam amor naturalis: ſed amor naturalis non amittitur per peccatum. ergo nec amor charitatis.

¶ 8 Præt. Charitas eſt maior fide, & vtrumque eſt donum dei. cum ergo fides non tollatur per peccatum mortale, videtur quód nec charitas.

Sed cõtra. Apoc. 2. Habeo aduerſum te pauca, quia charitatem primam reliquiſti. ergo charitas poteſt amitti.

1. Cor. 13. ad Iulianũ Comit. 111 poſt prin.

¶ 2 Præt. In eo qui cadere non poteſt, non eſt neceſſaria cautela: ſed ſtanti per caritatem neceſſaria eſt cautela. 2. Cor. 10. Qui ſtat, videat ne cadat. ergo charitas poteſt amitti.

¶ 3 Præt. Dauid charitatem prius habuit, alias non ſibi reddendam lætitiam ſalutarem peteret: & tamen peccauit, & charitatem amiſit, quam ſibi reſtitui petit. ergo charitas ſemel habita poteſt amitti.

¶ 4 Præt. Quicumque non poteſt peccare habet liberum arbitrium confirmatum: ſed non omnis qui habet charitatem habet liberum arbitrium confirmatum. ergo aliquis habens charitatem poteſt peccare, & ita charitatem amittere.

Reſpon. Dicendum, quòd opinio ponentium charitatem non poſſe amitti propter ſuam firmitatem, eſt ſimilis opinioni Socratis qui poſuit, quòd habens ſcientiam non poteſt peccare propter nobilitatem & certitudinẽ ſcientiæ, vt dicit Philoſophus in 8. ethic. & ideo vtriuſque eſt ſimilis & probatio, & improbatio, & probationis ſolutio. Vtraque enim potiſſime per experientiam improbatur: probatur autem per firmitatem ſcientiæ, & charitatis. Soluit autem Philoſophus prædictam probationem de ſcientia per hoc, quòd ſcientia principaliter in vniuerſali conſiſtit: operationes autem circa ſingularia ſunt. Et ideo cõcupiſcẽtia, quę in particulare bonũ tendit, niſi reprimatur, deductionem ſcientiæ vniuerſalis ad particulare impedit, conſiderationem ſcientiæ in particulari operabili abſorbens & rationem, ita vt quamuis incontinens in feruore concupiſcentiæ conſtitutus vniuerſale recte conſideret, & non tantum habitu teneat, vt quòd omnis fornicatio fugienda eſt, tamen quando ad hoc particulare deſcenditur per concupiſcentiam habitu rationis recte ligato, in actum recte conſiderationis circa particulare homo prodire non poteſt. Similiter etiam charitas principaliter eſt circa bonũ æternũ, vnde facit vniuerſalem conceptionem haberi, quia nihil contra deum faciendum eſt: ſed quando ad particulare deſcenditur, tentatio aliqua inclinationem prædictam charitatis abſorbet, vt dictum eſt de ſcientia: Sed quia charitas vehementius diligit deum, quám aliqua concupiſcentia diligat aliquod cõmutabile bonum, ſi aliquis affectum quem habet ad deum ad opus particulare extenderet, vt ad regulam operis, nunquám incideret * in peccatum. Sed quia in poteſtate noſtra eſt vti charitatis actu, vel non vti, cum charitas voluntatem non cogat ideo affectio commutabilis boni præualet, & inducit peccatũ: & propter hoc patet, quod omne peccatum eſt ex errore, & ex contemptu negligentiæ. Vnde Boet. dicit. Talia tibi contuleramus arma, quæ niſi prius abieciſſes, inuicta te firmitate tuerentur. Si ergo homo in peccatum lapſus charitatem amittit: quia per peccatum a deo diuiditur cum ſibi alium finem conſtituat, cum non poſſint duo eſſe fines vltimi. Vnde cum charitas habeat cauſam coniunctam ad deum, ſtatim amittitur vnico actu, & hoc inuenitur in omnibus accidentibus, quæ habent cauſam extra ſubiectum: quia nihil poteſt permanere ſeparatum a ſua cauſa eſſentiali, ſicut patet de lumine. Secus autem eſt de habitibus qui habent cauſam in ſubiecto: quia illi totaliter non deſtruuntur per vnũ actũ peccati.

* D. 614.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd hoc intelligendum eſt, ſi velit vti gratia per quam filius dei eſt: per eam enim poteſt peccato reſiſtere.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd charitas numquam meretur niſi finalis, ſed hoc falſum eſt:

etiam inquit Charitas quæ deſeri poteſt, numquàm vera fuit. Itẽ. Charitas eſt fons proprius & ſingularis bonorum, cui non communicat alienus. Alieni ſunt omnes qui audituri ſunt, Non noui vos. De hoc fonte Scriptura ait. Fons aquæ viuæ ſit tibi proprius, & nemo alienus communicet tibi. Si autem alieni ſunt, qui audituri ſunt illam vocem, non ergo huic fonti communicant damnandi. Item Auguſt. ſuper epiſtolam Ioannis.

quia charitas finalis non poteſt dici niſi quæ eſt in vltimo termino vitæ, & tũc forte homo nihil meretur, ſed dormit. Vnde dicẽdum, quòd quolibet actu charitatis meretur vitam æternam, & efficit eam ſibi debitam: ſed quando peccat, iam efficitur quodammodo alius, vt Philoſophus dicit in 9. ethic. quia tranſmutatur ab eo, quod erat ſibi conueniens ſecundum naturam in id, quod eſt præter naturam & ideo non oportet quod ei reddatur: ſicut etiam id quod eſt debitum reddi ſano, non redditur furioſo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non eſt ex defectu charitatis, quòd a peccato vincatur, ſed ex defectu habẽtis charitatem, quia charitate non vtitur, vt dictum eſt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cupiditas quamuis non ſit in actu in eo qui habet charitatem, tamen eſt in radice, & poteſt charitatem impedire ne in actum prorumpat: & quando non impeditur, tunc germinat, & charitatem expellit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in eodem inſtanti in quo peccatum aduenit, charitas expellitur. Et ſicut illud eſt primum inſtans, in quo peccatum eſſe incipit, ita illud eſt primum, in quo charitas non eſſe incipit: ſicut patet in naturalibus de duabus formis contrarijs.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd illud quod eſt ad vtrumlibet, inquantũ ex alia cauſa intrinſeca mouetur, ſic determinatur ad alterum, & ſic poteſt ab eo effectus procedere: vnde quando non eſt determinatum totaliter ab aliquo vno, poteſt etiã determinari ad oppoſitum, & ſic ab eo quod eſt in paucioribus reſpectu ipſius iam determinati per primum, poteſt contrarium accidere vt in paucioribus propter aliquod aliud determinans, quod eſt contrarium illi determinanti vt in pluribus, & ſic eſt in propoſito: quia ſicut charitas quantum eſt in ſe, vt in pluribus inclinat ad bonum, ita affectio ſenſibilis inclinat ad delectabile ſenſui, & ab hoc ſicut ex quodam habitu inclinatur voluntas ad peccatum.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd amor naturalis eſt ſecundum voluntatem totaliter determinatam ad vnum: non autem ſic eſt de amore charitatis, niſi in illis qui iam confirmati ſunt.

¶ Ad octauum dicendum, quòd per peccatum non totaliter ſeparatur homo a deo, quia ſic eſſe deſineret: ſed quantum ad vltimam & perfectam coniunctionem quam facit charitas. Et ideo non oportet quòd fides per peccatum tollatur, ſicut charitas: ſicut per interpoſitionem nubis aer radios Solis amittit, non tamen omnimodam claritatem, ſicut quæ eſt ex reuerberatione, qualis etiam apparet vbi non ſunt radij Solis.

ARTICVLVS II.

Vtrum liber vitæ ſit quid creatum.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd liber vitæ ſit quid creatum. Eccle. 24. Hæc omnia liber vitæ. Glo. Hic liber eſt vetus & nouum teſtamentum: hoc autem eſt quid creatum. ergo & liber vitæ.

De verit. q. 7. 1.

¶ 2 Præt. Apoc. 20. Alius liber eſt apertus, qui eſt vitæ, glo. Chriſtus, qui tunc apparebit omnibus patens: ſed non apparebit omnibus, niſi ſecundum humanam naturam. cum ergo, humana natura in Chriſto creata ſit, videtur quòd liber vitæ ſit quid creatum.

¶ 3 Præt. Liber inquantum in eo ſcriptura ſit, eſt receptiuus extraneæ impreſſionis: ſed res increata non ſuſcipit peregrinam impreſſionem. ergo non eſt quid increatum, ſed creatũ.

Sup. 6. cap. 2. cor.

¶ 4 Item. Videtur quòd ſit proprium filij: quia pſal. 39. In

cap. te

capite libri ſcriptum eſt de me. glo. In patre, qui eſt caput noſtrum: ſed illud in diuinitate, cuius caput eſt pater, eſt filius. ergo liber vitæ eſt filius.

¶ 5 Item. Videtur quòd ſpiritus ſanctus, quia ſpiritui ſancto attribuitur viuificatio, & in ſymbolo, & Ioan. 6. Spiritus eſt qui viuificat. ergo cum liber vitæ ordinetur ad vitam, conuenict ſpiritui ſãcto vel proprie, vel per appro-
Super Ezec. ho. 5. Cap. 15. priationem.

Sed contra. Aug. 20. de ciui. dei. Liber vitæ eſt præſcientia dei, quæ falli non poteſt: ſed præſcientia eſt quid increatum eſſentiale, & appropriabile filio. ergo & liber vitæ.

II Cap. 1. ibi, Super quẽ videris. Vlterius. Videtur quòd liber vitæ ſit in reſpectu dei. pſal. 68. Deleantur de libro viuentium. glo. Liber viuentium eſt dei notitia: ſed deus de ſe habet maximè notitiam. ergo liber vitæ eſt reſpectu dei.

¶ 2 Præt. ipſe eſt fons vitæ cuiuslibet. ſi ergo eſt aliorum quæ habent vitam participatiue, multo amplius eſt ſuiipſius, qui habet vitam originaliter. Item videtur quòd ſit omnium creaturarum, quia præſcientia eſt omnium: ſed liber vitæ eſt diuina præſcientia, vt
q. 1. huius art. 1539. ſupra dictum eſt. ergo erit omnium.

¶ 3 Præt. Ioan. 1. Quod factum eſt, in ipſo vita erat: ſed omnis creatura eſt facta. ergo omnis creatura in libro vitæ ſcribit.

¶ 4 Item. Videtur quòd ſit etiam de malis, Luc. 10. ſuper illud. Nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis, dicit glo. Siue cæleſtia, ſiue terreſtria opera geſſerit, quis per hoc quaſi literis annotatus, apud dei memoriam æternaliter eſt affixus: ſed genere terreſtria opera eſt malorum. ergo cum nihil aliud ſit liber vitæ, quam reſeruatio diuinæ memoriæ, videtur quòd liber vitæ ſit etiam malorum.

¶ 5 Item: Liber vitæ ordinatur ad vitam: ſed vita naturæ eſt communis bonis & malis: vita autem gratiæ communis præſcitis & prædeſtinatis. ergo liber vitæ eſt malorum & bonorum, & prædeſtinatorum & præſcitorum.

Sed contra. Illud dicitur eſſe ſcriptum in deo, quod habet exemplar in ipſo. ergo non ſunt ibi ſcripta.

III 1. q. 24. 3. Vlterius. Videtur quòd nihil quòd ſit ibi ſcriptum, debeat dici inde deleri: quia liber vitæ eſt diuina prædeſtinatio, vt dicit glo. Phil. 3. ſed a prædeſtinatione non dicitur aliquis excidere. ergo nec a libro vitæ deleri.

¶ 2 Præt. Liber, in quo poteſt aliquid deſcribi & deleri, eſt mutabilis: ſed liber vitæ eſt immutabilis, quia eſt quid increatũ. ergo non poteſt aliquis inde deleri.

¶ 3 Præt. Quod eſt ſecundum opinionem tantum, cum ſit ſecundum quid, non debet enuntiari ſimpliciter: ſed glo. ſuper illud pſal. Deleantur de libro viuentium, dicit hoc accipiendum foret tantum ſecũdum ſpem illorum, qui ſe eſſe ſcriptos putabant. ergo videtur quòd non debeat dici aliquem inde deleri.

Sed contra. Exod. 32. Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo: ſed multi peccãt. ergo multi delentur.

¶ 2 Præt. Nullus ſimul eſt ſcriptus in libro vitæ & damnatus: ſed multi qui prius fuerunt ſcripti in libro vitæ, poſtea damnantur, ſicut patet de diſcipulis Chriſti, quibus dictum eſt Lucæ 10. Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in libro vitæ: ex quibus tamẽ multi abierunt retrorſum, vt dicitur Ioan. 6. ergo aliqui qui prius fuerunt ibi ſcripti, delentur.

Reſpondeo Dicendum ad primam quæſtionem, quòd liber vitæ, de quo nunc loquimur, metaphoricè dicitur. Vnde oportet quòd eius ſignificatio accipiatur ſecundum ſimilitudinem libri materialis, de cuius ratione videtur eſſe quod contineat figuras aliquas quaſi ſimilitudines aliquas illorum qui per
Luc. 10. librum illum cognoſcuntur: vnde & liber vitæ dicitur, quia continet ſimilitudines, quibus poteſt cognoſci vita. Nunc eſt

F autem ſufficienter liber vitæ, quaſi perfectam cognitionem de vita faciens, niſi contineat ſimilitudines de vita cuiuslibet in particulari, quia cognitio in vniuerſali eſt imperfecta, & in potentia: ſed habere hoc modo ſimilitudines omnium habentium vitam determinate, non eſt niſi diuinæ mentis, in qua ſunt exemplaria rerum omnium propria: & ideo liber vitæ nõ eſt quid creatum, ſed eſt diuina notitia de vita non ſolum in vniuerſali, ſed i particulari quãtũ ad omnes, in quibus inuenitur vita. Et quia notitia eſt eſſentiale, & appropriatum filio: ideo liber vitæ eſſentiale quidem eſt in diuinis, & filio appropriatur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod vetus & nouum teſtamentum dicitur liber vitæ, quaſi faciẽs cognitionem de vita vniuerſali, & docens præcepta quibus peruenitur ad vitam, nõ tamen facit notitiam de vita vniuſcuiuſque: & ideo aliquo modo poteſt dici liber vitæ, ſed non ſecundum completam rationem.

H ¶ Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus ſecundum humanam naturam dicitur liber vitæ, quaſi exemplar vniuerſale vitæ, ſed non quaſi ſimilitudo particulariter faciens cognoſcere vitam vniuſcuiuſque.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſimilitudines, vel figuræ iſtius libri non ſunt aliquid additum eſſentiæ eius, quia rationes exemplares, vt in primo dictum eſt, ſunt ipſa diuina eſſentia: & ideo non oportet quòd recipiat peregrinas impreſſiones.

¶ Ad quartum dicendum, quod pater dicitur caput libri, dicit, glo. ſecundum quod liber appropriatur filio. 1. d. 19. q. 5. 3. 2. & d. 36. q. 2. 1. 2. & 3. & 2. c.

¶ Ad quintum dicendum, quod quamuis vita approprietur ſpiritui ſancto, tamen notitia de vita appropriatur filio.

I ¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quod liber vitæ dicitur notitia dei. Quia autem liber propriè eſt illorum, quorum notitiam facit per figuras & ſimilitudines exiſtentes in libro: ideo illorum ſolum notitia dici poteſt liber, quæ cognoſcit deus per ſimilitudinem. Mala autem non cognoſcit deus per ſimilitudines exiſtentes malorum in ſe, ſed cognoſcuntur per modum priuationis. Similiter etiam deus ſeipſum non cognoſcit per ſimilitudinem ſuiipſius, ſed per hoc, quod ſibi ſecundum eſſentiam ſuam præſens eſt. Vnde neque notitia quam habet de ſeipſo, neque notitia quam habet de malis, poteſt dici liber vitæ, niſi de malis pœnæ, inquantum ſunt iuſta & bona, ſecundum quod dicitur liber mortis. Vita autem inter bona computatur, vnde oportet quòd liber vitæ intelligatur reſpectu vitæ, quæ in creaturis inuenitur: & quamuis deus habeat notitiam de vita naturæ, & gratiæ, & gloriæ, vnde reſpectu cuiuslibet dictarum vitarum poſſet dici dei notitia liber vitæ, tamen perfecta ratio vitæ non inuenitur niſi in vita
K gloriæ, quæ permiſſionem mortis non patitur: & ideo liber vitæ ſecundum propriam ſui acceptionem, eſt notitia dei, quã habet de vita gloriæ vniuſcuiuſque. Sic ergo differt liber vitæ a ſcientia dei, quæ eſt de temporalibus & æternis, & a præſcientia quæ eſt de bonis & malis, & etiam a prædeſtinatione: quia prædeſtinatio propriè de futuris eſt, & prouidentia directionem in finem importat, cum ſit propoſitum miſerendi: ſed liber vitæ ſimplicem notitiam de vita importat, & nõ determinat aliquod tempus. Vnde & ſcripti in libro vitæ dicuntur & qui vitam habent, & qui habituri ſunt. Et per hoc patet ſolutio ad omnia obiecta.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd liber vitæ, vt dictum eſt, eſt notitia dei de vita gloriæ alicuius hominis. Res autem aliqua dupliciter habet eſſe, ſcilicet in ſe, & in ſua cauſa. In ſe quidem eſt ſimpliciter: in cauſa autem ſua habet eſſe ſecundum quid. Cauſa autem gloriæ eſt gratia ſufficiens, quantum in ſe eſt: vnde qui habet gratiam, habet iam vitam q. 2. huius art. corp.
gloriæ

Radicata eſt charitas, ſecurus eſto, nihil mali procedere poteſt. Item Grego. in moralibus. Valida eſt ut mors dilectio. Virtuti enim mortis dilectio comparatur: quia nimirum mentẽ, quam ſemel cœperit a dilectione mundi funditus occidit. Item Aug. ſuper epiſtolã Ioannis. Vnctio inuiſibilis charitas eſt, quæ in quocunque fuerit, radix illi
G erit, quæ ardente Sole areſcere non poteſt: nutritur calore Solis, non areſcit. Item Beda ſuper Ioannem. Quærendum eſt, quomodo ſpeciale filij Dei agnoſcendi ſignum fuerit, quòd ſuper eũ deſcenderit & manſerit ſpiritus. Quid maius eſt filio Dei, quòd in ipſo manere ſpiritus aſtruatur? Notandumque quòd ſemper in Domino manſerit ſpiritus: in ſanctis vero quandiu mortale corpus geſtant, partim ſemper maneat, partim rediturus ſecedat. Manet enim apud eos, vt bonis inſiſtant actibus: recedit vero ad tempus, ne ſemper infirmos curandi, mortuos ſuſcitandi, dæmones eijciendi, vel etiam prophetandi habeant facultatẽ. Manet ergo ſemper vt poſſint habere virtutes, & mirabiliter ipſi viuant. Venit ad tempus, vt etiã alijs per miraculorũ ſigna quales ſint intus effulgeant. Item Greg. In ſanctorum cordibus ſecundũ quaſdam virtutes ſemper permanet ſpiritus, ſecundum quaſdam receſſurus venit, & venturus recedit. In his virtutibus, ſine quibus ad vitam non peruenitur, in ele-

gloriæ ſecundum quid. Cognitio ergo de vita gloriæ alicuius A habetur de deo dupliciter. Vno modo, inquantum deus ſcit ipſam vitam gloriæ in iſto eſſe, vel futuram eſſe ſimpliciter: & tunc talis dicitur eſſe ſcriptus in libro vitæ ſimpliciter, vel aſcriptus, vt quidam dicunt, ad ſimilitudinem illorum qui aſcribuntur ad malitiam, vel ad aliquod officium. Alio modo inquantum deus ſcit vitam gloriæ ineſſe iſti, vel futuram eſſe in eo in cauſa ſua quæ eſt gratia, & talis dicitur ſecundum quid ſcriptus in libro vitæ, vel annotatus, vt quidam dicũt. quia ergo non poteſt eſſe vt ſcientia dei fallatur: ideo quemcumque ſcit habiturum vitam æternã, habebit eam. Vnde iſte qui ſimpliciter ſcriptus eſt, vel aſcriptus in libro vitæ, nõ poteſt inde deleri. Sed quia gratia quæ eſt cauſa gloriæ in eo qui habet præſentem iuſtitiam, quando ipſe a iuſtitia per peccatum decidit, deſinit eſſe gloriæ cauſa in eo, ideo notitia dei de gratia iſtius, non eſt C vt de cauſa gloriæ: vnde iam illa cognitio gratiæ iſtius quam deus habet, non pertinet ad librum vitæ gloriæ, & ſecundum hoc dicitur deleri de libro vitæ non aliqua mutatione in libro facta, ſed in ipſo, ex parte cuius accidit, quòd gratia non eſt iam cauſa gloriæ: & dicitur deus aliquem de libro vitæ delere, inquantum permittit eum a iuſtitia excidere per peccatum.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd prædeſtinatio importat directionem in finem, quod non importat liber vitæ, vt dictũ

q. 2. huius art. corp. eſt. Et ideo non poteſt dici prædeſtinatus ille qui habet præſentem iuſtitiam tantum: poteſt autem aliquo modo dici

Ibidem. ſcriptus in libro vitæ, vt dictum eſt.

In corp. huius q. ¶ Ad ſecundum patet ſolutio per id quod ſupra dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd gloſa illa loquitur de ſcriptura, qua aliquis ſcriptus eſt in libro vitæ ſimpliciter.

ctorum ſuorum cordibus permanet. In his vero per quas ſanctitatis virtus oſtenditur, ut in exhibitione miraculorum, aliquando adeſt, aliquando ſe ſubtrahit. Item Amb. Ficta charitas eſt, quæ in aduerſitate deſerit. Hoc innuere videtur, quòd charitas ſemel habita nõ amittatur. B Ideo quidam in prætaxatã proſilierunt audaciam, dicentes charitatem a damnandis non haberi, nec a quoquam habitam poſſe amitti, quos ratio uincit & authoritas. Quidam enim ad tempus ſunt boni, qui poſtea fiunt mali, & econuerſo. Vnde quorundam nomina Chriſtus dicit ſcripta in libro vitæ, qui tamen poſtea abierunt retro. Sed ſcripta dicit non ſecundum præſcientiam, ſed ſecundum præſentem iuſtitiam cui deſeruiebant: quia digni tunc illo bono erant, quod habituri ſunt præſcripti ſecundum præſcientiam. Vnde Ambro. Quibuſdam gratia data eſt in vſum vt Sauli, Iudæ, & illis B diſcipulis quibus Dominus dixit: Ecce nomina veſtra ſcripta ſunt in cęlis, & poſtea abierunt retro. Sed hoc dixit propter iuſtitiam cui deſeruiebant, quia boni erant. Frequenter enim ante ſunt mali, qui futuri ſunt boni: & aliquotiens prius ſunt boni, qui futuri ſunt & permanſuri mali, ſecundum quod dicuntur ſcribi in libro vitæ, & deleri.

ATTICVLVS III.

Vtrum quælibet charitas poſſit reſiſtere cuilibet tentationi.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd non quælibet charitas poſſit reſiſtere cuilibet tentationi. Sicut enim charitas obſiſtit peccato, ita & ratio, vt ſupra dictum eſt: ſed non quælibet ratio poteſt tentationi reſiſtere, ſicut patet in incontinentibus, qui habent rationem rectam & vincuntur, vt dicit Philoſophus. ergo non quælibet charitas poteſt tenta-

7. eth. c.13. tioni cuilibet reſiſtere.

¶ 2 Præt. Maior eſt difficultas in reſiſtendo malo, quàm in operando bonum ſimpliciter: ſed charitas minima non poteſt in quodlibet bonum. ergo nec poteſt cuilibet tentationi reſiſtere.

¶ 3 Præt. In reſiſtendo maxime tentationi eſt maximum meritum, cum ſit ibi maxima pugna, quæ coronam meretur: ſed minima charitas non poteſt in maximum præmium. ergo nec reſiſtere maximę tentationi.

¶ 4 Præt. Charitas imperfecta non reſiſtit venialibus: ſed maior eſt impugnatio mortalium quàm venialium. ergo non reſiſtit maximę tentationi.

¶ 5 Præt. 1. Cor. 10. Fidelis deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed illi quibus ſcribebatur, habebant gratiam, ſicut patet in principio epiſtolæ. ergo aliqua tentatio eſt ſupra poſſe habentis gratiam, vel charitatem.

Sed contra. Non poteſt euitari omne peccatum, niſi omni tentationi reſiſtatur: ſed minima charitas poteſt uitare omne peccatum, cum etiam homo in puris naturalibus exiſtẽs hoc potuiſſet. ergo charitas quælibet poteſt omnem tentationem vincere.

A ¶ 2 Præt. Plus diligit charitas legem dei, quàm cupiditas millia auri & argenti, vt dicit gloſa ſuper pſal. 118 ſed maior dilectio minori tentationi reſiſtere poteſt. ergo quælibet charitas reſiſtere poteſt cuilibet tentationi.

¶ 3 Præt. Nullus peccat in eo quod non poteſt vitari, vt Aug. dicit. ſi ergo habens charitatem non poſſet cuilibet tentationi reſiſtere, videtur quòd tentationi conſentiens non peccaret. Aug. in lib. de duabus animabus c. cap. 12.

Reſpon. Dicendũ, quòd reſiſtere tentationi dupliciter dicitur. Vno modo, vt quis a tentatione nõ vincatur. Alio modo, vt quis tentationem vincat. Dicitur enim aliquis a tentatione vinci, quando a propoſito bono trahitur per tentationem in conſenſum peccati: ſicut eſt in incontinente, qui habet rationem rectam, ſed deducitur. Qui enim non habet propoſitum bonum, vt intemperatus, ſiue luxurioſus non vincitur, Super q. c. ad Rom.

C quia libenter id agit. Vincit autem qui non ſolum attentione ſuperueniente in actum peccati non deducitur, ſed etiam ex magnitudine virtutis, quaſi nihil tentationem paruipendit. Qui vero difficultatem a tentatione patitur, ſed non deducitur, reſiſtit quidem tentationi cum non conſentit, ſed non vincit, proprie loquendo ergo primo modo de reſiſtentia peccati, ſic quælibet charitas poteſt reſiſtere peccato propter liberum arbitrium liberatum a ſeruitute peccati, quamuis difficultatem patiatur propter tentationis impulſum. Loquendo vero de tentatione ſecundo modo, ſic charitas quæ eſt parua in principio tentationis, poteſt tentationibus reſiſtere, quia in fine tentationis ſit magna, cum deus pugnanti auxilium ſemper adminiſtret: ſi tamen ponatur quòd ſemper parua maneret, non poſſet per modum dictum tentationi reſiſtere.

D ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd non eſt ſimile de incontinente, & habente charitatem: quia habens charitatem habet iam habitum virtutis, quam non habet incontinens. Et præterea, incontinens etiam non vincitur quando non poſſet reſiſtere, ſi vellet ratione recta qualibet vti, vt ſupra dictum eſt. In corp.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis ſit maior difficultas laboris, non tamen eſt maior difficultas, quæ attenditur ſecundum exceſſum operis ad potentiam, quæ attenditur in virtutibus, vt dictum eſt.

¶ Ad tertium poteſt dici, quòd etiam minima charitas poteſt in magnum meritum reſpectu præmij accidentalis, non autem reſpectu præmij ſubſtantialis, vt ſupra dictum eſt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd venialibus etiam reſiſtere d. 30. q. 1. 5. ad 5.
poſſet, ſi aliquis charitate contra venialium tentationem vteretur, non vt vitaret omnia, ſed quia poteſt ſingula vitare.

E ¶ Ad quintum dicendum, quòd Apoſtolus loquitur quantũ ad id quod homo poteſt ſuſtinere ſine animi perturbatione, quod non poteſt niſi charitas perfecta, vt in magnis tribulationibus æquanimitatem ſeruet.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo ſemper reſurgat in minori charitate.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd homo ſemper in minori charitate reſurgat. Amos. 5. Virgo Iſrael 3. q. 89. a.
cecidit &c. gloſa. Non negat vt reſurgat, ſed vt reſurgere virgo poſſit: quia ſemel aberrans, & ſi reportetur humeris paſtoris, non habet tantam gloriam, quantam qui numquam aberrauit: ſed gloria commenſuratur charitati. ergo homo poſt peccatum non habet tantam charitatem reſurgens, quantam primo.

¶ 2 Præt.

¶ 2 Præt. Ezech 44. Leuitæ qui receſſerunt a me, nunquàm appropinquabunt mihi vt ſacerdotio fungantur: ſed aliquis quantum ad ſpirituale ſacerdotium appropinquat deo per charitatem. ergo non habet tantam charitatem, qui aliquando receſſit a deo per peccatum, quantam ante.

Determinatio authoritatum prædictarum.

QVod vero Apoſtolus ait. Charitas numquàm excidit, nullatenus pro illis facit. Dignitatem enim charitatis oſtendens dicit eam non excidere, quia hic & in futuro erit. Sed fides & ſpes euacuabuntur, & ſcientia. Item quod dicitur, charitas numquàm fuiſſe vera, quæ deſeri poteſt, non ad eſſentiam charitatis refertur, ſed ad efficientiam: quia non efficit charitas quæ deſeritur hominẽ vere bea-
G tum nec perducit ad verum bonum. Huic etiam fonti alieni, ideſt, adamandi, non communicant ſcilicet, in fine, quia non perſeuerant. Poteſt tamen hoc, & cætera quæ de charitate dicta ſunt, de perfecta intelligi, quam ſoli perfecti habent, quæ ſemel habita non amittitur. Exordia vero charitatis aliquando creſcunt, aliquando deficiunt. Sunt enim virtutis exordia, & profectus, & perfectio, quos gradus ille diſcernit, qui parabolam illam intelligit. Sic eſt regnũ Dei, quemadmodum ſi iaciat homo

¶ 3 Præt. Charitas incipiens numquam eſt tanta, quanta proficiẽs & perfecta: ſed aliquis quando cecidit, habuit charitatem proficiẽtem, vel perfectam, quando autem reſurgit habet charitatem incipientem. ergo non habet tantam charitatẽ quantam prius.

¶ 4 Præt. Numquam poteſt tantum diſponere ſe ad recipiendum diuini luminis influentiam qui eſt ſine charitate, quancumcum charitate: ſed ſecundum quod aliquis diſpoſuit ſe ad gratiam, deus illi gratiam infundit. ergo ſemper magis recipit de influentia gratiæ aliquis permanens in charitate, quam de nouo charitatem accipiens, & ſic idem quod prius.

Sed contra. In Malach. 3. Placebit deo ſacrificium Iuda & Hieruſalem, ſicut dies ſæculi, & anni antiqui: ſed charitas facit omnia noſtra deo eſſe accepta. ergo aliquis poſt lapſum reſurgens poteſt habere tãtum de charitate, quantum prius.

II Vlterius. Videtur quòd ſemper reſurgat in maiori. Gen. 1.
Gre.ho.15. ſup Ezech. Factum eſt veſpere & mane dies vnus, gloſ. Veſpertina lux a qua quis cecidit, matutina in qua reſurgit: ſed lux matutina eſt maior quam veſpertina. ergo & gratia, vel charitas in qua quis reſurgit, illa quam prius habebat.

¶ 2 Præt. Roma. 5. Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia: ſed vbi ſuper abundat gratia, eſt ibi maior charitas. ergo &c.

¶ 3 Præt. Peccatum vincit primam charitatem, vincitur autẽ a ſecũda. ergo ſecũda charitas eſt fortior, & maior ꝙ prima.

Sed contra. Innocens non eſt minus aptus ad recipiendum gratiã, quàm peccator: ſed primam gratiam accipit innocẽs, ſecundam accipit peccator. ergo non oportet quòd ſecunda ſit maior, quàm prima.

III Vlterius. Videtur quòd ad minus ſemper ſit æqualis. Rom.
3. q. 89 3. 8. Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. gloſa. etiam caſus in peccatum: ſed hoc non eſſet, ſi in minori charitate reſurgeret. ergo numquam in minori, ſed ſemper in æquali reſurgit.

¶ 2 Præt. Ambroſius dicit, quòd pœnitentia omnia ablata reſtituit: ſed hoc non eſſet, ſi non reſurgeret ad minus in æquali charitate. ergo ſemper reſurgit aliquis in æquali charitate.

¶ 3 Præt. Continuo debet proportionari præcedenti peccato: ſed peccatum proportionatur quodammodo gratiæ quam expellit. ergo & gratia, vel charitas per quam homo conteritur, debet eſſe æqualis gratiæ præcedenti.

¶ 4 Præt. Pœnitentia viuificat merita per peccata mortificata. ergo penitens tantam habebit gloriam, quantam ante peccatum meruerat: ſed tantum meruerat, quantum de charitate habuerat. gloria ergo quam pœnitens habebit, proportionatur charitati quam ante peccatum habuit: proportionatur aũt charitati, in qua in morte inuenitur poſt pænitẽtiam, quia lignum vbi ceciderit, ibi erit. Eccleſ. penult. ergo charitas in qua reſurgit pœnitẽs, eſt æqualis charitati a qua cecidit.

Sed contra. Minima contritio ſufficit ad deletionem omnium peccatorum: ſed ſecundum quantitatem contritionis attẽditur quantitas charitatis, in qua quis reſurgit. ergo cum potuerit, quando prius habuit gratiam, ex magna præparatione gratiam accepiſſe, videtur quòd poſſibile ſit quod recipiat minorem gratiam & charitatem, quàm prius habuit.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd menſura charitati præfigitur a deo ſecundum ſuam voluntatem, & aliquo modo commenſuratur ad conatum illius qui gratiam recipit. Vnde cum aliquis per peccatum poſſit multum & parum conari ad recipiendum charitatem, & diuinæ libe-
F ralitati non ponatur terminus per peccatum, cum ipſe quantum in ſe eſt, ſit paratus omnia peccata totaliter delere, oportet dicere, ſicut & communiter dicitur, ꝙ aliquis poteſt poſt peccatũ in maiori, & in minori, & æquali charitate reſurgere.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod loquitur de gloria præmij accidentalis, quæ non commenſuratur charitati, ſed actui, vel ſtatui: quia poſt peccatum virgo aureolam non habebit: & ſimiliter nec peccator reſurgens gaudium de innocentia continuata.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ab officio dignitatis aliquis repellitur propter peccatum commiſſum, etiam ſi pænitentiam egerit, ſicut propter homicidium repellitur a ſacerdotio, & hoc eſt propter hoc quòd nõ reducitur ad ſtatum tantæ dignitatis, quàmuis reducatur ad æqualem charitatem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd loquendo de vna & eadẽ charitate verum eſt, quòd charitas incipiens minor eſt, quàm proficiens, vel perfecta: ſed vna incipiens poteſt eſſe maior, quàm
H alterius, qui eſt in ſtatu proficientium, ſicut aliquod animal ſtatim natum eſt maius, quàm aliud etiam perfectum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cæteris paribus ſemper ille qui habet charitatem, recipit plus de influentia diuini luminis: ſed ille qui non habet charitatem poteſt plus conari, & magis recipiet. Lib. 50. homil. ho. 8. 1. D. 316.

Ad ſecundam quæſtionẽ dicendum, ꝙ non eſt neceſſarium ꝙ ſemper in maiori charitate reſurgat, quia etiam minor præparatio, vel æqualis ſufficit ad hoc, quòd gratia infundatur.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd ſimilitudo illa attenditur non quantum ad quantitatem lucis, ſed quantum ad ordinem lucis ad tenebras.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Apoſtolus loquitur de gratia redemptionis, quæ ſuperabundauit ad delictum primi hominis, & non loquitur vniuerſaliter.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccatum non vincit charitatem propter eius debilitatem, ſed quia ille qui peccat, non vti-
I tur auxilio charitatis: & ideo ratio non ſequitur.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd etiam in minori charitate poteſt homo reſurgere, quia quantumcumque de peccato doleat, & ad gratiam ſe præparet, dummodo ad terminum contritionis perueniat, qua plus diſplicet ei a deo receſſiſſe, quàm aliquod temporale placuit, gratiam habebit: etiam ſi non tantum præparet ſe, quantum prius, dum fuit innocens, præparauit.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd hoc intelligitur non ſemper quantum ad maiorem quantitatem charitatis, ſed quantum ad maiorem diligentiam, vel humilitatem, in qua pænitens reſurgit, ad minus actualis: minus autem malum eſt, vt charitas diminuatur, quam vt totaliter auferatur, & minus malum computatur magis bono, vt dicitur 5. ethic. & ideo in Cap. 2.
bonum diligentis deum cædit peccatum, etiam ſi in minori charitate reſurgat, quia per humilitatem & cautelam ab om-
K nimoda gratiæ amiſſione curatur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd pœnitentia omnia reſtituit, ſed non oportet quòd æqualia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantitas peccati non proportionatur gratiæ quam excludit, quia paruum peccatum poteſt maximam charitatem expellere: ſicut econuerſo parua charitas dicitur maxima peccata delere, quia pendet ex conatu hominis potius, quam ex quidditate habitus.

¶ Ad quartum dicendum, quod ſicut ex prædictis patet per priora merita merebatur ſibi tantam gloriam, quantam charitatem habebat, ſed ipſe per peccatum factus eſt alter, & nõ plenarie ad priſtinum gradum reſtitutus: & ideo non plenarie recipiet effectum priorum meritorum, niſi quantum ad præmium accidentale, quòd menſuratur actibus magis quàm habitu charitatis. In hoc art.

QVAE.

QVAESTIO II.

B

Deinde quęritur de euacuatiõe charitatis per gloriã. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum fides & ſpes euacuentur gloria adueniente.
¶ Secundo, Vtrum charitas.
¶ Tertio, Vtrum ordo charitatis.
¶ Quarto, Vtrum ſcientia.

in terra ſemen, & dormiat, & exurgat ſemen, & germinet, & creſcat &c. Etſi ergo perfecta charitas ſic radicata eſt, vt amittere nequeat, incipiens tamen & prouecta amitti poteſt, & ſæpe amittitur; & dum habetur, non ſinit habentem criminaliter peccare. Quod Auguſtinus oſtendit ita inquiens. Quia radix omniũ malorum cupiditas eſt, & radix omnium bonorum eſt charitas, ſimul ambæ eſſe non poſſunt. Niſi vna radicitus euulſa fuerit, alia plantari non poteſt. Sine cauſa aliquis conatur ramos incide-

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum fides euacuetur in patria.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd fides non euacuetur. Fides enim eſt fundamentum ſpiritualis ædificij: ſed fundamentum immobile manet, quicquid ſuperædificetur. ergo fides non euacuatur adueniente gloria.

¶ 2 Præt. Nihil expellitur, niſi a ſuo contrario: ſed gloria non eſt contraria fidei. ergo adueniente gloria non euacuatur fides.

¶ 3. Præt. Perfectum & imperfectum circa ea quæ ſunt diuerſa ſpecie, bene ſe compatiuntur in eodem, ſicut quòd homo habeat perfectam geometriam, & imperfectam grammaticã: ſed viſio gloriæ, & fides ſunt alterius ſpeciei. ergo viſio gloriæ non expellit fidem.

¶ 4 Præt. Opinio & ſcientia habent ſe, ſicut cognitio perfecta & imperfecta, & ſimiliter cognitio matutina & veſpertina in angelis: ſed in hominibus manent ſimul ſcientia & opinio, & in angelis ſimul cognitio matutina & veſpertina. ergo fides manet cum viſione patriæ.

Sed contra eſt, quod Apoſtolus dicit. 1. Cor. 13.

¶ 2 Præt. Fides eſt non apparentium: ſed in patria nihil erit non apparens eorum quorum eſt fides. ergo ibi fides nõ erit.

II Vlterius. Videtur quòd nec ſpes euacuetur. Quia ſicut ſe
22. q. 18. a. habet ſpes ad bona, ita ſe habet timor ad mala: ſed in dam-
de veri. q. 4. natis ſemper manebit timor ſeruilis. ergo & ſimiliter in bea-
4. tis manebit ſpes.

¶ 2 Præt. Eccle. 24. Qui edunt me, adhuc eſurient, & loquitur de fruitione diuinæ ſapientiæ quæ erit in patria: ſed eſuriens expectat aliquid in futurum. ergo ſancti expectabunt aliquid in futurum etiam de præmio ſubſtantiali.

¶ 3 Præt. In fide quæ euacuatur, inuenitur aliquid commune fidei & gloriæ, ſcilicet viſio: ſed non inuenitur aliquid in ſpe quod poſſit in patria eſſe, quia id quod eſt ſubſtantia ſpei, eſt expectatio, quæ non manebit in patria. ergo videtur quòd non euacuetur ſpes.

Sed contra. Rom. 8. Quod videt quis, quid ſperat? ſed ſancti videbunt in patria quicquid expectauerunt. ergo ſpes in eis non erit.

¶ 2 Præt. Spes eſt expectatio beatitudinis futuræ: ſed beatitudo in patria iam non erit futura. ergo neque ſpes erit ibi.

III Vlterius. Videtur quòd aliquid de ſubſtantia habitus fi-
22. q. 67. 5. dei & ſpei remanebit idem numero, quia in omni mutatione oportet eſſe aliquid commune vtrique terminorum: ſed fides & ſpes mutantur in bona gloriæ. ergo oportet quòd aliquid de ſubſtantia habitus fidei & ſpei maneat idem numero.

¶ 2 Præt. Sicut charitas adueniens opponitur fidei informi non ſecundum ſubſtantiam fidei, ſed ſecundum informitatem, ita gloria adueniens opponitur fidei non ſecundum ſubſtantiam viſionis, ſed ſecundum imperfectionem tantum: ſed charitas adueniens tollit informitatem, & remanet idem habitus numero fidei, quantum ad ſubſtantiam, vt ſupra dictum
d. 23. q. 3. 4. eſt. ergo & ſimiliter gloria adueniens tollit tantum imperfe-
q. 2. ctionem, & dimittit eandem ſubſtantiam habitus numero.

¶ 3 Præt. Quando ſcientia imperfecta creſcit in perfectam, non tollitur ſubſtantia ſcientiæ, ſimiliter nec ſubſtantia corporis quando ex puero fit vir, ſed manet idem homo: ſed Apo-
1. cor. c. 13. ſtolus euacuationem fidei comparat perfectioni ſcientiæ & ætatis. ergo ſubſtantia fidei manet eadem numero.

Sed contra. Formæ quando deſtruuntur, ſicut ex nihilo totaliter ſunt, ita totaliter in nihilum tendunt: ſed fides &

A ſpes cum ſint habitus, formæ quædam ſunt. ergo cum adueniente gloria deſtruantur, vt dicit Apoſtolus, videtur quòd nihil ipſarum maneat ſecundum numerum idem.

¶ 3 Præt. Impoſſibile eſt quòd aliquid ſit idem numero, quod non ſit idem ſpecie, ſicut dicit Philoſophus de fide & opinione, in 4. topicor. ſed viſio patriæ & fides differunt ſpecie, multo plus quàm fides & opinio. ergo viſio fidei & patriæ non eſt idem numero.

Reſpon. Dicendũ ad primam quæſtionem, quòd in fide eſt cognitio quædam, & modus cognoſcendi,

B quia cognoſcit in ſpeculo, & in ænigmate: modus autem imperfectionis eſt, & obſcuritatem importat. Vnde cum gloria adueniens omnem imperfectionem & obſcuritatem tollat, tollet quidem modum fidei quantum * ad modum cognoſcẽ- * D. 606.
di, ſed remanebit cognitio eorum, quorum eſt fides, nõ quidem iam ænigmatica, ſed clara.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quantum ad id quod habet de cognitione, fides eſt fundamentum, non quantum ad id quod habet de ęnigmate: vnde quantum ad id quod eſt habet de cognitione, fides eſt fundamentum, non quantum ad id quod habet de ænigmate: vnde quantum ad id quod eſt fundamentum, manebit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis gloriæ viſio non ſit contraria fidei quantum ad id quod habet de cognitione, eſt tamen ſibi contraria quantum ad id quod habet de ęnig-

C mate, & ex hac parte eam expellit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd perfectio & imperfectio cognitionis circa diuerſa bene ſe compatiuntur, ſed non circa idẽ, & ideo aliquis poteſt habere ſimul imperfectam cognitionem de his quæ pertinent ad vnum, & perfectam de his quæ per- 1. Cor. 13.
tinent ad aliud: ſed non eſt ſimile in propoſito, quia fides & viſio gloriæ eſt de eodem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd opinio & ſcientia, quàmuis ſint de eodem, non tamen ſecundum idem medium, ſed ſecundũ diuerſa, & ideo poſſunt eſſe ſimul: ſed fides & viſio patriæ ſunt de eodem, & ſecundum idem medium, quia fides aſſentit veritati primæ propter ſe, & ſimiliter viſio gloriæ: & ideo perfectio vnius non patitur imperfectionem alterius. Cognitio autem matutina & veſpertina, quamuis ſint de eodem ſecundum rem, non tamen ſunt de eodem ſecundum ideoi eſſe, quia cognitio matutina eſt de re ſecundum quod habet eſſe in verbo: cognitio autem veſpertina de re ſecun-

D dum quod habet eſſe in propria natura, & ideo non eſt ſimile.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd de habitibus oportet ex actibus iudicium ſumere. Eſt autem duplex actus, ſcilicet actus qui eſt actus imperfecti inquantum huiuſmodi, ſicut motus, & actus qui eſt actus perfecti inquantum huiuſmodi, ſicut operatio conſequens formam. Contingit aũt quandoque q actus perfecti inueniantur in imperfecto ſecundum qđ id participat aliquid de perfectione, ſicut aliquid de actu albi eſt in pallido. Quando ergo imperfectũ ad perfectionem venit, actus qui eſt eius inquantum habet aliquid de perfectione in quam tendebat, manet quantum ad id quod eſt ſubſtantia actus, ſed tollitur quantum ad id quod erat de imperfectione actus: ſicut loquela balbutientis pueri tollitur, quod venit ad perfectam ætatem, quantum ad id qđ imperfectionis erat in ipſo: manet autẽ quicquid erat de perfectione & de ſubſtãtia loquelæ. Sed motus qui eſt actus imperfecti, quãdo perue-

E nitur ad terminum motus; non manet quantum ad aliquid ſubſtantiæ actus, ſed quantum ad radicem ſecundum quam motus inerat, qui erat proportio quædam & ordo imperfecti ad perfectionem. Cognitio autem inquantum huiuſmodi, importat actum perfecti: & ideo cognitio quæ habetur in ſtatu imperfectionis manet quantum ad id quod cognitionis eſt, imperfectione ſublata. Spes autem inquantum tẽdit in arduũ quod eſt nondum habitum, & futurum expectatum, eſt ſicut actus imperfecti, cum ſit quaſi quidam motus: & ideo cũ ad perfectum venerit, non manet id quod expectationis, aut ſpei eſt: ſed hoc tãtum in quo hęc expectatio radicabatur, ſcilicet ordo & proportio ipſius hominis ad illa iam habita, quorum dum non habebamus erat ſpes: & ideo non ponitur aliquid ſpeciale ſuccedens ſpei, ſed tentio, ſiue comprehenſio beatitudinis,

dinis, quæ dicit ordinem hominis ad deum iam habitum, cuius non habiti erat ſpes: vnde ordo iſte commanis eſt vtrobique, & quantum ad hunc ordinem ſpes manet, ſed quantum ad naturam actus ſui tranſit.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd illi qui erunt in pœnis, cũ ſint remoti a participatione æternitatis, erunt ſemper in motu & ſucceſſione, & propter hoc poterit eſſe timor futuri mali: ſed illi qui erũt in patria, erunt maxime quantũ ad præmium ſubſtãtiale in participatione æternitatis, & ideo ſecundum hoc non erit in eis aliquid de præ-
*D.312. mio futuri, ſed totum ſimul habent, vnda non remanet * in eis ſpes.

re, ſi radicem non contendit euellere.

Quare fides, ſpes, & ſcientia dicuntur euacuari, & non charitas cum & ea ex parte ſit.

Aduertendum etiam eſt, quomodo fides, ſpes, & ſcientia dicãtur euacuari, G quia ex parte ſunt, & non charitas, cum & ipſa ex parte ſit. Ex parte enim ideſt, imperfecte diligimus, ſicut ex parte ſcimus, vt ait Eſitius ſuper leuiticum. Cum ergo omne quod ex parte eſt, euacuetur, cur charitas excipitur, quæ dicitur nunquàm excidere? charitas quidem ex parte eſt etiam, vt ſæpe ſancti

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illa fames nõ importat expectationem futuri, ſed aufert faſtidium iam habiti. Vnde reſpectu præmij ſubſtantialis non erit ibi expectatio, ſed fruitio plena: ſed reſpectu aliquorum accidentalium, vel etiam ſtolæ corporis poterit ibi eſſe expectatio, ſed non ſpes, vt ſupra. 26.
q. 2. artic. 1. diſtinct. dictum eſt.

q. 2. ¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam in ſpe inuenitur aliquid quod manet in patria, ſcilicet ordo & proportio ad expectatũ bonum: ſed iſte ordo erit perfectus in patria, in via autem imperfectus propter abſentiam eius ad quod eſt.

¶ Ad tertium quæſtionem dicendum, quòd ablatio alicuius quod eſt de ſubſtantia rei, inducit corruptionem rei illius, non autem ſublatio alicuius, quod ſe habet accidentaliter ad rem illam: imperfectio autem illa, quam tollit gloria a fide, eſt ſubſtantia fidei. & ad ſpeciem eius pertinens: quod patet ex hoc, quòd accipitur ſecundum rationem obiecti, a quo fides ſpeciem recipit. Obſcuritas enim quam ænigma importat, ad genus cognitionis pertinet: & ideo oportet, quòd remota iſta imperfectione, ſubſtantia & ſpecies fidei deſtruantur, ſicut ſi ab aſino remoueatur ſua irrationabilitas. Quia autem fides forma quædam eſt accidentalis ſimplex, non cõpoſita ex materia & forma, ideo ipſa deſtructa non remanet aliquid fidei numero, ſed idem genera: ſicut patet quòd quãdo ex albo fit nigrum, vel econuerſo, manet id quod coloris eſt non idem numero color, ſed idem genere: ſed manet eadem lux numero cum eſt perfecta & imperfecta, quia illa imperfectio, vel perfectio non pertinet ad ſpeciem lucis, ſed accidentalis eſt. Et ſimiliter eſt dicendum de ſpe in qua etiã quod dictum eſt magis apparet.

In hoc art. ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd commune quod manet in mutatione, idem numero eſt ſubiectum, ſed idem genere manet natura generis: & ita in hac tranſmutatione manet eodem numero anima, ſed viſio, vel cognitio idem genere.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd informitas illa non eſt de pertinentibus ad ſpeciem fidei, ſicut imperfectio ænigmatica: & ideo non eſt ſimile. Et ſimiliter dicendum ad tertium.

ARTICVLVS II.

Vtrum charitas viæ euacuetur in patria.

21. q. 67. 6. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd charitas viæ euacuetur. 1 Corinth. 13. Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt: ſed charitas eſt ex parte quia illud præceptum, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, non totaliter impletur in via vt ſupra dictum
d. 23. q. 3. ar eſt. ergo charitas euacuabitur.

tic. 4. p tot. ¶ 2 Præt. Deſtructa cauſa deſtruitur effectus: ſed fides generat charitatem, ſicut dicitur Matth. 1. in gloſ. cum ergo fides euacuetur, & charitas euacuabitur.

¶ 3 Præt. Sicut fides eſt ænigmatica, ita & charitas, quia charitas mouet affectum in id quod non per ſpeciem videtur: ſed fides quæ eſt ænigmatica, euacuabitur. ergo & charitas.

¶ 4 Præt. Motus ceſſat cum peruentum fuerit ad terminum: ſed charitas eſt quidam motus mentis in deum, ergo cum ad terminum peruenietur, charitas ceſſabit.

¶ 5 Præt. Ea quæ ſunt vnius rationis vnum in alterum poteſt proficere, ſi differant ſecundum perfectum & imperfectum;

F ſed charitas viæ quamuis poſſit creſcere, numquàm tamen poteſt peruenire ad modum charitatis patriæ. ergo charitas viæ & patriæ non ſunt vnius ſpeciei, & ita videtur quòd charitas euacuetur.

Sed contra. 1. Corint. 13. Charitas numquàm excidit.

¶ 2 Præt. Præſentia amati nõ tollit amorem, ſed auget: charitas autem eſt amor dei. ergo quãdo deũ præſentem videbimus, non tolletur charitas, ſed magis augebitur. Lib. 1. cap. 2.

Reſpon. Dicendũ, quòd amor ſecundũ rationem ſuæ ſpeciei nõ importat aliquid imperfectionis, ſed magis perfectionem inquantum importat terminationem affectus, & quandam informationem in re amata: vnde gloria adueniens nihil de his quæ ad ſpeciem charitatis pertinent, tollet: & ideo charitas non deſtruetur.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa imperfectio eſt accidentalis charitati: & ideo ea remota, nihilominus charitas eadem numero remanebit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd fides eſt cauſa charitatis ratione cognitionis: cognitio autem manebit, vt dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ænigma eſt eſſentiale fidei, Ar. præced. quia pertinet ad rationem proprij obiecti: ſed eſt accidentale charitati: & ideo non eſt ſimilis ratio. q. 2. cor.

¶ Ad quartum dicendum, quòd amare non dicit motum qui ſit actus imperfecti, ſed qui eſt actus perfecti, ſicut ſentire &
H intelligere, vt dicit Philoſophus in 3. de anima: & ideo ratio non ſequitur. T. com. 29.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hoc quòd charitas viæ manens in via, non * poteſt peruenire ad perfectionem charitatis patriæ, eſt propter ſtatum viatoris, & non quantum ad id quod eſt de ratione charitatis, inquantum viator non poſſidet perfecte quod amat. *D. 310.

ARTICVLVS III.

Vtrum ordo dilectionis, qui modo eſt, fuerit in ſanctis qui ſunt in patria.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd ordo dilectionis, qui modo eſt, non fuerit in Chriſto, nec in ſanctis qui 22. q. 25. 23
I ſunt in patria quantum ad dilectionem inimicorum. Quia inimici ſanctorum ad minus poſt diem iudicij non erunt, niſi dæmones & damnati. ſed ad illos non eſt habenda charitas, vt ſupra dictum eſt. ergo non diligent inimicos. d. 28. art. 5.

¶ 2 Præt. In eis erit ſumma conformitas voluntatum ad deũ: ſed deus inimicos ſanctorum non diligit, ſed odit. ergo nec Chriſtus, & beati ſuos inimicos diligent.

¶ 3 Præt. Quicumque diligit aliquem ex charitate, vult ei bonum vitæ æternæ: ſed hoc Chriſtus non voluit inimicis, nec beati, quia ſi vellent etiam fieret. ergo non diligunt inimicos ex charitate.

Sed contra. Diligere inimicum ad perfectionem charitatis pertinet: ſed in Chriſto, & in beatis eſt perfectiſſima & ampliſſima charitas. ergo ipſi inimicos diligunt.

¶ 2 Præt. Chriſtus ex charitate dilexit illos, pro quibus mor-
K tuus eſt. Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem &c. ſed mortuus eſt pro inimicis. Roma. 5. ergo dilexit inimicos, & eadem ratione beati.

Vlterius. Videtur quòd in eis non ſit ordo charitatis quantum ad ſe, ad proximum, & propinquos, & extraneos. Auguſtinus in libro de vera religione. Perfecta iuſtitia eſt, vt plus Cap. 48. potiora bona, & minus minora diligamus: ſed in patria erit perfecta charitas. ergo proximum meliorem ſe plus diliget aliquis quam ſeipſum, & ſimiliter extraneum, quàm propinquum ſecundum carnem.

¶ 2 Præt. In patria erit perfecta conformitas humanæ voluntatis ad deum: ſed deus plus diligit meliorem. ergo & quilibet plus diliget meliorem quam ſeipſum.

¶ 3 Præt. Ille plus diligitur, cui maius bonum optatur: ſed quilibet homo vult maius bonũ meliori ſe, quã ſibi in patria: quia vnicuique vult bonum quod habet, nec appetit alicui

quod

quod non habet, quia ſic deſiderium non eſſet quietatum. ergo plus diligit meliorem ſe, quàm ſeipſum.

Sed contra. Gloria perficit naturam: ſed ordo iſte eſt a natura hominis progrediens, vt homo ſe plus altero diligat. ergo & gloria hunc ordinem non auferet.

¶ 2 Præt. Si aliquis ſalutem ſuam negligeret pro ſalute alterius, peccaret: ſed in patria non erit aliquid inordinatum. ergo homo ibi ſemper plus diliget ſalutem ſuam quàm alterius, & ita plus amabit ſe quàm alterum.

docent, quia ex parte diligimus nunc: & ideo ipſa euacuabitur in quantum ex parte eſt, quia tolletur imperfectio, & addetur perfectio, remanebitq; ipſa aucta, & actus eius, & modus diligendi, vt diligas Deum propter ſe ex toto corde, & proximum tuum ſicut teipſum. Sed imperfectionis modus eliminabit, fides vero & ſpes pænitus euacuabuntur. Scientia vero ſecundum actum & modũ ſuum, qui nunc eſt, non ſecundũ ſui eſſentiam tolletur. Ipſa.n. virtus ſcientię remanebit, ſed alium tenebit uſum & modum.

III
1. q. 20. 3. Vlterius. Quæritur, quem Chriſtus plus dilexerit Petrum, vel Ioannem. Et videtur quòd Ioannem, Ioan. vlti. Vidit illum diſcipulum quem diligebat Ieſus ſequentem: hoc autem non dicitur, quia illum tantum diligeret, ergo propter eminentiam dilectionis ad ipſum.

¶ 2 Præt. Dilectio in qua affectus affectui, vel ſignis dilectionis non reſpondet, eſt dilectio ſimulationis. cum ergo Chriſtus maiorem familiaritatem Ioanni exhibuerit quàm Petro, & eius dilectio nullo fuerit ſimulata, videtur quòd Ioannem plus Petro dilexerit.

Sed contra. Prouerbio. 8. Ego diligentes me diligo: ſed plus dilexit Petrus, vt patet Io. vlti. ergo & plus diligebatur.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd inimici Chriſti poſſunt accipi dupliciter, vel quantum ad finalem exitum, ſicut damnati, vel in actu, vel in præuiſione diuina: C vel quantum ad pręſentem ſtatum tantum, ſicut Saulus tunc erat. Quantum ergo ad primos inimicos eſt eadem ratio dilectionis in Chriſto quæ in nobis ad illos, quos ſcimus damnatos: quia naturam ipſorum diligimus, & conſiderata iuſtitia diuina, & eorum meritis, eis hoc non volumus, quia iuſtitiam diuinam plus diligimus, quàm eorum naturam, & prima voluntas eſt voluntas accidens, ſecunda eſt voluntas cõſequens: & ita Chriſtus diligebat inimicos qui erant damnati, vel damnandi volens eis bonum voluntate antecedente, quæ non ſemper impletur, ſed non conſequente, ſicut nec deus. Et eadem ratio eſt de alijs beatis, quantum ad illos qui actu ſunt damnati: ſed de damnandis forte neſciunt, de omnibus qui ſunt. Sed quantum ad alios inimicos ſecundum pręſentem ſtatum tantũ diligebat, & ad eos bona operabatur, quia pro eis mortem ſubijt. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

D Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd circa hoc eſt duplex opinio. Quidam dicunt quòd in patria erit deus omnia in omnibus, & mens tota in deum quieſcens, totam rationem dilectionis habebit in deũ: & ideo deum ſuper omnia diliget, & alios tanto plus quanto erunt deo proximiores, * etiã alios plus quàm ſe, ſi ſunt meliores. Sed illud non videtur rationabiliter dictum, quia vnuſquiſq; tantum ambit deo, frui quantum diliget deum: vnde cum deum ſuper omnia diliget, ſuper omnia volet deo frui: & ideo frui deo plus optabit ſibi quàm alij, vnde videtur quod magis ſe quàm alium diliget.

* D. 101.

¶ 2 Præt. Affectus dilectionis non quieſcit in aliquo, niſi in proprio obiecto. Sicut aũt propriũ obiectũ amoris eſt bonum, ita propriũ ſubiectũ amoris iſtius hominis, eſt bonũ illius: vnde & deum ſumme diliget, inquantum eſt ſummum bonum ſuum. Vnde non oportet quòd tanto aliquem plus * diligat, quanto eſt ſimpliciter deo proximior, ſed quanto eſt deo proximior, inquantum eſt bonum ſuum: & ideo videtur probabilius quod alij dicunt quòd quilibet ibi plus diliget ſe quàm proximum. Sed de comparatione propinquorum ad extraneos credo quòd, ſimpliciter loquendo, plus vnuſquiſque diliget extraneum meliorem, quàm conſanguineum minus bonum: quia plus attenditur ordo dilectionis, quantum ad proximitatem ad deum, quàm quantum ad proximitatem ad ſeipſum, quàmuis vtrumque oportet quòd attendatur: vnde de æqualiter bonis plus diligit proximiorem, ſed de inæqualibus diligit meliorem.

* D. 317.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd intelligendum eſt quòd plus diligit magis bona, quæ etiam ſibi ſunt magis bona, ſicut bona ſpiritualia quàm corporalia.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in hoc ipſo voluntas noſtra voluntati diuinæ conformabitur, quòd ſequetur motum naturaliter ſibi impoſitum a deo.

A ¶ Ad tertium dicendum, quòd voluntate conſequente vult maius bonum alteri q̃ ſibi, ſibi autem intenſius: ſed voluntate antecedente vult ſibi maius, ſed hoc non impedit quietem deſiderij: quia hæc voluntas non eſt voluntas ſimpliciter, ſed conditionata, vel velleitas quædam, vt quidam dicunt.

B ¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd ſicut dicitur, Petrus plus dilexit Chriſtum dilectione, quæ ab ipſo in membra diffunditur: ſed Ioannes plus dilexit dilectione, quæ in Chriſto ſiſtit. Et ideo Petro dominus commiſit curam mẽbrorum: Ioanni autem curam matris, quæ ad perſonam eius ſpecialius ſpectabat. Vnde & Petrus a Chriſto plus diligebat quantum ad affectum interiorem, quia donum maioris charitatis erat ei tunc collatum. Sed Ioannes magis diligebatur, quantũ ad ſigna exterioris familiaritatis, & hoc propter quatuor cauſas. Primo, quia per Ioannem ſignificatur vita contemplatiua quæ familiariorem habet deum, quamuis actiua ſit fructuoſior & laborioſior, quæ ſignificatur in Petro. Secundo, propter ætatem, quia iuuenis erat. Tertio, propter caſtitatem. Quarto, propter ingenitam manſuetudinem. Et per hoc patet ſolutio ad obiecta, quia vterque plus diligebat, & quodammodo plus diligebatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſcientia, quam modo habemus, totaliter tolletur.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd ſcientia, quã modo habemus, totaliter tolletur. 1. Corin. 13. Scientia deſtruetur. ſed accidens quod deſtruitur, totaliter tollitur. ergo ſcientia totaliter tolletur.

¶ 2 Præt. Fides eſt magis ſpiritualis quàm ſcientia: ſed fides tolletur. ergo & ſcientia.

¶ 3 Præt. Conſideratio ſcientiæ eſt de delectabilibus maxime. ſi ergo ſcientia hic acquiſita remanet, aliquis magnus clericus plus habebit de gaudio, quàm aliqua vetula, quæ erit maioris charitatis, quod eſſe videtur impoſſibile.

¶ 4 Præt. Illi qui ſunt in patria cognoſcunt omnia quorum ſcientiam habuerunt, & multo plura & melius in verbo. ſi ergo ſcientia non eſt niſi ad cognoſcendum, fruſtra in eis pręterita ſcientia remaneret.

D ¶ 5 Præt. Habitus ordinat ad actum. ergo vbi actus non remanet, neque habitus remanere poteſt, quia fruſtra remaneret: ſed actus ſcientiæ qui modo eſt, non remanebit in patria, quia conſideratio ſcientiarum eſt in intelligendo cum phantaſmate, non ſolum in accipiendo ſcientiam, ſed etiam in conſiderando ea quæ aliquis iam didicit: vnde læſo organo imaginationis impeditur operatio intellectus, etiam in alijs quæ prius ſciebat. ergo nec ſcientia remanebit.

¶ 6 Præt. Scientiæ, quam nunc habemus, conſideratio eſt collatiua: ſed iſte modus conferendi non erit in patria, quia tunc ſequeretur, quòd eſſet ibi ſtudium & diſputatio, quod eſt abſurdum. ergo ſcientia hic acquiſita non remanebit in patria.

E Sed contra. Magiſter in prima diſtinctione ſecundi dixit, & philoſophi etiam plures dicunt, quòd anima poſita eſt in corpore, vt ſcientijs perficiatur. ſed fruſtra poneretur ad hoc, niſi poſt corpus ei ſcientia remaneret. ergo ſciẽtia remanebit.

¶ 2 Præt. Conſtat quòd illi qui ſunt in inferno aliquid cognoſcunt eſſe de his quæ prius cognouerunt, ſicut patet de diuite qui ſuorum memoriam habebat: ſed eis non addetur alia cognitio, quàm hic habuerunt. ergo prior ſcientia in eis remanebit.

¶ 3 Præt. Si ſcientia deſtruatur cum corpore, erit bonum temporale, & ita ſtudium ſcientiæ computabitur inter ſolicitudines rerum temporalium, quod videtur abſurdum.

Reſpon. Dicendum, quòd in ſcientia quam modo habemus eſt tria conſiderare, ſcilicet habitum actum, & modum agendi. Modus autem agendi eſt vt intelligat cum phantaſmate: quia in ſtatu viæ verum eſt quod dicit Philoſophus in 4. de anima, quod nequaquam ſine * phantaſmate intelligeret anima nõ ſolum quantum ad acquirendam ſcientiam, * T. com. 30 * D 191.

ſed

ſed etiam quo ad conſiderationem eorum, quæ quis iam ſciit: F quia phantaſmata ſe habent ad intellectum, ſicut ſenſibilia ad ſenſum. Actus aută ſcientiæ proprius eſt, vt cognoſcat concluſiones reſoluendo eas ad principia prima per ſe nota: habitus autem eſt quædam qualitas hominė habilitans ad hūc actum. Modus autė intelligendi prædictus accidit humanæ animæ ex duobus. Vno modo ex hoc, quòd anima humana eſt vltima ſecundum naturæ ordinem in gradibus intellectus: vnde ſe habet intellectus eius poſſibilis ad omnia intelligibilia, ſicut ſe habet materia prima ad omnes formas ſenſibiles: & propter hoc non poteſt in actum exire prius, quàm recipiat rerum ſpecies, quòd fit per ſenſum & imaginationem. Alio modo ex hoc, quòd eſt forma corporis, vnde oportet quòd operatio eius ſit operatio totius hominis: & ideo communicat ibi corpus non ſicut inſtrumentum, per quod operetur, ſed ſicut repræſentans obiectum, ſcilicet phantaſma, & inde contingit, quòd anima non H poteſt intelligere ſine phantaſmate etiam ea quę prius nouit. In anima ergo ſeparata a corpore remanebit natura animæ, ſed non remanebit vnio ad corpus in actu: & ideo ea conſiderata in natura ſua tantum, non indigebit phantaſmatibus quantum ad conſiderationem eorum, quæ prius ſciuit, ſed ſolum quantum ad conſiderationem eorum, quæ de nouo debet ſcire: & ideo ea quæ prius ſciuit, poterit conſiderare nō quidem vtendo phantaſmate, ſed ex habitu ſcientiæ prius habito. Ea vero quæ ante neſciuit, non poterit ſcire, niſi quatenus ex his quæ ſcit elici poſſunt, vel inquantum aliæ ſpecies ei diuinitus infunduntur. Dicere enim quòd ſecundum id, quòd modo anima habet in natura ſua, non poſſit intelligere ſine corpore aliquo modo, eſt valde familiare illis, qui ponūt

T. com. 13. animam cum corpore deficere: quia vt dicitur in primo de anima, ſi nulla operationum, quas habet, poteſt eſſe ſine cor- I pore, nec ipſa ſine corpore eſſe poſſet, cum operatio naturalis conſequatur naturam. In actu autem ſcientiæ prædicta duo conſiderantur, ſcilicet motus inquiſitionis & rationis diſcurrentis, & terminus, ſcilicet certitudo quæ habetur de cōcluſionibus, ſm quod iam ſunt reductæ in prima principia. Motus autem ille imperfectionis eſt, quantum ad neceſſitatem diſcurrendi, vt cauſetur certitudo: & ideo in beatis non remanebit actus ſcientiæ quantū ad neceſſitatem motus, ſed quantū ad certitudinem tantum: & ideo videtur dicendum ſm quòd quidam dicunt, quòd in patria, quantū ad animas ſeparatas, erit alius modus intelligendi, quia ſine phantaſmate conſiderabunt: ſed poſt reſurrectionem poterit eſſe vterque modus inquantum anima non ſubiacebit corpori, ſed ex toto ei dominabitur. Actus autė mutabitur, quia remanebit quantum ad terminum, ſed non quantum ad diſcurſum in ſanctis. K In damnatis autem non eſt remotum, quin etiam collationis neceſſitas remaneat: & ideo remanet habitus ſcientiæ quantū ad ſubſtantiam. Dicere enim quòd habitus remaneat & actus nullo modo, videtur abſurdum: quia habitus nihil eſt aliud, quàm habilitas ad actum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd deſtruetur ſcientia quantum ad modum, & quantum ad actum mutabitur: ſed quan-

In corp. huius art. tum ad habitum remanebit, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd modus imperfectionis eſt eſſentialis fidei, & de ratione eius: ſed modus cognoſcendi per phantaſmata non eſt de ratione ſcientiæ, ſed accidit ei, ea conditione ſubiecti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non eſt inconueniens, quòd ille qui habet minorem charitatė, habeat plus de gaudio quantum ad aliquem actum: cum tamen habeat minus gaudium de deo, quod eſt præmium eſſentiale.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cognoſcere aliquid pluribus modis non eſt fruſtra: ſicut etiam Chriſtus habuit ſcientiam naturalium rerum, quas in verbo cognoſcebat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ille modus cognoſcendi accidit ſcientiæ ex ſtatu eius in quo eſt. Non enim phantaſma eſt obiectum propinquum & proprium intellectus, cum ſit intelligibile in potentia non in actu: ſed ſpecies intellecta eſt per ſe obiectum eius.

¶ Ad ſextum dicendum, quod non erit actus ſcientiæ quantum ad diſcurſum; ſed quantum ad terminum certitudinis. Et præterea nō oporteret ibi eſſe ſtudium vel diſputationė quātum ad bonos: quia omniū illorum quæ conſiderare vellent, in verbo cognitionė poſſent accipere, vel per illuminationem ſuperiorum habere. damnatis autė nō vacabit diſputare pœnarū pōdere preſſis.

Si Chriſtus ordinem charitatis præſcriptum habuit.

NVnc autem ſupereſt inueſtigare, ſi Chriſtus ſecundum quod homo, ordinem diligendi præſcriptum ſeruauerit. Quod ſi eſt, omnem hominem ſicut ſeipſum dilexit. G Omnibus ergo vitam optauit, omneſq; ſaluos fieri uoluit: ſed non omnes ſalui ſunt, & ita non eſt factū quod optauit. Sed non eſt ignorandum in eo fuiſſe charitatem iuxta modū patrię, non vię, eumq; ordinė diligendi impleuiſſe, qui ſeruatur in patria, non in via. Qui enim in patria ſunt, ideſt, iam beatificati ſunt, adeo iuſtitię Dei addicti ſunt, vt nihil eis placeat, niſi quod Deo placet. Ac per hoc illorum tantū ſalutem volunt, quos Deus ſaluari uoluit, eoſq; ſolos ſicut ſe diligunt. Ita & Chriſtus electos tantum ſicut ſe dilexit, eorumq; ſalutem optauit.

DISTINC. XXXII.

A

De charitate Dei.

PRæmiſſis adijciendum eſt, de dilectione Dei qua ipſe diligit nos, quæ non eſt, quam illa qua diligimus eum.

EXPOSITIO TEXTVS.

H CHaritas autem quæ deleri poteſt.) Verum eſt, ſi poſſet deleri propter debilitatem amoris, vt ſcilicet aliquis minus diligeret deum, quàm rem illam, pro qua tunc peccaret tunc enim non eſſet vera charitas. De perfecta intelligitur. Perfecta dicitur quæ eſt in confirmatis vel in via, vel in patria: vel intelligitur non quòd poſſit amitti: ſed quia difficile eſt quòd amittatur.

DIVISIO TEXTVS.

POſt quam determinauit magiſter de dilectione charitatis qua diligimus deum, hic terminat de dilectione qua deus diligit nos. Et diuiditur in partes duas. In prima, oſtendit quomodo deus omnem creaturam diligit. In ſecunda, mouet quæſtionem de reprobis quos diligere non videtur, ibi. (De re-

I probis vero &c.) Prima in duas. In prima, determinat de dilectione dei, ſecundum quod abſolute dicitur creaturam diligere. In ſecunda determinat de gradibus diuinæ dilectionis, ſecundum quod vnum plus & aliud minus dicitur diligere, Lib. 1. diſt. 17.

ibi. (Cum autem dilectio Dei &c.) Et diuiditur hæc pars in duas. In prima, determinat de ordine dilectionis, quantum ad diuerſos. In ſecunda, quantum ad eundem, ibi. (Si vero quæritur &c. Circa primum tria facit. Primo, mouet quæſtionem. Secundo, determinat eam, ibi. (Poteſt tamen ſane &c.) Tertio, confirmat ſolutionem, ibi. (Conſideratur enim duobus modis &c.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

K

¶ Primo, Vtrum deus creaturam diligat.
¶ Secundo, Vtrum omnem creaturam.
¶ Tertio, Vtrum ab æterno.
¶ Quarto, Vtrum æqualiter omnia.
¶ Quinto, Quid plus, & quid minus, ſiue æqualiter.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deo competat creaturam amare.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd deo 1.q. 20.a.1. non competat creaturam amare. Amor.n. quan- 6.c.gt. dam paſſionem animi importat: ſed aliæ paſſiones animi vt ira, & huiuſmodi, non ſunt in deo, niſi ſm effectum, & per ſimilitudinė. ergo nec amor eſt in ipſo.

¶ 2 Præt. Inter multum diſtantia non poteſt eſſe amor: vnde

amici

amici non optant amicis maxima bonorum, ne amicitiã diſ-
Cap. 2. ſoluatur, vt Philoſophus dicit in 9. Ethi. ſed nulla eſt tanta diſtantia, quanta creatoris à creatura. ergo non poteſt eſſe amor dei ad creaturam.

¶ 3 Præt. Amor transfert amantem in amatum, vt viuat iam vita amati, vt dicit
Cap. 4. Dionyſius in libr. de diui. nomin. ſed deus nõ transfertur in aliquid aliud cũ ſit immobilis, ſed omnia
Lib. 1. diſt. 17. ad ſe trahit, vt dicitur Ioannes. 12. ergo ipſe non amat creaturam.
Super Ioã. tract. 110. ¶ 4 Preterea. Amans quodammodo ſubijcitur amato, inquantum affectus amatis amato informatur, vt ſupra dictum eſt: ſed deus nullo modo creaturæ ſubijcitur. ergo nullo modo amat creaturam.

¶ 5 Præt. Omnis no-
Sap. 11. ſtra perfectio à diuina perfectione exemplatur: ſed omnis virtus perfectio mentis eſt. ergo cum quædã
Sap. 11. aliæ virtutes non ſint in deo, vt temperan-
Geneſ. 1. tiæ, & huiuſmodi, videtur quòd nec charitas.

Sed contra. Sicut eſſentia ſua eſt exemplar omnis creaturę, ita bonitas ſua eſt cauſa omnis bonitatis in creatura: ſed cognoſcendo eſſentiam, cognoſcit omnia quæ ab ipſa exemplantur. ergo amando bonitatem ſuam, amat omnia quæ ab ipſa bonitatem participant.

¶ 2 Præt. Ioan. 3. Sic deus dilexit mundum.
4. c. de diui. nom. ¶ 3 Præter. Dionyſius dicit, quòd diuinus amor non permiſit ipſum ſine germine eſſe.

Reſpon. Dicendum, quòd vnicuique habenti cognitionem amabile eſt proprium bonum non ſolum amore naturali, ſed amore animali, ſiue intellectuali: vnde cum in deo ſit ſui perfecta cognitio, amat ſuam bonitatem. Bonum autem alicuius non ſolum dicitur ſecundum hoc, quod in ipſo eſt, ſed ſecundum quod in alio eſt per ſimilitudinem: vnde cum bonitas, quæ eſt in creatura, ſit ſimilitudo diuinæ bonitatis, ſequitur quòd ipſe creaturam diligat.

Ad primum ergo dicendum, quòd paſſiones quædam important in ſui ratione aliquam materialem tranſmutationẽ: & ideo nõ poſſunt transferri in deum, niſi per ſimilitudinem, ſicut ira & ſimiliter illæ quæ important defectum, vt triſtitia, & etiam ira ſecundum quod ex triſtitia cauſatur. Quædam vero paſſiones ſunt, quæ de ratione ſui non important aliquid materiale, vel aliquem defectum, ſicut delectatio: vnde etiam in operatione intellectuali delectatio eſt, non ſolum in
Cap. 14. corporali operatione, vt Philoſophus probat in 7. Ethi. & propter hoc delectatio in deo poteſt poni non quidem vt paſſio, ſed operationem ſuam ſimplicem, & ſine motu conſequens
7. Eth. c. 14. per modum intelligendi, vt Philoſophus dicit in 7. Ethic. quòd deus ſimplici gaudet delectatione: & ſimiliter etiam de amore dicendum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd inter multum diſtantia bene poteſt eſſe amor, ſed non amicitia: quia non conuerſantur ſimul, quod eſt proprium amicitiæ. Deus autem quamuis in infinitum diſtet à creatura, tamen operatur in omnibus, & in omnibus eſt. & ideo poteſt ſaluari etiam ratio amicitiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quod amor omnis transfert quodammodo amantem in amatum, ſed diuerſimode. Vno modo, ſecundum quod amans transfertur in participandum ea quæ ſunt amati. Alio modo, vt communicet amato ea quæ ſunt ſua. Primo ergo modo deus nõ transfertur in amatum, quod eſt creatura, ſed ſecundo modo inquantum bonitatem ſuam

A ei communicat: & ſic dicit Dionyſ. 4. cap. de diui. nom. quòd ipſe deus eſt per amorem extaſim paſſus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd potentia paſſiua informatur ex obiecto ſuo: ſed potentia actiua ponit formam ſuam circa obiectum, ſicut patet de intellectu agente & poſſibili. Vnde ſicut intellectus diuinus non informatur reb9 quas cognoſcit per eſſentiam ſuam, ita nec voluntas eius informat rebus quas amat: quia eas per bonitatem ſuã amat, & amando communicat eis ſuam bonitatem.

¶ Ad quintum dicendum, quod virtutes quæ habent materiam determinatã circa act9, & paſſiones corporales, vel quæ importãt aliquem defectum, ſicut fides, nõ poſſunt habere exemplar in natura diuina, ita ſcilicet, quòd illę virtutes in deo ſint: ſed habent exemplar in intellectu diuino, ſicut habẽt reliquę res materiales: & ideo cum charitas nullum defectum, nec aliquod materiale importet, inuenitur in deo præ quibuſdam alijs virtutibus.

Dilectio autem Dei diuina viſa eſt: eademque dilectione Pater & Filius & Spiritus ſanctus ſe diligunt & nos, vt ſupra diſſeruimus. Cumque dilectio ſit immutabilis & æterna, alium tamẽ magis, alium vero minus diligit. Vnde Auguſtinus. Incomprehenſibilis eſt dilectio, atque immutabilis; qua Deus in vnoquoque noſtrum amat, quod fecit, ſicut & odit quod fecimus. Miro igitur & diuino modo etiam quando odit, diligit nos. Et hoc quidem in omnibus intelligi poteſt. Quis ergo digne poſsit loqui, quantum diligat membra Vnigeniti ſui, & quanto amplius Vnigenitum ipſum? De ipſo etiam dictũ eſt. Nihil odiſti eorum quæ feciſti. Ex his percipitur, quòd Deus oẽs creaturas ſuas diligat: quia ſcriptum eſt. Nihil odiſti eorum quæ feciſti. Et iterum. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erãt valde bona. Si omnia quæ fecit bona ſunt, & omne bonum diligit: omnia igitur diligit quæ fecit, & inter ea magis diligit rationales creaturas, & de illis eas amplius quæ ſunt membra Vnigeniti ſui, & multo magis ipſum Vnigenitum.

De qua intelligentia dicitur Deus magis, vel minus diligere hæc, vel illa.

B CVm autem dilectio Dei immutabilis ſit, & ideo nõ intenditur, vel remittitur, ſi quæritur quæ ſit ratio dicti cum dicitur magis, vel minus diligere hoc quàm illud, & cum dicitur Deus omnia diligere, dicimus dilectionem Dei, ſicut pacem Dei exuperare omnẽ ſenſum humanum, vt ad tantæ altitudinis intelligentiam vix aliquatenus aſpiret humanus ſenſus. Poteſt tñ ſane
C intelligi ea ratione dici omnia diligi à Deo quæ fecit: quia omnia placent ei, oĩa approbat, inquantũ opera eius ſunt: nec tũc prius, vel amplius placuerunt ei cum facta ſunt, ſed antequã fierent: im-

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus diligat omnem creaturam.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd deus non diligat omnem creaturam. Quicquid enim deus diligit, ex charitate diligit: ſed creaturæ irrationales non diliguntur ex charitate vt ſupra dictum eſt. ergo eas deus non diligit. 1. q. 20. a. 1. 6. c. 95.

¶ 2 Præt. Sicut dicit Philoſophus in 8. Ethico. cap. 2. creaturæ 3. d. 28. q. 1. a.
D inanimatæ non diliguntur, niſi amore concupiſcentiæ, ſicut patet de vino: ſed deus non diligit amore cõcupiſcentiæ, quia ipſe bonorum noſtrorum non eget. ergo creaturas inanimatas nullo modo diligit.

¶ 3 Præter. Dilectio eſt cauſa electionis: ſed deus non omnes etiam homines eligit. ergo non omnes diligit.

¶ 4 Præt. Quicunque diligit aliquid, vult ei bonum: ſed deus non vult reprobis bonum, quod eſt perfectum bonum, ſ. vitam æternam, quia ſi vellet haberent. ergo deus non diligit omnem creaturam.

¶ 5 Præt. Non poteſt eſſe einſdem ad idem amor & odium: ſed deus aliquam creaturam odit Malach. 1. Eſau odio habui. ergo non omnem creaturam diligit.

Sed contra. Sap. 11. Diligis omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti.

¶ 2 Præt. Diony. dicit quod etiam amor diuinus mouet ſuperiora in prouidentiam inferiorum: ſed deus habet prouidentiã de omnibus. ergo ipſe omnia diligit. Lib. de diui. no. cap. 4.

¶ 3 Præt. Gen. 1. dicitur. Vidit deus cuncta quæ fecerat, &
E erant valde bona. Et Aug. dicit, quòd per hoc ſignificatur quod omnia approbauit: ſed nihil approbatur, niſi quod amatur. ergo deus omnia amat. In 1. lib. cõtra aduerſã tiũ legis & prophetarũ cap. 7.

Reſpon. Dicendum, quòd amicitia ſicut dictum eſt, addit aliquid ſupra amorem, quia ad rationem amoris ſufficit quod homo velit bonum quodcunq; alicui: ad rationem autem amicitiæ oportet quod aliquis velit ei hoc bonum, qđ vult ſibi, vt ſcilicet velit conuerſari cum ipſo, & conuiuere in illis quæ maxime amat. Sic ergo deus communiter loquendo de dilectione, diligit omnia, inquantum vult eis bonum aliquod, ſcilicet naturale ipſorum: ſed bonũ quod ipſe ſibi vult, ſcilicet viſionem ſui, & fruitionem qua ipſe beatus eſt, vult quidem omni crea- Supra d. 27. q. 2. ar. 1.

F turæ rationali voluntate antecedente, ſed voluntate cõſequente ſolum electis, quæ eſt voluntas ſimpliciter; & ideo ſolos electos diligit amore amicitiæ: alia autem diligit amore communiter dicto, inquantum ſunt bona.

mo ab æterno omnia placuerunt ei non minus, quàm poſtquã eſſe cœperunt. Quod vero rationales creaturas, ideſt, homines, vel angelos alios magis, alios minus diligere dicitur, nõ mutabilitatem charitatis eius ſignificat: ſed ꝙ alios ad maiora bona, alios ad minora dilexit, alios ad meliores vſus, alios ad minus bonos. Omnia
G enim bona noſtra ex eius dilectione nobis proueniunt. Electorum ergo alios magis, alios minus dilexit ab æterno, & diligit etiã nunc: quia alijs maiora, alijs minora ex dilectione ſua præparauit bona, alijſq; maiora, & alijs minora bona confert in tempore: vnde magis, vel minus dicitur hos, vel illos diligere.

Quòd duobus modis inſpicienda eſt dilectio Dei.

H Conſideratur enim duobus modis dilectio Dei, ſecundum eſſentiam, & ſecundũ efficientiam. Non recipit magis & minus ſecũdum eſſentiam, ſed tantum ſecundum efficientiam, vt magis dilecti dicantur, quibus ex dilectione ab æterno maius bonum præparauit, & in tempore tribuit: & minus dilecti quibus non tantum. Inde eſt etiam, quòd aliqui quando conuertuntur, & iuſtificantur, dicuntur tunc incipere diligi à Deo, non quòd Deus noua dilectione quẽquam poſsit diligere, immo ſempiterna dilectione dilexit ante mundi cõſtitutionem quoſcunque diligit: ſed tunc dicuntur incipere diligi ab eo, cum æternæ Dei dilectionis ſortiantur effectum, ſcilicet gratiam in præſenti, vel gloriam in futuro. Vnde Auguſtinus 5 de Trinitate circa finem. Abſit vt Deus temporaliter aliquem diligat, quaſi noua dilectione, quę in ipſo ante non erat, apud quẽ nec præterita tranſierunt, & futura iam facta ſunt. Itaque omnes ſanctos ſuos ante mundi conſtitutionem dilexit, ſicut prædeſtinauit. Sed cum conuertuntur, & inue- Cap. 16.

Ad primum ergo dicendum, quòd Deus omnia, ideſt, creaturas irrationales, ex charitate diligit, non ſicut charitatem habens ad illa, ſed ſicut ordinans ea ad illa, ad quæ ille charitatem habet.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd quàmuis nos non diligamus creaturas inanimatas amore beneuolẽtiæ, quia eorum bonum non eſt à nobis: Deus tamen eas diligit amore beneuolentiæ, quia per hoc quòd eis bonum vult, ſunt, & bonæ ſunt: tamen Deus quamuis non amet aliquid in concupiſcendo ſibi, amat tamen in concupiſcendo alteri, vt non fiat vis in verbo concupiſcentiæ, qui anxietatem, non proprietatem deſiderij importat.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ dilectio amicitiæ eſt illa quæ electionem cauſat, & hanc non habet ad omnia.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ Deus omnibus creaturis irrationalibus vult bonum eis proportionatum, & cuius ſunt capaces. Et ideo ſimpliciter loquendo poteſt dici, quòd Deus eas diligat: ſed reprobis voluntate conſequente, ſecundum quam ſimpliciter dicitur aliquid velle, vult quidem bonum naturæ, non autem bonum cuius ſunt capaces ſcilicet gratiæ & gloriæ, niſi voluntate antecedente: & ideo non eſt dicendum, ꝙ diligat Deus eos ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſcilicet, in-
I quantum ſunt creaturæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd non odit reprobos inquantum creaturæ ſuæ ſunt: ſed inquantum mali ſunt, quod ab ipſo non eſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus ab æterno dilexerit creaturas.

1.q.20.3. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd Deus ab æterno non dilexerit creaturas. Dilectio enim non eſt niſi boni: ſed creaturæ non fuerunt bonæ ab æterno. ergo non diligit eas ab æterno.

¶ 2 Præt. Dilectio ſignificat diuinam eſſentiam, & connotat effectum in creatura: ſed ea quæ important effectum in crea-
K tura, dicuntur de deo ex tempore, ſicut dominus, & ſaluator, & huiuſmodi. ergo & diligere creaturas non dicitur de deo niſi ex tempore.

¶ 3 Præt. Dilectio vnit amantem amato; ſed res non potuerunt coniungi, vel vniri deo antequàm eſſent. ergo non poterant amari ab eo ab æterno.

¶ 4 Præt. Eorum quæ ſimiliter ſe habent, eſt vna ratio amoris: ſed creaturæ antequàm eſſent, in nullo diſtinguebantur. ergo non erat in vno quare diligeretur magis quàm in alio, & ita ab æterno non dilexit electos niſi forte ſicut alia.

¶ 5 Præt. Amans vult eſſe amatum: ſed deus non volebat eſſe creaturas antequàm eſſent: quia ſi voluiſſet eas eſſe, fuiſſent. ergo non amabat eas antequam eſſent.

Sed contra. Epheſ. 1. Elegit nos ante mundi conſtitutionem. ſed electio erat ex dilectione. ergo etiam ab æterno dilexit creaturas.

¶ 2 Præt. Dionyſ. dicit 4. cap. de diuin. nomin. quòd diuinus amor fuit cauſa, quare res fecit. ergo amor rerum fuit in deo antequàm res eſſent, & ita ab æterno.

¶ 3 Præt. Affectus boni ſequitur cognitionem de bono: ſed deus ab æterno cognouit quicquid boni eſt in creaturis. ergo ab æterno dilexit creaturas.

Reſpon. Dicendũ, quòd illa ſola nomina ex tẽpore de deo dici poſſunt, quæ in principali ſignificato importãt aliquid quod in deo ſecundum rẽ non eſt; ſicut ea quæ important relationẽ dei ad creaturam in principali ſignificato, vt dominus, & huiuſmodi, quæ quidẽ ratio ſecundum rem eſt in creatura, ſed in deo eſt ſecundum rationem tantum. Similiter ea quæ important in principali ſignificato actionẽ diuinam terminatã ad aliquid extra ſe, ſicut creare & huiuſmodi: amor autẽ nõ importat in principali ſignificato relationem, ſed operationem voluntatis, cuius operationes, ſicut & operationes intellectus proximę, & ab eis elicitæ in operante manent, & non tranſeunt ad conſtituendum aliquid in exteriori materia, & ideo amor deo ab æterno conuenit.

Ad primum igitur dicendum, quòd quàmuis creaturæ ab æterno non fuerint bonæ in propria natura, fuerunt tamen bonæ in dei præſcientia.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non connotat effectum in actu, ſed in habitu, & hoc eſt, quia operationes animæ non terminantur ad aliquid extra operantem: vnde poſſunt extendi etiam ad id quod non eſt in actu.

¶ Ad tertium dicendum, quòd amor non vnit ſecundum rem ſemper, ſed eſt vnio affectus, quæ quidem vnio poteſt haberi etiam ad illud quod eſt abſens, aut penitus non exiſtens. D. 105.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis non differrent ſecundum id quod non erant in propria natura, differentiam tamen habebant in dei præſcientia, ſecundum quod eorum diuerſitates futuras præſciebat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd deus volebat ab æterno creaturas eſſe, ſed non eas eſſe ab æterno, ſed ſecundum ordinem ſuæ ſapientiæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus omnia æqualiter diligat.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd deus omnia æqualiter diligat. Quia prouidentia, vt dicit Dionyſius, eſt effectus amoris: ſed æqualiter eſt illi cura de omnibus. Sapien. 6. ergo omnia æqualiter diligit. 1. q. 20. 3. 3. d. 31. q. 2. 3. q. 3. 4. cap. de diuinis nom.

¶ 2 Præt. Dilectio dei ad creaturas ſignat habitudinem ipſius ad creaturas: ſed deus æqualiter ſe habet ad omnia, vt dicit Philoſophus, quàmuis omnia inæqualiter ſe habeant ad ipſum. ergo ipſe æqualiter omnia diligit.

¶ 3 Præt. Sicut diligit omnia, ita cognoſcit omnia: ſed æqualiter cognoſcit omnia. ergo ęqualiter omnia diligit.

¶ 4 Præt. Idem actus non poteſt eſſe intenſior & remiſſior niſi ſecundum diuerſas ſui partes: ſed eodem actu ſimplici diligit omnia. ergo non diligit vnum plus altero.

¶ 5 Præt. Qua ratione non diligit vnum plus altero, eadem ratione

ratione diligit aliquem quandoque plus, quandoque minus: A quia ſicut vna res eſt melior altera, ita idem ſecũdum diuerſa tempora eſt melius ſeipſo: ſed Deus non diligit aliquẽ quandoque plus, quandoque minus, quia ſic amor ſuus eſſet mutabilis, quod eſt impoſſibile. ergo non diligit vnum plus altero.

niunt illum, tunc incipere ab eo diligi dicuntur: vt eo modo dicatur quo poteſt humano affectu capi quod dicitur. Sic etiam cum iratus malis dicitur, & placidus bonis, illi mutantur non ipſe: vt lux infirmis oculis aſpera, firmis lenis eſt, ipſorum ſcilicet mutatione, ſua nõ. Ita cum aliquis per B iuſtificationem incipit eſſe amicus Dei, ipſe mutatur, non Deus.

Siquis magis, vel minus diligatur à Deo vno tempore quàm alio.

SI vero quærit̃ de aliquo vno, vtrum magis diligatur à Deo vno tempore quàm alio, diſtinguenda eſt dilectionis intelligentia. Si enim referatur ad dilectionis effectum, cõceſsibile eſt: ſi vero ad dilectionis eſſentiam, inficiabile eſt.

Sed contra. Prou. 16. Vniuerſa propter ſeipſũ operatus eſt dominus. Et ſimiliter etiam dicitur, ꝙ omnia fecit propter hominem: ſed illud ꝓpter quod aliquid fit, plus diligitur. ergo Deus magis diligit ſe, quã alia, & inter alia magis amat vnum, quam nihil.

¶ 2 Præter. Charitas eſt boni inquantum bonum. ergo magis bonum magis amat.

¶ 3 Præt. Ordo charitatis eſt de perfectione ipſius: ſed charitas Dei perfectiſſima eſt. ergo ſecũdum ordinem diligis vnũ plus alio.

Reſpon. Dicendũ, quòd amor dupliciter menſuratur. Vno modo ex ſuo principio, & ſic dicitur ma- C gis amari illud, ad quod amandum efficacius voluntas inclinatur, & ſic Deus æqualiter omnia dilexit: quia in dilectione ſua reſpectu cuiuſlibet rei habet infinitam efficaciam in diligendo. Alio modo ex parte obiecti, ſecundum quod dicitur magis diligere illud cui vult maius bonum, & ſic Deus dicitur magis diligere vnum quàm aliud, inquantum vult ei maius bonum: & ex hoc etiam habet maiorem effectum in illo, quia voluntas eius eſt cauſa rerum.

Ad primum ergo dicendum, quòd æqualiter eſt ei cura de omnibus ex parte ſollicitudinis ipſius, ſed non ex parte eorum quæ eis prouidentur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd dilectio non tantum importat id quod eſt ex parte Dei, ſed etiã id quod eſt ex parte creaturæ, cuiuſmodi bonum, prout eſt à Deo volitum, in dilectione Dei includitur. Et ideo quia creaturæ non ſe habent æqualiter ad deum, nec poſſunt æqualiter bonitatem eius partici- D pare, ideo non æqualiter omnia diligit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cognitio eſt ſecundum motum rei ad animam, amor autem ſecundum motum animæ ad res, & ideo cognitio menſuratur tantum ex parte cognoſcentis: ſed amor eſt ex parte vtriuſque. Non enim dicitur magis cognoſcere, quia maiorem rem in eſſe alicui cognoſcit: ſicut dicitur magis diligere, cui maius bonum ineſſe vult, vnde non eſt ſimile de dilectione & cognitione.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non dicitur magis diligere, quia intenſius diligit, ſed quia maius bonum vult.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ quãtum ad affectum dilectionis, ſemper eundem æqualiter diligit: quia ſemper vult ei idem bonum finaliter, quàmuis non velit ꝙ ſemper habeat æquale bonum, vel idem: & ideo ſecundum effectum nõ eſt æqualis.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus plus diligat iuſtum præſcitum, quàm peccatorem prædeſtinatum. E

AD Quintum ſic proceditur. Videtur quòd deus diligat plus iuſtum præſcitum, quàm peccatorem prædeſtinatum. Prouerb. cap. 8. Ego diligentes me, diligo: ſed iſte peccator prædeſtinatus non amat deum, quem amat iuſtus præſcitus. ergo plus diligit iuſtum præſcitum, quàm peccatorem prædeſtinatum.

¶ 2 Præt. Magis bonum deus magis diligit: ſed iſte iuſtus eſt magis bonus, quàm ille peccator. ergo magis à deo diligitur.

¶ 3 Præt. In litera dicitur quòd magis diligit membra vnigeniti ſui, quàm alios: ſed peccator prædeſtinatus non eſt mem- A brum Chriſti. ergo minus à deo diligitur, quàm iuſtus præſcitus qui eſt membrum Chriſti.

Sed contra. Dilectio cauſa eſt electionis: ſed peccatorem prædeſtinatum deus elegit. ergo magis diligit eum, quàm iuſtum præſcitum, quem non elegit.

Si Deus ab æterno dilexit reprobos.

DE reprobis vero qui præparati nõ ſunt ad vitam, ſed mortem, ſi quæritur, vtrũ B debeat concedi, ꝙ Deus ab æterno dilexit eos: dicimus de electis ſolis ſimpliciter hoc concedendum, quod Deus ab æterno eos dilexit, quos ad iuſtitiam & coronam præparauit. De non electis vero ſimpliciter eſt concedendũ, quòd odio habuit, i. reprobauit, ſicut legitur. Iacob dilexi, Eſau odio habui. Sed non eſt ſimpliciter intelligendum ꝙ dilexit, ne prędeſtinati intelligantur: ſed cũ

¶ 3 Præt. Illum magis diligit, cui maius bonum vult: ſed peccatori prædeſtinato vult maius bonum, quia vitam æternã. ergo magis eum diligit.

Vlterius. Videtur quòd magis diligat pœnitentem, quàm innocẽtem, quia gaudium ex amore conſequitur: at plus gaudet de pœnitente, vt patet Luc. 15. ergo plus eum amat.

¶ 2 Præt. Vbi homo magis operatur, magis diligit, propter quod, vt Philoſophus dicit 8. Ethic. matres plus diligunt filios, quã patres: ſed deus plus operatur ad ſalutem pœnitentis, ꝙ Ethi. cap. 8. C innocentis. ergo plus eum amat.

¶ 3 Præt. Affectus amoris ex effectu penſatur: ſed maior amoris effectus videtur reuocare inimicum ad amicitiam, quàm amicum in amicitia conſeruare. ergo plus diligit pœnitẽtem quàm innocentem.

Sed contra. Quod eſt diuturnius eſt magis eligendum & diligendum: ſed bonum innocentis eſt diuturnius. ergo magis diligitur à deo.

¶ 2 Præterea. Supra dictum eſt, quòd reſurgens nunquàm d. 31. q. 1. redit ad tantam dignitatem, quàmuis redire poſſit ad tantam arti. 10. q. charitatem. ergo deus plus diligit innocentem quàm pœnitentem. 1. 2.

Vlterius. Videtur quòd diligat plus hominem quàm angelum: quia nuſquàm angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit, Hebræ. 2. & ſic plus fecit pro hominibus, quàm pro angelis. ergo magis diligit eos. III Hebr. 2.

D ¶ 2 Præter. Homines pluribus modis ſunt membra Chriſti, quàm angeli. ſ. quantum ad conformitatem naturæ: ſed mẽbra Chriſti magis diligit, vt in litera dicitur. ergo homines plus diligit quàm angelos.

¶ 3 Præ. Homines ſupra angelos collocauit, ſ. Chriſtum, & beatam Virginem. ergo plus homines angelis diligit.

Sed contra. Dilectio cauſatur ex conuenientia amati cum amato: ſed angeli ſunt ſimiliores deo, vt dicit Grego. lib. 32. mora. ergo angelos plus diligit. Lib. 32. moraliũ ca. 24.

¶ 2 Præterea. Angelis in principio gratiam vel quaſi gloriam contulit, non autem hominibus. ergo angelos magis hominibus diligit.

Vlterius. Videtur quòd magis diligat humanum genus, quàm Chriſtum: quia ipſum pro redemptione humani generis dedit, vt patet Io. 3. IIII

¶ 2 Præt. Bonum cõmune eſt diuinius, quàm bonum vnius: ſed bonum humani generis eſt bonum commune, bonum autem Chriſti eſt bonum vnius ſingularis perſonæ. ergo plus diligit humanum genus, quam Chriſtum.

Sed contra. Per Chriſtum totum genus humanum fit deo E acceptum. ergo Chriſtum magis diligit.

¶ 2 Præte. Deus eſt ei ſpiritus non ad menſuram. ergo plus eum diligit.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, ꝙ deus ſimpliciter loquendo, maius bonum vult peccatori prædeſtinato, quàm iuſto præſcito, ſed vt nunc vult iuſto præſcito. Hæc autem determinatio, vt nunc, non cadit ex parte dilectionis, ſed magis ex parte obiecti: quia dilectio dei non variatur per tempora. Ab æterno enim illi prædeſtinato voluit maius bonum: vnde ſimpliciter concedendum eſt, ꝙ magis diligit prędeſtinatum, quàm præſcitum.

Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta, quia procedunt, vt nunc.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ quantum ad bonum præmij eſſentialis æqualiter diligit pœnitentem & innocentem, ſi æqualem habeant charitatem, vel illum magis qui maiorem charitatem habet: ſed quantum ad præmium accidentale plus diligit innocentem propter dignitatem innocentiæ, ad quam non poteſt peruenire pœnitens. F

Ad primũ igitur dicendum, ꝙ quãmuis pœnitens reſurgat in æquali charitate, & ita bonum quod ſibi vult Deus ſit æquale conſideratum in ſe, eſt tamen maius in comparatione ad ipſum cui datur. Sicut quanto aliquis eſt magis indigens, magis ſibi impenſum reputatur beneficium: & propter hoc dicitur Deus & angeli plus gaudere de conuerſione eius, ſicut homo plus gaudet de modico ſigno ſanitatis alicuius infirmantis, quàm de integra ſanitate, dum eam habebat.

¶ Vel dicendum, quòd hoc dicitur ex hoc, quòd pœnitens frequenter magis humilis, & feruens, & cautus reſurgit.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ Deus non magis operatur in eo cui de nouo infundit gratiam, quàm in eo in quo eam continuat: ſicut nec Sol illuminans aerem tenebroſum plus quàm continuans lumen. Nihil enim poteſt ſubſiſtere, niſi Dei operatio continuetur in ipſo.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quãmuis ſit maius reſpectu illius qui liberatur, non tamen eſt maius ſimpliciter. H

Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ quãtum ad bonum naturæ plus diligit Deus angelum, quàm hominẽ: ſed quantum ad bonum gloriæ ſe habent vt excedentia & exceſſa, quia ad quoſdam homines plus, & quoſdã angelos plus, & in quoſdam æqualiter: quia homines erunt æquales angelis, & quidam etiam ſuperiores angelis, & vnicuique prouidit ſecundum exigentiam naturæ & ſtatus ſui.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Non enim plus diligit pater filium infirmum, quàm ſanum, quia ei impendit remedia, quæ non impendit ſano.

Ad quartam quæſtionem dicendum, ꝙ Chriſtum diligit non ſolum plus quàm homines, ſed etiam plus quàm totam creaturam non ſolum quantum ad diuinam naturam, ſed etiam quantum ad humanam, inquantum eam prædeſtinauit ad maius bonum, ſcilicet ad vnionem diuinæ perſonæ. I

Ad primum ergo dicendum, quòd in hoc etiam ꝙ Chriſtus pro hominibus fuit datus, maximum bonum ipſi Chriſto fuit ſecundum quod in hoc virtus ſua manifeſtata fuit, & cauſa fuit ſalutis humanæ, quod eſt ſibi valde honorificum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quãmuis ſit ſingularis perſona Chriſti, tamen eſt cauſa vniuerſalis ſalutis humani generis, & cauſa præſtantior eſt cauſato.

EXPOSITIO TEXTVS.

Præmiſſis adijciendum. Videtur ꝙ hoc in primo libro determinare debuerit. Et dicendum, ꝙ etiam in primo libro poni conuenienter potuit, inquantum diuina dilectio eſt diuina eſſentia: & hic poni congruenter poteſt, inquãtum eſt exemplar noſtræ dilectionis. (Dilectio Dei vſia eſt.) Eſt enim eſſentia & dilectio in Deo idem re, ſed differt ratione tantum, vt in primo libro dictum eſt. K

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquam determinauit magiſter de virtutibus theologicis, hic determinat de virtutibus cardinalibus. Et diuiditur in partes duas. In prima, determinat de ipſis cardinalibus virtutibus ſecundum ſe. In ſecunda, oſtendit in quibus eſſe habeant, ibi. (Quæ in Chriſto pleniſſime.) Prima, diuiditur in tres. In prima, enumerat eas. In ſecunda, oſtendit actus earum, ibi. (De quibus Auguſt.) In tertia, oſtendit qualiter cardinales dicantur, ibi. (Hæ virtutes cardinales. Quæ in Chriſto &c.) Hic oſtendit in quibus ſunt virtutes cardinales, & diuiditur in duas partes. Primo, oſtendit quòd ſunt, & fuerunt in Chriſto. Secundo, inquirit vtrum futuræ ſint in prima, ibi. (Veruntamen an hæ virtutes &c.) Et circa hoc duo facit. Primo, mouet quæſtionem. Secundo, determinat eam, ibi. (Auguſtinus autem 14. lib. de Trin.)

adiectione dilexit eos inquãtum opus eius futuri erãt, ideſt, quos & quales eos facturus erat.

DISTINC. XXXIII.

A

De quatuor virtutibus principalibus.

Poſt prædicta de quatuor virtutibus, quæ principales, vel cardinales vocantur, differẽdum eſt, quæ ſunt iuſtitia, fortitudo, prudentia, & temperantia. De quibus Auguſt. ait. Iuſtitia eſt in ſubueniẽdo miſeris: prudentia in præcauendis inſidijs: fortitudo in perferendis moleſtijs: temperantia in coercendis delectationibus prauis. De his dicitur in libro Sapientiæ. Sobrietatem & prudentiã docet, iuſtitiam & veritatem. Sobrietatem vocat temperãtiam, & veritatem vocat fortitudinẽ. Hæ virtutes cardinales G

¶ Hic eſt triplex quæſtio. Prima, de virtutibus moralibus in communi. Secunda, de virtutibus cardinalibus. Tertia, de partibus earum.

QVAEST. I.

A

Circa primũ quæruntur quatuor.

¶ Primo, De diſtinctione moralium virtutum abinuicẽ: qualiter enim ab intellectualib⁹, & theologicis diſtinguãtur ſupra 23. di. dictũ eſt. Sap. 8.

¶ Secundo, Quæritur de cauſa efficiente earum, vtrum ſint ſcilicet à natura, vel per infuſionem, vel per acquiſitionem. q. 1. art. 4. q. 3. ad 4.

¶ Tertio, De medio quod in eis requiritur.

¶ Quarto, Vtrum in patria euacuentur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnes virtutes morales ſint vna virtus.

Ad Primum ſic proceditur. Videtur quòd omnes virtutes morales ſint vna virtus. Aug. enim dicit in lib. de moribus eccleſiæ. Nihil virtutem eſſe affirmauerim, niſi ſummum amorem Dei: ſed amor Dei, qui eſt charitas, eſt vna virtus, vt ex dictis patet. ergo omnes virtutes ſunt tantum vna virtus. 12. q. 60. 1. Cap. 15.

¶ 2 Præt. Vbi eſt vnum formale non poteſt eſſe diuerſitas niſi materialis: ſed omnes virtutes morales conueniunt in vno formali, quia completiuam rationem virtutis habent ſecundum quod intellectum, & rationem accipiunt, vt in 6. Ethi. dicitur. ergo non differunt niſi materialiter, & non differunt ſecundum ſpeciem. Cap. 1.

¶ 3 Præt. Potentiæ apprehenſiuæ magis diuerſificantur, vel non minus, quàm appetitiuæ. ergo & habitus ſimiliter, cum potentijs proportionentur: ſed vnus habitus cognoſcitiuus eſt omnium quæ ad virtutes morales pertinent, ſicut patet de ſcientia morali, & de ipſa prudentia quæ eſt recta ratio omniũ agibilium, vt dicitur in 6. Ethic. ergo & virtutes morales non debent eſſe diſtinctæ ſecundum ſpeciem. Cap. 6.

Sed contra. Per ſe accidentia ſecundum ſpeciem diſtinguuntur ex ſola differentia ſubiectorum, quæ in eorum diffinitionibus ponuntur: ſed virtutes morales ſunt etiam in diuerſis ſubiectis, cum quædam ſint in rationali, quædam in concupiſcibili, quædam in iraſcibili, & ſemper in eiſdem quia temperantia nunquam eſt in iraſcibili & cæteris. ergo videtur ꝙ virtutes morales ſpecie diſtinguantur.

¶ 2 Præt. Plures formæ vnius ſpeciei non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto: ſed plures virtutes morales poſſunt eſſe in eodem etiam ſecundum partem eandem animæ, ſicut fortitudo & manſuetudo ſunt ſimul in iraſcibili. ergo differunt ſpecie.

Vlterius. Videtur quòd aliæ virtutes morales à prudentia non diſtinguantur. Eorum enim quæ ex oppoſito diuiduntur vnum non ponitur in diffinitione alterius: ſed prudentia eſt recta ratio quæ ponitur in diffinitione moralium virtutum, vt patet in 2. Ethic. ergo morales virtutes à prudentia non diſtinguuntur. Cap. 2.

¶ 2 Præt. Ad virtutis actum non exigitur niſi cognitio & operatio: ſed totum hoc prudentia facit, quia prudens nõ ſolum cognitiuus, ſed etiam actiuus eſt, vt in 6. & 7. Ethi. dicitur. ergo idem quod prius. Cap. 6. & 7. Cap. 3.

¶ 3 Præt. Sicut prudentia eſt recta ratio agibilium, ita ars eſt recta ratio factibilium, vt dicitur 6. Ethi. ſed in factibilibus nõ diſtinguuntur aliqui habitus exequentes ab artibus quæ ſunt habitus dirigẽtes. ergo nec in agibilibus morales virtutes quæ ſunt exequentes, ſunt diſtinguendæ à prudentia dirigente. Cap. 5.

Sed contra. Virtutes morales ab intellectualibus diſtinguũtur, vt ſupradictum eſt: ſed prudentia eſt intellectualis virtus,

vt in

Cap. 4. vt in 6. Ethic. patet. ergo à virtutibus moralibus diſtinguitur.

¶ 2 Præt. Habitus diſtinguuntur per actus: ſed Aug. aſſignat alium actum prudentiæ, & alium virtutibus moralibus, vt patet in lit[illegible]t. ergo diſtinguuntur.

21. q. 60. 2. Vlterius. V[illegible]detur ꝙ nec ab alijs tribus virtutibus in litera poſitis reliquæ m[illegible]a
let virtutes diſting[illegible] vocantur, vt ait Hiero. quibus in
tur. Pars. n. non diui[illegible] mortalitate bene viuitur, &
ditur contra totum:
ſed harum aliæ oẽs

Lib. 2. de inuentione. partes eſſe dicuntur, à Tullio, et [illegible]b eis non diſtinguuntur.

¶ 2 Præt. Proprietates rerum ſ[illegible] lium ex earum nominibus inueſtigantur, vt patet per Dion[illegible]um: ſed nomen temperantiæ temperiem & modum quendam importat: ſimiliter autem nomen fortitudinis indeficientiam reſpectu difficiliũ: nomen autem iuſtitiæ æqualitatem, vel rectitudinem, vnde

Cap. 2. iuſtum æquale dicimus, & quaſi regulatum, vt ex 5. Ethic. patet. cum ergo hæc requirantur in qualibet virtute morali, videtur ꝙ aliæ virtutes morales ab illis non diſtinguantur, nec ipſæ ab inuicem.

¶ 3 Præt. Omne peccatum non expellitur niſi per omnem virtutem: ſed per iuſtitiam expellitur omne peccatum, vt patet in iuſtificatione impij. ergo ad minus ab ipſa aliæ virtutes morales non diſtinguuntur.

Sed contra. Nihil eſt principale reſpectu ſuiipſius: ſed hæ virtutes dicuntur cardinales, vel principales reſpectu aliarum. ergo ab eis diſtinguuntur.

¶ 2 Præter. Habitus diſtinguuntur per actus & obiecta: ſed iſtis virtutibus aſſignantur diuerſæ materiæ ſpeciales, vt infra

q. 2. & 3. huius diſt. 33. patebit. ergo ſunt ſpeciales virtutes ab alijs, & à ſe inuicem diſtinctæ.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd cum vnumquodque quod eſt ad finem, determinetur ſecũdum exigentiam finis, potentiæ & habitus, qui ordinantur ad actus ſicut ad vltimam perfectionem, oportet ꝙ ſecundum actus diuerſos diſtinguantur: ſicut etiã potentiæ materiæ diſtinguuntur per relationem ad diuerſas formas: non autem quælibet diuerſitas actuum facit differentiam potentiarum & habituũ, ſed illa tantum quæ ex diuerſitate obiectorum, à quibus actus ſpecificantur ſicut motus à terminis. Solum autem illa differentia terminorum facit diuerſam ſpeciem motus, quæ attenditur ſecundum illam rationem, ſecundum quam terminat motum. Vnde quòd deſcenſus terminetur ad aquam, vel ad terram, non facit diuerſam ſpeciem motus localis: quia motus localis non erat ad terram, vel aquam inquantum huiuſmodi, ſed inquantum deorſum ſunt. Generationes autem differunt ſecundum ſpeciem qua terminantur ad formas aquæ & terræ: & ſimiliter obiecta diuerſa non diuerſificant actus ſecundum ſpeciem, niſi ſit diuerſitas ſecundum illam rationem, ſecundum quam eſt obiectum. Videre enim album & nigrum non ſunt diuerſi actus ſecundum ſpeciem: quia vtrunque eſt obiectum viſus ſecundum vnam rationem, inquantum ſcilicet ſunt colorata viſibilia actu per lucem, & inde contingit ꝙ quanto aliqui habitus, vel potentiæ ſunt immaterialiores, tanto ſunt vniuerſaliores & minus diſtinguuntur: quia attẽdunt vniuerſaliorem rationem obiecti, ſicut quinque ſenſibus proprijs correſpondet vnus ſenſus communis & vna imaginatio. Sciendum tantum quòd cum plures habitus quandoque ſint in vna potentia, aliqua diuerſitas ſufficit ad diſtinguendum habitus quæ non ſufficit ad diſtinguendum potentiam, quia potentia alio modo comparatur ad actum, quàm habitus: vnde & ſecundum alteram rationem obiectum vtrique reſpondet. Potentia enim eſt principium agendi abſolute, ſed habitus eſt principium agendi prompte & faciliter, & ideo obiectum ſecundum illam rationem qua ſe habet ad actum ſimpliciter, reſpondet potentiæ, ſed ſecundum quòd ſe habet ad facilitatem, actus reſpondet habitui. Et ideo diuerſitas materiæ, vel obiecti in ordine ad ea quæ faciunt facilitatem in actu facit diuerſitatem habitus, & non potentiæ. Et inde eſt quòd in ſpeculatiuis diuerſitas materiæ ſecundum quod eſt determinabilis per diuerſa media, & principia, ex quibus eſt facilitas cõſiderationis, facit diuerſas ſcientias: ſicut naturalis quæ eſt ex effectibus & his quæ apparent in ſenſu demõſtrat, à mathematica differt quæ circa ſuam materiam ex eiſdem principijs, & medijs procedere non poteſt. Sicut autem in ſpeculatiuis eſt principium demõſtrationis & medium: ita fines ſunt

Cap. 12. in operatiuis, vt dicitur in 7. Ethico. Ex eorum enim intentione procedimus in ea quæ ſunt ad finem, ſicut ex dignitatibus in concluſiones, & ideo ſecũdum relationem ad finem omnes morales habitus diſtinguuntur, ex quo prima ſumpta eſt differentia boni & mali: quia bonum importat finem, vt dicitur in 10. meta. malum autem deordinationem à fine, & ſecundum hoc virtutes à vitijs diſtinguuntur, & in virtutibus vbi inuenitur diuerſa ratio boni ſunt diuerſæ virtutes ſecundum ſpeciem. Bonum autem ad quod humanæ virtutes proxime ordinantur eſt bonũ rationis, contra quã eſſe eſt malum hominis, vt dicit Dion. in lib. de di. no. Et quia non in omnibus materijs moralibus eodem modo inuenitur rationis bonum, vt patet, ideo oportet diuerſas virtutes morales eſſe ſpecie differentes. 9. meta. tex. cõ. 5. & 10. met. tex. cõ. 37. Cap. 4.

poſt ad æternam vitã peruenitur,
quę in Chriſto pleniſsime fuerũt

d. 27. q. 1. a. cap. Ad primum igitur dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, duplex eſt amor, vnus naturalis, & hoc inuenitur in omnibus virtutibus: vnde talis amor non appropriatur charitati, ſed eſt communis omnibus virtutibus, & ſi de hoc amore loquitur Aug. patet ꝙ non probatur, ꝙ ſit tantum vna virtus. Alius autem eſt amor animalis, qui ſecundum quod eſt in ſuperiori appetitu, & gratuitus ad virtutem charitatis pertinet, & hic quidem amor inuenitur in omnibus virtutibus non quaſi idẽ per eſſentiam eis, ſed inquantum participatur ab ipſis prout ſunt à charitate imperatæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd id quod eſt rationis & intellectus nõ eodem modo participatur in materijs omnium moralium virtutum, cum in diuerſis materijs diuerſimode medium rationis rectæ inueniatur, & ideo talis materiæ diuerſitas diuerſitatem formæ & ſpeciei cauſat. Sicut etiam accidit in naturalibus, quando diuerſæ materiæ non ſunt proportionatæ ad recipiendum formam vnius rationis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in omnibus moralibus inuenitur vna ratio veri, quæ eſt verum contingens in hominis actione conſiſtens: & ideo ad vnum actum cognoſcitiuum pertinent. Inuenitur enim in eis ratio boni diuerſa ſecundum quòd in diuerſis diuerſimode ordo rationis conſtituitur: & ideo ex parte appetitiuæ oportet, quòd ſint diuerſi habitus, qui dicuntur virtutes morales.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd ſicut ſpeculatiua ratio dicitur eſſe recta ſecundum quod ſe conformiter ad prima principia habet: ita etiam ratio practica dicitur recta ratio ſecundum quod ſe habet conformiter ad rectos fines. Inclinatio autem ad finem ad appetitum pertinet, & ideo in 6. Ethico. dicitur quòd veritas, & rectitudo rationis practicæ eſt ſecundum quod ſe habet conformiter ad appetitum rectum. Appetitus autem reſpectu alicuius eſt rectus naturaliter, ſicut reſpectu finis vltimi, prout quilibet naturaliter vult eſſe felix: ſed reſpectu aliorum rectitudo appetitus ex ratione cauſatur ſecũdum quod appetitus aliqualiter ratione participat, vt in 2. Ethi. dicitur. Et quia prudentia facit rationem rectam, ideo præter prudentiam requiruntur aliæ virtutes morales, quæ faciunt appetitum rectum in his, in quibus naturaliter rectus non eſt. Et quia bonum rationis non eodem modo inuenitur in ipſa ratione, & in his quæ rectitudinem rationis participatiue habent: ideo ſecundum ea quæ prius dicta ſunt, morales virtutes ſunt alij habitus ſecũdum ſpeciem, quàm prudentia. Cap. 3.

Ad primum igitur dicendum, ꝙ quando aliqua cõdiuiduntur æqualiter recipientia communis * prædicationem, tunc vnum non ponitur in diffinitione alterius: ſed quando commune prædicatur de eis per * prius & poſterius, tunc primum ponitur in diffinitione aliarum, ſicut ſubſtantia in diffinitione accidentium: & propter hoc prudentia ponitur in diffinitione aliarum virtutum, in qua per prius bonum rationis, & per conſequens ratio virtutis inuenitur: quia prius eſt quod eſt per eſſentiam, quàm quod eſt per participationem. In 5. art. q. 1. cap. * D. 557. * D. 110.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd prudens eſt actiuus ad inueniendo ea quæ ad finem rectum perducunt: ſed præter hoc oportet eſſe virtutes morales quæ faciant rectam intentionẽ, & inclinationem in finem, quæ etiam exigitur ad hoc quòd homo ſit actiuus.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ bonum artis conſiſtit in re exteriori quæ per actum artis ad perfectum perducitur, ſed bonũ moris conſiſtit in ipſo operante: & ideo in artificialibus, dummodo aliquis opus bonum perficiat, non differt quantum ad rationem artis qualitercunque operans ſe ſecundum voluntatem ad operandum habeat ſiue ſit firmus in oppoſito, vel delectabiliter operetur, aut non: refert autem quantum ad perfectionem virtutis moralis. Et ideo oportet eſſe in mo-

calibus habitus facientes appetitum rectum, non autem in artificialibus.

In 5. art. q. 1. cap.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd ſicut dictum eſt, habitus virtutum moralium ex bono rationis diuerſificãtur, quod quidem in ipſo rationis iudicio eſſentialiter conſiſtit, qđ ad prudentiam pertinet: in his vero quæ per rationem diſponuntur, participatiue, quod ad morales

& ſunt, de cuius plenitudine nos accepimus. In quo habuerũt vſus

virtutes ſpectat. Moralem autem materiam, ideſt, actus & paſſiones humanas ratio quantum ad tria ordinat, ſiue diſponit. Primo, ordinando ipſas paſſiones per actiones ſecundum ſe, prout eas ad medium reducit ſecundum quandam commenſurationem: & ſic dicitur modum in eis ponere, quia modus menſurationem importat. Secundo, ordinando ſubiectum ad ipſas actiones & paſſiones primo ordinatas, vt ſcilicet homo firmiter inhæreat his, quæ ratio ordinauit. Tertio, in ordine ad aliquid extra, ad quod oportet actus noſtros proportionari ſiue ſit finis, ſiue alius homo, ſiue quicquid extrinſecum, & ſecundum hoc cauſatur rectitudo, vel æqualitas in virtute. Hæc igitur tria ſ. modus, & firmitas, & rectitudo in omnibus virtutibus moralibus inueniuntur, ſed in quibuſdam materijs virtutum, bonum rationis attenditur præcipue ſecundum vnum iſtorum. In quibuſdã vero ſecũdum aliud, ſecundum quod naturalis potentia, quam perficit habitus virtutis, magis deficit in hoc, vel in illo. Vnde tota intentio rationis & virtutis ad hoc fertur, vbi natura deficit: ſicut quòd delectationes corporales ſunt nobis connaturales, & ideo in his difficillimum eſt modum tenere: & propter hoc virtus, quæ eſt circa eas, ſcilicet temperantia, præcipue modum ſibi aſcribit, vnde & nomen accepit: & ſimiliter naturaliter homo mortem fugit: vnde & difficillimum eſt in periculis mortis firmiter perſiſtere. Et ideo fortitudo quæ circa huiuſmodi eſt, firmitatem ſibi aſcribit, & inde nominatur. Et ſimiliter rectitudo præcipue in communicationibus ad alterum quæritur: & ideo iuſtitia, quæ circa has eſt, à rectitudine nomen habet, & ſic eſt etiam in alijs virtutibus moralibus: quia ſecundum ſpeciem diſtinguuntur, prout bonum rationis quantum ad aliquid prædictorum diuerſimode in eis inuenitur ſecundum conditionem materiæ.

Ad primum igitur dicendum, ꝙ aliæ virtutes non dicuntur partes ſubiectiuæ harum, vel integrales, quod non impedit earum diſtinctionem ab iſtis, quod infra melius patebit.

q. 3. huius diſt. per totam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd illæ virtutes denominantur ab hoc quod eſt principale in eis. Aliquid autem eſt principale in vno, quod non eſt principale in altero, vt ex dictis patet, & ideo nihil prohibet eas eſſe diſtinctas. Tamen aduertendum, ꝙ ſancti & philoſophi inueniuntur dupliciter loqui de iſtis virtutibus. Quandoque ſecundum quod ſunt ſpeciales virtutes habentes determinatam materiam, ſicut quòd temperantiæ attribuunt delectationes venereas cohibere. Quandoque autem ſecundum qđ habent quandam generalitatem, prout illud à quo nomen accipiunt, & in quo perfectio earum principaliter conſiſtit, ad alias materias & virtutes transfertur: ſicut cum fortitudini attribuunt fortiter perſiſtere non ſolum in periculis mortis, ſed etiam in quibuſcunque periculis: ſed primum dicitur proprie, ſecundum autem appropriate, vel per reductionem.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ iuſtitia quędam eſt generalis, quædam autem ſpecialis. Specialis quidem eſt ſecundum quod habet materiam determinatam communicationis quæ ad alterum ſunt ſecundum rationem debiti: & ſic ponitur hic vna de quatuor cardinalibus virtutibus. Alio modo, dicitur generalis & hoc dupliciter. Vno modo, ſecundum quod eſt quędam habitudo recta ipſius animæ, prout homo debito modo ordinatur & in ſeipſo, & ad alia, & ſic dicitur iuſtificari impius. Alio modo, prout eſt idem quod omnis virtus ratione differens, prout actum virtutis quis ordinat ad bonum cõmune ſecundum imperium legis, quod contingit in actibus omnium virtutum, vt Philoſophus dicit 5. Eth. & hoc infra melius patebit.

3. & 4. e. q. 2. & 3. hui⁹ diſtin.

ARTICVLVS II.

Vtrum virtutes morales inſint à natura.

12. q. 63. de verit. q. 1. 8. De fide lib.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd virtutes morales inſint nobis a natura. Damaſ. n. dicit in 3. l. Naturales ſunt virtutes, & naturaliter, & æqualiter inſunt omnibus,

F hoc idem etiã dicit Antonius in exhortatione ad monachos.

3. c. 14. circa finem, in vita per diuum Athana. ſcripta.

¶ 2 Præt. Secundum Philoſophum in 2. phy. Quæ ex principijs naturalibus cauſantur, natura ſunt. ſed ratio eſt de principijs naturalibus hominis. cum ergo virtutes ex ratione procedant, videtur quòd ſint naturales.

eoſdem, quos in patria habẽt, & quoſdam etiam vię. Veruntamen

Tea. c. 5.

¶ 3 Præte. Homo eſt perfectior inter alia animalia: ſed alijs animalibus à natura ineſt diſpoſitio ad agendum ea quæ eis competunt, ſicut hirundini ad faciendum nidum. cum ergo virtutes nihil aliud ſint, quàm inclinationes ad opera conuenientia homini, videtur quod virtutes naturales ſint homini inditæ.

Sed contra. Secundum Diony. 4. cap. de diui. no. Bona naturalia non amittuntur per peccatum: ſed virtutes amittuntur.

G ergo non ſunt naturales.

¶ 2 Præt. Ea quæ ſunt à natura non aſſuefacimus: ſed in operibus virtutum plurimum valet aſſuefactio. ergo virtutes non ſunt à natura.

II

Vlterius. Videtur ꝙ non poſſint acquiri ex actibus. Continentia enim ſecundum Philoſophum in 7. Ethico. eſt aliquid minus virtute: ſed continentiam non poſſumus ex actibus noſtris acquirere. Sap. 8. Scio quòd non poſſum eſſe cõtinens, niſi Deus det. ergo multo minus aliæ virtutes ex actibus acquiri poſſunt.

12. q. 63. 2. 2. cap. de veri. q. 1. 9.

¶ 2 Præt. In nulla re per aliquam actionem aliquid acquiritur, niſi per actiones aliquid res illa accipiat: ſed operans inquantum operatur, nihil recipit, immo magis operationem à ſe emittit. ergo ex hoc quòd operatur, non acquiritur in ipſo aliqua virtus.

¶ 3 Præt. Nihil agit vltra ſuam ſpeciem, quia effectus non poteſt eſſe nobilior cauſa: ſed operationes quæ ſunt ante virtutem, non ſunt virtutum, ſed potẽtiarum naturalium tantum.

H cum ergo virtus ſit nobilior quàm operatio quæ eſt ex potentia naturali tantum, videtur quòd per huiuſmodi operationes virtutes acquiri non poſſint.

¶ 4 Præt. Vna operatio non poteſt habitum virtutis cauſare, ſicut Philoſophus dicit in 1. Ethi. ſimiliter neç plures, vt videtur: quia plures operationes non ſunt ſimul, & quod non eſt, non agit. ergo nullo modo ex actibus virtutes acquiruntur.

Cap. 9.

Sed contra. Philoſ. dicit in lib. de memoria & reminiſcentia ꝙ conſuetudo eſt quaſi natura. ergo à conſuetudine efficitur aliquid homini connaturale, & facile: ſed nihil aliud virtus eſt quàm quædam facilitas, & inclinatio per modum naturæ ad bonum rationis, vt dicit Tullius. ergo ex conſuetudine acquiritur aliqua virtus.

Lect. 6.

Lib. 2. de inuentione.

I ¶ 2 Præter. Malum non eſt fortius in agendo, quàm bonum: ſed ex malis operibus acquiritur aliquis habitus vitioſus. ergo ex bonis operibus acquiritur aliquis habitus virtuoſus.

III

Vlterius. Videtur quòd non oporteat ponere aliquas virtutes morales infuſas. Ea enim quæ per principia naturalia poſſunt cauſari, non oportet ꝙ diuinitus præter naturalia principia cauſentur, niſi aliquando miraculoſe fiat, ſicut quòd ſanitas reſtituitur, quam etiam natura poſſet reſtituere, licet non ſtatim: ſed ad virtutes morales poſſumus peruenire per naturalia principia, vt probatum eſt. ergo non indigemus quòd virtutes nobis infundantur.

12. q. 63. 3. de verit. q. 1. 10.

¶ 2 Præt. Ad actum quantumcunque perfectum non requiritur niſi quòd ſit actus rectus, & meritorius: ſed ad faciendum actum rectum ſufficit virtus acquiſita, ad faciendum autem meritorium ſufficit charitas. ergo non indigemus virtutibus moralibus infuſis.

In prin. huius artic. in argumen.

K ¶ 3 Præt. Virtutes quas Deus in nobis ſine nobis operatur, ſunt mentis qualitates, vt dicit Aug. & non in viribus organis affixis: ſed aliquæ moralium virtutum, vt dictum eſt, ſunt in iraſcibili & concupiſcibili, quæ non ſunt partes mentis, cum ſint vires organis affixæ. ergo virtutes iſtæ ad minus non poſſunt eſſe infuſæ.

Habetur ex pluribus dictis D. Aug. i diuerſis locis vt dicit.

¶ 4 Præt. Virtutes morales à conſuetudine dicuntur, vt patet 2. Ethi. ſed quod eſt ex conſuetudine non eſt infuſum. ergo virtutes morales non poſſunt eſſe infuſæ.

S. Tho. 1. 2. q. 55. arti. 4.

Sed contra. Sap. 8. Sobrietatem & prudentiam docet, iuſtitiam & virtutem: & tanguntur ibi iſtę quatuor cardinales virtutes, vt in litera magiſter dicit, quæ ſunt virtutes morales: ſed ſapientia dei non ſolum docet intellectum inſtruendo, ſed etiã affectum mouendo. ergo illæ virtutes etiam ſunt infuſæ.

Cap. 1.

¶ 2 Præterea. In pueris baptizatis, & in contritis de peccatis ſunt omnes virtutes: ſed nõ poſſunt eſſe acquiſitæ, quia pium

actum

Cap. 13. actum virtutis nõ participant, vt dicitur in 1. Ethi. neq; etiam vnus actus contritionis ſufficere poteſt ad acquirendum omnes virtutes. ergo omnes virtutes morales etiam ſunt infuſæ.

IIII 12. q. 63. 4. Vlterius. Videtur ꝙ etiam non differant ſpecie infuſæ ab acquiſitis. Agens enim cum ſit extra rem, non diuerſificat ſpeciē, vnde eiuſdē ſpeciei eſt oculus quem Deus cęco nato reſtituit, & quē in aliqua creatura cauſat: ſed

an hæ virtutes cum ipſæ in animo eſſe incipiant, qui cum hinc

virtutes infuſæ differunt ab acquiſitis penes agens primum. ergo non differunt ſpecie.

¶ 2 Præt. Habitus ſpecificātur ex actibus & obiectis: ſed idem eſt obiectum, & idem actus eſt temperantiæ infuſæ & acquiſitæ. ergo non differunt ſpecie.

¶ Si dicatur, quòd actus differunt inquantum ſunt meritorij actus infuſarum, non autem actus acquiſitarum. Contra. Actus virtutis cuiuſlibet non eſt meritorius, niſi inquantum eſt formatus à charitate: ſed formatum & informe virtutibus non facit differentiam ſpeciei, ſicut patet in fide, cum ſit differentia penes extrinſecum. ergo virtutes infuſæ ab acquiſitis non differunt ſpecie. Si dicatur, quòd infuſæ propter Deum operantur, non autem acquiſitæ. Contra. Deus non eſt obiectum cardinalium virtutum, ſed theologicarum. cum igitur virtutes non recipiant ſpeciem à fine vltimo, ſed ab obiecto & actu, videtur quòd adhuc per hoc non differant ſpecie virtutes acquiſitæ, ſed infuſæ.

Sed cõtra. Quælibet pars poſita in diffinitione facit differre ſecundum ſpeciem: ſed infuſio ponitur in diffinitione virtutis ab Aug. ſecundum quam Deus in nobis operatur ſine nobis. ergo infuſa differt ſpecie ab acquiſita.

¶ 2 Præt. Duæ formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe in vno ſubiecto: ſed virtus infuſa eſt ſimul cum virtute acquiſita, vt patet in adulto, qui habens virtutem acquiſitam ad baptiſmũ accedit, qui non minus recipit de infuſis quàm puer. ergo virtus acquiſita & infuſa differunt ſpecie.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd ſicut in naturalibus poſuerunt quidam formas omnes exiſtere in materia, & quòd agens naturale extrahit eas de occulto ad manifeſtum, inquantum remouet ea quæ prohibebant formam illam apparere: ita etiam dixerunt quidam de habitibus animæ. Vnde Plato dixit quòd omnes ſcientiæ ſunt in anima à natura, & addiſcere non eſt aliud quàm recordari. Et ſimiliter videtur dicere Damaſ. de virtutibus, quòd inſunt nobis à natura, & per exercitium tolluntur impedimenta virtutum, ſicut ferri æruginem auferentes videmur claritatem, quæ naturaliter ei ineſt, inducere. Omnes autem iſtæ opiniones ſecundum aliquid veræ ſunt, & ſecundum aliquid falſæ. Veræ quidem ſunt inquantum prædictorum aliqua inchoatio eſt à natura ſicut forma exiſtit in potentia materiæ, & ſcientia conclusionum in principijs vniuerſalibus: quia quod in particulari diſcitur, prius in vniuerſali ſciebatur, & virtutes præexiſtunt in naturali ordinatione ad bonum virtutis, quæ eſt in ratione cognoſcente huiuſmodi bonum, & etiam in voluntate naturaliter appetente illud, & etiam quandoque in inferioribus viribus inquantum ſunt naturaliter ſubiectæ rationi, & in quibuſdam ex ipſa complexione eſt minus de reſiſtentia ad bonum rationis, ſecundum quod Philoſophus dicit in 6. Ethi. quòd quidam confeſtim à natiuitate ſunt fortes, temperati, & ideo à Tullio dicitur, ꝙ ſeminaria virtutum ſiue initia ſunt naturalia. Falſæ autem ſunt prædictæ opiniones inquantum cõplementum formarum ſecundum quod ſunt in actu, eſt ab agente extrinſeco: ſcientiæ vero complementum eſt ex doctrina, vel inuentione: virtutum autem ex aſſuefactione, vel infuſione. & hoc eſt quod Philoſophus 2. Ethi dicit innatis nobis eas ſuſcipere, perfectis vero per aſſuefactionem.

Plato in li. qui deſcri. ille.

Lib. & cap. vt ſupra.

Cap. 1.

Cap. 17.

Et per hoc patet reſponſio ad authoritatem Damaſceni.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod ratio & eſt natura hominis, & eſt ratio: vnde ex hoc quòd eſt ratio addit aliquem modum cauſandi ſupra modum quo aliquid ex altero cauſatur naturaliter, & ſecundum hunc modum ratio eſt principium virtutum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ homo propter hoc quòd habet rationem quę collatiua eſt, ſe habet ad multas operationes, quarum ratio principium eſt, & ideo non prouidentur homini à natura neceſſaria ad tegumentum & defenſionem ſicut alijs animalibus, vt pili, & vngues: quia non poſſet inſtrumentum aliquod determinatum competere ad tam varias & diuerſas operationes: & ideo dantur ſibi manus, per quas poſſit ſibi fa-

A cere neceſſaria ſecundum quod ei competit ex ratione. Et ſimiliter non potuit eſſe in homine complementum ex natura, quia non eſt idem conueniens omnibus. Oportet enim medium virtutis in diuerſis diuerſimode accipi.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum eſt, quòd quidam philoſophi, quos ſequitur Auicen. poſuerunt omnes formas eſſe à datore, & quòd agēs naturale nõ facit niſi

illis prius eſſet, tamē animus erat, deſinant eſſe cum ad æterna per-

diſpoſitionem ad formas illas: & ſimiliter etiam dicit Auicenna quod ſcientia & virtus ſunt à datore, & per ſtudium & exercitium diſponitur anima ad recipiendum influxum dictorum habituum. Hæc autem poſitio tollit naturalem virtutem, quæ ineſt cuilibet principio naturali ad faciendum ſibi ſimile ſecundum quod materia in quam agit, eſt receptiua ſuæ ſimilitudinis. Quod quidem neceſſarium eſt ex hoc, ꝙ omne quod agit, agit ex hoc quòd eſt in actu: vnde oportet ꝙ omne quod eſt in actu aliquid, aliquo modo poſſit eſſe actiuum illius: &
B ideo omne naturale principium natum eſt inducere ſuam ſimilitudinem per actum ſuum. Cum igitur principia ſcientiarum & virtutum ſint naturaliter nobis indita, vt dictum eſt, oportet ꝙ per actiones ex illis principijs prodeuntes, virtutũ & ſcientiarum habitus compleantur, & huic quidem atteſtatur experientia: quia ex conſuetudine efficitur aliquid facile & delectabile, quod prius erat difficile, & hoc eſt ſignum habitus generati ſcilicet delectatio operis. In 5. art. q. 1. cap.

Ad primum igitur dicendum, quod nullum bonum poteſt homo habere niſi Deus det: ſed quædam habentur à Deo non cooperantibus nobis, ſicut ea quæ ſunt infuſa: & quædã nobis cooperantibus, ſicut acquiſita: & quædam cooperante natura, ſicut naturalia.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in operibus animæ ſunt quidam gradus ſecundum quod vna potentia alteri ſubiacet, & in eadem potentia eſt inuenire ſuperius & inferius ſecundum
C quod ad diuerſa obiecta comparatur. Inferius autem natum eſt recipere à ſuperiori: & ideo per operationes egredientes à ratione naturali & voluntate, in quibus præexiſtunt ſeminaria virtutum, acquiritur habitus in iraſcibili & concupiſcibili, & per operationem voluntatis & rationis, inquantum ſunt finis, & principiorum primorum acquiritur in eis, quantum ad ea quæ ſunt ad finem, & quantum ad concluſiones, habitus ſcientiæ & virtutis: & ſic habitus acquiritur per operationem quę ab operante egreditur, ſecundum quam inferior pars à ſuperiori recipit: in ſuperiori autem parte non eſt habitus, niſi vel naturalis, vel infuſus.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ſicut principia ſunt potiora concluſionibus, & virtute eas continentia: ita ſeminaria virtutum, quæ ſunt in ſuprema parte animæ, ſunt digniora virtutibus, quę ſunt in partibus inferioribus, & continent eas vir-
D tute. Et ideo operationes procedentes ex illis principijs ſunt ſimiles operibus virtutum, & poſſunt habitum virtutis perficere: ſicut ex conſideratione principiorum generatur ſcientia concluſionum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut multæ guttę cauant lapidem inquantum vltima agit in virtute omnium præcedentium, quæ tantum habilitabant materiam ad cauationem nihil cauantes: ita vltima operatio agens in virtute omnium præcedentium, habitum virtutis cauſat.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, ſeminaria virtutum quæ ſunt in nobis, ſunt ordinatio voluntatis & rationis ad bonum nobis connaturale. Cum autem ſit homo ex diuina liberalitate ordinatus ad quoddam bonum In 5. eodem art. q. 1. ca.
E ſupernaturale, ſcilicet æternam gloriam, ex prædictis virtutũ ſeminarijs non poſſunt virtutes cauſari fini prædicto proportionatæ. Vnde oportet virtutes quæ vitam noſtram ordinant ad finem illum, ex eo cauſari ex quo eſt nobis inclinatio in finem illum: hoc autem eſt per Dei gratiam, vnde oportet nos aliquas virtutes morales infuſas habere.

Ad primum igitur dicendum, ꝙ ſanitas per miraculum reſtituta non eſt ad aliud ordinata, quam ſanitas quæ fit ex natura: & ideo illis qui habent ſanitatē ex naturalibus principijs, non eſt neceſſaria ſanitas quæ eſt per miracula. Et ideo non eſt ſimile de ſanitate, & virtutibus infuſis, quæ ad aliud ordinant, quam acquiſitæ, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ rectitudo actus eſt ex proportione ad finem, ad diuerſos autē fines diuerſimode accipitur actus proportio: vnde aliquis actus eſt rectus proportionatus bono ciuili, qui non eſt rectus proportionatus gloriæ æternæ: In corp. huius quæſt.

vnde non oportet quòd ſint aliæ virtutes infuſæ, quæ faciant actus rectos ex proportione ad finem.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ virtutes infuſæ, & acquiſitæ non ſunt in iraſcibili & concupiſcibili, niſi ſecundum qđ participant aliqualiter rationem: & ex hac parte non habent dependētiā ab organo corporali, ſed continentur ſub mēte ſicut & ſub rōne inquantum ipſam participant.

duxerint, nonnulla quæſtio eſt. Quibuſdam viſum eſt eſſe deſtitu-

¶ Ad quartum dicendum, quòd mos ſecundum quem dicitur moralis virtus, importat inclinationem quandam appetitus ad bonum, vel malum faciendum. Et quia hæc inclinatio frequēter eſt ab aſſuefactione, ideo mos ſic dictus, à more prout conſuetudinem importat deſcendit: ſed dicta inclinatio non ſemper eſt ab aſſuefactione, ſed quandoque à natura, ſicut di-

Cap. 24. cuntur mores brutorum in 8. de animalibus: vel etiā ex Dei dono, & ſic virtutes infuſæ morales dici poſſunt.

Ad quartam quæſtionem dicendum, ꝙ virtutes acquiſitæ & infuſæ differunt ſpecie. ſ. fortitudo à fortitudine, & temperantia à temperantia, & ſic de alijs: quia vt dictum eſt, fines

In hac q. ar. 1. q. 1. c. ſunt ſicut principia in operatiuis. Si autem eſſet aliqua ſcientia, quæ non poſſet reduci ad principia naturaliter cognita, non eſſet eiuſdem ſpeciei cum alijs ſcientijs, nec vniuoce ſcientia diceretur. Vnde cum fines virtutum infuſarum non præexiſtant in ſeminarijs naturalibus virtutum, ſed naturam humanam excedant, oportet quòd virtutes infuſæ à virtutibus acquiſitis, quæ ab illis ſeminarijs procedunt, differant ſpecie. Vnde & in alia vita hominem perficiunt acquiſitæ quidem in vita ciuili, infuſæ in vita ſpirituali, quæ eſt ea gratia ſecundum quam homo virtuoſus eſt membrum eccleſiæ.

Ad primum igitur dicendum, quòd effectus proportionatus agenti differt ſpecie ſecundum diuerſitatem agentis. Vnde animalia generata ex ſemine, & ex putrefactione non

*D. 214. ſunt eiuſdem * ſpeciei. Virtus autem diuina, quàmuis poſſit ſuper omnes effectus & in infinitum eos excedat, tamen aliqui effectus ſunt, qui non poſſunt eſſe niſi ex virtute diuina, & tales effectus non ſunt proportionati alijs. Vnde tales effectus differunt ſpecie ab illis effectibus, qui etiam ab alijs cauſis produci poſſunt, quàmuis & diuina virtus illas poſſit producere.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quàmuis ſit idem actus virtutis acquiſitæ & infuſæ materialiter, non tamen eſt idem actus formaliter: quia per virtutem acquiſitam collimitantur circunſtantiæ ſecundum proportionem ad bonum ciuile, ſed per virtutem infuſam ſecundum proportionem ad bonum æternæ gloriæ: vnde etiam aliquid ſuperfluum ſecundum virtutem ciuilem eſt moderatum ſecundum virtutem infuſam, ſicut quòd homo ieiunet, & ſe voluntarie morti offerat propter defenſionem fidei.

¶ Ad tertium dicendum, quòd penes hoc quod eſt eſſe meritorium, non differunt ſpecie, niſi inquantum virtutes acquiſitæ ſunt magis propinquæ ad meritum propter finem ad quē ordinantur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis finis vltimus non faciat identitatem in ſpecie, facit tamen diuerſitatem, ſicut generis diuerſitas facit diuerſitatem in ſpecie. Tamen ſciendum quod relatio actualis ad remotum finem non facit prædictam differentiam, ſed originalis relatio ad ipſum, ſecundum. ſ. ꝙ ex diuerſitate finis ſit diuerſa proportio in actu & habitu.

ARTICVLVS III.

Vtrum virtutes morales conſiſtant in medio.

12. q. 64. 1. de verit. q. 1. 3. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd virtutes morales non conſiſtant in medio. In nullo enim indiuiſibili eſt accipere medium & extrema: ſed paſſiones & operationes, circa quas ſunt virtutes morales, ſunt indiuiſibiles. ergo non ſunt in medio.

¶ 2 Præt. Medium æqualiter diſtat ab extremis: ſed quædam virtutes plus appropinquant vni extremo, quàm alteri, ſicut

Cap. 11. & 2. Ethic. c. 8. fortis plus aſſimilatur audaci, quam timido, vt dicit Philoſophus in 3. Ethic. ergo virtutes morales non ſunt in medio.

2. co. 116. ¶ 3 Præt. Non eſt idem medium & extremum: ſed virtus eſt extremum, quia eſt vltimum potentiæ, vt dicitur in primo cœli & mundi. ergo non eſt in medio.

¶ 4 Præt. Quandocunque bonum conſiſtit in medio, malum conſiſtit in extremo, ad minus vno: ſicut in caſtitate quantū-

F cunque homo abſtineat à venereis non peccat: ſimiliter & in magnanimitate quæ eſt extremum in magnitudine inquantum ad maxima tendit: ſimiliter etiam in veritate, quia non poteſt homo nimis verum dicere. ergo videtur quod bonum virtutis non conſiſtat in medio.

ras, & de tribus quidem, prudentia, ſcilicet, fortitudine, & tempe-

¶ 5 Præt. Si virtus ſit medium, non eſt medium niſi inter duo vitia: ſed aliqua virtus eſt quæ non eſt inter vitia, ſicut iuſtitia, quia ſi plura accipiat, peccat: ſi minus autem ei detur non peccat. ergo non omnis virtus moralis conſiſtit in medio.

Sed contra eſt, quod dicit Philoſophus in 2. Ethi. Cap. 5.

¶ 2 Præt. Sicut ſe habet ars ad factibilia, ita ſe habet virtus ad

G agibilia: ſed ars corrumpitur ex ſuperfluo & diminuto. ergo & virtus. ergo eſt in medio.

Vlterius. Videtur ꝙ in iuſtitia non ſit medium rei, diffinitio II

enim generis debet ſaluari in qualibet ſpecierum: ſed in diffinitione virtutis ponitur, quòd eſt medium ſecundum rationem. ergo in iuſtitia eſt medium rationis & non medium rei. 12. q. 64. 2.

¶ 2 Præt. Propter hoc in alijs virtutibus dicitur eſſe medium rationis, & non medium rei: quia diuerſimode determinatur medium ſecundum diuerſas conditiones, ſicut aliquid eſt multum ad comedendum vni, quod non multum ad comedendum alteri: ſed diuerſa conditio etiam obſeruatur in iuſtitia, quia iuſtitia diſtributiua non æqualiter tribuit omnibus, ſed vnicuique ſecundum quod dignus eſt: ſimiliter etiam in commutatiua non tantum punitur qui percutit priuatum hominem, quantum qui percutit principem. ergo in iuſtitia non eſt medium rei, ſicut nec in alijs virtutibus.

H ¶ 3 Præter. In illo accipiendum eſt medium virtutis, quod per virtutem rectificatur, & perficitur: ſed finis virtutum nō eſt rectificatio rei exterioris, ſed operantis ſecundum rationem: quia eupraxia, id eſt, bona operatio eſt finis in omnibus virtutibus, vt dicit Philoſophus in 6. Ethi. ergo non eſt ibi rei Cap. 6.

medium, ſed rationis tantum.

Sed contra. Medium quod accipitur ſecundum proportionem rei ad rem, eſt medium rei: ſed medium iuſtitiæ accipitur ſecundum proportionem rei ad rem, vt geometriam in iuſtitia diſtributiua, vel arithmeticam in commutatiua, vt dicit Philoſophus in 5. Ethi. ergo eſt ibi medium rei. In 5. Ethic. cap. 6. & 7.

¶ 2 Præter. Iuſtitia eſt æqualitas quædam: ſed æqualitas eſt etiam ſecundum rem medium inter plus & minus ergo etiā in iuſtitia & medium rei.

Vlterius. Videtur quòd in virtutibus intellectualibus non III

ſit medium. Medium enim accipitur in paſſionibus ſecundum 12. q. 64. 4.

I quod menſurantur ad rationem: ſed in virtutibus intellectualibus non eſt accipere aliquid ſuperius ad quod menſuretur. ergo in eis non eſt accipere medium.

¶ 2 Præt. Medium virtutis eſt inter contrarias paſſiones: ſed intellectualibus non ſunt contrariæ paſſiones, quia rationes contrariorum in intellectu non ſunt contrariæ. ergo intellectualibus virtutibus non eſt accipere medium.

¶ 3 Præt. Vbicunque eſt accipere medium, eſt accipere extrema, quæ corrumpunt medium: ſed in intellectu non eſt accipere extrema corrumpentia medium, quia intellectus non corrumpitur neque ex magno intelligibili, neque ex paruo, vt dicitur in 3. de anima. ergo in virtutibus intellectualibus non eſt medium. Tex. co. 5.

Sed contra. In virtutibus moralibus non inuenitur medium, niſi ſecundum quod participant rationem rectam: ſed

K ratio recta per prius inuenitur in intellectualibus, quam in moralibus. ergo verius eſt medium in intellectualibus, quàm in moralibus.

¶ 2 Præt. Ars intellectualis virtus, vt patet in 6. Ethi ſed Philoſophus in 2. Ethic. per medium artis probatur medium virtutis. ergo virtus intellectualis habet medium. Cap. 4. Cap. 4.

Vlterius. Videtur quòd etiam theologicæ virtutes medium IIII

habeant. In moralibus enim virtutibus eſt medium ſecundum quod earum actus ex ratione recta procedunt: ſed virtutum theologicarum actus non ſunt contra rationem. ergo non ſunt in medio. 12. q. 64. 3.

¶ 3 Præt. Spes eſt medium inter præſumptionem & deſperationem: ſed ſpes eſt virtus theologica. ergo virtutes ſunt medium inter vitia.

¶ 3 Præt. Fides vadit media inter duas hæreſes. ſ. Neſtorij & Euticis: ſed fides eſt virtus theologica. ergo virtutes theologicæ in medio conſiſtunt.

Sed

In tract. de diligendo Deo circa princi.

Sed contra. Bernardus dicit, quód motus charitatis eſt non habere modum: ſed virtutes dicuntur in medio eſſe inquantum ſunt modificatæ. ergo charitas nō eſt in medio, & eadem ratione nec aliæ duæ.

¶ 2 Præt. Vbi nunquàm contingit æquale reddere, ibi non poteſt eſſe ſuperfluum: ſed in illis quæ ſunt ad Deum nō contingit æquale reddere, vt etiā Philoſophus

rantia cum hoc dicitur, nō nihil videtur dici. Iuſtitia enim immor

Cap. 10. in 8. Ethic. dicit. ergo non contingit ſuperfluum in virtutibus theologicis quæ Deum habent pro obiecto, accipere: & ita non ſunt in medio.

Reſpon. Ad primam quæſtionem dicendum, quód omnes virtutes morales in medio conſtitutę ſunt. Virtutes enim morales ſunt circa paſſiones, & operationes, quæ oportet dirigere B ſecundum regulam rationis. In omnibus autem regulatis conſiſtit rectum, ſecundum quod regulæ æquantur, æqualitas autem media eſt inter maius & minus: & ideo oportet quód rectum virtutis conſiſtat in medio eius quod ſuperabundat, & eius quod deficit à menſura rationis rectæ.

Ad primum ergo dicendum, quód actiones & paſſiones quàmuis ſint indiuiſibiles per eſſentiam, ſunt tamen per accidens diuiſibiles vel ſecundum intenſionē, vel ſecundum tempus, vel ſecundum locum, vel ſecundum obiecta, vel ſecundum aliquid huiuſmodi, & ideo etiam ſecundum hoc eſt in eis medium accipere.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ medium accipitur in aliquo dupliciter. Vno modo, ex comparatione ad extrema eiuſdem rei ſicut medium in circulo, & tale medium oportet ꝙ ęque diſtet ab extremis. Alio modo, ex comparatione ad aliquam regulam extra, & tunc non oportet, ꝙ medium æque diſtet ab C extremis, ſed ꝙ æquetur regulæ: ſicut patet ꝙ quando ſecator lignum ad aliquam regulam, non ſemper tantum aufertur quantum dimittitur, & tale medium eſt medium virtutis moralis quæ habet rectam rationem pro regula, vnde quandoque appropinquat plus vni extremo, quam alteri ſecūdum quod competit rationi rectæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd virtus eſt extremum quo ad contrarietatem boni & mali: & quia bonum hominis in rationem conſiſtit, & ita in medio æqualitatis ad rationem: ſed quantum ad contrarietates circa quas eſt virtus eſt in medio,

Cap. 5. ſicut dicit Philoſophus in 2. Ethi.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ medium virtutis ſaluatur ſecundum adæquationem omnium circunſtantiarum ſimul ad rationem. Contingit autem in aliquibus virtutibus, quód adæquatis omnibus alijs circunſtantijs non poteſt accipi extremum in altero: quia ſuperfluum non poteſt accipi in illo niſi D ex comparatione aliarum circunſtantiarum, ſicut in veritatis virtute patet: quia non poteſt homo nimis verum dicere ſaluato quòd dicat verum quod debet, & quando, & vbi, & cui, & cæteris: ſed ſuperfluum in hac circunſtantia accipitur ſecūdum exceſſum in alijs. Quem enim dicit verum quod non oportet, etiam nimis verum dicit: & ſimiliter etiam in magnanimitate eſt ratione quāti, & ſimiliter etiam in caſtitate: quia non poteſt homo nimis abſtinere, dummodo ſaluentur aliæ circunſtantiæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd virtus dicitur medium dupliciter. Vno modo, ratione materiæ circa quam eſt, inquantum adæquat eam rationi rectę, & hoc per ſe conuenit omni virtuti morali, & ſic eſt medium per participationem extremorum. Alio modo, dicitur medium ratione habitus, inquantum. habitus virtutis eſt medium inter habitus duarum malitiarum: & hoc eſt medium per abnegationem extremorū, E & hoc accidit virtuti, nec oportet quód ſit in omibus virtutibus. & propter hoc non oportet quod iuſtitiæ habitus ſit medius inter duas malitias, vt in 5. Ethi. dicitur, ſed ꝙ medium

Cap. 4. attingat in materia ſua.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quód iuſtitia oportet eſſe non ſolum medium rationis, ſed etiam rei: cuius ratio eſt, quia iuſtitia eſt circa operationes, & ſecundum ordinē ad alterum, vnde illum ad quem ſunt operationes iuſtitiæ, accipiunt quaſi regulam. Et ideo paſſiones circa quas ſunt aliæ virtutes, oportet ꝙ æquentur rationi: ita oportet ꝙ operationes circa quas eſt iuſtitia, adæquentur illi ad quem eſt iuſtitia, quod non poteſt eſſe niſi ſecundum rem tantum reddatur quantum ei debetur, & ideo ibi eſt medium rei. Sed inter aliquos duos poteſt conſtitui æqualitas dupliciter. Vno modo ſecundum quod vtriſque aliquid reddendum eſt, & in

A hoc conſtituit ei æqualitatem iuſtitia diſtributiua, quæ non dat æquale vtrique ſecundum quantitatē, ſed ſecundum proportionem, quia vtrique dat quantum ſibi debetur: & ideo medium in iuſtitia diſtributiua dicitur eſſe ſecundum proportionabilitatem geometricam, in qua ſaluatur eadem proportio, ſed non eadem quantitas, ſicut ſex eſt mediū inter quatuor & nouem: quia in ea proportione ſe

talis eſt, & magis perficitur in nobis, quàm eſſe ceſſabit. Cum bea.

habet ad quatuor. ſ. in ſexqui altera, in ipſa ſe habet nouem ad ipſum, quàmuis nouem excedant ſex in tribus, & ſex quatuor in duobus. Alio modo, conſtituitur æqualitas iuſtitiæ inter aliquos inquantum vnus debet recipere ab alio propter hoc ꝙ ille prius recepit ab illo, & ad hoc eſt iuſtitia commutatiua. Et quia tantum debet ſecundum quantitatem aliquis ab altero recipere, quantum ei tribuit, ideo in hac ſpecie iuſtitiæ ſaluatur medium ſecundum proportionem arithmeticam, in qua ſaluatur eadem quātitas, ſicut tria eſt medium inter quatuor & duo, quia vtrinque eſt exceſſus in vnitate.

Ad ſecundum igitur dicēdum, quód in iuſtitia eſt medium rationis, quod & idem eſt medium rei.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in iuſtitia non conſideratur conditio perſonæ, niſi inquantum ex conditionibus perſonæ variatur quantitas rei. Qui enim percutit principem, maiorem offenſam facit, & ideo plus debet puniri: & ſimiliter etiā patet in iuſtitia diſtributiua, quód diuerſitas perſonarum in diuerſitatem rei redundat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in iuſtitia incidit in idem rectificatio operationis, & rectificatio rerum, vt dictum eſt. In cor. huiꝰ quæſtion.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd bonum virtutum C intellectualium conſiſtit in hoc ꝙ verum dicatur, veritas autē conſiſtit in quadam adæquatione intellectus vocis ad rem. Et quia æqualitas eſt medium inter maius & minus, ideo oportet ꝙ bonum virtutis intellectualis in medio conſiſtat, vt ſcilicet dicatur de re hoc quod eſt: ſi autem excedat vel in plus, vel in minus, erit falſum, quod ſe habet ad virtutes intellectuales, ſicut vitium ad morales, & hoc inquantum intellectus abſolute conſiderat. Inquantum vero de vno in aliud diſcurrit, accipitur medium non ſolum ſecundum commenſurationem ad rem, ſed ſecundum commenſurationem concluſionum ad principia, vel eorum quæ ſunt ad finem in operatiuis.

Ad primum igitur dicendum, ꝙ ſicut dicit Philoſophus in 10. meta. Menſura intellectus noſtri eſt res, & ideo ſecundum quod adæquatur rei, eſt rectum ipſius, nihilominus & principia ſunt regula concluſionum, & intelligens eſt quodammodo regula principiorum. Tex. com. 5.

D ¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ contrarietas paſſionum accedit ad medium virtutis moralis: vnde circa iram quæ non habet paſſionem oppoſitam, eſt medium virtutis moralis ſecundum plus & minus in ipſa eadem paſſione.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ extrema in virtutibus intellectualibus non accipiuntur ſecundum magnum & paruum intelligibile: ſed extremum in plus eſt quando attribuitur aliquid alicui quod non ineſt ei: extremum autem in minus, quando remouetur ab eo quod ei ineſt. Vtroque autem modo falſum contingit. Verum autem quando dicitur ineſſe quod ineſt, aut non ineſſe quod non ineſt, & hæc extrema corrumpunt non ſubſtantiam, ſed veritatem intellectus.

Ad quartam quæſtionem dicendum, quòd medium in omnibus virtutibus quæ habent medium, accipitur ex hoc quòd virtus attingit in materia propria illud quod eſt æquale & competens menſura. Vnde ſi eſſet aliqua virtus, quæ haberet menſuram ipſam pro materia, non eſſent ibi extrema, E nec medium, ſed bonum illius virtutis eſſet ſimpliciter attingere menſuram illam: ſicut ſi alicuius virtutis materia eſſet veritas. Omnium autem prima menſura eſt ipſe Deus, ſicut etiam ipſe philoſophus in 10. metaphyſic. dicit. Vnde virtutes theologicæ, quæ habent Deum pro obiecto, qui eſt vltimus finis à quo omnia menſurantur, non poſſunt habere rationem medij, cum in materia illa non ſit accipere extrema: ſicut etiam in his quæ coniuncta ſunt malo ſibi, non poteſt accipi medium. Tex. com. 7.

Ad primum igitur dicendum, quòd ratio recta non eſt ad hoc ꝙ in materia illa vitentur extrema, in qua ſuperfluum eſſe non poteſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ fides eſt virtus theologica inquantum adhæret primæ veritati. & ex hac parte non poteſt in ipſa medium eſſe, non enim poteſt nimis Deo adhærere: ſed

ſed ex parte illa qua aliquid affirmat, vel negat veritati primæ adhærens, ibi eſt medium, quia ſecundum hoc habet, ſimilitudinem cum virtutibus intellectualibus. F

¶ Et ſimiliter dicendum ad tertium, quòd ſpes non habet medium ſecundum quod Deo adhæret, ſed ea parte ſubiecti.

ARTIC. IIII.

d Vtrum virtutes morales maneant in patria.

te viuemus contemplatione naturæ diuinæ, quæ creauit omnes, cæteraſque inſtituit naturas, qua nihil melius & amabilius eſt. Cui regnati eſſe ſubditū, iuſtitiæ eſt. Et ideo immortalis eſt omnino

12. q. 67. 1. de verit. q. 5. 4. AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd virtutes morales non maneant in patria. Fides enim & ſpes ſunt nobiliores quàm virtutes morales: ſed fides & ſpes euacuantur. ergo & morales virtutes.

¶ 2 Præt. Virtutes morales perficiunt in vita actiua: ſed hæc vita ceſſabit in patria, in qua erit tantum contemplatio. ergo & virtutes morales non erunt in patria.

¶ 3 Præt. Virtutes morales quædam ſunt circa paſſiones: ſed hæ non erunt in patria. ergo nec virtutes morales.

¶ 4 Præt. Fortitudo & temperantia ſunt in iraſcibili & concupiſcibili: ſed ſecundum quoſdam vires ſenſibiles non remanebunt in anima ſeparata, ergo nec temperantia & fortitudo. G

¶ 5 Præt. In patria erimus ſicut angeli Dei. Matth. 22. ſed deriſibiles videntur qui ponunt caſtitatem & ſobrietatem in angelis, quos deos nominat Philoſophus in 10. meta. ergo nec in nobis erunt. Ariſto. 12. meth. t. co. 50.

¶ 6 Præt. Patientia eſt valde nobilis virtus, quia ipſa opus perfectum habet: ſed non remanebit in patria niſi quantum ad fructum, vt Auguſt. dicit in lib de patientia. ergo nec aliæ morales virtutes. Cap. 29.

Sed contra. Iſtæ virtutes pleniſſime fuerunt in Chriſto: ſed illæ virtutes quæ euacuantur in patria, non fuerunt in Chriſto, vt fides & ſpes. ergo virtutes iſtæ non euacuantur.

¶ 2 Præt. Sap. 1. Iuſtitia eſt perpetua & immortalis: ſed non minus eſt neceſſaria ordinatio hominis ad ſeipſum, quàm ordinatio ad alterum quæ eſt per iuſtitiam. ergo & aliæ virtutes morales manent in patria. H

¶ 3 Præter. In patria erunt homines Deo conformes: ſed hæ virtutes in Deo ſunt exemplares, vt dicit Macrobius. ergo & in ſanctis erunt aliquo modo. Lib. 1. ſuper ſomniū Scipionis.

Reſpon. Dicendum, quòd quælibet virtutum prædictarum habet duos actus. Vnum quem exercet circa propriam materiam: alium quem habet quando peruenit ad finem. Sicut fortis dum eſt in periculo pugnæ, exercet actum qui eſt circa materiam propriam, ſcilicet timores & audacias: ſed quando iam domum victor reuertitur, habet hunc actum, qui eſt gaudere de victoria per pugnam præcedentem adepta. Dictum eſt autem quòd virtutes morales quædam ſunt infuſæ, & quædam acquiſitæ, & quod acquiſitæ dirigunt in vita ciuili: vnde habent bonum ciuile pro fine. Et quia hæc ciuilitas non remanebit in patria, ideo non remanebit eis aliquis actus nec circa finem, nec circa materiam propriam, ſecundum quam tendit ad finem, & ideo habitus tollentur. Virtutes autem infuſæ morales perficiunt in vita ſpirituali, ſecundum quam homo eſt ciuis ciuitatis Dei, & membrum corporis Chriſti, quod eſt eccleſia. & hæc quidem ciuilitas in futuro non euacuabitur, ſed perficietur. Vnde remanebunt illis virtutibus actus qui ſunt circa finem proximum vniuſcuiuſque virtutis: & ideo remanebunt habitus virtutum moralium infuſarum. In hac diſt. q. 1. artic. 2. q. 3. I

Ad primum igitur dicendum, quòd fides & ſpes ſunt nobiliores moralibus virtutibus ratione obiecti. Sed quia habent eſſentialiter annexam imperfectionem * reſpectu ſui obiecti, quæ non eſt annexa virtutibus moralibus: ideo non oportet quod morales euacuentur, ſicut ſpes & fides. * D. 606.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd virtutes quæ perficiunt in vita actiua etiam acquiſitæ non oportet quòd tollantur, cum aliquis ſe transfert ad vitam contemplatiuam: ſed habent alios actus inquantum pertingunt ad finem proximum, quia contemplatiua vita * eſt finis actiuæ. Et ideo diſtinguit Macrobius harum virtutum tres gradus ſecundum quod ſunt in hominibus. Sunt enim politicæ ſecundum quod homo per eas in ciuilibus operibus rectificatur purgatoriæ autē ſecundum quod ciuilibus vtens ad quietem contemplationis aliquis anhelat. Sed dicuntur purgati animi, inquantum aliquis abiecto omni exercitio ciuilis vitæ, quieti contemplationis totum ſe tribuit. Et in hoc ſtatu dicit quòd actus temperantiæ eſt cupiditatem non iam refrenare, ſed penitus obliuiſci: fortitudinis autem paſſiones ignorare, non vincere, & ſic de alijs. K Lib. 1. ſuper ſomniū Scipionis. * D. 1185.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantum ad actus quos habent circa materias proprias, non remanebunt: ſed ſecundū actus quos habent in fine adepto, qui eſt a paſſionum tumultibus quietari.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quidam dicunt, quòd vires ſenſibiles nō manent actu * in anima ſeparata: dicunt tamen quòd manent in eſſentia animæ ſicut in radice: & ſimiliter etiam manent habitus virtutum inferioris partis ſicut in radice in virtutibus, quæ ſunt in ratione & in ipſa gratia. * D. 184.

¶ Ad quintum dicendum, quòd illæ virtutes ſunt in angelis alio modo quàm in hominibus, etiam in patria: quia homines perpeſſi ſunt huiuſmodi paſſiones, quæ per dictas virtutes refrænatur, vel naturam habent, vt perpeti poſſunt, quod non eſt de angelis. Vnde in angelis & in Deo ſunt ſicut exemplares: in hominibus autem ſicut virtutes purgati animi in patria. Tamen ſciendum quod Philoſophus loquitur de virtutibus acquiſitis, quæ perficiunt hominem in vita ciuitatis terrenæ, in qua vita non habemus cum angelis aliquam communicationem: vnde non eſt ſimile de illis virtutibus quæ perficiunt in vita ciuili ciuitatis Dei, quæ conſtituitur ex angelis & hominibus. G

¶ Ad ſextum dicendum, quòd patientia dicitur non manere quantum ad actum quem habet circa mala tolerabilia, manet tamen habitus & actus quem habet in quiete finis proprij.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur ſpecialiter de virtutibus cardinalibus.

H ¶ Primo, Quæ & quot debent dici cardinales.
¶ Secundo, De materijs & obiectis earum.
¶ Tertio, De actibus.
¶ Quarto, De ſubiectis.
¶ Quinto, Quæ ipſarum ſit principalior.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliquæ virtutes debeant dici cardinales.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd nullæ virtutes debeant dici cardinales: quia eædem virtutes quæ cardinales dicuntur, dicuntur etiam generales, vnde & Tullius eis partes aſſignat; ſed virtutes ſunt diſtinctæ abinuicem, vt dictum eſt. ergo videtur quòd non debeant dici cardinales. 12. q. 61. 1. 3. Rhet. & 2. de inuen.

¶ 2 Præt. Ea quæ diuiduntur abinuicem, ſunt ſimul ſecūdum Philoſophum, & ita vnum non eſt principalius altero: ſed virtutes condiuidunt abinuicem genus virtutis. ergo vna non eſt principalior altera, & ita nec vna debet dici cardinalis reſpectu alterius. I

¶ 3 Præt. Virtutes diuiduntur contra vitia: ſed vitia principalia non dicuntur cardinalia, ſed capitalia ergo virtutes principales debent dici capitales, & non cardinales.

¶ 4 Præt. Si dicuntur cardinales, quia eis peruenitur ad vitam æternam, vt dicitur in litera, eadem ratione omnes virtutes ſunt dicendæ cardinales, quia omnibus vitā æternā meremur.

¶ Sed contra eſt, quod dicitur in litera.

Vlterius. Videtur quòd morales virtutes non debeant dici cardinales, ſed aliæ: quia theologicæ virtutes propinquiores ſunt fini, quia habent finem vltimum pro obiecto. cum ergo finis ſit principium in operatiuis ſecundum Philoſophum 7. Ethi. virtutes theologicæ erunt principaliores, & ita ipſæ magis debent dici cardinales. II Cap. 12.

¶ 5 Præt. Charitas dicitur radix virtutum, fides autem fundamentum, ſpes vero anchora: ſed quæ eſt proportio radicis ad arborem, & fundamenti ad domum, & anchoræ ad nauem, eadem eſt proportio cardinis ad oſtium, ergo virtutes theologicæ poſſunt dici cardinales, ſicut & morales.

¶ 3 Præter. Virtutes intellectuale, ſunt nobiliores virtutibus moralibus, quia perficiunt in vita contemplatiua, quæ eſt nobilior actiua. ergo virtutes intellectuales magis debent dici cardinales quàm morales.

Sed contra. Vna ſola de cardinalibus hic enumeratis intellectua-

lectualis eſt ſcilicet prudentia, quæ moralis eſt aliquo modo. ergo virtutes cardinales magis ſunt in genere moraliũ quàm intellectualium virtutum.

III
12.q. 6 13. Vlterius. Videtur, ꝙ non debeant dici tot virtutes cardinales in hoc numero, quia virtutes iſtæ ſunt in tribus viribus animæ: ſed inter eas eſt vna tantum principalis, ſcilicet rationalis. ergo & inter virtutes eſt tantum vna cardinalis.

iuſtitia, nec in illa beatitudine eſ-

¶ 2 Præt. Si virtutes dicuntur eædem generales, & cardinales: generales autem ſunt tantum duæ, ſcilicet iuſtitia & prudentia, vt dictum eſt prius. videtur etiam quòd tantum ſint duæ cardinales.

d.9.q. 1.1. q.1. cap. ¶ 3 Præt. In qualibet vi eſt aliquid principaliſſimum inuenire eorum quæ ad illam vim pertinent. ſi ergo vires ſunt tres, in quibus ſunt virtutes, videtur quòd etiam tantum tres debeãt eſſe virtutes cardinales.

Sed contra. Videtur ꝙ debeant eſſe plures quàm quatuor, quia virtutes vitijs opponuntur: ſed vitia capitalia ſunt ſeptem. ergo & virtutes cardinales debent eſſe ſeptem.

¶ 2 Præt. In rationali ponuntur duæ virtutes cardinales, prudentia. ſ. & iuſtitia. ergo ſimiliter in qualibet aliarum virium debent poni duæ virtutes cardinales, & ita cum vires ſint tres, erunt ſex cardinales virtutes.

¶ 3 Præt. Sicut prudentia eſt perfectio rationis practicæ, ita & ars: ſed rationis practicæ rectitudo & veritas conſiſtit, vt dici-
Cap. 5. tur in 6. Ethi. in conformitate ad appetitum rectum, quod fit per virtutes morales, vt dictum eſt. ergo ſicut prudentia inter virtutes morales ponitur cardinalis virtus, ita & ars mechanica poni debet.

IIII
Vlterius. Videtur ꝙ aliæ virtutes magis debeant eſſe cardinales quàm iſtæ: quia vnumquodque denominatur à principaliori quod eſt in ipſo, vt dicit Philoſophus in 2. de anima: ſed vis iraſcibilis denominatur ab ira. ergo cum manſuetudo ſit contra iram, fortitudo autem contra timores & audacias, quæ ſunt iam paſſiones iraſcibilis, videtur ꝙ manſuetudo ſit magis virtus cardinalis quàm fortitudo.

¶ 2 Præt. Illud quod eſt magnum in quolibet genere, eſt principalius in illo genere: ſed magnanimitas operatur magna in
Cap. 9. omnibus virtutibus, vt dicit Philoſophus in 4. Ethi. ergo videtur quòd magnanimitas ſit magis cardinalis quàm fortitudo, quia vtraque eſt in iraſcibili.

¶ 3 Præt. Virtus cardinalis dicitur, in qua aliæ virtutes firman-
Homil. 7. tur: ſed humilitas eſt firmamentum omnium virtutum, quia ſicut dicit Greg. qui cæteras virtutes ſine humilitate congregat, quaſi puluerem in ventum portat. ergo videtur ꝙ humilitas præcipue eſſe debeat cardinalis.

¶ 4 Præt. Pœnitentia omnes defectus ad perfectum reuocat: ſed aliæ virtutes defectus ſingulares remouent. ergo cum pœnitentia ſit quædam virtus, vt dicit Ambr. videtur quòd ipſa potiſſime debeat dici cardinalis.

¶ 5 Præt. Magis eſt laudabile dare aliquid de proprio, quàm reddere alienum: ſed liberalitas propria largitur, iuſtitia autem vnicuique quod ſuum eſt reddit. ergo liberalitas magis debet eſſe cardinalis virtus, quàm iuſtitia.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd virtutes quatuor quæ hic enumerantur, dicuntur generales, & principales, & cardinales. Quia enim principium cuiuſlibet rei eſt potiſſima pars eius etiam plus quàm dimidium, vt dicitur in 1. Ethicor. & ideo illud quod eſt potiſſimum in quolibet genere dicitur principale in genere illo, & quia habitus penſatur ex actibus, & actus ex obiectis, ſiue materia: ideo virtutes principales dicuntur quæ ſunt circa illud quod eſt potiſſimum in materia, vel materijs virtutum: ſicut potiſſimum in illis quæ ad concupiſcibilem pertinent, ſunt delectationes ſecundum tactum. Vnde temperantia quæ eſt circa illas delectationes, eſt virtus principalis, & eutrapelia quæ eſt circa delectationes quæ ſunt in ludis, eſt virtus ſecundaria, ſicut ars ad quam pertinet finis nauis qui eſt nauigatio. ſ. gubernatoria eſt principalis reſpectu illius artis quæ facit nauem, quia finis eſt potiſſimum in vnoquoque: & in arte quæ facit nauem eſt principalior illa quæ inducit formam, quàm quæ præſtat materiam. Et quia ad illud quod eſt potiſſimum in qualibet re ordinantur omnia quæ ſunt illius rei, ideo virtutes & artes principales mouent ſecundum ſuum imperium virtutes & artes ſecundarias ad actus proprios, ſicut ars gubernatoria imperat ei quæ facit nauem: & ex hoc dicitur architectonica reſpectu eius, quaſi princeps ipſius. Et quia actus moti fundantur ſuper

A actione mouentis, ideo actus ſecundariæ virtutis fundantur ſuper actione principali, ſicut fundatur ſuper cardinem motus oſtij: & ideo virtus principalis dicitur eſſe cardinalis, & virtus ſecundaria dicitur adiuncta illi. Omne autem quod mouetur ab aliquo, agit in virtute mouentis ſicut inſtrumentum eius, & ideo etiã motus virtutis cardinalis participatur quodammodo in virtutibus adiunctis: & ſecundum hoc virtus cardinalis dicitur generalis, inquantum pluribus virtutibus adiuncta, dicitur pars eius inquantum modum ſuum participat.

ſe deſinet : ſed talis ac tanta erit,

Ad primum igitur dicendum, ꝙ non dicuntur generales per prædicationem, ſed per quandam participationem, vt dictum eſt, vnde eis non aſſignantur ſpecies, ſed partes.

B ¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ea quæ diuidunt aliquod commune vniuocum, ſunt ſimul quantum ad intentionem gene- In cor. eiuſdem quæſt.
ris, quamuis vnum poſſit eſſe cauſa alterius quantum ad eſſe, ſicut motus localis eſt cauſa aliorum motuum, contra quos diuiditur. Sed ea quæ diuidunt aliquod commune analogum, ſe habent ſecundum prius & poſterius etiam quantum ad intentionem communis quod diuiditur, ſicut patet de ſubſtantia & accidente: vnde ex hoc ꝙ vna virtus condiuiditur alteri non oportet quòd vna non ſit altera principalior.

¶ Ad tertium dicendum, quòd perfectio peccatorum non eſt per ordinem ad finem, ſed magis per auerſionem à fine debito. Vnde motus peccatorum non aſſimilantur oſtio, per quod intratur in domum: & ideo peccata principalia non aſſimilantur cardini, vnde non dicuntur cardinalia, ſed capitalia tantum ex hoc quòd important quoſdam actus aliorum.

¶ Ad quartum dicẽdum, ꝙ quamuis omnes virtutes gratuitæ
C introducant ad regnum cœlorum, ex hoc tamen non nanciſcuntur nomen cardinis, ſed oſtij. Illæ autem virtutes quibus ad æternam vitam peruenitur, vt ſuper eas aliarum virtutum motus fundantur, dicuntur proprie cardinales.

Ad ſecundam queſtionem dicendum, ꝙ virtutes cardinales dicuntur, vt dictum eſt, ad ſimilitudinem cardinis in quo motus oſtij firmatur. De ratione autem oſtij eſt, vt per ipſum interiora domus adeantur, & ideo illud per quod non eſt motus in aliquid vlterius, non habet rationem oſtij. Virtutes autem theologicæ cum ſint circa finem vltimum, nõ eſt aliquid aliud vlterius ex parte obiecti in quod tendant, vnde in virtutibus theologicis non inuenitur ratio oſtij, & propter hoc non poſſunt dici cardinales: ſimiliter nec in virtutibus intellectualibus, quia perficiunt in vita contemplatiua, quæ non ordinatur vlterius ad alteram vitam, ſed actiua ad ipſam ordinatur. Vnde cum virtutes morales perficiant in vita actiua, & ha-
D beant actus ſuos nõ circa finem vltimum, ſed circa obiectum, ex vtraque parte manet in eis ratio oſtij: & propter hoc cardinales virtutes inueniuntur ſolum in genere moralium.

Ad primum igitur dicendum, ꝙ quamuis poſſint dici principales, non tamen dicuntur cardinales ratione iam dicta.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ fundamentum, anchora, & ra- In cor. hui⁹
dix nominant id in quo aliquid firmatur quantum ad ſuam quæſt.
quietem: & ideo competunt illa nomina virtutibus quæ ha-
bent finem pro obiecto in quo eſt quies: ſed cardo dicit ali- In hoc art.
quid in quo alterum firmatur quãtum ad motum, vt dictum q.1.c.
eſt, & ideo conuenit hoc nomen virtutibus quæ ſunt circa ea quæ ſunt ad finem, per quæ eſt tranſitus in finem.

¶ Ad tertium, ſicut ad primum dicendum eſt.

Ad tertiam quæſtionem dicẽdum, ꝙ non ſunt niſi quatuor virtutes cardinales, cuius ratio eſt: quia cum moralium virtutum materia ſint ea quæ ad appetitum pertinent, in quibus etiam ratio dirigit, prędicta materia poteſt dupliciter conſide-
E rari. Vno modo, prout habet rationem conſiliabilis & eligibilis, ſecundum quod ratio circa eam operatur, & ſic eſt prudentia quę eſt media inter morales & intellectuales, vt ſupra dictum eſt di. 23. Alio modo, ſecundum quod habet rationem q.1.art.4.q.
boni appetibilis. Ad appetitum autem pertinent. ſ. actio & 2. ad 3.
paſſio: paſſio autem eſt in iraſcibili & concupiſcibili. Circa actiones ergo eſt iuſtitia: circa paſſiones iraſcibilis, fortitudo: circa paſſiones concupiſcibilis, temperantia, & ſic ſunt quatuor virtutes cardinales.

Ad primum igitur dicendum, ꝙ cardo eſt illud, in quo proxime firmatur motus oſtij: vnde virtutes cardinales oportet eſſe circa id quod eſt principale in ſingulis materijs, & non ſolum circa id quod eſt principale principium, quod ad rationem pertinet.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ iuſtitia & prudentia dicuntur gene-

generales reſpectu omnium virtutum. temperantia autem & fortitudo non reſpectu omnium, ſed reſpectu virtutum tantũ quæ eis adiunguntur, & hęc generalitas ſufficit ad cardinalem
In hac diſt. q. 1 art 1. q. 3. tertium. virtutem. Prudentia autem non requiritur: quamuis iuſtitia, ſecundum quod eſt idem quod omnis virtus, non ſit virtus cardinalis, vt dictum eſt.
Prudentia autem nõ eſt generalis quantũ ad eſſentiã, cum contra alias diuidatur, ſed quantum ad materiã, quia in omnibus moralibus dirigit.
Ar. 4. huius quæſt. q. 3. per totam. ¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio quandoque comprehendit duas potentias, ſ. vim cognitiuam, in qua eſt prudentia, & vim affectiuam, quæ voluntas dicitur, in qua eſt iuſtitia, vt infra dicetur: concupiſcibilis autem & iraſcibilis ſunt tantum appetitiuæ, ideo non eſt ratio ſimilis.
* D. 1028. 1003. ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quamuis virtutes vitijs opponantur, non tamẽ oportet ꝙ virtus principalis * opponatur vitio principali; quia principalitas virtutis attenditur penes id quod eſt principale ſimpliciter, cum idẽ ſit iudicium de re abſolute, & ſm quod comparatur ad virtuoſum, vt Philoſo. dicit. Sed principalitas vitij eſt ſm id quod magis eſt natum mouere à rectitudine rationis: & hoc quidem in aliquibus conſonat, in aliquibus autẽ non. Vnde aliquod vitium capitale opponitur cardinali virtuti, ſicut luxuria & gula temperantiæ, aliquod autem non opponitur principali, ſicut ira manſuetudini.
¶ Ad quintum dicendum, ꝙ iraſcibilis & concupiſcibilis non ſunt cognitiuæ, ſed appetitiuæ tantum: & ideo in eis non poteſt eſſe duplex virtus cardinalis, ſicut in ratione dictum eſt.
In cor. hui9 3. quæſt. ¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ appetitus dicitur rectus dupliciter. Vno modo in ſe, ſecundum quod ea quæ in appetitu ſunt, ordinata ſunt, & hanc rectitudinem facit virtus moralis: & quia prudentia conformat rationem practicam appetitui ſic directo, ideo cum moralibus virtutibus in materia communicat, & in eandem operationem concurrunt, propter quod inter morales computatur. Alio modo dicitur appetitus rectus à rectitudine quæ eſt extra ipſum, & hoc eſt materialiter, inquantum ſcilicet tendit in aliquid rectum extra ſe faciendum, cuiuſmodi eſt rectitudo quæ eſt in artificiatis, & ſic conformat rationem appetitui recto ars mechanica, ideo non computatur inter morales virtutes.

Ad quartam quæſtionem dicendum, ꝙ ſicut ex dictis patet, omnis materia moralis ad quatuor reducitur, quæ vel re, vel ratione differunt: hoc enim ſufficit ad differentiam habi-
In hoc art. 4. 3. corp. tuum, vt prius dictum eſt. ſ. paſſio concupiſcibilis, paſſio iraſcibilis, actio, & hæc omnia ſecundum quod ſubijciuntur rationi: ſic omnia induunt rationem vnius obiecti, vel materiæ. Inter paſſiones autem concupiſcibilis præcipuæ ſunt delectationes ſecundum tactum, vt ex ſupradictis in 26. diſtin. patet
q. 1. art. 4. 5. circa quas eſt temperantia: & ideo in hac materia ipſa eſt cardinalis virtus. In paſſionibus autem iraſcibilis præcipuæ ſunt illæ quæ ſunt ex difficili, quod natum eſt mortem inferre: & ideo fortitudo quæ eſt circa huiuſmodi paſſiones, eſt in hac materia cardinalis virtus. In actionibus autem quæ ſunt circa res quæ in vſum vitæ veniunt, quibus adinuicem communicamus, præcipuæ ſunt illæ actiones, quibus huiuſmodi res diſtinguuntur, quia prædicta diſtinctio eſt communicationis principium: & ideo iuſtitia, quæ tribuit vnicuique quod ſuum eſt, eſt cardinalis virtus in hac materia. Inter autem ea quæ ratio circa moralia operatur, præcipuum eſt præceptum de agendis, ad quod conſilium, & omnia huiuſmodi ordinatur: & ideo
Cap. 11. prudentia quæ eſt præceptiua, vt in 6. Ethi. dicitur, eſt cardinalis in iſta materia.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ non idem requiritur ad hoc ꝙ aliqua paſſio ſit principalis, & ad hoc ꝙ ſit materia principalis virtutis, & ad hoc ꝙ denominet potentiam. Quia. n. denominatio ſit ex completo, & vltimo, & manifeſtiori, ideo potentia iraſcibilis denominatur à paſſione iræ, quæ eſt vltima aliarum paſſionum quæ ſunt in iraſcibili, & compoſita paſſio,
d. 26. q. 1. ar. 3. ad 5. ſicut ſupra dictum eſt. Sed ad hoc ꝙ ſit principalis paſſio, requiritur ꝙ afficiatur appetitus ſecundum conditionem appetibilis mouentis, vt ſcilicet bonum proſequatur, & malum fugiat, & ita in iraſcibili timor & ſpes ſunt principales paſſiones. Sed ad hoc ꝙ ſit materia principalis virtutis, requiritur quòd ſit paſſio excedens per modum intenſionis alias paſſiones exiſtentes in illa vi, ſicut circa maximas delectationes concupiſcibilis eſt temperantia. Magis autem intenſam paſſionem facere natum eſt malum corruptiuum imminens, ſicut ſunt mortis pericula, quàm bonum expectatum, vel quàm vindicta deſiderata de malo illato: & ideo circa audacias & timores, quæ ſunt circa huiuſmodi pericula, eſt principalis virtus, non autem circa ſpem, vel circa iram.
¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud circa quod eſt principalis virtus, non ſolum debet eſſe principalius ſm intenſionem, ſed etiam ſecundum dependentiam, vt ſcilicet illud principale non dependeat ab alijs, ſed alia quodam modo reducantur ad ipſum: ſicut delectationes tactus nõ dependent ab alijs delectationibus, ſed magis aliæ ordinantur ad ipſas, alias. n. non ſaluaretur ratio cardinalis virtutis: magnũ autem quod attendit magnanimitas, dependet ex alijs virtutibus, quia operatur magnum in actibus aliarum virtutum, & ideo præſupponit alias virtutes, vt Philoſ. dicit in 4. Ethic. & Cap. 9.
propter hoc magnanimitas non poteſt eſſe cardinalis virtus.
¶ Ad tertium dicendum, ꝙ humilitas dicitur conſeruatio &
G fundamentum aliarum virtutum in eſſe ſuo, inquantum remouet prohibens. ſ. ſuperbiam, quæ bonis operibus inſidiatur vt pereant, ſicut dicit Aug. non autem propter principalita- In regula.
tem materiæ, ad quam aliarum virtutum materiæ reducuntur, vt ſic aliarum virtutum motus in humilitate firmentur, quod facit cardinalem virtutem. Humilitas autẽ habet idem pro materia quod magnanimitas, quamuis ſub diuerſis rationibus: quia humilitas rationem parui ex conſideratione propriæ fragilitatis, ſed magnanimitas diuini auxilij, vel diuini doni, vel gratuiti, vel naturalis, ſicut eſt rationis bonum.
¶ Ad quartum dicendum, quòd dato pœnitentia ſit ſpiritualis virtus, non erit cardinalis virtus, eo quod præſupponit aliarum virtutum materias, ſicut & magnanimitas. Pœnitentia enim eſt dolor de peccatis, peccatorum autem & virtutum eadem eſt materia.
H ¶ Ad quintum dicendum, quòd liberalitas etiam præſupponit iuſtitiam: quia nullus poſſet aliquid de proprio dare, niſi aliquid ſuum haberet, & hoc facit iuſtitia, vnde actus liberalitatis actum iuſtitiæ præſupponit: & ideo non eſt cardinalis virtus, ſed iuſtitiæ annexa.

ARTICVLVS II.

Vtrum prudentia habeat aliquam materiam ſpecialem.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur ꝙ prudentia non habeat aliquam materiam ſpecialem: quia quidam philoſophus dicit quòd ſub prudentia comprehenduntur phyſica, dialectica, rhetorica: ſed nihil eſt in mundo quod ad aliquid iſtorum quatuor non reducatur, quia phyſica eſt de his quæ ſunt a natura, dialectica autem eſt de operibus rationis, politica de ciuilibus operibus. ergo prudentia non habet aliquam materiam determinatam. 22. q. 47. 5.
I ¶ 2 Præt. Secundum Philoſophum in 6. Ethi. prudens eſt totaliter conſiliatiuus. ſed conſilium eſt etiam in his quæ ab artibus etiã mechanicis fiunt. ergo circa omnia illa eſt prudentia. Cap. 6.
¶ 3 Præt. Dicit Philoſo. in 6. Ethi. ꝙ prudentia eſt recta ratio agibilium: ſed agibilia ſunt omnia quæ ad alias virtutes pertinent. ergo non habet materiam diſtinctam ab alijs virtutibus. Cap. 6.

Sed contra. Omnis virtus, in cuius diffinitione ponitur materia, habet ſpecialem & determinatam materiam: ſed materia aliqua ponitur in diffinitione prudentiæ, quia eſt recta ratio agibilium. ergo habet materiam determinatam.
¶ 2 Præt. Eſt virtus ſpecialis. ergo habet obiectum ſpeciale.

Vlterius. Videtur ꝙ paſſiones non ſint materia temperan- II
tiæ & fortitudinis. Materia. n. ſaluatur in omnibus quæ ex materia, vel circa materiã fiunt: ſed prædictæ virtutes ſunt quietantes à paſſionibus. ergo paſſiones non ſunt materia earum. 22. q. 141. 3
K ¶ 2 Præt. Illud, penes quod diſtinguuntur virtutes, debet aſſignari materia virtutum, quia habitus per obiecta diſtinguuntur: ſed virtutes prædictæ, & eis annexæ diſtinguuntur penes res exteriores, quia quædam ſunt circa pericula mortis, quædam circa delectabilia venerea, quædam circa honores, & ſic de alijs. ergo res exteriores & non paſſiones ſunt earum materia.
¶ 3 Præter. Illud quod eſt commune omni virtuti non debet aſſignari materia alicui ſpeciali virtuti: ſed delectatio inuenitur in omnibus ſpecialibus virtutibus, quia oportet accipere ſignum generati habitus fientem in opere delectationem. ergo delectatio, & aliæ paſſiones non ſunt materia alicuius determinatæ virtutis.

Sed

Capit.9.& 11. Sed contra. Philoſophus dicit in 3. Ethic. quòd fortitudo eſt A circa timores & audacias, temperantia autem circa concupiſcentias: hæ autem paſſiones nominant. ergo videtur ꝙ materia harum virtutum ſint paſſiones.

¶ 2 Præter. Illud eſt materia rei circa quod ponitur forma ipſius: ex forma prædictarum virtutum eſt medium. ergo cū medium ponatur in paſtionibus, videtur

ſtia tolerādorum malorum, temperantia ſine repugnantia libidi-

quòd paſſiones ſint materia prædictarum virtutum.

III 22.q.58.9. Vlterius. Videtur ꝙ iuſtitia non ſit circa operationes, non enim poteſt eſſe idem materia & actus circa materiam: ſed actus iuſtitiæ eſt quædam operatio. ergo operationes nō poſſunt eſſe materia iuſtitiæ.

¶ 2 Præt Operationes etiam exteriores ex interioribus paſſionibus oriuntur: ſed iuſtitia non dicitur eſſe circa paſſiones, ſed magis aliæ virtutes. ergo non eſt circa operationes.

¶ 3 Præt. Virtus quæ circuit omnes virtutes non habet aliquā ſpecialem materiam: ſed iuſtitia eſt huiuſmodi, vt dicitur in glo. Gen t. etiam circa quas ſpecialis, quia inter commutationes circa quas eſt commutatiua iuſtitia quæ eſt ſpecies ſpecia-

Cap. 5. lis iuſtitiæ, ponit Philoſophus in 5. Ethico. mechiam, quæ eſt circa materiam temperaotiæ, & occiſionem dolo, quæ eſt circa materiam manſuetudinis. ergo videtur ꝙ iuſtitiæ non ſit attribuenda aliqua ſpecialis materia.

Cap. 1. Sed contra eſt, quod dicit Philoſophus in principio 5. Ethi. quòd iuſtitia eſt circa operationes.

¶ 3 Præt. Ipſa eſt circa aliquid circa quod non eſt aliqua alia virtus. ſ. circa lucrum pecuniarū. ergo habet aliquam ſpecialem materiam.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, ꝙ prudentia C circa illa eſt de quibus eſt conſilium, eo ꝙ ad prudentē pertinet bene ſe habere circa conſilia cōſiliando, iudicando, & præcipiendo: conſilium autem eſt de cōtingentibus operabilibus à nobis, vnde etiā circa hoc oportet prudentiam eſſe. Et quia prudens dicitur bene conſiliatiuus ſimpliciter, oportet ꝙ conſilietur de his quæ ſunt ordinata ad bonum hominis ſimpliciter, hoc autem conſiſtit in animæ perfectione, cuius vltima perfectio eſt debita operatio potentiarum animæ: & ideo de his, in quibus bonum operantis conſiſtit, eſt prudentia, & hæc agibilia dicuntur. Ea enim quæ tranſeunt in exteriorem materiam ad perficiendum eam, dicuntur factiones magis quàm actiones, & circa eas eſt ars mechanica prædicta. ergo agibilia ſm quod ſunt conſiliabilia, ſunt propria materia prudentiæ.

Ad primum igitur dicendum, ꝙ phyſica & dialectica non continentur ſub prudentia quantum ad ea de quibus ſunt: ſed quantum ad vſum & exercitium earum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ operationes artis mechanicæ D ordinantur ad perfectionem exterioris materiæ, & non ad perfectionem operantis niſi per accidens, inquantum. ſ. vtitur eis quæ facit, ſed hoc accidit arti: & ideo bene conſiliari de his, non eſt bene conſiliari ſimpliciter, ſed ad finem aliquem, & propter hoc ſecundum hoc non dicitur aliquis prudens ſimpliciter, ſed prudens in hoc.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ſicut idem ſecundum rem eſt obie-

* D.752. ctum intellectus inquantum * eſt verum, & voluntatis inquātum eſt bonum, ita etiam idem ſecundum rem diuerſa ratione poteſt eſſe materia prudentiæ, & aliarum moralium virtutum: prudentiæ quidem inquantum eſt conſiliabile, aliarum autem virtutum inquantum eſt agibile.

In hoc art. in cor. 2. q. Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, materia prudentiæ eſt bonum operabile à nobis pertinens, ad perfectionem animæ: operatio autē animæ recta, in qua perfectio eius conſiſtit quantum ad vitam actiuam pertinet, in E duobus conſiſtit. ſ. in moderatione paſſionum animæ, & in vſu debito exteriorum rerum. Quia ergo oportet virtutes morales haberi ad exequendum illud quod prudentia decreuit, oportet ꝙ ſint aliquæ virtutes circa vtrunque prædictorum circa paſſiones. ergo moderanda eſt temperantia, & fortitudo, & alia huiuſmodi: vnde propria materia temperantiæ ſunt paſſiones circa delectabilia tactus: fortitudinis autem timo-

* D.652. res * & audaciæ in maximis terribilibus.

Ad primum ergo dicendum, quòd virtutes nō omnino extinguunt paſſiones, ſed moderant eas: vnde Philoſophus di-

Cap. 3. cit in 2. Ethi. ꝙ quidam determinant virtutes impaſſibilitates & quietes, non bene autem.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ virtutes iſtæ non diſtinguuntur ex rebus exterioribus, niſi quatenus circa eas contingit animam diuerſimode paſſionibus affici: vnde paſſiones ſunt proxima materia, res autem exteriores ſint materia remota inquantum ſunt obiecta ipſarum paſſionum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ aliæ virtutes non ſunt circa delectationes ſicut circa materiam, ſed magis delectatio eſt conſequens actū virtutis.

num, erūt in illa fęlicitate, vt prudentię ibi ſit nullum bonum prę-

Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ non ſolum oportet hominem moderati paſſiones interiores, ſed etiam circa actiones exteriores: ſed moderatio in eis poteſt eſſe duplex. Vno modo, per ordinem ad agentem, & ſic eadem eſt ratio moderandi actiones exteriores & interiores paſſiones: vnde hoc pertinet ad alias virtutes quæ ſunt circa paſſiones. Alio modo, per ordinem ad B alium cum quo eſt conuiuendum, & ſic habet ſpecialem rationem moderationis, & ideo requiritur ſpecialis virtus: vnde ad hoc eſt iuſtitia, & illa quæ ad iuſtitiam reducuntur. Propria ergo materia iuſtitiæ ſunt operationes exteriores ſecundum quod ordinantur ad alterum: res autem exteriores vt patientia, vel aliquid huiuſmodi ſunt materia iuſtitiæ inquantum in vſum veniunt, & ideo ſunt materia remota.

Ad primum igitur dicendum, ꝙ actus virtutum primi & principales ſunt actus interiores. Vnde ſi ponimus exteriores operationes materiā iuſtitiæ, non erit idem actus & materia.

¶ Ad ſecundum patet ſolutio per id quod dictum eſt. In cor. hui* queſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut ex dictis patet, duplex eſt materia virtutum. ſ. remota, vt res exteriores, quæ veniunt in Ibidem. vſum vitæ: & proxima, vt paſſiones & operationes. Iuſtitia igitur ſecundum quod ſpecialis eſt virtus, ordinat materiam omnium aliarum virtutum remotā, quia illæ eædem res quæ C ſunt natæ inferre paſſiones violentas poſſunt aſſumi vt materia operationis ad alterum: tamen quædam aſſumuntur vt materia operationis ad alterum, quæ non multum nata ſunt inferre paſſionem, ſicut pecuniæ, & huiuſmodi. Et ideo quicquid eſt materia exterior aliarum virtutum, poteſt eſſe materia exterior iuſtitiæ, ſed non conuertitur. Quantum autem ad materiam proximam iuſtitia ſpecialis non circuit materiam aliarum virtutum, quia ad ipſam non ſpectat qualiter homo iraſcatur, dummodo non percutiat.

ARTICVLVS III.

Vtrum prudentia habeat actum virtutis diſtinctum ab alijs.

D AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd prudentia non habeat actum diſtinctum ab alijs virtutibus: quia vt 22.q.47.8.
Philoſophus dicit 6. Ethic. prudentia præceptiua eſt: ſed præ- Cap. 11.
cipere de operandis idem videtur quod electio, quæ eſt actus virtutis moralis, vt dicit Philoſophus in 6. Ethi. ergo pruden- Cap. 3.
tia non habet diſtinctum actum ab alijs virtutibus.

¶ 2 Præt. Medium inuenitur ſm rationem rectam, quæ pertinet ad prudentiam: ſed attingere medium in qualibet materia eſt actus virtutis, quæ eſt circa materiā illam. ergo actus prudentiæ non diſtinguitur ab actu aliarum virtutum.

¶ 3 Prę t. Eiuſdem eſt operari circa finem, & circa ea quę ſunt ad finem: ſed alię virtutes faciunt rectam electionem de proprijs finibus. ergo etiam dirigunt in huiuſmodi quę ſunt ad finē: ſed hoc pertinet ad prudentiam, vt dicitur in 6. Eth. ergo Cap. 6.
prudentia non habet actum diſtinctum ab alijs virtutibus.

¶ 4 Prę t. Secundum Philoſophum in 6. Ethic. finis proximus Cap. 3.
virtutis eſt bona operatio: ſed prudentia dirigit ad bonā operationem. ergo dirigit ad finem virtutis: ſed hoc pertinet ad alias virtutes, vt dicit Philoſophus. ergo actus prudentię non diſtinguitur ab actibus aliarum virtutum.

¶ Item videtur ꝙ inconuenienter ponantur in litera actus virtutum, quia ſubuenire miſeris eſt actus miſericordię: pręcauere autem inſidias pertinet ad cautionem, quam quidam ponunt prudentię partem.

¶ Item perferre moleſtias non videtur actus fortitudinis eſſe, tum quia aggredi difficilia videtur eſſe virtuoſius, & ita magis ad fortitudinem pertinere: tum quia perfecte non videtur dicere actum ſed magis immobilitationem. tum quia etiā perferre moleſtias videtur eſſe etiam aliarum virtutum actus, vt patientię charitatis, quę omnia ſuſtinet, & manſuetudinis tum etiam quia non circa qualibet moleſtias eſt fortitudo, vt Philoſophus probat in 3. Ethi. Cap. 9.

Reſpon.

Reſpon. Dicendum, ꝙ ad perfectionem virtutis moralis tria ſunt neceſſaria. Primum eſt præſtitutio finis. Secundum autem eſt inclinatio ad finem præſtitutum. Tertium eſt electio eorum quæ ſunt ad finem: finis autem proximus humanæ vitæ eſt bonum rationis in communi. Vnde dicit Dion. in 4. cap. de diu. no. ꝙ malum hominis eſt cõtra rationem eſſe: ideo eſt intẽtum in omnibus virtutibus moralibus, vt paſſiones, & operationes ad rectitudinem rationis reducantur, rectitudo autem rationalis eſt. Vnde hoc modo præſtitutio finis ad naturalem rationem pertinet, & præcedit prudentiam ſicut intellectus principiorum ſcientiam, & ideo dicit Philoſophus 6. Ethico. quòd prudentia habet principia fines virtutum: ſed hoc bonum rationis determinatur ſecundum quod conſtituitur medium in actionibus & paſſionem per debitam commenſurationem circunſtantiarum, quod facit prudentia. Vnde medium virtutis moralis, vt in 2. Ethi. dicitur, eſt ſecundum rationem rectam quæ eſt prudentia, & ſic quodammodo prudentia præſtituit finem virtutibus moralibus & eius actus in earum actibus immiſcetur: ſed inclinatio in finem illum pertinet ad virtutem moralem quæ conſentit in bonum rationis per modum naturæ. Et hæc inclinatio in finem dicitur electio, inquantum finis proximus ad finem vltimum ordinatur. Et ideo dicit Philoſophus 2. Ethi. quòd virtus moralis facit electionem rectam: ſed diſcretio earum quibus hoc bonum rationis conſequi poſſumus & in operationibus, & in paſſionibus eſt actus prudentiæ: vnde præſtitutio finis præcedit actum prudentiæ, & virtutis moralis, ſed inclinatio in finem, ſiue recta electio finis proximi eſt actus moralis virtutis principaliter, ſed prudentiæ originaliter. Vnde Philoſophus dicit quòd rectitudo electionis eſt in alijs virtutibus à prudentia, ſicut rectitudo in intentione naturæ eſt ex ſapientia diuina ordinante naturam: & ſecundum hoc actus etiam prudentiæ immiſſus eſt actibus aliarum virtutum. Sicut enim inclinatio naturalis eſt à ratione naturali, ita inclinatio virtutis moralis à prudentia: electio autem eorum quæ ſunt ad finem, ſecundum quod electio importat præceptum rationis de his proſequendis: ſed actus prudentiæ ſibi proprius eſt, & diſtinctus ab actibus aliarum virtutum.

ponere Deo, vel æquare: fortitudinis ei firmiſſime cohærere: tẽperantiæ nullo defectu noxio delectari. Quod vero nunc ait iu-

Cap. 6.

Cap. 5.

Ad primum igitur dicendum, quòd electio finis proximi pertinet ad virtutem moralem quantum ad hoc ꝙ electio ad appetitum pertinet: ſed electio eorum quæ ad illum finem ordinantur, pertinet ad prudentiam quantum ad id quod cognitionis eſt. Electio enim aliquid habet de cognitione, & aliquid de appetitu.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eligere medium eſt actus vniuſcuiuſque virtutis in propria materia: ſed præfigere medium, hoc eſt actus prudentiæ.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ virtutis moralis inclinatio conuenit quodammodo cum inclinatione naturæ, & quodammodo differt. Conuenit quidem in hoc, quia vtraque inclinatio eſt in finem determinatum. Differt autem in hoc, ꝙ in naturalibus ſicut eſt finis determinatus, ita & ea quæ ſunt ad finem. Sed in virtutibus moralibus eſt finis determinatus, nõ autem viæ ad finem, quia poteſt medium inueniri in diuerſis diuerſimode. Et quia naturalis inclinatio eſt ſemper vno modo, ideo inclinatio virtutis moralis non ſufficit in ea quæ ſunt ad finem, ſed oportet quòd determinetur per virtutem cognitiuam, ſcilicet prudentiam.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non quælibet operatio eſt finis moralis virtutis: ſed illa qua attingitur medium, in quo eſt bonum rationis. Sed operationes illæ, in quibus quæruntur debitæ circunſtantiæ vt inueniatur medium, ſunt operationes quæ ſunt fines.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Auguſt. intendit ponere actus virtutum ſecundum quod habentur hic differenter, quàm in patria. & ideo ponit actus virtutum reſpectu mali quod non erit in patria. Nec curat vtrum ſint actus principales virtutis cui aſſignantur, dummodo ad ipſam, vel ad aliquam virtutem ei annexam pertineant.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd perferre, ſecundum quod dicitur actus fortitudinis, non dicit immobilitatem, ſed electionẽ immorandi in moleſtijs propter bonum virtutis ſine perturbatione immoderati timoris, in quo differt ab alijs virtutibus: quia charitas facit imperturbatum contra odium, manſuetudo contra iram, patientia contra triſtitiam: & hic quidem, vt Philoſophus dicit in 3. Ethic. eſt magis actus fortitudinis, Cap. 11.

F quàm aggredi difficilia, quanto eſt difficilius præſentia mala non fugere, quàm inſurgere in mala quæ nondum afficiunt: quàmuis etiam fortitudo ſit contra moleſtias mortis principaliter, tamen etiam ſecundario eſt contra omnes alias moleſtias, quia in omnibus fortis bene ſe habet, vt dicit Philoſophus in ſecũdo Ethicorum.

ARTIC. IIII.

Vtrum aliqua potentia animæ ſit ſubiectum alicuius virtutis.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd nulla potentia animæ ſit ſubiectum alicuius virtutis. Forma enim ſimplex, vt dicit Boetius, ſubiectum eſſe non poteſt: ſed potentiæ animæ ſunt formæ ſimplices. ergo non poſſunt eſſe ſubiectum virtutis. De verit. q. 13. 12. q. 56. 1. Boet. lib. 1. de trinit. cap. 1.

G ¶ 2 Præt. Cuius eſt operatio, eius eſt habitus: ſed potentiæ nõ eſt operatio, ſed ſuppoſitorum. ergo potentiæ animæ non ſunt ſubiecta habituum virtutum.

¶ 3 Præt. Virtute recte viuitur, ſecundum Aug. ſed vita non eſt per potentiam animæ, ſed magis per eſſentiam ergo virtutes non ſunt in potentijs ſicut in ſubiecto 4. de ciuit. Dei cap. 12.

Sed contra. Virtus eſt vltimum potentiæ ſecundum Philoſophum in primo cœl. & mun. ſed vltimum eſt in eo cuius eſt vltimum. ergo virtus eſt in potentia animæ ſicut in ſubiecto. T. co. 116.

Vlterius. Videtur quòd temperantia, & fortitudo non ſint in iraſcibili & concupiſcibili, quia ſecundum Philoſophum 2. Ethic. virtus moralis facit electionem rectam: ſed electio non eſt actus iraſcibilis & concupiſcibilis, ſed liberi arbitrij. ergo non ſunt in iraſcibili & concupiſcibili, ſicut in ſubiecto, ſed in libero arbitrio. II Cap. 5. 12 q. 56. 4. De verit. q. 1. 4.

H ¶ 2 Præt. Illud quod eſt perpetuæ corruptionis nõ poteſt eſſe ſubiectum virtutis: ſed ſenſualitas, cuius partes ſunt iraſcibilis & concupiſcibilis, perpetuæ corruptionis eſt, vnde ſignatur per ſerpentem. ergo iraſcibilis & concupiſcibilis non ſunt ſubiectum alicuius virtutis.

¶ 3 Præt. Iraſcibilis & concupiſcibilis ſunt imperatæ à ratione: ſed inconueniens eſt ponere ꝙ actus virtutum imperentur à naturali ratione. ergo non ſunt aliquæ virtutes in iraſcibili.

¶ 4 Præt. Virtutes humanæ debent eſſe in eo, per quod homo ab alijs diſtinguitur: ſed hoc eſt ratio. ergo omnes ſunt in ratione, non in iraſcibili & concupiſcibili.

¶ 5 Præt. Contraria nata ſunt fieri circa idem: ſed peccatum mortale opponitur virtuti, cum ergo eius ſubiectum nõ poſſit eſſe niſi ratio, vel voluntas, quia omne peccatum in voluntate eſt, nec virtus poterit eſſe in iraſcibili & concupiſcibili.

I ¶ 6 Præt. Sicut appetitiua ſenſibilis deſeruit voluntati, & rationi, ita apprehenſiua ſenſibilis intellectui: ſed in apprehenſiuis ſenſitiuæ partis non ponitur aliqua virtus. ergo nec in appetitiua ſenſibili.

Sed contra. Philoſophus in 1. Ethi. diſtinguit virtutes morales & intellectuales, & morales diſtinguit ſecundum rationale per eſſentiam, & per participationem: ſed rationale per participationem eſt in iraſcibili & concupiſcibili. ergo &c. Cap 18. circa finem.

¶ 2 Præt. Philoſophus aſſignat differentiam inter cõtinentem & temperatum, quia continens patitur, & non deducitur, temperatus autem nõ patitur: ſed hoc non poteſt eſſe niſi in temperato ſit aliquid in illa vi, in qua ſunt natæ eſſe paſſiones. cũ enim ergo paſſiones in iraſcibili & concupiſcibili ſint, videtur quòd in iraſcibili & concupiſcibili ſit aliqua virtus.

Vlterius. Videtur ꝙ iuſtitia ſit etiam in iraſcibili & concupiſcibili; quia iuſtitia eſt moralis virtus, cuius ſubiectum eſt rationale per participationem, quod eſt iraſcibilis & concupiſcibilis ergo iuſtitia eſt in iraſcibili & concupiſcibili. III 12. q. 56. 6. De verit. q. 1. 5.

K ¶ 2 Præt. Tres ſunt vires motiuæ, rationalis, & iraſcibilis, & concupiſcibilis: ſed iuſtitia non eſt in rationali, quia non eſt virtus cognitiua. ergo eſt in iraſcibili, vel concupiſcibili. 22. q. 88. 4.

¶ 3 Præt. Voluntas ſe habet æqualiter ad omnia opera virtutum: quia omnes virtutes ſunt habitus voluntarij. ergo eadem ratione vel omnes virtutes ſunt in voluntate, vel nulla. non autem omnes virtutes ſunt in voluntate, quia fortitudo eſt in iraſcibili, temperantia in concupiſcibili. ergo iuſtitia nõ eſt in voluntate, nec in ratione, vt dictum eſt: ergo eſt in iraſcibili, vel concupiſcibili.

¶ 2 Præte. In illa vi virtus aliqua ſicut in ſubiecto, ad quam pertinet materia virtutis: ſed materia iuſtitiæ pertinet ad iraſcibilem & concupiſcibilem, quia quantum ad materiam exteriorem

teriorem circuit actus aliarum virtutum, vt dictum eſt. ergo eſt in iraſcibili & concupiſcibili.

In libro de veri. ca. 13. Sed contra. Anſel. dicit quòd iuſtitia eſt rectitudo voluntatis ꝓprie à ſe ſeruata: ſed rectitudo voluntatis eſt in voluntate ſicut in ſubiecto. ergo iuſtitia eſt in voluntate, & non in iraſcib. & cōcupiſcibili.

¶ 2 Præt. Iuſtitia cōſiſtit in ordine ad alium: ſed ordinare non eſt niſi rationis.

ſtitia in ſubueniendo miſeris, ꝙ prudentia in præcauendis inſidijs

21. q. 47. 1. ergo iuſtitia non eſt in iraſcibili & concupiſcibili, ſed in rōne.

IIII Cap. 6. Vlterius. Videtur quòd prudentia non ſit in ratione; quia ſicut dicit Philoſophus in 6. Ethic. prudentia præceptiua eſt: ſed præcipere pertinet ad voluntatem, quę eſt motor omnium virium, vt dicit Anſelm. ergo prudentia eſt in voluntate ſicut in ſubiecto.

¶ 2 Præter. Eligere, videtur eſſe actus prudentiæ: ſed electio non eſt actus rationis, ſed liberi arbitrij, quod eſt idem quod voluntas. ergo prudentia non eſt in ratione ſicut in ſubiecto, ſed in voluntate.

¶ 3 Præt. Habitui qui eſt in ratione ſicut in ſubiecto, magis opponitur error inuoluntarius quàm error voluntarius, ſicut magis eſt vituperabilis grammaticus ſi inuoluntarius ſyllogizet, quàm ſi voluntarius: ſed magis opponitur prudentię peccatum quod quis volūtarie committit, quàm illud quod quis inuoluntarius facit. ergo prudentia non eſt in ratione ſicut in ſubiecto, ſed magis in voluntate.

Cap. 6. Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in 6. Ethi. quòd prudentia eſt recta ratio operabilium.

De inuen. 2 ¶ 5 Præte. Partes prudentiæ ſecundum Tullium, aſſignantur memoria, intelligentia, prouidentia: ſed hæc non pertinent ad voluntatem, ſed ad rationem. ergo prudentia non eſt in voluntate, ſed in ratione.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, ꝙ ſubſtantia quæ eſt ſubiectum omnium recipit quædam accidentia mediantibus alijs, & quædam cauſantur ex principijs ſubſtantiæ, mediantibus alijs accidentibus: ſicut colorem recipit mediante ſuperficie, & ex principijs corporis mixti cauſatur ſapor mediante calido & frigido. Vnde ſubiectum alicuius accidentis poteſt dupliciter aſſignari. Vno modo, ſubſtantia quæ eſt primum fundamentum accidentium: & ſic habitus virtutum non ſunt in potentijs ſicut in ſubiecto, ſed magis in ipſa anima, vel etiam coniuncto. Alio modo, dicitur accidens quo mediante ineſt alterum accidens ſubſtantiæ eſſe ſubiectum illius, ſicut ſuperficies coloris: & hoc modo habitus virtutum dicuntur eſſe in potentijs ſicut in ſubiecto, quia habitus ordinantur ad actus: actus autem egrediuntur ab eſſentia animæ mediante potentia.

Ad primum ergo dicendum, quòd forma quæ neque habet materiam ex qua, neque in qua, nullo modo poteſt eſſe ſubiectum. Forma autem quæ habet materiam in qua, quamuis non habeat materiam ex qua, poteſt eſſe ſubiectum non ſicut primum ſuſtinens accidens, ſed ſicut id quo mediante accidēs ſubſtantiæ ineſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis operatio non ſit potentiæ ſicut operantis, eſt tamen potentia ſicut principij operationis, quo quis operatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd viuere, vno modo dicitur eſſe viuentis: & hoc modo viuere non eſt per potentias, ſed per eſſentiam animæ. Alio modo dicitur viuere operatio viuentis: & ſic viuere eſt per potentias, quæ ſunt operationum vitæ principia.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ virtutes humanæ ſunt, quibus opus hominis bonum redditur. vnde in omni potentia quæ eſt, principium humani operis, oportet eſſe habitum virtutis, quo opus eius bonum redditur: alias non eſſet ſufficienter homo per virtutem perfectus. Principium autem humani operis eſt omnis potentia, in qua aliquid rationis inuenitur, à qua homo habet ꝙ homo ſit. vnde cum in iraſcibili & concupiſcibili, quæ ſunt partes ſenſibilis appetitus, ſit aliquid rationis participatiue inquantum rationi obedire poſſunt, quod non eſt de potentijs nutritiuæ partis, oportet quòd in iraſcibili & concupiſcibili ſint aliquæ virtutes ſicut in ſubiecto, quibus efficitur vt facile rationi obediant illæ potentiæ, in quibus ſunt: quod quidem cōtingit inquantum paſſiones reprimuntur, vt non rationem perturbent. Vnde in illo qui paſſiones vehementiores patitur, ſed non deducitur, eſt quidem habitus in ratione, qui tenet eam ne deducatur, non autem in viribus illis in quibus ſunt paſſiones, ſicut patet in continente: & ideo continens, ſeu abſtinens non eſt perfecte virtuoſus, ſed temperatus, vel mitis, in quo non ſolum ſuperior pars eſt perfecta vt deduci non poſſit, ſed etiam inferior moderata vt paſſiones vehementes non inſurgant: & ideo in quacunq; potentia eſt paſſio, circa q̄ eſt virtus aliqua, illa potentia eſt ſubiectum illius * virtutis, ſicut cōcupiſcibilis, temperantiæ: fortitudinis autem & manſuetudinis, iraſcibilis. * D. 391.

quòd fortitudo in perferendis moleſtijs, quòd temperantia in

Ad primum igitur dicendum, quòd electio ſecundum Philoſophum in 6. Ethic. eſt & appetitus, & intellectus, ſiue rationis: completur enim in appetitu præcedente inquiſitione rationis. Vnde omnis appetitus ad quem poteſt peruenire rationis imperium, particeps electionis eſſe poteſt inquantum huiuſmodi, & præcipue illius electionis quæ eſt de fine, quamuis non ſit electio, de qua loquitur Philoſophus. Cap. 3.

B ¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſenſibilis appetitus ſecundum quod in natura ſua conſideratur, dicitur ſenſualitas, & ſic eſt perpetuæ corruptionis: & ſecundum ipſum non differt homo à brutis, nec poteſt eſſe ſubiectum virtutis, non autem ſecundum quod eſt participās æqualiter ratione: & ideo nihil prohibet ſic in eo eſſe virtutem ſicut in proximo ſubiecto.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ virtutes quædam ſunt acquiſitæ, & quædam gratuitæ. Virtutibus autem acquiſitis nobilior eſt naturalis ordinatio in ratione & voluntate ad bonum. Vnde non eſt inconueniens ſi à naturali potentia earum actus imperentur, cum ex hoc ſint virtutes in inferioribus partibus, ꝙ ſuperioribus in eo quod naturale eſt, eis obediūt. Sed virtutes infuſæ ſunt nobiliores potentijs naturalibus, et a tñ omnibus nobilior eſt charitas, quæ eſt in voluntate, qua mediante ratio

C inferioribus viribus præcipit: & ideo non eſt inconueniens, quòd à charitate motus aliarum virtutum etiam imperētur.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ homo diſtinguitur à brutis non ſolum in eo quod eſt rationale eſſentialiter, ſed etiam in eo quod eſt rationale per participationem.

¶ Ad quintum dicendum, quòd non dicitur peccatum mortale ſemper eſſe in ratione, quaſi omnis actus peccati mortalis ſit actus rationis elicitiue, cum etiam in actibus exteriorum membrorum poſſit eſſe mortale peccatum: ſed quia nullus actus peccati mortalis rationem accipit niſi conſenſus adueniat: & ſimiliter nullus actus poteſt eſſe virtutis, niſi à ratione ordinetur, & hoc eſt eſſe virtutem in inferioribus potentijs, inquantum participant rationem.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ apprehenſiuæ ſenſitiuæ aliter ſeruiunt intellectui quàm appetitiuæ ſenſitiuę rationi & voluntati. Apprehenſiua enim ſenſitiua ſeruit intellectui miniſtrando ei ſuum obiectum: & ideo magis intellectus participat ali-

D quid à ſenſu, quàm econuerſo. Sed appetitiua ſenſibilis ſeruit voluntati & rationi quaſi mouenti, & ſic participat aliquid ab ea, & ideo eſt aliqualiter rationalis ſcilicet participatiue, non autem vis apprehenſiua ſenſibilis: & propter hoc apprehenſiua ſenſibilis non poteſt eſſe ſubiectum virtutis, ſicut appetitiua ſenſibilis.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd iuſtitia non poteſt eſſe in iraſcibili & concupiſcibili ſicut in ſubiecto, cum nō ſit circa paſſiones: ad ipſam enim non pertinet moderari paſſiones, ſed exteriores actiones, quæ ſunt ad alterum. Vnde oportet quòd ſit in illa potentia ſicut in ſubiecto, ad quam pertinet vſus rerum exteriorum in ordine ad alterū, vbi iam actus voluntatis eſt ſecundum Auguſtinum, ſed non abſolute ſecundum quod voluntas eſt finis, ſed ſecundum quod præſupponit collationem rationis ordinantis ad alterum: & ideo in voluntate hoc modo accepta, eſt iuſtitia ſicut in ſubiecto.

E In voluntate enim ſecundum quod eſt finis, non poteſt eſſe aliqua virtus moralis, quia ad bonum ciuile & naturale hominis, voluntas naturalem inclinationem habet ſicut in proprium ſubiectum: ſed ſecundum quod voluntas eſt eorum quæ ſunt ordinata ad finem, ſic in voluntate poteſt eſſe moralis virtus ſcilicet iuſtitia, ſicut & prudentia in ratione cognitiua. Hoc autem quod dictum eſt de ſubiecto iuſtitiæ, conſonat omnibus quæ dicuntur ab alijs de ſubiecto iuſtitiæ. Quidam enim dicunt eam eſſe in ratione, quod non poteſt eſſe ſecundum quod ratio eſt cognitiua potentia, ſed ſecundum qđ ratio comprehēdit & cognitionem, & affectionem ſecundum quod dicitur, quòd voluntas in ratione eſt. Alij vero dicunt, ꝙ eſt in tota anima: quod quidem verificatur inquantum voluntas eſt vniuerſalis motor omnium virium animæ. Vnde etiam commentator in 5. Ethi. dicit, ꝙ eſt in rationali & concupiſci-

Cap. vlt. cupiſcibili. Et ſimilis ratio eſt de omnibus virtutibus quæ non circa paſſiones, ſed circa operationes, ſicut liberalitas, * D.833. magnificentia, & huiuſmodi.

Ad primum igitur dicendum, quòd rationale per participationem non ſolum dicitur iraſcibilis & concupiſcibilis, ſed vniuerſaliter appetitus, vt ibidem dicit: & ideo voluntas quamuis per eſſentiam ſit in parte intellectiua,

coercendis delectationibus prauis non erit ibi omnino, vbi nihil

tamen quãtum ad actum æqualiter ratione participat, & precipue ſecundum quod eſt eorum quæ ſunt ad finem, in quæ intendit ſecundum quod à ratione præordinata ſunt: & ideo poteſt eſſe ſubiectum virtutis morali.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd rationale comprehendit nõ ſolum rationẽ cognitiuam, ſed etiam voluntatem: & ſic iuſtitia eſt in rationali ſicut in ſubiecto. D.833.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis voluntas æqualiter habeat imperium ſuper omnes materias & actus virtutum, tamen materiæ quarundam virtutum, ſicut paſſiones, pertinent etiam ad alias potentias immediatius. Et ideo virtutes quæ ſunt principaliter circa paſſiones, ſunt in illis potentijs ſicut in ſubiecto: ſed materiæ quarundam virtutum nõ pertinent ad aliam potentiam niſi ad volũtatem: & ideo virtutes quæ ſunt circa illas materias, ſunt in voluntate ſicut in ſubiecto.

¶ Ad quartum dicendum, quòd materiæ aliarum virtutum poſſunt eſſe materia iuſtitiæ non ſecundum quod paſſionem inferunt, ſed ſecundum quod veniunt in vſum operationis ad alterum.

¶ Ad quartam quæſtionem dicendum, quòd prudentia eſt in ratione cognitiua practica ſicut in ſubiecto. Sed ſciendum quòd ſicut in voluntate non poteſt eſſe virtus moralis ex parte illa qua eſt finis propter naturalem inclinationem, ita etiam nec in ratione ex parte illa qua eſt de fine, quia finis eſt principiũ in operatiuis. Vnde ſicut in ratione ſpeculatiua ſunt innata principia demonſtrationum, ita in ratione practica ſunt innati fines connaturales homini: vnde circa illa non eſt habitus acquiſitus, aut infuſus, ſed naturalis ſicut ſynderesis, loco cuius Philoſophus in 6. Ethi. ponit intellectum in operatiuis. Relinquitur igitur quòd prudentia ſit in ratione practica ſecundum quod negociatur de illis quæ ſunt ad finem. Sed quia naturalis inclinatio ad finem aliquem eſt ex præſtituente naturam, qui talem ordinem naturæ tribuit: ideo naturalis inclinatio voluntatis ad finem, non eſt ex ratione niſi forte ſecundum naturalem communicantiam, quæ ſit vt appetitus rationi coniunctus naturaliter tendat ad conformandum ſe rationi ſicut regulæ: & ex hoc eſt, quòd voluntas eſt naturaliter inclinata ad finem, qui naturaliter rationi eſt inditus. Vnde cum negociatio de his quæ ſunt ad finem, præſupponat naturalem cognitionem finis, quæ ſequitur naturalem inclinationem voluntatis in finem, oportet, quòd habitus perficiens rationem negociantem de his quæ ſunt ad finem, præſupponat inclinationem appetitus ad finem: quæ quidem inclinatio in appetitu ſuperiori ſ. voluntate eſt naturalis, in appetitu autem inferiori eſt ex aſſuetudine, vel ex dei dono quantum ad ſui cõplementum: ſed aliqua eius inchoatio etiam eſt à natura, inquantum eſt naturaliter obaudibilis rationi. In hoc igitur differt prudens à continente, quia continens habet perfectam rationem de his quæ ſunt ad finem, præſuppoſita tamen naturali inclinatione voluntatis ad finem: prudens etiam præſuppoſita inclinatione quæ eſt ex virtute acquiſita, vel infuſa in potentijs inferioribus: & ideo prudentia vt dicit Philoſophus, habet ſua principia in alijs virtutibus moralibus.

Cap. 3.

Cap. 18.

Ad primum igitur dicendum, quòd ratio etiã præcipit mediante voluntate inquantum ſententiat aliquid eſſe faciendum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd eligere eſt actus prudentiæ quantum ad id quod eſt de cognitione in electione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc conuenit prudentiæ, inquantum præſupponit inclinationem voluntatis, & inferiorum virium.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliæ virtutes cardinales reducantur ad prudentiam ſicut ad principaliorem, vel cauſam.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur quòd aliæ virtutes cardinales non reducantur ad prudentiam ſicut ad principaliorem, & cauſam. Scire enim vt dicit Philoſophus in 2. Cap. 2.

F Ethi. parum, aut nihil facit ad virtutem: ſed prudentia quædam ſcientia eſt, vt in 4. topi. dicitur. ergo ipſa minimum habet de ratione virtutis. Cap. 2.

¶ 2 Præt. Per virtutes morales ſanantur animæ paſſiones: ſed ad hoc quòd aliquis corporaliter ſanetur, non eſt neceſſe quòd ipſe ſcientiam medicinæ habeat, ſed ſufficit quòd aliquis alius habeat. & ipſa ſanatio melius valet quàm ſcientia medicinæ, quia finis eius eſt. ergo non eſt neceſſarium ad virtutem quòd aliquis prudentiam habeat, & etiam ipſa eſt minus principalis inter alias virtutes.

mali erit. Iſta igitur virtutũ opera huic mortali vitæ neceſſaria,

¶ 3 Præter. Secundum Philoſophum in 2. meta. eorum quæ communicant in nomine & diffinitione, illud cui per prius cõuenit nomen, eſt maximum in illo genere, & cauſa aliorum: ſed nomen virtutis ſecundum Boetium ad alias virtutes à fortitudine deriuatur. Vnde & Sap. 8. per virtutem fortitudo intelligitur ergo fortitudo eſt principalior inter omnes alias virtutes, & non prudentia. Tex. 4.

G ¶ 4 Præt. Illud propter quod intermittitur aliud, eſt principalius eo: ſed propter iuſtitiam intermittuntur omnes aliæ virtutes, vt probat Tullius in primo de officijs. ergo ipſa eſt principalior, & non prudentia.

¶ 5 Præt. Sicut oppoſitum in oppoſito, & propoſitum in propoſito, vt docet Philoſophus in 2. topi. ſed oppoſitum temperantiæ eſt maxime vituperabile, & turpe, vt dicit Philoſophus in 4. Ethicor. ergo temperantia eſt maxime laudabilis, & non prudentia. Cap. 8. Cap. 1.

¶ 6 Præt. Philoſophus dicit in 6. Ethi. quòd principia prudentiæ ſunt in virtutibus moralibus: ſed principia ſunt potiora his quæ ſunt ex principijs. ergo aliæ virtutes morales ſunt prudentia digniores.

H . Sed contra. In quolibet genere illud quod dirigit, nobilius eſt: ſed ad prudentiam pertinet dirigere in omnibus virtutibus moralibus, vt patet per diffinitionem virtutis in 2. Ethi. poſitam. ergo ipſa eſt nobilior alijs virtutibus. Cap. 5.

¶ 2 Præt. Habitus proportionantur potentijs, in quibus ſunt: ſed ratio in qua eſt prudentia, eſt ſuperior alijs viribus, in quibus ſunt aliæ virtutes. ergo prudentia eſt nobilior alijs virtutibus.

¶ 3 Præt. Greg. dicit. Virtus quę plus ſe poſſe conſpicit, ea ſine moderamine rationis deterius in præceps ruit: ſed moderatio rationis ad prudentiam pertinet. ergo ſine prudentia aliæ virtutes quanto maiores ſunt, tanto magis nocent: & ita videtur quod prudentia ſit potiſſima inter alias virtutes. In prin. ca. Iob cap. 34. lib. 1.

Reſpon. Dicendum, quòd prudentia inter alias virtutes cardinales principalior eſt, & ad ipſam reducũtur omnes alię quaſi ad cauſam. Vnde Antonius dicit quòd diſcretio quæ ad prudentiam pertinet, eſt genitrix, & cuſtos, & moderatrix virtutum. Et hoc ſic patet. Virtus enim, vt dicit Tullius, mouet in modũ naturæ. ſ. per quandam inclinationem affectus: omnis autem naturæ inclinatio præexigit aliquam cognitionem quæ & finem præſtituat, & in finem inclinet, & ea quibus ad finem peruenitur prouideat. hæc. n. ſine cognitione fieri nõ poſſunt. Propter quod etiam à philoſophis dicitur opus naturæ eſſe opus intelligentiæ: alias ea quæ natura fiunt, à caſu acciderent. Et per hunc modum oportet quòd per rationem, qua perficit prudẽtia & rectam facit, præſtituatur finis alijs virtutibus non ſolum communis, ſed etiam proximus, qui eſt attingere medium in propria natura: medium autem ſecundum rationem rectam determinatur, vt in 2. Eth. dicitur. Secundo, per rationem rectã eſt inclinatio earum in finem proprium, quæ eſt intentio finis in virtutibus acquiſitis, inquantum ex operibus ratione regulatis habitus virtutis prædictam inclinationem cauſans inducitur, & quantum ad hoc dicitur genitrix virtutum. Tertio, per prudentiam rectificatur via vnicuique virtuti, quæ tendit in finem, inquantum per conſilium & electionem ſegregantur vtilia à nociuis reſpectu finis virtutis: & quantum ad hoc mediatrix & cuſtos dicitur virtutum. Vnde Greg. 2. moralium dicit. Niſi virtutes reliquę ea quę appetunt, prudenter agant, virtutes eſſe nequaquam poſſunt. Lib. 3. vitarum c. 41. Rhe. lib. 2. I Cap. 6. K Cap. 33.

Ad primum igitur dicendum, quòd eſt duplex ſcientia. Vna in vniuerſali, & hæc quidem facit ad virtutem vel parum, ſi ſit de operibus virtutis: vel nihil, ſi ſit de alijs quę ad virtutem non pertinent. Alia ſcientia eſt directiua in particulari operatione, quam corrumpit delectatio faciens ignorantiam electionis, & hęc ſcientia multum facit ad virtutem: immo ſine hac non eſt virtus, nec hęc ſine virtute: & hęc pertinet

ad pru-

Cap. 6. ad prudentiam, quia vt Philoſophus dicit in 6. eth. Exiſtimationem prudentiæ corrumpit delectatio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſanitas corporalis non indiget arte medicinæ ad perficiendum opera ſani hominis: & ideo ſic ad ſanitatem habendam non indiget homo vt ipſe medicinam habeat, ſed actum virtuoſi non poteſt homo facere niſi per prudẽtiam: quia

ſicut fides ad quã referenda ſunt

quanto virtus eſt intenſior, tanto eſt magis nociua, niſi adſit diſcretio prudentiæ, vt dicit Philoſophus, & patet ex authoritate Gregorij inducta. Cap. 17.

¶ Ad tertium dicendum, quòd virtus eſt nomen generis, ſed virtus humana, vel virtus moralis eſt nomẽ ſpeciei. Quamuis ergo illud quod eſt virtus, inquantum eſt virtus, ſit principalius in fortitudine propter difficultatem, tamẽ quòd ſit virtus moralis, vel humana, hoc habet a ratione, per quam homo eſt homo, & electionem habens ſuorum operum, vt dicitur in 6. ethico. B

Cap. 3. ¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc quod dicit Tullius, intelligendum eſt de iuſtitia legali quæ attẽdit bonum commune:

Cap. 15. de qua etiam dicit Philoſophus in 5. ethi. quòd eſt lucidior alijs virtutibus, ſicut lucifer alijs ſtellis: hoc autem non dicitur per comparationem virtutis ad virtutem, ſed per cõparationẽ priuati boni, quod attendit virtus ſimpliciter ad commune bonum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in contrarijs non ſemper eſt conſequentia in ipſo, ſed quandoque conſequentia econtrario, quod contingit præcipue in illis quæ ſunt ordinata adinuicem ſecundum perfectum & magis perfectum: & ideo illud quod de perfectione maioris boni diminuit, eſt minus malũ, quàm hoc quod etiam ipſum paruum bonum quod reſtat, tollit.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ſicut ratio ſpeculatiua procedit ad concluſionem ex principijs per ſe notis, ita ratio prudentiæ procedit ad electionem & conſilium de his quæ ſunt ad finẽ ex fine: & ideo dicuntur fines aliarum virtutum eſſe principia prudentiæ. Hi tamen fines præexiſtunt in ratione eſſentialiter, quia ad hoc tendit virtus moralis, vt appetitus rationi concordet: vnde his finibus maxima prudentia quæ rationem perficit, eſt affinis. C

QVAESTIO III.

C

Deinde quæritur de partibus virtutum cardinalium.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, De partibus prudentię.
¶ Secundo, De partibus temperantiæ.
¶ Tertio, De partibus fortitudinis.
¶ Quarto, De partibus iuſtitiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

An memoria præteritorum, intelligentia pręſentium, & prouidentia futurorum ſint partes prudentię, ſicut dicit Tullius.

22. q. 49. 1. Lib. 2. de inuent. AD primum ſic proceditur. Videtur quòd partes prudentiæ a Tullio male aſſignentur. Diuidit enim prudentiam in memoriam præteritorũ, & intelligentiam præſentium, & prouidentiam futurorum. Prouidentia enim ſecundum Philoſophum in 6. ethi. non ſe extendit vltra humana bona: ſed intelligentia eſt etiam diuinorũ. ergo nõ poteſt eſſe pars prudẽtię. Cap. 9.

Cap. 6. ¶ 2 Præt. Ad prudentem, vt dicitur in 6. ethi. præcipue pertinet bene conſiliari: ſed conſilium non eſt de præteritis. cum igitur memoria ſit præteritorum, videtur quod memoria non ſit pars prudentiæ.

¶ 3 Præt. Prouidentia idem videtur quòd prudentia. ergo non debet ei aſſignari vt pars.

II

22. q. 49. 3. Vlterius. A quibuſdam aſſignantur partes prudentiæ prouidentia, cautio, circumſpectio, docilitas. Et videtur quòd male, quia ad quemlibet actum prudentiæ omnia oportet prædicta concurrere: ſed habitus diſtinguuntur per actus. ergo non ſunt virtutes diſtinctæ abinuicem.

¶ 2 Præt. Docilitas eſt ex natura: ſed prudentia eſt virtus ac-

A quiſita, vel infuſa. ergo non debet poni pars eius.

¶ 3 Præt. Cauere oppoſitum pertinet ad quamlibet virtutẽ. ergo cautio non debet poni magis pars prudẽtiæ, quàm aliarum virtutum.

Vlterius. Philoſophus in 6. ethic. adiungit prudentiæ tres Cap. 10.

III

ſcilicet eubuliam, ſyneſim, & gnome. Et 22. q. 51. 3. 4.

in futuro habebunt. Ecce aperte

videtur quòd male, quia ipſe dicit in eodem Cap. 6. lib. quòd prudens eſt totaliter conſiliatiuus: ſed eubulia, vt ipſe dicit, eſt bona conſiliatio. ergo eubulia idem eſt quod prudentia, & non eſt pars eius.

¶ 2 Præt. Syneſis eſt bona diiudicatio: ſed iudicium in operabilibus eſt ipſa electio. cum igitur eligere recte ſit prudentiæ proprium, videtur quòd ſyneſis ſit idem quod prudentia.

B ¶ 3. Præt. Dam. 3. lib. dicit, quòd gnome idem eſt quod ſententia: ſed ſententia ad iudicium pertinet. ergo videtur quòd ſyneſis & gnome non differant. Lib. 3. de fide cap. 24. in fine.

IIII

Vlterius. A quodam philoſopho Gręco attribuuntur prudentiæ partes decem. ſ. eubulia, ſolertia, prouidentia, regnatiua, militaris, politica, iconomica, dialectica, rethorica, phyſica. Et videtur quòd male: quia phyſica ſcientia quædam eſt de neceſſarijs, & de his non eſt prudentia, vt dicit Philoſophus in 6. ethi. ergo phyſica non eſt pars prudentiæ. 22. q. 50. & q. 51. Cap. 6.

¶ 2 Præt. Dialectica, & rhetorica artes quædam ſunt & ſcientiæ: ſed prudentia diuiditur contra ſcientiam & artem in 6. ethi. ergo non ſunt partes eius. Cap. 16.

¶ 3 Præt. Philoſophus dicit in 6. ethi. quòd politica eſt idem quòd prudentia. ergo non debet poni pars eius. Cap. 9.

¶ 4 Præt. Multa alia exercitia ſunt in ciuitatibus quàm militaris. ergo non debet magis ipſa poni pars prudentię quàm alia ciuitatis officia, ſicut eſt gubernatoria, negociatiua, & huiuſmodi.

C ¶ 5 Præt. Vrbanitates, vt dicit Philoſophus in 8. ethi. ſunt tres ſ. regnum, quando vnus præſides ad vtilitatem populi leges condens: ariſtocratia, quando plures principantur in diuerſis officijs propter virtutem: timocratia, quando diuites æqualiter præſunt. In omnibus autem iſtis eſt aliquid prudentiæ. ergo nõ magis debuit ponere regnatiuam, quàm alias duas. Cap. 7.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd omne totũ ad tria genera reducitur. ſ. vniuerſale, integrale, & potentiale. Et ſimiliter pars triplex inuenitur dictis tribus reſpondens. Integralis enim pars intrat in conſtitutionem totius ſicut paries domus. Vniuerſalis vero totius pars ſuſcipit totius prædicationem, ſicut homo animalis. Potentialis vero pars neque prædicationem totius recipit, neque in conſtitutionem ipſius oportet quòd veniat, ſed aliquid de potẽtia totius participat, ſicut patet in anima. Rationalis enim anima tota

D anima dicitur, eo quòd in ipſa omnes animæ potentiæ congregantur. Senſibilis vero in brutis, & in plantis vegetabilis dicuntur partes animæ, quia aliquid de potentia animæ habent, ſed non totum. Vnde dicitur in lib. de plantis, quòd nõ habent animam, ſed partes animæ: & ſecundum hunc modũ tripliciter aſſignantur partes prudentiæ, & alijs virtutibus. Vno enim modo aſſignantur ei partes quaſi integrales, cum ſ. partes virtutis alicuius ponuntur aliquę quæ exiguntur ad virtutem, in quibus perfectio virtutis conſiſtit: & hæ partes, proprie loquendo, non nominant per ſe virtutes, ſed cõditiones vnius virtutis integrantes ipſam. Alio modo per modum partium ſubiectiuarum: & ſic partes illas nominat quidem virtutes, & adinuicem diſtinctas, ſed non quidem a toto, cuius partes aſſignantur, quia illud de eis prædicatur. Tertio modo per modum totius potentialis, inquantum. ſ. aliquæ virtu-

E tes participant aliquid de modo, qui principaliter & perfecte inuenitur in aliqua virtute: & hoc patebit per ſingula. Sic igitur dico, quòd partes quas aſſignat Tullius prudentiæ, ſunt partes integrales. Quia enim prudẽtia circa particularia operabilia eſt, in quibus vniuerſalia principia dirigunt propter eorum contingentiam & varietatem, oportet ſicut dicitur de ſcientijs in libro poſteriorum, ex eodem genere principia accipere, vt ex ſimilitudine aliorum factorum de his quæ facere oportet, recte ratiocinetur prudens: & ideo indiget experiẽtia & tempore: vt ex his quę fuerunt, quæ memoria tenet, & ex his quæ intelligentia reſpicit, de futuris prouideat. Memoria enim eſt ſecundum ipſum, per quam animus repetit illa quæ fuerunt: intelligentia per quam proſpicit ea quæ ſunt: prouidẽtia per quam aliquid facere videtur antequam factum ſit. vnde prouidentia eſt completiua & formalis pars prudentię: illæ vero quaſi materiales ad ipſam reducuntur. Rhet. lib. 2. t. tt. text. cap. 24.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd intelligentia hic dicitur cognitio eorum quæ ad opus eligibile accõmodata ſunt. Et quia intelligentia eſt proprie vniuerſalium, qui ſub tẽpore non cadunt, & ita quodammodo præſentis formam retinent: ideo intelligentia dicitur præſentium non ſolum vniuerſalium, quibus indiget prudens ad recte ratiocinandum de agendis, ſed etiam ſingularium quæ nunc ſunt.

dicit Auguſtinus, quòd prędictę

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd memoria præteritorum indiget prudens non propter ſe, ſed in ordine ad priora eligibilia, vt dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd prudentia eſt formalis pars & completiua prouidentiæ: & ideo etiam quodammodo prudentia illa complectitur ex quibus ratio procedit in prouiſionem futurorum.

¶ Ad ſecundam quæſtionem de partibus alijs aſſignatis a quibuſdam dicendum, quòd etiam illæ ſunt ſicut partes integrales: requiruntur enim ad prudentiam, ſecundum quod de futuris coniectat ea parte præteritorum & præſentium, ex quibus procedit. Oportet enim prudentiam viam accommodam ad finem intentum inuenire, quod per prudentiã facit, quæ eſt præſens notio futurum pertractans euentum, & iterum prohibentia remouere. Contingit autem prouidentiam tripliciter impediri. Vno modo, ex parte ipſius viæ inueniendæ, quæ quandoque videtur bona & non eſt: & hoc impedimentum cautio aufert, cuius eſt ex virtutibus vitia virtutum ſpeciem præferentia diſcernere. Alio modo, ex ordine ipſius in finem, ne ſ. via quę de ſe apta eſt ad finem aliquo extrinſeco impediatur ne in finem ducere poſſit: & hoc ad circumſpectionem pertinet, quæ eſt cautela vitiorum contrariorum, quibus præcipue prudentia impeditur. Tertio modo, ex parte ipſius hominis tendentis in finem, qui vias accõmodas ad finem intentum inuenire non poteſt: vnde oportet quòd per doctrinam ab alijs accipiat, quia oportet principia operabilia vel a ſe habere prudentem, vel ab alio faciliter accipere, qui autem neutrum habet, hic inutilis eſt vir, vt dicitur in 1. ethic. & hæc eſt docilitas paſſiue dicta. Si autem docilitas accipiatur actiue, tunc pertinebit ad prudentiam ſecundum ſuum perfectiſſimum eſſe, prout ſ. non ſolum ſibi, ſed etiam alijs quæ ſunt vtilia ad finem inuenit, & hic dicitur prudentia erudiendi imperitos.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd non eſt contra rationem partium quaſi integralium virtutis, quòd omnes concurrant ad actum vnum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis docilitas habeat principium in naturali diſpoſitione, tamen complementum habet per gratiam, vel per conſuetudinẽ. vt dicit Philoſophus 2. ethico. quòd oportet conſuetudinibus duci de ciuilibus,
Cap. 5. quia talis principia operabilium habet, vel ſuſcipere poteſt faciliter.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia prudentia regulat omnes alias virtutes, ideo omnes participant aliquid prudentiæ: ſicut iraſcibilis & concupiſcibilis participãt aliqualiter rationem. Vnde illud quod ad alias virtutes pertinet participatiue, cautio ſ. ad prudentiam pertinet eſſentialiter.

¶ Ad tertiam quæſtionem de partibus, quas ponit Philoſo-
Cap. 10. phus in 6. ethi. ſciendum eſt, quod ſunt partes quaſi potentiales, eo quòd ſunt virtutes ab inuicem, & a prudentia diſtinctę, ſicut ipſe vult. Ad rationem enim pertinet præcipere quid faciendum eſt, quia aliæ vires obediunt aliqualiter rationi: ratio autem non præcipit niſi prius in ſe perfecta ſit quantum ad id quod eſt ſuiipſius, ſicut nec aliqua res mouet ante ſui perfectionem: perfectio autem rationis practicæ ſicut & ſpeculatiuæ conſiſtit in duobus. ſ. in inueniendo, & iudicando de inuentis. Inuẽtio autẽ in agendis conſilium eſt, & ideo oportet haberi virtutem, per quam ratio conſilietur: & hæc
Cap. 10. eſt eubolia, quæ ſecundum Philoſophum in 6. ethi. eſt rectitudo conſilij, qua bonum inquiritur conuenientibus medijs ſecundum debitum tẽpus, & alias circumſtantias. Et oportet haberi virtutem, qua bene iudicet de conſiliatis: & hæc eſt ſyneſis & gnome, quæ qualiter differant, dicetur: & oportet haberi virtutem, qua bene præcipiat, & hæc eſt prudentia, quæ vt
Cap. 11. Philoſophus ibidẽ dicit, præceptiua eſt. Sed quia in operabilibus cognitio ordinatur ad opus, ideo & conſilium, & iudiciũ de conſiliatis ad præceptum de opere reducitur ſicut ad finẽ: & propter hoc prudentia eſt vſualis & principalis reſpectu aliarum, & alię participant modum ipſius, ſicut ſupra dictũ eſt.

F ¶ Ad primum igitur dicendum, quòd & conſilium, & iudicium pertinent ad prudentem non ſicut principales actus eius, ſed ſicut ea quibus vtitur ad ſuum actum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd iudicium conſiſtit adhuc in cognitionis terminis: ſed electio eſt applicatio cognitionis ad opus vnde iudicium præcedit electionem.

virtutes in futuro erunt: ſed alios

¶ Ad tertium dicendum, quòd ad ſyneſim pertinet recte iudicare in illis, ad quę ſe extendunt legis præcepta communiter. Vnde ſyneſis eſt habitus iudicatiuus
Cap. 15. agibilium, ſed ad gnomen pertinet rectum iudicium de illis, in quibus lex deficit quæ ſpecialem habent difficultatem, in quibus epiceia dirigit, vt dicitur 6. ethi. vnde gnome ſecun- Cap. 12.
dum Philoſophum eſt rectum iudicium epiceios.

G ¶ Ad quartam quæſtionem de partibus decem, quas aſſignat philoſophus Græcus dicendum eſt, quòd non ſunt partes vnius rationis, vnde diuiſio eſt minus artificialis. Sciendum autem eſt quòd prudentia poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum eſſe abſolutum: alio modo ſecundum perfectum eſſe ipſius. Saluatur autem ratio prudentiæ in his quæ ad ipſum prudentem pertinent: ſed completum eſſe eius ſecundũ quòd etiam ad alios ſe extendit. Primo ergo modo conſiderando prudentiam, ſic prouidentia eſt pars eius quaſi integralis formalis, vt eſt dictum, quæ ſecundum ipſum eſt habitus vitam facere potens ad maius. i. melius, vt fiat ſicut oportet: vnde de ipſa ponitur loco omnium aliarũ partium eiuſdẽ rationis. Eubulia autem eſt pars eius quaſi potentialis, quæ ſecundum ipſum eſt ſcientia conferentium. i. vtilium ad finem, de quibus eſt conſilium: & quia ipſa eſt prima, ideo ponitur loco aliarũ quæ conſequuntur vt ſunt vnius rationis. ſolertia autem eodem modo reducitur ad prudentiam, ſicut eubulia: ſed in hoc differunt, quia eubulia inuenit medium conueniens ad opus
H ratiocinando, & inquirendo, quia conſilium quæſtio eſt, vt dicitur 3. ethi. ſed ſolertia inuenit quaſi ſubito. eſt enim habitus Cap. 6.
ex repentino inueniens quod conuenit: vel vt in primo poſteriorum dicitur, ſubtilitas quædam in non proſpecto tempore Cap. vlt.
medij, non tamen ponitur virtus in 6. ethi. ſicut eubuli, tum Cap. 10.
quia eubulia ſe habet ad bonũ tantũ, ſolertia aũt ad bonum, & ad malum: tum quia ſolertia magis dependet ex naturali ingenio quã ex aſſuetudine. Sciendũ etiã quòd ſolertia eſt inuentio medij ſine perſpecto tempore tam in operatiuis quam in ſpeculatiuis, tam in neceſſarijs quam in contingentibus. Sed euſtochia eſt tantum in operatiuis, quæ eſt bona coniectatio de contingentibus. Si aũt conſideret prudentia ſecundum quòd ad alios ſe extendit, ſic non aſſignantur ei integrales aliæ quã etiã prudentiæ abſolute conſideratæ. ſubiectiuæ autem & potentiales aliæ. Poteſt enim aliquis coordinari alij dupliciter.
I Vno modo ad aliquem actũ ſpecialẽ, ſicut ſcolares in his quæ ad ſtudium ſpectant, milites in his quæ ad pugnandum: vnde talis adunatio non remanet, ſed quãdiu actus talis exercetur reſpectu talis coordinationis ad alterũ, ordinat militaris quæ eſt habitus ſpeculatiuus & practicus exercitui conferentium. Alio modo coordinatur aliquis alicui in vita ſimpliciter, vnde talis coordinatio nata eſt ſemper manere, niſi per accidens diſſoluatur. Hæc autem vel eſt reſpectu eorum qui ſunt in domo vna, & hæc eſt iconomica, quæ eſt habitus ſpeculatiuus. i. conſideratiuus, & practicus. i. actiuus domui conferẽtium: vel eſt reſpectu eorum qui ſunt in eadem ciuitate, & ſic eſt politica, quæ eſt habitus ſpeculatiuus & practicus ciuitati conferentium: vnde hæ ſunt partes ſubiectiuæ prudentiæ. Sed quia in qualibet multitudine ẽ duplex ordo, vt in 11. metaph. dicitur, vnus quo ordinatur tota multitudo ad finem com-
K munem: alius quo ſingulariter partes multitudinis ordinantur adinuicem ſecundum fines proprios: ideo politica habet duas partes, vnam quæ regi ciuitatis competit, cuius eſt bonum commune totius multitudinis coniectare, & hæc dicitur regnatiua, quæ eſt experientia eius quod eſt gubernare multitudinem innocue, vel legis poſitiua, vt in 6. ethi. dicitur. Alia Cap. 9.
eſt quæ competit cuilibet de ciuitate ſecundum quòd ad bonũ commune ordinantur, & hæc politica dicitur, nomen cõmune retinens. & ideo dicit Philoſophus in 6. eth. quòd legis po- Cap. 9.
ſitiua eſt architectoria, quia fines proximi ordinantur ad finẽ communem. Et ſimiliter poteſt diuidi militaris in ductiuam, quæ competit duci exercitus, & militarem ſimpliciter. Et ſimiliter iconomica in paternam, quæ cõpetit patrifamilias, & iconomicam ſimpliciter. Partes autem prudentiæ ſic acceptæ potentiales, ſunt omnes artes & diſciplinæ, quæ politica de omnibus ordinat a quibus, & quarum ſunt addiſcendæ, vel exercendæ,

Cap. 2. cendæ, vt dicitur in 1. ethi. Et ideo phyſica quæ eſt de operibus quæ non ſunt a nobis, quia eſt ſcientia eorum quæ circa naturam ſunt: & dialectica quæ eſt ex operibus, quæ ſunt a nobis ordinatis ad ſciendum, cum ſit ſcientia bene diſputādi: & rethorica quæ eſt de his quæ ſunt a nobis ordinatis ad orandum, cum ſit ſciētia bene dicendi ad

vſus tunc habebunt, quā modo ſ

perſuadendum, dicuntur partes prudētiæ, vt dictum eſt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd phyſica ponitur pars prudentiæ inquantum de ipſa ordinat & præcipit prudentia, vt dictum eſt: non autem ita quòd ſit pars eius ſubiectiua, vel integralis.

¶ Similiter autem eſt dicendum ad ſecundum de dialectica, & rhetorica.

¶ Ad tertium dicendū, ꝙ politica eſt prudentia quædam, qua homo dirigitur in his quæ ad aliū ſpectāt, vnde nominat prudentiam completam. Et quia non omnis prudentia habet iſtā completionem, ideo ponitur pars eius: tamē in eo in quo completum habet eſſe, prudentia non differt ſecundum ſubſtantiam habitus prudentiæ & politicæ, ſed ratione tantum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd militare exercitium maxime pertinet ad conſeruationē cōmunitatis, & ideo militaris potius ponitur q̄ aliæ, vt negocialis, & huiuſmodi: p eam. n. intelliguntur ſicut etiam per artes liberales, quas tangit. D. cunċ etiā intelligi mechanicæ, quæ ſimili mō ſunt partes prudētię.

Cap. 7. ¶ Ad quintum dicendum, ꝙ regnum inter alia regimina digniſ eſt; vt Philoſophus in 8. ethic. dicit: & ideo potius regnum quàm alia poſuit.

ARTICVLVS II.

Vtrum continentia, clementia, & modeſtia, ſint partes temperantiæ, ſicut dicit Tullius.

22. q. 43. 1. De inuent. lib. 2. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd partes temperantiæ male aſſignentur a Tullio in prima rhetorica. Dicit enim ꝙ partes temperantiæ ſunt continentia, clementia: & modeſtia. Et videtur quòd male: quia continentia, vt dicit Philoſophus in 7. ethi. diuiditur contra virtutem vniuerſalem. ergo non debet poni pars alicuius virtutis. (Cap. 1.)

De inuentio. 2. ¶ 2 Præt. Clementia, vt dicit Tullius, eſt virtus per quam animus concitatus in odium, alicuius benignitate retinetur: hoc autem videtur ad manſuetudinem pertinere. manſuetudo autem non eſt pars temperantiæ, cum ſit in iraſcibili, temperantia autem in concupiſcibili. ergo videtur quòd nec clementia debet poni pars temperantiæ.

¶ 3 Præt. Modeſtia a modo obſeruando dicitur: ſed hoc eſt neceſſarium in qualibet virtute. ergo modeſtia non eſt pars alicuius virtutis, ſed conſequitur omnem virtutem.

De inuentione lib. 2. ¶ 4 Præt. Tullius dicit, quòd modeſtia eſt pudor honeſtatis puram & ſtabilem comparans authoritatem: pudor autem videtur eſſe idem quod verecundia. cum ergo verecundia nō ſit virtus, ſed paſſio, vt dicit Philoſophus in 4. ethic. videtur quòd modeſtia non debeat poni pars virtutis. (Cap. 16.)

II Vlterius. A quibuſdam ponuntur partes temperantiæ ſobrietas, & caſtitas, & poteſt haberi ex 3. ethicor. & videtur quòd ſufficienter: quia ſobrietas eſt circa delectationes guſtus, caſtitas autem circa delectationes tactus. Cum igitur etiam alij ſenſus habeant ſuas delectationes, videtur etiam quòd circa eas debeant aſſignari aliquæ virtutes. (Cap. 11.)

¶ 2 Præt. Contingit peccare non ſolum in delectationibus ſenſuum exteriorum, ſed etiam in delectationibus ſenſuum interiorum, ſed etiam intellectus, ſicut patet de curioſitate. Similiter et in delectationibus & concupiſcentijs exteriorū rerū, vt honoris, pecuniæ, & huiuſmodi, quæ ſecundum ſe videntur eligibilia, contingit eſſe peccatum per ſuperabundantiam, vt dicitur in 7 eth. ſed virtus & vitium ſunt circa idē. ergo & circa illas delectationes debet aliqua virtus poni. (Cap. vlt.)

¶ 3 Præt. Virtus eſt circa difficile & bonū: ſed magis ſunt difficilia ad quæ non omnes tenentur, ſicut virginitas, & abſtinentia, etiam ciborum neceſſariorum, quam ſobrietas & caſtitas. ergo magis debent poni partes virtutis.

III Vlterius. Quidam philoſophus Græcus ponit ſeptem partes temperantiæ, ſcilicet auſteritatem, continentiam, humilitatem, ſimplicitatem, ornatum, bonam ordinationem, per ſe ſufficientiam. Et videtur quòd male. Auſteritas enim vt ipſe dicit, eſt habitus ſecūdum quem aliqui neque afferunt alijs

A delectationes collocutionum, neque ab alijs recipiunt: hoc autem videtur eſſe vitioſum, & cōtrarium amicitiæ quæ maxime collocutionibus amicorum gaudet. ergo auſteritas nō debet poni pars virtutis.

¶ 2 Præt. Humilitas ſuperbiæ opponitur: ſed ſuperbiam Philoſophus ponit inter

cui Beda conſentit ſuper Exodū

vitia quæ opponuntur fortitudini, vt patet in 3. ethi. ergo humilitas non eſt adiuncta temperantiæ, ſed fortitudini. (Cap. 10.)

¶ 3 Præt. Ipſe dicit, quòd humilitas eſt habitus non ſuperabundans ſumptibus & præparationibus: ſed quicumque nō ſuperabundat, eſt contentus illis quibus oportet. ergo cū ipſe dicat quòd hoc pertinet per ſe ad ſufficientiam, videtur qđ idem ſit humilitas quod per ſe ſufficientia.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd illæ partes quas Tullius ponit, partes potentiales ſunt, inquantū B participant modum temperantiæ. Sicut enim in ſcientijs modum oportet ſecundum materiam inquirere, vt dicitur in 1. ethic. ita & in virtutibus. Materia autem virtutum moralium actiones & paſſiones humanæ ſunt. (Cap. 2.) In paſſionibus autē quædam ſunt, in quibus paſſionem inferens de ſui ratione natum eſt in proſecutionem mouere, ſicut delectabile quod concupiſcibili paſſiones infert, & in his difficile eſt retrahi a proſecutione, & facile eſt proſequi. Vnde temperantia quæ circa principalia delectabilia eſt, modum habet in retrahēdo, & propter hoc temperatus plus aſſimilatur inſenſibili, qui ſuperabūdat in fuga, quàm intemperato qui ſuperabundat in proſecutione talium delectabilium. In paſſionibus autem, in quibus paſſionem inferētia nata ſunt ad fugam mouere, ſicut ſunt timores & audaciæ, difficile eſt proſequi, vel ſuſtinere, facile autē C fugere: vnde modus fortitudinis quæ circa timores & audacias maximorum terribilium eſt, modus eſt in aggrediendo: & ideo fortis magis ſimilatur audaci qui ſuperabundat in aggrediendo, q̄ timido qui ſuperabundat in fugiendo. In actionibus aūt non conſideratur inclinatio affectus magis ad vnū quàm ad aliud niſi per accidens, inquantum cōuincitur paſſionibus. Et ideo iuſtitiæ quæ circa actiones eſt modus, eſt æqualitas, ſicut fortitudinis ſuperextenſio, & tēperantiæ refrenatio, & diminutio. Omnes igitur virtutes in quibus difficultas conſiſtit in refrenando proſecutionem, conueniunt in modo cum temperantia: hoc autē contingit in omnibus, in quibus eſt inclinatio ad proſequēdum. Hæc autem inclinatio duplex eſt. Vna qua affectus inclinatur per paſſionem: alia qua ex paſſionibus ipſius eſt inclinatio ad exteriores geſtus, quæ ſunt ſigna interioris paſſionis. Affectus autē inclinat ad proſequendum vel bonum proprium, & hanc inclinationem refrænat continentia, quæ vt dicit Tullius, eſt per quam cupiditas D conſilij gubernatione regitur: vel malum alienum inquantū eſt contrariū bono proprio, & hanc inclinationem refrænat clementia, quæ vt dicit Tullius, eſt virtus per quam animus in odium alicuius concitatus, benignitate retinetur: inclinationē autē, quæ ad exteriores geſtus eſt, quibus interior affectus oſtēditur, refrænat modeſtia, vt nihil in eis immoderatū ſit, quæ eſt virtus per quam pudor honeſtatis puram & ſtabilē comparat authoritatē. Sed quia difficillimum eſt refrænare a delectationibus tactus, ideo ille modus in temperantia, quæ eſt circa huiuſmodi delectationes, conſiſtit principaliter & quaſi integraliter, in alijs autem participatiue. (De inuent. 2. — De inuent. 2.)

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ continentia tripliciter dicitur. Vno modo ſecundum qđ aliquis habet rationem rectam quæ a paſſionibus excellentibus nondū edomitis refrænat, & eſt circa eadē temperantia, vt in 7. ethi. dicitur. Sic. n. Philoſophus continentiam accipit, & differt a temperantia in hoc, ꝙ E temperatus huiuſmodi paſſiones non patitur: & ſecundum hoc * continentia non eſt virtus, quia operatur quod bonum eſt non delectabiliter & faciliter, qđ requiritur ad virtutem, & ita reducitur ad temperantiā ſicut imperfectum ad perfectum, & vt pars potentialis. (Cap. 12. — * D89.) Alio modo dicitur continentia, ſecundum quam homo ſe refrænat non ſolum ab illicitis delectationibus, ſed etiam a licitis: & ſic dicit quendam perfectū ſtatū temperantiæ, ſicut & virginitas. vnde reducitur ad temperantiā per modum partis ſubiectiuæ. Tertio modo dicitur continentia, per quam reducitur animus a quibuslibet cōcupiſcentijs: & hanc acceptionem ponit etiā Philoſophus in 7. ethi. & ſic videtur eam accipere Tullius, vt patet per diffinitionem poſitam. Vnde ſic ponitur pars temperantiæ, inquantum participat modum temperantiæ, etiam circa alienum. (Cap. 12.)

F ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd clementia non eſt omnino idem quod manſuetudo, quia manſuetudo refrænat a concitatione, vt ſcilicet quis per iram non incitetur. Eſt enim ſecundum Philoſophum Grecum virtus iraſcibilis, ſecundū quam ad iras ſumus difficile mobiles: clementia autem refrenat ab executione vindictæ etiam poſt communicationem, & ſic clementia magis eſt

ita dicens Columnę, ante queſt

circa actiones, & ſic eſt pars iuſtitiæ epiceiæ, quia epiceias eſt diminutiuuv pœnarum, vt dicit Philoſophus in 5. ethic. tamen poſſunt ratione prædicta clementia & manſuetudo ſicut partes potentiales ad temperantiam reduci: quia partes potentiales virtutum non oportet quòd communicent cum eis in materia & ſubiecto, ſed in modo. (Cap. vlt.)

G ¶ Ad tertium dicendum, quòd modeſtia non dicitur ex hoc, quòd imponat modum in qualibet materia ſecundum quod hic accipitur, ſed tantum in * exterioribus geſtibus, vt ſcilicet in eis maturitas debita obſeruetur, & huius virtutis pars potiſſima eſt eutrapelia, quam Philoſophus ponit, quia etiam in ludicris in quibus eſt difficilius, modum debitū non excedit. (* D. 903.)

¶ Ad quartum dicendum, quòd pudor non ponitur hic pro paſſione verecundiæ, ſed pro quadam exteriori compoſitione, cuius pudor cauſa eſſe poteſt ſicut etiam caſtitas pudor interdum dicitur, quia contrarium eius maxime eſt turpe; quod verecundia timet. Similiter contrarium modeſtiæ eſt maxime apparens: & ſic eſt natum confuſionem inducere, quam pudor timet. (5. eth. c. 15.)

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum de alijs partibus, ſcilicet ſobrietate, & caſtitate quod ſunt partes ſubiectiuæ temperantiæ: quia caſtitas eſt circa delectabilia tactus abſolute, quæ ſunt in venereis: ſobrietas autē circa delectabilia guſtus, prout eſt tactus quidam, quæ ſunt in cibis & potibus. H

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd delectationes aliorum ſenſuum non ſunt vehementer ſicut delectationes tactus, eo quòd non ſunt per coniunctionem rei, ſed ſpeciei. Vnde difficultas refrænandi iſtas delectationes non eſt ex impetu earum: & ideo non oportet quòd ſit aliqua virtus in parte affectiua circa eas, ſed ſufficit ad hoc prudētia, quę eſt in ratione.

¶ Ad ſecundum dicendum ſimiliter de alijs delectationibus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd * virginitas, & huiuſmodi non ſunt virtutes, ſed nominant ſtatum virtutis. & ideo de eis non ſunt mentio. (* D. 1166.)

¶ Ad tertiam quæſtionem de alijs partibus quas philoſophus Grecus ponit, dicendum eſt, quòd accipiuntur eodem modo ſicut partes Tullij, niſi quòd clementiam omittit. Continentiam enim ponit, & videtur eam accipere ſicut Philoſophus in 7. ethic. vnde dicit, quod continentia eſt habitus inuictus a delectatione. Sed modeſtiam in multa diuidit ſecundum diuerſa exteriora, in quibus oportet hominē modum imponere. Exteriora enim in quibus modeſtia modum imponit, ſunt tria. Primum eſt collocutiones ad eos quibus conuiuimus: & in his ponit modum auſteritas, cuius diffinitio in obijciendo ſupra poſita eſt. Secundum eſt, bona exteriora vt veſtes, equi, & huiuſmodi: & in his ponit modum humilitas quantum ad quantitatē in vſu. Vnde ſecundum ipſum, humilitas eſt habitus non ſuperabundans in ſumptibus & pręparationibus. ſed ſimplicitas quantum ad modum quærendi, quæ ſecundum ipſum eſt habitus contentus his quæ contingunt, nō enim multum ſollicitus eſt de talibus. Tertiū eſt actiones propriæ quę ad corpus pertinent, & in his ponit modum quantum ad agentem: ornatus, qui ſecundum ipſum eſt ſcientia circa decens in motu & habitudine. Quantum autem ad exteriora quæ conſideranda ſunt vt debito tempore, & loco, & huiuſmodi, ordinatio quæ ſecundum ipſum eſt experientia ſeparationis & diſcretionis actuum, vt ſciat loqui verum in tempore ſuo. Quantum vero ad inſtrumenta, vel auxilia quibus indigemus ad actionem, eſt per ſe ſufficientia, quæ ſecundum ipſum eſt habitus contentus quibus oportet. (I) (Cap. 3.) (K)

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd auſteritas ſecundum quod ponitur virtus, non omnino aufert delectationem quæ eſt in colloquijs, ſed aufert ſuperabundantiam in illa. Et quia maior difficultas accidit in abſtinendo ab his, ideo a defectu hęc virtus nomen accepit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſuperbus inquantum ſe ſuper extendit ad ea quæ ſunt ſupra ipſam, ſic habet aliquid de modo audacis, & ideo reducitur aliquo modo ad vitia oppoſita fortitudini: quamuis proprie loquendo, ſecundum quod communiter de ſuperbia loquimur, magis ſit exceſſus magnanimitatis: humilitas autem inquantum diminutio eſt, habet aliquid de modo temperantiæ, & ideo ad ipſam reducitur ſicut pars potentialis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd differentia humilitatis, & per ſe ſufficientiæ, patet ex his quæ dicta ſunt.

expanſum eſt velū, poteſtates cæ

ARTIC. III.

(2. 2. q. 128. 1. De inuent.)

Vtrum magnificentia, fidentia, patientia, perſeuerantia bene aſſignentur a Tullio eſſe partes fortitudinis.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quod partes fortitudinis male aſſignentur a Tullio. Aſſignat enim has partes magnificentiam, fidentiam, patientiam, perſeuerantiam. Magnificentia enim, vt dicit Philoſophus. 4. ethi. eſt idem liberalitati: ſed liberalitas ad iuſtitiam reducitur, ergo & magnificentia. (Cap. 5.)

¶ 2 Præt. Fiducia ad ſpem pertinet: ſed materia fortitudinis,

¶ 2 Præt. Fiducia ad ſpem pertinet: ſed materia fortitudinis non eſt ſpei paſſio, ſed timor, & audacia, vt dicit Philoſophus in 3. ethi. ergo pars fortitudinis non eſt fiducia. (Cap. 9.)

¶ 3 Præt. Philoſophus in lib. 4. topi. reducit in idem mitem & abſtinentem, qui videtur idem quod patiens: quia abſtinens eſt qui patitur & non deducitur, mitis qui non patitur: ſed manſuetudo, ſiue clementia ponitur pars temperantiæ. ergo & patientia. (Cap. 10.)

¶ 4 Præt. Ad perſeuerantiam pertinere videtur immobiliter operari: ſed hoc in omni virtute requiritur, vt dicit Philoſophus in 2. ethi. ergo perſeuerantia non debet poni pars fortitudinis. (Cap. 4.)

II Vlterius. A Macrobio ponuntur ſeptem partes fortitudinis ſcilicet magnanimitas, fiducia, ſecuritas, magnificentia, conſtantia, tolerantia, firmitas. Et videtur quòd male. Magnanimitas eſt circa magnos honores qui inter bona computantur, vt dicitur in 4. ethicor. fortitudo autem eſt circa audacias & timores quæ ſunt magnorum malorum. ergo magnanimitas nō eſt fortitudinis pars, cum ſit circa oppoſitam materiā. (In de ſomnio Scipionis.) (Ibidem.)

¶ 2 Præt. Vnum vitium non opponitur duabus virtutibus: ſed timiditas opponitur ſecuritati & fiduciæ. ergo non ſunt duæ virtutes, ſed vna.

¶ 3 Præt. Conſtantia mutabilitati opponitur, ſimiliter etiam & firmitas. ergo non debent poni duæ partes fortitudinis. (Ibidem.)

III. Vlterius. Philoſophus in 3. ethi. ponit quinque modos adiunctos fortitudini veræ, ſcilicet ciuilem, militarem, illam quę ex furore vel triſtitia, illam quæ procedit ex experientia, quę facit ſpem vincendi propter frequenter viciſſe, & illā quę procedit ex ignorantia. Et videtur quòd male, quia iſtæ virtutes cardinales ſunt virtutes politicæ: ſed genus additū ſpeciei non contrahit in partem ſpeciei. ergo ciuilis fortitudo non eſt pars fortitudinis. (Cap. 11.)

¶ 2 Præt. Militaris ſub politica ordinatur, vt dicit Philoſophus in 1. ethi. ergo non debet diuidi militaris fortitudo contra ciuilem. (Cap. 2.)

¶ 3 Præt. Ignorantia excuſat a peccato propter hoc quòd tollit voluntarium: ſed voluntarium requiritur ad virtutem ſicut ad peccatum. ergo non debet poni aliqua pars virtutis per ignorantiam.

IIII Vlterius Quidam philoſophus Græcus ponit ſeptem annexa fortitudini, ſcilicet eupſichiam, lemam, magnanimitatem, virilitatem, perſeuerantiam, magnificentiam, androgachiam. Et videtur quòd male, quia vt ipſe dicit eupſichia dicitur robur animæ ad perficiendum opera ipſius: hoc aūt in omnibus virtutibus requiritur. ergo non eſt pars alicuius virtutis. (Ibidem.)

¶ 2 Præt. Lema ſecundū ipſum eſt habitus promptos tribuēs ad conari qualiter oportet, & ſuſtinere quæ rō dicit, ſed promptitudo idem videtur eſſe quòd facilitas, quæ relinquitur ex quolibet habitu. ergo lema eſt magis genus virtutis quàm ſpecies alicuius virtutis.

¶ 3 Præt. Ipſe dicit quòd androchia eſt viri virtus adinuentiua communicabilium operationum, ſed opera communicabilia ſunt materia iuſtitiæ. ergo hæc virtus non debet poni pars fortitudinis, ſed magis iuſtitiæ.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd partes quas Tullius aſſignat, ſunt partes potentiales, inquantum participant aliquid de materia fortitudinis. Fortitudo enim vt dicit Philoſophus in 3. ethi. proprie loquendo, eſt circa pericula mortis, & maxime quę in bellicis eſt, quia in illis eſt maxime difficultas. Vnde fortitudo ſecundū Grecū prædictum, (Cap. 9.)

virtus

virtus eſt iraſcibilis non facile obſtupefactibilis a timoribus, qui ſunt contra mortem, circa quæ habet duos actus, ſcilicet aggredi, & ſuſtinere ſine ſtupore, & hoc eſt eius magis propriũ vt ipſe dicit. Et quamuis principaliter fortis ſit circa illa, tamẽ in omnibus alijs periculis & arduis etiam bene ſe habet & in aggrediendo, & ſuſtinendo. Et ideo omnes virtutes, in quibus conſiſtit difficul-

li, ſunt quatuor eximijs virtutib' præclaræ, ideſt fortitudine, pru-

tas ex aggreſſione alicuius ardui, vel ex ſuſtinentia difficilis, aliquid de fortitudinis modo participant, & ad ipſam reducuntur ſicut partes potentiales, eo quòd non eſt tanta difficultas in alijs ſicut in illis periculis, circa quę eſt fortitudo. Arduum autem in cuius aggreſſione conſiſtit difficultas, eſt ad aliquod magnum opus faciendum: & ſic eſt magnificentia quæ ſecundum ipſum, eſt rerum magnarum & excelſarum cum animi ampla quadam & ſplendidiſſima proportione cognitio, vel cogitatio atq; miniſtratio. Aut eſt ad aliquod bonum magnum conſequendum, & ſic eſt fidentia, quæ eſt certa ſpes producendi ad finem rem inchoatam, vel magis cõſequendi rem ſperatam: & ſecundum hanc acceptionem credo q magnanimitas eſt idem quòd fidentia. Id vero quod facit difficultatem in ſuſtinendo, vel eſt bonum laborioſum, & circa hoc eſt perſeuerantia quæ eſt in ratione bene conſiderata ſtabilis & perpetua permanſio, & præcipue vt quis a ratione recta propter iuſtitiam quæ in laboribus accidit, non recedat: quia ſicut continentia facit inuictum a delectationibus, ita perſeuerantia a triſtitijs, vt dicitur 7. ethi. vel eſt malum
Cap. 3. De inuent. 2. nociuum: & ſic eſt patientia, quæ ſecundum Tullium, eſt honeſtatis, aut vtilitatis cauſa rerum arduarum & terribilium voluntaria ac diuturna perpeſſio.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quàmuis magnificentia communicet cum liberalitate in materia, quia magna facta magnis ſumptibus fiunt, tamen communicat cum fortitudine in modo.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quàmuis fortitudo non ſit circa ſpem, ſicut circa materiam, ſed magis magnanimitas: tamen habet ſpem concomitantem, quia fortis optimę ſpei eſt circa materiam ſuam. Vnde fidentia, & aliæ ſupradictæ partes in fortitudine etiam ſecundum quod eſt ſpecialis virtus inueniuntur quantum ad id quod eſt difficillimum in eis, vt quædam cõditiones fortis: & ſic etiam poſſent dici aliquo modo partes quaſi integrales fortitudinis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd malum nociuum tres paſſiones natum ingenerare, ſcilicet timorem, triſtitiam, & iram. Vnde tres virtutes faciunt ſuſtinere huiuſmodi nociua. Fortitudo, vt homo non perturbetur per timorem: patientia, vt nõ perturbetur per triſtitiam immoderatam: & ſimiliter perſeuerantia, quæ facit vt propter iuſtitiã homo a rationis operibus non diſcedat, ſicut potentia non permittit propter iuſtitiam
Tom. 2. homi. 35. diſcedere ab æquanimitate mentis. Vnde ſecundum Greg. vera patientia eſt mala aliena, ideſt, ab alijs illata æquanimiter perpeti. Manſuetudo autem facit vt homo non perturbetur
Cap. 10. per iram: vnde abſtinẽs, de quo loquitur Philoſophus in 4. topi. non eſt idem quòd patiens, ſed ſe habet ad fortẽ & mitem, ſimiliter & ad patientiam, ſicut continens ad temperatum. Vnde non oportet quòd ſi manſuetudo reducitur ad temperantiam, quòd & patientia: quia paſſio triſtitię eſt ex victoria nociui, ſicut & timor: & ideo difficultas in patientia & fortitudine eſt etiam in non vinci a nociuis. Vnde patientia participat modum fortitudinis, ſed ira eſt ad victoriam contra nociuum: vnde difficilius eſt in refrænando, propter quod manſuetudo participat modum temperantiæ.

¶ Ad quartum dicendũ, quòd perſeuerantia vno modo dicit continuationem virtutis, & ſic eſt actus omnium virtutum:
* D. 1024. alio modo dicit propoſitum perſiſtendi, & ſic eſt* ſpecialis virtus: quia habet ſpecialem rationem obiecti, ſcilicet laborioſum opus, prout natum eſt triſtitiam inferre.

¶ Ad ſecundam quęſtionem de partibus, quas Macrobius ponit, dicendum quod ſunt eiuſdem rationis cum partibus quas ponit Tullius, niſi quòd duas harum diuidit in duas ſpecies, ſcilicet fidentiam, quam ponit Tullius, diuidit in magnanimitatem, quæ eſt in ſperando magna cõſequenda vt magnos honores, & fiduciam quæ eſt in conſequendis honoribus me-
Cap. 11 li. 4. diocribus ac huiuſmodi, quam Philoſophus innominatam dicit. Item perſeuerantiã diuidit in firmitatem, quæ facit permanentiam in opere, & conſtantiam quæ facit permanẽtiam in propoſito animi. Et addit ẽt vnam, ſcilicet ſecuritatem quæ timori opponitur, vnde propinquius ſe habet ad veram forti-

A tudinem: ſed tamen differt a fortitudine, quia reprimit timorem non ſolum circa maxime terribilia quemadmodum fortitudo, ſed ẽt circa quæcunq;: tolerantia vero eſt idem quod patientia: magnificentiam autem proprio nomine ponit.

¶ Ad primum dicendum, quod magnanimitas quamuis non cõueniat in materia cum fortitudine, conuenit tamen in modo, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd timiditas opponitur ſecuritati, non autem fiduciæ, ſed magis deſperatio.

¶ Ad tertium dicendum, quod conſtantia opponitur mutabilitati animi: ſed firmitas opponitur mutabilitati in facto aliquo.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum de partibus, quas Philoſophus ponit in 3. ethic. Sciendum quot ſunt etiam partes Cap. 11.
B potentiales, aliter tamen quàm prædictæ: prædictæ enim partes a fortitudine deficiunt quantum ad difficultatem materiæ, ſed illæ quas Philoſophus ponit, quantum ad rectitudinem motiui: & ideo non ſunt virtutes, ſed participant aliquid de virtute fortitudinis. Motiuum autem ad actum fortitudinis poteſt eſſe triplex. Vno modo, intentio boni, vel honeſti: & ſic fortitudinis virtus eſt vel alicuius temporalis boni, vel honoris, vel alicuius huiuſmodi: & ſic deficit a ratione virtutis, & eſt fortitudo quam nominat politicam. Alio modo ex hoc, quod remouetur faciens difficultatem in actu fortitudinis, ſcilicet magnitudo periculi: & hoc quidem remouetur per ignorantiam, & ſic eſt vltimus modus. Et per ſpem vincendi, quæ poteſt ex duobus conſurgere vel ex arte, ſiue exercitio, & ſic eſt militaris fortitudo: vel experientia victoriæ, ſicut illi qui alias talia pericula euaſerunt, & ſic eſt penultimus modus.
C Tertio modo, ex paſſione furoris, vel triſtitiæ illatæ: vel etiam timoris, vel deſperationis, & ſic eſt tertius modus.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod fortitudo politica dicitur ex motiuo, quia ſcilicet aliquod bonum quod a ciuitatibus præliari fortibus ſolet, ad actum fortitudinis mouet: ſic autem non dicuntur politicæ virtutes cardinales, ſed inquantum in vita ciuili perficiunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod militaris fortitudo dicitur, quia eam conſueuerunt habere milites, qui habent exercitiũ & artem bellandi: vnde æquiuocatur in militari & politica.

¶ Ad tertium dicendum, quod non eſt ignorantia de periculo omnino, ſed de quantitate periculi: & ideo non tollit totaliter rationẽ fortitudinis, ſed diminuit aliquid de laude eius.

¶ Ad quartam quæſtionem de partibus quas alius philoſophus græcus ponit, ſciendum quod ſunt fere eædem cum illis quas ponit Macrobius. Magnanimitatem enim, & magni-
D ficentiam, & perſeuerantiam proprio nomine ponit, & eas ſic diffinit. Magnanimitas eſt habitus plus faciens communiter accidente prauis & ſtudioſis. Magnanimus enim non eſt contentus vitare praua, & facere bona ſecundum quod cõmuniter ſufficit, niſi excellentius faciat hoc. & ideo dicitur in 4. eth. Cap. 8.
cor. quod operatur magnum in omnibus virtutibus. Magnificentia vero eſt habitus ſuperferens habentes ipſum, & elatione adimplens, inquantum ſcilicet effert propoſitum eius ad aliqua ſumptuoſa & magna facienda. Perſeuerantia vero eſt ſcientia, vel habitus eorum quibus immanẽdum, ideſt, bonorum: & non immanendum, ideſt, malorum: vel neutrorum, ideſt, indifferentium. Eupſichia autem quæ ſecundum ipſum eſt robur animæ ad perficiendum opera ipſius, videtur idem eſſe qđ conſtantia, & præcipue in ſpiritualibus quæ ſunt opera animæ. Lema autẽ quæ ſecundum Philoſophum eſt habitus
E promptos tribuẽs ad tolerare & ſuſtinere quæ ratio dicit, videtur idem qđ patientia. Virilitas aũt videtur idem qđ fiducia, quam diximus differre a magnanimitate in hoc, q eſt communiũ bonorũ, vel huiuſmodi, cũm magnanimitas ſit magnorũ, & quæ ſunt vltra neceſſitatem virtutis. Virilis autem ſecundum ipſum eſt habitus per ſe ſufficiens in his quæ ſunt ſecundum virtutem, & de neceſſitate virtutis: & ſic differt virilitas a magnanimitate. Ita ponit andragochiam, quæ eſt virtus viri adinuentiua communicabilem operum communiter, ſcilicet iuxta magnificentiam, quæ tendit ad magna in cõmunitatibus facienda: & in hoc differt a Macrobio, qui hanc diffinitionem non ponit propter hoc, quòd videtur eſſe idem liberalitati, niſi quod intantum differat, quòd liberalitas reſpicit bonum ſingulare, ſed andragochia bonum commune. Vnde magis accedit ad magnificentiam, quia ea quæ indigent magnis ſumptibus, maxime ſunt ea quę ad communitatem pertinent: ſed dictus Philoſophus omittit ſecuritatem, quã Macrobius

ponit, quia ſecuritas videt intrinſeca fortitudini, vt dictũ eſt. F

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut dictum eſt ſupra
*D.1024. de perſeuerantia, quòd poteſt eſſe *ſpecialis virtus, inquantum reſpicit ſpecialem rationem obiecti, quàmuis forte illa ratio poſſit inueniri in actibus diuerſarum, aut omnium virtutum, ſicut eſt de magno quod reſpicit magnanimitas: ita etiam eſt dicendum

dentia temperantia, iuſtitia, quæ

de circunſtantia, & eupſichia, quod idem eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd promptitudo illa intelligitur, vt homo propter difficultatem terribilium non turbetur, quod ad patientiam pertinet: vnde ſicut patiẽtia ſpecialis virtus eſt, ita & lema quæ idem eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis communicet cum iuſtitia quantum ad materiam, conuenit tamen cum fortitudine quantum ad modum, ſicut & magnificentia.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum religio, pietas, gratia, vindicatio, obſeruantia, veritas ſint partes iuſtitiæ, ſicut dicit Tullius.

De inuent. lib. 2. 22. q. 80. 1. Cap. 5. AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd partes iuſtitiæ male aſſignentur a Tullio. Aſſignat enim iuſtitiæ ſex ſpecies, quæ ſunt religio, pietas, gratia, vindicatio, obſeruantia, veritas. Et videtur quòd male, quia Philoſophus dicit in 8. ethicor. quòd ſerui ad dominum non poteſt eſſe iuſtitia: ſed deus maxime dominus eſt. ergo cũ religio ſit hominis ad deu, videtur quòd non ſit pars iuſtitiæ.

¶ 2 Præt. Sicut latria debetur deo, ita etiam dulia debetur homini. ergo ſicut religio quæ eſt idem quod latria, ponitur pars iuſtitiæ, ita debet poni & dulia.

¶ 3 Præt. Supra diſt. 11. dictum eſt, quòd pietas eſt idem quod latria: latria autem idem quod religio. ergo pietas non debet diuidi contra religionem.

¶ 4 Præt. Vindicatio videtur pertinere ad vitium iræ, quæ eſt appetitus vindictæ. ergo non debet poni pars virtutis.

II Vlterius. A Macrobio ponuntur hæ partes. Innocentia, amicitia, concordia, religio, pietas, bonitas, affectus. Et videtur
Lib. 1. de ſomnio Scipionis. quòd male, quia innocentia omni peccato opponitur: ſed omni peccato non opponitur niſi virtus communis. ergo & innocentia vel eſt virtus communis, vel ſequens omnem virtutem. ergo non debet poni pars iuſtitiæ.

¶ 2 Præt. Illud quod conſequitur ad omnes virtutes, non debet poni alicuius virtutis pars: ſed amicitia eſt huiuſmodi, quia veræ amicitiæ fundamentum eſt honeſtum. ergo non debet poni pars iuſtitiæ.

¶ 3 Præt. Philoſophus in 9. ethic. ponit circa amicitiam tria, ſcilicet beneficentiam, beneuolentiam, & concordiam, a quibus omnibus dicit amicitiam differre. ergo ſicut poſuit concordiam, ita debuit ponere alia duo.

¶ 4 Præt. Affectus in omnibus moralibus requiritur. ergo debet poni pars alicuius virtutis.

III Vlterius. Quidam ponunt quinque partes, quæ ſunt obediẽtia reſpectu ſuperioris, diſciplina reſpectu inferioris, æquitatem reſpectu partium, fidem & veritatem reſpectu omnium. Et videtur quòd male, quia iuſtitia generalis, vt dicitur in 5. ethicor. attendit præcepta legis: ſed obedire eſt attendere
Cap. 9. præceptum. ergo eſt idem quod iuſtitia generalis. ergo non eſt pars iuſtitiæ, quæ eſt ſpecialis virtus, ſed magis econuerſo.

¶ 2 Præt. Rigor ad iuſtitiam pertinet ſicut æquitas. ergo ſicut ponunt æquitatem, ita ponere debent rigorem.

¶ 3 Præt. Fides eſt virtus theologica. ergo non debet poni pars iuſtitiæ, quæ eſt virtus cardinalis.

Lib. de ver. cap. 13. ¶ 4 Præt. Veritas ad intellectum pertinet, iuſtitia autem magis ad voluntatem, quia vt dicit Anſelmus, eſt rectitudo voluntatis propter ſe ſeruata. ergo videtur quòd veritas non ſit pars iuſtitiæ.

IIII Vlterius. Quidam diuidunt iuſtitiam in liberalitatem & ſeueritatem, quam diuidunt in benignitatem & beneficentiam. Benignitatem vero in ſeptem partes, ſcilicet religionem pietatem innocentiam, amicitiam, reuerẽtiam, concordiam,
Cap. 15. miſericordiam. Et videtur quòd non bene, quia vt dicit Philoſophus 5. ethicor. virtuoſus eſt diminutiuus pœnarum: ſed ſeueritas dicit huiuſmodi oppoſitũ. ergo non eſt pars virtutis.

¶ 2 Præt. Liberalitas dat alicui quod eſt proprium dantis: ſed iuſtitia dat alteri quod ſuum eſt, & ei debitum. ergo liberalitas, non eſt pars iuſtitiæ.

¶ 3 Præt. Miſericordia eſt paſſio, vt dicit Philoſophus in 2. Cap. 5.
ethi. ſed nulla paſſio eſt virtus, nec pars virtutis. ergo miſericordia non eſt virtus, nec pars eius. 22. q. 58. 5.

V. Vlterius. Philoſophus in 5. ethico. diuidit iuſtitiam in legalem & ſpecialem, quæ eſt æqualitas quædam in bonis & malis exterioribus, Cap. 4.

aliter in cælis ſeruautur ab ange-

quam diuidit in diſtributiuam & communicatiuam: diuidit etiam iuſtum in politicum, paternum, & vxorium. Politicum autem in legalem & naturalem, ponit etiam circa iuſtitiam, epicieiam, & iuſtitiam metaphoricam. Et videtur quòd male. Species enim non debet diuidi contra genus: ſed iuſtitia particularis eſt ſpecies iuſtitiæ legalis. ergo non debet diuidi contra eam.

¶ 2 Præt. Iuſtitia dirigimur in his quæ ad alterum ſunt: ſed
G omnis operatio vnius ad alterum communicatio quædam eſt. ergo iuſtitia communicatiua non debet poni pars iuſtitiæ ſpecialis, ſed idem ei.

¶ 3 Præt. Iuſtum politicum videtur ad iuſtitiam legalem pertinere. ergo non debet poni pars iuſtitiæ ſpecialis.

¶ 4 Præt. Paternum, & dominatiuum, & vxorium nõ videntur differre niſi ſecundum materiam. ergo non debet diſtingui iuſtum per prædicta.

¶ 5 Præt. Epicieia, vt ipſe dicit, eſt aliquid melius iuſtitia. ergo magis debet iuſtitia poni pars eius, quam econuerſo. Cap. 15.

VI. Vlterius. Quidam Philoſophus Græcus dicit, quod familiares iuſtitiæ ſunt liberalitas, benignitas, vindicatiua, eugnomoſinæ, euſebia, euchariſtia, ſanctitas, bona commutatio, legis poſitiua. Et videtur quod male. Ipſe enim dicit quòd eugnomoſinæ eſt voluntaria iuſtificatio: ſed hoc neceſſarium eſt in omni iuſtitia, vt volens quis operetur, vt dicitur in 5. ethi. Cap. 14.
H ergo non eſt pars iuſtitiæ, ſed idem ſibi.

¶ 2 Præt. Ad euchariſtiam ſecundum ipſum pertinet quibus ſit facienda gratia, & a quibus accipienda: ſed hoc videtur ad liberalitatem pertinere, cuius eſt gratis tribuere. ergo non debet diuidi contra liberalitatem.

¶ 3 Præt. Secundum ipſum ſanctitas eſt ſcientia faciens fideles & ſeruantes quæ ad deum ſunt iuſta: ſed hoc ad euſebiam pertinet, ſiue ad religionem. ergo non debet diuidi contra euſebiam.

¶ 4 Præt. Philoſophus ponit in 6. ethi. legis poſitiuam ſpeciẽ Cap. 9.
politicæ, quam ponit idem prudentiæ. ergo legis poſitiua magis pertinet ad prudentiam quam ad iuſtitiam.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem. Sciendum quod iuſtitia in hoc differt a temperantia & fortitudine, quòd illæ moderant paſſiones intrinſecas: ſed iuſtitia moderat ex-
I triuſecas operationes, vnde Philoſophus dicit circa operationes iuſtitiam eſſe. In adulterio enim ſecundum quod eſt contra iuſtitiam, attenditur vſus inordinatus, ſcilicet rei alienæ: ſecundum autem quod opponitur temperantiæ, attenditur concupiſcentia non refrænata ſub debito rationis. Moderatio autẽ actionũ exteriorũ ex duobus regulatur. Primo, per comparationem operationis ad ipſum operantem: & ſic eiuſdem rationis eſt regulatio exteriorum operationum, & interiorũ paſſionum, quæ ad exteriores inclinant operationes. Alio modo, per comparationem ad alium: & in hoc eſt iam alius modus regulandi. Et ideo exigitur alia virtus, & hoc proprie ad iuſtitiã pertinet: vnde ab eodem actu, ſcilicet percuſſione alicuius retrahit manſuetudo, ſcilicet ſecundum quod procedit ex paſſione interiori, & iuſtitia in ordine ad aliũ. In omni autẽ moderatione oportet quòd illud quod moderatur menſuræ, ſiue regulæ, alicui adæquetur. Vnde ſicut moderatio paſſio-
K num eſt adæquatio ipſarũ ad rationẽ: ita moderatio exteriorum actuũ ſecundum quòd ſunt ad alterum, eſt quòd adæquentur illi ex cõparatione ad quem moderantur. Et hæc quidẽ adæquatio eſt quando ei redditur quod, & quantum ei debetur: & hæc adæquatio proprius modus iuſtitiæ eſt. Vnde vbicumque inuenitur iſta adæquatio cõplete, eſt iuſtitia quæ eſt virtus ſpecialis, & omnes virtutes in quibus ſaluatur, ſunt partes ſubiectæ iuſtitiæ. Vbi autem iſta adæquatio non ſecundum totum ſaluatur, ſed ſecũdum aliquid, reducitur ad iuſtitiam ut pars potẽtialis aliquid de modo eius participans. Iſta autem adæquatio tria complectitur, vt ex dictis patet, ſcilicet ut ſit ordinatum ad alterum: vt ſit ei debitũ, alias ſupereacederet actio eum, ad quem ſit: & vt tãtum reddatur, quantũ debetur, alias deficeret in minus. Sunt autem quædam virtutes, quibus redditur alteri quod debetur ex neceſſitate legis, non tamen tantũ, quia impoſſibile eſt. Sicut in honore qui eſt ad deũ, quod

facit

facit religio:& qui ad parentes & ad patriam,qđ facit pietas,
Vnde iſtæ virtutes deficiunt quidem a iuſtitia, & ſunt partes
eius potentiales.& propinquiſſime ſe habent ad ipſam. Quæ-
dam vero ſunt, quibus redditur alteri quod debetur non ex
Cap. vlt. neceſſitate legis,ſed quadam honeſtate,ſicut Philoſophus di-
De inuen- cit in 8. ethic. ſicut
tione lib. 2. graria, quæ eſt retri- lis & animabus ſanctis, quā hic
butio beneficiorum
ſecundum Tullium,
miſericordia,& huiuſmodi: & hæ virtutes aliquantulum ma
gis diſtant a vera iuſtitia. Quædam autem virtutes ſunt.
quibus hoc, circa quod principaliter eſt virtus, ordinatur ad
alterum, non tamen ſecundum rationem debiti, ſicut libe-
ralitas: & hæ adhuc magis diſtant a vera iuſtitia. Quædam
vero hoc circa quod eſt virtus non principaliter, ſed ſecun-
dario ordinant ad alterum. Sicut quādo fortitudo actum ex-
teriorem, circa quem ſecundario eſt, ordinat ad alterum vt
ad bonum gratiæ,& ſic induit quodammodo formā iuſtitiæ:
& ſic omnis virtus poteſt reduci ad iuſtitiam. vnde iuſtitia le-
Cap. 4. galis eſt idem quod omnis virtus in 5. ethicor. Quantum ad
paſſiones autem, circa quas principaliter ſunt illæ virtutes,ni
hil poſſunt habere de modo iuſtitiæ, eo quòd per paſſiones
immediate homo non ordinatur niſi ad ſeipſum, tamen per
quandam ſimilitudinem eſt ibi quædam forma iuſtitiæ,ſecun
dum quod diuerſæ vires computantur vt diuerſæ perſonæ:vn
de ſic eſt iuſtitia metaphorica, de qua Philoſophus loquitur
Cap. 15. in 5.eth. Ex dictis igitur pōt patere de facili, qualiter oēs par-
tes a philoſophis aſſignatæ, ſunt partes iuſtitiæ: qa inter par-
tes quas Tullius ponit, vindicatio, & obſeruantia ſunt partes
ſubiectiuæ veræ iuſtitiæ: quia vindicatio reddit malū debitū,
obſeruātia aūt bonū ad qđ ſe obligauit. Vindicatio n. ſm eū,
eſt virtus, qua vis, aut iniuria, & omne quod obfuturum eſt
defendendo & vlciſcendo propulſatur, religio autem quæ eſt
ad deū, & pietas quæ eſt ad parentes & coniunctos ſanguine,
vel patria, ſunt partes potentiales, ſed propinquæ: quia red-
dunt qđ debent,& ex obligatione legis,ſed non quantū,quia
impoſſibile eſt: has aūt ſic diffinit. Religio eſt quæ ſuperiori
cuidam naturæ, quā diuinā vocant, curam cæremoniamque
affert: & dicitur a religando ſecundū Iſidorum, vel ſecundū
De vera re- Auguſt. a religendo deū quē amiſeramus. Pietas vero eſt per
ligione c. 1. quam ſanguine coniunctis patriæque beneuolentiæ officium,
& diligens tribuitur cultus. Gratia autem & veritas reddunt
qđ debēt ex quadā honeſtate, qua fit vt homo gratiam bene-
ficio impendat, quàmuis non poſſit ad id vt in iudicio cogi:&
quòd talē ſe in dictis & factis exhibeat qualis eſt, quod ad ve-
Cap. 14. ritatem pertinet, de qua Philoſophus etiā determinat in 4.
ethi: Eſt enim gratia in qua amicitiarum & obſequiorum al-
terius memoria, & remunerandi voluntas continentur.
¶ Ad primum ergo dicendum, quòd obiectio illa probat q
religio non ſit pars ſubiectiua iuſtitiæ: non autem quòd non
ſit pars potentialis propinqua.
¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut pietas quæ principali-
ter debetur parentibus, ſe extendit ad omnes ſanguine cōiun
ctos, inquantum ea eiſdem parentibus deſcenderunt, & vlte-
rius ad compatriotas inquantum communicant in natali ſo-
lo: ita religio quæ deo debetur, ſe extendit quodammodo ad
eos qui dei imagine ſunt inſigniti: vnde religio, & dulia ſunt
in proximo genere, & ideo ſub vna comprehenditur a Tullio
altera.
¶ Ad tertiū dicendū, q pietas alio modo ſumitur hic, quā ibi.
¶ Ad quartum dicendum, quòd vindicare ex pœnæ deſide-
rio, vitioſum eſt: ſed ea ſola iuſtitia, & ſecundum ordinem iu-
ris, iuſtitiæ eſt.
¶ Ad ſecundam quæſtionem de partibus, quas ponit Macro-
bius, ſciendum quòd vna eſt pars ſubiectiua iuſtitiæ proprie
dictæ, ſcilicet innocentia, vt nullus alteri quod ſuum eſt, au-
ferat: & condiuiditur contra illam partem quæ vnicuique
reddit quod debet. Aliæ vero ſunt partes potentiales, quarum
duæ ſunt reſpectu ſuperioris, ſcilicet religio & pietas, vt red-
dant debitum, ſed non tantum. Aliæ vero quatuor reddunt
debitum ex honeſtate, & hoc vel æquali, & ſic eſt amicitia, de
Cap. vlt. qua Philoſophus in 4. ethic. qua noſtris operibus congruen-
ter ad alios vtimur: & concordia, qua ex operibus aliorum,
auxilia præſtamus, & reſpectu inferiorum, quibus quantum
ad affectum interiorem impendimus ex debito honeſtatis hu
manitatem: & quantum ad exterius affectum ſubuentionis.
¶ Ad primum ergo dicendum, quòd innocentia hic ſumitur
ſtricte ſecundum quod priuat nocumentum alteri illatum.
¶ Ad ſecundum dicēdum, quòd amicitia hic ſumitur non ſi-
A cut in 8. ethic. quæ conſiſtit principaliter in affectu, ſed vt in Cap. 2.
quarto, quæ conſiſtit principaliter in affabilitate exteriori, Cap. 13.
quæ habetur etiam ad extraneos.
¶ Ad tertium dicendum, quòd beneficentia includitur in hu
manitate, beneuolentia autem in effectu.
a fidelibus. Et conſequēter aſſi- ¶ Ad quartum dicen
dum, quòd affectus
hic ſumitur ſtricte
pro affectu ſubuen-
tionis & compaſſionis ad alterum.
¶ Ad tertiam quæſtionem de partibus alijs ſciendum eſt qđ
videntur eſſe ſubiectiuæ iuſtitiæ proprie dictæ: quia ea obli-
gatione legis tenetur homo vt ſuperiori obediat, vt inferiori
ſuæ curæ commiſſo diſciplinam exhibeat: & ad æquales ēt,
& ad omnes ſeruet æqualitatem in rebus: fidem in factis,
quæ eſt idem quod obſeruantia: & veritatem in dictis, ſi ta-
men veritas ſumatur ea quæ eſt in cōfeſſionibus iudicij, alias
B ſi ſumeretur ſicut ſupra, eſſet pars potentialis iuſtitiæ.
¶ Ad primum ergo dicendum, quòd obedientia ſecundum
quod attendit principaliter rationem præcepti, eſt ſpecialis
virtus: vnde etiam obedit in illis quæ ad alias virtutes non
pertinet. ſed ſecundum quod ex conſequente reſpicit præce-
ptum & bonum virtutis principaliter in eo quod facit, ſic eſt
conſequens ad omnes virtutes.
¶ Ad ſecundum dicendum, quòd hic ſumitur æquitas ſecun-
dum æqualitatem ſimpliciter, quæ eſt in rebus communicabi
libus: vnde includit ſeueritatem, ſiua rigorem, inquantū ſer-
uat formam legis in his, ad quæ legis intentio ſe extendit: &
æquitatē quæ dimiſſa forma legis, intentionem ipſam ſequit.
¶ Ad tertium dicendum, quòd fides hic ſumitur pro fidelita-
te non ſecundum quod eſt virtus theologica.
¶ Ad quartum dicendum, quòd veritas hic ſumitur ſecundū
quod eſt in ſigno exteriori, vel verbo, vel quocumque alio.
C ¶ Ad quartam quæſtionem de alijs partibus a quibuſdam
alijs aſſignatis, ſciendum eſt quòd in idem incidunt cum par
tibus prius tactis: quia ſeueritas ſecundum quod hic accipi-
tur, idem eſt quod vindicatio, & diuiditur contra omnes alias
partes iuſtitiæ, quia ipſa ſola malum reddit, liberalitas autem
valde large ſumitur pro qualibet boni exhibitione vel debiti,
vel non debiti: vel in affectu, vel in effectu. Vnde diuiditur in
beneficentiā, & beneuolentiā, & hic etiam largiſſime accipiun
tur, & huiuſmodi. Vnde diuiditur beneficentia in ſeptem par-
tes, quæ omnes comprehenſæ ſunt in ſuperioribus partibus:
quia miſericordia comprehenditur in affectu, reuerentia ve-
ro quæ videtur idem quod dulia, comprehenditur ſub religio-
ne, vt prius dictum eſt, & etiam ſub pietate.
¶ Ad primum ergo dicendum, quòd virtuoſus diminuit pœ-
nam quam dicit ſeruata intentione legis, non tamen contra
legem.
D ¶ Ad ſecundum dicendum, quod liberalitas large hic accipi-
tur, vt dictum eſt.
¶ Ad tertium dicendum, quòd aliquæ paſſiones quàmuis pro
prie loquendo nō ſunt virtutes, tamen inquantum ſunt lauda-
biles, habent aliquid de ratione virtutis: ſicut miſericordia, &
verecundia, & præcipue ſecundum quod eſt ibi electio.
¶ Ad quintam quæſtionem de alijs partibus, quas Philoſo-
phus ponit in 5. ethic. dicendum, quòd diuiſio philoſophi cō-
plectitur omnia ad quæ vera iuſtitia habet ſe extendere, &
ideo ponit iuſtitiam metaphoricam, in qua ſaluatur ſimilitu-
do tantum iuſtitiæ: & legalem quæ ordinat ad alterum etiam
circa id quod non principaliter eſt virtus, ſi illud ſit ordinatū
a lege: & in idem reducitur epicieia quæ differt a iuſtitia lega-
li in hoc, quòd ſeruat intentionem legis in his ad quæ forma
legis ſe non extendit: & ſimiliter dominatiuum & paternum
iuſtum, in quibus redditur debitum, ſed non tantum. Et iterū
E diſtributiua, & communicatiua quę ſunt partes ſubiectiuę iu
ſtitiæ ſpecialis. Legale autem & principale iuſtū non diuidunt
iuſtitiam, ſed illud ex quo eſt obligatio debiti & iuſtitiæ, quia
vel eſt ius naturale, vel poſitiuum.
¶ Ad primum ergo dicendum, q ſpes poteſt diuidi contra ge
nus diuiſione quæ eſt nominis æquiuoci in ſua ſignificata.
¶ Ad ſecundum dicendum, quòd communicatio proprie eſt,
quando ex mutuis operibus ſit aliquid alicui debitum: ſicut
ex hoc quòd vnus laborauit in vinea alterius, alter conſtitui-
tur ſibi debitor in tanto, quantum valet labor eius, & in his di
rigit communicatiua iuſtitia. Eſt enim æqualitas in ea cōmu-
nicationis, quia quantum vnus dedit alteri, debet tantum ab
eo recipere: & propter hoc etiam communicatiua dicitur. Sed
in diſtributiua non attenditur æqualitas recipientis ad eū qui

dat,ſed ad alium qui etiam recipit: vnde non eſt ibi æqualitas communicationis, ſed diſtributionis, & propter hoc dicitur diſtributiua non communicatiua.

¶ Ad tertium dicendum, quòd politicum tribus modis dicitur. Vno modo, ſecundum quod reſpicit ciuilem vitam,& ſic omnes virtutes morales quandoque dicuntur politicæ. Alio modo, ſecundum quod in vita ciuili ex ciuili ordinatione dirigitur quis, & hoc modo dicitur etiam iuſtitia particularis politica, inquantum dirigit in communicationibus ſecundum ciuilia ſtatuta: & tunc diuiditur politicum iuſtum cõtra dominatiuum, & vxorium,& huiuſmodi: quia lex ſe extẽdit ad dirigendum in his,cum ſeruus ſit res domini, & filius patris, & vxor viri. Vnde directio in his magis eſt ſecundum œconomicam prudentiam, quàm ſecundum ciuilia ſtatuta. Tertio modo, dicitur politicum a vita ciuili,& ciuilibus ſtatutis & vlterius ex intentione communis boni: & ſic politicum pertinet ad iuſtitiam legalem.

¶ Ad quartum dicendum,quòd in tribus eſt diuerſa ratio regendi ſecundum quod ille ad quem eſt iuſtitia, minus,vel magis eſt in poteſtate alterius: & ideò vxorium iuſtũ magis conuenit cum iuſto politico quàm paternum,& paternum quàm dominatiuũ: quia magis appropinquat ad æqualitatem vxor viri quàm filius patris, & quàm ſeruus domini. Vnde non eſt differentia tãtum ſecundum materiam,ſed etiam aliquo modo formalis.

¶ Ad quintum dicendum,quòd epicheia adiungitur legali iuſtitiæ,& circa eadem eſt,quamuis non ex eodem dirigit: quia legalis dirigit in ſcripto legis,ſed epicheia ex intentione legiſlatoris: & quamuis ſit excellentior quàm iuſtitia legalis,non tamen poteſt dici cardinalis, tum quia eſt in ſupplementum legalis iuſtitiæ,& etiam quodãmodo præſupponit illam: tum quia eſt idem omni virtuti aliqualiter ſicut & legalis iuſtitia.

¶ Ad ſextam quæſtionem de alijs partibus, ſciendum eſt quòd aſſignatio illius philoſophi non differt a prædictis aſſignationibus niſi in duobus. Primo, quia diuidit religionem in euſebiam, quæ ordinat ad deum in cultu qui exhibetur in proteſtatione ſeruitutis, ſicut ſacrificia, & huiuſmodi, vnde dicit quòd eſt ſcientia dei famulatus: & ſanctitatem, quæ ordinat ad deum in omnibus alijs operibus vitæ: vnde dicit quòd ſanctitas eſt ſcientia faciens fideles & ſeruantes quæ ad deum iuſta ſunt. Secundo, quia aſſignat partes ſubiectiuas iuſtitiæ alio modo, quia iuſtitia & eſt in iudice ſicut in regulante, & eſt in alijs ſicut in regulatis. Ad iudicem autem duo pertinent. Vnum eſt quòd æqualitates in alijs faciat: & ad hoc eſt legis poſitiua. Aliud eſt vt inæqualitatem facientes puniat: & ad hoc eſt vindicatiua. Ex parte autem aliorum ſimiliter duo requiruntur ad iuſtitiam. Vnum eſt quòd æqualitatem in cõmutando ſeruent, quia æqualitatem iuſtitiæ diſtributiuæ ſeruare non eſt ſubditorum qui recipiunt, ſed ſuperioris qui diſtribuit: & ad hoc eſt bona commutatio. Aliud eſt quòd ſi quando æqualitatem prætereunt, quòd ad eam voluntarie reuertantur: & ad hoc eſt eugnomoſune, id eſt, voluntaria iuſtificatio. Aliæ autem partes ſupra poſitæ ſunt, liberalitas quidem, & benignitas etiã per nomina. Euchariſtia autem idem eſt quod gratia, quę etiam ſupra poſita eſt. Eſt enim ſecundũ ipſum euchariſtia ſcientia eius quod eſt, quibus, & quando impendendum gratiam, & qualiter,& a quibus ſumendum. Ponitur autem in diffinitione dictarum virtutum ſcientia ſecũdum quod omnes virtutes morales participant aliquid rationis & prudentiæ: vnde Socrates omnes virtutes dicebat eſſe ſcientias, vt dicitur 6. ethic. Cap. 17.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd voluntaria iuſtificatio accipienda eſt hic non quælibet, ſed in determinato modo, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum,quòd impendere gratiam accipitur hic pro rependere ratione beneficij accepti: & ſic patet quòd non eſt idem quod liberalitas.

¶ Ad tertium dicendum, quòd iam patet diſtinctio ſanctitatis,& euſebiæ ex his quæ dicta ſunt: vnde ſanctitas eodem mo-F do comparatur ad omnes virtutes,ſicut & iuſtitia legalis: quia ſicut iuſtitia legalis operatur actus omnium virtutum propter bonum commune, ita ſanctitas propter deum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd politica æquiuocatur & ad cognitionem prudentiæ, & ad executionem iuſtitię: & ſimiliter legis poſitiua quæ eſt pars politicæ, vt ipſe ibidem dicit.

gnat. Beda uſus illarum virtutum ſecundum præſentem, futurum ſtatum imitans Auguſtinus in præmiſſis aſſignationib⁹.

DISTINC. XXXIIII.

A

De ſeptem donis Spiritus ſancti.

NVnc de ſeptem donis Spiritusſancti agendum eſt, vbi prius conſiderandum eſt, an hæc dona virtutes ſint: ſecũdo, an in futuro deſitura ſint, vel omnia, vel horum aliqua: deinde, an in Chriſto fuerint cuncta hæc dona. Hæc dona virtutes eſſe, nec in futuro deſitura * Ambro. oſtendit, ea ſeptem fore virtutes dicens, & in angelis abundantiſſime eſſe, ſic. Ciuitas Dei G illa Hieruſalẽ cæleſtis, non meatu alicuius fluuij terreſtris abluitur, ſed ex vitæ fonte procedens,

* Lib. de ſpiritu ſancto cap. 20. & vlt. prin.

EXPOSITIO TEXTVS.

IN quo habuerunt vſus eoſdem. Virtutes enim quæ conſiſtunt circa paſſiones illatas, habuerunt eundẽ vſum in Chriſto, quem in nobis propter paſſibilitatẽ corporis. Habuerũt etiam vſum quem habent in patria propter perfectionem animæ: ſed de virtutibus quæ ſunt circa paſſiones innatas, ſecus eſt, quia illæ paſſiones in Chriſto nõ fuerunt, vt neceſſarium eſſet eas per virtutem cohibere: vnde etiam tentari potuit ab hoſte, ſed non a carne, (Sed alios vſus habebunt. ergo ſunt aliæ virtutes, quia habitus diſtinguuntur per actus. Et dicendum, quòd ſicut motus ad terminum, & quies in termino pertinent ad eandem virtutem naturalẽ: ita quies in fine non requirit alium habitum, quàm motus H tendens in finem ipſum. Et hoc modo diuerſificantur actus virtutum in via, & in patria.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit magiſter de virtutibus, hic incipit determinare de donis. Diuiditur autem hæc pars in partes tres. In prima, determinat de donis in communi. In ſecunda, de quodam donorum, ſcilicet, de timore, quod ſpecialem difficultatem habet propter ſui multiplicitatem, ibi. (Et quis de timore.) In tertia, oſtendit differentiam aliquorum donorum adinuicem propter maximam eorum conuenientiam. 35. diſt. ibi. (Poſt præmiſſa diligenter.) Prima diuiditur in duas: Primo, determinat de donis ſecundum veritatem. In ſecunda, mouet quandam dubitationem contra veritatem prædeterminatam, ibi. (His autem videtur obuiare.) Circa primum duo facit. Primo, oſtendit dona virtutis eſſe, & in patria permanere. Secundo, oſtendit quòd in I Chriſto pleniſſime fuerunt, ibi. (In Chriſto &c. His autem obuiare &c.) Hic mouet dubitationem contra determinata. & primo obijcit: ſecundo ſoluit. (Ad quod dicimus &c.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur ſex.

¶ Primo, Vtrum dona ſint virtutes.
¶ Secundo, De numero donorum.
¶ Tertio, Vtrum maneant in patria.
¶ Quarto, Quomodo ſe habeant ad beatitudinem.
¶ Quinto, Quomodo ſe habeant ad fructus.
¶ Sexto. Quomodo ſe habeant ad petitiones.

K

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum dona ſint virtutes.*

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd dona ſint virtutes. Gregorius enim dicit in moralibus, quòd per ſeptem filios Iob, ſeptem virtutes intelliguntur, ſcilicet ſapientia, intellectus, ſcientia, conſilium &c. hæc autem dicuntur ſeptem dona ſpiritus ſancti. ergo dona ſunt virtutes. 12. q. 68. 1. 1. lib. c. 28.

¶ 2 Præt. Iaco. 1. dicit gl. quòd per donum perfectum, quod dicitur eſſe deſurſum deſcendens a patre luminum, intelliguntur dona gratuita: ſed virtutes inter bona gratuita continentur, cum deus ſine meritis præcedentibus eas nobis infundat, vt Aug. dicit. ergo virtutes ſunt dona.

¶ 3 Præt.

¶ 3 Præterea. Per nomina in proprietates rerum ſpiritualium oportet deuenire: ſed fere omnia nomina donorum ad aliquas virtutes pertinent, quia pietas ad iuſtitiam pertinet: fortitudo autem vna de quatuor cardinalibus eſt: conſilium autem pertinet ad prudentiam, vt dicit Philoſophus in 9. Ethic. ſcientia autem, & intellectus, & ſapientia ponuntur à Philoſopho virtutes intellectuales. ergo dona à virtutibus non diſtinguuntur.

Cap. 6.

¶ 4 Præt. Cuicumque conuenit diffinitio, & diffinitum: ſed diffinitio virtutis, quam ponit Auguſt. Virtus eſt bona qualitas mentis, qua recte viuitur, qua nullus male vtitur, quam Deus in nobis operatur ſine nobis, conuenit donis: & ſimiliter etiam quæcumque aliæ diffinitiones quæ de virtutibus communiter aſſignantur. ergo dona ſunt virtutes. Si dicantur, quòd dona differunt à virtutibus, quia donum eſt aliquid perfectius virtute. Contra. Secundum Apoſtolum, & Auguſt. inter omnia alia dona Dei, excellentius donum eſt charitas: ſed charitas ponitur virtus. ergo donum non eſt perfectius virtute.

Lib. 4. con. Iulian. Pelag. cap 2. 2. de libero arbitrio ca. 19.

1. ad Cor. 13. tom. 10. fol. 10.

¶ 5 Præt. Macrobius diſtinguit quatuor gradus virtutum, ſcilicet politicas, purgatorias, purgatiuas, & exemplares, & vnus gradus eſt ſuper alium: in omnibus tamen gradibus nomen virtutis ſeruatur. ergo dona non poſſunt differre à virtutibus pro eo quòd ſunt ſupra virtutes.

De Tri. lib. 15. cap. In de ſomnio Scipione lib. 10.

Spirituſſanctus cuius nos breui ſatiamur hauſtu, in illis cœleſtibus ſpiritibus redundantius videtur effluere, pleno ſeptem virtutum ſpiritualium feruens meatu. Si enim fluuius riparum crepidinibus æditis ſuperfuſus exundat, quanto magis ſpiritus omnem ſupereminẽs creaturam, cum noſtræ mentis archana tamquàm inferiora perſtringat, cœleſtem illam angelorum naturam effuſiore quadam ſanctificationum vbertate lætificat? Deinde ſanctificationes exponens, ſubdit. His autem ſanctificationibus ſignificatur plenitudo ſeptem ſpiritualium virtutum, quas enumerauit Eſaias dicens. Spiritus ſapientiæ, & intellectus, & conſilij, & fortitudinis, ſcientiæ, & pietatis, & timoris Domini. Vnum eſt ergo flumen, ſed multi ſpiritualium donorum meatus. Quàmuis ergo multi dicantur ſpiritus, vt ſpiritus ſapiẽtiæ, & intellectus &c. vnus eſt tamen Dei ſpiritus ſuæ libertatis arbiter, omnia pro

Sed contra. Ea quæ ex oppoſito diuiduntur, non ſunt idem: ſed Gregor. in prin. mora. diuidit dona contra virtutes, dicens per ſeptem filios Iob ſignificari ſeptem dona, per tres filias ſignificari virtutes. ergo dona non ſunt virtutes.

Cap. 28.

¶ 2 Præt. Ea quæ non ſunt vnius diuiſionis, non ſunt eadem: ſed virtus alio modo diuiditur in ſuas ſpecies quàm donum. ergo virtus non eſt idem quod donum.

¶ 3 Præt. Timor ponitur inter ſeptem dona, non tamen poteſt dici quòd ſit virtus, quia nec theologica, nec cardinalis. ergo dona non ſunt virtutes.

Reſpondeo. Dicendum, quòd circa hanc quæſtionem diuerſimode determinatum eſt à diuerſis. Quidam enim moti ex diuerſitate nominum hanc differentiam aſſignauerunt inter virtutes & dona, quod dona dicũtur per comparationẽ ad Deum dantem, virtutes autem per comparationem ad opera ſpiritualia, & ſpirituales materias: & ideo ponunt dona in ſuperiori parte animæ, virtutes autem in inferiori. Sed hoc nõ poteſt ſtare, quia comparatio donorum ad Deum dantem nõ poteſt eſſe niſi vel ſicut ad efficientem, vel ſicut ad obiectum, vel finem. Comparatio autem ad Deum ſicut ad obiectum, non poteſt diuerſificare dona à virtutibus, quia nõ omnia dona habent Deum pro obiecto, cum ſcientia de temporalibus ſit. Fortitudo etiam circa difficilia: virtutes autem theologicæ magis habẽt Deum pro obiecto quàm dona. Similiter etiam nec comparatio ad Deum ſicut ad cauſam efficientem, vel finem, quia hoc commune eſt omnibus habitibus infuſis, & ſecundũ commune non attenditur differentia. Non enim poteſt dici quod immediatius à Deo procedant dona quàm virtutes: quia charitas quæ eſt virtus, eſt donum, in quo omnia dona alia nobis donantur. Et ideo alij dicunt, quòd dona ſunt magis in ratione, ſed virtutes ſunt magis in voluntate: quia de virtutibus tantum duæ inueniuntur in ratione, ſiue intellectu, ſcilicet fides & prudentia: de donis autem quatuor. Sed hoc iterũ non poteſt ſtare, quia eadem eſt differentia quæ eſt diuiſiua generis, & conſtitutiua ſpeciei: vnde ſi habitus infuſus diuiditur in virtutem & donum per hoc, quod eſt in ratione, vel voluntate eſſe, oportet quòd eſſe in ratione ſit differentia conſtitutiua, vel quaſi conſtitutiua doni, & eſſe in voluntate virtutis: & ita oportet dicere quod ſaluetur in omnibus quæ continentur ſub eis, & non in pluribus: quod patet eſſe falſum. Et ideo alij dicunt, quòd virtutes ſunt ad bene operandum, ſed dona ad reſiſtendum tentationibus. Sed hoc iterum nihil eſt, quia ſicut eadem qualitas naturalis eſt qua ignis calefacit, & qua reſiſtit omni infrigidanti: ita idem habitus eſt quo quis bona opera-

A tur, & contrarijs operibus repugnat: quia vnicuique, ſecundum Philoſophum, delectabilis eſt operatio ſecundum proprium habitum, & contrarium eſt quod illi operationi repugnat. Et ideo alij dicunt, quòd virtutes ſunt ad expurgãdum animam à peccatis, ſed dona ad ſanandum animam à ſequelis peccati, innitentes verbo Grego. qui dicit, quòd ſapientia datur cõtra ſtultitiam, intellectus cõtra hebetudinem, & ſic de cæteris quæ non nominant peccata, ſed ſequelas peccati. Sed hoc iterum, vt videtur, non ſufficit: quia ad actum peccati cõſequitur macula, & reatus, quæ per gratiam remouentur, & iterum diſpoſitio, vel habitus, qui per habitus contrarios tolluntur, & ſic videtur quod dona non poſſunt eſſe ad hoc ſpecialiter quod ſequelas peccati remoueant. Et præterea, Omnia illa quæ Gregorius dicit, tolluntur per virtutes: quia præcipitationem tollit prudentia, vel prouidentia, ſuperbiam tollit humilitas, & ſic de cæteris: & ſic non poteſt ſecundum hoc eſſe differentia propria inter virtutes & dona. Et ideo alij dicunt, quòd virtutes ſunt ad conformãdum nos Chriſto in his quę bene operatus eſt: ſed dona ſunt ad conformandum ipſi in his quę fortiter paſſus eſt. Sed hoc iterum nihil videtur eſſe dictu, quia in paſſione Chriſti præcipue à ſanctis proponuntur nobis imitanda charitas, humilitas, patientia, quæ ſunt virtutes, & magis quàm ſapientia & ſcientia quæ ſunt dona: vnde videtur adinuentio quædam eſſe, & rei non concordat. Et ideo alij dicunt, quod dona dantur ad altiores actus, quàm ſunt actus virtutum: & hæc opinio inter omnes vera videtur. Vnde ad huius intellectum ſciendum, quòd cum virtus in omnibus rebus inueniri poſſit ſecundum quod habent aliquas proprias operationes, in quibus ad bene operandum ex propria virtute perficiuntur, loquentes tamen in morali materia de virtute, intelligimus de virtute humana, quæ quidem ad operationem humanam bene exequendam perficit. Operatio autem hominis poteſt dici tripliciter. Primo, ea potentia eliciente, vel imperante operationem: ſicut operatio rationis, vel alicuius potentię quę obedit rationi, quia à ratione habet homo quòd ſit homo, nutriri autẽ & videre non ſunt operationes hominis inquantum eſt homo, ſed inquantum eſt viuum, vel animal, & ſecundum hoc omnes habitus perficientes ad operationes aliquas, in quibus non communicat homo cum brutis, poſſunt dici virtutes humanæ. Secundo, dicitur operatio humana ex materia, ſiue obiecto, ſicut illæ quæ habẽt pro materia paſſiones, ſiue operationes humanas: ſic.n. virtutes morales proprie virtutes humanæ dicunt. Vnde dicit Philoſophus in 10. Ethi. quod opus ſpeculatiuæ virtutis eſt magis diuinum quàm humanum, quia habet neceſſaria & æterna pro materia, non autem humana. Tertio, dicitur humana ex modo, quia ſcilicet in operationibus humanis, vel primo, vel ſecundo modo etiam modus humanus ſeruatur. Si autem ea quæ hominis ſunt, ſupra humanum modum quis exequatur, erit operatio non humana ſimpliciter, ſed quodammodo diuina. Vnde Philoſophus in 7. Ethico. contra virtutem ſimpliciter diuidit virtutem heroicam, quam diuinam dicit, eo quòd per excellentiam virtutis homo ſit quaſi Deus. Et ſecundum hoc dico quòd dona à virtutibus diſtinguũtur in hoc, quòd virtutes perficiunt ad actus modo humano, ſed dona vltra humanum modum: quod patet in fide, & intellectu. Connaturalis enim modus humanæ naturæ eſt, vt diuina non niſi per ſpeculum creaturarum, & ænigmata ſimilitudinum percipiat, & ad ſic percipienda diuina perficit fides, quæ virtus dicitur. Sed intellectus donum vt Gregorius dicit, de auditis mẽtem illuſtrat, vt homo etiam in hac vita prælibationem futuræ manifeſtationis accipiat: & ad hoc etiam conſonat nomen doni. Illud enim proprie donum dici debet, quod ex ſola liberalitate donantis competit ei in quo eſt, & non ea debito ſuæ conditionis.

2. Ethi. c. 3.

2. Moraliũ Cap. 36.

B C D E

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd dona poſſunt dici virtutes, inquantum perficiunt ad bene operandum: & humanæ, ſecundum quod operationes quæ ex donis eliciuntur, non

ſunt

ſunt communes hominibus & brutis, ſed ſunt ſupra virtutes inquantum vltra humanum modum perficiunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ratio doni non ſaluatur in virtutibus etiam infuſis quantum ad omnia, ſecundum quod ſaluatur in donis prædictis: quia modus operandi qui eſt in virtutibus, eſt ſecundum cõditionem humanũ, quàmuis ſubſtantia habitus ſit ex diuino munere, & ita aliquo modo poteſt dici virtus donum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia ea quę ſunt ſupra nos, non poſſumus cognoſcere niſi ea his quæ ſecundum nos ſunt: Eſa.11. ideo nomina donorũ ſumuntur ex his quę virtutibus conueniũt quàmuis in donis illa quæ ſunt virtutum, ſint modo eminentiori, quàm in virtutibus: vnde æquiuoce prædicta nomina de virtutibus & donis dicuntur.

authoritate voluntatis diuidens ſingulis. Hic expreſſe traditum eſt ſeptem dona, & virtutes eſſe, ſanctificationeſq; fidelium mentium, & in futuro non deſitura, cum ſint & in angelis.

Quòd in Chriſto fuerint illa ſeptem dona.

IN Chriſto etiam hæc eadem fuiſſe Eſaias oſtendit dicens. Egredietur, virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini.

G *Quod videtur obuiare præmiſſis.*

HIs autem videtur obuiare, quod Beda de timore Domini dicit ſuper parabolas, ſcilicet quòd omnis timor in futuro ceſſabit. Ait enim ſic ſuper

¶ Ad quartum dicendum, quòd in omnibus diffinitionibus datis de virtutibus humanis vel exprimitur aliquid quod ad modum humanum pertinet, vel in ipſo actu, ea quo ſumitur diffinitio virtutis, intelligitur modus agendi homini proportionatus: vnde diffinitiones illæ non conueniunt donis ſecundum quod de virtutibus dantur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd voluntas non habet aliquam imperfectionem de ratione ſui in nobis quantum ad modum ſuæ operationis, ſicut intellectus qui cognoſcit accipiendo à phantaſmatibus: vnde in ſtatu viæ Deum per eſſentiam amamus, non autem videmus. Et ideo nõ poteſt accipi ſupra illam virtutem, quæ eſt in voluntate, aliquod donum perficiens ad agendum nobiliori modo quàm ſit modus virtutis. Et ideo cũ donum non ſit ſupra virtutem, niſi de ratione modi, non erit inconueniens quòd virtus perficiens voluntatem quantum ad ſui ſupremum, dignior ſit quolibet dono.

¶ Ad textum dicendum, quòd dona de quibus nunc loquimur, ſunt virtutes diuinæ: vnde reducuntur ad virtutes exemplares quas ponit in Deo quæ non ſunt idem ſpecie cum virtutibus politicis, ſed ſunt ſupra eas, vt dicit Philoſophus in Cap.1. 7. Ethicor.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum dona debeant eſſe plura quàm ſeptem.*

12. q.68.4. AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd plura debeãt eſſe dona, quàm ſeptem aſſignata. Dona enim perficiunt ad modum altiorem quam virtus. ergo ſingulis virtutibus debent reſpondere ſingula dona: ſed inter theologicas virtutes ſoli fidei videntur dona aliqua reſpondere, ſicut intellectus, & ſapientia. ergo videtur quòd debeant eſſe alia dona quæ reſpondeant ſpei, & charitati.

¶ 2 Præt. Circa ea quæ ſunt temperantiæ, magis homo infirmatur, quàm circa materiam alicuius alterius virtutis: ſed dona dantur ad tollendam imperfectionem quę eſt in virtutum actibus ea conditione humanæ naturæ. ergo temperantiæ debet reſpondere aliquod donum.

¶ 3 Præt. Inter iſta dona ponunt tria quæ pertinent ad executionem, vt pietas, fortitudo, & timor: ſed fortitudini adiungitur ſuum motiuum, ſcilicet conſilium, pietati vero ſcientia. ergo timori debet aliquod directiuum alterum aſſignari.

¶ 4 Præterea. Ad iuſtitiam reducuntur, ſicut partes, pietas, latria, amicitia, & multa alia, vt ſupradictum eſt. ergo quia ratione pietas ponitur donum, eadem ratione omnes aliç partes iuſtitiæ.

¶ 5 Præt. Ad prudentiam pertinet non ſolum conſilium, ſed etiam iudicium, ſicut ſupra dictum eſt. ergo ſicut conſilium ponitur donum, ita & iudicium.

Sed contra. Videtur quòd debeant eſſe pauciora, quia quanto aliqua cognitio eſt altior, tanto magis vniuerſalis & minus multiplex: ſed dona ſunt ſupra virtutes. cum igitur virtutes ad cognitionem pertinentes ſint fides & prudentia, non debent eis quatuor dona ad cognitionem pertinẽtia reſpõdere.

F ¶ 2 Præt. Bonum, vt dictum eſt, videtur aliquid altius, quàm bonum virtutis eſſe: ſed timor non videtur ſonare in aliquam eminentiam. ergo non videtur quòd debeat inter dona computari.

¶ 3 Præt. Non poteſt eſſe ſpecies altior ſuo genere, neque aliquid altius ſeipſo ſed donum eſt aliquid altius virtute, cum ergo pietas ſit pars iuſtitiæ, & fortitudo ſit quædam virtus cardinalis, videtur quòd neutra debeat dici donũ.

Reſpondeo. Dicendum, quòd ſicut ea prædictis patet, tria ſunt genera virtutũ. Sunt enim, virtutes intellectuales, theologicæ, & morales, in Pro.1. quibus omnibus hoc commune inuenitur quòd perficiunt ad actus ſuos ſecundum humanum modum: vnde cum donum eleuet ad operationem quæ eſt ſupra humanum modũ, oportet quòd circa materias omnium virtutum ſit aliquod donũ quod habeat aliquem modum excellentem in materia illa: nec tamen oportet quòd tot ſint dona, quot ſunt virtutes, quia in vnoquoq; genere in quo multa continentur, conuenit eſſe vnum ſummum: & ita reſpectu multarũ virtutum quæ ſunt vnius coordinationis, poteſt vnum donum excellentiam importare. Sicut etiam ſupra dictum eſt, quòd multæ virtutes, H etiam quæ ſunt circa diuerſas materias, aſſignantur partes vnius virtutis, ſecundum quod in materia eius communicat. Operatio autem humana, ad quã humano modo virtus perficit, vel pertinet ad contemplationem ſecundum quam conſpiciuntur neceſſaria & æterna, vel pertinet ad actionem, ſecundum quam diſponuntur contingentia, quæ libero arbitrio ſunt ſubiecta. In contemplatione autem humana duplex eſt via. Vna, ſecundum quam proceditur ad agnitionem neceſſariorum & æternorum, quæ pertinent ad inuentionem. Alia, ſecundum quam ea principijs primis alia ordinantur, quæ pertinent ad iudicium. In prima autem via proceditur humano modo ex ſenſu in memoriam, ex memoria in experimentum, & ea experimento in prima principia quæ ſtatim notis terminis cognoſcuntur: & hunc proceſſum perficit intellectus, qui eſt habitus principiorum. Vlterius, in eadem via proceditur inquirendo ex illis principijs in concluſiones: & ad I hoc proficit alia virtus intellectualis, quę dicitur ſcientia quãtum ad ea quæ rationi ſubiacent. In his autem quæ ſuper rationem ſunt, perficit fides, quę eſt inſpectio diuinorum in ſpeculo & in ænigmate. Quod autem ſpiritualia quaſi nuda veritate capiantur, ſupra humanum modum eſt: & hoc facit donum intellectus, qui de auditis per fidem mentem illuſtrat, vt dicit Gregorius. In alia autem via contemplationis motus humanus eſt, vt ex ſimplici inſpectione primorum principiorũ, & altiſſimarum cauſarum homo de inferioribus iudicet & ordinet: & hoc ſit per ſapientiam, quam ponit Philoſophus intellectualem virtutem in 6. Ethico. quia ſapientis eſt ordinare, vt in principio Metaphyſicæ dicitur. Cap.7. Sed quòd homo illis cauſis altiſſimis vniatur transformatus in earum ſimilitudinẽ per modum quo quis adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt, 1. Cor. 6. vt ſic quaſi ea intimo ſui de alijs iudicet & ordinet non ſolum K cognoſcibilia, ſed etiam actiones humanas & paſſiones, hoc ſupra humanum modum eſt, & hoc per ſapientiæ donum efficitur. Ex parte autem actionis duo inueniuntur, ſ. dirigere, quod pertinet ad cognitionem & exequi, quod eſt affectionis. In cognitione autem practica, quæ dirigit in operibus moralibus, inuenitur duplex via ſicut & in contemplationis cognitione, ſcilicet inuentio, & iudicium. In inuentione autem modus humanus eſt, quòd procedatur inquirendo & coniecturãdo ex his quæ ſolent accidere, quia ex talibus, & circa talia eſt moralis conſideratio, vt Philoſophus dicit: & hæc inuentio ſecundum hunc modum perficitur per eubuliam, quæ eſt bona conſiliatio. Sed quòd homo accipiat hoc quod agendum eſt, quaſi per certitudinem à ſpiritu ſancto edoctus, ſupra humanum modum eſt. & ad hoc perficit donum conſilij. In via autem altera modus humanus eſt, quòd ex his quæ frequenter ſolent accidere, homo de inuentis per conſilium iudicet probabi-

probabiliter, quod ſit per gnomen & ſyneſim: & vlterius ordinem huius iudicij imponat inferioribus, quod ſit per prudentiam, quæ præceptiua eſt. Sed quòd homo certitudinaliter ſentiat de his quæ agenda occurrunt, ſupra hominem eſt: & hoc ſit per donum ſcientiæ, quæ docet conuerſari in medio prauæ & peruerſæ nationis: vnde & ipſum nomen certitudinem importas. Executio autem actiuæ vitæ in duobus conſiſtit ſcilicet in operationibus, quibus ſit communicatio ad alterum, & in paſſionibus, quibus homo ad ſeipſum diſponitur. Operationes autem quibus ſit communicatio ad alterum ſecundum humanum modum regulantur, vel ex eo ad quem eſt communicatio, ſicut cum ei aliquid exhibetur quod ei debetur, quod facit iuſtitia: vel ex ipſo qui ad alterum ſua communicat, inquantum bonum eius relucet in tali communicatione, vt menſura harum communicationum: quæ quidem communicatio vel eſt in hoc ꝙ homo ſua tribuit, quod facit liberalitas in mediocribus, & magnificentia in maximis donis, vel ſumptibus: vel in eo ꝙ ſeipſum alteri exhibet ſiue per cognitionem, vt ſ. cognoſcatur talis qualis eſt per dicta & facta, quod facit virtus quædã quæ

Ethi.4.c.13 à Philoſopho dicitur veritas: ſiue per affectionem inquãtum ſe delectabilem exhibet ſocijs, vt in ludis, quod facit eutrapelia: vel in communi vita, quod facit amicitia quæ à Philoſopho virtus ponitur, per quam homo ad vnumquemq; decenter ſe habet in dictis & factis. Sed ꝙ ratio communicationis, quantum ad omnia prędicta nõ attendatur ex bono communicantis, vel eius ad quem eſt communicatio, vt in his terminis includatur, vt homo alteri tãtum tribuat quantum debet, vel quantum ei expedit qui tribuit, ſed quantum eſt Deo acceptum diuinum bonum quod in ſe, vel in proximo relucet, hoc ſupra humanum modum eſt: & hoc ſit per donum pietatis. Paſſiones autem vel pertinens ad concupiſcibilem, vel ad iraſciblem. In paſſionibus ergo iraſcibilis dirigentis ſecundum humanum modum accipitur pro menſura, vel regula rationis bonum. Paſſiones enim iraſcibilis ad tria reducuntur. Primum eſt ſpes, quæ eſt reſpectu ardui boni conſequendi: quæ quidem dirigitur per hoc quòd homo pẽſatis viribus proprijs ſecundum eorum menſuram ad ardua virtutis opera ſe extendat: & hoc facit magnanimitas, quæ eſt circa magnos honores, & quædam virtus innominata, quæ eſt circa mediocras. Honor enim virtuti debetur. Secundum autem eſt timor & audacia, quæ ſunt reſpectu mali difficilis imminẽtis: & in his paſſionibus dirigimur, vt ſecundum quantitatem ſuarum virium quis huiuſmodi aggrediatur, vel fugiat, quod ad fortitudinis virtutem pertinet. Tertium ira, quæ conſurgit ex læſione præcedente, in qua dirigimur vt homo non inſurgat vt vindictam vltra quantitatem offenſæ, & ordinem iuris, quod facit manſuetudo. Sed ꝙ homo in omnibus his pro menſura accipiat diuinam virtutem, vt ſcilicet ad ardua virtutis opera ſe extendat, ad quæ ſcit ſe ſuis viribus non ſufficere, & pericula quæ vires ſuas excedans non formidet diuino auxilio innixus, & de illatis iniurijs non ſolum vindictam nõ requirat, ſed etiam gloriam habeat in remuneratione intendens, ſupra humanum modum eſt: & hoc totum efficitur per donum fortitudinis. In paſſionibus autem concupiſcibilis, quæ ſunt amor, concupiſcentia, & delectatio, ſecundum humanum modum dirigimur ad bonum rationis, vt ſcilicet tantum homo ad tẽporalia bona afficiatur quantum indiget, quod ſit per temperantiam, quæ eſt circa maximas delectationes & concupiſcentias, & ſecundum alias ei annexas. Sed quòd homo ex reuerentia diuinæ maieſtatis omnia hæc vt ſtercora arbitretur, ſupra humanum modum eſt: & hoc per donum timoris perficitur. Vnde in Pſal. 118. dicitur. Configę timore carnes meas. Quidam vero accipiunt numerum donorum ſecundum pronitates ad peccatum, eo quòd donum eſt ad auferendum defectum potentiæ in qua eſt virtus: vnde dicunt ꝙ cõtra pronitatem ad ſuperbiam eſt timor ad humilitatem inclinans. Contra pronitatem ad inuidiam, quæ proximo cõpati neſcit, eſt pietas. Contra auaritiam, ſcientia, cuius eſt bene conuerſari cum hominibus, vnicuique reddẽdo quod ſuum eſt: quod auaritiæ opponitur. Contra accidiam, fortitudo. Contra iram quæ agit omnia in præcipitio, conſilium. Contra gulam quæ ſenſus hebetat intellectus. Contra luxuriam, ſapientia: quia

8.Ethic.

illum locũ, Timor Domini principium ſapientiæ. Duo ſunt timores Domini, ſeruilis qui principium eſt ſapientiæ, & amicalis qui perfectionem ſapientiæ committatur. Seruilis principium ſapientiæ eſt: quia qui poſt errata ſapere incipit, primo timore corripitur diuino ne puniatur, ſed hũc perfecta charitas foras mittit. Succedit huic timor Domini ſanctus permanens in ſæculum ſæculi, quem non excludit charitas, ſed auget: quo timet filius,

A guſtato ſpiritu deſipit omnis caro. Alij vero accipiunt numerũ donorum ſecundum ea quę in Chriſto exigebantur ad patiẽdum, quæ quidem fuerunt quatuor, ſcilicet reuerentia ad patrem mittentem, & ſic eſt timor: compaſſio, vel miſericordia ad eos pro quibus patiebatur, & ſic eſt pietas: virilitas ad paſſiones ſuſtinendas, & ſic eſt fortitudo: & fructus paſſionis conſideratio, & ſic eſt intellectus. Conſilium autem fortitudinem dirigit, ſcientia pietatem, ſapientia intellectum. Alij vero accipiunt ſecundum ea,

B quæ ex peccato conſequuntur. Conſequuntur enim in concupiſcibili duritia, vt non ſubueniatur proximo, & contra hãc eſt pietas. In iraſcibili timiditas, contra quam eſt fortitudo: & præſumptio, ſiue audacia, contra quam eſt timor. In rationali vero reſpectu finis, hebetudo vt non cognoſcatur, contra quã eſt intellectus: & ſtultitia vt non afficiatur aliquis debite ad finem, & contra hanc eſt ſapientia. Sed reſpectu eorum quæ ſunt ad finem ignorantia, qua ſcilicet homo neſcit quid expediat ad proſecutionem finis, & contra hanc eſt ſciẽtia: & pręcipitatio per quam homo ex impetu paſſionis magis ducitur in his quæ ſunt agenda, quàm ex electione, & contra hoc eſt conſilium. Alij uero aliter accipiunt dicentes, quòd dona perficiunt in duplici vita. In contemplatiua quidem ſapientia per modum guſtus experientis, intellectus per modum viſus inſpicientis. In actiua autem quantum ad receſſum à malo, timor quantum ad operationem boni, ad quod omnes tenentur, pietas vt exequens, & ſcientia vt dirigens. Quan-

C tum vero ad operationem boni, ad quod non omnes tenentur, fortitudo vt exequens, & conſilium vt dirigens. Sed prima aſſignatio magis videtur accepta ſecundum proprias rationes donorum.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd fides eſt in intellectu, ſpes autem & charitas in voluntate, vt prius dictum eſt. Intellectus autem humanus ex ſua natura habet imperfectionem in modo intelligendi, quia ſpiritualia non poteſt percipere niſi deueniens in ea ex ſenſibilibus: ſed voluntas non habet ex ſui natura aliquem modum imperfectionis, vt dictum eſt: & ideo charitati & ſpei non reſpondet aliquod donum quod perfectiori modo operetur. Imperfectio enim quæ eſt in actu ſpei, nõ eſt ex modo operandi, ſed magis eſt diſtantia obiecti.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd perfectio temperantiæ conſiſtit in retrahendo à delectationibus circa quas eſt, vnde &

D nomen accepit. Perfectio autem fortitudinis in ſuſtinendo vel aggrediendo: iuſtitiæ autem in operando quæ ad alterũ ſunt. Et ideo iuſtitię reſpondet donum quod eſt ad operandum, ſcilicet pietas: & fortitudini donum quod eſt ad ſuſtinendum, & aggrediendum, quod eodem nomine nominatur: temperantiæ autem donum quod ſonat in receſſum ab aliquo, ſcilicet timor, vt prius dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd idem eſt directiuum in receſſu à termino, & acceſſum ad alium terminum: & ideo timor qui ſonat in receſſum, non habet aliquod ſpeciale directiuum præter ea quæ dirigunt in alijs exequentibus quæ pertinent ad acceſſum ad terminum.

¶ Ad quartum dicendum, quod quia donum eleuat hominẽ ad id quod eſt ſupra ſe, ideo conuenienter donum reſpondens iuſtitiæ ex illa parte iuſtitiæ ſumitur, quæ ei quod maxime

E ſupremum eſt, debetur: huiuſmodi autem eſt pietas, quæ debetur Deo & patri carnali, vel etiam patriæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd iudicium prudentiæ per donum ſcientiæ perficitur, ſicut & conſilium per donum conſilij.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd multæ aliæ virtutes pertinent ad cognitionem, quam fides & prudentia, ſicut patet de omnibus intellectualibus: & ideo ratio procedit ex falſis.

¶ Ad ſeptimum dicendum, ꝙ timor ſonat in quandam ſubiectionem hominis per quandam reuerentiam. Quanto autem creatura magis creatori ſubijcitur, tanto altior eſt, ſicut materia quanto magis ſubijcitur formæ, tanto perfectior eſt: & ideo timor in excellentiam ſonat, ſecundum quod importat reuerentiam ad Deum, ſic enim maxime donum eſt.

¶ Ad octauum dicendum, ꝙ pietas quæ eſt donum, eſt ſupra iuſtitiam & ſupra omnes partes eius, vt ex prædictis patet. & ideo non eſt idem cum pietate, quæ eſt pars iuſtitiæ.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrum dona maneant in patria.

12. q.68.6. 3.d.31.q.3. 1.q.3.2.q.3.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd dona non remaneant in patria. Donum enim, fortitudinis videtur eſſe contra difficultates ordinatum: ſed in patria non erit aliqua difficultas. ergo ibi non erit fortitudinis donum.

* Super Pſ. 5. poſt medium.

¶ 2 Præt. Pietas eſt ad compatiendũ proximo: ſed in patria non erit compaſſio. ergo nec pietas donum.

ne vel in modico oculos amantiſsimi patris offendat: vterque in futuro ceſſabit, charitas vero nunquàm excidet. Auguſtinus, quoque ſuper locum Pſal. Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo, timorem Dei deſiturum dicit, ſic. Timor Domini eſt magnum præſidium proficientibus ad ſalutem, ſed peruenientibus foras mittitur. Non.n. timent iam amicum, ſi ad id qđ repromiſſum eſt, pducti fuerint. Ex his authoritatibus ſignifica-

¶ 3 Præt. Timor eſt ad retrahendum à malo, & ex fide conſequitur: ſed in patria euacuabitur fides, & omne malum ceſſabit. ergo non erit ibi timor.

Damaſ. lib. 2. c.33. circa med. & Hiſtoria Barlaam, & Ioſaphat.

¶ 4 Præt. Secundum Dama. conſilium eſt de dubijs: ſed in patria non erit dubitatio. ergo nec conſilium.

¶ 5 Præt. 1. Cor. 13. ſcientia deſtruetur, ipſa enim docet conuerſari in medio prauæ & peruerſæ nationis, quod in patria penitus non erit. ergo neque donum ſcientiæ erit in patria.

¶ 6 Præt. Dona omnia, vt dictum eſt, tollunt imperfectionem quæ eſt in virtutibus quantum ad modum operandi: ſed in patria non erit imperfectio. ergo donis non indigebimus, ſed ipſæ virtutes perfectæ ſufficient.

Sed contra Chriſtus fuit ſimul verus viator & comprehenſor: ſed in Chriſto fuerunt dona excellentiſſima, vt patet per id quod dicitur Iſa. 11. ergo per comprehenſionem gloriæ nõ excluduntur, & ita remanebunt in patria.

H ¶ 2 Præt. Dona ſunt perfectiora virtutibus cardinalibus: ſed illę manent in patria. ergo multo fortius dona.

¶ 3 Præt. Per donum eleuatur homo ſupra humanum modũ, ſicut patet ex dictis: ſed hoc præcipue erit in patria, quando erimus æquales angelis Dei, vt dicitur Matth. 22. ergo dona permanebunt in patria.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ modus vnicuique rei ex propria mẽſura præfigitur, vnde modus actionis ſumitur ex eo quod eſt menſura & regula actionis: & ideo cum dona ſint ad operandum ſupra humanum modum, oportet ꝙ donorum operationes menſurentur ex altera regula quam ſit regula humanæ virtutis, quæ eſt ipſa diuinitas ab homine participata ſuo modo, vt iam non humanitas, ſed quaſi Deus factus participatiue operetur, vt ex prædictis patet: & ita omnia dona

I communicant in menſura operationis. Differunt autẽ in materia circa quam operantur. Illa.n. quæ in vita actiua perficiunt, habent materiam communem cum moralibus virtutibus. Illa vero quæ perficiunt in vita contemplatiua, habent materiam communem cum theologicis & intellectualibus, virtutibus, eo quòd præcipuum obiectum contemplationis Deus eſt, qui eſt obiectum theologicarum virtutum. Dona igitur illa quæ perficiunt in vita actiua, non manẽt quantum ad actus, quos habent circa propriam materiam, ſicut nec virtutes cardinales, quia nec timor à noxijs retrahit, nec fortitudo difficilia ſuſtinere facit: ſed remanebunt quantũ ad actus quos habent circa Deum, qui eſt menſura operationis in illis, ſicut timor hominem per reuerẽtiam Deo ſubijciet. Dona autem illa quæ perficiunt in vita contemplatiua, remanebunt quantum ad actus quos habent circa propriam materiam, &

K quantum ad actus quos habent circa propriam menſuram, ſed perficientur quantum ad modum: quia quantumcunque dona ad altiorem modum eleuent quàm ſit communis homini modus, nunquam tamen in via ad modum patriæ pertingere poſſunt.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad prima quinque, quæ procedũt de donis perficientibus in vita actiua, ſecundum actus quos habent circa propriam materiam.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd dona illa quæ communicant cum virtutibus in obiecto quod in patria remanebit, non remanebunt in patria a virtutibus illis diſtincta, à quibus non diſtinguuntur, niſi ex imperfectione & perfectione in modo operationis, quod patet de intellectu & fide: quia viſio quæ fidei ſuccedit, ad intellectus donum perfectum pertinet, vt patet in glo. Matth. 5. Et ſimiliter eſt de ſapientia, per quam filij Dei vocabitur in comparatione ad ſpem, quæ ad hanc ſimilitudinem aſpirat. Sed dona illa quæ communicant cum virtutibus moralibus in materia, quæ in patria non remane-

F bunt, non remanebunt quantum ad actus quos habent circa materiam illam, in qua cum virtutibus communicabant: ſed quantum ad actus quos habent circa menſuram, in qua non communicãt cum virtutibus. Et ideo actus illorum donorum remanebunt diſtincti ab actibus virtutum, qui erũt in patria, & erũt actus horum donorum medij inter actus, virtutum theologicarũ, & act⁹ moralium virtutum. ſicut qui in patria remanebunt: quia act⁹ virtutum theologicarum erunt circa Deũ ſecundũ ſe, ſicut charitatis in diligendo ipſum: actus vero doni erunt circa Deum, inquantum eſt regula dirigens ad operandum in omnibus

G alijs: ſicut timor reuerentiam ad Deum habebit, ex qua in hac vita omnia mundi proſpera contempſit. Actus vero virtutis cardinalis erit circa finem proprium, quem quis conſecutus eſt ex meritorijs actibus virtutum, ſicut temperantiæ nullo defectu noxio delectari, vt in præcedenti diſtinctione dictum eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beatitudines reſpondeant ſingulis donis.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd beatitudines non reſpondeãt ſingulis donis. Sicut enim ſupra dictum eſt, ſingulis virtutibus non reſpondent ſingula dona: ſed beatitudines ſunt virtutes, vt dicit glo. ſuper illud Pſalm. 11. Pur-

H gatum ſeptuplum. In ſermone, inquit, domini ſeptem præmittuntur virtutes, quæ & beatitudines dicuntur, quia perfectos & bonos faciunt. ergo & beatitudines, & dona non reſpondent ſibiinuicem.

¶ 2 Præter. In via non poteſt eſſe beatitudo rei, ſed ſpei tantum: ſed quilibet actus meritorius facit ſperare beatitudinẽ, quia ſpes eſt ex meritis proueniens, vt ſupra diſtinctio. 26. dictum eſt. ergo non oportet quòd beatitudines reſpondeãt donis, quę ſunt ſupra modum humanum perficientia, ſed virtutibus, quantumcunque imperfectis.

¶ 3 Præt. Beatitudines ponuntur geminatæ, ſicut patet Matthæ. 5. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. hoc totum ad vnam beatitudinem pertinet: dona

I autem ponuntur ſigillatim. ergo dona & beatitudines non correſpondent ſibiinuicem.

¶ 4 Præt. Inter dona propriè computatur ſapientia: ſed ſapientiæ non correſpondet paupertas ſpiritus, quæ prima inter beatitudines ponitur. ergo beatitudines non recte reſpondent donis.

¶ 5 Præter. Dona ſunt tantum ſeptem: beatitudines autem octo. ergo non reſpondent ſibiinuicem.

¶ 6 Præt. Inter dona ponuntur quatuor ad cognitionem pertinentia: ſed inter beatitudines vna tantum pertinet ad cognitionem, illa ſcilicet qua dicitur: Beati mundo corde, quoniam Deũ videbunt. ergo non reſpondent beatitudines donis.

¶ 7 Præt. Scientia in omnibus actibus quę ad vitam actiuam pertinent, videtur dirigere. ergo ſcientiæ non magis correſpondet illa beatitudo: Beati qui lugent, vt glo. dicit, quam aliqua aliarum.

K Sed contra eſt, quod dicitur in gloſſ Matth. 5. ibi enim ſingulæ beatitudines ſingulis donis adaptantur. 30. Eth. c. 8.

¶ 2 Præt. Beatitudo, ſiue felicitas, ſecundum Philoſophum, eſt operatio ſecundum perfectam virtutem: ſed dona ſunt perfectiſſimæ virtutes, vt ex dictis patet. ergo & beatitudines correſpondent donis.

¶ 3 Præt. Dona à magiſtris ponuntur media inter virtutes, & beatitudines: ſed dona reſpondent virtutibus, vt ex dictis patet. ergo & beatitudines reſpondent donis.

Reſpondeo. Dicendum, quòd quidam dicunt quòd beatitudines ſunt quidam habitus perfectiores donis, ſicut dona ſunt perfectiora virtutibus. Vnde dicunt, quòd virtutes perficiunt ad actus primos, dona autem ad actus ſecundos, ſed beatitudines ad actus tertios: ſed non de facili poteſt aſſignari differentia inter actus beatitudinum & donorum, quæ ſufficiat ad differentiam habituum, quod patet ex differentia quã aſſignant, quæ non eſt niſi ſecundum intenſionem & remiſſionem, quod non ſufficit ad diuerſificandum habitũ. Et ideo

alter

aliter dicendum, quòd beatitudines non ſunt habitus diſtincti à virtutibus & donis, ſed ſunt operationes virtutum perfectarum ex adiũctione donorum, ſiue potius ipſorum donorũ. Et hoc conſonat dictis ſanctorum, qui beatitudines virtutes nominant eo modo loquendi, quo vitios dicitur actus virtutis. Conſonat etiam ipſi euangelio, qđ inter beatitudines multa enumerat, quę manifeſte ad dona, vel virtutes pertinent. Conſonare etiam videtur ad hoc magiſter, qui de beatitudinibus ſpecialem tractatum non facit, ſicut de virtutibus & donis. Conſonat etiam Philoſophorum dictis, qui felicitatem dicunt etiam eſſe operationem ſecundum perfectam virtutem. Perfectio autem virtutis poteſt tripliciter accipi. Primo, quantum ad ſpeciem virtutis, ſicut prudentia quæ dirigit alias virtutes morales; &

10.Eth c.8. & 9. ſapientia quæ dirigit alias intellectuales. Vnde à Philoſopho fœlicitas ciuilis ponitur operatio prudentiæ: fœlicitas autem contemplatiua ſapientiæ. Secundo, quantum ad ſtatum perfectionis, ad quam perfectionem virtus peruenit per augmẽtum: & hæc etiam perfectio requiritur ad fœlicitatem ſecun-

Cap.9. dum Philoſophum in 1. Ethico. quia ſicut vna dies non facit ver, ita nec beatum. Tertio, quantum ad modum, & ſic dona poſſunt dici perfectę virtutes, vt ex dictis patet: vel etiam virtutes quibus dona adiunguntur ſecundum quod vnus habitus ex additione alterius adiuuatur; & ſic beatitudines, de quibus loquitur dominus, Matth. 5. dicuntur operationes perfectæ virtutis. Et quia dona, vt dictum eſt, habẽt duplices actus, quoſdam qui pertinent ad viam, & quoſdam qui pertinent ad patriam: ideo in ſingulis beatitudinibus duo ponuntur, vnum pertinens ad ſtatum vię, aliud autem ad ſtatum patriæ: differt tamen in his quæ pertinent ad vitam contemplatiuam & actiuam. Vita enim contemplatiua & hic incipit, & in futuro conſummatur: vnde actus qui erunt perfecti in patria, quodammodo in hac vita inchoantur, ſed imperfecti ſunt. Donum aũt intellectus, cuius eſt ſpiritualia apprehendere, in patria ad ipſam diuinam eſſentiam pertinget eam intuendo: vnde in ſexta beatitudine quæ ad donum intellectus pertinet, ponitur quantum ad ſtatum patriæ: Quoniam ipſi Deum videbunt. Sed in ſtatu viæ ſpiritualia, & præcipue Deum magis videmus cognoſcendo quid non eſt, quam apprehendendo quid eſt. Et ideo quantum ad ſtatum viæ ponitur cordis mundicia non ſolum à paſſionum illecebris, quam mundiciam donum intellectus non facit, ſed præſupponitur per vitam actiuam perfectam, ſed etiam ab erroribus, & phantaſmatibus, & ſpiritualibus formis, a quibus omnibus docet abſcedere Dio. in lib. de

Cap.1. myſtica theologia tendentes in diuinam cõtemplationem. Similiter etiam donum ſapientiæ, cuius eſt ſpiritualia quæ intellectus apprehendit, iudicare, ſiue ordinare, ſiue approbare, infallibiliter & recte iudicabit, & ordinabit de omnibus quæ ei ſubduntur ſiue ſint apprehẽſiones, ſiue operationes. Et in hoc quædam ſimilitudo deitatis in homine apparebit, cum Deus a prouidendo, & iudicando nomẽ acceperit, ſecundum quam homo filius Dei manifeſte oſtendetur. Vnde in ſeptima beatitudine, quæ ad ſapientiam reducitur, dicitur: Quoniam filij Dei vocabuntur. In ſtatu autem viæ magis operatur in remouendo impedimenta, quæ prædictam ordinationem perturbare poſſunt, quàm eam aſſequatur: & ideo pacificatio ponitur in ſeptima beatitudine quãtum ad ſtatum viæ, per quam perturbantia pacem, quæ eſt ordinationis prædictæ terminus, quietare conatur & in ſeipſo, & etiam quantum ad alios qui quocumque modo ei obediunt. Actiuæ autem vitæ finis eſt non cognitio, ſed operatio: & ideo actus conſilij & ſcientiæ quæ in vita actiua dirigunt, non computantur inter beatitudines: ſed tamen beatitudines, quæ ſunt actus donorum exequentium in glo. Matth. 5. ei attribuuntur, inquantum actus habitus exequentis eſt etiam quodammodo habitus dirigentis. Ad donum autem timoris, vt dictum eſt, pertinet omnia temporalia bona ex reuerentia diuinæ maieſtatis deſpicere, quorum quædam ſunt extrinſeca, ſicut diuitiæ, & honores: & horum contemptus ad primam beatitudinem pertinet, qua dicitur: Beati pauperes ſpiritu. Paupertas enim ſpiritus, vt dicit glo. duas habet partes, ſcilicet rerum abdicationem, & ſpiritus, i. ſuperbię contritionem. In patria enim nõ erit actus timoris circa temporalia bona, ſed circa id quod erat ra-

A tio contemnendi iſta temporalia: & ideo in hac beatitudine ponitur quantum ad ſtatum patrię, dominium regni cœlorum, in quo diuitię, & honores cœleſtes comprehenduntur, ex quorum conſideratione temporalia contemnebantur. Alia vero temporalium bonorum intrinſeca, ſunt homini delicię, & horum contemptus pertinet ad tertiam beatitudinẽ, qua dicitur: Beati q. lugent. Et ponitur, quantum ad ſtatum patriæ conſolatio futura, ex cuius reſpectu conſolatio temporalis deſpiciebatur.

tur, quòd timor non erit in futuro. Si autem timor non fuerit in futuro, ergo nec ſepté dona erũt, nec modo ſunt in angelis, vel in animabus ſanctis. Ad quod dicimus, authoritatum præmiſſarum quæ videntur, repugnantiam dirimentes, ꝙ ſeptem dona illa & in angelis modo ſunt, & in animabus ſanctis feliciter viuẽtibus, & in nobis erunt in futuro: ſed non habẽnt omnino hos vſus, ſiue hæc officia quæ nunc habent. Vt verbi gratia. Timor filialis

B Et quia circa difficiliora magis rationis directione indigemus, ideo tertia beatitudo attribuitur dono dirigenti, ſcilicet ſcientiæ: prima autem dono exequenti, i. timori. Difficilius enim abnegantur intrinſeca, quàm extrinſeca bona. Ad donum autem fortitudinis pertinet omnia difficilia ſuſtinere cum gaudio. Eſt autem duplex difficultas. Vna in labore operationũ, & talis ſuſtinentia ad quartam beatitudinem pertinet, qua dicitur. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, id eſt, qui quęlibet laborioſa & difficilia in proſecutione operationum iuſtitiæ ſuſtinent. Sed quantum ad ſtatum patriæ ponitur ſaturitas, in qua comprehenditur omne illud quod laborantes recreare ſolet. Alia difficultas eſt in paſſionibus illatis tolerandis, cuius ſuſtinentia ad octauam beatitudinem pertinet, qua dicitur. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiá.

C Sed quia iſta iuſtitia eſt manifeſtatiua omnium præcedentiũ, ideo nec ſpeciale ſibi præmium redditur, ſed redditur ad caput, id eſt, ad præmium poſitum in prima beatitudine, vt per hoc oſtendatur quòd omnium beatitudinum præmia debentur: & propter hoc etiam non attribuitur alicui ſpeciali dono. Sed quarta attribuitur dono fortitudinis. Ad donum aũt pietatis pertinet perficere in his quæ ad alterum ſunt. Ad alterum autem aliquis bene ſe habet dupliciter. Vno modo, vt moleſtiæ ei non inferantur, etiam ſi ipſe prius intulerit: & hoc pertinet ad ſecundam beatitudinem, qua dicitur. Beati mites. glo. Qui cædunt improbis, & vincunt in bono malum. Et quia impugnatio proximi plerumque contingit propter pacificam poſſeſſionem temporalium bonorum, ideo in hac beatitudine ponitur, quantum ad ſtatum patriæ, poſſeſſio terræ, ſcilicet viuentium. Alio modo aliquis ſe habet bene ad alterum, vt beneficia ei exhibeat: & hoc pertinet ad quintam

D beatitudinem, qua dicitur. Beati miſericordes: & ponitur pro præmio liberatio ab omni miſeria, cuius intuitu aliqs miſerias aliorum releuat. Sed quia difficilius eſt benefacere, quàm non nocere, ideo ſecunda beatitudo attribuitur dono exequenti, i. pietati. Quinta autem dono dirigenti, ſcilicet conſilio, quod ad alterum eſt, ſicut & pietas. Scientia. n. non dicit ordinem ad alterum, ſicut nec timor. Ordo autem horũ beatitudinum accipitur ſecundum quod ab exterioribus homo magis ad interiora progreditur, quia maxime extrinſeca ſunt bona temporalia exteriora, poſt hoc autem paſſiones innatæ, poſt hoc operationes propriæ exteriores: cum quia in his eſt labor, poſt hoc compaſſio interior, poſt hoc apprehenſio, poſt hoc ordinatio. Paſſio vero illata ponitur vltimo, quaſi aliorum manifeſtatiua.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd beatitudines dicuntur virtutes inquantum ſunt actus perfectarum virtutum ſcilicet

E donorum: & ideo beatitudines reſpõdent donis, ſicut operationes habitibus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd virtus imperfecta facit ſperare beatitudinem futuram ſolum merendo ipſam, ſed virtus perfecta per meritum & aſſimilationem ad ipſam: ſicut etiam pueros bonę indolis dicimus fœlices. ſecundum Philoſophum in 1. Ethicor. inquantum in eis quoddam indicium futurę fœlicitatis apparet. Cap.13.

¶ Ad tertium dicendum, quòd habitus donorum ſunt idem in via & in patria, actus autem non: & ideo beatitudines geminantur, non autem dona.

¶ Ad quartum dicendum, quòd dona ſunt tantum à Deo, & ideo præordinantur ſecundum quod ſunt perfectiora: ſic enim ſunt Deo propinquiora. Sed operationes donorum, quę ſunt etiam beatitudines, ſunt etiam à nobis: & ideo ordinantur ſecundum quod ſunt priora quo ad nos, quibus eſt aſcenſus ab inferioribus ad ſuperiora, & de imperfectis ad perfecta.

¶ Ad quin-

¶ Ad quintum dicendum, quòd non oportet quòd ſingulis donis ſingulæ beatitudines reſpondeant: quia alicui dono reſpondent duæ beatitudines, & alicui beatitudini duo dona, vnum ſicut dirigens, alterum ſicut exequens, vt ex dictis patet. Sed ſecundum hoc dicuntur beatitudines donis reſpondere, quia nō eſt aliqua beatitudo quæ directe nō reſpondeat alicui dono: neque aliquod donum cui nō reſpōdeat aliqua beatitudo.

modo facit timere ne offendamus, quem diligimus, & ne ſeparemur ab eo, facit etiam nos revereri eundem i. in futuro vero faciet nos revereri, quando non timebimus ſeparari, vel offendere. Non ergo metus ſeparationis, vel offenſionis, nunc eſt in angelis, & in animabus ſanctis, nec in nobis erit in futuro: ſed reuerentia quæ eſt miſta cum ſubiectione dilectio, quę etiam in Christo fuit, ſicut Apoſtolus dicit in epiſtola ad Hebræos loquēs de Chri

¶ Ad ſextum dicendum, quòd vitæ actiuæ finis non eſt cognitio: & ideo cum beatitudo finem quendam nominet, non poteſt poni in vita actiua aliqua beatitudo pertinens ad cognitionem, ſed ſolum in vita contemplatiua, cuius perfectio in cognitione conſiſtit: ſed dona nominant habitus qui non ſunt fines, & ideo non eſt ſimilis ratio de donis & beatitudinibus.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd quamuis ſcientia, & conſilium dirigant in omnibus actibus actiuæ, tamen quidam eorum magis per quandam appropriationem reducuntur ad ſcientiam, vel conſilium quàm alij, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS V.

Vtrum fructus correſpondeant donis.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur quòd fructus non correſpondeant donis: quia vt dicit Ambroſius, virtutes fructus dicuntur, quia ſuos poſſeſſores ſancta & ſincera delectatione reficiunt: ſed virtutes non reſpondent donis, ſed præcedunt ea. ergo nec fructus.

¶ 2 Præt. Fructus videtur in præmium ſonare: ſed dona non tantum ad præmium, ſed & ad ſtatum etiam meriti pertinēt. ergo donis fructus non reſpondent.

Li. 1. de doctri. christ. Cap. 1. ¶ 3 Præt. Fructus à fruendo dicitur: ſed Deo ſolum fruendum eſt, vt Auguſtinus dicit. ergo videtur eſſe tantum vnus fructus, ſicut vna fruitio, & ita non poſſunt fructus correſpondere donis quæ ſunt ſeptem.

¶ 4 Præt. Fructus diſtinguuntur ſecundum diuerſos ſtatus virtutum, vt patet Matth. 13. in glo. quia fructus triceſimus debetur coniugatis, ſexageſimus autem viduis, ſed centeſimus virginibus: dona autem non diſtinguuntur ſecundum diuerſos ſtatus, quia in omnibus ſtatibus poſſunt aliquo modo dona habere. ergo fructus non reſpondent donis.

¶ 5 Præt. Gal. 5. ponuntur multo plures fructus quàm ſeptem, cum ergo dona ſint tantum ſeptem, fructus autem duodecim videtur quòd fructus non reſpondeant donis.

Cap. 12. Sed contra. Beatitudines reſpondent donis: ſed beatitudo continet fructum, cum non ſit ſine delectatione, vt dicitur 1. Ethic. ergo fructus donis reſpondent.

¶ 2 Præt. Sap. 4. dicitur. Bonorum laborum glorioſus eſt fructus: ſed non ſunt aliqui labores digniores quàm in operibus donorum. ergo fructus donis reſpondent.

¶ 3 Præt. Delectationes virtutum dicuntur fructus, vt patet ea authoritate Ambroſij inducta: ſed non minor eſt delectatio in donorum actibus, quàm in actibus virtutum. ergo fructus reſpondent donis.

Reſpondeo. Dicendum, quòd nomen fructus à corporalibus ad ſpiritualia transfertur. Dicitur enim in corporalibus fructus quod de terræ naſcentibus expectatur. Et ideo omne illud quod de re aliqua quis conſequitur, quaſi mercedem laboris circa illam impenſi, dicitur fructus: hoc autem eſt & illud quod de re aliqua principaliter expectatur, & ſic fructus omnis noſtri operis Deus eſt. Et iterum illud quod quis conſequitur ea operatione non principaliter propter hoc operis, dicitur fructus, & ſic delectationes quæ in bonis operibus ſūt, ſunt quidam fructus bonorum operum: & hoc modo in authoritate prędicta accipit Ambroſius fructum dicens ipſas virtutes fructus eſſe inquantum delectant. Secundum Philoſophum autem 3. Ethicor. omnis operatio procedens ex habitu perficiente naturam, habet delectationem annexam: vnde cū fœlicitas, vel beatitudo ſit operatio ſecundum virtutem perfectam, quoddam formale completiuum beatitudinis eſt ipſa delectatio: & ideo fructus qui delectationem nominant, beatitudinibus reſpondent, ſicut beatitudines donis. Inter fructus autem computatur quidam, qui ſunt eſſentialiter delectatio,

Cap. 7.

F vt gaudium quantum ad vnionem & præſentiam bonorum, & pax quantum ad remotionem impedimentorum perturbantium delectationem: & ideo hi duo fructus reſpondent omnibus donis & beatitudinibus. Quidam vero ponuntur quaſi ratio delectationis & cauſa: eſt autem delectatio in operibus actiuæ & contemplatiuæ vitæ. In operibus autem actiuæ vitæ ratio delectationis ē duplex. Vno modo, ex remotione impedientium veram delectationem, Cap. 5. ſpiritus: delectatio n. ex operatione nō impedita cauſatur, ſecundum Philoſophum. Alio modo, ex præ Eth. 7. c. 14.

G ſentia bonorum ſpiritui cōuenientium. Impeditur autem ſpiritualis delectatio vitæ actiuæ dupliciter, Vno modo, per delectationes contrarias. ſ. bonorum temporalium: ſicut n. operationes contrariæ ſunt, ita & delectationes, vt dicit Philoſophus in 10. Ethi. Temporalis autem delectatio vel eſt in bonis Cap. 5. exterioribus. ſ. diuitijs & honoribus, & hanc delectationem cohibet modeſtia quæ fructus ponitur, & reſpondet paupertati ſpiritus: vel etiam in delectationibus carnis, & ſic reprimuntur vel abſtinendo ab illicitis, quod facit caſtitas: vel etiā à licitis, quod facit continentia, ſecundum gloſ. & hi duo fructus reſpondent beatitudini luctus, & per conſequens hi tres fructus reſpondent dono timoris quaſi exequenti. Vel aliter ſecundum Philoſophum in 7. Ethic. poteſt diſtingui caſtitas à Cap. 3. continentia, vt per continentiam ſic reprimantur concupiſcen-

H tiæ, vt non dominentur: per caſtitatem autem, vt etiam ſubijciantur. Alio modo, impeditur delectatio ſpiritualis p exteriores difficultates, quæ quidem conſiſtunt vel in labore actionum, quem vincit longanimitas: vnde hic fructus reſpōdet quartæ beatitudini, & dono fortitudinis: vel etiam in dolore paſſionum, & hoc dupliciter vincitur. Vno modo, vt per eas conſtantia animi non frangatur quantum ad ſeipſum, & hoc facit patientia: & hic fructus reſpondet octauæ beatitudini. Beati qui perſecutionem patiuntur, & dono fortitudinis. Alio modo, vt homo ab inferente non turbetur ad nocendum ei, & hoc facit manſuetudo: & hic fructus reſpondet mititati quæ eſt ſecunda beatitudo, & dono pietatis. Bonum autem conueniens ſecundum actiuam vitam, quod delectationem facit, eſt etiam in affectu ſecundum quod homini omne bonum complacet & ſui, & alterius. Hoc enim eſt hominē dulcem habere animum, & ſic eſt bonitas. gloſ. dulcedo animi. Et in ordine ad effectum ſecundum quod homo eſt bene communicatiuus ſuorum ad alios, & ſic eſt benignitas: & hi

I duo fructus reſpondent beatitudini quintæ, quæ eſt de miſericordia, & dono pietatis. Omnes autem prædicti fructus reſpondent donis, conſilio, & ſcientię quaſi dirigentibus. In vita autem contemplatiua non poteſt eſſe aliquid delectationem impediens, niſi ex parte actiuæ vitæ: quia ſecundum Philoſophum, delectationi quæ eſt in conſiderando, non eſt contrarium. Vnde non eſt ibi ratio delectationis niſi ex præſentia boni, in quo mens quieſcit. & hoc dupliciter. Vno modo, per cognitionem ſpiritualium ſine dubitatione, & ſic eſt fides. glo. de inuiſibilibus certitudo: & reſpondet ſextæ beatitudini, & dono intellectus. Alio modo, per intimam vnionem ad ſpiritualia ex quo poteſt iudicare de omnibus alijs, quia ſpiritualis omnia iudicat 1. Corinth. 2. & ſic eſt charitas: & reſpondet ſeptimæ beatitudini ſcilicet. Beati pacifici, & dono ſapientiæ.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd virtutes dicuntur fru-

K ctus non ratione habituum, ſed quia in operibus delectationem annexam habent: vnde & virtutes quæ inter fructus nominantur, ſicut caſtitas, manſuetudo, & huiuſmodi, non ponuntur inquantum ſunt virtutes, ſed inquantum habent aliquam rationem delectandi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut peccatum habet ſuam pœnam annexam aliquam, quia omnis inordinatus animus ſibi eſt pœna, vt dicit Aug. in lib. confeſ. ita & meritum habet ſuum fructum adiunctum, qui tamen fructus in futuro complebitur ſicut & malorum pœna: & ideo donis reſpondent fructus etiam quantum ad actus, quos in via habent.

¶ Ad tertium dicendum, quòd frui aliquo proprie eſt ipſum vt fructum habere: hoc autem habet aliquis vt fructum quē expectat principaliter ex ſuo opere. Vnde illo quod conſequitur ex opere non principaliter expectato, non proprie di-

citur

citur aliquis frui, ſed ſolum illo quod principaliter expectatur, quod eſt ſolum Deus. Et ideo quamuis ſit vna tantum fruitio, ſunt tamen multi fructus: quia quicquid conſequitur, etiam ſi non principaliter expectatur, poteſt dici fructus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd diſtinctio fructuum ſit dupliciter. Vno modo ſecundum intẽtionem, & remiſſionem: & ſic fructus diſtinguũtur in euangelio, quia de quibuſdam operibus maius erit gaudium, quàm de alijs. Alio modo, quantum ad diuerſas rõnes gaudendi: & ſic diuiditur quaſi eſſẽtialiter & per ſe, & hoc modo diſtinguitur Gal. 5. & ſic donis reſpondent fructus, vt dictum eſt.

ſto, Qui exauditus eſt pro ſua reuerentia. Quidam tamen ſecundum effectum timorem in Chriſto & in angelis tantum eſſe contendunt.

Plena timorum diſtinctio.

ET quia de timore tractandi nobis occurrit locus, ſciẽdum eſt, quatuor eſſe timores ſcilicet mundanum ſiue humanum, ſeruilem, initialem, caſtum, vel filialem, ſiue amicalem. Humanus timor eſt, vt ait Caſſiodorus, quando timemus pericula carnis pati, vel perdere bona mundi, propter quod delinquimus Hic timor malus eſt, qui in primo gradu cum mundo deſeritur, quem Dominus prohibet in Euangelio dicens. Nolite timere eos qui occidunt corpus &c. Timor autem ſeruilis eſt, vt ait B Auguſtinus, cum per timorem iehennę continet ſe homo à pec-

¶ Ad quintum dicendum, quòd eidem dono poſſunt reſpondere multi fructus, ſecundum quod habet multos actus, vt dictum eſt: & ideo non oportet quòd ſint tot fructus quot dona.

ARTICVLVS VI.

Vtrum petitiones reſpondeant donis.

Cap. 15. AD Sextum ſic proceditur. Videtur quòd petitiones donis non reſpondeant. Auguſt. enim dicit in ench. quòd tribus primis petitionibus æterna poſcuntur, reliquis vero quatuor temporalia: ſed vnumquodque donorum pertinet ad præſentem vitam, in qua temporaliter viuitur, & ad futuram, in qua ad æternitatem peruenimus, vt ex dictis patet. ergo donis petitiones non reſpondent.

¶ 2 Præt. Aug. in epiſtola ad Probam dicit. Quiſquis dicit petendo, ſcilicet quòd ad iſtam euangelicam partem pertinere non poſſit, etiam ſi non illicite orat, carnaliter orat: ſed multa alia poſſunt peti à Deo non carnaliter, quàm ſeptem dona, ſicut ſeptem virtutes, & gratiam, & neceſſaria vitæ. ergo petitiones dominicæ orationis ſeptem donis non reſpondent.

¶ 3 Præt. Omnia dona ſunt quædam bona à Deo donata: ſed petitiones orationis dominicæ, non tantum ſunt ad conſecutionem boni, ſed etiam ad remotionem mali. ergo dona petitionibus non reſpondent.

¶ 4 Præt. In donis ſunt quatuor quæ ad cognitionem pertinent: ſed in petitionibus nulla videtur ad cognitionem pertinere. ergo petitiones donis non reſpondent.

¶ 5 Præt. Petitiones ad impetrandum ordinatæ ſunt: ſed impetrare aliquid à Deo non eſt niſi habentis virtutem. cum igitur dona ſimul cum virtutibus infundantur, videtur quod petitiones non ordinentur ad dona.

Cap. 16. ¶ 6 Præt. Aug. in ench dicit q hoc totum eſt vna petitio. Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo: quod patet ex hoc, quòd non ponitur ibi, & libera nos a malo, ſed ponitur ibi, ſed Similiter dicit quòd tertia petitio ſcilicet. Fiat voluntas tua, concluditur in duabus primis: & ita videtur quòd non ſint niſi quinque petitiones, ſicut etiam Lucas ponit: ſed dona ſunt ſeptem. ergo petitiones non reſpondent donis.

¶ 7 Præt. Secunda petitio ſecundum Auguſt. ibidem pertinet E ad reſurrectionem corporis: ſed nullum donum ad reſurrectionem pertinet ergo, petitiones donis non reſpondent.

Sed contra. Idem eſt quod à Deo petitur, & ab ipſo accipitur. Vnde dicitur Ioan. 16. Petite, & accipietis: ſed dona ſunt quæ propriè à Deo accipiuntur. ergo & ipſa ſunt quæ per petitiones petuntur: & ita petitiones & dona mutuo ſibi correſpondent.

¶ 2 Præt. In glo. Matth. 6. dicitur. In precibus eſt, vt impetremus dona, in donis vt operemur, de operatione beatitudines conſequentur. ergo ſicut beatitudines reſpondent donis, ita dona reſpondent petitionibus.

¶ 3 Præt. Sicut eadem gloſ. dicit, ſeptem petitionibus omnia dona præſentis vitæ, vel futuræ continentur: ſed in his omnibus etiam dona perficiunt, vt ex dictis patet. ergo dona & petitiones correſpondent ſibi.

Reſpondeo. Dicendum, q reductio petitionum ad dona nõ

A intelligitur hoc modo, q in petitionibus ſolum habitus donorum petantur, ſed quia petitur per quamlibet petitionem aliquid eorum quæ ad aliquod donorum pertinent. Hæc autem reductio poteſt attendi dupliciter. Vno modo in generali, vt ſcilicet quicquid ad dona pertinet, etiam ad petitiones pertineat, & econuerſo: & ſic fit reductio eorum adinuicem nõ ſolum p appropriationem, ſed etiam p proprietatem: quia ſicut dona ſufficienter perficiunt in omnibus q ſunt actiuæ & contemplatiuæ vitæ ſiue in pręſenti, ſiue in futuro, ita & in omnibus per petitiones diuinum auxiliũ imploratur. Alio modo in ſpeciali, & ſic per proprietatem nõ poteſt fieri reductio ſingulorum donorum ad ſingulas petitiones: quia ea quę in diuerſis petitionibus poſtulantur, poſſunt pertinere ad vnum donum, & econuerſo: ſed per appropriationem quandam inquantum ſingulæ petitiones habent aliquam ſimilitudinem cum ſingulis donis, ſicut & de beatitudinibus dictum eſt. Eſt enim alia ratio diſtinguendi dona, & petitiones. Cum enim dona ſint habitus ordinati ad operandum, oportet quòd diſtinguantur ſecundum obiecta, in quibus diuerſificari oportet actus ſecundum ſpeciem. Sed petere oportet omnia quibus indigemus ad operandum, quæ non poſſumus niſi à Deo habere. Vnum autem donum ad ſui operationem indiget pluribus auxilijs, & idem auxilium va- C let ad actus multorum donorum. Indigemus autem auxilio diuino tam in operibus contemplatiuę, quàm in operibus actiuę. In operibus autem contemplatiuæ indigemus duplici auxilio. vnum eſt, vt ipſorum contemplabilium .ſ. diuinorum maieſtas & dignitas appareat, alias contemplatione quæ cõtemplationem allicit digna non eſſent. Et hoc auxilium petitur p primam petitionem. (Sanctificetur nomen tuum.) In qua petitur, vt nomen eius quod ſemper ſanctum eſt, etiam apud homines ſanctum habeatur, hoc eſt, non contemnantur, vt Aug. Cap. 11. dicit ad Probam. Vnde idem eſt petere hoc, quòd illud eccleſ. 36. Sicut in conſpectu eorum ſanctificatus es in nobis, ita & in conſpectu noſtro magnificare in eis. Et quia ex hoc quòd homo huius excellentiæ particeps ſit, ordinare & iudicare habet quod eſt ſapientiæ: & ideo hæc petitio ad ſapientiam reducitur, & ad ſeptimam beatitudinem. Aliud autem auxilium eſt, D vt in contemplatione horum magnalium noſtram beatitudinem cognoſcamus, vt ſic magis his contemplandis homo inhæreſcat: & hoc auxilium petitur per ſecundam petitionem. (Adueniat regnum tuum.) glo. id eſt, manifeſtetur hominibus, vt ſcilicet in nobis veniat, & in Chriſto regnare mereamur, ſecundum Auguſtinum ad Probam. Vnde idem eſt hoc petere, Cap. 11. vt idem dicit, quod dicere, Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus: Pſal. 79. & ideo hæc petitio reducitur ad ſextam beatitudinem, & donum intellectus. In operibus autem actiuæ indigemus duplici auxilio. Primum eſt, vt bona nobis conferantur, quibus ad bene operandum adiuuemur. Secundum eſt, vt mala impedientia remoueantur. Bonum autem duplex eſt nobis neceſſarium ad vitam actiuã. Vnum quod eſt directe ad opus virtutis ordinans, ſicut ipſum honeſtum bonum: & hoc petitur in tertia petitione. (Fiat voluntas tua &c.) in qua ſecundum Auguſtinum petimus obedientiam ad Deum, vt ſic fiat à Cap. 11. nobis voluntas eius in terris, ſicut fit ab angelis in cœlis. Vnde ſecundum ipſum idem eſt hoc petere, quod dicere. Greſſus Pſal. 118. meos dirige ſecundum eloquium tuum: & hoc reducitur ad quintam beatitudinem, quæ eſt de miſericordia, quia miſericordiam præcipue nobis Deus præcipit, & per conſequens ad donum conſilij. Aliud eſt organice ad virtutem ſeruiens, ſicut temporalia ſubſidia, quibus homo ad bene operandum iuuatur: & hoc pertinet ad quartam petitionem, qua dicitur. (Panem noſtrum quotidianum &c.) quia ſecundum Auguſt. Cap. 11. ibidem, per hoc quod dicitur, hodie, ſignificatur hoc tempus, vbi vel ſufficientiam illam petimus à patre, quæ ſuperexcellit in nomine panis totam ſignantes: vel ſacramentum fidelium, & hoc eſt idem quod petitur Prouerb. 30. Diuitias & paupertatem ne dederis mihi, ſed tantum victui meo tribue neceſſaria: &

Super Pſal. 117. prolog.

Matth 10. & Luc. 12.

ria: & hæc petitio reducitur ad quartam beatitudinem, quia huiuſmodi ſubſidia vitæ ſunt quæ nos in laboribus huius vitę ſuſtentant, & per conſequens ad donum fortitudinis. Impediens autem operationem actiuæ vitæ eſt triplex. Primo, malum culpæ præteritum quidem in actu, ſed manens in reatu macula & inquinatione: & contra hoc malum petitur auxilium per quintam petitionem, qua dicit. (Dimitte nobis debita noſtra &c.) vbi, vt
Cap.11. dicit Auguſt. ibidem nos admonemur, & quid petamus, & qđ faciamus, vt accipere mereamur: & hoc idem petijt qui di-
Pſal.7. xit. Si reddidi retribuentibus mihi mala &c. & huc reducitur ad tertiam beatitudinem, quę eſt de luctu: quia ea remittuntur peccata, & per conſequens ad donum ſcientiæ. Secundum eſt malum futurum, quia timemus inclinans ad peccatum: & circa hoc petitur auxilium in ſexta petitione, cum dicitur. (Et
Cap.11. ne nos inducas in tentationem.) in qua, ſecundum Auguſtinum, petimus ne deſerti diuino auxilio alicui tentationi vel conſentiamus decepti, vel cedamus afflicti. Et hoc idem petitur eccleſ. 23. Aufer à me veneris concupiſcentias: & hoc reducitur ad ſecundam beatitudinem, & hoc eſt de mititate: qa præcipuæ tentationes ad malum, ſunt moleſtiæ quæ a proximis inferuntur, quibus prouocamur vt eis noceamus, quas tentationes per illam beatitudinem vincimus, & per conſequens ad donum pietatis. Tertium eſt malum pręſens, quodcumque ſit illud: & contra hoc petitur auxilium per ſepti-
Cap.11. mam petitionem, qua di. (Sed libera nos à malo.) Vnde Auguſtinus dicit, quòd homo chriſtianus in qualibet tribulatione conſtitutus, in hac petitione gemitus edit. Et hoc ideo pe-
Pſal.58. tiuit qui dixit. Eripe me ab inimicis meis &c. & hoc reducitur ad beatitudinem quæ eſt paupertas ſpiritus: quia eius eſt in tribulatione auxilium petere, & per conſequens ad donum timoris. Poſſunt autem tres vltimæ petitiones aliter diſtingui,
Cap.15. ſecundum Auguſtinum, vt prima earum petatur auxilium contra malum culpæ: ſecunda autem contra inclinationem in culpam. Tertia vero contra pœnæ malum.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd obedientia ad Deum quæ omne honeſtum actionis complectitur, & contemplationis bona in hac vita incipiunt, & in futura conſummantur: & quantum ad hanc conſummationem Auguſtinus dicit, quòd per tres primas petitiones petimus bona æterna: in alijs autē petitionibus petimus ea quæ tantum in hac vita ſunt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd in hac oratione non ſolum petuntur habitus donorum, quia petitio horum habituũ, quantum ad intellectum & ſapientiam, comprehenduntur in primis duabus petitionibus: ſed quantum ad omnes habitus donorum, vel virtutum qui dirigunt in vita actiua petuntur in tertia petitione, quia omnes habitus operatiui nō ſunt niſi ad obediendum Deo: ſed per ſingulas petitiones petuntur ea quæ aliquo modo pertinent ad omnia dona.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis dona ſint quædam dona à Deo data, tamen ad hoc quòd poſſint habere debitas operationes, oportet quòd à malis homo liberetur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd duæ petitiones pertinent ad cognitionem cōtemplatiuam: ſed ad cognitionem practicam non ponuntur aliquæ petitiones pertinentes eadem ratione, quia nec aliquæ beatitudines, vt dictum eſt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis homo non habens virtutes, non poſſit dona impetrare ea merendo, poteſt tamē impetrare per modum diſpoſitionis ad illa: & iterum aliquis habens virtutes & dona poteſt impetrare perſeuerentiam in eis.

¶ Ad ſextũ dicendum, quòd ſimpliciter loquendo, ſunt ſeptē petitiones, vt dictum eſt: non tamen eſt inconueniens, vt earũ vna aliquo mō includatur in alia, ſicut aliquid eſt in alio in potētia.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quòd quia in reſurrectione corporis pręcipue & totaliter participes erimus regni diuini: ideo dicit
Cap.15. Auguſtinus, quòd pertinet ad reſurrectionem corporum, non quia directe corporis reſurrectio petatur.

EXPOSITIO TEXTVS.

SPiritus ſapientiæ & intellectus &c.) Ratio ordinis ex prędictis patet. Combinationis autē ratio hæc eſt, quia ſimul combinantur dona duo, quorum vnum dirigit alterum, ſicut ſapientia dirigit intellectum proprie loquēdo, conſilium

F autem fortitudinem per quandam appropriationem: quia ſicut præcipue conſilio indigemus in operationibus ſupererogationis, ita & in fortitudine ſcientiæ pietatem, quia ſcientia ſonat niſi id ad quod omnes tenentur. Timor autem quia eſt tertius à omnibus, ideo non indiget proprio directiuo, vt ex dictis patet: tamē proprie loquendo, conſilium & ſcientia dirigunt in omnibus tribus donis exequentibus. (Spiritus timoris.) Hic ſpecialiter dicitur Chriſtum te- pleuiſſe, quia propter ſuam imperfectionē minus in ipſo eſſe videbatur ideo, quia principaliter ad patiēdum venerat, quod per humilitatem eſt cōpletum, quæ per-
G tinet ad donum timoris domini. (Quidam tamen ſecundum effectum &c.) Hoc eſt verum de timore ſecundum actum affectus, qui eſt timere ſeparationem: & non quantum ad quemlibet actum affectus, vt poſtea dicetur.

cato, quo præſentiam iudicis, & pœnas metuit, & timore facit, quicquid boni facit, non timore amittendi æternum bonum qđ non amat, ſed timore patiendi malum quod formidat. Non timet ne pdat amplexus pulcherrimi ſponſi, ſed timet ne mittatur in gehennam. Bonus eſt timor iſte, & vtilis, licet inſufficiens, per quem fit paulatim conſuetudo iuſtitiæ, & ſuccedit initialis timor, quando incipit qđ durũ eſt amari: & ſic incipit ex-

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit de donis in generali, hic determinat de dono timoris, qui propter ſui multiplicem acceptionem ſpecialem difficultatem habet. Diuiditur autem hæc pars in duas. Primo, determinat de timore in generali. Secundo autem de timore Chriſti ſpecialiter. ibi. (Cum autem fuerit in Chriſto.) Prima in duas. In prima, ponit diſtinctionem timoris. In ſecunda, ſoluit quandam contrarietatem, ibi. (Et attende quod quatuor, &c. De his equidem.) Hic
H ponit comparationem timorum adinuicem. Et circa hoc duo facit. Primo, comparat timores adinuicem. Secundo, ex dictis quandam concluſionem infert, ibi. (Illud quoq; diligenter.) Circa primum duo facit. Primo, comparat timorem filialem ad ſeruilem. Secundo, initialem ad vtrumque, ibi. (In quibus etiam timorem, vel initialem.) Circa primum autem tria facit. Primo, ponit proprietatem timoris ſeruilis. Secundo, oſtēdit differentias timoris caſti, vel filialis ad ipſum, ibi. (Eſt autē alia ſententia.) Tertio, per ſimilitudinem differentiam manifeſtat, ibi. (Non poteris melius. In quibus etiam initialem timorem.) Hic comparat timorem initialem ad alios duos. Et circa hoc duo facit. Primo, oſtendit diſtinctionem eius ab vtroque dictorum. Secundo, ponit quandam conuenientiam
I ipſius ad timorem ſeruilem, ibi. (Sciendum autem eſt, quod vterque timor &c)

QVAESTIO II.

B

Hic eſt duplex quæſtio. Prima de timore, de quo agitur hic. Secunda autem de alijs donis exequentibus ſcilicet pietate, & fortitudine.

Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo, De timore in generali.
¶ Secundu, De timore ſeruili.
¶ Tertio, De timore filiali.

ARTICVLVS PRIMVS. K

Vtrum diffinitio Damaſceni de timore ſit bona.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd Damaſc. inconuenienter timorem diffiniat dicens. Timor eſt deſiderium ſm ſyſtolem mouēs. Deſiderium enim ad concupiſcibilem pertinet: timor autem eſt in iraſcibili. ergo timor non eſt deſiderium.

¶ 2 Præt. Deſiderium eſt reſpectu boni: ſed obiectum timoris eſt malum: vnde Philoſophus dicit in 3. Ethico. quòd timor eſt expectatio mali ergo timor non eſt deſiderium.

¶ 3 Præt. Deſiderium ad proſecutionē pertinet: ſed timor eſt fuga mali, vt dicit glo. Ioan. 10. ergo timor nō eſt deſiderium.

¶ 4 Præt. Secundum ſyſtolem mouere, eſt mouere ſecundum contractionem: ſed tractio cum ſit motus corporalis cordis non eſt in omnibus, in quibus eſt timor, ſcilicet in angelis. ergo male diffinit timorem.

Vlterius.

II Cap. 12. Vlterius. Videtur quòd magiſter hic male diſtinguat timoris partes. Quia ſecũdum Philoſophum in 1. Topicor. ſi vnum oppoſitorum dicitur multipliciter, & reliquum: ſed timor & ſpes ſunt oppoſita. cum igitur ſpes non dicatur multipliciter, nec timor diſtingui debuit.

¶ 2 Præt. Paſſiones, & actus, & habitus diuerſificantur ſecũdum obiecta: ſed idẽ eſt obiectum timoris mundani, ſeruilis, & initialis, ſ. pœna. ergo videtur quòd nõ debeant adinuicẽ diſtingui.

¶ 3 Præt. Perfectum & imperfectum circa amorem non diuerſificant charitatẽ: ſed timor initialis & caſtus non differunt niſi ſecundum perfectum & imperfectũ. ergo non debent diſtingui abinuicem.

Ibid. paulo inferius. Sed contra. Videtur quòd debuerit plures partes timoris aſſignare. Timor enim ex cõtupiſcentia cauſatur: ſed concupiſcentia carnis contra cõcupiſcentiam oculorum, quæ eſt concupiſcẽtia mundi, diuiditur. 1. Io. 2. ergo mũdanus timor, quo timemus mundi bona perdere, debet diſtingui contra timorem carnis, quo timemus carnis pericula pati.

Super Ioã. hom. 85. & de ſpiritu & li. ca. 23.

Collatio prædictorum.

ET attende quòd quatuor hic diſtinguuntur timores, cũ ſupra Beda dixerit duos eſſe. Sed Beda humanum timorẽ prætermiſit, & nomine ſeruilis duos, quos hic diſtinximus, complexus fuit, ſcilicet ſeruilem, & initialem: amicalem vero caſtum dicit. Auguſt. quoque ſeruilem timorem & caſtum aperte diſcernit, dum epiſtolæ ad Romanos illum locum exponit. Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed ſpiritum adoptionis filiorum Dei, ita dicens. Duo timores hic inſinuantur, cludi ſeruilis timor à charitate, & ſuccedit deinde timor caſtus, ſiue amicalis quo timemus ne, ſpõſus tardet, ne diſcedat, ne offendamus, ne eo careamus. Timor, iſte de amore venit. Ille quidem ſeruilis eſt vtilis, ſed nõ permanẽs in æternũ, vt iſte timor diuinus comes eſt per omnes gradus. B

¶ 2 Præt. Magiſter ponit in fine lectionis timorem quendam naturalem, qui differt ſecundum ipſum ab omnibus alijs. ergo videtur quòd inſufficienter aſſignet tantum quatuor timores.

Dam. de fide. lib. 2. ca. 15. per tot. ¶ 3 Præt. Dama. 2. lib. aſſignat plures differentias. ſ. ſegnitiem, erubeſcentiam, verecundiam, admirationem, ſtuporem, agoniam. ergo videtur quòd hæc diuiſio, quæ hic ponitur, ſit ſufficiens.

III 22. q. 19 9. Vlterius. Videtur quòd timor non debeat inter dona computari. Timor enim ponitur vna de quatuor principalibus paſſionibus: ſed nulla aliarum ponitur donum, immo ſpes ponitur virtus, gaudium ponitur fructus, dolor ponitur pars pœnitentiæ, ſcilicet contritio. ergo nec timor ſimiliter debet poni donum.

¶ 2 Præt. Dona dantur nobis in adiutorium humanæ infirmitatis: ſed ipſe timor infirmitatem importat. ergo non debet dici donum.

Cap. 7. ¶ 3 Præt. Aug. dicit. 14. de ciuit. Dei. Timor eſt amor fugiens quod ei aduerſatur: ſed amor non eſt donum, immo virtus. ergo nec timor donum debet poni.

Sed contra eſt, quod dicit Iſa. 11. vbi timor inter alia dona ſancti ſpiritus nominatur.

De eccl. dogma cath. 51. ¶ 2 Præt. Illud quod eſt principium ſalutis, non eſt à nobis, ſed donum Dei eſt, vt dicit Aug. ſed timor eſt principium ſalutis, Iſa. 26. A timore tuo, domine, concepimus ſpiritum ſalutis. ergo timor eſt donum ſpiritus ſancti. E

Reſpondeo. Dicendum quòd diffinitio data ſecundum Dama. conuenit omni timori. Sed quia nomina paſſionum à paſſionibus ſenſitiuæ partis ad operationes ſuperioris partis transferuntur, vt ſupra dictum eſt: ideo videamus primo qualiter dicta diffinitio competat timori, qui eſt paſſio ſenſitiuæ partis. Quælibet autem illarum paſſionum pertinet ad appetitiuam partem, ſed inter eas eſt differentia ſecundum Auicennã in 6 de naturalibus: quia diſpoſitiones cordis in quibuſdam

Cap. 7. tracta. 1. paſſionibus ſunt quaſi actiuæ, in quibuſdam quaſi paſſiuæ. Diſpoſitio autem cordis actiua eſt vel ſecũdum perfectionem cordis in ſeipſo, ſicut eſt amplitudo, & dilatatio cordis, quæ eſt in gaudio: vel ſecundum etiam perfectionem cordis ad aliquid agendum, vel patiendum, vel obtinendum, ſicut eſt for-

A titudo cordis, quæ requiritur in audacia, & ſpe. Diſpoſitio aũt paſſiua cordis per oppoſitum eſt vel ſecundum defectum ipſius in ſeipſo, quæ dicitur coanguſtatio. quæ requiritur in triſtitia: vel ſecundum defectum ipſius per comparationem ad aliquid agendum, quæ dicitur debilitas cordis, quæ requiritur in amore, & deſperatione. Contractio autẽ ſignat motum alicuius ab alio, à quo retrahitur in ſeipſum, vbi quodãmodo congregatur: & ideo importat diſpoſitionem cordis, quæ eſt debilitas, per quã aliquis ab alio deficit in ſeipſo cõſiſtẽs. Sic igitur patet intellectus diffinitionis. Dama. quia dixit deſiderium ad ſignificãdum genus timoris, qui eſt actio, vel motus appetitus. Lib. 1. confeſſ. cap. 12. Quod autem dixit ſecundũ ſyſtolem mouẽs, differentiam propriam aſſignauit, quæ à cauſa materiali eius ſumitur. σνστολὴν Syſtolẽ cõtractionẽ. Et per hãc ſimilitudinem dicitur etiam timor in ſpiritualibus, dum motus voluntatis ab aliquo reſilit, & in ſeipſum conſiſtit.

vnus qui eſt in perfecta charitate, ſcilicet timor caſtus: alter qui non eſt in charitate, id eſt, ſeruilis, in quo quiuis credatur Deo, nõ tamen in Deum: & ſi bonum fiat, non tamen bene. Nemo. n. inuitus benefacit, etiam ſi bonum eſt quod facit.

De caſto & ſeruili plenius agit tangens de initiali.

DE his eiſdem timoribus latius diſputat Auguſtin. dicens. Cœpit aliquis credere diem iudicij, ſi cœpit credere, cœpit & timere: ſed qui adhuc timet, nondum habet fiduciam in diem iudicij, nondum eſt in illo perfecta charitas: ſi perfecta in illo eſſet charitas, non timeret. Perfecta enim charitas, faceret perfectam iuſtitiam, & non haberet quare timeret: immo haberet quare deſideraret, vt tranſeat iniquitas, & veniat regnũ Dei. ergo timor non eſt in charitate. Sed in qua charitate, nõ ĩchoata. In qua C

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd deſiderium ponitur ibi large pro appetitu, qui communis eſt iraſcibili & concupiſcibili.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad ſecundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam in fuga eſt appetitus fugiendi, qui hic deſiderium dicitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in ſpiritualibus eſt contractio per ſimilitudinem, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd timor hic diſtinguitur ſecundum ordinem timentis ad Deum, cui per vnũ timorem magis appropinquat, vel diſtat quàm per alium. D Cum enim timor in fuga mali conſiſtat, malum autem eſt pœnæ & culpæ, erit timor quidam qui conſiſtit in fuga mali culpæ tãtum, per quam homo à Deo ſeparatur, ſcilicet timor caſtus, vel filialis. Alius autem qui conſiſtit in fuga mali pœnæ. Pœna autem eſt duplex. Vna pro cuius vitatione peccatũ quandoque committitur, ſicut ſunt temporales pœnæ: & hãc pœnam refugit timor mundanus, vel humanus. Alia eſt pro cuius vitatione nunquàm fit peccatum, ſed magis vitatur, ſicut pœna, quæ erit poſt hanc vitam: & hanc pœnam fugit timor ſeruilis. Alius autem timor eſt qui fugit vtrumque malum pœnæ ſcilicet & culpæ, ſcilicet initialis, qui habet oculum ad vtrumque: & ideo eſt medius inter ſeruilem, & caſtum.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd malum contingit multifariam, bonum autem vno modo, ſecundum Dionyſium, & Philoſophum. Et ideo ſpes, quæ reſpicit bonum, non ita diuiditur ſicut timor, qui reſpicit malum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd non eadem pœnà eſt quam reſpicit timor mundanus & ſeruilis, vt ex dictis patet: ſeruilis vero, & initialis eandem pœnam reſpiciunt, ſed ſeruilis tamquàm principale obiectum: initialis autem non, ſed magis malum culpæ, vnde magis ſe tenet cum caſto timore, quàm cum ſeruili.

¶ Ad tertium dicendum, quòd timor initialis diſtinguitur à caſto non ſecundũ quod imperfecte ſe habet ad id quod perfecte ſe habet caſtus timor, ſed quia ſe habet etiã ad aliud obiectum, quamuis ex conſequenti, vt dictum eſt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd timor mundanus ſecundum ſpeciem naturę ab humano diſtinguitur: ſed in eodem gradu ponuntur ſecundum propinquitatem ad meritum & demeritum, ſecundum quod hic timores diſtinguuntur.

¶ Ad quintam dicendum, quòd natura ſaluatur etiam in merito & demerito: & ideo timor naturalis non ponit aliquem gradum diſtantiæ, vel propinquitatis ad meritum, vel demeritum: & propter hoc de ipſo non facit mentionem in diuiſione prima.

ergo, in perfecta. Et perfecta? inquit charitas foras mittit timorem. Ergo incipiat timor, quia initium ſapiẽtię timor Domini. Timor quaſi locũ præparat charitati. Cum autem cœperit charitas habitare, pellitur timor qui ei præparauit locum. Quantum.n. illa creſcit, ille decreſcit: & quantum illa fit interior, timor pellitur foras. Maior charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. Si autem nullus eſt timor, non eſt quo intret charitas: ſicut videmus per ſetam introduci linum quando aliquid ſuitur: ſeta prius intrat, & niſi exeat, nõ ſuccedit linum. Sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet timor: quia ideo intrauit, vt introduceret charitatem.

Quod videtur prædictis aduerſari.

Est autem ſententia, quæ videtur eſſe contraria huic, ſi non habet pium intellectorem. Dicitur enim in Pſalm. Timor Domini caſtus permanet in ſæculum ſæculi. Aeternum quendam timorem nobis oſtendit, ſed caſtum. Quod ſi oſtendit ille nobis æternum timorem, numquid contradicit illi iſta epiſtola quæ dicit. Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem? Hoc.n. dictũ eſt per Ioãnem: illud dictum eſt
G per Dauid. Sed nolite putare aliũ eſſe ſpiritum. Si enim vnus flatus inflat duas tibias, nõ poterit vnus ſpiritus implere duo corda, & agitare duas linguas? Si ſpiritu vno, id eſt, vno flatu implente duę tibiæ conſonant, impletæ duę linguæ ſpiritu Dei diſſonare poſsũt? Immo eſt ibi quędam conſonantia, eſt quædam concordia: ſed auditorem ſtudioſum, non ocioſum. Ecce mouit duas linguas ſpirit' Dei, & audiuimus ex vna, Timor non eſt in charitate: audiuimus ex alia, Timor Domini ca
H ſtus permanet in ſęculum ſæculi. Quid eſt hoc? Diſſonat? nõ. Excute aures, intẽde melodiã. Nõ ſine

¶ Ad ſextum dicendum, quòd illæ partes timoris aſſignantur ſecundum obiecta: ſic autem non intendit hic diuidere timorem, ſed ſicut di-
In corp. ctum eſt.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd timor mundanus & humanus, cũ ſint inordinati, non poſſunt eſſe donum ſpiritus ſancti: ſed ſunt vel paſſiones, vel electiones ſimiles paſſionibus: aut etiã habitus, ſecundum quod habitus nomine operationis, vel paſſionis nominant. Similiter etiã timor ſeruilis nõ pertingit ad perfectionem doni, ſicut nec fides informis ad perfectam rationem virtutis. In oi enim virtute hoc eſt commune, ſecun-
4.Eth.c.16. dum Philoſophum, quòd virtuoſus ope-
Pſalm.8. ratur boni gratia, vel propter turpis vitationem: timor autem ſeruilis operatur bonum non propter fugam turpis, ſed propter fugam triſtis. Vnde deficit a perfectione virtutis, & multo amplius à perfectione doni, quod eſt virtute perfectius. Timor autem caſtus & initialis, ſecundum quod participat timorem caſtum, habet rationem doni: cuius ratio eſt, quòd altiori menſura ſuos actus modificat, quàm ſit menſura humana. Menſura enim humanorum operum eſt rationis bonum. Vnde virtuoſus abſtinet à malis fugiens, & timens inconueniens rationis, quod eſt turpe. Et iſte timor eſt annexus cuilibet virtuti: ſed timor qui eſt donum, facit abſtinere à malis propter fugam inconuenientis, quod eſt in ſeparatione à Deo: & ideo ipſum Deum habet pro menſura ſuæ operationis. Et quia modus à menſura cauſatur, ideo operatur ſupra humanum modum, & propter hoc eſt donum.

¶ Ad primum igitur dicendum, ꝙ timor ſm quod eſt paſſio, non eſt donum, ſed ſecundum quod eſt habitus quidã à Deo infuſus. Similiter etiam neq; ſpes ſecundum quod eſt paſſio, eſt virtus, ſed ſecundum quod eſt habitus quidam perficiens ad actum ſimilem paſſioni, quæ eſt ſpes. Dolor autem qui eſt paſſio ſenſitiuæ partis, non eſt pars pœnitentiæ, quàmuis etiã talis poſſit eſſe pœnitẽtiæ adiuncta: ſed dolor in rationali parte conſiſtens, qui eſt operatio magis quàm paſſio. Gaudium etiam quod eſt in parte ſenſitiua animæ, non eſt fructus: ſed quod eſt in ratione non poteſt dici paſſio proprie loquendo, quàmuis aliquid habeat de ſimilitudine paſſionis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd timor eorum quæ ſunt ſub homine, ad infirmitatem hominis pertinet. ſed timor Dei qui eſt ſupra hominem, non eſt infirmitatis: ſed maxime perfectionis in ipſo: quia in hoc ipſo inferius perfectiſſimum eſt, quòd ſuo ſuperiori maxime ſubditur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ timor Dei eſt amor non eſſentialiter loquendo, ſed per cauſam, quia amor eſt cauſa timoris.

ARTICVLVS II.

Vtrum timor ſeruilis ſit à Spiritu ſancto.

22.q.19.4. AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd timor ſeruilis non ſit à ſpiritu ſancto. Quicquid enim eſt à ſpiritu ſancto poteſt eſſe ſimul cum ipſo: ſed timor ſeruilis non ha-
F betur ſimul cum ſpiritu ſancto, qui ſine charitate non habetur, cum qua non eſt timor ſeruilis. ergo timor ſeruilis non eſt à ſpiritu ſancto.

¶ 2 Pręt. Sicut Deus propter ſeipſum amandus eſt, ita propter ſeipſum timendus eſt: ſed amor mercenarius, quo quis amat Deum propter bona temporalia, nõ eſt à ſpiritu ſancto cũ ſit illicitus, quia plus amantur illa bona, temporalia, quàm Deus. ergo & timor ſeruilis, quo Deus propter pœnas timetur, non eſt à ſpiritu ſancto.

¶ 3 Præt. Illud quod naſcitur ex radice, 1. Ioan.4.
peccati, non eſt a ſpiritu ſancto: ſed timor ſeruilis ex timore naſcitur, qui eſt radix peccati vnde ſuper illud Iob.3. Quare nõ in vulua mortuus ſũ &c. dicit Greg. Cum ex peccato præſens, pœna metuitur, & amiſſa Dei facies nõ amatur, timor ex tumore eſt, non autem ex humilitate. ergo videtur quòd timor ſeruilis non ſit à ſpiritu ſancto.

Sed contra. Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis &c. glo. Vnus ſpiritus eſt qui facit duos timores, ſcilicet ſeruilem, & caſtum: ſed caſtus timor conſtat quòd eſt à ſpiritu ſancto. ergo & ſeruilis.

¶ 2 Præt. Non eſt minus timere Deum, quàm credere: ſed fides etiam informis eſt à ſpiritu ſancto. ergo & timor ſeruilis eſt à ſpiritu ſancto.

Vlterius. Videtur quòd vſus timoris ſeruilis non ſit bonus. Vſus enim bonus eſt, quo ſit bonum & bene: ſed ſecundum Auguſtinum ſuper illud Roma. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis & cætera. In timore ſeruili etiam ſi aliquid fiat bonum, non tamen bene. ergo, vſus eius eſt
I malus.

¶ 2 Præt. Omnis actus timoris ex aliquo amore procedit: ſed actus timoris ſeruilis non procedit ex amore charitatis. ergo procedit ex amore libidinoſo. ergo eſt malus.

¶ 3 Prætere. Vna circunſtantia indebita facit totum actum malum: ſed actus timoris ſeruilis videtur eſſe ſeruiliter timere, quæ eſt circunſtantia turpis. ergo vſus timoris ſeruilis eſt malus.

Sed contra. Cuius vſus malus eſt, ipſum etiam malum eſt: quia non poteſt arbor bona fructus malos facere. Matth. 7. ſed timor ſeruilis eſt bonum cum ſit à Deo. ergo vſus eius bonus eſt.

¶ 2 Præter. Vſus timoris ſeruilis eſt abſtinere à peccato, & ad
K ſapientiam introducere: hoc autem eſt bonum. ergo vſus ſeruilis timoris eſt bonus.

Vlterius. Videtur quòd timor ſeruilis non tollatur adueniente charitate. Timor enim ſeruilis à fide informi conſurgit: ſed fides informis manet ſecundum ſubſtantiam habitus, & formatur charitate quæ aduenit. ergo & timor non expellitur charitate adueniente.

¶ 2 Pręter. Per charitatem aduenientem non tollitur niſi peccatum, & quod eſt ex peccato introductum: hoc autem non eſt timor ſeruilis cum ſit à Deo. ergo non expellitur charitate adueniente.

¶ 3 Præter. Quod ſe habet ex additione ad aliud, includit illud, & non tollit: ſed timor initialis ſe habet ex additione ad ſeruilem, quia timet pœnam ſicut ſeruilis, & vlterius ſeparationem. ergo timore initiali adueniente non expellitur timor ſeruilis. ergo nec adueniente charitate, ſine qua non eſt timor initialis.

Sed contra eſt, quod dicit Auguſt. in litera, quòd adueniente charitate pellitur timor ſeruilis.

¶ 2 Præter. Libertas non compatitur ſecum ſeruitutem: ſed charitas adueniens libertatem facit, quia vbi ſpiritus domini, qui ſine charitate non eſt, ibi libertas 2. Cor. 3. ergo timor ſeruilis expellitur adueniente charitate.

causa hic addidit caſtus, illic non addidit: quia eſt timor aliquis qui dicitur caſtus: eſt autem alius timor qui non dicitur caſtus. Diſcernamus iſtos duos timores, & intelligemus conſonantiam tubiarum. Quomodo diſcernimus? Attendat charitas veſtra. Sunt homines qui propterea timẽt Deũ, ne mittantur in gehennam, ne forte ardeãt cum diabolo in igne æterno: ipſe eſt timor qui intro ducit charitatem. Sed ſic venit vt exeat? Si enim propter pœnas timeas Deum, nõdum amas quẽ ſic times: non bona deſideras, ſed mala caues. Sed ex eo quia mala caues, corrigis te, & incipis bona deſiderare. Quæ cum deſiderare cœperis, erit in te timor caſtus. Quid eſt timor caſtus? Timere ne amittas illa bona, timore deũ ne recedat à te. Cum autem times deum ne te deſerat præſentia eius, amplecteris eum, ipſo frui deſideras.

¶ 3 Præter. Nullus principaliter timens pœnam habet charitatem: ſed quicunque habet timorem ſeruilem eſt huiuſmodi. ergo &c.

Reſpondeo. Dicendum ad primã quæſtionem, quod ſecundum Philoſophũ in 1. Meta. Liber eſt, q ſui cauſa eſt: ſeruus autem per contrariũ intelligendus eſt, qui alterius cauſa eſt, & non ſui. Sumus autẽ cauſa eorum, quæ ad nos pertinent, per voluntatem: vnde illud dicitur aliquis facere libere, qđ ſpontanea voluntate facit. Illud autem ſeruiliter, ad quod faciẽdum ſibi volũtas deeſt. facit autem illud coactus ab alio violẽtia, vel metu, & ideo cum triſtitia: quia omne coactum eſt contra voluntatem & triſte, vt dicitur in 5. Meta. & ſecundum hoc dicitur aliquis ex libertate ſpiritus aliquid facere, quia beneplacito ſuæ voluntatis delectabiliter facit: timore autem ſeruili, quod facit coactus metu pœnæ, & per conſequens cum triſtitia: mallet enim non facere, niſi pœna timeretur. Patet igitur quòd ſeruilitas ex illa parte cõſequitur timorem, quo ad aliquid faciendum, vel dimittendũ inclinat. Hæc autem inclinatio non intrat eſſentiam timoris, ſed eſt effectus eius: eſſentiam vero ſuam habet ex comparatione ad proprium obiectum, quod eſt pœna æterna, quam fides indicat. Vnde ſeruilitas eſt accidens timoris, & nõ intrat eſſentiam eius: & ideo eſſentia eius bona eſt, quia refugere pœnas æternas non eſt niſi bonum. Vnde ſeruilis timor ſm eſſentiam ſuam eſt à ſpiritu ſancto, nõ tamen donum ſpiritus ſancti niſi communiter loquendo, vt dicimus, Omne quod à ſpiritu ſancto datur, donum eius eſſe. Sic autem nõ loquimur de donis, ſed illa ſeruilitatis conditio quæ includit priuationẽ voluntatis iuſtitiæ, non eſt à ſpiritu ſancto.

Cap. 3.

T. com. 6.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd quædam ſunt à ſpiritu ſancto, quæ non ſunt cum ſpiritu ſancto: ſicut fides informis, & timor ſeruilis: quod quidem non eſt niſi propter defectum comitantem. Quædam vero ſunt à ſpiritu ſancto, & cum ipſo ſunt, ſicut charitas: quædam vero cum ipſo, ſed non ab ipſo, ſicut peccatum veniale: quædam vero nec ab ipſo, nec cum ipſo, ſicut mortale.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd obiectum amoris eſt bonum: ſed obiectum timoris, prout nunc loquimur, eſt malum quod fugitur. In Deo autem eſt bonitatem inuenire, & ideo eſt propter ſeipſum, & non propter aliud diligendus: ſed nullum malum in ipſo eſt. Eſt autem ab ipſo aliquod malum, ſcilicet malum pœnæ: & ideo propter pœnam, quam infligit, Deum timere non eſt malum ſecundum ſe. Quomodo autem timore reuerentiæ bonum excellens timeatur, infra dicetur.

Infra ar. 3. q. 3. 1. c. in fine.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Gregorius loquitur de timore ratione ſeruilitatis, inquantum ſcilicet peccatum voluntate retinet, quod patet ex hoc quod præmiſſis verbis ſubiũgit. Superbit quippe qui peccatum, ſi liceat non puniri, non deſerit. Vel dicendum, quòd timor ille, ex quo naſcitur timor ſeruilis pœnæ, quantum ad actum ſuum non eſt timor inordinatus, qui eſt radix peccati: ſed eſt timor naturalis, quo quis omne nocivum naturaliter reſpicit.

A ¶ Ad ſecundam queſtionem dicẽdum, q quicquid eſt de ſubſtantia habitus, oportet q in actu eius reluceſcat, eo q quales ſunt habitus, tales actus reddunt, vt dicitur in 2. Ethi. non autem oportet q omne quod accidit alicui habitui, ſemper in actu eius manifeſtetur: ſicut fidei informi accidit habere aliquid repugnans charitati, non tamẽ oportet q ſemper in actu eius charitati repugnans aliquid inueniatur. Cum igitur ſeruilitas timoris habitui accidat ex imperfectione ſubiecti, vt ex dictis patet, nõ oportet, quòd actus eius ſemper conditiones ſeruilitatis in ſe habeat, ſed poterit habere bonitatẽ proportionatam ſubſtãtiæ ſui habitus, non ſcilicet meritoriam, ſicut nec habitus habet bonitatem gratuitam. Et quia habitus perfectam rationem bonitatis nõ habet, ideo defectus alicuius debitæ bonitatis in actu, ſiue deordinatio aliqua non repugnat ſubſtãtiæ habitus, ſicut repugnat omnis actus inordinatus habitui virtutis, qui habet bonitatem perfectam. Et propter hoc virtutis vſus ſemper eſt bonus, peccati autem ſemper eſt malus: ſed timoris ſeruilis actus poteſt eſſe & bonus, & malus.

Cap. 5.

In cor. art. Aug. ſuper epiſt. Ioan. Tra. 9. & ſup Io. Tra. 43. & ad Honoratũ, epiſto. 120. ca. 2

Quomodo diſtent duo timores, per ſimilitudinem duarum mulierum oſtendit.

B Non potes melius explanare quid interſit inter hos duos timores, quàm ſi ponas duas mulieres maritatas, quarũ vnam conſtituas volentem facere adulterium, ſed timet ne damnetur à marito. Timet maritum, quia adhuc amat nequitiã. Huic non eſt grata, ſed oneroſa mariti præſentia. Sed ſi forte viuit nequiter, timet maritum ne veniat. Tales ſunt qui timent diem iudicij. Fac alteram amare virum, debere illi caſtos amplexus, nulla ſe adulterina immunditia maculare velle. Illa optat præſentiam viri: C iſta timet, & illa timet. Iam ergo interogentur quare timeant? Illa dicet, timeo virum ne veniat: iſta dicet, timeo virum ne diſcedat. Illa dicet, timeo virium ne damnet: iſta dicet, timeo virum ne de-

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Auguſtin. loquitur, quando aliquid fit timore ſeruili ratione ſuæ ſeruilitatis.

¶ Ad ſecundum dicendum, q actus timoris ſeruilis quando D bonus eſt, non eſt ex amore gratuito, neque ex amore libidinoſo, ſed ex amore naturali, quo quis vult conſiſtentiam, & bene eſſe ſui ſubiecti: & ideo horret omnem pœnam ſiue quã experientia docet, ſicut in naturali timore: ſiue quam fides demonſtrat, ſicut in ſeruili. In corp.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non ſemper timere ſeruiliter eſt actus timoris ſeruilis, vt ex dictis patet.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd timor ſeruilis manet adueniente charitate quantum ad ſubſtantiam, ſed non quantum ad ſeruilitatem. Conſtat enim quòd homo charitatem habens timet pœnas æternas, quod erat propriũ obiectum eius quantum ad ſubſtantiam habitus: quod enim hæc plus quàm alia timeat, non eſt de ratione habitus, ſed de ratione ſeruilitatis. Et per hoc patet ſolutio ad vtramque partem rationis.

E

ARTICVLVS III.

Vtrum timor caſtus ſit idem in ſubſtantia cum timore ſeruili.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd timor caſtus ſit idem in ſubſtantia cum timore ſeruili. Sicut enim ſe habet timor ſeruilis ad fidem informem, ita timor caſtus ſe habet ad fidem formatam. ergo communicatim, ſicut ſe habet fides informis ad fidem formatam, ita ſe habet timor ſeruilis ad caſtum: ſed fides formata eſt idem in ſubſtantia cum fide informi ergo & timor caſtus cum ſeruili. 22. q. 19. 5.

¶ 2 Præt. Separatio à Deo, quam timet timor caſtus, includitur in pœna æterna, quam timet timor ſeruilis: ſed ſicut ſe habent obiecta, ita ſe habent habitus. ergo timor caſtus includitur in timore ſeruili, & ita non differunt ſecundum ſubſtantiam.

¶ 3 Præt. Ea, quorum vnum eſt ratio alterius, ad eundem habitum pertinent, ſicut dilectio Dei & proximi: ſed ſeparatio à

Deo eſt ratio omnis pœnæ æternæ. ergo ad eundem habitum pertinent. ergo timor caſtus & ſeruilis non differunt ſecũdum ſubſtantiam habitus.

Sed contra. Plus diſtat à perfectione doni timor ſeruilis, ꝗ virtus quæ eſt timore ſeruili perfectior, vt dictum eſt: ſed donum timoris differt ſecundum ſubſtantiã habitus à virtute. ergo multo fortius à timore ſeruili.

¶ 2 Præt. Habitus diuerſificantur per actus & obiecta: ſed inhoneſtum, vel turpe quod timet timor caſtus, & triſte, ſiue pœnale quod timet ſeruilis timor, non dicuntur malum, vna ratione, neque vna voce. ergo timori ſeruilis & caſtus nõ ſunt idem habitus.

II
22.q.19.8. Vlterius. Videtur quòd initialis differat ſecundum ſubſtãtiam à caſto. Initialis enim includit ſeruilem, quia timet pœnam: ſed ſeruilis ſecundum ſubſtãtiam habitus differt à caſto. ergo & initialis.

¶ 2 Præt. Idem non diuiditur contra ſeipſum: ſed timor caſtus in litera diuiditur cõtra initialẽ. ergo non eſt idem ſecundum ſubſtantiam cum ipſo.

¶ 3 Præt. Sicut initialis eſt perfectior ſeruili, ita caſtus eſt perfectior initiali: ſed initialis non eſt idem cum ſeruili: ſi enim ſit idem, non erit idem cum caſto, qui differt ſecundum ſubſtantiam à ſeruili, vt probatum eſt. ergo & caſtus non eſt idem cum initiali.

Sed contra. Perfectum & imperfectũ non variat ſubſtantiã habitus: ſed timor caſtus & initialis differunt ſecũdum perfectum & imperfectum. ergo non differunt ſecundum ſubſtãtiam habitus.

¶ 2 Præt. Habitus diſtinguuntur per actus & obiecta: ſed idẽ eſt obiectum quod principaliter reſpicit timor initialis, & caſtus, vt probatum eſt. ergo ſunt idem ſecundum ſubſtantiam habitus.

III Vlterius. Videtur ꝙ timor caſtus diminuatur charitate creſcente. Timor enim initialis & caſtus, vt probatum eſt, ſunt idem ſecundum ſubſtantiam: ſed timor initialis decreſcit charitate creſcente, vt in litera dicitur. ergo & timor caſtus.

¶ 2 Præter. Omnis timor habet pœnam vt dicitur 1. Ioan. 4. ſed charitas perfecta non habet pœnam. ergo quanto creſcit charitas, tanto quilibet timor decreſcit.

¶ 3 Præt. Vbi eſt impoſſibilitas ſeparationis, ibi non eſt timor ſeparationis. ergo quanto aliquis difficilius ſeparatur à Deo, tanto minuitur ſeparationis timor: ſed quanto charitas magis creſcit, tanto aliquis difficilius à Deo ſeparatur, quia ſtrictius ei colligatur. ergo quanto magis creſcit charitas, tanto magis decreſcit ſeparationis timor, qui dicitur caſtus.

Sed contra. Timor caſtus eſt donum ſpiritus ſancti: ſed omnes virtutes & dona ſimul creſcunt, ſicut & ſimul infunduntur. ergo creſcente charitate creſcit timor caſtus.

¶ 2 Præt. Amor eſt timoris cauſa: ſed creſcente cauſa creſcit effectus. ergo charitate creſcente creſcit timor.

IIII
22.q.19.11. Vlterius. Videtur quòd timor euacuetur gloria adueniente. Ratio enim timoris eſt poſſibilitas ad malum: ſed in illis qui ſunt in gloria, non eſt poſſibilitas ad aliquod malum, quod eſt timoris obiectum. ergo non erit ibi timor aliquis.

¶ 2 Præt. Spes videtur eſſe maioris perfectionis quàm timor, quia ſpes ſpecificatur per fortitudinem cordis, timor autem per debilitatem, vt dictum eſt: ſed ſpes non manet in patria. ergo multo minus timor.

ſerat. Pone hoc in animo & inuenies timorem quem foras mittit charitas, & alium timorem caſtũ permanentem in ſeculum ſeculi. Illum timorem perfecta charitas foras mittit: quia ille timor tormentũ habet, torquetur conſciẽtia peccatorum, nõdum facta eſt iuſtificatio. Eſt ibi quod titillat
G mentem, quod pugnat, quod ſtimulat. Stimulat ille timor, ſed intrat charitas, quę ſanat quod vulnerat timor. Timor caſtus facit ſecuritatẽ in animo. Audiuimus duas tibias cõſonãtes, ſ. Dauid, & Ioannẽ. Illa de timore Dei dicit, quo timet anima ne damnetur: illa de timore, quo timet anima ne deſeratur. Ille eſt timor quem charitas excludit: ille eſt timor qui permanet in ſæculum ſæculi. Ecce his verbis prædictis aperte oſtẽdit Aug. quis ſit timor caſtus, & quis ſeruilis, & qualiter differant. In quibus ẽt initialem timorem ſignificauit, qui nec ex toto eſt ſeruilis, nec ex toto eſt caſtus: ſed tanꝗ medius aliquid de ſeruili, & aliquid de caſto, timore habet. Facit.n. ſeruire partim timore pęnæ, partim amore iuſtitię, ꝓ quem timemus puniri, & timemus offendere. Iſte timor eſt in inchoata charitate, non perfecta: & ꝗtũ creſcit charitas, tm̃ decreſcit iſte timor ꝗtum ad meritum pœnæ, i. quãtum ad id quod facit timere pęnam, & ꝗtum ad tormẽtum conſcientiæ. Nam quanto magis diligimus, tanto minus timem⁹. Iſte timor notatur in illis Aug. ibi non negat timorẽ eſſe in charitate inchoata, ſed perfecta. Quod non poſſet dici de ſeruili: quia, vt ipſe ſupra dixit, ſeruilis timor nõ remanet veniẽte charitate, nec intrat charitas, niſi prius ille timor exeat: nec in illo timore aliquis credit in Deũ, & ſi credat Deo: nec benefacit, ẽt ſi bonum eſt quod facit. Non eſt ergo ille
H timor in charitate etiã inchoata: quia omnis qui charitatẽ habet, licet non perfectam & in Deum credit, & bona opera facit. Quare ſeruilis non eſt timor ille, quẽ in

F ¶ 3 Præterea. Omne quod eſt perfectionis eſt in Deo: ſed timor non eſt in Deo. ergo non eſt perfectionis. ergo excluditur adueniente gloria.

Sed contra. Timor domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi.

¶ 2 Præt. Timor debetur ſummę maieſtati, Malachiæ. 1. Si ego dominus, vbi eſt timor meus? ſed in futuro exoluemus Deo quicquid ei debemus: ergo timebimus ipſum.

Reſpondeo. Dicẽdum ad primã quæſtionem, quòd duplex eſt malum, quoddam quod conſiſtit in voluntate eius cui ineſt, quod dicitur malum culpæ: quoddã vero eſt malum contra voluntatem eius cui ineſt, quod dicitur malum pœnæ. Malum autem culpæ abhorret quis vel ex hoc quòd declinat à rectitudine rationis, & ſic ẽ timor inhoneſti contrarij, conditus cuilibet virtuti: vel ex hoc ꝙ declinare facit ab ipſo Deo, & ſic pertinet ad donum timoris. Horror autem declinationis à regula aliqua, eſt propter amorem regulæ. Vnde timor qui eſt donum, cauſatur ex amore Dei, & ideo dicitur timor amicabilis, vel filialis, inquantum Deus dicitur pater noſter: vel etiam caſtus, inquantum Deus dicitur metaphorice, ſponſum animarum noſtrarum. Timor autem ſeruilis vt ſupradictum eſt, inclinat ad aliquid faciendum contra voluntatem. Vnde oportet quòd illud malum habeat quaſi Sup. art. 2. in c.
I obiectum proprium quod eſt contra voluntatem, ex hoc rationem mali habens, quod eſt malum pœnę: & ita timor ſeruilis & caſtus non habent idem obiectum, ſed diuerſa: & propter hoc differunt ſecundum ſubſtantiam habitus.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd idem eſt fidei formatę & informis obiectum, non autem timoris ſeruilis & caſti. Proportio autem commutata non tenet in omnibus, ſed in numeris, & magnitudinibus, vt dicitur in. 1. Poſteriorum. Cap. 5. te. c. 13.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſicut amicus, quamuis delectationem habeat ex præſentia amici, non tamen propter hoc, quærit amici præſentiam, vt in ipſo delectetur: ſed propter amicum ipſum, cui vult contingi quantumcunque poteſt: & ita timor caſtus non timet ſeparationem inquantum eſt pœna, ſed inquantum eſt elongatio ab amato.

K ¶ Ad tertium dicendum, quòd illud quod eſt ratio alterius ſicut formaliter complens obiectum, non pertinet ad alium habitum, vel potentiam, ſicut lux & color: & hoc modo Deus eſt ratio diligendi proximum per charitatem. Sed illud quod eſt ratio alterius ſicut cauſa, non oportet quòd ad eundem habitum pertineat, nec etiam ad eandem potentiam, ſicut calor qui eſt ratio odoris cognoſcitur tactu, odor autem olfactu. Et ſimiliter ſeparatio à Deo dicitur eſſe ratio pœnę æternæ ſicut cauſa; vnde non oportet quòd ad eundem habitum pertineat.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd in quolibet dictorum timorum eſt conſiderare duos actus. Vnum principalem, quem timor elicit. ſ. refugere hoc malum, vel illud. Alius eſt ſecundarius, quem timor imperat. ſ. facere, aut dimittere hoc vel illud propter fugam illius mali cuius eſt timor. Timor ergo initialis quantum ad primum actum, non differt à timore caſto: quia timere pœnas æternas non eſt actus timoris initialis, ſed compatitur ſecum illum actũ, ſicut & timor caſtus: ſed actus timoris initialis eſt timere ſeparationem ſicut & caſti, quam-

ſti, quamuis non ita perfecte. Sed in ſecundo actu differt caſtus timor & initialis, quia initialis non ſolum imperat actum aliquem, vel dimiſſionem propter ſeparationem, ſed etiā propter pœnam: quod non contingit in timore caſto, qui ad ſolā ſeparationem oculum habet. Actus autem imperati per accidens comparātur ad habitus imperantes: ideo timor initialis & caſtus ſunt idem in ſubſtantia habitus, differunt tamen accidentaliter, vt ex dictis patet.

In corp. ¶ Ad primum igitur dicendum, ꝙ initialis non includit ſeruilem ſecundum eſſentiam, ſed inquātum concurrunt ad vnum actum imperandum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ diuiduntur ex oppoſito ratione illius accidentis in quo differunt ſcilicet perfectionis & imperfectionis in actu elicito: & quantum ad motiuum in actu imperato, vt dictum eſt.

In corp. ¶ Ad tertium dicēdum, quòd timor ſeruilis differt in obiecto, & per conſequens in principali actu à timore initiali, non autem initialis à caſto, vnde non eſt ſimilis ratio.

In capit. q. præced. ¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd in iſtis timoribus eſt duplex actus, vt dictum eſt. Si ergo loquamur de actu elicito, ſic aliter dicendum eſt in timore ſeruili, & aliter in initiali & caſto. Actus enim elicitus à timore initiali & caſto eſt timere ſeparationem, ad quod duo requiruntur. Vnum ex parte ſubiecti, quod imperfectionis eſt. ſ. poſſibilitas ad ſeparationem, quia de impoſſibili non eſt timor. Aliud ex parte obiecti. ſ. amor eius, à quo quis timet ſeparari, quia ab eo qđ quis non amat, ſeparari non curat, & hoc perfectionis eſt. Augmentum ergo charitatis facit creſcere actum timoris ſeparationis quantum ad hoc quod perfectionis eſt, ſed facit decreſcere quantum ad hoc quod imperfectionis eſt. Et quia habitus ad hoc ſunt, vt imperfectionem à ſubiecto abiiciant, ideo creſcente charitate creſcit habitus timoris caſti & initialis. Actum autem quem elicit habitus timoris, qui prius erat ſeruilis, charitas ſimiliter facit decreſcere quantum ad poſſibilitatem pœnæ: quia quanto charitas eſt maior, tanto eſt maior remotio à pœna. Sed non facit ipſum creſcere quantum ad comparationem ad obiectum: quia charitas non eſt amor directe illius boni, cui contrariatur illa pœna. Nec iterum quantum ad hoc facit decreſcere niſi ſecundum comparationem, ſecundum quod charitate creſcente ſemper extenditur magis, & magis à timoris caſti actu. Si autem loquamur de actu imperato ab iſtis duobus timoribus, ſic nullo modo actum timoris caſti diminuit, ſed actum timoris ſeruilis ſemper diminuit: & perfecta charitas quantum ad hoc eum foras mittit, vt nunquam iam oculus habeatur ad pœnam in agendis, vel dimittendis. Actum vero timoris initialis diminuit quātum ad hoc, quòd habet oculum ad ſeparationem.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd initialis in litera non dicitur diminui quantum ad hoc quòd habet commune cum caſto amore, ſed quantum ad hoc, quod habet commune cum ſeruili.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd timor non habet pœnā, niſi quātum reſpicit aliquid, quod contrariatur voluntati ſcilicet pœnam, & hoc eſt ſeruilis & initialis timoris.

¶ Ad tertium, & ad alia ſequentia patet ſolutio per id quod dictum eſt.

In corp. ¶ Ad quartam quæſtionem dicendum, ꝙ timor proprie loquendo, habet malum pro obiecto, nō autem quodlibet malum, ſed malum in arduo conſtitutum, alias non eſſet in iraſcibili. Malum autem quod facile vinci, aut vitari poteſt, non timemus, ſed odimus tantum. Malum autem ſeparationis à Deo eſt in arduiſſimo conſtitutum: vnde quando poſſibilitas ad hoc malum tolletur, remanebit adhuc operatio hominis ad Deum vt ad arduum: & ideo tolletur timor quantum ad hunc actum, qui eſt timere ſeparationem, ſed manebit quantum ad actum, qui eſt admirari, vel reuereri illud arduum, qđ fit quando ex conſideratione tantæ altitudinis homo in propriam recidit paruitatem.

A ¶ Et per hoc patet ſolutio ad primum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſpes ponit diſtantiam ad illud arduum, non aūt timor: & ideo ſpes non manet ſicut timor.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ſubdi ſuperiori eſt de perfectione creaturę, nō aūt de perfectione creatoris. Non.n. quod eſt perfectionis in vno, eſt pfectionis in altero, & præcipue in Deo. Differt.n. pfectio naturæ conditæ, & glorificatæ, & increatæ, vt in ſecundo diſti. 4. dicit magiſter.

te inchoata fore conceſſit, & quē creſcente charitate decreſcere dixit. ſed ille eſt timor, initialis, quē non eſſe negat eſſe in charitate, niſi perfecta ſit.

Quòd timor ſeruilis & initialis dicitur initium ſapientiæ, ſed differenter.

Sciendum eſt tamen ꝙ vterque timor ſcilicet ſeruilis, & initialis, in ſcripturæ diuerſis locis dicitur initium ſapientię, & ita comperies ſi diligenter annotaueris loca ſcripturæ, in quibus de timore domini fit mentio. Ex alia tamen ratione, & cauſa diuerſa dicitur ſeruilis initium ſapientiæ, & ex alia initialis. Seruilis.n. ideo dicitur initium ſapientiæ, quia præparat locū ſapiētię, & du-

B cit ad ſapientiā, ſed tn̄ non remanet cum ea, immo foras exit. Initialis vero dr̄ initium ſapientiæ, quia eſt cū inchoata ſapiētia, quē cum quis hr̄e incipit, ſapientiam & charitatē habere incipit, inde

QVAEST. III.

C

Deinde quæritur de alijs duobus donis ſubſequentibus.

¶ Et primo, Quæritur de fortitudine.

¶ Secundo, De pietate.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fortitudo quæ eſt donum, differat à fortitudine quæ eſt virtus.

C AD Primum ſic proceditur. Videtur ꝙ fortitudo quæ eſt donum, non differat à fortitudine quæ eſt virtus. Quia ſecundum Dio. in cœ. hier. ſpiritualium proprietates ex nominibus nos oportet accipere: ſed habitus, virtutes, & donum communicant in nomine fortitudinis. ergo communicant in proprietate, & ita videntur eſſe idem ſecundum rem. 22.q.139 Cap.7.

¶ 2 Præt. Grego. dicit in principio moralium, ꝙ fortitudo eſt quę dat confidentiam trepidanti, & loquitur de dono fortitudinis: ſed hoc idem pertinet ad fortitudinem quæ eſt virtus, quia eſt circa timores imperturbatus virtuoſus fortis, vt dicitur in 3. Ethic. ergo ſunt idem. Lib.1.c.32. Cap.11.

¶ 3 Præt. Donum vt dictum eſt, differt à virtute inquantum excedit ipſam: ſed fortitudinis virtus cum ſit circa difficillimum, quod eſt mors, nō poteſt excedi ab aliquo. ergo donum fortitudinis non differt à fortitudine, virtute.

D Sed contra. Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt ſpecies & differentiæ, ſecundum Philoſophum in antepræd. ſed donum & virtus ſunt huius generа. ergo fortitudo, quæ eſt in genere doni, differt à fortitudine quæ eſt in genere virtutis.

¶ 2 Præt. Io lib. de ſpiritu & anima dicitur, quòd fortitudinis eſt non tantum terrenas cupiditates deprimere, ſed penitus obliuiſci: ſed cupiditates non ſunt materia fortitudinis, quæ eſt virtus. ergo oportet ꝙ intelligatur de dono fortitudinis: & ita videtur quòd non ſit vna fortitudo, quæ eſt donum, & quæ eſt virtus. Cap.20.

Vlterius. Quæritur, quis ſit actus eius in via. Et videtur ꝙ non habeat vnum actum: quia ſicut communiter dicitur, fortitudo exequitur in illis, ad quæ non omnes tenētur, in quibus etiam conſilium dirigit, ſicut ſunt opera ſupererogationis: ſed hæc non poſſunt reduci ad vnum actum ſecundum

E ſpeciem, cum huiuſmodi opera fere ſecundum omnes virtutes inueniantur. ergo fortitudo non habet vnum actum ſecundum ſpeciem.

¶ 2 Præt Greg. dicit, quòd ſpiritus fortitudinis eſt miraculis, & doctrina fulgere: ſed hæc duo ſunt diuerſa genera & adinuicem, & alios actus: qui dono fortitudinis aſſignantur. ergo idem quod prius.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in lib. de doctrina chriſtiana, vbi loquitur de donis, ꝙ fortitudinis eſt ab omnium tranſeuntium mortifera iucunditate ſeipſum ſequeſtrare. Gregor. autem dicit ꝙ fortitudo circa aduerſa fiduciam dat trepidanti: ſed hæc duo non reducuntur ad vnum genus, cum vnū videatur pertinere ad materiam temperantiæ, aliud autem ad materiam fortitudinis, vel patientiæ. ergo videtur ꝙ non habeāt vnum actum. Lib.2.c.7. Lib.1.c.32.

Sed contra. Habitus diſtinguuntur per actus: ſed fortitudo donum, eſt vnus habitus. ergo habet vnum actum.

¶ 2 Præter. Donum eſt ſimplicius quam virtus, cum ſit ſublimius: ſed fortitudo virtus habet vnum actum principalem. ſ. ſuſtinere pericula propter bonum. ergo multo fortius donum fortitudinis habet vnum actum.

Vlterius. Quæritur de actu fortitudinis in patria. Et videtur quòd ibi nullum actum habeat, quia in quarta beatitudine ponitur ad ſtatum gloriæ pertinens ſaturari: ſed hoc nõ ſignificat aliquem actum. cum ergo quarta beatitudo dono fortitudinis adaptetur, videtur ꝙ non habeat aliquem actum in patria.

eſt ꝙ vterque timor dicitur initialis: quod inuenire poteris per diuerſa ſcripturæ loca. Vterque etiã timor interdum dicitur ſeruilis, quia ipſe initialis qui eſt in charitate inchoata, aliquid habet de ſeruili. ſ. angorem pœnæ: ſicut & aliquid habet de caſto. ſ. ꝙ timet offendere, ac ſeparari.

¶ 2 Præt. Proprium fortitudinis videtur eſſe difficilia ſuſtinere: ſed in patria omnis difficultas tolletur, alias non eſſet ibi ſumma delectatio. ergo non erit ibi actus fortitudinis.

Greg. ſupra Ezech. li. 1. Hom. 3. ¶ 3 Præt. Fortitudinis actus ad vitam actiuam pertinet: ſed vita actiua, vt ſancti dicunt, non remanebit in patria, ſed contẽplatiua tantum. ergo non erit ibi actus fortitudinis.

Sed contra. Habitus nihil aliud videtur eſſe, quàm habilitatio ad actum. vnde Com. dicit in 3. de anima. quòd habitus eſt quo quis agit quando vult: ſed habitus fortitudinis manebit in patria, vt magiſter ſupra per authoritates probauit. ergo & actus fortitudinis ibi erit.

Cap. 10. ¶ 2 Præt. Habitus ſine actu eſt ſimilis ſomno, ſecundum Philoſophum in 1. Ethic. ſed fœlix & beatus, vt ibi dicitur, non eſt ſimilis dormienti, ſed vigilanti, cum ſit in vltima ſua perfectione. ergo cum ſit ibi habitus fortitudinis, erit actus.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, ꝙ dona à virtutibus, vt dictum eſt, differunt inquantũ dona altiori modo operantur. Et ſecundum hoc oportet accipere differentiã doni fortitudinis à fortitudinis virtute. Modus autem vnicuique ex propria menſura præfigitur, vt dictum eſt prius. Vnde ſciendum eſt ꝙ fortitudinis virtus menſuram ſui actus habet humanas vires. vnde ea quæ ſupergrediuntur vires hominis neque aggreditur, neque ſuſtinet. Vnde Philoſophus in 3. Ethic. dicit, ꝙ fortis eſt inſtupefactibilis vt homo, in his. ſ. terribilibus, quæ ſunt ſm hominem. Sed donum fortitudinis habet pro menſura ſui actus diuina potentia, de cuius auxilio confidit, ſicut dicitur in Pſal. In Deo meo tranſgrediar murũ, id eſt, omne quod poſſet humanæ infirmitati obuiare.

Cap. 9.

Pſal. 57.

¶ Ad primum igitur dicendum, quod fortitudo, donum, & virtus conueniunt in aliqua proprietate, quia vtrumque eſt ad aliquid difficile ſuſtinendum: ſed non oportet quòd ſint omnino idem in re.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ trepidatio ex duobus poteſt cõſurgere. Vno modo tantum ex difficultate aduerſantium, & hanc trepidationem reprimit fortitudinis virtus. Alia ex difficultate aduerſantis, ſimul & infirmitate hominis ad reſiſtendum, vel etiam impotentia; & hanc tripidationem reprimit donum fortitudinis ex fiducia diuini auxilij.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ virtus fortitudinis eſt circa difficillima ſecundum genus, non tamen ſecundum comparationem ad operantem, quia non excedunt vires eius. Sed fortitudinis donum etiam eſt circa illa, quæ excedunt humanam facultatem. Nec tamen ſtulte; quia non excedunt facultatem diuinæ potentiæ, cui donum illud innititur.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ quanto aliqua potentia altior eſt, tanto ad plura ſe extendit. Et quia humana facultas eſt infirma reſpectu diuinæ facultatis, ideo ad diuerſas difficultates ſunt ordinatæ diuerſæ humanæ facultates: & quandoque ſeparantur abinuicem. Aliquis enim habet facultatem, vt facile ſuperare poſſit difficultates quæ ſunt in delectationibus, qui tamen non facile ſuperare poteſt difficultates quæ ſunt in paſſionibus illatis, & ſic de alijs. Sed diuina facultas eſt vna & eadem reſpectu omnium prædictarum difficultatum. Et ideo quia fortitudinis virtus facultati humanæ innititur, non eſt reſpectu omnium difficultatum, ſed reſpectu aliquarum, quæ ſunt maximæ in genere humanarum: vnde excellenter fortitudinis nomen habet. Ad alias autem difficultates ſunt ordinatæ aliæ virtutes, quæ ſunt facultates quædã. Sed fortitudinis donum vtitur diuina voluntate quaſi ſua, ſecũdum quod in Pſal. dicitur. Diligam te, domine, virtus mea: & ideo vnum donum fortitudinis ſe extendit ad omnes diffi-

Pſal. 17.

F cultates, quæ in humanis rebus poſſunt accidere etiam ſupra facultatem humanã, ſicut Apoſtolus dicebat Philip. vlti. Omnia poſſum in eo qui me confortat. Et ideo oportet actum doni fortitudinis accipere circa omnia difficilia proportionabiliter actui fortitudinis circa quædam difficilia. Cum autem fortitudo virtus, ſit circa timores & audacias habet duos actꝰ. Vnum, qui eſt aggredi, inquantum moderatur audacias. Aliũ, qui eſt ſuſtinere, inquãtum moderatur timores. Sed hic actꝰ eſt principalior, inquantum difficilius, ſuſtinere difficultates præſentes, quàm

De hoc quod Auguſtinus dicit, caſtum timorem eſſe æternum.

Illud quoq; diligenter eſt notandum, ꝙ in ſuperioribus Auguſtin. dicit, caſtum timorem eſſe æternum: per quod confirmatur præmiſſa ſententia, ſcilicet ꝙ ſpiritus timoris erit in futuro

G tendere in abſentes. Et ſimiliter actus doni fortitudinis principalis eſt ſuſtinere omnes difficultates ſiue in paſſionibus, ſiue in operationibus: & ad hunc ordinatur alius actus, qui eſt difficilia & ardua aggredi ſpe diuini auxilij. Hi autem duo actus non differunt ſecundum ſpeciem, quia vnus ad alium ordinatur, & eadem eſt ratio dirigendi in ipſis: & ideo donum fortitudinis habet vnum actum ſpecie.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd quia ſupererogationis opera maxime videntur habere difficultatem humanas vires excedentem, ideo præcipue circa illa dicitur eſſe donum fortitudinis: nihilominus eſt & circa alias difficultates, circa quas eſt etiam virtus communiter, ſed non eodem modo, vt dictum eſt. In cor.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ad virtutem fortitudinis pertinet aliquid dupliciter. Vno modo ſicut principale obiectum, vel actus: ſicut mortis pericula, quæ propter bonum ſuſtinentur.

H Alio modo ſicut inſtrumenta, vel auxilia, quibus indiget fortis ad ſuum actum, vt arma, & ſocietates bellantium. Ita etiam donum reſpicit ipſas difficultates, quæ ſunt in paſſionibus & in operationibus humanis principaliter, ſed miracula & doctrinam quaſi auxilia ad ſuum actum: ſicut patet in apoſtolis, qui miraculis & doctrina totum mundum ſub fide captiuum duxerunt in obſequium Chriſti. Et ſecundum hoc dicit Greg. quòd ad donum fortitudinis pertinet miraculis, & doctrina fulgere.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ illa quamuis pertineant ad diuerſas virtutes, poſſunt tamen pertinere ad vnum donum, vt dictum eſt: & ſic ſunt idem obiectum ſpecie, ſecundum quod ſpecificantur inde, vnde ſpecificatur donum.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd quicumque hoc operatur ſecundum aliquam menſuram, oportet quòd habeat aliquem actum ſecundum quem reſpicit ad menſuram

I illam, & aliquem ſecundum quem reſpicit ad menſuratum. Vnde cum fortitudo menſuret actum ſuum circa difficultates ex diuina poteſtate, habet aliquem actum in comparatione ad difficultates quas ſuſtinet, vel aggreditur: & aliquem in comparatione ad diuinam poteſtatem, cui innititur. Et primus actus non erit in patria, vbi difficultas nulla erit: ſed ſecundus erit ibi, quia perfectiſſime diuinæ potentiæ innitetur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd etiam in corporalibus quamuis ſaturitas non nominet aliquem actum, tamen aliquid præſupponit ſcilicet ſumptionem cibi: ita & ſaturitas quæ ibi ponitur, quæ eſt repletio omnium, ex quorum defe-

K ctu facultas contingebat, præſupponit quendam ſpecialem eſum, ſecundum quem homo ab ipſa diuina potentia bona prædicta ſumit ei innixus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis vita actiua nõ maneat quantum ad ſui eſſentiam, manet tamen quantum ad ſui menſuram in finem: quia in his quæ actiuæ vitæ ſunt, ex ipſa diuina veritate regulamur. In corp. & ad 2.

¶ Ad tertium patet ſolutio ex prædictis.

ARTICVLVS II.

Vtrum pietas ſit donum.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd pietas non ſit donum. Donum enim immediatius ordinat ad Deum quàm virtus: ſed pietas quæ eſt virtus, immediate in Deũ ordinat, 22. q. 121. 1.

Cap 1. dinat, quia ſecundum Aug. in 10. de ciui. Dei. proprie pietas Dei cultus ſolet intelligi, quam græci theoſebiam vocant. ergo pietas non eſt donum, cũ non coniungat Deo immediatius, quam pietatis virtus.

Lib. 2. c. 32. ¶ 2 Præt. Pietas ſecundum Grego. in principio moralium, eſt quæ docet opera miſericordiæ frequentare: hæc autem pietas videtur eſſe idem cũ miſericordia, quę eſt virtus. ergo cum Gregor. ibi loquatur de pietate quæ ponitur donum, videtur quòd pietas quæ ponitur donum, ſit virtus: nulla autem virtus eſt donum. ergo pietas nullo modo, poteſt eſſe donum.

¶ 3 Præt. Pietas, ſecundum Tullium de part. orat. & de Inuent. lib. 2. eſt beniuolentia in parentes, & ponit eam partem iuſtitiæ: ſed iuſtitia eſt virtus. ergo & pietas. ergo non eſt donum.

Sed contra eſt, quòd dicitur Iſa. 11. ibi enim inter dona computatur.

Cap. 4. ¶ 2 Præter. Pietas videtur eſſe excellentiſſimum in tota chriſtiana vita, quia ad omnia valet, vt dicitur 1. Thi. Et hoc etiam dicit ibi gloſſ. Ambr. ergo pietas maxime debet poni donum.

II Vlterius. Quæritur de actu pietatis, quem habet in via. Et videtur quod non habeat vnum actum ſecundum ſpeciem. Aug. enim in lib. de doct. chri. dicit, quod pietatis eſt honorare

Lib. 2. c. 7. ſanctos, non contradicere ſcripturæ ſiue intellectæ, ſiue non intellectæ, & loquitur ibi de dono pietatis: quod patet ex his quæ dicit in quodam ſermone de trinitate, vbi eũdem actum attribuit pietati, ad quem ſecundo loco inter dona aſcẽditur. Greg. autem aſſignat ei pro actu miſericordiæ operibus inſi-

De ſer. dñi in monte, ſm Math. lib. 1. ſtere. Ergo cum iſta dona non reducantur in idem genus, videtur quod actus pietatis non ſit idem ſecundum ſpeciem.

¶ 2 Præt. Pietas, vt communiter dicitur, in eiſdem exquiritur, in quibus ſcientia dirigit. ſed ſcientia dirigit in omnibus actibus humanis, quia docet conuerſari ſine offenſione in medio prauæ & peruerſæ nationis. ergo & pietas eſt circa omnes humanos actus, & ita non habet ſolum vnum actum in ſpecie.

Matth. c. 5. ¶ 3 Præt. Secunda beatitudo qua dicitur, Beati mites, ad pietatem reducitur: ſed mititas, ſiue manſuetudo eſt circa paſſiones iræ, vt Philoſophus dicit in 4. Ethi. ergo & circa eadem

Cap. 12. eſt pietas: ſed ipſa eſt etiam in communicationibus, quæ ſunt ad alterum, vt patet per authoritatem Greg. inductam. cum ergo hæc duo non reducantur ad idem genus, videtur quòd pietas non habeat vnum actum ſecundum ſpeciem.

Sed contra. Eſt vnus habitus. ergo habet vnum actum principalem.

III Vlterius. Quæritur de actu eius in patria. Et videtur quòd non habeat ibi aliquem actum, quia pietas in communicationibus conſiſtit quæ ad alterum ſunt: ſed huiuſmodi communicationes non erunt in patria, quia omnes ſufficientiam ibi a Deo accipient. propter inſufficientiam enim vniuſcuiuſque in ſe introductæ ſunt communicationes, vt patet per Philoſophum in 5. Ethic. ergo non erit ibi pietatis actus.

Cap 8. ¶ 2 Præt. Ad pietatem pertinet miſericordiæ opera frequentare, vt dictum eſt per auctoritatem Grego. ſed ibi non erunt opera miſericordiæ, vbi nulla erit miſeria. ergo actus pietatis non erit in patria.

¶ 3 Præt. In ſecunda beatitudine quæ pertinet ad pietatem, ponitur quantum ad ſtatum patriæ, poſſeſſio terræ: ſed hoc non videtur aliquem actum importare. ergo pietas in patria nullum actum habebit.

Sed contra. Iuſtitiæ virtus magis videtur in patria permanere quàm fortitudo, vt prius dictum eſt. cum ergo donum fortitudinis quod reſpondet virtuti fortitudinis, habeat aliquem actum in patria, multo fortius pietas quæ reſpondet iuſtitiæ, vt videtur.

cut & alia dona Spiritusſancti: ſed non habebit omnem illum, vſum, quem modo habet. Faciet enim nos tunc reuereri Deum, non timere ſeparari, vel carere. Fuit ergo in Chriſto timor ille, ſed iuxta illum vſum, quem habebit in futuro in ſanctis. Nõ enim timuit Chriſtus ſeparari, vel offendere Deum, ſed cum præ omnibus reueritus eſt.

An timor pœna in Chriſto fuerit ſeruilis, initialis, vel alius.

CVm autrm fuerit in Chriſto timor pœnæ, quæritur an iſte timor fuerit mundanus, vel ſeruilis, vel initialis. Ad quod dicimus, nullum eorũ fuiſſe in Chriſto: quia timor mundanus malus eſt, vt ſupra dictum eſt, & in primo gradu cum mundo deſeritur: ſeruilis vero, vel initialis in perfecta charitate nõ eſt. B Nullus ergo timor iſtorũ in Chriſto fuit. Quis ergo fuit timor ille, quo pœnam timuit? poteſt timor ille dici naturalis, ſiue humanus, qui oĩbus hominibus ineſt, quo horretur mors, & formidat pęna: & dicitur timor iſte naturalis nõ quòd acceſſerit homini ex natura, ſecundum quod prius fuit inſtituta, quia non fuit iſte timor concreatus homini, nec de bonis naturalibus: ſed quia ex corrupta natura per peccatũ omnibus aduenit, cui corruptio in- C oleuit, tãquam eſſet naturalis, &

A ¶ 2 Præt. In patria nihil erit otioſum & fruſtra: ſed habitus fruſtra eſſet, ſi non in actum exiret, quia operatio eſt finis habitus. cum ergo habitus doni pietatis in patria maneat, & actus eius ibidem manebit.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd tota moralis materia in tres partes diuiditur. ſ. in delectabilia, quæ carnalis affectus proſequitur: in difficilia quæ refugit: & in cõmunicabilia quæ ad alterum ſunt, quę potius in actione quàm paſſione cõſiſtunt. In ſingulis ergo eorum dirigit & donum, & virtus, ſed differẽter. Virtus enim dirigit in his accipiens regulam aliquid humanũ ſed donum accipiens pro regula aliquid diuinum. In delectationibus ergo virtute dirigimur quaſi dignitate humanæ naturæ, cuius deturpationem per temporales delectationes refugimus. Sed dono dirigimur quaſi regula ipſa dignitate diuina, à qua ſeparari per inquinationem huiuſmodi bonorum refugimus, quod ad timorem pertinet. Similiter patet ex dictis, quòd differenter dirigit donum fortitudinis à virtutibus, quæ ad difficultates ſuſtinendas, vel aggrediendas ordinantur. Et ſimiliter cõtingit in communicationibus quæ ad alterum ſunt, q.3.art.1. q.1.1.c.

quia in his dirigunt virtutes accipientes pro menſura aliquid humanum, puta, obſeruantes decentiam, vel debitum eius qui communicationes facit: ſed donum accipit in his regulam ipſum Deum, vt ſicut dictum eſt, in fortitudine homo aggreditur difficilia vtens diuina potentia per confidentiam quaſi ſua: ita communicat ſe ad alterum vtens Deo quaſi ſe ipſo, vt ſcilicet ea quæ ipſum decent in huiuſmodi communi- D cationibus quaſi Deo, vnitus exequatur. Vnde dominus Matth. 5. ad beneficentiam cœleſtis patris hortatur, qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos. Et quia communicatio, quæ ad diuina eſt, nomen pietatis habet, ideo & donum, quod in communicationibus diuinam menſuram habet, pietas nominatur.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd donum immediatius ordinat ad Deum quantum ad modum operandi, ſiue menſuram operis quàm virtus: non autem quantum ad obiectum, vel finem. Quàmuis ergo pietas virtus, quę latria dicitur, ipſi deo exhibeatur, in hoc tamen accipit aliquid humanum pro mẽſura. ſ. beneficium à Deo acceptum, ratione cuius eſt debitor ei: ſed pietas quæ eſt donum, accipit in hoc aliquid diuinum pro menſura, vt. ſ. Deo honorẽ impendat non quia ſit ei debitus, ſed quia Deus honore dignus eſt, per quem modum etiã ipſe Deus ſibi honori eſt.

E ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd pietas donum in hoc differt à miſericordia, quia miſericordia ſtudet ad reuelandas miſerias proximorum ex hoc, quòd ſunt coniuncti vel ſanguine, vel familiaritate, vel ſaltem naturæ ſimilitudine, in omnibus aliquid humanum pro menſura accipiens, ſicut aliæ virtutes: ſed pietas donum mouetur ad reuelandas eorum miſerias ex aliquo diuino ſcilicet inquantum ſunt filij Dei, vel diuina ſimilitudine inſigniti. Vnde & magis proprie nomen pietatis habet, quæ diuinum quid ſonat: quamuis & ipſa miſericordia ſecundum Auguſt. 10. de ciui. Dei. more vulgi pietas dicatur: quod ideo accidit, quia eam ſibi Deus quaſi ſacrificium placere teſtatur. Vnde & Philoſophus dicit in 4. Ethic. quòd dona habent aliquid ſimile Deo ſacratis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam in parẽtibus eſt aliquid diuinum reſpectu filiorum, inquantum ipſi filijs cauſa ſunt eſſendi: & ideo virtus beneficentiæ ad ipſos pietas vocatur, accipit tamen menſuram aliquid humanum, vt dictum eſt, in quo differt à dono.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd pietas donum vno & eodem modo dirigit in communicationibus om-

pibus, quæ ad alterum ſunt: aliam tamen menſuram accipiens quàm virtutes, quæ menſura, quia ſimplex eſt & vna & ideo pietas vnus habitus eſt ſpiritualis, & ex comparatione ad hanc menſuram omnis eius actus ſpecificatur.

¶ Ad primum igitur dicendum, ꝙ donum pietatis operatur, & in materia latriæ, & in materia miſericordiæ, quamuis alio modo ab eis: & ideo non eſt inconueniẽs, ſi illa duo ad pietatẽ pertineant. Exhibere enim reuerentiã ſacræ ſcripturæ & alijs diuinis, ad latriam pertinere videtur.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, ꝙ ſcientia dirigit in omnibus humanis, in quibus exequuntur & timor, & pietas, & fortitudo; ſed per quandam adaptationem ſcientia & pietas combinantur, quia in his quæ ad alterum ſunt, homo operans quaſi iudicium quoddam exercet: iudicium autem & imperium de agendis ad ſcientiam pertinet, ſicut & ad prudentiam. Et ſimiliter per quandam adaptationem fortitudini conſilium cõbinatur, quia in rebus difficilibus, in quibus habet fortitudo executionem, præcipue conſilia inquirimus, quamuis conſilium in omnibus humanis dirigat.

Lib. 14. de tri.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ira & perturbat hominem in ſeipſo, & cõmouet eum ad alium, inquantum eſt appetitus vindictæ: & per conſequens manſuetudo hominem & in ſeipſo perficit, H & ad alterum: & ex hac parte mititas ad pietatem reducitur.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd de actu pietatis plus poteſt in patria remanere, quam de actu fortitudinis. Poteſt enim nõ tantum remanere actus, qui eſt per comparationem ad menſuram, quam pietas donum attendit, ſcilicet adhærere ipſi Deo: ſed etiam actus, qui eſt per comparationem ad eos quibus beneficia præſtare paratus erat ſecundum affectum, vt ſcilicet beneuolentiam ad eos ſeruet, & de eorum bonis congaudeat, & de ſuis etiam largiatur ſecundum modum iſtius vitæ, ſecundum quem ſuperiores aliquid influunt inferioribus, ſecundum doctrinam Dionyſij.

* Cor. 12. De cœl. hierar. cap. 8.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd non erit communicatio ad ſupplendam indigentiam ſed ad augendam lætitiam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd loquimur de pietate ſecundum actum quem habet in via.

¶ Ad tertium dicendum, quòd poſſeſſio terræ præſupponit hauſtum ſufficientiæ à Deo, per quem poſſint in alios influere, vel ſecundum affectum, vel ſecundum effectum.

EXPOSITIO TEXTVS.

H (Hic timor malus eſt.) Non enim quandocumque timetur periculum carnis, dicitur timor humanus: neque quando timemus amiſſio boni temporalis, dicitur timor mundanus: ſed tantum quando talis timor eſt inordinatus, & ideo ſemper ſonat in malum. (Cum autem Beda dixit &c.) Beda diſtinxit timores ſecundum quod retrahunt à malo culpæ, & diſtinxit ſecundum retrahentia, quæ ſunt duo, K pœna futura, & ſeparatio à Deo. Sed magiſter diſtinxit timores ſecundum inclinationes ad malum, & ſecundum retractionem non ſolum quantum ad motiua, ſed etiam quantum ad ſtatus. (Sed eo quod mala times, corrigis te.) Contra. Auguſt. dicit ꝙ in timore ſeruili manet voluntas peccandi, ergo non corrigit ſe. Et dicendum, quòd manet voluntas non abſoluta, ſed conditionata, quæ velleitas dicitur, vt. ſ. peccaret, ſi impune liceret. (Sciendum tamen ꝙ vterque timor &c.) Videtur hoc eſſe falſum, quia ſapientia eſt perfectius donum quàm timor, & ita timor non eſt principium eius. Et dicendum, ꝙ non eſt principium ſicut creans eſſentiam eius, ſed ſicut diſpoſitio ad ipſam, à quo incipit motus in ſapientiam perueniens.

Super Pſal. 118. ſuper illis verbis. Confige timore tuo.

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquàm determinauit magiſter de donis, hic oſtendit differentiam quorundam donorum adinuicem, quæ maxime conuenire videntur id eſt ſapientiæ, ſcientiæ, & intellectus. Et diuiditur in partes duas. In prima, aſſignat F differentiam. In ſecunda, remouet quædam dubia, ibi. (Et notandum quod intellectus &c. Circa primum duo facit.) Primo, aſſignat differentiam inter ſcientiam & ſapientiam. Secundo, inter ſapientiam & intellectum, ibi. (Oſtenſa differentia &c.) Et notandum &c. Hic remouet quædam dubia. Et primo, circa ſcientiã & intellectum: ſecundo, circa ſapiẽtiam, ibi. (Illud etiam ſciẽdum &cæt.) Hic eſt duplex quæſtio. Primo, de vita actiua & contemplatiua. Secundo, de donis perficiẽtibus in vtraq; vita.

... eſt timor iſte effectus peccati, vt dictum eſt.

DISTINC. XXXV.

A

Quomodo differant ſapientia, & ſcientia.

Poſt premiſſa diligenter cõſiderãdum eſt, in quo differat ſapientia à ſcientia. De hoc Aug. ita ait, Philoſophi diſputãtes diffinierunt eam dicentes. Sapientia eſt rerum humanarum diuinarumq; ſciẽtia. Ego quoq; vtrarumq; rerum cognitionem .i. diuinarum & humanarum & ſapiẽtiam, & ſcientiam dici poſſe non nego. Vtrum iuxta diſtinctionẽ Apoſtoli, qua dicit. Alij datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſciẽtiæ, G illa diffinitio diuidenda eſt, vt rerum diuinarum cognitio ſapientia proprie nuncupetur: humanarũ vero cognitio proprie ſcien-

QVAEST. I.

A

Circa primũ quæruntur quatuor.

¶ Primo, De diuiſione vitæ in actiuam & contemplatiuam.
¶ Secundo, De vita contemplatiua.
¶ Tertio, De actiua.
¶ Quarto, De comparatione vnius ad aliam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vita conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam.

Ad Primum ſic proceditur. Videtur quòd vita inconuenienter diuidatur per actiuam & contẽplatiuam. Viuere enim, vt dicit Philoſophus in 2. de anima. viuentibus eſt eſſe: ſed contemplatiuum & actiuum non oſtendunt differentiam in eſſendo, ſed magis in operando. ergo non ſunt differentiæ vitæ. 2.2.q.179.1. T. com.37.

¶ 2 Præt. Philoſophus in 2. de anima dicit. Viuere ſecundum hoc principium, ſcilicet animam vegetabilem, ineſt viuentibus: ſed anima vegetabilis nullo modo participat contemplationem, neq; etiam agere ipſius eſt, ſicut dicitur in 6. Eth. ergo vita inconuenienter diuiditur per actiuum & contemplatiuũ. T. com.16. Cap.16.

¶ 3 Præt. In lib. de cauſis dicitur, quòd vita eſt continuus motus ab ente ſempiterno: ſed motus operationem importat. cum ergo omnis operatio ſit actio quædam, videtur quòd omnis vita ſit actiua, & ita non erit differentia vitæ, actiuum. Lect.18.

¶ 4 Præt. Philoſophus in 2. de anima. diuidit viuere in quatuor ſcilicet nutriri, ſentire, & moueri ſecundum locum, & intelligere. ergo inſufficienter diuiditur per has duas differentias actiuum & contemplatiuum. T. com.18.

¶ 5 Præt. Aug. in lib. de ciui. Dei. apponit tertium membrum ſcilicet compoſitum ex vtroque. ergo videtur quòd inſufficiẽter diuidatur per actiuum & contemplatiuum. Lib. 19. c. 3.

Sed in cõtrarium ſunt multæ authoritates ſanctorum, quæ dicunt per Martham & Mariam Luc. 10. ſignari duas vitas, actiuam & contemplatiuam.

¶ 2 Præt. Vita hominis eſt ſecundum id, à quo homo eſt homo: hoc autem eſt intellectus. cum ergo intellectus diuidatur in actiuum & contemplatiuum .i. ſpeculatiuum & practicum, videtur quòd humana vita in hæc duo diuidi debeat.

¶ 3 Præt. Secundum Philoſophum in 9. Ethi. illud dicitur eſſe vniuſcuiuſque vita, in quo maxime ſtudet, ſicut militis in pugnando, & ebrioſi in potando, vnde & in talibus ad amicos conuiuere volunt: ſed hoc, in quo maxime ſtudet quis, eſt illud quod finem ſuæ vitæ ponit, cum igitur finis humanæ vitæ felicitas ponatur, quæ ſecundũ Philoſophos in ciuilem & contemplatiuam diuiditur, vt patet in 10. Ethi. videtur etiam ꝙ humana vita in actiuam & contemplatiuam diuidi debeat. Cap.4. Cap.8. & 9.

Reſpondeo: Dicẽdum, ꝙ nomen vitæ ex hoc hoc ſumptum videtur, ꝙ aliquid à ſeipſo poteſt moueri: & ideo ex hoc dicta ſunt primo aliqua viuere, quia viſa ſunt à ſeipſis moueri, ſicut plantæ per motum augmenti, & animalia per motum motum localem. Ea vero quæ viſa ſunt nõ moueri niſi ab alijs mota, dicta ſunt mortua, vel vita carentia, ſicut lapides, & ligna. Vnde etiam per quandam tranſumptionem ea, quorum principium motus in ipſis eſt, dicuntur viuentia, quamuis non ſeipſa moueant: ſicut aquæ ſcaturientes impetu ſui motus à terra dicun-

ra dicuntur viuere. Aquæ autem immobiles congregatæ in lacunis, dicuntur aquæ mortuæ.

II Vlterius. Nomen vitæ attributum eſt omnibus operationibus, quas aliquis a ſeipſo exercet non ab alio motus, etiam ſi motus nõ ſint, ſicut nomen motus ad operationem quamlibet ſolet transferri. Sicut dicitur ſentire & intelligere motus, & ſecundum hoc nõ ſolum quæ mouentur a ſeipſis vel per augmentum, vel localiter dicuntur viuere, ſed omnia quæ ex ſeipſis appetunt, ſentiunt, intelligunt: hęc enim dicuntur operationes vitæ. Quamuis autem plures dictarum operationum in aliquo ſint, ex illa tamẽ dicitur vita eius, quæ principalis in ipſo eſt, ſicut animalium vita dicitur in ſentiendo, quamuis & nutriantur: & hominũ in intelligendo, quamuis etiam ſentiant: & hoc non ſolum eſt accipiendum ſecundum naturales potentias, ſed etiam ſecundum habitus ſuperadditos. Vnde vita vniuſcuiuſque hominis dicitur in hoc conſiſtere, in quo ſummum ſtudium impendit & curam, vt dicit Philoſophus in 9. ethi. & ſic accipiendo vitam, diuiditur in actiuam & contemplatiuam. Cum enim vita humana ordinata, quia de inordinata non intendimus, ſicut eſt voluptuoſa, quæ nec humana eſt, ſed beſtialis, conſiſtat in operatione intellectus & rationis: habet autem intellectiua pars duas operationes, vnam quæ eſt ipſius ſecundum ſe, aliam quæ ipſius eſt ſecundum quod regit inferiores vires, erit duplex vita humana. Vna, quę conſiſtit in operatione, quæ eſt intellectus ſecũdum ſeipſum, & hæc dicitur contemplatiua. Alia, quæ conſiſtit in operatione intellectus & rationis, ſecundum quod ordinat, & regit, & imperat inferioribus partibus, & hæc dicitur actiua vita. C Vnde ſecũdum Philoſophum in 6. ethi. agere proprie dicitur operatio, quæ eſt a voluntate imperata in ipſo operante conſiſtens, non in materiam exteriorem tranſmutandam tranſiens: quia hoc eſſet facere, quod eſt operatio mechanicæ artis. Morales enim virtutes, quæ in vita actiua perficiunt, circa agibilia dicuntur. *Cap. 5. & 6*

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ eſſentia rei ex operatione ipſius cognoſcitur, & ideo ex operationibus, quibus per prius conuenit nomen vitæ, translatum eſt nomen ad ipſum eſſe, ſecundum quod alius eſt effectus talium operationum. D

¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ ſecundum animam vegetabilem dicitur eſſe viuere non quia in operationibus eius tantum vita conſiſtat, ſed quia operationes eius ſunt primæ operationes vitæ in nobis, per quem modum dicitur ſecundum tactum ineſſe ſenſus animalibus.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ illa authoritas intelligenda eſt de vita, qua corpora cæleſtia ponebãtur a quibuſdã viuere, velut ex ſe mota, quã opinionẽ videt̃ ſequi ille, q librũ illũ cõdidit.

Ad quartum dicendum, quòd Philoſophus diſſinxit vitam ſecundum quod eſt communis omnibus viuentibus, ſed nũc loquimur de diuiſione vitæ humanæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd illud tertium membrum apponitur ab Aug. non quantum ad diuerſitatem vitæ, ſed magis quantum ad diuerſitatem viuentium. Quidam enim ſunt qui exercitijs actiuæ inſiſtunt principaliter, quamuis etiam quandoque contemplatiuæ actus exequatur. Quidam vero ſunt qui poſtpoſitis curis actiuæ, principaliter contemplationi ſtudent. Alij vero qui circa vtrumque inſiſtunt. Sunt nihilominus & quædam operationes quæ vtrumque requirunt, ſicut prædicatio, & doctrina, quæ a contemplatione inchoatæ in actionem terminant, ſicut a cauſa in effectum procedentes, & hoc medium in extremis includitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum vita contemplatiua conſiſtat tantum in actu cognitiua.

22. q. 180. AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd vita contemplatiua conſiſtat tantum in actu cognitiuæ, quia contemplationis finis eſt veritas: ſed veritas tantum ad cognitionem pertinet, ergo vita contemplatiua tantum in operatione cognitiuæ conſiſtit. A

¶ 2 Præt. vita contemplatiua a ſanctis otium dicitur, & Philoſophus etiam in 10. eth. dicit ipſam vacationem: ſed voluntas eſt vis motiua. cũ ergo motus otio & vacationi repugnet, videtur ꝙ vita contemplatiua non conſiſtat in actu affectiuę, ſed ſolum in actu cognitiuæ. *Cap. 8.*

¶ 3 Præt. Proportionantur operationes, habitibus: ſed dona, quæ pertinent in vita contemplatiua tãtum, ad cognitionem pertinent .ſ. ſapientia & intellectus. ergo vita contemplatiua cõſiſtit tm̃ in cognitiõe.

tiæ nomen obtineat. Neq; vero quicquid ſciri ab homine poteſt in rebus humanis, tibi plurimum in ſuperuacuæ vnitatis, & noxiæ curioſitatis eſt huic ſcientię tribuo, ſed illud tãtum, quo fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur: qua ſcientia non pollent fideles plurimi, quãuis polleant ipſa fide plurimum. Aliud eſt enim ſcire tantummodo qđ homo credere debeat propter adipiſcendam vitam beatam: aliud eſt ſcire quomodo hoc ipſum & pijs opituletur, & contra impios defendatur, quæ proprio vocabulo appellatur ſcientia. De his quoque duabus virtutibus idem Aug. differentiam inter eas aſſignans ſuper pſalm. ait. B Diſtat ſapientia a ſcientia teſtante ſancto Iob, qui quodammodo ſingula diffiniens ait. Sapientia eſt pietas: ſcientia vero eſt abſtinere a malis. Pietatem vero hoc loco poſuit Dei cul-

Bern. ſuper Cantic. ſer. 57. circ. fin.
Pſal. 135. & ench. c. 2.

Sed contra. Iſido. dicit in lib. differentiarum, quòd contemplatiua vita eſt, qua vacans ab omni negotio, in ſola dei dilectione defigitur: ſed dilectio ad affectiuam pertinet. ergo vita contemplatiua non conſiſtit tantum in cognitione. *Iſidorus.*

¶ 2 Præt. Guſtare ad affectum pertinet, ſicut videre ad intellectum: quia Greg. dicit quòd contemplatiua vita ſapore intimo venturam iam requiem deguſtat. ergo contemplatiua vita non conſiſtit tantum in cognitione. *Lib. 1 ſuper Ezech. homil. 3.*

C Vlterius. Videtur quòd conſiſtat in operatione rationis. II Vita enim contemplatiua eſt vita humana: ſed humana vita eſt ſecundum operationem humanam. cum ergo operatio humana ſit ſecundum rationem, a qua dicitur homo, videtur quòd vita contemplatiua conſiſtat in operatione rationis principaliter.

¶ 2 Præt. Vita contemplatiua pręcipue conſiſtit in cognitione diuinorum: ſed inuiſibilia dei per ea quę facta ſunt, cognoſcuntur, Roma. 1. cognoſcere autem ex aliquibus alia, rationis eſt. ergo vita contemplatiua præcipue conſiſtit in operatione rationis.

¶ 3 Præt. Rich. de ſan. Vic. dicit in lib. de contemplatione. Contemplationis noſtrę volatus multiformiter variatur, nũc de inferioribus ad ſumma aſcendit, nunc de ſuperioribus ad ima deſcendit, & nunc de parte ad totum, nunc de toto ad D partem diſcurrit, nunc a maiori, nunc a minori argumentũ trahit: ſed iſte diſcurſus videtur ad rationem pertinere. ergo vita contemplatiua principaliter in actu rationis conſiſtit. *Richardus.*

Sed contra. Bernard. in lib. de conſideratione dicit, ꝙ contemplatio in hoc diſtat a conſideratione, quia conſideratio ad inquiſitionem magis ſe habet, contemplatio autem eſt verus certuſque animi intuitus: ſed intueri eſt intellectus, inquirere autem rationis. ergo contemplatiua vita non conſiſtit in actu rationis, ſed intellectus.

¶ 2. Præt. Secundum Philoſophum in 10. ethi. ſecundum vitam contemplatiuam communicamus cum deo. non autem communicamus cum eo ſecundum inquiſitionem rationis, ſed magis ſecundum intellectus intuitum. ergo contemplatiua vita non conſiſtit in actu rationis, ſed intellectus tantum. *Cap. 10.*

Vlterius. Videtur quòd omnis actus intellectus ad vitam cõtemplatiuam pertineat. Sicut enim ſe habet vita actiua ad B agibilia, ita ſe habet contemplatiua ad contemplabilia: ſed omnes actus circa agibilia ad vitam actiuam pertinent. ergo omnes actus intellectus circa intelligibilia ad contemplatiuam vitam pertinent. III

¶ 2 Præt. Vita contemplatiua ſecundum Philoſophum in 10 ethi. in philoſophiæ conſideratione conſiſtit: ſed philoſophia eſt de omnibus entibus. ergo omnis operatio intellectus pertinet ad vitam contemplatiuam, cum intellectus non ſit non entium. *Cap. 8.*

¶ 3 Præt. Richar. de ſan. Vict. ponit ſex ſpecies contemplationis. Prima eſt, quando ſenſibilia per imaginationem conſiderantes, in eis diuinam ſapientiam admiramur. Secũda eſt, quando earum rationes inquirimus. Tertia, quando ex inuiſibilibus in inuiſibilia aſcendimus. Quarta, quãdo remota imaginatione, in ſolis intelligibilibus verſamur. Quinta, quando ea conſideramus quę ex diuina reuelatione cognoſcimus, nõ humana ratione. Sexta, quando ea conſideramus, quibus etiã *Richardus*

humana

humana ratio contradicere videtur: ſed in his ſpeciebus comprehenditur omnis operatio intellectus. ergo omnis operatio intellectus ad vitam contemplatiuam pertinet

Iſidorus. Sed contra. Iſid. in lib. de ſum. bo. Contemplatiua vita mũdo renuncians, ſoli deo viuere delectatur: ſed non viuit ſoli deo, niſi quando deũ ſolum cogitat. ergo non omnis operatio intellectus ad contẽplatiuam vitam pertinet.

¶ a Præt. Circa idem videtur eſſe vita contemplatiua, & felicitas contemplatiua: ſed felicitas contemplatiua eſt tantum in conſideratione nobiliſſimi intelligibilis, quod conſtat deum eſſe, ſecundum Philoſophum in 10. ethic. Cap. 8. ergo vita contemplatiua in ſola dei conſideratione conſiſtit.

cultum, quæ græce dicitur theoſebia, quę eſt in cognitione & dilectione eius quod ſemper eſt, & incommutabiliter manet, qđ eſt Deus. Abſtinere vero a malis, eſt in medio prauę nationis prudenter verſari. Idem quoque inter hæc duo aperte diſtinguens G ait. Diſtat ab æternorum contemplatione actio, qua bene vtimur temporalibus rebus, & illa ſapientię, & hæc ſcientiæ, deputator: quamuis & illa quæ ſapientia eſt, poſſit nuncupari ſcientia, vt Apoſtolus loquitur, vbi dicit, Nunc ſcio ex parte. Quam ſcientiam profecto contemplationis Dei vult intelligi. In hoc ergo differentia eſt, quia ad contemplationem ſapientia, ad actionẽ vero ſcientia pertinet. Ecce aperte demonſtratum eſt, in quo differat ſpiritus ſapientiæ, & ſpiritus ſcientiæ, ſcilicet vt ſapientia diuinis, ſcientia humanis attributa ſit rebus, vt docet Auguſt. Vtrumq; agnoſcimus in Chriſto .ſ. & rem diuinam, & rem

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd vita ſecundum quod nunc loquimur, conſiſtit in operatione, cui aliquis principaliter mancipatur, cuius ratione omnia quæ impedire poſſunt, dimittit: quæ autem adiuuant, & quærit, & proſequitur, hoc autem non poteſt eſſe niſi per voluntatem, cuius eſt inter opera humana vnum præ alijs acceptare, quicquid ſit illud. Voluntas autẽ cum ſit motor omnium potentiarum H ſic habeat, prout habet rationẽ boni: quia vniuſquiſq; actus debitus cuiuſcunque potentiæ eſt bonũ eius, & ideo vita contemplatiua conſiſtit in actu cognitiuæ virtutis præacceptatæ per affectiuam. Sed cum operatio ſit quodammodo media inter operantem & obiectum, vel vt perfectio ipſius operantis, & perfecta per obiectum a quo ſpeciem recipit, ex duplici parte poteſt operatio cognitiuæ affectari. Vno modo, inquantum eſt perfectio cognoſcentis, & talis affectatio operationis cognitiuæ procedit ex amore ſui: & ſic erat affectio in vita contemplatiua philoſophorum. Alio modo, inquantum terminatur ad obiectum, & ſic contemplationis deſiderium procedit ex amore obiecti, quia vbi amor, ibi oculus. & Matth. 6. Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum: & ſic habet affectionẽ vita contemplatiua ſanctorum, de qua loquimur: ſed tamen contemplatio eſſentialiter in actu cognitiuæ conſiſtit præexigens charitatem ratione prędicta. Vnde Greg. dicit ſuper Eze I Lib. 2. homil. 14. Contemplatiua vita eſt charitatẽ dei & proximi tota mente retinere, ab exteriori actione quieſcere, ita vt nil iam agere libeat, ſed calcatis curis omnibus ad videndam faciem ſui creatoris animus inardeſcat.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd finis contemplationis, inquantum contemplatio eſt veritas tantum: ſed ſecundum quod contemplatio accipit rationem vitæ, ſic induit rationẽ In cor. affectati & boni, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd voluntas non ſolum eſt motiua quantum ad exteriores motus qui vacationi repugnant, ſed etiam motuum interiorum, etiam ipſius intellectus, qui T. com. 28. quidem motus ęquiuoce dicuntur, vt patet in 3. de anima. ſunt enim actus perfecti, & ideo magis aſſimilantur quieti quam motui: & propter hoc qui operatur ſecundum intellectum, vacare dicitur ab exteriorum actione, vt patet in præ- K dicta authoritate.

¶ Ad tertium dicendum, quòd habitus contemplatiuæ, quãuis ſint in parte cognitiua, tamen poſſunt eorum actus a voluntate imperari, vel acceptari: & ſic in eis vita contemplatiua conſiſtit.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd vita contemplatiua conſiſtit in illa operatione, quam homo præ alijs acceptat vnde habet rationem finis reſpectu aliarum humanarum operationum, quia aliæ propter ipſam exercentur. Inquiſitio autem rationis ſicut a ſimplici intuitu intellectus progreditur, quia ex principijs quæ quis intellectu tenet, ad inquiſitionem procedit: ita etiam ad intellectus certitudinem terminatur, dum concluſiones inuentæ in principia reſoluũtur, in quibus certitudinem habent. Et ideo vita contemplatiua principaliter in operatione intellectus conſiſtit, & hoc ipſum nomen contemplationis importat, quod viſionem ſignat. Vtitur tamen inquiſitione rationis contemplatiuus, vt deueniat F ad viſionem contemplationis, quam principaliter intendit: & hæc inquiſitio ſecundum Bern. dicitur conſideratio. 2. lib. de cõſide.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd homo inquantum eſt contemplatiuus, eſt aliquid ſupra hominem: quia in intellectus ſimplici viſione continuatur homo ſuperioribus ſubſtantijs, quæ intelligentiæ, vel angeli dicuntur: ſicut animalia cõtinuantur hominib. in vi æſtimatiua, quæ eſt ſupremum in eis, ſecundum quam aliquid ſimile operibus rationis operatur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis creaturę viſibiles ſint via deueniendi in cõtemplationem diuinorum, tamẽ in hac vita nõ conſiſtit principaliter contemplatio, ſed in termino viæ, vt dictum eſt. In corp.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Ricard. non intendit quòd in illis diſcurſibus principaliter conſiſtat vita contemplatiua, ſed quia vtitur eis ad ſuum finem, ſicut dictum eſt.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd vita contemplatiua ſanctorum præſupponit amorem ipſius contemplati, ex quo procedit. Vnde cum vita contemplatiua conſiſtat in operatione, quam quis maxime intendit, oportet quòd ſit circa contemplationem maxime amati: hoc autem deus eſt, vnde principaliter conſiſtit in operatione intellectus circa deum. Vnde Lib. 2. homil. 14. Grego. ſuper Ezech. dicit, quòd contemplatiua vita ad ſolum videndum principium anhelat .ſ. deum: nihilominus tamen & contemplatiuus conſiderat alia, inquantum ad dei contemplationem ordinantur ſicut ad finem, puta, creaturas, in quibus admiratur diuinam maieſtatem, & ſapientiã: & beneficia dei, ex quibus inardeſcit in eius amorem: & peccata propria, ex quorum ablutione mundatur cor, vt deum videre poſſit. Vnde & nomen contemplationis ſignat illum actum principalem, quo quis deum in ſeipſo contemplatur. Sed ſpeculatio magis nominat illum actum, quo quis diuina in rebus creatis quaſi in ſpeculo inſpicit. Et ſimiliter etiam, felicitas contemplatiua, de qua philoſophi tractauerunt, in contemplatione dei conſiſtit: quia ſecundum Philoſophum conſiſtit in actu 10. et h. c. 8. & 9. altiſſimæ potentiæ, quæ in nobis eſt. ſ. intellectus, & in habitu nobiliſſimo, ſcilicet ſapientia, & etiam obiecto digniſſimo, quòd deus eſt. Vnde etiam philoſophi vltimum tempus vitæ ſuæ reſeruabant, vt dicitur, ad contemplandum diuina, præcedens tempus in alijs ſcientijs expendentes, vt ex illis habiliores fierent ad conſiderandum diuina.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd actus vitæ actiuæ non habent ex ſeipſis ordinem, ſicut actus vitæ contemplatiuæ: vnde non poteſt dici, ſimpliciter loquendo, quod cõſiſtat in aliquo illorum principaliter, ſed quo ad aliquem conſiſtit principaliter in hoc, in quo ille magis exercitatur: ſicut quidam magis inſiſtunt operibus iuſtitiæ, quidam vero operibus temperantiæ, & ſic de alijs.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Philoſophus ibi accipit philoſophiam ſtricte pro ſapientia de diuinis, quæ ſpeciali nomine philoſophia prima dicitur.

K ¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis illa conſideret interdum contemplatiuus, non tamen in his principaliter conſiſtit contemplatiua vita.

ARTICVLVS III.

Vtrum vita actiua conſiſtat tantum in his quæ ſunt ad alterum.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd actiua vita non conſiſtat principaliter in his quæ ad alterum ſunt. Vita enim actiua ordinatur ad contemplatiuam, inquantum diſponit hominem ad contemplationis actum: ſed per virtutes, quæ ordinant hominem in ſeipſo, maxime diſponitur homo ad contemplationem, ſicut per caſtitatem, vt dicit Com. in 7. phyſi. ergo vita actiua præcipue conſiſtit in his quæ ſunt hominis ad ſeipſum. T. com. 20.

¶ a Præt.

¶ 2 Præt. Vita contemplatiua principaliter conſiſtit in contemplatione eius, quòd maxime diligitur. ergo & vita actiua ſimiliter: ſed homo magis debet ſeipſum diligere, quàm alios in his quæ virtutis ſunt, vt ſupra diſt. 29. dictum eſt. ergo & vita actiua magis conſiſtit in hoc, quòd homo ſeipſum ordinet, quàm alijs intendat. q. 1. art. 5.

¶ 3 Præt. In his præcipue videtur conſiſtere actiua vita, in quibus a contemplatiua diuiditur: ſed in his quæ ad aliū ſunt etiam contemplatiua cõmunicat, quia ad eandem vitã pertinere videtur contẽplari, & contemplata docere. In paſſionibus autem proprijs moderandis non cõmunicat actiua vita cum contemplatiua vita. ergo actiua vita præcipue conſiſtit in his quæ ſunt ad ſeipſum.

Sed contra. Iſid. in lib. differentiarum. Actiua vita eſt quæ in operibus iuſtitiæ & proximi vtilitate verſatur: ſed vtrúque iſtorum ad alterum pertinere videtur. ergo in his quæ ad alterum ſunt, præcipue vita actiua conſiſtit. Iſidorus.

¶ 2 Præt. Vita actiua fœcunda dicitur, vnde per Liam ſignificatur: ſed fœcunditas iſta non conſiſtit niſi in operationibus quæ ſiunt ad alios. ergo vita actiua in his præcipue conſiſtit.

Vlterius. Videtur ꝙ cognitio nullo modo ad actiuam pertineat. Sicut enim ſe habet vita contemplatiua ad cognitionem, ita ſe habet vita actiua ad actionem. ergo proportionalitate tranſuerſa, ſicut ſe habet vita contemplatiua ad actionem, ita ſe habet vita actiua ad cognitionem: ſed nihil actionis ad contemplatiuam vitam pertinet. ergo nihil cognitionis pertinet ad actiuam.

¶ 2 Præt. Vita actiua conſiſtit totaliter in operationibus virtutum moralium, ad quas ſcire parum, vel nihil confert, vt Philoſophus dicit in 2. ethic. ergo videtur quòd ad actiuam vitam nihil cognitionis pertineat. Cap. 2.

¶ 3 Præt. Si aliqua cognitio ad actiuam vitam pertineret, præcipue videretur ad ipſam pertinere conſideratio priorum actuum: ſed conſiderare peccata quæ quis fecit, pertinet ad vitam contemplatiuam, vt dicit Ber. qui ſecundam ſpeciem cõtemplationis ponit, quo quiſque iudicia dei, & peccata ſua recogitat. ergo nulla cognitio ad actiuam vitam pertinet. Lib. 5. de cõſider. circa finem.

Sed contra. Ad actiuam vitam pertinent conſilij & ſcientiæ dona, quæ quidem cognitionem important. ergo aliqua cognitio eſt in vita actiua.

¶ 2 Præt. Philoſophus dicit in 10. ethi. ꝙ prudentia eſt cognata morali virtuti: ſed prudentia cognitionem importat. ergo cum in moralibus virtutibus actiua vita conſtet, videtur qđ in actiua vita ſit aliquid cognitionis. Cap. 10.

Vlterius. Videtur quòd vita actiua non poſſit eſſe ſimul cũ contemplatiua, quia vita de qua hic loquimur, conſiſtit in hoc, in quo homo maxime ſtudet: ſed impoſſibile eſt quòd homo duobus ſummum ſtudium apponat. ergo impoſſibile eſt quòd in homine ſit ſimul vita actiua & contemplatiua.

¶ 2 Præt. Vita actiua ſignificatur per Martham, quæ turbatur circa plurima, Luc. 10. ſed turbatio vacationi repugnat, quam contemplatio requirit. ergo vita actiua non eſt ſimul cum contemplatiua. In. 1. Regũ. cap. 14.

¶ 3 Præt. Vita actiua introducit ad contẽplatiuã. vnde Greg. Qui ad artem contemplationis aſcendere deſiderat, prius neceſſe eſt vt in campo actionis ſe exerceat: ſed quod introducit ad aliquid non eſt neceſſarium illo adueniente, quia ſecundum Ber. quid neceſſe eſt ſcalis tenenti iam ſolium. ergo actiua vita non eſt ſimul cum contemplatiua. Li. 5. de cõſid.

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit in lib. de ciu. dei. quòd quoddam genus hominum eſt compoſitum ex otioſo & actuoſo, & loquitur de otio contemplationis. Greg. etiam dicit ſuper Eze. quòd plerumque a contemplatiua vita ad actiuam vtiliter animus reflectitur. ergo contemplatiua vita & actiua poſſunt eſſe ſimul. Lib. 19. c. 3. Homil. 14.

¶ 2 Præt. Beata Virgo fuit in vtraque vita, & ideo ſecundum Anſel. in aſſumptione eius legitur euangelium de Martha, & Maria, quæ ſignificant vitam actiuam & contemplatiuam: Homil. ſuper Luc. 10.

A ſed beata Virgo fuit tantum viatrix. ergo in aliquo viatore poteſt eſſe ſimul actiua & contemplatiua vita.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd actiua vita conſiſtit in omnibus agibilibus ſiue ſint ad ſeipſum, ſiue ad alium, ſed principaliter conſiſtit in his quæ ad alium ſunt: quia bonum multorum ſecundum Philoſophum in principio ethic. eſt diuinius quàm bonum vnius vnde & iuſtitia quæ ad alterum eſt, a Philoſopho in 5. eth. dicitur eſſe pulcherrima virtutum. Sicut autem vita contemplatiua conſiſtit principaliter in optimo contemplabili, ita vita actiua in optimo agibili. Cap. 2. Cap. 3.

In quo differat ſapientia ab intellectu.

Oſtenſa differentia inter ſapientiam & ſcientiã, quid diſtet inter ſapientiam & intellectum uideamus. In hoc differunt illa duo, quia ſapientia proprie eſt de æternis, quæ veritati æternæ contemplandę intendit. Intelligentia vero non modo de æternis eſt, ſed etiam de rebus inuiſibilibus & ſpiritualibus temporaliter exortis. Per humanam: & ideo de ipſo habemus ſapientiam & ſcientiam. Cum enim legitur, Verbum caro factum eſt, in verbo intelligitur verus Dei filius: in carne agnoſcitur verus hominis filius. Item cum dicitur, Vidimus plenum gratiæ & veritatis, gratiam referamus ad ſcientiam, & veritatẽ ad ſapientiam: quia in Chriſto ſapientia & ſcientia fuit plenarie, & nos ſcientiam, & ſapientiam de eo habemus, qui eſt Deus, & homo. B

¶ Ad primum igitur dicendum, ꝙ per ea quę ad ſeipſum ſunt, homo diſponit ſe tantũ ad contemplatiuam: licet per ea quæ ad alium comparantur, homo & ſe, & alios diſponit, quia diuinius eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ in hoc ipſo ꝙ homo aliorum ſaluti & regimini ſtudet, ſe plus diligit, & ſibi meliorem partem reſeruat: quia diuinius eſt & ſibi, & alijs cauſam bonę operationis eſſe, quàm ſibi tantum, ſicut dicit Philoſophus in 10. ethi. Cap. 11.

C ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ doctrina eſt duplex. Quædã, quæ ad cognitionem veritatis tantum ordinatur: & hoc quamuis ad alterum ſit, limites tamen vitæ contemplatiuæ non exit. Eſt autem quædam doctrina, quæ ordinatur ad perſuadendũ bonos mores, quæ prædicatio dicitur: & hæc ad vitam actiuã pertinet. Vnde Greg. Qui ad laborem prædicationis ſe dirigit, minus videt, & amplius parit: & ſic ſignificatur per Liam, quæ erat fœcunda, & lippis oculis. Lib. 6. moral. c. 28.

¶ Vel dicendum quòd doctrina poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo, ſecundum qđ eſt ad exerciuũ cognitionis, & profectum ipſius docentis: & ſic ad vitam contemplatiuam pertinet. Alio modo, ſecundum quod intenditur bonum alterius. Sic autem ea quæ cognitionis ſunt etiã ſpeculatiuæ exercentur per modum diſpoſitionis rerum temporalium, inter quæ proximus computatur, quòd actiuæ vitæ eſt. Et ideo Grego. dicit ſuper Eze. ꝙ actiua vita eſt panem eſurienti tribuere, verbum ſapientiæ neſcientem docere &c. Lib. 2. homil. 14.

D ¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ duplex eſt cognitio. Vna, ſpeculatiua, cuius finis eſt veritas, ſecundum Philoſophum in 2. metha. Alia, cuius finis eſt operatio, quæ eſt cauſa & regula eorum quæ per hominem ſiunt. Quæ autem ab homine ſiunt, quædam dicuntur factibilia, quæ ſiunt per tranſmutationem aliquam exterioris materiæ, ſicut contingit in operationibus artis mechanicę: quædam vero non tranſeunt in tranſmutationem exterioris materiæ, ſed in moderationem propriarum paſſionum & operationum. Ad vtrũq; autem iſtorum practica cognitio dirigit, vnde non omnis practica cognitio in vita actiua eſſentialiter inuenitur, ſed illa tãtum, quæ in agibilibus dirigit opera, quæ ſunt virtutis moralis. Hæc enim cognitio ad electionem requiritur, in qua principaliter conſiſtit moralis virtus. Contemplatiua autem cognitio eſſentialiter non ingreditur actiuam vitam, quia in T. com. 3.

E operabilibus humanis, cum non habeant veritatem niſi contingentem, propter ſeipſa veritas nunquam quæreretur: vnde etiam in ſcientijs moralibus finis nõ eſt cognitio, ſed opus ſecundum Philoſophum in 2. ethi. Sed tamen cognitio contemplatiua æternorum aliquando pertinet ad actiuam vitam non quòd ſit de eſſentia eius, ſed quia præexigitur ad ipſam ſicut cauſa, dum rationes viuendi ex contemplatione æternorum ſumuntur. Sicut enim intellectus eſt rationis & principium, & terminus, ita & vita contemplatiua reſpectu actiuæ. Et ideo Greg. dicit ſuper Eze. quòd per hoc quòd contemplatiua mentem accendit, perfectius actiua tenetur. Cap. 2. Lib. 2. homil. 14.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ actio non dirigit contemplationem, ſicut cognitio actiua dirigit actionem, & ideo non eſt ſimilis ratio.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ad virtutem moralem ſcire ſpeculatiue de his, quæ ab homine non ſiunt, nihil prodeſt:

de his

de his autem quæ ab homine fiunt, parum confert: ſed ſcientia practica multum confert, cum ſit regula actionis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ præteritum iam tranſiit in neceſſarium: vnde conſideratio præteritorum peccatorum magis ad contemplationem, quam ad practicam pertinet.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd in omnibus diſpoſitionibus naturalibus contingit, quòd diſpoſitio in ſuo perfecto eſſe attingit id, ad quod diſponit, quod etiam erat per quandam inchoationem,

eam enim & natura ſumma quæ fecit omnes naturas, ideſt diuinas conſideratur, & quæ poſt ipſam ſunt ſpirituales & inuiſibiles naturæ, ut angeli, & omnes animæ bonæ affectiones conſpiciuntur. In hoc differentia eſt

dum diſpoſitio ad perfectionem tendebat, ſicut patet de calore & forma ignis, quia quando calor completus eſt in termino alterationis, forma ignis inducitur, & calor ſimul cum forma ignis manet: dum vero erat alteratio, non erat forma ignis, niſi ſecundum quandam inchoationem: vita autem actiua eſt diſpoſitio ad contemplatiuam. Vnde Iſid. in lib. de ſum. bon. Qui prius in vita actiua proficit, bene ad contemplationem conſcendit. Et ideo quandiu homo non peruenit ad perfectionem in vita actiua, non poteſt in eo eſſe contemplatiua vita, niſi ſecundum quandam inchoationem imperfecte, tunc enim difficultatem homo patitur in actibus virtutum moralium, & oportet quòd tota ſollicitudine ad ipſos intendat vnde retrahitur a ſtudio contemplationis. Sed quando iã vita actiua perfecta eſt, tunc operationes virtutum moralium in promptu habet, vt eis non impeditus libere cõtemplationi vacet: tamen ſecundum quod homo eſt magis, vel minus perfectus in vita actiua, circa plura, vel pauciora occupari poteſt actiuæ vitæ ſimul cum contemplatiua. Et quia prælatorum eſt in vtraque vita perfectos eſſe, vtpote qui medij ſunt inter deum & plebem a deo recipientes per contemplationem, & populo tradentes per actionem: ideo oportet eos in moralibus virtutibus perfectos eſſe, & ſimiliter prædicatores, alias indigne quis prælationis, vel prædicationis officium aſſumit.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd ad diuerſa poteſt homo principaliter intendere diuerſis temporalibus, quamuis non ſimul.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ turbatio in vita actiua non cõtingit poſtquam ad perfectionem venit, quia tunc iam delectabiliter & faciliter operatur non perturbatus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diſpoſitiones, quæ eſſentialiter habent imperfectionem annexam non manent cum eo, ad quod diſponunt, ſicut fides non manet cum viſione. Sed In cor. 1 aliæ diſpoſitiones poſſunt ſimul manere, ſicut dictum eſt: & ſic eſt de vita actiua.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actiua vita ſit nobilior quàm contemplatiua.

22.q.182.1. AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd actiua vita ſit nobilior quàm contemplatiua. Tullius enim in lib. de 1.lib. circa fin. offi. probat præeminentiam iuſtitiæ ad alias virtutes, quia propter exercitium actus eius, actus aliorum intermiuntur ſed ſimiliter aliquis reuocatur ab otio contemplationis, vt fructum faciat per laborem actionis. ergo actiua vita eſt dignior quàm contemplatiua.

¶ 2 Præt. Bonum gentis diuinius eſt quàm bonum vnius: ſed vita contemplatiua conſiſtit in bono vnius hominis, vita actiua in bono multorum. ergo vita actiua eſt nobilior quàm contemplatiua.

¶ 3 Præt. In omnibus artibus & potentijs imperans eſt nobilius imperato: ſed politica quæ ad vitam actiuam pertinet, imperat omnibus diſcipulis, & diſponit de his quæ ad contem Cap. 2. platiuam vitam pertinent ſecundum Philoſophum in 1. eth. ergo vita actiua eſt dignior quàm contemplatiua.

¶ 4 Præt. Secundum Dion. in 3. cap. cele. hier. Nihil eſt diuinius, quàm dei cooperatorem fieri: hoc autem fit per exercitium actiuæ, qua homo aliorum reductioni in deum ſtudet. ergo hoc videtur eſſe nobiliſſimum.

Sed contra eſt, quod dicit dominus Luc. 10. Maria optimã partem elegit, per Mariam autem vita contemplatiua ſignificatur. ergo vita contemplatiua nobilior eſt quàm actiua.

¶ 2 Præt. Quanto vita alicuius eſt cæleſti vitæ ſimilior, tan-

F to nobilior: ſed vita contemplatiua eſt ſimilior cæleſti quàm actiua, quia in cæleſti vita, vt dicit Aug. vlti. lib. de ciui. dei. Lib. 22. cap. vacabimus & videbimus, videbimus & amabimus, amabi- 30. cir. fin. mus, & laudabimus, quod ad vitam contemplatiuam pertinet. ergo vita contemplatiua eſt nobilior quàm actiua.

II Vlterius. Videtur quòd etiam vita contemplatiua ſit maioris meriti quàm actiua. Grego enim dicit 22.q.182.4. in moralibus. Con Lib. 1. ſup Ezech. homil. 3. diſt. templatiua maior eſt merito quàm actiua, quia actiua in vſu præſentis operis laborat: contemplatiua vero in ſapore intimo venturam iam requiem deguſtat.

ergo, quia ſapientia tantum creator inſpicitur: intellectu vero & creator, & creatura quædam. Item intellectu intelligibilia capimus tantum: ſapientia vero non modo capimus ſuperiora, ſed etiam in cognitis de-

G ¶ 2 Præt. Supra dictum eſt, quòd magis conſiſtit meritum in dilectione dei quam proximi: ſed in contemplatiua vita ho- 30. q. vnica art. 4. mo magis inſiſtit dilectioni dei, in actiua autem magis dilectioni proximi. ergo contemplatiua eſt maioris meriti quam Cap. 10. actiua.

¶ 3 Præt. Quanto magis aliquid beneficiatur a deo, tanto eſt maioris meriti: ſed ſecundum Philoſophum in 10. ethico. deus maxime beneficiat eos, qui contemplationi ſtudent, quaſi ſibi ſimillimos. ergo videtur quòd vita contemplatiua plus habeat de merito quàm actiua.

Sed contra. Totum meritum hominis conſiſtit in accep- Homil. 12. tatione diuina: ſed Greg. dicit ſuper Eze. Nullum ſacrificiũ lib. 1. eſt deo magis acceptum, quàm regimen animarum. ergo cum hoc pertineat ad laborem actiuæ, videtur quòd in actiua ſit maius meritum.

H ¶ 2 Præt. Meritum contra præmium diuiditur: ſed contemplatiua vita plus habet de ratione præmij quàm actiua, quia paſcitur a domino contemplatiua, ſed actiua paſcit, vt dicit Greg. ergo actiua plus habet de merito. Lib. 1. ſuper Ezech. ſan.

Vlterius. Videtur quòd contemplatiua vita non ſit diuturnior quàm actiua. Vita enim actiua fuit in Chriſto perfecta, & lib. 2. ho. ſed ipſe fuit perfectus comprehenſor. ergo vita actiua mane- 14. bit in patria, & ita non eſt minus diuturna, quàm contem- III plàtiua. 22.q.180. 8

¶ 2 Præt. Homines erunt in patria æquales angelis: ſed in an & in 1. Reg. gelis eſt vtraque vita, quia quidam ſunt aſſiſtentes, quod ad cap. 14. circa finem. contemplationem pertinet: quidam miniſtrantes, quod pertinet ad actionem. ergo vtraque vita etiam in hominibus in I patria erit, & ſic idem quod prius.

¶ 3 Præt. In patria manebunt virtutes cardinales, & habebunt aliquos actus, ſimiliter etiam & dona omnia. ſed virtutes cardinales perficiunt in actiua vita, & ſimiliter quædã dona. ergo in patria manebit vita actiua, & ſic idem q̃ prius.

Sed contra. Luc. 10. Maria optimam partem elegit gloſa. Contemplatiua hic incipit, & in cæleſti patria perficitur: actiua autem cum corpore deficit.

¶ 2 Præt. Philoſophus in 10. ethi. dicit, quòd contemplatiua vita diuturnior eſt quam actiua.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd duplex eſt ratio boni, aliquid enim dicitur bonum, quod propter ſeipſum eſt deſiderandum, & ſic vita contemplatiua ſimpliciter melior eſt quam actiua, inquantum magis aſſimilatur illi vitæ, ad quam per actiuam & contemplatiuam nitimur perueK nire: vnde & contemplatiua eſt finis actiuæ, & fini vltimo vicinior. Aliquid. vero dicitur bonum quaſi propter aliud eligendum, & in hac vita actiua præeminet contemplatiuæ Vita enim contemplatiua non ordinatur ad aliquid aliud in ipſo, in quo eſt, quia vita æterna non eſt niſi quædam conſummatio contemplatiuæ vitæ, quæ per vitam contemplatiuã in præſenti quodammodo prælibatur: vnde non reſtat ꝙ ordinetur ad aliud, niſi ſecundum quod bonum vnius hominis ordinatur ad bonum multorum, ad quod propinquius ſe habet vita actiua quàm contemplatiua. Vnde actiua quantum ad hanc partem, quæ ſaluti proximorum ſtudet, eſt vtilior quàm contemplatiua: ſed contemplatiua eſt * dignior, quia dignitas ſi- * D.1185. gnificat bonitatem alicuius propter ſeipſum, vtilitas vero propter aliud: ſed vita actiua quæ non alium, ſed ad ſeipſum tantum ordinatur, neque dignior, neque vtilior eſt quam contemplatiua, immo comparatur ad contemplatiuam, ſicut vtile ad id ad quod eſt vtile.

¶ Ad primum igitur dicendum, ꝙ vita contemplatiua propter actiuam intermittitur ad tempus non ſimpliciter, ſed

ratione vtilitatis, non ratione dignitatis. A

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut bonum vnius conſiſtit in actione & contemplatione, ita & bonum multitudinis, ſecundum quod contingit multitudinem contemplationi vacare: ſed ad bonum multitudinis peruenitur per regimen actiuæ vitæ, vñ ex hoc nõ probatur, ꝙ actiua ſit dignior, ſed vtilior.

¶ Ad tertium dicendum, quòd politica, vt dicit Philoſophus in 6. ethi. non præcipit ſapientiæ & alijs, quæ ad vitam contẽplatiuam pertinent, ſed imperat quædam ꝑ ipſa: ſicut ẽt imperat quẽdã ꝑ deõ cui præcipit ſic, vel ſic cultum exhiberi. (Cap. 18. in fin.)

lectamur. Sic ergo diſtingui poteſt inter illa tria, ſcilicet ſcientiam, intellectum, & ſapientiam. Scientia valet ad rectam adminiſtrationem rerum tẽporalium, & ad bonam inter malos conuerſationem. Intelligentia ad creatoris, & creaturarum inuiſibilium ſpeculationẽ. Sapientia vero ad ſolius æternæ veritatis contemplationem, & delectationem.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ intelligendum eſt ratione vtilitatis in alterum prouenientis.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd meritum pendet ex radice charitatis: vnde contingit quandoque, quòd in actiua quis plus mereatur quàm in cõtemplatiua, vel econuerſo, ſecundum quod maiorem habet charitatem, vel minorẽ. Nihilominus tamẽ cum quæritur de duobus in genere, quid ſit maioris meriti, intelligendum eſt quantum pertinet ad rationem ipſorum actuum, non quantum ad ipſos operantes. Eſt ergo duplex meritum .ſ. dimiſſionis culpæ, & conſecutionis gloriæ: quantum ad præmium, maioris meriti dicitur actiua quàm contemplatiua, inquantum laborioſior: vnde habet plus de ratione ſatisfactionis. Quantum aũt ad meritum con- C ſecutionis gloriæ, ſic contemplatiua vita eſt maioris meriti q̃ actiua, quantum ad puritatem, quia non admiſcetur ei tantũ de puluere terrenorum, ſicut ſit in actiua vita. Sed quãtum ad intenſionem meriti videtur contẽplatiua iterum maioris meriti illa parte actiuæ, quæ circa ſui moderationem ſtudet: minoris autẽ quantum ad illam partem, quæ profectui aliorum inuigilat, quia hoc ipſum videtur eſſe fortioris charitatis ſecundum genus, quod homo prætermiſſa conſolatione, qua in dei cõtemplatione reficitur, gloriam dei in aliorum conuerſione quęrat: quia etiam in humana amicitia verus amicus quęrit magis bonum amici, quã de eius præſentia delectari.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd contemplatiua dicitur eſſe a Gregorio maior merito, quia minus habet de impuritate demeriti admiſtum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ex dilectione dei videtur procedere quòd homo prætermiſſa propria conſolatione volunta- D tem dei implere ſtudeat in aliorum ſalutem. vnde Greg. ſuper Ezec. Eſt amanti animę non parua conſolatio, ſi cum ipſa differtur, per eam multæ colligantur. (Li. 2. ſupra Ezech. Homil. 15.)

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ Philoſophus loquitur de contemplatiua vita per comparationem ad actiuam, quæ in rebus humanis negotiatur, non autem reſpectu illius quæ proximorum ſaluti inſiſtit.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt de donis & virtutibus perficientibus in vita actiua, ꝙ manent in patria, ſed non quantum ad eoſdem actus: ſimiliter etiam dicendum eſt de vita actiua, vnde vita actiua quantum ad illos actus, quos modo habet, quibus turbatur de proximorum neceſſitatibus, & de proprijs paſſionibus, non remanebit, quia tunc panem eſurienti non porriget, vt in glo. inducta ſubiun- E gitur. Manebit autem quantum ad alios actus, qui erunt virtutum, & donorum in patria. Vita autem contemplatiua nihilominus eſt diuturnior quàm actiua, quia manet etiã quo ad illos actus, quos in via habet, qui quidem in ſtatu viæ ſunt imperfecti, ſed in patria perficientur. Vnde Greg. dicit ſuper Eze. de contemplatiua vita. Etiam cum concedimus, vix aliquid, aut parum attingere valemus. (q. 3. ar. 1. q. 2. 1. c. & ar. 2. q. 2. 1. c. & q. 11. art. 3. q. 3. 1. c. — Luc. 10. gloſa. 16 t. — Lib. 2. ſupra Ezech. homil. 14.)

¶ Ad primum tamen dicendum, quòd non eſt ſimile de Chriſto, & de alijs, quia ipſe erat verus viator, & comprehenſor: vnde ſimul erat in actu perfecto quantum ad vtrãque vitam, etiam ſecundum actus viæ.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ angeli ex ordine naturæ ſunt medij inter deum & homines, & ideo eis competit miniſteriũ cuſtodiæ, & huiuſmodi, non autem animabus ſanctorum.

¶ Ad tertium patet ſolutio per id quod dictum eſt.

¶ Ad alia etiam patet ſolutio ex prædictis.

In corp.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de donis perficientibus in vtraque vita.

Quod intellectus & ſcientia, de quibus hic agit, nõ illa ſunt quæ naturaliter habet homo.

¶ Et primo, De dono ſapientiæ.
¶ Secundo, De dono intellectus.
¶ Tertio, De dono ſcientiæ.
¶ Quarto, De dono conſilij.

Et notandum quòd intellectus, & ſcientia, quæ dicuntur dona Spiritusſancti, alia ſunt ab intellectu, & ſcientia quę B naturaliter ſunt in hominis anima. Hæ autem virtutes ſunt, quę per gratiam infunduntur animis

ART. PRIMVS.

Vtrum ſapientia ſit donum.

Ad primum ſic proceditur. Videtur quòd ſapientia non ſit donum. Sapientia enim in litera dicitur cognitio diuinorum: hoc autem videtur eſſe fidei, cuius obiectum eſt veritas prima. cum ergo fides non ſit donum, ſed virtus, videtur quod nec ſapientia. (2a. q. 45. 1.)

¶ 2 Præt. In litera dicitur, quòd ſapientia eſt cultus dei, & ſumitur de Iob 28. ſecundum aliam tranſlationem: ſed latria, quæ cultus dicitur, eſt virtus, & non donum. ergo ſapientia non eſt donum.

¶ 3 Præt. Nullum donum habetur per acquiſitionem: ſed ſapientia habetur per acquiſitionem, quia Philoſophus philoſophiam primam, ſapientiam nominat, quæ per doctrinam C habetur. ergo ſapientia non eſt donum. (1. meta. cap. 2.)

Sed contra. Iſa. 11. computatur inter alia dona.

¶ 2 Præt. Dona ponuntur virtutibus altiora: ſed inter omnes habitus videtur ſapientia nobiliſſimum, maxime eorum quę ad cognitionem pertinent, vt Philoſophus dicit in 10. eth. ergo ſapientia maxime debet dici donum. Vlterius, videtur ꝙ ſapientia non ſit tantum de diuinis. Quia, ſicut dicit Philoſophus in 1. meta. oportet ſapientem certiſſimum eſſe de omnibus. ergo non eſt de diuinis tantum. (Cap. 8. — Cap. 1 t. lec. 2.)

¶ 3 Præt. Ad ſapientem pertinet determinare medium in virtutibus moralibus, vt patet per diffinitionem Philoſophi in 2. eth. de virtute: ſed diuina non ſunt operabilia a nobis. ergo cum medium virtutis moralis ſit de operabilibus a nobis videtur quòd non ſit ſapientia tantum de diuinis. (Cap. 5.)

¶ 4 Præt. Sapiẽtia videtur eſſe circa illa, quorum eſt ars mechanica 1. Cor. 3. Vt ſapiens architectus fundamentum po- D ſui. ergo non eſt tantum de diuinis.

Sed contra eſt, quòd ſapientia eſt de cauſis altiſſimis, ſecundũ Philoſophum in principio meta. ſed cauſæ altiſſimæ ſunt diuina. ergo eſt tantum de diuinis. (Cap. 1.)

¶ Præt. Philoſophus in 6. ethi. dicit, ꝙ ſapientia eſt quaſi caput ſcientiarum: ſed omnis cognitionis caput eſt cognitio quæ eſt de diuinis: ergo ſapientia eſt circa diuina. (Cap. 8.)

Vlterius. Videtur ꝙ ſapientia non ſit in intellectu, ſed in affectu magis, quia ſapientia ſecundum nomen ſuum eſt, vt dicitur Eccleſ. 6. ſed dicitur a ſapore. cum ergo ſapor ad guſtum pertineat, qui ad affectum transfertur, ſicut viſus ad intellectum, videtur ꝙ ſapientia ſit in affectu. (II — Ibidem 2.)

¶ 2 Præt. In litera dicitur, ꝙ ſapientia eſt in cognitione & dilectione eius quod ſemper incommutabiliter manet, quod E eſt deus: ſed dilectio ad affectionem pertinet. ergo ſapientia eſt in affectione.

¶ 3 Præt. Septima beatitudo, qua dicitur, Beati pacifici, ad ſapientiã reducitur: ſed pax ad affectũ pertinet. ergo & ſapientia.

Sed contra eſt, ꝙ in litera diffinitur per cognitionem.

¶ 2 Pręt. Omnis virtus intellectualis eſt in parte cognitiua: ſed ſapientia ponitur a Philoſopho virtus intellectualis. ergo tam ipſa, quam ſapientia donum, quod ei reſpondet, in parte cognitiua eſt.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, ꝙ ſapientia ſecundum nominis ſui vſum videtur importare eminentem quandam ſufficientiam in cognoſcendo, vt etiam in ſeipſo certitudinẽ habeat de magnis & mirabilibus, quæ alijs ignota ſunt, & poſſit de omnibus iudicare, quia vnuſquiſque bene iudicat quæ cognoſcit: poſſit etiam & alios ordinare per dictam eminentiam. Hæc autem ſufficientia in quibuſdam quidem eſt per ſtudium & doctrinam adiuncta viuacitati intelle-

ctus:

ctus:& talis ſapientia à Philoſopho ponitur virtus intellectualis in 6. ethico. (Cap. 8.) ſed quibuſdam talis ſufficientia accidit per quandam affinitatem ad diuina, ſicut dicit Dio. de Hierotheo in 2. c. de di. no. ꝙ patiendo diuina, didicit diuina. Et de talibus dicit Apoſtolus 1. Cor. 2. Spiritualis iudicat omnia, & 1. Io. 2. Vnctio docebit vos de omnibus.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſicut ſe habet ſapientia, quæ eſt virtus intellectualis, ad intellectum principiorum, quia quodammodo comprehendit ipſum, vt dicitur in 6. ethico. (Cap. 8.) ſecundum quod ea principijs negotiatur circa altiſſima & difficillima, & de his etiam quodammodo ordinat, inquantum reducit omnia ad vnum principiũ & eius eſt diſputare contra negantes ipſa: ita ſe habet ſapientia, quæ eſt donum, ad fidem quæ eſt cognitio ſimplex articulorũ, quæ ſunt principia totius chriſtianæ ſapientiæ. Procedit enim ſapientiæ donum ad quãdam deiformem contemplationem, & quodãmodo explicitã articulorũ, quæ fides ſub quodam mõ inuoluto tenet ſecundũ humanum modũ. Et ideo ſapientia eſt donum, fides autem virtus.

fidelium, vt per eas recte viuant. Illa vero naturaliter habet homo ex beneficio creationis, a Deo tamen: per has autem virtutes quæ dicuntur Spiritusſancti dona, illa naturalia reformantur atque adiuuantur. Vt verbi gratia, Intellectus naturalis peccato obtenebratus per virtutem quandam & gratiã, quæ dicitur ſpiritus intelligentię, reformatur atq; adiuuatur ad intelligẽdum: ita & per illã virtutẽ, quæ dicitur ſpiritus ſapiẽtiæ, iuuatur atq; erigitur mentis rõ ad cõtẽplationẽ & delectationẽ æternæ veritatis.

G

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſapientia non dicitur pietas, quæ eſt latria per eſſentiam; ſed quaſi per eam, quia proxime ad latriam inclinat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd æquiuocatio eſt in ſapientia, vt dictum eſt.

(In cap. præced. art.) Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, H ad ſapientem pertinet iudicare & ordinare: iudicium autem de aliquibus fieri non poteſt, niſi per ea quæ ſunt lex & regula eorum. Semper autem oportet ꝙ ſuperiora ſint inferiorũ regula, & ideo oportet de infimis per ſuperiora iudicare: vnde quamuis intentio quandoque ab infimis incipiat, & ad ſuprema tendat, tamen iuditium nunquam perficitur niſi per ſuperiora, in quibus inferiora reſoluuntur: & ideo oportet ſapientem de altiſſimis cognitorem eſſe. Altiſſimum autem dicitur dupliciter. Vno modo ſimpliciter, quod præeminet omnibus, & hoc modo diuina altiſſima ſunt: vnde eum qui ſimpliciter ſapiens dicitur, oportet circa diuina inſtructum eſſe. Alio modo dicitur altiſſimum in genere aliquo, & qui circa hoc inſtructus eſt, nõ ſimpliciter, ſed in genere illo ſapiens dicitur: ſicut in artificialibus altiſſimum eſt vſus illorum propter qđ ſunt: vnde qui habet artem vſualem, quæ architectonica dicitur, in ſingulis artificijs ſapiens illius artificij dicitur, & per I modum iſtum prudens in rebus humanis quibus præcipit, ſapiens dicitur. Et quia per delectationes, & alias paſſiones corrũpitur æſtimatio prudẽtiæ, vt dicitur in 6. eth. (Cap. 6.) ideo apud Senecam. & alios morales philoſophos tranſlatũ eſt nomen ſapientiæ ad temperantiam, & alias morales virtutes, inquantum paſſiones refrenant, & ſic prudentiam conſeruant: vnde dicunt ꝙ ſapiens nõ deturbatur, & huiuſmodi. Patet ergo ꝙ ſapientia, quæ ſimpliciter ſapientia dicitur ſiue ſit virtus intellectualis, ſiue donũ, de diuinis eſt principaliter, & inquantum ꝑ ea de oĩbus alijs iudicare põt, omniũ certiſſimus eſſe dicit.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, ſapientiæ donũ eminentiam cognitionis habet per quandam (Supra arti. præcedent. in corp.) vnionem ad diuina, quibus non vnimur niſi per amorem, vt qui adhæret deo, ſit vnus ſpiritus cũ eo. 1. Cor. 6. Vnde & dominus Io. 15. Secreta patris ſe reuelaſſe diſcipulis dicit, inquãtũ amici erãt. Et ideo ſapientiæ donũ dilectionem quaſi principium præſupponit, & ſic in affectione eſt: ſed quantum ad eſſentiam in cognitione eſt, vnde ipſius actus videtur eſſe & hic & in futuro diuina amata contẽplari, & per ea de alijs iudicare non ſolum in ſpeculatiuis, ſed etiam in agendis, in quibus ex fine iudicium ſumitur: & ideo Greg. ſapiẽtiam contra ſtultitiam ponit, quæ importat errorem circa finem intentum. (Lib. 2. mor. cap. 36.)

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſaporem ſapientia importat quantum ad dilectionem præcedentem, non quantum ad cognitionem ſequentem, niſi ratione delectationis, quæ ipſam cognitionem in actu exequitur.

¶ Vel dicendum, ꝙ dictum Eccl. non intelligitur quantum ad ſimilitudinem nominis cum ſapore, quia illa ſimilitudo, etſi ſit in lingua latina, non tamen eſt in alijs linguis: ſed loquitur quantum ad ſignificatum, quod omnes concipiunt de nomi- F ne ſapientiæ in quacumque lingua dicatur.

¶ Ad ſecundum patet ſolutio per id quod dictum eſt. (In corp.)

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ pacificatio illa pertinet ad affectũ ordinationis ſapientiæ, quia omnis ordinans pacem intendit, non autem quantum ad eſſentialem ipſius actum.

ARTIC. II.

Vtrum intellectus ſit donum.

(22. q. 8. 1.) AD ſecundum ſic proceditur. Videtur ꝙ intellectus non ſit donum. Nullum. n. donum, ſecundum qđ nunc de dono loquimur, eſt nobis a natura: ſed intellectus eſt nobis naturaliter inſitus. ergo intellectus non eſt donum.

¶ 2 Præt. Ea quæ ſunt vnius diuiſionis, videntur eſſe vnius rationis, ſed intellectus quandoque diuiditur contra voluntatem, quandoque autem contra rationem: ſed voluntas non eſt donum, neque ratio. ergo neque intellectus.

¶ 3 Præt. Greg. dicit in principio mor. ꝙ intellectus in die ſuo paſcit, dum de auditis mentem illuſtrat. (Lib. 1. c. 3. 2.) ergo intellectus eſt ex auditu, ſicut & fides: ſed fides non eſt donum, ſed virtus. ergo intellectus non eſt donum.

Sed contra eſt, quod dicitur Iſa. 11. vbi ſpiritus intellectus computatur inter ſeptem dona ſpiritus ſancti.

¶ 2 Præt. Donorum propria eſt ratio, vt prius dictum eſt, vt per ea quis ſuper humanum modum: ſed operatio intellectus præcipue eſt ſupra hominem, vt dicitur in eth. (10. eth. c. 9.) ergo intellectus maxime debet dici donum.

II

Vlterius. Videtur ꝙ donum intellectus nõ habeat aliquẽ actum in via. Intellectus enim importat quandam cognitionem ſine obumbratione. Vnde Iſaac dicit, ꝙ vbi obumbratur intellectus, oritur ratio: ſed impoſſibile eſt ꝙ in ſtatu viæ cognoſcamus ſine obũbratione phãtaſmatũ vt Philoſophus oſtẽdit 3. de anima. (T. com. 39.) ergo intellectus nõ hẽt aliquẽ actũ in via.

¶ 2 Præt. Dio. dicit 1. c. cę. hier. ꝙ impoſſibile eſt nobis aliter lucere diuinum radium, niſi varietate ſacrorum velaminum circumuelatum: ſed vbicunq; eſt cognoſcere per aliqua velamina, oportet eſſe collationem, quæ non ad intellectum, ſed ad rationem pertinet. ergo non eſt poſſibile quòd in ſtatu viæ ſit nobis intellectus actus.

¶ 3 Præt. Actus intellectus eſt videre deum, hoc enim ponitur in ſexta beatitudine, quæ ad intellectum refertur: ſed deum I nullus poteſt videre in hac mortali carne exiſtens. ergo in ſtatu viæ non habemus vſum intellectus.

¶ 4 Præt. Auguſt. dicit in quodam ſer. de timore, quòd intellectus vocatur, quo ab omni infirmitate corda mundantur, vt pura intentio dirigatur in finem: ſed impoſſibile eſt in ſtatu viæ ab omni infirmitate corda mundari. ergo impoſſibile eſt in ſtatu viæ actum intellectus eſſe.

Sed contra. Habitus ordinatur ad actum. ſi ergo actus intellectus a nobis in via haberi non poſſet, fruſtra nobis donum intellectus daretur.

¶ 2 Præt. Sexta beatitudo ad intellectus donũ refertur: ſed in illa ponitur aliquid pertinens ad ſtatum viæ, & aliquid ad ſtatum patriæ. ergo intellectus habet actum in nobis & quantum ad ſtatum viæ, & quantum ad ſtatum patriæ.

III

Vlterius. Videtur ꝙ intellectus a ſapientia non differat. Totum enim a parte eſſentialiter non diſtinguitur: ſed intelle- K ctus videtur eſſe totum reſpectu ſapientiæ, quę eſt tantum de deo, cum intellectus ſit de deo & ſpiritualibus creaturis. (22. q. 8. 6.) ergo intellectus eſſentialiter a ſapientia non differt.

¶ 2 Præt. Sapientia vt in litera magiſter dicit, delectationem circa diuina experitur: ſed hoc idem videtur ad intellectum pertinere, & conſideratione enim intellectus eſt maxima delectatio, ſicut dicit Philoſophus in 10. eth. (Cap. 9.) ergo intellectus a ſapientia non differt.

¶ 3 Præt. Ad eundem actum non oportet ordinari diuerſos habitus, cũ habitus diſtinguatur per actus: ſed tã ſapiẽtia quã intellect⁹ ordinant ad cõteplationem. cum ergo cõtẽplatio ſit vnus actus, videtur ꝙ ſapiẽtia & intellectus ſit vnus habitus.

Sed contra eſt, ꝙ diuiduntur ex oppoſito Iſa. 11.

¶ 2 Præt. Dona correſpondent virtutibus: ſed alia virtus eſt intellectus, & alia ſapientia, vt patet in 6. ethico. (Cap. 7.) ergo & aliud eſt vnum donum ab alio.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, ꝙ intellectus ſecundū ſuū nomen importat cognitionem pertingentem ad intima rei. Vnde cum ſenſus & imaginatio circa accidentia occupentur, quæ quaſi circūſtant eſſentiam rei, intellectus ad eſſentiam eius pertinget. Vnde ſecundum Philoſophum in 3. T. co. 10. 11 de anima obiectū intellectus eſt quid, ſed in apprehenſione huius eſſentiæ eſt differentia. Aliquando. n. apprehenditur ipſa eſſentia per ſeipſam, non ꝙ ad eam ingrediatur intellectus ex ipſis, quæ quaſi circumuoluuntur ipſi eſſentiæ: & hic eſt modus apprehendēdi a ſubſtantijs ſeparatis, vnde intelligentiæ B dicuntur. Aliquando vero ad intima non peruenitur, niſi per circumpoſita, quaſi per quædā oſtia: & hic eſt modus apprehendendi in hominibus, qui ex effectibus & proprietatibus procedunt ad cognitionem eſſentiæ rei. Et quia in hoc oportet eſſe quendā diſcurſum, ideo hominis apprehenſio ratio dicitur, quāuis ad intellectū terminetur in hoc, ꝙ inquiſitio ad eſſentiam rei perducit, vnde ſi aliqua ſunt quæ ſtatim ſine diſcurſu rationis apprǽhendantur, horum non dicitur eſſe ratio ſed intellectus: ſicut principia prima, quæ quiſq; ſtatim probat audita. Primo ergo modo intellectus potentia eſt, ſed ſecundo mō accipiendo, habitus principiorum dicitur. Sicut autem mens humana in eſſentiam rei non ingreditur niſi per accidentia, ita etiam in ſpiritualia non ingreditur niſi per corporalia & ſenſibilium ſimilitudines, vt Dion. dicit. Vnde fides quæ ſpiritualia in ſpeculo, & ænigmate quaſi inuoluta tenere C facit, humano modo mentē perficit, & ideo virtus eſt. Sed ſi ſupernaturali lumine mens intantum eleuetur, vt ad ipſa ſpiritualia aſpicienda introducatur, hoc ſupra humanum modum eſt. & hoc facit intellectus donum, quod de auditis mentem illuſtrat, vt ad modum primorum principiorum ſtatim audita probentur, & ideo intellectus donum eſt.

1. capit. de cœl. hier. & 1. cap. de ec cleſ. hierar.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ intellectus ad ſpiritualia ingreditur dupliciter. Vno modo, per viam remotionis dum a ſpiritualibus viam quæ in corporalibus inuenitur, remouet. Alio modo, ſm̄ quod vlterius in ipſa ſpiritualia virtutum defigit intuitum. In ſtatu ergo viæ intellectus ingreditur ad ſpiritualia primo modo, maxime ad diuina: quia in hoc perficitur cognitio humana ſm̄ ſtatum viæ, vt intelligamus deum ab omnibus ſeparatum ſuper omnia eſſe, vt dicit Dio. D in li. de myſtica theol. Et ad hoc peruenit Moyſes, qui dicitur intraſſe ad caliginem in qua deus erat. Exo. 19. Et propter hoc etiam quantū ad ſtatum vię mundities ponitur in ſexta beatitudine, quę pertinet ad depurationē intellectus ab omnibus corporalibus: ſed ad ſecundū modum pertingere non poſſumus in ſtatu viæ, maxime quantum ad deum, ſed hoc erit in patria. Vnde Gre. ſuper Ezech. Quandiu in hac carne mortali viuitur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, vt in ipſo iam incircūſcripto luminis radio mentis oculos infigat. ſed quicquid de illo modo conſpicitur, non eſt ipſe, ſed ſub ipſo eſt. Hoc tn̄ infirmę mentis deſiderio ſatisfacit, quia ſecundū quod philoſophus dicit in 11. de animalib. Amans in prima cōprehēſione amati magis delectatur, quam in magna aliorū cōprehenſione. Et ideo vt ipſe dicit, illud parum quod de ſubſtātijs ſeparatis cognoſcere poſſumus, plus deſideratur & delectat, quam quicquid de alijs rebus cognoſcimus.

Cap. 4. 5.

Cap. 19.

2. lib. ſuper Ezech. homil. 14.

D. 482.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ vmbra, quæ in ſtatu viæ in intellectu noſtro eſt, nos impedit vt in diuinam eſſentiā mentis oculos defigere nequeamus.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ Dio. loquitur quantum ad principium reuelationis diuinorum, in qua quaſi per ſermonem quendam nobis in ſignis & figuris proponuntur, ſed vlterius de auditis, ſic per donum intellectus mens illuſtratur.

¶ Ad tertium dicendū, ꝙ videre deū defigēdo intuitū in eſſentiā eius non poſſumus in ſtatu viæ, ſed alio mō, vt dictum eſt.

In corp.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ Aug. nominat infirmitatem humanam corporalia phantaſmata, quæ oportet remouere per intellectum tendentes in deum.

¶ Ad tertiam quæſtionē dicendū, ꝙ intellectus videtur nominare ſimplicē apprehenſionē, ſed ſapientia nominat quandā plenitudinē certitudinis ad iudicādū de apprehēſis: & ideo intellectus vi pertinere ad viā intenſionis, ſed ſapientia ad viam iudicij. Sed quia iudicium non poteſt eſſe de apprehenſis niſi A per ſuprema, quibus ſapiens mēte vnitur vt quaſi in ſuperiori colocatus de oībus iudicet, quæ quidē vnio ad diuina per dilectionem eſt: ideo ſapientia circa diuina principaliter eſt, & habet circa ea delectationē de dilectione cauſatā. Intellectus autem eſt indifferenter circa omnia apprehenſa ſpiritualia, & delectationē ex amore ad apprehenſa cauſatam, quantum eſt in ſe, non importat.

Quòd ſapientia iſta Dei eſt, nec eſt illa quæ Deus eſt.

Illud etiam ſciendum eſt, qđ ſapientia, de qua nunc differimus, non eſt illa Dei ſapiētia, vt ait Aug. quę De⁹ eſt, ſed hominis ſapientia. Vera tn̄ ſecundum Deū eſt, ac verus & pręcipuus cultus eius eſt. Si ergo colat mens hominis Deū cuius ab eo capax facta eſt, & cuius eſſe particeps

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ non eodē modo conſiderat de deo intellectus, & ſapientia: & ideo ſapientia non includitur in intellectu, ſed alio modo, vt dictum eſt: In corp.

B ¶ Ad ſecundū dicendū, ꝙ delectatio quæ eſt in actu intellectus, cauſatur ex cōgruentia operationis ad operantē, nō autem ex dilectione ad ea. circa quę eſt operatio, ſicut eſt in ſapiētia.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in contemplatione eſt neceſſaria apprehenſio quæ eſt per intellectum & iudicium, quod eſt per ſapientiam, & ideo neceſſaria ſunt dona.

ARTICVLVS III.

Vtrum donum ſcientiæ ſit tantum de humanis.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ donū ſcientiæ non ſit tantum de humanis, ſed etiā de diuinis. dicit. n. Augu. in litera ꝙ ſcientia donum eſt, qua fides defenditur & roboratur: ſed fides eſt de diuinis. ergo ſcientia eſt de diuinis. 22. q. 9. 2.

¶ 2 Præt. Scientia donum eſt altior quàm ſcientia virtus: ſed C ſcientia virtus de diuinis eſt ſicut metaphiſica, vel etiam theologia. ergo & ſcientia donum de diuinis eſt.

¶ 3 Præt. Caput eſt cōforme mēbris: ſed ſapiētia q̄ eſt de diuinis, in metaph. dr̄ caput ſcientiarum. ergo ſcīa de diuinis eſt.

Sed contra. Per ſcientiam ſcimus conuerſari in medio prauæ & peruerſæ nationis, vt in litera dicitur: ſed hoc non pertinet ad diuina, ſed ad humana. ergo ſcientia non eſt diuinorum, ſed humanorum.

II

Vlterius. Videtur ꝙ nō ſit tantum practica, ſed etiam ſpeculatiua, quia quanto aliqua cognitio eſt altior, tanto ad plura ſe extendit: ſed ſcientia donum eſt altior quàm ſciētia quæ ponitur virtus intellectualis. ergo cum ſcientia quæ eſt virtus intellectualis, ſe extendat ad operabilia & ſpeculabilia, videtur quòd multo fortius ſcientia quæ eſt donum. 22. q. 9. 3.

¶ 2 Præt. Philoſophus in principio meta. probat ꝙ ſcientia ſpeculatiua eſt nobilior quàm practica inquantum per ſe ſpe D culatiuæ expetuntur, non autem practicæ: ſed ſcientia quæ eſt donum, debet eſſe altiſſima ſcientia. ergo eſt magis ſpeculatiua, quàm practica. Cap. 1. circa fin.

¶ 3 Prę. Sciētia perficit inferiorem rationē, vt Aug. dicit, inferior autem ratio contra ſuperiorem diuiditur. Superior autem eſt tam ſpeculatiua quàm practica: quia ſecundum Aug. inhæret æternis conſpiciendis, quod ſpeculationis eſt: & conſulendis, quod actionis eſt. ergo ſimiliter ratio inferior. ergo ſapientia & ſcientia ſunt ſpeculatiuæ & practicæ. 3. de trin. c. 14. 15. 12. de trinit. cap. 3. & 4.

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit, ꝙ actio qua bene vtimur rebus tēporalibus, ſciæ deputatᷣ: ſed vſus rerū tēporaliū ad practicā pertinet. ergo ſciētia, de qua hic loquimur, eſt practica. 12. de trin. cap. 14.

¶ 2 Præt. Ab omnibus dicitur ꝙ ſcientia donum dirigit pietatem: ſed pietas ad actiuam vitam pertinet. ergo & ſcientia. ergo eſt practica.

II

B Vlterius. Videtur ꝙ in ſciētia humanorum non ſit aliquid noxiæ curioſitatis. Maxime. n. cognoſcere mala, malum eſſe videtur: ſed ſcientia malorum bona eſt, alias in deo non eſſet. ergo in ſcientia non poteſt eſſe aliquid noxiæ curioſitatis.

¶ 2 Præt. Quanto aliquid magis accedit ad ſuam perfectionem, tanto magis laudabilis eſt: ſed homo per ſcientiam cuiuſlibet rei perficitur, quia trahitur de potentia ad actum, cū intellectus noſter ſit potentia omnia intelligibilia, vt dicitur in 3. de anima. ergo in ſcientia nō poteſt accidere peccatum. T. com. 18.

¶ 3 Præt. In medio nō eſt accipere ſuperfluū, ſicut nullus pōt eſſe nimis caſtus: ſed ſcientia in medio conſiſtit cum ſit virtus intellectualis, vt in 33. di. dictū eſt. ergo nō pōt eſſe ſuꝑfluitas in ſciendo: & ita non poteſt eſſe aliqua noxietas curioſitatis. q. 1. arti. 3.

Sed contra. Nullus punitur niſi pro peccato: ſed Hiero. ſe punitum aſtruit pro eo ꝙ in libris Ciceronis ſtudebat. ergo poteſt eſſe in ſcientia humanorum peccatum. tom. 1. in epiſtola ad Euſtachiū de virginitate ſeruanda.

¶ 2 Præt. Expēdere tēpus in inutilibus videt non eſſe ſine peccato: ſed quædā ſcientiæ videntur eſſe vel parū, vel nihil vtiles

ad bene

ad bene viuendum, cui homo debet totus inſiſtere, ſicut ſcientiæ mathematicę. ergo videtur ꝙ in eis ſtudere ſit peccatum.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, ꝙ duorum diuidentium aliquod commune, illud quod aliquam excellentiam ſuper rationem communis addit proprium nomen ex illa differentia addita accipit. Quod autem nullā differentiā dignitatis addit, nomen commune retinet, ſicut patet in proprio & diffinitione: quia proprium eſſentiale dicitur diffinitio, proprium autē non eſſentiale vocatur nomine communi proprium. Similiter etiam eſt in propoſito. Omnis enim certitudinalis cognitio alicuius, & præcipue ſi ſit complexi, pro rationis collatione habita, ſcientia dicitur. Sed illa quæ eſt de altiſſimis quaſi aliarum ordinatria & iudex proprium nomen ſuperaddit, & ſapientia dicitur. Aliæ vero ſcientiæ quæ ei ſubduntur, ſimpliciter ſcientiæ nomē retinent. Et hoc modo accipiendo ſciētiam, eſt tantum de rebus creatis, ſapientia vero de diuinis, ſiue loquamur in virtutibus intellectualibus, ſiue in donis.

> poteſt, ſapiens ipſa fit: & non ſua luce, ſed ſummæ illius lucis participatione ſapiēs fit. Iſta ergo hominis ſapientia etiam Dei eſt: verumtamen ita Dei eſt, vt nō ea ſapiens ſit Deus. Non enim participatione ſui ſapiens eſt Deus, ſicut mēs participatione Dei. Sic

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ etiam ex humanis cognitio diuinorum & nutritur, & defenditur: quia inuiſibilia dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. In corp.

¶ Ad ſecundum & tertium patet ſolutio ex dictis.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ ſicut eſt in ſenſibilibus corporis, ꝙ ſenſus qui eſt ad eſſe. ſ. tactus, eſt in omnibus membris: qui aūt ſunt ad bene eſſe, ſunt in corde tātum, per qđ alia mēbra regnntur. Ita etiam eſt de donis gratuitis, quæ in eccleſia dātur, quædam enim ſunt de neceſſitate ſalutis, & hoc oportet ꝙ omnibus membris Chriſti dētur: & huiuſmodi ſunt quæ pertinent ad gratiam gratum facientem, vt virtutes & dona: quædam autem ſunt, quæ ſunt ad bene eſſe, ſicut gratiæ datæ, vt operatio miraculorum, & huiuſmodi: & hæc non in omnibus Chriſti membris dantur, ſed illis tantū, quibus expedit ad ædificationem fidei. Cum ergo ſcientia ſit donum, & ſit circa res creatas, oportet ꝙ de ratione ſcientiæ ſit tantum illa cognitio, quæ eſt ad neceſſitatē ſalutis: non eſt autē de neceſſitate ſalutis cognitio rerum quantum ad naturas & quidditates ſuas, ſed ſolum cognitio eorū, quæ quis debet facere, vel vitare: & ipſa ſcientia contēplatiua nō pertinet ad rationē doni ſcientiæ, ſed ſolum ſcientia practica, qua homo quandam certitudinē concipit de agendis ex præſentia ſpiritus: & in hoc differt a prudentia, quæ nō certitudinaliter, ſed magis æſtimatiuæ de agendis iudicium habet, vñ & hoc donū a certitudine iudicij nomen habet. Scientia vero, per quæ ad defenſionem fidei ordinatur, pertinet ad gratiā gratis datam, de qua dicitur. 1. Co. 12. Alij datur ſermo ſcientiæ ſm eundē ſpiritū: & nō eſt de neceſſitate doni, ſed pfectione fidei. 1. Cor. 13. Vñ dicit Au. i litera ꝙ tali ſcia multi q fidē hñt, nō pollēt.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſcientia altior non oportet ꝙ extendat ſe ad plura, niſi in illis ad quæ ordinatur: & ita ſcientia donū ad plura ſe extendit, q̄ acquiſita ſcientia de operibus humanis, quia in multis illa deficit, in quib⁹ iſta dirigit.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ non oportet dona quantum ad omnes conditiones eſſe perfectiora virtutibus, ſed quantum ad modum operandi, qui eſt ſupra hominem, vt dictum eſt. Io corp.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non eſt inconueniens * vnam potentiam diuerſis habitibus perfici: vnde & inferior ratio, quæ & ſpeculatiua, & practica poteſt eſſe, perficitur dono ſcientiæ quantum ad operabilia, ſcientijs vero ſpeculatiuis inquantum eſt ſpeculatiua. Sapientia autem rationem ſuperiorem quantum ad vtrumque perficit, quia ſuperiores rationes quibus contemplandis ſapientia inhęret, etiam operationum noſtrarum regulæ ſunt. Vnde ſecundum quod aſſumit eas vt regulas operabilium, ſic in praxim extenditur. * D. 205. & I

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ ſcire quantum in ſe eſt, nunquam malum eſt, & per conſequens nec addiſcere, quia cuius generatio eſt mala, ipſum eſt malum. Sed per accidens contingit eſſe peccatum in ſciendo, vel addiſcendo, ſiue conſiderando: hoc autē accidens poteſt accidere vel ex parte cognoſcibilis, vel ex parte cognoſcentis. Ex parte cognoſcentis eſt duplex accidens. Vnū eſt, quando propter occupationē in ſtudio alicuius ſcientiæ impeditur ab executione officij ad qđ tenet: ſicut ſi iudex propter ſtudium geometriæ deſiſteret a cauſis expediēdis, vel ſacerdos a confeſſionibus audiendis, quando eas audire tenetur. Aliud eſt qñ propter delectationē in aliqua ſcientia veniret in cōtemptum alicuius, quod reue-

F reri oportet: ſicut de Hieronymo accidit, quia tantum delectabatur in ornatu verborum Tullij, ꝙ deſpiciebat ei inc͞ultus ſermo prophetarum, vt ipſe dicit. Sicut etiam accidit illis qui tantū inhærent rationibus humanis, ꝙ a fide diſcedunt, & eā impugnant. Ex parte vero cognoſcibilis eſt triplex accidens. Vnū eſt, quando cognoſcibile de facili ad malum inclinat, & præterea in ſe paruæ vtilitatis eſt: & propter hoc prohibitæ ſunt ſcientiæ magicæ, ne homo in exercitium earum labatur. Aliud eſt, quando cognoſcibile eſt ſupra potentiam cognoſcentis, ſicut dicitur Eccle. 3. Altiora te ne quæſieris. Tertium eſt, quando in ſe nullius vtilitatis eſt, ſicut facta contingentia hominū: vnde & furioſi dicuntur, qui ſunt ſcrutatores conſcientiarū G proximi. In omnibus autem iſtis tribus contingit, ꝙ illud qđ eſt vni curioſum, non eſt curioſum alteri: quia aliquid eſt ſupra vnius intellectum, qđ non eſt ſupra intellectum alterius: aliquid etiā eſt vtile vni, qđ non eſt vtile alteri: aliquid ēt facile in peccatum præcipitat vnum, quod non pręcipitat alium. Tom. 1. epiſtola ad Euſtochiū de virg. ſeruand.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conſilium ſit donum.

AD quartum ſic proceditur. Videtur ꝙ conſilium non ſit donum. Donum enim a ſeipſo quis habere non poteſt: ſed conſilium cuilibet eſt a ſeipſo, quia conſilium quæſtio eſt, vt dicitur in 3. ethi. quilibet autem quærere poteſt. ergo conſilium non eſt donum. 22. q. 52. a. Cap 6.

H ¶ 2 Præt. Sicut in cognitione practica humana eſt inquiſitio, ita & in cognitione ſpeculatiua: ſed in donis pertinentibus ad vitam contemplatiuam non ponitur aliquid quod inquiſitionem importet. cum ergo conſilium inquiſitionem importet, videtur quòd conſilium non debeat poni donum dirigens in vita actiua.

¶ 3 Præt. Dona ſe extendunt ad illa quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, ſicut dictum eſt: ſed conſilium, ſecundum quod communiter dicitur, dirigit in his ad quæ non omnes tenentur. ergo conſilium non eſt donum.

Sed contra eſt, quod Iſa. 11. inter dona computatur.

¶ 2 Præt. Virtutibus reſpondent dona: ſed quædam virtus eſt ordinata ad bene cōſiliandum. ſ. eubulia, de qua Philoſophus in 6. ethi. determinat. ergo videtur quòd debeat eſſe aliquod donum quod perficiat nos ad recte conſiliandum.

Vlterius. Videtur ꝙ cōſilium donum differat a dono ſcientiæ. Scientia enim eſt qua bene conuerſamur in medio prauæ & peruerſæ nationis: ſed hoc non poteſt fieri ſine conſilio. ergo conſilium non diſtinguitur a ſcientia. Cap. 10. II

I ¶ 2 Præt. In donis quæ ad executionē pertinent, idem donum reſpondet omnibus virtutibus quæ ſunt circa materiam vnā, ſicut pietas omnibus virtutibus quæ ſunt circa communicationes: ſed prudentia & eubulia ſunt circa vnam materiam, quia circa actum rationis in agibilibus. cum ergo prudentiæ reſpondeat ſcientia, eubuliæ autem conſilium, videtur quòd conſilium & ſcientia ſint vnum donum. Eubuliæ. Conſiliatiua.

¶ 3 Præt. Sicut prudentiæ ſubſeruit eubulia, ita & syneſis: ſed præter donum ſcientiæ quod reſpondet prudentiæ non inuenitur aliud donum quod reſpondeat syneſi ad iudicium pertinens. ergo nec oportet eſſe aliud donum a ſcientia quod reſpondeat eubuliæ.

K Sed contra eſt, quod Iſa. 11. vnum alteri connumeratur: quod non eſſet, ſi vnum donum forent.

¶ 2 Præt. Sicut in ſpeculatiuis eſt via inuentionis & iudicij, ita & in practicis: ſed in donis pertinentibus ad vitam contemplatiuam eſt aliud donum quod reſpondet inuentioni. ſ. intellectus, & aliud quod reſpondet iudicio, ſcilicet ſapientia. ergo & in donis dirigentibus in vita actiua præter ſcientiam quæ reſpondet iudicio, erit aliud donum quod pertinet ad inuentionem, & hoc eſt conſilium. Sineſis. Iudicatiua.

Vlterius. Videtur ꝙ actus conſilij non erit in patria. Conſilium. n. ſecundum Greg. contra præcipitationem mentē munit. & Dama. dicit. 2. lib. ꝙ conſiliū dubitantis eſt: ſed in patria non erit pręcipitatio, neque dubitatio. ergo neque cōſilium. III 22. q. 52. 3. Lib. 2. moral. c. 36.

¶ 2 Præt. Conſilium inquiſitionem & diſcurſum importat, vt patet per Philoſophum in 3. ethi. ſed in patria, ſecundū Aug. nō erunt volubiles cogitationes, ſed vtemur deiformi intelle- Cap. 6. 15. de trin. cap. 16.

ctu

ctu ad ſimilitudinem angelorum. ergo in patria non erit conſilij actus.

¶ 3 Præt. Eadem ratione eſſet ibi actus ſcientiæ, nec eſt dare in quo vnus actus ab alio ibi differat, quia ibi inuentio non erit. ergo non erit ibi actus conſilij.

Sed contra. Directiuum nobilius eſt executiuo: ſed in patria erit aliqs actus timoris, fortitudinis, & pietatis, quæ ſunt exequentia in vita actiua. ergo multo fortius erit ibi actus ſcientiæ & conſilij, quæ ſunt dirigentia.

¶ 2 Præter. Sancti in patria erunt Deo ſimiles: ſed in Deo eſt conſilium. Iſaiæ. 25. Conſilium tuum verum fiat, ſecundum aliam literam. ergo & in ſanctis erit conſilij actus.

etiam dicitur iuſtitia Dei non ſolum illa, qua ipſe iuſtus eſt, ſed etiam illa, quam dat homini cum iuſtificat impium.

DISTINCTIO XXXVI.

A

De connexione virtutum, quæ non ſeparantur.

SOlet etiam quæri, vtrum virtutes ita ſint ſibi coniunctæ, vt ſeparatim non poſſint poſſideri ab aliquo, ſed qui vnam ha-

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, quod ſecundum Philoſophum in 3. Ethi. conſilium eſt quæſtio de operabilibus à nobis, non tamen de omnibus. Quæ enim determinata ſunt qualiter fieri debeant, ſicut literarum figuræ in dubitationem non veniunt, neque in quæſtionem: & ita de eis non eſt conſilium. Similiter etiam cum finis ſit principium mouens agentem in omnibus operabilibus, non eſt conſilium de fine, ſicut nec in alijs ſcientijs eſt quæſtio de principijs illius ſcientiæ, ſed de his quæ ſunt ad finem conſilium eſt. In his autem recte cōſiliatur quis, ſi debitum finem præſtituat, ſi media accommoda ad finem inueniat, vt non faciat mala propter bona, ſi tempus ſit conueniens rebus agendis, ne per diuturnitatem conſilij tempus agendi tranſeat, & ad hanc rectitudinem conſilij perducit eubulia, vt dicit Philoſophus in 6. Ethic. Sed quia operabilia humana contingentia ſunt & poſſunt deficere ne ad finem intentum perducant: ideo certitudinem conſilij attingere non eſt humanū, ſed diuinum, cuius eſt per certitudinem euentus contingentium præuidere. Et ideo oportet quod ad hanc certitudinem mens eleuetur ſupra humanum modum inſtinctu ſpiritus ſancti. Qui enim ſpiritu dei aguntur, hi filij dei ſunt, Ro. 8. & ideo conſilium eſt donum.

Cap. 6. · Cap. 10.

Ad primum ergo dicendum, quòd donum conſilij non eſt ad quærendum conſilium, ſed ad inueniendum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod dona dirigentia in vita actiua ſunt circa contingentia. Et ideo oportet quod ſit ibi magis inquiſitio, quàm in contemplatiua vita, quæ circa æterna eſt.

Cap. 6. ¶ Ad tertium dicendum, quod ſecundum Philoſophum in 3. Eth. conſilium adhibetur in difficilibus, in quibus nobis non credimus: & propter hoc in arduis, ad quę omnes non tenentur, præcipue eſt donum conſilij, ſed non tantum in illis.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quod habitus dirigentes in vita actiua diſtinguuntur quantum ad tria. Primo quantum ad modum operandi; & ſic à virtutibus prudentia & eubulia, quæ operantur humano modo, diſtinguuntur ſcientia & conſilium, quæ operantur ſupra humanum modum, vt ex dictis patet. Alio modo, quantum ad actus, ſiue vias, quæ exiguntur ad directionem, quæ ſunt inuenire & iudicare: & ſic conſilium quod conſiſtit in inueniendo diſtinguitur à ſcientia, quæ conſiſtit in iudicando de inuentis per conſilium. Tertio modo quantū ad medium, & ſic ſapientia diſtinguitur à ſcientia, inquantum ſapientia quandoque dirigit in agendis per rationes æternas: ſcientia autem per rationes inferiores.

εὐβουλία Cōſiliatiua.

Ad primum ergo dicendum, quod ad bene conuerſandum, vt dictum eſt, duo requiruntur: & ideo oportet eſſe duo dona.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd diuerſæ virtutes exequentes circa vnum genus materiæ diſtinguuntur penes diuerſas partes materiæ, non penes actus agentis. Et ideo ab vnitate actus poterit inueniri vnus modus altior, qui competit vni dono: ſed virtutes dirigentes pertinent ad diuerſos actus ex parte agentis. & ideo requiruntur diuerſi modi, & diuerſa dona eleuantia ad modos digniores.

σύνεσις Iudicatiua.

¶ Ad tertium dicendum, quòd iudicium quod eſt ſyneſis, & præcipere applicanda ad opus quod eſt prudētiæ, totum pertinet ad vnam viam, ſcilicet iudicatiuam: & ideo eis non re-

A ſpōdet niſi vnum donum: ſed eubuliæ quæ pertinet ad aliam viam, reſpondet aliud donum.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quod ſicut dictum eſt donis exequentibus in vita actiua, quod remanebunt eorum actus circa menſuram, ex qua erat modus ſupra hominem in eorum actibus, non autem circa propriam materiam: quia fortitudo nullam difficultatem ſuſtinebit, vt dictum eſt. Ita in ſcientia & conſilio, quia in patria non remanebunt eorum actus, nec contingentia operabilia dubia, in quibus nunc iudicāt & inueniunt: vnde non oportet quod ſit ibi dubitatio. Neque etiā diſcurſus remanebunt in hoc, quod cōuertent ſe ad illum, à quo erat certitudo in eorum iudicio, & inuentione ſupra humanum modum: & erit actus ſcientiæ circa ipſum, ſecūdum quod eſt regula ad iudicandum: actus vero conſilij erit circa ipſum, ſecundum quod eſt illuminans ad inueniendum.

¶ Et ſecundum hoc patet ſolutio ad obiecta.

* In 56. Iſa. · In Ioā. tra. 81. & epiſt. 29. · Supra diſt. 34. q. 1. ar. 3. q. 3. 1. ca. & q. 3. ar. 1. q. 2. in cor. & ar. 5. q. 2. in corp.

bet, oēs habeat. De hoc Hiero. ait. Omnes virtutes ſibi hærēt, vt qui vna caruerit, omnibus careat. Qui ergo vnam habet, omnes habet: quod quidem probabile eſt. Cum enim charitas mater ſit omnium virtutum, in quocunq; mater ipſa eſt, ſcilicet charitas, & cūcti eius, ideſt, virtutes recte fore

B creduntur. Vnde Aug. Vbi charitas eſt, quid eſt quod poſſit deeſſe? vbi autem non eſt, quid eſt quod poſſit prodeſſe? Cur enim non dicimus qui hanc virtutem

EXPOSITIO TEXTVS.

C QVo fides ſaluberrima gignitur.) Hoc intelligendum eſt quantum ad diſtinctionem articulorum, ſiue quantum ad exhortationem ad fidem, ſecundum quod fides ex auditu eſt, non quantum ad habitum fidei, qui eſt ex infuſione. (Abſtinere vero à malis &c.) Hoc eſt, timoris, ſicut exequentis, ſcientiæ, ſicut dirigentis. (Quæ naturaliter ſunt in natura hominis,) quantum ad ſeminaria ſcientiæ, non autem quantum ad habitum completum. Intellectus autem ſimiliter à natura eſt.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit magiſter de virtutibus & donis, hic determinat de connexione eorum. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima, determinat de connexione virtutum. In ſecunda, de connexione præceptorum, quibus actus virtutum imperantur, ibi. (Cum autem duo ſint præcepta.) Prima diuiditur in duas. In prima, probat virtutes

D eſſe connexas: in ſecunda, probat eas eſſe æquales, ibi. (Vtrū vero pariter &c.) Et circa hoc tria facit. Primo, mouet quæſtionem. Secundo, ponit vnam opinionem cum ſua probatione, ibi. (Quibuſdam enim videtur &c.) Tertio, ponit aliam opinionem, quæ vera eſt, ibi. (Alij verius dicunt.) Et circa hoc tria facit. Primo, ponit opinionem cum ſua probatione. Secundo, ſoluit probationem primæ opinionis, ibi. (Cum ergo dicitur aliquis &c.) Tertio, confirmat per authoritatem, ibi. (Secundum hunc modum ſcilicet ſecundum rationem &c.)

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur ſex.

¶ Primo, Vtrum virtutes politicæ ſint connexæ.
¶ Secundo, Vtrum virtutes gratuitæ.
¶ Tertio, Vtrum dona.
¶ Quarto, Vtrum virtutes ſint æquales.
¶ Quinto, Vtrum vitia ſint connexa & paria.
E ¶ Sexto, Vtrum præcepta connectantur in charitate, ita quòd modus ſit in præcepto.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum virtutes politicæ ſint connexæ.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd virtutes politicæ non ſint connexæ. Virtutes enim iſtæ ex actibus acquiruntur, vt probat Philoſophus in 2. Ethico. ſed actus non ſunt connexi. ergo neque prædictæ virtutes. 1 2. q. 65. 1. de veritate q. 1. 1. Cap. 1.

¶ 2 Præt. Quæcunque cōnectuntur, oportet quod in aliquo vno

connectantur; ſed non eſt dare aliquod vnum, in quo connectantur virtutes, niſi prudentiam, in qua connecti non poſſunt, quia cum prudentia ſit quaſi ars quædam operabilium, non eſt inconueniens quòd habeat quis prudentiam quantum ad vnam materiam, & non quantum ad aliam, ergo non eſt neceſſarium quod virtutes ſint connexæ.

¶ 3 Præt. Sicut prudentia omnes virtutes morales ordinat,
Epiſt. 29. de ſententia Ia 69. ita ſapientia ordinat omnes ſcientias, quaſi caput ſcientiarum, vt dicitur 6. Ethico. ſed propter hoc ſcientiæ non ſunt connexæ, quia communiter ordinantur à ſapientia. ergo nec propter hoc virtutes morales ſunt connexæ, quia communiter ordinantur à prudentia.

¶ 4 Præt. Secundum Philoſophum in 4.
Cap. 6. Ethi. Qui circa mediocres honores moderate ſe habet, non eſt magnanimus: conſtat autem quòd virtuoſus eſt ſecundum aliam virtutem, quam ipſe innominatam dicit. ergo vna virtus haberi poteſt alia non habita.

¶ 5 Præt. Ad vnamquamque virtutem politicam pertinet medium in propria materia tenere; ſed videmus ad ſenſum, quòd quidam ſe habent moderate circa materiam vnius virtutis, qui non habent ſe moderate circa materiam alterius. ergo vna politica habetur ſine alia.

¶ 6 Præt. Aug. dicit ad Hiero. quòd non eſt diuina ſententia qua dicitur, Qui habet vnam, habet omnes. ergo cum omnis
Sup epiſtolam Cor. 1. vera ſententia ſit diuina, quia ſecundum Ambroſ. Omne verum à quocunque dicatur, eſt à ſpirituſancto, videtur quòd non ſit vera ſententia.

Sed contra Philoſophus in 6. Ethi. probat, quòd nullus po-
Cap. 12. Cap. 18. teſt habere prudentiam, niſi habeat virtutes morales: neque poteſt quis habere virtutes morales, niſi prudentiam habeat. ergo oportet ad hoc quòd vna virtus habeatur, omnes ſimul haberi.

Lib. 11. Tuſcul. q. ¶ 2 Præt. Tullius dicit. Si vnam de virtutibus tuis amiſeris, nullam te habiturum neceſſe eſt confitearis: & loquitur de virtutibus politicis, quia de gratuitis nihil ponit. ergo virtutes politicæ ſunt connexæ.

¶ 3 Præt. Qui habet caſtitatem, caſtus eſt; ſed qui eſt caſtus, virtuoſus eſt: qui autem virtuoſus eſt, nullum vitium ei ineſt. ergo qui habet caſtitatem caret omni vitio, & ita videtur habere omnem virtutem: & eadem ratio eſt de alijs virtutibus. ergo qui habet vnam, habet omnes.

Reſpon. Dicendum, quòd virtus dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo, ſecundum eſſe ipſius imperfectum, ſecundum quod ſeminaria virtutum inſunt nobis à natura, & ſic virtus dicitur quædam naturalis inclinatio ad virtutis actum: & hoc modo vna virtus poteſt haberi ſine alia. Quidam enim ſunt naturaliter apti ad liberalitatem, quidam ſunt proni ad luxuriam ex natura ſuæ complexionis, & ſic etiam contingit in alijs. Alio modo, conſideratur virtus ſecundum eſſe perfectum, quod ex aſſuefactione recipit, & ſic accipit nomen politicæ virtutis: & hoc modo oportet virtutes omnes eſſe ſimul: & poteſt triplex ratio ex dictis philoſophorum accipi. Aſſignatur autem
Cap. 17. prima a Philoſopho in 6. Ethi. quæ innititur ab eo, quo perficitur quælibet virtus politica. Ineſt enim homini inclinatio quædam naturalis ad actum prudentiæ, quæ virtus naturalis
Dinotica. dicitur, & vocatur a Philoſopho dinotica, quam nos induſtriam
Induſtria. dicere poſſumus, quæ quidem & ad bona, & ad mala ſe habe-
F re poteſt. Vnde non eſt virtus, quia virtus eſt quæ opus habentis ſemper bonum reddit: vnde ſi debeat ad hoc perduci quòd ſemper eius iudicium ſit rectum, oportet quòd addatur aliquid per quod omnis error prohibeatur. Eſt autem duplex error in iudicio. Vnus qui eſt circa finem, ſicut habens habitum vitij, qui quidem inclinat ad ſuum actum, ſicut ad ſe bonum: & talis error in agendis aſſimilatur errori, qui eſt circa principia in ſpeculandis. 2. Corint. 2. Alius error eſt in proſecutione finis, qui contingit cum quis à recta conceptione, quam de fine habet, abducitur per paſſiones: ſicut dicitur quòd delectatio corrumpit æſtimationem prudentiæ. & hic error aſſimilatur in agendis errori qui eſt in ſpeculatiuis circa diſcurſum principiorum ad concluſionem. Vtrunque autem errorem prohibet moralis virtus, quæ in finem rectum inclinationem facit, & paſſionem comprimit, & ideo non poteſt eſſe prudentia ſine morali virtute, dico temperantia, fortitudine, & huiuſmodi. Similiter etiam inclinatio naturalis ad ea quæ virtutis ſunt, quanto maior eſt, tanto eſt magis noxia, niſi rationis diſcretio adhibeatur: ſicut cæcus quanto fortius currit tanto magis offenditur. Et ideo ad hoc quòd virtus moralis perficiatur, oportet quòd à prudentia dirigatur: vnde prudentia in diffinitione moralis virtutis ponitur, vt patet in ſecundo Ethicorum. Et ideo oportet vir- Cap. 5.
tutes politicas connexas eſſe. Alia ratio connexionis ſumitur ex his quæ communiter in omni virtute eſſe oportet, quorum tamen vnumquodque aliqua virtus principaliter ſibi ven-
I dicat: ſicut difficile, vendicat ſibi fortitudo medium inter ſuperfluum & diminutum: quod eſt moderatum, vendicat ſibi temperantia: rectum, vendicat ſibi iuſtitia; ſcientiam autem ſibi habet prudentia. Et ideo ab his conditionibus vnaquæque dictarum virtutum nomen accipit. Quia autem illud quod eſt maximum in quolibet genere, eſt cauſa aliorum, ideo aliæ virtutes participant quodammodo aliquam prædictarum conditionum ex virtute, quæ illud principaliter ſibi vendicat. Quia enim fortis eſt circa maxime difficilia perſeuerans, facile etiam in alijs difficultatibus minoribus perſeuerabit. Et hanc cauſam aſſignare videtur Seneca, qui di-
cit, Omne quod bene fit iuſte, prudenter, fortiter, temperate Lib. 9. epiſtolarũ epiſtola 68.
fieri. Tertia ratio poteſt ſumi ex fine, quem intendit quælibet virtus. Quælibet enim virtus operatur propter bonum virtutis, vnde ſi bonum virtutis quemadmodum virtuoſum
K decet, intendit, nullo modo ab ipſo intentionem deflectit.
Vnde Philoſophus dicit in quarto Ethicor. quod prodigus qui Cap. 3.
expendit non coram bonum, facile in quantumcunque malum declinat.

Ad primum ergo dicendum, quòd quando aliquis exercetur in actu alicuius virtutis, ſi ſimul exercetur in actu alicuius vitij, nunquam acquiret aliquam virtutem, quia non acquirit prudentiam. Vnde oportet ad hoc quòd vna virtus habeatur, quòd bene ſe habeat quis circa omnia, quæ in vſum vitæ veniunt: & ſic illis virtutibus ſimul cum prudentia acquiſitis ex hoc cauſabuntur aliæ virtutes, quæ ſunt circa ea quæ non ita frequenter in vſum vitæ veniunt ex hoc ipſo, quod ratio aſſuefacta eſt inferioribus viribus præeſſe, & inferiores eius nutum ſequi, in quo conſiſtit tota ratio moralis virtutis.

¶Ad

---

habet habere omnes, cum plenitudo legis ſit charitas, quæ quanto magis eſt in homine, tanto magis eſt virtute præditus? Quanto vero minus, tanto minus ineſt virtus: & quanto minus ineſt virtus, tanto magis ineſt vitium.

Si coniunctæ virtutes pariter ſint in quocunque ſunt.

VTrum vero pariter quis omnes poſſideat virtutes, an aliæ magis aliæ minus, in aliquo fuerint, quæſtio eſt. Quibuſdam enim videtur quòd aliæ magis, aliæ minus habeantur ab aliquo, ſicut in Iob patientia eminuit: in Dauid humilitas: in Moyſe manſuetudo: qui etiam concedunt magis aliquem mereri per aliquam vnam virtutem, quàm per aliam, ſicut eſt plenius
H habet quàm aliam: non tamen magis per aliquam mereri dicunt quàm per charitatem, nec aliquam plenius à quoquam haberi quàm charitatem. Alias igitur magis, & alias minus in aliquo eſſe dicunt: ſed nullam plenius charitate, quæ ceteras gignit. Haſque dicunt eſſe multas facies, quas memorat Apoſtolus dicens. Ex perſonis multarum facierũ &c. Alij verius dicunt, uirtutes omnes & ſimul, & pares eſſe in quocunque ſunt, ut qui in una alteri par extiterit, in
G omnibus eidem æqualis ſit. unde Aug. Virtutes quæ ſunt in animo humano, quamuis alio & alio modo ſingulæ intelligantur, nullo modo tamen ſeparantur ab inuicem, ut quicunq; fuerint æquales, uerbi gratia, in fortitudine, æquales ſint & prudentia, & iuſtitia, & temperantia. Si enim dixeris æquales eſſe iſtos in fortitudine, ſed illum præſtare prudentia, ſequitur ut huius fortitudo minus prudēs ſit, ac per hoc nec fortitudine æquales ſint, quia eſt illius fortitudo prudentior: atque ita de cæteris uirtutibus inuenies, ſi oēs eadem conſideratione percurras. Ex his clareſcit omnes uirtutes nō ſolum eſſe connexas, ſed

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ex eodem principio procedit prudens circa omnes materias virtutum, ſcil. ret ex intentione boni rationis. Vnde non poteſt eſſe quòd prudentia acquiratur ſecundum vnam partem materiæ moralis virtutis, & non ſecundum aliam, ſicut contingit, in artibus quantum ad illas materias circa quas eodē modo operantur: ſicut carpentarius de pinu & de quercu ſimiliter facit arcam. Et per hoc etiam patet ſolutio ad tertiū, quia ſcētiæ aliæ addunt principia ſpecialia ad principia communia ſapiētię: & ideo vna illarum pōt ſciri altera ignorata. Sed morales virtutes nō addunt alia principia ſuper principia prudentiæ, immo principia prudētiæ ſecundum virtutes morales, quæ quidē principia ſunt fines moralium virtutum, ſecundum Philoſophum in 10. Ethico.

Cap. 9.

¶ Ad quartum dicendum, quòd qui moderate ſe habet circa mediocres honores, non habet ſemper actum magnanimitatis, quia eius materia non ſibi competit: habet tamen habitum, quo etiam circa illas optime ſe haberet, ſi materia illa ſibi competeret. Et ſimiliter eſt de liberali & magnifico. non enim eſt inconueniens quod alicui habenti vnam virtutē deſit exercitium alterius virtutis, quia non habet materiam.

In corp. ¶ Ad quintum dicendum, quòd ratio illa procedit de virtutibus naturalibus, vt ex dictis patet.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd negatur eſſe diuina ſententia, quia non eſt ex ſacra ſcriptura prolata, vt ei neceſſe ſit conſentire.

etiam pares in animo hominis. Cum ergo dicitur aliquis aliqua præeminere virtute, vt Abraham fide, Iob patiētia, ſecundum vſus exteriores accipiendum eſt, vel in cōparatione aliorum hominum: quia vel humilitatis habitum maxime præfert, vel opus fidei, vel alicuius cæterarum virtutum pręcipue exequitur. Vnde & ea præ alijs pollere, vel inter alios homines ſingulariter excellere dicitur ſecundum hunc modum. ſ. ſecundum rationem actuum exteriorum. Alibi Aug. dicit, in aliquo aliam magis eſſe virtutem, aliam minus: & vnam eſſe, & non alterā. ait enim ſic. Clariſſima diſputione tua ſatis apparuit non placuiſſe authoribus noſtris, immo ipſi veritati, omnia paria eſſe peccata, etiā ſi hoc de virtutibus verum ſit: quia & ſi verum eſt eum qui habet vnam, omnes habere virtutes, & eum qui vnam non habet nullam habere, nec ſic peccata ſunt paria: quia vbi nulla virtus eſt, nihil rectum eſt, nec tamen ideo non eſt prauo prauius, diſtortoque diſtortius. Si autem, quod puto eſſe verius ſacriſque literis congruentius, ita ſunt animæ intētiones, vt corporis membra non quòd uideantur oculis, ſed quòd ſentiātur affectibus: & alius illuminatur amplius, alius minus, alius omnino caret lumi-
B ne, profecto ut quiſque illuſtratione piæ charitatis affectus eſt, in alio actu magis, in alio minus, in aliquo nihil, ſic dici poteſt habere aliam, & aliam non habere: & aliam magis, aliam minus habere uirtutem. nā & maior eſt in iſto charitas quàm in illo. Et ideo recte poſſumus dicere & aliqua in iſto, nulla in illo, quantum pertinet ad charitatē quæ pietas eſt: & in uno homine quidem quòd maiorē habeat pudicitiam quàm
C patientiam, & maiorem hodie quàm heri, ſi proficit: & adhuc non habeat continentiam, & habeat nō paruam miſericordiam. Et ut generaliter breuiterq; complectar, quam de uirtute habeo

ARTICVLVS II.

Vtrum virtutes gratuitæ ſint connexæ.

Ibidem. AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd virtutes gratuitæ non ſint connexæ. Beda enim dicit, quòd ſancti magis humiliantur de virtutibus quas non habent, quàm virtutibus quas habent glorientur. ergo habent aliquas virtutes, & aliquas non habent.

¶ 2 Præt. Conſtat quòd multi habent fidem, qui non habent charitatem: vtraque autem eſt virtus gratuita. ergo &c.

¶ 3 Præt. Chriſtus habuit omnes virtutes alias, cui tamen defuit fides, & ſpes. ergo vna virtus poteſt haberi ſine alia.

¶ 4 Præt. Perſeuerantia eſt quædam virtus. ſed multi habent virtutes aliquas, in quibus non perſeuerant. ergo vna virtus poteſt haberi ſine alia.

¶ 5 Præt. Coniugati, & innocentes poſſunt habere caſtitatem: ſed coniugati non habent virginitatem, innocentes autem nō habent pœnitentiam. ergo non eſt neceſſarium quòd qui habet vnam, habeat omnes.

¶ 6 Præt. Nihil eſt laudabile niſi actus virtutis, neque vituperabile niſi vitium: ſed in ſacra ſcriptura quidam laudātur de vno, & vituperantur de alio, vt patet Apoc. 2. ergo poteſt haberi vna virtus ſine alia, cuius oppoſitum vitium habetur.

Pſalm. 118. Sed contra. Super illud. Feci iudicium & iuſtitiam. glo. à parte totum, vt qui habet vnam, omnes habeat virtutes: & qui vna caret, omnibus careat.

Cap. 16. ¶ Idem poteſt haberi ex glo. Hieronymi ſuper illud Iſa. 16.

A Venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit. vbi dicit glo. Cithara ſonum compoſitum non emittit, ſi vna chorda rupta fuerit: ſic ſpiritus, vel venter prophetæ, ſi vna virtus defuerit.

¶ 2 Præt. Qui habet charitatem oportet quòd habeat alias virtutes: ſimiliter qui habet alias virtutes, oportet quòd charitatem habeat, quæ eſt forma virtutum. ergo qui habet vnā virtutem omnes habet.

Reſpondeo. Dicendum, quòd virtutes gratuitæ, quantum ad id quod eſſentialiter ſe habet ad virtutem, connexionem habent: quantū autem ad id quod accidit virtuti inquantum eſt virtus, quam vis forte non accidat ei inquantum eſt talis virtus, non oportet connexionem eſſe. Ratio autem connexionis ex tribus ſumi poteſt. Primo ex charitate, quæ eſt forma virtutum, cum qua omnes virtutes ſimul infunduntur. Secundo ex gratia, quæ eſt quaſi totum potentiale ad virtutes, ex qua quodammodo fluunt virtutes, ſicut ex eſſentia animæ potentiæ. Vnde ſicut omnes potentiæ ſunt ſimul inquantum connectuntur in eſſentia, ita omnes virtutes gratuitæ ſunt ſimul, inquantum connectuntur in gratia. Tertio, ex ipſa iuſtitia generali, qua iuſtificatur impius, quę nihil imperfectum relinquit: quia impium eſt a Deo dimidiam ſperare ſalutem, vt ſancti dicunt. Vnde cum quis iuſtifi- Aug. de vera & falſa pœn. c. 21.
catur omnes virtutes ei ſimul infunduntur.

Ad primum ergo dicēdum, quòd verbum Bedæ intelligendum eſt de virtutibus quantum ad vſus, & non quantum ad
D habitus. Diuerſi enim ſancti diuerſimode excedunt ſe inuicem in vſibus diuerſarum virtutum, ſecundum quod de quolibet confeſſore dictum eſt. Non eſt inuentus ſimilis illi, qui Eccl. c. 44.
conſeruaret legem excelſi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut virtutes morales non habent perfectam rationem virtutis niſi ſint directæ per prudentiam, ita nec virtutes gratuitæ niſi ſint formatæ per charitatem. Vnde ſupra diſt. 23. dictum eſt, quòd fides informis q. 2. ar. 1. q.
non eſt virtus. 1 in cor.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in Chriſto fuit de fide, quicquid perfectionis eſt. ſ. viſio. Hoc enim per ſe ad virtutem pertinet: non autem fuit in Chriſto imperfectio, quæ quidem accidit virtuti, quamuis per ſe conueniat fidei.

¶ Ad quartum dicendum, quòd perſeuerantia vno modo eſt ſpecialis virtus, ſecundum quod dicit propoſitum perſiſtendi, vt non recedat quis à ratione recta propter triſtitias, vt dicitur 7. Ethico. & ſic eſt ſimul de neceſſitate cum alijs virtuti- Cap. 10.
bus. Alio modo, eſt quoddam accidens virtutibus, ſecundum
E quod dicit continuationem virtutum vſque in finem: & ſic non eſt neceſſario ſimul cum alijs virtutibus.

¶ Ad quintum dicendum, quòd * virginitas non dicit virtu- * D. t. 166.
tem, ſed quoddam accidens virtuti: vnde poteſt ſine peccato amitti. Pœnitentia autem ſi ſit ſpecialis virtus, poteſt eſſe in innocentibus ſub conditione vt ſcilicet ſi peccarent, pœniterent, ſicut Philoſophus dicit de verecundia in 4. Ethic. Cap. 16.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd non ſolum laudatur actus qui eſt à virtute, ſed actus qui eſt ad virtutem, quo fiunt bona, ſed non bene. Similiter non ſolum ſemper vituperatur peccatum mortale, quod expellit virtutem, ſed etiam veniale, quod eſt ſimul cum virtute.

ARTICVLVS III.

Vtrum dona ſint connexa.

1 2.q.68.5. AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd dona non ſint connexa. 1. Corinth. 12. Alij datur ſermo ſapientiæ per ſpiritum, alij ſermo ſcientiæ ſecundum eundē ſpiritum: ſed ſapientia & ſcientia ſunt donū. ergo alij datur vnum donum, & alij aliud, & ita nō ſunt connexa.

Lib.1.c.32. ¶ 2 Præt. Greg. dicit, in moral. ꝙ minor eſt ſapientia, ſi intellectu careat. ergo ſapientia ſine intellectu haberi poteſt.

Lib.1. ¶ 3 Præt. Auguſtinus dicit de ſermone domini in monte, ſecundum Matth. quòd ab vno dono paulatim fit ꝓceſſus ad aliud: hoc autem non eſſet ſi neceſſe foret ea ſimul eſſe. ergo dona non ſunt connexa.

¶ 4 Præt. Plus diſtat à communi ſtatu virtutum perfectio tranſcendens genus virtutis, quàm perfectio manens in genere virtutum: ſed qui habet virtutes, non oportet quòd habeat eas in perfecto ſtatu virtutum, quæ quidem perfectio in genere virtutis manet. ergo multo minus oportet quòd habeat perfectionē donorum, quæ genus virtutis tranſcendit: & ita dona non connectuntur ſibi in gratia, charitate, vel iuſtificatione: nec eſt aliud dare, in quo ſibi connectantur. ergo non ſunt connexa. H

¶ 5 Præt. Donorum quædam perficiunt in vita actiua, quædam in contemplatiua: ſed multi ſunt perfecti in vita actiua, qui gradum vitæ contemplatiuæ nondum attingunt. ergo dona non habentur omnia ſimul.

Sed contra. Quicquid eſt de neceſſitate ſalutis, oportet eſſe ſimul cum gratia: ſed dona ſunt de neceſſitate ſalutis, quod patet per glo. Matthæ. 6. quæ dicit, quòd in donis eſt, vt operemur mandata, in quibus eſt vt ad beatitudinem veniamus. ergo videtur quòd dona ſint connexa in gratia ſicut & virtutes. I

d.35.la q.2. artic.1. q.2. corp ¶ 2 Præt. Sapientia donum ex charitate cauſatur, vt ex dictis patet. ergo quicunque habet charitatem, habet ſapientiam: ſed ſapientia ponitur in vltimo gradu. ergo quicunque habet eam, habet omnia alia dona: & ſic omnia dona ſunt connexa in charitate.

¶ 3 Præt. Iuſtitia generalis, defectus qui peccatum implicant, tollit: ſed contra tales defectus dona dantur, ſicut conſilium

Lib.5. mor. cap.36. contra præcipitationem, vt dicit Greg. & timor contra ſuperbiæ tumorem. ergo ſimul cum iuſtificatur anima, omnia dona infunduntur.

d. 34. q. 3. ar. 1. in cor. & q. 2. ar. 1. q. 2. in c. Reſpon. Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, donum in hoc tranſcendit virtutem, quòd ſupra modum humanum operatur: qui quidem modus ex menſura altiori quàm ſit humana menſura cauſatur. Huic autem menſuræ, quæ Deus eſt, mens humana per charitatem innititur. Et ideo modum iſtū habent ex ipſa charitate quantum ad eſſe abſolutum, quod eſſe dicimus ſecundum quod perficiunt in his quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem. Sed quātum ad perfectum eſſe ſecundum quod dona ad altiora ſe extendunt, quod quidem eſt per gratiam gratis datam, non oportet quòd ſint connexa. K

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ibi non ponitur ſimpliciter donum ſapientiæ & ſcientiæ, ſed ſermo ſapientiæ & ſcientiæ: & hoc quidem ad perfectionem donorum pertinet, vt ſcilicet homo ita ſapientia & ſcientia abundet, vt non ſolum ſibi ſufficiat, ſed per ſermonem in alios redundet: vnde ponitur inter gratias gratis data.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd dictum Greg. facit ad oſtendendum connexionem donorum. Vult enim oſtendere quòd perfectio vnius doni non eſt ſine alio, vnde ſapientia quæ ſine intellectu eſt, & hebes eſt, & rationem doni non habet.

F ¶ Ad tertium dicendum, quòd gradus ille, ſiue proceſſus attenditur quantum ad vſus donorum: ſicut etiam dicitur ꝙ fides præcedit & gignit alias virtutes, cum quibus tamen ſimul quandoque infunditur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd perfectio virtutum ſecundum intenſionē non eſt de neceſſitate ſalutis, ſicut perfectio quæ eſt ex donis, vt in omnibus, ſcilicet Deum pro regula habeat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quàmuis ad perfectum ſtatum contemplationis nō perueniat omnis qui in vita actiua eſt: tamen omnis chriſtianus, qui in ſtatu ſalutis eſt, oportet ꝙ aliquid de contemplatione participet, cum præceptum ſit omnibus. Vacate & videte quoniam ego ſum Deus, ad quod etiā eſt tertium præceptum legis.

notionem, Virtus eſt charitas, qua id quod diligendum eſt, diligitur. Hæc & in alijs maior, in alijs minor, in alijs nulla eſt: pleniſsima vero, quæ iam non poſsit augeri, quandiu hic homo viuit in nemine. Hic inſinuari videtur, quòd aliquis ea ratione poſsit dici habere vnam virtutem magis quàm aliam, quia per charitatem magis afficitur in actu vnius virtutis quā alterius: & propter differentiam actuum ipſas virtutes magis, vel minus habere dici poteſt, & aliquam non habere: cum tamen ſimul omnes & pariter habeat, quantum ad mentis habitum, vel eſſentiā cuiuſque. In actu vero aliam magis & aliam minus habet, aliam etiam non habet: vt vir iuſtus vtens coniugio non habet continentiam in actu, quam tamen habet in habitu. Cur ergo non dicantur paria peccata, forte quia magis facit contra charitatē qui grauius peccat minus qui leuius. Nemo enim peccat niſi aduerſus illam faciendo, quæ eſt plenitudo legis. Ideo recte dicitur. Qui offendit in vno, factus eſt G omnium reus, ideſt, contra charitatē facit, in qua pendent omnia.

Repetit de charitate, vt addat quomodo tota lex in ea pendet.

CVm duo ſint præcepta charitatis, in quibus, vt prætactum eſt, tota lex pendet & prophetæ, aduertendum eſt, qūo hoc fit, cum in lege & in prophetis multa fuerint cæremonialia

ARTICVLVS IIII.

Vtrum virtutes ſint æquales.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd virtutes non ſint æquales. 1. Corinth. 13. dicitur, quòd charitas eſt maior fide, & ſpe: ſed quælibet harum eſt virtus. ergo vna virtus eſt minor quàm alia. 1 2.q.66.1. 2. de ver.q. 5.3.

¶ 2 Præt. Quantitas virtutis obiecto menſuratur: ſed vna virtus ad plura ſe extendit obiecta, quàm alia. ergo vna virtus eſt maior quàm alia.

¶ 3 Præt. Habitus eſt ad actum habilitare: ſed homo quandoque eſt magis habilis ad actum vnius virtutis quam ad actum alterius ergo habet vnam virtutem magis intenſam ꝙ aliam.

¶ 4 Præt. Supra diſt. 35. dictum eſt, quòd fides, ſpes, & charitas, & operatio adæquantur: ſed non omnes operationes virtutum ſunt æquales. ergo nec omnes virtutes. In litera.

¶ 5 Præt. De quolibet ſancto legitur. Non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi: hoc autem non poteſt eſſe, niſi quia vnus excedit ad alium ſecundum vnam, & alius ſecundum aliam. ergo in vno homine virtutes non ſunt æquales, alias qui excederet in vna, excederet in omnibus. Eccl. c.44.

Sed contra eſt, quod dicitur Apocal. 21. Latera ciuitatis ſunt æqualia, in quo ſignificatur ſecundum glo. quòd virtutes gratuitæ ſunt æquales.

¶ 2 Præt. Per idem, per quod habitus cauſantur, augentur, ſecundum Philoſophum in 2. Ethico. ſed omnes habitus virtutum ſimul infunduntur cum gratia. ergo ſimul augentur cum augmento gratiæ. ſed quæcunq; ſimul intenduntur & remittuntur ſunt æqualia. ergo omnes virtutes ſunt æquales. Cap. 2.

¶ 3 Præt. Secundum quantitatem virtutis eſt quantitas meriti, & per conſequens quantitas præmij. Si ergo vna virtus eſſet altera maior, eidem deberetur maius & minus præmium quàm alteri in quo eſſet, & econuerſo: quod eſt impoſſibile, cum non ſit niſi vnum præmium.

Reſpon. Dicendum, quòd eſt æqualitas ſecundum quantitatem abſolutam, & æqualitas ſecundum quantitatem cōparatam, quæ dicitur proportionis æqualitas, ſicut patet in digitis manus, qui non ſunt æquales ſecundum quantitatem abſolutam, cum vnus alteri ſuperpoſitus excedat ipſum, ſunt tamen æquales ſecundum proportiones: quia ſicut quantitas vnius digiti ſufficit ad ſuum officium, ita & quantitas alterius digiti, vnde & digiti proportionaliter augentur. Quantitas ergo abſoluta virtutis poteſt attendi quantum ad tria. Primo, quantum ad dignitatem: ſecundo, quantum ad obiecta, ad quæ ſe extendit: tertio, quantum ad intenſionem. quæ cognoſcitur in efficacia & modo agendi. Et his tribus modis contingit quòd vna virtus excedatur ab alia abſolute loquendo: quia

do: quia vna eſt dignior alia, ſicut charitas fide, & prudentia temperantia. Item vna eſt plurium obiectorum quàm alia, ſicut prudentia quàm temperantia. Item vna ſecundum ſpeciẽ ſuam requirit maiorem intenſionem quàm alia, quia quanto eſt difficilius obiectum, tanto oportet magis contra tendere, & intenſius in ipſum moueri. Sed ſecundũ quantitatem comparatam ſunt æquales, quia proportionaliter in his tribus ſe habẽt reſpectu ſuorũ obiectorum: ideo proportionaliter creſcunt.

In corp. Ad primum ergo & ſecundum patet ſolutio ex dictis.

¶ Ad tertium dicendum, quod hoc quod homo magis habilis ad actum vnius virtutis, quàm ad actum alterius, non eſt ex diuerſitate habituũ ſemper, ſed ex diuerſa diſpoſitione naturali, aut etiã ex exercitio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd per operationem accipitur

mandata, quæ ſi ad charitatis ſanctificationem pertinuiſſent, viderentur nondum debere ceſſare. Quia vero nõ iuſtificationis gratia, quam facit charitas, inſtituta ſunt, ſed in figura futuri & in onus impoſita: ideo clareſcẽte veritate ceſſauerunt velut umbra: verumtamen & ipſa cæremonialia ſecũdum ſpiritualem ſenſum quem continent, & omnia moralia ad charitatem referuntur. Pertinent enim omnia ad decẽ mandata in tabulis ſcripta, vbi omniũ ſumma perſtringitur, ex quibus cætera emanant. Sicut in ſermone Domini octo virtutes præmittuntur, ad quas cætera referuntur. Et ſicut ad decem mandata decalogi cætera referuntur, ita ipſa decem ad duo mandata cha-

ibi exterior actus, qui per morales virtutes completur, quas oportet theologicis proportionabiliter æquari, vt dictum eſt. Vel aliter dicendum, quòd intelligitur de operationibus, quæ eſſentialiter conſequuntur ad virtutes, ſicut ſunt actus interiores, quos etiam oportet æqualiter ſecundum proportionem eſſe, non autem ſecundum actus exteriores, qui poſſunt eſſe vel expeditiores, vel impeditiores propter aliqua accidentia.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hoc dicitur quantum ad exercitium virtutum & vſum, & non quantum ad habitum.

ARTICVLVS V.

Vtrum vitia ſint connexa.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur quòd vitia ſint connexa. Iaco. 2. Qui offendit in vno, factus eſt omnium reus: ſed non efficitur omnium reus mandatorum, niſi per peccata. ergo qui facit vnum peccatum, habet omnia peccata.

¶ 2 Præt. Peccatum nihil videtur eſſe in anima, niſi priuatio virtutis: ſed per vnum peccatum morale priuãtur omnes virtutes. qui ergo habet vnum peccatum, habet omnia.

¶ 3 Præt. Sicut virtutes procedunt ex bono amore dei, ita peccata omnia procedunt ex inordinato amore ſui, ſecundũ Aug. (Lib. 14. de ciuita. Dei. c. 14.) ſed virtutes habent connexionem propter hoc, quòd conueniunt in charitate. ergo etiam peccata habebunt connexionem propter inordinatum amorem, ex quo procedunt.

¶ 4 Præt. Virtus & vitium ſunt oppoſita immediate, ad minus ſecundum theologos: ſed nulla virtus ineſt habenti aliquod peccatum. ergo inſunt omnia vitia oppoſita ſingulis virtutibus, & ſic idem quod prius.

¶ 5 Præt. Pronior eſt homo ad peccatum, ad minus in ſtatu naturæ corruptæ, quàm ad virtutem, virtus enim eſt circa difficile: ſed qui habet vnam virtutem, habet omnes. ergo multo fortius qui habet vnum vitium, habet omnia.

Sed contra. Peccatum contingit infinitis modis, ſecundum Dionyſium, & Philoſophum: ſed impoſſibile eſt infinita ineſſe eidem. ergo non poſſunt omnia peccata connexa eſſe. (5. Ethi. c. 5. De diui. nomi. c. 4.)

¶ 2 Præt. Philoſophus dicit in 4. Ethico. quòd malum ſi ſit integrum, importabile fieret, & ſeipſum corrumperet: ſed ſi ineſſent omnia peccata vni, eſſet malitia moralis integra. ergo hoc non poteſt ſtare. (Cap. 15.)

¶ 3 Præt. Contraria impoſſibile eſt ineſſe eidem: ſed contrarium eſt vnum vitium alij, ſicut prodigalitas illiberalitati. ergo impoſſibile eſt eſſe peccata connexa.

Reſpon. Dicendum, quòd in peccato duo ſunt, ſcilicet auerſio, & conuerſio: ex parte auerſionis peccata connexionem habent, inquantum auertuntur à bono incommutabili. Sed

A ex parte concluſionis nullo modo connexionem habere poſſunt, ſicut habent virtutes. Virtutes enim habent eſſe ordinatum, quia in ipſa potentiarum ordinatione conſiſtit ratio virtutis: ſed peccata præter intentionem, & per accidens ſiunt, & ideo non reducũtur ad rectum ordinem, nec in aliquo vno connecti poſſunt. Et præterea. Peccata ex operibus ſunt, & contingũt omnifariam, nec ſunt ab aliquo principio infundente ſicut virtutes.

ritatis pertinent, quia per charitatem implentur, & ad charitatem tamquàm ad finem referri debent. Vnde Auguſt. Totam magnitudinem & amplitudinẽ diuinorum eloquiorum poſſidet charitas, qua Deum proximumque diligimus, quæ radix eſt omnium bonorum: vnde veritas ait. (De laudib. charitatis.)

B In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet, & prophetæ. Si ergo non vacat omnes paginas ſanctas perſcrutari, omnia inuolucra ſermonum euoluere, tene charitatem vbi pendent omnia: quia perfectio eſt & finis omnium. Tunc enim præcepta & conſilia recte fiunt, cum referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum. Quòd vero timore pœnæ, uel aliqua in-

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc intelligitur quãtum ad auerſionem ſummi boni, à quo omne peccatũ auertit, quo amiſſo quicquid virtutis debebatur, deperit, & omnia virtutum merita mortificantur. (1. Tim. 1.)

¶ Ad ſecundum dicẽdum, quòd peccatũ quãdoque nominat actum, quandoque autem nominat maculam, quæ eſt priuatio gratiæ & virtutis per comparationem

C ad actum præcedentem: quandoque etiam nominat reatum, qui eſt obligatio ad pœnam propter actus inordinate commiſſos: & ideo ſecũdum diuerſos actus diuerſæ maculæ ſunt, & diuerſi reatus, quàmuis ſit eadem virtus, vel gratia qua priuantur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd à charitate procedunt virtutes ſecundum ordinem rectum, & ideo conſonantiam & connexionem habent: ſed ex amore inordinato ſequũtur vitia extra ordinem, & ideo congruitatem adinuicem habent, & multifariam diuiduntur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd immediata oppoſitio, ſecundum theologos, virtutis & vitij intelligitur quantum ad actus, & non quantum ad habitus. Aliquis enim per vnum actum peccati mortalis perdit omnes habitus virtutum, non tamen per illum actum aggeneratur in ipſo aliquis habitus, vnde tũc caret vtroque habitu: non eſt autem cõueniens vt in illo qui

D habet actum luxuriæ, & caret per hoc habitu manſuetudinis, inueniatur actus eius non quidem ab ipſa procedens, ſed ei ſimilis, ſicut actus virtutum dicuntur qui ſunt ad virtutem.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ex hoc ipſo quòd homo pronior eſt ad peccandum, non requiruntur tot ad vnum peccatum, ſicut ad vnam virtutem: & ideo non eſt neceſſarium, vt qui habet vnum peccatum, habeat omnia, ſicut qui habet vnam virtutem, habeat omnes. Vtrum autem omnia peccata ſint paria, quære in 2. lib. diſt. 42. q. 2. art. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum modus charitatis ſit in præcepto.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur quòd modus charitatis ſit in præcepto. Sicut enim virtutes connectuntur ſibinuicem in charitate, ita & omnia mandata ad charitatem reducuntur: ſed virtutes ideo connectuntur ſibi in charitate, quia per charitatem formantur. ergo & præcepta ad charitatem reducuntur, quia modus charitatis ſub præcepto cadit. (15. q. 100. to.)

E ¶ 2 Præt. Deut. 6. dicitur. Dilige dominum Deum tuum &c. conſtat quòd ibi præcipitur actus charitatis: ſed ex actu charitatis modificantur opera quæ ſunt in præcepto. ergo prædictus modus eſt in præcepto.

¶ 3 Præt. Matth. 19. dicitur. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata: ſed nullus poteſt ad vitam ingredi ſine charitate. ergo modus charitatis eſt in præcepto.

¶ 4 Præt. Sicut deformationi opponitur formatio, ita prohibitioni opponitur præceptum: ſed deformatio operum cadit ſub prohibitione. ergo formatio quæ fit per modum charitatis, cadit ſub præcepto.

¶ 5 Præt. Per charitatem actus præceptorum ordinantur in fi-

nem debitum : ſed hoc cadit ſub præcepto, vt patet per Apoſtolum. 1. Corinth. 10. Omnia in gloriam Dei facite. ergo & modus charitatis. F

Sed contra. Nihil cadit ſub præcepto, niſi quod eſt in poteſtate noſtra. vnde Hiero. anathematizat eos, qui dicunt Deũ aliquid impoſſibile homini præcepiſſe: ſed habere charitatẽ non eſt in poteſtate noſtra. ergo modus charitatis non cadit ſub præcepto.

In expoſitione fidei catholicæ.

Auguſt. ad Anaſtaſium epiſt. 144.

¶ 2 Præt. Quicunq; omittit hoc quod eſt de ſubſtantia præcepti, peccat: ſed aliquis diligens Deum dilectione naturali, vel opera pietatis faciens charitate carens, hoc ipſo non peccat. ergo modus nõ cadit ſub pcepto.

1. de Doctr. chriſt. c. 25.

¶ 3 Præt. Homo in ſtatu innocentię, etiã ſi gratiam non habuit, habebat vnde poterat ſtare i quod non eſſet, ſi modus eſſet ſub præcepto, quia caderet ſi ſine modo præcepta ſeruaret. ergo modus non eſt in præcepto.

Reſpon. Dicendum, q circa hoc ſunt quatuor opiniones. H Prima opinio eſt, q modus cadit ſub præcepto, quia tamen illud præceptum eſt affirmatiuum, non obligat ad ſemper, quamuis obliget ſemper: & ſic homo nõ tenetur ex charitate implere mandata, niſi pro tempore illo quo charitatem habet, & ſic non obligatur ad impoſſibile. Sed hoc dictum non videtur ſufficiens, quia ſi modus eſt de ſubſtantia præcepti, ſimul curret obligatio ad actum, & ad modum. Contingit autẽ quòd erit tempus honorandi parentes, quando etiam charitatem non habent, vnde videtur quòd tunc teneatur ex charitate implere. Et ideo alij dicunt quod æqualiter currit obligatio præcepti, & modi, vt ſcilicet quandocunque tenetur homo implere præceptum, tenetur implere illud ex charitate. Nec propter hoc deus aliquid impoſſibile præcipit, quia quãuis homo per ſe charitatem habere non poſſit, tñ poteſt facere aliquid vnde ipſam à deo accipiet, quia ſecundum Philoſophum in 3. Ethi. quæ per amicos facimus, aliquo modo poſſibilia ſunt. I Sed hoc non poteſt ſtare, quia aliquis in peccato mortali exiſtens, in quolibet actu de genere bonorũ, quo præceptum impleret quo ad ſubſtãtiam operis, peccaret peccato omiſſionis, inquantum omitteret modum: quod falſum eſt. Et ideo alij dicunt, q modus nullo modo cadit ſub præcepto, & q homo ſine charitate præceptum legis implet. Sed hoc videtur vicinum Pelagianę hæreſi, quæ ponebat omnia pręcepta ſine gratia poſſe impleri. Ideo alij mediam viam tenent, & dicunt q modus quodammodo in præcepto cadit, & quodammodo non. Dicimur. n. ad mandata teneri dupliciter. Vno modo ita q niſi impleamus hoc, ad quod tenemur, ſimus omiſſionis, vel tranſgreſſionis rei: & ſecũdum hoc tenemur ſolum ad ſubſtantiam mandati, non ad modum. Alio modo ita q ſi non impleamus id ad quod tenemur, non percipimus mandati fructum, & ſic tenemur ad ſubſtantiam operis, & ad modum, ſine quo quantumcunq; homo ſubſtantiam operis exequatur, ad vitam non perueniet, & hæc opinio videtur rationabilior. K Conſtat enim quod præceptum poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo, inquantum imponitur ſecundum neceſſitatem quandam implendi, & ſic nihil debet imponi alicui, niſi quod ſtatim eſt in ipſo vt impleat, quod ſi nõ implet, punitur: quia ſic lex habet vim coactiuam, ſecundum Philoſophum in 10. Eth. Alio modo, quantum ad intentionem legiſlatoris, qui per legis præcepta intendit ad virtutem perducere, vt dicitur in 2. Eth. & ſic quantum ad intentionẽ legiſlatoris modus virtutis cadit ſub præcepto, non quãtum ad obligationem legis.

Cap. 6.

Cap. 10.

Cap. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod præcepta quodammodo connectuntur in charitate, ſicut in fine, quia per ipſam fructum mandati obſeruati quis percipit.

¶ Ad ſecundum dicendum, q illo præcepto præcipitur actus charitatis non qui fit à charitate, ſed qui eſt ſimilis actui charitatis, ſicut eſt actus naturalis dilectionis. Vel ſi præcipitur actus charitatis, præceptum illud magis eſt ad oſtendendum quo tendere debeamus, quàm ad obligandum, ſicut ſupra diſtinct. 27. dictum eſt.

In litera.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit quãtum ad intentionem legiſlatoris, quàm quantũ ad obligationẽ legis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd facere actum deformem, & abſtinere ab ipſo, eſt in poteſtate noſtra, non autem facere actum formatum: & ideo non eſt ſimilis ratio.

¶ Ad quintum dicendum, q modus charitatis plus importat, q̃ relationem operis in finẽ debitum, importat. n. quòd actus ea habitu charitatis procedat, qua multi carentes, actus ſuos in deum referunt.

Lib. de decem cordis ca. 5. & lib. quæſt.

Sup Exod. q. 7.

tentione carnali fit, vt non referatur ad charitatem, nondum fit ſicut fieri oportet, quàmuis fieri videatur. Inimicus enim iuſtitiæ eſt, qui pęnæ timore non peccat: amicus vero qui eius amore non peccat. Omnium. n. hæc ſumma eſt vt intelligatur legis & omniũ diuinarum ſcripturarum plenitudo eſſe dilectio Dei & proximi. G

DISTINC. XXXVII.

A

De decem præceptis, quomodo continentur in duobus mandatis.

Sed iam diſtributio decalogi, quæ in duobus mandatis continetur, conſideranda eſt. Habet enim decalogus decem præcepta, quæ ſunt decachordum pſalterium, quæ ſic ſunt diſtributa, vt tria quæ ſunt in prima tabula, pertineant ad Deum ſcilicet ad cognitionem & dilectionem Trinitatis: ſeptem quę ſunt in ſecunda tabula, ad dilectionem proximi.

De primo præcepto.

Primum in prima tabula eſt. Non habebis Deos alienos, non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem &c. Hæc Orig. dicit duo eſſe mandata, ſed Auguſt. vnum. Hoc ipſum enim quod dixerat. Non habebis deos alienos, perfectius explicat cum prohibet coli figmenta ſcilicet idolum, vel ſimilitudinẽ

EXPOSITIO TEXTVS.

H Vbi charitas eſt, quid eſt quod poſſit deeſſe?) Ergo omnes aliæ virtutes ſuperfluunt. Et dicendum, q hoc dicitur propter neceſſariam connexionem aliarum virtutum, quarum ipſa quodãmodo eſt cauſa. (Sequitur vt eius fortitudo minus ſit prudens.) Hoc dicitur ſecundum quod ab vna virtute aliquid in aliam redundat, vt dictum eſt. (Quia non iuſtificationis gratia &c.) De hoc dicendum in 1. diſt. 4. libri. (Sicut in ſermone Domini ſeptem virtutes &c.) Loquitur de beatitudinibus, quæ virtutes dicuntur, inquantũ ſunt actus virtutum. (Quia per charitatem implentur &c.) Videtur q dicat duo contraria, ſ. q charitas ſit principium, & finis mandatorum. Et dicendum q hoc non eſt inconueniens, quia ſicut in naturalibus forma & finis incidunt in idem, ita & in moralibus. Habitus enim qui eſt principium actus, vt imperans actum, eſt etiam quodammodo finis, inquantum ad finẽ proprium vtitur actu imperato. I (Totam magnitudinẽ & amplitudinem &c.) ſecundum hoc videtur quòd prolixitas ſacræ ſcripturæ ſit ſuperflua. Et dicendum quòd continentur omnia diuina eloquia in præcepto charitatis ſicut in radice, ſed oportuit per ramos diſtingui.

q. 2. art. 5.

DIVISIO TEXTVS.

Poſtquam determinauit magiſter de virtutibus & donis, quæ nos ad bene operãdum inclinant: in parte iſta determinat de præceptis legis, quibus ad opera virtutum & donorum dirigimur. Diuiditur autem in duas partes. In prima, determinat de octo primis mandatis, quę aliquo modo opus reſpiciunt. In ſecunda, determinat de duobus mandatis K vltimis, quæ reſpiciunt tñ concupiſcentiam cordis. 40. di. ibi. (Sextum præceptũ &c.) Prima in duas. In prima, determinat de primis octo mãdatis. In ſecunda, determinat de quibuſdã, quę vno illorum mandatorum intelliguntur prohiberi, quæ ſpecialem difficultatem habent. 38. di. ibi. (Sciendum tñ tria eſſe genera mendaciorum &c.) Prima in duas. In prima determinat de præceptis primæ tabulæ. In ſecunda, de præceptis ſecundæ tabulæ, ibi. (In ſecunda vero tabula.) Prima in tres ſm tria mandata, de quibus determinat. Secunda incipit, ibi. (Secũdum pręceptum eſt &c.) Tertium, ibi. (Memento vt diẽ ſabbathi &c.) Circa primũ tria facit. Primo, diſtinguit pcepta. Secundo, exponit primum ipſorũ, ibi. (Primũ in prima tabula &c.) Tertiũ, ſoluit q̃onem ex prædictis ortam, ibi. (Sed quærit quomodo hoc dicatur &c. In ſecunda vero tabula &c.) Hic determinat de præceptis ſecundæ tabulæ. Et diuiditur in quinque partes ſm quinq; mandata, quæ ſatis patet in litera. Quarum

quarta

quarta pars diuiditur in duas. In prima, exponit quartũ mandatum. In ſecunda, mouet quæſtionẽ, ibi. (Si vero quæritur de filijs Iſrael &c.) Secunda incipit, ibi. (Hic opponitur, ꝙ etiã boni &c.) Et ſimiliter quinta pars diuiditur in expoſitionem præcepti, & q̃onem, quæ incipit, ibi. (Solet autem quæri &c.)

Hom.3. ſuper Exod.

QVAEST. I.

A

Hic quæruntur ſex.

¶Primo, De neceſſitate legis ſcriptæ.
¶Secundo, De diſtinctione, ordine, & aſſignatione mandatorum.
¶Tertio, Vtrum omnia mandata legis ad hæc decem referantur.
¶Quarto, Vtrum diſpenſationem in aliquo caſu recipiant.
¶Quinto, De obſeruatione ſabbathi.
¶Sexto, De vſura.

alicuius rei, quæ duo Orig. ita dicit diſtare, vt idolum ſit quod nihil habet ſimile ſui: ſimilitudo vero quæ habet ſpeciem alicuius rei. Verbi gratia. Si quis in auro, vel ligno, vel alia re faciat ſerpentis ſpeciem, vel auis, vel alicuius rei, & ſtatuat adorandum non idolum, ſed ſimilitudinem facit. Qui vero facit ſpeciem quam nõ videt oculus, ſed animus ſibi fingit, vt ſiquis humanis membris caput canis, vel arietis formet, vel in vno habitu hominis duas facies, non ſimilitudinem, ſed idolum facit, quia facit quod non habet aliquid ſimile ſui. Ideo dicit Apoſtolus, quia idolum nihil eſt in mundo. Non enim aliqua ex rebus conſtantibus aſſumitur ſpecies, ſed quod mens otioſa & curioſa reperit. Similitudo vero eſt, dum al quid ex his quæ ſunt B uel in cęlo, uel ĩ terra, uel in aquis formatur. Aug. uero ita exponit illud. Idolum nihil eſt in mũdo, ideſt, inter creaturas mundi non eſt forma idoli. Materiam enim

1.Cor.8.

Super Io. Tra. 1. poſt medium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit neceſſarium tradi legem ſcriptam.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd non fuit neceſſarium legem ſcriptam tradi, maxime de his decem præceptis. Ea enim quæ ſunt naturaliter ſcripta in intellectu ſpeculatiuo, nulla ſcientia in ſcripturam colligit, ſed vtitur eis quãtum indiget vnaquæque: ſed hæc decem præcepta ſunt naturaliter ſcripta in intellectu practico vniuſcuiuſque. ergo non fuit neceſſe ea in ſcripturam redigere.

¶ 2 Præt. Scriptura videtur eſſe inuenta ad ſuccurrendum labilitati memoriæ: ſed alia præcepta legis, quæ non ſunt ita ſcripta in corde hominis ſicut iudicialia & cæremonialia, facilius poterant tradi obliuioni. ergo ea magis debuerant in tabulis lapideis ſcribi.

¶ 3 Præt. Ea quæ ſcripto traduntur, ad plebem per ſapientes perueniunt: ſed hæc decem mandata ipſa plebs immediate audiuit à Deo, vt patet Exo. 20. ergo non debuerunt in ſcripto redigi.

¶ 4 Præt. Legiſlator qui intendit ſibi ſubiectos bonos facere, non debet aliquid pro lege ferre, ex quo vitia augeantur eo præuidente: ſed ex hoc quòd iſta mandata obligatoria populo ſunt tradita, præuaricatio creuit, 1. Corinth. 15. Virtus peccati lex. gloſ. Lex prohibendo auget peccati cupiditatem. ergo non debuerunt huiuſmodi præcepta legis à Deo dari, qui omnia præuidet.

¶ 5 Præt. Seruitia coacta ſunt minus deo accepta: ſed per legem fit coactio quædam, inquantum obligat. ergo videtur ꝙ huiuſmodi obligatoriam legem edere non debuit.

Sed contra. Non minor cura eſt Deo de rebus humanis, quàm de rebus naturalibus, quas propter hominem fecit: ſed rebus naturalibus certas leges poſuit. ergo etiam rebus humanis aliquas leges ponere debuit.

¶ 2 Præt. In quolibet regimine oportet quòd voluntas rectoris rectis innoteſcat: ſed Dei voluntas nobis per legis præcepta innoteſcit, inquantum eſt ſignum diuinæ voluntatis. ergo oportuit quòd ab ipſo qui orbem regit, præcepta mundo ederentur.

Cap.7. ¶ 3 Præt. In 8. Eth. dicit Philoſophus, quòd rex per imperium ſuum mouet eos qui in regno ſuo ſunt: ſed deus omnia mouet. ergo oportuit quòd ad homines eius imperium deueniret, quo in deum mouerentur.

Reſpon. Dicendum, ꝙ neceſſarium fuit ea quæ naturalis ratio dictat, quæ dicuntur ad legem naturæ pertinere, populo in præceptum dari, & in ſcriptum redigi propter quatuor rationes. Primo, quia per contrariam conſuetudinem, qua multi in peccato præcipitabãtur, iam apud multos rõ naturalis in qua ſcripta erant, obtenebrata erat. Secundo, quia etſi in aliquibus vigebat ratio, tamen amor boni in eis deficiebat, vnde per quandam coactionem legis obligatoriæ ad bonum inducendi

A erant. Tertio, vt ad opera virtutis non ſolum natura inclinaret, ſed etiam reuerentia diuini imperij. Quarto, vt magis memoria tenerentur, & frequentius in cogitatione verſarentur.

Ad primum ergo dicendum, quòd paſſiones animæ non corrumpunt exiſtimationem ſpeculatiuam, ſicut corrumpunt exiſtimationem practicam, & ideo magis oportuit præcepta legis naturæ in ſcriptis redigi, quàm principia ſpeculatiua.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd præcepta iudicialia & cærimonialia erant mutabilia ſecundum diuerſos ſtatus & conditiones hominũ, ſed præcepta iſta legis naturæ immobiliter permanſura erãt, in cuius ſignum in tabulis lapideis Deus ea ſcribi voluit.

¶Ad tertium dicendum, quòd iſta præcepta omnibus indita erant in naturali cognitione, & ideo in huius ſignum deus toti populo per ſe ea edidit, ſed propter multos, qui ſecundum paſſiones viuunt, in quibus iudicium rationis obtenebratur, voluit vt per ſapientiores, in quibus iudicium rationis viget, in alijs cognitio horum præceptorum conſeruaretur, & ideo ſcribi ea voluit.

C ¶Ad quartum dicendum, quòd lex, quantum erat in ſe, nullo modo nec occaſio, nec cauſa erat augendæ cupiditatis: ſed propter corruptionem fomitis hoc contingebat occaſione accepta ex lege ab ipſis peccantibus, non data ipſis à lege.

¶Ad quintum dicendum, ꝙ boni qui habent voluntatem benefaciendi non operantur quaſi coacti à lege, ſed ipſi ſibi ſunt lex: vnde non propter eos lex eſt poſita, ſed propter tranſgreſſores, vt dicitur Gal. 3. in quibus melius eſt vt coacti à malo deſiſtant, quàm vt mala libere exequantur.

ARTICVLVS II.

Vtrum præcepta decalogi conuenienter aſſignentur.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur quòd pręcepta decalogi non conuenienter aſſignentur. Pręcepta enim legis ad merendum ordinantur: ſed meritorium in aliquo actu conſiſtit. cum ergo in pręceptis negatiuis non ponatur aliquis D actus, ſed ſolum negetur, videtur quòd pręcepta decalogi non debuerunt per negationem aſſignari. 12.q.100.7

¶ 2 Pręt. Illud, ex quo datur aliud intelligi, debet aliquo modo continere illud: ſed prohibitio maioris mali non continet prohibitionem minoris mali, nec pręceptum magis debiti continet præceptum minus debiti. cum ergo per prohibitionem mœchię detur intelligi omnis illicitus vſus membrorum, vt in litera dicitur, cum mœchia ſit grauius quàm ſimplex fornicatio, videtur quòd non fuerit rectus modus aſſignandi præceptum per prohibitionem mœchię alia minora prohibere. Et ſimiliter poteſt obijci de honoratione parentum, quod eſt magis debitũ, quàm beneficia quę alijs hominibus ſunt exhibenda, quę ad hoc pręceptum reducuntur. Adulterij.

¶ 3 Pręt. Omnia pręcepta legis debent ęqualiter in memoria contineri. ergo cum in tertio præcepto fiat mentio de memoria, videtur ꝙ eadem ratione debuerit in alijs præceptis poni.

¶ 4 Præt. Præcepta decalogi ad legem naturalem pertinent: ſed legis naturalis dictamen per rationem naturalem eſt. ergo non oportet in alio præcepto legis aliam rationem aſſignari, E niſi quod naturalis ratio dictat.

¶ 4 Præt. Omnibus præceptis obſeruatis præmium debetur: ſed in quarto præcepto præmium ponitur, vt. Longęuus ſit ſuper terrã. ergo eadem ratione in alijs præceptis poni deberet.

Vlterius. Videtur quòd non debeant eſſe decem legis præcepta. Sicut enim dicitur in glo. Matth. 6. In præcibus eſt vt impetrentur dona, in donis vt impleantur mandata, in mandatis vt beatitudines conſequamur: ſed præces, & etiam dona, & ſimiliter & beatitudines quodammodo ſunt ſeptem. ergo & mandata legis debebant eſſe tantum ſeptem. II

¶ 2 Præt. Rom. 13. Dilectio proximi legem impleuit: ſed intentio legiſlatoris in omnibus præceptis eſt, vt lex impleatur.

ergo ſufficiens fuit vnum præceptum tantum, ſcilicet, de dile- F ctione proximi ponere.

¶ Præt. Rom. 7. dicit glo. Bona eſt lex, quæ dum concupiſcentiam prohibet, malum prohibet: ſed præcepta ordinantur

Cap. 3. contra peccata, vt patet per Auguſt. in lib. decem chord. ergo ſuffeciſſet vnum præceptū ponere, in quo concupiſcentia prohibetur.

Sed contra. Videtur quòd debeat eſſe plus quàm decé. Vbicunque enim contingis eſſe peccatum in opere, contingit eſſe peccatum & interiori cócupiſcentia, q̃a conſenſus in peccatum, peccatum eſt: ſed furtū & mœchia prohibentur diuerſis

Eodem loco paulo inferius. præceptis quantum ad actum, & quantum ad concupiſcentiam. ergo eadem ratione & alia peccata debuerunt duplicibus præceptis prohiberi.

¶ 2 Præt. Vt in 2. lib. diſt. 42. dicit magiſter, Tribus modis aliquis peccat, ſ. in deum, in proximum, in ſeipſum. cum ergo quædam præcepta ordinentur cótra peccatum in deum, quędam vero contra peccatum in proximum, videtur etiam q̃ quædam debuerunt ordinari contra peccatum in ſeipſum.

Cap. 1. ¶ 3 Præt. Secundum Philoſophum in 2. Ethi. intentio legiſlatoris eſt ad virtutem ciues inducere, vnde & de ſingulis virtu-

Cap. 5. tibus aliquid lex præcipit, ſicut patet in 5. eiuſdem: ſed mul- H to plures virtutes ſunt quàm decem. ergo debent eſſe plura præcepta.

III Vlterius. Videtur quòd præcepta male ordinentur, quia ſi-

12. q. 100. 6. cut Greg. dicit, Ex viſibilibus in amorem inuiſibilium rapi-

Super 35. mur: ſed præcepta ſecundæ tabulæ ordinant ad dilectionem

c. Iob. proximi, quem videmus: præcepta vero primæ tabulæ ad dilectionem dei, qui inuiſibilis eſt. ergo præcepta ſecundæ tabulæ prius poni debuerunt.

¶ 2 Præt. Prius eſt aliquid in corde, quàm ſit in executione operis: ſed præceptum tertium primæ tabulæ videtur ad cor pertinere, præceptum vero ſecundum ad opus interius, primum autem ad opus exterius, quia ad actus latriæ pertinet. ergo inconuenienter ordinantur.

3. lib. de cóſolatione metrop. ¶ 3 Præt. Secundum Boetium prius extirpanda ſunt vitia, quā inſerantur virtutes: ſed præcepta negatiua ordinātur ad ex- I tirpationem vitiorum, affirmatiua autem ad habendas virtutes. ergo in ſecunda tabula præceptum affirmatiuum non debuit eſſe primum, ſed vltimum.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem, q̃ cum intentio legiſlatoris ſit ad virtutes homines inducere, quibus legem tradit, oportet q̃ illo modo in aſſignandis præceptis legis vtatur qui competat viæ ad virtutem, quæ quidem eſt vt ex his quæ magis in promptu ſunt, in difficiliora tendatur, ſicut etiā in diſciplinis ex magis notis in minus nota procditur. & ideo legiſlator in iſtis decem præceptis, quæ ſunt quaſi prima legis initia, illa prohibuit, vel præcepit, quæ primo occurrunt facienda, vel dimittenda eunti ad virtutem, & ex his alia intelligi voluit, quæ in eis quaſi in ſuis principijs includuntur: & propter hoc plura negatiua poſuit quam affirmatiua, quia magis in promptu eſt & facile vt mala dimittantur, quàm vt bona perficiantur. In malis etiam illa prohibuit, quæ ſtatim K in primo aſpectu deteſtanda videntur, & ſimiliter in bonis illa præcepit, quæ cuilibet eſſe debita manifeſtum eſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis in præceptis negatiuis priuetur actus exterior, potius quàm ponatur, includitur tamen actus rationis eligentis repreſſionem cupiditatis, vel concupiſcentiæ, quæ ad actus prohibitos inclinabat, & in hoc meritum conſiſtit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quamuis prohibitio minoris mali in magis malo non includatur via ſyllogiſtica, vt argui poſſit. Si magis malum dimittendum eſt, quod & minus malum, includitur tamen eo modo, quo ea quæ ex ſeminibus naturæ progrediuntur, in rationibus ſeminalibus continentur. Sicut enim natura ex paruis ſeminibus in maximas arbores proficit, ita etiam & lex ex his quæ in principio & in promptu ſunt, in illa procedit quæ ſunt quandoque difficiliora & perfectiora: & ideo legiſlatur per prohibitionem mœchiæ prohibuit fornicationem ſimplicem: & per falſum teſtimonium prohibuit omne mendacium: & per furtum prohibuit omnē turpem quæſtum, & ſic de alijs.

formauit Deus, ſed ſtultitia hominum formā dedit. Quæcunq; facta ſunt naturaliter, facta ſunt per verbum: ſed forma hominis in idolo non eſt facta per verbū, ſicut peccatum non eſt factum per verbum, ſed eſt nihil, & nihil fiunt homines cum peccant. Sed quæritur quomodo hic dicatur forma idoli nō eſſe facta per ver- G bum, cum alibi legatur. Omnis forma, omnis compago, omnis concordia partium facta eſt per verbum. Hoc autem à diuerſis varie ſoluitur. Quidam.n. dicunt omnē formam, & quicquid eſt, à Deo eſſe inquantum eſt: & formam idoli inquantum eſt, vel inquantum eſt forma, à Deo eſſe, ſed non inquātum eſt idoli, id eſt, poſita ad adorandum. In hoc.n. non eſt creatura, ſed peruerſio naturæ. Sicut illud quod peccatum eſt, inquantum peccatum eſt, nihil eſt: & homines cum peccant, nihil fiunt, quia ab illo qui vere eſt, ſeparātur. Vnde Hiero. Quod ex Deo nō eſt, qui ſolus vere eſt,

¶ Ad tertium dicendum, quòd tertium præceptum primæ tabulæ non erat ſimpliciter inditum rationi, quia determinatio diei qua vacandū eſt diuinis obſequijs, eſt ceremonialis non moralis, quāuis ſubſtantia præcepti moralis ſit: vnde magis natum erat à mente excidere, quā ea quæ totaliter naturalis ratio dictat, & ideo potius in hoc pręcepto induxit memoriam, & rationem pręcepti aſſignauit, quam in alijs præceptis. Super Ezec.

Et ex hoc patet ſolutio ad quartum.

¶ Ad quintum dicēdum, quod quartum præceptum maxime videtur habere de debito, & de naturali inclinatione, & priuato amore, & ideo minus videbatur eſſe meritoriū quàm alia: & ideo propter hoc oportuit vt ei adderetur præmium. Vel dicendum, quòd quartum præceptum eſt primum ſecundæ tabulæ, vnde ipſi præmium additur: ſicut & in primo præcepto primæ tabulæ primum innuitur ex hoc, quod dei miſericordia commemoratur, vt ex his duobus mandatis oſtendantur omnia ſequentia præmiabilia eſſe.

Ad ſecundam quęſtionem dicendum, q̃ lex ciuilis ſuis pręceptis dirigit hominem in communicationibus, quę ſunt ad alterum ſecundum vitam politicam, quę quidem non poteſt eſſe niſi hominis ad hominem. Deſtibiles enim videntur laudes politicę vitæ in deo transferentes, vt dicitur in 10. Ethic. Cap. 10.

ſed lex diuina dirigit nos ſuis præceptis in ſpirituali vita, ſecundum quam, ſocietatem habemus nō ſolum ad hominem, ſed ad deum. 1. Ioan. 1. & ideo oportuit præcepta legis diuinæ hoc modo diſtingui, q̃ quædam dirigerent hominem in his quæ ad deum ſpectant, quæ dicuntur præcepta primæ tabulæ: quædam vero in his quæ ſpectant ad proximum, quæ dicuntur præcepta ſecundæ tabulæ. Ordinatur autem homo ad eum tripliciter. Vno modo, per meditationem cordis, vt dicitur in Pſal. 45. Vacate, & videte, quia ego ſum deus: & ad hoc dirigit tertium præceptum. ſ. ſanctificatio ſabbathi. ergo ali- I quod tempus deputatur ad vacādum diuinis ceſſando ab omnibus, quæ hoc otium perturbare poſſent. Alio modo, per reuerentiam oris, quod fit dum laudatur, & nomen eius cum reuerentia enuntiatur. Et quia primo occurrit in reuerentia diuini numinis iurare, quam laudes debitas deo reddere, ideo in ſecundo pręcepto ponitur, Non aſſumes nomen dei tui in vanum. Tertio, vt in opere ſeruitium debitum exhibeatur, quod latria dicitur, ad cuius actum primum præceptum ordinatur, ſimiliter per prohibitionem contrarij, Non habebis λατρεία

deos alienos. Ad proximum autem homo dupliciter ordina- Cultus dei.

tur. Vno modo, vt ei beneficium impendatur, quod maxime parentibus faciendum eſt: vnde in primo præcepto ſecundæ tabulæ honoratio parentum præcipitur, in quo intelligitur eſſe beneficium proximo exhibendum. Alio modo, vt proximo nocumentum non inferatur, quod quidem contingit tri- K pliciter. Primo, quantum ad cor, & ſic ſunt duo præcepta vltima, Non conſiderabis vxorem proximi tui. &, Non concupiſces domum proximi tui. Secundo, poteſt inferri nocumētum proximo ore: & hoc prohibetur quinto præcepto, Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium, in quo ſecundum regulam prius datam detractio, & obiurgatio, & omnia huiuſmodi prohibentur. Tertio, infertur proximo nocumentum opere, quod quidem contingit dupliciter. Vno modo, inquantum ſubtrahuntur ea quæ ſunt neceſſaria vitæ: & ſic eſt quartum præceptum, Non furtum facies. Alio modo, inquantum ipſi vitæ impedimentum paratur, quod dupliciter contingit. Vno modo, circa vitam qua ipſe in ſeipſo idem numero viuit: & contra hoc eſt ſecundum præceptum, Non occides: in quo etiam omne nocumentum in perſonam prohibetur. Alio modo, circa vitam qua aliquis viuit in prole idem ſpecie: & contra hoc nocumentum eſt tertium præceptum. Non

mœcha-

mœchaberis, quia adulterium cõtra certitudinem prolis eſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd virtutes, dona, beatitudines, petitiones, & præcepta legis, ſicut dictum eſt ſupra, correſpondent ſibi in generali: quia qualibet iſtorum ſe extendunt ad totam humanam vitam, non tamen oportet ꝙ particulariter ſingula ſingulis reſpõdeant, niſi per adaptionem aliquam, eo ꝙ non eſt eadem ratio diſtinguendi in omnibus prædictis.

¶ Ad ſecundum dicẽdum, ꝙ dilectio proximi eſt ſicut prima radix obſeruãdi pręcepta, prout in dilectione ꝓximi etiam dilectio dei includitur: eſt enim finis pcepti, vt dicitur. 1. Thi. 1. vnde tenet locum primi principij in diſciplinis. Vnde ſicut ibi poſt primũ principium, ad quod omnia reducuntur, vt dicitur in 4. meta. ſcilicet quòd affirmatio & negatio non verificatur de eodem, ponuntur alia principia magis propinqua particularibus conditionibus: ita etiam in lege præter dilectionem proximi, oportuit poni aliqua ſpecialia præcepta, quæ dirigerent in particularibus actibus.

art. 11. vſq; ad 20. excluſiue.

¶ Et ſimiliter dicendum ad tertium de concupiſcentia, quæ eſt ſicut radix omnium malorum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nocumentum quod alicui in perſona infertur, naturalem horrorem habet, nec terminatur ad aliquod reale bonum facientis, ſed ſolum ad bonum æſtimatum, quod eſt vindicta. Sed nocumentum quod infertur in ſubtractione rerum, vel in abuſu vxoris, natũ eſt habere quandam delectationẽ, inquantum terminatur ad aliquod bonum reale, ad minus ſenſibile ipſius operantis. Et ideo iſta duo nocumenta diſtinguuntur præceptis pertinentibus ad cor, & ad actum: non autem præceptum quod eſt de nocumento perſonæ proximi, talem diſtinctionem reſpicit.

Cap. 2. ¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ ſecundum Philoſophum in 5. Eth. legiſlator intendit commune bonum per lationem legis: & ideo actus particulares vnius hominis non præcipit, niſi ſecundum quod ad alium ordinantur. Et propter hoc etiã quantum ad modum tradendi iſta præcepta, hoc modo fuerunt aſſignanda, vt per ea ordinaretur homo tantum ad alterum, quamuis in ordinatione ad alterum includatur etiã ordinatio ad ſeipſum, ſicut in dilectione proximi includitur dilectio ſui.

¶ Ad ſextum dicendum, quod non oportuit in præceptis decalogi omnium virtutum actus præcipi, quia hoc ad perfectionem vitæ virtuoſæ pertinet: ſed oportuit tantum in illis hominem dirigi per præcepta decalogi, quæ primo facienda occurrunt tendentibus in virtutem, vt dictum eſt.

Supra ar. 2. in c. Ad tertiam quæſtionem dicendum, quòd præcepta decalogi ordinantur ſecundum quod primo & principaliter facienda, vel vitanda occurrunt. Et quia in ſpirituali vita, ad cuius directionem decalogus datur, ratio agendi deus eſt quaſi finis: ideo præcepta quæ ad deum ordinant, primo ponuntur, inter quæ talis ordo conſideratur, vt prius illud præceptum ponatur, cuius contrarium à deo magis elongat, quia gradatim deo approximamus à remotioribus diſcedentes. Et ideo præceptum, quo prohibetur contrarius cultus, per quem homo quaſi totaliter a deo recedit, prius ponitur quam præceptum, quo prohibetur irreuerentia in vane aſſumendo diuinum nomen. Et vltimo ponitur præceptum de quiete cordis in deum, in quo homo deo maxime appropinquat. In præceptis autem ſecundæ tabulæ etiam ſimilis ordo obſeruatur, vt ſcilicet prius ponatur illud præceptum, quod primo in bona conuerſatione occurrit. Et quia prius eſt ordinatio hominis ad domeſticos, quam ad extraneos, ideo præceptum de honoratione parentum præmittitur alijs, quæ ad omnes communiter pertinent, in quibus etiam præmittuntur prohibitiones illorum, quæ principaliter occurrunt cauenda. Tendentibus autem ad virtutem, prius occurrit vitandum nocumentum operis quàm oris, & oris quàm cordis, & inter nocumenta operis grauius nocumentum prius vitandum occurrit: & ideo prohibitio homicidij præcedit prohibitionem mœchiæ, quæ præcedit prohibitionem furti, & hæ tres prohibitiones procedunt prohibitionem falſi teſtimonij. Et vltimo ponitur prohibitio concupiſcentiæ, in quo iam pfectio virtutis conſiſtit. Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

non eſſe dicitur. Ideoque peccatum quod nos à vero eſſe abducit, nil eſſe, vel non eſſe dicitur. Alij vero dicunt omnem formã, ſcilicet quæ naturaliter eſt, & omne qđ naturaliter eſt, eſſe à Deo: ſed forma idoli non eſt naturaliter, quia naturæ iuſtitiæ non ſeruit, Id enim naturaliter eſſe dicitur, qđ ſimplici naturæ iuſtitiæ, quæ deus eſt, militat, nõ reſultat, & naturam creatam non vitiat.

De ſecundo præcepto.

Secundum pceptum eſt. Non aſſumes nomen dei tui in vanum, quod eſt dicere ſecundum literam. Non iurabis pro nihilo nomen dei: allegorice vero præcipitur, vt non putes creaturam eſſe Chriſtum dei filium, quia omnis creatura vanitati ſubiecta eſt, ſed æqualem patri.

De tertio præcepto.

Tertium vero eſt. Memento vt diem ſabbathi ſanctifices. Vbi ſecundum literam præcipitur ſabbathi obſeruantia: allegorice vero vt requiem hic à vitijs, & in futuro in dei contemplatione expectes ex Spiritu ſancto, ideſt, ex charitate & dono dei, nõ quòd Spiritusſanctus ſine Patre & filio hoc operetur. Accepit vtiq; Eccleſia donum hoc, vt in Spiritusſancto fiat remiſſio peccatorum, quã remiſſionem cum

ARTIC. III.

Vtrum omnia legis præcepta ad hæc decem ordinẽtur.

Ad Tertium ſic proceditur. Videtur quòd non omnia legis pręcepta ad hæc decem reducantur. Cum enim hæc præcepta ius naturale contineant, non poterunt ad ea reduci, niſi quæ ex iure naturali proficiſcuntur: ſed quædam prohibentur in lege, quæ non videntur modo aliquo ex lege naturali proficiſci, quæ nihil differunt vtrũ ſic, vel ſic fiant, antequàm lege poſita ſint, vt quòd ſacrificetur hircus, vel thaurus, ſicut etiam Philoſophus in 5. Ethico. dicit ergo non omnia præcepta legis ad hæc decem reducuntur. 12. q. 99. 5. Cap. 10.

¶ 2 Præt. Ea quæ ſunt diuerſorum generum inuicem non reducuntur, ſicut artificialia non reducuntur in principia naturalia, ſed in principium quod eſt voluntas, vt in 7. metaph. dicitur: ſed hæc præcepta naturalia ſunt, cum ſint de lege natural. ergo præcepta cæremonialia, quæ ſunt alterius generis, ad ipſa non reducuntur. T. com. 23.

¶ 3 Præt. Manente cauſa manet effectus: ſed quædam præcepta legis mutata ſunt illis præceptis manentibus. ergo non reducuntur ad iſta ſicut ad cauſam.

¶ 4 Præt. Omnia iſta præcepta naturalis ratio dictat: ſed non omnium quæ in lege poſita ſunt, quærenda eſt ratio, vt ff. de le. & ſe. ergo non omnia præcepta legis ad hæc reducuntur. L. Non omnium.

¶ 5 Præt. Vbi eſt eadem cauſa, & idem effectus: hæc autem præcepta eadem ſunt apud omnes. cum ergo multa præcepta legis diuinæ, & legis ciuilis apud diuerſos diuerſa ſint, videtur quòd non omnia pręcepta legalia ad hęc reducuntur.

Sed contra. Omnia pręcepta legis ad dilectionem dei & proximi aliqualiter reducuntur, vt in pręce. di. 36. dixit magiſter: ſed dilectio dei & proximi ſufficienter continetur in illis præceptis. ergo omnia alia pręcepta legis ad hęc reducuntur. L. 1. ff. de iuſt. & iur.

¶ 2 Pręt. Sicut Celſus dixit, Ius eſt ars ęqui & boni: ſed quicquid continetur in aliqua arte, reducitur ad prima principia illius artis, ſicut in ſcientijs demonſtratiuis ad dignitates. cum ergo pręcepta legis naturalis ſint in agibilibus, ſicut principia naturaliter cognita in demonſtratiuis, videtur ꝙ omnia præcepta legalia ad hęc pręcepta legis naturaliter reducantur.

¶ 3 Pręt. Nullum præceptum legis iuſtum eſt, niſi rationabiliter poſitum ſit: ſed omnis recta ratiocinatio oportet quòd à naturali cognitione deducatur, quia principium rationis intellectus principiorum eſt. ergo oportet quòd omnia legis præcepta, ſi iuſta ſunt, a præceptis legis naturæ deducantur, & ſic omnia alia in hæc præcepta reducuntur.

Reſpon. Dicendum, ꝙ in rebus naturalibus inuenitur triplex curſus rerum. Quædam enim ſunt ſemper, quæ nunquã deficiunt, ex natura hoc habentia vt ſint, & impediri non poſſint: quædam vero ſunt frequenter, quæ in paucioribus impediuntur: quædam vero ſunt raro, vel in minori parte. Ea autem quæ ſunt ſemper, ſunt cauſa & origo eorum quæ ſunt frequenter & raro, vnde etiam in ea quæ ſunt ſemper reducuntur, vt in 6. meta. probatur: ſicut motus cœleſtes qui ſemper ſunt, ſunt cauſa & regula motus pluuiarum & imbrium, qui vt frequenter currunt. Eodem modo & vtrique ſunt regula & cauſa caſualium motuum, vt inuentionis theſauri, vel ex ali- T. c. 5. ar. 6.

alieniis huiuſmodi, ſecundum quod homo vel ex pluuia, vel ex aliquo huiuſmodi, quod ad motum cœli reducitur, habet occaſionem fodiendi in agrum, vbi theſaurum inuenit: ita etiam eſt de legibus, quibus humani motus diriguntur. Quædam enim ſunt leges, quæ ipſi rationi ſunt inditæ, quæ ſunt prima menſura & regula omnium humanorum actuum, & hæ nullo modo deficiũt, ſicut nec regimen rationis deficere põt, vt aliquando eſſe nõ debeat: & hæ leges ius naturale dicuntur. Quædam vero leges ſunt, quæ ſecundũ id quod ſunt, habent rationem vt obſeruari debeant, quãmuis aliquibus concurrentibus earum obſeruatio impediatur, ſicut quòd depoſitum reddatur deponenti, impeditur quando gladius furioſo deponẽti reddendus eſſet: & hæ leges ſimilantur his quæ frequẽter in natura accidũt, & ideo directe & immediate ad ius naturale reducuntur. Et iden (2. de Inuẽt.) Tullius in 2. rhetoricæ, nominat huiuſmodi ius à naturali iure perfectum. Quædam vero leges ſunt, quæ ſecundum ſe conſideratæ nullam rationem habere videntur ſuæ obſeruationis, ſed rationem huiuſmodi naciſcuntur ex aliquibus concurrentibus, quæ faciunt decentiam obſeruandi, & huiuſmodi ſimilãtur his quæ raro accidunt in natura. Vnde ſicut illa non reducuntur in cauſas naturales niſi obſeruato concurſu omnium, quibus aliquis rarus euentus accidebat, ita etiam huiuſmodi legalia, quæ dicuntur poſitiua iura, reducuntur ad legem naturæ non ſecundum ſe abſolute, ſed conſideratis omnibus circunſtantijs particularibus, quæ faciebant decentiam ſuæ obſeruationis. Vnde patet quòd omnia præcepta legis diuinæ, vel ciuilis, ad hæc præcepta reducuntur aliquo modo.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa lege politica, de quibus Philoſophus loquitur, ſecundum ſe conſiderata, diſferentiam non habet verum ſic, vel ſic fieri debeant, ſed huiuſmodi differentiam ſortiuntur ex diuerſis concurrentibus, vt dictum eſt. (In corp.)

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd artificialia non reducuntur in naturalia, ita quòd natura ſit eorum principium & principale principium, ſed inquantum ars vtitur naturalibus organis ad complementum artificij. Similiter etiam præcepta cæremonialia, vel iuris poſitiui non reducuntur ad naturalia, quaſi ex ipſa natura vim obligandi habeant, ſed hoc habent ex voluntate inſtituentis, quæ in inſtitutione naturali ratione vtitur, ſi recte inſtituit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa præcepta legis quæ mutata ſunt, obſeruantiæ ſuæ rationem habebant non ex ipſa ſubſtantia facti, ſed ex aliquibus circunſtantibus cauſis, ſicut quòd oportebat noſtræ redemptionis myſterium aliquibus ſignis præfigurari, vel aliquid huiuſmodi: vnde ceſſantibus his cauſis non manet reductio iſtorum præceptorum ad præcepta naturalia.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc intelligendum eſt quantum ad ſubſtantiam facti, quod lege præcipitur, quod aliquando non habet rationem quare ſic, vel aliter fiat, vt dictum eſt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd præcepta legis quæ apud diuerſos diuerſa ſunt, dependent à præceptis naturalibus, quæ ſunt eadem apud omnes mediantibus aliquibus circunſtantijs, vt dictum eſt. & horum varietas varietatem in iure poſitiuo cauſat.

F

Trinitas faciat, propria tamen ad Spiritum ſanctum dicitur pertinere, quia ipſe eſt ſpiritus adoptionis filiorum, ipſe eſt Patris & Filij amor, & connexio, vel cõmunitas. Ideoque iuſtificatio noſtra & requies ei attribuitur ſæpius. Hæc ſunt tria mandata primæ tabulæ ad Deum pertinentia. Et primum quidem, quòd eſt de vno Deo coſendo, pertinet G ad Patrem, in quo eſt vnitas, vel authoritas. Secundum ad filium, in quo eſt æqualitas. Tertium ad Spiritumſantum, in quo eſt vtriuſque communitas.

De mandatis ſecundæ tabulæ.

IN ſecunda vero tabula ſeptem erant mandata ad dilectionẽ proximi ꝑtinentia, quarũ primum ad patrem carnalem refertur; ſicut primum primæ tabulæ H ad patrem cœleſtem, quod eſt. Honora patrẽ tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, ſcilicet viuentium. Parentes vero ſic ſunt honorãdi, vt eis debita reuerentia exhibeatur, & neceſſaria miniſtrentur.

Secundum eſt. Non occides. Vbi ſecundum literam, actus homicidij prohibetur: ſecundum ſpiritum vero etiam voluntas occidendi. Vnde huic mandato ſecundum literam, fit ſuperadditio in Euangelio: quia litera Euãgelij exprimitur, quod legis litera non exprimebatur. Euangelij litera exprimit intelligentiam ſpiritualem, ideſt, quam ſpirituales habent, & ſecundum quam ſpiritualiter viuitur. Litera legis ſenſum carnalem, ideſt, quam carnales habent, & ſecundum quam carnaliter viuitur, cui facta eſt ſuperadditio.

H Tertium eſt. Non mœchaberis, ideſt, ne cuilibet miſcearis,

ARTICVLVS IIII.

Vtrum præcepta decalogi ſint diſpenſabilia.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd præcepta decalogi ſint diſpenſabilia: quia ſecundum Philoſophum in 5. Ethic. in humanis actibus propter eorum varietatẽ non poteſt vna communis regula inueniri, quam non oporteat in aliquibus caſibus deficere ad ſimilitudinem Lesbiæ ędificationis: ſed pręcepta legis ſunt menſura humanorum actuum. cum igitur omne pręceptum, quod in aliquo caſu intermittendum eſt, diſpenſabile ſit, videtur quòd omnia pręcepta legis diſpenſabilia ſint. (12.q.100 8.) (Cap. 15.)

¶ 2 Pręter. Philoſophus dicit in 5. Ethi. quòd iuſtum naturale non eſt idem apud omnes, ſicut nec alia quę naturam hominis cõſequuntur, eadem in omnibus inueniuntur, vt quòd dextera ſit fortior ſiniſtra, cum cõtingat aliquos ambidextros eſſe: ſed omnia præcepta, quæ non ab omnibus ſunt obſeruanda, ſunt diſpenſabilia. ergo præcepta decalogi, quæ ſunt de iure naturali, ſunt diſpenſabilia. (Cap. 11.)

¶ 3 Præt. Præceptum diuinum non poteſt eſſe iniuſtum: ſed deus aliquando præcepit fieri aliquod contrarium præceptis decalogi, ſicut patet Exod. 12. de ſpoliatione Aegyptiorum. Et Oſee. 1. de acceſſu ad fornicariam. ergo aliquando iuſtum eſt fieri contra præcepta decalogi. ergo præcepta decalogi ſunt diſpenſabilia.

¶ 4 Præt. Inter decalogi præcepta continetur homicidij prohibitio: ſed aliquibus caſibus contingentibus iudex præcipit hominem occidi, & iuſte. ergo & ſimiliter alia præcepta aliquibus caſibus emergentibus poſſunt non obſeruanda eſſe.

¶ 5. Præt. Sicut prius dictum eſt, omnia præcepta legis aliquo I modo ad pręcepta decalogi reducuntur: ſed prælatis eccleſię licet in aliquibus legis pręceptis diſpenſare. ergo & ſimiliter in pręceptis decalogi. (In cor. pręced. ar.)

Sed contra. Secundum Bernard. in lib. de pręcepto & regula, nulli licet diſpenſare in pręcepto, quod à ſuo ſuperiori eſt impoſitum: ſed pręcepta decalogi ſunt impoſita à deo, qui eſt ſuperior omnibus. ergo nulli licet in pręceptis huiuſmodi diſpenſare. (Vel de pręcepto, & diſpẽſatione.)

¶ 2 Pręt. In quolibet genere eſt vna prima menſura, quam oportet eſſe certiſſimam & infallibilem, vt patet in 10. meta. ſed prima menſura omnium humanorum actuum eſt lex decalogi. ergo in nullo caſu ab ea diſcedere licet, & ita indiſpenſabilis eſt. (Tex. 3. & 5. metaph.) (Tex. 12.)

¶ 3 Pręt. Illud quod eſt per ſe verum, ſemper & vbique eſt verum. ergo illud quod eſt per ſe iuſtum, ſemper & vbique obſeruandum eſt: & præcepta decalogi ſunt huiuſmodi. ergo &c.

K Reſpon. Dicendum, quòd in qualibet legiſlatione oportet duo conſiderare ſcilicet ſubſtantiam legis quę ponitur, & id ad quod legiſlator reſpicit. Et ſicut lex lata eſt menſura ſubditorum in ſuis actibus, ita hoc ad quod reſpicit legiſlator, quod eſt legis intentio & finis, eſt menſura legis poſitiuę. Sicut ergo actus ſubditorum ſunt diſtorti, ſi à lege poſitiua diſcordant: ita lex rectitudinem non habet, ſi ab intentione legiſlatoris deſtreret quę eſt rectitudinem continuere, & conſeruare. Si ergo ſint aliqua pręcepta quę continent ipſam intentionem legiſlatoris, impoſſibile eſt quòd in aliquo caſu ſalua iuſtitia poſſit aliquis ab eis deflectere, ſicut ſi eſſet hoc pręceptum. Nulli faciendum eſſe iniuriam: & ideo cum omnia pręcepta decalogi ſint huiuſmodi, impoſſibile eſt quòd diſpenſationem recipiant.

recipiant. Præcepta autem quæ legiſlator edidit, ad menſuram prædictorum metienda ſunt. Vnde quãdiu illa præcepta poſita non poſſunt præteriri ſine præiudicio primæ menſuræ, ad quam inſtituta ſunt, nulli licet in eis diſpenſare. Si quando vero poſſunt ſalua intentione legis præteriri, tunc eſt licitum diſpẽſare in illis præceptis ei, qui authoritatem habet. Si vero in aliquibus caſibus lex poſita ab intentione legiſlatoris diſcedat, quia nõ potuit legiſlator ad omnes caſus intendere legem ſtatuens, ſed ad ea quę pluries accidunt, tunc etiam licitum eſt legem poſitam præterire, & intentionem legiſlatoris ſequi, ſicut patet in eo qui non reddit depoſitum impugnãti fidem, vel patriã: & ad hoc pficit quædam virtus quę vocatur à Philoſopho in 5. Ethic. epicieia, per quam homo prætermiſſa lege, legiſlatoris intentionem ſequitur.

Aug. quæſt. in Exod. 9. 71.

Cap. 15.

In Epiſtol. quadam.

Ad primum ergo dicendum, quòd Philoſophus loquitur de præceptis legis poſitiuæ, & non de illis quæ intentionem legiſlatoris includunt.

In cor. præced. artic.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd iuſtum naturale eſt duplex, vt ſupra dictum eſt, quoddam quod ſemper & vbique eſt iuſtum, ſicut & hoc in quo conſiſtit forma iuſtitiæ & virtutis in generali, ſicut medium tenere, rectitudinem ſeruare, & alia huiuſmodi. Quoddam vero eſt ex hoc profectum, ſecundum Tul. & in hoc in pluribus ita contingit, ſed poteſt in paucioribus deficere, vt dictum eſt, quod contingit ex hoc ꝙ iuſtum huiuſmodi eſt applicatio quædam vniuerſalis & primæ menſuræ ad materiam difformem & mutabilem, & de huiuſmodi iuſto loquitur Philoſophus.

In 2. rheth. de inuent.

In cor. præced. art.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ circa prępta decalogi, ſecundum quod ad decalogum pertinent, nunquàm Deus contrarium fieri præcepit. Prohibitio enim furti ad decalogum pertinet, inquantum res furata aliena eſt ab accipiente. Retenta ergo hac conditione, ſi res illa fiat ipſius accipientis, iam non erit contra decalogum. Hoc autem non ſolum deus, qui eſt omniũ dominus facere poterat, ſed etiam quandoq; homines authoritatem habentes, rem quæ vnius fuerat, alteri conferunt ex aliqua cauſa. Poteſt tamen * deus in aliquibus factis conditiones contrarias, decalogo auferre, qui & naturam mutare poteſt, quod homo facere non poteſt: ſicut ab ea quæ non eſt matrimonio iuncta poteſt auferre hãc conditionem non ſuã, ſine hoc quò vxor plenaria fiat vt ſic accedere ad eam non ſit contra decalogum.

* D. 967.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ non prohibetur in decalogo occiſio ſimpliciter, ſed occiſio eius qui mortem pati non debuit.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ non eſt eadem ratio de præceptis decalogi, & de alijs præceptis legis, vt ex prædictis patet.

ARTICVLVS V.

Vtrum fuerit conueniens obſeruationem ſabbathi præcipere.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur quòd inconueniens fuerit ſabbathi obſeruationem præcipere. Sabbathum enim eſt ſeptima pars temporis totius vitæ hominis: ſed valde irrationabile videtur, ꝙ homo ſeptimam partem vitæ ſuæ in otio amittat. Sicut Seneca dicit deridens cæremonias Iudæorum, ſicut Aug. narrat in lib. de ciu. Dei. ergo irrationabile fuit ſabbathi obſeruantiam præcipere.

Lib. 6. c. 11. in princ.

¶ 2 Præt. Quanto exercitatio alicuius rei magis diſcontinua-

A tur, tanto homo in illa re minus proficit: ſed ſabbathi obſeruatio inſtituta fuit ad vacandum diuinis: multo autem continuatius eſſet exercitium diuinorum, ſi ei cuiuſlibet diei vna hora ſaltem deputaretur. ergo videtur quòd ad maiorem profectum hoc fuiſſet, quàm diem ſeptimam obſeruare.

¶ 3 Præt. Ab operibus virtutis nullo tẽpore vacandum eſt: ſed opera ſeruilia ſũt materia virtutis. ergo non debuit præcipi, vt die ſabbathi à ſeruilibus operibus abſtineretur.

Super pſal. 58.

Sup Ezech. 4. q. 3. c. putant.

Sed contra. Ad legiſlatorem pertinet omnes humanos actus moderare: ſed cum impoſſibile ſit ſemper agere, vt Philoſophus in libro. de ſom. & vig. dicit, ad moderationẽ humanorum actuum pertinet vt aliquod tempus quieti deputet. ergo conueniens fuit vt legiſlator hoc inſtitueret.

Cap. 1.

¶ 2 Pręt. Hominibus ſpeciali vita viuentibus maxima cura adhibenda eſt, vt Dei omnipotentiã & prouidẽtiam cognoſcãt: ſed lex Moyſi data eſt ad inſtruendam vitam ſpiritualem. ergo præcipue hoc lege illa debuit præcipi, quod ad Dei omnipotentiam & prouidentiam credendam homines aſſuefaceret: hoc autem eſt obſeruatio ſabbathi quæ in memoriam reducit, vt Rabbi Moyſes dicit, principium mundi, cuius factura ſeptima die cõſummata eſt, qua ſuppoſita cunctis etiam ſimplicibus euidens eſt deum omnipotentem eſſe, ex prouidentia non ex neceſſitate agere. ergo conueniens fuit vt obſeruatio ſabbathi lege ſtatueretur.

In libr. q in ſcriptus eſt. Dua beſtiarum.

II

Vlterius. Videtur quòd præceptum de ſabbatho obſeruando fuerit mortale ſimpliciter. Ea enim quæ in vnam diuiſionem veniunt, vnius rationis eſſe videntur. ſed præceptum de ſabbatho obſeruando condiuiditur alijs præceptis decalogi, quæ ſunt præcepta moralia legis naturæ. ergo præceptum de ſabbatho eſt morale.

D

¶ 2 Præt. Super illud Luc. 13. Sex dies ſunt, in quibus operari licet, dicit glo. Lex in ſabbatho non hominem curare, ſed ſeruilia opera facere, id eſt, peccatis grauari prohibet: ſed vacare à peccato eſt morale præceptum. ergo & præceptum de ſabbatho obſeruando.

¶ 3 Præt. Illud quod habet rationẽ moralem, videtur eſſe morale præceptum: ſed obſeruatio ſabbathi eſt huiuſmodi, quod patet ex cauſa quam aſſignat Dam. li. 4. Vacationis inquit gratia quæ eſt ad deum, & vt particulam vitæ deo tribuant, & requieſcant ſeruus & ſubiugale, ſabbathi obſeruantia excogitata eſt. ergo præceptum de ſabbatho obſeruando eſt morale.

De fide Ortho. lib. 4. c. 24. circa medium.

Sed contra. Præcepta quæ ſunt data in ſignum, non ſunt moralia, ſed cæremonialia: ſed præceptum de ſabbatho eſt huiuſmodi, vt patet Exod. 31. Videte vt ſabbathum meum

E cuſtodiatis, quia ſignum eſt inter me & vos. ergo præceptum de ſabbatho eſt cæremoniale.

¶ 2 Præt. Leuit. 26. dicit glo. Mandatum ſabbathi quàmuis in decem mandatis numeratum ſit, non tamen ex eis eſt. videtur ergo quòd ſit cæremoniale, & non morale.

III

Vlterius. Videtur quòd non debuerit ceſſare tempore gratiæ. Sanctificatio enim, vt dicunt ſancti & magiſtri, non ceſſauit: quia ſignificat illud quod ſemper faciẽdum eſt. ſ. deuotionem orationis: ſed obſeruatio ſabbathi ſignificat requiem in deo, vt Aug. dicit ſuper Exod. c. 21. quæ quidem ſemper facienda eſt. ergo non debuit tempore gratiæ ceſſare.

¶ 3 Præt. Obſeruatio ſabbathi ad maximam perfectionem ordinabat. ſ. ad vacandum diuinæ cõtemplationi: ſed ſtatus gratiæ eſt perfectior ſtatu legis. ergo etiam magis debet obſeruari in hoc ſtatu quàm in illo. Si dicas ꝙ obſeruatur, ſed mutata die,

excepto fœdere matrimonij. A parte enim totum intelligitur. Nomine igitur mœchiæ omnis concubitus illicitus, illorumq́ue membrorum non legitimus vſus prohibitus debet intelligi.

Quartum eſt. Non furtum facies. vbi ſacrilegium, & rapina omnis prohibetur. Non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit, ſed furti nomine bene intelligi voluit omnẽ illicitam vſurpationem rei alienæ. Sacrilegium tribus modis committitur, quando ſcilicet vel ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro aufertur. Sacrum vero dicitur quicquid mancipatum, eſt cultui diuino, vt Eccleſia, vel res Eccleſiæ. Hic etiam vſura prohibetur, quæ ſub rapina continetur. vnde Hiero. Vſuras quærere, vel fraudare, vel rapere nihil intereſt. Commoda fratri tuo & accipe quod dediſti, & nil ſuperfluum quæras, quia ſuperabundantia in vſura computatur. Eſt enim vſura, vt ait Aug. cum quis plus exigit in iniuria, vel qualibet re quàm acceperit. Itẽ Hiero. Putant aliqui vſuram tantum eſſe in pecunia, ſed intelligãt vſuram vocari ſuperabundantiam, ſ. quicquid eſt ſi ab eo quod dederit, plus eſt, vt ſi in hyeme demus decem modios, & in meſſe quindecim recipiamus.

B

Si furtum fecerunt filij Iſrael, quando ſpoliauerunt Aegyptios.

SI vero quęritur de filijs Iſrael, qui Domino iubente ab Aegyptijs mutauerunt vaſa argentea & aurea, & veſtes præcioſas, & aſportauerunt, vtrum furtum commiſerint. Dicimus eos qui, vt parerent Deo iubenti, il-

C

die, ſcilicet dominica. Contra. Magis eſt in reuerentia habendum quod ad diuinitatem pertinet, quàm ad humanitatem: ſed ratio obſeruādi ſabbathum fuit myſterium diuinæ quietis. ergo non fuit obſeruatio ſabbathi commutanda in obſeruationem dominicæ propter myſterium reſurrectionis, quod Chriſto ſecundū humanam naturā competit.

In Exod. q. 39. ¶ 4 Præt. Tempore gratiæ tenemur perfectius Deo vacare q̄ tempore legis: ſed tēpore legis à multis abſtinebatur, quæ nunc in die dominico licite fiunt. Non enim erat licitum cibos coquere, nec itinerare. ergo obſeruatio ſabbathi non eſt mutata in dominicā. ergo adhuc debet obſeruatio ſabbathi remanere.

Aug. contra Fauſtū manichæum. lib. 2. c. 71. tom. 6.

Sed contra Exod. 31. Septima dies erit ſabbathum, id eſt, requies. glo. Alia præcepta ſeruanda in nouo teſtamento ad literam non dubitamus: illud aūt de ſabbatho velatum & in myſterio præceptum fuit, vt hodie à nobis ſeruetur, ſed ſolum ſignatum intelligatur.

Lib. & cap. vt ſupra. ¶ 2 Præt. Dama. dicit, quòd ſabbathi obſeruatio excogitata fuit paruulis, & ſub elementis mundi ſeruientibus: ſed à tali obſeruatione liberati ſumus per aduentū Chriſti. ergo & ſabbathi obſeruatio ceſſauit.

Reſpon. Dicendum ad primam quæſtionem quòd ſicut præceptum de ſacrificijs habuit aliquam cauſam moralem non ſimpliciter, ſed ſecundum congruentiam illorum quibus lex dabatur, qui ad idolatriam proni erant vt Deo offerrent, quod alias idolis obtuliſſent: & aliam cauſam myſticam, ſcilicet ad ſignificandum ſacrificium paſſionis Chriſti: ita & præceptum de obſeruatione ſabbathi habuit aliquā cauſam moralem ex conditione eorum, quibus lex dabatur, qui propter auaritiam eis inditam, in tantum ſe & ſibi ſubditos operibus ſeruilibus occupaſſent, q̄ omnino mens eorum à diuinis ſub-

Vbi ſupra. traheretur. Et hanc cauſam tangit Dam. Similiter etiam quia ad errores gentium proni erant, indicta eſt eis obſeruatio ſabbathi, vt creationem mundi ſemper præ oculis haberent, & ſic

In lib. cui titulus. Dux errantium. Deum recognoſcerent & timerent, quam cauſam tangit Rabi Moyſes. Habuit nihilominus & cauſam myſticam triplicem. Vnam allegoricam, ad ſignificandum quietem Chriſti in ſepulchro. Aliam moralem, ad ſignificandum requiem humanæ mentis à peccatis, & ab omnibus alijs rebus, in quibus requiem non inuenit niſi in deo, in quo ſolo eſt quies. Tertiam anagogicam, ad ſignificandum æternam requiem qua ſancti in gloria quieſcent: & ideo conueniens fuit inſtitutio ſabbathi pro tempore illo.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſabbathi tempus non amittitur ſi hoc in ſabbatho fiat, ad quod deputatum eſt, ſcilicet diuinorum contemplatio: ſed quia Iudæi omiſſis diuinis in ſabbathis magis inutilibus rebus vacabant: ideo eos Seneca deriſit, vt dicitur Tren. 1. Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbatha eius.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̄ labor non ſolum impedit contemplationis actum dum exercetur, ſed etiam poſtquam tranſit dum remaneant ex labore membra feſſa, & mens diſtracta: vnde conuenientius fuit vt vnus dies integer diuinis deputaretur, quàm in ſingulis diebus aliquæ horæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quandoque actus vnius virtutis intermittendus eſt propter actum excellentioris virtutis: ſicut opera aliarum virtutum aliquando propter opus iuſtitiæ intermittuntur, vt dicit Tullius in 1. de offi. Virtutes autē

Circa finē. omnes contemplatiuæ ſunt digniores virtutibus actiuis, quarum materia eſſe poſſunt ſeruilia opera: vnde non eſt inconueniens, quòd opus ſeruile intermittatur ad tempus, vt contemplationi vacetur.

Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quòd præceptum de ſabbatho obſeruando, quantum ad aliquid morale eſt, & quātum ad aliquid cæremoniale, & quantum ad aliquid poteſt

F etiam dici iudiciale. Secundum enim illud eius quod naturalis ratio dictat, præceptum morale eſt, vt ſcilicet aliquo tempore homo contemplationi vacet: ſed taxatio temporis in qua vacandum ſit, non eſt de dictamine naturalis legis: & ideo nō eſt morale præceptum. Sed ſecundum quod habet pro cauſa ſignificationē, ſic eſt cæremoniale: ſecundum autem quod habet pro cauſa conditionem illius populi, cui ſubueniēdum erat p̄ hoc præceptū, iudiciale eſt.

Ad primum ergo dicendum, q̄ connumeratur alijs præceptis decalogi quantum ad id quod habet de ratione moralis præcepti.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̄ opera ſeruilia myſtice intelliguntur peccata: ſed ad literā opera ſeruilia dicuntur, ad quorum exercitium ſeruos deputatos habemus, in

Math. 7. Luc. 6.

quibus debent artes mechanicæ dirigere, quæ contra liberales diuiduntur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cauſæ illæ non ſunt morales, niſi conſiderata conditione illius populi, cui lex dabatur: vn-

H de ex hoc magis poteſt concludi, q̄ ſit iudiciale præceptum, quàm morale.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, q̄ ſabbathi obſeruatio quantum ad illud quod de lege naturali habebat, prout morale præceptum eſt, tempore gratiæ non ceſſauit, immo perfectius implendum eſt, ſicut & alia moralia præcepta: & ideo Apoſtolus. 1. Cor. 7. dat conſilium de virginibus, vt extra ſolicitudinem exiſtentes, ſemper quæ dei ſunt cogitent: ſed taxatio diei, vel temporis quæ ad legem moralem non pertinebat, veniente ſtatu gratiæ ceſſauit, ſicut & alia legalia.

Ad primum ergo dicendum, q̄ obſeruatio ſabbathi, inquātum cæremonialis eſt, ſignificat principaliter requiem Chriſti in ſepulcro, & per conſequens quietem quam habemus per ipſum conſepulti cum eo per baptiſmum in mortem, Rom 6. vnde veniente veritate, figura ceſſauit. Et non eſt ſimile de circumciſione, quæ principaliter non eſt ſignum futuri, ſed eius quod ſemper eſſe debet.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quia perfectius in noua lege

I debemus deo vacare: ideo non fuit taxandum tempus illis, quibus iniungitur, vt ſine intermiſſione orent.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ obſeruatio Dominicæ non obligat ex præcepto decalogi, niſi quantum ad hoc, quod eſt de dictamine legis naturæ. taxatio illius diei eſt ex inſtitutione Eccleſiæ volentis reſurrectionem Chriſti, cui noſtra vitam conformare debemus, in iugi memoria eſſe. Quamuis autem reſurrectio Chriſti ei ſecundum humanitatem conueniat, tamē opus diuinitatis eſt quæ eum à mortuis ſuſcitauit: vnde non in minori reuerentia eſt habenda, quàm requies artificis, & cōſummatio conditoris factæ in die ſabbathi, immo amplius ſecundum quod opus conditoris opere reparationis perficitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in die dominico tenemur vacare ex conſtitutione eccleſiæ ab operibus, quæ nos impedire poſſent a cultu diuino, qui indicitur in tali die exercendus, niſi

K ex cauſa per eum qui habet authoritatem, in aliquo diſpenſetur. Neque oportet q̄ ab omnibus in die dominica ceſſemus, à quibus in die ſabbathi ceſſabant: quia antiquorum ceſſatio ab omnibus operibus ſeruilibus in ſignificationem erat, non autem noſtra ceſſatio.

lud fecerunt, non feciſſe furtum, nec omni modo peccaſſe. vnde Aug. Iſraelitæ non fecerunt furtum, ſed Deo iubenti miniſteriū præbuerunt. Hoc enim Deus iuſſit, qui legem dedit: ſicut miniſter iudicis ſine peccato occidit quem lex præcipit, ſed ſi id ſpōte faciat, homicida eſt, etiam ſi eum occidat quem ſcit à iudice occidendum. Infirmi autem qui ex cupiditate Aegyptios deceperūt, magis permiſſi ſunt hoc facere illis, qui talia iure paſſi ſunt, quàm iuſſi. Hic opponitur, quòd etiam boni in illo opere peccauerunt, quia naturalem legem, cui concordat Euangelium, & lex mo-

G ralis, præceptionis trāſgreſſi ſunt, quæ eſt Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris, quam veritas ſcripſit in corde hominum: & quia non legebatur in corde, iterauit in tabulis, vt voce forinſecus admota rediret ad cor, & ibi inueniret quod extra legeret. Hanc igitur illi præuaricati videntur in illo facto, alijs facientes quod nolebant ſibi fieri. Sed ibi ſubintelligendum eſt iniuſte, vt non alij, ſcilicet iniuſte facias, quod tibi non vis fieri. Alioquin huius præuaricator eſt iudex, dum punit reum nolens aliquid tale ſibi fieri. Ita etiam illud Domini verbum. Omnia quæcunque vultis

ARTICVLVS VI.

Vtrum vſuras accipere ſit peccatum.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur quòd vſuras accipere non ſit peccatum. Nihil enim eſt peccatum, niſi quod eſt contra præceptum aliquod morale, cæremonialia autem & 22. q. 78. 1. Et de mal. q. 13. 4.

judicia-

iudicialia legis moſaycæ non nos obligant: ſed præceptum de non accipiendo vſuram, non eſt morale, quia præcepta moralia obligant reſpectu omnium, & ad omnes: ſed Deu. 23. Iudæis conceditur ꝙ fœnerentur non proximis, ſed extraneis. ergo vſuras accipere non eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Conſtat ꝙ ille qui alicui pecuniã mutuat, aliquod commodum ei facit: ſed ſecundum Philoſophum in 5. Ethi. in retributione commanet ciuitas, vt ſcilicet quantum fecit, tantum ei fiat. ergo non eſt peccatum, ſed licitum & iuſtum, vt pro commodo quod mutuando fecit, aliquod lucrum reportet. Si dicas ꝙ tenebatur ei gratis mutuare, vnde in hoc peccat ꝙ vendit alicui quod ei debebat. Contra. ſecundum hoc ergo non peccabit lucrum de mutuo quærens, niſi quando mutuare tenetur: ſed non ſemper tenetur mutuare. ergo aliquando licet ei vſuras accipere.

Cap. 8.

Auguſt. in Exo. q. 71.

¶ 3 Præt. Non minus poſſum accipere ab eo cui beneficus extiti, quàm ab eo cui nullum beneficium contuli: ſed ſi aliquis cui non mutuaſſem, aliquid mihi daret de ſuo, etiam ſi ſperaſſem accipere, licite detinere poſſem. ergo & ab eo cui beneficus extiti, mutuum concedendo, licet mihi aliquid expectare, recipere, & detinere. C

¶ 4 Præt. Plus efficitur mihi debitor ille, in quem tranſtuli dominium rei meæ, quàm ille cui ſolum vſum rei meæ conceſſi: ſed in rebus in quibus non transfertur dominium, ſi concedantur ad aliquem vſum, licet inde aliquid accipere, ſicut patet in locationibus domorum, equorum, & huiuſmodi. ergo multo amplius licet mihi accipere ab eo, in quem per mutuũ pecuniæ meæ dominium tranſtuli.

¶ 5 Præt. Quicunque communicat alicui in peccato mortali, peccat mortaliter: ſed ille qui dat vſuras accipiens mutuum, communicat ei qui accipit vſuras dans mutuum. ſi ergo accipiens vſuras ſemper peccat, videtur ꝙ & dans, qđ falſum eſt.

Sed contra. Luc. 6. Date mutuum, nihil inde ſperantes: & contra veniunt fœneratores. ergo peccant.

¶ 2 Præt. Ea quæ veniunt in eandem diuiſionem ſunt vnius rationis: ſed dare pecuniam ad vſuram connumeratur alijs quæ ſunt peccata mortalia, vt patet in pſalm. 14. Domine quis habitabit &c. ergo eſt peccatum mortale. D

¶ 3 Præt. Vbicunque eſt turpe lucrum, eſt peccatum: ſed Philoſophus ponit in 4. Ethic. fœneratores inter turpes lucratores. ergo &c.

Cap. 4.

Reſpon. Dicendum, ꝙ ab omnibus dicitur communiter, ꝙ dare ad vſuram peccatum mortale eſt: ſed diuerſi diuerſas rationes aſſignant. Quidam .n. dicunt, ꝙ ideo pecuniam pro certo lucro concedere nõ licet ſicut domum, vel equum, vel alia huiuſmodi, quia pecunia non deterioratur ex vſu, ſed alijs rebus aliquid deperit ex vſu. Sed iſta ratio nõ eſt generalis, quia in aliquibus rebus, pro quarum conceſſione aliquid accipi poteſt licite, nihil ex vſu deperit, ſicut in conceſſione domus ad vſum ad vnum diem: & præterea, pretium qđ accipitur, non commenſuratur damno qđ accidit ex vſu rei: non .n. tantum deperit in mutuo, quantum datur. Et ideo alij aſſignant aliam rationem, quia videlicet qñ pecunia mutuatur, transfertur dominium, qđ non fit in domo, & in alijs rebus, iuſtum videtur vt pro vſu rei quæ mea remanet .ſ. domus, aliquid accipere poſſim: ſed pro rei vſu .ſ. pecuniæ, quæ fit alterius ex hoc ipſo ꝙ mutuatur, aliquid accipere nihil aliud eſt, quam accipere aliquid ab aliquo pro vſu rei propriæ: & ideo videtur ꝙ eſt quædam exactio & peccatum. Sed hæc ratio ſatis probabilis vř, & ideo ſimile accidit in omnibus rebus, in quibus transfertur dominium per mutuum, ſicut granũ, vinum, & huiuſmodi, pro quorum vſu nihil accipere licet vltra valorem eius qđ mutuatum eſt. Poteſt tñ & alia ratio aſſignari, quia omnes aliæ res ex ſeipſis habent aliquam vtilitatem, pecunia autem non, ſed ex menſura vtilitatis aliarum rerum, vt patet per Philoſophum in 5. Ethic. Et ideo pecuniæ vſus non habet menſuram vtilitatis ex ipſa pecunia, ſed ex rebus quæ per pecuniam menſurantur ſecundum differentiam eius qui pecuniam ad res transmutat. Vnde accipere maiorem pecuniam pro minori, nihil aliud videtur, quàm diuerſificare menſuram in accipiendo & dando, quod manifeſte iniquitatem continet. B A

Cap. 6.

vt faciant vobis homines &c. de bonis accipiendum eſt, quæ nobis inuicem exhibere debemus.

De quinto præcepto.

QVintum præceptum eſt. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium: vbi crimen mendacij, & periurij prohibetur. Solet autem quæri, vtrum prohibitum ſit omne mendacium. Quidam dicunt illud tantum prohiberi, quod obeſt, & non prodeſt ei, cui dicitur. Tale enim non eſt aduerſus proximum, vt ideo videatur hoc addidiſſe Scriptura. Sed de mendacio magna quæſtio eſt, nec cito explicari poteſt.

DISTINC. XXXVIII.

B A

De triplici genere mendacij.

SCiendum eſt tamen tria eſſe genera mendaciorum. Sunt enim mendacia quædam pro ſalute, vel commodo alicuius nõ

Ad primum ergo dicendum, quòd lex Deuter. loquitur de Iudæis reſpectu aliarum, nationum quæ terram promiſſionis Iudæis diuinitus cõceſſam detinebant: & ideo ꝑmiſſum fuit eis vſuris, & quibuſcũque exactionibus extorquere ab iniuſte poſſidentibus, qđ eis iuſte debebatur: ſicut & dicitur de ſpoliatione Aegyptiorũ, qui Iudæis mercedẽ laboris, quo eis ſeruierant, ſubtraxerãt. Vel dicendum, quòd ſicut libellus repudij permiſſus eſt eis ad duritiam cordis eorum, ne vxores interficerent, ad quod proni erant: ita etiam permiſſum fuit eis fœnerare extraneis, ne fratribus ſuis fœnerarent, ad quod eos innata auaritia incitabat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd beneficium mutui non eſt amplius quàm pecunia mutuata, vnde ſi plus exigitur, exigitur plus quàm debitum eſt: & ideo eſt iniuſta exactio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis homo non teneatur ſemper mutuum concedere, tenetur tamen ad hoc, vt quãdocunque mutuum exigitur, non plus exigat quàm dederat.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ab eo cui beneficium contuli, licet mihi tantum ſperare & accipere, quantum feci, & non plus. Quicquid autem de vtilitate contingit ei, cui mutuum, dedi vltra menſuram mutui ex pecunia mutuata, hoc eſt ex induſtria eius qui ſagaciter pecunia vſus eſt: induſtriam autẽ eius ſibi vendere non debeo, ſicut nec pro ſtultitia eius minus habere debeo.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hoc ipſo quòd dominium pecuniæ transfertur, eſt ratio quare pro vſu eius nihil accipere debeam, vel ſperare, quàm mihi debitum.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd ille qui vſuras dat, & mutuum accipit in neceſſitate, non peccat, nec vſurario communicat inquantum huiuſmodi: quia non voluntarius vſuram dat, ſed quaſi coactus neceſſitate.

EXPOSITIO TEXTVS.

HAec (Origines dicit eſſe duo mandata.) Sicut Origines primum mandatũ diuidit in duo, ita duo vltima mandata, quæ ſunt de prohibitione concupiſcentiæ, coniungit in vnum: & ſic præcepta denarium non tráſcendunt. (Idolum nihil eſt in mundo.) Hoc autem multipliciter intelligi poteſt. Vno modo, inquantum idolum eſt ſimilitudo, & ſic exponit Orig. vt dicatur idolum nihil eſſe, quia nulla res eſt in mũdo, cuius ſit ſimilitudo. Alio modo, poteſt intelligi, de idolo ſecundum quod eſt res quædam. Et hoc dupliciter. Vno modo, quantum ad formam quæ æſtimatur eſſe in idolo, & non eſt in eo .ſ. forma deitatis. Alio modo, quantum ad effectum, quia ſcilicet ad peccatum inducit, quod nihil eſt. (Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.) Aſſumere eſt ad aliquid ſumere. Sumitur autem nomen Dei ad alicuius veritatis confirmationẽ per modum iuramenti. Si ergo ſumatur ad confirmandum aliquod falſum, quod in ſe nullo modo confirmabile eſt, tunc in vanum aſſumitur, & pro nihilo iuratur: quia vanum eſt, quod eſt ad finem aliquem quem non includit, vt dicitur in 2. phy. (Nomine igitur mœchiæ, omnis illicitus concubitus &c.) Cum peccatum contra naturam ſit grauius q̃ mœchia, videtur ꝙ illud potius ꝓhiberi debuerit quaſi primo tramite relinquendum. Et dicendum, ꝙ quia legiſlator hominibus legem dabat, ideo in primis legis mandatis non debebat niſi peccata humana prohibere: peccatum aũt contra naturam non eſt humanum, ſed beſtiale, ſẽm Philoſ. in 7. Eth. (Vt ſi in hieme credimus decem modios &c.) Hoc eſt intelligẽdum, ſi plus valeant in meſſe quindecim modij ſẽm commune forum, quã in hieme decem. alias ſi fiat commenſuratio dati & accepti ad valorem pecuniæ, non erit vſura, ſed æqualis commutatio.

Exo. hom. 8.

T. com. 62.

Cap. 8.

DIVISIO TEXTVS.

DIſtinctis quinque præceptis ſecundæ tabulæ, & expoſitis, hic magiſter determinat de quibuſdam, quæ præcepto quinto contrariantur, ſcilicet de mendacio, & periurio. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima determinat de mendacio. In ſecunda, de periurio. 39. di. (Nunc de periurio videamus.) Prima pars in duas. Primo diſtinguit diuerſos modos mendacij. In ſecūda, diffinit mēdacium, ibi. (Hic videndum eſt quid ſit mendacium &c.) Prima in duas. In prima parte ponit quãdam diuiſionem mendacij, per quam ſcitur quòd mendacium ſit mortale, & quòd veniale peccatum. In ſecunda, ponit quandam aliam, per quam ſcitur ꝙ mendacium ſit alio grauius. (Sciendum eſt octo eſſe genera mendacij &c.) Circa primum duo facit. Primo, diſtiguit tres mendacij modos. Secundo, ex dictis manifeſtat quoddã, qđ dubium eſſe poterat, ibi. (De mendacio autem obſtetricum &c. Hic videndum eſt quid ſit mendacium &c.) Hic diffinit mendacium. Et circa hoc tria facit. Primo, oſtendit quid ſit mendacium. Secundo, oſtendit quòd omne mendacium eſt peccatum, ibi. (Quòd mēdacium omne.) Tertio, ſoluit quoddam, quod videbatur contrarium, ibi. (Solet quæri de Iacob.) Circa primum tria facit. Primo, oſtendit quid ſit mendaciū. Secundo, quid ſit mentiri, ibi. (Mentiri vero eſt &c.) Tertio, ſoluit quandam quæſtionem, ibi. (Hic ſolet quæri, Quòd vero omne mendacium &c.) Circa hoc duo facit. Primo oſtēdit in omni mendacio eſſe peccati periculum. Secundo, oſtendit de errore qui eſt mendacij effectus, quod quandoq; poteſt eſſe cū peccato, quandoque ſine peccato, ibi. (Illud etiam ſciendum.) I

malitia, ſed benignitate dicta, qualiter obſtetrices ſunt mentitę & Raab. Eſt & aliud mendacij genus quod fit ioco, quod non fallit: ſcit enim cui dicitur, cauſa ioci dici. Et hæc duo genera mendaciorum nõ ſunt ſine culpa, ſed non cum magna. Perfectis ergo non conuenit mentiri, nec etiam pro temporali vita alicuius, ne pro corpore alterius animam ſuã G occidant. Licet autem eis verum tacere, ſed non falſum dicere: vt ſi quis nõ vult hominem ad mortem prodere, verum taceat, ſed non falſum dicat. Tertium vero genus mendacij eſt, quod ex malignitate & duplicitate procedit, cunctis valde cauendum. His innui videtur, mendacia illa quæ fiunt ioco, vel pro ſalute alicuius, imperfectis eſſe venialia peccata: perfectis vero illud quod pro commodo alterius dicitur, H eſſe damnabile, quod etiam de mendacio iocoſo putari poteſt, præcipue ſi iteretur.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

¶Primo, Quid ſit mendacium.
¶Secundo, De diuiſione quam ponit.
¶Tertio, Vtrum omne mendacium ſit peccatum.
¶Quarto, Vtrum omne mendacium ſit peccatum mortale.
¶Quinto, De ordine mendaciorum in grauitate peccati.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diffinitio mendacij in litera ſit conueniens.

K

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter diffiniatur mendacium in litera. Qui enim verum loquitur, quod falſum eſſe credit, mentitur, ſicut dicit Aug. in lib. de mendacio: Cap. 4. ſed ibi non eſt falſa vocis ſignificatio. ergo male mendacium diffinitur eſſe falſa vocis ſignificatio.

¶ 2. Præt. Mendacium opponitur veritati: virtus autem veritatis non ſolum in dictis, ſed etiam in factis conſiſtit, ſecundum Philoſophum in 4. Ethic. ergo non omne mendacium eſt falſa vocis ſignificatio. Cap. 14.

¶ 3 Præt. Sicut in 2. lib. dictum eſt, intentio reſpicit finem vltimum: ſed a fine vltimo non recipit aliquid ſpeciem, ſed à proximo quod eſt obiectum, cuius eſt voluntas. cum autem in 2.d.38.q.1. ar.3.corp.

F diffinitione non debeant poni niſi ſpecificantia diffinitum, videtur quòd inconuenienter ponatur in diffinitione mendacij, intentio fallendi.

¶ 4 Præt. Id quod eſt commune bene & male factis, nõ debet poni in diffinitione alicuius mali, maxime quaſi cõpletiuum diffinitionis: ſed intentio mala põt communiter inueniri & in his quæ ſunt bona ex genere, & in his quæ ſunt mala ex genere: ſicut etiam in propoſito patet de illo qui verum dicit, ne ei credatur, ſi æſtimet quicquid dixerit, ſibi non credi. ergo intentio fallendi nõ debet poni in diffinitione mendacij. Super pſ. 5. poſt med.

Quòd mendacium obſtetricum, & Raab fuit veniale.

DE mendacio autem obſtetricum, & Raab quòd fuerit veniale Aug. tradit dicens. Forſitan ſicut obſtetrices non remuneratæ ſunt, quia mentitæ ſunt: ſed quia infantes liberauerunt, & propter hanc miſe- G ricordiã veniale fuit peccatum, non tamen nullum: ſic Raab liberata propter liberationem exploratorum, pro qua non fuit veniale peccatũ. Sed ne putet quiſque in cæteris peccatis, ſi propter liberationem hominum fiant, ita poſſe concedi veniam: multa.n. mala deteſtanda talem ſequuntur errorem. Poſſumus enim & furando alicui prodeſſe, ſi pauper cui datur, ſentit cõmodum, & diues cui tollitur, non ſentit H incommodum. Itaque & adulterando poſſumus prodeſſe, ſi aliqua niſi ad hoc ei conſentiatur, appareat amando moritura: &

¶ 5 Præt. Ille qui ioco mentitur, fallere non mendacitur, quia ſcit ſibi non credi: ſed tamen iocoſum mendacium inter mēdacia reputatur ergo intētio fallendi non debet poni in diffinitione mendacij. To. 1. Exue 2.

Reſpon. Dicendũ, quòd duobus modis in actibus humanis contingit eſſe peccatum. Vno modo ex ipſa natura facti qđ in ſe malum eſt, ſicut in illis quæ ſunt mala ex genere. Alio modo, ex abuſu facientis, ſicut cum quis ea quæ ſunt bona ex genere, ex intentione praua facit. Mendacium ergo vtrunque iſtorum complectitur, quia quantum eſt de ſe, inordinatum eſt. Et quia in mendacio in ſignificando non poteſt eſſe niſi ex falſitate ſignificationis, ideo in mendaciũ falſa ſignificatio includitur: falſa autem ſignificatio ad rationē peccati in moralibus non ſufficit, cum non ſit in poteſtate hominis verum ſignificare, ſicut nec verum ſcire. Vnde oportet ꝙ ſit talis falſa ſignificatio in mendacio, qua quis volens a recto deuiet: hoc autem non eſt, niſi quando ſciens falſum loquitur, quia ignorans non voluntarius eſt. Ex hoc autem ipſo quòd aliquis ſcienter falſum loquitur, falſitatem intendit ſignificare: & ideo completiuum in diffinitione mendacij ponitur intentio fallendi, ſed quaſi mali falſa vocis ſignificatio. I

Ad primum ergo dicendum, quod mentiri & mendacium in hoc differunt, quia mendacium nominat aliquid quod ſecundum ſe eſt de genere malorum per abſtractionem ſuam: mentiri autem ratione ſuæ concretionis importat obliquitatem, ſiue peccatum ex parte dicentis. Vnde aliquis dicendo illud quod ſecundum ſe à vero non deuiat, ſi ſecundum ſua opinionem deuiet, mentitur: non autem quod dicit eſt mendacium.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd vox homini principaliter data eſt ad ſignificandum. Vnde omne ſignum quo quis aliquid ſignificat, nomine vocis intelligitur, & eo mendacium perfici poteſt, ſicut patet in ſignis & nutibus monachorum: ſicut & omnes alij ſenſus ſortiuntur nomen viſus, qui eſt principalior inter eos.

K ¶ Ad tertium dicendum, quòd finis eſt duplex. Vnus qui eſt proprius alicui virtuti, vel vitio, & commenſuratur obiecto eius, & huiuſmodi finis intentio ad ſpeciem virtutis, vel vitij pertinet ſicut & voluntas obiecti: æqualiter enim eſt eſſentiale fortitudini velle ſuſtinere difficilia, & intendere bonum, quod eſt ſecundum habitum. Alius eſt finis communis, ſicut fœlicitas reſpectu omnium virtutum, & intentio huiuſmodi finis non ſpecificat virtutem. Intentio autem quæ in diffinitione mendacij ponitur, eſt finis proprij & obiecto proportionaci. Sicut enim verax vera loquitur amore veri, ita mendax falſum loquitur falſitatem intendens.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ex hoc ipſo ꝙ factum quod eſt de genere bonorum, ſit peruerſa intentione alicui vitio appropriata, ad ſpeciem illius vitij trahitur, ſicut qui vadit ad eccleſiam

*D.867. cleſiam vt furetur: vnde & vera * vocis ſignificatio quando intentione fallendi fit, ad ſpeciem mendacij trahitur.

¶ Ad vltimum dicendum, ꝙ intentio fallendi poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, reſpectu fallaciæ prout eſt in ipſo fallente tantum: alio modo, prout eſt in fallente, & in eo qui fallitur. Quicũque enim falſum loquitur, quãtum eſt in ſe, fallit, quamuis nõ ſemper aliquis per eius verbum fallatur. Quicunque ergo ſciens, falſum loquitur, fallaciam intendit ſecũdum quod eſt in fallente. Vnde iſta intẽtio fallendi cõis eſt omni mendacio. Sed intentio qua aliquis intendit fallaciã non ſolum vt ipſe fallat, ſed vt alij fallantur, non eſt in mendacio iocoſo: vnde minimum habet de ratione mendacij.

De octo generibus mẽdacij ad cõſentium. c. 14. Tom. 4. 1. Reg. 21.

ſi vixerit, pœnitendo purganda, nec ideo peccatum graue negabitur tale adulterium.

Quòd octo ſunt genera mendacij.

SCiendum eſt etiam octo eſſe genera mendacij, vt Aug. in lib. de mendacio tradit, quæ B diligenter notanda ſunt, vt appareat quod mendacium ſit veniale, & quod damnabile. Primum, capitale eſt mendacium longe fugiendum, quod fit in doctrina religionis, ad qđ nulla cauſa quiſquam debet adduci. Secundum, ꝙ tale eſt vt nulli proſit, & obſit alicui. Tertium, quod ita prodeſt alicui, vt obſit alteri. Quartum, quod fit ſola mentiendi fallendique libidine, quod merum mẽdacium eſt. Quintũ, quod fit placendi cupiditate de ſuauiloquio. His omnibus euitatis, ſequitur ſextum genus quod nulli obeſt, & prodeſt alicui, vt ſi quis pecuniã alicuius iniuſte tollendam, ſciens vbi ſit, ſe neſcire mentiatur. Septimum, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui, vt ſiquis volens hominem quæſiturum ad mortem prodere mentiatur. Octauum, qđ nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, vt ab immunditia corporali aliquem tueatur: in his autem tanto minus quiſq; peccat cum mentitur, quanto magis à primo recedit. Quiſquis vero aliquod genus eſſe mendacij, quod peccatum non ſit, putauerit, decipiet ſeipſum turpiter, cum honeſtum eſſe deceptorem aliorum arbitretur. Omne genus ergo mendacij ſummopere fuge, quia omne mẽdacium non eſt à Deo.

Quid ſit mendacium.

C HIc uidendum eſt quid ſit mendacium, & quid ſit mẽtiri: deinde, utrum omne mendacium ſit peccatum, & quare. Mendacium eſt, ut Auguſ. ait, falſa ſignificatio uocis cũ inten-

ARTIC. II.

Vtrum diuiſio mendacij in litera ſit conueniens.

22.q.110.2. AD Secũdum ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter mendacium diuidatur in litera. Ea enim quæ ſecundum accidens ſunt, cum infinita ſint, dimittenda ſunt: ſed mendacio inquantum huiuſmodi, accidit quòd fiat ioco, vel commodo, vel damno alicuius. ergo ſecundum iſta inconuenienter diuiditur mendacium.

Cap. 15. ¶ 2 Præt. Secũdum Philoſophum in 4 Eth. ludus cum ſit quædam requies, vtilis eſt ad vitam etiam virtuoſam: ſed mendacium officioſum dicitur quod fit ad vtilitatem alicuius, iocoſum autem quod fit cauſa ioci. ergo mendacium iocoſum in officioſo includitur, nec deberet contra ipſum diuidi.

Cap. 14. ¶ 3 Præt. Philoſophus in 4. Ethi. dicit, quod aliquis fallax eſt, D qui nullius gratia maiora exiſtentibus fingit: ſed mendacium iocoſum, officioſum, & pernicioſum alicuius cauſa fit. ergo eſt aliquod mendacium præter iſta tria.

In libro de mendacio. ¶ 4 Præt. Auguſt. ponit octo mendacij genera ergo inſufficienter per tria tantum diuiditur.

Cap. 14. ¶ 5 Præt. Videtur quòd in illis octo ſit etiam aliqua ſuperfluitas. Mendacium enim quod fit in doctrina religionis, non diſtinguitur ab alijs, niſi ſecundum materiam: ſed materialis multiplicatio relinquenda eſt. ergo non debuit hoc mendacium contra alia diſtingui.

Cap. 14. ¶ 6 Præt. Philoſophus in 4. Ethi. diuidit mendacium in iactantiam, & ironiam. cum ergo hæc membra hic prætermittantur, videtur diuiſio inſufficiens.

Reſpon. Dicendum, quòd mendacium hic diuiditur vt cognoſcatur quomodo diuerſimode contingit mendacio peccare: & ideo non aſſignantur hic modi mendacij facientes diuerſitatem in ipſo ſecundum quod eſt huiuſmodi, ſed magis E ſecundum quod eſt peccatum. Et propter hoc aſſignãtur tres modi mendacij ſecundum quod fallacia, quæ eſt mendacij complementum, in tribus gradibus conſiſtere poteſt. Primus gradus eſt, vt ſit tantum in fallente qui fallit, quamuis nullus ab ipſo fallatur: & hoc contingit in mendacio iocoſo. Secundus gradus eſt, vt fallacia tantum ad opinionem audientis perueniat, vt ſcilicet verum æſtimet quod falſum eſt ſibi à dicente prolatum: & in hoc gradu conſiſtit mendacium officioſum, in quo non peruenitur ad plus mali, niſi quòd audiens falſam intentionem concipiat quantum ad intentionem dicentis. Tertius gradus eſt vt ſecundum eiuſdem intentionem fallacia perducatur vlterius vſque ad damnum in rebus, vel perſona alicuius: & hoc eſt pernicioſum mendacium. Et per hoc patet ſolutio ad primum, quia quamuis huiuſmodi accidant mendacio, inquantum huiuſmodi, non tamen accidunt ei inquantum peccatum.

A ¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ quãmuis ludus aliquis ſit vtilis, non tamen ludus ille talis, qualis eſt ludus mentientis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ille qui nullius gratia mentitur, ad mendacium iocoſum reducitur, maxime ſi mẽtiatur de indifferentibus, & quæ ad nullius damnum pertinere poſſunt: operationes enim ludicræ nullius gratia fiunt, vt dicitur in 10 Ethic. Cap. 7.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illa octo genera mẽdacij ſub tribus primis continẽtur: ſed ideo magis particulatim diuiduntur, quia in diuerſis materijs contingit eſſe maius, vel minus peccatum: vnde tria membra ſecundæ diuiſionis reducuntur ad mendaciũ pernicioſum. Poteſt enim alicui iferri nocumentum vel in ſpirituali vita, & ſic eſt principium, quod fit in doctrina religionis: vel in alijs, ſiue nocumentum alicui illatum in nullius profectum cadat, quod eſt ſecundus modus: ſiue cadat in profectum alicuius, quod eſt tertius modus. Duo vero alij modi reducuntur ad mendacium iocoſum, quia aliquãdo aliquis mentitur propter ſuam delectationem quam habet in mentiendo: & ſic eſt quartus modus. Aliquando autem propter delectationem alterius, cui ex mendacio placet: & ſic eſt quintus modus. Tres vero vltimi modi reducuntur ad officioſum mendacium. Aliquando enim aliquis mentitur ad vitandum damnum alterius in pecunia. & ſic eſt ſextus modus. Aliquando in perſona quantũ ad vitam corporalem: & ſic eſt ſeptimus modus. Aliquando vero quantum ad ea quæ virtutis ſunt: & ſic eſt octauus.

Lib. contra mẽdaciũ ad cõſentium. c. 12. & Enchi. c. 18.

¶ Ad quintum dicendum, quòd materialis multiplicatio debuit hic tangi, inquantum diuerſa quantitas culpæ per eam inſinuatur.

¶ Ad vltimum dicẽdum, quòd Philoſophus aſſignat duas ſpecies mendacij ſecundum quod opponitur virtuti: & ideo diuiſit mendacium in ſuperfluum, quod eſt iactantia: & diminutum, quod eſt ironia. Iactator enim eſt, qui maiora de ſe fingit quam ſint: ironia autem quæ minora. Hic autem diuiditur mendacium ad cognoſcendum quantitatem in ipſo, & ideo oportuit aliter diuidere.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne mendacium ſit peccatum.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quòd non omne mendacium ſit peccatum. Nullum enim peccatum fit inſtinctu ſpiritus ſancti: ſed Iacob, vt in litera dicitur, propter familiare conſilium ſpiritus ſancti, quod à matre acceperat, dixit ſe eſſe primogenitum, cum non eſſet, & ita mentitus eſt. ergo aliquod mendacium non eſt peccatum. 22.q.110.3. Quol.8.14. Geneſ.27.

¶ 2 Præt. Nullum peccatum remuneratur à Deo: ſed obſtetrices Aegypti ſunt remuneratæ à Deo pro mendacio, quod Pharaoni dixerunt, vt dicitur Exod. 1. ergo aliquod mendacium non eſt peccatum.

¶ 3 Præt. Nullus virtuoſus, inquantum huiuſmodi, peccat: ſed ſecundum Philoſophum in 4. Ethico. ad virtutem veritatis pertinet declinare ad minus, in quo aliquod mendacium eſt. ergo non omne mendacium eſt peccatum. Cap. 14.

¶ 4 Præt.

¶ 4 Præt. Vt dicitur 2. Pet. c. Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines, qui ſcripturas diuinas adiderunt: ſed inueniuntur in ſcripturis aliquæ locutiones, quæ non ſunt veræ ſecundum quod verba ſonant: ſicut quòd ligna ſiluæ
Iudicum 9. iuerunt ad ramnum vt eis imperaret, Iudic. 9. Cum ergo per
Aug. Ench. c. 22. inſpirationem ſpiritus ſancti non ſit aliquod peccatum, videtur quòd non omne mēdacium ſit peccatum.

¶ 5 Præter. Virium mendacij, quod virtuti veritatis opponitur non ſolum eſt in dictis, ſed etiam in factis: ſed ſine peccato poteſt aliquis aliquando ſignare facto quod non eſt, ſicut de Chriſto Legi-
Luc. 24. tur Luc. vltim. quòd finxit ſe longius ire.
Ioſue 8. Similiter etiam Ioſue, qui ſimilauit ſe fugere ante habitatores Hay. & Dauid
Ench. c. 18. qui ſimilauit ſe ſtultū ante regē Achis. ergo & verbo poteſt aliquis ſine peccato mentiri.

¶ 6 Præt. Mendaciū non videtur eſſe peccatum niſi ex eo quod fallit: ſed aliquandu expedit homini vt in aliquo fallatur, & erret, vt in litera dicitur, & in multis caſibus patet. ergo aliquando poteſt aliquis ſine peccato mentiri.

¶ 7 Præt. Nullus actus congruus eſt peccatum: ſed mendacium officioſum eſt huiuſmodi, quia officium eſt congruus actus perſonæ ſecundum ſtatuta patriæ. igitur &c.

Cap. vlt. Sed contra. Aug. in lib. de men. dicit. Quiſquis aliquod genus mendacij quod peccatum non ſit, eſſe putauerit, ſeipſum turpiter decipit. ergo omne mendacium peccatum eſt.

¶ 2 Præterea. Omnis inordinatio in actibus humanis, ſi voluntaria ſit, peccatum eſt: ſed vbicunque eſt mendacium, eſt aliqua inordinatio, quia adhibetur vox ad ſignificandum aliquid quod ſignificabile non eſt. ergo omne mendacium eſt peccatum.

I ¶ 3 Præt. Nihil opponitur virtuti niſi peccatum: ſed omne
Cap. 14. mendacium opponitur virtuti, quæ eſt veritas, vt in 4. Ethic. patet. ergo omne mendacium eſt peccatum.

Reſpon. Dicendum, quòd cum malum omnifariam contingat, cuiuſlibet circunſtantiæ peruerſitas etiam alijs circunſtantijs debitis exiſtentibus, peccatum in moribus facit, vt ſi aliquis accipiat vnde non debet, quantumcunque bonum intendat, vel aliæ circunſtantiæ ordinatæ videantur, peccatum non euitabitur. Cum autem locutio inuenta ſit ad exprimendam conceptionem cordis, quandocunque aliquis loquitur quod in corde non habet, loquitur quod non debet: hoc autem contingit in omni mendacio. vnde omne mendacium eſt peccatum, quantumcunque aliquis propter bonum mentiatur.

Ad primum ergo dicendum, quòd verba quæ Iacob pro-
K tulit ſecundum aliquem intellectum neceſſitatem, vel veritatem habuerunt: ſibi enim primogenitura Dei electione debebatur, & ad illum intellectum ſpiritus ſanctus verba ordinabat, cuius inſtinctu & intellectu loquebatur, ſiue ipſe illum intellectum ex verbis acciperet, explicite, ſiue implicite hoc ſignificata intendens, ad quod ſpiritus ſanctus ordinabat, vnde à mendacio excuſatur: & eadem ratio eſt de omnibus verbis quæ mendacium ſapere videntur ab illis viris prolata, in quibus mendacium concedere nepharium videtur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod obſtetrices mentitæ ſunt ad literam: nec pro mendacio remuneratæ ſunt, ſed pro pietate, quia pueros Hebræorum liberauerunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in maiori includitur minus, & non econuerſo. Et quando virtuoſus eligit minus dicere de

---

tione fallendi. Vt ergo mendacium ſit, neceſſe eſt vt falſum proferatur, & cum intentione fallendi: hoc enim malum eſt propriū mentientis, vnum habere clauſum in pectore, aliud promptum in lingua. Mentiri vero eſt loqui contra hoc quod animo ſentit quis ſiue illud verum ſit, ſiue nō. Omnis ergo qui loquitur mendacium mentitur, quia loquitur contra hoc quod animo ſentit, ideſt, voluntate fallendi: ſed non omnis qui mentitur, mēdacium dicit, quia quòd verum eſt loquitur aliquando mentiendo, ſicut econuerſo falſum dicendo, aliquando verax eſt. vnde Auguſt. Nemo ſane mentiens iudicādus eſt, qui dicit falſum quod putat verum: quia quantum in ipſo eſt, non fallit ipſe, ſed fallitur. Non igitur mendacij arguendus eſt, quia falſa incautius credit, ac pro veris habet, potiuſque econtrario ille mentitur, qui dicit verum quod falſum putat. Quantum. n. ad animum eius attinet, non verum dicit: quia non quod ſentit dicit, quàmuis verum inueniatur eſſe quod dicit. Nec ille liber eſt à mendacio, qui ore neſciens loquitur verum, ſciēns autem voluntate mentitur.

G *Quæſtio de Iudæo, qui dicit Chriſtum eſſe Deum.*

HIc quæri ſolet, ſi Iudæus dicat Chriſtum eſſe Deū, cum no ita ſentiat animo, vtrum loquatur mendacium. Nō eſt mendacium quod dicit; quia licet aliter teneat animo, verum tamen eſt quod dicit, & ideo non eſt mendacium, mentitur tamen illud quod verum eſt dicēs. Quod vero omne mendaciū
H ſit peccatum, Aug. inſinuat. Mihi inquit videtur omne mēdacium

---

F ſa quàm poſſit, ſecundum rei veritatem non mentitur, ſed aliquod verum tacet.

¶ Ad quartum dicendum, quòd verba quæ in ſacra ſcriptura ſunt ſcripta, aut ſunt verba eius qui ſcripturam edidit, aut ſunt verba alicuius qui in ſcriptura recitatur loquens. Si primo modo, ſic non contingit in eis mendacium: quia in figuratiuis locutionibus nō eſt ſenſus verborum, quem primo aſpectu faciunt, ſed quem proferens ſub tali modo loquandi facere intendit: ſicut qui dicit, quòd pratū ridet, ſub quadam rei ſimilitudine intendit ſignificare prati floritionem. Si autem ſunt verba alicuius qui recitatur loquens, aut ſunt alicuius cuius malitia in ſcriptura arguitur, & ſic non eſt inconueniens quòd ſint ibi etiam mendacia, ſicut verba Iudæorum Chriſtum blaſphemantiū: aut alicuius qui commē-
datur non de perfe- Eodem loco. & c. 22.
ctione virtutis, ſed de profectu, ſicut obſtetrices commendātur quòd in hoc profecerunt, quòd non in damnum alicuius, ſed in obſequium diuinum mentitæ ſunt: aut ſunt verba alicuius qui commendatur de perfectione virtutis, & in exemplum proponitur, & tunc eſt eadem ratio ſicut de verbis ſcripturæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd facta non ſunt ordinata de ſe ad ſignificandum ſicut voces. Et ideo non oportet quod ſi aliquid fiat per quod aliquod falſum detur intelligi, quod hoc ipſo fiat, quod non debet fieri: ſicut dicitur quòd non debet dici, quando falſum vocē ſignificatur. Vnde non oportet quod omne tale factum ſit peccatum, & præcipue quando factum in ſignificatione alicuius exhibetur: tunc enim eadem ratio eſt de illis factis, & de locutionibus figuratiuis. Sicut enim locutio figuratiua veritatem habet non à ſenſu quem verba habent in primo aſpectu, ſed ab eo quem loquens facere intendit: ita etiam quòd dominus oſtendit ſe velle longius ire quaſi per ſimilitudinem elongationis in itinere, ſignificabat elongationem ſui à cognitione diſcipulorum, & in hoc veritatem habebant.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd quamuis alicui proſit in aliquo caſu falli, non tamen propter hoc bonum, aliquod malum faciendum eſt, ſicut nec eſt furandum vt eleemoſynæ dentur: & ita cum mendacium de ſe inordinationem habeat, non eſt mentiendum pro quocunque alterius commodo.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd mendacium dicitur officioſum non ratione ſui, ſed ratione cauſæ quæ ad mentiendum inclinat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omne mendacium ſit peccatum mortale.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd omne mendacium ſit peccatum mortale. Omne enim peccatum 22. q. 2. c. 4.
quod in perditionem adducit, eſt peccatum mortale: ſed in Pſal. 5. dicitur. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. ergo omne mendacium eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præterea. Omne id quod in ſubuerſionem fidei vergit,
eſt peccatum mortale: ſed mendacium eſt huiuſmodi, vt Au- Cap. 5.
guſt. probat in lib. de menda. ergo omne mendacium eſt peccatum mortale. Minor patet ex hoc, quòd ſi in aliquo caſu mentiri licet, tunc non ſemper oportet fidem bono homini adhiberi: & ſi in aliquo non ſibi creditur, non erit neceſſitas vt in alijs ſibi credatur.

¶ 3 Præt.

¶ 3 Præt. Si aliquod mendacium excuſetur a peccato mortali, præcipue mendacium officioſum tale eſſe videtur: ſed mendacium officioſum eſt peccatum mortale, eum per ipſum æterna merces in temporalem commutetur. Grego. enim dicit in glo. Exo. 1. de obſtetricibus benignitatis earũ merces, quæ
Lib. 27. c. 2. de moralibus. in æterna vita remunerari poterat, per culpam mendacij in terrenam recompenſationem commutata eſt. ergo omne mẽdacium eſt peccatum mortale.

¶ 4 Præt. In litera dicitur, quòd perfectis viris damnabile eſt pro commodo alterius mentiri: ſed nullum peccatum dicitur eſſe damnabile, niſi mortale. ergo mendacium officioſum perfectis eſt mortale: & eadem ratione omne aliud mendacium, cum mendacium officioſum minus videatur eſſe dãnoſum, & ita per conſequẽs etiam in alijs omne mendaciũ peccatum mortale eſt, quia perfecti nõ ſunt peioris conditionis, quàm alij.

¶ 5 Præt. Nihil prohibetur diuino præcepto niſi peccatum mortale: ſed in prohibitione falſi teſtimonij prohibetur omne mendacium, ſicut
Cap. 8. Aug dicit in lib. de mendacio. ergo omne mendacium eſt peccatum mortale.

Sed contra. Propter peccatum mortale non ædificantur ſpirituales domus: ſed obſtetricibus ædificauit deus ſpirituales domus, ſecundum Hierony. ergo obſtetrices mentiendo
To. 5. ſup. Iſa. cap. 65. mortaliter non peccauerunt, & ita non omne mendacium eſt mortale peccatum.

¶ 2 Præt. Nullum peccatum mortale alicui conceditur: ſed in
Lib. 27. c. 2. moralium. glo. ſuper primum Exo. dicitur quòd infirmis conceditur mentiri. ergo non omne mendacium eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Greg. dicit, quòd mendacium officioſum facile creditur relaxari: ſed peccatum ex hoc dicitur veniale, quod facile remittitur. ergo mendaciũ officioſum eſt peccatũ veniale.

Reſpondeo Dicendum, quòd peccatum mortale dicitur, quod hominem vita ſpirituali priuat. Spiritualis autem vita per charitatem eſt, vnde illa peccata ex ſui genere mortalia ſunt, quæ cõtra dilectionem dei, vel proximi vergunt. Et ideo duplex genus mendacij peccatum mortale ponendum eſt. Primum quod contra deum eſt, ſicut cum quis in doctrina religionis mentitur. Secundum eſt, quod in detrimentum iuſtitiæ ad proximum uergit, ſiue ſit tale mendacium quod ad peruerſionem iudicij ordinatur, ſicut cum quis in loco iudicij falſum dicit: ſiue ſit in nocumentum alicuius, quod ſine mortali peccato eſſe non poteſt. Alia vero mendacia, quia inordinationem quãdam habent, non tamen a dilectione dei & proximi auertunt, peccata ſunt, ſed ſunt venialia.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd authoritas illa non loquitur de omni mendacio. ſed de pernicioſo tantum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd mendacium prolatum, ſi æſtimetur eſſe licitũ, ipſa æſtimatio in ſubuerſionem fidei vergeret, non tamen oportet quòd omne mendacium ad ſubuerſionem fidei ordinetur, præcipue cum non ſit de his quæ ad fidem ſpectant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de mendacio obſtetricum diuerſa eſt opinio. Quidam enim dicunt, quòd mendaciũ fuit ad obſeruandam vitam puerorum, & ſic fuit officioſum & veniale peccatum: fuit etiam ad conſeruandum vitam propriam & ſic fuit libidinoſum & mortale peccatum. Sed hoc non videtur rationabile, quia non minus debet homo ſuam vitam
A tueri quàm alterius. Et ideo alij dicunt, quòd in actibus obſtetricum tria eſt conſiderare. Primò, ipſam pietatem, qua pueris parcere voluerunt: & quantum ad hoc vel meruerunt, vel ad meritũ diſponebantur, & ſm hoc intelligendũ eſt verbũ Hieron. quod ædificauit eis deus domos ſpirituales. Fuit & ibi mendaciũ, quod ſiue pro liberatione puerorum ſiue pro liberatione vitæ propriæ, qđ magis videtur ſubtiliter diſcutiendũ ſecundũ Greg. dictũ, peccatũ veniale fuit: & ſic habent laudem ſecundum Augu. in lib. de mendacio non perfectæ iuſtitiæ, ſed profectus ad iuſtitiam. Fuit etiam ibi omiſſio confeſſionis diuinæ veritatis & iuſtitiæ, ſi tamen coram Pharaone tunc confiteri tenebantur, & quantum ad hoc potuit ibi eſſe peccatum mortale. Et ſecundũ hoc poteſt intelligi quod merces æterna eis in tẽporalem cõmutata eſt. Vel ſi ex hoc mortaliter non peccauerunt, dicitur merces æterna in tẽporalem commutari quia earũ benignitas gratia non informata remunerationem temporalem habuit, quæ gratiæ adiuncta habuiſſet æternam.

Pſalm. 5. Ibidem. Cap. 16. Sap. 1. Aug. in Enchi. cap. 19. & 21.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſecundum quoſdam omne mendacium viris perfectis peccatum mortale eſt, cuius rationem dupliciter aliqui aſſignant. Quidam enim ſumunt rationẽ ex perfectione charitatis, per quam mens hominis ſummæ veritati adhæret, adeo quod omne mendaciũ eorũ cũ deliberatione
D & ex contemptu eſt: vnde non põt eſſe veniale, ſicut nec homo in primo ſtatu venialiter peccare potuit. Sed hoc nihil eſt dictum, quia eadem ratione nullum aliud peccatum veniale cõmittere poſſent, quod falſiſſimum eſt quantumcunque perfectiſſimis viris, cum etiam in apoſtolis peccatum veniale fuerit 1. Io. 1. Si dixerimus quod peccatum non habemus &c. Alij vero ſumunt rationem ex perfectione ſtatus, ſecũdum quod aliqui perfectionem in publico prætendunt, vt religioſis & prælatis illis adhibetur fides tamquàm conſeruatoribus veritatis: vnde ſi in aliquo a veritate deuiarent, nec alijs fides adhiberetur, & ſic fieret magnum præiudicium veritati. Sed hoc iterum nihil eſt, quia non creditur eis tanquàm conſeruatoribus veritatis in omnibus eorum factis, vel dictis: ſed in illis tantum quæ ad officium conſeruandæ veritatis ſpectant, ſicut doctrina & iudicium, in quibus ſi a veritate deuiarent, non eſt dubium quin peccarent mortaliter. Et ideo dicendum, qđ
E nec mendacium, nec aliud peccatum quod ex genere ſuo peccatum mortale non eſt, perfectis viris mortale peccatum fit, niſi ſit contra eorum votum: ſed per accidens poteſt eis mortale fieri, ſicut & alijs, vt ſi fiat contra conſcientiam quamuis errantem vel ratione ſcandali, vel alicuius huiuſmodi. Quod vero dicitur in litera, quòd mendacium officioſum perfectis viris eſt damnabile, intelligendum eſt comparatiue: quia in eodem genere peccati magis peccat perfectus quam imperfectus, quàmuis vtrique venialiter, vel mortaliter: non tamen hæc circunſtantia aggrauans aggrauat in infinitum, vt quod vni eſt veniale, alteri mortale fiat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd diuino præcepto prohibetur aliquid dupliciter. Vno modo directe, quod contra præceptũ dicitur, & ſic prohibetur mendacium pernicioſum, quod ex ipſa forma præcepti patet. Nõ loquaris contra proximum tuũ falſum teſtimonium. Alio modo indirecte, quòd præter præceptum dicitur, & ſic mendacium iocoſum & officioſum, ſicut & alia peccata venialia, præcepto diuino prohibetur.

eſſe peccatum: ſed multum intereſt quo animo, & de quibus rebus quiſque mentiatur. Non enim ſic peccat qui conſulendi, ut qui nocendi voluntate mentitur: nec tantum nocet qui viatorem mentiendo in diuerſo itinere, mittit, quantum qui viam vitæ mẽdacio deprauat. Porro omne mendacium ideo dicendum
B eſt eſſe peccatum, quia hoc debet loqui hõ quod animo gerit ſiue illud verum ſit, ſiue putetur, & nõ ſit. Verba enim ideo inſtituta ſunt, non vt per ea homines inuicem fallant, ſed quæ per ea in alterius notitiã ſuas cogitationes ferant. Verbis ergo vti ad fallaciam, non ad qđ ſunt inſtituta, peccatũ eſt. Nec etiam ideo vllum mendaciũ putandum non eſſe peccatum, quia poſſumus alicui aliquando prodeſſe mẽtiendo. Poſſumus enim
C vt prędictum eſt & furando, & & adulterando prodeſſe. Mendacium quoq; non tunc tantũ eſſe poſſumus dicere, quando aliquis læditur. Cum enim a ſciente dicitur falſum, mendacium eſt ſiue quis, ſiue nemo lædatur. Ecce ex his cõſtat omne mendacium eſſe peccatũ, non tñ de omni mẽdacio accipiendũ eſt illud, Perdes omnes qui loquũtur mendaciũ. Nec illud, Os quod mentitur, occidit animam. Nec omne mendaciũ iſto præcepto prohiberi videtur, nec præmiſſa deſcriptione mendacium ioci includi.

Vbi cum periculo erratur, vel nõ.

ILlud etiam ſciendum eſt, qđ in quibuſdam rebus magno malo, in quibuſdam paruo, in quibuſdam nullo fallimur. In quibuſdam rebus nihil intereſt ad capeſcendum Dei regnum vtrum credantur, an non: vel vtrum putentur vera, an falſa, ſiue ſint, ſiue non. In his errare idest aliud pro alio putare, non arbitrandum eſt eſſe peccatum: vel ſi eſt, minimum atq; leuiſſimum: & ſunt vera quàmuis non videantur, quæ niſi credantur, ad vitam æternam non poteſt perue-

ARTICVLVS V.

Vtrum gradus mendaciorum conuenienter aſſignentur in litera.

AD quintum ſic proceditur. Videtur quòd inconuenienter gradus mẽdaciorum in litera aſſignentur. Quandocumq; enim aliquis falſum ſcienter loquitur, mentitur: ſed aliquis diſputando falſum ſcienter loquitur, etiam in his quæ ad fidẽ pertinent. ergo dicit mẽdacium in doctrina religionis, & hus nõ eſt grauius mendacio pernitioſo. ergo mẽdacium quod fit in doctrina, non eſt primum & grauiſſimum mendacium.

Gen. 27. ¶ 2 Præt. Contingit quòd de his quæ ad fidei religionem pertinent, aliquis ioco mentiatur. nec tamẽ hoc grauius reputaretur, quàm mendacium vrgens in graue damnum proximi. ergo idem quod prius. — *Lib. contra mẽdacium ad Conſtãtium. c. 18.*

¶ 3 Præt. Officioſum mendacium plus habet de ratione mendacij quàm iocoſum, vt ex dictis patet. cum ergo iocoſum mendacium præponatur officioſo, videtur quòd inconuenienter ordinetur.

d. 43. q. 1. art. 2. ¶ 4. Præt. Cuicumque malitia propter ſeipſam placet, videtur in ſpiritum ſanctum peccare: ſed peccatum in ſpiritum ſanctum eſt grauiſſimum, vt in 2. lib. dictum eſt. cum ergo ille qui mentitur ſola mentiendi libidine, in ipſa malitia delectari videatur, videtur quòd hoc mendacium cæteris ſit grauius, quòd tamen quarto loco ponitur.

¶ 5 Præt. Quanto maius nocumentum per mendacium euitatur, tanto eſt minus peccatum. ſed maius damnum eſt corporis mors, quàm corporis immunditia. ergo ſeptimum mendacium, quod fit ad tuendum vitam, deberet poſtponi octauo quod fit ad tuendum aliquem ab immunditia corporali. — *Cap. 4.*

In contrarium eſt authoritas Aug. in lib. de mendacio.

Reſpon. Dicendum, quòd quodlibet peccatum ſecundũ ſuum genus habet aliquam quantitatem, cui addi, vel ſubtrahi poteſt ratione alicuius adiuncti: vnde & quantitas mendacij ſecundum tres gradus poteſt conſiderari. Primus gradus eſt, quando quantitas mendacij ex aliquo adiuncto augmentatur: hoc autem adiunctum mendacium aggrauans eſt vel prophanatio diuinorum, quæ eſt conditio maxime aggrauans: & ideo mendacium quod fit in doctrina religionis, ponitur primum. Vel eſt nocumentum proximorum,
K quod quidem mitigatur, ſi nocumento aliqua vtilitas adiungatur: & ideo in ſecundo ordine ponitur mendacium, quod obeſt, & nulli prodeſt. In tertio vero mendacium quod alicui prodeſt, & nulli obeſt. Secundus vero gradus mendacij conſideratur ſine additione, vel diminutione. Sed quia in quolibet genere peccati grauius eſt peccatum quod ex habitu procedit, inquantum ex libidine maiori fit, ideo in quarto loco ponitur mendacium, quod fit ex libidine mentiendi: quia vnicuique habenti habitum delectabilis eſt operatio ſecundum proprium habitum. Quinto vero loco ponitur mendacium, quod non videtur ex habitu procedere, ſed ex intentione alicuius finis extranei, quæ tamen mendacium non aggrauat, nec alleuiat, ſicut quod fit ex intentione placendi, vel delectandi. Tertius gradus eſt, in quo conſideratur quantitas mendacij diminuta ex aliquo adiuncto, quod eſt intentio vtilita-
F tis, quæ tanto magis alleuiat, quanto damnum eſt grauius quod vitatur: & ideo in ſexto loco ponitur mendacium, quod fit ad vitandum ſubleuationem pecuniæ. Septimum mendacium, quod fit ad vitandum occiſionem. Octauum ad vitandum deturbationem libidinis, quod propter propinquitatem conſenſus vix ſine peccato eſſe poteſt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ille qui diſputando falſum loquitur, quàmuis ſcienter, non mentitur niſi aſſerendo dicat: quia non ex ſua perſona falſum illud enuntiat, ſed gerens perſonam veritatem negantis.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd diſtinctio illorum graduũ & ordo accipiuntur cæteris paribus: vnde in aliquo caſu illud quod eſt ſecundum, poteſt eſſe primum, & ſic de alijs eſt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis mendacium officioſum habeat plus de ratione mẽdacij quã iocoſum, inquantum habet plus de aſſertione, tamen officioſum habet minus de malo ratione vtilitatis adiunctæ, & ideo eſt minus peccatum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut in lib. 2. diſtinctio. penult. dictum eſt, Non omne peccatum quod fit ex electione habitus, eſt peccatum in ſpiritum ſanctum, alias nõ eſſet ſpeciale genus peccati: & ideo hoc mendacium quod fit ex mentiendi libidine, cum procedat ex inclinatione habitus, & non ex rebellione voluntatis ad aliquod eorum quibus a peccato liberamur, quod eſt proprium peccati in ſpiritum ſanctum, non erit peccatum in ſpiritum ſanctum. — *d. 43. q. 1. ar tic. 2. corp.*

I ¶ Ad quintum dicendum, quòd immunditia corporalis hic intelligitur, quæ habet vicinitatem ad peccatum, ratione cuius maius damnum reputatur, quàm corporis mors.

niri. Et licet error maxima cura cauendus ſit non ſolummodo in maioribus, ſed etiam in minoribus rebus, nec niſi rerum ignorantia poſſit errari, non eſt tamẽ cõſequens ut continuo erret quiſquis aliquid neſcit, ſed quiſquis ſe exiſtimat ſcire qđ neſcit. Pro vero enim approbat falſum, qđ erroris proprium eſt. Verumtamen in qua re quiſquis erret, in-
G tereſt plurimum. Sunt enim quæ neſcire eſt melius quàm ſcire. Itẽ in nonnullis errare profuit aliquando, ſed in uia pedum, non in uia morum.

De Iacob, ſi mentitus fuit.

SOlet etiam quæri de Iacob, qui dixit ſe eſſe Eſau, aliter animo ſentiens, utrũ mẽtitus ſit,
H De hoc Auguſt. ait Iacob quod matre fecit authore, ut falleret patrem, ſi diligenter attendatur, uidetur non eſſe mendacium, ſed myſterium. Intendebat enim matri obedire, quæ per ſpiritum nouerat myſterium: & ideo propter familiare conſilium Spiritus ſancti quod mater acceperat, a mendacio excuſatur Iacob.

DISTINCTIO XXXIX.

A

De periurio.

G NVnc de periurio uideamus periurium eſt mendacium iuramento firmatum. Hic quæritur utrum ſit periurium, ubi non eſt mendacium: quod quibuſdam uidetur ex authoritate Hieronymi dicentis. Aduertendum eſt, quod iuſiurandum tres habet comites ueritatem, iudicium, & iuſtitiam: ſi iſta defuerint, non erit
H iuramentum, ſed periurium. Vbi autem falſum iuratur, ueritas deeſt. Si ergo falſum iuretur, & ſi non ſit ibi intentio fallendi, uidetur eſſe periurium, quia deeſt ueritas. Quibuſdam placet non — *Super Hiere. cap. 4. in princ.*

EXPOSITIO TEXTVS.

NEc pro corpore alterius animam ſuam occidat. Quod ſic vitari poteſt ſecundum Auguſtinum in lib. de Mendacio. Si enim aliquis ad mortem quæratur, ſimpliciter nobis interrogatis de eo ſine loci determinatione. Reſpondendum eſt, quod eum non prodemus, etiam ſi oporteat nos tormenta ſuſtinere, pro facto quendam epiſcopum laudat. Si autem interrogamur, vtrum ſit in illo loco determinato, reſpondendum eſt. Scio vbi eſt, ſed non dicam. (Præcipue ſi vteretur. Hoc dicitur inquantum multiplicatio venialium diſponit ad mortale. (Vt ab immunditia corporali aliquem teneatur. Sed quid faciendum eſt ipſi mulieri, ſi propter libidinem, vel immunditiam quæratur? Quidam dicunt quòd ſi ſentit ſe perfectam, non debet mentiri: quia in ipſius violatione non conſentiet, & ſic immunis a peccato erit. Si autem ſentit ſe imperfectam, debet veniale peccatum committere potius quam incurrat peccati mortalis periculum. Sed melius dicendum, quòd ſi propoſitum non conſentiendi habet, ſpem ſuam in deo ponere debet, qui non patitur tentari ſupra poſſe, & non debet venialiter peccare. Ex hoc enim ipſo quod ponitur aliquid debitum, vel dignum fieri aufertur omnis ratio peccati. Et ita omne mendacium non eſſet peccatum, quod eſt contra Aug. (Nec omne mendacium illo præcepto prohiberi videtur. Intelligendũ eſt directe ſicut cõtrariũ præcepto. Nec præmiſſa deſcriptione mendacij iocoſum — *Cap. 13.* — *2. Cor. vlt.*

iocoſum includi. Verum eſt, ſi intelligatur intentio fallendi, A ſecundum quod fallaria eſt non tantum in dicente, ſed etiam in audiente qui fallitur, vt dictum eſt.

DIVISIO TEXTVS.

POſtquam determinauit magiſter de mendacio, hic determinat de periurio. Et diuiditur in duas partes. In prima, determinat de periurio. In ſecunda, de iuramento, ibi. Si autem quæritur, vtrum iurare ſit malum &c. Circa primum duo facit. Primo, diffinit periurium. Secundo circa diffinitionē mouet quandam quæſtionem, ibi. Hic quæritur, vtrum ſit periurium. Circa quod tria facit. Primo, mouet quæſtionem, & ponit opinionem ad alteram partem quæſtionis. Secundo, ponit opinionem ad contrariam partem, ibi. Quibuſdam placet, quibuſdam non placet. Tertio, veritatē determinat, ibi. Sed melius creditur. Circa quod duo facit. Primo, determinat, veritatē. Secūdo, circa determinationē mouet duas quæſtiones, quarū prima incipit, ibi. Cum vero quis iurat &c. Secunda, ibi, Hic opponitur &c. Si autem quæratur &c. Hic determinat de iuramento. Et primo, determinat de ipſo ex parte iurantis. Secundo, ex parte iuramentum exigentis, ibi. (Quæritur etſi peccat &c.) Circa primum tria facit. Primo, inquirit an iuramentum ſit licitū. Secundo determinat de forma iuramenti, ibi. (Quæritur etiam ſi liceat &c.) Tertio, determinat de obligatione ipſius, ibi. (Nunc ſupereſt videre &c.) Circa ſecundum, duo facit. Primo, determinat formam debitam iuramenti. Secundo, inquirit vtrum liceat uti iuramento, quod habet indebitam formam, ibi. (Poſt hoc quæritur, vtrum fidei caſus &c.) Circa primum duo facit. Primo tangit formam iuramenti, quod fit per atteſtationem. Secundo, illius quod fit per execrationem, ibi. (Eſt etiam quoddam genus &c.) Circa primum duo facit. Primo ponit formam iuramenti. Secundo, exponit eam, ibi. (Hic quæritur quid ſit dicere &c.) Circa primum duo facit. Primo, ponit formam iuramenti ſecundum diuerſa. Secundo, comparat iuramenta ſecundum diuerſa facta, ibi. (Si autem quæritur &c. Nunc ſupereſt videre &c.) Hic determinat de obligatione iuramenti. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit in quo caſu iuramentum obliget. Secundo, vtrum incurratur periurium ex iuramento non obligatorio, ibi. (Qui vero immutat &c. Quæritur etiam ſi peccat &c.) Hic duo facit. Primo inquirit vtrum liceat iuramentum exigere. Secundo, E quo tempore ad iuramenta conuenire debeant, ibi. (Sancta ſynodus decreuit &c.

eſſe periurium vbi non eſt mendacium, & ſic dicitur aliquando falſum ſine mendacio, ita iuratur falſum ſine periurio. Falſum forte dixit Apoſtolus, cum ſe venturum ad Corinthios promiſit, nectamen, ſicut ei imponebatur, culpam mendacij contraxit, quia ſic animo ſentiebat: B & ſi iuramento illud confirmaſſet, non periurium incurriſſet, quia quantum in ipſo fuit, verum dixit: & ſi iurationem addidiſſet, quantum in ſe foret, verum iuraſſet, & ſi aliter euenerit quàm dixit. Ideo ſicut quis non eſt mendax niſi aliter ſentiat animo quàm dicit ſiue ita ſit, ſiue non ita: videtur quibuſdam neminem periurum conſtitui, niſi aliter ſentiat in animo quam loquatur ſiue ita ſit, ſiue non.

De triplici modo periurij.

SEd melius creditur & ille peierare, qui falſum voluntate fallēdi iurat, & qui falſum putans quod verum eſt, iurat: & qui verum putans quod falſum eſt iurat. Vnde Auguſt. homines falſum iurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut putat homo verum eſſe quod falſum eſt, & temere iurat: aut ſcit vel putat falſum eſſe, & tamen pro vero iurat, & nihilominus cum ſcelere iurat. Diſtāt autem iſta duo periuria quæ commemoraui. Fac illum iurare qui uerum eſſe putat pro quo iurat, verum putat eſſe, & tamen falſum eſt, non ex animo iſte periurat, ſed fallitur. hoc pro vero habet quod falſum eſt, non pro falſa re ſciens iurationē interponit. Da alium qui ſcit falſum eſſe, & dicit verum eſſe, & iurat tāquàm verum ſit quòd ſcit falſum eſſe: videtis quàm iſta deteſtanda ſit belua? Fac alium qui putat falſum eſſe, & iu- C rat tamquàm verum ſit, & uerum forte eſt. Verbi gratia, ut intelligatis. Pluit in illo loco, & interrogas hominem, & dicit pluiſſe, & tunc pluit ibi, ſed pu-

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

- ¶ Primo, Quid ſit iuramentum.
- ¶ Secundo, An iuramentum ſit licitum.
- ¶ Tertio, De obligatione iuramenti.
- ¶ Quarto, Quid ſit periurium.
- ¶ Quinto, Vtrum omne periurium, ſiue iuramenti abuſio ſit peccatum mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iurare ſit idem quod Deum in teſtem inuocare.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quòd iurare non ſit idem quod deum in teſtem inuocare. Aliquando 22.q.5.1. enim, vt in litera dicitur licitum eſt per creaturas iurare: ſed tunc non videtur inuocari diuinum teſtimonium, ſed magis teſtimoniū creaturæ. ergo iurare nō eſt deum in teſtem inuocare. Auguſt. de ver. Apoſt. ſer. 28. circa princ.

¶ 2 Præt. Apoſtolus ad Hebr. dicit, quòd homines per maiorem ſe iurant, nec hoc ſolum de deo intelligitur, ſed etiam de hominibus, qui ſupra nos ſunt: quia Ioſeph per ſalutem Pharaonis iurauit. ergo iurare non eſt idem quod deum in teſtem inuocare.

¶ 3 Præt. Non eſt idē eſſe iudicem & teſtem. ſed in iuramento quod fit per execrationem, deus videtur inuocari vt iudex, vt cum dicitur, Si hæc feci, ita mihi accidat: qui modus ponitur Iob. 31. ergo non omne iuramentum fit per inuocationem diuini teſtimonij.

¶ 4 Præt. Accipere teſtimonium a deo & ab homine non differt niſi materialiter: ſed ille qui inuocat hominem in teſtem, non dicitur per hominem iurare: ergo & ille qui inuocat deū in teſtem, non dicitur per deum iurare.

¶ 5 Præt. In litera dicitur ex verbis Auguſtini. Iurare eſt ius veritatis deo reddere: ſed quicumque verum dicit, etiam ſi nullum inuocet teſtimonium, ius veritatis deo reddit. ergo ad iuramentum non exigitur inuocatio diuini teſtimonij.

D Sed contra eſt, quod dicit Auguſtinus, & habetur in litera, quid eſt iurare per deum, niſi teſtis eſt deus? ſed iſta eſt communiſſima forma iurandi. ergo iuramentum eſt inuocatio diuini teſtimonij.

¶ 2 Præt. Omne illud quod ad confirmandum aliquid aſſumitur, quodammodo dat ei teſtimonium: ſed in iuramento diuina veritas ad confirmationem noſtri dicti inducitur. ergo iurare eſt deum teſtem inuocare.

¶ 3 Præt. Controuerſiæ non ſolent niſi teſtibus terminari: ſed finis omnis controuerſiæ eſt iuramentum, vt dicit Apoſtolus ad Hebr. ergo iuramentum videtur eſſe aliqua inuocatio diuini teſtimonij.

Reſpon. Dicendum, quòd iuramentum proprie fit ad confirmationem eorum quæ in dubium veniunt audienti, de quibus loquens vel certitudinem habet, vel dicit ſe habere: & E de illis dubijs quæ ex ſui natura dubitationem habent, ſicut ſunt facta contingentia, quæ per rationem confirmari non poſſunt. In alijs enim ridiculum videtur iuramentum exhibere. Horum ergo dubiorum certitudo fieri non poteſt niſi per aliquem, cujus ſcientiæ nihil deſit, & cujus veritas infallibilis ſit: hoc autem in ſolo deo inuenitur, & ideo eius teſtimonium ſolum ad huiuſmodi confirmationem efficax eſt. Sed teſtimonium eius aut aſſumitur ad huiuſmodi confirmationem, quod iam exhibitum eſt, & hoc non vocatur iuramentum, ſed magis probatio per authoritatem: vel inuocatur ad exhibendum, & hoc proprie iuramentum eſt: & ideo aliquod iuramentum ſit, in quo ſimpliciter diuinum teſtimonium inuocatur, vt dicitur, Teſtis eſt mihi deus. Aliquod vero in quo ipſius teſtis inuocati reuerentia, qui teſtimonium credibile facit proponitur vel in ſeipſo, vt cum dicitur per deum, vel viuit dominus: vel in aliquo eius

effectu præcipue, vt cum iuratur per cælum, vel euangelium, F
vel per ſanctos. Aliquando vero ipſe modus teſtificationis ſpecificatur, vt cum dicitur, ſi non eſt ita, hoc mihi accidat.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd cum quis per creaturam iurat, eius deum inuocat. Hoc enim poteſt dupliciter fieri. Vno modo, per aliquam creaturam, in qua diuina magnificentia oſtenditur, quæ in teſtimonium inducitur. Alio modo, dicitur in illa creatura effectus diuinæ teſtificationis exquiri, vt cum dicitur, per caput meum, vel per ſalutem meam.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Ioſeph iurans per ſalutem Pharaonis, vtroque dictorum modorum iurare potuit, vel quaſi oppignorans deo ſalutem Pharaonis, cui aſtrictus erat: vel in poteſtate Pharaonis diuinam magnificentiam venerans, & in teſtimonium inducens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc ipſo quòd deus iudex efficitur, mendacium iudicans, teſtificatur veritatem, vel falſitatem dicentis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ſicut veneratio quæ fit ſummæ maieſtati, habet ſpecialem modum & nomen præ alijs venerationibus exhibitis quibuſcumque, dicitur enim latria: ita etiam inuocatio teſtimonij infallibilis veritatis habet ſpecialem rationem & nomen teſtificandi præ alijs teſtimonijs: & ideo inuocare hominem in teſtem, & ſimiliter ſeruire homini, non eſt ei latriam exhibere, ſicut ſeruire deo. Ideo tamen licet per creaturam iurare, non autem creaturæ latriam exhibere, quia teſtificatio diuina in manifeſtatione conſiſtit: diuina autem nobis per creaturas manifeſtantur. Sed latria exhibetur ipſi inquantū in ſe ſummus eſt, & ideo non exhibetur ſibi in aliqua creatura.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd tunc proprie dicitur aliquis ius veritatis dictæ à ſe deo reddere, quando in ipſum ſicut in primam originem omnis veritatis ſuum dictum reducit, quod non fit in ſimplici aſſertione. Et ideo ſciendum, quòd iuramentum quod fit per creaturas, quodammodo eſt licitum, & quodammodo illicitum. Si enim aliquis per creaturam iuret quaſi per primam originem veritatis, illicitum eſt iuramentum, & ad idolatriam pertinet. Si autem iuret quis per creaturam vt in qua prima veritas relucet, ſic licitum eſt iuramentum. K

ARTICVLVS II.

Vtrum iuramentum ſit de per ſe appetendis.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quòd iuramentum ſit de per ſe appetendis. Sicut enim in litera dicitur. Iurare eſt ius veritatis deo reddere: hoc autem eſt honeſtiſſimum, & appetendum. ergo & iuramentum.

¶ 2 Præt. In litera dicitur ex verbis Auguſt. quicumque iurat per aliquid veneratur illud: ſed venerationem deo exhibere eſt appetendum & frequentandum. ergo iuramentum eſt huiuſmodi.

¶ 3 Præt. Omnis actus in quo deo conformamur, eſt per ſe bonus: ſed iurare eſt huiuſmodi, quia in pſal. dicitur. Iurauit dominus, & non pœnitebit eum, ergo iuramentum eſt per ſe bonum.

Sed contra. Nullius per ſe boni cupiditas, vel delectatio prohibetur: ſed ſicut dicit Auguſt. prohibemur iurare cupiditate, vel delectatione iurandi. ergo iurare non eſt per ſe bonum. In li. de medi. cap. 15.

¶ 2 Præt. Cuiuſlibet per ſe boni frequentatio eſt vtilis: ſed frequens iuratio prohibetur in Eccle. 23. Iurationi non aſſueſcat os tuum. ergo iurare non eſt bonum.

Vlterius. Videtur quòd etiam non ſit licitum. Omne quod prohibetur eſt illicitum: ſed iuramentum eſt prohibitum, Matth. 5. Ego autem dico, non iurare omnino &c. & Iac. vlt. Ante omnia, fratres mei, nolite iurare &c. ergo iuramentum eſt illicitum. II 22. q. 89. 2. Matt. 5. Iacob. 5.

¶ 2 Præt. Nullius rei volūtas prohibetur, niſi peccati. ſed voluntas iurandi prohibetur, cum dicitur. Nolite iurare, vt ſancti & magiſtri dicūt. ergo iurare eſt illicitum.

¶ 3 Præt. In ſortibus & iudicijs quæ fiunt per ignem & aquam, vel per duellum expectatur diuinum teſtimonium, & propter hoc ſunt prohibita, quia in his videtur eſſe quædam dei tentatio: ſed iuramentum eſt inuocatio diuini teſtimonij, vt dictum eſt. ergo iuramentum eſt illicitum.

Sed contra eſt, quod Apoſtolus in multis locis iurauit, vt patet Ro. 1. Teſtis eſt mihi deus &c.

¶ 2 Præt. Nullus actus cadens ſupra debitam materiam eſt illicitus, ſi non fiat ibi alterius circunſtantiæ corruptio: ſed iurare per deum, eſt actus cadens ſuper debitam materiam. ergo cum non importetur in hoc alicuius circunſtantiæ corruptio, videtur quòd ſit licitus.

Vlterius. Videtur quòd non requirātur iſti tres comites, qui in litera ponuntur ad hoc quòd iuramentum ſit licitum ſcilicet veritas, iuſtitia, & iudicium. Vbi enim non eſt veritas, non eſt iuſtitia, quia veritas iuſtitiæ pars eſt: ſed pars non debet diuidi contra totum. ergo veritas non debet connumerari iuſtitiæ. II Ibidem 3.

¶ 2 Præt. Iudicium non videtur aliud eſſe quàm executio iuſtitiæ. ergo poſita iuſtitia ſuperfluum eſt ponere iudicium.

¶ 3 Præt. Iuramentum quod fit ſine iſtis comitibus eſt periurium, vt in litera dicitur. ſi ergo iudicium eſt comes iuramenti, nunquam licebit iurare extra iudicium, quod falſum eſt.

¶ 4 Præt. Multa alia requiruntur ad iuramentum quàm iſta tria, ſicut debita forma iurandi, debitum tempus ſtatutum, vt ſcilicet ieiuni ad iuramentum accedant, & multa huiuſmodi. ergo videtur quòd non ſint tantū tres comites iuramenti.

¶ 5 Præt. In omnibus factis noſtris requiruntur iſta tria. ergo non magis debent poni comites iuramenti, quàm aliorum noſtrorum operum.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quæſtionem, quòd ſicut in confirmatione, quæ fit per rationes duo ſunt, ſcilicet medium probans, & id quod probatur: ita etiam in confirmatione iuramenti eſt dictum humanum quaſi probandum,

---

tat non pluiſſe, periurus eſt. Intereſt quemadmodū verbū procedat ex animo, ream linguam nō facit niſi rea mens ſit. His euidentur traditur, quod tripliciter peierat homo, vt ſupra diximus, dū vel ſciens falſum iurat, vel putans falſum quod verū eſt, iurat; vel æſtimās verum quod falſum G
eſt, iurat. Sed hoc extremum nō videtur eſſe periurium, & ſi periuriū nominetur, eo quòd falſum iuratur non videtur eſſe reus periurij qui ſic iurat: quia nō eſt mens eius rea, & ideo nec lingua, immo eius mēs rea eſt, dum iurare præſumit, quod perſpicue verum nō deprehēdit. Non ergo omne periurium mendaciū eſt, nec omnis qui peierat, mentitur: ſed omnis mentiendo iurās peierat, & omnis qui falſum iurat ſiue mentiēs ſiue non, peierat. Cum vero quis H
iurat quod verū eſt, æſtimans eſſe falſum, quæritur quid ſit ibi periurium. Ipſa enim ſignificatio vocis vera eſt, quia verum neſcienter loquitur. Non igitur ipſa ſignificatio vel falſum, vel mendacium eſt. quia vera eſt, & quod verum eſt, periuriū non videtur eſſe. Ad quod dicimus, loqui ſic, ſcilicet cōtra mētem, ſub atteſtatione iuramenti, eſſe periurium. Mētiri ergo adhibita iuratione, periuriū I
eſt. Periurium. ergo eſt vel iurando loqui falſum cum intentione fallendi, vel iurādo loqui falſum ſine intentione fallendi, vel iurando loqui verum cum intentione fallendi.

Oppoſitio.

HIc opponitur, ſi omnis qui falſum iurat, peierat, tunc qui alicui promittit dare ſub certo termino aliquid quod tamen non faciet, ex quo iurauit, peierauit, quia falſum iurauit; non enim ita futurum erat vt iurauit. Ad hoc dici poteſt quia non omnis qui iurat quod falſum eſt, ex quo iurat, periurus eſt, ſicut iſte de quo agimus: ſed ex quo propoſitum mutat, vel terminum tranſgreditur, iuratio talis fit periurium reatu.

An iuratio, ſit malum.

SI autem quæritur, vtrum iurare ſit malum, dicimus aliquando malum eſſe, aliquando non. Sponte enim & ſine neceſſitate iurare, vel falſum iurare, peccatum grande eſt. Ex neceſſitate autem iurare, ſcilicet vel ad aſſerendū innocentiam, vel ad fœdera pacis cōfirmanda, vel ad perſuadendū

dum, & diuinum teſtimonium quaſi medium probans. Medium autem ſecundum artem ſyllogiſticam, debet eſſe ex eodem genere, vnde in neceſſarijs ſumuntur neceſſaria, & in cõtingentibus contingentia. Veritas autem humanorum verborum eſt minimæ firmitatis, tum ex hoc quòd error facile rationi accidit: tum ex hoc quòd lingua prona eſt ad defectũ, & ideo diuinam veritatem quæ eſt omnino infallibilis, ad dicta noſtra confirmanda aſſumere nõ multum conuenit, niſi neceſſitas incumbat. Et ideo iuramẽtum non eſt computandum inter ea quę ſunt per ſe appetenda, ſed inter ea quæ propter neceſſitatem fiunt, ſicut ſunt bona vtilia, vt ſectio vulneris, vel aliquid huiuſmodi. A

De ſer. dñi in mõ. lib. 1. circa med. In expoſit. 1. c. ad Galat. 1.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſuppoſito ꝙ iurandum ſit, iuſtum eſt ꝙ per deũ iuretur, quia in hoc vis originis omnis veritatis ſibi recognoſcitur, non tamen oportet ꝙ iurare ſimpliciter ſit per ſe iuſtum & bonum. Rom. 1. Matth. 5.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ veneratio diuina conſiſtit in ipſo iuramento quaſi medio aſſumpto, ſed applicatio eius ad materiam in qua de facili eſt defectus, non eſt omnino conueniens.

¶ Ad tertium dicendum ꝙ in iuramento diuino medium aſſumitur ex eodem genere, quia ſicut deus eſt immutabilis, ita etiam in dicto ſuo falſitas eſſe non poteſt: & propter hoc iuramentum eius eſt per ſe bonum, nec eſt ſimile de noſtro iuramento. D

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ aliquid poteſt hàbere indecentiam dupliciter vel per ſe, vel ex eo quod ſequitur. Quod autem ex ſe indecentiam habet, nullo modo poteſt licitum eſſe, quantumcũque neceſſitas incumbat, ſicut patet in ſtupro, & in alijs quæ ſunt mala ex genere. Quod autem habet indecentiam propter periculum ſequens, duo requirit ad hoc quòd conuenienter fiat. Vnum eſt, cautela ſufficienter cauens illud periculum: aliud eſt vtilitas conſequens, ſicut patet in ſectione vulneris. Si enim per eam ſanitas reddatur, & talis cautela adhibeatur, quòd membra extera nõ lædantur, conuenienter fit. Iuramentũ autem inconuenientiam quandam videtur habere, vt dictum eſt, propter defectibilitatem humanorum verborum, ad quæ aſſumitur veritas immutabilis. Si autem humana verba eſſent hoc modo defectibilia, quòd ſemper neceſſe eſſet ea deficere, omnino iuramentum de ſe indecentiam haberet, & nulla neceſſitate liceret iurare. Sed quia verba humana non ſemper deficiunt, ſed aliquando veritatem habent, ideo diligenti cautela adhibita vt defectus euitetur, licet iurare propter aliquam neceſſitatem. E

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ iuramentum omnino non eſt prohibitum neque per Chriſtum, neque per Apoſtolum eius ſed eſt prohibita facilitas iurandi propter periculum, vt ſ. quis non ex quacumque cauſa iuret, nec iuramentum affectet tanquam per ſe bonum.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ voluntas abſoluta eſt per ſe boni, ſed eius quod eſt bonum tantum propter imminentem neceſſitatem non eſt voluntas abſoluta, ſed ex ſuppoſitione.

auditoribus quod eſt eis vtile, malum non eſt, quia neceſſariũ eſt. Vnde Aug. Iuramentum faciendum eſt in neceſſarijs, cum pigri ſunt homines credere qđ eſt eis vtile. Iuratio non eſt bona, non tamen mala cum eſt neceſſaria .i. non eſt appetenda ſicut bona, non tamen fugienda tamquam mala, cum eſt neceſſaria. B Non eſt n. contra præceptum Dei iuratio, ſed ita intelligitur Dominus prohibuiſſe a iuramento, vt quantum in ipſo eſt, quiſq; non iuret, quod multi faciunt in ore habentes iurationem tamquam magnum atque ſuaue aliquid. Apoſtolus enim nouit præceptum Domini, & tamen iurauit. Prohibentur ergo iurare cupiditate, vel delectatione iurãdi. Quod ergo Chriſtus ait in Euangelio. Ego dico vobis non iurare omnino, ita intelligitur præcepiſſe, ne quiſquam ſicut bonum appetat iuramentum, & aſſiduitate iurandi labatur in periurium. C Quod vero addidit, Sit ſermo veſter, eſt, eſt: non, non; bonum eſt & appetendum. Quod autem amplius eſt, a malo eſt. i. ſi iurare cogeris, ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid ſuades, quæ infirmitas vtique malum eſt: unde quotidie præcamur, nos liberari, dicentes, Libera nos a malo. Ideo non dixit, quod amplius eſt, malum eſt. Tu enim non facis malum, qui bene vteris iuratione: ſed a malo eſt illius qui aliter non credit, ſ. eſt, ab infirmitate quæ aliquando pena eſt, aliquando pena & culpa. B Ibi ergo Dominus prohibuit malum, ſuaſit bonum incluſit neceſſarium.

De iuramẽto quod fit per creaturas

Quæritur, vtrum etiam liceat iurare per creaturam quod non videtur, cum in lege ſcriptum ſit. Reddes autẽ Domino iuramenta tua. & Chriſtus in Euangelio præcipiat non iurare omnino, neque per cęlũ, neque per terram, nec per Hieroſolymam, nec per caput tuum. C Iudęis quaſi paruulis conceſſum fuit iurare per creatorem, & præceptũ, ut ſi iurare contingeret, nõ niſi per creatorem iurarent. non per creaturam: quia iurantes per angelos, & elementa creaturas venerabantur honore, & melius erat hoc exhiberi Deo quàm creaturis. Infirmis ergo illud prohibuit: ſanctis vero qui in creaturis creatorẽ venerabantur tãtum, non prohibuit. Vnde

Deut. 6. Matt. 5. Hiero. Cõmenta. 1. Matt. 5. circa fin.

A In his ergo quæ ſunt per ſe mala, vtraq; voluntas prohibetur. In his vero quę ſunt per ſe bona, neutra. In his vero quæ ſunt per ſe bona ꝓ ꝓ neceſſitatẽ aliquam prohibetur prima voluntas, & non ſecũda: & hoc modo prohibetur voluntas iurandi.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in prædictis factis, vbi expectamus diuinum iudicium, vel teſtimonium præfigit homo quaſi terminum & modum deo teſtimoniũ reddendi, & ideo eſt quędam dei tentatio: ſed in iuramento non fit ita, & ideo non eſt ſimile.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, quod ad hoc quòd iuramentum ſit rectum, tria requiruntur. Vnum ex parte ipſius rei de qua iuratur, & ſic requiritur veritas, per quã dictum rei adæquatur, alias dictum nõ eſſet confirmatione dignum. Aliud requiritur ex parte cauſæ pro qua iuratur, & ſic requiritur iuſtitia, alias non eſſet debita neceſſitas. Tertium requiritur ex parte iurantis, & ſic requiritur vt cum diſcretione iuret, alias non adhiberetur debita cautela, & ſic eſt iudicium.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ veritas non accipitur hic ſecundũ quod eſt pars iuſtitiæ, ſed ſecundũ quòd eſt adæquatio vocis ad rem.

D ¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ iudicium non accipitur hic qđ eſt actus in ordine ad alterum, quod eſt executio iuſtitię: ſed quod eſt alicuius ad ſeipſum in hoc, ꝙ diſcernit quid facere debeat, & quid accidere poſſit.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad tertium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in iudicio, quòd eſt diſcretio iurantis, includitur debita forma, & euentus, & tempus, & omnia quæ ex parte iurantis conſideranda occurrunt.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ propter periculum quod in iuramento imminet, præ alijs noſtris actibus præcipue iuramento iſti comites adhibentur.

ARTICVLVS III.

Vtrum iuramentum incautum ſit obligatorium.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd iuramentum incautum ſit obligatorium. Iuramentum enim incautum dicitur, quod vergit in exitum malum, vel minus bonũ: ſed tale fuit iuramentum quod Ioſue Gabaonitis exhibuit, quod contra præceptum dei fuit, quo præceperat, ne cum Gentibus fœdus inirent, & tamen obſeruauit illud iuramentum, reputans ſe obligatum. ergo iuramentum incautum eſt obligatorium. 22. q. 89. 7. Ioſue. 9. ca.

¶ 2 Præt. Eſto ꝙ aliquis iuret, quoquàm ſe intraturum religionem, illud iuramentum incautum reputatur, & tamen videtur quòd ſit obligatorium, quia ſine peccato poteſt religionem non ingredi, ſi autem iuret, periurium incurrit: quilibet autem obligatur ad hoc vt bonum illud dimittat, quod ſine peccato fieri non poteſt. ergo iuramentum incautum videtur obligatorium.

¶ 3 Præt. Si aliquis iuret, ſe nunquam prælationem recipere hoc iuramentum ſimiliter reputatur incautum, eo quod impeditur vtilitas communis. & tamen, vt videtur, obligat ad ſui obſeruationem, quia ſi etiam non iuraſſet, laudabile eſt vt prælationẽ quis fugiat ergo iuramẽtum incautum eſt obligatoriũ.

Gen. 42.

De pcepto & diſpenſatione 1 principio.

Sed contra. Sicut Ber. dicit. Quod pro charitate inſtitutum eſt, contra charitatẽ non militat: ſed iuramentum pro charitate inſtitutum eſt. cũ ergo eſt iuramẽtum incautum charitas impugnetur, quia eſt de aliquo malo faciendo, vel de aliquo bono omittendo, videtur, quod tale iuramentum non ſit obligatorium.

Com. 18.

¶ 2 Præt. Nihil attingit propriam virtutem niſi quando perfectum eſt, vt dicitur 7. phy. ſed virtus iuramẽti eſt obligare, cum ergo iuramentum perficiatur tribus comitibus, videtur quod iuramentum, vbi tres comites non occurrũt, non ſit obligatoriũ: ſed in omni iuramento incauto deeſt iuſtitia, ſi illicitum ſit quod iuratur, vel iudicium, ſi per hoc aliquod bonum impediatur. ergo iuramentum incautum non eſt obligatorium.

II

Rom. 1.

De ver. apoſtoli ſer. 28. pau. a prin.

Vlterius. Videtur quod iuramentum coactum ſit obligatoriũ. Nullus enim poteſt ad aliquod ſpeciale ri, niſi ſeipſum obliget; ſed nullus dicitur aliquid facere niſi quod volens facit. cum ergo iuramentum coactum voluntatem iurantis excludat, videtur quòd tale iuramentum non ſit obligatorium.

¶ 2 Præt. Maior eſt obligatio matrimonij quàm iuramenti, quia ſi aliquis iurauit ſe nunquam matrimonium initurum, & poſtea matrimonium conſummauerit, tenetur in matrimonio perſeuerare: ſed coactio contractum impedit: matrimonium ergo etiam impedit obligationẽm iuramenti.

K ¶ 3 Præt. Iuramentum non obligat niſi in hac neceſſitate, vt peccatum euitetur: ſed coactio excludit reatum peccati, vnde Lucia dixit. Si inuitam me violare feceris caſtitas mihi duplicabitur ad coronam, ergo etiam obligationem iuramenti tollit.

Sed contra. Eſt authoritas Auguſt. qui reſpondit ex conſilio B. Ambroſij cuidam, qui coactus iurauerat quandam ducere vxorem, quod matrimonium teneret. ergo videtur quòd coactum iuramentum ſit obligatorium.

¶ 2 Præt. Iuramentum, cui non deeſt aliquis ſuorum comitũ, eſt obligatorium: ſed coactio non tollit aliquem comitem iuramenti. ergo non aufert obligationem a iuramento.

Vlterius. Videtur, quod iuramentum non obliget ſecundum intentionem recipientis. Nullus enim debet ad ignotum obligari: ſed intentio iuramentum recipientis eſt mihi ignota. ergo iuramentum meum non obligat me ſecundum intentionem illius.

¶ 2 Præt. Iuramentum exhibetur ad confirmationem ſermo- F nis iurantis: ſed intẽtio iurantis propinquior eſt ſermoni ſuo quàm intentio alterius. ergo magis obligat ſecundum intentionem iurantis quàm recipientis.

¶ 3 Præt. Ad obligationem iuramenti voluntas iurantis requiritur, qui ſeipſum obligat: ſed ſi deſit ei intentio obligandi ſe ſecundum intentionem recipientis, non eſt ibi voluntas obligationis. ergo iuramentum illud nõ erit obligatorium ſecundum intentionẽ recipientis.

Sed contra. Iuramentum inſtitutum eſt, vt per ipſum fiat fides de ſermonibus iurantis recipienti: ſed hoc non eſſet, niſi ſecundum ſuũ intellectum iuramentum accipiendum eſſet. ergo iuramentũ obligat ſecundũ intentionem recipientis.

¶ 2 Præt. Fraus & dolus nemini debet patrocinari: hoc autem accideret ſi aliquis doloſe iurans, ſecundum ſuam intentionẽ tantum obligaretur. ergo obligatur ſecundum intentionem recipientis. Eodẽ ſermo

Reſpon. Dicendũ ad primam quæſtionem, quod duplex eſt iuramentũ. Vnũ aſſertorium, & aliud promiſſorium. Promiſſorium iuramentum eſt de eo quod in futurum a iurante faciendum expectatur vel per ſe, vel per alium. Aſſertorium vero eſt quod fit ad cõfirmationem veritatis & præſentis, & præteriti &c. ſi etiam cauſa non ſimus. In iuramento ergo aſſertorio eſt vna tantum obligatio, ſcilicet qua quis obligatur ad peccatum, ſi veritas ſuo iuramento deſit. In iuramento autem promiſſorio eſt duplex obligatio. Vna, qua quis obligatur ad faciendum hoc quod iuramento promiſit: alia, qua obligatur ad peccatum, ſi non fecerit. His ergo viſis ſciendum, quòd ſicut non omnis aſſertio eſt digna vt iuramento firmetur, ita nec omnis promiſſio, ſed illa tantum quæ vtilitatẽ aliquam continet. vnde ſi promiſſio quæ eſt de aliquo quod ſalutem impediat, ſiue ſit contrarium ſaluti, ſiue viæ perfectæ in ſalutem, iuramento firmetur, ex hoc ipſo iuramentum efficitur indebitũ quaſi actus cadens ſuper indebitam materiam: vnde obligat ſecunda obligatione quæ eſt ad peccatũ, nec remanet ei virtus obligandi prima obligatione ad faciendum. Prima enim obligatio eſt ad vitandum ſecundam obligationem. vnde iuramentum quod de neceſſitate ad peccatum obligat, ipſo facto ab alia obligatione vacuatur.

Ad primum ergo dicendum, quòd iuramentum Ioſue non erat de eo quod ſecundum ſe eſſet illicitum, ſed de eo quod factum erat illicitum, quia prohibitum, vnde in hoc ſufficiebat intentionem ſeruare prohibentis. Et ideo vt dicit Ambr. in lib. de offi. mulctabit eos meliori morte. ſ. obſequio myſterij diuini; vt eſſet clementior ſententia: & ſic quodammodo occiſi ſunt ſeruilitate, quæ eſt mors interpretatiua ſecundum leges.

Ioſeph per ſalutem Pharaonis iurauit, Dei iudicium in eo veneraturus, quo poſitus erat ĩ infimis. Chriſtus vero ita per creaturas iurare prohibuit, vel aliquid diuinũ in eis crederetur, pro quo reuerentia eis deberetur: vel ne per eas iurantes falſum homines ſe iuramento nõ teneri putarẽt.

G

Quæ iuratio magis teneatur, an quæ fit per Deum, an quæ fit per Euãgelia, vel per creaturas.

SI quæritur, quis magis teneatur, an qui per Deum, an qui per Euangelium, vel per creaturas iurat. Dicimus, qui per Deum, quia per eum hæc facta, & ſancta ſunt. Vnde Chryſoſt. Si qua cauſa fuerit, modicum videtur facere qui iurat per Deũ: qui vero per Euangelium maius aliquid feciſſe videtur. H Quibus dicendum eſt, ſtulti, Scripturæ propter Deum ſanctæ ſunt, non Deus propter Scripturas: ita & creaturæ ſanctæ ſunt propter Deum.

Quid eſt dicere, per Deum.

HIc quæritur, quid ſit dicere, per Deum iuro, hoc eſt teſtem adhibere Deum. I Iurauit enim Apoſtolus dicens, Teſtis eſt mihi Deus, ac ſi dixiſſet, per Deum ita eſt. vnde Aug. Ridiculum eſt putare hoc, ſi dicas, per Deum, iuras. Quid enim eſt, per Deũ, niſi teſtis eſt Deus? aut quid eſt, teſtis eſt Deus, niſi per Deum iurare? Quid autem eſt iurare, niſi ius Deo reddere, quando per Deum iuras, ius ſ. veritatis, & nõ falſitatis? Itẽ ecce dico charitati veſtræ, & qui per lapidem iurat falſum, periurus eſt: quia non lapidem qui nõ audit, ſed eius creatorem adhibet teſtem. Hoc eſt ergo iurare, per quamlibet creaturam ſcilicet creatorem eius teſtem adhibere. Eſt etiam quoddam genus iuramenti grauiſſimum, quod fit per execrationem, vt cum homo dicit. Si iſtud feci, illud patiar, vel illud cõtingat filijs meis. Secundum quem modum accipitur etiam interdum cum aliquis iurando dicit, Per ſalutem meam: vel, Per filios meos, & huiuſmodi: obligat enim hęc Deo. Vnde Aug. Cum quis ait, per ſalutem meam, ſalutem ſuam obligat Deo cum dicit, per filios meos, oppignorat eos Deo, vt hoc eueniat in caput eorum quod exit de ore ipſius ſi verum, verũ: ſi falſum, falſum. Et ſicut per hoc iurans aliquando Deo hoc obligat: ita per Deum iurans, ipſum adhibet teſtem. In omni ergo iuratione aut Deus teſtis adhibetur, aut creatura Deo obligatur & oppignoratur, vt hoc ſit iurare .i. Deũ teſtem adhibere, vel Deo aliquid oppignorare. I

De illis qui iurãt per falſos Deos.

POſt hoc quæritur, vtrum fide eius vtendum ſit, qui per dæmonia, vel idola iurauerit. De hoc Aug. ſcribens ad Pu- Ad Publicolã Eph. 154

¶ Ad ſe-

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ ipſo facto quo quis iurat ſe religionem non intraturum, periurus eſt. Quamuis enim liceat ſibi religionem non intrare, non tamen licet obicem ſpiritui ſancto ponere: & ideo non oportet vt ad cauendum crimen periurij, quod iā vitari non pōt, religionis ingreſſum omittat.

Iſidorus li. 2 ſen. 22. Quæſt. 2. c. Quęcunq;

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quamuis prælationē fugere, poſſit quandoque ex bono procedere, tamē pertinaciter reſiſtere, ſꝑ malum eſt, ſicut patet in glo. Greg. Hiere. 1. qui hoc probat exemplo Hieremiæ, & Moyſi, qui cū primo recuſaſſent prælationis officium, ad vltimū humiliter obedierunt. Vnde huiuſmodi iuramentū incantum reputatur, quia quantum in ſe eſt, prouidentiæ diuinæ prę iudicat, & obedientiam ad ſuperiores excludit, quibus in hoc obedire tenetur.

¶ Ad ſecūdam quæſtionem dicendum, ꝙ coactio in iuramēto aſſertorio non poteſt eſſe ſufficiens, qa nihil poteſt ſufficienter cogere ad hoc ꝙ hō mortaliter peccet, quod contingit ſi falſum cum iuramēto aſſerat: vnde tale iuramentum quantumcumque coactū, eſt obligatorium ad peccatum. In iuramento autē promiſſorio ſciēdum, quòd coactio pōt eſſe ſufficienter cogens ad promittendum, quia vt maius periculum euitetur, poteſt aliquis aliquid promittere ſibi damnoſum, quod ſine peccato contingere poteſt: & tunc talis coactio * ſi ſit ſufficiens, quæ in conſtantem virum cadere poſſit, tollit obligationem iuramenti in foro contentioſo, quia ei qui vim intulit, non competit actio ex obligatione illius iuramēti. Sed in foro conſcientiæ eſt obligatorium, quia magis debet homo ſubire temporale damnum, quàm fidem frangere: habet tamen remedium vt in iudicio ab eo repetat. Quòd ſi iurauerit ſe non repetiturum, poteſt iudici denuntiare, qui ex officio ſuo debet raptorem ad reſtituendum cogere: ſi autem iurauerit ſe non denuntiaturum, contra correptionem fraternam iurauit, & non tenetur obſeruare.

Beda hom. 44. De offi. lib. 22. q. 4. cap. * D. 857.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd coactio non poteſt facere in tali caſu violentum abſolute, ſed violentum miſtum, qa oportet vt qui iurat, membra moueat ad loquendum, & ſua voluntate: tale autem violentum, vt dicit Philoſophus in 3. Ethic. quamuis ſimpliciter ſit inuoluntarium, tamen hic, & nunc eſt voluntarium, quia ad vitandum maius malum vult minus damnum ſubire.

Cap. 1.

* D. 857. ¶ Ad ſecundum dicendum, quòd coactio * tollit obligationem matrimonij, quia non ſolum requirit conſenſum, ſed etiam conſenſum liberum, quod non eſt in obligatione iuramenti.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ Lucia loquitur de violento ſimpliciter, in quo patiens nihil confert agenti: tale autem violentum non poteſt eſſe in tali caſu.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, ꝙ iuramentum promiſſorium, vt dictum eſt, obligat hac neceſſitate vt culpa euitetur: vnde obligat ad omne illud faciendum, quo non facto culpa incurritur. Diſtinguendum eſt ergo in eo qui iurat, aut enim ſimpliciter, aut doloſe iurat. Si iurat doloſe, ex duabus partibus poteſt culpa ſequi ſcilicet ex fractione iuramenti, & ex dolo. Quamuis ergo ex ipſa ratione iuramenti, inquantū iuramentum, non obligetur ad ſeruandum ipſum niſi ſecundum ſuam intentionem, tamen ex neceſſitate iuramenti inquantum fuit doloſum, obligatur ad obſeruandum taliter, quòd ex dolo alius non lædatur: & hoc quando ſecundū intentionem recipientis implet iuramentum. Si autem ſimpliciter iuret abſque dolo, tunc in foro cōſcientiæ non obligatur niſi ſecūdum ſuā intentionem: ſed in foro contentioſo, vbi intentio ignoratur, obligatur ſecundum quod verba communiter accipi ſolent.

Homil. 43

¶ Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

Publicolam ait. Te prius conſiderare volo, vtrum ſi quiſpiam per Deos falſos iurauerit, & fidē non ſeruauerit, non tibi videtur bis peccaſſe? Bis vtiqūe peccauit: quia & iurauit per quos non debuit, & contra pōliticam fecit fidem, quod nō debuit. Ideoque qui vtitur fide illius, quē conſtat iuraſſe per Deos falſos, & vtitur non ad malum, ſed ad bonū, non peccato illius ſe ſociat qui per dæmonia iurauit, ſed bono pacto eius qui fidem ſeruauit. Et ſine dubitatione minus malum eſt ꝑ Deos falſos iurare veraciter, quá per Deum verū fallaciter. Quanto enim per quod iuratur magis ſanctum eſt, tanto magis pœnale periurium eſt.

Quód iuramentum, quo iniuante iuratur, non eſt obſeruandum, nec votū, vel promiſſio iniuſte facta.

NVnc ſupereſt inueſtigare, vtrum omne iuramentum implendum ſit. Si enim quis aliquid iurauerit contra fidem & charitatem, quod obſeruatum peiorem vergat in exitū, potius eſt mutandum quàm adimplendum. Vnde Ambr. Eſt cōtra officium nonnunquam promiſſum ſoluere ſacramentum, vt Herodes fecit. Item, Iſid. In malis promiſsis reſcinde fidem. In turpi voto muta decretum. Quod incaute vouiſti, non facias, & Impia eſt promiſsio, quæ ſcelere adimpletur. Idem. Non eſt obſeruandum ſacramentum, quo malū incaute promittitur, vt ſiquis adulteræ perpetuam fidem cum ea permanendi polliceatur. Tolerabilius eſt enim non implere ſacramētum, quàm permanere in ſtupro. Item Beda. Siquid nos incautius iurare contigerit, quod obſeruatum peiorem vergat in exitum, libere illud ſalubriori cōſilio mutandum nouerimus, ac magis inſtante neceſsitate peierādum eſſe nobis, quàm pro vitando periurio in aliud crimen grauius eſſe diuertendum. Denique iurauit Dauid per Deum, occidere Nabal virum ſtultum, ſed ad primam interceſsionem Abigail fœminæ prudētis remiſit minas. Reuocauit enſem in vaginā, nec aliquid culpæ ſe tali periurio contraxiſſe doluit. Item Auguſt. ait Quòd Dauid iuramentū per ſanguinis effuſionem non impleuit, maior pietas fuit. Iurauit Dauid temere, ſed non impleuit iurationem maiori pietate. Ex his aliiſq; pluribus oſtenditur quædam iuramenta non obſeruanda eſſe, &

ARTIC. IIII.

Vtrum periurium ſit mendacium iuramento firmatum.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, ꝙ periurium non ſit mendacium iuramēto firmatum. Omne enim mendacium eſt falſa, vocis ſignificatio, vt in præcedenti diſt. dictum eſt: ſed periurium poteſt eſſe ſine falſa, vocis ſignificatione, quia ſicut in litera dicitur, qui iurat verū, quod putat eſſe falſum, periurus eſt. ergo non omne periurium eſt mendacium iuramento confirmatum. 22. q. 98.

¶ 2 Præt. Periurium quandoque incurritur in iuramētis quæ de futuris contingentibus fiunt: ſed in futuris contingentibus non eſt veritas vel falſitas determinata, vt probat Philoſophus, & ſic periurium poteſt eſſe ſine falſa vocia ſignificatione, & ſine mendacio. In 1. perier. Cap. 6.

¶ 3 Præter. In litera dicitur, ꝙ qui falſum iurat, quod credit eſſe verum, periurus eſt: ſed talis non mentitur. ergo periurium poteſt eſſe ſine mendacio.

¶ 4 Præt. Hieronymus dicit, ꝙ iuramentum quod tres comites non habet, eſt periurium: ſed defectus iuſtitiæ, vel iudicij non facit mendacium, ſed ſolum defectus veritatis. ergo non omne periurium eſt mendacium. To. 5. ſup. Hiere. c. 4.

¶ 5 Præt. Periurium nihil aliud eſt, vt videtur, quàm peruerſum iuramentum: ſed iuramentum peruertitur nō mendacio tantum, ſed etiam per falſam formam iurandi, ſicut qui iurat per idola. ergo periurium poteſt eſſe ſine mendacio.

¶ In contrarium eſt diffinitio quæ in litera ponitur.

¶ 2 Præt. Iuramentum eſt ad confirmationem veritatis: ſed mendacium veritati opponitur. ergo periurium quod eſt peruerſitas iuramenti, eſt mendacium.

¶ 3 Præter. Iurare eſt ius veritatis Deo reddere: ſed quicumque ſine mendacio iurat, ius veritatis Deo reddit. ergo ſine mendacio eſt iuramentum, & non periurium.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ quælibet res denominatur à ſuo complemento, & nomē quod ſumitur à defectu alicuius rei proprie denominat defectum, qui accidit circa conplemētum alicuius rei. Iuramentum autem in confirmatione veritatis completur ſicut ſyllogiſmus in confirmatione concluſionis. Vnde ſicut dicitur in ſyllogizatum eſſe quando concluſio nō ſequitur ex præmiſſis, non autem quādo aliqua præmiſſarum eſt falſa

ſt falſa manente forma debita: ita etiam periurium, quod defectum iuramenti nominat, ſignificat defectum qui accidit in re quæ iuramento confirmanda erat. Defectus autem confirmationi veritatis contrarius, eſt mendacium: & ideo periurium proprie loquendo, nominat defectũ mendacij in iuraméto.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ quamuis aſſertio illius qui dicit verum, putans eſſe falſum, non ſit mendacium abſolute, eſt tamen mendacium in comparatione ad dicentem, vnde & ipſe mentiri dicitur: vnde & in hoc periuriũ eſt aliquo modo mendacium.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ futurum nõ poteſt habere veritatem determinatã niſi in ſua cauſa quæ determinatur ad affectũ illum. Cauſa autem contingentium, quæ per nos fiũt, eſt noſtra voluntas, quæ quidem determinatur ad effectum per propoſitũ ſuum de aliquo faciendo, & tale propoſitum ſignificat ſe habere qui iurat ſe aliquid facturum: vnde ex hoc ipſo quòd iurat illud, ad quod ſuum propoſitum non habet, mendacium incurrit & periurium.

¶ Ad tertium dicendum, quòd iuramentum non eſt exhibendum niſi de eo, de quo quis certitudinem habet: vnde quicumque iurat aliquid, ſignificat ſe de hoc certum eſſe. De falſo aut certitudo eſſe non poteſt: vnde qui iurat falſum, quod putat eſſe verum, ex ipſo modo affectionis quodammodo mẽdacium incurrit, quamuis aſſertum ipſum ſecundum ſe non ſit mendacium.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ iuramentum promiſſorium, in quo deeſt iuſtitia, vel iudicium, aliquo modo continet mendacium quantum ad id quod fieri debet, quia vnuſquiſque tenetur abſtinere ab eo quod eſt illicitum & bonis, & perfectioribus non contra niti: vnde ex hoc ꝙ iurat aliquid illicitum, obligatus remanet quodammodo ad mentiendum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd non omnis peruerſitas iuramenti facit periurium, ſed illa tantum quæ eſt in eius complemento, vt dictum eſt.

ARTICVLVS V.

Vtrum omne periurium ſit peccatum mortale.

22. q.98.1. 3. AD Quintum ſic proceditur. Videtur quòd non omne periurium ſit peccatum mortale. Sicut enim contingit mentiri iocoſe, ita & periurare: ſed mendacium iocoſum non eſt peccatum mortale: ergo nec periurium.

¶ 2 Præter. Contingit quòd propter conſuetudinem iurandi aliquis ex lapſu linguæ falſum iuret, & eſſet graue dicere, ꝙ talis mortaliter peccaret: ergo non omne periurium eſt mortale peccatum.

¶ 3 Præt. Sicut iurare falſum ita etiam iurare ſine cauſa prohibetur præcepto ſecundo decalogi, Non aſſumes nomen Dei tui in vanum: ſed iurare ſine cauſa non ſemper eſt peccatum mortale: ergo nec iurare falſum, ergo vt prius.

Tom.10. de verb. Apli ſer.28. Sed contra. Auguſt. in quodam ſermone dicit, quòd falſa iuratio pernitioſa eſt: ſed nihil dicitur eſſe pernitioſum niſi peccatum mortale: ergo periurium eſt peccatum mortale.

qui ſic iurat, vehementer peccat. Cum autem mutat, bene facit: qui autem non mutat, dupliciter peccat, & quia iniuſte iurauit, & quia facit quod non debet.

Si eſt periurus qui non facit, quod incaute iurat.

G QVi vero mutat, vtrum periurus debeat dici, ſolet quæri. Beda ſupra, tale iuramentum vocauit periurium. Ioannes etiã Apocryſarius orientalium ſedium dixit. Sermo patris noſtri Sophronij ſignificat, quòd melius eſt iurantem periurare, quàm ſeruare ſacramentum in fractione ſanctarum imaginũ. Sed periurium dicitur tale iuramentum non obſeruatum: & peierare, qui non implet, quia falſum iurauit, non quia inde reus ſit quòd non obſeruat, ſed quia iurauit iniuſtum, ex quo reus eſt, ſicut ille qui peierat.

De eo qui verborũ calliditate iurat.

HOc etiam ſciendum eſt, ꝙ quacumq; arte verborum quis iuret, Deus tamẽ qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille cui iuratur intelligit. Dupliciter autem reus fit qui & nomen Dei in vanum aſſumit, & proximum in dolo capit.

De illo qui cogit aliquem iurare.

QVæritur etiã ſi peccat qui hominem iurare cogit. De hoc Auguſt. ait. Qui exigit iurationẽ, multũ intereſt, ſi neſcit illum iuraturum falſum, an ſcit. Si enim neſcit, & ideo dicit iuramentum vt fides ei ſit, nõ eſt peccatum, tamen humana tẽtatio eſt. Si vero ſcit eum feciſſe, & cogit eum iurare, homicida eſt. Idem, Si prouocat hominem ad iurationẽ, & ſcit eum falſum iurare, vincit homicidam: quia homicida corpus occiſurus eſt,

H ille animam, immo duas animas & eius quem iurare prouocauit, & ſuam.

Ex concilio Aurelianenſi.

SAncta ſynodus decreuit, niſi pro pace facienda, vt omnes fideles ieiuni ad ſacramentum accedant.

F ¶ 2 Præt. Omne quod eſt contrarium præcepto legis, eſt peccatum mortale: ſed periurium directe contrariatur huic præcepto, Non aſſumes nomen Dei tui in vanum &c.

Vlterius. Videtur quòd non liceat iuramentum recipere, vel exigere, ſuper illud Ro. 1. Teſtis eſt mihi Deus, dicit gloſ. I II 22. q.98.4.

Tu non facis malum qui bene vteris iuratione, vt alteri ſuadeas quod vtile eſt: ſed à malo eſt, ſupple illius qui recipit iuramentum: ergo recipiens iuramentum, peccat.

¶ 2 Præterea. Ille qui exigit ab aliquo iuramẽtum, vel ſcit eum iurare verũ, vel ſcit eum iurare falſum, vel neſcit an falſum, an verũ iuret. Si ſcit eum iurare verum, videtur peccare, quia pro nihilo facit eum iurare. Si ſcit eum iuraturum falſum, homicida illius eſt, vt in litera dicitur. Si autem neſciat alterum, quia de hoc dicit Auguſtinus ſuper illud Ro. 1. Teſtis eſt mihi Deus, Non audeo dicere hoc nõ eſſe peccatum, ſed humana tentatio eſt: ergo exigere iuramentum quolibet modo peccatum eſt. De ver. Apol. ſerm. 28. non longe à fine. tom.10. In ſerm. de Decoll. Ioãnis ibidem.

¶ 3 Præt. Rom. 1. dicitur, quòd qui conſentiunt male facientibus, digni ſunt morte: ſed qui iurat per idola, peccat mortaliter, qui autem ab eo iuramentum recipit; videtur ei conſentire: ergo ad minus recipiens tale iuramentum, peccat.

I Sed contra eſt, quod legitur gen. 31. de Iacob qui recepit iuramentum Laban, qui ſcilicet per Deos ſuos iurauit, nec eſt dicendum quòd peccauerit.

¶ 2 Præt. Sine quo non poteſt ordo iudiciarius obſeruari, non videtur eſſe peccatum: ſed ordo iudiciarius in multis caſibus ſine receptione iuramenti obſeruari non poſſet: ergo recipere iuramentum non eſt peccatum.

Reſpondeo, Dicendum ad primam quæſtionem, quòd iuramentum eſt duplex. Quoddam in quo aliquis percipit ſe iurare, & tunc ſi falſum iurat, credo ꝙ ſemper peccet mortaliter ſiue ſit iuramentum ſolenne, ſiue non ſolenne, & præcipue quando percipit eſſe falſum quod iurat. Quoddam vero iuramentum eſt, in quo homo non attendit ad iuramentum,

K & quaſi non percipit ſe iurare, ſed ex lapſu linguæ in iuramentum prolabitur. & quia tunc quaſi neſciens iurat, & neſciens non reputatur voluntarius, ideo in tali caſu videtur quis non voluntarie iurare. Vnde ſi ſit falſum hoc de quo iurat ſiue percipiat eſſe falſum, ſiue non, dummodo non ſit mendacium pernitioſum, non dico quòd ſit peccatum mortale, ſed veniale: valde tamen cauendum propter vicinitatem ad mortale.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ non eſt ſimile de mendacio & periurio: quia iuramentum non eſt niſi cum magna cautela adhibendum, vt dictum eſt, & propter vtilitatem aliquam: vnde ſi iocoſe aliquis periurat, non excuſabitur.

¶ Ad ſecundum patet ſolutio ex dictis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd iurare ſine cauſa non directe opponitur illi præcepto, ſed indirecte. Directe autem opponitur ei iurare falſum, quia hoc eſt quod confirmari non poteſt vnde vana eſt iuratio: vnde non oportet ꝙ iurare ſine cauſa ſemper ſit mortale peccatum, ſicut iurare falſum.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, ꝙ ſicut iurare non ſemper malum eſt, ſed quandoque eſt licitum, quando pro

neceſſitate

neceſſitate aliqua, & cum cautela iuratur: ita etiam iuramentum recipere, vel exigere ex cauſa neceſſaria, & alijs debitis circonſtantijs obſeruantis, poteſt eſſe ſine peccato. A

Gen. 42. ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd non intelligitur ibi malum culpę, ſed malum pœnę, quod eſt ea ignorantia illius qui iuramentum recipit: ſi enim ſciret an eſſet verum hoc pro quo iuratur, iuramento opus non eſſet.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd quando aliquis ſcit, vel probabiliter credit quòd aliquis peierabit, nō licet ei iuramentum exigere, niſi forte ſit in loco iudicij: quia iuramentum in iudicijs non tantum exhibetur propter iudicē, ſed propter alios: vnde non eſt in poteſtate eius iuramentū remittere, quod ſecūdum ordinem iuris exhibendum eſſet. Similiter ſi ſciat eū iuraturum verum, poteſt licite iuramētum exigere non pro ſe, ſed pro alijs qui hoc neſciunt. Si autem dubitet, dubitatio ex tanta ſuſpitione procedere poteſt, quòd cum peccato erit. Et ideo Auguſtinus non audet dicere quòd ſit ſine peccato, non tamen dicit quòd ſemper ſit peccatum.

¶ Ad tertium dicēdum, ꝙ ille qui iurat per idola, peccat quidem quantum ad formam iuramenti, ſed non quantum ad aſſertionem veri, vel promiſſionem alicuius quod redundat in bonum commune: & quantum ad hoc poteſt ei conſentire ſine peccato, ſed non quantum ad primum: & ideo iuramento eius vti poſſumus quandoque ſine peccato. C

DISTINC. XL.

A

De ſexto & ſeptimo præcepto ſecundæ tabulæ.

SExtum præceptum eſt. Non deſiderabis vxorem proximi tui. Septimum. Non concupiſces domum proximi tui, non ſeruum, non ancillam &c. Sed videtur præceptum de non concu- B piſcēdis rebus proximi vnum cū eo eſſe, quo dicitur, Non furaberis. Et præceptum de non concupiſcenda vxore vnum eſſe cū eo, quo dicitur, Non mechaberis. Poterat enim pręceptum non furandi in illa generalitate intelligi, vbi de non cōcupiſcenda re proximi pręcipitur. Et in eo quod dictum eſt, Non mæchaberis, poterat illud intelligi, Nō concupiſces vxo

EXPOSITIO TEXTVS.

NVnc de periurio videamus &c.) Videtur quòd tractatum iſtum ponere debuerit in expoſitione ſecūdi præcepti. Sed dicendum, ꝙ periurium ad ſui cognitionem præſupponit mendacium, & ideo neceſſitate tractandi poſt mendacium, de periurio tractauit. (Infirmis ergo illud prohibuit.) Propter duo pericula. Primo, ne aliquod nomen creaturis ineſſe crederent. Secundo, ne tali iuramento ſe obligari non credentes, fidem frangerent. (Qui vero per Euangelium maius quiddam &c.) Hoc ideo contingit, quia in ſolemni iuratione, vbi maior deliberatio adhibetur, tali forma in iurando vtimur. (Sancta ſynodus decreuit &c.) Ratio inſtitutionis fuit, quia ad iuramentum requiritur ſumma cautela, quę exigit ſobrietatem. Excipiuntur tamen caſus illi, in quibus mora protraheret periculum, ſicut eſt pro pace facienda. D

DIVISIO TEXTVS.

POſtquàm determinauit magiſter de præceptis decalogi, quæ reſpiciunt opus exterius, & locutionem: hic ponit duo vltima præcepta, quæ reſpiciunt concupiſcentiam cordis. Et circa hoc tria facit. Primo, ennmerat ipſa præcepta. Secūdo, mouet quęſtiones, circa ea, ibi. (Sed videtur præceptum &c.) Tertio, recapitulat quod dixerat, & continuat ſe ad ſequentia, ibi. (Audiſtis decem chordas &c.) Circa ſecundam partem mouet duas quæſtiones. Prima eſt de differentia horum præceptorum ad alia præcepta decalogi. Secunda eſt de differentia totius veteris legis ad nouam, quæ ex ſolutione primæ quæſtionis ortum habet, & hoc ponitur ibi. (Sed cum hic prohibeatur concupiſcentia &c.) Et circa hoc tria facit. Primo, mouet quæſtionem, & eam ſoluit. Secundo, mouet quæſtionē de effectu literæ veteris legis, ibi. (Si vero quæritur, quam vocat Apoſtolus &c.) Tertio, breuiter colligit differentiam inter literam euangelij, & literam legis, ibi. (Diſtat autem euangelij litera.) E

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quatuor.

¶ Primo, De aſſignatione iſtorum præceptorum.
¶ Secundo, Vtrum verum ſit quòd lex Moyſi tantum manuum cohibuerit.
¶ Tertio, Vtrum eadem lex iuſtificaret, vel occideret.
¶ Quarto, Vtrum æterna promitteret, vel terrena.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum duo præcepta de concupiſcentia conuenienter, aſſignentur.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quòd hęc duo pręcepta inconuenienter aſſignētur. Præcepta enim negatiua ordinantur ad prohibitionē peccatorum: ſed vnum eſt peccatum cordis & operis, ſicut in 2. lib di. 42. dictum eſt. ergo non debuit alio præcepto prohiberi, concupiſcentia mæchandi, vel furandi, quàm ipſa mæchia, vel furtum. Aug. ſuper Exo. q. 3. Metau. 5. q. ... ar. 1.

¶ 2 Præter. Sicut in furto & mæchia contingit peccare corde & opere, ita & in homicidio, & alijs peccatis: ſeu alia pręcepta non variantur per concupiſcentiam, & opus, neque affirmatiua, neque negatiua. ergo neque pręceptum de furto & de męchia debuit hoc modo variari.

¶ 3 Præt. Nihil debet lege prohiberi quod licite fieri poteſt: ſed licite poteſt fieri ꝙ aliquis donum proximi ſui poſſideat, vt ſi emat eam. ergo licite poteſt eam concupiſcere. ergo talis concupiſcentia non debuit lege prohiberi. C

¶ 4 Præter. Sicut contingit peccare in concupiſcentia rerum proximi, ita etiam in concupiſcentia curioſitatis, quam Aug. dicit eſſe concupiſcentiam oculorum, in libro de vera religione. Et ſimiliter in concupiſcentia dignitatum, & huiuſmodi, circa quas etiam concupiſcentias ſunt diuerſæ virtutes & vitia: ſed præcepta dantur ad inducendum homines ad virtutem, & à viciorum prohibitione. ergo de omnibus iſtis concupiſcentijs debuerunt diuerſa præcepta dari. Cap. 38.

¶ 5 Præt. Omne quod eſt contrarium præcepto, eſt peccatum mortale: ſed primi motus qui ex corrupta concupiſcentia procedunt, non ſunt peccata mortalia. ergo non debuit dari præceptum de non concupiſcendo.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ intentio legis eſt vt homines ad virtutem inducantur: ad virtutem autem nō ſufficit vt actus virtutis qualitercunque fiat, ſed oportet vt homo ſciens & volens, & propter debitum finem perſeuerāter, & delectabiliter operetur. Similiter etiam non ſufficit quòd actus contrarius qualitercumque prætermittatur, niſi etiam voluntas illud faciendi derelinquatur, & paſſiones inclinantes ad actum illicitum ordinentur: & ideo in præceptis decalogi non debuit ſolum prohiberi actus illicitus, ſed etiam concupiſcentia illicitarum rerum. D

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd peccatum cordis & operis, ſicut ibidem dictum eſt, quando cōiunguntur, ſunt vnum peccatum: ſed quia quandoque in corde peccatur non perueniendo ad actum, tunc peccatum cordis à peccato exterioris operis diſtinguitur: & ideo etiam diuerſo præcepto prohibetur.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ præcepta affirmatiua præcipiunt aliquem actum bonum: bonum autem conſurgit ex diuerſis coadunatis ad perfectionem ſuam, quod eſt ea vna, & tota cauſa, vt dicit Dio. & ideo hoc ipſo ꝙ aliquis bonus act⁹ præcipitur, omnes conditiones implicantur, quæ ad bonitatē requiruntur, & ideo præcepta affirmatiua non fuerunt diſtincta circa idem genus per præceptum operis, & cordis. Peccatū autem quod præcepto negatiuo prohibetur, cōtingit omniſariam ex ſingularibus defectibus, vt Dio. dicit: & ideo ad diuerſa, quæ poſſunt peccatum inducere, poſſunt diuerſa præcepta ordinari. Ideo tamen potius peccatum furti, & mechiæ hoc modo variatur per diuerſa præcepta, quàm homicidium, vel alia peccata, quia bonum, inquantum in ſe eſt mouet concupiſcentiam, obiectum autem furti & mœchiæ eſt aliquod bonum temporale. Vnde etiam per ſe concupiſcentia horum ſine progreſſu ad actum, habet quandam delectationem, quod non contingit in homicidio, cuius obiectum eſt nocumētum illatum proximo, quod de ſe horrorem potius quàm delectationem facit. E De diuini. nom. ca. 4. De diuini. nom. ca. 4.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non poteſt licite poſſideri domus

proximi,

proximi, niſi dominio tranſlato in alterum, & tunc deſinit eſſe proximi: & ideo non ſimpliciter prohibetur concupiſcẽtia domus, ſed concupiſcentia domus proximi, cum ipſum cõcupiſcentiæ nomen quia intenſionem deſiderij dicit, in quandam ſuperfluitatem ſonare videtur, & ita in malum.

¶ Ad quartum dicẽdum ꝙ concupiſcentia curioſitatis, quæ fit per oculos, reducitur ad concupiſcẽtiã delectationis carnis; ad quam etiam reducuntur delectationes aliorum ſenſuum, ſicut ad principalius. Concupiſcentia autem honoris, dignitatis, vel huiuſmodi, reducitur ad

rem proximi tui. Sed in illis duobus præceptis non mæchandi, & non furandi, ipſa opera nõtata ſunt, & prohibita: in his vero extremis ipſa concupiſcentia. Multum ergo differunt illa ab iſtis. Vnde illi præcepto non mæchandi fit ſuperadditio in Euangelio, vbi omnis concupiſcentia mæchandi prohibetur.

G concupiſcentiam temporalium bonorum, quorum dignitas numiſmate menſuratur.

¶ Et ſic patet, ꝙ omnis concupiſcentia aliquo modo iſtis duobus mandatis prohibetur, ſecundum regulam ſuperius de intellectu præceptorum datam.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ lex non datur niſi rationem habenti: vnde illa concupiſcentia tantum directe præcepto legis prohibetur, quę ad rationis conſenſum pertingit, quę peccatum mortale eſt. Concupiſcentia autem, quæ eſt in primis motibus, non eſt contra legem, ſed præter legem, & ideo peccatum veniale eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex moſayca cohibeat tantum manum, an etiam animum.

H AD Secundum ſic proceditur. Videtur ꝙ lex moſayca nõ ſolum manum, ſed etiam animum cohibere debeat. Eiuſdem enim eſt animum ordinare ad virtutem, & cohibere à peccato: ſed lex moſayca ordinat animum ad virtutem, vt patet Deu. 6. Diliges dominum Deum tuum &c. ergo & ipſa etiã cohibet animum à peccato.

¶ 2 Præt. Concupiſcentia in anima eſt: ſed lex vetus cohibet à concupiſcentia, vt patet in his duobus præceptis. ergo cohibet animum à peccato.

¶ Si dicatur, quòd non cohibeat ab omni concupiſcentia.

Contra. Sub his duobus præceptis, vt dictum eſt, omnis cõcupiſcentia prohibetur: ſed hæ duo præcepta in veteri lege edita ſunt. ergo totaliter animum à peccato cohibebat.

¶ Si dicas, quòd hoc intelligitur quo ad cæremonialia.

I Contra. Cærimonialia enim legis non præcipiebant ab aliquo peccato abſtinere, ſed potius quid in figuram eſſet faciendum. ergo non magis manum, quàm animum cohibebant.

¶ 3 Præt. Lex Moyſi perfectior erat, quàm lex ciuilis: ſed lex ciuilis non tantum cohibet manum, ſed etiam animum, alias ad virtutem non induceret, quæ principaliter in animo conſiſtit. ergo lex moſayca non tantum cohibet manum, ſed animum.

Sed contra. Lex noua eſt perfectior, quã lex vetus: ſed nihil poteſt eſſe perfectius, quàm cohibitio animi, & manus. ergo in lege veteri non cohibebatur vtrumque.

¶ 2 Præt. Mat. 5. dominus ſupra pręcepta legis, quæ ad factum exterius pertinent, ſicut de homicidio, facit additionem de interiori actu peccati, ſicut de ira, quod non eſſet ſi lex vetus animum cohiberet. ergo lex vetus animum non cohibebat.

K ¶ 3 Præt. Nihil cohibet animum niſi gratia: ſed vetus lex gratiam non conferebat. ergo animum non cohibebat.

Reſpondeo. Dicendum, quòd coactio legis, ſecundum Philoſophum in 10. Eth. ad hoc neceſſaria eſt, vt illi qui perſuaſionibus ad bonum non inclinantur, per pœnas cogantur: vnde cohibitio legis ſe extendit quantum pœna inflicta per legem. Sicut autẽ lex vetus infirmis animis non niſi terrena promittebat, ita etiam pro peccatis temporalem pœnam infligebat oculum pro oculo, dentem pro dente. Pœnę autem temporales pro peccatis animi infligi nõ poſſunt, niſi quatenus in actu ex timore prorumpant, alias enim ab homine de eis iudicari non poteſt. Et ideo lex vetus manum, & non animum cohibere dicebatur: lex autem noua æterna promittit, & comminatur in præmium, & pœnam: æterna autem pœna ab illo iu-

F dice infligitur, qui eſt cordis ſcrutator, & ideo non ſolum manum, ſed etiam animum cohibet, quod patet in hoc pręcepto, Non occides: pro cuius tranſgreſſione lex vetus hominem occidebat: ſed pro ira interiori lex noua pœnam æternã comminatur. Qui. n. iraſcitur fratri ſuo, reus erit concilio. Mat. 5.

Quare lex comprimere dicitur non animum, ſed manum.

SEd cum hic prohibetur concupiſcentia alienæ vxoris, & alienæ rei, quare dicitur lex comprimere manum, & non animum? Euangelium vero & manum, & animum? Illud de lege dicitur ſecundum cæremonialia,

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd lex præceptis affirmatiuis, & negatiuis animum ordinabat ad virtutem, & à vitiis retrahebat, non tamen cõtra tranſgreſſores huiuſmodi pceptorum pœnã aliquam ordinare poterat, ſecundum quam cohibere, vel cogere dicitur: & ideo non

G ſequitur quod animum cohiberet.

¶ Et per hoc patet ſolutio ad ſecundum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ omnem concupiſcentiam quantum ad genus ſuum lex prohibebat: non tamen ab omni cohibebat per pœnas, ſed ſolum ab ea quæ prorumpebat in actum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cærimonialia præcepta indicebant ſacrificia pro certis peccatis, non autem ita pro peccatis cordis, ſicut pro peccatis operis: & ita cærimonialia magis manum quam animum cohibebant.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ lex ciuilis quamuis intendat per cohibitionem pœnarum ad virtutes inducere, non tamen cogit per pœnas animum, ſed ſolum manum.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex vetus iuſtificabat.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur quod lex vetus iuſtificabat, & non occidebat, Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, & loquitur de mandatis decalogi, ſicut ibidem patet: ſed nullus ad vitam ingreditur niſi iuſtificatus. ergo lex vetus iuſtificabat. 12. q. 100. 12.

¶ 2 Præt. Lex eſt iuſtitiæ quædam doctrina, quia eſt ars ęqui & boni. ergo non poteſt iuſtificare niſi docendo iuſtitiam: ſed lex vetus iuſtitiam docebat. Nam concupiſcentiam neſciebat eſſe peccatum, niſi lex diceret, Non concupiſces, Rom. 7. ergo lex vetus iuſtificabat.

¶ 3 Præt. Omne quod remouet diſpoſitiones & cauſas mortis non occidit, ſed iuſtificat: lex vetus hoc faciebat peccatum prohibendo. ergo &c.

¶ 4 Præt. In naturis ita contingit, quòd vnumquodque vt fit frequenter, ita natum eſt fieri, vt dicitur in 2. Phy. Si ergo lex vetus occidebat vt frequenter, tunc ad hoc nata erat: ſed omne quod naturam habet ordinatam ad occiſionem, eſt malũ. ergo lex vetus fuiſſet mala, quod falſum eſt. Com. 78.

¶ 5 Præt. Mors non ſequebatur ex veteri lege, niſi per occaſionem: ſed etiam ex lege noua ſequitur mors per occaſionẽ. 2. Cor. 2. Alij ſumus odor mortis in mortem: ſed propter hoc lex noua non dicitur occidens. ergo nec lex vetus occidens, ſed iuſtificans debet dici.

Sed cõtra. 2. Cor. 3. Litera occidit, ſpiritus autem viuificat: & loquit de litera veteris legis. ergo lex vetus nõ iuſtificabat.

¶ 2 Præt. Ro. 10. Iuſtitiam quæ ex lege eſt &c. glo. qui in operibus legis iuſtificatur, temporalem habet mercedem, non apud Deum: ſed vera iuſtitia eſt quæ habet mercedem apud

K Deum. ergo lex vetus non iuſtificabat.

¶ 2 Prætar. Qui iuſtificatur ex operibus, non iuſtificatur gratis: ſed iuſtificatio legis non poteſt eſſe niſi per opera. cum ergo vera iuſtificatio ſit gratis, vt patet Ro. 3. videtur quòd lex non iuſtificaret.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ lex quodammodo iuſtificabat, & quodammodo occidebat. Ad cuius intellectum ſciendum eſt, quòd iuſtificare dupliciter hic poteſt accipi. Vno modo, iuſtitiam facere: alio modo, iuſtitiam docere. Iuſtitia autem eſt duplex, quædam acquiſita: quædam infuſa. Iuſtitia acquiſita ex operibus cauſatur, & per hunc modum lex ciuilis homines iuſtos facit inquantum per exercitium operum, habitum iuſtitię in obſeruatoribus cauſat: & per hunc modum etiam lex moſayca iuſtificare poterat, iuſtitiam acquiſitam cauſando.

Sed

Sed de hac iuſtitia nihil ad præſens. Iuſtitia autem infuſa à ſo
* D.810. lo Deo effectiue eſt, vnde * lex per opera eam inducere non poteſt: ſed per legem nouam talis inducitur iuſtitia, quia per ſacramenta eius gratia confertur, quę iuſtificat formaliter. Sacramenta vero veteris legis gratiam non conferebant, vt in 4.
d. 1.q.1.ar. libr. dicetur: & ideo
5.q.1. lex vetus nullo modo iuſtificabat quaſi iuſtitiā cauſans, ſed quaſi iuſtitiam docens, quia in obſeruatione mandatorum, eius forma iuſtitię cōſiſtit. Occidere autē legis litera dicitur & quantum ad moralia, & quantum ad cæremonialia, ſed differenter, quia quantum ad cæremonialia, per ſe loquendo: tempore enim gratiæ reuelatæ cœperunt eſſe mortiferæ. Sed quantum ad moralia non, niſi accidentaliter, inquantum ex ipſa lege peccatum prohibente, & auxilium gratiæ contra ipſum non ſerente infirmus periculum mortis ſumebat tripliciter. Primo, quia ex hoc ipſo ꝙ peccati commemorationem faciebat ei, in quo concupiſcentia peccati extincta non erat, magis in ipſum exardeſcebat, ſicut cum aqua oſtenditur ſitiēti. Secūdo, quia ex hoc ipſo ꝙ prohibebatur, ponebatur quaſi in quodam alto & difficili ad habendum. Et ideo mens humana peccato ſubiecta, vehementius in illud tendebat, ſicut ſcriptum eſt prouer. 9. Aquæ furtiuæ dulciores ſunt. Tertio, quia lex prohibens, peccati ſpecialem reatum addebat, inquātum non ſolum naturalem legem tranſgrediebatur, ſed etiam legis ſcripturæ præuaricator erat.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd obſeruatio mandatorum legis neceſſaria eſt ad vitam æternam conſequendā, quia ſine ea ad vitam æternam intrare non poteſt qui tempus habet operandi: non tamen obſeruatio mandatorum legis ad vitam conſequendam ſufficiebat, niſi modus charitatis adiungeretur, quam lex nullo modo cauſare poterat: & ideo non perfecte iuſtificabat.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd docere iuſtitiam, non eſt iuſtitiam facere perfecte, ſed ſolum diſpoſitiue. Inuenitur autē aliqua lex ſcilicet lex noua quæ iuſtitiam facit effectiue per ſacramenta, quæ gratiam conferunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ex hoc probatur ꝙ lex non occidebat per ſe loquendo, ſed diſpoſitiue iuſtificabat.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ratio ſequeretur, ſi cauſa mortis eſſet ex lege, non autem erat ea ea, immo potius ad contrariū ordinata erat, ſed cauſa mortis erat ex peccato eorum, quibus lex dabatur: ſicut cauſa mortis non eſt ex Sole, ſi febricitantes ad Solem ſtantes moriuntur.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ in lege noua non eſt aliquis defectus quin iuſtificare poſſit, ſicut erat in veteri lege: & ideo magis poterat accipi occaſio mortis ex veteri lege, quàm noua. Ex noua enim lege non ſequitur occaſio mortis niſi contemnentibus ipſam, quia volētibus obſeruare, auxilium præbet: ſed lex vetus etiam volentibus obſeruare, & deficientibus propter infirmitatem, occaſio mortis erat.

non ſecundum moralia: uel quia in lege non eſt generalis prohibitio omnis mortiferæ concupiſcētiæ, ut in Euangelio.

Quid ſit litera occidens.

SI uero quæritur, quam uocat Apoſtolus literam occidentem. Ea certe eſt decalogus, qui non dicitur litera occidēs eo quòd mala ſit lex: ſed quia prohibens peccatum, auget concupiſcentiam, & addit præuaricationē niſi liberet gratia, quę gratia non ſic abundabat in lege ut in Euangelio. Lex ergo bona eſt,
B & tamen occidit ſine gratia, cum ſit uirtus peccati quæ iubet quod ſine gratia impleri non pōt. Gratia autem deerat, & ideo litera occidens erat. Diſtat autem Euāgelij litera à legis litera, quia diuerſa ſunt promiſſa: ibi terrena,

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex vetus promittebat tantum temporalia, vel etiam æterna.

12. q.99.6. AD Quartum ſic proceditur. Videtur quòd lex vetus non ſolum temporalia, ſed æterna promittebat. Illud enim in lege promittitur, quod merces legis ponitur: ſed Deus ſeipſum mercedem Abrahę promiſit, qui eſt bonum æternum, vt patet Gene. 15. ergo non ſolum temporalia ſed æterna promittebat.

¶ 2 Præter. Quod promittitur in lege, eſt præmium virtutis: ſed præmium virtutis debet eſſe melius virtute. cū igitur virtus ſit melior omni mercede temporali, videtur quod lex terrena promittere non debuerit.

¶ 3 Præt. Illud quod eſt contra rationem virtutis, in lege fieri non debet: ſed virtuti contrarium eſt, & eius corruptiuum,
A vt actus eius propter bonum terrenum fiat. ergo promiſſio terrenorum in lege fieri non debuit.

Sed contra. Illis ſolis poteſt homo ad benefaciendum inuitari, quæ in pretio habet: ſed carnalis populus, cui lex vetus data fuit, ſola bona temporalia in pretio habebat. ergo eorum ſibi promiſſio fieri debuit.

¶ 2 Præt 1. Cor. 15. Non prius quod ſpirituale, ſed quod animale: ſed lex vetus primo danda erat. ergo non ſpiritualis promiſſio, ſed temporalis in ea fieri debuit.

Vlterius. Videtur quòd lex vetus non differat a noua per radicem timoris & amoris. Differentia enim legis non attenditur ex diuerſitate obſeruantium legem, ſed potius econuerſo, cum lex ſit regula & menſura obſeruantium ipſam: ſed facere aliquid ex timore, vel amore contingit ex diuerſa diſpoſitione obſeruantium legem. ergo per hoc duæ leges non diſtinguuntur.

¶ 2 Præt. Nullus fructuoſe legem cuſtodit, niſi qui ex amore eam obſeruat: ſed in ſtatu veteris legis multi fuerunt qui eā
C fructuoſe obſeruabant, vitam æternam ex hoc promerentes. ergo lex vetus, & noua non diſtinguuntur per timorem, & amorem.

¶ 3 Præt Timor ſeruilis, qui contra amorem diuiditur, reſpicit pœnam: ſed maioris pœnæ comminatio fit in noua lege, quàm in veteri, vt patet Heb. 10. Quanto, inquit, putatis deteriora mereri ſupplicia &c. ergo lex noua magis in timore conſiſtit quàm vetus.

¶ In contrarium eſt quod Auguſtinus dicit, ꝙ breuis differentia legis & euangelij eſt timor, & amor. De verbis Apli ſerm.

¶ 2 Præterea. Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore. dicit gloſ. præcepta in veteri lege timore ſeruabantur. 13.

Vlterius. Videtur quòd lex vetus non ſit magis oneroſa, quàm noua. Quod enim ſe habet ex additione ad aliud, plu-
D ra continet: ſed noua addit ſupra veterem, Mat. 5. ergo plura 12.q.107.4.
continet, & ita videtur difficilior.

¶ 2 Præt. Quanto eſt perfectior ſtatus virtutis, tāto maiorem difficultatem habet, quia ars & virtus circa difficile & bonum ſunt, vt dicitur in 2. Ethic. ſed ſtatus nouæ legis eſt perfectior
quàm ſtatus veteris. ergo lex noua eſt difficilior. Cap. 3.

¶ 3 Præt. Infirmis & paruulis leuia onera ſunt imponenda: ſed illi qui erant in veteri lege paruulis comparantur, qui autem ſunt in noua viris perfectis, vt patet Gal. 4. ergo lex noua eſt grauior quàm vetus.

Sed contra eſt, quod dicitur Matth. 11. Iugum meū ſuaue eſt, & onus meum leue.

¶ 2 Præter Act. 15. dicit Petrus de veteri lege. Hoc eſt onus quod nec nos, nec patres noſtri potuerunt portare. ergo &c.

Reſpondeo. Dicendum ad primam quęſtionem, ꝙ ſecundum Diony. in 5. cap. eccleſ. hier. lex noua media eſt inter ec-
E cleſiam cœleſtem, & ſtatum veteris legis: & ideo æterna bona, quæ in cœleſti eccleſia palam & copioſe exhibentur, in noua lege manifeſte promittuntur. In veteri autem lege non promittebantur niſi ſub quibuſdam figuris. vnde Heb. 10. dicitur Vmbrā habens lex futurorum bonorum. Et hoc propter tres cauſas præcipue. Primo, vt ex his quę cognoſcebant, aſſueſcerent etiam à Deo maiora ſperare. Secundo, vt non ſolum cognitiu, ſed affectus à temporalibus ad æterna manuducerentur. Tertio, quia bona ęterna nondum ſtatim eis poterāt exhiberi, nondum ſoluto pretio: vnde dilatio promiſſorum inefficacem faceret apud animos promiſſionem.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd vbicunque promittuntur æterna in veteri lege, hoc eſt ſub quadam figura & ſimilitudine temporalium. Et ſecundum hoc etiam Deus ſe mercedem Abrahę conſtituit ad literam, quaſi remuneratorem in multiplicatione ſeminis, & in terrę promiſſę collatione.

¶ Vel dicendum, quòd hoc intelligitur de promiſſione communiter omnibus facta in veteri lege, non autem de illa quę fiebat ſpecialiter ad aliquos perfectos viros, qui ad legem nouam pertinebant.

¶ Ad ſecun-

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd promiſſiones temporales F non ponuntur in lege quaſi præmia virtutum, ſed quaſi incitamenta quædam ad virtutem.

¶ Ad tertium dicendum, q ſicut facere aliquid timore pœnæ eſt contra rationem perfectæ virtutis, tamen ducit ad virtutẽ, ita etiam facere aliquid propter retributionem temporalẽ. & ideo ſicut in lege fit comminatio pœnæ, ita etiam poteſt fieri promiſſio temporalis mercedis.

hic cœleſtia promittit. Diuerſa etiam ſacramenta, quia illa tantum ſignificabant: hæc conferunt gratiam. Præcepta etiam diuerſa quantum ad ceremonialia, non quantum ad moralia G ſunt eadem, ſed plenius in Euangelio continentur. Audiſtis decem chordas pſalterij vtrique ſexui impoſitas, quæ charitate tangenda ſunt, vt vitiorum feræ occidantur,

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicendum, q ex ipſo modo legiſlationis apparet, q lex vetus eſt lex timoris, lex autem noua lex amoris ſcilicet & enim noua ex oſtẽſione diuinæ charitatis initium ſumpſit, quia in effuſione ſanguinis Ieſu Chriſti, qui fuit perfectiſſimæ charitatis ſignum, nouum teſtamentum conſummatum eſt. Lex autem vetus in oſtẽſione diuinæ poteſtatis, quæ timorem incutit, initium ſumpſit: vnde & in ipſa legiſlatione propter fulgura, voces, & tonitrua terror audientes inuaſit, vt dicerẽt, Non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur. Exo. 20. & ideo vetus lex homines præcipue inducebat per comminationem pœnarum. Noua vero lex per beneficia exhibita & ſperãda: & hoc ſatis competebat ſtatui humani generis, vt prius H quaſi rudis populus per timorem pœnæ cogeretur, poſtmodum vero p amorem in bono perficeretur. Sicut enim timor eſt via ad amorem, ita lex vetus ad nouam.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd iſta differentia non tantum ſumitur ex parte obſeruantium legem, ſed ex modo editionis legis, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, q illi qui in veteri lege ex amore legem obſeruabant, perfecti erant: vnde ad legem nouam pertinebant, in qua eſt ſtatus perfectionis.

¶ Ad tertium dicendum, q quamuis lex noua maiora ſupplicia comminetur, tamẽ comminatio ſuppliciorum nõ eſt principalis inductio in legem nouam, ſicut erat in lege veteri: ſed I magis promiſſio præmiorum, & commemoratio beneficiorũ, quæ ad amorem incitant: & ideo lex noua non timorem, ſed amorem principalem radicem habet.

¶ Ad tertiam quæſtionem dicendum, q difficile & onerosũm menſuratur ſecundum virtutem ſuſtinentis. Aliquid enim onerosum eſt debili, quod forti eſt leue: & ideo de onere legis, & euangelij poſſumus loqui dupliciter, aut quantum ad grauitatem præceptorum ſecundum ſe, aut per comparationem ad virtutem obſeruantium. Si primo modo, ſic quantum ad numerum præcepta veteris legis erant magis onerosa, quia lex vetus arctabat ad cæremonialia multa, & iudicialia: lex autem noua ad moralia tantum, quæ etiam lex naturæ imperat, & in vno verbo abbreuiato dilectionis Dei & proximi cõcluduntur. Sed quantum ad explicationem illorum præceptorum, ſic præcepta nouæ legis quodammodo ſunt difficiliora, quia magis explicatur virtus præceptorum moralium in noua lege, quam in veteri. Et ſuper addit lex noua conſilia, quamuis ad ea nõ cogat: & quædam etiam prohibet, quæ lex vetus permittebat infirmitati deferens, ſicut libellum repudij, & huiuſmodi. Si autẽ ſecundo modo, ſic abſolute lex vetꝰ onerosior erat, tum quia auxilium gratiæ non conferebat ad mandata implenda, ſicut noua facit: tum quia vetus lex per modum timoris cogebat ad hoc, ad quod noua lex ex amore inducit, qui omnia leuia facit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd additio nouæ legis ad veterem vel eſt quantum ad conſilia, ad quę noua lex non obligat: vel etiam quantum ad explicationem eorum quæ in veteri lege implicite habebantur: vnde ex hoc non poteſt concludi, quod lex noua ſit grauior.

¶ Ad ſecundum dicendum, q virtuoſus ea quæ ad virtutem pertinent delectabiliter exequitur, vt dicitur in. 1. Ethi. & ideo Cap. 11. virtus perfecta leuius quantumcunque difficilia exequetur, quàm carens virtute facilia, cui hoc ipſum triſte eſt, q à delectationibus illicitis abſtineat.

¶ Ad tertium dicendum, q ſicut qui tortuola ligna dirigunt, ad partem contrariam magis deflectunt, vt ſic ad rectitudinẽ veniatur: ita etiam, vt dicitur in 2. Ethi. tendentibus ad virtutem faciendum eſt, vt qui à rectitudine virtutis diſtorti fuerunt, magis à contrarijs virtutis abſtrahantur. Et propter hoc Cap. 9. etiam pœnitentibus grauiora onera imponuntur quàm innocentibus. Et ita etiam carnali populo & ceruicoſo maiora onera imponenda fuerunt ad eius duritiam edomandam, cum tamen modum eius non excederet, ſicut etiam infirmis dieta arctior, & pueris diſciplina ſtrictior imponitur.

EXPOSITIO TEXTVS.

NOn ancillam &c.) Sciendum quòd ancilla dupliciter concupiſci poteſt. Vno modo ad cõcubitum, & ſic pertinet ad ſextum præceptum. Alio modo ad dominium, & ſic pertinet ad ſeptimum. (Audiſtis decem chordas pſalterij &c.) Per decem chordas pſalterij decem præcepta legis intelliguntur. Sicut enim Dauid egregius pſaltes ſono citharæ & pſalterij ſpiritum malũ à Saul expellebat, vt dicitur. 1. Reg. 16 & vrſum, & leonem interfecit, vt dicitur in eodem 17. ita Chriſtus qui per Dauid ſignificatur, corda noſtra quaſi pſalterium his decem præceptis percutiens omnium mortalium peccatorum feras in nobis occidit, & virtutes perficit, quibus ad vitam peruenitur æternam, in qua cum Chriſto viuamus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

FINIS.

SERIES CARTHARVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.

Omnes ſunt Quaterniones, Præter V qui eſt Ternio.

EX DONO CARDINALIS GABRIELLII MONASTERIO S. SEBASTIANI AD CATACUMBAS.

VENETIIS,

Apud Hæredem Hieronymi Scoti.

M D L X X X V.

SCRIPTVM
DIVI THOMAE AQVINATIS
DOCTORIS ANGELICI,

IN QVARTVM LIBRVM SENTENTIARVM
MAGISTRI PETRI LOMBARDI

CVIVS DISTINCTIONES,
ac Quæſtiones ſequens oſtendit Index.

EX DONO CARDINALIS GABRIELLII MONASTERIO S. SEBASTIANI AD CATACUMBAS.

IOAN. MARIA. CARD. GABRIELLIVS ✠

VENETIIS,
Apud Hæredem Hieronymi Scoti.

M. D. LXXXVI.

INDEX DISTINCTIONVM ET PARTITIONVM QVARTI LIBRI SENTENTIARVM

EX DONO CARDINALIS GABRIELLI MONASTERIO S. SEBASTIANI AD CATACVMBAS

MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

DISTINCTIO PRIMA.

DE Sacramentis,& ſignis ſacramẽtalibus.fol. 1.
Quid ſit ſacramentum. ibidem
De cauſa inſtitutionis Sacramentorum. 2
De triplici genere exercitationis. 4
De differentia Sacramentorum veterum & nouorum. 5
De Circuncisione. 6
De viris qui fuerunt ante circuncisionem, & de viris & fœminis qui fuerunt ante,& poſt. 6
De inſtitutione & cauſa circuncisionis. 7
Quare die octauo & petrino cultro. ibidem
Quare in baptiſmum mutata ſit circuncisio. 8
De paruulis defunctis ante diem octauum. 8

DISTINCTIO II.

De ſacramentis nouæ legis. 9
Quare mox poſt hoĩs caſum nõ fuerint inſtituta ibidẽ.
Quòd Sacramentum coniugij fuit ante peccatum. 10
De Baptiſmo. ibidem.
Quid vtilitatis habeat baptiſmus Ioannis. 11
De forma Baptiſmi Ioannis,de baptizatis ab eo. 12

DISTINCTIO III.

Quid ſit Baptiſmus. 13
De forma Baptiſmi. 14
Si in nomine patris tantum, vel ſpiritusſancti poſſit tradi baptiſmus. ibidem
Quæſtio Ambroſij. 14
De inſtitutione baptiſmi. 15
De forma in qua baptizauerunt Apoſtoli ante paſſione Chriſti. 15
Quare in aqua tantum fiat. 16
De immerſione quoties fieri debeat. 16
Quando circuncisio amiſit vim ſuam. 17
De cauſa inſtitutionis. ibidem
An baptiſmus aperuit cœlum: quod non aperuit circuncisio. 18

DISTINCTIO IIII.

Quòd alij ſuſcipiunt Sacramentum & rem, alij ſacramẽtum & non rem, alij rem & non ſacramentũ ibidem
De ficte accedentibus. 18
Quomodo intelligatur illud: Quot quot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. 19
De illis qui ſuſcipiunt rem & non ſacramentum. 20
Quæ videntur obuiare prædictis 20
Quid profit baptiſmus his qui cum fide accedunt. 22
Cuius rei Baptiſmus, qui datur iam iuſto ſit ſacramentum. 24
Si paruulis datur in baptiſmo gratia qua poſſunt in maiori ætate proficere. 24

DISTINCTIO V.

Quòd baptiſmus aquæ ſanctus eſt a bono & a malo datus bono vel malo. 25
De poteſtate baptiſmi & miniſterio. 27
Quæ fuit poteſtas baptiſmi, quam potuit Chriſtus dare ſeruis. 28

DISTINCTIO VI.

Quibus liceat baptizare. 29
Quod nullus in materno vtero baptizetur. 30
Si baptiſmus ſit verbis corrupte prolatis. 31
De illo qui pro ludo immergitur. ibidem.
De chatechiſmo,& exorciſmo. 33

DISTINCTIO VII.

De confirmatione. 34

DISTINCTIO VIII.

De Sacramento altaris & Euchariſtiæ. 38
De inſtitutione Sacramenti. 40
De forma. ibidem
De Sacramento & re. 42

DISTINCTIO IX.

De duobus modis manducandi. 46
De errore quorumdam, qui dicunt a bonis tantum corpus Chriſti ſumi. 48
De intelligentia quorumdam verborum. 49

DISTINCTIO X.

De Hęreſi eorum,qui dicunt corpus Chriſti non eſſe in altari niſi in ſigno. 51
Determinatio præmiſſorum. 52
Quæ ſit intelligentia præmiſſorum. 53
Authoritatibus probat, verum corpus Chriſti eſſe in altari,& in id panem conuerti. ibidem.

DISTINCTIO XI.

De modo conuerſionis. 55
Quòd panis tranſit in corpus Chriſti. 56
Quare aqua admiſceatur. 57

DISTINCTIO XII.

Vbi illa accidentia fundentur. 63
De fractione & partibus. ibidem
Quid illæ partes ſignificent. 66

Si illud ſit ſacrificium,& ſi ſępius imoletur Chriſtus. 67
De cauſa inſtitutionis. 68

DISTINCTIO XIII.

Si hęretici & excommunicati hoc ſacramentum conficiant. 69
Quid faciat hæreticum,& quid ſit hæreticus. 72

DISTINCTIO XIIII.

De pœnitentia. 73
Determinatio intelligentiæ dictorum. 76
De ſolemni & vnica pœnitentia. 76
Quòd non ſemel, ſed frequenter peccata dimittuntur per pœnitentiam. 77

DISTINCTIO XV.

Quòd pluribus irretitis peccatis non poteſt pœnitere de vno vere,niſi de omnibus pœniteat. 80
Quæ ſit intelligentia præmiſſorum. 82
Quomodo accipienda ſunt præmiſſa. 84
Secundum quoſdam ſuit ſatisfactio. 89
Summa dictorum. 91
Authoritates contra eos,qui dicunt de vno peccato pœnitentiam agi,altero tacito. 92
Repetitio de vera pœnitentia. 95

DISTINCTIO XVI.

De tribus,quæ in pœnitentia conſideranda ſunt. 96
Quæ ſit falſa ſatiſfactio. 90
De tribus actionibus pœnitentiæ. 100
De ſatisfactione venialium. 101

DISTINCTIO XVII.

Tria proponuntur quærenda : Primum; an ſine confeſſione dimittatur peccatum. 103
Si ſufficit ſoli Deo confiteri. 106
Quòd non ſufficit ſoli Deo confiteri, ſi tamen homini poſſit. 107.
An ſufficiat confiteri laico. 110

DISTINCTIO XVIII.

De remiſſione ſacerdotis. 110
De clauibus. ibidem
De vſu clauium. 117
Si ſacerdos poteſt dimittere vel retinere peccata. 117
Quod ſacerdotes etiam dimittunt peccata & tenent ſuo modo. 118
Quomodo ſacerdotes ligant & ſoluunt a peccatis. 119
Quomodo intelligendum ſit illud, Quodcumque ſolueris,&c. 121
Quæ ſint exteriores tenebræ,& interior macula.ibidem

DISTINCTIO XIX.

Quando hæ claues dantur,& quibus. 122
Si alteram clauem omnes habeant, ſcilicet potentiam ligandi & ſoluendi. 123
De eo quod ſcriptum eſt in Malachia : Maledicam benedictionibus veſtris. 125
Qualis debet eſſe iudex Eccleſiaſticus. ibidem

DISTINCTIO XX.

De his qui in ſine pœnitent. 127
De his qui pœnitentiam non complent. 129

De illo cui ſacerdos indiſcretus iniungit paruam pœnitentiam. 130
Quod morientibus non ſit imponenda ſatiſfactio ſed innoteſcenda. 130
In neceſſitate non eſt neganda pœnitentia vel reconciliatio. 131
Quòd presbyter non reconciliet inconſulto Epiſcopo niſi in neceſſitate. ibidem
An oblatio eius ſit recipienda,qui currens ad pœnitentiam præuenitur morte. ibidem

DISTINCTIO XXI.

De peccatis,quæ poſt hanc vitam dimittuntur. 131
Quod alij citius,alij tardius purgantur igne. 132
De generali confeſſione,quid proſit. 134
Nemo confiteatur peccata,quæ non fecit. 135
De pęnis ſacerdotis,qui pctm publicat confitentis.ibid.

DISTINCTIO XXII.

Si peccata dimiſſa redeant. 136
Quid ſit ſacramentum & res. 139

DISTINCTIO XXIII.

De ſacramento vnctionis extremæ. 140
A quibus ſit inſtitutum hoc ſacramentum. ibidem
De iteratione huius ſacramenti. 141

DISTINCTIO XXIIII.

De ordinibus eccleſiaſticis. 143
Quales aſſumendi ſunt ad clerum. 144
De Oſtiarijs. 145
De lectoribus. ibidem
De exorciſtis. 146
De Accolitis. ibidem
De Subdiaconis. 146
De Diaconis. 147
De Presbyteris. 148
Quid ſit quod hic dicitur ordo. 149
De nominibus dignitatis vel officij. ibidem
De quadripartito ordine Epiſcoporum. 150

DISTINCTIO XXV.

De ordinatis ab hæreticis. 151
De ſimonia,vnde dicitur & quid ſit. 155
De his qui a ſimoniacis ſcienter ordinantur. ibidem
De his qui dicunt ſe emere corporalia,non ſpūalia.ibid.
Diſtinctio ſimoniacorum. ibidem
De ætate ordinandorum. ibidem

DISTINCTIO XXVI.

De ſacramento coniugij, cuius inſtitutio & cauſa oſtenditur. 156
De duplici inſtitutione coniugij. ibidem
Quando ſecundum præceptum, quando ſecundum indulgentiam contractum ſit coniugium. 156
Quibus modis accipia[illegible] 15[illegible]
Quod nuptiæ ſunt bonæ. ibidem
Cuius rei ſacramentum ſit coniugium. 157
Qualiter intelligendum ſit illud, Mulier illa non pertinet ad matrimonium, cum qua non eſt coniunctio ſexuum. 157

DISTINCTIO XXVII.

Quæ ſunt conſideranda in coniugio. 158
Quid ſit coniugium. ibidem
De conſenſu qui efficit coniugium. 158

Quòd

Quòd ſolus conſenſus faciat matrimonium. ibidem
Quando incipiat eſſe coniugium. ibidem
Secundum quoſdam non eſt coniugium ante carnalem copulam, ſed ſponſi & ſponſæ ſunt. 160
Quòd coniugatus vel coniugata nequeant continentiã profiteri ſine alterius conſenſu. 160
Reſponſio ad prædicta cum determinatione ſuperiorum. 162
Quo accipiatur ſponſa in ſupradictis capitulis. ibidem
Quæ ſponſa ſit vidua, mortuo ſponſo, & quæ non. 163
Qui alterius ſponſam eo mortuo ducit, ad ſacros ordines accedere poteſt. 163

DISTINCTIO XXVIII.

Si conſenſus de futuro cum iuramento faciat coniugium. 163
De qua re ſit conſenſus ille. An de carnali copula, an de cohabitatione. 164

DISTINCTIO XIX.

Coactio excludit conſenſum coniugalem. 165

DISTINCTIO XXX.

De errore, qui euacuat conſenſum. 166
De coniugio mariæ & Ioſeph. 167
Quòd perfectum inter eos fuit coniugium. 167
De cauſa finali coniugij. 168
Quod malus finis non contaminat ſacramentum. ibid.

DISTINCTIO XXXI.

De tribus bonis coniugij. 168
De duplici ſeparatione. 169
De his qui procurant venena ſterilitatis. 170
Quando ſunt homicidæ, qui procurant abortum. 170
De excuſatione coitus. ibidem
Indulgentia Apoſtoli quomodo ſit accipienda. ibidem
Quòd non omnis delectatio carnis peccatum eſt. 171

DISTINCTIO XXXII.

De ſolutione carnalis debiti. 171
Quòd neuter contineri valeat niſi ex communi conſenſu. 172
Quibus temporibus ceſſandum ſit a coitu. 173
Quibus temporibus non ſunt celebrandæ nuptiæ. 174

DISTINCTIO XXXIII.

De diuerſis coniugij legibus. 174
Non præfertur Virginitas Ioãnis caſtitati Abrahæ. 176
Cui licebat habere plures vxores vel non. 178
De virginitate mentis & carnis. 179

DISTINCTIO XXXIIII.

De Perſonis legitimis. 179
De frigidis ſeparandis. 180
De his qui impediti maleficijs coire non poſſunt. 181
De furioſis. 181
De his qui cum duabus ſororibus dormiunt. ibidem
Non eſt dimittenda vxor pro aliqua macula, ſeu deformitate corporis. 182

DISTINCTIO XXXV.

Eodem iure vtitur Vir & Mulier. 182
Quòd fornicariam nequit dimittere vir niſi ipſe expers fuerit & econuerſo. ibidem
Quòd poſſunt reconciliari, qui ſeparantur cauſa fornicationis. 183
Quæ prædictis videntur obuiare. 183
De his qui ante polluerunt ſe per adulterium. ibidem

DISTINCTIO XXXVI.

Si pro extrema conditione valeat vxor ſeparari a viro & econuerſo. 184
De Copula ſerui & ancillæ diuerſorum Dominorũ. 184
De viro qui ſe facit ſeruum vt diuidatur ab vxore. 185
De ætate contrahentium. ibidem

DISTINCTIO XXXVII.

In quo ordine nequeat fieri coniugium. 186
De interfectoribus ſuarum coniugum. 187

DISTINCTIO XXXVIII.

De voto. ibidem
De votorum differentijs. ibidem
De virginibus non velatis. 188
Quàm grande malum ſit adulterium. 190
De illis qui poſt longam captiuitatem redeunt. 191

DISTINCTIO XXXIX.

De diſpari cultu. 194
De cõiugio fidelis & infidelis & duorum infideliũ. 194
De fornicatione ſpirituali ob quam poteſt dimitti coniux. 195
Pro quibus vitijs poſſit dimitti. 196
Si fideli liceat aliam ducere infideli diſcedente, vel dimiſſa. ibidem
An coniugium ſit inter infideles. 197
Quòd legitimum ſit coniugium infidelium, ſed non ratum, & quare. ibidem

DISTINCTIO XL.

De cognatione carnali & ſpũali, & prius de carnali. 197
De computatione graduum conſanguinitatis. ibidem
Quare ſex gradibus computantur. 198

DISTINCTIO XLI.

De gradibus affinitatis. 199
Variæ traditiones de affinitate. 200
Si coniugium ſit inter eos, qui nota conſanguinitate diuiduntur. 201

DISTINCTIO XLII.

De ſpirituali cognatione. 203
Qui ſint filij ſpirituales. 204
De copula ſpiritualium vel adoptiuorum & naturalium filiorum. 206
Si filij qui ante paternitatem vel poſt nati ſunt, valeant coniungi. ibidem
Si quis ducere poſſit duas commatres, alteram poſt alteram.
Si vir & vxor poſſint ſimul tenere puerum. 207
De ſecundis & tertijs nuptijs. 207

DISTINCTIO XLIII.

De reſurrectionis & iudicij conditione. 207
De voce tubæ. 208
De media nocte. ibidem
De memoria electorum, ſi tunc præcedentia mala teneat. 209
De his qui viui reperientur. 210
Quomodo intelligitur Chriſtus iudex viuorum & mortuorum. 211
Quomodo omnes reſurgent incorrupti. 212

DISTINCTIO XLIIII.

De ætate & ſtatura reſurgentium. 212
Quòd reſurget quicquid fuit de ſubſtãtia & natura corporis,& in eadem parte corporis. 213
Quòd ſancti ſine omni deformitate reſurgent. 215
Si mali tunc habebunt,quas hic habuerunt deformitates. 217
Quòd non conſument corpora quæ tunc ardebunt. 218
Si dæmones corporali igne cremabuntur. 219
Si animæ ſine corporibus ſentiunt ignem corporũ. 220
De abortiuis fœtibus & monſtris. 222

DISTINCTIO XLV.

De diuerſis animarum receptaculis. 226
De ſuffragijs defunctorum. 227
De officijs ſepulturæ. 228
De duobus bonis,quorum alter, plura poſt mortem habet auxilia. 228
Quibus ſuffragijs iuuabuntur mediocriter boni, qui in fine inuenientur. 230
Quomodo ſancti glorificati audiunt preces ſupplicantium,& quo intercedunt pro nobis ad Dominũ. 230
Quod dictum eſt de Angelis,attribuitur ſanctis animabus. 232

DISTINCTIO XLVI.

Si valde malis detur mitigatio pœnæ. 234
De iuſtitia & miſericordia Dei. 237
Quædam iuſtitiæ,quædam miſericordiæ, quædam bonitati attribuuntur. 239
Quomodo vniuerſæ viæ domini dicantur miſericordia & veritas. 239

DISTINCTIO XLVII.

De ſententia iudicij. 240
Quòd ſancti iudicabunt,& quomodo. 240
De ordinibus eorum,qui iudicandi erunt. 241
De ordine iudicij,& miniſterio Angelorum. 242
Si poſt iudicium,dæmones præerunt hominibus ad puniendum. 245

DISTINCTIO XLVIII.

De forma iudicis. 245
Quòd apparebit tunc in forma ſerui. 246
Quare ſecundum formam ſerui dicitur Chriſtus ſuſcitaturus corpora. 247
De loco iudicij. 248
De qualitate luminarium,& tpis poſt iudicium. 248

DISTINCTIO XLIX.

De differentia manſionum in cœlo,& in inferno. 250
Si omnes homines volunt eſſe beati. 255
Si quid de Deo cognoſcit aliquis, quod ibi non intelligunt omnes. 260
De paritate gaudij. 261
Si maior ſit beatitudo ſanctorum poſt iudicium. 164

DISTINCTIO L.

Si mali in inferno peccabunt. 273
Quare dicuntur tenebræ exteriores. 274
De animabus damnatorum, ſi quam habent notitiam eorum quæ hic fiunt. 275
Quomodo accipienda ſunt quæ de Lazaro & Diuite leguntur. ibidem
Si ſe vident boni & mali. 276
Quòd viſa impiorum pœna,non minuit beatorum gloriam. 277

Diſtinctionum & partitionum, Finis.

EX DONO CARDINALIS GABRIELLII MONASTERIO S. SEBASTIANI AD CATACVMBAS.

INDEX QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM

QVAR. I LIBRI SENTENTIARVM

SANCTI THOMAE.

DISTINCTIONIS PRIMAE.

QVAESTIO PRIMA.

VTrum diffinitio qua diffinitur ſacrm̄, q̄ eſt ſacræ rei ſignum. ſit conueniens ſm̄ omnes partes ſuas. fol. 1
Vtrum bene diffiniatur ſignum per hoc quod dicitur, quód eſt res præter ſpeciem. ibidem
Vtrum diffinitio qua diffinitur ſacramentum q̄ eſt viſibilis gratiæ inuiſibilis forma &c. ſit cōueniēs ſm̄ oēs partes ſuas. ibidē
Vtrū diffinitio qua diffinit ſacramentū ab Auguſti. Sacramētū eſt in quo ſub tegumēto &c. ſit cōueniēs ſm̄ oēs partes ſuas. ibid.
Vtrum diffinitio Hugo. de ſancto Vic. qua diffinitur. Sacramentū eſt corporale vel materiale elementum &c. ſecundum omnes partes ſuas ſit conueniens. ibidem
¶ Vtrum humanum genus indigeat ſacramentis poſt lapſum. 2
Vtrum indiguiſſet ſacramentis ante lapſum. ibidem
Vtrū in ſtatu legis nāæ ſacramēta fuerint neceſſaria homini. ibid
Vtrum ſupra ſacramenta legis naturæ alia debuerunt addi per legem ſcriptam. ibidem
Vtrū in nouo teſtō ſacramēta aliqua debuerint remanere. ibidē
¶ Vtrum ſacramenta conſiſtant in verbis & rebus. 3
¶ Vtrum ſacramenta nouæ legis ſint cauſa gratiæ. 3
Vtrū i ſacris ſit aliqua virtus ſpiritualis ad gratiā inducēda. ibid.
Vtrum illa virtus ſit in ſacramentis a paſſione Chriſti. 4
Vtrum ſacramenta nouæ legis contineant gratiam. 4
Vtrum gratia quæ eſt in ſacramentis differat a gratia quæ eſt in virtutibus & donis. ibidem
¶ Vtrum ſacramenta veteris legis gratiam conferebant. 5
Vtrum eorum vſus erat meritorius. ibidem
Vtrum purgabant ab immundicijs carnis. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum neceſſarium fuit circuncitionem dari. 6
Vtrum circuncilio debuerit dari ante legem ſcriptam. ibidem
Vtrū debuerit differri circūcilio vſque ad tempus Abrahæ. ibidē
¶ Vtrum omnibus populis circuncilio dari debuerit. 6
Vtrum hoc remedium mulieribus dari debuerit. ibidem
Vtrum Chriſto circuncilio competeret. ibidem
¶ Vtrum octauus dies requireretur ad circuncilionem. 7
Vtrū determinatio membri fuerit de neceſſitate circunſionis. 7
Vtrū cultellus lapideus fuerit de neceſſitate circuncilionis. ibidē
¶ Vtrum circuncilio characterem imprimeret in anima. ibidem
Vtrum circuncilio a peccato purgaret. ibidem
Vtrum circuncilio gratiam conferret. ibidem
¶ Vtrum circuncilio ceſſare debuerit. 8
Vtrum legalia ceſſare debuerint. ibidem
Vtrū tēpore gratiæ ſine peccato legalia potuerint obſeruari. ibid.
Vtrum teneantur aliqua legalia nunc obſeruare. ibidem
¶ Vtrum ante circuncilionem ſola fides ſufficeret paruulis ad deletionem originalis. 9
Vtrum ſola fides ſufficeret abſque alio exteriori ſigno. ibidem
Vtrum in adultis requireretur aliquod ſacrificium. ibidem

DISTINCTIONIS II.

QVAESTIO I.

Vtrum omnia ſacramēta ſint inſtituta in remedium contra aliquem defectum. 9
Vtrum matrimonium inſtitutum ſit tantum in remedium. ibidē
Vtrum ſacramenta ſint in remedium contra pœnam vel culpam tantum. ibidem
Vtum aliquod ſacramentū ordinetur contra culpam venialem. 10
¶ Vtrum debeant eſſe plura vel pauciora quā .7. ſacramenta. 10
¶ Vtru ordinatio ſacramentorū ſecundū Magiſtrū ſit cōpetēs. 11
¶ Vtrū i noua lege aliqua noua ſacramēta debuerint inſtitui. 11
Vtrum ſtatim poſt peccatum nouæ legis ſacramenta erant inſtituenda. ibidem
Vtrum ſacramenta ſtatim Chriſto nato fuerint inſtituta. ibidem
Vtrum omnia ſacramenta a Chriſto fuerint inſtituta. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrū baptiſmus Ioanis fuerit ſacramētū vel ſacramētale tm̄. 12
Sub qua forma baptizauerit, & de ipſa forma. ibidem
Vtrum baptiſmus Ioanis fuerit a Deo inſtitutus. ibidem
Vtrū baptiſm' Ioanis d'buerit ſtatim ceſſar Chro baptizato. ibid.
¶ Vtrum baptiſmus Ioannis contulerit gratiam. 12
¶ Vtrū cōueniens fuerit Chriſtū baptizari baptiſmo Ioānis. 12
Vtrum aliqui alij fuerint baptizati baptiſmo Ioannis. ibidem
Vtrum pueri baptiſmo Ioannis debuerint baptizari. ibidem
¶ Vtrum baptizati baptiſmo Ioannis debuerint baptiſmo Chriſti baptizari. 13

DISTINCTIONIS III.

QVAESTIO I.

Vtrū cōueniens ſit diffinitio baptiſmi qua diffinitur in littera Baptiſm' eſt ablutio exterior facta &c. & de partib' diffinitionis. 13
Vtrum diffinitio Hugo. de ſancto Vic. ſit conueniens quæ eſt Baptiſmus eſt aqua diluendis criminibus &c. ibidem
Vtrum Dyo. diffiniat baptiſmum cōuenienter dicens. Baptiſmus eſt principium ſacratiſſimorum mandatorum &c. ibidem
Vtrum Damaſcenus conuenienter diffiniat dicens, Baptiſmus eſt per quem primitias vitæ &c. 14
¶ Vtrum hæc ſit integra forma baptiſmi, Ego baptizo te. In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. 15
Vtrū liceat formā baptiſmi mutari ſine præiudicio baptiſmi. ibidē
Vtrum poſſit aliquid addi vel minui ad formam. ibidem
Vtrum poſſit fieri interpoſitio vel tranſpoſitio verborum in forma baptiſmi. ibiedm
¶ Vtrum baptiſmus debeat fieri in aqua. 16
Vtrum debuerit fieri in aqua ſimplici vel compoſita. ibidem
Vtrum poſſit fieri in qualibet aqua ſimplici. ibidem
¶ Vtrum immerſio ſit de neceſſitate ſacramenti baptiſmalis. 17
Vtrum debeat ibi eſſe tantum vna immerſio. ibidem
Vtrum trina immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi. 17
¶ Vtrū neceſſariū fuerit inſtitui baptiſmum poſt circūciſionē 17
Vtrum baptiſmus fuerit ante paſſionem domini inſtitutus. ibidē
Vtrum baptiſmus ſtatim in ſua inſtitutione fuerit obligatorius, q̄ tunc deberent homines baptizari vel quando. ibidem

DISTINCTIONIS IIII.

QVAESTIO I.

Vtrum aliquis character poſſit eſſe in anima. 18
¶ Vtrum diffinitio Dyo. de character ſcilicet q̄ character eſt ſignum ſanctum communionis fidei, ſit conueniens. 19
Vtrum quædam diffinitio magiſtralis quæ talis eſt. Character eſt diſtinctio &c. ſit conuenienter aſſignata. ibidem
¶ Vtrum character ſit in eſſentia animæ ſicut in ſubiecto. 19
Vtrum character ſit in vna potentia vel in pluribus. 20
Vtrum ſit in effectiua vel cognitiua potentia. ibidem
Vtrum character indelebiliter inſit potentiæ cui ineſt. ibidem
Vtrum Chriſtus habuerit characterem. ibipem
¶ Vtrum in ſolis ſacramentis nouæ legis character imprimatur, vel etiam in ſacramentis veteris legis. 20
Vtrum per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur. ibidem
Vtrum in baptiſmo imprimatur character. ibidem
Vtrum character ſit a ſolo filio ſicut a cauſa efficiente. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum baptiſmus tollat actualem culpam. 21
Vtrum tollat omnem pœnam temporalem. ibidem
Vtrum omnem pœnam originalis peccati. 21
¶ Vtrū per baptiſmum conferantur pueris gratiæ & virtutes 22
Vtrum per baptiſmum in adultis virtutes augeantur. ibidem
Vtrum effectus baptiſmi ſit illuminatio. ibidem
Vtrum fœcundatio ſit effectus baptiſmi. ibidem
Vtrum incorporari Chriſto ſit effectus baptiſmi. ibidem
Vtrum apertio ianuę ſit effectus baptiſmi. ibidem
¶ Vtrum baptiſmus æqualē effectum habeat in omnib' q̄tum ad remotionem mali culpæ, q̄tum ad mitigatione fomitis. 22
Vtrum æqualis gratia in baptiſmo omnibus conferatur. 23
Vtrum omnib' pueris in baptiſmo, æqualis gratia conferat. ibid.

QVAESTIO III.

Vtrum pueri ſacramentum baptiſmi poſſint accipere. 23
Vtrum meli' ſit baptiſmum differri au ſtati pueritia dari. ibidē
Vtrum adultis vſu rationis carentibus baptiſmus dari poſſit. ibid.
¶ Vtrum aliqua indiſpoſitio voluntatis humanæ poſſit effectum baptiſmi impedire. 24
Vtrum aliqua indiſpoſitio voluntatis debeat dici fictio. ibidem
Vtrum recedēte fictione baptiſmus effectū ſuum cōſequat. ibid.

¶ Vtrũ præter baptiſmũ fluminis debeat eſſe aliud baptiſma. 24
Vtrum baptiſmus pœnitentiæ ſufficiat ad ſalutem. ibidem.
Vtrũ baptiſm⁹ ſanguinis ſuppleat vicẽ baptiſmi aquæ i oib⁹. ibi.
Vtrum baptiſmus aquæ ſit potior vel nobilior quam baptiſmus ſanguinis. 25

DISTINCTIONIS V.

QVAESTIO I.

Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo habuit poteſtatẽ dimittendi peccata. 25
¶ Vtrum Chriſtus contulerit miniſtris poteſtatem cooperãdi ad emundationem interiorem. 26
¶ Vtrũ miniſtris conferri potuerit poteſtas cooperationis. ibidẽ
Vtrum miniſtris potuit conferri poteſtas excellentiæ. ibidem
Vtrum potẽtia creãdi potuerit alicui creaturæ communicari. 26

QVAESTIO II.

Vtrum aliquis poſſit baptizare niſi habeat ordinem. 27
Vtrum baptizare ſit proprium ordinis diaconi. 27
Vtrum non baptizati poſſint baptizare. 27
¶ Vtrum mali ſacramenta baptiſmi poſſint conferre. 28
Vtrum per malos conferatur res ſacramenti. ibidem
Vtrũ baptiſmus p meliorẽ datus meliorẽ effectum habeat. ibidẽ
Vtrum malus miniſter peccet mortaliter baptizans vel aliquod ſacramentum conferens. ibidem
Vtrum ſacramentum a malo miniſtro recipiens peccet. ibidem
¶ Vtrũ dæmon in figura hominis apparens poſſit baptizare. 28
Vtrum bonus angelus in figura hominis apparens poſſit baptizare, & ab eo baptizati debeant rebaptizari. ibidem

DISTINCTIONIS VI.

QVAESTIO I.

Vtrum natiuitas ex vtero ſit expectanda ad baptizandum 29
Vtrum in materno vtero quis poſſit ſanctificari per gratiæ gratũ facientis donum. ibidem
Vtrum ſanctificati in vtero debeant baptizari. ibidem
¶ Vtrum intentio baptizantis ſit de neceſſitate baptiſmi. 30
Vtrum intentio recta requiratur ad baptiſmum. 30
Vtrum intentio vel voluntas requiratur in baptiſmo. 30
¶ Vtrum in baptizato requiratur fides ad hoc quòd ſacramentum recipiat. 30
Vtrum fides requiratur in baptizante ad hoc quòd ſacramentum conferat. 31
Vtrũ accipientes baptiſmũ ab hæreticis cõſequãtur rẽ ſacti ibidẽ

QVAESTIO II.

Vtrum baptiſmus poſſit iterari. 31
Vtrum conueniens fuerit certum tempus aſſignari ad offerendũ baptiſmum, ſcilicet ſabbatum paſchæ & penthecoſtes. 31
Vtrum ſacramentalia baptiſmi bene ponantur. ibidem.
¶ Vtrum catechiſmus baptiſmum præcedere debeat. 32
Vtrum catechizare ſit officium ſacerdotis. ibidem
Vtrum pueri debeant catechizare. ibidem
¶ Vtrũ exorciſmus in eodem debeat præcedere baptiſmum. 33
Vtrum exorciſmus aliquem effectum habeat in anima. ibidem
Vtrum exorcizare ſit officium eorum qui ſunt in ſacris ordinibus conſtituti. ibidem

DISTINCTIONIS VII.

QVAESTIO I.

Vtrum confirmatio ſit ſacramentum. 34
Vtrum ſit ſacramentum neceſſitatis. ibidem
Vtrum ſit nobilius ſacramentum quam baptiſmus. ibidem
¶ Vtrum confirmationis ſacramentum materiam habeat. ibidẽ
Vtrum chriſma ſit materia competens. ibidem
Vtrum exigitur materia prius ſanctificata. ibidem
¶ Vtrum ſacramentũ confirmationis habeat formam aliqua. 35
Vtrũ illa forma ſit conueniens ſecundũ omnes partes ſuas. ibidẽ
Vtrum illa forma habeat aliqua efficaciam in hoc ſacro. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum in confirmatione imprimatur character. 36
Vtrum idem ſit per eſſentiam character baptiſmi & confirmationis. ibidem
Vtrũ character confirmationis præſupponat baptiſmalem. ibidẽ
¶ Vtrũ in confirmatione confeꝛatur gratia gratum faciens. ibidẽ
Vtrum eadem ſit gratia confirmationis & baptiſmi. ibidem
Vtrum gratia confirmationis perficiat baptiſmalem. 37

QVAESTIO III.

Vtrum quilibet nõ ordinarius poſſit conferre confirmationẽ. 37
Vtrum ſacerdos ſimplex non Epiſcopus poſſit confirmare. 37
Vtrum ſacerdos ſimplex poſſit ex commiſſione Domini Papæ confirmare. 37
Vtrũ Chriſtus debuerit ſacramentũ confirmationis accipere. 38
Vtrum hoc ſacramentum ſit pueris conferendum. ibidem
Vtrum debeat dari omnibus adultis ibidem
¶ Vtrũ exigatur ꝙ aliquis teneat aliquem in confirmatione. 38
Vtrum linitio chriſmatis debeat fieri tantum in fronte. ibidem
Vtrum confirmatio poſſit iterari. ibidem

DISTINCTIONIS VIII.

QVAESTIO I.

Vtrum Euchariſtia ſit ſacramentum. 39
Vtrum ſit vnum ſacramentum vel plura. ibidem
Vtrum hoc ſacramentum conuenientibus nominibus nominetur ſcilicet Euchariſtia, viaticum, ſacrificium &c. ibidem
¶ Vtrum hoc ſacramentũ aliquibus figuris debuerit figurari. 39
Vtrũ conuenienter magiſter figuras huius modi aſſignauerit. 39
Vtrum hoc ſacramentum expreſſius fuerit figuratum in lege Moyſi quàm in lege naturæ. 40
¶ Vtrum neceſſe fuerit hoc ſacramentum inſtitui. 40
Vtrum ante Chriſti aduentum debuerit inſtitui. ibidem
Vtrum poſt paſſionem debuerit inſtitui. ibidem
¶ Vtrum hoc ſacramentũ a non ieiunis licitè poſſit ſumi. 41
Vtrũ quælibet cibi ſumptio impediat Euchariſtiæ ſumptionẽ. 41
Vtrũ hō poſt ſumptionẽ corporis Chriſti ſtatim debeat cōedere. 41

QVAESTIO II.

Vtrũ forma conſecrationis panis ſit hæc, Hoc eſt corpus meũ. 41
Vtrum tantum in his verbis, Hoc eſt corpus meum conſiſtat forma conſecrationis. 42
Vtrum, Accipite & manducate ſit de forma. 42
Vtrum illa ſit conueniens forma. 42
Vtrum ſingulæ partes formæ conuenienter ponantur. 42
Vtrũ verba quę circa formã dicuntur cōuenienter ponantur. 42
Vtrum licuit apponi. Et eleuatis oculis in cœlum. 42
Vtrum forma conſecrationis ſanguinis conſiſtat in his verbis tantum. Hic eſt calix ſanguinis mei &c. 43
Vtrum in illa forma verba conuenienter ponantur. 43
Vtrum verba quæ ſequuntur ſcilicet noui & æterni teſtamenti, conuenienter ponantur. 43
Vtrum verbis prædictæ formæ inſit aliqua virtus creata ad tranſubſtantiationem faciendam. 44
¶ Vtrum formæ expectent ſe in operando. 44
Vtrum deficiente ſacerdote poſt conſecrationem corporis, poſſit alius procedere ad conſecrationem ſanguinis. 44
Vtrum ſacerdos dicens verba conſecrationis ſine præcedentibus vel ſequentibus conſecraret. 45

DISTINCTIONIS IX.

QVAESTIO I.

Vtrum corpus Chriſti ſumi debeat per modũ mãducationis. 46
Vtrum manducatio Chriſti ſit de neceſſitate ſalutis. 46
Vtrum Magiſter ſufficienter diuidat modum manducationis in ſpiritualem & ſacramentalem. 46
¶ Vtrum peccator manducet corpus Chriſti ſacramentaliter. 46
Vtrum infideles ſacramentaliter manducent. 47
Vtrũ creatura irrationalis aliqualiter ſumat corpus Chriſti. 47
Vtrum aliquis non manducans ſacramẽtaliter poſſit manducare ſpiritualiter. 47
Vtrum angelus poſſit corpus Chriſti manducare aliquo modo ſpiritualiter. 47
¶ Vtrum peccet quis cum conſcientia peccati mortalis corpus Chriſti manducans. 47
Vtrum ille qui non habet cõſcientiam mortalis peccati & tamẽ habet mortale, peccet mortaliter communicando. ibidem
Vtrum plus peccet indignè ſumens corpus Chriſti quàm quodcunque aliud peccatum committens. 48
An plus peccet indignè ſumens ꝙ in lutum proijciens. ibidem
Vtrũ plus peccet peccator fidelis ſumens corpus Chriſti quam infidelis. ibidem
Vtrum ſubiacens alicui peccato carnis magis peccet ad hoc ſacramentum accidens ꝙ ſubiacens peccato ſpirituali. ibidem
Vtrum peccator peccet videndo corpus Chriſti. ibidem
¶ Vtrum nocturna pollutio quæ eſt in ſomnis ſit peccatum. 49
Vtrum nocturna pollutio impediat a ſumptione corporis Chriſti. 49
Vtrum immundicia puræ corporis impediat a communione. 49
¶ Vtrum ſacerdos poſſit dare Corpus Chriſti ei quem ſcit in peccato mortali eſſe. 50

Vtrum

Vtrum dari debeat ſuſpectis de crimine. 50
Vtrum amentibus poſſit dari corpus Chriſti. 50
Vtrum vexatis ab immundis ſpiritibus poſſit dari. 50
Vtrum pueris ſit dandum corpus Chriſti. 50

DISTINCTIONIS X.

QVAESTIO I.

Vtrũ in ſacramento altaris cõtineatur verum corpus Chri. 51
Vtrum Chriſtus contineatur ſub ſacramento quantum ad animam. 51
Vtrum ſub ſpecie panis Chriſtus contineatur quantum ad carnem animatam. ibidem
Vtrum corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus ſecundum propriam quantitatem. 52
Vtrum contineatur ibi ſecundum totam ſuam quantitatẽ. ibidẽ
¶ Vtrũ corpus Chriſti contineat ſub ſacro circũſcriptiue. ibidem
Vtrum contineatur ſub ſpeciebus illis diffinitiue. 52
Vtrũ corpus Chri poſſit eſſe totũ ſub qualibet parte ſpeci. 53
Vtrum corpus Chriſti moueatur ad motum hoſtiæ. ibidem
¶ Vtrum oculus glorificatus poſſit videre corpus Chriſti verum ſub ſpeciebus exiſtens. 53
Vtrum quādo apparet in ſpecie pueri vel carnis in altari videatur in propria ſpecie. 54
Vtrum in tali caſu quando ſic apparet debeat ſumi. ibidem
Vtrum angelus poſſit videre corpus Chriſti in ſacramento. ibidẽ
Vtrum poſſit comprehendi intellectu viatoris. ibidem

DISTINCTIONIS XI.

QVAESTIO I.

Vtrum ſubſtantia panis remaneat poſt cõſecrationẽ in ſacro. 55
Vtrum debeant ſpecies panis remanere. 55
Vtrum forma ſubſtantiæ panis debeat remanere 55
¶ Vtrum panis conuerſione facta annihiletur. 56
¶ Vtrum panis poſſit conuerti in corpus Chriſti. 56
Vtrum conuerſio illa ſit ſucceſſiua. 56
Vtrum illa conuerſio ſit miraculoſior omni alia mutatione. 56
¶ Vtrum conuerſio facta poſſit exprimi per verbum ſubſtantiuũ alterius temporis quàm præſentis. 58
Vtrum hæc ſit vera, panis ſit corpus Chriſti. ibidem
Vtrum hæc ſit falſa, corpus Chriſti de pane ſit. ibidem
Vtrum hæc ſit vera, panis poteſt eſſe corpus Chriſti. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum debeat eſſe duplex materia huius ſacramenti. 58
Vtrum panis & vinũ ſint conueniẽs materia huius ſacramẽti. 59
Vtrum panis & vinum ſint conueniens materia huius ſacramẽti ſub determinata quantitate. ibidem
¶ Vtrum neceſſarium ſit quòd ſit panis triticeus. ibidem
Vtrum de pane confecto de tritico & alijs ſpeciebus frumenti poſſit hoc ſacramentum confici. ibidem
Vtrum debeamus conficere in fermento vel azimo. ibidem
¶ Vtrum de vino vitis debeat ſangui ſ coſecrari. 60
Vtrum poſſit confici de aceto. 60
Vtrum de agreſta poſſit conſecrari. 60
¶ Vtrum aqua vino ſit admiſcenda in hoc ſacramento. 61
Vtrum abſque aqua poſſit ſanguis conſecrari. 61
Vtrum in hoc ſacramento aqua artificialis debeat apponi. 61
Vtrum aqua in magna quantitate debeat apponi. 61

QVAESTIO III.

Vtrum ipſe Chriſtus in cœna corpus ſuum manducauerit. 61
¶ Vtrum Chriſtus corpus ſuum Iudæ dederit. 62
Vtrum ſub bucella ei dederit. 62
¶ Vtrum Chriſtus in cęna corpus ſuum impaſſibile dederit. 62
¶ Vtrũ ſi corpus Chri fuiſſet ſeruatũ in pixide ibi moreret. ibidẽ
Vtrum ſi aliquis Apoſtolorum confeciſſet hoc ſacramentum poſt mortem Chriſti fuiſſet ibi anima eius. ibidem
Vtrum Deus potuiſſet facere quòd anima tunc fuiſſet ibi vnita in hoc ſacramento. ibidem

DISTINCTIONIS XII.
QVAESTIO I.

Vtrum Deus poſſit facere accidentia eſſe ſine ſubiecto. 63
Vtrũ congruat huic ſacramẽto φ accidẽtia ſint ſine ſubiecto. 63
Vtrum vere ſint ibi ſine ſubſtantia. 63
Vtrum accidentia quæ remanent ibi poſſint immutare aliquod extrinſecum. 64
Vtrũ poſſint aliquod extrinſecum immutare ſubſtantialiter. 64
Vtrum illa accidentia poſſint corrumpi. ibidem
Vtrum ex eis poſſit aliquid generari. ibidem
Vtrum poſſit nutrire. ibidem

Vtrum aliquis liquor poſſit illis ſpeciebus permiſceri. ibidem
¶ Vtrum verum corpus Chriſti frangatur in ſacramento. 66
Vtrum ſpecies frangatur. ibidem
Vtrum conuenienter aſſignentur in litera ſignificationes partiū fractionis, & quid vnaquæque pars ſignificet. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum per vſum huius ſacramenti augeantur virtutes. 66
Vtrum hoc ſacramentum proſit beatis ad augmẽtũ gloriæ. ibidẽ
Vtrum effectus huius ſacramenti poſſit impediri niſi per peccatum mortale. ibidem
¶ Vtrum virtute huius ſacramenti venialia dimittantur. 67
Vtrum virtute eius dimittantur mortalia. 67
Vtrum remittat pœnam mortalis peccati. 67

QVAESTIO III.

Vtrum homo debeat frequentare hoc ſacramentum. 67
Vtrum qualibet die poſſit recipi. 68
Vtrum tantum ſemel in anno vel ter ad minus. 68
Vtrum homo poſſit pluries vna die communicare. 68
¶ Vtrum liceat omnino a communione abſtinere. 68
Vtrum ille qui conſecrat poſſit omnino a cõmunione ceſſare. 68
Vtrum laudabilius ſit abſtinere quam accedere ad hoc ſacrm. 68

DISTINCTIONIS XIII.
QVAESTIO I.

Vtrum laicus poſſit conſecrare. 69
Vtrum alius quàm epiſcopus poſſit conſecrare. 69
Vtrum hæretici & ſciſmatici, & excommunicati poſſint conſecrare. 69
Vtrum degradatus poſſit conſecrare. ibidem
Vtrum Miſſa boni ſacerdotis ſit æquę bona ſicut mali. ibidem
¶ Vtrum liceat ſacerdoti omnino a conſecratione ceſſare. 70
Vtrum poſſint plures ſacerdotes eandẽ hoſtiã conſecrare. ibidẽ
Vtrum miſſa debeat quotidie in eccleſia celebrari. ibidem
Vtrum hora veſpertina debeat miſſa celebrari. ibidem
Vtrum poſt mediam noctem celebranda ſit miſſa. ibidem
Vtrum hora ſexta debeat miſſa celebrari. ibidem
Vtrum oporteat in loco ſacro celebrari. ibidem
Vtrum oporteat eſſe altare de lapide tantum. ibidem
Vtrum in pallis ſericis tantum oporteat celebrari. ibidem
Vtrum in calice de petra poſſit celebrari. ibidem
Vtrum aliquo præmiſſorum omiſſo fiat conſecratio. ibidem
¶ Vtrum laicus poſſit diſpenſare corpus Chriſti. 71
Vtrum diaconus poſſit diſpenſare &c. 71
Vtrum aliquis licite poſſit accipere ſacramẽtum a fornicario. 71

QVAESTIO II.

Vtrum hęreſis dicat peruerſitatem fidei. 71
Vtrum hęreſis ſit maximum peccatum. 71
¶ Vtrum hęretici ſint ſuſtinendi 72

DISTINCTIONIS XIIII.
QVAESTIO I.

Vtrum pœnitentia ſit ſacramentum nouę legis. 73
Vtrum pœnitentia ſit virtus. 73
Vtrum ſit virtus generalis. 73
Vtrum ſit virtus theologica. 73
Vtrum reducatur ad iuſtitiam. 73
Vtrũ diffinitio Greg. & Ambro. ſit competens de pœnitẽtia. 73
¶ Vtrum virtus pœnitentię timore concipiatur. 75
Vtrum pœnitentia ſit prima virtutum. 75
Vtrum pœnitentia ſit fundamentum aliarum virtutum. 75
Vtrum pœnitentia ſit ſecunda tabula poſt naufragium. 75
¶ Vtrum pœnitentia ſit in qualibet vi. 76
Vtrum pœnitentia poſſit eſſe in innocentibus. 76
¶ Vtrum ſancti qui ſunt in gloria habeant pœnitentiam. 76
Vtrum angelus bonus ſiue malus ſit ſuſceptibilis pęnitentię. 76
¶ Vtrum de ratione pęnitentiæ ſit φ io finem vitæ cõtinuet. 77
Vtrum neceſſe ſit dolorem pęnitentiæ per gaudium interrumpi, & an dolor ſit cauſa gaudij. 77
Vtrum pœnitentia iterari poſſit. 77
¶ Vtrum aliqua pęnitentia publicari debeat vel ſolemnizari. 77
Vtrum ſolemnis pœnitentia iterari poſſit. 77
Vtrum mulieribus ſit publica pœnitentia imponenda. 77

QVAESTIO II.

Vtrum per pœnitentiam tollantur ſemper peccata. 78
Vtrum pœnitentia reatum totaliter tollat. 78
Vtrum per pęnitentiam reliquiæ actualis peccati tollantur. 78
¶ Vtrum virtutes per pœnitentiam reſtituantur. 78
Vtrum per pœnitentiam etiam opera bona prius in ſtatu mortalis peccati facta ad vitam reputentur. 79
Vtrũ ꝑ peccatũ ſequẽs opera i charitate facta mortificent. ibidẽ

Vtrum

Vtrũ opa mortificata p peccatũ, per pœnitentiã viuificẽtur. 78
¶ Vtrum prędicti effectus ſint pœnitẽtiæ inquantũ eſt virtus. 79
¶ Vtrum ſine pœnitentia remiſſio peccatorum conſequi poſſit etiam prædictos effectus. 80

DISTINCTIONIS XV.
QVAESTIO I.

Vtrum ſatisfactio ſit virtus vel virtutis actus. 81
Vtrum ſit actus iuſtitiæ. 81
Vtrum diffinitio Aug. de ſatisfactione quæ eſt in littera ſufficienter ponatur. 81
¶ Vtrũ hõ poſſit Deo ſatisfacere pro debito offenſæ cõmiſſæ. 82
¶ Vtrum homo poſſit de vno peccato ſine alio ſatiſfacere. 82
Vtrum exiſtens in mortali de peccatis quę ſibi prius quàm peccaret per contritionem dimiſſa fuerant, poſſit ſatiſfacere 82
Vtrum homo poſtq̃ charitatem habere incipit præterita ſatiſfactio in mortali facta ſibi valere incipiat. 82
Vtrum bona extra charitatem facta ſint meritoria alicuius boni ſaltem temporalis. 82
Vtrum opera extra charitatem facta valeant ad infernalis pęnę diminutionem. 82
Vtrum oporteat ſatiſfactionem fieri per opera pœnalia. 83
Vtrum flagella quibus a Deo punimur ſint ſatiſfactoria. ibidem
Vtrum cõuenienter enumerent opa ſatiſfactoria in littera. ibidẽ
¶ Vtrum reſtitutio ſit pars ſatiſfactionis. 83
Vtrum ablatum ſit ſemper reſtituendum. ibidem
Vtrum ſolus ille qui damnum intulit teneatur ad reſtitutionem. 84
Vtrum ei qui damnũ paſſus eſt ſemp ſit reſtitutio faciẽda. ibidẽ

QVAESTIO II.

Vtrum Diffinitio qua elæmoſina diffinitur ab Auguſt. ſit conueniens ſecundum omnes ſuas partes. 84
Vtrum elæmoſina ſit pars ſatiſfactionis & pœnitentiæ. 84
Vtrum elæmoſina ſit actus virtutis. 85
Vtrum elæmoſina cadat in præcepto, vel ſit conſilium. 85
¶ Vtrum elæmoſina decedentem in peccato mortali a pœna inferni liberet. 86
Vtrum elæmoſina ſit minus ſatiſfactoria quàm alia opera. 86
Vtrũ virtus elæmoſinæ magis conſiſtat in dato exteriori quàm in effectu interiori. 86
¶ Vtrum ſufficienter elæmoſinæ corporales enumerentur per verſum illum. Viſito, poto &c. 86
Vtrum elæmoſinę ſpirituales conuenienter numerẽtur hoc verſu. Conſule, caſtiga &c. ibidem
Vtrum elæmoſinæ ſpirituales præemineant corporalibus. ibidẽ
¶ Vtrum de neceſſitate ſit danda elæmoſina. 87
Vtrum de male acquiſito & poſſeſſo poſſit elæmoſina fieri. 87
Vtrum de turpi lucro poſſit dari elæmoſina. 87
¶ Vtrũ vxor de rebus viri & eo inuito poſſit dare elęemoſinã. 87
Vtrum filius familias poſſit elæmoſinam dare. ibidem
Vtrum ſeruus vel ancilla poſſint elæmoſinam dare de rebus dominorum ſuorum. ibidem
Vtrum monachi poſſint elæmoſinam facere ſine licentia Abbatis. ibidem
¶ Vtrum aliquis ſibijpſi poſſit facere elæmoſinam. 88
Vtrum malis ſit danda elæmoſina. 88
Vtrum meliori ſit magis ſubueniendum. 88

QVAESTIO III.

Vtrum Iſido. conuenienter diffiniat ieiunium. 88
Vtrum ieiunium ſit actus virtutis. ibidem
Vtrum ieiunium ſit actus temperantiæ vel iuſtitiæ. ibidem
Vtrum ieiunium ſit ſatiſfactorium. ibidem
¶ Vtrum omnes teneãtur ad ieiunium ab eccleſia inſtitutum. 89
Vtrum iuſti teneantur ieiunare ex præcepto. 89
Vtrum pueri teneantur ad ieiunium. ibidem
Vtrum prouecti & ſeni excuſentur a ieiunio propter peregrinationem. 90
¶ Vtrum debeant eſſe tempora determinata ad ieiunandum. 90
Vtrum aliquo tempore ſit ieiunium interdictum. 90
Vtrũ hora noua ſit cõpetens ad mãducãdũ tẽpore ieiuniorũ. 90
¶ Vtrum poſt vnam comeſtionem ieiunium ſoluatur. 91
Vtrum eſus carnium ſoluat ieiunium. 91
Vtrum anticipatio temporis ſoluat ieiunium. 91

QVAESTIO IIII.

Vtrum oratio ſit affectiuæ partis actus. 91
Vtrum ſit actus doni & non virtutis. ibidem
Vtrum oratio ſit actus cadens in præcepto. 92
Vtrum oratio debeat eſſe vocalis vel mentalis. 92
Vtrum debeat eſſe diuturna. 93
Vtrum vnquam debeat aliquis ab oratione ceſſare. ibidem
Vtrum attentio actualis ſit de neceſſitate orationis. ibidem
Vtrum attentio orationi noceat. ibidem
¶ Vtrum conuenienter ſpecies orationis diſtinguantur. 93
Vtrũ diſtinctio partiũ orationis ſecundum Amb. ſit cõpetẽs 94
Vtrũ partes ab Hug de ſancto Vic. poſitæ ſint cõuenientes. ibidẽ
¶ Vtrũ homo debet aliquid determinate petere in oratione. 94
Vtrum in oratione temporalia ſint petenda. 94
Vtrum homo debeat pro alieno bono orare. 94
¶ Vtrum ſolus Deus orandus ſit. 95
Vtrum oro ad ſanctos nũ in patria exiſtentes poſſit dirigi. ibidẽ
Vtrum oratio fiat ad Deum ratione eſſentiæ vel perſonæ. ibidẽ
¶ Vtrum diuinæ perſonæ ſit orare ibidem
Vtrum ſanctis qui ſunt in patria conueniat orare. ibidem
Vtrum brutorum animalium ſit orare. ibidem
¶ Vtrum oratio ſit ſatiſfactoria. ibidem
Vtrum oratio ſit meritoria. ibidem
Vtrum conuenienter aſſignentur conditiones quæ præſtant efficaciam orationi. ibidem

DISTINCTIONIS XVI.
QVAESTIO I.

Vtrum pœnitentia habeat partes cum ſit ſimplex. 97
Vtrum conuenienter ei aſſignentur illę tres partes, ſcilicet contritio confeſſio & ſatiſfactio. 97
Vtrum ſint partes eius ſubiectiuæ. ibidem
Vtrum ſint partes pœnitentiæ virtutis moralis. ibidem
¶ Vtrum pęnitentia ante baptiſmum poſſit eſſe pars pęnitentię, vel ipſum præcedere. 98
Vtrum pœnitentia ante baptiſmum ſit de actuali tantum, vel etiam de originali. 98
Vtrum poſt baptiſmum ſit aliqua pęnitentię diſtinguenda venialium peccatorum. ibidem
Vtrum homo teneatur ad pœnitentiam venialium ibidem
Vtrum partes illæ ſint ſufficientes quibus diuiditur pœnitentia in venialium, mortalium & ante baptiſmum. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum veniale poſſit dimitti voluntate remanente ad illud. 98
Vtrum vnum veniale poſſit dimitti ſine alio. 98
Vtrum veniale poſſit dimitti ſine mortali. 98
¶ Vtrum peccatum veniale poſſit dimitti ſine gratiæ nouæ infuſione. 99
Vtrum grã ſine confeſſione poſſit pctm veniale remittere. ibidẽ
Vtrum homo teneatur confiteri venialia. ibidem
Vtrum per aquam benedictam, benedictionem epiſcopalem & huiuſmodi venialia dimittantur. ibidem

QVAESTIO III.

Vtrum circunſtantia poſſit eſſe proprietas mortalis actus. 100
Vtrum ſufficienter enumerentur circunſtantiæ in illo verſu. Quis quid vbi &c. 100
Vtrum circunſtantiæ enumeratæ ab Auguſtino in litera ſufficienter ponantur. 100
Vtrum circunſtantiæ aggrauent peccatum. 100
Vtrũ inter oẽs circũſtãtias locus & tempus magis aggrauẽt 101
Vtrũ circunſtancia trahat in aliã ſpeciẽ vel genus peccati. ibidem
Vtrum circunſtantia aggrauet in infinitum. ibidem
Vtrum omnis circunſtantia ſit confitenda. ibidem

QVAESTIO IIII.

Vtrum hypocriſis ſit peccatum. 102
Vtrum ſit ſpeciale peccatum. 102
Vtrum ſit ſemper mortale peccatum. ibidem
Vtrum hypocriſis debeat poni ſpeciale impedimentum pœnitentiæ præ alijs vitijs. ibidem
¶ Vtrum ludi pœnitentiam exterius impediant. ibidem
Vtrum ſpectacula pęnitentiam impediant. ibidem
Vtrũ exercitia militiæ vel negociationis impediãt pęnitentiã. ibid.

DISTINCTIONIS XVII.
QVAESTIO I.

Vtrum diffinitiones quibus diffinitur iuſtificatio ſecundum diuerſos, ſcilicet ſecundum Glo. Ro. & Bero. ſecundum Anſel. ſint conuenientes. 103
Vtrum iuſtificatio ſit aliud quàm vocatio. 103
Vtrum iuſtificatio ſit renouatio mentis & ſanatio. ibidem
Vtrum reducatur ad attributum miſericordiæ. ibidem
¶ Vtrum præparatio qua aliquis facit quod in ſe eſt præexigatur. 104
Vtrum aliquid ſit in homine per quod poſſit ſe præparare ad gratiam habendam. 104
Vtrum neceſſarium ſit iuſtificari eum qui facit qđ in ſe eſt. ibidẽ
Vtrum gratiæ infuſio requiratur ad iuſtificationem. 104

Vtrum

Vtrum neceſſarius ſit ad iuſtificationem motus liberi arbitrij in Deum. 105
Vtrum motus liberi arbitrij in Deum ſit motus fidei. ibidem.
Vtrum motus liberi arbitrij in peccatum ſine contritione prçcedat iuſtificationem. ibidem.
Vtrum ſequatur remiſſio peccatorum. ibidem.
¶ Vtrũ remotio culpę naturaliter prçcedat gratię infuſioné. 106
Vtrum motus liberi arbitrij præcedat gratiæ infuſionem. 106
Vtrum motus liberi arbitrij in peccatum præcedat motum liberi arbitrij in Deum. ibidem.
¶ Vtrum iuſtificatio impij ſit miraculoſa. ibidem.
Vtrum remiſſio culpæ & infuſio gratiæ ſint in eodẽ inſtãti. ibidẽ.
Vtrum ſucceſſiua ſit iuſtificatio impij. ibidem.

QVAESTIO II.

Vtrum contritio ſit dolor de peccatis aſſumptus cum propoſito confitendi. 107
Vtrum contritio ſit actus virtutis. 107
Vtrum attritio poſſit fieri contritio. 107
¶ Vtrum homo debeat conteri de pœnis ſicut de culpis. 108
Vtrum contritio debeat eſſe de originali peccato 108
Vtrum de omni peccato actuali a nobis commiſſo ſit contriſtandum. ibidem.
Vtrum de peccatis futuris poſſit eſſe contritio. ibidem.
Vtrum homo poſſit confiteri de peccato alieno. 109
Vtrũ de ſingulis peccatis mortalibus debeat homo cõteri. ibidẽ.
¶ Vtrum contritio ſit maior dolor qui ſit in natura. 109
Vtrum poſſit eſſe nimis magnus dolor contritionis. 109
Vtrum debeat eſſe maior de vno peccato quàm de alio. ibidem.
¶ Vtrum tota hæc vita ſit tempus contritionis. 110
Vtrum expediat continue de peccato doleri & conteri. 110
Vtrum poſt hanc vitam animæ de peccatis conterantur. 110
¶ Vtrum peccati remiſſio ſit contritionis effectus. 111
Vtrum contritio poſſit totaliter reatum pœnæ tollere. 111
Vtrum contritio parua ſufficiat ad deletionem magnorũ peccatorum. ibidem.

QVAESTIO III.

Vtrum confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem. 111
Vtrum ſit de iure naturali. ibidem.
Vtrum omnes ad confeſſionem teneantur. ibidem.
Vtrum homo ſtatim teneatur confiteri cum peccauerit. ibidem.
Vtrum poſſit cũ aliquo diſpenſari ne confiteatur homini. 112
¶ Vtrum diffinitio Aug. de Confeſſione ſit competens. 112
Vtrum confeſſio ſit actus virtutis. 113
Vtrum confeſſio ſit actus pœnitentiæ virtutis. 113
¶ Vtrum neceſſarium ſit confiteri ſacerdoti. 113
Vtrum liceat in caſu alij quàm ſacerdoti confiteri. 113
Vtrum extra cauſam neceſſitatis non ſacerdos poſſit audire confeſſionem venialium. ibidem.
Vtrum neceſſarium ſit ꝙ hõ confiteatur ꝓprio ſacerdoti. ibidẽ.
Vtrum poſſit aliquis confiteri alij quam proprio ſacerdoti etiã ex priuilegio vel mandato. ibidem.
¶ Vtrum confeſſio poſſit eſſe informis, idest vtrum valeat ſine charitate. 114
Vtrum neceſſarium ſit confeſſionem eſſe integram. 115
Vtrum per alium vel per ſcriptum poſſit confeſſio fieri. ibidem.
Vtrum illæ xvj. conditiones a Magiſtris aſſignatæ quæ verſibus illis continentur. Sit ſimplex, humilis &c. requirantur ad confeſſionem. ibidem.
¶ Vtrum confeſſio liberet a morte peccati. 115
Vtrum confeſſio liberet a pœna. 115
Vtrum aperiat paradiſum. ibidem.
Vtrum per confeſſionem tribuatur nobis ſpes ſalutis. ibidem.

DISTINCTIONIS XVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum claues debeant eſſe in eccleſia. 116
Vtrum claues ſint poteſtas ligandi & ſoluendi, & de diffinitione clauium. 116
Vtrum ſint duæ claues vel vna tantum. 116
¶ Vtrum macula ſit aliquod poſitiuum in anima vel ſit tantum priuatio. 117
Vtrum peccatum poſſit remitti quo ad maculam. 117
Vtrum ſi peccatum remittatur quo ad maculam, remittatur etiam quo ad pœnam. 117
¶ Vtrũ poteſtas clauium ſe extendat ad remiſſionem culpæ. 118
Vtrum poſſit remittere peccatum quo ad pœnam. ibidem.
Vtrum ſacerdos per poteſtatem clauium ligare poſſit. ibidem.
Vtrum poſſit ligare vel ſoluere ſecundũ propriũ arbitriũ. ibidẽ

QVAESTIO II.

Vtrum competens ſit diffinitio excommunicationis qua diffinitur. Excommunicatio eſt ſeparatio &c. 119
Vtrum eccleſia debeat aliquem excommunicare. 119
Vtrum aliquis pro aliquo tpali dãno ſit excõmunicandus. ibidẽ.
Vtrum excõicatio iniuſte lata aliquẽ effectum ſtre poſſit. ibidem.
¶ Vtrum quilibet ſacerdos excommunicare poſſit. 120
Vtrum non ſacerdotes poſſint excommunicare. 120
Vtrum excõmunicatus vel ſuſpenſus poſſit excõmunicare. 120
¶ Vtrum aliquis ſeipſum, vel æqualem, vel ſuperiorem poſſit excommunicare. 120
Vtrum in aliquam vniuerſitatem excommunicationis ſententia ferri poſſit. 120
Vtrum ille q̃ eſt ſemel excõicatus vlterius poſſit excõicari. 120
¶ Vtrum liceat excõicato cõmunicare in pure cõrpalibus. 121
Vtrum participans excommunicato ſit excommunicatus. ibidẽ.
Vtrum participans excommunicato in caſibus nõ conceſſis ſit peccatum mortale ſemper. ibidem.
¶ Vtrum quilibet ſacerdos poſſit ſuum ſubditum ab excommunicatione abſoluere. 121
Vtrum aliquis poſſit abſolui inuitus. 121
Vtrũ aliquis poſſit abſolui ab vna niſi ab omnibꝰ abſoluat. 121

DISTINCTIONIS XIX.

QVAESTIO I.

Vtrum ſacerdos legalis claues habuerit. 122
Vtrum Chriſtus claues habuerit. ibidem.
Vtrum ſoli ſacerdotes claues habeant. ibidem.
¶ Vtrum ſancti homines non ſacerdotes habeant vſum earum clauium. 123
Vtrum ſacerdotes mali vſum clauium habeant. 123
Vtrum ſciſmatici, & heretici, & excommunicati, & ſuſpenſi, & degradati vſum clauium habeant. ibidem.
¶ Vtrum ſacerdos poſſit in quemlibet hominem vti claue quã habet. ibidem.
Vtrum ſacerdos ſemper poſſit ſuum ſubditum abſoluere. 123
Vtrum aliquis poſſit vti clauibus in ſuperiorem. 123

QVAESTIO II.

Vtrum diffinitio de correptione fraterna ſit bona quę ſic incipit. Correptio fraterna eſt admonitio &c. 124
¶ Vtrũ quilibet ex prçcepto ad correptionẽ fraternã teneat. 125
Vtrum peccator corripiens alium peccet. 125
Vtrum aliquis teneatur corripere prælatum ſuum. 125
¶ Vtrum oporteat fraternam admonitionem præcedere denunciationem eccleſiæ. 126
Vtrum in fraterna correptione conuenienter ponatur teſtium inductio. 126
Vtrum correptio quantum ad admonitionem ſecretam debeat eſſe dura. 126

DISTINCTIONIS XX.

QVAESTIO I.

Vtrum aliquis in extremo vitæ ſuę tempore pęnitere poſſit. 127
Vtrum aliquis in fine vitæ ſuæ poſſit abſolui a quolibet ſacerdote. 127
Vtrũ pænitẽtibus in fine reſeruetur aliqua pœna poſt mortẽ. 127
Vtrum pœna temporalis taxetur vel taxari debeat ſecundum quantitatem culpæ 128
Vtrum pœnitens ſit debitor maioris pœnæ quã illius quæ a ſacerdote ſibi imponitur. 128
Vtrum pœnã ſatisfactoriam poſſit vnus pro alio explere. ibidẽ.
¶ Vtrum per indulgentiam poſſit aliquid remitti de pœna ſatisfactoria. 129
Vtrum indulgentiæ tantum valeant quantum pronũciãtur. 129
Vtrum pro temporali ſubſidio poſſit fieri indulgentia. ibidem
¶ Vtrum quilibet ſacerdos parochialis poſſit indulgentias facere. 130
Vtrum diaconus vel alius quàm ſacerdos poſſit indulgentias facere. 130
Vtrum Epiſcopus poſſit facere indulgentiam. 130
Vtrum aliquis in peccato mortali exiſtens poſſit facere indulgentias. 130
¶ Vtrum indulgentia valeat exiſtẽtibus in peccato mortali. 131
Vtrum indulgentiæ valeant religioſis. 131
Vtrum ei qui non facit hoc pro quo indulgentia datur poſſit aliquando indulgentia dari. ibidem
Vtrum indulgentia valeat ei qui facit eam. ibidem

DISTIN-

DISTINCTIONIS XXI.

QVAESTIO I.

Vtrum purgatorium ſit poſt hanc vitam. 132
Vtrum idem locus ſit in quo damnati puniuntur & animę purgantur. 132
Vtrum pœna purgatorij excedat omnē pœnā temporalē. ibidē.
Vtrum pœna illa ſit voluntaria. ibidem.
Vtrum animæ per dæmones in purgatorio puniantur. ibidem.
¶ Vtrum lignum, fœnum & ſtipula quę ſuper ędificātur ſint peccata venialia. 133
Vtrum idem qui vtraque ſint ſuperedificant ſcilicet argētum & ſtipulam 133
Vtrum venialia mortali adiuncta ſint fænum &c. ibidem.
¶ Vtrum veniale expietur pœna purgatorij quo ad culpā. ibidē.
Vtrum ignis purgatorius capiet a reatu pœnæ. ibidem.
Vtrum ab illa pœna vnus alio citius liberetur. 134

QVAESTIO II.

Vtrum per confeſſionem generalem quæ ſit in completorio & prima deleatur veniale quo ad culpā. 134
¶ Vtrum confeſſio generalis ſufficiat ad delendū peccata mortalia oblita. 134
¶ Vtrū aliquis licite poſſit cōfiteri peccatū quod nō habet. 135

QVAESTIO III.

Vtrū in quolibet caſu teneatur ſacerdos celare pecata quæ ſub ſigillo confeſſionis nouit. 135
Vtrum ſigillum confeſſionis ſe extendat ad illa quæ nō ſunt de confeſſione. ibidem.
Vtrum ſacerdos ſolus ſigillum confeſſionis habeat. ibidem.
¶ Vtrum de licentia confitentis ſacerdos poſſit publicare peccatum eius. 136
¶ Vtrum id quod aliquis ſcit per confeſſionē & alio mod poſſit reuelare. 136

DISTINCTIONIS XXII.

QVAESTIO I.

Vtrum peccata dimiſſa redeant per peccatum ſequens. 136
¶ Vtrum ingratitudo ſit ſpeciale peccatum. 137
Vtrum minus ſit innocens ingratus ſi peccat quàm pœnitens ſi cadat. ibidem.
Vtrum ex ingratitudine recidiuantis tantus reatus reſurgat, quātus fuit præcedentum peccatorum. ibidem.
¶ Vtrum per ingratitudinem peccata venialia redeant. ibidem.
Vtrum peccatum originale redeat. 137
Vtrum per illa quatuor quæ ponuntur in littera peccata redeat dimiſſa. ibidem.
¶ Vtrum recidiuans teneatur priora peccata confiteri de quibus prius confeſſus fuit. 138

QVAESTIO II.

Vtrum exterior pœnitentia ſit ſacramentale ſignum. 138
Vtrum pœnitentia interior ſit res in hoc ſacramento. ibidem.
Vtrum remiſſio peccatorum ſit res in hoc ſacramento. ibidem.
¶ Vtrum pœnitentia ſit vnum ſacramentum vel plura. 139
Vtrum hoc ſacramentum conſiſtat magis in his quæ geruntur a pœnitente. 139
Vtrum verba ſacerdotis abſoluentis debeat eſſe per modum deprecationis. 139
¶ Vtrum ſacramentum pęnitentię habeat inſtitutionem. ibidē.
Vtrum ante Chriſtum fuerit inſtitutum. ibidem.
Vtrum poſt Chriſti aduentum in lege noua fuerit inſtitutū. ibidē.

DISTINCTIONIS XXIII.

QVAESTIO I.

Vtrum extrema vnctio ſit ſacramentum. 140
Vtrum extrema vnctio ſit vnum ſacramentum vel plura. 140
Vtrum hoc ſacramentum fuerit inſtitutum a Chriſto. 140
¶ Vtrum extrema vnctio valeat ad remiſſionem peccatorū. 141
Vtrum ſanitas corporalis ſit effectus huius ſacramenti. ibidem.
Vtrum hoc ſacramentum characterem imprimat. ibidem.
¶ Vtrum oleū oliuæ ſit cōueniens materia huius ſacramēti. 141
Vtrum oporteat eſſe oleum conſecratum. 141
Vtrum oporteat eſſe conſecratum ab Epiſcopo. ibidem.
¶ Vtrum hoc ſacramētum habeat determinatam formam. 142
Vtrum forma huius ſacramenti debeat proferri per orationem indicatiuam vel deprecatiuam. 142
Vtrum oratio iſta. Per iſtam vnctionem &c. ſit competens forma huius ſacramenti & de partibus eius. 142

QVAESTIO II.

Vtrum laicus poſſit conferre hoc ſacramentum. 142
Vtrum diaconi poſſint. ibidem.
Vtrum ſolus epiſcopus poſſit. ibidem.
¶ Vtrum ſanis debeat conferri hoc ſacramentum. 143
[illegible]
Vtrum furioſis & amentibus debeat dari. ibidem.
Vtrum debeat dari pueris. ibidem.
¶ Vtrum totum corpus iungi debeat hoc ſacramento. 143
Vtrum conuenienter ordinatur ſic quod tantum oculi & nares & pedes ungantur &c. 143
Vtrum mutilati vel carentes illis membris inungendi ſint in illis locis. ibidem.
¶ Vtrum hoc ſacramentum debeat iterari. ibidem.
Vtrum in infirmitate eadem debeant iterari. 144

DISTINCTIONIS XXIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum in eccleſia debeat eſſe ſacramentum ordinis. 144
Vtrum diffinitio qua diffinitur ordo Ordo eſt ſignaculū &c. ſit conueniens ſecundum omnes partes ſuas. 144
Vtrum ordo ſit ſacramentum. ibidem.
Vtrum forma huius ſacramenti conuenienter exprimatur in litera. ibidem.
Vtrum hoc ſacramentum habeat materiam. ibidem.
¶ Vtrū in ſacramēto ordinis conferatur gratia gratū faciēs. 145
Vtrum in hoc ſacramento imprimatur character. 145
Vtrū character ordinis præſupponat charactere baptiſmalē. ib.
Vtrū de neceſſitate præſupponat characterē confirmationis. ibi.
Vtrum character vnius ordinis de neceſſitate præſupponat characterem alterius ordinis. ibidem.
¶ Vtrum in ſuſcipientibus ordines requiratur ſācta vita 146
Vtrum ſcientia totius ſacræ ſcripturæ in ordinandis requiri debeat. 146
Vtrum aliquis ex ipſo merito vitæ ordinem cōſequatur. ibidē.
Vtrum promouens indignos ad ordines peccet. ibidem.
Vtrum aliquis in peccato exiſtens poſſit ſine peccato vti ordinē ſuſcepto. ibidem.

QVAESTIO II.

Vtrum in hoc ſacramento debeant eſſe plures ordines. 147
Vtrum debeant eſſe tantum ſeptem ordines vel plures. 147
Vtrum conuenienter diſtinguatur per ſacros & nō ſacros. &c. 147
Vtrum actus ordinum conuenienter aſſignetur cuilibet ordini per Magiſtrum in litera. 148
¶ Vtrum character ſacerdotis imprimatur in ipſa calicis datione. 149

QVAESTIO III.

Vtrum ordinati debeant habere coronæ raſuram. 149
Vtrum corona ſit ordo. 149
Vtrum per acceptionem coronæ abrenunciet corporalibus bonis. ibidem.
¶ Vtrum ſupra ſacerdotalem ordinē debeat eſſe poteſtas epiſcopalis. 150
Vtrum epiſcopatus ſit ordo. ibidem.
Vtrū ſupra epiſcopos poſſit eſſe aliqua poteſtas ſuperior. ibidē.
¶ Vtrum veſtes miniſtrorum conuenienter inſtitutæ ſint. 150

DISTINCTIONIS XXV.

QVAESTIO I.

Vtrum tantū epiſcopus ordinis ſacramentū conferre poſſit. 151
Vtrum hæretici & ab eccleſia præciſi poſſint ordinare. 151

QVAESTIO II.

Vtrum ſexus fœmineus impediat ordinis ſuſceptionem. 152
Vtrum pueri & qui carent vſu rationis impediantur. ibidem.
¶ Vtrum ſeruitus impedit a ſuſceptione ordinis. 152
Vtrum propter homicidium aliquis impediantur. ibidem.
Vtrum illegitime nati impediatur. ibidem.
Vtrum propter defectum membrorum quis impediatur. ibidem

QVAESTIO III.

Vtrum diffinitio de ſimonia ſit cōpetens ſecundū oēs partes. 153
Vtrum ſimonia ſit hæreſis. ibidem.
Vtrum ſimoniacus perdat executionem ordinis. ibidem.
¶ Vtrum ſacramenta poſſint emi & vendi ſine ſimonia. 153
Vtrum in emptione & venditione aliorum ſpiritualium committatur ſimonia. 154
Vtrum committatur ſimonia in emptione & venditione eorum quæ ſpiritualibus ſunt annexa. ibidem.
¶ Vtrum illis tribus modis poſſit committi ſimonia. ſcilicet lingua, manu & obſequio. 154

DISTIN.

DISTINCTIONIS XXVI.
QVAESTIO I.

Vtrum matrimonium ſit naturale vel de iure naturali. 156
¶ Vtrum matrimonium ad huc maneat ſub præcepto. 156
¶ Vtrum actus matrimonialis ſemper ſit peccatum. ibidem
¶ Vtrum actus matrimonij poſſit eſſe meritorius. 157

QVAESTIO II.

Vtrum matrimonium ſit ſacramentum. 157
¶ Vtrum matrimonium debuit inſtitui ante peccatum, & quando fuit inſtitutum. ibidem
¶ Vtrum conferat gratiam. 158
¶ Vtrum carnalis comixtio ſit de integritate matrimonij. ibid.

DISTINCTIONIS XXVII.
QVAESTIO I.

Vtrum matrimonium ſit in genere coniunctionis. 158
Vtrum matrimonium congrue nominetur. 159
Vtrum conuenienter diffiniatur matrimonium a Magiſtro in litera. ibidem
¶ Vtrum conſenſus ſit cauſa efficiens matrimonij. ibidem
Vtrum conſenſus oporteat per verba de præſenti exprimi. ibidē
Vtrum conſenſus per verba de futuro faciat matrimoniū 159
Vtrum conſenſus per verba expreſſus ſine interiori conſenſu faciat matrimonium. 159
Vtrum poſt carnalem copulam alter coniugum religionem poſſit intrare alio inuito. 162
Vtrum ante carnalem copulam poſſit intrare. ibidem
Vtrum mulier poſſit nubere alteri, ſi vir religionem ingrediatur ante carnalem copulam vel econuerſo. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum conuenienter ſponſalia deſcribantur quòd ſint futurarū nuptiarum promiſſio & de partibus eius. 160
¶ Vtrum conuenienter tempus ſeptennij ſponſalibus contrahendis aſſignetur. 161
¶ Vtrū ſpōſalia dirimi poſſint altero religionem intrante. ibid.
Vtrum poſſit dirimi altero ad regiones longinquas eunte. ibid.
Vtrum dirimātur per ægritudinem quam aliquis incurrit poſt contracta ſponſalia. ibidem
Vtrū dirimantur per affinitatem interuenientem. ibidem
Vtrum poſſint ſeinuicem abſoluere. ibidem
Vtrum dirimantur ſponſalia propter vnius coniugum fornicationem. ibidem
Vtrum per contractum cum alio vel alia per verba de præſenti dirimantur. ibidem
Vtrum per defectum ætatis dirimi poſſint. ibidem

QVAESTIO III.

Vtrum illi bigamiæ quæ eſt ex hoc quòd aliquis duas vxores ſucceſſiue habuit, ſit irregularitas annexa. 162
Vtrum incurrat irregularitatem qui ſimul duas vxores habuit vel ſucceſſiue. 162
Vtrū aliqs fiat irregularis ex hoc q̄ ducit vxorē nō virginē. ibid.
¶ Vtrum bigamia ſoluatur per baptiſmum. 162
¶ Vtrum cum bigamo liceat diſpenſare. 163

DISTINCTIONIS XXVIII.
QVAESTIO I.

Vtrum iuramentum adiunctum conſenſui per verba de futuro faciat matrimonium. 163
¶ Vtrum carnalis copula poſt verba de futuro conſenſum exprimentia faciat matrimonium. 163
¶ Vtrum conſenſus factus in occulto per verba de præſenti faciat matrimonium. 164
¶ Vtrum conſenſus qui facit matrimonium, ſit conſenſus in carnalem copulam. 164

DISTINCTIONIS XXIX.
QVAESTIO I.

Vtrum aliquis conſenſus poſſit eſſe coactus. 165
¶ Vtrum coactio vel metus cadat in conſtantem virum. 165
¶ Vtrum coactus tollat matrimonium. 165
Vtrū cōſenſus coa[illegible] ex parte cogētis faciat mrimoniū 165
Vtrum per conſenſum conditionatum fiat matrimonium. 165
¶ Vtrū aliqs præcepto patris poſſit compelli ad cōtrahendū matrimonium. 166

DISTINCTIONIS XXX.
QVAESTIO I.

Vtrum error debeat poni impedimētū matrimonij per ſe ibidē.
¶ Vtrum omnis error matrimonium impediat. ibidem
¶ Vtrū poſſit eſſe vbi eſt cōſenſus propter honeſtam causā. 167

QVAESTIO II.

Vtrum beata Virgo debuerit virginitatem vouere. 167
Vtrum debuerit matrimonio eſſe iuncta. 167
Vtrum cauſæ matrimonij beatæ Virginis ī litera aſſignatæ ſint conuenientes, & generaliter quæritur de cauſis matrimonij, & ſufficientia. ibidem
¶ Vtrum matrimoniū illud beatæ Virginis fuerit perfectū. 168
¶ Vtrum matrimonium illud aliquando fuerit conſumatū. 168

DISTINCTIONIS XXXI.
QVAESTIO I.

Vtrum matrimonium debeat habere aliqua bona quibus excuſetur, & quæ ſint illa bona. 169
¶ Vtrum conuenienter aſſignentur illa bona matrimonij, fides proles, & ſacramentum. ibidē
¶ Vtrum ſacramentum ſit principalius bonum inter matrimonij bona. 170

QVAESTIO II.

Vtrum actus matrimonij poſſit excuſari per illa bona. 170
¶ Vtrum actus matrimonij poſſit excuſari ſine illis bonis. 170
¶ Vtrum vir peccet mortaliter quotieſcunque cognoſcit vxorē ſuam: vel econuerſo, non intendens aliquod bonum matrimonij, ſed ſolam delectationem. 171

DISTINCTIONIS XXXII.
QVAESTIO I.

Vtrum alter coniugum tenetur alteri ad redditionem debiti ex neceſſitate præcepti. 172
¶ Vtrum vir teneatur reddere vxori debitum non petenti. 172
Vtrum liceat mulieri menſtruatæ debitum petere. ibidem
Vtrum mulieri mēſtruatæ debeat reddere debitū petēti. ibidem
Vtrum vir & mulier ſint in actu matrimonij æquales. 173
¶ Vtrum vir & mulier poſſint votum emittere contra debitum matrimonij ſine conſenſu mutuo. ibidem
¶ Vtrum temporibus ſacris poſſit aliquis impediri ne debitum petat vel reddat. ibidem
Vtrum mortaliter peccet petendo in tempore ſacro. ibidem
Vtrum teneatur reddere in tempore ſacro. ibidem
Vtrū nuptiæ ſint prohibendæ t[illegible] in litera determinatis. ibid.

DISTINCTIONIS XXXIII.
QVAESTIO I.

Vtrum habere plures vxores ſit contra legem naturæ. 174
¶ Vtrum habere plures vxores potuerit aliquādo eſſe licitū. 175
¶ Vtrum habere concubinam ſit contra legem naturæ. 175
Vtrum accedere ad concubinam ſit peccatum mortale. ibidem
Vtrum fuit aliquando licitum habere cōcubinam. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum inſeparabilitas viri & vxoris ſit de lege. 176
¶ Vtrū vxorē dimittere p̄ diſpēſationē licitū eſſe poterit. 176
Vtrum ſub lege Moyſi fuerit licitum dimittere vxorem. 176
Vtrum liceat vxori repudiatæ accipere alium. 177
Vtrum liceat viro repudiatam a ſe recipere iterum. ibidem
¶ Vtrū cā permiſſionis libelli repudij fuerit vxoris odiū. ibidem
Vtrum cauſæ repudij debeant in libello ſcribi. ibidem

QVAESTIO III.

Vtrum bene diffiniatur virginitas quòd eſt in carne incorruptibili &c & de partibus diffinitionis. 178
Vtrum virginitas ſit virtus. 178
Vtrum virginitas ſit maior omnibus virtutibus. 179

DISTINCTIONIS XXXIIII.
QVAESTIO I.

Vtrum matrimonio debeant aliqua impedimēto aſſignari. 180
¶ Vtrum frigiditas matrimonium impediat contrahendum & contractum. 180
¶ Vtrum maleficium impedimentum eſſe poſſit. 181
¶ Vtrum furia matrimonium impediat. 181
¶ Vtrum inceſtus quo quis cognoſcit ſororem vel cōſanguineam vxoris vel econuerſo, ſit impedimentum dirimens. ibidem

DISTINCTIONIS XXXV.
QVAESTIO I.

Vtrum propter fornicationem liceat viro vxorē dimittere. 182
Vtrū vir teneatur ex præcepto vxorē fornicatā dimittere. 182

¶ Vtrum

¶ Vtrum proprio iudicio poſſit vir vxorem fornicantem dimittere abſque requiſitione eccleſiæ. ibidem
¶ Vtrum vir & vxor in cã diuortij debeant ad paria iudicari. 183
¶ Vtrum poſt diuortium vir alteri nubere poſſit. 183
¶ Vtrum poſt diuortium vir & vxor poſſint reconciliari. 184

DISTINCTIONIS XXXVI.

QVAESTIO I.

¶ Vtrum conditio ſeruitutis impediat matrimonium. 184
¶ Vtrum ſeruus poſſit matrimonium contrahere ſine conſenſu domini. 185
¶ Vtrum aliquis poſtquàm vxoratus eſt poſſit ſe ſeruum facere ſine conſenſu vxoris. 185
¶ Vtrum filij debeant ſequi cõditionem patris vel matris. ibid.
¶ Vtrum defectus ætatis ſit impedimentum matrimonij. ibidẽ

DISTINCTIONIS XXXVII.

QVAESTIO I.

¶ Vtrum ordo impediat matrimonium. 186
¶ Vtrum aliquis poſt matrimonium ſacrum ordinem ſuſcipere poſſit. 186

QVAESTIO II.

¶ Vtrum viro liceat vxorem interficere in adulterio comprehenſam. ibidem
¶ Vtrum vxoricidium impediat matrimonium. 187

DISTINCTIONIS XXXVIII.

QVAESTIO I.

¶ Vtrum votum conuenienter a Magiſtro diffiniatur, & de partibus diffinitionis. 187
Vtrum votum tantum ſit in meliori bono. ibidem
Vtrum ille qui non eſt ſui iuris poſſit aliquid vouere. ibidem
¶ Vtrum votũ cõuenienter diuidatur in cõe & in ſingulare. 188
Vtrum votũ conuenienter diuidatur in priuatum & ſolẽne. 188
Vtrum votum ſolemnizetur per confeſſionem ad certam regulam, & per ordinis ſacri ſuſceptionem. ibidem
¶ Vtrum votũ obliget vt ſemper neceſſe ſit illud obſeruari. 189
Vtrum per obligationẽ voti ſimplicis matrimoniũ dirimat. 189
Vtrum ſolemne votum dirimat matrimonium. ibidem
¶ Vtrum in voto poſſit fieri diſpenſatio. 190
Vtrum quilibet prælatus poſſit in voto diſpenſare. 190
Vtrum aliquod votum poſſit commutari. ibidem
Vtrum aliquis propria authoritate poſſit votũ cõmutare. ibid.
¶ Vtrum virginibus vouentibus continentiam ſpeciale velum debeatur. 193

QVAESTIO II.

¶ Vtrum diffinitio data de ſcandalo quæ ponitur Matth. 18. ſup illud Vęh mundo a ſcandalis, ſit competens ſecundum omnes partes ſuas. 191
¶ Vtrum ſcandalum ſit peccatum. 191
Vtrum ſit ſpeciale peccatum. 192
Vtrum ſemper ſit mortale peccatum. ibidem
¶ Vtrum ſcandalum paſſiuum ſit ſemper puſillorum. 192
Vtrum perfectis competat ſcandalum actiuum. 192
Vtrum ſoli perfecti poſſint ſcandalizare. ibidem
¶ Vtrum veritas ſit propter ſcandalum dimittenda. 193
Vtrum conſilia ſint dimittenda propter ſcandalum. ibidem
Vtrum res tpales ſint propter ſcandalum dimittendæ. ibidem

DISTINCTIONIS XXXIX.

QVAESTIO I.

¶ Vtrum fidelis poſſit cum infideli matrimoniũ contrahere. 194
¶ Vtrum inter infideles poſſit eſſe matrimonium. 195
¶ Vtrum coniunx conuerſus ad fidem poſſit cõmanere cum vxore infideli nolente conuerti. 195
¶ Vtrum fidelis conuerſus poſſit dimittere vxorem infidelem nolentem cohabitare ſibi ſine contumelia creatoris. 196
¶ Vtrum fidelis conuerſus ad fidem qui habuit vxorem infidelẽ, & eam dimiſit, poſſit aliam vxorem ducere. 196
¶ Vtrum alia vitia quam infidelitas ſoluant matrimonium. 196

DISTINCTIONIS XL.

QVAESTIO I.

¶ Vtrum diffinitio qua diffinitur conſanguinitas, quòd conſanguinitas eſt vinculum ab eodem &c. ſit competens ſecundum omnes partes. 197
¶ Vtrum conſanguinitas conuenienter diſtinguatur per lineas & gradus. 197
¶ Vtrum conſanguinitas de iure naturali matrimonium impediat. 198
¶ Vtrum gradus conſanguinitatis ab eccleſia potuerint taxari, maxime illi qui impediunt matrimonium. 198

DISTINCTIONIS XLI.

QVAESTIO I.

¶ Vtrum affinitas ex matrimonio conſanguinei cauſetur. 199
Vtrum affinitas maneat poſt mortem viri vel econuerſo. 200
Vtrum illicitus concubitus cauſet affinitatem. ibidem
Vtrum ex ſponſalibus aliqua affinitas cõtrahatur. ibidem
Vtrum affinitas ſit cauſa affinitatis. ibidem
¶ Vtrum affinitas matrimonium impediat. 201
Vtrum affinitas habeat per ſeipſam gradus. ibidem
Vtrum gradus affinitatis extendatur ſicut gradus conſanguinitatis. ibidem
¶ Vtrum filij qui naſcuntur extra verum matrimonium ſint illegitimi. 201
Vtrum filij illegitimi ex hoc debeant aliquod incommodum ſupportare. ibidem
Vtrum tales poſſint legitimari. ibidem
¶ Vtrum inceſtus differat ſpecie ab alijs ſpeciebus luxuriæ. 202
Vtrum conuenienter Magiſter diuidat in ſra ſpẽs luxuriæ. ibid.
Vtrum bene ordinet illa peccata luxuriæ. ibidem
¶ Vtrum matrimonium quod eſt inter conſanguineos & affines contractum ſemper ſit dirimendum per diuortium. 202
Vtrum ad dirimendum tale matrimonium, per viam accuſationis ſit procedendum. 203
Vtrum in tali cauſa procedendum eſt per teſtes. ibidem

DISTINCTIONIS XLII.

QVAESTIO I.

¶ Vtrum ſpiritualis cognatio matrimonium impediat. 203
¶ Vtrum per ſolum baptiſmum ſpiritualis propinquitas contrahatur. 204
¶ Vtrum ſpiritualis cognatio contrahatur inter ſuſcipientem ſacramentum baptiſmi & leuantem de ſacro fonte. 204
Vtrum cognatio ſpiritualis tranſeat a viro in vxorem. 204
Vtrum tranſeat ad filios carnales patris ſpiritualis. ibidem

QVAESTIO II.

¶ Vtrum conuenienter adoptio diffiniatur. 205
¶ Vtrum per adoptionem contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium. 205
¶ Vtrum talis cognatio ſit tantum inter patrem adoptantem & filium adoptatum. 206

QVAESTIO III.

¶ Vtrum ſecundæ nuptiæ ſint licitæ. 206
¶ Vtrum ſecundum matrimonium ſit ſacramentum. 206

DISTINCTIONIS XLIII.

QVAESTIO I.

Vtrum reſurrectio corporum ſit futura. 207
Vtrum reſurrectio ſit omnium generaliter. 207
Vtrum reſurrectio ſit naturalis vel miraculoſa. ibidem
¶ Vtrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ reſurrectionis. 208
Vtrum vox tubæ ſit cauſa reſurrectionis noſtræ. 208
Vtrum angeli operentur ad reſurrectionem noſtram. ibidem
¶ Vtrum reſurrectio debeat differri vſque ad finem mundi. 209
Vtrum tempus reſurrectionis ſit occultum vel manifeſtum. 209
Vtrum reſurrectio fiet ſubito vel ſucceſſiue. 209
Vtrum reſurrectio ſit noctis tempore. ibidem
¶ Vtrum mors ſit terminus a quo reſurrectionis in oibus. 210
Vtrum reſurrectio omnium ſit a cineribus vel pulueribus. 210
Vtrum pulueres illi habeant naturalem inclinationem ad animam. 210
¶ Vtrum poſt reſurrectionem cognoſcat quilibet homo omnia peccata quæ fecit. 211
Vtrum quilibet poſſit legere conſcientiam alterius. 211
Vtrum oĩa merita vel demerita vno intuitu poſſint videri. ibid.

DISTINCTIONIS XLIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum aĩa reſumat idem corpus numero in reſurrectione. 212
Vtrum idem corpus numero reſurget. 212
Vtrum oporteat pulueres ad eaſdem carnes, in quibus fuerant ante diſſolutionem reuerti. 212
¶ Vtrum omnia membra corporis humani reſurgent. 213

Vtrum

Vtrum capilli & vngues reſurgent in homine. 213
Vtrum humores in corpore reſurgent. ibidem
Vtrum totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ reſurget in ipſo. ibidem
Vtrum quicquid fuit materialiter in membris hominis totum reſurget. 214
¶ Vtrum omnes reſurgent in eadem ætate. 215
Vtrum omnes reſurgent eiuſdem ſtaturæ. 215
Vtrum omnes reſurgent in ſexu virili. ibidem
Vtrum omnes reſurgent in vita animali. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum corpora ſanctorum poſt reſurrectionem erunt paſſibilia 216
Vtrum impaſſibilitas in omnibus erit æqualis. 216
Vtrum impaſſibilitas ſenſum in actu a corporibus glorioſis excludat. ibidem
Vtrum ſint ibi omnes ſenſus in actu. ibidem
¶ Vtrum ſubtilitas quę erit in corporibus glorificatis ſit proprietas corporis glorificati, id eſt, vt ſit ſubtilius luce & vento 218
Vtrum ratione huius ſubtilitatis cõpetat corpori glorioſo, ꝙ ſint in eodem loco cum corpore non glorificatu. 218
Vtrum per miraculum poſſit fieri, ꝙ duo corpora ſint ſimul in eodem loco ibidem
Vtrum corpus glorioſum poſſit eſſe in eodem loco cum alio glorioſo. ibidem
Vtrum ex ſubtilitate ſua careat neceſſitate exiſtendi in æquali loco ibidem
Vtrum corpus glorioſum ratione ſuæ ſubtilitatis ſit impalpabile. ibidem
¶ Vtrum corpora glorioſa futura ſint agilia. 220
Vtrum corpora illa ſua agilitate vtantur, vt ſ. moueantur. 220
Vtrum moueantur in inſtanti. ibidem
¶ Vtrum corporibus glorioſis conueniat claritas. 221
Vtrum claritas corporis glorioſi poſſit videri ab oculo non glorioſo [illegible]
Vtrum corpus glorioſum neceſſario videatur a corpore non glorioſo. ibidem

QVAESTIO III.

Vtrum corpora damnatorum reſurgent cum deformitatibus ſuis. ibidem
Vtrum corpora damnatorum erunt corruptibilia. ibidem
Vtrum futura ſint impaſſibilia. ibidem
¶ Vtrum ignis infernalis quo corpora cruciabuntur ſit corporeus. 223
Vtrum ignis ille ſit eiuſdem ſpeciei cũ igne quẽ videmus. ibidem
Vtrum ignis ille ſit ſub terra. ibidem
¶ Vtrum potentiæ ſenſitiuæ remaneant in anima ſeparata. 224
Vtrum actus ſenſitiuarum potentiarum remaneant. 224
Vtrum anima ſeparata poſſit pati ab igne corporeo. ibidem

DISTINCTIONIS XLV.

QVAESTIO I.

Vtrum aliqua receptacula aſſignẽtur animabus poſt mortẽ. 226
Vtrum aliquæ animæ ſtatim poſt mortem deducantur in cœlũ, vel in infernum. 226
Vtrum animæ in paradiſo, vel in inferno exiſtentes egredi valeant. ibidem
¶ Vtrum limbus inferni ſit idem quod ſinus Abrahæ. 227
Vtrum limbus ſit idem quod infernus damnatorum. 227
Vtrum limbus patrum ſit idem quod limbus puerorum. ibidem
¶ Vtrum tot receptacula debeant diſtingui. 228

QVAESTIO II.

Vtrum ſuffragia quę per vnum hominem fiunt alijs prodeſſe poſſunt. 228
Vtrum opera viuorum mortuis proſint. 229
Vtrum ſuffragia per peccatores facta mortuis proſint. ibidem
Vtrum ſuffragia a viuis facta ipſis factoribus proſint. ibidem
¶ Vtrum ſuffragia proſint exiſtentibus in inferno. 229
Vtrum proſint exiſtentibus in purgatorio. 230
Vtrum ſuffragia valeant pueris exiſtentibus in limbo. ibidem
Vtrum aliquo modo proſint exiſtentibus in patria. ibidem
¶ Vtrum ſola tria quæ dicit Aug. oratio eccleſiæ, ſacrificium altaris, & eleemoſynæ proſint mortuis. 231
Vtrum indulgentiæ quas facit eccleſia proſint defunctis. 231
Vtrum cultus exequiarum defunctis proſint. 231
¶ Vtrum ſuffragia quæ fiunt pro vno defuncto magis proſint ei pro quo fiunt quam alijs, ac ſi pro vnoquoque fierent. 232
Vtrum ſuffragia facta pro multis tantum valeant ſingulis, ac ſi pro vnoquoque ſingulariter fierent. 232
Vtrum tantum valeant ſuffragia communia illis pro quibus ſpecialia non fiunt, quantum illis pro quibus fiunt valent ſpecialia & communia ſimul. ibidem

QVAESTIO III.

Vtrum orationes viuorum a ſanctis cognoſcantur. 232
¶ Vtrũ debeamus interpellare ſanctus ad orãdũ pro nobis. 233
¶ Vtrum orationes ſanctorum ad Deum fuſæ pro nobis ſemper exaudiantur. ibidem

DISTINCTIONIS XLVI.

QVAESTIO I.

Vtrum Deo iuſtitia debeat attribui. 234
Vtrum ſecundum eandem rationem dicantur in Deo bonitas & iuſtitia. 234
Vtrum in Deo ſit eadem ratio iuſtitiæ & veritatis. ibidem
¶ Vtrum opus Dei dicatur iuſtũ ex hoc ſolo, ꝙ eſt ei placitũ 235
Vtrum Deus poſſit prætermittere aliquid eorũ, quæ concurrũt ad iuſtitiam ex parte operis eius. 235
Vtrum Deus puniat aliquem niſi pro peccato. ibidem
Vtrum Deus agat iuſtius cum vno homine q̃ cum alio. ibidem
¶ Vtrum ex diuina iuſtitia inſtigatur peccatoribus pœna æterna. 236

QVAESTIO II.

Vtrum in Deo ſit ponere miſericordiam. 237
Vtrum in Deo ſecundũ eandem rationem dicatur miſericordia & bonitas. 237
Vtrum opus diuinæ miſericordiæ ad attributum potentiæ reducatur. ibidem
¶ Vtrum Deus miſericordiam ſuam ſemper exhibeat in hoc, ꝙ punit citra & remunerat ſupra condignum. 237
Vtrũ in omni opere Dei miſericordia & veritas cõiungãtur 238
Vtrum in omni opere Dei principalior ſit iuſtitia, quam miſericordia. ibidem
¶ Vtrum per miſericordiam diuinam omnis pœna tam hominũ quàm dæmonum terminetur. 239
Vtrum diuina miſericordia ſaltem homines in æternum permittat punire. 239
Vtrum chriſtianorum pœna per diuinam miſericordiam terminetur. ibidem
Vtrum ſaltem qui opera miſericordiæ faciunt, non puniantur æternaliter. ibidem

DISTINCTIONIS XLVII.

QVAESTIO I.

Vtrum generale iudicium futurum ſit 240
Vtrum iudicium diſceptationis fiet per locutionem vocalẽ. 240
Vtrum tempus futuri iudicij ſit ignotum. 240
Vtrum aliqui hoĩes iudicaturi ſint cum Chriſto. 241
Vtrũ volũtariæ paupertati correſpõdeat iudiciaria poteſtas. 241
Vtrum angeli debeant iudicare. ibidem
Vtrum poſt diem iudicij dæmones exequantur ſententiam iudicis in damnatis. ibidem
Vtrum omnes homines in iudicio comparere debeant. 242
Vtrum aliqui boni iudicandi ſint. 242
Vtrum aliqui mali iudicandi ſint. ibidem
Vtrum angeli iudicandi ſit in futuro iudicio. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum aliqua mundi purgatio futura ſit. 243
Vtrum hæc purgatio ſit futura per ignem. 243
Vtrum ille ignis ſit eiuſdem ſpeciei cum igne elementari. 243
¶ Vtrum ille ignis conflagrationis purgaturus ſit cœlos ſuperiores. 244
Vtrum conſumpturus ſit alia elementa. 244
Vtrum per ignem illum elementa omnia purganda ſint. 244

¶ vtrum

¶ Vtrum ignis vltimæ conflagrationis ſequi debeat iudiciū. 245
Vtrum per ignem illum conſumendi ſint homines, vt in litera dicitur. ibidem
Vtrum ignis ille debeat inuoluere malos. ibidem

DISTINCTIO XLVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum Chriſtus in forma ſerui ſit iudicaturus. 245
¶ Vtrum apparere debeat in forma humanitatis glorioſa. 246
¶ Vtrum diuinitas a malis ſine gaudio videri poſſit. 246
¶ Vtrum aduentum Domini ad iudicium præcedere debeant aliqua ſigna. 246
Vtrum circa diem iudicij ſecundum veritatem ſol & luna obſcurari debeant. 247
Vtrum veniente domino virtutes cœlorum mouendæ ſint. 247
Vtrum iudiciū fiet in valle Ioſaphat aut in loco circūſtāti. ibidem

QVAESTIO II.

Vtrum mundus aliquando innouabitur. 247
¶ Vtrum innouato mundo motus corporum ſupercæleſtium ceſſabit. 248
¶ Vtrum corporibus cæleſtibus claritas augeatur per innouationem. 249
¶ Vtrum elementa renouentur per receptionem alicuius claritatis. 249
¶ Vtrum plantæ, & animalia remaneant poſt innouationē. 250

DISTINCTIONIS XLIX.

QVAESTIO I.

Vtrum beatitudo in bonis corporis conſiſtat. 250
Vtrum beatitudo magis conſiſtat in his, quæ ſunt voluntatis q̄ in his quæ ſunt intellectus. 251
Vtrum magis conſiſtat in actu intellectus practici quam ſpeculatiui. 251
Vtrum beatitudo in hac vita habeatur. 251
¶ Vtrum beatitudo ſit quid creatum vel increatum. 251
Vtrum ſit actus. 252
Vtrum beatitudo hominis ſit idem quod vita æterna. 252
Vtrum ſit idem quod pax. 252
Vtrum ſit idem quod regnum Dei. 253
¶ Vtrum omnes appetant beatitudinem. 254
Vtrum aliquis poſſit miſeriam appetere. 254
Vtrum aliquis appetendo beatitudinem mereatur. ibidem
Vtrum oē quod aliquis vult, propter beatitudinē velit. ibidem
¶ Vtrum beatitudo ſanctorum ſit maior futura poſt iudicium quàm ante. 255
Vtrum beatitudo æqualiter participanda ſit ab omnibus. 255
Vtrum gradus diuerſi beatitudinis māſiones dici debeāt. ibidem
Vtrum māſiones diſtingui debeant penes grad⁹ charitatis. ibidē

QVAESTIO II.

Vtrum intellectus humanus poſſit venire ad videndum Deū per eſſentiam. 256
¶ Vtrum ſancti poſt reſurrectionem Deum corporalibus oculis ſint viſuri. 258
¶ Vtrum ſancti videndo Deum comprehendant ipſum. 258
¶ Vtrum eorum, qui vident Deum per eſſentiā vnus alio videat perfectius. 259
¶ Vtrum ſancti videntes Deum per eſſentiam omnia videāt, quę Deus in ſeipſo videt. 259
¶ Vtrum aliquis intellectus creatus ex proprijs naturalibus poſſit Deum per eſſentiam videre. 260
¶ Vtrum Deus in ſtatu viæ poſſit videri per eſſentiam. 261

QVAESTIO III.

Vtrum delectatio ſit paſſio. 262
Vtrum delectatio in parte intellectiua animę, vel in alijs ſubſtantijs ſpiritualibus poſſit eſſe. 262
Vtrum delectatio ſit in tempore. ibidem
Vtrum delectatio, & gaudium ſint penitus idem. ibidem
¶ Vtrum cauſa delectationis ſit ſolum operatio cōnaturalis habitus non impedita. 263
¶ Vtrum delectationi triſtitia ſit contraria. 264
Vtrum delectationi, quæ eſt in conſiderando ſit aliqua triſ contraria.
Vtrum triſtitia fortius afficiat quàm delectatio. 2
¶ Vtrum omnis delectatio ſit bona. 2
Vtrum omnis triſtitia ſit mala. ibid
Vtrum aliqua delectatio ſit optimum. ibid
¶ Vtrum delectatiōes corporales ſint potiores ſpiritualibus. 2
Vtrum inter delectationes corporales ſit potiſſima, quę eſt ſecundum tactum. 2
Vtrum inter ſpirituales potior ſit delectatio, quæ eſt in operib actiuæ quàm quæ contemplatiuæ. ibide
Vtrum in beatis hominibus ſit æqualis delectatio. ibide

QVAESTIO IIII.

Vtrum in hominibus beatis ponendæ ſint aliquæ dotes. 26
¶ Vtrum dos idem quod beatitudo ſit. 26
¶ Vtrum Chriſto competat habere dotes. 26
¶ Vtrum angeli habeant dotes. 26
Vtrum cōuenienter ponantur tres animæ dotes, ſcilicet delectatio, viſio, fruitio. 268
Vtrum ſint aliquæ dotes in corpore præter dotes animæ 268
Vtrum dotes corporis conuenienter aſſignentur quatuor, ſcilicet ſubtilitas, agilitas &c. ibidem

QAESTIO V.

Vtrum aureola ſit aliud præmium ab eſſentiali premio, quod dicitur aurea. 269
¶ Vtrum aureola differat a fructu. 269
Vtrum conuenienter tres fructus tribus partibus cōtinentiæ debeantur. ibidem
Vtrum fructus ſoli continentiæ. ibidem
¶ Vtrum virginitati debeatur aureola. 270
Vtrum martyribus aureola debeatur. 270
Vtrum doctoribus aureola debeatur. ibidem
¶ Vtrum Chriſto aureola debeatur. 271
¶ Vtrum angelis aureola debeatur. 272
Vtrum aureola corpori debeatur. ibibem
¶ Vtrum conuenienter tres aureolæ aſſignētur, ſcilicet virginū, martyrum, & doctorum. ibidem
Vtrum aureola virginū ſit potior vel aureola doctorum, vel martyrum. ibidem
Vtrum vnus aureolam virginitatis, vel martyrij, vel doctoris alio excellentius habeat. ibidem

DISTINCTIO L.

QVAESTIO I.

Vtrum anima ſeparata poſſit aliquid intelligere. 273
¶ Vtrum anima ſeparata aliquid intelligat per ſpecies, quas corpori coniuncta abſtraxit. 274
¶ Vtrum anima ſeparata ſingularia cognoſcat. ibidem
¶ Vtrum diſtantia localis cognitionē aīæ ſeparatæ impediat. 275

QVAESTIO II.

Vtrum omnis voluntas damnatorum ſit mala ibidem
Verū damnati aliquando peniteant de malis quæ fecerūt. ibidē
Vtrum damnati recta ratione & deliberatiua poſſint velle ſe non eſſe. ibidem
Vtrum damnati vellent aliquos eſſe damnatos, qui damnati nō ſunt. ibidem
Vtrum damnati habeant odio Deum. ibidem
Vtrum damnati demereantur. ibidem
¶ Vtrum damnati poſſint vti notitia, quam in hoc mundo habuerunt. 276
Vtrum aliquando cogitent de Deo. ibidem
Vtrum damnati gloriam beatorum viſuri ſint. ibidem
¶ Vtrum damnati in inferno ſola pœna ignis affligantur. 277
Vtrum vermis quo affliguntur ſit vermis corporalis. ibidem
Vtrum fletus qui erit in damnatis erit corporalis. ibidem
Vtrum damnati ſint in tenebris corporalibus. ibidem
¶ Vtrum ſancti videant pœnam damnatorum poſt diem iudicij. ibidem
Vtrum beati miſeriis damnatorum compatiantur. ibidem
Vtrum beati lætentur de pœnis impiorum. ibidem.

Finis Tabulæ.